

~~24~~ 129

400

W. E. DUIJS.
LONDON   AMSTERDAM

Digitized by the Internet Archive
in 2014

D.

DAALMANS, (HANS) van *Antwerpen*, was een leerling van FRANS FLORIS, en wordt door *Karel van Mander* in zijne levensberigten der schilders vermeld, om zijne bekwaamheden als kunstenaar voor de geschiedenis te bewaren.

DAAME. (...) *Een storm op Zee, waar een schip vergaat, met boten, schipbreukelingen enz.*, vrij goed geschilderd, zag ik met dezen naam beteekend; naar het geheel te oordeelen, kan het op de helft der voorgaande eeuw zijn vervaardigd en is klaarblijkelijk van een Nederlandsch penseel.

DADELBEEK (...) vind ik vermeld als een voornaam teekenaar in den *Catalogus van Gerrit Braamcamp, te Amsterdam, in 1771; Teekeningen, Nr. 61: „Een landschap, waarin de boeren zich met kegelen vermaken, zeer zonachtig gedaagd, en gevolgd naar het schilderij van D. TENIERS, berustende in dezo Verzameling (blz. 59, Nr. 223), geteekend door DADELBEEK f 6.—”* en Nr. 62: *„Drie Ossen en een Schaap, staande en rustendo bij een boom, op een grazigen beuvel; in 't verschiep ziet men eene koets, met vier paarden bespannen, en wat verder een dorpsgezicht; geteekend door DADELBEEK, naar een origineel van P. POTTER, dat in dit Kabinet werd gevonden (blz. 71, Nr. 170), gekocht door Ploos van Amstel J.Cz., voor f 14,50.”* Daar waren nog meer teekeningen, als naar PH. WOUWERMAN en anderen, door dezen meester in kleuren geteekend, vermeld. — Met verbazing ziet men in dien *Catalogus van Teekeningen* zoo van oude meesters als van die van lateren tijd, dat dezo toen voor spotprijzen, als het ware, werden weggegeven: zoo koekt de genoemde *Ploos* aldaar *„Een Heer, die eene dame bij de hand houdt, meesterlijk in zwart krijt geteekend door G. METZU”* voor f 1,40.

DAEL. (JAN F. VAN) Bij het berigt van *Immerzeel* over dezen voortreffelijken bloemschilder voeg ik, dat er een uitmuntend portret van hem uitgaat, gelithographieerd door den beroemden teekenaar MAUZAISSE, te *Parijs*, in 1829, naar de natuur geteekend, in f^o., met den daarbij behoorenden Franschen tekst van *Charbet*. Behalve dit portret bezit ik nog een *idem*, door E. WARNOTS gelithographieerd, in klein f^o., mede te *Parijs* nitgegeven; maar het is niet mogelijk, dat dit VAN DAEL kan zijn, bij het eerste te vergelijken, dat zeker goed den persoon voorstelt.

DAELE. (JAN VAN) Ter loops is deze landschapschilder bij *Immerzeel* vermeld; ik voeg hierbij, dat hij, volgens de opgave van *Bryan-Stanley*, in 1530 werd geboren, en in 1601 overleed. — Of deze nu weder een andero is dan JAN VAN DALE, — Zie aldaar bij mij, hoewel er slechts eene E in de naam anders voorkomt. — mag ik niet beslissen, te minder daar de opgegeven kunstvakken zeer verschillen.

DAIWAILLE. (JEAN AUGUSTIN) Deze verdienstelijken kunstenaar is den 12. April, 1850, te *Rotterdam*, in den ouderdom van ruim 63 jaren, overleden. — Hij was vroeger onder-directeur der Koninklijke Akademie van Beeldende Kunsten, te *Amsterdam*. Gedurende de laatste jaren aldaar gevestigd, was zijn leven geheel aan de studie der klassieke teekenkunst gewijd, welke hij, met een zeldzaam talent en een edelen smaak, op het vervaardigen van landschappen, vruchten, bloemen en het maken van afbeeldsels in *paste*, wist toe te passen. — Eene steendrukkerij, door hem te *Amsterdam* opgerigt, leverde een aantal goede werken, en vooral vele portretten van voornamo mannen, door hem en door andero meesters geschilderd, en voorts door hem op steen geteekend, waaronder de volgende bekend zijn, als: *J. Koning*. — *T. van Swinderen*. — *J. Wilmet*. — *M. Stuart*. — *P. J. van Maanen*. — *J. C. J. van Speyk*. — *J. W. te Water*. —

H. Bon. Merkus de Kock. — J. W. Willekes. — D. Wyttenbach. — J. M. van Roggen. — H. C. Cras, enz.

DALE. (CORNELIS VAN) *Guicciardijn*, in zijne *Beschrijving van Antwerpen*, zegt: „Nu ter tydt (1560) leeft noch CORNELIS VAN DALE, sonderlingh meester van allerley verwen op glas als cristallyn, als oft olyverwe ware; ende daer en boven van sehilderyen te beworpen.” — Deze is waarschijnlijk dezelfde, die bij *Immerzeel* onder CORNELIS VAN DALEN geboekt, en in 1556 in het *St. Lucasgild* te *Antwerpen* staat ingeschreven.

DALE. (JAN VAN) Dezen kunstenaar vind ik vermeld als: „Een goed Uytsteker ende Fraey Poëte” bij *Guicciardyn* die, toen hij schreef (1566) over de voorname mannen in de stad *Antwerpen*, reeds was overleden. — Door een *Uytsteker* wordt bedoeld een loofwerk of antiëksnijder. — Bij *Vasari* vind ik hem ook vermeld als een goed Architect en Beeldhouwer, die tevens dichter was; terwijl er verder door de Commentateurs op dat Werk is bijgevoegd, dat „welligt deze dezelfde JAN VAN DALE, de landschapschilder, is, die omstreeks het midden der XVI. eeuw bloeide;” doch niets is te dien aanzien zeker. — Zie bij mij op DAELE. (JAN VAN)

DALEN, (CORNELIS VAN) *de Oude*. De bij *Immerzeel* reeds vermelde CORNELIS VAN DALEN, *de Jonge*, heeft, zeker, den naam aldus gevoerd, tot onderscheiding van dien zijns vaders. — Het schijnt niet bekend te zijn, dat de vader ook een zeer bekwaam graveur is geweest, want ik vind dien nergens als zoodanig vermeld. Dat zulks echter het geval was, blijkt uit het volgende Werk: *Eigendlyke afbeeldinge van Honderd der Aldervermaerdste Statuën of Antique beelden, staande binnen Rome. Afgeteekend door den seer wytvermaerden en constrycken FRANCISCO FERRIER BURGUND. Nu in cooper gesneden door CORNELIS VAN DALEN de Oude ende de Jonge. Dienstigh en vermakelyk voor alle Edelluyd en Studenten die tot Rome geweest syn. Ook voor alle oeffenaers en liefhebbers der Teickenconst; hier is mede bijgevoecht onder elk Beeld syn naem, en waerze staen binnen Rome. 's Hagen, by H. Versteegh, Boekverkoper int kort Agterom.* — Dit Werk bevat honderd folio-platen, uitmuntend gesneden, doch die niet zoo los en meer met den etsnaald behandeld zijn, gelijk die van FERRIER. Al de platen zijn voluit met hunne namen beteekend, als C. V. DALEN *sculp.*, deze zijn van *den Oude*, en C. V. DALEN J. *sculp.*, van *den Jonge*, die nagenoeg ieder de helft daarvan vervaardigd hebben, en het is moeijelijk, te beslissen, aan wien van hen de meeste verdienste moet worden toegekend, zoodat daardoor *de Jonge* in de graveerschool vrij wat roem heeft behaald, en men hieruit moet afleiden, dat de vader niet mag worden vergeten. — Behalve het vermelde exemplaar, bezit ik nog twee uitgaven, een te *Rome* verschenen, in 1653, volgens den index, hoewel op den titel 1638 staat vermeld, zijnde het jaar van den eersten druk, te *Rome* uitgegeven, die aan *Fiorillo* niet bekend schijnt te zijn geweest, bij het noemen van al de drukken van dit Werk, op het leven van FERRIER vermeld; evenmin als het derde exemplaar, bij *Petrus Schenck* uitgegeven, dat meer in de behandeling met dat van FERRIER overeenkomt; en ik geloof, dat het dezelfde platen zijn, welke hij is magtig geworden, doch dat de naam van F. P. B. er is uitgeslepen, om ze als eene nieuwe uitgave te doen voorkomen, nagenoeg gelijktijdig versehene met die van *H. Versteegh*; dit is zeker, dat het twee verschillende uitgaven zijn, en *Fiorillo* te dien aanzien zich heeft vergist, als hij schrijft: „nog eene andere uitgave, welke VAN DALE bezorgde, is te *Amsterdam* versehene, bij *Pieter Schenck*, 1702, in f.,” te meer nog daar die van *Schenck* is opgedragen: *Serenissimo ac Celsissimo Principi et Domino Domino, Christiano Eberhardo, Principi Frisiae Orientalis etc.* — hetgeen op een piedestal, op den Titel voorkomende, staat gegraveerd, daar op

diezelfde ruimte in het eerstgenoemde exemplaar van VAN DALEN het geheele vermeldo adres gesneden staat. — Wanneer men acht wil geven op de graveerwerken, die van VAN DALEN voorkomen, dan zal men er zeker wel meer ontdekken, die van *den Oude* zijn, en thans nog allen aan *den Jonge* worden toegekend, daar het gewone monogram c. d. voor den bekenden *de Jonge* word gehouden; doch het is zeker, dat dit teeken nog eerder aan den vader, dan aan den zoon moet worden toegeschreven, daar ik boven reeds heb gemeld, dat de zoon — Zie aldaar. — er een *J.* achter voegt; en verder is het onmogelijk, te vooronderstellen, dat zulk een burin, als door den vader gevoerd, voor het genoemde Werk met dat van zijn zoon, ook nog niet een aantal andere kunstvoortbrengselen zou hebben geleverd; en het zal genoeg wezen, uit vele slechts dit voorbeeld aan te voeren, namelijk: ik heb in mijn bezit een hoogst-zeldzaam groot-f^o. portret, in een ovaal gevat, voorstellende *Johannes Cloppenburch*, die, in 1592, te *Amsterdam*, werd geboren, theologiae professor te *Harderwijk* en *Franeker* geweest, en in 1652 overleden is, geschilderd door C. TEN HOUTE, — Zie aldaar. — en door C. VAN DALEN *sculpsit* 1641. Alzoo is het, immers, duidelijk, dat deze de vader is, daar de zoon toen pas vier jaren oud was. Maar wat méér afdoet, dit portret is uitmuntend gesneden, en behoort tot de beste voortbrengselen van die dagen, en het is dit werk, dat alto overeenkomst heeft met de alom geachte gravuren naar portretten van TITIAAN, zijnde vier stuks, in mijn bezit, eerste drukken in gr.-f^o., als dat van SEBASTIAAN DEL PIONBO, of CAMPANOLA, naar TINTORETTO of TITIAAN. *Peter Aretin*, GEORG BARBARELLI, genaamd CASTEL FRANCO, en *Johan Boccacius*. Méér van die soort zijn mij nimmer voorgekomen en daarbij nu heb vergeleken, die aan *den Jonge* worden toegekend, wiens aard van werken meer die is van CORNELIS VISSCHER, en niets gemeens heeft met de genoemde afbeeldingen, zoodat ik deze werken aan *den Oude* alsnog moet toekennen, dewijl ik tot dusverre geen adres heb gezien op de gravuren, waarop de naam van *den Jonge* vermeld staat. — Nog bezit ik de vier *Saargetijden* in ovalen, door kindertjes voorgesteld, naar ABRAHAM DIEPENBEEK, mede door hem gesneden, en besluit ik met de verklaren, dat, voor zooverre aan mij vele gravuren zijn voorgekomen, waarop niet duidelijk het teeken van *den Jonge* staat vermeld, deze voor het werk van *den Oude* moeten worden gehouden. — In mijne uitgebreide verzameling van schilders-portretten heb ik er een van C. VAN DALEN, door hem *del.* en door J. DE FREY *aqua forte*, 1801 in gr. 4°., hetgeen, volgens mijne meening, naar het kostuum te oordeelen, dat van *den Oude* zal moeten zijn, en als onderschrift alleen heeft C. VAN DALEN. — Volgens eene aantekening in den *Catalogue raisonné de Dessins et d'Estampes etc. de Ch. van Hulthem, Gand*, 1846, zou deze, in 1615, te *Haarlem*, zijn geboren; hoewel het daar op *den Jonge* moet slaan, zal het echter niet anders dan *de Oude* zijn, wiens geboortejaar daarmede kan stroken. — Nog bezit ik datzelfde portret, geteekend, doch wat grooter dan de gemelde prent van DE FREY.

DALen, (CORNELIS VAN) *de Jonge*. Het hiervoor gaande artikel over zijnen vader geeft vele teregtwijzingen aangaande hem, wien, hoewel een uitmuntend graveur, in den geest van CORNELIS VISSCHER, de eer niet toekomt, die aan zijn vader behoort. — Het is hier de plaats, de opmerkingen, door mij gemaakt, te herhalen, namelijk, om alle de gravuren aan hem toe te kennen, die wezenlijk met zijn naam of monogram, en daarbij *den Jonge*, zijn beteekend, want zoodanig heeft hij-zelf gehandeld met alles, wat van zijne hand was, zoo verro zulks aan mij is voorgekomen. — Als proef daarvan mag men wel opgeven de grootste plaat, welligt immer door hem gemaakt, en waaraan hij, zeker, al zijn talent heeft betoond, namelijk, het portret van *Johannes Mauritius, Prins van Nassau enz.*, gezegd de

Braziliaan, door GOVAERT FLINCK, *inventor et pinxit*, c. v DALEN Junior, *sculpsit*, met veel sierlijk, allegorisch bijwerk, als van zijne zestien vorstlijke geslachtskwartieren, krijgsmans-toerustingten, oorlogs-tuigen enz., met een epitaaf en vers van *J. van Vondel*, groot 46 bij 60 dm. Ned. Hij heeft dit op zijn 18. jaar gesneden, volgens de opgave in den *Catalogus der Prenten van Van Hulthem*; het heeft toen, (1846) te *Gent*, 15 franken opgebracht. — Van deze prent bezit ik een fraaijen druk. — Hij was tevens een goed teekenaar en heeft als zoodanig ook werken uitgegeven, als: *Een portret van François Sylvius*, in gr. 4°. en *Franciscus Delboe*, van 's Hertogenbosch, Professor in de medicijnen, c. VAN DALEN Junior *delineavit et sculp.*, hetgeen mij te meer in mijne meening versterkt, dat het portret van c. VAN DALEN, op het artikel van den vader vermeld en door hem geteekend, *den Oude* voorstelt. — De Titel van *J. Cats, Buytenleven op Zorgvliet, Amsterdam, by J. J. Schippers*, 1655, is ook bctceekend c. VAN DALEN, *de Jonge, sculp.*, naar a. v. VENNE. — Op de verkooping van *Verstolk van Soelen*, gehouden te *Amsterdam*, 1847, was, onder Nr. 177, van c. VAN DALEN, *den Jonge, Een portret van den admiraal De Ruyter, met veel zorg uitvoerig met zwart krijt geteekend*, dat f 105,— heeft opgebracht. — In het belang der geschiedenis, laat ik hier eene opgave volgen van de gegraveerde portretten, die op den naam van c. VAN DALEN — en waarbij alleen *de Jonge* bedoeld kan zijn — beschreven staan in den beredeneerden *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*, doch met dien verstande en toelichtingen, door mij op het artikel van *den Ouden* VAN DALEN gegeven, moeten worden beschouwd, als gedeeltelijk ook tot het werk van dezen te behooren, te weten: *Louisa Juliana, dochter van Willem I.* — *Joan Maurits.* — *J. Cats.* — *J. Cloppenburch.* — *R. Descartes.* — *Frederik Wilhelm de Grootte.* — *Jan Gerrits van Embden.* — *J. R. van Groenendyk* — deze is stellig door *den Oude* gesneden. — *F. Hommius.* — *Maccovius.* — *Jhr. Ev. Meyster.* — *R. Petri.* — *J. Polyander à Kerckhoven.* — *E. du Pré.* — *A. M. Schurman.* — *F. Spanheim.* — *F. Deleboe Sylvius.* — *J. Trigland.* — *M. H. Tromp*, naar JAN LIVENS. — *N. Tulp.* — *M. Tydeman.* — *A. Vinnius.* — *A. Volkertsz.* — Bij *Le Blanc* vindt men graveerwerk alleen op CORNELIS VAN DALEN, zonder meer. Hij beschrijft 40 stuks, zoowel geschiedkundige als portretten, van welke laatste er reeds hierboven staan vermeld; ik laat ook de overige hier volgen, met denzelfden verstande, als boven gezegd is, dat niet allen uitsluitend tot het werk van *den Jonge* behooren. *De H. Maagd, die haar borst het kind Jezus aanbiedt*, naar GOV. FLINCK, in f^o. — *De H. Maagd, geheele figuur, is met het kind Jezus gezeten*, in 4°. — *De aanbidding der Herders*, in 4°. — *Venus en Amor*, naar GOV. FLINCK, in f^o. — *De vier Kerkvaders*, naar P. P. RUBENS. *A. Blooteling, exc.* in-f^o. (onder deze schoone gravure staat c. VAN DALEN Junior *sculp.*) — *Een Sater met een Ezel, waarbij eene slapende vrouw met een kind en een haan.* Eene allegorie in 4°. in de breedte. — *De vier Elementen, door kindertjes voorgesteld*, naar ABR. VAN DIEPENBEEK, vier stuks ovalen, in 4°. — *De Jaargetijden*, vier stuks, hoog 120, br. 166 str. Ned. — *De Natuur door de Gratiën versierd, en gekroond door twee Amors.* De grond is een landschap, naar P. P. RUBENS, in f^o. in de hoogte. — *Allegorie ter eere van de geboorte van Hendrik Willem (Willem Hendrik) van Nassau*, in 1650, naar GOV. FLINCK, hoog 625, br. 450 str. — *Jaques, duc d'York et d'Albanie*, grand-admiral d'Angleterre, naar S. LUTTICHS gr. in f^o. — *Charles II, roi d'Angleterre*, naar DENZELFDEN. — *Pietro Aretino*, naar TITIAAN, in f^o. — *Georgione Barbarelli*, van voren te zich, naar TITIAAN, in f^o. — *Georgione Barbarelli*, gr. in f^o. in de breedte. — *Joan. Boccacius, houdende een gesloten bock in zijne hand*, in f^o. — *Henry, Duke of Glouccster*, in harnas,

naar LUTTICHUYS. — Hij noemt ook den bovengemelden Leydschen burgemeester *Jan Ruppert van Groenendyk*. — *Maria de Medicis*, zittende, en in den achtergrond een gedeelte van de stad *Amsterdam*, in gr. f°. Dit is, waarschijnlijk, de prent, die als titelplaat diende voor het Werk: *Bleyde Inkomste van Maria de Medicis, te Amsterdam*, en, zoo als sommigen willen, naar A. VAN DYCK, en, zoo ik mij niet vergis, door PIETER NOLPE werd gesneden, naar GERARD NONTHORST, want het is mij niet bekend, dat VAN DYCK deze vorstin heeft geschilderd, gelijk zij daar is afgebeeld, met een gezigt op *Amsterdam*, zoodat zij, waarschijnlijk, gedurende haar kort verblijf, in 1638, hier te lande, door NONTHORST voor *Prins Frederik Hendrik* is geschilderd, hetwelk ik zoo goed als bevestigd vind in de *Gedichten van Jan Vos, Amsterdam*, 1726, in 4°, bl. 242, alwaar hij een cerevers geeft op de *Afbeelding van Maria de Medicis, koninginne van Frankryk*, door NONTHORST geschilderd. — Zie ook de *idem* uitgave van 1662. blz. 148. — Bovendien is het gemelde stuk thans nog in het voorvertrek van Heeren Burgemeester en Wethouders, in het Raadhuis, te *Amsterdam*, aanwezig. — *Algernon, Earl of Northumberland*, Admiraal en Generaal. — *Thomas Pars (Par), the old man, 152 years old*, gr. in f°. — Ik bezit een *idem*, door DENZELFDEN, in kl. 4°. — *Sebastiano del Piombo*, dominikaner monnik, naar JAC. ROBUSTI, in f°. — *Andreas Rivetus, Theologiae doctor et professor*, in f°. — *Jacob Baudes Heertoat Wassenaer* (zeker, goed gelezen? als er staat *Jacob Baanderheer tot Wassenaer?*) Luitenant-Admiraal, in gr. f°. — *Monument van den Admiraal Cornelis Tromp*, daar J. VAN CAMPEN (?) naar de marmeren groepen van VERHULST, in gr. f°. raar. — *Buste van eene Negeresse*, naar GOV. FLINCK, in f°. — *Het Concert*, naar ABR. DIEPENBEEK. — *Een Herder en Herderin, gezeten in een landschap*, naar CASTELYN, in 4°.

DALEN. (E. VAN) Zijn portret, *borstbeeld, regts met muts op, met O. I. inkt geteekend*, in 4° en waaronder staat E. VAN DALEN, *schilder te Gorkum*, met bijvoeging (oh. 1700, æt. 61) komt voor in den zoo hoogst nuttigen *beschrijvenden Catalogus van 6 à 7000 portretten enz. door den Heer Frederik Muller, Amsterdam*, 1852, blz. 68.—Dit is het eenige, wat mij van dezen kunstenaar is voorgekomen, en ik weet dus ook niet, in welk vak hij de kunst beoefend heeft.

DALEN. (N. VAN) Deze kunstenaar wordt door *Felix Bogaerts* als een Belgisch bloemschilder opgegeven, die, in de laatste helft der XVII. eeuw, aldaar blocide.—Hij zal, wel waarschijnlijk, dezelfde zijn als N. VAN DALEN, die door *Jacob Campo Weyerman*, *dl. III, blz. 285*, wordt vermeld als een verdienstelijk bloemschilder, te 's Hertogenbosch woonachtig, en die, niet gelukkig in het huwelijk, in zeer bekrompen omstandigheden zijne kunstwerken moest uitventen enz. Hij meldt noch zijn gehoorte-, noch zijn sterftijd, en evenmin of, toen hij dat schreef, (1719) VAN DALEN nog in leven was.

DALENS. (DIRK) *Pieter Terwesten* meldt in zijn *Ms.* dat „deze is geweest een *landschapschilder*, gelijk onder anderen, hieruit blijkt, dat Anno 1651 ter Confrèrie-kamer (*Pictura te 's Hage*), van hem bekend was een landschapje, met naakte vrouwtjes gestoffeerd, 'twelk A°. 1662 met kennisse der Regenten weder teruggeschaald en gegeven is; doch of hij een Amsterdammer van geboorte, en misschien een oom geweest is van den hekkenden landschapschilder DIRK DALENS enz., zulks zou wel kunnen waar wezen, doch blijft echter nog onzeker, vermits van den eerstgemelde nergens buiten daar ter plaatse ('s Hage) iets beschreven is geworden; echter blijkt het uit zekere Memorie of lijst van Meesters-kunstschilders van 't jaar 1660 en 1661, die jaarlijks aan de Confrerie-kamer den jaarpennig betalen moesten, dat hij met er woon van daar naar

Rotterdam is vertrokken; maar of dezelve daar ook is overleden, zulks consteert niet, en is dus mede onzeker." — Het is hieruit wel te vermoeden, dat hij tot het geslacht van den bekenden DIRK DALENS WILLEMSZOOM behooren zal.

DALENS, (DIRK) *de Oude*, staat bij *Immerzeel* vermeld, doch ik moet eene zeer noodige teregtwijzing hier doen volgen, namelijk, dat het aldaar boven den tekst geplaatste portret niet dat is van *den Oude*, maar van zijn zoon DIRK DALENS, *den Jonge*. — Zie aldaar. — De afbeelding van *den Oude* was in de beroemde kunstverzameling van *Van der Marck Aegidz*, te *Leyden*, verkocht te *Amsterdam*, in 1773, zijnde Nr. 404: DIRK DALENS *de Oude*, enz. „Dezelve is verbeeld staande, hebbende zijn regterhand onder de akers van zijn bef, en in de linker een stukje, verbeeldende een landschapje. Wat verder ziet men een voetstuk, waarop een beeld van Apollo staat; achter hem een steen met twee daarop uitgehouwen kindertjes, en in 't verschiet eenige boomen en een lucht. Bij uitnemendheid krachtig en zeer konstig door CASPARUS NETSCHER geschilderd op een koperen plaat. H. 15½ br. 12 duimen, Rhijnl. maat." — Dit stuk is toen met f 80 betaald. — Het volgende Nr. is het Portret van zijn zoon DIRK, *den Jonge*. — Zie aldaar bij mij. —

DALENS, (DIRK) *de Jonge*, staat bij *Immerzeel* geboekt. Ik voeg hierbij, dat zijn afbeeldsel, door AART SCHOUMAN geteekend en door PIETER TANJE gegraveerd, bij *J. van Gool* is te vinden, waarnaar dat, hetgeen bij *Immerzeel* voorkomt, genomen, doch bij vergissing voor dat van zijn vader geplaatst is. — In de kunstverzameling, bij DIRK DALENS, *den Oude*, vermeld, waren drie portretten van onzen DIRK, *den Jonge*, onder Nr. 405, 406 en 407 van den *Catalogus*: DIRK DALENS *zoon van den voorgaande*, enz. „Dezelve is verbeeld, zittend aan eene tafel, met twee boeken voor hem liggende, hebbende eene teekening in de hand; op de schilderezel staat een landschap, fraai geschilderd door J. M. QUINKHARD, op paneel, h. 11¾, br. 9¾ dm., Rhijnl. maat. — DENZELFDE *anders*. Dit stuk is gedoodverwd of aangelegd door CORNELIS TROOST en opgeschilderd door JACOBUS BUYS, h. 11, br. 9 dm. — „DENZELFDE *weder anders voorgesteld*. Hij vertoont zich zittende voor zijn schilderezel, met palet en een rol papier in zijne handen, zeer fraai en uitvoerig geschilderd door JACOBUS BUYS, op paneel, h. 10¾, br. 9 dm.”

DALONGE. Zie LONGE. (ROBERT LA)

DAM (P....) is mij alleen bekend door eene afbeelding van *Am. Magarius*, *bijgenaamd Cato Kamerling*, oud 72 jaren, 1792, voorgesteld geboeid, in eene gevangenis, door hem *fecit*. J. L. CLAESSENS *sculp* in kl. fº. en tot de middelmatige kunst behoorende.

DAM (WOUTER) staat bij *Immerzeel* vermeld als leerling en navolger van AART SCHOUMAN, doch die bij lange na de hoogte van zijn meester in het vak van vogelen en dieren, hetwelk hij gekozen had, niet heeft bereikt. Een te streng oordeel, want *wie* zou tot heden dat kunstvak zóó volkomen tot die hoogte hebben gevoerd, gelijk deze onnavolgbare teekenaar 't deed? Werd MELCHIOR HONDEKOETER de RAPHAEL der dieren genoemd, men zou AART SCHOUMAN alsdan met den naam van JULIO ROMANO kunnen bestempelen, en er zijn een aantal beneden dien wereldberoemden kunstenaar gebleven, die toch nog hooge verdiensten bezitten: zoo is het ook met onzen WOUTER DAM, die zeer fraaije teekeningen van vogelen en dieren heeft vervaardigd, waarvan ik er bezit, die mijn gevoelens bevestigen. — Hij heeft ook figuren geteekend, zoo als mij is gebleken uit een allegorisch vignet, door SIMON FOKKE gegraveerd, en te vinden op bl. 36, in het IV deel van *J. C. Weyerman, De Levensbeschrijvingen der Kunstschilders enz.; Dordrecht, 1769, in 4º*.

DAMAST (CLAES CORNELISZ. VAN) was een bekwaam Utrechtsch beeldhouwer, die omstreeks het midden der XVII. eeuw bloeide, zoo als de volgende afschriften uit de stads rekeningen hem bekend maken." Item CLAES CORNELISZ. DAMAST 16 gulden voor 't snyden van twee palen staende in de paillemaillebaen. *Kameraarsrekening* 1636. Item NIC. VAN DAMAST, beeltsnyder 172 gulden ter sake hy gesneden heeft het cronement op te hamey van de Wittevrouwenpoort, te beyden syden metto eroon daerop. *Kameraarsrekening* 1639. Item NIC. VAN DAMAST beeltsnyder 230 gulden voor dat hy gesneden heeft twee leeuwen, stads wapen met een eroon, twee krommers met trofeën endo twee kerbeels met geweer, enz. aan de nieuwe gemaeete hamey voor do Weertpoorte. *Kameraarsrekening* 1642. Item CLAES VAN DAMAST 36 gulden 10 st. voor t snyden van een vaes met knorren aen 't gestoelto in den Dom, het kronement, saterscoop, ende snakery met festonnen aen de schoorsteen, ende twee vaesgens met loofwerk in de raetkamer. *Kameraarsrekeningen* 1643. Item NIC. VAN DAMAST antyksnyder 66 gulden 7 st. voor 't snyden van de sleutels onder de balken van t stadhuis endo ander werck. *Kameraarsrekening* 1644. Item NIC. VAN DAMAST antyksnyder voor 't snyden van twee leeuwen, die 't statswapen hielden, potten, kartoesen, capitelen, ende aen 't modell van de Wittevrouwenpoort, 12 gulden 8 st. *Kameraarsrekening* 1649. Item NIC. VAN DAMAST antyksnyder, voor dat hy gesneden, oock het hout geleverd, ende diverse modellen gemaeckt heeft van t montstuk aen de pomp opte Breestraet, als mede voor t snyden van werck aen de Wittevrouwenpoort 163 gulden 6 st. *Kameraarsrekening* 1650. Item NIC. VAN DAMAST antyksnyder voor dat hij gesneden, oock het hout geleverd heeft endo modellen geteekent van do leeuwen aen de Wittevrouwenpoort, 79 gulden. *Kameraarsrekening* 1651. Item CLAES DAMAST voor t maken van 2 modellen van de Wittevrouwenpoort ende voor eenige andere teekeningen, 7 gulden 10 st. *Kameraarsrekening* 1653. Item NIC. VAN DAMAST voor het snyden curieuselyek t heren gestoelte inde Nicolaeskereck 33 gulden 10 st. *Kameraarsrekening* 1657. Item NIC. VAN DAMAST voor t snyden der schoorsteenmantel in de nieuwo raetkamer, 12 gulden. Item NIC. VAN DAMAST voor 't antyksnyden van de poorten van het artilleryhuys, mitsgaders de tafel in de nieuwo raetkamer, 400 gulden. *Kameraarsrekening* 1667." Zie *Dodt, Archief*, III. deel. — Het voorlaast genoemde werk is nog slechts weinig jaren verleden te zien geweest te *Utrecht* op den tympan (trommel), in het frontespice der portique, in de Minnebroederstraat, thans ingang der Physica, en bij dezo laatste bestemming weggenomen. Dit werk verdiende allen lof, zoo vlug en goed gevormd als al de krijgswapenen daarin waren zamengesteld en kunstig uitgebeeld.

DAMAST. (JO. VAN) Deze beeldhouwer, die een weinig later dan CLAES CORNELISZ. VAN DAMAST te *Utrecht* bloeide, is, waarschijnlijk, verwant en welligt een zoon van hem geweest. Uit afschriften van rekeningen der gemelde stad leerde ik hem kennich: „Item JO. VAN DAMAST, van beeldwerk aan de Catrynepoort, 70 gulden. Item aan de Mallebaen, 24 gulden." *Kameraarsrekening* 1687. — „Item JO. VAN DAMAST, voor geleverd gesneden beeltwerk in de academie ende Wittevrouwenpoort, 74 gulden." *Kameraarsrekening* 1685. Zie *Dodt, Archief*, III. deel.

DAMBRIN. (P. M.) Onder de graveerwerken van REINIER VINKELES, vind ik een portret in 8°, voorstellende *P. de Wind*, Medicijnen-docter en geneeskundig schrijver, te *Middelburg*, in Zeeland; als borbbeeld, regts, met lang haar en langen das, naar P. M. DAMBRIN, behoorende bij de Redevoering van *A. van Solingen*, te zijner gedachtenis gehouden. — Hij is overleden in den jare 1798. — Hoewel ik geen grond heb, om dezen kunstenaar voor een Noderlander te hoeken, zoo geef ik hem, ter voorkoming van verdere vergetelheid, hier toch eene plaats, totdat andere

bewijzen dit zullen staven of wijzigen, want tot heden is hij mij verder onbekend gebleven en hij geen auteur genoemd.

DAMERZ (JOHANNES) wordt door *Fiorillo* opgegeven onder de verdienstelijke leerlingen van DIRK CRABETH. — Zie VET. (JAN DAME DE)

DAMISSEN (LUCAS) was een ervaren kunstenaar en zoon van de eenige dochter van LUCAS VAN LEYDEN, geboren te *Leyden*, in 1533. Hij heeft zich met der woon in *Utrecht* gevestigd, waar hij veel heeft geschilderd en overleden is in den ouderdom van 71 jaren, in 1604. Dit berigt vinden wij reeds bij *Van Mander*, I. deel, blz. 85, en bij *Chalmot*, *Biographisch Woordenboek*.

DANCKERTS, (CORNELIS) *de Oude*, vader van den bouwmeester van dien naam, — Zie op RY. (CORNELIS DANCKERTS DE) — die tevens ambtshalve als bouw- en rooimeester der stad *Amsterdam*, den toenaam van DE RY, naar het gebruik van de roê of rij, welke hij als maatstaf steeds met zich voerde, heeft verkregen, en die ook op zijn zoon is overgegaan, doch niet als geslachtsnaam moet beschouwd worden. — Onzen CORNELIS vindt men vermeld in een levensberigt van zijn zoon, door diens tijdgenoot SALOMON DE BRAY, bouwmeester van *Haarlem*, te vinden voor het Werk *Architectura moderna* enz. — Zie daarover op HENDRICK DE KEYZER. — hetgeen in 1631, te *Amsterdam* is verschenen, waarin deze zegt: „zyn vader is geweest den ouden CORNELIS DANCKERTSZ, dewelcke eenige jaren voor de voorsz. stadt *Amsterdam* heeft gediendt als bouwmeester, in welke bediening hy oock is ghestorven.” — Daar nu de auteur zegt, dat zijn zoon hem in die betrekking, in 1595, is opgevolgd, kan dit wel als het jaar van zijn overlijden worden aangenomen. — Hieruit zou ik meenen te kunnen afleiden, dat hij tot het geslacht der DANCKAERTSEN behoort, die in België waren gevestigd, tot den aanzienlijken handelsstand behoorden, en tijdens de kerkelijke woelingen, met zoo vele anderen, de wijk naar *Holland* namen; want ik vond in een levensberigt van onzen geschiedschrijver *Emanuël van Meteren*, „dat hij bij SEBASTIAEN DANCKAERTS van *Antwerpen*, die anno 1552 met de woonst van *Londen* naar *Antwerpen* vertrok, op den handel werd besteld, voor den tijd van tien jaren.” Zie zijne *Hist. der Nederlanden; 's Hage*, 1614, in ^o, achter aan bl. 2, en waaruit, mijns inziens, blijkt, dat SEBASTIAEN de veranderde religie wel zal zijn toegedaan geweest.

DANCKERTS. (CORNELIS en PIETER) Zie op RY. (CORNELIS en PIETER DANCKERTS DE) — Op dien naam heeft *Immerzeel*, hoewel verkeerdelijk, ze opgevoerd, als zijnde dit een toenaam, ambtshalve door hen verkregen.

DANCKERTS, (HENDRIK) zoon van JUSTUS en jonger broeder van JOHANNES, geboren, te 's *Gravenhage*, in 1630, volgens *Pilkington* en *Bryan*. Hij heeft zich eerst aan de graveer- en daarna aan de schilderkunst gewijd, en, tot voortzetting daarvan, een tijd lang in *Italië* vertoefd; vandaar naar *Engeland* gegaan zijnde, werd hem, door koning Karel II opgedragen, de koninklijke paleizen en de zeehavens van *Engeland* en *Wales* te schilderen. — Ook waren Jacobus II en lord Stednor zijne begunstigers (1678 en 1679). — Hij heeft aldaar mede veel voor WENCESLAUS HOLLAR geteekend, zoo als uit de prenten, die in den Engelschen *Juvenalis* voorkomen, te zien is. — Later keerde hij weder naar zijn vaderland terug, en is te *Amsterdam* overleden, doch onbekend, wanneer. — Onder de graveerwerken, welke hij, zoowel buiten 's lands, als hier, heeft gemaakt, worden als de voornaamste vermeld: de *Antiqua Monumenta in Insula Walcheren in Zelandia* (1647), — een *Concert met vijftig figuren, naar TITIAAN*, eene zeer groote afbeelding in 3 bladen; — *Gezigt op Amsterdam en het Y, met schepen* enz.; — *de koninklijke Paleizen en Zeehavens van Engeland*; — en twee schoone portretten, als: *koning Karel II.*, naar ADRIAAN HANNEMAN, — *Christiaan Kompf*, Medicijnen-doctor van den Prins van

Oranje in groot f°. — en *Corn. Staevenisse*, pensionaris van *Zeeland*, afgezant naar *Zweden* en *Brandenburg*, overleden 1649, oud 63 jaren, afgebeeld in een mantel, als borstbeeld, links, met knevels, achter hem een gordijn, bij eene pilaar in ovaal, met de spreuk: *Animum rege*; naar D. N. VAN LIMBORCH, door H. DANCKERTS, te 's *Hage*, in f°. Hieruit kan blijken, dat *Immerzeel* in zijn artikel te regt vermeldt, dat hij, en ook zijn broeder JAN „in 's *Gravenhage* geboren waren,” terwijl nog een onbekend portret, mede in mijn bezit, en dat onder de fraaije gravuren mag worden geteld, van onder te lezen geeft: TITIANUS pinxit, HENR. DANCKERS *Hagiensis sculp.* — Ook is mij uit alles gebleken, dat hij in zijnen naam de c schreef, die bij de meeste auteurs verkeerdelijk wordt weggelaten.

DANCKERTS, (JOHANNES) zoon van JUSTUS en broeder van HENDRIK, staat vermeld, als do graveerkunst gehanteerd en naar TITIAAN en anderen gewerkt te hebben. — Ik kan niets van zijne werken zeggen, daar mij die nimmer zijn voorgekomen, terwijl over zijne verdienste verscheidende en onzekere berigten bestaan. — Ook vind ik geboekt, dat hij de schilderkunst zou hebben uitgeoefend, zoo in historïsche als in andere onderwerpen, en eenige platen heeft geëst, onder anderen, eene naar TITIAAN, voorstellende eene *liggende Venus*. Hij zou, volgens *Pilkington*, geboren zijn te *Amsterdam*, waar hij omstreeks het jaar 1660 woonde.

DANCKERTS. (JUSTUS) Om door een jaartal kenlijk te maken den bloeitijd van dezen kunstenaar, kan dienen een adres van hem: te *Amsterdam*, by JUSTUS DANCKERTS, in de *Kalverstraat*, in de *Dankbaarheid*, 1686, voorkomende op den titel van het Werk in klein-8°.: *de Perspectief van Desargues*, door A. Bosse, bijeengevoegd, en door J. Barra uit het *Fransch* vertaald en bij hem uitgegeven. — Hij is, waarschijnlijk, de zoon van CORNELIS DANCKERTS, dien ik hier den *Souge* zou moeten noemen, die een gelijken handel in de *Kalverstraat* heeft gehad, en alzoo zijn vader is opgevolgd, blijkens den volgenden titel: *Historis oft Waerachtich Verhael van den Gantschen Toestant van Oorlooge enz. door Gustavus Adolphus, Coninck der Sweedens enz. nu in 't Nederduytsch uitgegeven door Cornelis Danckertsz t' Amsterdam, gedrukt voor Cornelis Danckaertz, Boeck-, Caert- en Kunstverkooper, in de Calverstraat, anno 1642, in f.*, bevattende ruim 594 bladzijden, compres gedrukt, zoodat deze CORNELIS met zijn handel en kunstbedrijf ook de letteren paarde en een werkzaam leven moet hebben geleid. Hij heeft het bedoelde Werk opgedragen Aan de Staten-Generael der Verenichde Provinciën, als oock aen syn Hoocheydt *Fredrick Hendrick*, Prince van *Oraengien* enz. — Voorts in f°. *Bouwingen van onsen tyt enz. door HENDRICK DE KEYSER en anderen gedaen, in weesen gebracht by den zeer ervaren CORNELIS DANCKERTS* (bijgenaamd DE BY) *Mr. Metselaer en Bouwmeester der voors. stad enz., tot Amsterdam, bij CORNELIS DANCKERTS VAN SEEVENHOVEN, woonende in de Kalckton bij de Regulierstooren, 1631*, uit welk adres blijkt, welk een aantal DANCKERTSEN zich in *Amsterdam* hebben bevonden, die vermelding verdienen.

DANKERTS, of DANCKERTS, (CORNELIS) een ander dan op dien naam bij *Immerzeel* vermeld. Dezo naam komt voor als graveur op eene prent in de manier en aart, als die van J. LE PAUTRE; — ook heeft hij in koper gesneden eene grooto fraaije plaat naar MOUCHERON, voorstellende het vorstlijk buitengoed, *Het Loo*. — Hij is, waarschijnlijk, een zoon van JUSTUS, die in den kunsthandel van zijnen vader, te *Amsterdam*, is opgevolgd. — Later zag ik nog, dat hij afzonderlijke kunstprenten heeft gegraveerd als: *de vier hoofdstoffen*, door groepen kindertjes verbeeld, in f., beteekend C. HOLSTEYN *inventor*, C. DANCKERTS *sculpsit*, J. DANCKERTS *exaudivit*. Dit werk is vrij wel uitgevoerd, doch, wat de teekening betreft, laat het veel te wenschen over, en wel om zoodanige teekenkunst in prent te brengen;

doch dit komt niet voor zijn rekening. — Nog bezit ik een boek in gr. f^o., Nederlandsche kleederdragten voorstellende, als: *Femme de Pescheurs de l'Isle de Marken*, — *Paysanne de Vlieland*, — *de Saardam etc.* de eerste beteekend CORNELIS DANCKERTS *fec. et exc. cum Privilegio*.

DANKS. (FRANS) Bij het artikel van *Immerzeel* voeg ik nog, dat hij te *Amsterdam*, in 1703, is overleden. Zie *Bryan-Stanley*.

DANOOT of DANNOOT (PETER) was een Vlaamsch graveur, die omstreeks 1690 bloeide. Van hem is eene plaat bekend, voorstellende *Een Christushoofd, met doornen gekroond*, naar RUBENS, en een gehistorieerd portret van den *H. Franciscus Xaverius*, naar P. DE CORTONE, en een portret van *Père Mastrille*. — Nog heb ik gevonden, dat hij, naar de teekening van ERASMUS QUELLINUS, den *Titel* heeft gegraveerd voor het Werk *Jurisprudentia Heroica, sive de Jure Belgarum circa Nobilitatem et Insignia etc. Auctore Joanne Baptista Christyn. Bruxellis, 1689, in f^o.*, die met zorg bewerkt is. — *Le Blanc* noemt een PHILIPP DANNOOT en beschrijft slechts ééne gravure, en wel hetzelfde *Christushoofd*, boven vermeld en dat door *Bryan* op PIETER DANNOOT is beschreven. Wie nu gelijk heeft, kan ik niet beslissen, daar de door mij aangehaalde *Titel* alleen met P. DANOOT is beteekend. — Later zag ik eenige prentjes, ovaal, zijnde devote voorstellingen der R.K.Kerk, door hem gegraveerd naar de teekening van ANT. SALLAERTS, in het Werkje *D'omghekeerde Maet der liefde in de Maet der Droefheynt enz.* door *C. de Bie* (den schrijver van het *Gulden Cabinet*), 't *Antwerpen*, 1663, in 12°. Deze prentjes schijnen mij toe, veel vroeger gemaakt te wezen en zijn ovaal, daar de overigen in dit Werkje, in mijn bezit, die niet van hem zijn, den gewonen vorm hebben; te meer, daar ANT. SALLAERTS, zoo men meent, reeds in 1632 overleden is, zoo kunnen deze prentjes wel voor een ander boekje gediend hebben. Ze zijn van middelmatige verdienste.

DARET. (JAQUES) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven van *Ryssel* worden bewaard, vindt men ten jare 1467 opgeteekend de uitgave voor een aantal kunstenaars, die naar *Brugge* werden geroepen, om er de werkzaamheden voor de feesten van het *Guldenvlies* te helpen volvoeren, en daaronder: „A JAQUES DARET, maistre peintre, demourant à *Tournay*, conduitur de plusieurs autres peintres souz lui, païé pour XVJ. jours, qu'il a ouvré de son mestier aux entremets dont dessus est fait mention, en ce comprins deux jours, comptez pour sa venue du dit *Tournay* à *Bruges*, au pris de XXIIJ S. pour son salaire et IJ S. pour sa despense de bouche, chacun jour, ainsi que pour les devant nommez lui a esté taxé, commençant le XXVIIJ. jour de mars et finissant ce dit XVI. jour d'avril, pour ce icy païé au dit pris XXI l. XIJ S.” Zie *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc. Paris, 1851, in 8°. Tome II, pag. 333.* — Al deze kunstenaars, zoo schilders als beeldsnijders, welke ik in mijn Werk heb opgenomen, en die aan het genoemde feest werkzaam zijn geweest, heb ik gedeeltelijk verwezen op JAQUES DARET, dewijl ze allen in het vervolg staan vermeld van de bovengemelde rekening, en onder zijn oog betaald werden en alzoo op de volgende bladzijden van 333 van genoemd Werk te vinden zijn, en tevens in het Register op het gemelde Werk van *De Laborde*-zelve kunnen nageslagen worden.

DARET. (JEAN) Bij de zuidelijke kunstenaars der XV. eeuw, JAQUES en MARTIN DARET, welke ik onder de onvermelden heb opgevoerd, moet ik er nog een van groote bekwaamheid in de kunst voegen, namelijk, JEAN DARET, die in de eerste helft der XVII. eeuw bloeide. — Hij werd, te *Brussel*, in 1613, geboren en heeft het historiële schildervak met roem beoefend. — Twee zonen, die, even als hij, in het kunstvak vermaardheid hebben verworven, zijnde MICHEL en JAN BAPTISTE, alsmede

nog eene dochter, MARGUERITE DARET, heeft hij nagelaten. — Zie het levensberigt, te vinden in het Brusselsche Tijdschrift: *La Renaissance*, vol. XV.

DARET. (MARTIN) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archieven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteckend: „A MARTIN DARET, paic pour V jours qu'il a ouvré, en ce comprins sa venue et alec a son hostel, au pris de VIIJ S. pour jour, XL S.” — Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder verrigt voor het groote feest van het Guldenvlies, te *Brugge*, op REGNAULT. (AMAND)

DASAGUES (LOUIS DE) was een bekwaam teekenaar, zoo als mij is gebleken uit eene topographische voorstelling van de stad *Kortrijk*, voorkomende in den *Atlas* of het Stedenboek van *Blauw's Konings Nederlanden*, 1650. — Hoegenaamd geene melding van hem gemaakt vindende, heb ik hem hier dus voor memorie geboekt.

DASSEGNIES (GIDEON) was een stempelsnijder, die door zijne bekwaamheid in zijn tijd wel op den voorgrond stond, blijkens het afschrift der volgende Resolutie: „Gesien de declaratie van GIDEON DASSEGNIES, van het silver, by hem geleverd aen een nyeuw cachet voor het comptoir van de Generaliteyt, van het fatsoen, van het snyden desselfs, met het hout by hem daertoe doen draeyen, is denselven daer veren voor alles toegeleet de somme van . . . . . (staat niet opgegeven) *Resolutie der Generale Staten, 7 Junij, 1614.*” *Dodt. Archief, VI deel.* — Of hij een Nederlander is geweest, weet ik niet; de naam zou mij daaraan doen twijfelen, doch ik vind mij toch verplicht, hem hier te boeken, want destijds was ons land als overstroemd van vreemdelingen, die er eene veilige schuilplaats en tevens een middel van bestaan konden vinden, waaronder hij, of welligt ook reeds zijn vader kan behoord hebben.

DASVELT. (JAN) Deze verdienstelijke liefhebber, die het vak van bondenschilderen tot een aanzienlijke hoogte heeft gedreven, en zeer naar waarde door *Immerzeel* wordt vermeld, is, den 11. Februarij, 1855, in den ouderdom van 85 jaren, te *Amsterdam*, overleden.

DAVENT (LEONARD) is dezelfde als LEONARD DIRY of THIAY, — Zie aldaar. — die bij *Immerzeel* afzonderlijk op beide deze namen verkeerd staat geboekt.

DAVID JORISZ. Zie bij mij op JORISZ. (DAVID) en bij *Immerzeel* op beide de namen, hetgeen bij hem voor een-en-denzelfden persoon moet gelden.

DEBACRE. (HENRIE) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven van *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteckend: „A HENRIC DEBACRE, paic pour XIII jours, à X S. VI l. X S.” — Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder verrigt, voor het groote feest van het Guldenvlies, te *Brugge*, op DARET. (JAQUES) — Of nu deze dezelfde is, als de door mij beschreven HENRY LE BACKER, die in 1456 blocide, kan ik als nog niet beslissen.

DEBRAY. (HANIN) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven van *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467 aangeteckend: „A lui paic, pour HANIN DEBRAY, pour IX jours, à VIIJ sous pour chacun jour LXXIJ S.” — Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als beeldhouwer verrigt, voor het groote feest van het Guldenvlies, te *Brugge*, op DARET. (JAQUES)

DEBRIE (G. F. L.) staat bij *Immerzeel* alleen als teekenaar vermeld, doch ik moet er bijvoegen, dat *Le Blanc*, op gezag van *Heineken*, hem ook als kunstgraveur noemt, en wel als een leerling van BERNAARD PICART, die in de eerste helft der XVIII. eeuw werkzaam was. Hij haalt eene gravure aan, zijnde het portret van *Clement Marot*, 1729, in *fo.* door hem gesneden. Ik bezit dat portret, in ovaal

gevat, als profiel, rijk met zinnebeelden omgeven, en daaronder een tafereel uit de geschiedenis van zijn leven. Het geheel is van hem, dewijl het is beteekend G. F. L. DEBRIE *inv. et sculp.*, 1729, en vrij wel gegraveerd. — Nog kan ik er bijvoegen, dat hij een aardig vignet heeft vervaardigd, te zien op den Titel van het volgende Werk: *P. Terentii Afri Comoediae sex etc. Arn. Henr. Westerhovius; Hagæ-Comitum; apud Isaacum van der Kloot; 1732.*

DEBUCQ. (XPIEN) [CRESTIEN] In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven van *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: „A XPIEN DEBUCQ, peintre de *Ypper*, païé pour IJ jours, comprins sa venue et aleé a X S. pour jour XXX S.” — Zie over deze werkzaamheden, mede door hem verrigt voor het groote feest van het Guldenvlies, te *Brugge*, op REGNAULT. (AMAND)

DECAISNE. (HENRI) Deze vermaarde historie- en portretschilder van *Brussel*, is, op dezen naam, naar waarde door *Immerzeel* vermeld, doch hij schreef zich DE CAISNE. — Verder moet ik er nog bijvoegen, dat het huis, waarin hij den 27. Januarij, 1799, te *Brussel*, geboren werd, hetgene is, dat, in de straat *l'Etuve*, den hoek maakt met de bekende fontein van *Manneken-Pis*. — Hij heeft zijne loopbaan in de kunst met ijver bewandeld, doch niet met dat tijdelijk gewin, hetgeen een talent in gevorderden leeftijd eene aangename belooning verschaft. De fortuna was hem niet gunstig, hetgeen zijn levendigen geest benevelde en dermate trapsgewijze verdoofde, dat hij den 27. October, 1852, onverwacht, te *Brussel*, is overleden, en welke doodmare zelfs zoo verrassend was voor het publiek, dat de meening gaande bleef, alsof hij een geweldigen dood zou ondergaan zijn. Het tegendeel is echter door de geringste kleinigheden, die daarop betrekking konden hebben, bewezen, in een uitvoerig levensberigt van dezen beroemden kunstenaar, door *Mr. Alvin, Membre de l'Académie Royale etc. de Belgique*, te vinden in de *Bulletins, tom XXI, 2. partie. Brux. 1854, in 8°. blz. 705*, waar men tevens aantreft eene hoogst-belangrijke opgave van al zijne werken, in eene chronologische orde van 1821—1852, waaronder een getal van *zeven-en-zeventig* portretten, zoowel die der koninklijke familie, Belgische prinsen, graven enz., als van andere beroemde personen, voorkomen; en ten slotte eene voor de geschiedenis der beeldende kunsten hoogst-belangrijke bijdrage, door hem, na onderscheiden reizen in Europa, geleverd, onder den titel van *Critique et jugements portés par HENRI DE CAISNE, sur différentes écoles de Peinture*. — Het genoemde levensberigt is ook afzonderlijk verschenen, met zijn portret, door LEON NOEL gelithografeerd.

DECKER. (COENRAET) Het artikel over KAREL DECKER, bij *Immerzeel*, is uit *Brulliot* letterlijk ontleend, doch daar staat CHARLES DEKKER, afgeleid naar het monogram c. d., zonder eenige verdere aanwijzing, dat zulks stellig CAREL of KAREL moet zijn, en alzoo heeft *Heller* met anderen hem nageschreven. De zaak bij eerstgenoemden vermeld, is in het kort deze, dat er alleen een c. DECKER is geweest, en wel dezelfde, die in *Bleyswyk, Beschryving van Delft*, platen heeft vervaardigd, waarbij er eene is daar duidelijk COENRAET DECKER op staat, en het is dit bewijs, zoo hij meent, dat de letter c., die ook op een groot aantal schilderwerken voorkomt, van COENRAET en niet van CAREL of KAREL moet wezen. Doch deze geheele stelling is onwaar. De graveur is een andere, en te *Neuremburg* geboren, omstreeks de helft der XVII. eeuw, doch hij heeft zich vroegtijdig naar *Holland* begeven en de graveerkunst bij ROMEYN DE HOOGHE geleerd, — Zie aldaar. — waarvan zijn werk in alles duidelijke kenmerken draagt. — Sommigen willen, dat hij de vader, anderen dat hij de broeder van den beroemden Neurem-

burgsehen Architect PAUL DEKKER zou zijn geweest, aan wien men het beste en prachtigste bouwkundig werk over den bouwstijl tijdens *Lodewijk den XIV. en XV.* te danken heeft, III. deelen, atlas-formaat, in mijn bezit, en dat zelden voorkomt. — Alzoo was hij vermaagtschapt aan het aldaar bekende kunstenaarsgeslacht, waarvan reeds in 1449 een HANS DECKER, als beroemd beeldhouwer, in het Gildeboek staat, en van wien nog aldaar in de St. Wolfgangskapel (thans de St. Maartenskapel genaamd) eene *Graflegging van Christus* voorkomt, die zeer fraai is. Met hem wordt de tweede epoëe der Neuremburgsche beeldhouwerij gerekend, te zijn geopend. — COENRAET heeft veel voor boekwerken gegraveerd, zooals voor de *Zaken van Staat en Oorlog enz. door L. Sylvius*, — zijnde een vervolg op *Leo ab Aitzema, in f^o. Amst., 1685*, waar, blz. 522, zijn voornaam op de plaat voorkomt. — Ook heeft hij groote afbeeldingen in het koper gebragt, zoo als ik op het Stadhuis te Delft heb gezien eene zeer groote kaart dier stad, met een gezigt in opstand daarvan er onder, en verdere sieraden, als ook nog eenige gezigten in en om die stad, allen zeer fraai en stout gesneden. — Het komt mij voor, dat hij te Delft heeft gewoond, naar aanleiding zijner voornaamste werken, die dáár te huis behooren. — Hij heeft ook de platen vervaardigd voor *Alle de Werken van P. Ovidius Naso; Amsterdam, bij P. Mortier, 1697, 3 vol. in 12°.* — Zie *Le Blanc*. — Ik bezit van hem eene buitengewoon groote afbeelding van het *Uytrijden van Prins Willem den III en zijne Gemalinne, verzeld van een lijfgarde te paard, buiten 's Gravenhage*, en daarbij een gezigt op die stad-zelve. Deze voorstelling bestaat uit zes zeer groote bladen in plano, om aan elkander te worden gevoegd, drie boven en drie onder, en blijkbaar met het doel, om, op linnen geplakt, helijst aan den wand te hangen. In het midden, boven in de lucht, zijn de wapenen van de burgemeesteren der genoemde stad, *Mr. Johan Dedel, Mr. Francois Doublet, Johan van Byemont*, en den schepen *Johan Rosa*, waarboven een schild, met het jaartal 1686, zonder eenige beteekening, welligt proefbladen, dewijl ze schoon van druk zijn. Ook heb ik nimmer iets nopens deze zeer zeldzame prent vernomen, en is zij mij nergens meer voorgekomen. Waarom zij zoo kapitaal is vervaardigd, kan ik op geen andere wijze verklaren, dan, dat de Prins toen voor het eerst met een garde te paard zijne gewone wandelritten deed, en wel op algemeen verzoek en aandrang, omdat het uitlekte, dat men hem, aan het strand wandelende, wilde opligten en naar *Frankrijk* voeren, hetgeen door een Savoyaard, reeds als een boosdoener bekend, aan *Louvois*, te *Parijs*, was aangeboden, om te volvoeren, en hetgeen werkelijk werd vastgesteld. De Engelsche gezant *Burnet* werd van dat alles onderrigt, en waarschouwde den Prins en de voornaamste Edeleu van het hof te 's Gravenhage.

DECLOCHE. (N.) Aldus bij vreemde schrijvers genoemd, doch zie bij *Immerzeel* op DELOCHE.

DEDELING. (GUILLAUME) In de Rekeningen *Ms.* van het *O. L. V. Hospitaal* te *Audenaerde*, vindt men aangeteekend op het jaar „1508—1509: OUYLLAUME DEDELING sculpte la pierre tumulaire de deux Prieures de l'hôpital, Elisabeth et Isabelle van de Walle, décédées, l'une le 4 Avril, 1504, avant Paque, l'autre le 31 Novembre, 1506.” Zie over deze Rekeningen op HOEN. (JACOB)

DEELEN of DELEN (DIRK VAN) wordt bij *Immerzeel* opgegeven als „geboren te *Heusden* omtrent het jaar 1635”, doch zulks is geheel onjuist, daar ik werken van dezen meester heb gezien, waardoor het jaartal zijner geboorte ruim het vierde gedeelte eener eeuw vervoegd wordt, te weten eene schilderij, in het bezit van Graaf Nahuys, te *Utrecht*, zijnde een *binnenzaal*, waarin een *bordeelpartij*, zeer uitvoerig en fijn van kleur geschilderd, en waarop zeer duidelijk de

naam, met het jaartal 1629, staat te lezen. — Eene idem schilderij, die zich op het kasteel *Wycken*, bij *Nijmegen*, bevindt, voert hetzelfde jaarmerk. — Daar hij een leerling is geweest van *FRANS HALS*, zoo komt het beter uit, dat hij veel vroeger werd geboren, dewijl hij anders bij *HALS* zou zijn gekomen, toen die ongeveer 70 à 75 jaren oud was, dat minder denkelijk is voor het onderwijs. — *Fiorillo* zegt ook, dat hij reeds in 1635 bekend was. — *De Bie* meldt, dat hij, toen hij schreef (1661), nog leefde en te *Armuyden* in *Zeeland* woonde, alwaar hij Burgemeester was geweest; — en *Romberg* in zijn *Lexicon für bildende Kunst* wil, dat hij, in 1607, te *Alkmaar* (?) is geboren, te *Heusden* heeft gewoond, en later zich te *Armuyden* in *Zeeland* heeft gevestigd, waar hij tot de burgemeesterlijke waardigheid is verkoren, en nog omstreeks 1670 blocide; doch hij weet het jaar van zijn overlijden niet. Dit heeft hij uit *Fiorillo* overgenomen, die verkeerdelijk zegt, dat hij zulks uit *De Bie* heeft ontleend, doch die noemt dit jaartal niet, maar wel, zoo als ik boven heb aangehaald, 1661. — In het Museum te *Berlyn* is, onder Nr. 756: *Een gezicht van onderscheiden prachtige gebouwen in den Italiaanschen stijl*, waarvan er een met Korintische zuilen, eene voorzaal ondersehragende, bijzonder uitkomt; het geheel is met eenige figuren versierd. In de hertoglijke Galerij te *Saltzthalen* waren, volgens den *Catalogus* van 1776, drie onderseheiden stukken van dezen geachten meester. — Hoewel *Houbraken* van *DELEN* schrijft, zoo is echter zijn naam van *DELEN*, gelijk dit op zijne werken, door hem-zelfen beteekend, voorkomt. Ook *Weyerman*, *Hoet* en *Terwesten* schrijven allen het laatstgestelde.

DEKKER (*ADRIAEN*) vindt men alleen vermeld als een leerling van *CAESAR VAN EVERDINGEN*, en dat hij, die als oudste van dien naam voorkomt, vader van *CORNELIS* en *JAN DEKKER* geweest kan zijn. *Füssly* is, waarschijnlijk, de eerste, die hem noemt; immers, *Van Eynden* en *Van der Willigen* zeggen, dat *Pilkington* zulks op diens gezag verhaalt, doch ik vind in laatstgenoemden auteur geen woord over het aangevoerde, ten minste niet in de tweede uitgave in 8°. van bedoeld Werk. — *Bryan-Stanley* heeft een geheel artikel gewijd aan niet minder dan negen kunstenaars, *DECKER* of *DEKKER* genaamd, doch verklaart, dat de werken en namen der makers daarvan bij alle auteurs zóó verschillend worden opgenomen, dat hij die niet kan regelen; maar hij stelt als zeker, dat *DE DECKER* en *DEKKER* twee verschillende namen van kunstenaars zijn. — Dit heb ik ook sedert jaren begrepen, en er eenige door echte bewijzen, zoo ik meen, in orde gebragt, die hierna volgen.

DEKKER. (*CORNELIS*) Deze kunstenaar komt bij *Immerzeel* voor onder den naam van *COENRAET DECKER*; doch hij heeft zich vergist, door de letter c., zoo als die ook wel op zijne schilderijen voorkomt, door *COENRAET* te verklaren, en zulks naar aanleiding van eene prent, voorkomende in *Bleyswyk's Beschryving van Delft*, die voluit den naam van *COENRAET DECKER* voert, en door hem zou zijn gegraveerd. — Zie aldaar. — Het een noch ander is waar, en de schilders *CORNELIS* en *JAN* hebben zich geschreven *DEKKER* en niet *DECKER*, zoo als zulks zeer duidelijk bij de meeste Nederlandsche en vreemde auteurs voorkomt; de eerste zijn Nederlanders, en de laatste van *Neurenburg* afkomstig, en alleen als teekenaars en graveurs bekend. Men moet alzoo met omzigtigheid de werken beoordeelen, die door anderen zijn beteekend, doch zulks evenwel te goeder trouw hebben gedaan, voor zoo verre de bekendheid dier namen in verwarring ligt.

DEKKER (*FRANS*) wordt bij *Pilkington* vermeld als een geboren Hollander, die landschappen in de manier en zeer nabij den stijl van *RUYSDAEL* schilderde, met eene vrije penseelsbehandeling, goed van harmonie en kleur; doch hij zegt, dat zijn bloeitijd even onbekend is als de geschiedenis van zijn leven. Hij is mij ook verder

nimmer voorgekomen, maar wel een portretschilder van dien naam — Zie aldaar. — en *Pilkington* heeft zeker zich vergist, dewijl het de eenigste DEKKER is, dien hij vermeldt, en die dus zeker JAN zal moeten zijn, daar een J. zeer dikwijls in sierlijke trekken op eene schilderij voor een F. kan worden aangezien, of hij heeft den naam verkeerd geboekt, zoo als ook op dit artikel bij *Van Eynden* en *Van der Willigen* plaats heeft, die eenen ADRIAEN DEKKER — Zie aldaar bij mij. — opgeeft, als leerling van CAESAR VAN EVERDINGEN, volgens *Pilkington*, die er geen woord van rept.

DEKKER. (FRANS) Zoo wordt de naam bij *Van Gool*, en bij *Van Eynden* en *Van der Willigen* vermeld (en niet DECKER, zoo als zulks bij *Immerzeel* is geboekt, die wel recht kan hebben) van den Haarlemschen teekenaar en portretschilder, geboren 1684, en overleden 1751, en het is hier de plaats, om te vermelden, dat zelfs zijn stadgenoot *Van der Willigen* niet schijnt te hebben geweten, namelijk, dat aan hem, in den jare 1743, door de Regering van *Haarlem* werd opgedragen, om al de aanwezige afbeeldingen der Graven van Holland, die, tijdens de beeldstorming, uit het Carmelieten-klooster naar het stadhuis gevoerd, bewaard gebleven, en nog heden daar te zien zijn, schoon te maken, op nieuw te vernissen, de daaronder bestaande oude verzen weder goed leesbaar te maken, en ze alsdan in de zalen van het stadhuis ten toon te stellen, waardoor zij in 't vervolg minder aan beschadiging zouden zijn blootgesteld. Dit moet ik bij een vreemdeling lezen! namelijk, bij *Fiorillo*, die zulke zaken wel waardig achtte, voor de geschiedenis der kunst te boeken. — Van zijne portretwerken gaat er een in plaaddruk uit, fraai door J. HOUBRAKEN gegraveerd, zijnde dat van *Joannes Alberti*, hetwelk ik in de verzameling van Nederlandsche geschiedenis en afbeeldingen bij wijlen den heer K. Kaan, te *Haarlem*, heb gezien. — Op zijn portret, door T. H. JELGERSMA geteekend, in 1736 en door C. V. NOORDE fecit, 1755, in 4°. in mijn bezit, staat FRANS DECKER. Zoo VAN NOORDE uit overtuiging en met zekerheid den naam aldus geschreven en hem gekend heeft (en dit was 4 jaren na den dood van DEKKER), dan zou hij tot hen behooren, die eene C voor eene K in den naam voerden, en alsdan welligt van het bekende graveurs-geslacht zijn van COENRAET DECKER. — Zie aldaar. —

DEKKER. (JAN) Deze bij *Immerzeel* overgeslagen kunstenaar staat bij *Van Eynden* en *Van der Willigen* kort vermeld. — Hij schilderde in dezelfde manier als CORNELIS DEKKER, tijdgenoot en welligt broeder of zoon van ADRIAEN DEKKER. — Zie aldaar. — Hij schilderde binnenhuizen en gezelschapstukjes, als ook boomrijke landschappen, gezigten op boerenwoningen en hoekjes van stadsvesten, die meestal goed geteekend en in een krachtigen toon geschilderd zijn. Zoo vind ik, dat zelfs in den slaauwsten kunsttijd voor zijne werken, in verhouding van andere kunst, véél werd betaald: immers, op eene verkooping van schilderijen van *Wassenaar Obdam*, gehouden te 's *Hage*, in 1750, komt onder Nr. 110 voor: *Een landschap met boerenwoning* door JAN DEKKER, h. 19, br. 14 dm., waarvoor f 102 besteed werd.

DELABAER. (...) Zie BAER en BARRA. (JAN DE LA) Zoo als de naam hier-voor staat, wordt die al weder vreemdsoortig bij *F. Bogaerts* versmeed.

DELACOURT. (...) Zie COURT. (DE LA)

DELCOURT. (...) *Pieter Terwesten Ms.* meldt, op het jaar 1790, dat deze, te 's *Hage* wonende kunstenaar een zeer goed portretschilder was in miniatuur, en, hoewel te *Rijssel* geboren, zoo heeft hij in *Holland* eene vrouw getrouwd en zich voor goed aldaar gevestigd.

DELEHAYE (PIERARD) was een beeldhouwer en schrijnwerker, die, in de eerste

helft der XV. eeuw, te *Audenaerde*, bloeide. Als zoodanig vind ik hem vermeld in de Archiven van het *O. L. Vrouwen gasthuis* van genoemde stad, en wel op den jare 1438, betreffende eene overeenkomst tot het maken van een Bufet met opstand, eene bank, en eene tafel, versierd met beeldhouwerk, uitgesneden paneelen enz. voor de som van twee-en-veertig parijzer ponden, die aan hem vooruit werden betaald. Vóór den tijd, tot de geheele levering van gezegd werk bepaald, was hij reeds naar *Valenciennes* gevlugt, achter latende de onafgewerkte bank en tafel, en had hij de paneelen en het beeldhouwerk medegenomen. Men verkreeg de teruggave dezer sieraden, betalende drie ponden achttien schellingen, parijs., waaronder het vervoer begrepen was. Ziehier het afschrift van het gemelde Contract: „Item bested ende ghequammescapt jeghen PIERARD den schrynmakere, te makene een tredsor om in de grote zale te stellene, mids den steeghers. Item een lys metten passetten om in de vors. zale XXIJ voete lanc ende een tafle naer de vors. lys met twee paer scraghen van eender hooghden, welc werc cost in gheheele XLIJ lib. par. hem betaelt XLIJ lib. par. So es wetene hoedat PIERARD DELEHAYE, schrynmakere, nam in eenen tasse te makene, alsoot blyct hy der ander rekeninghe voor de laeste, een tredsoer, een lys ende een tafle metten scraghen ende dit in de grote zale beneden te stellene om een sekere somme van pennynghene, ende tvors. werc te leveren te eenen zekeren daghe, van den welken taswercke hy maer tredsoer en leverde, maer vertroc van der stede ende maecte hem heymelic vluchtich metter snede ende pannellen; men sant te *Valenchiennes* ten laste van den godshuuse om weder jeghen den selven te coepene, niet jeghenstaende dat hy van al de vors. taswercke vul betaelt was, welke pannellen, mids den snede kosten jeghen denselven PIERARD mids der vrecht te scepe . . . IJ lib. XVIIJ sch.” Zie *Artistes Belges etc. Notice par M. Edmond van der Straeten*, in het IX. deel der *Annales de l'Académie d'Archéologie de Belgique; Anvers*, 1852, p. 370. — Hiermede was echter het gemelde werk nog niet voltooid, en dus hebben nog daaraan gewerkt, volgens rekening op den jare 1440, in gemeld Archiefgeboekt, de beeldhouwer MASSYN en JAKES LAMPIN — Zie aldaar. — In den oorspronklijken tekst zijn eenige woorden, die duister zijn, om te verstaan, doch ik geef ze zoo als ik ze in genoemde *Annales* heb gevonden, zonder voor het juiste afschrift aldaar te kunnen instaan.

DELEIN. (DE) Zie DELIN. (JOANNES JOSEPHUS)

DELEN. (DIRK VAN) Zie DEELEN. (DIRK VAN)

DELFF (CORNELIS JACOBSZ.) is de oudste zoon van JACOB WILLEMSZEN DELFF, bij *Immerzeel* vermeld. Ik ben in de gelegenheid, een jaartal in zijn leven te kunnen opteekenen, hetgeen tot heden nog met geene zekerheid is geschied, namelijk, dat hij als getuige is verschenen op den 26. Maart, 1610, te *Delft*, ter zake van het *St. Lucasgild* aldaar, ten verzoeke van die der stad *Leyden*, ten einde er een dergelyk Gild te verkrijgen. — Zie over dit belangrijk stuk bij mij op ELSEVIER. (AERNOUT) — In gemelde acte komt als getuige voor „PIETER ARIENS, glasschryver, oud 47 jaren, Mr. CORNELIS JACOBS DELFT, oud 39 jaren, en JAN GARBRANTS DE JONGH, oud 37 jaren, schilders, allen wonende binnen deser stadt *Delft*” enz. Hieruit vindt men zijn geboortejaar juist op 1571 bepaald. — Het is meer dan waarschijnlijk, dat de door mij opgevoerde CORNELIS VAN DELFT — Zie aldaar. — wel dezelfde persoon als de hier beschrevene zijn zal, te meer dewijl men in de acte-zelve ziet, dat hij daar DELFT, en niet DELFF genoemd wordt; dit was eene vrijheid, waar men niet anders door heeft te verstaan dan den naam der stad er meê uit te drukken; want deze naam is aan dat geheele geslacht eigen geworden, zonder dat het er een eigenlijke geslachtsnaam voor is geweest.

DELFF. (JACOB WILLEMSZEN) Daar de voortbrengselen van dezen vader van zoovelo verdienstelijk talenten van dien naam bijna niet bekend zijn, zoo wil ik er hier één vermelden, dat in do keizerlijke Galerij te Weenen voorhanden is: *Een landschap, waarin is voorgesteld de ontmoeting van Jacob en Esau. De twee broeders, die elkander hartelijk omhelzen, zijn vergezeld van een groot gevolg, waaronder de kunstenaar eene Vlaamsche familie heeft afgebeeld.* Van onder leest men: *Genesis XXXIII. JACOB WILHELM DELPHIUS ft. A^o. 1584. Br. 7 vt., 3. dm., h. 4 vt.* De beelden zijn, ten voete uit, op een vierde der natuurlijke grootte.

DELFF (NICOLAES CORNELISZ.) wordt slechts in het voorbijgaan bij *Immerzeel* vermeld, doch het is zeer noodig, meesters van dien tijd naauwkeurig te boeken; zoo zulks niet in elk land gedaan wordt, waar zij te huis behooren, hoe kan het dan ten kwade worden geduid, als men te dien aanzien in dwaling vervalt, en ook anderen doet vervallen? — Het is hier de plaats, om te melden, dat deze NICOLAES CORNELISZ. ook wel bij anderen KLAUDIUS KORNELISZEN genoemd wordt. — Hij werd geboren in 1571, en was, volgens getuigenis van *Van Mander*, reeds toen deze schreef (1604), een, „die ook een goed begiu maakte, en Neef is van zijn Meester MICHEL MIERVELDT.” — Hij was in zijn tijd een kunstig glasschilder. — Men ziet op sommige plaatsen in kerken en bijzondero gebouwen van zijn schilderwerk; volgens de aantekeningen van *De Jongh op Van Mander*. — Blijkens zijn afbeeldsel, 23 jaren oud, in 1594, door hem-zelfen op glas geschilderd, — en dat, tijdens TACO HAJJO JELGERSMA in de verzameling van den kunstlievenden heer *Van Syepensteyn* berustte, die eene fraaijo afteekening daarvan heeft gemaakt, welke ik in mijno verzameling van schildersportretten bezit, — is het naar dezo voorstelling, dat de in het eerste deel van *Van Eynden* en *Van der Willigen* in koper gesneden voorkomendo afbeelding gevolgd is. — Onder dat portret hangt een wapenschild aan het ovaal, dat de bedoelde beelden omvat: *coupé* door een smalle *face* van *sabel* (zwart) en *zilver*; in het bovengedeelte een *landschap*, met *hooge rotsen, aan zee gelegen*, met figuren, alles *couleur naturel*; en op het ondergedeelte een *kreeft van goud*, waarop een *arm*, van boven in een vleugel eindigende, met eene *pen* of *penseel* in de hand, van *zilver*, liggende op de genoemdo *kreeft*, alles op een veld van *azuur*. Het komt mij voor, dat dit een en ander zinspeelt op zijn kunstvak, daar de glasverwen uit alle deelen der aarde en wateren worden voortgebragt, zoo als in het bovengedeelte van het wapenschild wordt voorgesteld, en in het ondergedeelte do praktijk dier kunst bedoeld is, die, hoewel materieel, den kreeftegang moetendo gaan, echter door de geniale hand vooruitgebragt wordt; of wel: de verborgen natuurstoffen worden door het menschlijk vernuft cijnsbaar gemaakt ten algemeenen nutte. — Een geslachtswapen kan het niet wel zijn, want dat van zijne familie heb ik beschreven op zijn broeder ROCHUS JACOBSZ. DELFF, — Zie aldaar. — en dit zal dan ook wel zijn wapen wezen.

DELFF. (ROCHUS JACOBSZ.) Woinig vindt men van dezen portretschilder, tweeden zoon van den vermaarden portretschilder JACOB WILLEMSZ. DELFF, vermeld, en zoo ook niets bij *Immerzeel*. Ik teeken dus aan, dat ik in het bezit ben van zijue afbeelding, geteekend in 4°, bijna van voren te zien, met een staanden geplooiden halskraag om, voor eene nis geplaatst, waaronder geschreven staat: *ROCHUS JACOBSZ. DELFF: braaf pourtraitschilder, heeft by zyn vader de konst geleert. Hly was geboren te Delft.* — Nog eene bijzonderheid komt daarbij voor, te weten, zijn wapenschild, hangende boven aan de nis. Het is als volgt: schild *coupé*, boven deel *parti*: 1. veld *erenelé*, vier en drie, van *keel*, op een *goud* veld; 2. veld *keel*, waarop een *korenschoof* van *goud*; 3. veld *goud*, waarop *drie Raven* van

sabel (zwart), twee en een gesteld. Dit zal alzoo het geslachtwapen der familie DELFF moeten wezen.

DELFFOS. (ABRAHAM) Ik wil bij het levensberigt, reeds door *Immerzeel* gegeven, eene geschiedkundige aanteekening betrekkelijk DELFFOS hier inlasschen, namelijk: in den jare 1747, toen Prins Willem K. H. Friso tot Stadhouder in de Provinciën werd verkozen en gehuldigd, was er ook te *Leyden* groot vreugdebedrijf bij den triomf der Oranjepartij. In de beschrijving en opsomming van alles, wat er door de ingezetenen aan den dag werd gelegd, komt het volgende voor: „By den jongeling in de tekenkonst ABRAHAM DELFFOS, vertoonde zig een leeuw, staande op zijn twee agterste pooten, en trappende met de slinker op het wapen van Vrankrijk: in de regterklaauw een opgeheven zwaard hebbende, en met de slinker voorvoet op het wapen van Zijn Hoogheid rustende, en hiernevens eenige stukken kanon, vaandels en kogels. Voor het wapen was een Bybel, bestraald door een oog uit de wolken, waarby deze woorden: *Ziet om hoog, naar het oog, waar het uw wyst.* En boven den leeuw was te lezen: *Onder deze schaduw sta ik veilig.* Achter den leeuw zag men een Orangeboom, waartegen de zeven wapenen der provinciën in 't vervolg staande, met de zeven pylen gekroond, en daarop slaande: *Met de liefdeband aan een gebonden.* En onder het geheele schilderstuk was te lezen: *Keer Vrankryk terug met bystand van Brittanje. — In hope van Gods hulp, en de Prins van Oranje.*” — Hij was destijds slechts zestien jaren oud, toen hij reeds de aandacht van zijne medeburgers, als een opregt vaderlandsch kunstenaar, wekte. Zie blz. 60, I. deel van *Nederlands Wondertoneel, geopend in de jaren 1747 en 1748, enz.; Leyden, 1749.*—Zijn sterfjaar, door *Immerzeel* op 1720 gesteld, is eene drukfout, en moet 1820 zijn, want hij is 89 jaren oud geworden. — In de kunstverzameling van den beschermer der kunsten, *Mr. J. van Buren, Bailliuw van Noordwijkerhout enz.*, verkocht te 's *Gravenhage*, in 1808, vond ik op blz. 234 van den Catalogus: „Het complete werk van ABRAHAM DELFFOS, waarin vele etsdrukken, onafgemaakt, alsmede proefdrukken op Chineesch papier voorkomen, door hem-zelve byeen vergaderdt, zeer schoon en extra raar, bestaande in 94 stuks ordonnantiën, landschappen, pourtraitten, fabelen, tytels, vignetten, enz. alle zeer proper op groot oliphants-papier opgezet.” — Dit is wel als geheel compleet te beschouwen, daar genoemde kunstliefhebber bijna alles van zijne land- en tijdgenooten op die wijze verzameld had.

DELFT. (CORNELIS VAN) Als eene bijzonderheid, is mij voorgekomen de beschrijving van eene schilderij, voorstellende: *Eene rijk voorziene keuken van alle soort van wild, gevogelte, visschen en daarbij behoorende keukengereedschappen; eene keukenmeid, die bezig is een lamsbout aan het spit te steken, geeft te gelijker tijd hare orders aan een koksjongen;* hoog 42½ dm., br. 72 dm., Rijnl. maat. c. v. DELFT, *de figuren van RUBENS.* Dit stuk was in de nagelaten kunstverzameling van den Heer *L....* te Rotterdam; April 1816. — Deze zal, waarschijnlijk, de reeds bij *Immerzeel* vermelde CORNELIS JACOBSZ. DELFF zijn. — Zie bij mij aldaar. — Hieruit ziet men, hoe ver het penseel van RUBENS zich heeft uitgestrekt. — Nog vond ik de beschrijving van het volgende tafereel: *Een keukenstuk, met veel gereedschappen, zeer uitvoerig door KORNELIS DELFF, in den Catalogus eener Verkoopung, gehouden te 's Hage, in Junij, 1755.*

DELFT. (HENRICH VAN) Alleen bij *Le Blanc* vind ik dezen VAN DELFT als een uitgever van prenten, die in de eerste helft der XVII. eeuw werkzaam was; hij vermeldt het volgende van zijn werk (?): *Nouvelle Carte du Siège de Mastricht, commencé par ... le Prince d'Orange, le 9. de Juin, 1632; par le Sr. de Beumont, Ingénieur;* h. 298, br. 476 str. Ned.

DELIN, DE LIN of DE LEIN. (JOANNES JOSEPHUS) In den *Leidsman der vreemdelingen door de stad Antwerpen*, in 8°, staat, dat do schilderij, een altaarstuk, voorstellende *Simeon in den Tempel*, in do kerk van den H. Bormomus geplaatst, van den schilder DE LIN is.—Ik heb het noodig geacht, de drievoudige spelling van dezen naam hier op te geven; want later vond ik nog eene andere opgave, namelijk, DE LEIN *Pinx.*, onder een door H. ROOSING gesneden portret in 8°, van *Dr. J. W. Bussingh*, in 1796 uitgegeven, met een vers van vrouwe R. C. *Bilderdijk*, geb. *Woesthoven*.

DELLEPIERRE. (ERASME) De groote bekwaamheden van dezen kunstenaar, als zilverdrijver, mogen niet onvermeld blijven. Vele kerken to *Luik* zijn met zijnen kunstarbeid versierd. — Hij bloeide in do XV. eeuw, en wordt als een talent opgegeven, dat aan *Belyë* toebehoort. Zie *Splendeur de l'art en Belgique*, p. 401.

DELORME. (A.) Zie LORME, (A. DE) bij *Immerzeel* en bij mij.

DELVAUX. (LAURENT) Van dezon verdienstelijken Belgischen beeldhouwer gaat een portretje uit, meesterlijk geëtt, waarvan ik een exemplaar bezit, waarvan dat, bij *Immerzeel* in zijn levensberigt gevoegd, verkleind is genomen.

DEMARTEAU, (GILLES DE) *de Oude*. Deze kunstenaar is, volgens *Bryan*, in 1722, to *Luik* geboren. — Reeds in zijne jeugd ging hij naar *Parijs*, waar hij spoedig een grooten naam maakte, als iemand, die er het meest de kwijnende graveerschool deed herleven. — In 1764 is hij in do Academie to *Parijs* aangenomen. — Hij heeft vele prenten gegraveerd van akademie-beelden, naar teekeningen van eenige der meest beroemde Fransche meesters. Onder anderen, bezit ik door hem, in navolging, als met rood of zwart krijt geteckend, of ook wel met beiden bewerkt (zoo als de school van VAN LOO en BOUCHER dezo leerwijzo door gansch *Europa* heeft verbreid) de volgende graveerwerken: *Het Portret van den schilder C. VAN LOO*. — *De opvoeding van Cupido*, naar BOUCHER. — *Venus en Cupido*, naar DENZELFDEN. — *Het hoofd van Heliodorus*, naar eene teekening door PIERRE, volgens RAPHAEL. — *Een buste van de H. Maagd*, naar PIERRE. — *De graftegging van Christus*, naar STELLAERT. — *De Gerechtigheid beschermt de Kunsten*, naar COCHIN. — *Lycurgus*, door een *Plebejer gewond*, naar DENZELFDEN. — *Een allegorisch onderwerp op den dood van den Dauphin*, naar DENZELFDEN. — Een stel van zes stuks landschappen, naar J. HOUËL enz. — Het is de waarheid hulde brengen, door aan hem ook toe te kennen de vinding, om in zijne graveerwijze de oorspronkelijke teekeningen geheel terug te geven, en wel met al de gewasschen tinten enz., welke kunst zoo volmaakt door FLOOS VAN AMSTEL en anderen, die in do graveerkunst als prentteekeningvervaardigers, bekend zijn, beoefend is. — Zie verder over hem bij *Immerzeel*.

DEMARTEAU, (GILLES DE) *de Jonge*, was een neef en leerling van den voorgaanden kunstenaar, en werd, in 1750, to *Luik*, geboren. — Hij heeft in den stijl van zijn oom veel werk gegraveerd, dat niet zonder verdienste is. Onder anderen gaan van hem de volgende prenten nit: *Het onschuldig vermaak*, naar HUET. — *Het geliefkoosde lam*, naar DENZELFDEN. — *Een Jagtstuk*, naar DENZELFDEN. — *De weenende Cupido*, naar DENZELFDEN. — Hij heeft, even als zijn oom, prentteekeningen vervaardigd. — *Immerzeel* noemt hem GILLES ANTOINE.

DENEYN. (PETER PIETERSZ.) Deze is een leerling geweest van JESAJAS VAN DE VELDE, in 1597 geboren; hij schilderde landschappen met vee, volgens berigt van *Bryan-Stanley*.

DENIS of DENYS. (SIMON) Ik kan niet nalaten, bij het berigt, door *Immerzeel* aangaando dezen zoo fortuinlijken kunstenaar gegeven, nog eenige woorden te voegen, die voorkomen in eene *Redevoering, in de Academie to Gent, in den jare 1823, door den Secretaris N. CORNELISSEN gehouden*, en dus luiden:

„Als ik gedenk aan DENYS, hoe hy in 's Konings paleys te *Napels* met eer en goed werd overluden, ontbrak hem, zoo hy-zelf aen *Kotzebue* zeyde, slechts één geluk: hij zou sterven, zonder *Antwerpen* en zyne oude schoolmakers nog eens gegroet te hebben.” — Hij is echter met de zijnen in zijne vaderstad altijd in een levendig verkeer gebleven, en heeft aan het Antwerpseh Museum drie stukken van zijne werken gelegateerd: *Een waterval tusschen rotsen*; — *een landschap*, — en een *idem bij avondstond*, alles eigenaardig en fraai gestoffeerd, zijnde Nr. 377—379 van den *Catalogus*, waarin tevens wordt vermeld eene verbetering aangaande het gegeven levensberigt, namelijk, dat hij werd geboren, te *Antwerpen*, in 1755, en te *Napels* in 1813 overleden is, en dat hij algemeen onder den naam van den *Ridder DENYS* bekend was; — medegedeeld door zijne nagelaten familie. — Zie den genoemden *Catalogue, publié par le Conseil d'administration de l'Académie royale des beaux arts*, te *Antwerpen*.

DENISE of DENISSE. (JOAN) Weinig werken komen er voor van dezen kunstenaar, die het vak van bloem- en fruitschilderen beoefend heeft. Op eene verkooping, gehouden te *Amsterdam*, in 1722, was, onder Nr. 60 van den *Catalogus*: *Een bloemstuk van DENISE*. — Later werd mij medegedeeld, dat er nog *Een fruitstuk, zeer fraai en krachtig geschilderd door J. DENISSE*, met het jaartal 1680, is voorgekomen. — Hij schijnt ook historische onderwerpen te hebben behandeld, daar ik nog vermeld vind op eene Verkooping, te *idem*, in 1695, onder Nr. 13: *Een stuk van JOAN DENISE, Antonius en Cleopatra*, dat f 44,— heeft opgebracht; hetgeen, in vergelijking met eene slapende *Venus* door P. PAUL RUBENS, die gelijktijdig voor f 60,— verkocht werd, een aanzienlijke prijs kan genoemd worden.

DENYS (JACOB) wordt bij *Immerzeel* beschreven als geboren te *Antwerpen*, in 1647, doch zonder het jaar van zijn overlijden te melden. *Felix Bogaerts* geeft hem op, als geboren in 1645, en, te *Antwerpen*, in 1708, overleden.

DENYS, (PIERRE) van *Mons*, is in de Abdij van *St. Denis*, waar hij lid van was, in 1733, overleden. — Hij heeft onderscheiden fraaije kunstwerken in ijzer vervaardigd, voor vele kerken in *Frankrijk*, en de teekening ontworpen voor de beroemde koordeuren der Lieve-Vrouwe-kerk te *Parijs*, zoo als *Felix Bogaerts*, hem onder de Belgische kunstenaars rangschikkende, opgeeft.

DEPARDIEU. (JOES) In de rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men, op den 16. April, 1467, aange-teekend: „A JOES DEPARDIEU, païé pour XI jours, au pris de XIII s. pour chacun jour, pour ce... VII L. XIII S. — Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als beeldhouwer verrigt, voor het groote feest van het Guldenvlies te *Brugge*, op DARET. (JAQUES)

DEPAU. (MIKIEL) In de rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aange-teekend: „A lui païé pour MIKIEL DEPAU, pour IX jours à VIII sous pour chacun jour LXXIJ S.” — Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als beeldhouwer verrigt, voor het groote feest van het Guldenvlies te *Brugge*, op DARET. (JAQUES)

DERONS. (T. J.) Eenige teekeningen, voorstellende de overblijfselen van het in 1731 verbrande hof, de *Abdy van Caudenberg* enz., te *Brussel*, door hem in 1742 vervaardigd, en in mijn bezit, maakten mij op dezen nog onvermelden meester opmerkzaam, en, hoewel zij geene hooge kunstverdienste bezitten, zoo blijven ze toch voor de geschiedenis die waarde behouden, welke zoo velen van gelijken aard, als van DE BEYER, PRONCK, DE HAEN en anderen, voor ons land bezitten, en dus, uit dat oogpunt beschouwd, onschatbaar zijn.

DESLYENS. (JAQUES FRANÇOIS) Deze wordt, als een bekwaam portretschilder, door *Felix Bogaerts* onder de Belgische kunstenaars opgegeven, geboren te *Gend*, in 1684, en te *Parijs*, in 1761, overleden.

DESTERBECQ (FRANÇOIS) is reeds naar verdienste, als teekenaar en graveur van topographische kaarten, door *Immerzeel* vermeld. Ik moet daar bijvoegen, dat hij ook andere onderwerpen heeft behandeld, zoo als ik er een bezit, zijnde de *Afslating van het kruis*, in eene sierlijke lijst, van bloemen gevlochten, omvat; van onder daarin, twee Engelen, die een baanrol houden, waarop staat: *Marcus XV, vers 46*, beteekend *DESTERBECQ se.* in 4°. Het is goed, in een luchtigen stijl bewerkt.

DESUBLEO of SOBLEO. (MICHEL) Hoewel in ons vaderland weinig bekend, zoo willen wij toch den abt *Lanzi* in zijne opgave nopens dezen kunstenaar volgen, die aldaar zegt, dat hij te *Antwerpen* werd geboren, doch jong te *Bologna* gekomen is. — Hij was een leerling van *GUIDO RENI*, die voor onderscheiden kerken te *Bologna* schilderstukken heeft vervaardigd, voornamelijk, voor die van *Jesus en Maria*, die geheel in den stijl van zijn meester, met de stouthoud van *GUERCINO*, behandeld zijn. — Hij heeft een groot gedeelte van zijn leven te *Venetie* doorgebracht, alwaar vele van zijne werken aanwezig zijn, onder welke het meest geacht wordt een Altaarstuk, in de Karmelitenkerk, voorstellende *eenige Heiligen dezer Orde*.

DEUR (...) is een bekwaam graveur geweest, die in het begin der XVIII. eeuw bloeide, doch nergens vermeld staat. — Hij heeft de platen gegraveerd voor de *Beknopte beschrijving van Italiën; Amsterdam, 1703*, in 8°, en meer andere werken. — Welligt is hij een zoon van *ABRAM DEUR*, en aan *JAC.* en *JOAN. DEUR* verwant.

DEUR (ABRAM) was een teekenaar en graveur, tot nog toe onvermeld, die zeer groote landkaarten, met sierlijke vignetten en verdere versierselen, daarbij voorkomende, heeft gesneden, zoo als de *Ducatús Geldriae et Comitatus Zutphanie Tabula, Auctore T. de Wit*, zulks kan aantoonen. — Hij heeft gebloeid in de tweede helft der XVII. eeuw, en is, waarschijnlijk, de vader van den hiervoor gaanden *DEUR (...)*, en denkelijk aan *JAC.* en *JOAN. DEUR* verwant geweest.

DEUR. (JAC. en JOAN) Slechts eenmaal is mij graveerwerk voorgekomen, dat met de gemelde namen beteekend staat, namelijk, op eene kaart van 't *Hoogheemraadschap van Delfland* in gr.-f^o. plano-formaat, zijnde de verkleinde van de bekende groote kaart, die op den huize *Zwanenburg* en op het stadhuis te *Delft* aanwezig is. Aan twee zijden staan de wapenen van tien heemraden, en bovenaan dat van *Rhijnland*; onder vele versieringen zijn, beneden roegts, zinnebeeldige figuren, die een wapenschield houden, waaronder staat: *Volgens orden. van Kruikius*. De linkerzijde van onder vindt men beteekend *L. VAN ANSE, T. DOESBURG, JAC. et JOAN DEUR en R. RUYTER schulp*. — De bezitter hiervan, de heer *M. D. De Bruyn, S. M. Cand.*, te *Utrecht*, die de zoo hooggeschatte kaart van *Palestina* heeft vervaardigd en uitgegeven, verklaarde mij, dat de gemelde kaart van *Delfland* onder de zeldzame volkomenheden behoort, in dat vak bekend, en vooral op de meest mogelijk verkleinde schaal is gibragt, terwijl de uitvoering niets te wenschen overlaat. — Ééne zaak heeft mij echter bevreemd, te weten de naam van *Kruikius*, die daarop voorkomt, dewijl deze toch niet anders zijn kan, dan de daaraan verbonden en, in onze dagen, bij het ledigen van *Haarlem's meer*, met roem herhaalde naam van *Nicolaas Cruquiús*, een der grootste waterbouwkundigen en landmeter in *Nederland* der XVI. eeuw, die bekend staat als een zeer kunstig uitgever van vele schoone kaarten enz. Zou deze fout dus door den lettergraveur, en dit wel onder de oogen van zoovele deskundigen, begaan zijn, daar zijn naam in al de mij bekende

Biographiën steeds *Cruquius* geschreven wordt? Wat nu is hier de waarheid? — De door mij reeds beschreven graveur DEUR (...) kan wel een van de hiervermelden zijn, doch ik geloof, dat deze wat later zal hebben geleefd, en wel, even als ABRAM DEUR, van hetzelfde geslacht kan geweest zijn. — Uit het door mij gegeven berigt nopens den graveur L. ANSE. — Zie aldaar. — blijkt het duidelijk, dat deze zich L. VAN ANSE, even als HUGGERT VAN ANSE, — Zie aldaar. — schreef, en dus bestaat er nog meer grond, dat deze met elkander verwant en Hollanders waren.

DEUR, (J.... VAN) waarschijnlijk van *Antwerpen*, die, op het einde der XVII. eeuw, aldaar bloeide. — Zie op VERVOORT, (N.) met wien hij te zamen schilderijen vervaardigd heeft. — In ons land is mij geen zijner stukken voorgekomen, maar alleen te *Antwerpen*, op eene Verkoopning der nagelaten kunst van den kunstschilder PEETER SNIJERS, in 1752, onder Nr. 62 van den den *Catalogus*: „*Twee landschapjes*, door J. VAN DEUR, f 30.10.” — Op eene *idem* van Th. Fierens, in 1763, onder Nr. 20 van den *Catalogus*: „*Een schoorsteenstuk op doek, zynde een geitje met kindertjes*, door J. VAN DEUR, f 10.—;” en op eene *idem*, van L. van Gemert, in 1764, onder Nr. 18: „*Twee landschapjes met figuren*, door den ouden VERVOORT en J. VAN DEUR, f 20.”

DEUREM. (CLAES) In de rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. Junij, 1468, aange-teekend: „A CLAES DEUREM, tailleur d'Ymages, pour XVI jours a XV S. pour jour.” — Zie *le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne, Paris, 1851, in 8°; Tome II, pag. 374.*

DEUREN. (OTTO VAN) Van dezen verdienstelijken kunstenaar, vind ik niets vermeld, dan eene schilderij op de vermaarde Verkoopning van schilderijen van *De Smeth*, den 1. Augustus, 1810, te *Amsterdam*, gehouden, onder Nr. 22: „OTTO VAN DEUREN. *In eene Nis ziet men eene oude vrouw, houdende met de eene hand eenen sluifer*; h. 7½, br. 6½ dm. Amst. maat, op paneel, dat met f 100.— betaald werd. Goed is dit werk zeker geweest, anders had het in deze kleine doch keurige Verzameling geene plaats bekomen; doch ik geloof alweder, dat het van een liefhebber was, gelijk uit een aantal schilderwerken van meer anderen is gebleken, het geval te wezen, en waarvan in onzen tijd mede legio voorbeelden bekend zijn, zoo als aliéén te *Utrecht*, wijlen de heeren KNOLL, SINGENDONCK, VAN DIELEN, MANSVELD, HAANEBRINK en anderen, die allen het tot eene aanzienlijke hoogte in de kunst hebben gebracht, en echter komt hun werk zeldzaam in het publiek voor.

DEUTECHEM. (BAPT. à) Zie DOETECHUM. (BAPTISTA VAN)

DEVEL. (P.) Een onvermeld kunstgraveur, die, naar mijne gissing, in het begin der vorige eeuw gebloeid en boekprenten vervaardigd heeft, waaavan er, onder anderen, mij zijn voorgekomen eene, voorstellende de *Cathedrale Kerk van St. Jan, te 's Hertogenbosch*, beteekend P. DEVEL, *sculp.* in 4°; — *St. Gudule te Brussel*, — en het *Stadhuis te Audenaerde*, in 8°. *idem, idem.* Ze zijn van middelmatige verdienste. — Later zag ik, dat hij ook den titel van het Werk: *Les Délices des Pays-Bas etc. Bruxelles, chez François Foppens, 1711, in 8°, vervaardigd heeft.*

DEVENTER (HENDRICUS VAN) was een genees- en heelkundige, die tevens de kunst gehanteerd, en, voor zoo verre zij in zijn vak te pas kwam, daarop toegepast heeft. Als zoodanig heb ik voor mij eene prent in 4°, waarop, in 't midden, in een ovaal, zijn portret, en waarrond te lezen staat: HENDRICUS VAN DEVENTER, *Medicinæ Doctor, Natus 1651. Ik verga, maar de waarheid blijft.* De buitenrand is in afdeelingen, waar, in elk vakje, de ver-

schillende toestanden van de vrucht in de baarmoeder zijn afgebeeld. Boven aan leest men: *Weest vrugtbaar, vermenigvuldigt en vervullet de aarde.* Gen. I: 28.; en beneden: *Uwe huysvrouwe sal wesen als vrugtbaren wynstok.* Ps. CXXVIII: 3. Verder onder zijn portret: *Dewyle de vroetvrouwen God vreesden, soo bouden hy haar Huysen.* Exod. I: 21, en beteekend: *AUTOR feeit.* — De wetenschappelijke zaken zijn vrij wel gegraveerd, doch zijne eigen afbeelding verraadt, dat hij beter het doode, dan het levende kon uitdrukken, want zij is slecht geteekend, en het aangezigt bewerkt beneden de kritiek.

DEVENTER (JAN FREDERIK VAN) is reeds naar waarde door *Immerzeel* vermeld, doch heeft sedert zijnen kunstroom niet weinig verhoogd, door in het openbaar zijne goed geordonnanceerde landschappen, die fix en fraai van kleur zijn, ten toon te stellen, waarvan ik, ter Expositie te 's Gravenhage, in 1857, doorslaande blijken heb gezien, vooral in een *Hollandsch landschap, aan eene rivier*, waarschijnlijk dat, waaraan door de Jury de zilveren medalje is toegekend. — Reeds in 1852 werd hij tot *Lid der Koninklijke Akademie te Amsterdam*, benoemd. — De Heer VAN DEVENTER heeft ook de etskunst beoefend, en is een der leden van een vast gezelschap, de *Ets-klubb* genoemd, — zie daar over op HARTOGENIS Bz., (JOSEPH) doch heeft deze studie, om zijn gezigtswille moeten staken. — Ik ben, na beschieden aanvraag, zelfs niet in de gelegenheid gesteld, om de prenten, die van hem bestaan, hier naar behooren te kunnen beschrijven. — Tot narigt dient, dat zijn naam DEVENTER, en niet VAN DEVENTER, in den *Catalogus* der genoemde Tentoonstelling, voor de toekomst tot dwaling moet leiden; doch zijne brieven en eene schetssteekening in kleuren, in mijn bezit, teekende hij, zoo als zijn naam hier aan het hoofd is geplaatst.

DEVIGNE. (FELIX DE) Zie bij *Immerzeel* en bij mij op VIGNE. (FELIX DE)

DEVINC. (CLAES) In de rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aange- teekend: „A lui paié, pour CLAES DEVINC pour XI jours qu'il a ouvré au pris de VIIJ S. pour jour, IIIJ L. VIIJ S.” — Zie over deze werkzaamheden, mede door dezen, — wellicht CLAES DE VRIND — als beeldhouwer verrigt voor het groote feest van het Guldenvlies, te *Brugge*, op DARET. (JAQUES)

DEWEIRD. (FR. KAREL) Deze verdienstelijke kunstenaar werd in de Werken over de levens der Schilders enz. als nog niet opgenomen, en het is door de zorg van den Heer *Lodewijk van Puteghem*, te *Brussel*, dat hij meer algemeen is bekend geworden; zoo als dan ook aan ons, door een gelijken ijver van de Redactie der *Astrea*, in 1855—56, eene korto levensschets is medegedeeld, waaruit ik het volgende hier zameutrek: FR. KAREL DEWEIRD is, in den jare 1799, te *Brugge*, geboren; zijne ouders waren *K. Deweirdt* en *M. van de Steene*, van wie hij eene zorgvuldige opvoeding ontving. — De portretschilder FRANS SIMONAU was zijn eerste onderwijzer, en na diens vertrek, in 1815, naar *Engeland*, vervolgde hij zijne studie in de school van Jos. Ducq, alwaar hij drie jaren gebruik van maakte. „Maar omtrent dien tijd ondergingen de handelszaken zijns vaders een geweldigen tegenslag, en, van toen af, kreeg hij het eigeu aardige karakter, dat hij zijn gansche leven bleef behouden. Hij sloot, namelijk, zich op in zijne kamer, studeerde, teekende en schilderde, alles op zich-zelfen, zonder in 't minst kunst-oefenaars te raadplegen. Twaalf jaren zijns levens bragt hij in dergelijke afzondering door. Deze langdurige tijd van vrijwillige opsluiting werd maar twee maal afgebroken: eens om eene reis te doen naar de voornaamste steden onzes lands, zoo als *Gent*, *Brussel* en *Antwerpen*, en eens, uit denzelfde hoofde, naar *Parijs*, waar hij eenige maanden verbleef, om kopijen te nemen naar de onschat-

bare meesterstukken van RAPHAEL en DOMENIQUINO." — In den jare 1830 opende hij eene Teekenschool te *Brugge*, die met lof werd vermeld; doch men beriep zijn stadgenoot ALBERT JACOB FRANCISCUS GREGORIUS van *Parijs*, om de Akademie aldaar te besturen, waardoor zijne instelling, als het ware, ondermijnd werd en verviel, en hij vertrok alzoo, den 24. October, 1840, met der woon naar *Brussel*, alwaar hij op nieuw eene leerschool opende, en proeven gaf van zijn schildertalent, op de Tentoonstelling, aldaar in 1842 gehouden. — Het streng-antique historische vak was zijn lievelingswerk, hetwelk hij met kennis van zaken keurig teekende, en over deze leerwijze begon hij in 1845 een Werk, de vrucht van dertig jaren studie, uit te geven, doch waarvan slechts één der drie deelen, welke het zou uitmaken, is verschenen. Het moest het menschebeeld, de meet- en doorzigtkunde en het landschap bevatten, doch werd, met meer andere grootsche ondernemingen, gestaakt door zijn overlijden, dat op den 18. Februarij, 1855, te *Brussel*, plaats had.

DEYMANS. (...) Slechts ééne schilderij heb ik van dezen kunstenaar vermeld gevonden, namelijk: „*een schoon vischstuk* door DEYMANS, h. 15, br. 7 dm." Zie *Catalogus van Terwesten*, blz. 492.

DEYNUM. (JAN BAPTIST VAN) Dit artikel is goed bij *Immerzeel* geboekt, doch verkeerdelijk, in 't verkort, herhaald op DUINEN. — Zie aldaar. — Zijn afbeeldsel komt voor in het *Gulden Cabinet van C. de Bie*, door hem-zelfen geschilderd, en door COENRAED WAUMANS gegraveerd.

DEYSTER. (WILLEM) *Fiorillo* noemt nóg een meester van dien naam, naar aanleiding van een zeer fraai portret, door hem geschilderd; doch hij is van meening, dat deze welligt dezelfde als LODEWIJK zal zijn, daar een WILLEM hem geheel onbekend is. — Als graveur wordt deze wel genoemd bij *Bartsch*, doch bij *Heller* staat w. DEUSTER; — of dit nu niet wederom een andere is, kan ik als nog niet beslissen. — Zie echter bij mij nog op DUYSTER. (W. C.)

DEYSTER. (ANNA DE) Deze schilderes was de dochter van LODEWIJK DE DEYSTER, geboren te *Brugge*, 1696. — Zij heeft in het schilderen van *Landschappen* eenige vermaardheid verkregen, en ettelijke historiestukken voor kerken, in den stijl van haren vader, gemaakt. — Zij is, volgens *Bryan* en *Felix Bogaerts*, in 1711 overleden.

DEYSTER. (LODEWIJK DE) Deze voorname historieschilder van *Brugge* is reeds naar verdienste door *Immerzeel* vermeld, die tevens zegt, dat hij ook op eene geestige wijze de etsnaald heeft behandeld. Ik voeg alzoo hierbij de beschrijving van eenige dezer zeldzame prenten, als: *Eene Heilige Magdalena*. — *Hagars vlugt in de woestijn*, waarvan de koperen plaat nog te *Weenen* bestaat, en waarvan nieuwe afdrukken voorkomen. — *Noach's Offer*, zeer zeldzaam, bij *Weigel* op 30 Thlr. genoteerd. — *Eene maagd in heilige vervoering, voor een opengeslagen boek, waarbij een doodshoofd*, kl. 4°. — Bij *Bartsch* vindt men zeven stuks zijner etswerken uitvoerig beschreven, en bij *Le Blanc veertien* stuks, hieronder vermeld. — *Immerzeel* zegt het volgende: „Na zijn overlijden (1711), verkocht zijne oudste dochter de door hem gegraveerde platen aan een Engelselman, doch dezelve zijn door een schipbreuk verloren geraakt." In hoe verre dit waarheid is, kan ik niet stellig beslissen, ofschoon zulk eene mare veel naar een handelsintrigue gelijkt: immers, de koperen plaat Nr. 1, bij *Bartsch* beschreven, zijnde die van *Hagars vlugt in de woestijn*, vind ik vermeld, als nog te *Weenen* bestaande, en waarvan bijgevolg nieuwe afdrukken voorhanden zijn. Zie *Zusätze zu Adam Bartsch Le Peintre Graveur, von Joseph Heller; Nurnberg; 1854. Verlag von J. L. Lotzbeck*, in kl. 8°, bl. 43. — Ook vindt men hieronder eenige koperen platen opgegeven, die mede nog bestaan. — Om het bijzonder belang dezer zeld-

zame prenten, volgt hier nu de beschrijving, zoo als die bij *Le Blanc* wordt gevonden: 1. *Le meurtre d'Abel par Cain*, h. 288, br. 365 str. Nedl. — 2. *Le Sacrifice de Noé après le déluge*. Dans la marge du bas *Edificavit Noe Altare Domino*; h. 288, br. 365 str.; *Weigel* 38 Thlr. — 3. *Aaron fait fondre les vases pour en faire le veau d'or*, h. 288, br. 365 str. — 4. *Agar s'enfuit*. Dans la marge du bas: *Quae ubi concepisset atque ob id dominam contemneret, ab illa afflieta, fugam init. Genes. Cap. XVI. L. D. DEYSTER, f. et Inueter*; h. 155, br. 126 str. La pl. existe encore, on en a tiré des épr. sur pap. de Ch. — 5. *Agar engagée par l'ange à retourner chez sa maîtresse*. Dans la marge du bas est écrit: *Sed jussu Angeli eidem submissa, parit Ismaelem. Genes. Cap. XVI. L^s. DE DEYSTER, Inueter et sculp.*; h. 155, br. 126 str. La planche existe encore. — 6. *L'ange consolant Agar*. Au bas de la gauche est écrit: *L. D. DEYSTER f. et Inueter*, et dans la marge du bas: *Vocavit Angelus Dei. Genes. Cap. XXI*; h. 155, br. 126 str. — 7. *Jérôme (S.) Hironimus*. L. DE DEYSTER fecit. — 8. *Madeleine (S.) dans le désert*. Elle est assise devant un crucifix, le bras droit appuyé et la main g. posée sur une tête de mort; on voit deux anges dans la dr. du haut; h. 365, br. 288 str. — 9. *Madeleine (S.) en extase, dans une grotte*; h. 159, br. 113 str.; prent zonder naam; *Weigel*, 15 Thlr. — 10. *Madeleine (S.) faisant pénitence dans une grotte*; elle est assise sur un quartier de rocher et tient un crucifix de la main droite; dans la marge du bas est écrit, au milieu: *Maria Magdalena* et à g. l. DE DEYSTER, *In. et sculp.*; h. 149, br. 124 str. La planche existe encore. — 11. *Les deux petits Païens*; un jeune garçon engageant un de ses camarades à se mettre à genoux devant la statue de la S. Vierge; h. 158, br. 124 str., prent zonder naam. — 12. *Deux Amours, groupés près d'un morceau d'architecture ruiné*. Dans la marge du bas est écrit L. DE DEYSTER, *Inueter et sculp. Anno 1693*; h. 160, br. 126 str. La planche existe encore. — 13. *La Fontaine*; sur le piedestal d'un vase est l'année 1666; h. 144, br. 95 str.; prent zonder naam. — 14. *Jeune homme sur un rocher au bord de la mer*; il porte un vêtement flottant et fuit un monstre marin, qui se voit à gauche; h. 108, br. 90 str. — Nr. 4, 5 en 9 zijn in mijn bezit. — Zijn eigen portret vindt men in *Deseamps*.

DIAMAR of DIAMAER, (H. F.) Van dezen onvermeldten graveur heb ik een zeer goed portret, door hem gesneden, zijnde *Cornelis de Bie*, oud 81 jaar, de schrijver van het bekende *Gulden Cabinet vande edel vry schilder-const* enz., en waarop het jaarmerk 1708 staat, om aan te duiden, dat *De Bie* toen den genoemden ouderdom had; — alzo heeft DIAMAER omstreeks dien tijd gebloeid, en wel te *Antwerpen*, hetgeen verkort achter zijn naam gevoegd is. — Ik zag meerdere boekprenten, die bij ons te huis behooren, door hem vervaardigd, naar teekeningen van MATTHYS BALEN, als: het portret van *P. de Carpentier*, gouverneur-generaal van *Neêrl. Indië*, overl. 1659, enz. — *Le Blanc* zegt, dat hij een stel Bijbelplaten heeft vervaardigd, en noemt zijne voornamen verkeerdelijk A. F. — Later vond ik nog de volgende portretten vermeld, als dat van *Aub. Miraeus*, historic-schrijver en regtsgeleerde, overleden 1640, oud 67 jaar, in een ovaal, links zittende, voorgesteld; naar A. VAN DYCK, door H. F. DIAMAER, in fol.; — en *H. Zoesius*, *juris prof.*, te *Leuven*, geboren te *Amersfoort*, overleden 1627, oud 56 jaar, zijnde eene fraaije kopij naar de prent van P. CLOUWET, volgens de schilderij van ABRAHAM VAN DIEPENBEEK, door H. F. DIAMAER, in f^o.

DIDERIK (.....) vind ik met nadruk als een beroemd kunstenaar vermeld, die in het begin der XV. eeuw bloeide. — In de beschrijving der *St. Ursula*, nu de Nieuwe Kerk genaamd, te *Delft*, staat het volgende aangetekend: „In den jare 1428 wierd het groot tafereel van *St. Christoffel* geschilderd door een groot

kunstenaar, DIDERIK genoemd, en werd gehangen op 't hooge koor, aan de noordzyde van het Sacramenthuisje." Zie de *Beschrijving der stad Delft*, enz., *ibid.*, 1729, in f°. bl. 258. — Het komt mij voor, dat hij, die daar een groot kunstenaar wordt genoemd, eene algemeene bekendheid moest hebben verworven, en wel DIRK VAN HAARLEM, ook DIDERICK STUERBOUT genaamd, kan wezen; doch ik stuit op eene onwaarschijnlijkheid, namelijk, dat onze DIDERIK, reeds in 1428, voor een der rijkste kerken in *Holland*, een zoo groot tafereel zou hebben moeten vervaardigen, daar hij alstoen slechts den ouderdom van achttien jaren kon hebben bereikt: mogelijk is het, doch niet waarschijnlijk, en ik moet het alsnog in het midden laten, of hij met STUERBOUT één-en-dezelfde persoon is, die omstreeks 1478 is overleden. — De genoemde schilderij zal, even als zoovele voortreffelijke tafereelen, bij de volkswolingen, die, eindelijk, tot beeldstorm oversloegen, zijn vernield geworden.

DIEBEN. (H. J.) Deze jeugdige kunstenaar is, na kort gehuwd te zijn geweest, te *Utrecht*, zijne geboorteplaats, in den jare 1838, overleden. — Hij teekende en schilderde landschappen en gaf onderwijs in de kunst, beloofde veel, en is te vroeg aan ons ontvallen, om van die korte kunstloopbaan meerder lof te kunnen oogsten. — Ik bezit van hem een *Arabischen hengst* der stoeterij van wijlen den Baron *Van der Capellen*, op *Vollenhoven*, bij de *Biddt*, door hem, in den jare 1836, naar de natuur genomen, gelijk ook nog een *landschap* met een molen enz., welk werk vrij goed geteekend is.

DIELEN (ADRIAAN JACOB WILLEM VAN) werd geboren te *Utrecht*, in 1772, en is aldaar overleden, in de volle kracht van zijn werkzaam en nuttig leven, in den jare 1812. — Uit een aanzienlijk geslacht gesproten, werd hij voor de balie opgeleid, en reeds op 20jarigen leeftijd in zijne vaderstad tot doctor in de beide regten bevorderd. — Voor *Utrecht* was hij een sieraad in de stedelijke regering, tijdens het Fransch bewind, en werd er in 1811 tot Maire verheven. — Met zijne veelvuldige bekwaamheden paarde hij ook die der letteren en kunsten, welke hij voor uitspanning in zijn ambteloos leven beoefend had. — Hij verstond in hooge mate de theorie der schilderkunst, hetgeen in zijne werken duidelijk is op te merken. Zijne landschappen zijn in den stijl van SALVATOR ROSA gedacht, en echter geloof ik, dat HERMAN SWANEVELT zijn geliefkoosde meester was. Vele zulke uitvoerige en bevallig van toon bewerkte schilderstukken worden bij zijne Erven bewaard. — Welligt is het toeval, dat *Immerzeel* niet hem, maar wel zijne zuster, als kunstenaar, heeft vermeld, alhoewel *Van Eynden* en *Van der Willigen* hem, in op het levensberigt van CHRISTIAAN VAN GEELEN, als een van diens leerlingen opgeeft. — Eene belangrijke aanteekening vindt men over zijn leven geplaatst in den *Konst- en Letterbode*, 21 *Februarij*, 1812, maar vooral eene, in het *Utrechtsche Tijdschrift voor Geschiedenis enz.; bij N. van der Monde*, 1837, blz. 179, door *F. A. Ridder van Rappard* geleverd, waar men 's mans verdienstelijke loopbaan naar waarde beschreven vindt. — VAN DIELEN heeft ook met goed gevolg de etsnaald gehanteerd: het aantal proeven daarvan is niet algemeen bekend, en waarvan de koperen platen bij zijnen zoon, den Raad en Wethouder der stad *Utrecht*, Mr. w. m. j. VAN DIELEN, die mede voor uitspanning de kunst beoefent, bewaard worden; ze zijn de volgende: *Een gezigt op de Ruïne van het Huis Ter-Naar*, bij *Vleuten*, waar een zittende jager die beshouwt, zeer uitvoerig en meesterlijk behandeld, beteekend A. J. W. VAN DIELEN, f°, 1810; h. 156, br. 213 str. Nederl., zonder de marge. — Eene wedergâ, zijnde een *Arcadisch Landschap*, met ter rechterzijde in geboomte een tempel, waarbij, op een kronkelenden weg, vier beelden te zien zijn, en op den voorgrond eene beek; het verschiet is bergachtig; niet beteekend; in de lucht is eene

breede streep, die als mislukt bij het bijten, of wel door den tijd in het koper ontstaan is. — *Een landschap*, waarin regts een oud vervallen slot, met trappen voor den ingang. Op den voorgrond staan twee opgaande boomen, aan eene beek, waarbij twee figuren; beteekend A. J. W. v. D. f. 1804; h. 90, br. 90 str., idem. — Eene wedergâ, *bergachtig landschap*; te midden in, een groep opgaande boomen, op den tweeden grond oude gebouwen, met twee torens enz.; op den voorgrond twee figuren, beteekend A. J. W. v. D. fee. — *Een landschap*, met eene rivier, waarover, in het verschiep, eene steenen brug enz., beteekend A. J. W. v. D. 1803; h. 43, br. 70 str., idem. — *Een boschrijk landschap*, met eene beek op den voorgrond; beteekend VAN DIELEN f.; rond, middellijn 57 str. — Van al deze etsen bezit ik fraaije exemplaren, en ook zonder beteekend te zijn, iets, dat zeldzaam is.

DIEMEN. (C. VAN) Slechts eenmaal is mij werk van dezen portretschilder voorgekomen, namelijk, in den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*, Nr. 3610: „*Georg de Mey*, hervormd predikant, te *Gouda*, overleden 1712; kniestuk, links, zittende in kamerjapon, met den linkerarm op een voetstuk gesteund, met achtregelig Hollandseh vers van *J. Cuperus*, naar C. VAN DIEMEN, door W. BARY sculp. in f.” — Het is alzoo doordien er een portret als dat van *De Mey* in het koper is gebragt, dat ik hem leerde kennen en hier voor verdere vergetelheid bewaar. — Het is meer dan waarschijnlijk, dat hij te *Gouda* te huis behoort, en ook wel, dat hij alleen portretten in miniatuur heeft vervaardigd, daar het mij uit het bovenstaande niet zeker blijkt, of hij er ook in olieverw geschilderd heeft.

DIEMERBROECK (GER. VAN) was een glassehilder, die, op het laatst der XVI. eeuw, te *Utrecht*, bloeide, en van stads-wege te werk gesteld werd, volgens het hieronderstaande afschrift. „Item GER. VAN DIEMERBROECK op den huysen van *Montfort* gemacct twee glazen met *stads wapen*, den fryhere van *Petersum* geschoneken 18 L.” *Kamraarsrekening*, 1597, bij *Dodt*, *Archief*, III. decl. — Hij kan wel van het geslacht zijn geweest van den beroemden hoogleeraar in de geneeskunde aan de Hoogeschool te *Utrecht*, *Ysbrand van Diemberbroeck*, die, in den jare 1674, aldaar overleden is.

DIEPENBEEK. (ABRAHAM VAN) Ten aanzien van het juiste jaar zijner geboorte is men, over het algemeen, onzeker, doch ik darf mij met de meening wel vereenigen, dat het 1607, en 's *Hertogenbosch* zijne geboorteplaats, kan zijn. — Hij is vroeg aan de kunst begonnen, er wèl in geslaagd, en „in het *St. Lucas-gild te Antwoerpen als Mecster* ontfangen, in 1639, en als *Deken* in 1641 verkozen, maar werd van zyne bediening ontzet, binnen het jaar.” De gewone verkiezing geschiedde, voor één jaar, op *St. Lucasdag*, en werd door *JACQUES SPAINGNIAERTS* tot zoo lang vervuld. Hij is, volgens de aantekening van het gemelde *Gild*, aldaar overleden, in 1675. — Ik kan mij niet vereenigen met de algemeene berigten, alsof hij de schilderkunst eerst voor goed bij de hand zou hebben genomen, nadat hij alvorens het glassehilderen uitgeoefend, en dat vak geheel vaarwel gezegd had, op grond, dat ik eene afbeelding bezit van *Hendricus Zoesius*, een *Louvensch Professor* in de *Regten*, gegraveerd door *PETR. CLOUWET*, in f., zittende in een boekvertrek, met verder bijwerk, dat fraai kan worden genoemd; deze aanzienlijke persoon heeft hem zeker als portretschilder, maar niet als beunhaas genomen, om zijn afbeeldsel te vervaardigen, bij de keus uit zooveel andere aanwezige talenten; en dit portret is geschilderd in 1627, oud zijnde 56 jaren, zoodat *DIEPENBEEK* toen maar 20 jaren had bereikt. — Hier is het dus de plaats, om aan te voeren, dat *Romberg*, in zijn *Conv. Lexicon für bild. Kunst*, het jaar 1589 voor dat zijner geboorte opgeeft, zonder de gronden van het bekende verschil aan te halen, en waarom hij die

verandering opgeeft, zoodat het mij wel aannemelijk voorkomt, zijne geboorte 18 jaren later te stellen, waardoor alsdan de boven vermeende tijd voor dien van zijn glasschilderen zou gelden, terwijl hij zich later geheel aan de olieverwschilderkunst kan hebben gewijd. — Ik zal hier de aantekeningen van *Mols Ms.* (1760—1770) op het leven van dezen meester bijvoegen, daar die nog nimmer in druk zijn verschenen; zij luiden als volgt: „Wat belangt zyn verblyf op de school van RUBENS, daar twyfel ik grootelyks aan, wegens zyne slechte maniere van denken, die gans niet met die van RUBENS overeenkwam. Doch het kan wezen, dat hy in 't eerst van zyne komst tot *Antwerpen* aldaar eenige tyd geschilderd heeft voor gagie. Doch wat belangt het glasschilderen, ik denke dat hy hetzelfde zoo lang verrigt heeft, als zyn gezigt het toeliet, zynde daar hedendaagsch binnen *Antwerpen* nog blyken van, en daar de jaartallen nog by gevonden worden, ja, zelfs zyn er nog meer van zyne glazen bekend, als van eene zyner schilderyen, waarvan er geen vier in deze stad voorkomen, die men met recht aan hem mogt toeëigenen. — Ook is het nergens bekend, dat hy in *Italiën* geweest is, al ist dat daar gewach van gemaakt word in de *Beschryving van Gouda*, daar de bevestiging van *Vondel* niets, of weinig aandoet, want de Poëten spreken altyd niet gelyk historieschryvers; bovendien blykt het uyt de Registers der Schildercamer, dat hy naamaals noch van de Camer ondersteunt is geworden, — aldoch daar er een Ewig Decret tot zyn last geboekt staat, tusschen dat by hem (immers alsdan) zeer moeilyk zoude geweest hebben zulke ryzen te ondernemen. Van zyne schilderyen ziet men er een in St. Michiel-abdey, verbeeldende *eenige Heiligen van dat Orde*, staande boven de schoorsteen van de groote zaal en nog een ander, verbeeldende *St. Norbertus*, half lyf, verzeld met eenige Engelen, omringt met eene bloemkrans. Hy heeft ook zeer veel geteekend voor de plaatsnyders, en zelf eenige dingen geëtscht. — Door deze twee schilderyen kan men zien wat meester hy was int handelen der penceelen, en het is te bejammeren, dat hy daarin niet volleert heeft.” — Zijn portret komt voor in JEAN MEYSSENS, — Zie aldaar. — en in den lateren druk van *De Bie*, door HEM *pinx.* PAUL PONTIUS *sculp.* — S. A. BOLSWAERT heeft naar zijn werk gegraveerd, als, onder anderen, *Christus aan het volk vertoond*. — Ik bezit eene teekening van hem, voorstellende *de Moederlijke liefde*, die onder de goede kunst mag geteld worden. — Zoo als in het bericht van *Mols* gezegd wordt, heeft hij ook *eenige prenten* geëts, hetgeen niet algemeen bekend is, daar *Brulliot* zijn etswerk niet noemt, en *Heller (L.)* en *Le Blanc* er slechts ééne beschrijven, namelijk, *den rustenden boer met den gezadelden ezel*, 1630, h. 57, br. 167 str. Nederl., voortreflijk geëts, de eenige bekende prent van dezen meester, en van de grootste zeldzaamheid. Hiervan bestaat eene bedrieglijke kopij, doch die in grootte verschilt, zijnde 60 str. h. en 146 br. Ook heeft de graveur tien vogels, die in het regtergedeelte van het verschiep boven de bergen vliegen, vergeten te kopiëren.

DIEPENHUYSEN, (J. VAN) een teekenaar, die, door zijne bekwaamheden, in den stijl van RADEMAKER, PRONCK, DE BEYER en anderen, diensten heeft gedaan door het afteekenen van steden, dorpen enz., voorkomende in de *Stad- en Dorpsbeschryver*, door *Van Ollefen en Bakker*; *Amsterdam*, 1793—1801; 8 deelen in 8°.

DIERIC ZONE. (JEHAN) In de Registers van de oude Rekenkamer der stad *Rijsel*, die te *Kortryk* worden bewaard, vindt men door graaf *Guy Guibaut*, betaalmester-generaal van den Hertog van Bourgondië, op den jare 1426—27, het volgende geboekt: „A JEHAN DIERIC ZONE, peintre, demourant à *Zerixée*, pour avoir fait ung tableau, peint aux armes de *MdS.* et icelluy attachié en l'ostel de *MdS.* au dit lieu de *Zerixée*, par marché et accord fait avec luy LX S.”

Zie *le Comte de Laborde, Les Ducs de Bourgogne, etc. Seconde parti; Tome II; Paris, 1851; in 8°, p. 388.*

DIERIX. (ADRIAAN) Zie RODRIGUEZ. (BROEDER ADRIAEN)

DIESHOEKE. (JACOB VAN) Zie bij *Immerzeel* en bij mij op DISHOEKE. (JACOB VAN)

DIEST (ADRIAAN VAN) wordt reeds bij *Immerzeel* vermeld, en ik voeg daarbij, dat het mij is voorgekomen, te mogen vermoeden, dat hij een zoon van JERONIMUS en kleinzoon van WILLEM VAN DIEST zou kunnen zijn. — Zie bij mij op beiden. — Fiorillo meldt ons nog, in zijne *Geschiede der Mahlery in Gross-Britanniën u. s. w.*, bl. 512, dat hij een zoon heeft nagelaten, die, even als zijn vader, in den bloei van zijn leven, zich reeds te *Londen* met schilderen van portretten onledig hield.

DIEST, (JERONIMUS VAN) geboren te 's *Hage*, heeft waarschijnlijk, de kunst geleerd bij zijnen vader, WILLEM VAN DIEST, in wiens manier hij ook zinnebeelden in het graauw schilderde, alsmede natuurlijke watertjes, met scheepjes enz. zoo als daaruit blijkt, dat door hem ter *Confreriekamer, te 's Hage*, in 1663, een *stilwater met diverse schepen* werd gebragt, en hij alzoo is bekend geweest. — In 1671 en 1672 Hoofdman der gemelde Kamer, is hij in het daaraanvolgende jaar overleden. — Hij kan niet de meester geweest zijn van ADRIAAN VAN DE VENNE, — Zie aldaar. — volgens het bericht van *Houbraken*: mededeeling van *Pieter Terwesten Ms.* — Ik vind hem het eerst als lid der genoemde Confrerie aangeteekend op het jaar 1664. — Op eene verkooping, te *Amsterdam*, 1684, vond ik, onder Nr. 10 van den *Catalogus: Een Zeestuk door JERONIMO VAN DIEST*; — en op een *idem*, *ibid.*, 1687, Nr. 107: *Een Zeestorm door JERONIMUS VAN DIEST*; — en op die van *Van der Marek, te Leyden*, verkocht te *Amsterdam*, in 1773: *Twee teekeningen, Landschappen met rivieren, vaartuigen*, enz. op den naam van J. C. DIETS, hetwelk ik alsnog voor het werk van JERONIMUS moet houden. — Bij *Weyerman* staat in het IV deel, bl. 46, mede vermeld, dat hij to 's *Gravenhage* is geboren, en bij zijn vader de kunst geleerd heeft. Hij voegt er bij: „hij was een braaf schilder in grauwo tafereelen.” Hieruit zou ik opmaken, dat hij ook zeestukken op witte paneelen, als met de pen op papier, zeer uitvoerig heeft geschilderd, en zooals er nog voorkomen, die door W. VAN DE VELDE en anderen zijn vervaardigd, en bij de liefhebbers in waarde worden gehouden, en ook, zoo ik mij kan herinneren, zelf van hem er wel te hebben gezien. — In het *Huis met de Hoofden*, te *Amsterdam*, zijn, in de vestibule, kapitale stukken, in die manier bewerkt, aanwezig.

DIEST (WILLEM VAN) is een Hagenaar, en, waarschijnlijk, de grootvader van ADRIAAN VAN DIEST, bij *Immerzeel* vermeld, als geboren te 's *Hage*, doch die in de Boeken der *Confreriekamer* aldaar niet voorkomt. — Deze WILLEM is nog nergens dan hier geboekt, zooals het *Ms.* van *Pieter Terwesten* opgeeft: „Hij schilderde watertjes met schepen, en heeft een stuk van zijn werk op de kamer *Pictura* to 's *Hage* gegeven, A^o. 1657, en schilderde ook zinnebeelden in het grauw. Hy is in een hoogen ouderdom aldaar overleden, nalatende een zoon, JERONIMUS VAN DIEST. Op den jare 1656 heeft hy, met 46 medeleden, het nieuwe Reglement voor genoemde Kamer aan de Magistraat ter goedkeuring aangeboden, en is dadelijk geaprobeerd.” — Ik zag, in 1849, te *Delft*, bij den Heer G. Gossens, die de kunst uit liefhebberij beoefent, een *Zeestuk met schepen* van dezen WILLEM VAN DIEST, dat, vooral op het tweede water, zeer fraai en zilverachtig van toon, en in 't algemeen siks behandeld was. — Zijn werk komt weinig voor, en ik geloof, dat hij, waarschijnlijk, nog andere zaken dan Kunst bij de hand heeft gehad, want in den geheelen *Catalogus van Hoet en Terwesten* vind ik slechts ééne schilderij, een *Zeegezig*, door WILLEM VAN DIEST, dat te *Antwerpen*, in 1764, verkocht werd.

DIETRICH (F. C.) was een kunstenaar, die vrij wel in aquatint werkte. — Van de zes groote platen, voorstellende de zoogenaamde bolwerken of oude torens, zoo in- als uitwendig, die zich te *Utrecht* bevonden, zijn er door hem vijf in het koper gebragt, naar de teekeningen van C. VAN HARDENBERG, in den jare 1817, en opgedragen aan Z. M. den Koning der Nederlanden, door *Pieter Barend, Vrijheer van Wiedenbruch*, die toen te *Utrecht* woonde, als gepensioneerd Militair. De zesde plaat is door HOOGKAMER, naar denzelfden teekenaar, vervaardigd; toen woonde DIETRICH te *Amsterdam*. — De voorstellingen dezer zes prenten zijn als volgt: *Het onderaardsch gewelf van het kasteel Vredenburg, te Utrecht, in plano*. Deze is door HOOGKAMER. — *Het Bolwerk Manenburg, onder den stadswal, te Utrecht, mede in plano*. — *De Offersteen der Romeinen en zoogenaamde Bijlhouwers-toren, te Utrecht, idem*. — *St. Servaas-toren en de daarbij gelegen gebouwen te Utrecht, 1817, idem*. — *De Ingang des onderaardschen gewelfs van het kasteel Vredenburg, te Utrecht, in f^o*. en — *De Uitgang van idem, idem, en idem*. — Vier stuks zijn met het adres van *Johannes Weppelman*. — Zoo verre is het werk slechts verschenen, en bleef het plan van meerdere uitgebreidheid, dat er scheen te bestaan, dus steken. — Een exemplaar is in mijn bezit.

DIETS. (C. F. D.) Zie bij mij aan het slot op DIETZ. (J. C.)

DIETZ. (J. C.) Nòg een DIETZ, behalve de bij *Immerzeel* vermelde, met een voornaam, wordt als teekenaar vermeld in den *Catalogus* van *J. de Bosch, Amsterdam, 1785, Nr. 584: Twee stuks gestoffeerde heuvelachtige Landschappen met geboonte en landlieden, met zwart krijt geteekend door J. C. DIETZ*; en Nr. 796: *Twee stuks idem*, door IDEM, als de gemelde. — Dit zijn, waarschijnlijk, dezelfde teekeningen, die in den *Catalogus* van *Van der Marck, te Leyden, verkocht te Amsterdam, in 1773, voorkomen ten name van J. C. DIETS, want ik houde het verschil der laatste letter in den naam hier voor geene aanduiding van twee personen, alsmede dat de in denzelfden *Catalogus* voorkomende vier stuks *Vogels, en Landschappen, geteekend in waterverwen door C. F. D. DIETS of AGRICOLA, ook tot het werk van een der genoemde DIETS of DIETZ zullen behooren*.*

DIGMAN (. . . .) In de *Oude kerk, te Amsterdam, zijn, volgens de beschrijving dier stad, door Wagenaar, in f^o, deel II, bl. 96, en die zulks uit het Memoriaal van Kerkmeesteren, bl. 77, 79, heeft getrokken, drie geschilderde glasramen, zeer fraai door dezen meester, in het jaar 1555, vervaardigd; het eerste is in het Voetboogschutters-koor, in twee afbeeldsels verdeeld. In het bovenste ziet men de *Boodschap des Engels aan Maria, in het andere het Bezoek van Elisabeth aan de H. Maagd*. Onder aan staan *Paulus en Petrus, voor den eersten van welken, een aanzienlijk man, in een graauw monniksgewaad, zijnde de schenker van het glas, Burgemeester Jan Claaszoon Van Hoppen, en voor den anderen eenige vrouwen geknield liggen*. — Het tweede in het Vrouwen-koor ten noorden. Boven in ziet men de *juichende Engelen over 's Heeren geboorte, in eenen geopenden hemel afgebeeld, en beneden, het kind Jesus, door de Herders en Wijzen geeërd en begiftigd. Jesus besnijdenis vertoont zich in het verschiët*. Onder aan ziet men 't Wapen van *Amsterdam* tusschen een Romeinschen krijgsknecht en een Bisschop. — Het andere glas, dat oostwaarts staat, vertoont *de stervende Lieve Vrouw, die een waskaars in de handen heeft, van eenen stoet treurenden omringd is, en door een rei van Engelen opgewacht wordt*. — Deze glazen, die de beste zijn welke *Amsterdam* immer heeft bezeten, hadden door den tijd veel geleden, doch zijn, zoo veel mogelijk, in *Brabant* weder hersteld; hetgeen op de helft der XVIII. eeuw heeft plaats gehad. — Dezen DIGMAN vindt men nergens, zelfs niet bij *Le Vieil* vermeld, in zijn groot Werk: *l'Art de la Peinture sur Verre et de la**

Vitrerie; (Paris) 1774, in 8°; — alleen bij *M. A. Gressert, Geschichte der Glasmalerei u. s. w.; Stuttgart, 1839, in 8°.* vond ik, op bl. 135: „DIGMAN, te Antwerpen, heeft verscheiden glasramen in de zoogenoemde Oude Kerk aldaar beschilderd,” en geeft in de aanhaling *Füssli* als zijne bron op. — De gemelde glazen worden ook op naam van PIETER AARTSENS gesteld, — Zie aldaar. — en niet zonder grond, dewijl deze al de overschoone schilderwerken, als Amsterdammer, voor de Oude Kerk heeft vervaardigd, en zoo zal bij ook wel de teekeningen voor de glazen gemaakt hebben, en dit door geen ander hebben laten doen, die in de kunst verre beneden hem was, maar ze wel door DIGMAN als glasschilder, zoo ik vertrouw, onder zijn toezigt, te Amsterdam, hebben laten uitvoeren; want alles doet vermoeden, dat *Füssli* Antwerpen voor Amsterdam heeft geboekt, dewijl niemand, naar mijn weten, eene andere bron dan *Wagenaar of Commelyn, Beschr. van Amsterdam, bl. 491, —* die alleen het glas de *Maria-Boodschap* aan hem, en de overige aan andere meesters toekent — of het kerkglas-zelf heeft kunnen raadplegen, en er nergens ander werk van DIGMAN bekend is. — Voorbeelden aan te halen, dat de eene kunstenaar de cartonteekening voor de glazen maakte, en een ander ze in brandverwen uitvoerde, ware legio, vooral bij groote historische onderwerpen. DIGMAN was geen CRABETH, die, in beide gevallen, zijn talent aan dat vak alléén heeft gewijd, en ook geen schilder in olieverw, want alsdan zou men zijn naam wel op schilderijen, even als op zijn glasschilderwerk, en zoo ook wel meer verspreid, hebben gevonden, terwijl de naam van LANGE PIER, op het glas in de Oude Kerk, overbodig kan zijn geacht. — Dit schijnt hier wel het geval te zijn geweest, dewijl de overlevering, bij monde, van geslacht tot geslacht, was, dat LANGE PIER de genoemde glazen had vervaardigd, zoo als dan ook *Dapper, Historische beschrijving van Amsterdam, 1663, in 8°, op blz. 378 b.,* alsmedo *M. Fokkens, Beschrijving van Amsterdam, ibid., 1662, in 12°, bl. 191,* zulks feitelijk vermelden; doch *Wagenaar* heeft den naam, die op het glas werd gevonden, alleen genoemd, en zich wijslijk met geene verdere beschouwingen ingelaten. — Het glas *Maria-Boodschap* was eene boete, den genoemden Burgemeester *Van Hoppen, te Rome,* opgelegd, werwaarts hij, wegens ketterij veroordeeld, eene pelgrimsreis moest ondernemen, om zich met de Kerk te verzoenen, en tevens een jaar lang niets dan water mogt drinken. *Ed. Fetis* zegt, in het *Bulletin de l'Académie royale de Belgique, 1854, bl. 196,* dat hij, bij zijn bezoek aan den Paus, de opmerking deed, dat in zijn geboorteland het water zeldzaam en ongezond was, weshalve hij toestemming verzoekt, om daarin een weinig hop te mogen mengen. Deze vrijheid verkregen hebbende, maakte hij geene zwarigheid, om alle soort van bier te drinken!

DIKAAS. (. . .) Twee teekeningen, voorstellende *gestoffeerde boschgezigten, door* DIKAAS, zijn vermeld in den *Catalogus van J. de Bosch, Amsterdam, 1785, onder Nr. 502.*

DILHOFF. (J.) Een teekenaar, die mij alleen is voorgekomen in den *Catalogus van Mr. Pieter Hasselaar, Amsterdam, 1797, bl. 21, onder N°. 31: „Eenige professoren bij het ontleeden van een dood ligchaam; zynde de copy naar het beroemde schildery, door REMBRANT, berustende op de Anathomie-kamer te Amsterdam; fix met zwart kryt geteekent, door DILHOFF.”* Afkomstig nit de Verzameling van *Ploos van Amstel,* alwaar ze met f 21 — is betaald. — En in eene idem van *J. de Bosch, te idem, 1785, Nr. 728: „Een oud vrouwtje, dat spint by het kaarsligt, natuurlijk, met zwart kryt en met wit gehoogd; —* en in die van *Goll van Frankenstein, Amsterdam, 1833, bl. 66, Nr. 15: „Twee stuks Regentenstukken; breed met O. I. inkt, door J. DILHOFF.”* — Voorts nog in den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller* vind ik, onder Nr. 1201, het volgende beschreven: „*J. Cuchlinus, eerste hervormde*

predikant, te *Amsterdam*, en Regent van het Staten-Coll., te *Leyden*; overleden 1606, oud 60 jaar; borstbeeld, regts in ovaal; fraaije *teekening* met zwart krijt, door J. DILHOFF, naar de oude schilderij op het Atheneum, te *Amsterdam*, kl. f^o."

DILLENS. (ADOLF ALEXANDER) Bij het artikel van *Immerzeel* over dezen jeugdigen Gentschen kunstenaar, kan ik nog voegen den grooten roem, dien zijn talent sedert dien tijd in de graveerkunst heeft verworven. Ik word, namelijk, in staat gesteld, eene beschrijvende opgave van zijne graveerwerken te kunnen geven, door een berigt, *Les Graveurs Beligiques* van den heer *Adolphe Siret*, geplaatst in de *Annales de l'Académie d'Archéologie de Belgique, Anvers, 1856*; Tom XIII, p. 88, waarvan hier alleen de titels enz. volgen, als: 1. *Eene zamenstelling van verscheiden voorwerpen*; van onder regts beteekend ADOLF DILLENS, gegraveerd voor den oudheidkundige *Verhelst*, te *Gent*, en geplaatst tegenover den titel van den *Catalogus* van diens Verzameling enz., h. 175, br. 208 str. Ned. Hiervan zijn drie staten. — Portret van *Versturme*, van onder links beteekend met zijn monogram A. D., gegraveerd voor den *Catalogus* van *M. Versturme*, te *Gent*; h. 113, br. 85 str. — *'s Vaders verhael*, van onder links beteekend A. DILLENS, 1841; en regts, *Noordstar*, 1841, als voor dat Tijdschrift gegraveerd; h. 169, br. 98 str. — *Een Turk en zijne geliefde*; h. 91, br. 67 str. — *Eene jonge vrouw in oostersehe kleding*. *Siret* zegt: „ik geloof, dat deze prent niet is afgewerkt.” Boven links beteekend ADOLF DILLENS; h. 200, br. 156 str. — *Eene vierschaar in de XV. eeuw*; van onder links beteekend: ADOLF DILLENS, 1831; h. 245, br. 204 str. — *De gevangene Jeanne d'Arc, door Engelsche soldaten geleid*; van onder regts beteekend: ADOLF DILLENS, links onder de prent ADOLF DILLENS, *aqua forte et pinx't.*, en regts *Brux. imp. F. Segers et Bauwens*; h. 170, br. 222 str. — *Portaal der Collegiezaal te Audenaerde*; h. 316, br. 262 str. — Zie over dit portaal bij mij op SCHELDEN. (PAUL VAN DER)

DIMELE. (MATHIAS) Deze was, waarschijnlijk, een kunstenaar, of wel een beoefenaar van dat vak, te s' *Gravenhage*, waar hij in de *Confrerie* voorkomt, ten tijde van JAN VAN GOOL, en ook mede in het Bestuur daarvan is geweest, blijkens de jaarlijksche rekeningen, welke hij heeft geteekend, gelijk ik zulks in het *Gildeboek*, als op onderscheiden tijden geschied, gezien heb. — Eene zijner handteekeningen is in mijnen Atlas geplaatst.

DIRCK. (PIETER) Onder de voorname leerlingen van MICHEL MIEREVELT wordt ook deze vermeld, doch ik heb geene berigten aangaande zijne werken, noch verder iets, hem betreffende, vernomen. Zie *Fiorillo*, II, bl. 534.

DIRCKS (TAKE) was een Friesch bouwmeester, die in het begin der XVII. eeuw bloeide, zoo als blijkt, dat hij, in den jare 1622, Raad en Bouwmeester van *Leeuwarden* was. — Zie *Wensemius, Chronique van Vriesland enz.; Franeker, 1622, in f^o.*, in het vervolg der Beschrijving van de steden, achter de *Chronyck* gevoegd, blz. 3.

DIRCSKIN. (...) Ik vind vermeld, dat op het jaar 1408 eenig „geld aan DIRCSKIN den schilder betaelt” wierdt, van CXX klein scildekijn voor die herberghe te setten, als myn lieve Here tot *Cleve* ryden soude. Zie *Van Wyn, Historische Avondstonden enz. Amsterdam, 1800, in 8°.*, *Tweede boek*, blz. 57. — Volgens de gewoonte dier tijden, plaatsten de vorsten en edelen hunne wapenschilden voor de gevels der huizen, waar zij hunnen intrek namen, hetgeen nog in landen, waar een Ambassadeur zijnen vorst vertegenwoordigt, plaats heeft, en zoo als wij dit in onze koopsteden vóór de Consuls woningen der verschillende Mogendheden thans nog aantreffen. — Dit is alzoó zeker weder in olieverf verrigt, gelijk reeds in 1368 blijkt, dat zulks in gebruik was, tijdens den reis- of krijgstogt van heer *Jan van Blois* tegen de Compagnie, te weten: „A^o. 1368.

In de weke na beloken pinxteren gaf Jannes Tollenaar, meester WILLAM den Maerle, (voor maerle, den maelder, of schilder) te Landrechies (in Henegouwen) tot Jan Breien beuele en lubbr. van eenre baniere en van twee pintzcelen van olij-varwen en van 50 pinjoenen van water-varwen van mijns heeren wapenen op waghene te setten, die gemacet waren om der compagnien wille 5 mott. bi lubbr. ghecoft te Landrechies 2 slapelaken wimpelen of te maken op waghene en kerren te setten 12 S. — COSTE 2 seildekine vergult en verwapent van mijns heeren wapenen op een barbier te zetten. — GHER. ANNEKIN F. SCOENH van 42 wimpelen te varwen van die wimpelen, die men op die reise an die glauien hadde, mijns heeren glauie groen te varwen, mijns heeren helm te vernijen (vernieuwen) mit varw en te vergulden 33 S." Zie *De Lange van Wijngaerden, Geschiedenis der Heeren enz. van der Goude enz.; Amsterdam, 1813, in 8°, bl. 391, deel I.* Ik voeg dit er bij, om daardoor het gebruik van olie in de verwen op veel vroeger tijd, dan dien der VAN EYCKEN, na zoovele reeds aangevoerde bewijzen, nog nader te staven. — Zie op GARDIN. (GUILLAUME DU)

DIRK VAN HAARLEM, of wel DIDERICK STUERBOUT genaamd. Deze beroemde meester is reeds in het kort bij *Immerzeel* vermeld. Ik voeg het volgende daarbij, hetgeen tot de laatste berigten behoort, die over hem en zijne werken zijn gevonden, en aan ons door *Le Comte de Laborde*, in zijn Werk: *Les Ducs de Bourgogne etc. Paris, 1849, in 8°, Seconde part., tom I., Introduction, pag. CXV*, zijn medegedeeld. Het is door eene Kronijk, zegt hij, — dit wil zeggen door een gezaghebbend, afdoend bewijsstuk — tot ons gekomen, dat DIRK STUERBOUT of VAN HAARLEM, in den jare 1468, twee schilderijen heeft vervaardigd, tot versiering van het stadhuis (deze stukken waren laatstelijk in de Galerij van nu wijlen Z. M. Koning Willem II, te 's Hage, — en werden in 1850 openbaar verkocht aan den kunstmakelaar *Brondgeest*, voor f 9000, zijnde Nr. 4 en 5 van den *Catalogus*. In 1856 zijn ze in 't bezit overgegaan van den heer C. J. Nieuwenhuys van *Parijs*, en naar *Brussel* verzonden. Zie *Handelsblad, 21 October, 1856*.) — Deze kunstenaar voerde in dat tijdvak den titel van schilder der stad *Leuven*, zoo als ROGIER VAN DER WYDE, die van *Brussel* was, en ontving last, om twee andere schilderijen voor dezelfde bestemming te vervaardigen. De eene moest de verbazende grootte hebben van 26 voet lengte, bij 12 voeten hoogte, de andere van 6 voet hoogte, bij 4 voet breedte, en dezo stelde het laatste oordeel voor. De overeenkomst voor beide stukken werd bepaald op 500 kronen. De Stadsrekeningen, die onwedersprekelijke bewijsstukken, geven de wettigheid aan deze handelingen, en doen ons, onder anderen, weten, dat de Raden *in corps* zich naar het atelier van den schilder hebben begeven, om zijne groote schilderij te zien, en hem eene bijzondere gift toekenden, even als, volgens gebruik, ook aan den klerk, die het onderwerp had opgegeven en geleid; deze was *Jan van Haecht*, doctor in de Theologie. Maar de kunstenaar stierf in 1478, latende het werk onvoltooid; de erfgenamen hadden alzoo alleen regt op de betaling van die werkzaamheden, die er tot dusverre waren verrigt. HUGO VAN DER GOES, geboren van *Gent*, die zich, als rustend schilder in het Convent van het Roode Klooster bevond, werd vandaar als expert geroepen, om de regten met de broeders en neven van DIRK STUERBOUT te ordenen, die allen, even als hij, schilders waren. — Zulke belangrijke ontdekkingen brengen ons op het terrein der gebeurtenissen-zelve, en zullen de Archiven dus doende eenmaal voor ons eene volkomen Geschiedenis der Kunsten in de Nederlanden kunnen opleveren. — Zie hier de uittreksels dienaangaande uit de oorspronkelijke Rekeningen der stad *Leuven*: „Anno 1468—1469, fol. 42. Item DIERICK STUERBOUDT, scildre, van gelyken, LXXXX pleeken." — in voldoening voor

zijnen arbeid, voor den allerheiligen-Mis. — „f°. 93. Van eender tafelen te maken van scryn houten, die meester DIERICK verdinckt heeft te makenen van porteratueren ende van meer andere cleine refectionen, etc.” — „Anno 1479—1480. f°. 159. Item meester DIERICK BOUDTS, scildere, teghen der stad verdinght hadde te scilderen viere stucken van eender grooter tafelen die aen een dienen souden op een sael oft camere te zettene van porteratueren ende scilderien ende noch van eenen cleenen tafelnelken met zynen dueren van den ordele, ende daer d'ordel inneghestelt es, hangende in de raetcamere. Daeraff de voirscreve meester DIERICK, soe verre hy die volmaect hadde gehadt, soude hebben van de stad de somme van V^c cronen; d'welc alsoe niet ghebuert en es, want bij binnen middelen tyden gestorven es, alsoe dat de selve binnen synen tyde niet meer volmaect, ende dat clein stuck van de ordele, hangende inde raetcamere, volmaect. Daer voer hem ende zynen kinderen vergouwen ende betaelt heeft, ter estimacion ende scattingen van eenen der notabelsten scildere die men binnen den lande hier omtrent wiste te vindene, die gheboren es van der stad van *Ghendt*, ende nu wonectig es in den Rooden-Clooster in Zuenien (*Soignies*), de somme van guldens vorscreve IIJ^c VJ gul. XXXVI pl.” — „f°. 160. Item, ten tyden doen meester DIERICK voirscreven dit werke maecte, en de stad dat visenteerde tot synen huuse, werd hem ghescinckt, ten bevele van den burgmeesteren ende den heeren van den raede, in wyne, lopende XC plecken, ende dergelycs ghescinckt meester *Janne van Haecht*, doctoer in der godheit, die der stad de materie gaff uut ouden zeesten die men scilden soude, was hem gescinckt tot synen huuse in wyn, XCIX plecken, valet te samen in guldens vorscreven IIJ gul. XXVII pl.” — Uit dit stuk blijkt zonneklaar, dat onze DIRK te *Leuven* is overleden, omstreeks het jaar 1478, en niet in 1470, te *Haarlem*, gelijk vele auteurs meenen, zoo als *Passavant*, *Waagen*, *Bryan-Stanley*, en zelfs *Nieuwenhuys*, die dit Artikel met zooveel zorg heeft behandeld, en dus ook door *Immerzeel* wordt vermeld. — Bovendien was hij aldaar stads-schilder, welke betrekking niet aan een kortstondig verblijf kon zijn verbonden. — Verder zou men uit het bovenstaande kunnen afleiden, dat velen van zijne familie daar waren gevestigd, die, onder de faam van onzen DIRK, er hun voordeel vonden, zooals zijn broeder HUBERT STUERBOUT, en diens kinderen, HUBRECHT, GILLIS en FRIESSEN STUERBOUT enz. — Zie aldaar. — Deze hoogst verdienstelijke kunstenaar maakt met zijne stadgenooten, GEERTGEN VAN ST. JANS, en ALBERT VAN OUWATER, het klaverblad uit van Hollands roem der oude schilderschool, die is voorgegaan met de natuur meer tot gids te nemen, in plaats van te schilderen in den trant, die met den naam van Gothischen stijl is bestempeld geworden. — *Vasari* noemt hem DIRIC DA LOVANO, omdat hij, in 1462, te *Leuven* werkte, doch deze is wel dezelfde, zoo als verder door zijne afbeelding blijken zal. — De schaarschheid der werken van DIRK voert het van hem bekende tot hooge waarde, en *Immerzeel* zegt, dat er tot heden slechts twee schilderijen, die in het kabinet des Konings te 's *Hage* (tot 1849) zich bevonden, van dezen meester bekend zijn. Ik voeg daarbij dat 1.) in de Galerij te *Weenen*, onder Nr. 46 van den *Catalogus van C. de Mechel*, 1784, de *geschiedenis der kruische Susanna, op eene schilderij in zes tafereelen, boven elkander, voorgesteld*, door DIRK VAN HARLEM geschilderd, aanwezig is, br. 4 voet, 1 dm., h. 3 voet, 1 dm., op paneel met kleine figuren; — 2.) te *Parijs*: *Keizer Augustus wordt door de Sibilla Tiburtina het hemelverschijnsel aangewezen der H. Maagd, met het kind-Jesus op den arm*, afkomstig van den schepen *Brentano* van *Frankfort a. M.* — 3.) een *Johannes de Dooper* deurstuk, op een gouden grond geschilderd, hetgeen in bezit is van *Zanoli*, te *Keulen* (1842). — 4) Nog vind ik vermeld, dat in het Museum te *Napels* aan-

wezig zijn twee afbeeldingen, als dat van *Koning Robert van Sicilië*, en van *Hertog Karel van Calabrië*, zittende figuren, ten voeten uit, die, beiden, hoewel ze daar op dien naam voorkomen, echter door deskundigen voor uit de school van DIRK, of die van *Haarlem*, worden gehouden. — 5.) In de kunstverzameling van den Procureur-Generaal Abel, te *Stuttgart*, eene grootte ronde schilderij, voorstellende *Jacob bij Laban*, en eene *idem*, bij *idem*, het verkoopen van *Joseph*, met de episode der valsche berichten aan zijnen vader Jacob. Zie *Rathgeber*, en meer bijzonderheden in den *Messenger des Sciences et des Arts, Gand.*; 1833, in 8°. p. 17, en *ibid.*, 1834, p. 150, *ibid.*, 1836, p. 507, en *ibid.*, 1841, p. 327. — Dat hij en te *Haarlem* en te *Leuven* gedeeltelijk zijn kunstleven heeft doorgebracht, en wel te *Leuven* het laatst, schijnt zich te bevestigen, daar *Bryan-Stanley* meldt, dat de Heer *Nieuwenhuys* eene prent ontdekt heeft bij Lord *Nordwick*, in *Engeland*, voorstellende zijn portret, waar boven, in den grond, een inschrift: *Floruit Harlemi et Lovany An. 1462*, en waaronder: *Theodoro Harlemio Pietori*, en verder een vierregelig vers. Doch, deze vondst is, waarlijk, niet groot en niets nieuws, want die prent is genoeg bekend, als waarvan ik een eersten druk van JH. WIERIX of GALLE, en de kopij van H. HONDIUS, bezit, en reeds bij *Van Mander* wordt het vers van *Lampsonius* op onze DIRK medegedeeld. In de uitgave van *De Jongh* in 8°. vindt men, op Plaat G, Nr. 2, het portret, door hem daarin bezorgd, hetgeen echter aldaar eene fout is, dewijl het: „*Bern. Orleio Bruxellensi Pietori*” voorstelt, ook met het vers van *Lampsonius*, en behoorende tot eene groote serie van schildersportretten, bekend onder den naam van die met de Latijnsche verzen — *Carmina* — van genoemden dichter, en die lang vóór de uitgave van *Van Mander's* Werk, in 1604, waren verschenen. — Het vers onder onze DIRK luidt aldus: „*Huc et ades, Theodore, tuam quoque Belgica semper — Laude nihil fieta tollet ad astra manum, — Ipsa tuis rerum genitrix expressa figuris — Te Natura sibi dum timet arte parem.*” — Ik voeg hierbij de vertaling van *Van Mander*, en die van *De Jongh*, waaruit ons tevens een verschil van nagenoeg anderhalve eeuw in taalkennis blijkt: „*Comt vry ghy oock hierby o Dirk: want 't Vaderlandt — Door geen versierden lof verheffen zal u handt, — Ten sterren hoogh eenpaer, d'wyl self begint verschromen — Natuer, de Moer van al, dat ghyse met verstant — Door dyne beelden schoon, schier sult te boven comen.*” — En *De Jongh*: „*'t Nooit vleiend Nederland (treed nader, DIRK, treed aan!) — Zal zich op uwe Kunst en hand altoos verheffen. — Natuur, die gij zo vel naar 't leven wist te treffen, — Was zelf in angst, dat gij haar zoudt te boven gaan.*” — Uit het opschrift, boven in de prent, dunkt mij, blijkt het duidelijk, dat hij te *Haarlem*, en het laatst te *Leuven* blocide. *Van Mander* voert datzelfde aan, daar hij zegt, te *Leiden* een stuk met twee deuren te hebben gezien, op het binnentaferoel het hoofd van den *Zaligmaker*, en op de deuren *Petrus* en *Paulus* voorstellende, waaronder, met gouden letters, in 't Latijn, geschreven stond: „*Duizend vierhonderd en twee-en-zestig jaren na Christus geboorten heeft DIRK, die te Haarlem is geboren, my te Loven gemaakt. De eeuwige rust moet hem geworden.*”

DIRK VAN LEUVEN. Zie LEUVEN. (DIRK VAN)

DIRK JACOBSZ. Zie CORNELISSEN of CORNELISZ. (DIRK)

DIRY (LEONARD) is dezelfde persoon als THIRY en DAVENT. — Zie aldaar, op beide dezo namen, elk afzonderlijk bij *Immerzeel* verkeerdelijk geboekt. — *Weigel*, in zijn *Kunst-Catalog*, 16. stuk, blz. 48, bevestigt deze speling in den naam. — Hij heeft ook de graveerkunst beoefend, blijktens Nr. 17534 van den genoemden *Catalogus*: *De akkerbouwenden, of de Landbouw met het Priaps-beeld*, door hem gesneden, naar F. PRIMATICCIO, gr. 4°. — Bij *Heller (L.)* vindt men nog de volgende gravureu vermeld, als: *Cleopatra doodt zich-zelve*, naar PRIMATICCIO. — Het lijk

van *Patroclus*, door een *krijgsman van het slagveld* gedragen, naar JULIO ROMANO. — *De smederij van Vulkanus, met Venus en Minnegoden*, naar L. PENNY. — *Diana met hare Nimphen in eene boot, die door een hert gevolgd wordt*, naar DENZELFDEN. — *Ovaal landschap, met visschers in eene boot*, naar PRIMATICCIO.

DISHOEKE, DISHOUCHE of DESHOECKS. (JACOB VAN) Bij wat op den naam VAN DISHOEKE, door *Immerzeel* is aangehaald, voeg ik, dat hij als een voornaam Medaljeur beschreven wordt in het *Voorberigt van het Werk: Medalische Historie der Republyk van Holland enz.*, door *Bizot*, Amsterdam, 1690, in 4°, bl. 33, en aldaar toen woonachtig was. — *H. Bolzenthall*, in zijn Werk: *Skizzen zur Kunstgeschichte der modernen Medaillen-Arbeit u. s. w.*, bl. 228, noemt hem JACOB VAN DISHOEKE, die Gedenkpenningen op den *Vrede van Nijmegen*, op *Balthasar Becker*, en op den graaf *Melchior van Hatzfeld* heeft gegraveerd. — Zie over de verdere graveerwerken, die al of niet aan hem worden toegekend, de belangrijke bijdrage over de *Stempelgraveurs en Stempelgravure in de Nederlanden*, door *Dr. Wap*, in zijne *Astrea*, IV. Jaarg., 1854, bl. 193. — Er zijn onderscheiden lezingen van dezen naam, doch zeker is het, dat op den genoemden Vredepenning i. v. DISHOUCHE staat, terwijl ik in den *Navorscher*, VI, bl. 72, een penning vermeld vind op het XXV-jarige huwelijk van *Ewout van Dishoeck* en *Adriana van Dishoeck* MDCCXXXIII, welke penning in het koninklijk Penningkabinet, te 's Gravenhage, wordt bewaard.

DIST. (HANS VAN) In de rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aange-teekend: „A lui païé pour HANS VAN DIST pour VIIJ jours et demy qu'il a ouvré a VJ S. par jour, LJ S.” — Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder verrigt, voor het groote feest van het Guldenvlies, te *Brugge*, op DARET. (JAQUES)

DITMER of DITMAR. (JOANNES) Bij dit artikel, door *Immerzeel* reeds vermeld, moet ik nog voegen, dat *Bryan* zegt, in het bezit te zijn van eene prent, door hem gegraveerd, naar MICHEL COXCIE, voorstellende *Christus, gezeten op de wolken, omringd door Engelen, die de lijdenteekenen dragen, waarbij de symbolieke figuren der vier Evangelisten*. — Nog vermeldt *Le Blanc* de *Symbolieke teekenen der vier Evangelisten*, door DITMER, naar den genoemden COXCIE, in 1574 gegraveerd, in f^o.

DITSINGH (J. C.) is mij voorgekomen als een bekwaam teekenaar, in den *Catalogus* der kunstnalatenschap van *Vincent van der Vinne*, verkocht te *Haarlem*, Maart, 1816, Kunstboek B., Nr. 91: *Twee landschappen, met zwart krijt*, door J. C. DITSINGH; — en in een *idem, idem*, van *Barchman Wuytiers*, *Utrecht*, 1792, bl. 105: *Een heuvelachtig landschap, goed van licht en bruin, vooraan gestoffeerd met een vrouwtje, dat een jongen bij de hand heeft, en met een boer spreekt enz.*, en eene *pendant*. — *Heller (M.)* noemt hem als een Nederlandsch teekenaar, en geeft op als zijn monogram I. C. D.

DOBBE (PIETER VAN) een voornaam beeldhouwer, die, op het laatst der XVII. eeuw, te 's Gravenhage, bloeide, en deken was van het beeldhouwersgild aldaar, zoo als mij is gebleken, dat hij, met nog eenige andere onbekende kunstenaars, in dat vak, destijds mede er werkzaam was. Een *Ms.*, tot de Archiven van genoemd Gild behorende, en in mijn bezit, meldt het volgende: „Nominatie van de Hoofde van de Beelthouwers: Onder de regeringh van ABRAHAM DE WYER en PIETER VAN DOBBE, als regeerders, en als volgers: DIRCK GIPSON en ADERIAAN LUNACK, hebbende geregeert van het loopende jaar 1695 tot 1696, en stelle nuw wederom deese navolgende persooene, te weete: WILLEM VAN SUNDERE, ANTONI BOOGEMAKER, JAN SONNEMANS, ADERIAEN VAN WESSEL.” — DC

beide eersten schijnen, blijkens een streep vóór den naam, zoo als die in het *Ms.* voorkomt, benoemd te zijn. — Het was in den jare 1683, dat PIETER DOBBE, als meester beeldhouwer, in de genoemde Broederschap is ingeschreven.

DOEDYNS. (WILLEM) — Zie DOUDYNS (WILLEM) bij *Immerzeel*. — Ik bezit eene eigenhandige naamteekening van dezen meester, gelijk hij, in den jare 1662, als hoofdman, der Kamer van *Pictura*, te 's Gravenhage, zich heeft geteekend, w. DOEDYNS, en zoo als ik meer dergelijke handteekeningen van hem in dat *Gildeboek* heb gezien, weshalve ik daaruit vermeen te mogen afleiden, dat zijn naam bijna overal verkeerdelijk als DOFDYNS voorkomt. — Op het stedelijk Archief of Museum van Oudheden, betrekkelijk *Utrecht*, is eene schilderij van dezen meester, voorstellende *De Gerechtigheid op den troon*, met verder zinnebeeldig bijwerk, op de Regering van *Utrecht* toepaslijk, die tot de fraaije werken van hem behoort, en welke hij heeft vervaardigd als een sehoorsteenstuk voor de gewezen raadkamer dier stad, wier vroegere bestemming bij den geheelen verbouw is vervallen. Dat hij het daarvoor heeft vervaardigd, blijkt uit het hiervolgende afschrift: „Item w. DOEDYNS van het stuk schildery by hem gemacekt ende gesteldt, 600 gulden.” *Kameraarsrekening der stad Utrecht*, 1667; bij *Dotl, Archief, III. deel*. Hier wordt mijne naamspelling nogmaals bevestigd.

DOEL. (A. VAN) *Een stuk, verbeeldende de Historie van Jephtha*, door A. VAN DOEL op paneel, h. 42, br. 55 dm., Amst. maat, was op de Verkoop van *Jacoba Keiser*, weduwe van N. H. Donis, te Alkmaar, in den jare 1766. — Over de kunstwaarde kan ik niets berigten, dan dat het toen f 11.— heeft opgebracht; doch moet er bij zeggen, dat mede aldaar twee kaarslichten van G. SCHALKEN f 25., een JACOB RUISDAAL f 13., twee PIETER WOUWERMAN f 21. enz. hebben gegolden; en, naar deze verhouding te oordeelen, moet de kunstverdienste van VAN DOEL wel in aanmerking zijn gekomen. — Nog zie ik op eene *idem* verkoop, en met dezelfde verhouding van gemelde prijzen, een stuk van hem: *David ontmoetende Abigaël*, zijnde eene rijke ordonnantie, welk stuk f 14. heeft opgebracht.

DOELEN. (JACOB VAN) Ik vind dezen kunstenaar in het *St. Lucasgild*, te *Utrecht*, vermeld op het jaar 1778: „JACOB VAN DOELEN, kunstschilder, mededirecteur met den Heere J. MAURER.” — Van zijne werken is mij nimmer iets voorgekomen. — Ik houd het bijna voor zeker, dat deze JACOB wel dezelfde persoon zal zijn als J. H. VAN DOELEN, — Zie aldaar. — dewijl tijd, plaats en monument op *Bellamy* genoegzaam bewijs leveren, dat, door het weglaten der letter u in het gemelde *Gildeboek*, het versهيل in den naam is ontstaan. — Zie over dit Boek op ARENT. (MEYSTEN)

DOELEN. (J. H. VAN) Waarschijnlijk, een kunstliehebber, daar mij slechts twee vermeldingen van zijn werk zijn voorgekomen: *Een duingezigtje aan een water, gestoffeerd met beeldjes*, dat onder Nr. 11, op blz. 2 van den *Catalogus* eener Verkoop in het Huis met de Hoofden, te *Amsterdam*, in 1818 gehouden, voorkomt, — en een *Geldersch landschap*, door DENZELFDEN, onder Nr. 49 van den *Catalogus* van H. Reydon, *Amsterdam*, 1827. — Later zag ik nog, dat hij het volgende heeft geteekend, te weten: het *Portret* van J. Bellamy, dichter uit *Zeeland*, te *Utrecht*, in 1786, oud 28 jaren, overleden. Borstbeeld regts in medaljon; op zijn Gedenkzuil staat: naar J. H. VAN DOELEN, door J. DE WITT, JANSZ. gegraveerd, in 1786, in 8°. — *Hetzelfde onderwerp*, waarbij de Godsdienst en Dichtkunst in treurige houding naast de sarcophaag zijn afgebeeld, door R. VINKELES sculp., naar DENZELFDEN, *M. van Loopik et comp. excud.*, 1791, waaronder *Dignum laude virum Musa vctat mori*, in gr. 8°; een goed prentje, geheel in

den stijl van C. BUYS gedacht en bewerkt. — Zie mijne bedenking over hem op DOELEN. (JACOB VAN)

DOES. (AART OF ARNOULD VAN DER) Zie bij mij op DOES. (ANTONIE VAN DER)

DOES. (ANTONIE VAN DER) *Immerzeel* noemt hem verkeerdelijk AART en zegt: „ook houdt men hem voor den vervaardiger der meeste stukken, die te Amsterdam, onder den titel van *Portretten der vermaarde Mannen van de XVII. eeuw* vorkwamen, en waarvan er onderscheidene met het jaartal 1649 gemerkt zijn.” — Dit Werk is bij mij niet bekend, maar zal, wel waarschijnlijk, de speculatie van een boekverkooper zijn, die een elders, in 1682, verschenen Werk: *Bullart, Acad. des Sciences etc.* later, onder een nieuwen titel, andermaal heeft aangeboden. — Uit het bericht is het onzeker, of hij de vervaardiger der meeste gravuren is, als zijnde deze onbeteekend; doch zeker is het, dat ik een aantal zijner werken bezit, die met zijn monogram A. V. D. door elkaër en zaamgehecht, ook met zijne initialen, of ook wel voluit ANT. VAN DER DOES beteekend zijn, als op het portret van *Georgius Wagnerus* en *Gerhardus Coch*, naar ANSELMUS VAN HULLE, in 1649, door hem zeer fraai gegraveerd, en zeker van zijn beste werk, zijnde Nr. 113 en 118 in het Werk: *Pronkbeelden der Vorsten en Vredehandelaars der Munstersche Vrede* enz. Zie over dat voortreffelijk werk op HULLE (ANSELMUS VAN) in mijn bezit, en over welks lotgevallen ik eene geschiedkundige bijdrage heb geleverd in het *Letterlievend Maandschrift; Utrecht; 1848.* — *Brulliot* schijnt alleen de initialen A. V. D. te hebben gekend, en zegt stellig, dat deze ARNOLD VAN DER DOES de bekende graveur is, en noemt ook het Werk, door *Immerzeel* vermeld. Hij sluit zijn artikel met de aanhaling van *Huber, Handbuch* enz. T. VI, p. 67, die verscheiden werken van dezen meester vermeldt, maar hem „bij vergissing” ANTONIE noemt. Ik ben zoo vrij, die gemeente vergissing op *Brulliot*-zelve toe te passen. *Bryan-Stanley* en *Le Blanc* noemen hem even zoo. — Onder zijne curieuse graveerwerken is er een „*Spotprent der Roomschen op den Bybel, te Delft in 1579, en te Dordrecht 1580 gedrukt.*” Zie *Catalogus van H. Bon. Collet d'Escury; 's Hage; 1846, bl. 103.* — Daar de meeste portretten, door hem gegraveerd, bij *Le Blanc* zijn beschreven, zoo laat ik die, in het belang der geschiedenis, hier volgen: ALEXANDER ADRIAENSSENS, *Pictor*, naar FRANC. DENYS, in fol. — LEONARD BRAMER, naar *hem-zelven* in 4°. *Jo. Meyssens excud., in het Gulden Cabinet door Corn. de Bie, bl. 253.* — *Le Marquis de Castel Rodrigo*, naar P. P. RUBENS, in 4°. — *Gerard Coch, Sénateur de Brème*, naar ANSELMUS VAN HULLE, in f°. 1649. — *Ferdinand, Cardinal-enfant d'Espagne, Gouverneur des Pays-Bas à cheval*, naar ABRAHAM VAN DIEPENBEEK, 1634, gr. in f^o. — *Cornelius Jansenius, Episcopus Iprensis*, in 4°. — *Idem, idem* in 8°. *Rumoldus van de Velde excudit.* — JACOBUS MATHAM, naar P. SOUTMAN in 4°. *J. Meysens excudit, in het Gulden Cabinet door Corn. de Bie, bl. 475.* — *Francisco de Mello, Comes de Azumar*, naar J. BOSSAART, in f^o. *Joan Meyssens excud.* — *Idem, idem* in gr. 4°. — *Petrus Ponciau, Artis pictoriae et calcographiae Amator et Fautor, etc.* in 4°. *Joannes Meyssens excud. Antverpiae.* — *Jacobus de S. Luca Athenensis*, naar GERAARD SEGHERS, in 4°. — *George Wagner, Questeur de la ville d'Eslingue*, naar ANS. VAN HULLE, in f°. 1649 — en *Planche pour les Portraits des hommes illustres du 17. siècle; 1649.* Dit is de titel van hierboven, in kwestie, en *Le Blanc* heeft dien ook overgenomen, doch het Werk niet gezien, blijkens dat hij het formaat, noch het getal prenten opgeeft, hetwelk hij anders al zeer naauwkeurig en met veel zorg doet. — Verder noemt hij nog de volgende historiële onderwerpen, als: *La St. Famille*, naar ERASMUS QUELLINUS, in f^o. — *La S. Vierge, assise au pied d'un arbre, tenant l'enfant Jésus sur ses genoux*, naar ERASMUS QUELLINUS, in f^o. — *S. Augustin tenant un cœur enflammé dans la main*, naar ABRAH. VAN DIEPEN-

BEEK, kl. in f^o. — *Miracle optré par S. François*, naar DENZELFDEN. — *S. Madeleine*, naar ANT. VAN DYCK, in 4°.; — en voorts uit het dagelijksch leven: *le vieilleur à la porte d'une maison, où l'on voit plusieurs enfans*. — *Un homme tenant un pot, et une femme tenant un verre*, naar ADR. BROUWER.

DOES. (JACOB VAN DER) Bij het reeds door *Immerzeel* vermeldde voeg ik nog deze bijzonderheid, dat hij een der medeoprigters is geweest van het *Sebilders-gild, Pietura*, te 's *Gravenhage*, in het jaar 1656, en toen tot een der drie hoofdmannen werd verkozen. — In zijne *Biographie*, door *Romberg* in het *Conversations-Lexicon für bildende Kunst*, staat vermeld, dat hij ook den naam heeft verkregen van *den schilder der duizend-gulden's geit*, omdat het gebeurd is, op eene schilderijverkoop, dat een liefhebber voor een *geitje* van *JACOB* die som had besteed, doch hij zegt niet, wáár zulks heeft plaats gehad. — Bij den *Consul Otto Claus*, te *Leipzig*, bevindt zich, in diens kunstkabinet, eene fraaije schilderij, voorstellende *JACOB VAN DER DOES met zijne familie, en een Landschap met een kudde vee*. Naar deze schilderij is eene teekening in waterverw aanwezig, door *ISAAC MOUCHERON*, zoo als *Weigel* ons in zijn *Kunst-Catalog*, onder Nr. 3132, berigt. — Op de verkoop in het Huis met de Hoofden, te *Amsterdam*, in 1847, zijnde de teekeningen van wijlen *Bon Verstolk van Soelen*, was, onder Nr. 226, van dezen meester: *Een landschap met de ruïne van een kasteel, met twee schapen enz.*, gewassen met O. Inkt, dat voor *f 109* is verkocht. — Er gaat een afbeeldsel van hem uit, dat weinig voorkomt, in 4°, staande met een afhangenden mantel, houdende in zijne linkerband een potlood, en bijna van voren gewend, hebbende lang golvend haar, door *WALLERANT VAILLANT*, in mezzotint zeer fraai bewerkt, daar ik een proefdruk vóór de letter van bezit. — Het is naar deze zeldzame afbeelding dat, wat in *Houbraken* voorkomt, genomen is.

DOES, (JACOB VAN DER) *de Jonge*, staat zonder geboorte of sterftijd, bij *Immerzeel* vermeld. Hij is, in 1654, te *Amsterdam*, geboren, en te *Parijs*, in 1691, overleden, volgens het door *Bryan-Stanley* gegeven berigt. — Dat hij een jaar jonger zou geweest zijn dan zijn broeder *SIMON*, is goed aan te nemen, maar het genoemde sterfjaar 1691 niet. Daar het overbekend is, en zoo als *Houbraken*, zijn tijdgenoot, meldt, dat „de heer *De Graaf*, die van zijn geslachtsstam was, en veel om zijn vaders wil met hem (*SIMON*) zoude gedaan hebben, zig nu om dit (ongelijk) huwelijk van hem onttrok, en hem (als het spreekwoord zegt) liet drijven;” en verder, dat hij, na den dood van zijne vrouw, geheel aan lager wal te *Antwerpen* belande; „dat *De Graaf* dacht, dit verval in 't geslacht, door zijn jonger broeder, *JACOB VAN DER DOES* *JACOBSZ.*, weder op te beuren, en vindende hem geneigt tot de Kunst, bestelde hem bij *KAREL DU JARDYN*, zijn overleden vaders groote vriend en zijn gewezen voogt, daar hij zoo lang bleef tot *KAREL* die onverwagte luim becroop,” namelijk, om *Rome* vóór zijnen dood te zien. — Uit erkentlijkheid vervaardigde hij eene fraaije schilderij en „maakte een geschenk daarvan aan den heer *De Graaf*, die het dankelijk aannam, hem een paard gaf, en een dikke goudbeurs bezorgde, en zond hem onder den zwier van den heer *Van Heemskerk* (als hij voor *Ambassadeur* van wegens den Staat naar *Vranekrijk* ging) meê naar *Parijs*, daar hij zijn fortuin gevonden zou hebben, had de dood hem niet na 't verloop van een jaar uit dit leven weggerukt, en dus alle hoop verijdelte.” — Daar nu *Mr. Coenraad Van Heemskerk*, in de lente van 1698, van hier in genoemde *Ambassade* is vertrokken, en in 1700 nog te *Parijs* resideerde, — volgens *Wagenaar, Vaderl. Hist.*, XVII. dl. — zoo zou hij, volgens het bovengemelde berigt, een jaar na die aankomst, en dus in 1699, overleden zijn.

DOES. (*SIMON VAN DER*) Zijne geboorteplaats wordt door *Immerzeel* niet vermeld,

doch die is *Amsterdam*, en zijn geboortejaar 1653, volgens het *Ms.* van *Pieter Terwesten*, die, zeer naauwkeurig in zijne aantekeningen van de Kamer *Pictura*, te 's *Hage*, zulks heeft geboekt. — Hij heeft ook de etskunst beoefend, want bij *Le Blanc* vond ik van hem een prentje, namelijk: *Een landschap met beesten*, vermeld.

DOESBURGH, (F.) en niet DOESBURG, zoo als *Immerzeel* schrijft, die ook niets aanvoert, waaruit zijn leef- of bloeitijd is af te leiden. — Prenten naar de teekeningen van JAN WANDELAAR, door hem gesneden, voeren het jaartal 1714. — Hij heeft vrij wèl geteekend en geordonnanceerd, zoo als men zien kan uit eenige oblong-f^o. boekprenten, zijnde Afgoderijen van Oostersche en andere Indische volken, als, *Godsdienstige gebruiken te Florida* enz. — Eene prent in f^o. oblong, die mede tot een Boekwerk behoort, gemerkt *fol. 54. Tweede deel*, en in de lucht gesneden: *Vertrek van zyn Koninglyke Hoogheid van Hellevoetsluis naar Engeland*, zal wel onder de fraaije van die soort behooren, en deze, ruim zoo goed als van ROMEIN DE HOOGE, is beteekend F. DOESBURGH *ft.* — Later zag ik, dat hij aan de fraaije kaart van *Het Hoogheemraadschap van Delfland* heeft medegewerkt. Zie daarover op DEUR. (JAC. en JOAN.)

DOESJAN. (A.) Eene zeer groote plaat, waarop met sierlijke letters: *Tot Nut van 't Algemeen*, met zinspelende figuren, als randen, fraai is aangebragt, door hem *invenit et delin.* — De teekeningen, die op de medaljons voorkomen, zijn daarvoor door H. P. SCHOUTEN vervaardigd; het geheel is door B. DE BAKKER gegraveerd, in 1786.

DOETECHUM. (BAPTISTA VAN) Aldus vindt men zijnen naam op vele boekprenten. — Hij is, waarschijnlijk, een zoon van JOANNES *den Oude*, of LUCAS VAN DOETECHUM, en welligt JOAN BAPTIST genaamd; ten minste, op eenige prenten, in het hieronder te melden Werk, voeren allen óf den naam van JOANNES, óf dien van BAPTISTA, en zijn klaarblijkelijk van eene-en-dezelfde hand. Zie *Jan Huygen van Linschoten, Schipvaart naer Oost- ofte Portugaels Indiën* enz.; *Amsterdam*, 1614, in f^o., in mijn bezit, doch de eerste druk is van 1596—1597. — Nog vindt men eenige prenten in het Werk: *Begin ende Voortgang van de vereenigde Ned. O. Indische Compagnie*, 1646, 2 deelen, 4°. oblong, beteekend BAPT. à DOET. *f.*; de andere is wel denkelijk van JOANNES, *den Jonge*. — Hij heeft, waarschijnlijk, een broeder gehad, JOANNES VAN DOETECHUM, *de Jonge*, genaamd, — Zie aldaar. — waardoor ik nog meer word gesterkt in het bovengemelde vermoeden, daar *de Jonge* het bijvoegsel is, zoolang de vader nog leefde, die tevens dien naam heeft gevoerd. — Latere bescheiden hebben mij *Deventer*, als zijne woonplaats, in het begin der XVII. eeuw, aangewezen, en tegelijk dat hij, bij zijn kunstbedrijf, ook boekdrukker was, en, wat meer is, dat er toen reeds bij hem een Almanak, als boekje, werd gedrukt en uitgegeven, dien ik, blijkens het buitengewoon gunstig besluit, daarop genomen, geloof, wel een der eerst-bekende in de Nederlanden te zijn geweest. Zichier het afschrift van het daarop verleend Octrooi: „Is, opt voorschryven van de stad *Deventer*, BAPTISTA VAN DEUTECUM, boeckdrucker ende plaetsnyder binnen deselve stad, geaccordeert octroy ende consent, om syn leven lanck gedurende, alleene in de *Vereenichde Nederlanden* te mogen drucken, doen drucken ende vereooopen seeckere *Almanach Boeckcxkens*, onder het wapen der voers. stad *Deventer* uytgaende. Verbieden etc. die selve *Almanach Boucxkens* na te drucken, uyt te geven ofte te vercopen, noch die voers. stadts wapen op oft onder derselver *Almanacken* ofte den naem van den autheur derselve te contrefeyten, sonder consent van den voersz. BAPTISTA VAN DEUTECOM etc.” *Generaliteits-notulen*, 16 *Februarij*, 1606.

DOETECHUM, (JOANNES VAN) *de Oude*. Hoewel de kunstgraveurs van dezen naam door sommigen voor van Duitschen oorsprong worden gehouden, doch die

meestal in de Nederlanden gewoond, en hun vak uitgeoefend hebben, zoo ben ik echter van meening, dat het stadje *Doetichem*, of, zoo als men heden zegt, *Deutekom* wel de plaats hunner geboorte zal zijn, te meer als men het aanwezen van onze JOANNEN en LUCAS in 1559 vindt vermeld.— *Bryan* en *Rathgeber* brengen den tijd van hunnen arbeid nog tot den jare 1585 en 1596, en als men in aanmerking neemt de gewoonte dier dagen, dan heeft de Burgerstand, die zich naar elders verplaatste, zich meestal naar de plaats hunner geboorte genoemd. — Onze JOANNES heeft alsdan met zijn broeder LUCAS eenige groote platen gesneden voor het prachtige Werk: *De Begrafenis van keizer Karel V.*, die in een meesterlijken stijl zijn geëst en verder opgesneden. — De overige prenten, zoo in boekwerken als anderzins, waar de naam JOANNES of BAPTISTA op voorkomt, zijn van andere personen, of wellicht, zoo men gemeend heeft, van een JAN BAPTIST VAN DOETECHUM, doch die mij, als zoodanig beteekend, nog niet voorgekomen is. — Van onzen JOANNES vind ik, dat hij de platen heeft gesneden voor den *Spiegel der Zeevaart door Lucas Janszoon Waghenae* (in het latijn *Aurgarius* genaamd), *piloot ofte stuurman, residrende in de vermaerde zee stad Enchuysen. Ghedruct tot Leyden, by Christoffel Plantyn, 1585. 2 Dln.* De Latijnsche uitgave verscheen bij denzelfden drukker, in 1584. Dit Werk is zoo uiterst-zeldzaam, dat er bij *Van Hulthem* gezegd wordt, slechts twee exemplaren van bekend te zijn; (zie zijne *Bibliotheca etc. Gand, 1836, in 8°. Tom. III., pag. 33.*) en voor een Werk van denzelfden auteur, te *Leyden, bij Franc. van Raphelengien, in 1592, in 4°. uitgegeven: Threzoor der Zeevaart, inhoudende de gheele Navigatie ende Scip-vaert* enz. — Nog heeft hij met LUCAS eenige kaarten gemaakt voor het Werk, getiteld: *Cornelie de Judcis (sive De Jode) Antverpiani, Speculum orbis terrarum. Ant. Arnoldus Coninx, sumtibus vidue et heredum Gerardi de Judcis (De Jode), 1593, in f°. bevattende een groot aantal kaarten.* — In *Amzing, Beschryving der stad Haerlem, enz., ibid., 1628, in 4°,* vindt men, bij bl. 164, den Grond dier stad gevoegd, waarop te lezen is: „*Haerlem verwoest door beleg ende brand ten tyde als zy wederom gekomen was onder de regeringe van den prince van Oranjen, A°. 1578. Eerst gedaen door THOMAS THOMASSEN ende JOANNES A DOETEKUM. Nu verkleynt door PIETER ZAENREDAM ende WILLEM AKERSLOOT. A°. 1628.*— Hieruit blijkt weder, dat hij zich destijds in *Holland* bevond.

DOETECHUM, (JOANNES VAN) *de Jonge*. Ik zou kunnen aannemen, dat hij een broeder van BAPTIST is geweest, te meer omdat in hetzelfde Werk van *Van Linschoten*, waarvoor BAPTISTA de prenten heeft vervaardigd, — Zie aldaar. — deze JOANNES mede er eenigen heeft gesneden, met bijvoeging van *de Jonge*, doch die van een geheel anderen aard en meer van topographische bewerking zijn. — Verder, naar het graveerwerk in mijn exemplaar te oordeelen, is het zeer waarschijnlijk, dat de meeste prenten in het Werk: *Begin en de Voortgang van de Vereenigde Nederlandsche O. Indische Compagnie, 1646, 2 deelen in f°. oblong van onzen JOANNES zijn, want van den Ouden kunnen ze bezwaarlijk wezen, daar die zijn graveerwerk reeds in 1559 vervaardigd heeft.* — Dat hij eenige prenten in het Werk van *Jan Huygen Van Linschoten* met zijn broeder BAPTISTA — Zie aldaar. — heeft gegraveerd, kan in 1596 zeer goed hebben plaats gegrepen.

DOETECHUM (LUCAS VAN) wordt gehouden voor een broeder van JOANNES, *den Oude*, — Zie aldaar. — en was, even als deze, een kunstgraveur, die de boekwerken dier dagen versierde. Zoo is van hem bekend *Memorabilium novi Testamenti in templo gestorum icones tredecim elegantissimi ac ornatissimi. Antwerpiae excudebat Girard. de Jode, g. v. GROENNIG inucentor. LUCAS A DEUTECU fecerunt. (MG. 36.*

tab. 121). Zie *Georg Rathgeber Annalen der Niederländischen Malerei, Formschneide-und Kupferstecherkunst u. s. w. Gotha, 1844, in f^o, bl. 310.*

DOLENDO (BARTHOLOMEUS) is bij *Immerzeel* vermeld, doch ik voeg hierbij de beschrijving van eenige zijner meest geachte werken, die tot roem verstrekken van de Hollandsehe graveerschool der XVI. eeuw, als: *Plato en Ceres*, naar BARTHOLOMEUS SPRANGER, gr. in f^o. — *Pyramus en Thisbe*, naar CRISPIJN VAN DEN BROECK, in 4°. — *Een Heilige familie*, naar MICHEL COXIE, in f^o. — *Adam en Eva*, naar KAREL VAN MANDER, in 4°. — *De Historie van Jonas*, twee onderwerpen, rond formaat. — *De verschijning van J. C. aan Magdalena* in 4°. — *De Hemelvaart* in f^o. in de breedte. — *St. Jans prediking in de woestijn*, prent in de breedte in f^o. — Verder: *Een Dorpsfeest* in 4°, in de breedte. — *Een Man*, ten halven lijve, houdende eene fluit in zijne handen, naar LUCAS VAN LEYDEN in 4°. — *Een Hansworst*, naar zijne eigen teekening, — en *Heraclet en Democriet*, bij een wereldbol, B. D. fec. *Claes Jansz. Visscher ecc.* in 8°. oblong, — en nog een *portret van Mauritius Gulielmus-Orange* (?). — *Immerzeel* zegt, dat bij een bekwaam graveur is geweest, — dit lijdt geen tegenspraak — „hoewel zijne teekening niet zeer naauwkeurig was,” — dit wel: want, hoe moet men zulks verstaan van een graveur, die bijna al zijne werken, voor zoo verre bekend is, naar de teekeningen van *andere* meesters heeft vervaardigd, welke hij immers heeft gevolgd, en dus ligt het gebrekkige, dat in die teekeningen zijn mogt, niet aan hem, tenzij men de orginele teekening bij de plaat kon vergelijken, als wanneer er zulk een oordeel over geveld zou kunnen worden, doch niet naar de gravure-alléén; zoodat de aanmerking, die welligt op een paar prenten van zijn werk is gemaakt, voor onzen DOLENDO als nog vervalt. — Aangaande de zeldzame, groote prent, de *voorbeeldelooze Justitie van Graaf Willem III, bijgenaamd den Goede* (1305—1338) *aan den Baljuw van Holland volvoert*, deze is door hem in 1613 gesneden, en hij heeft daarvan opgekleurde afdrukken aan de Staten-Generaal aangeboden, blijkens het hieronder volgende afschrift: „Is BARTHOLOMEUS DOLENDO van *Leyden* toegeleet hondert gulden, eens, voor de presentatie van twaelf afgesette eaerten van de *Justitie van den goeden graaf Wilhem* by hem gesneden en in druek uitgegeven.” *Resolutie der Staten-Generaal, 19 September, 1613. Dodt Archief, V. deel.* — Deze bekende geschiedenis, zoo als de prent ook aanwijst, is, dat de baljuw de schoonst-bekende en éénige koe aan een boer had ontvreemd; doch de misdaad is verbloemd en zinspelende beschreven en afgebeeld, even als de geschiedenis van den profeet Nathan met David, II Samuel, Hoofdst. XII.

DOLENDO. (ZACHARIAS) Deze broeder van den voorgaande is mede bij *Immerzeel* geboekt, als een bekwaam kunstgraveur. Ik kan daar nog bijvoegen de beschrijving van eenige zijner voornaamste werken, waaronder portretten worden gevonden, die hoogst zeldzaam zijn, als dat van *Willem I., Prins van Oranje*, in wapenrusting, kniestuk, staande bij eene tafel, waarop een helm en gantelets. Hij heeft in de eene hand den commandostaf, en houdt de andere hand op den degen, in ovaal, waar rond een Latijnsch opschrift. In den grond naast hem, zijn wapen, en het monogram van den graveur ZD., aan elkander gehecht. Op de tafel staat *A. Waesb. exe.*; h. 168, br. 130 str. Ned. — Verder *Adam en Eva elkander omarmende*, naar KAREL VAN MANDER, in 4°. — *Adam en Eva door de slang belaagd*, naar DENZELFDEN in 4°. — *Confusio Babiloniae*, naar DENZELFDEN, in gr. f^o. — *A. Paris chez van Merle.* — De *II. Maagd* met het kind Jezus, op een troon gezeten, en door Engelen gekroond, naar JACQUES DE GHEYN, in 4°. — *De Passie van Jezus Christus*, naar KAREL VAN MANDER, zijnde eene volgreeks van 14 stuks, gezamenlijk met JACQUES DE GHEYN, gegraveerd, in 8°. — *Christus aan het kruis*

tusschen de twee moordenaars, naar JAC. DE GHEYN in 4°. — *St. Maarten, zijn mantel doorsnijdende*, in 4°., naar BARTHOLOMEUS SPRANGER, J. DE GHEYN *exc.*, waarvan ik een exemplaar bezit, dat beter is gesneden dan — *De Apostelen*, 14 stuks ronde prenten, mede in mijne verzameling aanwezig, allen naar J. DE GHEYN *inv. et ex.* en waarvan alleen de prenten Nr. 0, 1, 4, 8, 11 en 12 met z. a. do., *Scul.* beteekend zijn — Eene reeks *Goden en Godinnen*, naar H. GOLTZIUS. — *Andromeda* in 4°. — *De Planeten*, eene reeks van 7 stuks, in 12°. — *De ingetogenheid van Scipio*, naar ABRAHAM BLOEMAERT, in 4°.

D'OLLANDO. (MARTINO) Zie GEND. (MARTYN VAN)

DOMER of DOOMER (JAQUES) staat bij *Inmerzeel* niet vermeld, hoewel *Van Eynden* en *Van der Willigen* wel deugdelijk zijne verdiensten hebben beschreven. Hij heeft meest land-, dorps- en stadsgezigten, met eene vasten, naauwkeurige hand, met krijt of met roet en O. I. inkt, gewasschen, ook somtijds een weinig-gekleurde teekeningen vervaardigd, die bij de liefhebbers in waarde worden gehouden, zoo als ik in schetsteekening een dorpsgezicht van hem bezit, waarin een *Rembrandts-effect* heerscht. — *Bryan-Stanley* zegt, dat men geloof, dat zijne donkero landschappen soms aan REMBRANDT zijn toegeschreven. — Er werd gemencd, dat hij te *Alkmaar* zou hebben gewoond, naar aanleiding van eene teekening van de *Komeet*, zoo als die zich in 1680 vertoonde, en die door hem aldaar vervaardigd is. — Hij schijnt weinig te hebben geschilderd, en ik geloof, dat hij het geheele kunstvak uit liefhebberij beoefend heeft. — Zichier echter eenige van zijne schilderwerken vermeld: op eene Verkoopung, te *Amsterdam*, in 1749, gehouden, was van hem: *Een natuurlijk binnenhuis*, dat toen f 10,— heeft opgebracht, hetgeen veel is te noemen in dien fraaijen kunsttijd, toen op dezelfde verkoopung voor een *Portret* door A. VAN DYCK f 3., voor een *landschap* door REMBRANDT f 3., en voor een *Grot met bedelaars* door JAN STEEN f 4,10 werd besteed. Zie *Hoet, Catal.* II. deel, blz. 239, 211 en 241. — Op eene idem, te idem, in 1824, van *De Haas* was eene schilderij, die f 57 heeft gegolden. — Op de verkoopung van *Brentano, Amsterdam*, 1822, was, onder Nr. 83 van den *Catalogus*: *Een boerenbuitenhuis, waar een kwakzalver bezig is met een boer eene kies te trekken, waarbij een aantal toeschouwers, die dat luychende aanzien.* — Eene fraaije teekening van hem werd op de Verkoopung van *Verstolk van Soelen*, mede te *Amsterdam*, gehouden in 1847, verkocht voor f 54., voorstellende *Eene Mineraalbron te Bachgaragh (Bacharach), met beelden gestoffeerd*, bij zonlicht, treffend en naar waarheid met de pen en in sapverwen behandeld. — Verder is mij nog voorgekomen, dat hij veel buiten 's lands is geweest, en wel om teekeningen te maken van toen weinig bij het algemeen bekende gezigten, onder anderen: *Twee-en-veertig stuks teekeningen, alle gezigten in en om de stad Nantes*, een aantal uit *Autin, Antin, Samurs, Amboise, Tours, Orleans, Blois, Parys*, enz. Bij dezo verzameling waren nog verscheiden *Rijlandtsche en Nederlandtsche gezigten*, allen te zamen *honderd-negen-en-dertig stuks*, van ééne grootte, h. 91, br. 16 dm., weleer in de rijke Verzameling van *Jeronimus Tounevan* bewaard, die, in 1754, te *Amsterdam*, is verkocht; vermeld in den *Catalogus*, Kunstboek R. S. en T. bl. 83. — Een in Kunstboek T., vermeld onder Nr. 11: *Een gezicht, de Bronput te Baggerag in de Pals* schijnt hetzelfde te zijn als 't hierboven vermelde, waaruit is af te leiden, dat allen van dien stempel waren. — Het jongste jaarmerk, dat mij op zijn werk voorkwam, is 1696. — Later vond ik een aantal teekeningen in den *Catalogus* van *Ploos van Amstel, Amsterdam*, 1800, die vrij goed zijn betaald, als een op bl. 50: *De binnenplaats van een antieeq gebouw met een waterput, met twee vrouwen gestoffeerd; dnm met de pen en sap-*

verwen geteekend door DOOMER f 74.— Er gaat een portret van hem uit, met een grooten hoed op het hoofd, en een breeden kraag om den hals, in kl. 4°, waarvan een exemplaar in mijn bezit is, vóór de letter en dat voor zeer zeldzaam wordt gehouden, zoo als *Van Eynnden* en *Van der Willigen*, deel IV, bl. 119 daarvan meldt, die tevens zegt, dat het door IZAAK DE WIT JANSZ., naar REMBRANDT, geëtt is. — *Bryan-Stanley* meldt, dat hij in 1647 werd geboren, en omstreeks 1680 bleide.

DOMUS. (J.) *Twee afbeeldingen der Zeeslagen van den dapperen kapitein Krull, uitvoerig met de pen door J. DOMUS*, vond ik in de kunstnatatenschap van *D. van Dyl*, verkoekt, te Amsterdam, in 1813, op blz. 87 van den *Catalogus*. — Meer is mij van dezen teekenaar niet bekend.

DON. (ANTONIO) Zie bij *Immerzeel* en hij mij op HEUVEL. (ANTONIE VAN DEN)

DONA. (...) In de kunstnatatenschap van *Jacob Snels*, pensionaris der stad Gouda, verkoekt te 's Gravenhage, in 1763, vond ik in den *Catalogus*, onder „Nr. 57: *Eene oude vrouw met een lampje*, door DONA, die toen met f 23. werd betaald; goed zal het werk zeker geweest zijn, dewijl het voorgaande Nummer, „*Een zeer natuurlijk manskopje*, door REMBRANDT, slechts f 13. gelden kon. — Bij mij is wel twijfel ontstaan, of de naam dezes kunstenaars ook die van DON kon zijn geweest, en als eene fout in den *Catalogus* is geslopen, doch in het Register van den *Catalogus* van *Terwesten*, daar de eerstgemelde *Catalogus* in voorkomt, is de naam DONA wel deugdelijk afzonderlijk vermeld, iets waardoor ik dus mijne bedenking dienaangaande moet opsehorten, en den kunstenaar hier eene plaats geven, tot welligt nadere besehiden dit zullen bevestigen of wijzigen. Of nu w. DONNE — Zie aldaar. — mischien in het spel is, kan welligt mogelijk zijn.

DONCK. (G.) Deze verdienstelijke kunstenaar is in de Geschiedenis der kunsten niet bekend, en ik heb grond, om hem te vermelden. Ik vond, namelijk, dat hij de prenten heeft geteekend voor het Werk: *De Pampiere Wereld van J. H. Krul*, doch noeh in de folio-uitgave van 1644, noeh in de kwarto van 1661, zal men zijnen naam vinden, maar wel in de zeldzaam voorkomende eerste uitgave van gemeld Werk in kwarto, te Amsterdam, by *Pieter Jansz. Slyp*, kan men, op blz. 153, lezen G. DONCK, *inventor*, zoodat, naar allen sehijn, al de platen welligt door hem geteekend, en zeer verdienstelijk, in de manier van A. VAN DE VENNE geordonaneerd, en, waarsehijnlijk, door S. SAVRY gesneden zijn. — Het eenigste schilderwerk, dat mij van hem voorkwam, is in den *Catalogus* der Verkoopng van den Heer H., gehouden te Rotterdam, den 18. April, 1816, onder Nr. 37, vermeld: G. DONK. *Een meekundige in zijn kabinet, waarbij vele werktuigen, enz.; stijl van TERBURGH*; h. 18¹/₂, br. 13 dm.

DONCK of DOUCK. (GEORGE en JEAN VAN DER) Deze kunstenaars vindt men op den jare 1450 vermeld, als schilders te Brugge, en den laatste in het Register der *Confretrie van St. Lucas* aldaar als zoodanig ingeschreven. Zie *le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc., Paris, 1849, sec. partie, Tom. I.*, in het Register, waar hij VAN DER DOUCK genoemd wordt; doch *de Laborde* herroept dezen naam in Tom. II, *Introduction*, blz. XXXVII, naar eene hem medegedeelde teregtwijzing van den abt *Carton*, en is dus zijne verbeterde lezing door mij hier aan het hoofd geplaatst.

DONCKER of DOUCKER. (ARTUR) Ik vond dezen op den jare 1450 als priester en schilder ingeschreven in het Register der *Confretrie van het St. Lucasgild*, te Brugge. Zie *le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne, etc. Paris, 1849, seconde partie, Tom. I.*, in het Register, alwaar hij DOUCKER wordt genoemd; doch *de Auteur* herroept dezen naam in Tom. II, *Introduction*, bl. XXXVII.,

naar eene medegedeelde teregtwijzing van den abt *Carton*, en ik heb hem dus alzoo hier het eerst aan het hoofd geplaatst.

DONDNI of DOUDNE (H. V.) is, ongetwijfeld, een Nederlandsche kunstenaar, uit den aard der schildering en samenstelling zijner tafereelen af te leiden. — *Een stuk met zeevisch*, in natuurlijke grootte, goed gepenseeld en natuurlijk van kleur, doeli niet zoo fijn als die van ALBERT VAN BEYEREN, heb ik van dezen meester in eene kleine verzameling te *Utrecht* gezien. — Welligt heeft hij de kunst tot uitspanning beoefend, waardoor in zulke gevallen dergelijke voortbrengselen zeldzaam voorkomen, dewijl ze veelal langen tijd bij de erven blijven bewaard.

DONGHEREE. (CORNILLES) In de rekeningen der hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: „A CORNILLES DONGHEREE paic pour IX jours et demy, au pris de VJ S. pour jour LVIJ S.” — Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als beeldhouwer verrigt, voor het groote feest van het Guldenvlies, te *Brugge*, op DARET. (JAQUES)

DONKERS. (...) Volgens *Felix Bogaerts*, heeft deze, als Architect, in den jare 1723, te *Brussel*, gebloeid, en wordt hij als vervaardiger van het Hoogaltaar in de St. Gudule te *Brussel* opgegeven. Dit is in 1725 naar zijne teekeningen gemaakt; echter zijn de twee beelden aan de zijde van het Allerheiligste geplaatst, door LAURENT DELVAUX vervaardigd, en afkomstig uit de oude abdij van *Afflighem*.

DONNE. (W.) *Bryan* noemt hem een Nederlandsch graveur, die omstreeks 1680 bloeide. — Onder meerdere prenten komt van hem voor eene gravure, voorstellende *Venus en Cupido in een Landschap*, met meer andere figuren op den achtergrond, naar A. ELSHEIMER, in slechten en droogen stijl geëtst. — Ik vermoed, dat er schilderwerk van hem bestaat. Zie op DONA.

DONNET. (S.) Een onvermeld kunstgraveur en uitgever, die, waarschijnlijk, in ons land te huis behoort, waartoe de volgende prent mij wel aanleiding geeft, en die hem hier eene plaats doet inruimen. *Een boerengezelschap*, naar de bekende ets van ADRIAAN VAN OSTADE. — *Een zittende man*, met een kan in de hand, daar hij in kijkt. — *Een idem*, die, bukkende, zijn pijp aansteekt, en een daar achter staande, met een glas in de hand, waarbij eene vrouw zit te lagchen. Deze groep is doorgetrokken naar de prent van WILLEM DE BROES, bij G. De Broen uitgegeven, aldaar voorgesteld in een binnenhuis, prent in f°. in de hoogte, met vierregelig Hollandsch vers, doch hier is de prent — in f°. oblonge — een *land-schap*, en boven de gemelde groep figuren een rieten dak, op vier stijlen, waaraan hangt een bijenkorf, daar een kip uitkijkt, en een doek, waarop te lezen staat: *Drie boeren en een wyf — Al goelicjes van lyf — Geseten tot gemack — By bier en goet toback*. beteekend s. DONNET sculp. et excudit. — De door hem bedachte veranderingen, om iets origineels te geven, verraden de zwakheid van zijne knust-kennis; hoewel de gravure niet zonder verdienste is, behoort de prent toch tot de middelmatige graveerwerken, en zou men die op het eerste gezigt voor werk van den Duitschen prentenmaker HAYD aanzien.

DOONE. Zie BOONEN. (P.)

DOORN. (J. VAN) Dezen naam vind ik vermeld in den *Catalogus* van *Kleinen-bergh*, *Leyden*, 1841, bl. 6, Nr. 7: *Een landschap, met een brug, waarover koeijen gedreven worden, door J. VAN DOORN*.

DOORNIK. (JACOB VAN) Men vindt bij *Rathgeber* vermeld, „dat de schilder JACOB VAN DOORNIK, omstreeks 1497, lid was der Broederschap van *St. Lucas*, te *Antwerpen*.” Zie de Hollandsehe uitgave, *Amsterdam*, 1844, in 8°, bl. 185.

DOORNIK (JAN VAN) is reeds bij *Immerzeel* vermeld, ik voeg hierbij, dat er

van hem ook teekeningen voorkomen, met voorwerpen van natuurlijke historie, als: *Agt stuks vogels op vier bladen met vinken, keepen, meezen en pimpels*, door J. VAN DOORNIK; zie *Catalogus van A. Delfos, Leyden, 1804*, bl. 15. — Hij heeft zijn eigen *portret* geschilderd, h. 10¹/₂, br. 9 duim Rhijnl. maat, dat in de beroemde verzameling van *Van der Mark Aegidz, te Leyden* was, verkoekt te *Amsterdam*, in 1773, onder Nr. 408 van den *Catalogus*, en met f 15. betaald werd.

DOORT. (P. VAN) Dezen vind ik bij *Bryan* vermeld als een Nederlandsch kunstgraveur, wiens werk geheel met de burin is vervaardigd, en die een getrouw navolger is geweest der graveerwijze van CORNELIS CORT. „Onder andere prenten, door hem gesneden, hebben wij eene, voorstellende *Eene H. Familie, waarbij St. Elizabeth het kind Jesus een appel aanbiedt*, naar BERNARDINO PASSARI.”

DORDRECHT. (JEHAN VAN) In de rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aanteekend: „A JEHAN VAN DORDRECHT païé pour X jours à VIIJ S. IIJ L.” Zie over deze werkzaamheden, mede door JAN VAN DORDRECHT als schilder verrigt voor het groote feest van het Guldenvlies te *Brugge*, op DARET. (JAQUES)

DORDRECT. (PIETER VAN) In de rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aanteekend: „A PIETER VAN DORDRECT païé pour XIIJ jours qu'il a ouvré à X S. pour chacon jour, VJ L. X S.” Zie over deze werkzaamheden, mede door PIETER VAN DORDRECHT als schilder verrigt, voor het groote feest van het Guldenvlies te *Brugge*, op DARET. (JAQUES)

DORPE (FRANÇOIS VAN DEN) was een kunstrijver in metalen, die te midden der XVII. eeuw, te *Audenaerde*, bloeide. In de Archiven van het O. L. Vrouwe-Gasthuis aldaar vindt men in de rekeningen vermeld, dat hij een zilververgulden Hostiekelk heeft vervaardigd voor de kapel van genoemd gesticht, die 552 lib. 5 sch. heeft gekost. Men leest er: „Betaelt FRANÇOIS VAN DEN DORPE, silversmet, voor een ciborie van selver vergult, weghende LIJ oneen ende VIJ Engelsehe. Vc. LIJ lib. V sch.” — Deze kunstenaar is, in den jare 1695, te *Audenaerde* overleden. Zie over dit berigt de aangehaalde bron aan het slot van DELEHAYE. (PIERARD)

DORRE WILSCHUT (HUIG VAN) wordt door *Van Spaan*, in zijne *Beschrijving van Rotterdam*, als een aldaar geboren landschapschilder opgegeven.

DORSMAN (...) was een Leydenaar, die op eene verdienstelijke wijze het miniatuurschilderen beoefende, en van wien nog vele portretten bij zijne stadgenooten aanwezig zijn. — Hij is, in zijne geboortestad, omstreeks 1825, in den ouderdom van ongeveer 60 jaren, overleden. Medegedeeld berigt.

DORSMAN of DORSTMAN (ADRIAN) is een Nederlandsch architect geweest, reeds bij *Immerzeel* vermeld. — Er gaat eene afbeelding van hem in prent uit, door den bekenden Amsterdamschen beeldhouwer, kunstschilder en graveur PETRUS VAN DER PLASS, in zwarte kunst, vervaardigd, en die zeer zeldzaam is, naar de schilderij van DAVID VAN DER PLAS, h. 9 dm., 3 str., br. 6 dm., 8 str. Zie *Heller. (L.)* — Meer is mij niet van hem, noch van zijne werken bekend. — Dit zal wellicht hetzelfde portret zijn, dat in den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*, onder Nr. 1360, als van een onbekend persoon, vermeld staat.

DORST. (G.) Bij *Le Blanc* vindt men, op gezag van *Nagler*, III dl., bl. 462, vermeld, dat deze G. DORST een plaatetser was, die, te midden der XVIII. eeuw, in *Holland* werkzaam was. Hij noemt van hem het volgende: *Planches pour pierres antiques gravées, tirées des principaux cabinets de la France*, naar ELISABETH SOPHIE CHÉRON, 41 stuks.

DORT. (A. VAN) Het is vreemd, dat er van dezen bekwamen kunstenaar, bij mijna weten, hoegenaamd door de geschiedschrijvers niets wordt vermeld. — Hij heeft geschilderd geheel in de manier, of wel in navolging, van PHILIP WOUWERMAN, van wien hij, waarschijnlijk, een leerling is geweest, zoo als mij ook door anderen, doch alleen bij monde, zonder verdere bewijzen, verzekerd is. — Ik bezit twee schilderijtjes, ongeveer groot 27 bij 34 duim Ned. Het een stelt voor: *een kampe-ment, bij eene tent pleisterende en zeer vrolijk zijnde; en de weêrgaê, eene herberg in een dorp, alwaar mede gepleisterd wordt.* Het verschiet en de andere gronden zijn uitmuntend, in den stijl van WOUWERMAN, gevolgd; doch de figuren op den voorgrond missen veel van de fijnheid, die bij dezen beroemden meester in alles doorstraalt, anders zou welligt niemand zijn werk zoo nabij zijn gekomen, als VAN DORT. — Deze schilderijen heb ik, met anderen, te *Leyden*, in 1840, bij een stillen bezitter uit de hand gekocht, alwaar ze zeker niet uit zijn geweest, zoodat zij, waarschijnlijk, nimmer in het publiek zijn geveild; ook heb ik tot heden dien naam in geene Catalogussen aangetroffen. — Zijn bloeitijd blijkt uit het jaartal der schilderijen-zelve: A. VAN DORT f. 1688.

DOU (GERARD) staat reeds bij *Immerzeel* beschreven, doch aldaar is eene fout ingeslopen aangaande zijn leermeester, PIETER KOUWENHOVEN, want dit moet zijn PIETER KOUWENBORN. Zie *S. van Leeuwen, Beschryving van Leyden*, enz. in 12°., bl. 1190. — Een portret van GERARD DOU is in de rijke verzameling van portretten van kunstenaars in de Galerij te *Florence*, die aldaar een getal van 321 stuks uitmaken. — Ik zal hier nu ook nog verder bijvoegen, dat ik den naam van DOU reeds vroeg vermeld vind onder de aanzienlijke en vermogende geslachten der XIV. eeuw, hier to lande; namelijk, dat, in den jare 1394, een DOU als stichter van het Regulierenklooster op den *Nieuwen-Amstel* wordt vermeld. Zie daarvan den Stichtingsbrief in de *Kerkelijke Oudheden van Nederland (Batavia Sacra)*, door *Van Heussen en Van Rijn*, in 8°., 4. dl., blz. 204. — Verder lees ik nog in *Balen, Beschr. van Dordrecht*, 1. dl., blz. 181, dat onder de Moeders van het Weeshuis in 1575 staat vermeld: „*Gyselken Klaas-dochter*, weduwe van den Muntmeester GERARD DOU.” — Het vermeldde in het leven van DOU, dat de heer *Spiering* hem duizend guldens jaarlijks betaalde, alleen om de voorkeur zijner kunstwerken te mogen hebben, doet mij daarbij voegen, dat genoemde heer Agent van *Zweden* was. Zie *De Bie Gulden Cabinet* enz., blz. 277, en welligt zulks deed voor zijnen Heer en Meester, om alzoo in het vorstlijk paleis puik van kunstwerken te verkrijgen. — Het is hier de plaats, om op te teekenen, dat, ofsehoon er bij eenige schrijvers gemeld staat, dat GERARD DOU historiestukken levensgroot zou hebben vervaardigd, zooals *Descamps*, II. dl., blz. 223, berigt, dat hij *de Onthoofding van Johannes den Dooper*, voor de kerk *Maria della Scala*, te *Rome*, heeft geschilderd, het echter bewezen is, dat het bedoelde stuk werd vervaardigd door GERARD HONTHORST, dien men in *Italië* onder den naam van GERARDO FLAMINGO, als ook onder dien van GERARDO DELLA NOTTE, kent. — GERARD DOU, wiens sterftijd niet zeker bekend is, leefde nog in 1662, toen *Cornelis De Bie* zijn *Gulden Cabinet* heeft uitgegeven. — Het portret van zijne moeder, door hem met rood en zwart krijt geteckend, en dat op de Verkoopning van *Eyl Sluyter*, te *Amsterdam*, f 1000. heeft opgebracht, is in 1844, te *Parijs*, op de verkoopning van *Clausin*, voor f 400. verkocht. — Op die van *Verstolk van Soelen*, in 1847, te *Amsterdam*, was eene uitmuntende teekening, *de Pennerersnijder*, geheel in den stijl van REMBRANDT behandeld, met zwart krijt, en heeft de som van f 901. opgebracht; — en eene idem f 320., zijnde eene *Dame, die zit te zingen*, enz. waarvan de gravure in het Prentwerk van *Ploos van Amstel* voorkomt. — Eene zijner beroemdste schilderijen is wel de algemeen bekende

Waterzuchtige vrouw, thans in het Parijsche Museum; dit stuk is in bezit gekomen van den Keurvorst van de *Paltz*, voor den prijs van *f* 35,000. Deze gaf het ten geschenke aan Prins *Eugenius* van *Savoie*, uit wiens nalatenschap het vervoerd werd naar *Turin*, en vandaar is het, door den Generaal *Clauzel*, in de *Louvre* beland. — Zie *Rombert*, die ons ook mededeelt, dat *Dou* voor elk uur schilderen drie ponden Vlaamsch rekende, en daarnaar den prijs van elke zijner schilderijen bepaalde. — Ook stelt hij zijn sterftijd in het jaar 1680, oud 67 jaar; doch, zie daarover hieronder, aan het slot. — De beroemde Porseleinschilder *Georget*, te *Sèvres*, heeft naar deze schilderij eene voortreffelijke kopij vervaardigd, terwijl *L. A. Claessens*, in 1823, er eene uitmuntende gravure naar maakte, die, volgens de berigten, meer dan *f* 50,000 heeft opgebracht. Een afdruk vóór de letter kostte *f* 100. Zij is in waarheid een sieraad der graveerkunst in de XIX. eeuw. — Vreemde auteurs hebben van dit stuk van *Dou* gezegd, „dat de kunst van *Raphael* en *Poussin* er in vereenigd werd gevonden,” alhoewel *A. R. Mengs*, in zijne *Œuvres*, tom I., p. 206, „al zijne verdiensten slechts dáárin wil erkennen, wat hij de *navolging* noemt,” — doch deze auteur vereenigt zich, in zijn gevoel, alleen met met die verheven voorstellingen, welke slechts een sheppend genie kan voortbrengen; maar het algemeen oordeel toont, dat een genie, die de natuur als het ware idealizeert, de eerste plaats in de rij der kunstenaars verdient. — In de Pinakothek te *Munich* is zijn portret, door hem-zelfen geschilderd. Zie den *Catalogus*, blz. 225, *Ibid.*, 1845. — In de Galerij van Lord *Stafford*, op *Cleverland-House*, te *Londen*, heb ik gezien het portret van *Gerard Dou*, op zijn vier-en-twintigste jaar voorgesteld, in een studeervertrek zittende, met een drinkbeker in de hand; het is van de hoogste uitvoerigheid. Ik kan echter niet beslissen, of het *Dou* wel moet voorstellen, want vreemd is het, dat er niet de minste kunstvoorwerpen bij zijn afgebeeld. — Ik vond ook, dat er nóg een portret van *G. Dou* bestaat, doch wáár het beland is, weet ik niet: het was op eene kunstverkoop van *Mr. Iman Pauw*, te 's *Hage*, in 1779, onder Nr. 129 van den *Catalogus: Het Portret van den schilder G. Dou, houdende zijn hand op een doodshoofd, enz.; zeer uitvoerig in zijn manier geschilderd, 1661, op paneel, h. 19, br. 13 en een half dm.* — Op eene kunstverkoop in het Huis met de Hoofden, te *Amsterdam*, in 1826, was, onder Nr. 26: *Het portret van dezen beroemden schilder, door hem-zelfen geschilderd; hij rust met de eene hand op eene tafel, en houdt met de andere zijn hoed, welke op de knie ligt. Alleruitmuntendst fraai en teederlijk geschilderd; — en Nr. 27: Het portret van zijne echtgenoot (zijnde de wedergade): Zij zit in een leuningstoel, hare handschoenen in de regter hand houdende. Als het voorgaande van behandeling; h. 2 p., 8 dm., br. 2 p. 3 dm., paneel ovaal. Deze twee uitmuntende schilderijtjes zijn uit de familie-zelve van dezen alom beroemden schilder afkomstig. Ze zijn voor *f* 2120. verkocht. — Verder nog: *Een portret van dezen kunstschilder in eene zittende houding, het hoofd met een muts gedekt, en een pijp in de hand houdende, uitvoerig gepenseeld, door Gerard Dou, zijnde Nr. 35 van den Catalogus van Hendrik Reyden, Amsterdam, 1827. — Het voorafgaande nummer was de volgende uitmuntende schilderij: Karel II, koning van Engeland, staande voor eene tafel, behangen met een fluweel met paarlen geborduurd kled, waarop de kroon ligt, rijk met edelgesteenten omzet. Deze schilderij wordt voor een der uitvoerigste van dezen meester gehouden, en is bekend door de gravure naar dezelve. — Nog vond ik een portret van *Dou*, staande voor eene nis, waarin een opengeslagen boek ligt; hij heeft in de hand palet en penseelen; h. 17, br. 14 dm.; het was op de Verkoop van *J. Erard*, te *Londen*, 1833, Nr. 40 van den *Catalogus*. Dit uitmuntend stuk berustte, tijdens *Descamps* schreef, in het kabinet van *Vayer d'Argenson*, te**

Amsterdam. Hiervan bezit ik eene fraaije gravure, door P. ALEX. TARDIEU in f°. — In de rijke kunstverzameling, in het palcis-*Elyséé-Bourbon*, verkoekt to *Parijs*, in April, 1837, was het portret van GERARD DOU, door hem-zelven geschilderd, en heeft toen f 10,700 francs opgebragt.—Waar dit beland is, weet ik niet. — CAREL DE MOOR heeft zijn portret fraai geëtst, waaronder G. DOU. *Pictor Lugd. Bataw. honoris ergo Preeceptorem suum delineavit* G. SCHALKEN, h. 6 dm., 1 str., br. 4 dm., 7 str. Par. — Het Portret van den vader en de moeder van G. DOU is naar *Rusland* gegaan, waar ik zo vermeld vind in den *Catalogus* eener verkooping van den kunsthandelaar *Jean Grabit*, te *Petersburg*, Mei, 1817, geheel in den stijl van REMBRANDT geschilderd, en waarachter op het eene staat: „*De Moeder van GERARD DOU, door hem geschilderd, 1646*”, zijnde Nr. 107 en 108. — In de *Louvre*, to *Parijs*, zijn dezelfde afbeeldingen, door allo kenners gehouden voor een meesterstuk van kunst, hetwelk men te vergeefs bij enig ander meester zoeken zal. *Vader en Moeder* zijn hier op één paneel; zij leest in den Bijbel, waarnaar de man luistert, en verder bijwerk. Ik was, bij de aanschouwing daarvan, tot hooge bewondering vervoerd, door het treffend effect en de schoone kleuren van dit éénig volkomen tafereel van dezen meester.—Nog voeg ik hierbij, dat eene uitmuntende schildery van hem, bekend onder den naam van den *Kwakzalver*, op de verkooping der kunstnatenschap van den heer *Thevenin*, te *Parijs*, in Januarij, 1851, gehouden, de som van 58,000 francs heeft opgebragt. — Hoo het echter hiermeê geschapen staat, weet ik niet, daar er slechts één tafereel van dien aard door DOU bij mij bekend is, terwijl de alomberoemde *Kwakzalver* van DOU, vroeger in de Galerij to *Dusseldorp*, vandaar naar die van *Muncheu* is overgegaan, en daar nog aanwezig is; dus kan het dit niet wezen; want hoo zou zulk een stuk vervroemd zijn kunnen worden? In de *Louvre* is het niet geweest, tijdens Napoleon I., en de *Tandeurckker* was er altijd, en blijft er nog aanwezig. Heeft hij dien dan tweemalen geschilderd, of is het eene kopij, zooals er van dien meester, en van zoovele anderen van dien stempel, méér bestaan, of is het een ander tafereel? — Wat wel tot de rareiteiten van zijn penseel behoort, is eene *Kerk van G. DOU*, f 15. op eene kunstverkooping, to *Amsterdam*, in 1708, onder Nr. 14 van den *Catalogus*, vermeld. Zie *Hoet, Catalogus*, I., bl. 122. — Het is hier de plaats, om eene dwaling teregt te brengen, alsof DOU eene zoogenoemde *Kraamkamer* zou hebben geschilderd, die den roem zijner kunstwerken heeft uitgemaakt, en dat dit stuk in de vermaarde Verzameling van *Gerret Braamcamp*, te *Amsterdam*, aanwezig is geweest, en aldaar in de maand Julij, 1771, verkoekt werd voor f 14,100 aan de Commissie der Keizerin van *Rusland*, met nog meer andere stukken, als de *Ossendrift* van PAULUS POTTER, en de beroemde *Kraamkamer* van METZU, altijd bekend als zijn meesterstuk, waarvan geen weêrgâ bekend is; zie *Catalogus van Hoet*, II., bl. 240, en ook als zoodanig opzetlijk door *Houbraken* beschreven. — Al deze stukken zijn met het schip *De Vrouw Maria*, kapitein *Reynoud Laurents*, in November, 1771, in de *Finsche-Scheeren*, verongelukt, volgens een berigt in de *Leydsche Vrijdagsche Courant* van 1771, Nr. 137, die tevens de mare verspreidde, dat de *Kraamkamer* van G. DOU, met de andere hierboven genoemde meesterstukken, zich in die lading bevond, en alzoo voor altijd verloren ging. Het is door dit berigt en de daarover loopende verhalen, dat velen het aldus ook hebben aangeteckend, zooals zelfs *Martinet* deze ramp, op bl. 518 en 522 van het VIII. deel zijner *Historie der Wereld*, herdenkt. Doel, het is klaarblijkelijk, dat de *Kraamkamer* van G. METZU aanleiding heeft gegeven tot deze verkeerde opgave, en het gedachte stuk van DOU bij *Braamcamp*, als hoog beroemd, en vooral door den prijs, die er toen reeds voor besteed was, het

eerst, onder de verkeerde aanduiding van *Kraamkamer*, de bron dezer dwaling is. De zaak komt echter hierop neêr, dat er in de geschiedenis der kunst geen stuk, onder den naam van de *Kraamkamer van GERARD DOU*, bekend staat; dat het stuk van dien meester, hetgeen voor *f* 14,100 is verkocht, de bedoelde verongelukte schilderij, en de echte bron de beredeneerde *Catalogus* is, door de vijf vermaardste kunstkenneren van hunnen tijd, als *Makelaars*, met al de uoddige aanduidingen en aanhalingen van de bekendheid der stukken, ook in de Fransche taal, beschreven, en die dezen *Catalogus* in *Europa* hebben doen verspreiden, maar waarin, ik herhaal het, geen woord van eene *Kraamkamer* wordt gerept. Zoo nu alle schilderstukken, waarop eene wieg met een kindje voorkomt, met dien naam moeten worden bestempeld, dan zou zulks ook hier het geval kunnen zijn; doch dan zouden er ook velen wezen, en zelfs het schoone stuk van hem, in het *Mauritskuis*, te 's *Gravenhage*, „eene *Vrouw voor een open raam zittende, met een kindje in de wieg, en meer bijwerk*,” mede met dien naam bestempeld moeten worden; — altemaal beuzelarij, die in den loop der tijden gezag heeft verkregen, en mij honderde malen, onder de bewerking van deze geschiedenis der kunst, in velerlei gevallen, is voorgekomen, en nog niet wederlegd werd. — Doch, *DOU* heeft nimmer een beroemd stuk met den naam van *Kraamkamer* geschilderd, want dat zou bekend zijn; en nimmer is er onder ons een kunstenaar geweest, wiens werken meer blijvend zijn gewaardeerd geworden; nimmer zijn er te zoek of verloren geraakt, maar, van geslacht tot geslacht, zijn ze, als een pand van waarde, overgegaan, of hebben ze, in veiling, tegen de hoogste prijzen, een nieuwen eigenaar verkregen. — Tot eene blijvende herinnering aan de genoemde verongelukte schilderij, acht ik het voor de geschiedenis noodzakelijk, de laatste beschrijving, die daarvan door de *Kunstmakelaars* in den *Catalogus van het door geheel Europa beroemd en in vele jaren bijeen verzameld uitmuntend Kabinet schilderijen enz. door Gerret Braamcamp, in Julij, 1771, te Amsterdam, verkocht*, op bl. 21, Nr. 53, gegeven werd, hier mede te deelen: „*GERARD DOU*, h. 27 en br. 32 dm., *paneel, met een halve boog van boven: verbeeldende eene rijk gemeubeleerde binnenkamer, waarin zich eene bevallige vrouw, voor eene overkleede tafel, zittende vertoont. Zij is gekleed in een geel satijnen rok met zilver doorwerkt, en een jakje van purper fluweel, met hermelijne randen, en bezig om een kind, dat zij uit de wieg, die naast haar staat, heeft genomen, de borst te geven. In het verschiet ziet men een Chirurgijns-winkel, daar een operatie aan een boer gedaan word; eene vrouw achter hem staande, schijnt bedroefd; ter zijde van den meester staat zijn knegt aandachtig, op 't geen er verrigt word, te letten. Dit schilderij is van een wonderbaarlijk uitwerkzel van licht en donker, en is bedekt met twee tegen elkander openslaande deuren, welker binnenzijde door denzelfden meester beschilderd zijn, verbeeldende bij het kaarslicht, waariu deze groote meester inzonderheid heeft uitgemunt, het eene een *Avondschool*, alwaar op den voorgrond een meester bezig is, zijne leerlingen in het rekenen te onderwijzen, en het andere een *Pennesnijder*, alles bij uitnemendheid en krachtig geschilderd. De buitenzijden dezer deuren zijn kunstig in 't graauw beschilderd door *M. COXIE*, en vertoonen eenige zinnebeelden der kunsten en wetenschappen (Zie breeder hierover bij *Houbraken*, die er eene omstandige beschrijving van geeft.)” — Deel II, bl. 5, noemt laatstgemelde auteur het twee vertrekken, het eene een kamer, met de bedoelde vrouw en kind, en het andere een *Barbiers-winkel*, daar een boer van de huig geligt wordt. — De deuren van de bewuste schilderij zijn aan de buitenzijde door *M. COXIE* beschilderd; dit zullen alzoo oude stukken zijn geweest, welke *DOU* in bezit had en daarvoor gebruikte; want met geene mogelijkheid kan een*

schilder van zulken naam en bekwaamheid — Zie bij mij en bij *Inmerzeel* op COXIE. (MICHEL VAN) — die daarvoor hebben vervaardigd, dewijl ze allen lang vóór dien tijd reeds overleden waren. — Op eene kunstverkoop, te *Leyden*, in 1841, gehouden, van *J. Kleinenberg*, was er, in Kunstboek Lr. A, Nr. 52, eene teekening van DELFOS, naar de genoemde schilderij van DOU. — Ten slotte moet ik hier nog' bijvoegen, dat deze DOU in bijna alle Werken, en vooral bij den vreemde, ook als glasschilder wordt vermeld; dit is echter een misverstand: zijn vader was wel een glasschrijver, doch hij heeft nimmer voor zich dat vak uitgeoefend, want, op zijn negende jaar, werd hij bij den graveur BARTHOLOMEËS DOLENDO besteld, daarna bij den glasschrijver PIETER KOUWENHOEN, en reeds den 14. Februarij, 1628, op zijn 15. jaar bij REMBRANDT, terwijl sinds dien tijd er geen spoor van glasschilderen in zijn levensloop te vinden is. Niettegenstaande dit alles, vond ik hem nog met HENDRIK OOLTZIUS, als glasschilders van naam (die hun vak, de een met dat der graveerkunst, en de ander met het schilderen in olie verwen hebben verwisseld, waarin zij beiden roem hebben behaald) nu pas weer vermeld. Dit was mij meermalen reeds voorgekomen, doch nu ik het wederom aantref in een uitmuntend geschreven Werk, dat een historisch gezag kan verkrijgen, heb ik 't noodig geacht, deze dwaling te regt te wijzen. Zie bl. 68 van *Die Deutsche Glasmalerei. Geschichtlicher Entwurf mit Belegen von Wilhelm Wacker-nagel. Leipzig, Verlag von S. Hirzel, 1855, in 8º.* — Eindelijk moet ik nog onder de historische bijzonderheden van zijn schilderwerk hier boeken, dat de Brusselsche kunstschilder HENRI DE CAISNE, in een brief, *Parijs*, 30 Julij, 1848, aan den Directeur der schoone kunsten aldaar geschreven, onder meer andere merkwaardige bijzonderheden, het practische der schilderkunst betreffende, zegt: „à Angers est un GERARD DOW resté inachevé et où j'ai pu lire curieusement tous les procédés du maître, toile non moins précieuse pour l'étude de l'art que la belle ébauche de RUBENS que nous possédons au Louvre.” Zie blz. 786 van het *Bulletin de l'Académie royale de Belgique, tom. XXI; 2. partie; Brux.*, 1854. — Het is hier de juiste plaats, om eene volkomen opheldering te geven aangaande zijnen ouderdom. Eenige auteurs zeggen, overleden 1674, andere 1680, er steeds bijvoegende oud 67 jaar, doch dit als een gevolg van het steeds gemelde geboortejaar 1613. — Do volgende opmerking is gemaakt, dat er op de *Waterzuchtige vrouw* eigenlijk te lezen staat: „1663, G. DOU, out 65 jaar.” Zie *Magasin pittoresque, par Eduard Charlon, Février, 1856*, blz. 34. — Zoo dit volkomen waarheid is (?), dan werd hij in 1598 geboren, en dan moet het jaar 67 van zijnen ouderdom 76 zijn, als wanneer zulks volkomen zou stroken met de opgave van Bryan, die zegt, hij stierf in 1674. Ook zou het volgende voor het aangevoerde nog pleiten; want, op eene zijner beste schilderijen, de *Kwakzalver* in de *Pinakothek*, te *Munchen*, staat, in den *Catalogus* o. DOU, 1632 *pinx*, en zou hij alsdan dit stuk op zijn negentiende jaar vervaardigd hebben, terwijl het echter meer aannemelijk is, dat hij het op zijn vier en dertigste jaar geschilderd heeft. — Zeer moeilijk was het mij, bij zooveel gezaghebbende Auteurs, tegen de oorspronkelijke bron van *Orlers Beschryving van Leyden*, daarover te beslissen, en wendde ik mij, om hierin welligt te kunnen slagen, tot den ijverigen navorscher *Jonkh. Rammelman Elsevier*, Archivaris der stad *Leyden*, die, met zijne bekende hulpvaardigheid, uit de Archiven mij het volgende heeft medegedeeld: „*Huwelyks-Register*, begonnen 1592; aange-teekend, 6 November, 1609. DOUWE JANSZ., Glasmaceker, jongman van *Harlingen* in *Vriesland*, vergezelschapt met Gerrit Jansz. zijne toekomstige swager, en Hendrik Cornelisz., stads metselaar zijn bekende; met *Marytjen Jansz.* van *Wassenaar*, wed^o. van *Vechter Vechtersz.* Cuyper, vergezelschapt met *Rusgen*

Willemsdr. en Immertgen Laarijs, haar bekende." Na het gaan der drie geboden, op den 7., den 14. en 21. November, 1609, zijn zij, op het stadhuis, door schepenen getrouwd. — Hieruit volgt, dat, daar deze echt destijds op het stadhuis is voltrokken, hij niet tot de gereformeerde Religie, maar waarschijnlijk tot de Menno-nieten behoorde; want zijn vader was van *Vriesland*, die ook lang den naam van *DOUWE JANSZ. de Vries, te Leyden*, heeft gevoerd, doch hetgeen later is vervallen. — Dit alzoo het huwelijk zijner ouders zijnde, zoo vraagt men nu, hoe oud was de vader toen? Zulks blijkt uit het volgende: „*Memoriael der Schutterij, te Leyden; Vergadering van 1 Mei, 1641.* DOU JANSZ., Glasmacker, schutter onder der capitein Leusvelt versoek gedaen hebbende om uyt de schutterij ontslagen te werden, vermits hy gecomen was ten ouderdom van 57 jaren, is by Deecken en Hoofdmans hem syn versoek voor den tyd van één jaer ontseyt." Alzoo is hij in 1584 geboren. — Dat GERARD nog een ouderen broeder, *Jan*, had, blijkt uit het *Volksregister* (Hoofdgeld), hetgeen in 1622 is opgemaakt, tijdens de Leydsche schutters naar *Grave* waren uitgetrokken: „*Kortrapenburg oostzijde, DOUWE JANSZ. Glasmaker, naar de Graaf; Marytgen Jansdr.; Trijntjen Vechters, en Vechter Vechters, naar de Graaf, de vrouwsvoorkinderen; Jan Douwensz., GERRIT DOUWENSZ. haerluyder kinderen; Govert Jansz., een kostganger, 7 personen.*” — Uit dit alles blijkt duidelijk, dat het door *Orlers* gemelde geboortejaar, 1613, alleen is aan te nemen, en al de boven aangehaalde vermeende bewijzen onwaar zijn, want de met het penseel geschreven cijfers, en wel van dien tijd, moeten met kennis van zaken gelezen worden, en zoo zal er, zeker, op de schilderij, voorstellende de *Waterzuchtige vrouw*, 1668 oud 55 jaar, en niet 1663 oud 65 jaar te lezen staan, even als op den gemelden *Kwakzalver*, in plaats van 1632, wel 1652 zal aangeduid worden. — Verder is mij uit dezelfde medegedeelde berigten bevestigd, dat hij in 1675 is overleden: „Begraven in de Pieterskerk op het Bolwerk, 9 Februarij 1675, GERRIT DOU, schilder;” en tevens een klaar en opmerkelijk bewijs geleverd, dat onze DOU, twee malen, een tijd lang, buiten *Leyden* heeft ver-toefd, doch het blijkt niet, wáár hij toen met zijn talent werkzaam was. Zoo vindt men, namelijk, in het *Register van het St. Lucasgild, te Leyden*: „Ontfangen penningen: 18 Maart, GERRIT DOU, vaendraeger, voor zijn inkomen betaald f 1.10;” en zoo voorts jaarlijks, tot 1651; daarna afwezig; weder betaald 1658 tot 1668; daarna weder afwezig, en weder betaald 1673 tot aan zijnen dood. — Zijne beide ouders waren overleden 1656—1657, want toen is hem het ouderlijk huis aanbedeeld. In die Acte wordt zijne moeder *Marijtje Jansdr. van Rosenberg* genoemd, en in vroegere stukken, de man *Douwen Jansz.*, soms *de Vries*, of ook wel *van Arentsveld* er bij geschreven. — Hij heeft te *Leyden* gewoond op het Galgenwater, achter het huis van den Heer Van Outeren, in het Noord-einde. — Onze DOU heeft ook de etskunst beoefend, doch geen gewone bekendheid daaraan gegeven, zoodat prenten, die als zoodanig voorkomen, al of niet voor zijn werk gehouden worden. Op de kunstveiling van *Verstolk van Soelen, te Amsterdam, 1847, Catalogus, tweede afdeeling*, blz. 83, werden vier stuks etsen, niet beschreven, aan G. DOU toegekend, en zijn er toen, bij den verkoop, ook werkelijk voor gehouden. De voorstellingen zijn: *Abraham en Isaäk*, prent, toogsgewijze. — *De offerande van Abraham*, door den Engel belet. — *De zonen van Jacob* vertoonen het kleed van Jozef, aan hunnen vader. — *Joseph en Potiphar's huisvrouw*. — Er zijn er meer, die aan hem worden toegeschreven, zoo bijv. op 's Rijks Museum, te *Amsterdam*, een geheel onbekend prentje: *Een Heremiet*, bij de onbeschreven prenten, van de hoogste zeldzaamheid, en, waarschijnlijk, dat, wat *Le Blanc* dáár heeft gezien en op G. DOU vermeldt: „*Un vieillard*

lisant, 1663, h. 219, br. 175 str. Ned. *Pièce extrêmement rare.*" Nog noemt hij twee stuks, *Bustes.*

DOU. (JAN PIETERSZ.) Deze naam komt voor als „Konstryk Mathematicus, der stad *Leyden*, landmeter en wynroeder,” in een 4°. boekwerk, in mijn bezit, getiteld: *Arithmetische ende Geometrische Praetyke der Boshieterye enz. door Willem Claesz. van Vtrecht, jeghenwoordigh School-houdende binnen Rotterdam. Ibid, by Jan Wolfjense, 1641*, waarin de auteur den lezer van zijn Werk, tot verder onderzoek, aangaande de gronden der meetkunst, „naer de boeken van *Uclides*, verklaert en uitgeleydt door den konstrycken Mathematicus JAN PIETERSZ. DOU,” verwijst. — Zoo vind ik nog een Werk van hem in den *Catalogus van Pieter van Velzen*, verkocht, to *Haarlem*, 29 November, 1757, onder Nr. 237, in 8°.: „DOU, *Praetijk der Landmetrye.*” — De hoofdreden om hem hier op te voeren, is, dat hij „*Een plan der stad Leyden* heeft vervaardigd, hetgeen op eene verkooping van Atlassen, nagelaten door *Floris Lynslager*, in het jaar 1778, te *Alkmaar*, is verkocht, onder Nr. 667. — Deze vermeldde dou kan een oom van den beroemden GERARD DOU zijn geweest, hetwelk men uit den naam en woonplaats, met eenigen grond, kan afleiden. — Later vond ik nog vermeld: „*Kaart van de oculaire inspectie van Grave en omstreken, ook van de geprojecteerde vaart uit de Peel* (in 1617, door JAN PETERSZ. DOU), by *Jan van Call*, nurwerkmaker en landmeester to *Nymegen*, A^o. 1647, in Sept. en Dec.” *Zio C. W. Pape, Bijdragen tot de Oudheidkennis van N.-Brabant*, bl. 166, in de *Handelingen van het Provinciaal Genootschap van Kunsten en Wetenschappen; II. deel, 2. stuk.* Eindelijk vind ik nog in *Van Schoorel, Chronyk van Schagen*, achter zijn *Cronyk van Medenblik*, blz. 48: „1627, den 17. May, heeft JAN PIETERSZ. DOUW, gesworen landmeter van *Leiden*, door ordro van *Aelbregt*, heer van *Schagen*,” enz.

DOU, DOUW of DOUWEN. (SIMON VAN) In de levensberigten van kunstenaars komt deze niet voor. Bij *Hoet en Terwesten*, in hunne *Catalogussen* van schildereijen, vind ik echter de hier navolgende Werken van dezen meester, als in dien van de Verkooping, in 1713, van *Cornelis van Dyck*, to 's *Hage*, onder Nr. 146: *Een bataille tusschen Turken en Spanjaerds, door SIMON VAN DOU, seer konstig en fraay, seer vol werk en plaizant (!), zijnde een sehoorsteenstuk met de twee zijstukken daarby f 34.* — Te *Antwerpen*, in 1754, van den kunstschilder J. SIEBRECHT, Nr. 85: *Een Paardenmarkt*, door idem f 36,25. — Te 's *Hage*, in 1762, Nr. 84: *Een bataille-stukje, seer fraay en natuurlijk, door idem f 16.* — Te *Antwerpen* in 1764, van *Jonkheer Joan Alexander van Susteren*, Nr. 24: *Een paarde- en beestemarkt, vol gewoel van volk, door SIMON VAN DOUW f 160.* — En te 's *Hage*, in 1767, als nagelaten door Prof. *Thomas Schwencke*, Nr. 64: *Twee stukjes, zijnde het een, een Renconter, en 't ander een Bataille, door SIMON VAN DOUW.* — Hoc is het mogelijk, dat deze schilder alzoo aan bijna alle Auteurs is ontsnapt? — Hij zal, naar het bovenstaande te oordoen, in het laatst der XVII. en in het begin der XVIII. eeuw hebben gebloeid, en kan wel van hetzelfde geslacht zijn als de hierachter volgende JOHANNES FRANCISCUS NOUVEN. — Nog komt deze naam voor als S. VAN DOUWEN, op eene schilderij, in den *Catalogus van C. H. Schultz*, verkocht in Julij, 1826, te *Amsterdam*, bl. 5, Nr. 24: *Een landschap, met reizigers te paard.*

DOUAI. (NICOLON of COLAS VAN) In de XIII. eeuw heeft deze NICOLON of COLAS VAN DOUAI, met JAQUEMON VAN NIVELLES en JAQUENEZ of JAQUEMON, in *België*, de drijfkunst in metalen tot eene aanmerkelijke hoogto en waarde opgevoerd. Het is in de collegiale kerk te *Nivelles*, dat nog gezien wordt de prachtige reliekkas, boven het hoogaltaar geplaatst. Dit schoono stuk zilverwerk was voorheen met edelgesteenten bezet, en met verheven medaljons versierd, die de voor-

naamste levensgevallen der II. Gertrudis voorstelden. — Thans zijn wij, in staat, een juisten tijd daarvoor te kunnen aanwijzen, door het hieronder volgende stuk, dat is afgeschreven uit de kostbare oorkonden van *Nivelles*, die in het Rijksarchief van *België* worden bewaard. Dit Charter maakt ons bekend met de namen van drie kunstenaars, die tot heden verborgen bleven. De twee eerstgenoemden zijn het, die dit beroemde stuk werk hebben uitgevoerd, en de derde, die mede zilverwerker is geweest, was een monnik in het klooster van *Anchin*, die de teekening vervaardigde voor den vorm en voor de voorstellingen, waarmede het versierd is. — Hier volgt de gemaakte overeenkomst voor het genoemde kunstwerk: „Sachent tout chilki sont, et qui ceste lettre veront et oront, que li capitle de *Nivelle* at conveneteit à COLAR DE DOUAY l'orfèvre, et a JAQUEMON DE NIVELLE, l'orfèvre, de faire une fière nuève à uis medame sainte Gertrud de *Nivelle*, en teille manière ke le orfèvre devant dit doivent faire le fière ausi long ke li vièse est, et plus s'il i afier, et le laèche et le hautèche à l'avenant, a quatre pignons, selonc le pourtrature ke maistre JAKENEZ d'*Anchin*, li orfèvre, at fait, et par emmindre menche et par l'amandement de maistre JAKEMON devant dit u d'aulture maistre, selonc chou qu'il a afierra a l'oeuvre. En manière que li capitle livreat as devant dit NICHOLON et JAQUEMON le matère de le fière devant dicte, le fust tailliet tot sus a le duise de maistre pour mestre sur l'orfaverie, et l'or et l'argent ki i aferra, kar autre metaul n'i avera fors or et argent, et pièrez ke li maistre doent assez telles c'om lor livrat. Ne quel or ne queil argent ke om livre as maistrez, ilh le doivent affiner á lor caust; et li dechaémens á l'afiner est sor l'Eglise, et li cendrée est l'Eglise. Et li eglise livrat plonc pour l'afiner, et doivent li deux maistrez faire l'ovre bien et loyalement d'uevre de machenerie. Et se sieront lez ymagenez élevées et rendées, ensi qu'il y afierat a l'uevre. Et doivent estre tote li uevere de loaül pres ne trop pesans, ne pau pesans selonc chou qu'il afierat a l'oeuvre, a l'engart de maistre et d'üvriés. Et de chascun manc d'argent he li devant dit COLAR et JAKEMINS meteront en l'oeuvre devant ditte, ils averont XX S. de paement parissis, conteis quatre sains á Lovignois et pèserat li mars XIIJ S. et IIIJ den. eusterlins: c'este le mars de Trohe. Et parmy le marchiet devant dit, ilh le douront de l'or l'eglise et de se vif argent. Et devant le dorure doit-om peser l'argent ovreit prest á doreir, et doreir après, si comme ilh est devant dit. Et adont le repèseramme pour savoir combien il y averat entreit d'or; mais de mettre l'or en uevre ne doen-il point avoir de leuwir. Et est ausi parleit k'en l'ovre devant dicte doet avoir IIJ^e mars et L. d'argent, XX mars plus u. XX mars moins, u la entors, sens malengien. Et doivent li ouvrier devant dit ovrir si k'il, entre cho et en l'entrée de quaremme ky vient, a li entours, aient fait un pignon moien et un petit deleis, et les pilers qui y afieront, sans lez ymagenez. Et adont si le capitle ne scet li oeuvre bien, retraire se puet de marchiet devant dit, s'il met, sauf cho k'il ne le fache pour alongier lez orfevrez de lor marchiet et pour mestre aultrez; mais qu'il veullent et puissent l'ovre bien faire, selonc le devise devant ditte. Et s'il ouvre en avant, faire deveront l'oeuvre a la manière et á pois de pignons devant dit á l'engart d'ouvriers. Et se ne puent destraindre d'ouvrer le capitle, s'il ne woet, ne matère l'or falloit; et li devant dit maestres sont detenus de faire l'oeuvre contiuelement, si li capitle voet á tant d'ovriers ke li capitle vora et mestier siera á l'oeuvre. Et doivent faire li capitle secour de bien gardeir et de rendre cho c'om l'or chergerat, et doivent awaer quatre eusterlins, pour le déchaément de l'ovrier de chascun marc d'argent. Et l'or doet-om livrer deniers pour paier les ovrier selonc chou qu'il afierat. Et remeteront lez paniers fais devers de chapitle, a fait que fait sieront. Et se doit JAKEMES

mettre á l'ovre, a se coust, aussi souffisant valet encontre COLART devant dit, le COLART est, se COLART u li capitle voct. Et se doit JAKEMES a COLART livrcir osteil suffisant, tant qu'il ovrat, et teilz ostis qu'il at. Et pour chou que ces convanches soient fermez et estaulz, nos li Capitle de *Nivelle* devant dit avons mys á che lettre nostre saial pour nos; et jou COLARS devant dis i ay mys mon saial par moy et JAKEMON mon compaignon devant dit. Et i avons fait mestre ausi le saial maistre JAKEMON l'orfèvre, moine d'*Anchin*. Che fut fait l'an de l'incarnation Jhésu-Christ, mil CCLXXIJ, le dimenche devant le fieste saint Mathiu li apostle et ewangeliste." *Cartulaire de Nivelles, folio 439 seq.* Zie *Document inédit pour servir à l'histoire de l'art belge, communiqué par M. André van Hasselt, conseiller de l'académie; in het VIII. deel der Annales de l'académie d'Archéologie de Belgique; Anvers, 1851, in 8°. p. 517.*

DOUDYNS. (WILLEM) Zie bij *Immerzeel* en bij mij op DOEDYNS. (WILLEM)

DOULZ. (ADENET LE) In de rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aange-teekend: „A lui paicé, pour ADENET DE DOULZ pour IX jours qu'il a ouvré, compris sa venue à IX S. par jour, IIIJ L. I S." — Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder verrigt voor het groote feest van het Guldenvlies te *Brugge*, op DARET. (JAQUES)

DOUVEN of DOEVEN, (A VAN) de *Jonge*, heeft vele fraaije stukjes geschilderd, in de manier van VAN DER WERF, DOU en andere meesters, die bij de liefhebbers zeer goacht worden. — Op eene Verkoopung in het *Huis met de Hoofden*, te *Amsterdam*, Augustus, 1817, was, onder Nr. 12: *Eene bevallige jonge vrouw, zittende in eene kamer te speldewerken; zij wordt in haar werk gestoord door een man, die door een venster haar onverwacht aanspreekt. Alles is delicaat gepensceld.* h. 19 $\frac{1}{2}$, br. 16 dm., door A. VAN DOUVEN. — Deze kan alzoo wel een zoon of bloetverwant zijn geweest van den bekenden kunstenaar JOHANNES FRANCISCUS DOUVEN. — Zie aldaar. —

DOUVEN (JOHANNES FRANCISCUS) wordt verkeerdelijk veelal bij de buitenlanders DOUWEN genaamd. — Zijn portret is in de rijke verzameling van geschilderde afbeeldsels van kunstenaars, ten getale van 321 stuk, in de Galerij te *Florence* aanwezig. — Bijvoegsel tot dit Artikel bij *Immerzeel*.

DOUW, (WILLEM VAN) een Rotterdammer, die door *Van Spaen*, in zijne *Beschryving* dier stad, als een voornaam beeldhouwer wordt opgegeven. Meer is mij van hem of zijne werken niet voorgekomen.

DOUW (DIRK REINIERS VAN DER) wordt door *Walvis*, in zijne *Beschryving der stad Gouda*, genoemd als een bekwaam glasschilder, zoodat sommigen van meening zijn, dat hij de schilder is van de bekende Goudsche glazen, die op naam van CLOECK of KLOECK — door latere auteurs ook wel KLOK genaamd — als huu vervaardiger staan vermeld, hetgeen naar aanleiding van WILLEM TOMBERG, — Zie aldaar. — die zulks verhaalt, schijnt te zijn ontstaan; namelijk: „dat de kleindochter van *Dirk Reiniersz. Douw*, van *Delft*, op den 21. Junij, 1693, hem verzekerd heeft, dat het door haren grootvader was geschilderd," sprekende van het glas, voorstellende het *Ontzet der stad Leyden*. „Dan, verhalen van TOMBERG", voegt een later berigtgever, *De Langc van Wijngaerden*, er bij, „durf ik weinig gelooven." — Hoe het zij, hij heeft zeker de glasschilderkunst te *Gouda* uitgeoefend.

DOUWE JANSZ., bij wiens naam men de *Vries*, of ook wel van *Arentsvell*, vindt geschreven, was glasschilder en vader van GERARD DOT. — Zie aldaar. —

DOUWEN. (BARTHOLOMEUS) Van dezen meester is eene *Heilige familie* aanwezig in het paleis te *Cassel*, bekend onder den naam van *la Sainte Famille, dite*

la Vierge aux Cérises. De afbeelding daarvan komt voor in deel VI van het *Musée de Peinture et de Sculpture etc. par Reveil et DUCHESNE aîné. Paris, 1829*; in kl. 8°. pl. 375. Daarbij wordt stellig gezegd, dat hij een leerling is geweest van VAN DER WERF. — Dit stuk is, na den veldslag van *Jena*, naar het Museum te *Parijs* vervoerd, en in den jare 1815 aan den Hertog van *Hessen-Cassel* teruggegeven. — Er bestaat eene herhaling dezer schilderij in het schoone prentwerk van *Le Duc de Choiseul*, — en er is eene gravure naar vervaardigd door FREDERIC LIGNON.

DOUWEN. (JOHANNES FRANCISCUS) — Zie bij *Immerzeel* en bij mij op DOUWEN. (JOHANNES FRANCISCUS)

DRAKENBURG. (...) Dezen kunstenaar vind ik niet anders vermeld, dan dat op de Verkoop van *Mr. Jacob van der Dussen*, den 12. April, 1752, te *Amsterdam*, een stuk, door hem geschilderd, is verkocht voor *f* 22. Het verbeelde een *Boeren-Kraammaaktijd*. — Of hier eene vergissing is ingeslopen, en het soms BRAKENBURG moet zijn, mag ik niet beslissen; het onderwerp en de prijs, dien destijds die soort van kunst opbragt, doen mij dat gevoelen hier opperen.

DRAPENTIER, (JOHANNES) die in het laatst der XVII. eeuw hier te lande te huis behoorde, heeft zich geen grooten kunstroem verworven, doch moet evenwel worden vermeld, uit hoofde van zijne aanstelling tot Muntgraveur te *Dordrecht*, in 1717, alsmede wegens een paar penningen, door hem vervaardigd bij gelegenheid van den *Utrechtschen Vrede* (1716), en van het eerste *Eeuwfeest der Utrechtsche Hoogeschool* (1736), die beiden in *Van Loon* en in het *Vervolg* op diens Werk afgebeeld en beschreven staan. Zie *Astrea van Dr. Wap*; IV. Jaarg., 1854, bl. 194. — Welligt is hij de zoon van D. DRAPPENTIER, — Zie aldaar. — in welk gevoelen ik versterkt word, dewijl mij een gegraveerde titel ter hand kwam, voorstellende eene *Maagd*, die de wereld van zich afschopt, in vervoering de handen ten hemel heft, die in glorie geopend is, met den naam Gods en feestvierende Engelen, terwijl zij uitroept de woorden van *Psalm CXXXIX*: 14. Het geheel is van zeer weinig kunstverdienste, zoowel dat van PRATT *Invent.* als van J. DRAPENTIER sc. Het werd voor een Engelsch Boekje in 12°. vervaardigd, want van onder leest men: *Persuasives from inordinate Love of ye worth to God. By Mr. B. P.* 1695.

DRAPPENTIER (D.) is een kunstgraveur geweest, die, in de tweede helft der XVII. eeuw, waarschijnlijk, te *Dordrecht* bloeide, zoo als ik eene prent: *Wapenkaart der Regering* dier stad, met verdere sieraden, door hem geteckend en gegraveerd, vind in *M. Balen, Beschryving van Dordrecht*, *ibid*, 1677, bl. 346. — Hij kan wel de vader zijn geweest van den Dordtschen Muntgraveur JOHANNES DRAPENTIER, doch deze heeft maar eene P in den naam, en de eerstgenoemde heeft de bedoelde prent-zelve met zijn vollen naam D. DRAPPENTIER *fecit.* beteekend; — zoo deze nu vader en zoon zijn geweest, wiens naam is dan juist geschreven?

DREBBEL. (CORNELIS) Deze buitengewone man is reeds, doch vrij kort, bij *Immerzeel* vermeld, en om iets van zijne kunst te zien te krijgen, valt zeer moeijelijk, zoodat ik den lezer moet verwijzen naar het Werk: *Alkmaar en zyne geschiedenissen*, door S. van Eikelenberg, enz., *Rotterdam*, 1747, in 4°, waar, op blz. 440, voorkomt een van zijne werken: de *Groote kaart of plattegrond der stad Alkmaar*, met zinnebeeldig bijwerk, die zeer sierlijk en kunstig door hem is gesneden. — Men zie verder het levensbericht van dezen waarlijk grooten Nederlander in *Nieuwenhuis Woordenboek*, op DREBBEL, en *Bijdragen tot de geschiedenis der Wetenschappen en Letteren in Nederland*, door J. P. van Capelle, *Amsterdam*, 1821; 8°, blz. 63 en volg., en men zal zich moeten verwonderen over de alomvattende kennis van dezen man, zelfs nog na aftrck van spookpraatjes, die, als eene legende, van mond

tot mond worden verhaald. — Ik voeg hier ook bij, dat hij de onderwijzer was van den beroemden *Constantijn Huygens*. Zie *Constantini Hugeni vita propria, Harlemi*, 1807, 8°, bl. 59. Hiervan is eene vertaling door *A. Loosjes*; daarin vindt men, dat DREBBEL door *Huygens* in *Engeland* ontmoet werd. — Behalve de *Zeven vrije kunsten*, door hem gegraveerd naar *H. GOLTZIUS*, zinnebeeldig voorgesteld in vrouwlijko gedaanten, en ook door hem uitgegeven, bestaat er nog een gravure van hem, *Salomons eerste regt*, naar *KAREL VAN MANDER*; en *Esther bij Ahasveros*. Zie Catalogus van *Van Leyden van Vlaerdingen*, bl. 121, Nr. 63. Hiervan bezit ik mede een exemplaar. — Zie nog op DREBBEL. (ANTON) — Het voornaamste Werk over zijne natuurkundige wetenschappen heeft hij, bij zijn leven, dus vóór 1634, uitgegeven, en waarvan een tweedo druk onder dezen titel is verschenen: *Grondige oplossinge van de Natuur en Eijenschappen der Elementen, en hoe sy veroorsaken Donder, Blixem, Hitte, Koude, Wind, Regen, Hagel, Sneeuw, enz., en waertoe sy dienstig zyn. Alsmede een klare beschryvinge van de quinta Essentia of vyfde wesen. Noch een Dedicatie van 't Primum Mobile. Alles gedaan door den grooten Hollandschen Filosooph CORNELIS DREBBEL, van Alkmaar. Den tweeden druk van vele fouten gesuyvert en met het leven van den Auteur vermeerderd. Tot Rotterdam, by Adriaan van Dyk, boekverkooper, op de hoek van de Lombardstraat, 1701, in 12°, met titel, door of naar *JAN LUKEN*. — Nog moet ik hierbij berigten, dat onze „DREBBEL gesproken is van een seer eerlyk en deftig geslaght, die op den stoel der Regeringe hebben geseten, onder weleken een van syn Broeders, (soo my bewust is) *Stact-Generael in den Haeye* is geweest. Hij heeft eenigo jaren gewoond in 't hoeckhuys opde Coningswegh, daer *Hoorn uythangt*." Zie bl. 99 der *Kronyk van Alenaer*, door *C. van der Woude*, enz.; 's *Gravenhage*, 1746, in 4°.*

DREBBER (ANTON) zou een kunstgraveur zijn geweest, die, volgens *Christ*, omstrecks 1570 bleefde, en naar *GOLTZIUS* gegraveerd heeft. — *Füssli* noemt hem *A. DREPPER*, en in *Les Notices sur les Graveurs, Besançon*, 1807, in navolging van *Christ*, *A. DREBER*, hoewel er slechts één monogram *A. D.* bekend is, dat aan de bovenstaande Auteurs aanleiding heeft gegeven tot de vermelde namen. — Dat hij, omstrecks 1570, in *Holland* werd geboren, te *Haarlem* woonde, en een discipel was van *GOLTZIUS*, enz. beschouwt *Brulliot*, en met regt, als te huis behoorendo bij *CORNELIS DREBBEL*, daar al het aangevoerde op geen zijner werken voorkomt, en zoo het merk *A. D.* op gravuren wordt gevonden, dat dit teeken alsdan nog aan een onbekenden meester toebehoort. — Zie op DREBBEL. (CORNELIS)

DREPPER. (ANTON) Zie op DREBBER. (ANTON) en DREBBEL. (CORNELIS)

DRIELST (EGBERT VAN) is reeds naar waarde bij *Immerzeel* vermeld, en ik voeg hier alléén bij, dat er een folio-oblong plaatwerk van hem uitgaat, gegraveerd door *H. SCHWEGMAN*, naar zijne teekening, onder den volgende titel: *IX Gezichten, in en by het landschap Drenthe. Te Amsterdam, by C. S. Roos*. Deze titel bevat een der gezigten op het *Hunnebed bij Millaren*, alwaar deze nijvere kunstenaar zich-zelven, zittende, en dit reuzengevaarte afteekenende, heeft voorgesteld.

DRIES. (N.) Een portret van *H. Midderigh*, hetgeen voorkomt in het *Tervolg van Wagenaar's Vaderlandsche Geschiedenis*, door *REINIER VINKELES* gegraveerd, is door hem geteekend; alzoo is zijn bloeitijd te stellen in het laatst der voorgaande eeuw. Dit portret doet zich als kunstwerk vrij goed voor, en heeft verdienste.

DRIESSCHE. (JAN en CORNELIS VAN DEN) Deze twee vond ik als kunstschilders in de *Confrerie van St. Lucas*, te *Brugge*, op het jaar 1450, ingeschreven. Zie

het Register van *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc., 2. partie; Paris, 1849, in 8°. tom. I.*

DRIESSEN (... VAN) was een Vlaamsch kunstenaar, die, omstreeks het midden der XVII. eeuw, te *Parijs* werkzaam, en, even als JUSTUS VAN EGMOND, SIMON VOUET in zijne groote ondernemingen, voor wat hij daarin het best kon behandelen, behulpzaam is geweest. Zie *Florentyn le Comte Konst-cabinet der Bouw-, Schilder-Beeldhouw- en Graveerkunde enz.; Utrecht, 1744, in 8°. II. blz. 299.*

DRIEU of RIEUE. (JOHAN) In de rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op het jaar 1439—40 aangeteekend: „A JEHAN DRIEU, enlumineur de livres, demourant à *Bruges*, pour ce que on lui devoit de reste d'avoir enluminé le livre aux heures d'Or, de *MdS.* et pour estre venu à *Lille* querir le dit livre à ses despens, pour tout à lui païé X francs. — 1447—48. A maistre DREUX JEHAN, enlumineur, pour lui aidier à vivre et s'entretenir au service de *MdS.* XX fr. — 1448—49. A maistre DREU JEHAN, enlumineur, pour don à lui fait, pour une fois, pour lui aidier à vivre et le entretenir en son service, par aucun temps, pour ce pendant besongner, enluminer et ystorier aucuns livres de *MdS.* et mettre à point. XX francs. — A JEHAN DREU, en lumineur, pour lui aidier a entretenir et faire certaine istoire, relies livres et remettre à point pour *MdS.* XXIIII francs. — A maistre DRIEUX JEHAN, enlumineur, pour reste de ses gaiges, de XIJ gros par jour, pour lui aidier à entretenir à son service à faire histoires, enluminer livres et mettre a point pour *MdS.* VIIJ^{xx} VIIJ L.” — In den jare 1449—50 komt hij in dezelfde rekeningen, met eene vaste betrekking aan het hof van Philippus den Goede voor: — „Maistre DREU JEHAN, valet de chambre et enlumineur de *MdS.* la somme de cent huit livres, douze solz, du pris de XL gros, monnaie de Flandre la livre, qui deu lui estoit à cause de XII S. dicte monnaie que *MdS.* par ses lettres patentes données à *Bruges*, le XIIe jour d'Octobre l'an mil CCCC XLIX, lui a ordonné prendre et avoir de lui, de gaiges par jour, dès le dit XIIe du dit mois d'Octobre en avant. Pour lui aidier et entretenir en son service en l'occupation d'escriptures de livres, et de les enluminer et faire histoires en iceulx ès lieux la où il chiet et aultrement; etc.” — Verder vind ik hem nog in 1452 en 1455 in gelijken zin en werkzaamheden, aldaar vermeld, en waarbij hij, telken reize, de verklaring, op zijn geweten af, heeft gegeven, dat hij den opgegeven tijd in dienst van den Hertog heeft besteed. Het is mij meer bij miniatuurschilders voorgekomen, die Getijdeboeken — Livre aux heures — versierden, dat dit werk achterdocht verwekte, van zooveel tijd aan zulke kleine zaken te moeten besteden, welk wantrouwen, vermoedelijk, uit onkunde ontstaan is. Zie *le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne, etc.; Paris, 1849. Seconde Partie; tom. I.* in het Register.

DRIFT. (JOHANNES ADRIANUS VAN DER) Deze hoogst bekwame kunstenaar staaft steeds met ijver den welverdienden lof, reeds door *Immerzeel* hem toegeswaaid. Ik moet er echter hier nog bijvoegen, dat hij ook de etskunst beoefent, waartoe hij de gronden reeds in 1834 bij JOANNES BEMME ADRIAANSZ. had gelegd. — Nadat hij uit 's *Hage* eenigen tijd met der woon in *Gelderland* had vertoefd, keerde hij in 1847 vandaar derwaarts terug, kwam in vriendschappelijke kennis met een drietal jeugdige kunstenaars, en vormde met hen het plan, om gezamenlijk te etsen: door dit viertal is de Haagsche Etsclub ontstaan. Zie daarover verder op HARDENBERG. (LAMBERTUS) — Het Atelier, waar de heer VAN DER DRIFT, buiten de stad, bezijden het 's *Gravenhaagsche* bosch, destijds werkzaam was, en deze zaak besproken werd, is het koepelgebouw enz., door den heer JOHANNES WEISENBRUCH, in 1849, fraai geëtt. — Zie op diens etswerken. — Na 1851 heeft hij zich

voor goed te *Hoermond* gevestigd, waar hij zich onledig houdt met het schilderen van tafereelen uit die provincie, die aldaar aan de liefhebbers bij uitstek voldoen en zeer gewild zijn. — De heer VAN DER DRIFT werd in 1850 tot lid van verdienste der Academie van heeldende Kunsten en technische Wetenschappen, te *Rotterdam*, benoemd. — De etsen, door hem vervaardigd en, op mijn verzoek, mij toegezonden, zijn de volgende: *Een heuvelachtig, boomrijk landschap*, met eene rivier, die op den voorgrond uitloopt, waar links drie boomen, en regts eenige boomstronken, terwijl op den tweeden grond een man eenig vee drijft, en in het hout, op den achtergrond, de ruïne van een gebouw; niet beteekend; in 1834, onder toezigt van genoemden BEMME vervaardigd; h. 115, br. 130 str. Nederl., zonder de marge; zeldzaam. — *Een idem Landschap*; in het midden, twee boomen en struikgewas, bij eene rivier; op den tweeden grond links, op een heuvel, een kasteel, beneden twee figuren; h. 76, br. 92 str.; in de marge luchtig beteekend: J. A. VAN DER DRIFT. — Een *idem idem*; midden in een slingerweg, langs geboomte, eene vrouw, met een jongen aan de hand; regts dicht bewassen hout, en links eene beek; verschieft bergachtig; zeer krachtig, doch de plaat werd, als te zwaar gebeten zijnde, voor mislukt gehouden, weshalve er slechts vier afdrukken van zijn genomen, waarvan mijn exemplaar, dat het éénige was in zijn bezit, het beste is; dit is in zoo verre jammer, dewijl daarin nog zooveel goeds steekt; h. 144, br. 192 str. idem.

DRILLENBURG. (WILLEM) *Pieter Terwesten* voert dezen als Beeldhouwer op, in zijne Lijst der Haagsehe kunstenaars, die in 1690 bloeiden; doch zegt, dat hij niet te 's *Hage* werd geboren. — Welligt was hij een zoon van WILLEM VAN DRILLENBURG, den Utrechtschen landschapschilder, of aan hem vermaagschapt.

DROOGSLOOT (JOOST CORNELISZ.) heeft zich eerst alleen JOOST CORNELISZ. geschreven, en later er DROOGSLOOT hijgevoegd. — *Immerzeel* heeft met grond vermeld, dat hij, waarschijnlijk, een Utrechenaar was, tegen de door *Houbraken* bepaald gegeven berigten, dat zijne geboorteplaats of *Gorinchem* of *Dordrecht* zou zijn geweest. Doch dit zal NICOLAES DROOGSLOOT zijn, — Zie aldaar. — dien hij niet heeft gekend, en die hem tot dat berigt geleid heeft. — Het is zeker, om zoo te spreken, dat hij zijn leeftijd in *Utrecht* heeft doorgebracht, en ook aldaar is overleden, want het groot aantal zijner werken, die mij aldaar zijn voorgekomen, is bijna ongelooflijk en bevestigt die meening, en meer nog die tot zijne nalatenschap hebben behoord, en van eene kolossale grootte zijn, waarvan er een *de Zeven werken van barmhartigheid op de Neude te Utrecht* voorstelt; alsmede een idem, zijnde eene afbeelding van het huis het *Keyzerrijk*, — thans het zoogenoemde Waaggebouw — en *de Ganzenmarkt, te Utrecht, vol met beelden enz.*, nog zijn berustende op het Stadhuis, bij de verzameling van Oudheden aldaar. — Als eene zeldzaamheid voeg ik hier bij, dat ik een *Binnenhuis* van hem gezien heb, hetgeen eene verzamelplaats was van alle soort van hedelaars, een echt schoolerskwartier, die aldaar gasten en brassen, dat fijner van toon was dan zijn gewoon werk, en hetwelk men onder de kabinetstukken kan rangschikken. Voorstellingen in binnenhuizen komen zeldzaam van hem voor. — Ik bezit zijn portret in teekening; of dit naar de hiervolgende afbeelding is genomen, weet ik niet. — In den *Catalogus* der kunstverzameling van *Van der Marck, Aegidz., te Leyden*, verkocht te *Amsterdam*, in 1773, vindt men, onder Nr. 409: JOOST CORNELISZ. DROOGSLOOT, enz. „Deze schilder heeft zich afgebeeld, in zijne schilderkamer, met den hoed in zijne hand, in eene houding alsof hij iemand groette. Hij zit op een stoel voor zijn ezel, waar een groot stuk op staat, hebbende in zijn linkerhand den schilderstok, een bos penceelen en een palet met opgezette

verwen; achter hem vertoont zich zijn leerling, bezig met verwen te wrijven; zijnde voorts het vertrek voorzien van allerlei schildergereedschappen en verder bijwerk; zeer natuurlijk geschilderd op paneel; h. 19, br. 24 dm. Rhijnl. maat.”

DROOGSLOOT. (NICOLAES) Ingevolge eene biographische opgave van *Bryan*, werd hij te *Dordrecht*, in 1650, geboren, en voorondersteld een leerling van HENDRIK MOMMERS te zijn geweest. Hij schilderde dorpsgezigten met volksvereenigingen, die met haar eigenaardig karakter op eene overdreven wijze zijn voorgesteld, in geenen deele met den aangenamen toon zijner verwen en het geestige van zijne penseelsbehandeling strokende. — Zijne werken zijn, buiten zijn geboorteland, weinig bekend; *Stanley* voegt daarbij: toch wel in *Engeland*, doch zij worden er van weinig waarde gehouden. — Hij stierf in 1702. — Doordat hij in denzelfden stijl en ordonnantie als JOOST CORNELISZ. DROOGSLOOT schilderde, heeft *Houbraken*, zonder beter weten, hem en NICOLAES voor één-en denzelfden persoon gehouden, en daardoor den eerstgemelden *Dordrecht* of *Gorinchem* tot geboorteplaats gegeven.

DROST, of DROST, (VAN) ook DROST. (DEN) Bij *Immerzeel* vindt men van hem een historisch stuk, *De Predicatie van Johannes* vermeld, doch ik voeg daarbij ook andere onderwerpen, die door hem zijn geschilderd en in den *Catalogus* van *Hoet*, dl. I, blz. 56, 68, 110 en 113 voorkomen, als: *Eene verschijning van Christus na zijne opstanding aan Maria Magdalena*, door DROST, f 99. — *Een Fluitspeelder*, door DEN DROST, f 12. — *Een naaijend vrouwtje*, door DEN DROST, f 37, — en *Een student in zijne kamer*, door VAN DROST, f 170. — Dit laatste stuk schijnt in prent te zijn gebragt, immers, ik bezit eene gegraveerde afbeelding in f., die zeer zeldzaam is, waaronder: *Een Student in syn kamer*. Het geheel is zeer geestig en eigenaardig gedacht, in eene echte studiewanorde afgebeeld, goed geteekend en, waarschijnlijk, naar de genoemde schilderij vervaardigd, doch zonder naam des teekenaars, maar wel van den graveur H. R(OKERS) *sculpsit*, en F. DE WIT *excudit*, waaronder een achtregelig vers, in het Hollandsch en in het Latijn: „*Ik ben een Heremyt en altyd in 't gewoel,*” enz. — Hierbij heb ik nog eene wedergâ, *De Geleerde in syn kamer*, waaronder een zestienregelig vers van *Lud. Hondius*: „*Hier sit ick in 't kleyn besloten,*” enz.” J. W. (?) *sculpsit*, zonder naam des teekenaars. Naar het geheel, dat in alles de kenmerken draagt van door denzelfden schilder als de genoemde *Student* te zijn vervaardigd, te oordeelen, zal dit óók wel tot het werk van onzen VAN of DEN DROST behooren. — Het is hier de plaats, eene teregtwijzing te geven op het Artikel DROST VAN TERLEE, dat bij *Nagler* staat geboekt, dewijl wel onze DROST, en VAN TERLEE, en POORTER bij *Houbraken*, III. Dl. blz. 61, als drie onderscheiden schilders worden genoemd, doch geen DROST VAN TERLEE, hetgeen eene misvatting is. *Nagler* zegt echter, dat deze wel van een W. DROST onderscheiden kon zijn, dien hij reeds onder DROST heeft opgevoerd. — Dit is zeker, dat J. J. DE FREY, in 1796, naar zekeren DROST, *de afbeelding van een krijgsman* heeft gegeven, en dat R. WILLIAMS heeft gegraveerd, *een lagchende jongeling*, in zwarte kunst, beteekend DROST *pinx. Sold by W. Herbert*; in 4°. Nu is de vraag, zegt *Nagler*, of deze meester zich W. DROST of DROST VAN TERLEE schreef. Door het niet zien van een enkele komma, bij *Houbraken*, die „DROST VAN TERLEE en POORTER” noemt, is deze geheele verwarring ontstaan.

DRYVEN. (S. VAN) Deze kunstenaar heeft het vak van portretsbilderen tot eene redelijke hoogte gebragt, zoo als ik een levensgroot mansportret, in de manier van PALAMEDES, door hem geschilderd, gezien heb; om welke reden ik hem hier eene plaats inruimde. Naar mijn gissen, zal hij in de tweede helft der XVII. eeuw hebben gebloeid.

DUBBELS. (HENDRIK) Deze vermaarde zeeschilder is reeds door *Immerzeel* vermeld, doch ik voeg daarbij, dat, zeker, het uitmuntendste en kapitaalste stuk zijner bekende werken te zien is in het *Museum-Van-der-Hoop*, geplaatst in de Kon. Academie van Beeldende Kunsten, te *Amsterdam*, onder Nr. 34 van den *Catalogus*, zijnde: *Een woelend water, met een havenhoofd en onderscheiden vaartuigen*. Het is daar, dat men zijn alhier vroeger miskend talent kan beoordeelen, dewijl dit proefstuk onzer schilderschool van uit *Engeland* weder op den oorspronkelijken bodem door den genoemden kunstminnaar is teruggebracht.

DUBBELS (JAN) is, volgens *Bryan-Stanley*, een leerling van den beroemden zeeschilder LUDOLF BACKHUYSEN, in wiens manier hij werkte. Hij leefde in 1715. Of dit nu wel eene juiste opgave is, kan ik niet beslissen, want aan mij is nimmer eenig bericht of kunst van hem voorgekomen. — Bij *Hoet* en *Terwesten* vind ik nog wel een DIRK DUBBELS, maar ik geloof, dat deze wel dezelfde als de bekende HENDRIK DUBBELS zal wezen.

DUBOIS. (CHRÉTIEN) Bij dit artikel, door *Immerzeel* geleverd, voeg ik alleen dat zijn Portret, door N. W. CASPARI geteekend, door J. E. MARCT'S gegraveerd is, en in het bekende prentwerk in f^o. van laatstgenoemden kunstenaar voorkomt.

DUBOIS. (DOMINICUS FRANÇOIS) Zie bij *Immerzeel* op, BOIS. (D. F. DU)

DUBOS. (HACQUINET.) In de rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 26. Junij, 1468, aangegevend: „A HACQUINET DUBOS, peintre, païé pour XVJ jours et demi, qu'il à ouvré, à VIJ S. pour jour, VJ L. XIJ S. Zie *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc. Paris, 1851, in 8°, tom. II, p. 378.*

DUBOURCQ (PIERRE LOUIS) staat, als hoogstverdienstelijk landschapschilder, reeds, naar waarde, bij *Immerzeel* vermeld, doch het is mijne taak, het volgende, mede tot zijne Biographio behorende, daarbij te voegen. — Reeds spoedig vertrok de Heer DUBOURCQ, tot verdere voortzetting zijner kunst oefening, naar *Italië*, waar hij twee volle jaren vertoefde en een groot gedeelte van dat land, zoo als *Sicilië* en de kust van *Ancona*, tot het verst zuidelijke punt, *Pestum*, bezocht, en is over *Tirol*, in December 1844, teruggekomen. — Tijdens zijn verblijf aldaar, heeft hij met zijne kunstbroeders hier te lande brieven gewisseld, waarvan er een in de *Kunstkronijk* van 1845, blz. 60, is opgenomen, die eene merkwaardige naïviteit oplevert, en waaruit men ontwaart, dat zijn kunstvriend WILLEM BODEMAN, voor een groot gedeelte, zijn reisgezel is geweest, doch hem, in Julij, 1844, te *Florence*, heeft verlaten; terwijl hij verder meldt, dat hij, te *Rome*, zijne kunstvrienden KRUSEMAN, VAN DER VEN, TEERLINK, KOELMAN, VAN DE VELDEN en KONING, met vreugde, ontmoette, enz. — Later heeft hij zijne studiereizen, in *Frankrijk, Engeland, Duitschland, België*, en in de meeste provinciën van ons Rijk mede tot dat doel voortgezet. — In het jaar 1850 is DUBOURCQ in het huwelijk getreden met Mejufvrouw Aletta Jacoba Rochussen, dochter van Mr. I. J. Rochussen, griffier bij de Arrond. Regtbank, te *Amsterdam*, Ridder der Orde van den Ned. Leeuw, en van Mevrouw H. J. Rochussen, geb. Scharff. Uit zijnen echt zijn thans, 1857, twee zonen in leven. — Tot eene teregtwijzing op het bericht bij *Immerzeel* dient, dat de moeder van onzen kunstenaar niet Revet, maar Benet heette. — Het ligt in den aard der zaak, dat zijne uitstekende bekwaamheden niet onopgemerkt konden blijven, en hij achterevolgens de vereerdste blijken daarvan mogt ontvangen, als: tot Eere-lid te worden benoemd, door het Haarlemsche Kunstgenootschap, *Kunst zij ons doel*, — thans onthouden, — van het Genootschap *Pictura*, te *Groningen*, van de Koninklijke Academie, te *Amsterdam*, en, in 1856, van de Academie van beeldende Kunsten en technische Wetenschappen, te *Rotter-*

dam. — Tot een werkzaam aandeel in de zoo noodige bemoeijingen tot leiding en beheer van instellingen ter beoefening en bevordering der beeldende Kunsten werd DOUBOURCQ bij voorkeur geroepen, en heeft zich daartoe steeds welwillend bereid getoond, gelijk in 1850 als Bestuurder van de afdeeling Teekenkunde der Maatschappij *Felix Meritis*, en in de *Maatschappij Arti et Amicitiae*, bij het oude bestuur als plaatsvervangend Secretaris, alsmede Vice-Voorzitter en Voorzitter, en thans nog de Vice-Voorzitters-plaats bekleed. Bij laatstgenoemde Maatschappij is, in 1855, eene tentoonstelling van Photographiën gehouden, en hem toen eene *zilveren medalje* van de Vereeniging van Volksvlijt, voor zijne ijverige medewerking, uitgereikt. — In 1853 werd de Heer DUBOURCQ, bij besluit des Konings, tot lid van den Raad van Bestuur van 's *Rijks Museum*, te *Amsterdam*, en over de Kunstverzameling op het *Paviljoen Welgelegen*, bij *Haarlem*, benoemd. — Het is hier de plaats, om zijn geliefkoosd kunstvak: de verheven natuur in de bevaligste landtafereelen weder te geven, en die eene vaste bestemming hebben bekomen, aan te duiden, als: in de verzameling van wijlen den heer Hodson, te *Amsterdam*, een *groot landschap*, met eene *Beerenjagt* van VAN DER BRUGGEN; — *De dood van graaf Willem II*, door een Lid van het Historisch Genootschap, te *Utrecht*, aangekocht; — en bij den Heer Woltman Elpers, te *Amsterdam*, een *Valkenjagt*; — bij den Heer Schermaecker, te *Amsterdam*, een *idem*; — in de verzameling der Gravin van Nassau, *De valkenjagt aan het Loo*, met het portret te paard van Prins Alexander en Koning Willem I., in een rijtuig; — in die van H. K. H. de Princes Marianne, een *Gezigt op de golf van Pozzuoli*, met de eilanden *Ischia en Procida*; — in die van den kunstschilder J. PORTAELS, te *Brussel*, een *strand bij Amalfi*; — in die van wijlen den heer Stork, *het eiland Capri*; — in die van wijlen Z. M. Koning Willem II, (thans in die van den heer Fodor, te *Amsterdam*), de *Campagne van Rome*, aldaar geschilderd; — in die van den heer N. de Koning, te *Rotterdam*, een *Gezigt op den Vesuvius en op Kaap Micene*, van het eiland *Ischia*; — in die van den heer C. P. van Eeghem, Raad van Bestuur der Kon. Academie, te *Amsterdam*, *het Meer van Como*, met een schuitje met volk; — in die van den kunstschilder ROBERT, te *Brussel*, *het dal bij Narni*; — in die van wijlen den heer Waterhof-Stiffry, te *Amsterdam*, *Villa Somma-Riva*, aan het meer van *Como*; — in die van wijle den heer van Bommel, te *Haarlem*, *het Meer van Como*, bij morgenstond; — in die van den beroemden zeeschilder, den Ridder L. MEIJER, *het kasteel Baje*; — in die van den heer Z. Mazel, te 's *Hage*, *het Narnidal*; — in die van den Heer Fabricius van Leyenburg, de *Agro Romano*, (door hem ook geëst: zie lager), en *Lago d'Albano*; — in die van Prof. Ter Haar, te *Utrecht*, *het huis Terhaer*; — in die van den heer A. C. Kruseman, te *Haarlem*, *Tempels te Pestum*; — in die van Dr. van Hees, te *Amsterdam*, *Houthalen, bij Baden*; — in die van Mevrouw Robin, thans te *Parijs*, *Gezigt op Amsterdam*, van de Noordzijde uit de Buiksloter-meerpolder. — *Het portret van H. W. COUWENBERG*, tekenende naar de schilderij van ARY SCHEFFER, in het kasteel te *Windsor*, in *Engeland*, berust bij Mevr. de Weduwe van dat onvergetelijk talent, waarnaar eene Lithographie werd vervaardigd, die in de *Kunstkronijk* geplaatst is; — en een *Javaansche haan en hen*, in het Museum van het Genootschap *Natura artis Magistra*, te *Amsterdam*. — Zijn Cahier van vijf stuks Etsproeven, door *Immerzeel* vermeld, is nog niet bij *Brulliot of Le Blanc* bekend. Bij de verschijning dezer Etsen vond men daarover een berigt in het Werk *De Beeldende Kunsten, enz. 's Gravenhage; Belinfante*; 1841; in 8°. II. jaargang, blz. 265, alwaar, vergezeld van eene zakelijke beschouwing, een woord over den roem onzer vaderlandsehe Etskunst wordt gesproken, en het verblijdende optreden van die herlevende kunst in de gedachte proeven

gehuldigd, een kunst, „geschikt tot de uitdrukking van het oorspronkelijk en geestig gevoel des schilders, daar toch geene andere hand, dan zijne eigene, haar bestuurt, en door geene overbrenging minder van het kenmerkende des meesters verloren gaat.” — Het is hier de plaats, deze fraaije Etsen, en waarbij er zijn, die door toon en behandeling zeer uitmunten, hier, in hare voorstellingen, voor de geschiedenis te boeken. — *Een met hooi beladen karretje*, welks boomen tot aan den voorgrond reiken; over een er van ligt een vlok hooi; boven links, met zijn monogram P. L., zaamgevlochten, binnen eene grootere D. gevat, en f. 36; h. 92, br. 9 str. Nedl., zonder de marge. — Een studieblad, *Een Meisje* van voren te zien, met eene brandende kaars op een kandelaar, dien zij in hare rechterhand heeft, terwijl zij met hare linker de vlam voor den aanschouwer bedekt; de figuur het meest en haar omvang gedeeltelijk afgewerk; beteekend P. L. DUBOURCQ, 1839; h. 170, br. 113 str. idem. — Een idem, *Een landmeisje*, van terzijde te zien, staande voor de onderdeur van eene schuur, waarop zij met de rechterhand rust; in de linkerhand houdt zij een kippenkooi; de achtergrond wit; een fraai bewerkt blad, beteekend P. L. DUBOURCQ, 1838; h. 260, br. 206 str. idem. — *Een landschap*, waarin, als hoofdzaak, een zware oude boomstam, met struiken en planten omwassen, zich midden op den voorgrond vertoont; regts een boom en verdere boomgewassen; een bergachtig verschiep enz.; eene siks afgewerkte prent; h. 173, br. 227 str., idem, niet beteekend. — *Een idem*; midden in de prent, op den voorgrond, is een opgaande eikenboom, als hoofdvoorwerp; op den tweeden grond zwaar boomgewas, waaronder twee figuren, die met elkaër in onderhoud zijn. Deze tweede partij is zeer kunstig met de etsnaald, door de vercisehte -wijkende toonen, verkregen, zoodat men dit blad wel als eene zeer gelukkige proef in dit vak van kunst mag beschouwen; h. 316, br. 224 str. idem; beteekend P. L. DUBOURCQ, 1840. — Voor deze vijf Etsen behoort een *Titel*, versierd met alle soorten van struik- en plantgewassen, die eene lijst vormen, waardoor men een bergachtig landschap ziet, alwaar de kunstenaar, onder een zonscherm, het zit af te teekenen. In de lucht: *Vijf Etsproeven door P. L. DUBOURCQ*; van onder, *Amsterdam*, 1841; h. 183, br. 236 str. idem. — Met denzelfden Titel, zijn, in 1841, *Zes stuks Etsproeven* verschenen, als: *Een heuvelachtig landschap*, do rechterhelft met zwaar opgaand boomgewas, waartusschen een weg, die in den voorgrond uitloopt, en daarop eene vrouw, met een kindje aan hare zijde; verder een zeer uitgestrekt verschiep; h. 200, br. 260 str. met de marge, waarin te lezen *Jersey*, en beteekend DUBOURCQ, 50. Dit is ook geschilderd. — *Een uitgestrekt landschap*, met een bergachtig verschiep, alwaar, op den tweeden grond de overblijfselen van eene zeer lange *Aqueduc*, die zich in den achtergrond verliest; regts eene woning, en op den voorgrond een ruiter te paard, waarbij een man, die twee ossen drijft, die voor eene ploeg schijnen gespannen te zijn, en verder, een man en vrouw, die naar de linkerzijde gaan; h. 200, br. 260, tr., idem, waarin *Agro Romano*, en beteekend DUBOURCQ, 50. De toon van dit landschap met de lucht is bijzonder goed uitgedrukt. — *Een gezicht in het bovengebergte van een landschap*, op den voorgrond eenige groote steenen, waarop een arend zit te gluren; op den tweeden grond, regts en links, boomgewassen; het bergachtig verschiep verliest zich in de wolken, die door eene bijzondere bewerking tot de fijnste toonen zijn gebragt; h. 207, br. 254 str. idem, waarin *Chamony*; beteekend DUBOURCQ, 49. — *Een Italiaansche villa*, op een terras bij boomgewassen gelegen, waarop hij den hoek eene balustrade, met vazen enz. Men ziet de bewoners aan eene springende fontein zich met een kind verlustigen. Do voorgrond is met eenig plantgewas en een weg, waar een landmeisje, van

achter te zien, met een pot op het hoofd, naar onder gaat. De lucht is even betint; zoo ook zijn de wijkende gronden door de werking der etsnaald vereenigd; h. 184, br. 278 str., idem, beteekend DUBOURCQ 1845. — *Een gezicht bij Texel*; bij afwisseling is deze uitgestrekte vlakke met weiland, waterwakken, zandplaten enz. zeer natuurlijk voorgesteld; op den voorgrond, links, een afhellende schoeiing, en verder gras- en plantgewassen. Op de zandplaat, op den tweeden grond, loopt een man, die blijkbaar moeilijk gaat, en de sporen van zijne voetstappen zichtbaar achter laat; verder in het verschiep woningen, schepen, een molen enz.; eene zeer gelukkige prent, die, om de waarheid der voorstelling, vooral door de spiegeling van de waterwakken, een effect oplevert, dat streelend is voor den beminnaar van de ware etskunst; h. 206, br. 260 str. idem; daaronder *Texel*, beteekend DUBOURCQ, 49. — Afbeelding van *den Korenmolen te Koukerk*, vroeger als de geboortestee van den grooten REMBRANDT — Zie aldaar. — aangewezen. Onwillekeurig waant men, bij de eerste beschouwing van deze fraaije plaat, een kunstgewrocht van JACOB RUISDAEL te zien. De uitmuntende toon en het effect van licht en schaduw geeft iets diechterlijks aan deze, op zich-zelve genomen, gewone voorstelling. De ronde steenen molen voert het jaarmerk 1593, en de roeden zijn vlak op zijde, als in profiel, voorgesteld. Het schijnt, dat REMBRANDT's moeder, met een kind bij zich, voor de deur zit, terwijl een man van uit het hek, dat den molen van den weg afsluit, heengaat; h. 255, br. 206 str. idem. daar onder: REMBRANDT's *Molen te Koukerk*, beteekend DUBOURCQ, 49. Dit is ook geschilderd. — Verder zijn nog afzonderlijk verschenen de volgende Etsen, als: *Een landschap*, waarin, als hoofdzaak, een oude ontwortelde boom, die met den top in eene rivier is gelegen, daarbij nog bloeiende stammen, waarop een vogel zit, en een, die daarbij vliegende is voorgesteld enz.; gebergte in het verschiep; ovaal, h. 166, br. 235 str., daar rond twee regels verzen van *Petrarca*, met de vertaling, beteekend DUBOURCQ, 1856; *Amsterdam; F. Buffa en Zonen*. Dit is ook geschilderd. — Een kapitaal blad: *Het Kerkhof te Baden*; midden tusschen gebergten, ziet men, even langs houtgewas door, de grafteekenen dezer begraafplaats, waarvoor een korenakker, waar een man en vrouw bezig zijn, den oogst te verzamelen. In de hoogte is een weg, die naar het kerkhof leidt, waar men eene eenvoudige begrafenis zich heen ziet bewegen; op den voorgrond stukken rots en een eikenboom, met verdere plantgewassen, waarbij en tusschen door, eene beek, die eenig verval van water uit de bron aanvoert. — De ongehooflijke zorg, die bij den grooten omvang dezer ets is aangewend, de gevoelvolle bewerking, de kracht, de aangename bedaging, er in uitgedrukt, reikt tot eene volkomenheid in deze kunst, zoo als onze tijd niet schooner weet aan te wijzen, en was in dat vak een waar sieraad der Nederlandse School op de Tentoonstelling van 1857, te's *Gravenhage*; h. 290, br. 477 str., met de marge; beteekend DUBOURCQ *p. et s.* 1856. — Dus ook geschilderd. — Onder de Etswerken van den Heer DUBOURCQ, die niet afzonderlijk zijn uitgegeven, behoort *een oude man*, ten halven lijve, regts, ter zijde, op een stoel gezeten, leunende met beide handen op een stok; de grond een weinig bewerkt; beteekend met het genoemde monogram P. L. D. 1845; h. 150, br. 125 str., met de marge; in het Fransche Kunstblad *l'Artiste* van 1848, voorkomende. — In het Werk *De Waterramp* van 1854, door de Maatschappij *Arti et Amicitiae* uitgegeven, komen twee Etsen, naar teekeningen van den heer VAN TRIGT, door DUBOURCQ voor, en in *De Kunstkronyk* van 1856, een landschap, *Het Brugge te Wolfhezen*, waar, bij een boomstam, een kindje staat te kijken naar een hond, die uit eene beek drinkt; beteekend DUBOURCQ, 1856; h. 180, br. 142, str., zonder marge. — Verder kan ik vermelden eenige, nog

onafgewerkte etsen, welke men hoopt, dat dra het licht zullen zien; als: *de Grot van Han*, in *België*, waarin een man met een fakkel in eene schuit vaart, bij eenige druijsteeenen, die van het gewelf der grot afhangen, en een ander staat bij eenigen, die tot op den grond zuilen hebben gevormd van door een andere fakkel verlichte stalagmieten; — een *Napolitaansche visscher*, met wollen muts op, en een email aan (jas, met gekleurd lint opgelegd), de handen over elkander geslagen, en leunende tegen een muur, ten halven lijve; — een *Boschgezigtje*, met een paar boomstammen en eenige planten; hiervan is slechts een-enkele staat in omtrek, daarna werd de plaat uitgeslepen; — en een *Waterval*, met rotsen en houtgewas omgeven; hiervan bestaan onderscheiden staten, doch de plaat is mede uitgeslepen. — Vol ijver en strevende, om zijn geliefdskoosd vak steeds tot hoogero verdienste op te voeren, zagen wij telken reize op de Tentoonstellingen van zijne zoo gewilde schoone kunstafreelen, en zoo weder op die te *s' Gravenhage*, in 1857, vijf stuks zijner peneelwerken, waarbij een *Gezigt op de hooge sluis aan den Amstel, bij dampachtigen morgen*, dat tot de goede kunst van onze tegenwoordige School behoort. — Dat kunstenaars, bij het klimmen der jaren, de theorie steeds meer en meer tot zekeren leidraad nemen, is lofslijk, doch moge deze niet geheel het luimig genie, dat steeds zooveel wonderen heeft voortgebragt, verdringen, maar beiden hand aan hand blijven gaan, zoo als onze DUBOURCQ, tot heden, getracht heeft, ze naauwvereenigd toe te passen.

DUC. (R..) *Fiorillo* geeft dezen op als een historieschilder van *Ledegem*, bij *Kamerijk*, die op het einde der XVIII. eeuw bloeide; verder is mij niets van hem of zijne werken voorgekomen.

DUCHASTEL. (FRANÇOIS) Zie bij *Immerzeel* en bij mij op CHATEL. (FRANÇOIS DU)

DUCK. (A.) De naam en werken van dezen meester hebben overeenkomst met die van JAN LE DUCQ en diens kunstgewrochten, zoodat er zijn, die meenen, dat het één-en-dezelfde persoon zou zijn, even als JACOB de vader van JAN zou zijn geweest. Voor gissing is het vatbaar, maar zekere gronden zijn er niet aan te wijzen, om die meening te kunnen staven, te minder daar in den *Catalogus der Galerij van Weenen*, door den kundigen C. de Michel vervaardigd, met zorg de naam A. DUCK, zoo als die op eene schilderij voorkomt, achter de beschrijving daarvan wordt vermeld, weshalve er geen twijfel bestaat, of zij is door A. DUCK geschilderd, en hij bij gevolg een ander dan JAN LE DUCQ, maar welligt de zoon van JACOB DUCK, bij *Immerzeel* vermeld. De gedaachte schilderij in de Weener Galerij wordt aldus beschreven: „Eene grootte zaal, waarin eene aanzienlijke vrouw ligt geknield voor een officier, smeekende, om aan haar terug te geven hare kleinnoodiën en kostbare voorwerpen, welke een soldaat uit een koffer haalt; zij heeft aan zijne voeten gelegd een wisselbrief en geld, waarop hij geen acht schijnt te slaan. Achter de dame is, op gelijke wijze, een man geknield voor een ander officier; verder ziet men in de zaal onderscheiden personen van beide sexe, doch meerendeels militairen. Op de schilderij staat: A DUCK f.; op panceel, br. 2 vt. 2 dm., h. 1 vt. 4 dm.” — In de Galerij te *Dresden* vindt men ook dergelijke stukken, die met den genoemden naam zijn beteekend. In den *Catalogus* van 1801 is, namelijk, onder N°. 15: een *Mansportret met korten baard; hij houdt de eene hand in zijne zijde, en grijpt met de andere naar zijne kraag*; kniestuk, h. 7½, br. 6 dm.; — en N°. 359: een *Boer, knielende voor een soldaat, die hem bij de haren vasthoudt; met eene daarbij staande boerin in smeekende houding*; h. 1 vt. ¾, dm., br. 9½ dm.

DUCK (JACOB) staat bij *Immerzeel* vermeld, doch ik moet hier bijvoegen, dat het mij voorkomt, dat hij onafgebroken te *Utrecht* heeft gewoond, want men vindt hem

daar in het *St. Lucas-Gild*, als meester, ingeschreven, op het jaar 1626, en in het volgende ziet men, dat hij in 1646 nog daar woonde, en meerdere van dien naam, die zich ook allen DUCK schreven: „JACOB DUCK, constschilder constitueert hem borch voor Jr. Gerrit Adriaen van Muylenborch; 1646, Augustus 22.” — „JAN JANSZ. DUCK constitueert hem borch enz. 1647. May 7.” — „JAN JANSZ. DUCK constitueert hem borgt voor G. de Leeuw, 1644, September 27.” Uit het *Register van Borchtochten*, dat te *Utrecht* in de Archiven wordt bewaard. — Is nu deze JACOB de vader van JAN LE DUCK, zoo als de meeste auteurs meenen te moeten aannemen? Ik, voor mij, moet zulks zeer in twijfel trekken, dewijl er te veel verschil in den naam DUCK en LE DUCQ is, en bovendien JAN, volgens de berigten, in 1636, te 's *Hage*, werd geboren, en ook aldaar zijne opleiding in de kunst gehad heeft, terwijl wij onzen JACOB DUCK steeds in *Utrecht* aantreffen. Ik breng dit in het midden, om welligt daardoor nog verdere bescheiden te dien aanzien nit te lokken.

DUCQ (JOHAN LE) is reeds breedvoerig, ook bij *Immerzeel*, beschreven; doch als eene bijdrage aangaande den prijs zijner werken, dien hij-zelf bepaalde, voeg ik het volgende hier nog bij. In 1658 had hij, als lid der *Haagsche Kamer van Pictura*, „een *Landschapje, met eene Herderinne en eenige koeijtjes*”, aldaar geleverd, en door hem geëstimeerd op 60 gulden, doch dat, den 29. April, 1662, door hem, met kennisse van Regenten, terug genomen, en in plaats van 't zelve als toen bezorgt is: een *landschapje, waarin een vrouwtje te paard zittende*, met andere personen en bijwerk, en 't geen door hem op 50 guldens gesteld is geworden; zijnde hetzelfde naa dato, op zijn verzoek, ook weder teruggegeven. Voorts is hij den 20. October, 1670, in de regeering der *Confreriekamer*, als hoofdman geëligeert, en 27 October, 1671 daarin tot 1672 gecontinueert geworden; dog in 't laatstgemelde jaar als vaandrig in den krijgsdienst overgegaan zijnde, is hij vervolgens nog als capitein in staatsdienst, anno 1692 of 1693, zoo vermeent word, overleden.” Volgens de aantekeningen van *Pieter Terwesten*, *Ms.* — De hoogste prijs, dien eene schilderij van dezen meester heeft opgebracht, is, volgens *Gault de Saint-Germain*, (1818), f 2000.

DUINEN (JOHANNES) was een leerling uit de school van WOUTER CRABETH, te *Gouda* geboren, en maakte zich bijzonder bekend met het door hem vervaardigde portret van den Franciscaner monnik *Simpernel*, volgens de opgave van *Fiorillo*; doch hij zal, waarschijnlijk, dezelfde persoon zijn als JOHANNES DUYVE. — Zie bij mij aldaar, en bij *Immerzeel* op JAN DUIVE, die er wel bij had mogen voegen, dat, zoo hij al een leerling van WOUTER CRABETH mogt zijn geweest, zulks dan alleen met diens kleinzoon kan hebben plaats gehad.

DUISART. (CHRISTIAAN) Ofschoon zijne geboorteplaats onbekend bleef, is het echter zeker, dat hij een landschapschilder is geweest, die vele dergelijke tafereelen, ook in miniatuur, heeft geschilderd, en dat hij in het *Haagsche Gildeboek* voorkomt op het jaar 1665, als „*Confrater der Confrèrie*”, en in een goeden ouderdom aldaar is overleden. Uit *Pieter Terwesten*, *Ms.*

DUJARDYN. (KAREL) Zie bij *Immerzeel* en bij mij op JARDIN. (KAREL DU)

DULIGNON. (ABRAHAM) Van dezen teekenaar, reeds bij *Immerzeel* vermeld, komt weinig kunst voor. Op de verkooping van *C. Buys*, te *Amsterdam* gehouden, in 1828, vindt men in den *Catalogus*, onder Nr. 4, op blz. 31 beschreven: *Een hut aan een water; met dekverwen, naar DECKER, door DUGLIGNON.* — Het portretje, dat van hem uitgaat, waarvan ik een paar exemplaren bezit, — daar hij aan eene tafel zit te teekenen, in een mantel gewikkeld, met een punthoed op, en in reeds gevorderden leeftijd voorgesteld — is door R. VINKELES in 1764, in 8°. geëst en niet

gegraveerd, zoo als bij den genoemden schrijver vermeld staat. — Later is mij, als geschikt, om de waarde van zijn werk meer te doen kennen, in de Verzameling van *Ploos van Amstel, Amsterdam*, 1800, eene teekening voorgekomen, die op blz. 128 van den *Catalogus* aldus staat vermeld: „*Een Landschap met hoog geboomte, ruïnen en eenen waterplas; met coleuren geteekend door HEM, naar J. RUISDAEL;*” welk stuk met f 27 is betaald.

DULL (A.) wordt als teekenaar opgegeven in den *Catalogus van Ploos van Amstel, Amsterdam*, 1800, op blz. 229: „*Gezigt van het dorp Baambrug, zeer uitvoerig met O. I. inkt geteekend door A. DULL;* — en *Dito naar het huis Adrichem, niet minder uitvoerig, met dito door DENZELFDEN*” die beiden met f 10. zijn betaald.

DULLAERT (HEYMAN) is reeds bij *Immerzeel* als schilder en dichter vermeld. — Ik kan hier nog bijvoegen, dat hij een theologisch Werk van *Drelincourt* uit het Fransch in het Nederduitsch overgebracht, en *Het verlost Jerusalem*, waarschijnlijk naar TASSO, in 1658, te *Rotterdam*, in 8°. in het licht gegeven heeft. — Onder de afbeeldingen van kunstenaars, die in folio door de lithographische pers te *Parijs* zijn verschenen, is er een, zijn portret voorstellende, doch daaronder is do naam van RUISDAEL geplaatst! — Uit het leven van DULLAERT is af te leiden, dat hij een man van middelen moet zijn geweest, hetwelk ik ook vermeen te zien in zijn geslacht, namelijk, dat *Abraham Dullaert* bij de zeventien Vroedschappen voor de stad *Rotterdam*, in den jare 1619, door Prins Maurits is verkozen, en in 1622 tot Baljuw, in welke betrekking hij stond aangeteekend tot den jare 1645. Zie *S. Lois, Cronycke der stad Rotterdam; 's Gravenhage*, 1746, in 4°. — zoodat deze, waarschijnlijk, een oom van hem is geweest. Immers deze naam komt voor in de geslachtslijst van HEYMAN DULLAERT. Zie zijn Levensberigt in *II. Dullaerts Gedichten, Amsterdam*, 1719, in 8°, uitgegeven door *David van Hoogstraten*. — In dit Werk staat zijn portret, zeer schoon door J. HOUTBRAKEN graveerd, waarnaar dat, hetgeen in het Werk van *Arnold Houbraken* voorkomt, werd genomen, en waaruit men zien kan, dat het bovengemelde gelithographieerde het zijno, en niet dat van RUISDAEL moet voorstellen.

DUMAR (J.) is een bekwaam kunstgraveur geweest, die in de tweede helft der XVIII. eeuw bloeide, blijkens het portret van DIONYS VAN NYMEGEN, door hemzelf geschilderd, in den jare 1775, en door J. DUMAR fraai in koper gebracht.

DUMOUSTIER, (GOTTFRIED) portretschilder van *Donai*, in *Vlaanderen*, bloeide in de eerste helft der XVII. eeuw. Hij is door *Félibien* ook onder de houtgraveurs gesteld, en die door *Papillon Dumontier* genoemd wordt. — Men kent van hem eene kopergravuro in 4°, die A. DU M. *Duacensis Inu. et fecit Romæ* betoekend is, voorstellende den gezant *Anton Emanuel Marquis de Weeth*, en waarvan de letters G. (A?) DU M. onzen kunstenaar zouden aanduiden. Zie *Nagler, Künstler-Lexicon*.

DUNDNI of DINDNI. (Ic. VAN) Zie bij *Immerzeel* en bij mij op DUYNEN. (ISAËC VAN)

DUPIRRE. (BALTAZIN) In de rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 26. Junij, 1468, aange-teekend: „A BALTAZIN DUPIRRE, peintre, païé pour XXXIIII jours qu'il a ouvré en icolo temps, à V S. pour jour, VIIJ L. X S.” Zie *Le Comte de Laborde, les Dues de Bourgogne etc. Paris*, 1851, in 8°.; *Tome II, p. 378*.

DUPPER, (L.) Wz., te *Dordrecht*. Deze Heer bezit eene kunstverzameling van onzo oude roemrijke Nederlandse school, en wel van eene uitgelezen soort, waarbij stukken van het eerste water, die door bevoegde kunstkenner's zeer worden geroemd.

DUPRÉ (DANIEL) is reeds bij *Immetzeel* beschreven. Ik voeg hier nog bij, dat hij ook de Graveerkunst heeft beoefend, zoo als ik eene prent voor mij heb liggen, als proef in zwarten druk, met defecten in de lucht, en in aqua-tinte afgewerkt, voorstellende: *Een gezigt bij een stadswal, met eenige schuren en woningen, waarbij een ronde toren en een spitsgevel daarop, met zeven kleine idem; eene vrouw, met een kind op haar arm, staat in de schaduw bij het gebouw op den voorgrond; een man klimt op den wal, en eene vrouw pompt water enz., beteekend D. D. P. f. Bologne 1786; groot, met de marge, 225 bij 182 str.; in het bezit van den heer J. Ph. van der Kellen, te Utrecht. — Zijne afbeelding, door H. W. CASPARI geteekend, in 1812, en door J. E. MARCUS gegraveerd, komt voor in het bekende Prentwerk, door den laatstgenoemde uitgegeven. — Van al de daarin voorkomende schildersportretten bezit ik afzonderlijke drukken, elk op ééne plaat, met marge enz., terwijl in het genoemde Werk-zelf twee of drie portretten op ééne plaat voorkomen.*

DUQUESNOY. (FLORIS) In de rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: „A FLORIS DUQUESNOY paié pour VIIJ jours à X S. par jour IIIJ L.” — Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder verrigt voor het groote feest van het Guldenvlies, te *Brugge*, op DARET. (JAQUES) — Hij kan wel een voorvader zijn geweest van de beroemde Belgische beeldhouwers FRANÇOIS en JERONIMUS DUQUESNOY.

DUQUESNOY (FRANÇOIS) of wel, FRANS VAN KENOY. De hooge verdienste van dezen beroemden Belgischen beeldhouwer staat reeds bij *Immerzeel* uitvoerig vermeld. — Hij is, in 1642, te *Livorno*, ten grave gedaald, doch om zijn groot talent door de Italiaansehe kunstenaars, uit lage ijverzucht, zeer benadeeld. — Dit is alles besehreven; doch niet algemeen is het bekend, dat een Hollandsch Edelman, *M. van der Merwede, Heere van Clootwyk*, die destijds in *Italië* vertoefde, aldaar alles gade sloeg, en ook als dichter zijne scherpzinnige opmerking er over heeft medegedeeld, in een 4°. boek, met zijnen naam, onder den titel van *Uyt-heemsen Oorlog ofte Roomse-Min-triumpfen. 's Gravenhage, by Isaac Burghoorn, 1651.* — Men vindt aldaar, op bl. 166, waarschijnlijk, het onpartijdigste oordeel, dat in *Rome* over zijn voortreflijk *St. Andries*-beeld werd geveld, zoo als uit het volgende blijkt: „*S. Andries* van FRANCESCO FIAMINGO, ofte FRANS KENOY van *Brussel*, in *S. Peeterskerk* te *Roomen* gemaakt, en door *d'Italiaenen*, ende meest BERNIN zijn nydieheyd, van plaets ende licht verandert, dat FRANCESCO voorn. nevens noeh eenige andre *affrontjes*, van spijt sijn sinnen, ende daarna sijn leven kosten, werd ook van velen gesegt dat hem *d'Italiaenen*, met yet in sijn *wijn* te werpen, hebben simpel gemaakt. — *Dat herden nijd van spijtichejd dee bersten, — Door wissen beytel van een Neerlands Kersten, — En d'heele-Moeder-kerk met sijnen glans bestraelt, — En wierd niet sonder re'en van sijne plaets gehaelt. — Soo lang den blijden dag sijn licht quam vleyen, — Kost daer geen In-lands hert sijn ooggen spreijen, — Of wierd verblixemt door sijn goddelijke kracht, — En diep gedrongen in een schaemts verblinde nacht. — Met recht daer selfs sijn Meester 't hert liet blijven, — En door sijn vremde kracht en konst verstijven. — Ik loof, komt immer hier de beeldestormery, — S. PEETER raekt alleen door sijnen luyster vrij. — OP HET SELVE BEELD. — Waer-om aen S. Andries het minste licht gegeven, — In Sinte Peeterskerk? — Waer-om niet boven alle beelde-konst verheven? — 't Verdoofd' al 't ander werk. — NOCH OP 'T SELVE. — Sach 't oude Roomen op, het gaf een Winners wagen, — Om dit vergode Beeld als in triomf te dragen; — En liet PRAXITELES ses Hengsten daer*

voor spannen, — *En al het Auler-werk, — Van Sinte Peeters kerk, — Als slaven achter 't spoor van sijne raeijen bannen, — En spijt 't misgunstig oog van haet en nortsen nijd, — Hem wierdt alleen den ruymen Tempel toe-gewijd.*” — Het is hier juist de plaats, om eene teregtwijzing te kunnen doen, en die ook reeds door het boven aangevoerde wordt geleverd, namelijk, de Italiaansehe Geschiedschrijver *Giampietro Bellori* heeft in zijn Werk, *Vite de pittori, scultori e arehittetti moderni*, vermeld, dat de daad van vergiftiging door zijnen broeder *JERONIMUS* was gepleegd. Zulke berigten worden zeer ligt overgenomen, en zoo vindt men die ook uitgedrukt onder het uitmuntende portret van *FRANCESCO DI QUESNOY, called il FIAMMINGO a sculptor; born at Brussels in the year 1594, and died at Leghorn (?) — Livorno — the 12 July 1643, by a slow Poison given him by his Brother, who confessed the Faet before he suffered.* — *Bellori.* — *PIETER VAN BLEECK sculp.* 1751, naar *A. VAN DYCK* in groot fol., in mijn bezit. — Zoo is dit feit als eene sebanddaad van broederhaat, zelfs onder het afbeeldsel van het slagtoffer daarvan, vereeuwigd! — doch, hoe was het mogelijk, dit onder het afbeeldsel te plaatsen, zelfs, al ware het zoo gebeurd? Zou het niet reeds treurig en schriklijk genoeg zijn, dusdanige regelen in de geschiedenis te moeten aantreffen, zoo als men die over het uiteinde, na geregtlijke uitspraak over *JERONIMUS*, reeds, met diep medelijden, ontmoet; — neen, ik beschouw dezo geheelo aantijging voor valsch. Het vermoeden van vergiftiging is waar; en dat het in *Italië* gemeenzaam is, deze in werking te brengen, waar eerzucht en eigenbelang zulke middelen veelal stil regtvaardigen, zal wel niemand ontkennen, die geen vreemdeling to *Rome* is; maar, *JERONIMUS*, wien de fortuin zeer gunstig was, kon in zijn armen broeder geen ander dan een gewenschten mededinger vinden, en hij zou die gruwdaad nog vóór zijne teregtstelling hebben beleden? Waarom spreekt dan bij ons geen geschiedschrijver van eene daad, die toch wel in zijne sententie zou vermeld zijn; er konden immers geene redenen bestaan, om ze daarna te verzwijgen? maar neen, de Italianen waren te wel bewust, dat het bedreven kwaad bij hen telhuis behoorde, en zij ook als zoodanig daarvoor to boek stonden, gelijk ik hier boven reeds heb aangevoerd; maar zij maakten gebruik van het vonnis, aan hem voltrokken te *Gend*, in 1654, om zich langs dien weg van dezen blaam to zuiveren, en *Bellor* voegde dit, ten gevallo zijner natie, in zijn genoemd Werk, doch welk berigt, zoo het waar was, dan altijd nog van *Vlaanderen* naar *Rome* moest komen! Maar genoeg, het is *Bellori*-alléén, en niet één Vlaamsehe Geschiedschrijver, die eene syllabe van deze misdaad meldt; zelfs *De Bie*, die met alles, wat de kunst zijner tijdgenooten betreft, zeer van nabij bekend was, en zijn *Gulden Cabinet* schreef, toen de genoemde bekentenis zou hebben plaats gehad, spreekt geen woord daarvan, en bijgevolg kan ik mij met dergelijke berigten, die bij ons vreemd en sleelits in den vreemde bekend zouden zijn, in dit geval niet vereenigen; en ik mag vragen waarom *Bellori* het Werk van zijnen voorganger *GIOVANNI BATTISTA PASSERI, (le vite de pitiori, seultori etc.)* die *DUQUESNOI* kan hebben gekend, niet heeft geraadpleegd, en die dit alles op goede gronden wederlegt, en van dezelfde meening uitgaat als ik, dat er geen afgunst kon bestaan, want *FRANÇOIS* was beboeftig, en zijn talent kon *JERONIMUS* toeh niet erven. Het was eene zielskwellig, die hem ondermijnde, en toen zijn geluk daagde, om aan het Fransehe hof to komen, waar hij in 1642 werd geroepen, is hij, op zijne reis derwaarts, in 1643, overleden, en dus niet in 1642, zoo als bij *Inmerzcel* staat vermeld.—Onze *FRANÇOIS* is to *Livorno* in het Minnebroeders-klooster begraven, en heeft bij het algemeen den roemrijken naam van den *Modernen POLYCLETUS* verkregen. — Nog moet ik hier bijvoegen, dat hij de Engelen van den baldequin, in St. Pieters-kerk, to *Rome*, heeft vervaardigd,

zoo als dit uitdruklijk staat vermeld in 'zijn levensberigt, te vinden bl. 58, deel II, van het Werk: *Vies des fameux sculpteurs depuis la renaissance des Arts, avec la description de leurs ouvrages, par M. D.; etc. Paris, 1787, in 8°.* — Bij dezen auteur vindt men aangehaald het bovengemelde, dat JERONIMUS nog vóór zijnen dood de misdaad zou hebben beleden, doch hij voegt daar tevens bij, „à ce qu'on dit”, en geeft alzoo duideljk te kennen, dat zulks nog verre van zeker is. Zie bl. 55, en ook nog over zijne jeugd, op zijnen vader, DUQUESNOY. (JERONIMUS) — Een, door JAN VAN HOECK geschilderd portret was op de rijke kunstverkoopng van *Le Comte Despinoy, te Versailles, 1850, onder Nr. 309 van den Catalogus*: „FRANÇOIS DUQUESNOY, connu sous le nom de FRANÇOIS FLAMAND, tenant de la main droite un bas-relief, en marbre, qui représente une Bacchanale. Cheveux blancs, ondulés, et tombant sur un manteau noir.” H. 53, br. 75 dm. Nedl.

DUQUESNOY, (JERONIMUS) de vader van FRANÇOIS, en diens broeder JERONIMUS DUQUESNOY, was, volgens het berigt bij *De Bie*: „Een fray heldtsnyder ende redelyek in de konst ervaren” die te *Brussel* zijn bedrijf uitoefend, in het laatst der XVI. en het begin der XVII. eeuw. — Hij was de leermeester van zijne genoemde zonen. — Het is meldens waard, wat de genoemde Auteur verder heeft aangeteekend over den jeugdigen ijver van den zoon FRANÇOIS, waaruit het weder blijkt, dat, hoe de menseh ook met edele hoedanigheden is begiftigd, deze toch aangekweekt moeten worden, zullen ze eenmaal tot nut voor het algemeen bloeijen. Het is de onvermoeide, onafgebroken ijver, die het talent vormt, en geene waanwijsheid met vlugge begrippen kan tegenover de praktijk eenig gewigt in de schaal der maatschappijke verdienste leggen, en moge het volgende tot leering van jeugdige kunstenaars strekken, hoe men een FRANÇOIS DUQUESNOY wordt. *De Bie* zegt, namelijk, van onzen FRANÇOIS sprekende: „Ende also vroeg verliesende syn Moeder, diekwyls door den steuren en seherpen aert van syn stiefmoeder belet synde naer syn apetyt ende in-gheborn ghenegentheyt dese groote eonst van teekenen, boetseren en belt-snyden te oeffenen, vondt hy een loose remedie om by nachten rust te moghen hebben in 't hanteren van syn handt-werek, wist syn keersen oft lampe (daer de voorghenoemde stiefmoeder seer seherp op was) verborghen te laeten branden in eenen aerden pot, die hy daertoe ghepraetiseert ende ghemaect hadde, sulexx dat hy savonts slaepen synde, van syn Moeder dikwils werdt besocht om te sien oft hy syn licht uitghedaen hadde, ende het heel huysghesin in rust sijnde, broght hy heele nachten over om met de stille eenigheyt de hersenen van syn verstandt te laeten uytwreken de voorbelden van syn ghepeysen.” — Verder meldt hij nog dat, — „noeh heel jonek synde, hy de kinderkens maecte, die op de *Facciate* (gevel) syn van de kereke der Jesuiten binnen *Brussel*.” enz. — Laat naechtlicht bragt vroeg dag.

DUREN, (P. VAN) een kunstbeoefenaar, die nog niet is vermeld. — In den *Catalogus* der nalatenschap van den schilder JACOB VAN STRY, verkoecht te *Dordrecht*, komt, onder Nr. 17, voor: *Een Boomrijk landschap, goed geschilderd door P. VAN DUREN.* — Van dezen naam zijn in *Gelderland* meer bekwame mannen geweest, die, als Arehiteeten van buitenplaatsen en wat daarop betrekking heeft, zieh, met goed gevolg, hebben bezig gehouden.

DURET. (DANIEL) In de oude grafelijke rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Arehiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op het jaar 1448—49 aangeteekend: „A DANIEL DURET, painetre de *MdS.*, pour don a luy fait pour considération des services qu'il a faits a *MdS.* à cause de plusieurs ouvraiges, de son dit mestier, qu'il a faits, pour le fait de galées, que *MdS.* a nagaires fait faire et mettre sus, et aussi pour lui aidier à deffroier de la dite

ville de *Bruges* et avoir ung cheval pour aller es dits pays de *Bourgogne*, avec et en la compaigny de messire *Jeuffroy de Thoisy*, XXIIIJ livres." Zie *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc. Seconde parti; Paris, 1849, in 8º. Tom. I., p. 394.*

DU RIEU. (FLORENT) Zie RIEU. (FLORENT DU)

DURLEU, (A.) een onvermeld kunstgraveur van middelmatige verdienste. Van zijn werk hob ik voor mij liggen het portret van *Wilhelmus Schortinghuis, laatst predikant te Midwolda, geb. 1700, gest. 1750*, houdendo een beek in de regterhand, in ovaal, waaronder een zesregeligen Hollandsch vers van *J. Bolt, gr. fº*, beteekend *L. VAN DER WARE pinx., J. Spandau excudit, A. DURLEU sculpsit. 1760.* — Het graveerwerk heeft, zeker, de waarde van het schilderstuk niet verhoogd. — Het komt mij voor, dat beide dezo kunstenaars in *Groningerland* te huis behooren, waardoor zij met hunne halve bekwaamheid, en bij de weinige historische kunstberigten uit die streken, onvermeld zijn gebleven.

DURREN (OLIVIER VAN) was, volgens *Van Spaen, Beschryving van Rotterdam*, een „Portret- en Historieschilder." — Meer berigten zijn mij aangaande hem of zijne werken niet voorgekomen.

DUSART (C.) Het is wel vreemd, dat bij den bekenden CORNELIS DUSART, den mastrever en leerling van ADRIAEN VAN OSTADE, met wien hij wel in kracht, doch niet in kleur, in zijne taferelen heeft geëvenaard, geene melding werd gemaakt van zijne ouders of verwanten. — De hier opgeveerde C. DUSART is een andero, en ik werd tot deze opmerking geleid door een kunstvoorwerp, in mijn bezit, namelijk, de afbeelding van *Johan Rippertsz van Groenendyck, in syn leven elfmaal Burgemeester der stad Leyden enz. Geboren tot Leyden den 22 Maart 1581, en aldaar oock in den Heere ontslapen, den 26 January 1650*, waaronder een twaalfregeligen vers van *Franciscus de Laet. C. DUSART delineavit. 1649. C. V. DALEN sculp. Banheyning excudit, in gr. fº*; waaruit ten klaarste blijkt, dat deze C. DUSART, welligt óók CORNELIS, een geslacht vroeger was dan onze bekende CORNELIS, hierboven vermeld, en misschien wel zijn vader of oom kan geweest ziju. — In allen gevallo is dezo een kunstenaar, die op de helft der XVII. eeuw, waarschijnlijk, to *Leyden* bloeide, en het vermeldo portret heeft geteekend nog bij het leven van *Groenendyck*, hetgeen eerst na diens overlijden door VAN DALEN is gesneden, en welks geheel eene goede afbeelding zelfs voor de kunst van dio dagen kan genoemd worden. — Ik boek dit een en ander, om hem zoe voor verdere vergetelheid te bewaren.

DUSART. (CORNELIS) Als vervolg op dit Artikel van *Immerzeel*, voeg ik hierbij, dat zijn portret, geteekend op perkament, in de verzameling van *Van der Marck, Aegidz.*, verkocht to *Amsterdam*, in 1773, onder Nr. 1817 van den *Catalogus*, voerkomt; en verder, dat op do kunstverkoop, to *Parijs*, in 1844, der nalatenschap van *Clausin*, eene Teekening van den genoemde meester f 100 gold, en eene idem, een *Couranten-lezer, f 65.* — Papieren-kunst komt weuig van hem veor. — Nog moet ik hier bijvoegen, dat er eene schilderij, als door hem vervaardigd, staat vermeld, die, zoe do voorstelling waar is, niet van hem kan ziju, namelijk, eene afbeelding van do bij ons befaamde *Kaat Mossel*, onder Nr. 100 van den *Catalogue de Tableaux etc. de Feu Mr. P. F. TIERGHIEN, ancien Banquier, à Bruxelles. (1828?) etc.*, aldus beschreven: „*Kaat Mossel, femme du peuple, renommée par son attachement à la maison d'Orange, tenant de main droite des feuilles de papier, sur lesquelles sont peintes une branche avec une orange, et portant pour devise: ORANJE IN 'T HART, de l'autre main tenant une fourche à laquelle est attaché un tablier blanc fcsant drapeau, porté sur son épaule, etc.*” —

Indien nu dit stuk werkelijk door hem is geschilderd, dan heeft *Kaat Mossel* eene voorgangster gehad, en de bij ons bekende, onder Prins *Willem V.*, zoo geruchtmakende vrouw, zou dan *Kaat Mossel de II.* moeten heeten, en zij, die alsdan de beschrevene kan hebben gekend, haar in hare woelingen en denkbeelden hebben nagevolgd, waardoor zij den naam van hare voorgangster mag hebben verkregen, want haar eigen naam was *Catharina Mulder*, — en als zoodanig is mij alleen haar *portret* bekend, door *J. HULSTKAMP* zeer slecht gesneden, naar de teekening van *A. BOON*, in 4°., waarvan ik een exemplaar bezit. — Deze kan dus onmogelijk in 1787 door onzen *DUSART* geschilderd zijn, die in 1704 is overleden. Ik vind derhalve in deze zaak te meer grond voor gezegd gevoelen, daar mij vreemd is voorgekomen de naamsverandering, en bovendien, omdat zij niet met mosselen te koop geloopt of ze te koop gehad heeft, want, dit weet ik zeker, dat haar bedrijf zoetekoek-verkopen was, zoo als zij op de kermessen enz. met een koekkraam, die, naar den eisch des tijds, opzigtelijk met oranjelinten was gesierd, steeds werd gevonden. — Welligt is er dus vroeger eene vrouw geweest, die, in volkswoelingen over het verkiezen van het Stadhouderschap, eene gelijke rol heeft gespeeld. — Hij heeft ook de ets- en graveerkunst, in mezzo-tinto uitmuntend beoefend. Men vindt de letters *c. d. fecit* op de gravuren, in laatst genoemde manier, voorstellende de *viyf Zinnen*, allen nagenoeg h. 8 dm. 8 str., br. 6 dm. 7 str. — *Bartsch*, in zijne opgave der prenten van *CORNELIS DUSART*, levert de beschrijving van 16 etsen en van 25 gravuren in zwarte kunst, maar spreekt niet, zegt *Brulliot*, van de genoemde *viyf Zinnen*, welke deze uitvoerig beschrijft; — zij zijn evenmin vermeld in den *Catalogus van Rigal*. — Hiervan zijn kopijen door *JEAN THEOPHILE PRESTEL*; daar staat op *D. f. i.* of *J. f. d.* welke letters worden verklaard, te beduiden: *DUSART fecit invenit*. — *J. GOLE* heeft mede naar zijn werk gegraveerd, en vele van zijne gravuren uitgegeven, zoo als *de twaalf Maanden van het jaar*, die vol geest geordonnanceerd en fraai bewerkt zijn. — *DUSART* is ook nog aangeduid door de letters *c. d. i.* en *c. d. s. f.* Dit laatste monogram vindt men op een prentje, zijnde *een Man*, borststuk, van voren te zien, met een hoogen, ronden hoed op. Hij glimlacht, en bespot met de regterhand den aanschouwer. Van onder staat: *Quam meminisse juvat*. h. 3 dm. 8 str., br. 2 dm. 11 str., zeer raar. — De beste zijner prenten in mezzo-tinto vindt men vermeld, als de volgende te wezen: *Een oud man, die op eene viool speelt, bij een boeren-gezelschap*. — *Een meisje, dat bij een monnik biecht*. — *Een boer, die een papier leest, en eene fles vasthoudt*. — *Het Apengezelschap*. — *Een Indiaan, dansende met een meisje*. — *Een meisje, dansende, met een theepot in hare hand*. — De genoemde *twaalf Maanden* en de *viyf Zinnen*. — De geëtste zijn: *eene Gelagkamer, met een boerengezelschap*. — *De groote Dorpskermis*, 1685, — en *de kleine Kermis*, 1685. — *De verliefde Schoenlapper*. — *De Dorps-Chirurgijn*, 1695. — *De Dorps-Doctor*, 1695. — *Een Dorps-gelagkamer, met drinkende boeren, en een man, die op eene viool speelt*, met een onderschrift, beginnende: *„Rusticus ex animo, non pullus Hypocrate gaudet*. — en *Een Dorpsfeest*, *c. DUSART pinx.*

DUSMAN. (*CORNELIS*) *Nagler* noemt hem als een kunstenaar van *Amsterdam*, die landschappen, gedierten enz., in eene goede manier, heeft geschilderd; voorts, dat hij zich langen tijd te *Vicenza* heeft opgehouden, en aldaar, omstreeks 1680, overleden is. — Hij is mij nimmer ergens elders voorgekomen, en ik vraag dus of deze naam wel rigtig zou wezen, en welligt niet op *CORNELIS HUYSMANS*, die in den vreemde zoo ligt in *HUSMAN* en *DUSMAN* kan veranderd zijn, slaan moet?

DUVAL (ROBERT) is reeds bij *Immerzeel* vermeld. — Tijdens zijn verblijf in *Engeland*, werwaarts hij zich, op last van koning Willem III., moest begeven, om op *Hampton-Court* de cartons van *Raphael* te plaatsen, en tevens het beschadigde te herstellen, heeft hij zich levensgroot doen schilderen door den Ridder GONFRIED KNELLER, hebbende een rol papier in de hand; h. 29, br. 24 Rhijnl. dm., welk portret in de beroemde verzameling was van *J. van der Marek, Aegidz, te Leyden*, en verkocht, te *Amsterdam*, in 1773, zijnde Nr. 467 van den *Catalogus*. Waar dit portret belandde, of het in plaat gebracht, en het portret, dat in *Descamps* en in *Van Gool* voorkomt, daarnaar genomen is, bleef mij onbekend.

DUVAL, (SAMUEL) geboren te 's *Gravenhage*, in 1697, was een leerling van zijn vader, ROBERT DUVAL; hij heeft voor zijne studie *Italië* bezoekt, en, teruggekeerd zijnde, slechts den ouderdom van 36 jaren mogen bereiken. Uit *Pieter Terwesten, Ms.*

DUVIVIER. (JEAN) Deze beroemde medailleur werd, te *Luik*, in 1687, geboren, en heeft aldaar de beginselen dezer kunst geleerd. Hij ging vervolgens naar *Parijs*, om er zijne studiën voort te zetten. Nog heden ten dage bewondert men de zuiverheid der teekening, de zorg en bevallige uitvoering van zijne werken, zoo als hij de beeldtenis van *Lodewijk XV.*, in verschillende leeftijden, geleverd heeft. Deze koning schatte zijne kunstverdiensten zoo hoog, dat hij hem eene woning in de *Louvre* aanwees, met een aanzienlijk jaarwedde daaraan verbonden, en waar hij ook is overleden, in den jare 1761, den lof van een zacht en bescheiden karakter nalatende. — De Fransche Academie heeft hem tot lid verkozen. — Hij heeft een zoon, BENJAMIN, nagelaten, die, in 1730, te *Parijs* geboren, aldaar, in 1795, overleden is. — Hij was muntgraveur van *Lodewijk XVI.* en heeft met roem de kunstbaan van zijnen vader betreden. Zie *H. Bolzenthall, Skizzen zur Geschichte der modernen Medaillen-Arbeit; Berlin, 1840, in 8°, blz. 262 en 281.*

DUVIVIER. (JEAN MARTIN) Van dezen, in zijn tijd beroemden kunstrijver vindt men in de oude kerk van *St. Lambert*, te *Luik*, een zeer groot draagbaar, *scutelingvormig kruis*, door hem uit 350 oncen goud en zilver vervaardigd; aan de uiteinden daarvan zijn vier medaillons geplaatst, voorstellende de *II. Maagd en de II. Bisschoppen Maternus, Lambertus en Hubertus*; het geheel is verder met edelgesteenten rijk versierd. Dit stuk werk werd door het kapittel aan hem ter vervaardiging opgedragen, in de XVI. eeuw. Zie *Essai sur la Cathédrale de St. Lambert à Liège, par le Baron V. d. Steen de Jehay; Liège, 1846, bl. 209.* Hij kan wel de stamvader zijn geweest der reeds vermelde DUVIVIER'S. — Zie aldaar.

DUYFHUISEN of DUIFHUIS (...) is, waarschijnlijk, een kunstliefhebber geweest, want weinig komt er van zijn werk voor; alleen vind ik bij *Hoet en Terwesten* een stuk vermeld, namelijk: *Een boerengezelschap, door DUYFHUISEN; f 25,15; en Een boerenkeuken, door DENZELFDEN. f 14.*, hetgeen in den saaijen waaijerschildertijd veel was. Het werk heeft denklijk kunstverdiensten, als men den prijs in aanmerking neemt, daar op de eerstbedoelde verkooping, te 's *Haage*, gehouden in 1744, een *Landschap* van JAN ROTH, f 25., en een *idem* f 13., een BREKELENKAMP f 5,75, en *Twee stuks* door PHILIP WOUVERMAN f 15. hebben opgebracht. — Nog vind ik op eene kunstverkooping van *Mr. Iman Pauw*, te 's *Haage*, in 1779 gehouden, onder Nr. 45: *Een man, zijne pijp stoppende, met een daarbij zittend mannetje, dat leest, zeer natuurlijk* door DUIFHUIS op paneel; h. 8, br. 6 dm. — Het is hier de plaats, nog het volgende aan te teekenen: ik bezit eene schilderij en camaïeux geschilderd, voorstellende eene *II. Familie, Maria met Jesus, waarbij Joannes de Dooper, en diens moeder Elisabeth*, groot ongeveer zes bij zeven palmen, en dat mij toeschijnt, naar een Italiaansch stuk van ANDREA DEL SARTO te zijn genomen, waar, achter op, met oud schrift, in verw staat: DUIFHUIS. — Of dit

nu de naam van den maker, of wel van een vroegeren bezitter is, durf ik niet beslissen. — Het is in zijne soort uitmuntend geschilderd, en komt mij voor, gediend te hebben, om er verkleind eene gravure naar te maken, hetgeen in vroegere tijden meer het gebruik was, dan op papier eene teekening tot dat einde te vervaardigen: vandaar het aantal, op papier, in het graauw, of met twee kleuren geschilderde onderwerpen, waar prenten van uitgaan.

DUYNEN, (ISAAC VAN) door *Immerzeel* vermeld, werd te *Antwerpen* geboren, doch in welk jaar, is onzeker. — Hij schilderde zeer fraai en natuurlijk visschen en andere stillevens. — In 1664 woonde hij te 's *Gravenhage*, daar het uit het *Gildeboek* der Kamer van *Pictura* blijkt, dat hij toen als medelid is ingekomen, en, zoo vermeend wordt, in 1688 of 1689, daar is overleden. — Of hij verwant was met den Antwerpschen JAN BAPTIST VAN DUYNEN, is niet stellig gebleken, hoewel hij diens vader of broeder had kunnen zijn. Dus verre *Pieter Terwesten, Ms.* — *Bryan-Stanley* zegt, dat hij te *Dordrecht* werd geboren, omstreeks 1670 bloeide, en met goed gevolg zee- en riviervisch geschilderd heeft. — Van dezen meester heb ik eene fraaije schilderij gezien, zijnde zeevisch in natuurlijke grootte, goed gepenceeld, alhoewel echter niet zoo fijn en natuurlijk van kleur, als die van ALBERT VAN BEYEREN. — Ik heb de opmerking gemaakt, dat de naam op die schilderij niet overeenkomt met den hierbovengestelden, dewijl ik er op lees, ic. v. DUNDNI, of DONDNI, *f.* Of dit nu eene onduidelijkheid is, of wel dat de Biographisten er DUYNEN van hebben gemaakt, kan ik niet beslissen. — Er schijnt een oudere kunstenaar, G. VAN DUYNEN, — Zie aldaar. — te hebben bestaan, die, te 's *Gravenhage*, vóór 1673 is overleden, en deze zou zeer wel zijn vader kunnen geweest zijn.

DUYNEN, (G. VAN) een lid van de Haagsche Confreriekamer van *Pictura*, die, waarschijnlijk, een liefhebber in de kunst is geweest. — Uit het volgende stuk blijkt, dat hij een klein legaat aan genoemde Kamer heeft gemaakt, doch tevens, dat hij zeer nalatig is geweest in het betalen zijner contributie-gelden, van welke tegenstrijdigheid ik geen oplossing weet te geven. Zichier een afschrift van het *Ms.*, in mijn bezit: „Extract uyt het Fonsboek van de Haegse confrerye ende schilders-broederschap. — Belaste by desen myne Erfgenamen dat zy naer mijn overlijden binnen de tyt van ses weecken aen de *Haeghsche Confrerye ende schilders Broederschap* sullen betalen de somma van sessendertich Car. gulden, dewelcke ick haer legatere, omme redenen my daertoe moverende. In oirconde geteekent, ende was uytgetrocken *f* 36.— Ende met eygen hant geschreven den 17. November 1666, en geteekent G. VAN DUYNEN. Accordeert mettet voors. register van de fons, 't gene ick getuyge als secretaris J. Hertmans de Custre.” In margine staat nog het volgende: „Is noch schuldich voor den jaerlycxen contribuantpenn. *f* 3,3. van den jare 1668—1673 *f* 18,18 (maakt met de) *f* 36. (zamen) *f* 54,18.”

DUYSENT (COR. CL.) was een kunstgraveur, die in de eerste helft der XVII. eeuw bloeide. Zijn gewoon monogram is c. c. d., volgens *Brulliot en Heller (M.)*, die hem CORNELIUS CL. DUYSEND of DUSEND noemen, doch geene bescheiden nopens hem of zijne werken hebben gevonden. — Zooals de naam hier aan het hoofd staat, heb ik dien aangetroffen op eene zeer goede, door hem gegraveerde Titelprent, voorkomende voor het Werk: *Justini historiarum etc.*, door *Isaac Vossius; Leyden, by Elsevier, 1640.* — Hierdoor opmerkzaam gemaakt zijnde, zal men wel meer van zijne werken ontdekken, om verder over zijne verdienste te kunnen oordeelen. — Ik zou de letters CL. voor CLAESZON kunnen aannemen, zoodat hij alsdan voluit CORNELIS CLAESZON DUYSENT zal hebben geschreven. — Later zag

ik nog een Titel, in 12°. *L. Annæus Florus* etc. *Salmasius addidit Lucium Ampelium* etc., mede bij bovengenoemden uitgever, A^o. 1638, en beteekend cor. cl. DUYSEND *sculp.*

DUYSTER. (W. C.) Dezen naam vindt men, waarschijnlijk, door verkeerde opgaven bij andere auteurs, ook wel als WILLEM DEYSTER vermeld; — Zie aldaar. — doch hij zal wel een-en-dezelfde persoon geweest zijn. — Zoo als ik hem hierboven heb gesteld, komt hij voor, met sierlijk letterschrift, onder eene gravure, in mijn bezit, van WILLEM JACOBSZ. DELFF in kl. 4°. en dus een tijdgenoot van DUYSTER, zijnde een uitmuntend portret van *Joseph Del Medico Cretensis* etc., door hem geschilderd. Hij heeft een hoed op het hoofd, een linnen kraag om den hals, en een toga met bont; de achtergrond is helder, en het beeld in ovaal gevat.

DUYSTERN. (J. VAN) Bij den verdienstelijken landschapschilder A. VAN 'T ZANT, te *Deventer*, zag ik eene zeer goede schilderij, zijnde een *Stilleven*, waar duidelijk op te lezen staat: J. VAN DUYSTERN *pinx.* Zij moet, naar mijn oordeel, omstreeks het midden der XVII. eeuw zijn vervaardigd. — *Houbraken*, II. dl., bl. 145, noemt, ter loops, onder een aantal Antwerpsche schilders, DUISTER, als een gezelschapschilder. Dat deze misschien dezelfde is als bovengenoemde, zou ik wel denken, en de namen DUYSTER en DEYSTER, — Zie aldaar. — die ook nog voor toelichting vatbaar blijven, staan alsdan met den eerstgemelde in verband.

DUYTS (JOANNES DE) is een zeer bekwaam portret- en historieschilder geweest van *Antwerpen*, en werd aldaar, in 1628, geboren. *De Bie* zegt van hem: „Den Constbarende en Weetlustigen JOANNES DE DUYTS vermaerd schilder der wytbefaemde Stad *Antwerpen*, denwelke door zijn oversoete en lieflijke Const-Penseel voortbrengt veele en menigvuldige ordonnantien, zoo Goddelyk als poëtisch ende Hydensche historie, blijkende aan verscheden altaarstukken enz.” — Hij vult verder tot lof van dezen meester eene geheele bladzijde van zijn Werk. — Alleen kan ik eenigzins oordeelen tot hoeverre hij de kunst in het portretschilderen heeft gedreven, uit de afbeelding van ARTUS QUELINUS, *den Jonge*, door hem geschilderd, en door C. LAUWERS gegraveerd, welk portret in het Werk van *De Bie* voorkomt, en gunstig over hem doet denken. Hoe komt het dan toch, dat *Houbraken* dezen meester heeft overgeslagen, daar hij *De Bie* voor zich heeft gehad? Anderen hebben den naam wel vermeld, en naar *De Bie* verwezen, om zulk talent niet in het duister te laten. — Nog vind ik een A. DUYTS in de hertogelijke Galerij te *Salzthalen*; aldaar was, volgens den *Catalogus (Braunschweig, 1776)*, onder Nr. 106, in de *Tweede Galerij*, eene schilderij aanwezig: „*Venus gezeten op een rustbed*, het bovenlijf ontbloot, bij eene nachtafel, waarop een halssieraad ligt; zij omvat *Cupido*, die voor haar staat, en eene zijner handen op hare borst heeft gelegd enz.; dock, br. 2 vt., h. 2 vt., 8 dm.” beteekend A. DUYTS. Is dit nu weder werk van eene andere hand dan van eerstgenoemde? — Mij is deze naam nergens elders voorgekomen, en dus geef ik hem hier eene plaats, om verdere bescheiden uit te lokken.

DUYTSCH, (F. E.) een teekenaar en graveur, die op het laatst der XVIII. eeuw bloeide. — Ik heb voor mij liggen een *Vignet*, voorstellende een *Grafmonument*, als een Sarcophaag afgebeeld, met verder zinnebeeldig bijwerk, waar boven het Alziend Oog. Op het monument staat te lezen C. S. DUYTSCH, overleden den 7 November 1795, en beteekend F. E. DUYTSCH *fecit.* Het geheel doet zich, voor zulk werk, vrij wel voor.

DUYVE (JAN) was een kunstenaar, geboren te *Gouda*, die, in den bloei van zijn leven, aldaar ten gravo daalde, weinig maanden vóór zijn medeleerling, AART VAN WAES, met wien hij, waarschijnlijk, *Italië* heeft bezocht, en die, in 1649, ook

te *Gouda*, is overleden. Zie *W(alvis), Beschryving der Stad Gouda* enz., I. deel, bl. 335.— Dit is dezelfde persoon als DUINEN en DUIVEN, — Zie aldaar. — en DUIVE bij *Immerzeel*, die, in navolging van andere auteurs, zegt, dat hij een leerling van WOUTER CRABETH is geweest, waardoor gewoonlijk wordt verstaan van den beroemden glasschilder: doch, dit is onmogelijk, en wanneer zulks ook, gelijk bij *Walvis*, beschreven staat, dan hebbe men het immers zoo te begrijpen, dat het bij den *kleinzoon* van den beroemden CRABETH wezen moet. — Zie nog bij mij op DUYVE of DUIVEN. (JOHANNES)

DUYVE of DUIVEN (JOHANNES) was, volgens *Fiorillo*, een leerling van DIRK CRABETH, doch ik geloof, dat deze en de reeds vermelde JOHANNES DUINEN, leerling van WOUTER CRABETH, wel één-en-dezelfde persoon zal zijn, en verkeerdelijk door hem vermeld is. Immers ik vind bij *W(alvis), Beschryving der Stad Gouda*, I. dl., blz. 334: „JAN DUYVE, leerling van WOUTER CRABETH” (wel te verstaan den *kleinzoon* van dezen) „was vaardig in 't schilderen, meest in het conterfeiten. Hy schilderde den Minrebroeder *Gregorius Simpernel* na syn dood, wierd rijkelyk door de menigte copyen, die hy te maken kreeg, beloond; uit welk inzicht hy het principaal om niet deede, zeggende: *dat die doode veele levende verwekken zoude*, gelijk ook geschiede. Hij stierf *Ter Goude* aan eene schielijke beroerdheid in 't jaar 1649.” — Verder vind ik nog bij gemelden auteur, dat „JAN DUYVE of J. A. DUYF een weesjonge was, uit het Heiligen-geesthuis, een goed konterfeiter, die de Regenten van dat huis, in het jaar 1636 vermeld, schilderde,” — en die waren: „*Cornelis Pietersz. de Lange. — Alewyn Janz. van Hoven. — Jan Jacobz. Herman. — Dirk Frederiksz. Beuckel. — Cornelis Jacobsz. van Steyn. — Gerrit Jansz. 't Hart;*” daarbij staat verder de geschiedenis van het portret van *Simpernel*, hierboven vermeld, zoodat al de genoemde kunstenaars één-en-dezelfde persoon zijn. — Zie bij mij op DUYVE. (JAN)

DUYVELANDT (JACOBUS VAN) komt voor op de lijst der zeven-en-veertig kunstenaars te 's *Hage*, die, in den jare 1656, aldaar eene *Nieuwe Kamer van Pictura* hebben opgericht. — Of hij vermaagschapt was aan DIRK DUYVENLAND, door *Houbraken* beschreven, is onzeker, even als de aard zijner kunstwerken; doch wel weet men, dat hij in 1660 als overleden op de lijst der contribuerende leden van gezegde Kamer staat aangeteekend.

DYCK. (... VAN) Dezen heb ik nergens als kunstgraveur vermeld gevonden. Echter zag ik in *Van Heussen en van Ryn, Utrechtsch Bisdom, II dl., blz. 83*, in f°, het portret van *Abraham van Brienen, Theologie Doctor en Priester, te Utrecht*. Hij is, in een vertrek, op een stoel, in zijn kerklyk gewaad, gezeten aan eene tafel met boeken, en waarop ook een crucifix is geplaatst; achter hem een uitzigt op *Utrecht's* Domstoren en Buurtkerk, waaronder GIO. WYCKERSLOOT *pinx.*, en VAN DYCK *sculpt.*, *Arnold van den Eynden excudit, Ultrajecti*. Zeer groot f°. Het geheel is vrij goed gesneden. — Vreemd komt het mij dus voor, dat er niet meer werken van hem bekend schijnen te zijn, bij zooveel bekwaamheid als hier blijkt. — Misschien was hij óók een Utrechtsche geestelyke, gelijk de genoemde GIO(VANNI) of JOHANNES WYCKERSLOOT, — Zie aldaar. — en mogelijk wel heeft ADRIANUS VAN DYCK, die een tijd-, stad- en ambtgenoot van *Van Brienen* en WYCKERSLOOT was, uit liefhebberij de graveerstift gevoerd. — Later heeft hij zich van het herderlyk leven afgescheiden, en, in 1695, te *Delftshaven*, zijne dagen geëindigd. Zie *ibid*, blz. 280. — Ik durf alzoó deze plaat geheel voor Utrechtsch werk houden, te meer daar zij ook te *Utrecht* uitgegeven werd. In den *Catalogue raisonné de Dessins et d'Estampes etc. de Ch. van Hulthem; Gand*, 1846, in 8°, blz. 234, Nr. 1435, staat die prent onder de door ANTHONIE VAN DYCK-

zelveu geëtste portretten vermeld. Deze vergissing is zeker daardoor ontstaan, dewijl men den persoon, die wordt voorgesteld, en ook den schilder niet kende, evenmin als dat er een graveur van dien naam bestaan heeft. Overigens heeft men den uitgever *Arnold van den Eynden*, te *Utrecht*, met dien van den Antwerpschen uitgever *Mart. van den Enden* verward. Dit is mij meer voorgekomen. — *Frederik Muller*, in zijn *Catalogus van Portretten*, Nr. 722, beging mede eene vergissing met dit portret, daar hij den genoemden uitgever als graveur, en niet VAN DYCK als zoodanig vermeld heeft.

DYCK (ABRAHAM VAN) wordt ook wel de *Alkmaarsche* VAN DYCK genoemd. Deze moet een bekwaam figuurschilder zijn geweest, naar de prijzen te oordeelen, welke zijne werken, in de laatste helft der vorige eeuw, hebben opgebracht, als op eene Verkoopung, gehouden te 's *Hage*, in 1752, onder Nr. 42: *Een kapitaal stuk, zijnde een biddend gezelschap*, door ABR. VAN DYK, f 60.—; op eene idem, te *Leuven*, in 1765, onder Nr. 29: *De II. Maagd met St. Joseph en St. Jan, op paneel* door ABR. VAN DYK, h. 9, br. 7 dm., f 10.—; en te *Antwerpen*, in 1768, onder Nr. 35: *Een dronke bedelaar, zeer schoon naar het leven geschilderd door den Hollandschen* VAN DYK, op doek, h. 32, br. 25 dm., f 25,25. — *Terwesten*, uit wiens *Catalogus* ik het vorenstaande heb getrokken, laat op het laatste artikel eene Noot volgen: „*Hollandsche* VAN DYK: of men daardoor PHILIP VAN DYK, of de zoogenaamde VAN DYK van *Alkmaar* of van *Dordt*, of nog een ander verstaan moet, is onzeker, en tenminste my onbewust.”— Naar het eerste en laatstgemelde zou men, door de overeenkomst der tafereelen uit het menschlijk bedrijf, kunnen afleiden, dat beiden van ABRAHAM moeten zijn, hoewel de voornaam bij het laatste niet voorkomt, en hij echter door *Terwesten* in zijn Register op ABRAHAM is gezet, die zulks als zijn werk opgeeft, waarin ik dus moet berusten.— In den *Catalogus* van *Hoet*, II. dl., blz. 88, komt, onder Nr. 130, voor: *Een oud man* door den ALKMAARDER VAN DYK f 11.— hetwelk ik voor werk van ABRAHAM moet houden, die, waarschijnlijk, door hem als zoodanig naar zijne woonplaats zal zijn genoemd, om hem van anderen van dien naam te onderscheiden. *Hoet* kon, met en door zijn vader, eene eeuw vroeger, over tijdgenooten grondiger spreken dan *Pieter Terwesten*. — *Houbraken* noemt, in het voorbijgaan, „ABRAHAM VAN DYK, die moderne ordonnantiën schilderde, en zijn meeste leven in *Engeland* heeft doorgebracht.” Dit is ongetwijfeld dezelve, en tevens de reden, waarom zijne stukken hier zoo schaars voorkomen.— Bij *Van Eynden* en *Van der Willigen* wordt hij ook vermeld, en ik laat hier nog volgen de beschrijving van een meer belangrijk, door hem geschilderd stuk: *In een rijkelder bij eenige okshoofden zit een deftig gekleed man, voor wien een knecht een roemer wijn schijnt te tappen, sprekende met een ander, die, met een roemer in de hand, voor hem staat; het door de deur invallend licht doet een uitmuntend effect, en is meesterlijk geschilderd*; h. 26, br. 19 dm., zijnde Nr. 47 van den *Catalogus* der kunstnatenschaap van *D. van Dyl*, te *Amsterdam*, in 1813, door *II. Vinkeles* verkocht.

DYCK. (ANTHONIE of ANTONIE VAN) Over dezen Fenix der Schilderkunst is veel geschreven en ook, naar waarde, bij *Immerzeel* geboekt, die zich echter alleen bij de bekende loopbaan en werken van VAN DYCK heeft bepaald, zonder in bijzonderheden te treden, die nogtans voor de geschiedenis noodig zijn, vermeld te worden, hetzij om het bekende te bevestigen, of om daaromtrent heerschende dwalingen aan te toonen. Het is algemeen bekend, dat gewoonlijk over beroemde kunstenaars, van mond tot mond, legenden, hun levensloop betreffende, in wandeling zijn en blijven, hetzij ze met de waarheid stroken, of wel verduitselen bevatten, doch die zoodanig wortel hebben gescho-

ten, dat het algemeen dit alles als waarheid voortplant. Zoo is het ook met VAN DYCK gelegen, die door *Houbraken* werd beschreven met al de maren, die tot hem zijn gekomen, zonder eenig onderzoek te hebben gedaan of eenig nadenken te hebben gebezigd bij het opstellen van het artikel, VAN DYCK's leven en werken betreffende, en het is dus om de aangevoerde reden, dat ik die dwalingen en onzinnigheden, bij *Houbraken* geboekt, stuk voor stuk, zal aantoonen, door te laten spreken het meergemelde *Ms.* van den Raadsheer *Mols*, die in zijn tijd (1770) reeds de volgende teregtwijzingen gegeven heeft. 1) „*Houbraken* meldt (I. dl., blz. 179), „dat VAN DYCK'S ouders te 's *Hertogenbosch* woonden, enz. volgens *Walvis, Beschryving van Gouda.*” Het is veel vaster te geloven, dat ANTHONIUS VAN DYCK van een Antwerpenaar zal geboren wezen, als van een Bosschenaar, als blijkt uit de lijst der meesters van dien naam, welke lanck vóór zijne geboorte binnen Antwerpen bekend waren.” — Er komen op de lijst der Gildekamer van St. Lucas, te *Antwerpen*, van af 1497 tot aan VAN DYCK, 1610, tien meesters van dezen naam voor, die, op onderscheiden tijden, als leerlingen en als meesters, zijn ingeschreven, en zelfs een ANTONIUS VAN DYCK, die als schilder in 1556 werd geboekt. — Verder: 2) „Als of VAN DYCK door RUBENS als van de straat was opge-raapt en opgevoed, zonder te weten van wien hij was voortgesproten.” Ibid. blz. 181, hetwelk *Houbraken* egter voor eene vertelling houd. — Alle de geschiedschrijvers hebben nooyt mijns wetens zulke last aan RUBENS opgelegd, maar wel ligtelijk zulke praatjesmakers en benijders van een anders eer en reputatie, aan welker valsche, ongegronde redeneringen men al te veel geloof stelt, zonder te onderzoeken of het met de reden en het character van een eerlijk man kan overeenkomen; maer wat belang den interest eens schrijvers daer in kan hebben, zoo geloven geen andere te boekstaven als hetgeen hij hier en daer gevonden heeft, dienende tot zijn proposit, doch dickmaels zonder hetzelfde al te diep te onderzoeken; hetgeene wel ligtelijk het kas van den Goudschen schrijver zal geweest hebben, alzo daer een te langentijd tusschenden vader van VAN DYCK en *Tombergen* verlopen is, om ze zamen te doen leven, immers dat deze laatste bij den eersten zoude geleerd hebben.” — Ik kan hier bijvoegen, dat de gemelde *Tomberg* weinig geloofd werd in wat hij aangaande kunstzaken heeft geboekt, en *Walvis* heeft in zijne *Beschryving van Gouda* hem daarin te goeder trouw gevolgd. — Verder 3): „*Korn. de Bie* stelt het jaar zijner geboorte als boven (1599) in zijn boek ook onder zijn portret. Maar *Morerie* in zijn Algemeen Woordenboek, „dat hy is geboren in het jaar 1598.” Nu kan ik dit als geen drukfout aanmerken, dewijl hij ook het jaar van zijn sterven vervroegt.” — Ibid. „*Morerie* is een verzamelaar van onderschijde zaaken, daar het hem nu onmogelijk is verder onderzoek naar te doen, waarom hij niet als met zekere precautie mag aangehaald worden, hem confronterende tegen andere tijdgenooten van de personen daar zij van spreken; in dit kas gaat *De Bie* voor hem, omdat deze een origineel schrijver is, en *Morerie* maar een compilateur. — Ik heb twee portretten van VAN DYCK in deze stad *Antwerpen* gezien, die sedert naar *Polen* vertrokken zijn, waarop van achter geschreven stond: *Peint par moy ANTOINE VAN DYCK 1618 etat. 19.* Dit brengt alle questie wegens het tijdstip zijner geboorte buiten alle disputen. Deze portretten zijn, vóórdat die naar *Polen* zijn vervoerd, gecopieerd, en die copijen zijn hiergebleven.” — 4) „Dat het bij velen in twijfel is getrokken, of hij wel eene egte vrouw gehad heeft.” Ibid. „Dit gezegde is waarschijnlijk voortgesproten, omdat men wist dat VAN DYCK's natuurlijke dochter te *Antwerpen* bij hare tantes opgevoed wierd, en bovendien hare moeder aldaer ook wel bekend was, als zijnde oock uit die plaats geboortig; zoodat *Walpole, Anecdotes of Fainting in England*

etc. het wel voor heeft, dat de persoon, die men Juffr. *Lemon* heet, welke naam gespeld is volgens de Engelsche prononciatie, *Lemens* moet wezen." — 5) „Maar dat hij (*Morerie*) stelt, dat HENDRIK VAN BALEN zijn eerste onderwijzer in de kunst zoude geweest zijn, zoude hij, indien hij geweten had, dat zijn vader een kunstoeffenaar geweest waar, niet gezegd, maar die eer aan zijn vader gelaten hebben." Ibid. blz. 182. „Uit de Registers van St. Lucas-gilde blijkt het, dat VAN BALEN zijn meester is geweest. In het leven van JAQUES JORDAENS kan men zien hoe verre men VAN DYCK en menigte van andere schilders, die bij RUBENS geweest hebben, reekenen moet onder zijne lichte leerlingen. Bovendien daar zijn menigvuldige exempels — zonder uit onze Gilde te gaan — dat de Jonghers van deffige schilders bij andere opgeschreven staan als leerlingen, zoodat dezo supositie in de lucht gemaakt is, daar nog bijkooft dat er menigte van glazeschilders zijn geweest, die hun bestek door andere lieten teekenen, als zelfs onkundig daarin; dit alles doet zien wat grond dezo supositie kan hebben; ende zoo men naziet wat jaren die VAN DYCK hadde als hij bij VAN BALEN kwamp, zoo is het denklijk, dat hij zeer weinig van het teekenen zal verstaan hebben, zijnde pas elf jaren oud, wanneer zijn vader hem bij VAN BALEN besteede." — Daarmede wil *Mols* beweren, dat glasschilders, zoo als gezegd wordt, dat VAN DYCK's vader er een was, altijd geen teekenaars waren, daar velen alleen de teekeningen, door anderen vervaardigd, op het glas in brandverwen wisten over te brengen; en dit is 'tjuist, waarvan vele bewijzen voorhanden zijn. — 6) „Of VAN DYCK nu het onderwijs van VAN BALEN gehad heeft, vóór hij bij RUBENS kwam, daarvan is geen zekerheid; maar dat hij een leerling van RUBENS geweest is, is bij allen bekend enz." Ibid. „Zoo zeer niet als men voorgeeft; maar dit is zeker, dat hij opgeschreven staat voor leerling van HENDRIK VAN BALEN, in het jaar 1610, en dat hij meester is geworden 1618, zonder te onderstellen, of hij bij RUBENS in dien tusschentijd al gekomen was of niet? en zijn er geen blijken van, dat hij eenige stukken op die school verveerdigd heeft." (Zie over het voorregt, wat RUBENS verkregen heeft, om vrij van de Gilde te zijn, hem bij authentieke acten door *Albert van Oostenrijk* verleend, en thans pas ontdekt, bij mij op MOERMANS. (JACOB) — „Het eerst in 1620 wierd bij contract besproken, dat hij, benevens andere discipelen van RUBENS, de schilderijen voor de Paters der gewezene Societieit moest uitvoeren, daar uit blijkt, dat hij op die school reeds was, maar dat hij daarom geen discipel konde genoemd worden, want hij alsdan vrije meester schilder was geworden sedert 1618. Dit is het abuis, dat de schrijvers begaan met leerlingen te noemen, alio die meesters, die bij RUBENS in diverse tijden gewerkt hebben, een middel om dat getal te doen aangroeijen. Men moet daar nog bijvoegen, dat de meesters zelve daar censedeels oorzaak van geweest zijn: zij maakten zich stijf en zich-zelven zeker gezag met te verkondigen, dat zij bij RUBENS schilderden; zee groot was de roem van dien kunstenaar gerezen! En het konde ook wel niet anders wezen, want behalve zijne grooto kennisse in de kunst, zoo kwam de vloet hem ook te gemoet, en had hij, gelijk men zegt, de handen vol werk." — 7) „Mij heeft, nogh bij zijn meester zijnde, deszelfs portret, dat van zijn vrouw en verscheiden anderen gemaakt, alsmede sommige stukken met verscheiden beelden, van welke alle hij meerder roem als geld opley, uit oorzaak, dat RUBENS, bij alio grooten aangezien, hem in alle voordeelen te veer vooruit was, om het tegen hem opte-halen." Ibid. „Weer al een vermetend oordeel, want dezo genoemde stukken, die schijnen zoo weinig geld aan VAN DYCK toegebracht te hebben, zijn naar de dood van RUBENS aan den koning van *Spanje* verkogt geworden, te weeten: „*Een Jeronimus met den Engel* f 500.; *De gevangenissen-neeming van O. I. II.* f 1200., en het

derde: *De Croning van ons Heer f 1000.*, zoodat geloven, VAN DYCK door RUBENS daarvoor is beloont, ten minsten volgens den prijs, die hij in dien tijd voor zijn schilderijen kreeg, ja zelfs nadat hij van Italiën al terug gekomen was, ende ik onderstellen, dat het ten minste op de helft kan gebragt worden, want VAN DYCK naderhand maar *f 600.* vroeg voor diergelijke stukken, als voor den *Augustinus*, geschilderd in 1628; — *f 600.* voor de *Oprigting des Cruys* in O.L.V. kerk te Cortrijck geschilderd in 1631; — *f 120.* voor de *Hermanus Joseph* uit de mindere sodaliteit der Ex-Jesuiten geschilderd 1630; — *f 300.* voor de *St. Rosalia*, autaarstuk van dezelfde Societeit geschilderd in 1629. — Deze beide laaste gaan in prent uit, en zijn naar *Weenen* vertrokken eenigen tijd na de vernietiging, 1773, der Societeit. Van dezen zouden men nog meer anderen exempels kunnen geven, waren het nodig; de prijzen zijn, onbetwistbaar, dezelve, getrokken uit originelen, berustende tans in mijne possessie." — De naar *Weenen* verzonden stukken zijn in het Museum aldaar bekend in den Catalogus van 1784, onder Nr. 26: *De gelukzalige Herman, van de Orde der Premonstratensers, ligt voor de H. Maagd geknielend, die hem een ring legt in de rechterhand, welke een Engel ondersteunt*; doek; h. 5 vt., br. 4 vt., 1 dm.; geheele figuren, drie-vierde van het leven; en Nr. 10: *De H. Maagd, op een verheven troon gezeten die door kolommen gedragen wordt. Zij heeft op haren schoot het kind-Jesus, dat de voor hem knielende H. Rosalia eene kroon van bloemen opzet. Men ziet aan beide zijden van den troon St. Pieter en St. Paulus staan, en achter St. Rosalia een Engel, die een korf met rozen draagt, terwijl tevens twee, andere kleine Engeltjes, in de lucht, op die heilige personen bloemen strooijen*; doek; h. 8 vt., 8 dm., br. 6 vt., 8 dm.; geheele figuren, levensgroot. — Behalve deze twee, zijn er nog vier-en-twintig stukken van VAN DYCK, in den genoemden Catalogus vermeld, aanwezig. — 8) „Men verhaald dat hij den raad van RUBENS verdagt hield, die hem zoude hebben aangespoord, naar Italiën te gaan — even als of hij 't maar deed om hem van honk te helpen, opdat de stralen van zijn rijzende zon zijn licht niet zouden benevelen.” Ibid. blz. 183. „VAN DYCK is bij RUBENS gekomen nadat hij meester wierd, en zal zoo lang bij hem niet kunnen geweest hebben, als men zich-zelve inbeeld, want hij was al in Italiën en Siciliën vóór 1624, vermits hij, volgens verscheyden sehrijvers, reeds in dat jaar al te Genua terug gekomen was, en velen onderstellen, dat hij in 1621 of ten laatsten in 1622 op reis is gegaan.” — 9) „Van zijne rijs te Antwerpen terug gekomen” — „daar hij welkom was — inzonderheid bij zijn meester RUBENS, die — zoo de vertelling anders waar is — hem onder genoegzame verstaanbare omstandigheden zijn dochter aanbood, tgeen hij op een beleefde wijze van de hand wees, onder voorwending dat hij van voornemen was, de Roomsche rijs nog eens weder te hervatten, enz.” Ibid. blz. 184. „Van alle de praatjes, die men van Meesters verteld, en geloven niet, dat er een belaggelijker kan voortgebragt worden, als dit: ten eerste VAN DYCK is naar *Romen* vertrokken 1621 of 1622; RUBENS hadde alsdan geen kinderen in t leven als *Albert*, geboren 1611, *Nicolaas Rubens*, geboren 16.. (1618?), en *Blandina*, die na haar broeder is ter werelt gekomen; zij was zekerlijk het eerste kind niet van RUBENS, dat hij verwekt heeft met *Isabella Brant*, 1626 gestorven, en met dewelke hij zestien jaren getrouwd heeft geweest; was nu *Blandina* het oudste van alle zijne kinderen, noch was zij alsdan buiten staat, om in den egten staat te kunnen treden. Maar wat meer is, wat was VAN DYCK in dien tijdstip al voor een persoon om zoo trotseh te wezen, de dochter van zijn meester te wijgeren? Nochte ik zal nooit geloven, dat RUBENS ook diergelijke aanbiedingen zoude gedaan hebben in eenen tijd, dat zijn fortuin al den swiet had gekreegen. Bovendien was daar een groot verschil tusschen de familie van RUBENS en die

van VAN DYCK, zijnde deze van eerlijke, doch geringe ouders gesprooten," — Zie verder hieronder het tegendeel uit den Brief, aan den graaf van *Arundel*, destijds, geschreven. — „daar die van RUBENS van overlang onder de treffelijkste der stad gerekend was. Men kan ook niet zeggen, dat misschien RUBENS hem eene van zijne dochters aangeboden heeft uit zijn tweede huwelijk gesprooten? Want in 1645, vier jaren na den dood van VAN DYCK, was deze nog maar 13 jaaren oud, wczende de oudsten van de vijf kinderen, zoo dat alles van dit zeggen maar op verdigtsels geground is, waaraan men al te gemakkelijk geloof slaat." — 10) „Het eerste groote stuk, dat hij maakte nadat hij was van zijn reis wedergekomen, was het hoog Altaarstuk in 't klooster van d' Augustinen t' *Antwerpen*, waardoor zijn naam rugtbaar werd. Doch het goud dat hij daarvoor in ziju beurs stak, kon hij gemakkelijk dragen, doordien de Broederschap, die meer van 't hebben en houden, als van geven hielden, daar vrij veel op wist te vitten. enz." Ibid. — Over deze schilderij gaat nog een praatje, in het Leven van RUBENS voorkomende, als die haar zou hebben gekocht om VAN DYCK te troosten, en dat toen de Paters zich haasten, ze voor de som van f 600. weder uit handen van RUBENS te krijgen. — „Van diergelijke natuur is het volgende. Want ten eersten in den hoogen altaar van de Augustijnen alhier, is het vermaard stuk van RUBENS, verbeeldende *Het Allerheiligste feest*, geschilderd in 1628, als ook het bewuste stuk van VAN DYCK in St. Augustinus autaar, hetgeene verbeeld *Dien Doctor der kerken opgetogen in den Geest, ziende het misterie van de II. Dryvuldigheid, door hem geopenbaerd*. Zoo meester *Houbraken* het wel aanschouwd hadde, als hij in *Antwerpen* geweest is, om de kunststukken te zien, die in die vermaarde hoofstad te vinden zijn, het was onmogelijk geweest, hij zulk een slecht oordeel daarover kon gestreken hebben. Want waarlijk het is een van de beste stukken, die ooyt uit het penceel van VAN DYCK gesprooten zijn. — Voor dit stuk heeft VAN DYCK genooten f 600., eene som die alsdan den gewoonlijken prijs was van diergelijke schilderijen, als genoegzaam blijkt uit verscheyden door RUBENS geschilderd, omtrent denzelve tijd en waarvan de originele quitaucien nog exteeren; onder anderen voor de *Communie van den II. Franciscus bij de P. P. Minnebroeders* f 790. en voor de 39 zolderstukken van de Jesuiten-kerk f 7000." — 11) „Nadat hij in *Holland* de portretten van Prins *Frederik Hendrik* en diens familie met veel succes had gemaakt is hij" — „wedergekeert tot *Antwerpen*, en maakte hij een altaarstuk voor de Capucynen te *Dendermonde*, dat zoo wel uitviel, dat het voor een van zijne beste werken geschat wierd." Ibid blz. 185. „Dit stuk is waarlijk eene van de schoonste stukken, door VAN DYCK geschilderd; maar de *Kersnacht* of de *Aanbidding der Herders* in de collegiale kerk van dezelve stad, is niet minder uitmuntende." — „Daaraan volgde het stuk voor de Cordeliers, verbeeldende *een dooden Christus in den schoot van Maria, enz.*" Ibid. „Deze schilderij is zeker onder de voornaamste gerekend van VAN DYCK, met het-zelfde sujet met meer bijwerk, dat op den hooge autaar van het Beggeinhof staet, en is wonderlijk van executie. Noch is er in 't clooster der Predikheerinnen, een *Christus aan 't Kruis met St. Dominicus en de II. Rosalia aan deszelfs voeten*, ook kragtig van uitvoering. Maar boven alles zag men voormaals in de Sodaliteit der jonghmanen bij de gewezen Jesuiten de *Trouw van Rosalia met Christus en die van den Ihermannus Joseph met de Moeder Gods*, die boven alles uitblinkt. Deze beiden zijn naar *Weenen* verzonden, zoo als hierboven reeds is vermeld. Daar zijn ook in deze stad *Antwerpen* enige portretten die verwonderlijk zijn, onder anderen, het *Portret van SIMON DE VOS*, levensgroot tot aan de knieën, en *dat van zijn vrouw* van gelijke grootte. Deze zijn wonderlijk gelijkende, en de vrouw heeft maar te spreken;

die hooren toe aan den heer *Charté*, afkomstig van onze DE VOS. Noch ziet men bij den heer *Stevens*, een portret van eenen ouden man, zijnde een borstbeeld, dat men dicht bij het stuk moet koomen om te zien of het geschilderd is of geboetseerd; daarbij komt dat het den dag van vooren ontfangt, hetgeen niet gemeen in portretten gevonden word, zoo dat daar geen donkere schaduwen in de trony gevonden worden, en nochtans heeft het een zeer kragtig uitwerksel, waaraan men de groote kundighcid des meesters kan zien, die tegen de natuur durft opwerken.

12) „Bij zijn veel fortuin in *Engeland*,” „vereerde hem de koning met de Ridderschap en een goude keten met 's konings portret, omzet met diamanten; en een jaarlijks inkomen enz.” Ibid. blz. 186. „Volgens *Horatius Walpole, Anecdotes of Paintings in Engeland* enz. wierd VAN DYCK Ridder geslagen, 5 Julij 1632, en kort daarna kreeg hij een pensioen van 200 pd. sterlings voor zijn leven. De patent daarvoor word bewaard in de archiven van de Croon, en is van 17 October 1633; daarin word hij genoemd als schilder van Zijne Majesteit.” Verder „Doch het is te beklagen dat veele van zijne werken, die hij voor den koning gemaakt heeft, verstrooit of verbrand zijn.” Ibid. „Veelen wierden verkogt door het parlement, naar den dood van den koning, waarvan der eenige weder aangekomen zijn. Meest alle de portretten der Koninklijke familie zijn nog in *Engeland*. Ziet daar de lijst van in *Anecdotes of Paintings* enz., waar de capitaalste aangehaald worden, die zoo in de koninklijke palijzen, als bij de verdere grooten en liefhebbers derkunst bewaard worden.” — 13) „Hij trouwde de dochter van den *Lord Ruten, Comte de Gorie*. Maar hij had met haar niet ten huwelijk dan hare Schoonheid en Adeldom” Ibid. — Omtrent de naamspelling bestaat verschil: zoo als *Houbraken* schrijft, *Ruten*, komt die naam voor onder haar portret, door VAN DYCK geschilderd en door S. A. BOLSWERT gegraveerd, in de bekende *Konstkamer van VAN DYCK*, zoodat BOLSWERT de fout zou moeten hebben begaan, daar het volgende door den Engelschen graaf *Walpole* is geschreven, die wel juist met de namen der Edelen van *Brittanje* zal zijn bekend geweest, want *Mols* vervolgt op *Houbraken* aldus: — „*Maria Ruthven*, de dochter van den ongelukkigigen *Lord Gowry*, — zoo spreekt *Walpole* — bij dewelke hij verwekte eene dochter, *Justiniana Anna* geheeten, getrouwd namaals met den heer *Stepney*, Garde du Corps van *Coninck Carel II.*, bij hun creatie door dien Prins. Hun kleinzoon was *envoyé* in verscheyden hoven en een goet poëet. Zijn vrouw trouwde in het tweede huwelijk *Richard Pryse*, zoon van den ridder *John Pryse*; *Richard* werd baronet 9 Augustus 1641, maar hadde geen afkomelingen bij de weduwe van VAN DYCK.” — Latere bescheiden worden door *Bryan-Stanley* gegeven, dat VAN DYCK niet de dochter, maar de kleindochter van *Lord Gourie* trouwde. *Maria Ruthven* was de dochter van *Patrick Ruthven*, een natuurkundige, vijfden zoon van *Lord Gowry*. Behalve deze dochter, had VAN DYCK nog eene natuurlijke dochter, genaamd *Maria Theresia*, aan wie hij maakte 4000 pd. sterlings, bij zijn testament, en die toen in handen waren van zijne zuster *Susanna van Dyck*, — beggijntje — welke hij ook tot voogdesse van deze zijne dochter aanstelde. Aan zijne zuster *Isabella* — ook beggijntje, — maakte hij f250. 's jaars, en in geval, dat zijne dochter, *Maria Theresia* zonder kinderen kwam te sterven, zoo vermaakt hij de 4000 pd. sterlings aan eene andere van zijne zusters, getrouwd met den heer *De Ryck*, en aan hare kinderen: dit alles is uit gemelden *Walpole* getrokken. — 14) Verder zegt *Houbraken*: „op *Winsingdon*, het landhuis van den *Lord Warthon*, heb ik 32 portretten, waaronder 14 ten voeten uit, in een vertrek geteld, elk in 't bezonder van hem op 't heerlijkst en kunstigst geschilderd, inzonderheid de beeltenissen der vrouwen, enz.” Ibid. blz. 187. „De heer

Walpole zegt, dat zijn vader, den vermaarden graaf *Robert Walpole*, al deze portretten gekogt hadde, te weten, 12 stuks ten voeten uit. De twee doebters op een doek ter halve lengte, en twee diergelijken, bij den *Chevalier PIETER LELY*; dat hij voor die leste, met twee figuren op een doek, betaald hadde 100 pd. sterlings, en 50 pd. sterlings voor de anderen, per stuk. Ik heb sommige van dezen zien verkoopen lank naa den dood van den grave *Robert Walpole*, maar zij sebenen niet van zijne allerbeste portretten te wezen, doch dat er eenige zeer goed onder gevonden werden."— 15) Ten slotte: „Hij stierf in t jaar 1641, en werd in de kerk van St. Paulus te *Londen* begraven." Ibid. blz. 188. — *Mols* voegt hierbij: „Hij stierf 9 December, 1641, en wierd begraven 11 dito, in de Cathedrale kerk van St. Pauls, nevens het graf van den Prins *Jolia of Garent*," — dit zal moeten zijn: *Jean de Gand*, volgens *Michiels*, IV., p. 355, — „beiden verstrueerd door het afbranden van die kerk in 1666." — Tot dus verre de aanmerkingen en bijvoegsels van *Mols* op *Houbraken*, welke ik vermeende, om den eenvoudigen toon der waarheid, en als voortkomstig van een der zake kundige, maar vooral als van een stad- en landgenoot van *VAN DYCK*, aan het algemeen niet te mogen onthouden, hoewel er veel in voorkomt, hetgeen ook elders, doch veel later, werd vermeld, zoodat dus *Mols* is voorgegaan in het opsporen van oorspronkelijke bewijzen, terwijl ik van de latere er eenige hier wil laten volgen, om daardoor, zooveel mogelijk, bij te dragen voor wat betrekking leen hebben tot goed verstand van het leven en de werken van deze Genie der beeldende knst. — Wat ik nog heb gevonden, is tot dusverre bij geen sebrijver, die over het leven en de werken van *VAN DYCK* heeft gehandeld, bekend geweest, namelijk, dat hij behoorde tot de Sodaliteit der Jesuiten, en het is alsof hij in kunstijver ontvlamde, toen hij het Altaarstuk van de *H. Rosalia* en den *Hermanus Joseph* voor die Societeit heeft geschilderd, — welke stukken reeds boven zijn vermeld — toen die Orde, te *Antwerpen*, 1627, het eerst de Broederschap der *H. Maagd-Maria*, onder den titel van hare *H. Geboorte*, stichtte, en dat zijn beste werk is. Het toeval heeft mij in bezit gesteld van een Boekje in klein 8°, zijnde: *Het Leven van de H. Rosalia, Patronesse tegen de Pest, beschreven door een Priester der Societeit-Jesu* (Pater *Adriaen Poorters*), verlicht met beelden en Poesie, zonder jaartal of adres; doch uit de Approbatic blijkt, dat het bij *Michiel Cnobbaert*, te *Antwerpen*, is gedrukt, in 1658. Dit Werkje is opgedragen Aan de Aecht-baere ende lof-ryke *Jonghmans Sodales van de H. Maghet Maria*, onder den titel van *Haere H. Ghboorte*; daarna volgen de namen van de *Prefect, Assistenten, Secretaris, Thresorier, Consulteurs, Tweeden Secretaris* enz., het Bestuur van gemelde Broederschap destijds nitmakende; verder de geschiedenis dezer instelling te *Antwerpen*, in 1627, den lof der Poëten, sehrijvers enz., die zich allen beijverden, er luister aan bij te zetten, en verder: „alsdan hebben de edelste pineeelen, besonderlijk dat van den seer constigen ende wijt-vermaerden Schilder *ANTONIUS VAN DIJCK*, (die alsdan oock *Sodales* was) deze *H. Maghet* gaan schilderen in doecken, en door de doecken in onze ghedachten; hiervan gheeft ghetuygenisse dat edel stuek, hetwelek daghelijckx met meerder ende meerder verwonderinghe wordt aangesien, en oven soo wordt het oock van deselve liefhebbers der conste ten hoehsten gepresen." — *Deseamps, Fiorillo* en anderen melden, dat hij voor de Dombeeren der collegiale kerk van *Kortrijk* een groot altaarstuk had gemaakt, *De oprijting van het kruis*, hetwelk *VAN DYCK*-zelf daar ging plaatsen, en dat hem toen de grofste beleedigingen over dat tafereel werden nagedaan; daarna echter beter ingeliebt, herriepen zij hunne gezegden, en, om *VAN DYCK* genoeg te geven, bestelden zij nog twee andere stukken voor hunne kerk. Hierop zou *VAN DYCK* geantwoord hebben: „In *Kortrijk* waren genoeg

verwers, en hij had zich van nu af voorgenomen, alleen voor menschen, en niet voor ezels te schilderen." Hierover was het kapittel vergramd en droeg aan GASPAR DE CRAYER op, het schilderen van de genoemde stukken, die met het een *de Heilige Drieuldigheid*, en met het andere *den Marteldood van St. Catharina* voorstelde. — Tot een duidelijk bewijs, in hoeverre in de geschiedenis meeningen voor waarheden worden opgenomen, kan de volgende brief van VAN DYCK strekken, aangaande zijne schilderij en de twist, daarover met de bovenbedoelde kanonikken ontstaan. Ik geef de vertaling daarvan, zoo als die bij *Michiels* voorkomt, getrokken uit *Hookham Carpenter*. „Anvers, 20 mai 1631. Monsieur Braye, Votre agréable lettre du 13 de ce mois et les douze petites gauffres m'ont été fidèlement remises; j'ai reçu aussi de M. Marcus Van Woonsel la somme de cent livres flamandes (600 florins) pour le tableau que vous m'aviez commandé; je vous remercie de ce double envoi. J'avais à coeur de vous satisfaire, et j'apprends avec plaisir que j'ai réussi, que le doyen et les autres chanoines ne sont pas moins contents de mon œuvre. Vous me demandez, comme souvenir, l'esquisse de ce morceau; je ne veux point vous la refuser, quoique assurément je n'accordasse le même avantage à nul autre. Je l'ai donc envoyé à M. Van Woonsel, afin qu'il vous la transmette; sur quoi je finis, me tenant prêt a vous servir selon mes forces, vous priant d'agréer mes salutations cordiales et mes vœux pour que le ciel vous donne une vie longue et fortunée. Votre humble serviteur, ANTOINE VAN DYCK." — De uitdrukkingen in dezen brief toonen afdoende, dat VAN DYCK niet behoefde in twist te geraken met de kanonikken en hun te zeggen, dat zij ezels waren. „De enige ezels in deze zaak," zegt *Michiels*, „zijn de compilateurs, die den naam van geschiedschrijvers aannemen." Deze brief is ontdekt door Mr. *De Bast*, met meer anderen van den kanonik *Braye*, van *Marcus van Woonsel*, en van VAN DYCK. *Fiorillo*, wien de vermelde legende ook reeds onwaarschijnlijk voorkwam, omdat het bijschrift onder het portret, in basrelief, van den kanonik *Roger Braye*, van dezen spreekt als van den *Schenker* van het gemelde altaarstuk, zoodat hij reeds daaruit opmaakte, vóórdat nog deze brief hem bekend kon wezen, dat het bedenkelijk was, aan dit voorval, door de meeste berigtgevers over VAN DYCK's leven geboekt, onvoorwaardelijk geloof te hechten. — De faam zijner kunsttalenten drong overal door, zoodat ook onze Prins *Frederik Hendrik* hem deed ontbieden, waarop hij zich naar *Holland* spoedde, en de afbeeldsels van Zijne Hoogheid, diens gemalin en verder geslacht, tot aller genoegen, heeft vervaardigd, en tevens ook nog die van *vele* andere aanzienlijke personen tegelijkertijd zou hebben geschilderd, welk laatste berigt door mij als van *enkele* wordt gelezen, daar hij zich niet lang alhier opgehouden heeft. — Hij heeft ook nog geschilderd, wat ik nergens vermeld heb gevonden, dan met een enkel woord bij *Fiorillo*: *Johan, de jonger', graaf van Nassau-Siegen*. — Deze werd katholijk, en was in dienst van *Frankrijk* en *Spanje*. *Hij is gezeten met zijne gemalinne, Ernestina Yolanta, Princes de Ligne, op een troon en onder een hemel; hun zoon en drie dochters staan bij en nevens hen*; het geheel is eene fraaije groepering, en allen ten voeten uit, waarschijnlijk levens-groot. Dit stuk is beteekend ANT. VAN DYCK, *eques pinx.* 1634; zoodat zulks in *Engeland* geschiedde, daar het niet bekend is, dat hij na 1631 meer op het vasteland is geweest, dan in den herfst van 1640, bij den treurigen toestand van zijn vorstlijken weldoener, Karel I. Na een kort verblijf in *België* en *Parijs*, keerde hij toen spoedig weder naar *Londen* terug, waar hij, ongeveer een jaar later, overleden is. Of nu deze *Johan van Nassau* met zijne familie in *Engeland* is geweest en toen van het penseel van VAN DYCK heeft gebruik gemaakt, komt mij wel onwaarschijnlijk

voor, maar, in ieder geval, kan het toch hebben plaats gehad. Ook is de schilderij in *Engeland* in het bezit van *Graaf Cowper* (1808), en door den beroemden v. *BARON* afgeteekend en gegraveerd, in 1761, en opgedragen aan den *Vicomte de Fordwich*, welke kapitale schoone gravure eene hoogte van 58 en breedte van 48 dm. Nederl. heeft. Een fraai exemplaar is in mijn bezit. — Verder vind ik bij *Michiels* een uittreksel uit *Hookham Carpenter*, waarin voorkomt, dat *VAN DYCK* in *Engeland* zou zijn geweest, „avec une députation des Etats, en Janvier 1621,” en dat hij op den 16. Februarij van *Karel I.* twee duizend vijf honderd francs heeft ontvangen, „pour un service spéciale par lui rendu au Monarque.” Den 28. werd aan hem een paspoort gegeven. De aanteekening, die dit vergezeld in de Registers van den *Exchequer* — kroon-schatkist — is zeer zonderling: „Un passeport pour ANTOINE VAN DYCK, serviteur de sa Majesté, afin qu’il voyage pendant huit mois, en ayant obtenu la permission. Ainsi déclaré par le comte d’Arundel.” „Men ziet hieruit”, zegt *Michiels*, „dat do kunstenaar van toen af zich aan dien Vorst verbonden had, niettegenstaande hij zich eerst elf jaren later in *Groot-Brittanje* vestigde.” Ik zie hier niet anders uit, dan dat de genoemde *VAN DYCK* een andere persoon kan zijn geweest, dan onze kunstenaar, want die naam is legio, en uit al het aangevoerde blijkt niets, hetgeen op de kunst betrekking heeft, en mag ik vragen, of een aankomeling van 22 jaren, toen in dienst van dien Vorst, en voor eene bijzondere dienst, aan hem bewezen, zoo rijk beloond zou zijn geworden, en dus, behalve zijn tractement voor die betrekking, als jaargeld, slechts het dubbele kreeg, toen hij zijn bijzondere hofschilder werd? Dit alles behoort niet tot de waarschijnlijkheid. Waro het na 1624 geweest, toen hij uit *Italië* terug was, en, door invloed van *RUBENS* en anderen, voet kon krijgen, dit zou aan te nemen zijn; doch geen maand tijds is er van 1618 tot aan zijn vertrek naar *Italië* in 1621, of op het laatst en in het begin van 1622, verloopen, of men kan do plaats, waar hij werkte, aanwijzen, daar hij met ongelooflijken spoed zijne kunststukken vervaardigd heeft; en waar zijn dan de acht maanden, doorgebracht met reizen, waartoo hij zich in het bovengemelde contract had verbonden? De naam van *ANTONIE VAN DYCK*, door *Hookham Carpenter* in het Archief gevonden, heeft hem waarschijnlijk verblind, en het is do vraag, of, indien do naam van *VAN DYCK* er alléén voorkwam, hij ’t wel met dezelfde gretigheid zou hebben geëxcerpeerd, daar het dan even goed de beroemde, kunstminnende Nederlander *VAN DYCK*, Zweedsch Ambassadeur alhier, of de geleerde Geldersche Jesuit *VAN DYCK*, die te *Gent* resideerde, als ieder ander van dien naam, had kunnen wezen. — Laten wij stellen, dat de Rijkskanselier *Thomas Arundel* — die door *RUBENS* *De Evangelist der kunsten* werd genoemd, zóó wereldberoemd was deze edelman om zijn kunstmin — heeft uitgezien naar Nederlandse talenten, om ze naar *Engeland* te lokken, zoo als zulks reeds meer dan eene eeuw vóór hem aldaar plaats had; dezo stelling heeft grond, naar aanleiding der mededeelingen van den genoemden *Carpenter*, door *Michiels* overgenomen uit een brief, uit *Antwerpen*, geschreven aan den genoemden *Arundel*, door een Agent der Rekenkamer, den 17. Julij, 1620, waarin men de volgende belangrijke zinsneden leest: „VAN DYCK habite avec RUBENS, et ses ouvrages commencent à être presque aussi estimés que ceux de son maître. C’est un jeune homme de vingt à vingt-deux ans. Son père et sa mère sont tres riches; on lui fera donc malaisément quitter la ville; d’autant plus que la fortune acquise par RUBENS est pour lui un motif d’y rester.” Zoo blijkt uit dien brief, dat er geen nitzigt bestond, om hem zoo gemakkelijk naar *Louven* te kunnen tronen; dat het echter toch zou zijn geschied, slechts zes maanden daarna, kon dan alleen hebben plaats gehad,

om dien Phenix eens te willen zien, en hem, onder den schijn van de genoemde *Service*, het gemelde *douceur* te willen geven, teneinde zijne Italiaansehe reis bevorderlijk te zijn; doch alsdan zou hij daarna wel terstond als *Serviteur de sa Majesté* in diens werkelijke dienst zijn getreden, en niet eerst elf jaren daarna. Het was immers altijd die-zelfde vorst, die alsdan regt op hem had, en zich uit caprice als anderszins door geen kunstenaar zoolang zou laten teleurstellen. Dit alles strookt ook in geenen deele met de wijze, waarop VAN DYCK aan het Hof gekomen is. *Fiorillo*, die in alles, zooveel mogelijk, den draad der geschiedenis volgt, zegt: „dat hij, na zich in *Europa* een algemeenen roem te hebben verworven, trachtte, in *Engeland*, waar de kunst hoog gewaardeerd werd, een schitterende rol te spelen. Eerst woonde hij bij zijn kunstvriend GELDORP” — hetgeen zeer bekend is, en die ook met RUBENS in kennis was; — „en dagelijks hoopte hij, aan den Koning te worden voorgesteld: daar die wensch echter (zelfs aan een Engelsch sehrijver als een onverklaarbare zaak) onvervuld bleef, zoo reisde hij weder naar zijn vaderland terug. Naauwelijks had Karel I. zulks vernomen, en eenige meesterstukken van hem gezien — waaronder genocmd wordt het portret van *Nicolaas l'Anier*, zijn kapelmeester, die ook door JAN LIEVENS geschilderd en zoo uitmuntend gegraveerd is door LUCAS VORSTERMAN in ^o, waarvan ik een fraaijen afdruk bezit — of hij traachtte door de vleijendste beloften hem weder te winnen, hetgeen hem, eindelijk, met veel moeite, door den Ridder *Kenelm Digby*, een vriend van VAN DYCK, gelukte. De bijzondere vereering, waarmede de Koning hem ontving, was het talent des Kunstenaars volkomen waardig. Hij hing hem om den hals een gouden keten, met zijne beeldtenis, rijk met brillanten omzet, en benoemde hem tot Ridder, gaf hem eene ruime bezoldiging en twee woningen, de eene voor den winter in *Blackfrayrs*, waar ook de overige kunstenaars, die in 's Konings dienst waren, woonden, en de andere voor den zomer op *Eltham*, in het graafschap *Kent*. De Koning bezoekt hem dikwerf, bij een watertogt, in *Blackfrayrs*, waar hij zich met hem over kunstzaken onderhield.” Hieruit ziet men wat *Fiorillo* uit *Walpole* heeft getrokken, wien het *onverklaarbaar* voorkwam, dat, na zeer veel pogen, VAN DYCK eerst geen gehoor bij Karel I. kon verkrijgen, terwijl zich alles voorts in zulk een ongehooflijk contrast oploste, door de welligt later gegeven inlichtingen van 's konings Intendant-generaal der zeemagt, *Digby*, VAN DYCKS vriend, die alsdan, — zoo het waar is, dat VANDYCK zich vroeger had verbonden aan Karels dienst, en zulks ligtzinnig in den wind had geslagen, redenen waarom hij natuurlijk geen gehoor kon verkrijgen, toen het hem lustte, daarin over te gaan, — Karel deed inzien, dat hij deze kans niet moest laten voorbijgaan, om den eersten schilder van *Europa*, in de kraeht van zijn leven, te zijner dienste te krijgen. — Het zou mij niet vreemd voorkomen, dat er ook eene kraehtige tegenwerking bestond, tot behoud van den Haagschen DANIEL MYTENS, die toen Karels hofschilder was, en ook, tengevolge der aanstelling van VAN DYCK, zijn ontslag verzocht; terwijl 's Vorsten hovelingen, zooveel mogelijk, het katholieke weerden, weshalve alléén *Digby*, die tot de Roomsche kerk behoorde, de noodige kraeht kon ontwikkelen op Karel's gemoed, dusdanig dat deze, die uit kunstliefde VAN DYCK óók wel verlangde, in alles toegaf, en om de geheime kuiperij (hetgeen het *onverklaarbare* in de geschiedenis wordt genoemd) te dien aanzien openlijk te straffen, des Schilders ontvangst op de gemelde vorstlijke wijze wilde doen plaats hebben. — Zoo vond ik nog betrekkelijk dit punt aangeteekend bij *Michiels*, uit *Carpenter* genomen, dat *Sir François Windebanke* den volgenden last gaf bij de komst van VAN DYCK: „Choses à faire. Parler à INIGO JONES,” — architect des Konings, — „d'une maison pour VAN DYCK.” — Karel sehatte *Digby* zeer hoog, omdat hij een sieraad was van *Brittanje's* geleerde wereld, hij, die al de verloren adelijke goederen van zijnen vader

had teruggekregen en tot Ridder werd verheven, niettegenstaande die vader een der hoofden van het Buskruid-complot onder Jacobs I. was geweest, en dit alles — hetgeen als eene uitzondering ten hove mag worden beschouwd — alleen wegens zijne bekwaamheden en aanzien, zoodat VAN DYCK zijne komst bij Karel en zijn vorstlijk leven onder dien Monarch enkel aan *Kenelm Digby*, zijnen *Mecenas*, mag hebben toegeschreven. — Zijn portret, gegraveerd door R. VAN VORST, naar ANT. VAN DYCK, komt voor in de *Konstkamer van A. VAN DYCK*, waarin een twintig stuks portretten zijn, door hem-zelfen geëetst. — Het is hier de plaats, om to toonen in hoeverre VAN DYCK met zijn heer en meester Karel I. het over de prijzen der schilderingen, of wel die der portretten, eens was, dat in lange na het geval niet is geweest. *Bryan-Stanley* maakt ons met een document bekend, dat in de archiven van Staat in *Engeland* wordt bewaard, en waarop de prijzen staan aangeteckend, welke VAN DYCK voor de portretten heeft gevraagd, door hem voor Karel, Maria Henriette, en andere leden van het vorstlijk huis vervaardigd, waaruit blijkt, dat de Koning op de gevraagde sommen eene belangrijke vermindering verlangde. Het oorspronkelijk stuk wordt voorondersteld, tot VAN DYCK's handschriften te behooren, en waarop aan het hoofd staat: „*Memoire pour sa Magtie Le Roy.*

	Price charged.	Reduced to.
Pour mollures du veu' conte.	27 l.	Struck out.
Une teste d'un veliant poete	20 l.	12
† Le Prince Henri	50 l.	
Le Roy alla eiasse	200 l.	100
Le Roi vestu de noir au Prince Palatin avecq sa mollure.	34 l.	30
Le Prince Carles avecq le dueq de Jarc Princesse Maria, P ^{se} Elisabet, Pr. Anna.	200 l.	100
Le Roy vestu du noir au Monsr. Morre avecq sa mollure.	34 l.	26
† Une Reyne en petite forme	20 l.	
† Uno Reyne vestu' en blu'	20 l.	
† Une Reyne Mère	50 l.	
† Une Reyne vestu en blanc.	50 l.	
La Reyne pour Monsr. Barnino }	20 l.	15
La Reyne pour Monsr. Barnino }	20 l.	15
La Reyne pour la Reyne de Boheme	20 l.	15
† La Reyne en petite forme	20 l.	
La Reyne envoye a Mons. Fielding	30 l.	20
† Le Prince Carlos en armes pour Somerset	40 l.	
Le Roy alla Reyne de Boheme	20 l.	15
Le Roy en Armes donne au Baron de Wardo }	50 l.	40
La Reyne au de Baron . . . . . }	50 l.	40
Le Roy la Reyne lo Prince Carlos au l'ambas ^r Hopton.	90 l.	75
† Une Reyne vestu en blu donne au Comte d'Ollande	60 l.	
† Deux demis portraits della Reyne du veu Comte	60 l.	
Une pièce pour la maison a GreenWitz.	100 l.	
Le desseiu de Roy et tous les chevaliers.		

Attached to this is the following note:

The totall of all such Pictures as his Matie is to paye for in his aecompt rated by the King and what his Matie doth allowo of, amounts unto five hundred } 528 l.
 twentie eight pownde.

	Price charged.	Reduced to
The other pictures wch the King hat he marked wch a cross before them the Queene is to pay for them and her Matie is to rate them.		
The Arrere of the Pension being five yeares, amownts unto one thousand pownds att two hundred pownds per annum. } More for the pictures wch Sir Arthur Hopton had into Spaine.	1000 l. 0075 l.	
The totall of all amowntes unto	1603 l.	
The pictures for the Queene	200 l.	
Five years Pension	1000 l.	
Endorsed Sir ANTHONY VANDIKE.		

De schilderij „*Le Roy alla ciasse*”, die in de rekening van 200 pd. sterling op 100 pd. sterling werd teruggehragt, is, waarschijnlijk, dezelfde, die zich thans, te *Parijs*, in de Louvre bevindt: *Karel, van zijn paard gestegen zijnde met zijn opperstalmeester de Marquis of Hamilton, en een page, met zijn mantel wachtende, voorgesteld*. Zij is op de veiling der schilderijen van den Marquis *De Lassay*, in 1770, door Madame de Barry, voor 24000 francs, gekocht, en, in 1816 door de experts van het Museum op 100,000 francs waarde geschat. — *De Prins Karel met den Hertog van Yorck, de Princesse Maria, Elisabeth en Anna*, van 200 pd. st. op 100 pd. st. gesteld, is nu in de koninklijke verzameling te *Londen*; dit stuk werd waardig geschat 1200 guineas (*f* 14,400). — De twee portretten zijn geschilderd voor BARNINO (BERNINO), tencinde hem daardoor in staat te stellen, om eene buste van de Koningin te maken, op dezelfde wijze, zoo als hij die van haren gemaal, Karel, had vervaardigd, welke schilderij daarvoor door VAN DYCK geschilderd, en hieronder vermeld wordt. — De uitmuntende schilderij, *Koning Karel I., in volle wapenrusting op een fier Isabella-paard, in profiel, gezeten, en nevens hem, te voet, zijn opperstalmeester, Sir Thomas Morton, met zijn helm; in den achtergrond een ruitergevecht*; h. 12, br. 9 vt., 6 dm., levendig, helder en warm van toon, in alles herinnerende aan het penseel van TITIAAN, is, schoon niet in de rekening vermeld, echter in den boedel geweest van den ongelukkigen Karel, en te *Munchen* beland, waar zij door den beroemden Hertog van *Marlborough* gekocht, en op zijn paleis *Blenheim* geplaatst werd, alwaar ik ze, in 1827, naast zooveel andere schoone kunst, met bewondering beschouwde. — Die mogt wenschen, nog meer bijzonderheden over VAN DYCK te vernemen, leze het Werk, getiteld: *Pictorial Notices consisting of a memoir of Sir ANTHONY VAN DYCK, with e descriptive catalogue of the etchings executed by hem: and a variety of interesting particulars relating to other artist patronized by Charles I. Collecting from original documents in her Majesty's statespaper-office, the office of public records, and other sources. By Will, Hookh. Carpenter. With 2 Portraits and Fac-similes. London, 1844, gr. 4°*. Hiervan zijn slechts 250 exemplaren gedrukt. Eene fransche vertaling door *L. Hymans* is, te *Brussel* en *Antwerpen*, 1845, in 8°. verschenen. — In ons vaderland zijn vele schilderijen van dezen meester aanwezig geweest, doch op eene zeer gemakkelijke wijze bij koop vervoerd, in de dagen toen men van geen zoogenaamde gewijde onderwerpen wilde weten, tenzij die regtstreeks Evangelisch waren, en liever nog mythologische of allegorische stukken in kabinetten de voorkeur hadden. Niet minder dan honderd vijftig stuks van zijne werken zijn, in het tijdsverloop van 1684 tot 1768, volgens de opgave van *Hoet* en *Terwesten*, in het openbaar geveild en verkocht. —

Ter herinnering, moet ik hier nog aanteekenen, dat er op het vorstlijk landgoed *het Loo*, tijdens Prins *Willem III.*, eenige schoone stukken van VAN DYCK aanwezig waren, bij een aantal werken van andere beroemde Italiaansche, Vlaamsche en Hollandsche meesters, die, als nalatenschap van genoemden Vorst, openbaar, te *Amsterdam*, in 1713, zijn verkocht, en welke *Catalogus* 68 nummers bevat, als, onder anderen: Nr. 1. *Een kapitaal konstig stuk, verbeeldende Maria, Joseph, Jesus, daar by een Engelandans (klein leven), van ANTHONY VAN DYCK uitmunten- d heerlijk geschilderd, zoo als men weinig gezien heeft.* H. 7 vt., br. 10 vt. f 12,050. Hiervan gaat eene groote gravure uit.—Nr. 2. *Daar de Tyd, de Liefde haar vleugels kort (levens-groote) heerlijk en kragtig verbeeld, door dezelve VAN DYCK;* h. 6 vt., br. 4 vt. f 3000. — Nr. 3. *Achilles onder de Maagden, met veel beelden door dezelve VAN DYCK;* h. 6 vt., br. 4 vt. f 3100. — Nr. 4. *De Liefde met vier beelden, mede door VAN DYCK kragtig geschilderd,* h. 5 vt., br. 4 vt. f 3125.—Nr. 5. *'t School der Liefde (zeer plaisant) van dezelve;* h. 4½ vt., br. 5 vt. f 3600.—Nr. 6. *Armida en Rinaldi, gehouden van dito, zynde een kapitaal en plaisant stuk.* f 1000. — Als men daartegen stelt, wat ik hierboven heb beweerd, zoo zij het genoeg, 't volgende te weten, namelijk, dat een stervende Munnik die beweend wordt door zes Munniken, door ANTHONY VAN DYCK, voor f 26—10 stuivers werd verkocht, te *Amsterdam*, den 27. April, 1740, waarschijnlijk, een geschiedkundig onderwerp.—Zoo vond ik ook het volgende, dat wel tot de curiositeiten van zijn werk behoort. Op eene verkooping, te *Antwerpen* gehouden, in 1749, van *Anna Theresia van Halen*, onder Nr. 38 van den *Catalogus: Een stuk verbeeldende VAN DYCK te paard door VAN DYCK* f 120. — Bij mijn weten, is deze afbeelding niet in plaat bekend; en op eene idem van de *Gravin van Albemarle, 's Hage*, 1744, onder Nr. 13: „*Het originele Portret van den Ridder ANTHONI VAN DYCK, hofschilder en edelman van Karel den Eerste, kon. van Gr. Britt. door hem zelfs niet lang voor zyn overlyden, 1641, te Londen geschilderd. f 265.*” — Nog later las ik een berigt uit *Rijssel*, van 24 Junij, 1856: „Hier is eene schilderij van VAN DYCK ontdekt, voorstellende een familietafereel, bestaande uit VAN DYCK-zelven en de leden van zijn gezin. De koper, een beambte der Bibliotheek, kocht het voor 40 francs, op eene veiling, en ontdekte, bij het schoonmaken, van welke waarde het stuk was. Hij zal de schilderij aan de stad schenken.” — Eene beroemde schilderij van hem in het Britsch Museum, te *Londen*, afkomstig van *De Smeth van Alphen*, verkocht te *Amsterdam*, in 1810, stelt voor: *Een Melaatsche, zijn dank betuigende voor de genezing aan den Zaligmaker; nevens Jesus staat een Apostel, en achterwaarts twee schriftgeleerden*, welk stuk de som van f 19,200 heeft opgebracht. Als kunst beschouwd, is het een meesterstuk van kleur, dat, te midden van zoovele werken van wereldberoemde kunstenaars, aller oogen trekt en boeit. — De hoogste prijs, dien zijne werken hebben opgebracht, is, volgens de aanteekeningen van *Gault de St. Germain* en *De Burtin* (1818), voor portretten, f 250. f 400. f 1500. f 5000., en voor groote compositiën f 6000. f 7500. en f 20,000. *De Burtin* voegt daarbij dat de voornaamste stukken zeer zelden in veilingen komen, zoodat men te dien aanzien geen prijs kan weten, en alzoo de waarde van zijne beste werken niet aan de markt zijn getoetst. In later tijd zijn de prijzen aanzienlijk gerizen. Zoo bevinden er zich veertien stukken van VAN DYCK in het Museum, te *Parijs*, welke ik aldaar, in 1834, heb gezien, en, onder Nr. 453: *het Portret ten voeten uit van Karel I. Koning van Engeland. Hij is van het paard gestegen voorgesteld, en verzeld van zijn opperstalmeester en een page;* h. 2 el, 72 dm., br. 2 el, 12 dm., waarvoor de hertogin van *Berry* 12,000 gulden betaalde, en dat in 1816 op f 50,000; geschat werd. — Hier valt nog te vermelden, dat de twee portretten, *Philippe le*

Roy, Heer van Ravels en zijne vrouw, ten voeten uit, in den besten tijd van VAN DYCK geschilderd, uit de nalatenschap van wijlen Z. M. Koning Willem II., in Augustus, 1850, te 's Hage, voor f 63,600. aan Marrson, te Londen, voor Lord Herfort zijn verkocht geworden. De geestdrift, welke ik toen heb waargenomen, om in het bezit van deze kunstjuweelen te geraken, is onbeschrijflijk. De makelaar De Vries van Amsterdam heeft het bod tot f 50,000. opgevoerd. De laatste mededingers waren Rusland en Engeland. — Zijne teekeningen worden met goede sommen hetaald, hoewel deze gewoonlijk luchtig met krijt of penseel, als schetsen, zijn behandeld. — Op de verkooping van Verstolk van Soelen, te Amsterdam, 1847, waren achttien stuks teekeningen van A. VAN DYCK, waarvan de eerste twaalf de volgende prijzen hebben opgebracht, als: Nr. 53. *Christus bespot in het paleis van Pilatus* f 350. — Nr. 54. *De aanbidding van het kind Jezus* f 215. — Nr. 55. Een idem idem f 35. — Nr. 56. Portretten van Wensel Coebergen f 450. — Nr. 57, *Onbekend, geteekend in 1636* f 472. — Nr. 58. *Pieter Breughel*. f 410. — Nr. 59. *Bentivoglio*. f 360. — Nr. 60. *Nicolaas Rockox* f 150. — Nr. 61. *Cachophin* (in den *Catalogus* staat verkeerdelijk *Carpopin*) f 50. — dit stuk heb ik ook in het paleis van Koning Willem II. gezien, in eene antichambre voor zijne adjudanten; alzoo zouden er twee exemplaren moeten bestaan; een dezer teekeningen is in bezit geweest van *Mariette*, te Parijs, waar destijds DEMARTEAU, in 1773, eene prentteekening naar heeft gemaakt, waarvan ik een afdruk bezit, als ook van de gravure van LUCAS VORSTERMAN, die haar heeft vervaardigd voor VAN DYCK'S *Konstkamer* enz. In onzen tijd is er ook eene lithographie naar gemaakt, waarschijnlijk, in Frankrijk, dewijl er onder staat *VANDICK del.*, en verder niet beteekend. — Nr. 62. *Jan Joseph van Gooyen* f 332., komt ook voor in het prentwerk van *Ploos van Amstel*. — Nr. 63. *Zeven-en-twintig stuks studiën van hoofden*. f 410. — Nr. 64. *De graflegging van Christus* f 86. — Over het leven en de werken van dezen Meester is (naar het reeds vermelde Werk) in 't Fransch uitgekomen: *Mémoires et documents inédites sur ANTOINE VAN DYCK, P. P. RUBENS et autres artistes contemporains, publiés d'après les pièces originales des Archives royales d'Angleterre, des collections publiques et autres sources par William Hookham Carpenter; traduit de l'Anglais par Louis Hymans. Anvers, 1845.* — Ook is in 1841 verschenen: *ANTHONY VAN DYCK of de reis naar Italiën. Blijspel met zang, in drie bedrijven, door Pr. van Duyse, Antwerpen, bij De Wever, 1841, in 12°, 63 hlz.* — Nog moet ik hier het berigt eene plaats geven, dat er, in 1850, te *Cornwallis*, in *Engeland*, toevallig is ontdekt het originele portret van *Karel I*, door A. VAN DYCK geschilderd, hetgeen, waarschijnlijk, datgene is, hetwelk de schilder voor zich behouden en de andere bekende afheeldsels des Konings daarnaar genomen heeft. Dit stuk is alzoo in de daaropvolgende woelige tijden verloren geraakt, en heeft tot heden toe dat lot ondergaan. — In het Britsch Museum heb ik een doek gezien in de breedte, waarop, als schets, fiks is geschilderd het hoofd van *Karel I*, vlak van voren, en, aan heide zijden, een links en een regts profiel, uitmuntend, en alleen, wegens de gelijkenis, voor den maker van het Ruitersandbeeld van dien monarch vervaardigd. Dit is dus een ander stuk, dan hetgeen, lang vóór dien tijd, daar aanwezig was. — Gelijktijdig kwam een dergelijk berigt uit *Nijmegen*, namelijk, dat de verdienstelijke kunstenaar P. F. PETERS aldaar onder vodderijen had gevonden eene schilderij, waar hij toen geen waarde aan kon zien, door den morsigen toestand er van, doch dat echter hij het reinigen bleek, een stuk van A. VAN DYCK te zijn, voorstellende de afbeeldingen van *Princes Maria Henriette Stuart, en van haar broeder, den Prins van Wallis*, kinderen van *Koniny Karel I*, die werden gehouden tot hetzelfde doeleinde te zijn geschilderd als het laatstgemelde portretwerk, en waarvan eene kopij

door hem op het Museum te *Amsterdam*, onder Nr. 74 van den *Catalogus*, zieh bevindt, en eene in de Galerij van *Dresden*, *Weenen* en *Munchen*. Deze meening wordt gegrond, omdat het van hetzelfde formaat is, en de koppen en handen meer uitgewerkt en fijner van kleur zijn dan de vermeende kopijen; het is h. 47½, br. 30 dm. Ned. — Later is mij nog de volgende bijzonderheid gebleken, die wel deugdelijk eene bijdrage is tot bewijs voor het vroeg ontwikkeld talent van VAN DYCK, voorkomende in den *Catalogus* van het kleine, doch rijke Kabinet van *Joseph Antoine Borgnis, Parijs*, 1804. Ik laat de beschrijving van Nr. 17 hier letterlijk volgen: *Le portrait d'un homme âgé peint sur toile, en hauteur de 22 pouces de haut, sur 18 de large. — La force et la vérité du coloris de cette tête, ainsi que la hardiesse de l'exécution sont si surprenantes qu'elle paraît vivante, et que le sang y circule sous le peau. C'est pourquoi elle peut véritablement être regardée, comme un des plus beaux portraits de ce grand-homme; mais l'admiration et l'intérêt augmentent beaucoup, en voyant par l'inscription qui est encore lisible, que le peintre a fait ce chef d'œuvre à l'âge de quatorze ans. Anno 1613. A. V. D. F. ÆTA. SUE 14. — En effet par les corrections et les changements qu'on y voit, on reconnaît qu'il a été dans un âge où il ne devait et ne pouvait avoir cette sûreté de manœuvre, dans laquelle il est devenu depuis si habile qu'il a fait l'admiration de toute l'Europe. Dans ce précieux portrait on a donc une preuve de la possibilité de ce qu'on rapporte dans la vie de cet homme célèbre: qu'un jour dans l'étude de son maître RUBENS le tableau qu'il faisait ayant été gâté par accidens, pendant l'absence du maître, le jeune VAN DYCK resta ce qui avait été gâté; et que RUBENS, en rentrant, non seulement ne s'aperçut pas de l'endroit où l'élève avait travaillé, mais au contraire avait trouvé l'ouvrage devenu meilleur. — Ce portrait intéressant par sa beauté, le devient encore d'avantage par la précieuse connaissance de l'époque où il a été fait, qui prouve évidemment l'anecdote rapportée dans sa vie. C'est pourquoi on doit le regarder comme un des plus précieux ouvrages qu'on puisse avoir de ce maître.* — De afbeeldingen van dezen algemeen gevierden Kunstenaar zijn in menigte en in verschillende gravuren enz. voorhanden, waarvan ik er een aantal bezit, en daar onder wel de voornaamste die met RUBENS portret op één groot blad in f°, door PAUL PONTIUS gegraveerd naar de schilderij van VAN DYCK, in ovaal gevat, met een schat van zinnebeelden omgeven, door ERASMUS QUELLINUS geteckend, en waarbij tevens do wapenschilden zijn gevoegd. Dat van VAN DYCK is gekarteelcerd, 1 en 4, en *chef*, een loopende leeuw, waaronder negen ballen, drio aan drie gesteld; in do kwartieren 2 en 3, *sautoir*, sur le tout taillé. Het helmteeken, de kop van een hazewind, op zijdo te zien. Jammer, dat in do gravuro, die nog al groot is, geene kleuren zijn uitgedrukt. — Ik laat hier eene korto beschrijving volgen van al do bekende prenten, die door ANTONIE VAN DYCK-zelven zijn geëtst, zoo als die hij *Le Blanc* werden overgenomen uit de besto beschrijving daarvan, door *W. Hookham Carpenter: Pietorial Notices consisting of a Memoir of sir ANTONI VAN DYCK* enz. uitgegeven, en zooals zo ook nagenoeg door *Heller (L.)* worden vermeld. Als: 1.) *J. C. wordt met doornen gckroond*, h. 259, br. 212 str. (Ned.) Van deze kostbare prent zijn zes staten bekend, de eerste vóór alle letter; do tweede ANTON VAN DYCK *inven. eum Privilegio*; de derde met het woord *Regis*, gevoegd bij het opvolgende van *Privilegio*, en met het adres van *A. Bon Enfant execu.*; do vierde, het *invenit* voluit en vervolgd met: *et fecit aqua forti*; het adres *A. Bon Enfant* weggeveegd; de vijfdo het woord *Regis* weggeveegd, en de zesde met het adres: *A Paris, chez J. P. Le Bas, pr. Graveur du Cabinet du Roi, rue de la Harpe,*

Calcographie du Louvre Nr. 368. De tweede staat heeft bij *Delessert* gegolden 405 fr.; de derde bij *Visscher* 40 fr.—Verder, *Portretten*, als 1.) van JAN BREUGHEL, gezegd *den Fluweelen*, hiervan zijn 5 staten, — en de plaat bestaat nog — waar- onder zeldzame voorkomen, bij *Le Blanc*, gelijk al de volgende, uitvoerig beschreven, te veel om hier over te nemen, zoo als ik voor Nr. 1 hier alleen heb gedaan, waaruit men kan afleiden, dat, wat men wenseht te weten, aldaar kan worden gevonden. — 2.) PIETER BREUGHEL, *de Jonge*, ook wel de *Boeren-Breughel* genoemd. Hiervan bestaan 5 staten, waarbij zeer rare; de 1. staat gold bij *Delessert* 240 fr. — De plaat bestaat nog. — 3.) ANTONIS CORNELISSEN, kunstlie- hebber van *Antwerpen*. Hiervan zijn 5 staten, waarbij rare. — 4.) ANTON. VAN DYCK. Hiervan zijn 4 staten; de 1. gold bij *Delessert* 405 fr. — 5.) *Desiderius Eras- mus, van Rotterdam*. Hiervan zijn 4 staten, de 2. zeer raar. — 6.) *François Franck*. Hiervan zijn 4 staten. — 7.) *Philippe baron Le Roy*. Hiervan zijn 5 staten, allen raar, en zeer raar; de 5. gold bij *Le Boucher* 26 fr. — 8.) JODOCUS DE MONPER. Hiervan zijn 5 staten: 1. zeer raar, 2. raar. — 9.) DEZELFDE herhaling van de eerste. Hiervan zijn weder 5 staten, waarvan 1., 2. en 4. raar zijn. — 10.) ADAM VAN NOORT. Hiervan zijn 4 staten: 1. zeer raar, bij *Delessert* met 240 fr. betaald; 2. en 3. raar. — 11.) PAUL PONTIUS. Hiervan zijn 6 staten: 1. uiterst zeldzaam: 2. zeer raar, 4. en 5. raar. — 12.) JOHANNES SNELLINX. Hiervan zijn 5 staten: 1. buitengemeen zeldzaam, 2. zeer zeldzaam. — 13.) DEZELFDE, herhaling van de voorgaande. Hiervan zijn 5 staten: 1. uiterst zeldzaam, 2., 3. en 4. raar. — 14.) FRANÇOIS SNIJDERS. Hiervan zijn 4 staten: 1. uiterst zeldzaam, 2. zeer raar. De 1. staat werd bij *Révil* met 80 fr. betaald. — 15.) JUSTUS SUTTERMANS. Hier- van zijn 5 staten: 1. uiterst zeldzaam, de 2. zeer raar, 3. raar; 1. staat bij *Révil* met 75 fr. betaald. — 16.) *Antoine Triëst*, bisschop van *Gend*. Hiervan zijn 5 staten: 1. uiterst zeldzaam, 2. zeer raar, 3. raar. — 17.) TITIANO VECELLI en zijne *Maîtresse* (naar TITIAAN-zelfen). Hiervan zijn 5 staten: 2. zeer raar, 3. raar, 4. ook nog zeldzaam. — 18.) LUCAS VORSTERMAN. Hiervan zijn 5 staten: 1. uiterst zeldzaam, 2., 3. en 4. raar. De 1. werd bij *Revil* met 40 fr. betaald. — 19.) WILLEM DE VOS. Hiervan zijn 4 staten: 1. uiterst zeldzaam, 2. raar. — 20.) PAUL DE VOS. Hiervan zijn 5 staten: 1. zeer zeldzaam, 2. en 4. raar. — 21.) JOHANNES DE WAEL. Hiervan zijn 5 staten: 1. uiterst zeldzaam. 3. raar. — 22.) De Ridder *Waverius* of *Van den Wouwer*. Hiervan zijn 5 staten: 1. zeldzaam, 2. zeer raar, 3. en 4. raar. — Nu volgen de *twijfelachtige prenten*, en daarvan geef ik, om het belang der zaak, de volle beschrijving hierbij: *Susanna en de Ouden*. — *Carpenter*, blz. 131; die deze prent aan DANIEL VAN DYCK toekent. — Zie aldaar, onder Nr. 1. — Onder het midden van de prent, DANIL. VANDEN DYCK in et fecit. H. 259, br. 180 str. — *De H. Maagd en het kind Jesus*. — *Catalogue de Paignon-Dyonval*. Nr. 3358. — *De H. Familie*. Men leest regts onder het vierkant ANTONI VAN DYCK in.; h. 120, br. 100 str. Deze prent is door *Carpenter*, blz. 129, beschreven, onder een aantal etswerken van VAN DYCK, doch mij komt het voor, dat deze prent van CORN. SCHUT is. — *De Maagd en het kind Jesus*; 2 onderwerpen (*Carpenter*, blz. 131). — *Ecce Homo* (*Carpenter*, blz. 132) — *De doode Christus op de knieën van de H. Maagd*; (*Le Comte*, I. blz. 161. — *Carpenter*, blz. 132) in f^o, in de breedte. Deze prent is van J. BOURLIER; de proefdrukken van den 2. staat voeren zijne naamteekening. — *De Marteling van St Barbara*. Regts van onder leest men ANTONI VAN DEYCH (op de prent in mijn bezit staat DEYCK) in f^o. Deze prent wordt ook wel aan DANIEL VAN DEN DYCK toegekend, en soms eveneens aan THEOD. VAN KESSEL toegeschreven. Ik ben niet van de laatste meening. — Zie over deze prent bij mij op DYCK. (DANIEL VAN DEN) — *Jupiter en Antiope*, h. 125, br. 170. Deze prent is niet beteckend

en de bewerking gelijkt naar die van P. VAN SOMPEL, VAN P. SOUTMAN, OF VAN SLYDERHOEFF. *Diana en Endymeon.* (Carpenter, blz. 133). DANIEL VAN DEN DYCK. — *Bacchus met Nymphen en Faunen aan tafel gastrerende.* (Carpenter blz. 133.) — Zie het volgende artikel. — *Bacchanaal*, in f°. in de breedte. — Zie op DYCK, (DANIEL VAN DEN) onder Nr. 6. — *Een groep Amors.* (Carpenter, blz. 134) — *Charles Louis, comte palatin du Rhin.* (Carpenter, blz. 134.) — *Maria Ruten* in 4°. (Echtgenoot van den Ridder ANT. VAN DYCK.) De eerste staat van deze prent, die vóór de letter is, wordt aan VAN DYCK toegekend. — *L. Annæus Seneca, buste*; h. 137, br. 101 str. Deze prent is door LUCAS VORSTERMAN afgewerkt. Soms vindt men ze aan VAN DYCK toegekend; wij zijn gedrongen, om te gelooven, dat zij veel eer van RUBENS is. Tot dus verre *Le Blanc*. — Uitmuntende Werken, voor de geschiedenis van zijn tijd en die der beeldende kunsten van hoog belang, zijn: *Le Cabinet des plus beaux portraits de plusieurs princes etc. faits par le fameux ANTOINE VAN DYCK, à Anvers, in fol.* — *Iconium principum virorum doctorum, pictorum etc.* ook onder den titel van *De Konstkamer*, enz. bekend, waarvan een hoogst zeldzaam exemplaar was in de kunstnatenschap van *Gerrit Braamcamp*, verkocht te Amsterdam, 1771, onder Nr. 234, blz. 198 van den *Catalogus*: „Eene fraaye verzameling van 297 portretten van en naar A. VAN DYCK. 141 stuks, alle proefdrukken van *M. van den Enden*, waaronder 55 vóór de namen der plaatsnijders, en 10 vóór de letters; en 156 stuks, waaronder verscheiden etsdrukken en anderen, met veranderingen; ook eenige van HOLLAR en twee van C. VISSCHER, zonder en met het adres.” — aldaar door *Ploos van Amstel* gekocht voor f 360. — De koperen platen schijnen zeer verspreid geraakt, en, in later tijd, bij gedeelten, onder denzelfden Hollandschen titel, uitgegeven te zijn, als te 's *Gravenhage*, in 1728, en weder in 1732, bij *Covens en Mortier*, te Amsterdam, bevattende vijftig stuks portretten van alle soort, waarvan ik een exemplaar bezit, merkbaar van de laatste drukken; doch afzonderlijk, los, is genoegzaam de geheele verzameling van goede conditie in mijne collectie geplaatst. — Verder moet ik eene waarschuwing wegens een prentwerk, dat geheel op zijn naam doorgaat, hier mededeelen, hetgeen op blz. 764 van het Werk *Bibliothèque de peinture, de sculpture et de gravure, par C. T. Murr, Francfort et Leipzig, 1770, tom II.*, voorkomt, namelijk: *Recueil de Têtes d'ANTOINE VAN DYCK, tirées du cabinet de Mr. de Crozat, et gravées par Mr. le Comte de Caylus; à Paris, 1735.* „L'on a attribué, dit M. *Basan*, très mal-à-propos les dessins de ces Têtes à VAN DYCK. A l'exception de deux qui appartiennent à ce dernier, et qu'il a faites pour son tableau de St. Augustin, toutes sont indubitablement de RUBENS, et plusieurs ont été employées par lui dans des tableaux connus. Ces dessins qui sont de toute beauté, sont entre les mains de Mr. *Mariette*. — *Catalogue de RUBENS*, p. 244.” — Ik wil hier dit Artikel eindigen met den lof, door een van kunstkennis doordrongen Auteur, den Marquis *d'Argens*, in zijne *Reflection critique sur les écoles de peinture*, over VAN DYCK uitgebragt, en die hem beschouwt als den grootsten schilder, sedert de herleving der kunsten, en durft verzekeren „que de l'aveu tacite de presque tous les artistes, les ouvrages où ce maître a déployé tous ses talents, sont sans contredit supérieurs à ceux de tous les autres peintres, italiens, françois et flamands, et nommément à ceux de RAPHAEL et DE TITIEN.” Inderdaad eene in hare soort eenige lofred. Zie *François Xavier de Burtin, Traité théorique et pratique des connoissances qui sont nécessaires à tout Amateur de tableaux etc. Bruxelles; 1808, tom II., p. 189.* — En, eindelijk, ten allerlaatste, neem ik nogmaals de pen op, om het volgende, dat hier het zegel van den volkswil op den grooten VAN DYCK drukt, mede te deelen, namelijk, dat, bij de

Zie ook het v. Dyck's *Biographie de Kunstbeoefners* in 1819, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100.

luisterrijke feesten, die, ter gelegenheid, der vijf-en-twintigjarige regering van Z. M. Leopold, Koning der Belgen, te *Antwerpen*, in Hoogstdezelfs tegenwoordigheid werden gevierd, in den jare 1856, op den derden dag dier feesten, zijnde de 18. Augustus, een wedstrijd op de Schelde plaats had, waarna het *Standbeeld van den schilder van Dyck*, onder 't bijzijn der leden van de vorstlijke familie werd onthuld, en de dag met eene algemeene illuminatie besloten. — Het is opgericht op de *Museumsplaats* te *Antwerpen*, en door den voor de kunst blakenden LEONARD DE CUYPER, — Zie aldaar. — van *Antwerpen*, vervaardigd. — In Augustus, 1857, is er een sierlijk ijzeren hek rond gezet. — Ook is er eene fraaije medalie voor geslagen, door den talentvollen stempelgraveur LEOPOLD WIENER vervaardigd, 68 str. Ned. middellijn, voorstellende het gemelde Standbeeld, waarnevens: NÉ A ANVERS 22 MARS 1599. DÉCÉDÉ A LONDRES 9 DECEMB. 1644. Van onder: STATUE ERIGÉE A ANVERS 1856, en LEOP. WIENER, *d'après* L. DE CUYPER. Op de keerzijde eene groote buste in profiel van dien Prins der Portretschilders, uitmuntend voorgesteld, waarrond ANTONIE VAN DYCK. Van onder LEOPOLD WIENER.

DYCK (DANIEL VAN, of VANDEN) was een met ANTONIE VAN DYCK gelijktijdig uit *Vlaanderen* geboren kunst schilder en graveur. Voor zoo verre de levensbijzonderheden van dezen bekend zijn, heeft hij langen tijd te *Venetie* gearbeid, en daar de schilderesse LUCRETIA, dochter van NICOLAAS REGNERUS MABUSE, tot vrouw genomen, en, eindelijk, te *Mantua*, in het jaar 1658, het oppertoezigt der Hertoglijke Galerij bekomen. Zie den Abt. *Lanzi*, III., blz. 265. — Schilderijen van hem worden in de kerken te *Venetie* gevonden. — Men kent hem nog verder door eenige geëtste prenten, door hem met grove naalden gemaakt en met kleine punten voltooid. De bedoelde compositiën zijn: een *Bucchanaal*, Titelblad — en *Diana met Endymeon*, beteekend D. VAN DEN DYCK. Zie *Romberg*. — *Heller* zegt niet welk een landsman hij is, en *Brulliot*, in zijn *Dictionnaire des Monogrammes*, meldt, dat *Boschini* opgeeft, dat hij in *Frankrijk* werd geboren, doch zonder zulks te kunnen bevestigen, en daar geloof aan te durven hechten. Echter, in zijn *Catalogue d'Estampes*, zegt hij, in eene Noot: „Volgens den een is deze kunstenaar in *Venetie* geboren, in 1651, en volgens anderen in *Frankrijk*, in *Holland* of *Vlaanderen*. Men heeft deze laatste meening aangekleefd, uit aanmerking, dat zijn naam zoo geheel en al Nederlandsch is.” Zie aldaar dl. I., blz. 247, waar nog meerdere van zijne prentwerken zijn beschreven. — *Pillington* meldt stellig, dat hij in *Vlaanderen* geboren, en, in dienst van den Hertog van *Mantau*, omstreeks 1670, overleden is. — *Bryan-Stanley* boekt hem tweemaal op DYCK (VAN DEN), en op VANDENDYCK, en mede het laatstgemelde jaar, doch veroorzaakt weder eene verwarring van tijd, daar hij zegt, overleden in 1729; immers, hoe dit toch te vereenigen met de gelijktijdige geboorte van ANTONIE VAN DYCK, (1599) zoo als *Fiorillo* meldt, en wat wij hierboven aan het hoofd hebben geplaatst. — Nog voeg ik hierbij al zijne bekende graveer- en etswerken, zooals die bij *Le Blanc* beschreven zijn, als: 1) *De kuische Susanna*; midden onder de prent DANIEL VAN DEN DYCK *in. et fecit.* h. 259, br. 280 str. (Nederl.) — 2) *De Maagd en het kind Jesus*; van onder regts D. V. DYCK *in. et fecit.* De twee eerste letters vormen een monogram; h. 117, br. 88 str. — 3) *St. Catharina*; van onder regts, aan eene geenaaleerde kolom D. V. DYCK *i.*; de twee eerste letters zaamverbonden vormen een monogram; h. 82, br. 63 str. — 4) *Diana en Endymeon*, voorgesteld ten halve lijve, en in den *Catalogue Rigal*, onder den titel van, *Bergère pres d'un berger*, vermeld. — 5) *De Vergodding van Eneas*. In de versierde marge is, te midden in, een gekroond schild te zien, waarop een vierregelig latijnsch vers in twee kolommen, gevolgd van eene opdracht, door den kunstenaar, aan den Markies Gialteri,

Venetiaansch edelman, gewijd; h. 313, br. 415 str. — 6) *Een Bacchanaal*; op het terras, links, DANIEL VAN DEN DYCK fec. h. 318, br. 410 str. Er schijnt bij veel kunstkenneren, echter, op verschillende gronden, vermoed te worden, dat er onderscheiden etswerken op den naam van ANTONIE VAN DYCK zijn beschreven, welke men aan onzen DANIEL moet toekennen, zoo als die bij mij, op ANTONIE VAN DYCK, onder de *twijfelachtige prenten* werden gebragt, en wel die aldaar onder den titel: *Susanna en de Ouden*, en *Diana en Endymeon* voorkomen. — De prent *St. Barbara*, die mede onder de *twijfelachtige* staat vermeld, en ook door *Le Blanc* voor werk van THEODORUS VAN KESSEL wordt gehouden, komt mij voor, dat dan veel eer van WENZESLAUS HOLLAR kan zijn; doch mijne hoofdvraag, op welke zekere gronden het niet voor werk van ANTONIE kan doorgaan, blijft alsnog bestaan. Ik bezit die prent, en heb haar met aandacht vergeleken, waardoor ik overtuigd ben geworden, dat alles in den geest van ANTONIE is voorgesteld; nu zou de aard van etsen hier moeten beslissen, en dat zou bezwaarlijk gaan, daar hij dit geheel voor uitspanning, uit luim, zonder vasten stelregel, heeft volvoerd, gelijk men in al do portretten, mede in mijn bezit, slechts behoeft te zien, om zich van de vershillende wijze van werken te overtuigen, zoodat, mijns inziens, dit nog verre is van beslist te zijn. Het eenige, waarover zou kunnen gestruikelend worden, is, dat daaronder staat: ANTONI VAN DYCK, dus een E te veel, dat voor zijne eigen handteekening zeer moet bevreemden, doch waarmedo do etser zich zou hebben kunnen vergissen, die dit tafereel naar eene teekening van A. VAN DYCK kan hebben vervaardigd, en heeft willen kenlijk maken, naar wien, zonder zich-zelfven te noemen, als meenende genoeg bekend te zijn, of wel, dat niet VAN DYCK, maar een ander, zijne plaat, en, welligt later, met de gemelde naamfout beteekend heeft.

DYCK. (FLORIS VAN) *Van Mander* noemt, in het leven van MARTEN HEEMSKLEK, de zonen van diens leermeester, CORNELIS WILLEMSZ. van *Haarlem*, „LUCAS EN FLORIS, die beiden redelyk goede schilders geweest zyn, en *Italie, Rome* en andere plaatsen, bezocht hebben.” DE JONGH, die de derde uitgave in 8°. van het Werk van *Van Mander* bezorgde, heeft, in eene Noot, een aan hem medegedeeld berigt geplaatst, aangaande den genoemden FLORIS, hetwelk ik hier laat volgen: „Daar is een *Haarlemmer* schilder FLORIS VAN DYCK geweest, die vele jaren in *Italiën* verkeerd heeft; te *Romen* zijnde in 1600, schilderde hy voor Paus Clemens den VIII., doch verviel in een zware ziekte te gelyk met JOSEPH ARPINAS, met wien hy in goede vriendschap leefde, helpende dien ook veel in 't schilderen. Zyn II eiligh.) veel werk van hen makende, zond er zyn eigen lyfarts naar toe, die hun beiden met een kostbare olie, waarvan do ounce veel goude kronen waardig was, het gansche ligehaam besmeerde en bestreek. Door deze balsem, die de olie van den Groot-Hertog genoemd werd, geraakte FLORIS weder tot vorige gezondheid, vertrok eenige jaren daarna, naar zyn geboortestad *Haarlem*, en begaf zich daarna aan 't schilderen van bloemen, vruchten, tafels met toegerigte spijzen daarop, en andere soort van stillevens, gelijk in dien tyd zulke schilderyen in den smaak kwamen. Hy overleed te *Haarlem* in 't jaar 1648.” — De door mij bedoelde FLORIS VAN DYCK kan met geene mogelijkheid dezelfde zijn, dien *Van Mander* beschrijft, want dan zou hij, als zoon van CORNELIS WILLEMSZ. van *Haarlem*, nagenoeg 140 jaren hebben bereikt, welke opmerking ook door den genoemden *De Jongh* zeer juist is gemaakt, en deze had zich kunnen verzekeren aangaande den leeftijd van genoemden FLORIS in het medegedeelde berigt, bij *Schrevelius, Beschryving van Haarlem*, *ibid.*, 1648, blz. 390, waar hij zegt: „Soo ghy een schilder soeckt van vruchten en allerhande snuystering, daer hebt ghy FLORIS VAN DYCK, die met syn penseel de lustige vrouwkens, jae 't gevogelte soude binnen loeken en verschalken;”

waaruit blijkt, dat deze dezelfde is, als die in de Noot van *De Jongh* vermeld wordt, en dat die in 1647, toen *Schrevelius* zijne uitgave in het Latijn heeft gedaan, nog in leven was. Uit dit alles mag met zekerheid opgemaakt worden, dat de bij *Van Mander* vermelde FLORIS, de vader, of wel de grootvader — naar de gewoonte van naamsovergang op den kleinzoon — kan zijn geweest van hem, die in afbeelding uitgaat bij de portretten in 4°., met de verzen van *Lampsonius* daaronder gesteld, die lang vóór de 4°.-uitgave van *Van Mander* afzonderlijk zijn uitgegeven, terwijl het vers, onder dat van FLORIS geplaatst, volkomen zijn schildertrant uitdrukt, en waaruit men dus mag afleiden, dat de zoon of kleinzoon hetzelfde vak heeft beoefend. Verder duidt het kostuum van het gemelde portret aan, dat dit op het einde der XVI., en geenszins op de helft der XVII. eeuw te huis behoort, te meer dewijl hij daar, op gevorderden leeftijd, wordt voorgesteld, voor een ezel staande bloemen en vruchten te schilderen, waaronder: FLORENTIUS DIKIUS *Harlemenses Pictor*. Van dit portret is, even als van anderen uit dat Werk, eene kopij door H. HONDIUS gegraveerd, doch bij de laatste is bij allen eenig bijwerk gevoegd, dat in de eerste uitgave niet wordt gevonden.

DYCK, (JAN VAN) een zeer bekwaam beeldhouwer, die, op de helft der XVI. eeuw, in *België*, bloeide, hoewel hij een Utrechenaar is geweest. Als zoodanig vind ik hem aangeteekend in het *Gildeboek* van St Lucas van *Antwerpen*, in het meergemeld *Ms.* van *Mols*: „Noch hebben gevonden, dat zekeren JAN VAN DYCK van *Utrecht*, in den jare 1545, het oud Ockzaal gemaakt heeft, dat eertyds gestaan heeft in de kerk der Abdey van *Tongerloo*, in de *Kempfen*.” — Geene werken zijn mij van hem bekend, doch het is zeer zeker, dat hij veel bekwaamheid moet hebben gehad, om voor dat rijke en aanzienlijke Kapittel te mogen werken, en dit in een land, waar dit kunstvak toen op de grootste hoogte gevoerd was.

DYCK of DYK, (PHILIP VAN) de *Jonge*. *Nagler* vermeldt hem als een bekwaam landschap- en zeeschilder, die in de tweede helft der XVIII. eeuw bloeide, en dat er eenige zijner schilderijen in gravure zijn gebragt, doch dat hij er verder niets meer van kan berigten. — Daar hij den naam van den bekenden PHILIP VAN DYK, verkeerdelijk, VAN DYCK schrijft, zal deze ook wel VAN DYK moeten wezen, en welligt een zoon van den eerstgenoemde geweest zijn.

DYCKMAN. (JACOB) Bij *Weigel* vindt men in den *Catalog von Kunstsachen*, v. s. w., Nr. 3038, onder de Nederlandsche school geplaatst een met de pen, op pergament, geestig geteekende *Aanval van Rovers*, naar CALLOT, betekend JACOB DYCKMAN, kl. 4°.

DYCKMANS. (JOSEPHUS LAURENTIUS) Nadat *Immerzeel*, naar waarde, het uitmuntend talent van dezen kunstenaar heeft vermeld, en deze tot lid van de klasse van schoone kunsten der koninklijke Academie in *België* was benoemd geworden, is hem, met meer andere beroemde kunstenaars, de hooge onderscheiding ten deel gevallen van het Ridderteeken der Leopolds-orde, uit handen van Z. M. den Koning der Belgen, te mogen ontvangen, bij gelegenheid der Tentoonstelling van 1851, te *Brussel* gehouden, en voerende die benoemingen de dagteekening van den 1. November, 1851.

DYK (JAN VAN) heeft eene zinnebeeldige ordonnantie gemaakt, door A. VAN BUYSSEN, in 1737, gegraveerd, voorstellende: „Een oude schadelyke rot in de val, of de gevangen zittende smous met zyn wapen, door de geregtigheid aan hem gegeven.” — namelijk geeseling en brandmerk. Deze folio-prent is eene bijgevoegde in den *Actiehandel*, waarvan ik een exemplaar met ingelaschte platen bezit. — Het is deze JAN VAN DYK, die in het licht heeft gegeven: *Kunst- en His-*

torie-kundige *Beschryving van alle de Schilderyen op het Stadhuis van Amsterdam, met beoordeelingen en aanmerkingen over de stukken en korte levensbeschryvingen van derzelve Schilders*, door JAN VAN DYK, enz.; te Amsterdam, by J. de Jongh; 1790, in 8°. met gegraveerden titel, *C. Ploos van Amstel inv., J. van Schley delin. et sculp.* 164 blz., en waar, uit bl. 49, duidelijk blijkt, dat hij de schilderkunst beoefende, en in den jare 1736 het portret van zekeren *Jacob van Campen* heeft vervaardigd, hetwelk hij aldaar vermeldt, om to betogen, dat het portret Nr. 5, JACOB VAN CAMPEN, in het schutterstuk van GOVERT FLINK voorkomende, hetgeen in de groote krijgsraadskamer aanwezig is, en dat, bij de uitlegging, als de groote bouwmeester van dien naam werd aangeduid, evenmin van dien VAN CAMPEN is, als dien hij, onder dezen naam, geschilderd heeft. — Op blz. 160, lees ik verder, dat hij van de Regering verlof heeft gekregen, om, op de Kunstkamer eene doorloopende Tentoonstelling te houden van de werken der schilders, die lust hebben, hunne stukken aldaar te plaatsen, teneinde van alle liefhebbers, driemaal ter week, te kunnen bezigtigd worden, „maar, wat nog meer is, dezelve tot een Oefenplaats van de Practicale Perspectief ten besten te geven, als blykt uit het *Resolutieboek, ter Thesaurie ordinarij van den 11. November 1748, aan my toegestaan, enz.*”

DYK (PHILIP VAN) is reeds door *Immerzeel* vermeld. De waarde van onderscheiden soorten zijner kunstwerken, zooals die door *Burtin* en *Gault de Saint Germain* is aangeteekend, bewijst, dat ze in verkoop hebben opgebragt *f* 400. *f* 500. en *f* 2000. — Het kabinet schilderijen, door hem nagelaten, is, het jaar daaraanvolgende, 1753, to 's *Hage*, verkoelt, bestaande uit 163 stuks van voorname meesters, en dat van zijne weduwe uit 25 stuks, mede aldaar verkocht, in het jaar 1763, hetwelk men als het jaar van haar overlijden kan aannemen. — Zijn portret is voorgesteld ten halven lijve, links, op den rechterarm steunende; naar HEM-ZELVEN door J. HOUBRAGEN gegraveerd in 8°. Hiervan bezit ik ook een proefdruk. — Een zijner fraaiste schilderwerken is door PIETER TANJÉ uitmuntend gegraveerd, in 1745, in groot plano-formaat, zijnde het portret, ten voeten uit, van den Gouverneur-Generaal van Neêrlandsch Indië *Gustaaf Willem Baron van Imhof*, in zijn Indisch paleis, waarbij een Neger en verdere vorstlijke attributen, prachtig afgebeeld. Onder de verdere portretten, mede in gravuro gebragt, zijn ook nog de navolgende, waarvan de beschrijving in den *Catalogus van Portretten* door *F. Muller*, voorkomt, als: *Prins Willem IV.* — *Princes Anna van Brunsvyk.* — *C. van Bynkershoek.* — *J. E. J. Capitein.* — *P. van Dyk.* — *François Pagel.* — *A. van der Heim.* — *C. Hop.* — *F. A. Lampe.* — *A. de Muncq.* — *J. Plevier.* — *S. Radermacher.* — *S. van Slingelandt.* — *J. Verheye.*

DYK (PHILIP VAN DE LINDEN VAN) werd te 's *Gravenhage* geboren, en heeft de kunst bij zijn oom PHILIP VAN DYK geleerd. Hij schilderde portretten, doch met weinig verdienste, zoo als *Pieter Terwesten, Ms.*, vermeldt, die hem op het jaar 1753 gedenkt, en ook berigt, dat hij met zijn talent naar *Engeland* is overgestoken, waar hij in 1776 nog in leven was.

DYKSTRA (B.) wordt als een bekwaam beeldhouwer opgegeven, die, in het begin der XVIII. eeuw, te *Leeuwarden*, bloeide. Als vrucht van zijnen arbeid, met dien van PIETER NAITA, toont men nog de in eikenhout gesneden balustrades, die den trap en de bordessen van het, in 1715, nieuw gebouwde stadhuis aldaar versieren. Zie *Eekhoff, Geschiedk. Beschrijving van Leeuwarden, deel II, bl. 345.*

DYL (JAN VAN) is, waarschijnlijk, één-en-dezelfde persoon als die, onder den naam van DIRK VAN DYL, reeds bij *Immerzeel* vermeld wordt, want ik vind door hem het portret van zijnen meester, O. VAN DER MYN, geschilderd, ouder Nr. 65 der schilderijen, nagelaten door *Ploos van Amstel*, en, in 1800, te *Amsterdam*

verkocht; doch ik kan als nog niet beslissen, welke van de voornamen goed is opgegeven.

DYRICK of DERYCK DE SAINT OMER. Men vindt aangeteckend, dat deze DYRICK omstreeks den jare 1500—1528 (?) eene groote schilderij heeft vervaardigd. Ziehier het extract uit een *Register der Rekeningen* van de Abdij van *St. Omer*: „Les tableaux de l'abbé. — En 1525, nous voyons figurer au logis abbatial un tableau fait à *Bruges* et acheté LXIIIJ S., puis un autre en platte peinture, vendu XV liv. — L'année précédente, sire Salmon avait reçu X S. pour avoir enluminé IIJ ymages mis en I tabelle. En 1528 on allouait encore X S. à DERYCK le peintre, qui avoit recollé et repainet de noire une ronde tablette, estant en la sallette hault, près de la chambre de MS.; en 1530; ce même artiste faisait payer V. liv. ung. grand tableau, en platte peinture, ou young Dieu de pitié, nostre Dame, sainet Jehan, et demandait 4 S. pour les deux foculletz faicts depuis audit tableau, auxquels a paint en taolle les armes de l'eglise et de MS. Zie *le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne, etc. Tom. II; seconde partie. Paris, 1851, in 8°. Introduction, pag. XLIV*, die aldaar ook vraagt, welk verband er tusschen dezen en DIERICK STUERBOUT kan bestaan? Mijns inziens kan de doopnaam hiertoe geene aanleiding geven, want de eerstgenoemde is immers meer bekend onder den naam van DIRK VAN HAARLEM, en de andere onder dien van ST. OMER, zooals er destijds legio zich naar hunne woon- of geboorteplaats noemden.

E.

EANNES. (GIL) In de Archiven van *Lissabon* zijn vele Vlaamsche kunstenaars geboekt, waaronder ook de gemelde voorkomt als Beeldhouwer, die als zoodanig in 1465 was aangesteld, om eenige kunstwerken uit te voeren voor het klooster van *Santa Maria della Victoria* (Batalha). Zie *le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc. Paris, 1849, in 8°. Tome I. Introduction, pag. CXXXII*. — Het komt mij voor, dat hij, waarschijnlijk, een broeder of bloedverwant is geweest van JEAN ANNES. — Zie aldaar. — daar het mij is gebleken, dat vreemde namen in dat en in andere landen door een-en-denzelfden Auteur verschillend werden geschreven, als VAN HEICK EN HYCK, VOOR VAN EYCK ENZ.

EBBELAER (J. VAN) is reeds bij *Immerzeel* geboekt, doch daar zijne beeldhouwwerken weinig vermeld zijn, zoo voeg ik hier de beschrijving bij van drie stuks, gelijk die in den *Catalogus van Joannes de Bosch, Amsterdam, 1785*, onder Nr. 6, 7 en 8, voorkomen: „*Een groep van twee Beelden, zynde de schaking van Proserpina. — Een dito, verbeeldende Apollo en Daphné, — en Een waternimph, zittende op een Dolphyn, door J. VAN EBBELAER.*”

EBBIUS, (N.) een niet geboekt portret-schilder, wiens naam ik als zoodanig heb vermeld gevonden, onder eene afbeelding van *Arn. Louffius, S. T. B. P., R. C. Pastoor te Weesp*, overleden 1658, oud 59 jaren, kniestuk, liuks, in toga, zittende bij eene tafel, waarop een crucifix enz., en daarboven een wapen; met zes-regelig vers: *Dus leefde Louffius*, naar N. EBBIUS, door D. LOGGAN, in f^o. Zie Nr. 3301 van den *Catalogus van Portretten door Frederik Muller*. — LOGGAN heeft dit zeker nog vervaardigd kort na 1658, en dus vóór zijn vertrek naar *Engeland*, zoodat wij hieruit ook zeker kunnen afleiden, dat onze EBBIUS toen reeds, of wel veel vroeger, het portret gemaakt had, en zijne onbekendheid doet mij vermoeden, dat hij welligt zelf een geestelijke kan geweest zijn, waardoor zijne werken zoo zeldzaam voorkomen, en waartoe het genoemde gegraveerde portret behoort, dat mij aan hem kennis heeft doen krijgen.

ECK, (N... VAN) geboortig van *Brussel*, was een bloem- en fruitschilder, die, op het einde der XVII. eeuw, in *België* bloeide, en, volgens opgave van *J. C. Weyerman*, IV. dl., bl. 114, een edelman, die de burgemeesterlijke waardigheid zijner geboortestad heeft bekleed, en wiens werken zich bijna uitsluitend aldaar bevonden. „Hy bezat een zuiver snel en dartel penceel,” zegt hij verder, „en bediende zich altyd van het leven in de lente, zomer en herfst; des winters schilderde hy na modellen, dewelke hy na *Flore's* en *Pomona's* schatten had geconterfyt, zonder zich met de inbeelding of met gedrukte prenten te behelpen, gelyk als de meeste Brusselsche en Antwerpsche Bloem- en Fruitschilders.” Alzoo zal zijne kunst, zeker, wel goed wezen, daar zijn werk, en wel in het vak van genoemden Auteur, uit zijn Aretinschen inktpot niet gezwart, maar zoo loslijk gekleurd, er door komt.

EDELINCK. (GERARD) Deze beroemde kunstgraveur, voorganger van den Fenix der Portretgraveurs, JACOBUS HOUBRAKEN, is door *Immerzeel* naar waar vermeld. — Zijne portretten zijn overschoon gesneden, en, naar mijne zienswijze, is dat van den Franschen schilder N. LARGILLERE, op een ontrofd papier, door figuren, de Schilder- en Beeldhouwkunst voorstellende en twee Engeltjes vertoond, voortreffelijk te noemen. Deze prent is in groot-plano door hem *Sculp.*, naar de teekening van COYPEL, *den zoon*, en wel het naast aan het werk van HOUBRAKEN grenzende. Nu bestaat er nog wel eene minder stelselmatige graveerwijze, — lang vóór de gemelde bekend, — namelijk, die van CORNELIS VISSCHER, doch deze soort is onnavolgbaar, en, als het ware, geschilderd met de burin, alleen eigen aan een Genie, dat vrij zijn gevoel, zonder aangenomen regels, weet uit te drukken, en waardoor VISSCHER's werken verre boven die der beide gemelde, en wel ééniq in hunne soort zullen blijven. — Bij *Le Blanc* vindt men niet minder dan 337 stuks van hom beschreven, als: 4 onderwerpen uit het *Oude* en 13 uit het *Nieuwe Testament*; — 10 stuks *Heiligen*; — 9 stuks *Schoone kunsten*; — *Geschiedenis* 3 stuks; — *Medaljes* op de Regering van Lodewijk XIV., 138 stuks, op 87 bladen; *Paris*; *Imprimerie Royale*, 1702, in f°. — en 198 *portretten*. Hierbij zijn allon opgenomen, die voor een Prachtwerk, ook vele door andere graveurs, zijn vervaardigd, onder den titel van: *Les hommes illustres qui ont paru en France, pendant ce siècle; avec leurs portraits au naturel, par Mr. Perrault, de l'Académie Française. A Paris, chez Antoine Dezallier, 1696*; II. Tom. in f°. waarvan ik een exemplaar met overschoone drukken bezit, en waar tovens, als eene zeldzaamheid, de afbeeldingen van *Arnauld* en *Pascal* — dus slechts in eenige exemplaren vóór het verbod tegen genoemde prenten — worden gevonden. Onder het aantal Portretten wil ik, om der geschiedenis wille, aanhalen, die voor ons daartoe bijdragen, als: ABRAHAM BLOEMAERT, h. 321, waarvan 44 de marge, br. 203 str. Ned. — PHILIPPUS DE CHAMPAGNE, naar *hem-zelven*, h. 395, br. 327 str. — ALBERT DURER, h. 313 str., waarvan 38 de marge, br. 201 str. — HENDRIK GOLTZIUS, h. 317 str., waarvan 52 de marge, br. 202 str. — REGNERUS DE GRAEF, Medicinæ Doctor, ætatis suæ 25, 1666, naar H. WATELÉ, h. 139 str., br. 87 str. — CHRISTIAAN HUYGHENS, h. 278 str., waarvan 36 de marge, br. 205 str. — MARTINUS VAN DEN BAUGART (*Gallis des Jardins*), naar H. RIGAUD, h. 465 str., waarvan 32 str. de marge, br. 349 str. — GERBRANDUS VAN LEEUWEN, Leeraar, naar A. ROONEN, h. 353 str., br. 289 str. — FRANÇOIS MANSART, Architect, naar NAMUR, h. 246 str., br. 186 str. — JULIUS HARDOUIN MANSART, (neef des voorgaanden) naar J. VIVIEN, h. 429 str., br. 322 str. — DEZELFDE, naar H. RIGAUD, h. 510 str., waarvan 43 de marge, br. 370 str., — CLAUDE MELAN, graveur, h. 246 str., br. 180 str. — ROBERT NANTEUIL, graveur, naar *hem-zelven*, h. 245 str.,

br. 188 str. — GILLES SADELER, h. 318 str., waarvan 37 de marge, br. 204 str. — ISRAEL SILVESTRE, teekenaar des konings, naar CH. LE BRUN, h. 340 str., br. 242 str. — PETRUS SIMON, Romeinsch Ridder, graveur des konings, naar P. ARNOU, h. 360 str., br. 250 str. — TITIAAN VECELLI, h. 319 str., waarvan 5 de marge, br. 202 str. — NICOLAS VERIEN, graveur, naar JOUVENAY, h. 137 str., br. 91 str. — Het portret van onzen GERARD is door zijn zoon NICOLAAS gegraveerd, naar de schilderij van J. TORTEBAT, h. 360 str., br. 252 str. *A Paris, chez l'Auteur, rue St. Jacques, vis-à-vis St. Yves.* — Ik bezit nog een ander, van voren te zien, met ordelint en ridderteeken, in ovaal, met omschrift, door S. J. SPÄETT sc., 1708, in f°. naar de schilderij van J. VIVIEN, hetgeen dus een jaar na zijnen dood is verschenen, blijkbaar, door een leerling van zijne school vervaardigd, en dat kunstverdienste heeft. Op deze prent komt zijn wapen voor, zijnde een schild van azuur, waarop drie romeinsche letters Z doch anders om, 2 en 1, van zilver zijn geplaatst, waarboven een markies-kroon, en opgedragen *A Monseigneur Joseph François Emanuelle, Chevalier de Bavière etc.* Het omschrift luidt: GERARD EDELINCK, *Chevalier Romain, premier Graveur du Roy, Conseill. en son Académie de Peinture et Sculpture, mort le 2. Avt. 1707, âgé de 67 ans.*

EDELINCK (JAN) is hij *Immerzeel* reeds als graveur en broeder van GERARD genoemd. Ik voeg daarbij, dat hij, in 1630, te *Antwerpen*, is geboren, volgens de opgave van *Heller (L.)*, die tevens zegt, dat de fraaije gravure *de Zondvloed*, naar ALEXANDER TURCHE (gezegd ORBETTO VERONESE), ook door zijn beroemden broeder GERARD meê is gegraveerd. — *Le Blanc* beschrijft de gemelde prent, en verder *eene H. Familie*, naar P. SEVÉ in f°. in de breedte. — *De H. Maagd*, borststuk met gevouwen handen, in een ovaal, naar RAFF. SANZIO, in gr. f°. — *De H. Maagd, gezeten*, houdt het onderkleed van J. C. in hare handen. *Dit is het kleed van mijn zoon!* Deze reliek werd in het klooster der Benedictijnen te *Argentueil* bewaard. — Negen stuks mythologische voorstellingen voor een Werk *La grotte de Versailles.* — Verder zijn er nog portretten van hem bekend, als dat van *Hendrik Casimir II.*, Prins van Nassau, Erfstadhouder van *Friesland.* enz. Borstbeeld, links in medaljon, waarachter een door twee Engelen opgehouden laken, en daarop zijn wapen, met vierregelig Latijnsch vers: *Inclyta Nassavia*, in 4°. — *Timon van Gessel* Med. en godgel. schrijver, ten halven lijve, links, met omgeslagen mantel, in een ovaal van eikenloof, met vierregelig vers van *G. Brandt*, naar R. DE HOOGHE. — *Isbrandus de Diemberbroeck*, Med. Prof. *Ultraj.*, ten halven lijve, regts, staande in een landschap, met *Utrecht* in het verschiet, in ovaal, met randschrift en vierregelig Latijnsch vers van *L. van de Poll*, naar R. DE HOOGHE gr. f°. Ik bezit een voortreflijken afdruk van deze afbeelding, doch houde het er voor, dat DE HOOGHE alleen het bijwerk om het portret-zelf vervaardigd, doch niet het portret voor de gravure geteekend heeft; dit is, zeker, werk van een ander, — waarschijnlijk, naar de schilderij voor deze gravure genomen, — die zulks voor DE HOOGHE heeft verrigt. Deze portretten zijn allen beteekend J. EDELING sculp., — Zie bij mij aldaar. — en worden ook aldus in den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller* vermeld, doch zijn van onzen JAN EDELINCK, waarvan de naamfout alleen bestaat op de *Hollandsche* portretten, en die door den lettergraveur is begaan. — Hij heeft ook voor boekwerken fraaije prenten gegraveerd, als, onder anderen, een Titel, voorstellende *eene Romeinsche Geschiedenis*, met groote figuren, voor het Werk: *Caroli Ruvi, Societate Jesu, Tragœdiæ et Carmina &c.*, beteekend J. EDELINCK, sculp. in f°.

EDELINCK, (NICOLAAS) als zoon en leerling in de graveerkunst van GERARD door *Immerzeel* genoemd. Ik voeg daarbij, dat hij, te *Parijs*, ten jare 1768, in hoogen ouderdom, is overleden. — Bij *Le Blanc* vindt men 18 stuks van zijne graveer-

werken beschreven, zoo wel gewijde als ongewijde geschiedenis voorstellende, alsmede portretten, waaronder dat van zijn vader, bij mij op GERARD EDELINCK vermeld. — Zijne graveerwijze is verre beneden de verdienste van die zijns vaders en van JAN, zoo als mij bleek uit eenige prenten, in mijn bezit, als, onder anderen, het portret van *Adrien Baillet, Critique*, in 4°, dat in een zedigstrengen stijl is gesneden, en allo overeenkomst heeft met eenige portretten in *Brandt's Historie der Reformatie*, als ook met dat van *N. Grevinkhoven* enz.

EDELING. (J.) *Bryan* noemt hem een geboren Hollander, die voornamelijk voor den boekhandel werd gebruikt, om portretten te graven, waarvan, onder anderen, voorkomen, die van *J. Diemerbroeck* en *Timon van Gessel* (?). Het is waar, die prenten zijn beteekend *J. EDELING sculp.*, en ik kan er nog bijvoegen, dat het portret van *Hendrik Casimir II.*, Prins van Nassau, Erfstadhouder van *Friesland*, medo zoo is beteekend; doch, al dat werk is van JAN EDELINCK, — Zie aldaar. — en *Bryan* is door den lettergraveur misleid, doch heeft, waarschijnlijk, de prenten niet gezien, anders zou hij dezelfde prent van den genoemden *Diemerbroeck*, welke hij reeds onder de werken van JAN EDELINCK heeft beschreven, niet weder op *J. EDELING* hebben gebragt, als waardoor er bij hem nòg een graveur is ontstaan, hetgeen door den naauwkeurigen Commentator op dat Werk, *Stanley*, niet is opgemerkt geworden, en dio dus, natuurlijk, moet vervallen.

EDEMA (GERARD) is reeds bij *Inmerzeel* vermeld. Ik voeg daarbij, dat zijn portret, borstbeeld, in ovaal, met O. I. inkt en wit gehoogd, geteekend, door *M. BEALE pinx.*, in 4°, in *Weigel's Kunscatalog.*, N. 27, blz. 170, staat vermeld. Dit portret is met dat van *G. SOEST* en *J. GRIFFIER, den Oude*, op ééno plaat, gegraveerd door *A. BANNERMAN* voor de 4°. uitgavo van *Walpole's Anecdotes of painting in England, etc.*

EDEMA (NICOLAES) wordt opgegeven een Fries van geboorte te zijn geweest, die in de *W.-Indiën*, en in de *Engelsch-Amerikaansche Koloniën*, inseeten, planten enz. meesterlijk afteekende, daar hij veel fortuin medo maakte; doch een slechto omgang heeft hem ten verdervo gevoerd. — Welligt was hij vermaagschapt aan den bij *Inmerzeel* beschreven GERARD EDEMA, doch *Fiorillo* is van meening, dat hij dezelfde persoon kan zijn; daar dit echter slechts eene meening is, en ik zoo menigmalen heb ontdekt, dat zulks louter op gissingen berust, ontstaan uit overeenkomst van naam en werken, en toch werkelijk het geval niet was, daarom houd ik, zooveel mogelijk, tot regel, het voor en tegen te melden, opdat het een of het ander niet verloren ga. — *Bryan-Stanley*, die mede het bovengemelde verhaalt, voegt er nog bij, dat hij tevens een bekwaam *landschap-schilder* was, die zijne naar de natuur genomen gezigten goed van toon en kleur, met eene geestige penseelsbehandeling, uitvoerde; verder, dat hij, in 1666, in *Friesland* werd geboren, en te *Londen*, in 1722, overleden is. Door hotgeen, hierboven, ten aanzien van het *landschapschilderen*, aan NICOLAES toegekend, gezegd wordt, zal, zeker, de nopens hem bestaande twijfel nog eerder vermeerderen.

EDENBERGER, (J. N.) een Duitseher, uit het Markgraafschap *Badendurlag* van geboorte, was een zeer bekwaam portretschilder in miniatuur, heeft zich, in 1773, te 's *Gravenhage* opgehouden, en is vandaar naar *Engeland* vertrokken, doch in 1776 ziele weder te 's *Hage* met der woon komen vestigen, volgens *Pieter Terwesten, Ms.*

EECKE. (JAN VAN DER) Zie op EVERGHEM. (JAN VAN)

EECKHOUT. (J. E.) Dezen naam vind ik vermeld onder een portret van den Belgisehen historieschilder JOSEPH DIONISIUS ODEVAERE, door hem geschilderd, waarnaar eene lithographie in 4°. is versehenen. Zie Nr. 3941 van den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*; doch het is dáár alleen, dat mij deze naam

is voorgekomen, en ik opper de vraag, of het niet door onzen bekenden Antwerpschen JACOB JOSEPH EECKHOUT geschilderd zal zijn, en of er welligt niet eene fout door den letterschrijver in den voornaam begaan is?

EECKHOUT. (JACOB JOSEPH) Deze verdienstelijke Belgische kunstenaar is, naar waarde, door *Immerzeel* vermeld, en was destijds te 's Gravenhage gevestigd. — Ik moet, als vervolg daarop, hier bijvoegen, dat, „zijn verlangen naar zijn geboortegrond zich langzamerhand vurig weder begon te openbaren, en het was zijnen talrijken vrienden en beschermers in Noord-Nederland niet mogelijk, hem terug te brengen van zijn stellig verklaard voornemen, om naar *België* weêr te keeren. Er bleef alzoo niets anders over, dan, met de beste wenschen voor 's mans bestendig geluk, den kunstenaar een hartlijk vaarwel toe te brengen. Dit geschiedde aan een feestlijken afscheidsdisch, waarbij, behalve eene Commissie uit het stedelijk Bestuur en van de Academie der stad 's Gravenhage, ook verscheiden kunstenaars en kunstminnaars aanzaten; — een schitterend *Diploma* van wege de Stad en Academie, als ook een dichterlijk vaarwel, naar woorden van *Dr. Wap*, door den Directeur van de Koninklijke Muzikschool, den heer *Lubeck*, gecomponeerd, en door eenige kweekelingen van het 's Gravenhaagsche Conservatoire, op vier stemmen, treffend voorgedragen, maakten op het gemoed van den schilder reeds een diepen invloed; maar hoe werd EECKHOUT niet op het innigst geroerd, toen de Koning daarbij nog voegde den glans van 't *Ridderkruis*, ten blijk, dat hij als Vorst erkende en wist te schatten, wat de talentvolle meester met zijn penseel lofijks tot stand bragt voor de kunst, roemrijks voor het vaderland en de Nederduitsche school! In het begin van April 1844, is de heer EECKHOUT naar *België* (*Mechelen*) vertrokken, en beoefende daar op nieuw, met jeugdigen ijver, de kunst, die zijn naam onsterfelijk heeft gemaakt.” Zie *Album van Hollandsche en Belgische Kunst-schilders* enz. 's Gravenhage, A. A. Weimar, in f^o. — Later, echter, heeft hij zich met der woon te *Brussel* gevestigd.

EECKHOUT. (G. v.) Ik heb voor mij liggen een prentje in 8°., in de breedte, waarschijnlijk, een Titel voor een boekwerk, te oordeelen naar het opschrift, dat op den muur, die in de afbeelding voorkomt, met drukletters geplaatst is: *Medicyn-Winkel voor Menschen en Beesten*. Door een grooten boog, met een trap er voor, ziet men in een Apotheek en Laboratorium, en op de straat een hoefsmid, die een paard in den bek kijkt, waarbij een man, die den toom vasthoudt. Daar nevens staat een boer, leidende aan een touw eene koe, die mede de hulp van den Arts noodig heeft; en voorts nog, ter zijde, een herder met vier schapen; beteekend G. v. EECKHOUT f. Alles is vrij wel behandeld en geordonnanceerd, doch de straatsteenen zijn tegen allen regel geteekend, en stijf-stelselmatig met de burin gegraveerd, zoodat dit werk volstrekt niet aan den bij ons met roem bekenden kunstenaar GERBRAND VAN DEN EECKHOUT kan worden toegeschreven, en dus behoort tot een der nog onvermelde kunstenaars, zoo ik gis, nagenoeg tijdgenoot van den genoemden schilder. — Het is meer dan waarschijnlijk, dat de gegraveerde prent, onder Nr. 1476, in den *Catalogus* van *Van Hulthem* vermeld, en die door mij, behoudens de gemaakte bedenking, bij GERBRAND VAN DEN EECKHOUT — Zie aldaar. — is medegedeeld, tot het werk van den hier aan het hoofd gestelden graveur behoort, en, terwijl deze niet bekend was, zoo is in den genoemden *Catalogus* die prent op naam van den beroemden leerling van REMBRANDT gesteld, doch welke gravure op de veiling-zelve niet voorhanden was.

EECKHOUT. (ANTONIE VAN DEN) Dit artikel werd door *Immerzeel* letterlijk uit *Pilkington* geëxcerpeerd, maar er is eene schrijffout bij ingeslopen, zoodat *Bruggje* staat opgegeven als zijne geboorteplaats, hetgeen *Brussel* moet worden gelezen, gelijk bij *Pilkington* vermeld is.

EECKHOUT. (GERBRAND VAN DEN) Het levensberigt van dezen vermaarden leerling van REMBRANDT is reeds, naar waarde, ook bij *Immerzeel*, geboekt; echter vermeen ik, hierbij nog het volgende te moeten voegen. Eeno roemenswaardig-schoone schilderij, door hem vervaardigd, en die, nog niet lang verleden, voor het *Berlijnsche Museum* is aangekocht, stelt voor de *Opwekking der dochter van den Overste Jairus door Jezus*, h. 1 vt. $\frac{1}{4}$ dm., br. 1 vt. 5 dm. Dit stuk is bij de liefhebbers der prentkunst door de voortreffelijke gravure van den beroemden SCHMIDT bekend, doch wordt voor het werk van REMBRANDT opgegeven, zoo als diens naam op de schilderij des tijds ook stond; later echter hebben kenners van de werken van REMBRANDT en die zijner school, het voor een EECKHOUT, en den naam op de schilderij voor valseh verklaard, zoo als dan ook daarop een proef werd genomen door Professor *Schlesinger*, met een middel, dat wel de latere verw, doch de originele niet kon aandoen: en de naam verdween nu alleen, zonder dat er verder iets gedeerd werd. Daaruit blijkt, hoe lang zijn werk voor dat van zijn meester werd gehouden. Ik zag het, in 1851, te *Berlijn*, en vond, dat het bedrieglijk in den schildertrant van REMBRANDT was gevolgd, zoodat alleen geoefende kenners van onzen tijd zulks konden teregtwijzen. — In de verzameling van het Kunst-Instituut te *Francfort a M.* is het portret aanwezig van den geschiedschrijver der stad *Amsterdam*, o. DAPPER. Hij is aldaar voorgesteld, oud 71 jaren, in het jaar 1669. *Bij hem ligt op eene tafel een opengeslagen boek, en aan den muur in den achtergrond hangt de grondteekening der stad Amsterdam*, met van onder den naam G. V. EECKHOUT fecit; op doek, h. 26 dm. br. 20 dm., Rijnl. maat. Zie *Conversations-Lexicon für bildende Kunst*. — Twee prentjes door hem geëetst worden bij *Immerzeel* als de éénig bekende vermeld: een *Buste van een Jongeling*, 1646, in 4°, en het *Portret van Cornelis Tromp* in 4°. — *Heller (L.)* vermeldt er nog twee, als: *Portret van een Jongeling*, links gewend, 1642, h. 6 dm. 1 str., br. 4 dm. 6 str. — en een *idem van een Man*, 1646, h. 6 dm. 1 str., br. 4 dm. 6 str., Rijnl., maat. — *Le Blanc* noemt er ook nog twee: *Een man met hoed en mantel*, 1644 in 4°. — en *Een Jongeling in Oostersche kleederdragt*, in profiel, borststuk, G. V. D. E. 1646, in 4°, — met de gemelde dus zes stuks te zamen. — Echter vond ik nog in den *Prent-Catalogus van Van Hulthem*, op blz. 240, Nr. 1476: „*Un Vicillard à grande barbe, la tête nue, assis dans un fauteuil dans son cabinet, entouré de personnes qui apportent des fleurs, G. V. EECKHOUT fe.*” plaat in de breedte, en welk nummer op de verkooping niet voorhanden was, als zijnde, waarschijnlijk, ontvreemd, zoodat de zeldzaamheid door die daad van een kunstkenner met slechte beurs en slecht goweten, wèl wordt gestaafd, doch ik denk, voor het naast, dat het eene gravure is geweest van G. V. EECKHOUT, — Zie aldaar — en dat de ontvreemder in dit geval zich-zelfen heeft bedrogen. — De hoogste prijzen, welke *Burtin* en *Gault de St Germain* opgeven als voor zijne werken in veiling besteed, zijn f 200. f 350. f 400. f 1500. f 3000 (tot Λ° . 1818). — Op de Verkooping van Teekeningen, nagelaten door *Verstolk van Soelen*, in 1847, te *Amsterdam*, gehouden, waren van hem de volgende, als, Nr. 42: *Hagar en Ismael door Abraham weggezonden* f 195. — Nr. 43: *Een Jongeling met een ronden hoed op het hoofd enz.* f 452. — en Nr. 235: *Een teekenaar, met een mantel gekleed, is voor eene landelijke woning gezeten; een boer en eene boerin, die in de deur dier woning staan, beschouwen met aandacht het werk van den kunstenaar. Eene krachtige teekening, met een schoon effect van licht, met de pen en met bister opgewasschen*, f 240. — Op eene idem, te *Parijs*, van *Clausin*, gold een idem, *Hagar en Abraham*, f 150., die, waarschijnlijk, weder in *Holland* is beland, als zijnde gekocht door den Heer *Buffa*, kunsthandelaar, te *Amsterdam*.

EEWICHSZ., (CORN.) of welligt REWICHSZ., en alsdan een zoon van ERHART REWICH, schilder van *Utrecht*, — Zie aldaar. — hetgeen te vermoeden is: tijd, plaats en betrekking pleiten daarvoor, niettegenstaande het verschil der eerste letter van den naam, ofschoon, bij het afschrijven van een handschrift, de R ligt voor eene E kan genomen zijn. — Het volgende is mij nopens hem voorgekomen: „Item gegeven CORN. EEWICHSZ., die schilder, van dat stofferen der casse daer men die reliquien in besloet. Voert voor die gulden hant weder te verstofferen, ende die borrytgens roet te verwen, te samen 7 R. guld. 7 st. facit 9 Arnh. guld 9 Cr. *Rekening van St. Nicolai-kerk, (te Utrecht) 1488—89.*” *Dodt, Archief, IV deel.*

EGEMONT. (JUSTUS VAN) Zie EGMONT. (JUSTUS VAN)

EGGERS. (BARTHOLOMEUS) zijn doopnaam is aldus, volgens *Pieter Terwesten, Ms.*, die hem onder de te 's *Hage*, in 1665, bloeiende kunstenaars opgeeft, en ook aldaar overleden is. In 1669 was hij nog werkzaam, blijkens een geharnast beeld, hetwelk hij aan de graftombe heeft gevoegd van den *Heer en van de Vrouwe van Nienoord, te Midwolde, in Groningerland.* Zie op VERHULST. (ROMBOUT)

EGMONT (WOUTER ARIENSZE VAN) was een zeer bekwaam bouwmeester, te *Rotterdam*, die in de eerste helft der XVII. eeuw bloeide. In eene Beschrijving van *Rotterdam* vind ik het volgende aangeteekend: „De West-Indische Compagnie heeft hier een huys, tot het waarnemen van haare saaken, voorzien met de noodige pakhuyzen, en verdere vertrekken. Doch vry wat prachtiger is het *Gebouw van de Oost-Indische Maatschappij*, sedert ruym dertig jaren, (dus omstreeks 1630) van nieuws opgetimmerd, volgens de ordonnantie van den Architect WOUTER ARIENSZE VAN EGMONT. Men rekent dat het tusschen de 64 en 65 voeten hoog uyt de grondt staat, en in fraayigheid voor geen gebouw in de geheele stadt behoeft te wyken, behalven het Gemeenlands-Huys, en de poort van 't Nieuwe-hoofd, hier vooren beschreven.”—(Zie daarover op LOIS. (JACOB)—Zie *Kabinet van Nederl. en Kleefsche Oudheden enz. door Isaac de Long, en met prenttafereelen van A. Rademaker, enz.; Amsterdam, 1732, in 4°. III., bl. 317.*

EGMONT. (JUSTUS VAN) Deze bekwame historie- en portretschilder is bij *Immerzeel* reeds vermeld. — Echter heb ik dien naam ook nog elders gevonden, te weten, onder een portret van *J. M. F. de Velasco*, enz. door hem geschilderd, JUSTUS VERUS AB EGMONT, en door ADR. LOMMELIN gesneden, voorkomende in het *Theatrum Pont., Imp. etc. Antwerpen, by Petrus de Jode, 1652, in 4°.*; alsmede op een fraaijen Titel, door hem geteekend en ook door LOMMELIN gegraveerd, geplaatst in het III. deel der *Kerkelyke Historie enz. van C. Hazardt, Antwerpen, 1679, in f^o.*, doch daar staat H. VAN EGMONT, terwijl op bl. 317 de prent weder is beteekend JUSTUS AB EGMONT *delin.*, zijnde een en ander duidelijk op nieuw de schuld der lettergraveurs. — Ook in het *St. Lucas-gild, te Antwerpen*, vindt men aangeteekend: „JUSTUS VAN EGMONT, ontfangen by JASPAR VAN HOECK 1616. Meester, 1628, stierf 1673. Hy heeft ook een tyd lang by RUBENS geweest.” — Geen ander van dien naam staat er geboekt, zoodat het jaar 1674, bij *Immerzeel* en anderen voor zijn sterftijd opgegeven, 1673 zijn moet. — Ik vind slechts eene schilderij in publieke veiling vermeld, bij *Hoet, II., blz. 259, Nr. 60: Een stuk representeerende Diana door de Susters (?) EGMONT.* — Het is niet algemeen bekend, dat hij, een zeer groot stuk, voor de Hoofdkerk van *Mechelen* bestemd, voor RUBENS uitvoerde, welke afbeelding, als voornaamste gravure van B. A. BOLSWERT, door des graveurs adres bekend is. — De Weenergalerij bezit twee portretten, door hem vervaardigd, als, van *Philips IV. Koning van Spanje*, een kniestuk, den Koning in zwarte kleeding, met de Ordteeken van het Guldenvlies, voorstellende, en een *Borstbeeld*

van dienzelfden Vorst, waarin hij, jong, in goud-geborduurde kleederdragt, en met eene gelijke Vliesketen versierd, is afgebeeld; en verder de afbeelding van den Aarts-hertog *Leopold Wilhelm*, in volle vorstelijke wapenrusting. — Nog vindt men in de graaflijke Schönbornsche Galerij, te *Pommersfelden*, de portretten van een man en eene vrouw in roode kleeding. — In de voormalige Galerij van *Dusseldorp*, wier stukken thans, waarschijnlijk, te *München*, zijn — doch niet in de Pinakothek — waren (1781) twee *Vrouwen-portretten*, als Nr. 30, kniestuk: *Eene vorstelijke Dame met een waaijer in de hand* enz. hetgeen vermeend werd, de afbeelding der jeugdige Paltzgravin te zijn; — en Nr. 292: *Eene Dame in een zwart Spaansch kostuum*, in alles de afbeelding eener weduwe aanduidende. — In de rijke kunstverzameling van de *Comte Despinoy*, verkocht te *Versailles*, 1850, waren drie portretten, door hem geschilderd, als: *Maria de Bretagne, duchesse de Montbazon*. — *Armand de Bourbon, Prince de Conti*, — en hetzelfde nog eens, ongeharast.

EIIRENBERG. (PETER SCHUBART) *Nagler* meldt, dat deze een Nederlandsch portretschilder was, die omstreeks 1700 bloeide. Naar eenige zijner portretten zijn gravuren gemaakt, als, door C. NEISS, dat van den Jesuit *Oliva*, en L. HECKENAUER graveerde het portret van den geneesheer *W. Plöckner*; J. WOLFF heeft een, door hem geteekend *Monument* gegraveerd.

EIIRENBERG. (W. VAN) In de keizerlijke Kunstgalerij, te *Weenen*, is eene schilderij: *het inwendige van eene in Italiaanschen stijl in marmer gebouwde kerk*. Vooraan ziet men de graftombe van een Paus, onder een door kolommen gedragen hemel; een priester, door verscheiden personen vergezeld, draagt het H. Sacrament naar het altaar. Op den piedestal van eene kolom leest men: w. v. EIIRENBERG f. 1664. Dit stuk is door den bekwamen kunstkenner *C. de Mechel*, die den *Catalogus* heeft vervaardigd, onder de *Vlaamsche school* geplaatst.

EICK. (J. F.) Van dezen portretschilder zag ik een Portret van *Jonkheer Alexander Philip Baron van der Capellen*, gegraveerd door HEINER VINKELS, dat zich vrij wel voordoet, en reden geeft, hem hier te vermelden. Nog vond ik het portret van den waterbouwkundige *Corn. Bruinings*, overleden 1820; borstbeeld, links, in ovaal, door C. JOSI sculp., naar EICK in 4°, onuitgegeven, zeer zeldzaam. Zie *Supplement van den Catalogus van Portretten door Frederik Muller*, Nr. 779.b.

EICK. (MARTIN DE) Als kunstenaar wordt deze vermeld, en dat hij een tijdgenoot van PIETER AERTSENS, genaamd *LANGE PIEN*, was, en alzoo in het midden der XVI. eeuw gebloeid heeft, zijnde geboortig van *Nemerswaal* (*Boxhorn* zegt, op grond van oude handvesten, *Remburswaale*), weleer eene bloeiende stad, in *Zeeland* gelegen, doch die thans als zoodanig niet meer bestaat.

EIKELENBERG. (SIMON) Deze vaderlandsche oudheidkenner en geleerde schrijver heeft onderscheiden werken in het licht doen verschijnen, als: *Alkmaar en zyne geschiedenis, met Afbeeldingen* enz., *ibid.*, 1739, na zijnen dood, door *Gysbert Boonkamp* ter perse bezorgd. Hij woonde te *Alkmaar*, bekleedde aldaar een ambt, is, waarschijnlijk, daar ook geboren en er den 4. November, 1738, overleden. — *Boonkamp* zegt, in zijn Voorberigt, dat hij ook *schilder* en dichter was. Het schilderen heeft hij, zeker, alleen voor uitspanning beoefend, want zelden komen er van zijne werken voor; slechts twee stukken, een *Landschapje*, en, als pendant, een *Riviergezigtje*, door S. EIKELENBERG, die f 30. hebben opgebracht op eene verkooping van de nagelaten kunst der weduwe *Jacoba Keiser*, laatst weduwe van den heer *Nicolaas Hendrik Domis*, aldaar, in 1766, gehouden. Als eene der fraaiste gravuren van *JACOBUS HOUBRACKEN* is, als prentwerk, te beschouwen het Portret van EIKELENBERG, in 4°, naar de teekening van *CORNELIS PRONK*, die hem naar het leven heeft geteekend, en uit het daar onderstaande vers:

„Gelyk zyn Schilderkonst, en Digt-pen u bewogen enz.” blijkt, dat de schilder-kunst wel degelyk hem als eene hoofdverdienste werd toegeschreven. — Zie over zijne litterarische verdiensten *Paquot*.

EILBRACHT, (G. F.) als lithograaf een der verdienstelijkste kunstenaars van onzen tijd, over wiens versehiden ik in den *Algemeene Konst- en Letterbode* van 13 Januarij, 1854, het volgende vermeld vind: „Eenige dagen geleden overleed, te 's Gravenhage, de gunstig bekende Lithograaf G. F. EILBRACHT. Het getal der verdienstelijke steenteekenaars in ons land is te gering, dan dat wij den dood van den heer EILBRACHT niet als een wezenlijk verlies voor die kunst zouden moeten beschouwen. Onder de veelvuldige voortbrengselen zijner teekenstift onderscheiden zich vooral de *Vizier*, naar REMBRANDT, en de *Voorstelling der Bruid*, naar B. VAN DER HELST uit de voormalige Galerij van wijlen Koning Willem II, terwijl in het bijzonder het *Portret* van den heer A. Liphens, in leven Directeur der Koninklijke Aademie te Delft, naar W. N. SCHMIDT, een der fraaiste producten van de Nederlandse lithographische pers mag genoemd worden. De uitgever van deze lithographiën was de heer C. W. Mieling, voor wien de overledene gedurende de laatste vier jaren gedurig werkzaam was.” — Reeds in 1836 heeft hij de portretten van J. J. ECKHOUT, — B. C. KOEKKOEK, — W. J. J. NUYEN, en andre kunstenaars, bij *Soetens et Fils*, te 's Gravenhage, uitgegeven, bij wie tevens eene groote reeks Portretten van Nederlandse mannen in het licht is verschenen, waarvan de beste, als dat van den *Admiraal De Winter*, door hem vervaardigd zijn. — Waar hij geboren is en wanneer, wordt niet gemeld, doch er is niets tegen, om hem hier voor de kunstgeschiedenis eene plaats te geven.

EILLART of EILLAERTS. (JAN) *Le Blanc* noemt, op gezag van Nagler, IV dl., blz. 96, dezen als een kunstgraveur, die, op het midden der XVII. eeuw, in *Holland* werkzaam was. Hij vermeldt de volgende, door hem vervaardigde gravuren, als: *Hendrik IV., Koning van Frankrijk*, in f^o.; gold bij *Le Boucher* 36 fr. — *Hendrik Frederik, Prins van Oranje*, naar MICH. MIEREVELT 1616, h. 370, br. 300 str. Nederl., — en *Maurits van Nassau, Prins van Oranje*, h. 396, br. 290 str. Hiervan bestaat eene kopij, zoo als *Frederik Muller, Catalogus van Portretten* enz., onder Nr. 111 *der Regerende personen*, opgeeft: *borstbeeld, links, geharnast, in jeugdigen leeftijd*. Naar de plaat van EILLAERTS. In deze plaat komt zijn wapen voor met Latijnsch onderschrift, zonder naam des graveurs, met het adres van H. Muller, te Amsterdam, 4°. zeer zeldzaam. Muller vraagt of het door H. GOLTZIUS is. Door deze meening, al of niet gegrond, zou onze EILLART in heel wat vroeger dan den door *Le Blanc* bepaalden tijd moeten gebloeid hebben, te meer daar hier *Maurits* jeugdig is voorgesteld, en wel op dien leeftijd zal zijn gegraveerd en uitgegeven. — Nog vindt men in gemelden *Catalogus*, Nr. 427, het portret van *Ernst Casimir*, stadhouder van *Friesland*, in 1632 overleden, oud 59 jaren, in f^o. hoogst zeldzaam, waarbij Muller weder vraagt, of deze gravure niet van EILLAERTS is, dewijl zij zooveel naar die door hem van *Maurits* gelijk.

EINOUT, (JOHANNES) een Hollandsch schilder, die omstreeks 1525 bloeide, en in de *Chronyk* van P. Opmeer, op blz. 755, vermeld wordt. — Hij woonde, tijdens den beroemden ERASMUS, te Rotterdam, en moet, naar gemelden schrijver te oordeelen, eene tamelijk phantastische rigting genomen hebben, daar er gemeld wordt, dat hij in eene Kruisiging „*diversæ formæ difformium hominum figuræ*” aangebragt heeft. Het wanstaltige en phantastische was destijds de heerschende smaak. Wie toen in de kunst maar redelijk konden werken, hebben haar als tot bespotting beoefend (*arti illuisse*). Echter moet PETER AERTSEN, alias LANGE PIER, veel met deze schilderij hebben op gehad. In de kleur heeft dit stuk

er zonderling uitgezien, daar *Opmeer* zegt: *Pinxit tabulam ex albo, in qua varii coloris figuræ conspiciantur.*" Zie *Nagler, Künstler-Lexicon.*

EISEN (FRANS) staat bij *Immerzeel* vermeld, doch zonder geboorte- of sterftijd op te geven. *Stanley, Bryans Commentator*, zegt, geboren te *Brussel*, in 1700, en te *Parijs*, in 1777, overleden.

EISENHART. (ANTONIE) Zie EISENHOUT. (ANTONIE)

EISENHOUT (ANTONIE) wordt bij *Bryan-Stanley* als een Nederlandsch schilder en graveur vermeld, die omstreeks 1590 blocide, en in 1619 nog in leven was. — *Brulliot* noemt eene prent: *Vijf Amors* rond een pedestal; een van hen houdt een muziekblad in de hand, waarbij men leest: *Amor docet Musicam*, en van onder, links aan den pedestal, de naam ANTON EISENH. f. 1500; regts het adres: *B. Caïnoz ex.*; h. 7 dm., br. 4 dm. 9 str. Par., en dat deze prent door *Bartsch* onder de werken van *LUCAS CIAMBERLANI* is beschreven; doch volgens *Christ*, p. 105 en 177, T. F. p. 38 en 98) aan ANTONIE EISENHART — door hem verkeerdelijk aldus genoemd, dat is: aan onzen EISENHOUT — moet worden toegeschreven. Ook zijn er van zijne werken, bij vergissing, op naam van *REMOUDUS EYNHOEDTS* — Zie aldaar. — gesteld geworden.

EKELS (JAN) *de Jonge*, is bij *Immerzeel* vermeld, doch ik moet er zijn sterftijd bijvoegen, die door *Van Eynnden* en *Van der Willigen* bepaald wordt opgegeven, te weten, dat hij den 4. Junij, 1793, overleden is.

EL of ELLE (FERDINAND) wordt door *F. Bogaerts*, opgegeven onder de Belgische portretschilders, en die, in 1631, te *Mechelen*, geboren is. Bij *J. C. Weyerman*, IV. dl., blz. 357, vindt men een uitvoerig bericht nopens zijne eerste onfortuinlijke loopbaan, dewijl hij zijn braaf karakter niet naar de wuften, onbeschaamde, hoofse mode wist te buigen; doch dat hij echter, te *Parijs*, in dien toestand, een edelman aantrof, die de braafheid van zijn handel en wandel waardeerde, en voor hem een beschermer werd, waardoor hij als een der eerste portretschilders volop werk bekwam, en de fortuin hem nu toedraaide. Hij zegt, noch het jaar zijner geboorte, noch dat van zijn overlijden te weten, maar wel, dat hij twee te *Parijs* geboren en overleden zonen, die beiden brave kunstschilders waren, heeft nagelaten, en dat het gemelde bericht hem door den Antwerpschen landschapschilder *SPIERINOS*, tijdgenoot van *EL*, werd meêgedeed. — In hoeverre nu de geboortetijd 1631, voor goed is aangegeven, wordt door het hier volgende bericht zeer twijfelachtig, namelijk, bij *Fiorillo, Geschichte der Malerey in Frankreich, u. s. v.*, vind ik, op het leven van *NICOLAAS ROUSSIN*, vermeld, dat deze, op zijn achttiende jaar, te *Parijs*, de school van *NOEL JOUVENET*, *FERDINAND ELLE*, en *L'ALLEMAND* bezocht, doch spoedig inzag, dat hij bij al dezo meesters geen grooten voortgang in de kunst kon maken. Daar nu *ROUSSIN* in 1594 is geboren, en dus in 1612 den genoemden ouderdom had bereikt, — waarbij men nog enkele jaren voor zijn uitzien naar bedoeld onderwijs kan voegen, — zoo wordt het onmogelijk, dat *EL* in 1631 kan geboren wezen, en is dit jaartal dan veel eer op de geboorte van een zijner zonen, dan op hem-zelfen toe te passen. — Het laat zich goed begrijpen, dat de gemelde *SPIERINOS*, in 1633 geboren, die vroeg naar *Italië* is gegaan, daar lang vertoefde, en op zijne terugreis in *Parijs* veel opgang maakte, ja, zelfs voor *Lodewijk XIV.* werkzaam was, de berichten, aan *Weyerman* voor zijn Werk gegeven, uit goede bronnen heeft geput, doch geene jaartallen, gelijk boven vermeld, er heeft bijgevoegd, zoodat het bericht van *Bogaerts* of zonder grond is, of op een zijner zonen, die welligt mede *FERDINAND* heette, slaan moet, zoodat het geboortjaar van onzen *EL* wel eene halve eeuw vroeger zal geweest zijn. — Zie nog op *FERDINAND*. (M.)

ELAND. (HENDRIK) *Immerzeel* meldt in zijn kort levensberigt, dat hij 12 stuks prentjes, met voorstellingen uit *het leven van den Heiland*, naar J. VAN ORLEY, heeft bewerkt en in het licht gegeven; men moet lezen 12 stuks folio-oblonge platen. Een exemplaar daarvan is in mijne verzameling, als ook *Het inbezitnemen van St. Jan van Lateraan te Rome*, door hem zeer fraai geteekend en gegraveerd.—Verder de *Herkiezing, dood enz. van den Paus van Rome, Amsterdam, by De Wit*, door IDEM. — *Le Blanc* zegt, dat hij nog versehiden etsen van zijne vinding, als ook naar JAN LUYKEN, JAN GOEREE enz., vervaardigd heeft.

ELAND. (M.) *Nagler* zegt, dat *Füssly* nog een M. ELAND als graveur vermeld, en, onder anderen, *Het Mausoleum L. Hostenii, Rome ad S. Mariam de Anima*, van zijn graveerwerk kent. Doeh ik bezit die prent in f^o, en daaronder staat met duidelijk in de plaat geëtste letters: H. ELAND delin. et fecit; ook is het bedoelde Mausoleum voor *Lucas Holstenius*, en niet voor *Hostenius*, opgerigt. Op deze wijze worden er soms nieuwe geleerden en kunstenaars geboren!

ELANDT (C..) kan wel de vader, of welligt een broeder zijn van HENDRIK ELAND, reeds bij *Immerzeel* en bij mij vermeld. Hij heeft op eene vrije, geestige wijze boekprentjes geëtst, zoo als die in het kwarto-werk, 's *Graven-Hage, enz. door Jacob van der Does, ibid.*, 1668, voorkomen; ook zullen er wel meerdere van die stads- en landgezigten van hem in andere Werken voorhanden zijn. *Le Blanc* noemt óók dat Werk, als van 1605, doeh blijkbaar is zulks eene fout, want vóór 1668 is er geen druk van bekend, terwijl, daarenboven, het eerste privilegie hierop hem, in 1667, door de Staten van Holland enz., verleend is.

ELANS (JOHANNA WILHELMINA) was een beoefenares der graveerkunst, zoo als mij is gebleken uit een portret, in ovaal, in 4°. van *Ds. Scharp, te Rotterdam*, door haar, in 1793, vervaardigd, en dat, haar tijdvak der kunst in aanmerking genomen, vrij wel is uitgevoerd.

ELBRUCHT. (JAN VAN) Zie ELBURG. (HANSJE VAN)

ELBURG. (HANSJE VAN) Dezen meester uit het begin der XVI. eeuw, die het zeeschilderen heeft gekozen, kan men wel als een der ontginners in dat vak beschouwen. Zijn leven is bij *Immerzeel* in 't kort vermeld, en daarbij een stuk, de *Vischvangst van Petrus*, genoemd, doeh dat niet meer in de *L. V. kerk, te Antwerpen*, aanwezig, en niet bekend is, waar het belandde; doeh ik moet hier berigten, slechts een stuk van hem te hebben aangetroffen in het *Museum, te Antwerpen*, voorstellende: „*Het mirakel der vermeerdering van het brood, door Christus aan het volk betoond;*” welligt het eenige van zijn werk, dat het publiek kan worden aangewezen.—In een lateren *Catalogus*, 1851, van Prof. *De Laet, te Gend*, word er bijgevoegd, dat zijn bloeitijd is 1500—1551; dat hij in de wandeling *Klein Hansken* werd genaamd, en te *Elburg, in Gelderland*, is geboren; voorts, dat hij in 1536 bij het *St. Lucas-gild, te Antwerpen*, als meester, werd aangenomen; ook dat zijn overlijden, bij allen op 1546 geboekt, niet zoo is, daar op de *Liggere* van het gemelde Gild voorkomt, dat *Michel Sabelos* als leerling bij hem is ingeschreven A^o. 1551. Dit een en ander strekke alzoo tot teregtwijzing, ook voor wat bij *Bryan-Stanley* is vermeld, die hem verkeerdelijk op ELBRUCHT geplaatst heeft.

ELFFERS. (J..) Een teekenaar, die in de tweede helft der XVIII. eeuw bloeide, als hebbende, in 1788, in groot-plano-formaat, geteekend: *Ter gedachtenis van den Vader des Vaderlands, Hendrik Hooft Danielsz. enz.*, naar de ordonnantie van H. VAN IRHOVEN, en in 't koper gebragt door N. V. D. MEER, *Junior*, terwijl het portret in medaljon door J. VOS is geteekend.

ELGERSMA. (MICHEL) Bij het artikel van *Immerzeel* voeg ik nog, dat ik van

hem twee verschillende portretten bezit, als één half-zwarte kunst en half-geëst door J. GREENWOOD, *del. et fecit*, in 4°. ten halven lijve, regts in profiel, bezig met teekenen voor een raam met gordijn, in hoogen ouderdom afgebeeld; het is een aardig belicht, fraai prentje, waaronder een vierregelig vers door H. V. L., waaruit blijkt, dat ELGERSMA zijn meester was;— en nog een *idem* door IDEM in zwarte kunst, doch wat kleiner, en óók teeknende, maar meer naar voren gewend, afgebeeld.

ELHOVER. (...) Ik vond dezen beeldhouwer vermeld in den *Catalogus van J. de Bosch, Amsterdam, 1825*, bl. 35, onder Nr. 23 en 24: *Ivoorwerken, Bsten.* — Een *Hecht, zijnde het Hoofd van Mars, gedekt met een helm, waarop een draak*, alleruitmuntendst van behandeling; ieder h. 1 p. 5 dm., staande op een palmhouten voetstuk. — *Het beeld van Minerva*, in de gedaante als de voorgaande, gedekt met den helm, en zijnde een pendant, door ELHOVEN. — In den *Catalogus der Rariteiten van de beroemde Verkoop van Pieter Locquet, Amsterdam, 1783*, vond ik nog, onder Nr. 42 en 43, een fraai doorgeslagen en met ornamenten versierde *Wijwatersbak*; op het schild is een *Basrelief, verbeeldende de afnemng van het kruis*; alles is uitvoerig behandeld; h. 9, br. 5 dm.; ivoor; en *Een snuifpot*, waarop zeer kunstig is afgebeeld de gemelde Bijbelsche historie; h. 7½, br. 2½ dm.; ivoor. — Ik heb gemeend, hem hier eene plaats te moeten geven, omdat ik geloof, dat hij een Nederlander kan zijn geweest; doch stellig durf ik zulks nog niet te bepalen.

ELIAS, (N.) schilder van een schutterstuk, op het paleis te *Amsterdam*, zoo als *Immerzeel* vermeldt, en dat het jaartal 1639 voert, dus reeds lang vervaardigd vóór den bouw van het bedoelde paleis, of gewezen stadhuys, waar het in vroeger tijd geplaatst was, in de kamer der *Schepenen extraordinaris*, en voorstelt de afbeelding van *drie-en-twintig Schutters*, wier namen men leest op een briefje, hetgeen tussehen de lijst en de schilderij schijnt ingestoken te zijn, als: „D. E. Capitein. — Dirk Tyenburg. — Pieter Adriaensen Raep, Luitenant. — Frederik Bontemantel, Vaandrig. — Pieter Hasselaer, Sergeant. — Hendrik Voel. — Philip Pelt. — Willem van Borselen. — Jacob Vromeer. — Hans Bontemantel. — Thymen Cornelus Pont. — Jacob Barthont Veris. — David Haer. — Wouter Wandelman. — Guilielmus Bartclot. — Paulus van Millegaart. — Johannes Verspoort Spact — Coenraet van Ceulen. — Antonie Penel. — François van de Capelle. — Nicolaas Calkoen. — Thomas Janze Scs. — Wyants Smu en Jacob Engel, Provoost.” — Het is vreemd, dat er van een kunstenaar, die zulk een tafereel heeft kunnen uitvoeren, niet meer werken bekend zijn, en geen het minste levensberigt voorkomt. Naar de genoemde schilderij is de afbeelding van den *Luitenant der Burgerij, Pieter Adriaansz. Raep, Thesaurier der stad Amsterdam*, genomen door H. POTHOVEN, toen aldaar berustende, en door J. HOUBRAKEN fraai gegraveerd, welke afbeelding behoort bij de *Extra-portretten voor de Nederl. Gesch. van Wagenaar, of de Beschryving van Amsterdam.* — Bryan noemt nog een MATTHEUS ELIAS, geboren te *Cassel, in Fransch-Vlaanderen*, in 1658, die van een geringen stand tot een zeer bekwaam schilder opgeklommen, en, to *Duinkerken*, in 1741, overleden is. Zou dezo ook van hetzelfde geslacht kunnen zijn?

ELLE. (FERDINAND) Zie bij mij op FERDINAND. (M.)

ELLIGER (ANTHONIE) staat bij *Immerzeel* geboekt, doch ik voeg daarbij, dat zijn vader, OTTOMAR ELLIGER, *de Jonge* moet worden genoemd, — Zio aldaar. — gelijk ik ook gevonden heb, dat zijne tijdgenooten hem als zoodanig hebben aangewezen, namelijk, in den *Catalogus der nagelaten kunst van Van der Marck Aegidz.*, te *Lcyden*, verkocht, te *Amsterdam*, in 1773, onder Nr. 410: „Het portret

VAN ANTHONY ELLIGER, zoon van OTTOMAR ELLIGER, *den Jonge, eerst portret- en daarna verdienstig historie- en zaalschilder, geboren te Amsterdam, 1701, en thans nog te Haarlem in leven zynde; borststuk, door hem-zelfen geschilderd op paneel; h. 6³/₄, br. 6 dm., Rhyndl. maat.* — Deze *Catalogus* is door den kundigen *Hendrik de Winter* en *Jan Yver* geschreven, die onzen ELLIGER in hunne stad wel van nabij gekend, en alzoo den vader met den gewonen bijnaam van *den Jonge* genoemd zullen hebben.

ELLIGER, (OTMAR of OTTOMAR) *de Jonge*, is reeds bij *Immerzeel* vermeld. Ik voeg daarhij, dat men hem, tot meer juiste aanduiding, *den Jonge* moet noemen, dewijl zijn vader van gelijken naam in de kunstgeschiedenis met dien van *den Oude* wordt aangeduid. Te *Gothenburg*, in 1633, geboren, was hij de zoon van een geneesheer, die in hem zulk eene sterk overhellende neiging voor de beeldende kunsten ontwaarde, dat hij hem naar *Antwerpen* zond, waar hij leerling werd van den vermaarden DANIEL SEGHERS. — Hij schilderde bloemen en vruchten in den zoo zeer uitvoerigen trant van zijnen leermeester, en vorderde tot dien graad van roem in zijne kunst, dat hij uitgenoodigd werd aan het Hof te *Berlijn*, en aangesteld als schilder van *Willem Frederik*, Keurvorst van Brandenburg. — Zijne kunstafereelen worden bijna uitsluitend in *Duitschland* gevonden, waar zij in de hoogste aechting staan. — Ik heb het noodig geacht, dit berigt hier in te lassehen, omdat hij de kunst in de Nederlanden geleerd heeft, en zijn werk, waarschijnlijk, het kenmerk van het beroemde penseel van Pater SEGHERS zal voeren, als waardoor welligt verwarring kon ontstaan, wanneer een bloem- of fruitstuk van diens hand, hier te lande, onder den naam van OTTOMAR ELLIGER voor mogt komen, hetgeen alsdan niet aan den *Jongen*, maar aan den *Ouden* ELLIGER moet worden toegeschreven. — Minder bekend is het, dat onze ELLIGER, *de Jonge*, ook graveerstift en etsnaald gehanteerd, doch zich er zeker weinig meê geoeffend heeft, zoo als eene prent in 4°, voorkomende in de *Gedichten van Jeremias de Deckcr*, I. dl., hl. 215, (gelijk op de prent staat) ons doet zien, voorstellende den *Triumph van het Christendom* enz. en die is beteekend G. HOET, *inv.* O. ELLIGER *Junior* fecit. Wanneer ik vroeger deze prent beschouwde, dan vroeg ik mij-zelfen af, is dit werk van twee mannen, in dat kunstvak zoo zeer met lof bekend? en helde dan over tot de gissing, of deze *Junior* niet welligt een zoon van onzen ELLIGER kon wezen; doch, bij een naauwkeurig onderzoek, bleek het mij, dat dit werk wel aan onzen genoemden *Jonge* moet worden toegekend, want hij schijnt bij dien onderscheidingsnaam in zijnen tijd te zijn aangeduidgeworden. Zie daarover bij mij op ELLIGER. (ANTHONIE) — Voor het bekende groote Werk van *Suikers en Verburg, Algemeene Geschiedenis* enz. heeft hij een aantal teekeningen gemaakt, ter dienste der daarin voorkomende gravuren, waarvan ik er eenige hezit, onder anderen, *Het springen van al de kruïdtorens te Venetië*, door het toedoen van een Turksehen Jood, *Miches* genaamd, in 1560, zeer fraai geteekend, terwijl de prent op verre na niet wat in de teekening is uitgedrukt, weêrgeeft.

ELSELAIRE. (WOUTRE DE) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: „A WAULTRE DE ELSELAIRE païé pour IJ jour qu'il à ouvré au pris de X S. XXX S.” — Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder van *Yperen* verrigt, vóór het groote feest van het Guldenvlies, te *Brugge*, op REGNAULT. (AMAND)

ELSEVIER. (AERNOUT) Het weinige, dat ons door *Houbraken* en *Immerzeel* over dezen verdienstelijken kunstenaar is gegeven, die hem verkeerdelijk ELSEVIER hebben genoemd, wordt door het volgende in hooge mate vergoed, dewijl daarbij

tevens een geschiedkundig feit aangaande de *St. Lucas-* of *Schildersgilden* voorkomt, hetgeen, uit den aard der zaak, tot het niet-denkbare zou behooren, namelijk, dat er vóór den jare 1610 geen zoodanig *Gild* te *Leyden* bestaan heeft, en hetgeen echter het geval is geweest. Deze belangrijke mededeeling zijn wij verschuldigd aan den ijverigen historicus, Jonkh. *W. J. C. Rammelman Elsevier*, te vinden in de *Berigten van het Historisch Gezelschap*, te *Utrecht*, II. *Dl.*, 2. *Stuk*; *Utrecht*, 1848, in 8°, blz. 35. De volgende stukken zijn getrokken uit de *Gerechts-dayboeken van de stad Leyden*; vooreerst: een *Rekwest*, door de *Leydsche Schilders* ingediend tot het weren van vreemdelingen, die schilderstukken buiten de *vrye markt* wilden verkoopen, waarbij tevens het verzoek tot het oprigten van een *Schildersgild* gevoegd was. Dit stuk is van den volgenden inhoud: „Aen myn E. Heeren Burgemeesteren en Gerechte der stad *Leyden*. — Geven reverentelyck te kennen de schilders, burgers ende inwoonders deser stadt *Leyden*, hoedat zy in October 1609 voorleden UwE. aandienden, dat alhier uyt *Brabant* en andere omliggende plaatsen tot diverse tyden ende ook als doen gecomen waren eenige personen met verscheydene stukken schilderyen, die zy door den uytroeper (nadat de *vrye markt* uyt was) verkoft hebben en door anderen de overblijfsels toeleyden om te verecoopen, dewelcke zouden hebben geschiet, ten ware tzelve by uw E. op de supplianten versouck verboden hadden geweest, desniettegenstaende omtrent eene maent geleden van *Amsterdam* wederom gecomen zyn eenige van gelycke personen, die in October voorz. ooc verkoft hadden (hoewel hun van de supplianten 't verbot van uw E. was verwittecht) hen vervordert hebben, door uytroepen, 't overighe met opene winkel te verecoopen, als of zy hier woonachtig waeren, dewelcke in geen andere steden toegelaten wert, noch ooc alhier in geen observatio en is, waardoor de supplianten grootelyks wierden vereort. Dit gemerect, bidden zy verthoonders zeer instantelyck, dat UwE. believe daerin te voorsien, en wel scherpeleyck te interdiceren gheen schilderyen alhier te mogen brengen buyten de *vrye markt* om te verecoopen, by wat middel het zy, opdat de verthoonders de penningen mogen verdienen ende alsoo haerl. familie in dezen zwaeren duren tydt mogen versorgen, ende toe te laeten dat zy remonstranten een *Gildo* mogen opstellen. Ditdoende etc. COENRAET SCHILPEROORT, AERNOUT ELSEVIER, JAN ADRIAEX, — Zie bij mij aldaar, en die dus te *Leyden* woonde. — J. VAN LEEUWEN, V. ADMAN, JORIS VAN SCHOOTEN, JOOST DIRX GRYP, ADRIAEX VAN TETROEDE.” In margine stond geappostilleerd: „De supplianten sullen eerst en alvorens hierop te disponeren vertoonen wat het gebruyce is in de andere omliggende steden, principaliicken in 't regard van haerl. schilderyen, of deselve aldaer toegelaeten werden te mogen verecoopen of niet. Actum den 11 Maert 1610.” In dorso van het rekwest stond: „Die van den Gerechte der stadt *Leyden* hebben de supplianten op eene prouvo en by provisie voor den tyd van een jaer, op luyden ingaende verleent, vergunnen en accorderen by desen, dat niemant, binnen deser stadt niet woonachtich, eenigo stukken schilderijen buyten de *vrye jaermarkt* alhier sal mogen verecoopen, 't zy by openbare opveylingen of andersints, sonder daertoe te hebben verlof en consent van den Burge-meester deser stede, en hebben haerluyder verder versoue (het oprigten van een *Schildersgild*) voorals nog afgeslagen. Actum den 16 April 1610.” — Uit dit antwoord der regering blijkt, dat zij geen kennis droeg van het zoo nuttig bestaan der *Schildergilden* in andere steden, en er derhalve vóór 1610 in *Leyden* nog geen bestond. Wanneer dit voor goed werd ingesteld, is als nog niet juist bepaald, alhoewel *Van Micris*, in zijne *Beschryving van Leyden*, van het bestaan er van gewag maakt. — Ik betwijfel of er immer toestemming tot een *Gild* in den zin, name-

lijk, van regt op en mede-aandeel in de stedelijke regering uitoefenende, zoo als daar, waar dit vroeger op dien voet gezag had verkregen, te *Leyden* is gegeven, maar wel het regt, dat hun bedrijf, zoo dit gezamenlijk, als eene Corporatie wierd gedreven, zou worden beschermd; en zal deze Corporatie alsdan wel alleen den naam van *Schildersgebroederschap*, *Schilderskamer*, *Confrerie van Pictura* enz. gevoerd hebben. — Zie daarover verder op HANNEMAN, (ADRIAEN) ten aanzien van een gelijksoortige zaak, te 's *Gravenhage*. — De authentieke stukken, welke de Regering aan de rekwestranten gevraagd had, over te leggen, aangaande de werking der Schildergilden in andere steden, zijn de volgende: „Aen myn E. Heeren de Burgemeesters van *Amsterdam*. Verthonen met behoorlyke reverentie de Deecken ende Overlyuden van *St. Lucasgilde* binnen deser stede, hoedat onlangs binnen derselver stede ten versoেকে van eenige vreemdelingen, alhier poorters noch burgers, en noch in 't voors. Gilde zynde, by openbaere afveylingen en afslag tot meermaalen zyn vereoft, verscheydene soorten van schilderyen, comende van *Antwerpen* en andere des vyants quartieren, weleke voors. schilderyen door 't listich en ongoddelyek opdringen van seekere uytgemaekte personen, zeer verre boven de waerde van dien (als zynde meestendeel slechte copyen) hebben gehouden; dat de voorseide vereopers nu aen 't profyt beginnen te verleecken en oversulx zoekende desen handel te continueren, met alle vlyt pogen zoo tot *Antwerpen* als elders in die contryen, by een te roepen al de schilderyen die zylieden kunnen becomen; zulks dat er eene groote menichte schilderyen tegenwoerdich by haerl voorhanden is, omme mede alhier in maniere als voren vereoft te worden, ende alsoo aehtervolghende de ordonnantie van haerl. suppliantgilde, eenige vreemde personen binnen deser stede niet mogen vereopen eenige schilderyen dan in de vrye jaermareten, mitsgaders gemeret dat door invoering ofte toelatinge van soodanig gepraetiseerde malisieuse openbare opveylingen van vreemdelingen die van dage tot dage zouden toenemen, in corten tyt dese stede, ja het geheele landt met voden en slechte leerkinderen-werck zoude worden vervult, sulks dat diensvolgende allen Schilders hier ter stede wonende, haere nootwendige brootwinninge zouden werden verachtet, en ooe daerenboven in heure eerlicke studien in de schildereonste (welcke altoos by allen Princen en welgestelde republyequen zyn geavauecert) teruggedreven, ja ooe die goede burgery, die door den banek weynich kennisse van schilderyen hebben, bedrogen worden: soo en versoueken zy supplianten zeer ootmoedelyek dat UwE. gelieve hen supplianten in haere eerlicke en nootwendige broodwinninge. bysonder in desen eostelyeken duren tydt goedertierlyck te beschermen, mitsgaders de Deken ende Overlyuden van 't voors. Gilde te authoriseeren om soodanige nieuwe gepraetiseerde en onrechtvaerdige opveyling te beletten. Dit doende etc. etc.” De kopy levert geene naamtekening op. In margine stond geappostilleerd. „Op huynen is by Myn E. Heeren van den Gerechte verstaen ende verelaert dat de vreemdelingen binnen dese stede comende met eenige stueken schilderyen, deselve by openbaere opveylingen niet en zullen mogen vereopen of doen vereopen, sonder daertoe eerst en alvorens te hebben verloff ende consent van de Heeren Burgemeesters deser stede, ende of niettegenstaende eenigen hen mogten vervorderen zoodanige vereoppingen sonder het voors. verloff en consent te doen, soo worden mits desen geauthoriseert de Overlyuden van *St. Lucas-gilde*, requirants in desen, omme soodanige vercooppingen te beletten. Actum *Amsterdam* 10. November 1608, (get.) Claes Frans, (Burgemeester) Pieter Hasselaer, (Schepen) S. Rooseboom, (Secretaris) Aecorderende met de principale minute. *Amsterdam*, den 23. Maert 1610. Jae Gysberti Not. publiq.” — De volgende verklaring der Delftsche Schilders

is als volgt: „Op huyden den 27. Maert 1610 compareerden voor my Otto van Setten, openbaer en by den hove van *Hollandt* geadmiteert Notaris en getuygen naegenocmt: PIETER ARIENS, glasschryver, oud 47 jaeren, Mr. CORNELIS JACOBS DELEFT, oud 39 jaeren en JAN GARBRANTS *de Jongh*, oud 37 jaeren, sehilders, allen wonende binnen deser stad *Delft*, en verelaerden by heurl. conseentie en saligheyt in plaetse van eeden (dus allen Mennonieten?) ten versoucke van Mr. CORNELIS BOISSESS, schilder binnen de stad *Leyden*, oock van wegen de andere meesters sehilders binnen de voors. stadt waerachtig te zyn dat, boven memorie alhier binnen de stad *Delft* is gebruyckelyck geweest onder die van het ambacht van sehilderen of anders genoemt *St. Lucas-gilde*, dat niemant van die neringe oft ambacht beroerende en moet doen eenige neringe ofte meesterye daervan exerceeren ten zy hy eerst en alvorens poorter derzelver stede ende in 't gilde van *St. Lucas* is, en dat oock gelycke personen wesende van plaetsen daer de medepoorters deser stede nyet vry en zyn, insgelyeks binnen deser stede geene sehilderyen of stueken mogen te koop brengen en vercoopen tenzy zyl. betaelen zeeckere boeten daertoe van ouds gestaen hebbende, jaermareten en weekmareten alleen uytgesonderd. Verelaerende voor redenen van wetenschap tot verscheidene tyden, hooftman van 't voors. gilde geweest te zyn, en de voorseide Mr. JAN GARBRANTZ jegenwoordig hooftman te wesen ende conform heurl. Gildenbrief is gebruyet. Verclaerende hier beneffens de voorseide getuygen, dat zy luyden nooit verstaen ofte haers wetens by iemant van de voorgaende hooftman verstaen is geweest, dat iemant, niet zynde in 't voors. gilde of personen sulcks als voren hebben mogen houden eenige boelhuys of openbare vereopinge van heurl. sehilderyen, ende als zyl. dezelve openbare vereopinge wilde doen op maredagen, alhier verstaen soude worden 't zelve niet te mogen doen. Presenterende tot alle tyden des versocht zynde met eede te verstercken. Aldus gedaen ende verleden binnen de stad *Delft* ten huysc van my notaris ten voorseide dage en jaere, in presentie van Mr. Adriaen Coolwyck, advocaet ende Nicolaes van Nes, clereq myns notaris. (get.) Otto van Setten, Not. publ." — Uit deze bijdragen leert men de usantie en hoofdzak van de Schildersgilden goed kennen, en kan men tevens ontwaren, dat de zoogenaamde Schilderij-fabrieken, die in *Vlaenderen* tot eene ongehoorde hoogte werden gedreven, en waarvan de drijvers, voor kost en inwoning, aan allen slag van schilders werk gaven, en daardoor den bekenden naam van *keelbeulen* verkregen, hare voortbrengselen in welvarende steden, door schoone praatjes en andere kunstnarigen, tegen grof geld, aan den man wisten te brengen. — Verder deelt genoemde Jonkh. *Elsevier* nog mede, dat onder het getal onderteekenaars van het Leydsche rekwest ook de naam van AERNOÏT ELSEVIER staat, en hij hier eenige bijzonderheden van diens leven en werken kan opgeven, die hem in verschillende Archieven zijn voorgekomen. Van den genoemden AERNOÏT en van zijne afstammelingen maken de onderscheiden genealogiën der *Elseviers* geene melding, hetgeen missehien daaraan is toe te schrijven, dat die tak in 1719 geheel was uitgestorven. Hij werd te *Douai* geboren, (waarschijnlijk, in 1575) en vestigde zich met zijne ouders, *Louis Elsevier* en *Maria Duverdyn*, te *Leyden*, in 1580.— Dat hij in Januarij 1607 reeds schilder was, blijkt nit zijne huwelijks-acte van dat jaar met *Maria van Swieten*, dochter van Simon Thomasz. van Swieten, Seecretaris der weeskamer, te *Leyden*, en *Jacomina Bailly*. Zijne eerste huisvrouw stierf te *Leyden*, in 1626, nalatende vier kinderen, toen allen minderjarig. Kort na dat sterfgeval, is er een inventaris der nagelaten goederen gemaakt, waarin, onder anderen, voorkomen: „*Schilderyen des boedels gepryseert by Mr. CORNELIS LIEFRINCK en JOHAN VAN GOYEN, beude Schilders alhier*, te weten: 1.) drie grootte

landschappen, gemaect door AERNOUT ELSEVIER, te zamen *f* 84. — 2.) Nog twee *idem f* 28. — 3.) Vier groote *landschappen*, door A. ELSEVIER *f* 64. — 4.) Een groot en gemeen *landschap* door A. ELSEVIER *f* 24. — 5.) Zes stuks, daaronder één van TINGNAGEL, twee *banckettgens* en drie rondkens van A. ELSEVIER *f* 25. — 6.) Twee *contrefeytsels* van AERNOUT ELSEVIER en zyne *huisvrouw*. — 7.) Nog twee dito van PAULUS VAN SOMMEREN, begonste *contrefeytsels*. — 8.) Een *tronie* van AERNOUT ELSEVIER. — 9.) Een *landschap* van Sr. JACOB PINAS, zynde een *Nacht f* 30. — 10.) Een stuk van JACOB PINAS, zynde een *Nebucadneser f* 40. — 11.) Nog een stuk van JACOB PINAS, zynde *David en Batsaba f* 36. — 12.) Een stuk van PINAS, zijnde een *Moyzes f* 66. — 13.) Den Prins *Graaf Hendrick* en nog twee stuk van DANIEL VERDOES *f* 36. — 14.) Een groot stuk van WTTENBROUCK, daerop geschilderd is de *Historie van Jacob f* 60. — 15.) Een stuk van WTTENBROUCK *f* 28. — 16.) Acht stuks te zamen, en daeronder een van Mr. PIETER VAN VEEN, *f* 31. — Deze AERNOUT ELSEVIER hertrouwde, in 1626, met *Christina Everaerts* (toen weduwe van Dirk van Boetselaer, boekhouder van den Prins van Oranje), dochter van Pieter Everaerts, Predicant te 's *Hage*, en Magdalena Canin. Uit dit tweede huwelijk zijn geene kinderen gesproten." — In 1629 is hij met zijne huisvrouw, met der woon, naar *Rotterdam* of *Utrecht* (?) vertrokken. — Bij zijne eerste vrouw had hij een zoon, LOUIS ELSEVIER, die mede de kunst, even als zijn vader, beoefend heeft. Hij werd te *Leyden*, in 1617, geboren, is eerst gehuwd geweest met *Helena Waelpot*, en vervolgens, in 1660, met *Ida Hem*, dochter van Dirk Hem en Eva Warmont (zij woonde toen in de Zuilenstraat, te *Utrecht*, met hare innocente zuster, Geertruida Hem). Hij heeft een zoon, Johan genaamd, nagelaten, die in 1687 overleed, zonder kinderen bij zijne vrouw Clara van Buyren verwekt te hebben. — Met zijne eerste vrouw is hij van *Leyden*, met der woon naar *Delft* vertrokken, op den 28. April, 1646. Hij is te *Delft*, in de Oude-kerk, met zijn wapen en dat zijner vrouw, op den 30. November, 1675, begraven. — Nopens zijne schilderwerken zijn tot heden nog geene besehiden voorgekomen.

ELSEVIER. (LOUIS) Zie aan het slot op het artikel van zijn vader ELSEVIER. (AERNOUT)

ELSMER, (WOUTER VANDER) een onbekend beeldhouwer, van wien men alleen vindt aange teekend, dat hij in 1560 in het *St. Lucas-Gild*, te *Antwerpen*, is ingeschreven. — Zie *Nagler Künstler-Lexicon*.

ELST (PIETER VAN DER) wordt bij *Immerzeel* alleen als leerling van G. DOU opgegeven, die tafereelen bij fakkellicht vervaardigd heeft. Doch, vele stukken zijn ook bij daglicht, en meest-voorvallen uit het landelijk en burgerlijk leven ontleend. — In de *Weener-Galerij* vindt men van dezen meester twee boeren en eene tabakrookende vrouw, die rond een staande ton, in een vertrek, zijn gezeten, terwijl een derde zijne pijp bij den schoorsteen aansteekt. — Ook in die van *Dresden* bevindt zich: een oud man, bij eene tafel gezeten, leest door een bril in een boek, bij lamplicht; figuur, ten halven lijve, h. 11, br. 10 dm.

ELZEVIER. (ARNOU) Zie bij mij op ELSEVIER. (AERNOUT)

ELZEVIR (LUDWIG) was een teekenaar en graveur in mezzo tinto, die, in de tweede helft der XVII. eeuw, in *Holland* bloeide, volgens *Le Blanc*, op gezag van de *Laborde*, 346, en *Nagler*, IV. 113. — Hij noemt van zijn werk alleen: *Een Heilige, geknield voor een crucifix*. — Deze zal wel tot het bekende geslacht der ELSEVIER's behooren, en kan een zoon of kleinzoon geweest zijn van ARNOU ELZEVIER, bij *Immerzeel* vermeld. — Zie ook bij mij op ELSEVIER. (AERNOUT)

EMAUS (G. of P.) is een zeer bekwaam teekenaar en plaat-etscr geweest, die, waarschijnlijk, voor uitspanning de kunst heeft beoefend, reden, waarom zijn werk

weinig voorkomt, en ook nog niet is beschreven. — Ik bezit van hem vijf stuks etsen, zijnde *Landschappen* met eigenaardige stoffagie, drie stuks, en twee, zijnde *eene Schermutselij* door ruitelij, en *eene Halle in een dorp*, beiden geheel in den stijl van DIRK LANGENDYK, naar wien de onderwerpen schijnen genomen te zijn; zij voeren geen jaarmerken, doch, naar mijne meening, zullen ze in het begin dezer eeuw zijn vervaardigd, waartoo ik word geleid dewijl ik nog bezit een door hem gelithographieerd, naakt academie-beeld, ten halven lijve, op de gewone grootte, in de breedte, waaraan duidelijk is te zien, dat het in de kindschheid dier kunst, als eene proef door hem daarop genomen, is vervaardigd geworden.

EMBDEN. (J. GERZ. VAN) Een gegraveerd portret van Ds. *Uylenburg* werd naar zijne schilderij vervaardigd, zoodat hij een bekwaam portretschilder was, gelijk mij daaruit is gebleken. Dit portret heb ik gezien, bij, nu wijlen, den Heer K. Kaan, te *Haarlem*, in diens belangrijke verzameling over de geschiedenis dier stad, in afbeeldingen enz., 1849.

ENDE (J. VAN DEN) is door *Immerzeel* als een teekenaar van *Zeegezigten* enz. vermeld. Ik voeg daarbij, dat er van zijn werk in gravuro is gebragt door G. SIBELIUS in f^o., zoo als ik *eene Zee*, met een Hollandsch oorlogschip en een Engelsch jacht, dat salutschoten geeft enz., voor mij heb liggen, uitgegeven te *Amsterdam*, bij *Samuel Cruys*.

ENDELICHI (PHILIPPUS) wordt alleen als teekenaar en plaatsnijder bij *Immerzeel* vermeld, doch hij heeft ook geschilderd. Immers, onder een portret van *Petrus Hollebeek*, Protestansch leeraar, te *Amsterdam*, in f^o. staat duidelijk PHILIPP. ENDELICHI *pinx. et sculp.* 1746. — Men mag wel met wat meer nadruk de werken van dezen hoogst-verdienstelijken graveur vermelden, waarvau ik er een paar als proeve zijner bijzondere verdienste in het vak der graveerkunst wil opgeven, namelijk, eene klein-folio plaat, zijnde het portret van *Willem Carel Hendrik Friso*, in zijne jongelingsjaren voorgesteld, in profiel, kniestuk, naar de schilderij van PHILIP VAN DYK, waarlijk fraai bewerkt; alsmede dat van *Johan Gosewijn Iberhard Alstein*, *Eccles. Amst.*, 1738 in gr. f^o., door hem *ad vivum del. et sculp.*; *Amst. C. Wjers exe.* — Verder vindt men nog vermeld: *Johann Philippe d'Almeric*, in f^o. — *Anne d'Angleterre*, naar PH. VAN DYK, in f^o. — *Leonard Beels*, Protestantsch leeraar in f^o. — *Henry Comte de Moens* in f^o. — *Johann Noordbeek*, 1746 in f^o. — en *John Taylor*, médecin-oculiste, 1735, in f^o.

ENGELBERT (JAN) wordt als een landschapshilder door GERARD HOET, *den Jonge*, op eene lijst van kunstenaars vermeld, die door *Jan van Gool* in zijn Werk, de *Nieuwe Schouwburg der Kunstschilders* enz., zijn overgeslagen, en daarin hadden behooren vermeld te zijn geweest.

ENGELBERTS (ALBERT CAREL FREDRICH) was de jongste zoon van ENGELBERT MICHAEL ENOELBERTS, — Zie aldaar. — geboren te *Gendringen*, in *Gelderland*, in 1830. — Reeds vroegtijdig ontwikkelde zich bij hem de zucht voor de beoefening der kunst, zoodat zijne moeder, na den dood van haren echtgenoot, in 1844, het besluit nam, zich met der woon naar *Cleef* te begeven, om hem onder de leiding van den beroemden landschapshilder B. C. KOEKKOEK te stellen, terwijl hij, later, meer bepaald die van den vermaarden Cleefschen schilder J. B. KLOMBEK, tot 1849, heeft genoten. — In het hieropvolgende jaar heeft hij op de Tentoonstelling, te *Amsterdam*, reeds de vrucht van zijn veel-belovend talent geleverd, door een *boomrijk Geldersch Landschap, met eene opkomende bui.* — Tot voortzetting zijner studiën, begaf de jonge kunstenaar zich naar *Brussel*, om aldaar onder het toezigt van zijn neef, den beroemden landschapshilder WILLEM ROELOFS, zijn kunstvak te voltooijen; doch, helaas! vandaar teruggekeerd zijnde naar *Cleef*, is

hij er den 16. Mei, 1854, tot groote droefheid zijner betrekkingen en kunstvrienden, overleden. — Er worden verscheiden van zijne schilderijen en teekeningen bij de liefhebbers bewaard. — Wanneer de dood ook aankomende kunstenaars wegneemt, dan heb ik mij tot taak gesteld, die echter in mijne geschiedenis op te teekenen, als een maatregel van voorzorg, dien ik heb ingezien, dat hoog noodig is, om ze, zoo als onze ENGELBERTS, voor de kunsthistorie te bebouden: hij toch zou anders, even als zijn broeder, onder meerderen van dien aard, bij *Immerzeel* overgeslagen, missehien voor altijd in de vergetelheid zijn geraakt.

ENGELBERTS, (ENGELBERT MICHAEL) Zoon van ENGELBERTUS MATTHIAS ENGELBERTS, — Zie aldaar. — geboren te *Hoorn*, den 17. December, 1773, en overleden te *Gendringen*, in *Gelderland*, den 7. December, 1843. — Hij heeft, even als zijn vader, de kunst, doch in meer uitgebreiden zin, beoefend, dewijl hij het vak van *Landschap*, op eene verdienstelijke wijze, in olieverw, heeft behandeld, waarvan de proeven meest bij de familie worden bewaard, als ook zijn laatste werk, *Gezigt op het kasteel Nijenrode*, aan de Veeht, bij *Breukelen*, dat op de Tentoonstelling, te *Amsterdam*, in 1840, met veel genoegen beschouwd werd, als de vrucht des ijvers van den 67 jarigen kunstliefhebber, en welk eerstgemeld stuk bij zijn zoon, den Heer WILLEM JODOCUS MATTHEUS ENGELBERTS, — Zie aldaar. — berust, die tevens in het bezit is van een aantal fraaije, mede door hem vervaardigde teekeningen. — Ook op vroegere Tentoonstellingen, te *Amsterdam*, heeft hij getrouw van zijne kunstwerken bijgedragen, als op die van 1818: *Gezigt op het Kermisthal bij Cleef*; — van 1822: *Een landschap op den weg van Godesberg naar Reich*; — van 1824: *Een Landschap*; — van 1826: *Een Stadsgezicht bij winter*, en *Een Landschap met een watermolen*; — van 1828: *Een Geldersch landschap, gestoffeerd door w. j. m. ENGELBERTS*, (zijn zoon) en *Een Wintergezicht in Amsterdam*; — van 1830: *Een Wintergezicht op het Y, by de Kraansluis enz.* — Het laatste was op die van 1842: *Gezigt op het huis den Ham*, bij *Maarssen*, doch werd vroeger geschilderd dan het genoemde *Neyenrode*. — In den *Catalogus* der kunstnalen-tenschap van *Gerrit van der Pals*, verkocht te *Rotterdam*, in 1840, was, onder Nr. 6, Kunstboek H, *Een boomryk landschap*, met eiken- en ander geboomte, meesterlijk, met zwart krijt en O. I. inkt, door J. M. ENGELBERTS, doch moet, volgens teregtwijzing van zijn zoon, door zijn vader, E. M. ENGELBERTS, zijn geteekend, en is dus een misslag in dien *Catalogus*. — Hij bezat eene keurige verzameling schilderijen enz., door *Van Eynden* en *Van der Willigen*, dl. III, blz. 472, reeds vermeld, en was, in betrekking van Makelaar in kunstvoortbrengselen, te *Amsterdam*, werkzaam. — Hij was lid der Kon. Acad. van Beeldende Kunsten, te *Amsterdam*. Drie zijner zonen beoefenen mede de Schilderkunst. Zie op ENGELBERTS. (WILLEM JODOCUS MATTHEUS, ALBERT CAREL FREDRICH, en JACOB MEYNOUD)

ENGELBERTS (ENGELBERTUS MATTHIAS) werd, den 3. December, 1731, te *Noordlaren*, in de provincie *Groningen*, geboren, alwaar denkelijk zijn vader, *Matthias Engelberts*, destijds het leeraarambt bekleedde. — Deze met roem bekende geleerde werd tot den kansel opgeleid, en reeds een jaar na zijne promotie te *Leyden*, den 19. Augustus, 1755, te *Colhorn*, als leeraar, door zijnen vader, die destijds predikant in de Gasthuiskerk te *Delft* was, bevestigd. Hij is vandaar beroepen naar *Hoorn* en er bevestigd den 15. Junij, 1763, doch later beroepen tot Hoogleeraar aan het Athenæum te *Harderwijk*, als ook te *Amsterdam*, doch heeft voor beide betrekkingen bedankt. Emeritus geworden in 1797, overleed hij, te *Hoorn*, den 26. Maart, 1807, — en niet den 25. Augustus, zooals in de *Navorscher*, V. Jaarg., *Bijblad*, bl. C. verkeerdelijk staat vermeld, doch aan mij door zijnen kleinzoon, den

Heer *J. M. Engelbert*, te *Arnhem*, verbeterd werd opgegeven; — terwijl ook zijne geboorteplaats, die als 't ware in den duister lag, uit de familie-aanteekeningen thans mede gebleken is. — Het bijzondere teu deze bestaat hierin, dat onze ENGELBERTS eene natuurlijke neiging en liefde had voor de beeldende kunsten, en ook eene niet onaanzienlijke hoogte daarin bereikte. Zoo heeft hij, onder anderen, al de teekeningen gemaakt, die eenige zijner geschreven of uitgegeven Werken versieren, door REINIER VINKELES zijn gegraveerd, en, inderdaad, onder de fraaije boekprenten van dien tijd mogen gerangschikt worden. De titels zijn: *Bespiegelingen der vier Jaargetyden*, enz. *Utrecht*, 1769. — *Verdediging van de eer der Hollandsehe Staaten*, enz. 1776. — *De aloude staat der Nederlanden* enz. *Utrecht*, 1784. — *Het leven van Mich. Adriaansz. de Ruiter* enz. door hem op nieuw uitgegeven, 1794. — *Cornelis Nepos: De levens van doorlugtige mannen* enz. door hem vertaald, 1796, enz. — Hij heeft ook de etskunst beoefend, zooals mij daarvan eene proeve onder Nr. 16674 in *Weigel's Kunstlager-Catalog* is voorgekomen: een landschap met waterval en kindertjes in 4°.; doch het zijn boerenkindertjes, die in een beek visseben; h. 100, br. 148 str. Nederl., zonder de marge, luchtig, maar zeer meesterlijk behandeld, en met zijn naam beteekend. — Zijne bijzondere keuze was het teekenen van landschap met jagten, kudden runderen of schapen, meestal met zwart krijt en O. I. inkt opgewassen, en welke hij, met groote vaardigheid, meesterlijk bewerkte. — Ook bezat hij een bijzonder fraai kabinet van schilderijen der oude school, die, na zijn overlijden, in 1808, te *Amsterdam*, in het Trippenhuys zijn verkocht, en toen eene aanzienlijke som hebben opgebracht. Om er slechts één van te noemen: *De aanbidding der Herders* door REMBRANDT werd voor *f* 8000. aangekocht voor het *Britsch Museum*, te *Londen*, alwaar dat stuk nog heden met bewondering beschouwd wordt. — Zijne afbeelding is, ten voeten uit, geschilderd door JACOBUS BUYS, en wordt bij zijnen kleinzoon, den Heer ENGELBERTS, (JACOB MEYNOUD) — Zie aldaar. — Kolonel der Artillerie, thans (1857) te *Breda*, bewaard, als ook een *ûlem* borststuk, ter zijde te zien, door ADRIAAN DE LELIE geschilderd, bij diens broeder den Heer WILLEM JUDOCUS MATTHEUS ENGELBERTS, — Zie aldaar. — die mij vele bijzonderheden betrekkelijk deze kunstlievende familie mededeelde. — Het portret van onzen geleerden kunstenaar gaat in prent uit, nagenoeg in profiel, in een rond gevat, *J. BUYS pinx. R. VINKELES fecit* in 8°.; *Yntema en Tieboel exe.*, en is bijzonder fraai gegraveerd. Ik bezit daarvan een exemplaar vóór de letter, waarop men bij zijn naam en stand vermeld vindt: *Lid van de Holl. Maatsch. der Wetenschappen, te Haarlem en van de Nederlandsche Letterkunde te Leyden*. — Hij heeft een zoon nagelaten, die hem in de kunst is opgevolgd. — Zie op ENGELBERTS. (ENGELBERT MICHAEL)

ENGELBERTS, (JACOB MEYNOUD) Zoon van ENGELBERTS MATTHIAS ENGELBERTS, geboren den 3. Julij, 1798. — Hij heeft het kunstonderrigt van den vermaarden JAN HULSWIT genoten, en als liefhebber diens trant van werken, tot eene zeer aanmerkelijke hoogte gebracht; doch zijne bestemming was, het Nederlandsche verdedigingswapen te voeren bij de Artillerie en Genie, en hij heeft als zoodanig een tijd lang het kommando in onze West-Indische bezittingen waargenomen. Toen kwam zij geoeffend kunsttalent hem zeer to stade, dewijl hij eene rijke verzameling van gezigten in die tropische gewesten verzameld, en meest met O. I. inkt of wel sapverwen geteekend heeft. — Thans (1857) dient hij in den rang van Kolonel bij eerstgenoemd Korps, te *Breda*.

ENGELBERTS (WILLEM JUDOCUS MATTHEUS) was de zoon van den kunstliebhebber ENGELBERT MICHAEL ENGELBERTS, in 1809 geboren, te *Amsterdam*. — Reeds vroegtijdig openbaarde zich bij hem de lust voor de kunst, doch daar zijn

vader hem bij voorkeur tot den handel bestemde, vermogt hij eerst omstreeks het jaar 1827 zich meer bepaald aan het schilderen te wijden, en vertrok, na vooraf eenig onderrigt aan de Kon. Akademie van beeldende kunsten te *Amsterdam* te hebben genoten, naar *Antwerpen*, waar hij onder de leiding van den verdienstelijken genre-schilder F. DE BRAEKELEER, en aan de Kon. Aead. aldaar, tot Augustus, 1830, vertoefde. Toen de algemeene wapening in Oud-Nederland hem naar de grenzen riep, verwisselde hij het penseel met de buks. Intussechen viel hem de eer te beurt, dat een der eerstelingen van zijn ontwikkeld talent, zijnde een *Poelierswinkel*, met vier figuren op den voorgrond en meerderen in den achtergrond, — en welk stuk, in 1831 op de Tentoonstelling was geleverd — door het Gouvernement voor f 300 aangekocht, en hij tevens tot lid der Kon. Aead. van beeldende kunsten benoemd werd. Deze schilderij bekleedt thans in de verzameling van nieuwe kunst op het Paviljoen bij *Haarlem* eene eervolle plaats. Reeds in den jare 1828, tijdens zijn verblijf te *Antwerpen*, zond hij op de Tentoonstelling te *Amsterdam*, als eerste vrucht zijner studiën, eene *Oude vrouw in een leuningstoel*, en had toen een *Landschap* van zijn vader, dat mede aldaar aanwezig was, gestoffeerd. — Daar de lust tot schilderen, naarmate andere zaken hem zulks beletten, er veel tijd aan te wijden, steeds sterker toenam, mogt hij menige door hem vervaardigde schilderij — meest onderwerpen uit het dagelijksch leven genomen — in beroemde kabinetten, zoo te *Amsterdam*, als in het buitenland geplaatst zien. — Niet op alle Tentoonstellingen heeft men werk van hem aange troffen; behalve op de bovengenoemde, waren aldaar, in 1830: een *Vischmarkt*, — in 1834: eene *Hollandsche vischmarkt*, — een *Boeren binnenhuis met beelden, bij ondergaande zon*, — en twee *Schilders, schaakspelende onder een wijngaard, voor eene boeren-herberg*, die door kunstkenneren als hoogst-verdienstelijk beshouwd werden; — in 1852: een *Keuken met figuren*, en een *Portaal met binnentredende dienstmaagd, bij invallend zonlicht*; en het laatst, in 1854: een *Boeren erf*, waaruit zijne groote bekwaamheden in de gemelde vakken blijken. — In 1847 werd hij door Koning Willem II. benoemd als buitengewoon opzigtter aan 's *Rijks Museum* (Trippenhuys) te *Amsterdam*, en was tevens als Makelaar in de kunst werkzaam. — In 1850 werd hij, door het overlijden van den heer GERRIT LAMBERTS, in diens plaats tot *Directeur* daarvan aangesteld. — Hij heeft zich reeds onledig gehouden met proeven van etskunst te vervaardigen, en zal dit zoo geliefkoosd Hollandsche kunstvak, zoo wij hopen, wel tot eene meer voldoende hoogte trachten door te zetten. — Hier mag ik vragen, wat *Immerzeel* toch bewogen mag hebben, de namen van de ENGELBERTS niet op te nemeu?

ENGELBRECHT, (CORNELIS) of wel ENGELBERT van *Leyden*. De vader van CORNELIS ENGELBRECHTSZ. wordt door *Immerzeel* vermeld, alleen als houtgraveur bekend te zijn, welke mededeeling uit de Noot van *De Jongh* op *Van Mander* is genomen; maar deze zegt niet, dat hij ook geen schilder in olieverw geweest is, maar, integendeel, dat hij zulks stellig vermoedt. In den tekst van *Van Mander*-zelven staat, dat hij het niet heeft kunnen ontdekken, of zijn vader een schilder, en dus zijn meester, is geweest, zoodat uit het volgende zou moeten blijken, dat de kunst, om met olie te schilderen, stellig vóór den zoon — die, zoo niet de eerste, ten minste een der eersten was, door wien zulks te *Leyden* werd uitgeoefend, — reeds door den vader is gedreven geworden. — *Rathgeber*, wiens nasporingen voor de geschiedenis der beeldende kunsten ten aanzien der oude Nederlandsche School van veel gewigt zijn, meldt, dat CORN. ENGELBRECHT de *Oude*, even als MEMMELINCK, bepaald portretten heeft geschilderd, en verder voert hij aan, op het jaar 1507, eene „schilderij van CORNELIS ENGELBRECHT, den Vader, met veel beeldenissen van het

schuttersgild, vroeger in het kabinet van den graaf *Brühl*," en voegt, in eene Noot, aangaande dit stuk er bij: in *Orlandi's Abeedario pit. accresc. da P. Guarienti, in Venezia*, 1753, in 4°. p. 368 verkeerdelijk aan MARTYN HEEMSKERK toegeschreven; — en verder, op het jaar 1508: „schilderij van denzelfden kunstenaar, van gelijken inhoud, als vermeld is onder het jaar 1507, en die zich vroeger in dezelfde verzameling bevond." Hieruit zou alsdan voortvloeijen, dat die schilderkunst, door de VAN EYCKEN in toepassing gebragt, te *Leyden* reeds spoedig is nagevolgd, en dus veel vroeger dan *Van Mander* durfde stellen, daar de kunst van den ouden ENGELBRECHT hem niet zeker bekend was.

ENGELBRECHT(SZ), (CORNELIS) ZOOU VAN CORNELIS ENGELBRECHT of wel ENGELBERT, van *Leyden*. — De werken van meesters uit de school der XV. en XVI. eeuw zijn zeer zeldzaam, dewijl in de Nederlanden bijna alles, wat in het openbaar ten toon hing, door de rampzalige volkswoede der beeldstormerij is vernietigd, zoodat kunststukken, die nog zijn bewaard gebleven, wel verdienen genoemd te worden, ter plaatse, waar zij zich nog bevinden. — Behalve de bij *Immerzeel* vermelde schilderij, een *Altaarstuk*, in de Galerij te *Weenen*, komen hier nog de volgende, die door *Rathgeber*, *Kugler* en anderen worden opgegeven; doch daar zijn er weinig, die als erkende werken van dezen meester kunnen worden aangeduid; te weten: in de Galerij van Koning Willem II. der Nederlanden *Een Huis-Altar-Stuk, met de aanbidding der Koningen* (1517), waarin men nog maar alleen aan ENGELBRECHT(SZ) herinnerd wordt. En voorts: *David ziet van uit zijn slot de badende Bathseba; op den voorgrond ontvangt haar de koning, die door een talrijk gevolg omringd is*. Die stukken waren echter niet aanwezig bij den verkoop dezer Galerij, in 1850 en 1851. — In de Pinakothek, te *Munchen*: *Een Madona met de H. Magdalena en den schenker van het stuk* (1522.). — In de Galerij *Liechtenstein*, te *Weenen*: *De geboorte van Jesus* (1530), en de beide *Heremieten, Paulus en Anthonius*; — In de *Weener Galerij*: *De afbeelding van keizer Maximiliaan*; — *Een Ecce Homo* in de Tribune van het Museum van *Florence*; — *Een Ecce Homo* in de kapel van het koninklijk paleis te *Venetia*, als een ALBRECHT DURER opgegeven; — *De aanbidding der koningen*, op *Corshams-house*, in *Engeland*; — *Een Tandmeester*, in *Devonshire-house*, te *Londen*; — *Een portret*, te *Liverpool*, in het Instituut; — In het *Museum te Antwerpen* zijn twee schilderijen aanwezig: *St. Liénard, visitant les prisonniers*, en *St. Hubert*. — Verder wordt er nog een achttiental beschreven bij *Rathgeber*, die of voor zijn werk, of voor dat van zijn meester worden gehouden, en alleen in schrift bekend zijn, of waarvan enkel de plaats wordt aangewezen, waar ze nog aanwezig zijn. — In 1850 was op de kunstverkoop van *Le Comte Despinoy*, te *Versailles*, onder Nr. 438 van den *Catalogue*: CORNILLE ENOELBRECHTEN, *Portement de Croix*. *Le Christ chargé de la croix et suivi des saintes femmes, est insulté par deux soldats. Fond de paysage montagneux.*" II. 90, br. 62 dm. Nederl. — Zijn portret komt voor in de 4°. uitgave der door n. HONDIUS en s. FRESIUS vervaardigde en uitgegeven portretten, waarnaar dat, wat in *Van Mander* staat, is genomen.

ENGELRAAM (LAURENS) was een kunstgraveur of glasschrijver, die, in het midden der XVII. eeuw, te 's *Gravenhage*, bloeide. Als zoodanig vond ik hem vermeld bij *Pieter Terwesten Ms.* onder de 47 kunstenaars, die zich in 1656 van het *St. Lucas-gild* afscheidden, dewijl zij niet met de gewone verwers — mede tot gemeld Gild behoorende — gelijk wilden staan, en eene afzonderlijke vereeniging, onder den naam van *Kunst-Confreerie van Pictura*, met toestemming van den Magistraat, aldaar hebben opgericht. Of hij vermaagschapt is geweest aan den verdienstelijken Mechelschen historieschilder CORNELIS ENGHELRAMS, — Zie aldaar. —

die in 1583 overleed, is onzeker, alhoewel de naam wel aanleiding geeft, om zulks te vermoeden.

ENGELS, (BARTHOLOMEUS) een nog onvermeld landschapschilder, die in het midden der XVII. eeuw bloeide. — Een aantal zijner schilderijen, in den *Catalogus* van *Hoet* voorkomende, werd met goede prijzen betaald, bijv. blz. 28, I deel, een stuk, getiteld: *Een Landschap van B. ENGELS, genoemd: 't Echte kint*, met *f* 18.; — en op bl. 130: *Een Hoefsmijte en een Roomsche Grotje* met *f* 37., hetgeen toen veel was, dewijl op diezelfde Verkoopning voor een LUDOLF BACKHUYSEN en een WILLEM VAN DE VELDE slechts *f* 41 en *f* 33. besteed is geworden.

ENGHELRAMS. (CORNELIS) Volgens wat ik over de werken van dezen verdienstlijken kunstenaar heb beschreven gevonden, zoo was dit alles enkel in waterverwen uitgevoerd, hetgeen van *Mander* ook duidelijk zegt. Waarom dan zulks tweeledig beschreven? zoo als bij *Immerzeel* verkeerdelijk is geschied, die ook, van zijne werken te *Mechelen* sprekende, te gelijk noemt de groote schilderij op doek, *de Bekeering van Paulus* voorstellende, en die in de St. Katharina-kerk te zien is. Doch *Fiorillo* berigt ons (1817), dat hetzelfde tafereel zich in de St. Katharina-kerk te *Hamburg* bevindt, en *Pilkington* en *Bryan* bevestigen dit berigt (1827—1849). Hoe kon het dan in 1840 te *Mechelen* zijn? Dit vind ik nergens vermeld, zelfs niet in de laatste Beschrijving van die stad. — Zou zijn opvolgend geslacht mede naar *Holland* zijn uitgeweken, waar men, in 1656, een LAURENS ENGELRAAM, te 's *Gravenhage*, onder de kunstenaars ontmoette? — Zie aldaar.

ENGHELZEN. (CORNELIS) Zie VERSPRONK. (CORNELIS ENGHELZEN)

ENGHERAN. (JEHAN) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: „A JEHAN ENGHERAN, paie pour VI jours qu'il a ouvré au pris de V S. IIIJ d. par jour, XXXII S.” Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder verrigt, voor het groote feest van het Guldenvlies te *Brugge*, op REGNAULT. (AMAND)

EPISCOPUS of EPISCOPIUS. (JOANNES) Zie BISSCHOP. (JAN DE)

EPPENHOFF. (LORENZ) *Nagler* meldt, dat deze een Hollandsch portretschilder was, die in 1685 aan het hof te *Berlyn* kwam, waar hij vele afbeeldingen van den keurvorst en keurvorstin, die tot geschenken moesten dienen, vervaardigd heeft.

ERASMUS, (DESIDERIUS) die onsterflijke roem van *Holland*, met regt een wonderwerk der natuur geheeten, werd reeds door *Immerzeel* vermeld. Zijn eigenlijke naam was GERARD GERARDSZ. dien hij, nog jong zijnde, in DESIDERIUS ERASMUS vertolkte. Onder de levensberigten der kunstbeoefenaars opgenomen, heeft men hem het eerst als zoodanig bij *Houbraken* ontmoet. *Karel van Mander* rept geen woord over hem als kunstenaar, niettegenstaande men bij een aantal latere schrijvers *Van Mander* vindt aangewezen als de bron van ERASMUS' kunstbedrijf; doch dit is een misslag, dewijl men de derde uitgave, in II. deelen in 8°., door *Jacobus de Jongh*, in 1764, bezorgd alsdan heeft bedoeld; maar die tekst en een aantal andere belangrijke aantekeningen zijn van genoemden *De Jongh*, die immers zelf zegt, dat hij bij *Houbraken* heeft geput, en verder een belangrijk artikel over ERASMUS er bijvoegt; want, noeh in den druk van 1604, noch in dien van 1618 in 4°., wordt er iets van gevonden, daar *Van Mander* zijn tooneel, als het ware, opent met de gebroeders HUBERT en JAN VAN EYCK. — Aangaande ERASMUS kunstwerken, merkt *Immerzeel* op, dat de *Kruisiging*, waarvan *Bleyswyk*, in zijne *Beschryving van Delft*, bl. 321, in 4°., spreekt, wel niet het eenige, voorthrengsel van zijne kunst zal geweest zijn, en zegt daarop: „wel waarschijn-

lijk is het grootendeels aan den beeldstorm te wijten, dat wy hem als Schilder niet naauwkeuriger kennen." Dit is ook de meening van *Collot d'Escury*, in zijn *Hollands roem* enz. I. dl., bl. 95 der *Aanteekeningen en Bijdragen*, doch ik-zelf zal, hieronder, nog meer van zijne werken vermelden. — Vreemd is het, dat onze beroemde *Hugo de Groot*, in zijne *Vergelyking der Gemeenebesten Athene, Rome en Holland*, enz., waarin dezo edele kampveelster (op het gezag van *Franciscus Junius*) zoo dapper tegen den antieken kunstroom te velde trekt, en *Delft* zoo zeer ter harte neemt, ERASMUS als kunstenaar niet noemt, en zelfs de geleerde *J. Meerman*, die ons bedoeld Werk met rijke aanteekeningen heeft bezorgd, deze gaping niet heeft aangevuld, als welko bijzonderheid toen toch overbekend was. — Maar ter zake. Bedoelde schilderij is alleen door *Bleyswyk*, en na hem door *Houbraken* genoemd. Ik heb, bij mijne menigvuldige nasporingen voor de door mij behandelde kunstgeschiedenis, het spoor ontdekt, waar zij, tot voor eene halve eeuw, aanwezig was. Blijkbaar is zij, bij de vernietiging van al het inwendige, wat tot het kloostergebouw van St. Agatha, te *Delft*, behoorde, niet verloren gegaan, en sehijnt ook nog langen tijd te *Delft* te zijn bewaard gebleven. Het eerst, dat zij mij voorkwam, was in de kunstsalatenschap van den beroemden schilder *Jacob de Wit*, verkocht te *Amsterdam*, in 1755, en wel onder Nr. 86 van den *Catalogus*: „*Een kruisiging Christi, door ERASMUS van Rotterdam; zynde een echt stukje, twelk Houbraken aanhaalt, in het Leven der Schilders, eerste deel, pag. 18 en 19, f 31.*” Daarna vind ik baar weder terug bij den vermaarden kunstverzamelaar *C. Ploos van Amstel*, onder Nr. 56 van den *Catalogus van Schilderijen*: „*Een zeer zeldzaam stuk der oudheid, verbeeldende Christus aan 't kruis, daarnevens Maria en Johannes door DESIDERIUS ERASMUS, omtrent A°. 1500, op paneel; h. 10, br. 7½ dm. Amst. maat,*” toen, in 1800, door *Calkoen* gekoekt voor *f 15*. Later is zij mij niet meer voorgekomen. Hieruit zien wij, dat het niet een zoogenaamd Crucifix was, maar meer eene ordonnantie, gelijk zoovele kruisbeelden met de lievelingen van den Heiland zijn afgebeeld. Doch, in wat stijl of manier was zij wel bewerkt? Eene vraag, welke ik moet doen, en wel op de getuigenis van een geloofwaardig schrijver, die het stuk heeft gezien, namelijk, *Martinet*, die er het volgende van zegt: „In het kabinet van den heer *Cornelis Ploos van Amstel*, heb ik een schilderijtje van ERASMUS gezien, het eenigste, waarschijnlijk, dat van hem overgebleven is, en meer om de oudheid dan om de kunst merkwaardig blijft. Het is met *waterverv* op pergament geschilderd, verbeeldende *Jesus* aan het kruis. Rondom de lijst staat dit tweeregelig vers, met goude letters, gemaakt door *Cornelius Muzius*, aan wien hetzelfde welcer geschonken was: *HEC DESIDERIUS, NE SPERNAS, PINXIT ERASMIUS, OLIM IN STEINÆO QUANDO LATEBAT AGRO.* (Veragt dit niet, 't geen v. ERASMUS geschilderd heeft, toen hij voorheen sehulde in het strenge klooster te *Stein*.)” Zie zijne *Historie der waereld* enz. VIII dl. bl. 516. — In de *Beschryving van Delft*, in fol., bl. 364, staat de tweede regel aldus geschreven, zooals *Immerzeel* dien ook heeft gevolgd: *OLIM IN STEINÆO QUANDO LATEBAT AGRO.* Zóó leest men zaken van belang: *Martinet* heeft het gezien, en wie nu heeft gelijk? Men zou er uit mogen afleiden, dat het een miniatuur-werk zou zijn, zooals er destijds bijna in de meeste kloosters eenigo monniken waren die, behalve hun schoon sehrijven, de boeken met figuren, initialen enz. versierden (elumineerden); doch, hoe goed *Martinet* zijne pen ook mogt voeren, hierin geloof ik, dat hij niet juist heeft gezien: want, zoo het op pergament ware gedaan, zou het, zeker, achter glas zijn geplaatst, of zoo niet, dan zou het wel niet meer zichtbaar zijn geweest, wanneer het drie eeuwen, ongedekt, aan alle temperatuur en aanslag des tijds ware blootgesteld gebleven. Neen, alsdan zou het onder het *Schilderwerk* in

Miniatuur, Amaeilje enz., waaraan eene afzonderlijke afdeeling in den genoemden *Catalogus van P. van Amstel* is gegeven, en waar zulk werk van HOLBEIN en andere meesters voorkomt, zijn geplaatst geworden; maar hier is het deugdelijk onder de schilderijen in olieverw te vinden, en wel op paneel. Ik voor mij besluit uit het een en ander, dat het ecne schilderij in het graauw — *en camaïeu* — moet zijn, zoo als er in die dagen, en nog veel vroeger, door voorname meesters werden uitgevoerd. Het was gewoonlijk een wit paneel, waarop, als het ware, met de pen, alles netjes werd omgetrokken en licht opgewassen, met olieverw, of ook wel soms wat men noemt met ligte sapkleuren, afgezect. Ik heb^t zulk schilderwerk in kabinetten van antieke kunst, zoo als in het Museum te *Berlijn*, gezien, en een fraai in het bruin graauw, de lucht zeer licht met azuur en purper betint, zijnde *St. Barbara*, in het *Museum-Ertborn*, te *Antwerpen*, door JAN VAN EYCK — Zie aldaar. — geschilderd, en het is meer dan waarschijnlijk, dat het bedoelde stuk dergelijk schilderwerk is, en het witte paneel, door den tijd, met het vernis, enz., bij eene oppervlakkige beschouwing, zich wel als pergament zal voordoen. Om eenige bedenking aangaande de kunstverdienste van dat stuk in het midden te brengen, zoo ontstaat bij mij de vraag, waarom was noodig een vermanend opschrift, zooals *Musius* op de lijst daarvan plaatste, van bij de beschouwing eerbied voor dat beeld te hebben? In de gansche christenwereld zou dit een overbodig verzoek zijn, daar de eerbied voor het onderwerp reeds als gebiedend kan aangemerkt worden; de reden, dunkt mij, is eenvoudig, dat, daar *Musius* onder de beschaafde en rijkste priors van *Holland* behoorde, en dien de beste kunststukken in zijn convent, als ook in de kerk, omringden, ecne zoo in het oogvallende schilderij, dáár, en nog wel in het vertrek van *Musius*-zelf, een vreemd verschijnsel was. Hieruit durf ik afleiden, dat de kunst middelmatig is, maar het opschrift alle aanmerkingen deed voorkomen. — Van de gemelde schilderij bestaat eene teekening, die mede in de verzameling van genoemden *P. van Amstel* was, onder Nr. 3, op bl. 228 van den *Catalogus van Teekeningen*, als: „*Christus hangende aan het kruis, waarby Maria en Joannes*, zijnde eene afteekening naar de origineele schilderij, door ERASMUS van *Rotterdam* in t klooster *Emaus*, bij *Gouda*; zeer uitvoerig met zwart krijt, op pergament, geteekend,” en door den kunstmakelaar *Jan Yver* aldaar gekocht. Door deze teekening wordt mijn vermoeden versterkt, dat de schilderij volkomen, met krijt op pergament, kan worden wedergegeven, en het laat zich gissen, dat *Martinet* welligt deze teekening heeft gezien, en, bij het boeken zijner aantekeningen, zich met het woord, *op pergament*, kan hebben vergist, want de schilderij-zelve wordt duidelijk als op *paneel*, in den *Catalogus* beschreven. — In dezelfde verzameling van papieren-kunst was, op bl. 211, Nr. 45: „*Een staande Monnik*, met de pen en wit gehoogd, zijnde zeer zeldzaam door DESIDERIUS ERASMUS” f 5. — Deze teekening is beland in de kunstverzameling van den Aartshertog Karel, te *Weenen*, en wordt aldaar vermeld: *Een staande Monnik houdt met beide handen een gesloten boek*. Zie *Rathgeber* enz. in fol., bl. 123, die aldaar verwijst naar het Werk: *Raccolta di disegni. Sc. Fiamminga. Vol. I.* — Door onvermoed nasporen, ben ik er in geslaagd, nóg eene schilderij van onzen ERASMUS te ontdekken, namelijk: in 1850 werd het beroemde kunstkabinet van *le Comte Despinoy*, te *Versailles*, ten verkoop aangekondigd, en, daar ik bewust was, dat er zeer veel antieke kunst in dat geslacht bewaard werd, en er steeds uit alle kunstscholen, van tijd tot tijd, bij verzameld was, zoo deed ik den *Catalogus* ontbieden, en stond verbaasd over het groot aantal historische afbeeldingen, en voornamelijk portretten, alles te zamen 951 stuks uitmakende, en daarin juist beschreven. Op blz. 196

vond ik aan het hoofd der *Ecole hollandaise* geplaatst: DIDIER ERASME, en laat, wat daar voorkomt, hier letterlijk volgen: „Nr. 437. Tryptique. VOLET DE DROITE: Le PORTEMENT DE CROIX, h. 116, l. 84. (centimètres) Bois. — Le Christ succombe sous le poids de la Croix. Les soldats le frappent; un d'eux l'entraîne par la ceinture. Sainte Véronique reçoit des mains du Sauveur le linge qui porte l'empreinte du Dieu souffrant. Un peu plus loin les saintes femmes l'attendent au passage. — Le fond représente une entrée de forteresse.—Verso du volet: *Sanctus Piatus*. — VOLET DE MILIEU: LE CALVAIRE. 11 figures. Jesus, attaché à la croix, entre les deux larrons, vient de rendre le dernier soupir. Il est mort avec calme. Le mauvais larron a cessé de vivre, ses membres sont raidis. Le bon larron a résisté et se débat encore contre la mort avec une énergie farouche. Dans ses nombreux efforts il a contourné son corps, et sa tête s'est penché vers la terre. Dans le ciel, à droite, un ange reçoit le bon larron; à gauche, un démon s'empare du méchant. — Près de la croix du Christ, saint Jean soutient la Vierge, qui se sent défaillir à la vue du supplice de son fils. Agenouillée aux pieds de Marie, sainte Madelaine pleure et prie. — Sainte Anne, debout, est aussi dans les larmes. Sur un plan plus éloigné, une des saintes femmes, en proie au plus violent désespoir, se tord les mains.—Des soldats et deux cavaliers entourent le Calvaire. L'un des deux cavaliers porte, attaché sur l'épaule, un bouclier sur lequel est représentée *une tête de bronze* avec cette inscription à l'entour: ERASMUS P. 1501. — Le fond est montagneux; on y voit à gauche la ville de *Jerusalem*. — VOLET DE GAUCHE: DÉPOSITION DE CROIX. 8 figures. — Le Christ, étendu à terre et soutenu par Joseph d'Arimathie, est entouré de saintes femmes qui pleurent sa mort. Au second plan, Nicodème accourt, tenant un vase de parfums. Les deux larrons morts sont encore attachés à leur croix, et comme indices du supplice infamant réservé aux voleurs, on voit d'un côté le gibet, de l'autre une roue. — La rareté des tableaux d'ERASME rend celui-ci extrêmement précieux. Cette composition capitale est d'ailleurs d'un mérite incontestable, et peut-être est-ce celle qui est mentionnée par les biographes, sous le titre du *Calvaire*.” — Blijkbaar heeft de beschrijver van dit stuk, aan het slot, de schilderij van *Musius*, boven vermeld, bedoeld, doch heeft de juiste aanduiding daarvan niet gekend, want dan had hij wel duidelijk bemerkt, dat deze stukken, in omvang en in onderwerp, niets met elkander gemeens hebben. — Nu mag men vragen, is dit wel werk van ERASMUS? en hierop zou ik, voor mij, durven zeggen, ja; en wel op grond, dat in de schilderij is aangebragt een schild, hetwelk een der ruiters draagt, waarop een *bronzen kop*, met het omschrift. ERASMUS. P. 1501, is afgebeeld; zijnde dit niets anders dan zijn gewone teeken, te weten de Grensged — *Terminus*, zijn geliefkoosde zinspelende Afgod, met diens spreuk: *Concedo nulli*: ik wijk voor niemand; — dit was zijn zegelring en, als het ware, zijn wapenschild, in de gansche wereld, voor zijne tijdgenooten, zijn eigendomlijk teeken. Zelfs na zijne dood, hebben zijne vrienden Bonifacius Amerbach, Hiëronymus Froben, en Nicolaas Episcopius, in het koor der Munsterkerk, te *Basel*, op zijn marmeren grafsteen, aan het hoofd daarvan, in een cirkelvormigen rand, de voorstelling van zijn antieken zegelring, den *Terminus*, door wijngaardranken omgeven — tot zinspeling op zijn wandel in den wijngaard des Heeren, — in basorelief, doen afbeelden, zijnde dit het eenigste sieraad, dat hier is aangebragt; terwijl, in 1519 en 1536 er een penning is geslagen, waarop zijn portret, en op de keerzijde de *Terminus*, met de genoemde zinspreuk, staat afgebeeld. Zie *Van Mieris, Nederl. Vorsten enz.; II. deel, blz. 94 en 450*. — Had nu bedoelde schrijver van den *Catalogus* dit alles geweten, dan zou hij met meer

oplettendheid den kop op het schild hebben beschouwd, en alsdan welligt alleen een kop, maar ook nog wel een daarbij behoorenden romp of voetstuk hebben gevonden. — Hier mag ik mijn beklag wel uitdrukken, dat gemelde schilderij, voor *Holland* van zooveel waarde, niet is aangekocht, eu wel door de stad *Rotterdam*; geen de minste vermelding heb ik er van bespeurd, of dat erkennis van het aanwezigen dezer schilderij bestond, niettegenstaande de *Catalogus* bij den heer Jacob, boekhandelaar, te 's *Gravenhage*, mede te bekomen was; doch, zoo er welligt onderzocht is, of zij van ERASMUS kon zijn, en daarover een ongunstig bericht mogt zijn ingekomen, en er bijgevolg verder geen acht meer op geslagen is, dan verklaar ik, dat niemand eenig stellig oordeel over de echtheid der schilderwerken van ERASMUS kan uitbrengen, en, dientengevolge, het stuk in ieder geval, hoe het dan ook ware, aangekocht had moeten worden. Intusschen is de schilderij nog niet verloren! — Het is hier de plaats, het grafscript, dat op den bovengemelden grafsteen, in de Latijnsche taal, met vergulde letters is gegrift, volgens de vertaling zoo als die in het genoemde Werk van *Van Mieris* voorkomt, te doen volgen: „Voor DESIDERIUS ERASMUS, den *Rotterdammer*, op alle wyzen den grootsten Man, over wiens onvergelykelyke Geleerdheid in allerley soort van onderwyzingen, vereenigd met gelyke voorzigtigheid, de Nakoomelingen zich zullen verwonderen, en dezelve alom verkondigen; hebben *Bonifacius Amerbach*, *Hieronimus Frobenius* en *Niklaas Episcopijs*, deszelfs erfgenamen en benoemde uitvoerders van deszelfs uitersten wil, hunnen begunstiger, niet om deszelfs gedachtenis, welke hy voor zichzelf, door zynen in 't licht gegeven nachtarbeid, onsterfelyk verkregen heeft, zullende zoolang de Waereld staat, die overleven, en met de Geleerden op alle plaatsen spreken; maar ter gedachtenisse zyns sterfelyken lichaams deesen steen, onder welken hetzelfde verborgen is, gesteld.” — Ik bezit het zeldzame boekwerk, eerste druk, in f^o, waarin de afbeelding van dezen grafsteen voorkomt, en boven het gemelde inschrift staat nog: CHRISTO SERVATORI S., en van onder: MORTVVS EST. 4. IDVS JVL. JAM SEPTVAGENARIVS. ANN. A CHRISTO NATO MDXXXVI. Zie plaat 13 van *Monvmenta sepulcrorum cum epigraphis ingenio et doctrina excellentium virorum, aliorumq. tam prisca quam nostri seculi memorabilium hominum: de archetypis expressa. Ex liberalitate Nob. et Clariss. v D. Sigefridi Rybisch. etc. Caesarei Consiliarii. Per TORIAM FENDI, Pictorem etc. ciuem Vratislaviensem, in aes incisa et edita. Anno Chr. MDLXXXIII*. Een voortrefflijk boek, bevattende 125 afbeeldingen van de grafmonumenten der beroemdste mannen, daartoe opzettelyk, met de meeste zorg voor de geschiedenis, vervaardigd, en opgedragen aan Rudolph, Koning van *Hongarije*, Aarts Hertog van *Oostenryk* enz. Men houdt het er voor, dat de fraaije titel door den beroemden graveur JUSTUS AMMAN is gesneden. Als dit zoo is, dan werden er veel prenten in het Werk zelf, die rijk van figuren zijn, zeker ook door hem vervaardigd. — Uit dit grafscript, in uitmuntend Latijn vervat, en waarvan de door mij gegeven vertaling uit *Van Mieris* is genomen, en voor goed gehouden wordt, blijkt, dat de drie genoemde vrienden van ERASMUS allen zijne erfgenamen, en uitvoerders van zijn uitersten wil zijn geweest. — Deze lezing is echter niet zoo opgenomen in de Levensbeschrijvingen van ERASMUS, door onderscheiden gezag-hebbende auteurs uitgegeven, die allen, als uit het Testament, van ERASMUS aauvoeren, dat *Amerbach* zijn universele erfgenaam, en *Froben* en *Episcopijs* alleen als uitvoerders van zijn Testament genoemd worden, zoo als zulks bij de *Burigny*, *Vie d'ERASME etc. Paris*, 1757, d. II, blz. 417, wordt gevonden. De vertaler en verbeteraar van dat Werk; Dr. H. P. C. Hencke: *Das Leben des DESIDERIUS ERASMUS u. s. w.; Halle u. Helmstadt*, 1782, heeft mede dat Testament, in zijn II. deel, blz. 427, gegeven, en op enkele plaatsen verbeterd;

doch later heeft hij, door welligt het oorspronkelijk Latijnsche grafscript-zelf te hebben gelezen, zijn reeds gegeven bericht teregt gebragt, daar hij dat gedeelte van het opschrift der door eerstgenoemden Auteur of niet geziene, of slechts oppervlakkig beschouwde zerk, — en die derhalve, onschuldig genoeg, tot zooveel misverstand en dwaling aanleiding gaf — naar waarheid, dus opgeeft: *Bonifacius Amerbachius. Hic. Frobenius. Nic. Episcopus. heredes et nuncupati supremæ sue voluntatis vindices, etc.* hetgeen juist de zin is, zooals die in de hier boven gegeven vertaling moet gelezen worden; en zoo zou hij ook bij *P. Scriverius, Magni DES. ERASMI Roterodami vita etc. L. B. 1642, in 8º*, en bij *Charles Butler, The Life of ERASMUS etc. London, 1825, blz. 216*, naar *Hencke's* teregtwijzing moeten worden gevonden. — Hieruit blijkt nu al weder, hoe de zaken, eens verwrongen zijnde, te goedertrouw worden overgenomen, en dikwijls algemeene verwarring doen ontstaan, die alleen door een moeijelijk onderzoek weêr tot de waarheid teruggebragt kan worden. — De afbeelding van onzen Hollandschen *Terminus* is door verscheiden groote kunstenaars vervaardigd, als, door ALBRECHT DURER, HANS HOLBEIN den Jonge, enz. Die van den laatsten schijnt de best gelijkende te zijn, en wel degene, welke hij aan HOLBEIN, bij zijn vertrek naar *Engeland*, als een geschenk voor zijnen vriend, den Rijkskanselier, Thomas Morus, medegaf, aan wien HOLBEIN tevens met hartlijkheid werd aanbevolen, en daarbij gemeld, dat „dit zijn afbeeldsel hem het best gelijk, beter dan dat, hetwelk DURER had vervaardigd.“ HOLBEIN is aan ERASMUS de opening zijner roemrijke loopbaan in *Engeland* verschuldigd. — Dit portret zal nog wel in *Engeland* aanwezig zijn, tenminste op de verkooping der kunstwerken van Karel I., koning van *Engeland*, werd er een door HOLBEIN, voor 200 pst., gekocht door zekeren Tekelington; of dit nu op *Hampton-court* is beland, alwaar ik een *idem* gezien heb, kan ik niet beslissen. — In het stads-museum, te *Basel*, is, onder Nr. 18, ook een portret van ERASMUS, door HOLBEIN geschilderd. Het stelt hem voor in profiel, half levensgroot, schrijvende, met een zwarte kap en open witten rok, op een groenen grond. Het wordt voor een uitstekend kunstgewrocht gehouden, waarop *Basel* te regt trotsch is, als daardoor een dubbelen schat, namelijk, van den maker, aldaar geboren, en van den afgebeelde, aldaar overleden, bezittende. — In dezelfde verzameling is nog een klein doch echt, door HOLBEIN geschilderd portret van ERASMUS. — Er is ook een wat ouder voorgesteld portret van ERASMUS, door HOLBEIN, in de Louvre-galerij te *Parijs*, waarvan *Dr. Waagen* zegt, dat het warmer van toon is, dan het Baselsche exemplaar, doch hetgeen veel fijner gemodelleerd is, dan het afbeeldsel te *Parijs*, waarschijnlijk, in 1529 geschilderd. — In de kunstverzameling van het paleis te *Versailles* zijn twee portretten van hem, onder Nr. 1862—63 in den *Catalogus* van 1837 vermeld. — Van HOLBEIN's hand bestaat er eene beroemde houtsnede, die ERASMUS (met den *Terminus*) in gansche figuur voorstelt; — in de Baselsche bibliotheek vindt men, nevens een voortreflijken afdruk, ook nog de originele houtplaat daarvan. — In het *Museum-Ertborn*, vereenigd met dat van de stad *Antwerpen*, is eene afbeelding onder Nr. 67 van den *Catalogus*, die daar genoemd wordt van *Jan Frobenius*, den beroemden drukker en vriend van ERASMUS te zijn, en, om de gelijkenis te staven, wordt een ander portret van *Frobenius*, dat te *Basel* is, en nog een ander, gelijk aan Nr. 67, in *Engeland* bij den graaf van *Tadnor* bewaard, genoemd. Daar ik die schilderij zeer van nabij ken, en dagelijks ten huize van den Ridder *Van Ertborn* in zijne kunstgalerij heb gezien, tijdens zijn provinciaal bewind, als gouverneur van *Utrecht*, en ik, als provinciaal architect, in de hoogste mate, bij hem, als kunstenaar, een vriendschappelijk verkeer mog genieten, — zoo weet ik, dat zij bekend was als een portret van ERASMUS

door HANS HOLBEIN, en ik heb zelf daarnaar eene lithographie gemaakt, waar slechts eenige weinige afdrukken van zijn getrokken. Onder de vele vreemdelingen die 's mans antieke kunstverzameling kwamen zien, was er een, die meende, dat het *Frobenius* was. *Ertborn* verhaalde mij zulks dadelijk, en heeft dit ook bij zijne aantekeningen gevoegd, doch zonder beslissing, want lang daarna noemde hij altijd nog die afbeelding ERASMUS. Daar hij zijne geheele verzameling aan de stad *Antwerpen* heeft gelegateerd, zullen ook wel al zijne papieren, die er betrekking op hadden, daarbij zijn overgegaan; en de steller van den *Catalogus* van genoemd Museum, in 1850 vervaardigd, heeft die bedenking voor gegrond aangenomen, en het stuk voor eene afbeelding van *Jan Frobenius* verklaard, doch dus alleen op rapporten, zonder stellige bewijzen, welke ik voor mij als nog, wegens het verschil van meening, inwaacht, te meer, daar de bij mij bekende afbeelding van laatstgenoemden *Frobenius* geen zweem van den vorm van kop op de gedaachte schilderij heeft; integendeel, is het een grove, duitsehe kop, met niet de minste zoo fijne, ja, bijna vrouwlijke wezenstrekken, gelijk de ware afbeeldingen van onzen hooggeleerden man zoo eigen zijn. — Er bestaan nog een aantal afbeeldingen van hem, die in meer of mindere mate voor echte HOLBEIN's of DURER's worden gehouden. Zoo vond ik er eene onder Nr. 90: „het portret van ERASMUS, excellent geschilderd door HOLBEIN f 36,” — en Nr. 91 een „dito van *Frobenius*, den drukker van *Basel*, door DENZELVEN f 10—10”, in den *Catalogus* eener kunstverkoop, te 's *Gravenhage*, in 1740, gehouden, en op eene idem verkoop, te *Parijs*, in 1829, zijnde de kunstverzameling van *M. le Comte de *** ancien envoyé extraordinaire, et ministre plénipotentiaire de S. M. l'Empereur de Russie près de la Reine d'Espagne*: Een portret van ERASMUS, door HOLBEIN. Zijne kleeding en toque zijn van zwart fluweel; hij is in een langen mantel gewikkeld, rustende met de rechterhand op zijne borst. Op eene tafel, met een tapijt gedekt, ligt een doodshoofd. De achtergrond is een groen gordijn. Verder wordt het uitvoerig en kostbaar werk van dien vriend van ERASMUS zeer geprezen. — Ik herzeg „in meer of mindere mate” want zoo werd er, sedert vele jaren, op het stadhuis te *Deventer* een echt portret van ERASMUS bewaard, op wien die stad zooveel betrekking had, als zijnde in hare school de groote man, onder *Agricola*, gevormd; en toen ik, voor eenige jaren, aldaar zijnde, de merkwaardige kunstzaken, als die van GERARD TERBURG enz. op het stadhuis ging bezigtigen, vroeg ik ook naar het portret van ERASMUS, hetwelk men mij met een gevoel van hooge waarde aanwees. Maar, helaas, het is eene zeer slechte kopij en nog wel op doek, die daar, wie weet wanneer, voor het origineel is verwisseld! — Zijn portret is ongelooflijk veel in gravuren verschenen, waarvan ik er een aantal bezit. Het voornaamste is wel dat door ALBRECHT DURER gegraveerd, in f^o. daar hij staat te sehrijven. Deze heeft hem meermalen afgebeeld, en voor de geschiedenis is 't merkwaardig, het volgende hier in te lassehen, namelijk: in ALBRECHT DURER's *Dagverhaal van zyne Nederlandsche reizen enz., Amsterdam, 1780, in 8°.* komt, op blz. 11, voor: „Voorts heeft my heer ERASMUS geschonken een spaansch manteltje en drie geteekende mansportretten.” Welligt door ERASMUS-zelfen geteekend? en blz. 25: „Ook heb ik aan ERASMUS, Roterodamus, eene *Passie* in koper geschonken.” Ibid. „Nogmaals heb ik ERASMUS, van *Rotterdam*, geonterfeit.” Deze was destijds, in 1520, te *Antwerpen*, bij den secretaris Meester Peter, zoo als DURER in gemeld Verhaal, op blz. 40, zegt: „Ik heb by den secretaris Peter, daar ERASMUS was, geeteen.” — ERASMUS had DURER hartlijk lief om zijne groote theoretische en praktische kunstkennis; hij heeft een uitbundigen lof over zijne talenten geschreven, en hem ver boven den Griekschen APOLLO, als den waren

Duitschen APELLES verheven. Zie *Vitruvius. (Teutsch.) Nemlichen des aller namhaftigsten und hoeherfarnesten, Römischen Architecten und kunstreichen Werck- oder Bauweisters, Marci Vitruvii Pollionis u. s. w. durch D. Gualtherum H. Rivium Medi. & Math. etc. In Nürnberg, Truckts Johan Petreius. Anno MDXLVIII. in 9.* bl. 21 b. — A. VAN DYCK heeft medo zijn portret geëts, doch zeer weinig afgewerkt, en wel naar de schilderij van HOLBEIN, welk werk hij, waarschijnlijk, in *Engeland* zijnde, vervaardigd heeft. — Onder do merkwaardigste Werken van ERASMUS behoort voor de kunstwereld zeker wel zijne *Lof der Sotheyt*, het beroemde exemplaar, bij *Probenius*, in het jaar 1514, verschenen, en waarvoor HANS HOLBEIN niet minder dan 83 zeer geestige teekeningen, met do pen, op de breede randen der drukvellen, gemaakt heeft. Een daarvan stelt ERASMUS aan zijn lezenaar schrijvende voor, en het heet, dat hij, dezo afbeelding ziende, die hem veel te dik en welgedaan voorstelde, spottende uitriep: „Zoo ik op dien ERASMUS geleek, zou ik nog willen trouwen.” Wegens do onjuistheid van zijne afbeelding, die hem zeker voorkwam, door HOLBEIN met opzet, wegens zijn mager wezen, zóó te zijn geteekend, beantwoorddo hij dit, als uit eene wedervergelding, zich met HOLBEIN vermakende, die veel van den wijn en do vrouwen hield, door onder de afbeelding van *Een Epicurist*, die eene meid omarmt, aan tafel voorgesteld, in genoemd Werk, den naam van den *schilder* te zetten, zoodat het moest schijnen, dat de kunstenaar aldaar zich-zelven noemt. In de latere drukken, gelijk die van 1757, heeft men de originele houtsneden weggelaten, en door andere vervangen, als ook de oude Voorreden, die berigten over het leven van HOLBEIN bevatten, en waaruit de bovengemelde geestige trekken ontleend zijn. Zie *Anecdotes des Beaux-arts etc.; Paris, 1776; Tom. II, p. 74; en Romberg, Conversations-Lexicon u. s. w. in voce.*

ERDEBRUGHE. (INGLE VAN DEN) In do Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in do Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: „A lui (JEHAN VAN STEENLANT) paic pour INGLE VAN DEN ERDEBRUGHE pour X jours qu'il a ouvré, en compris sa venue do *Brouxelles* au dit *Bruges*, à VIII S. pour jour IIIJ L.” Zie over deze werkzaamheden, medo door hem als Beeldhouwer verrigt, voor het grooto feest van het Guldenvlies te *Brugge*, op DARET. (JAQUES)

EREMBERT was een Luikenaar en *Abt van Vaulsort*, die in den jare 1050 bloeide; hij heeft zoo kunstig in goud, zilver en koper gearbeid, dat de werken, door zijne tijdgenooten hoog geroemd, in de XIII. eeuw nog bewonderd werden. Toen vertoondo men nog in zijne Abdij, als zeer opmerkelijke stukken: *twee zilveren platen*, of *paneelen*, die door hem gegraveerd of gedreven waren. Zie *Le Comte de Beudelièvre, Biographie Liégeoise etc.* op het jaar 1050.

ERENBROCK (GOMAR VAN) was een Nederlandsch kunstenaar, van wien men niets anders weet, dan dat hij, in den jare 1551, in het *St. Lucasgild*, te *Antwerpen*, is ingeschreven. Zie *Nagler, Künstler-Lexicon.*

ERKELENS. (ANTH.) Eene teekening, voorstellende: *een uitgestrekt gezicht aan de Rotte, te Rotterdam*, was op de verkooping van *Gerrit van der Pals*, aldaar, in 1840, onder Nr. 26, kunstboek E, en alzoo door den genoemden liefhebber onder zijno fraaije teekeningen eene plaats waardig geacht.

ERNEGHEM. (JAN VAN) Zie op EVERGHEM. JAN VAN)

ERRAR of ERRARD. (JOHAN) Van dezen bestaan eenige geëtsdo landschappen naar WATERLOO, met do initialen van zijnen naam beteekend, volgens *Heller (M.)*, die zegt, dat hij, te *Luik*, omstreeks 1670, bloeide; doch volgens *Brulliot*, die het gezag van *Malpé* (T. I. p. 244) aanvoert, heeft do Luikenaar het

geheele werk van A. WATERLOO gekopieerd en uitgegeven. — Waarschijnlijk, is hij verwant aan den Luiksehe beeldhouwer en graveur GERARD LEONARD ERRARD, reeds door *Immerzeel* vermeld. — Ik bezit eene f. prent, in de breedte, voorstellende vijf naakte kindertjes, staande bij eene ronde tafel, waarop een kaartenhuisje, alles bij lamplicht voorgesteld; een dezer kinderen blaast op het genoemde spel, terwijl een ander ruiten vijf vertoont. Wate eigenlijk de voorstelling beteekent, is mij niet duidelijk gebleken, en of de vier elementen of de vijf zinnen hiermede zijn bedoeld, is twijfelachtig, doch alsdan ongelukkig voorgesteld; trouwens de teekening heeft weinig te beduiden, als in alle opzigten karakterloos, maar evenwel goed gegraveerd door MICHEL MOSIN, en c. ERRAR *inventor*. — De beroemde Fransche bouwmeester en historieschilder CHARLES ERRARD kan, dunkt mij, onmogelijk zulk werk hebben voortgebracht; welligt, dat het door een lid der genoemde Luiksehe familie van dien naam vervaardigd is geworden.

ERTBORN. (FLORENTIUS JOSEPHUS *Ridder van*) Aldus is zijn naam, en niet *Ridder FLORENTIUS JOSEPHUS VAN ERTBORN*, zoo als bij *Immerzeel*, die een levensberigt van dezen merkwaardigen man heeft gegeven, geboekt staat. De naam van *Ridder* geldt hier als adellijke titel even als die van Baron enz., en werd door hem gevoerd als Belgisch edelman, zoo als er bij ons eenige geslachten zijn, die hem mede zoo voeren, en dus wel te onderscheiden van een, die zich *Ridder* betitelt naar eene of andere Orde, die, in meer bepaalde aanduiding, dan daarbij wordt genoemd, terwijl dezulken ook wel in de zamenleving uit vereering *Ridders* heeten. Het is daardoor, dat hij in het algemeen de *Ridder van ERTBORN* werd genoemd, — 'zelfde is als de *Baron van ERTBORN* — doch dat bij ons vreemd klonk, waardoor velen in de meening verkeerden, dat het slechts een persoonlijke titel was, en dus de bovenbedoelde fout begaan is. — Tijdens zijn verblijf als Gouverneur der Provincie *Utrecht*, heb ik het voorregt genoten van, op de meest vriendschappelijke wijze, als kunstenaar, bij hem toegang te hebben, en menigen dag in 's mans huislijken kring met gesprekken over kunst en daaraan verwante wetenschappen doorgebracht. Nimmer mogt ik een warmer hoogschatter van ware talenten aantreffen, dan in dien adellijken burger, wien dan ook weldra door het grootste gedeelte onzer bevolking de hoogste aehting toegedragen werd. — Al spoedig zag ik mij door hem als Architect voor de provinciale eivile bouwkunstige werken aangesteld, en heb het plan ontworpen tot den veren aanbouw van Groot-Paushuizen, te *Utrecht*, welke zoonuttige inrigting, met de woning van het hoofd der provincie vereenigd, door hem, voor eene goede regering en administratie, ingezien werd, noodig te zijn, en wij die dus alleen aan zijne zorg en invloed te danken hebben; doch welk werk hij slechts onder zijn bestuur voor een gedeelte voltooid heeft gezien, tengevolge der Belgische revolutie van 1830, toen de arbeid werd gestaakt, en hij als gouverneur bedankt heeft, om verder tot zijn dood toe ambteloos te blijven. — In 1832 heb ik den gang van het werk weder doorgezet, onder het bestuur van zijn opvolger, den staadsraad Mr. Lodewijk van Toulon, en 't volvoerd, zooals dat groote gebouw zich thans vertoont, in den stijl vervolgd, van het, oorspronkelijk, daaraan grenzende, door Paus Adriaan VI, van *Utrecht*, gesticht. — Het bevreedmt mij, dat in zijn levensberigt geen woord over zijn huwelijk wordt gesproken, daarom voeg ik er bij, dat dit te *Utrecht*, in 1830, is voltrokken met eene aanzienlijke, jeugdige, Stichtsehe dame, Freule Van Heeckeren-Wiers. — Er zijne geene kinderen uit dezen echt gesproten. — Het levensberigt, dat na zijnen dood in het *Journal de Commerce d'Anvers* van den 7. en 8. September, 1840, zoo als *Immerzeel* zegt,

werd medegeedeeld, is, door mijne zorg, ook opgenomen in het Werk van *N. van der Monde, Tijdschrift voor Geschiedenis, Oudheden enz. van Utrecht*; *ibid.*, 1841, bl. 25, en het is dáár, dat wij de liefde en hoogachting klaarlijk zien uitgedrukt voor zijn stoflijk overschot, dat van 's *Gravenhage* naar *Antwerpen*, in zijn oude woonhuis, *place de Meir*, vervoerd, en verder, onder een ongelooflijken toevloed van volk, en een talrijk gevolg van de aanzienlijksten des lands, naar het familiegraf, te *Hoboken*, plegtstatig is overgebracht geworden. Het zal genoeg zijn, to melden dat drie-en-vijftig rijtuigen de lijkbaar vergezelden, en de rede bij het graf, door den burgemeester van *Antwerpen*, *Gerard Legrelle*, gehonden, van zulk een eelt-historischen zin werd geacht, over den overledene geuit, dat zij in de zaal, het kabinet schilderijen bevattende, door den overledene aan de Stad vermaakt, bewaard, en op de deuren dier zaal de woorden gezet zijn geworden: MUSEUM VAN VAN ERTBORN. — Het slot van bedoeld berigt luidt: „Dit besluit doet den stedelijken raad eer aan: het is eene goede gedaebte, de herinnering van zulke mannen levendig to houden en te vereeuwigen, en men kon dit zeker niet beter en eenvoudiger doen.”—Men houdo mij deze bijvoeging ten goede, welke ik begrepen heb, dat nog in 's mans levensberigt behoorde; maar, bovendien, mag de nagedachtenis van een ijverig navorscher van antieke zaken, en die ze, uit liefde voor de geschiedenis der beeldende kunsten, met onvermoeide vlijt en kosten heeft verzameld, niet verloren gaan, als waardoor wij, zóó in de nabijheid, een klein Museum hebben verkregen, dienstig, om het talent van de vroegste schilder-school to kunnen gadeslaan, en hetwelk men anders te vergeefs, in zulk een aanzienlijk geheel, in *Nederland* en *Belyë*, zou zoeken. Vorstlijke Galerijen hebben wij zien ontstaan, en ook weder zien verdwijnen, doch VAN ESTBORN'S Museum zal, door zijne zorg, blijvende wezen. — Nog moet ik melden, dat in den *Messenger de Gaul*, 1842, bl. 106, eene beschrijving voorkomt van eenigo schilderijen der oudo sechool, uit do verzameling van VAN ERTBORN, die eebter te *Antwerpen*, in het gemelde Museum, niet aanwezig zijn.

ERTINGER. (FRANCISCUS) Van dezen verdienstelijken teekenaar, etscr en graveur vind ik niets stelligs vermeld, dan dat hij to *Heil*, in *Zwaben*, is geboren, in 1616, en nog in 1700 in leven was (?); gelijk voorts, dat hij, achtervolgens, te *Rome*, *Parijs* en *Antwerpen* heeft gearbeid; doch welligt zal dit op M. ETTLINER doelen, en *Heller* zegt, dat dezo omstreeks 1700 te *Parijs* is overleden; doch *Brulliot*, in zijn *Catalogue d'Estampes du Bar. d'Arctin*, plaatst hem in de Nederlandsche sechool; Nr. 3881. — Hoe het zij, al do door hem vervaardigde graveer- en etswerken, die mij zijn voorgekomen, dragen een Nederlandsch karakter, zoowel in de voorstelling, als in do naar schilderijen vervaardigde prenten, en zeker is het, dat hij zijn meesten tijd te *Antwerpen* heeft doorgebracht, daar vele zijner etsen dit adres voeren.— Een aantal fraaijo en stout door hem geëtste prenten komen, met dio van anderen, voor in een groot folio-werk van den Baron *Le Roy*, in mijn bezit, bij *Van der Aa*, to *Leyden*, in 1699, uitgegeven: *Kasteelen en Heerenhuizingen der Eedelen van Brabant, midsgaders de voornaamste Kloosters, enz. Alle naar het leven geteckend, in vier deelen vertoont, begrypende de quartierien van Loven, Brussel, Antwerpen en 's Hertogenbosch, met eene korte beschryving — in drie talen — en de wapens der Heeren van ydere plaats enz.* — Eeno zeer goed bewerkte, geëtsto plaat, in r.-oblong, voorstellende de *Graftombe van den Graaf van Lalaing en diens gemalin*, door hem vervaardigd, in 1676, is in de belangrijke verzameling van nu wijlen den heer *G. Lamberts*, directeur der Prentverzameling van 's Rijks-Museum te *Amsterdam*. — Nog gaan er velo platen van hem uit van een geheel anderen aard, als naar historische onderwerpen van RUBENS enz., en eenige portretten, als

van *De Beughem*, en *Van der Perre*, bisschoppen van *Namen*, enz. — Nog vind ik, dat hij het prachtige Grafmonument van *Engelbert I. van Nassau*, en van *Joannes*, diens oom, met *hunne gemalinnen* enz., in de groote kerk, te *Breda*, aanwezig, zeer fraai heeft gegraveerd, in groot-f^o., waarvan eene gelijke gravure voorkomt in *T. S. van Goor, Beschryving van Breda* enz.; 's *Hage*, 1744, in f^o., door B. F. IMMINK; — Zie aldaar. — doch deze schijnt mij toe eene kopij; alleen zijn de verminkingen, die sedert dien tijd aan het Monument ontstonden, meer aangeduid.

ERTRYCK. (EDUARD VAN) Deze altijd nog bloeiende kunstenaar wordt door *Immerzeel*, zonder doopnaam, opgegeven, als te *Antwerpen* het historie- en genreschilderen uit te oefenen, zonder meer. Ik kan hier een later berigt bijvoegen, te vinden in den *Kunstspiegel*, blz. 295 der X. Aflevering, 1847, alwaar, op goede gronden, wordt aangewezen, dat die kunstenaar niet in *België* t' huis behoort, zooals men daar te lande, gedurende zijne uitlandigheid, altijd vermoed heeft. Hij is geboren te *Oosterhout*, en leerling van N. DE KEYSER, te *Antwerpen*; zoodat *Immerzeel*, bij de uitgave van zijn Werk, in 1842, de bedoelde meening dááruit geput heeft. — Er was, volgens den *Kunstspiegel*, hoop, dat deze Heilige-geschiedenis-schilder in ons land zou komen wonen; bereids was hem te *Leuven* een groot doek voor de hoofdkerk besteld, enz. Hij heeft in het buitenland, in *Frankrijk, Italië, Napels* en *Sicilië*, als jeugdig schilder, aller bewondering verwekt, ja, wat tot eene zeldzaamheid mag worden gerekend, Paus Gregorius XVI. heeft hem, gedurende zijn laatste verblijf te *Rome*, en dit wel te midden van zóóveel talenten, als zich daar bevinden, zeer minzaam en waardig ontvangen.

ERTVELT. (ANDREAS VAN) Zie bij *Immerzeel* op ANDRIES VAN ARTEVELDT, alhoewel onder zijn portret, door A. VAN DYCK, geschilderd, door S. A. BCLSWERT gegraveerd, en door *Immerzeel* vermeld, de naam staat, zoo als ik dien hier aan het hoofd geplaatst heb.

ES. (JACOB VAN) Door den eenen schrijver na den anderen, wordt, te goeder trouw, zijne geboorte in het jaar 1570, en zijn overlijden in 1621, te *Antwerpen*, bepaald. Het springt echter van-zelf in het oog, dat hier weder zonder nadenken is geschreven, of liever, dat men niet wakker is geworden, door wat er van hem aanwezig is, en wat zulke berigten ten duidelijksté logenstraft. — Op zijn portret in 4°. door JOANNES MEYSENS *pinxit et excudit*, en door W. HOLLAR *fecit*, staat van onder: *Peintre excellent en fruits, poissons, oiseaux, et fleurs les quelles il fait extrêmement bien au naturel; il demeure a Anvers y estant né.* Dit komt voor in het hoogst zeldzaam Werk, in mijn bezit: *Images de divers Hommes d'Esprit sublimes qui par leur art et science debrouent vivre éternellement et des quels la louange et renommé faict estonner le monde; à Anvers mis en lumière par JEAN MEYSENS Peintre et vendeur de l'art, au Cammestraet. L'an MDCXLIX.* in 4°. Daar nu de genoemde MEYSENS in 1612 is geboren, hoe kan hij dan VAN ES, overleden 1621, afschilderen, en hoe, in 1649 zeggen, dat deze toen nog te *Antwerpen* woonde? — Doch, wat meer is, *De Bie*, bij wien ditzelfde portret óók voorkomt, gaf zijn Werk uit in 1661, bezong zijn lof, en wenschte hem nog een lang leven toe, zoodat zijn geboortejaar veel later moet worden gesteld. — In het *Gildeboek van St. Lucas* te *Antwerpen* staat aangeteekend: „JACOB VAN ES ontvangen als Meester, 1648, sterft 1666.” — In de *Weener Galerij* zijn twee zeer groote stukken van hem, met levensgroote figuren door JAQUES JORNAENS. Het een is een *Vischmarkt, aan zeestrand, en een gezicht op zee*, met vele visscherspinken in het verschieft, en beelden op den voorgrond; het andere: *Eenige visschers, die handel drijven*, en verder een aantal soorten van zeevisch, kreeften, enz. Het tafereel is bij nacht voorgesteld; elk br. 11 vt., 9 dm., h. 7 vt., 11 dm. en

wegens de natuurlijke schildering zeer geroemd. — In den *Catalogus* wordt zijn geboorte op 1556 gesteld, en gezegd, dat hij in 1620 nog leefde. Dus nog erger!

ESDEN. (JAUQUEMART DE) Men vindt aangeteekend, dat de schrijver van den *Inventaris des boedels van den hertog van Berry*, daarin den naam en den titel zijner betrekking, als diens schilder, heeft geschreven: JAUQUEMART DE ODIN; doch *De Laborde* zegt, dat hij hier een misslag vermoedt, dewijl hij in het fragment eener rekening het volgende heeft gevonden: „JAUQUEMART DE ESDIN, peintre de monseigneur Jehan, pour don a lui fait par mon dit seigneur, tant pour soy vestir en l'iver, comme pour luy defraier d'aucuns despens que luy et sa femme firent, en la ville de Bourges, avant qu'il preist aucuns gaiges ou salaire de monseigneur. Par cy, par mandement donné XXVIJ^e jour de Novembre mil CCCIII^{xx} et quatre.” Zie *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne, etc.* tom. II, Seconde partie; Introduction, p. XLV. — Deze ESDIN is, waarschijnlijk, van HESDIN, en behoort dan tot de Bourgondische school.

ESSELENS. (JACOB) *Brulliot*, die hem ESSELYNS noemt, geeft op, dat hij ook gegraveerd heeft, hetgeen bij *Immerzeel* niet vermeld wordt, en noemt eene prent, die in de manier van FLOOS VAN AMSTEL's graveerwijze — prenttekening — door hem zou zijn vervaardigd, naar aanleiding van het monogram J. E., dat daarop werd gevonden, en voorstellende *Een planken hut, waarbij links een man en vrouw zijn gezeten; voor hen staat een jongen, die hun, uit een korf, die bij hem staat, iets schijnt aan te bieden*; h. 115, br. 175 str. Nederl. — Ook zijn er van zijne teekeningen door PIETER NOLFE gegraveerd, waarvan ik er twee bezit, voorstellende *doorgebroken zeedijken, bij Amsterdam (1651?)*, die fraai genoemd kunnen worden; h. 194, br. 506, en h. 170, br. 506 str. De eerste alleen is beteekend.

ESSEN, (CORNELIS VAN) een kunstenaar, dien ik niet vermeld vind, dan in *Catalogussen* van kunstverkoopingen van *G. Hoet*, alwaar, onder anderen, het volgende staat: „CORNELIS VAN ESSEN. Twee stuks, zijnde *Pleisterplaatsen, waarby staan eenige paarden en passagiers*; beide zijn dezelfde; natuurlijk behandeld. H. 11, br. 13 dm. Amst. maat.” — Het komt mij voor, dat hij een reizend kunstenaar was, eerstens, omdat er van zijne kunst zoo weinig voorkomt, en ten andere, omdat ik een stuk van hem vind, verkocht te *Brugge*, in 1763, onder Nr. 40 van den *Catalogus*: „*Een gezigt van den Archipel, met veel figuren, door K. VAN ESSEN, op dock*; h. 5 vt., 5 dm., br. 6 vt., 3 dm.” enz.

ESSESTEYN, (ADRIAEN VAN) een kunstenaar, die niet door zijne werken bij mij bekend is, maar alleen, dewijl *Jonkheer van der Merwede van Clootwyk* hem, te *Rome*, in 1647, heeft gekend, en die, waarschijnlijk, ook wel dáár zal zijn gebleven, hetgeen uit het volgende is af te leiden, dat ons door den genoemden schrijver wordt berigt, in zijn Werk, getiteld: *Uitheemsen Oorlog ofte Roomsche-Min-triömfen, enz., 's Hage, 1651, in 4°.* op blz. 191, en wat voor 's mans kunst alles behalve gunstig mag worden genoemd. „Op ADRIAEN VAN ESSESTEYN, schilder, zynde te *Romen*, in de *Bend, den Lossen*, gedoopt, die seer gewent was, 't *Sacrament* in syn reden te pas te brengen, ende weinig genegen tot blokken. — Ik seg dat den *Lossen*, schoon hy dik trekt van leer, — Of met scherp of met plomp en trots leger-geweer, — Om syn edele neyging tot leeg gaen te voen, — En in 't wild te gaen dolen, — Meer een sak niet pistolen, — Als Sermoen, of Communie of Biecht heeft van doen, — Want hy sieh aan de Kerk, noch aen 't *Auter* en bond, — En hy heeft nacht en dag 't *Sacrament* in syn mond.”

EURARD. (. . .) Zie bij mij op EVERARD F. (JACOB)

EUSTACE. (FRÈRE) In de Archiven van *Rijssel* vindt men in de oude graaf-

lijke Rekenkamer der Hertogen van Bourgondië, op het jaar 1423—24 het volgende aangeteekend: „A FRÈRE EUSTACE, religieux, auquel MdS. de Bethléem a marchandé, de enluminer, relier et faire XIX personages, en ung livre de doctrine, appartenant a MdS., en prest sur ce que à cette cause lui porra estre deu, comme appert et par sa quitance sur ce . . . XIJ livr.” Een weinig vroeger staat vermeld, hetgeen echter aan denzelfden EUSTACE wordt toegepast: „Pour cinq ymages de saintes et pour l'escripture et enluminure de plusieurs oraisons d'iceulx sains, pour mettre et asseoir les heures de MdS. par marchié fait par MdS. de Bethléem, C. S.” Zie *le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne* etc. Tom. I. seconde partie, pag. 249, *Paris*, 1849, in 8°.

EVANS. (S. W.) Een graveur, van wien ik een portret, als silhouet, in 12° van Ds. *J. W. Bussingh*, overleden 1828, bezit, door hem in 't koper gebragt; misschien zullen er wel meerder en beter werken van hem voorkomen.—Hij heeft in het begin der XIX. eeuw gebloeid, en kan, naar mijne meening, wel te *Gouda* gewoond hebben, dewijl de gemelde hervormde leeraar aldaar gestaan heeft.—Later zag ik in den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*, onder Nr. 4743, het portret van *J. Scharp*, herv. pred. te *Rotterdam*, overleden 1828, oud 72 jaren, bortstbeeld regts, met paruik en afhangenden mantel, in ovaal, met zes-regelig vers van *P. Haack*, naar G. J. v. D. BERG, door S. W. EVANS, 1791, in 4°, en Nr. 5667, een idem van *H. H. Viervant*, idem, idem, te *Amsterdam*, overleden 1814, oud 60 jaren, silhouet, regts, in 12°.

EVELSEN. (J. E.) *Nagler* voert in zijn *Künstler-Lexicon* dezen als een onbekend Vlaamsch kunstenaar op, die *gezelschapstukken* geschilderd heeft.

EVERARDI. (ANGELIO) Zie EVERSEN. (ENGELBERTSZ)

EVERARDT, (JACOB) ook wel EVRARD, en doorsommige auteurs URARD, genoemd, doch dan zal de u als v in den naam gebezigd zijn. — *Van Eynden* en *Van der Willigen* zeggen, dat hij te *Dinant*, in het land van *Luik*, is geboren, en zich te 's *Gravenhage* heeft gevestigd, maar zonder jaartal; ook van zijn overlijden schijnt niets bekend. Zij zeggen: „Wij hebben zeer fraaije miniatuur-portretjes van hem gezien, die met zijn naam en het jaartal 1707 gemerkt zijn.”—Ik vind hem, in *Terwesten's Ms. der Haagsche Confrerie van Pictura*, met JOHAN PERSYN, portretschilder, JACOB EVERARDT, miniatuur-schilder, en CASPARES PETRO VERBRUGGEN, bloem- en fruitschilder, op het jaar 1708, ingeschreven. Deze zal alzoo wel de zelfde zijn, die door *Weyerman* N. EVERAARDS, een verdienstelijk miniatuur-schilder, genoemd wordt. — De voorletter N wordt bij dien auteur doorgaans gesteld voor een bij hem onbekenden doopnaam; beter ware het geweest, zulk een dwaas gebruik, waar zooveel verwarring door ontstaat, na te laten. — Is de volgende nu dezelfde?

EVERARDT, (JACOB) geboren te *Luik*, was een zeer bekwaam miniatuur-schilder, die vele fraaije werken in dit land heeft vervaardigd, en te 's *Gravenhage*, waar hij zijne woonplaats had, is overleden; volgens de opgave van *Pieter Terwesten*, die het *Van Gool* zeer ten kwade duidt, dat hij zijn kunstbroeder, met wien hij zoovele jaren te zamen op de Haagsche Academie had geteekend, in zijne beschrijving der kunstenaars heeft vergeten, en hem gedenkt op het jaar 1708. Ofschoon *Terwesten*, vooral wat 's *Gravenhage* betreft, in kunstzaken alle vertrouwen verdient, zoo kan echter, naar onze meening, de bij *Immerzeel* vermelde PERPÈTE EVRARD welligt dezelfde persoon, of een van diens familie zijn, daar het de laatstgemelde is, die door *Weyerman*, *Hoet*, *Van Eynde* en *Van der Willigen* bedoeld, en door hen enkel als EVERARDS, zonder voornaam, vermeld wordt, doch in werken, geboorte- en sterfplaats met het berigt van *Immerzeel* even als van *Terwesten* volnaakt overeenkomt. Is echter de doopnaam PERPÈTE goed, waarvoor

mij geen tegenbewijs bekeud is, dan zijn het twee personen. De naam is mij ook nog als dien van URARD en EVERARD voorgekomen.

EVERDINGEN. (ALDERT VAN) De vlugge pen van *Immerzeel* heeft dezen waarlijk genialen schilder naar waarde, doch te kort vermeld. Ik moet hier dus nog bijvoegen, dat er bijna geene publicke kunstgalerij in Europa bestaat, of zijne werken worden er hooggewaardeerd, als tot de paalen van de Hollandsche kunstkroon behoorende. — Aangaande de etsplaten, welko hij heeft gemaakt voor het Werk van *Hendrick van Alkmaar*, zijn vroegeren stadgenoot (1499), namelijk, *Ryntje de Vos*, vind ik geboekt, dat de teekeningen voor de genoemde prenten, in biester en deels met wit gehoogd, in het bezit zijn geweest van den Hertog van *Marlborough*, in 1819, in dat van den Mr. *Hubbert*, te *Londen* zijn gekomen, en, in 1843, aldaar, bij Mr. *Sheepshanks*, berustten. Deze teekeningen zijn voortrefflijk, daar do dieren als het ware leven en zich bewegen in hun natuurlijken staat. — Dezo 57 stuks zijn in mezzotinto-gravuro bekend. — In 1843 is to *Londen* uitgegeven, bij *Felix Summerly*, in 8°: *The pleasant history of Reynard the Fox, told by the pictures of Aldert van Everdingen etc.*, zijnde 40 bladen, naar de originele etsplaten, op steen, als etsdruk overgebracht, met den tekst. Het zal, waarschijnlijk, 60 stuks moeten zijn: 56 van VAN EVERDINGEN, en 4 door S. FOKKE, zoo als diezelfde platen, met de vertaling in het Engelsch, door *S. Taylor*, bijna gelijktijdig zijn verschenen. — Verder zij hier opgemerkt, wat merkwaardig is, dat nog, even als voor de Gottschedsche vertaling (*Leipzig*, 1752) van het Hollandscho gedicht, naar de uitgave van 1499, — de Everdingensche platen gebruikt werden. — Ik laat hier volgen de beschrijving van eene der fraaiste teekeningen van A. V. E., die in den *Catalogus* van *Verstolk van Soelen*, onder Nr. 216, voorkomt, en, voor f 518.—, in 1847, te *Amsterdam*, door den makelaar *Brondgeest*, gekocht is. „*Vue de l'embouchure du Spaarne dans les environs de Harlem, près du chateau de Heemstede, dont on aperçoit les tours à travers les arbres, qui bordent le rivage. Une caque à pleines voiles se derive vers le lac, et fend l'eau doucement agitée. Sur le premier plan deux pêcheurs sont occupés dans une barque. L'eau est traitée de manière à représenter parfaitement la nature, et l'effet du soleil est indiqué avec une rare intelligence. Ce magnifique dessin exécuté à la pierre d'Italie et lavé à l'encre de la chine, a beaucoup de mérite.* — Eene beschrijving van zijne etswerken vindt men bij *Bartsch*, *Nagler* en *Le Blanc*, die 162 stuks vermelden. — Zijn portret staat in het Werk van HOUBRAKEN, waarnaar dat bij *Descamps* en *Immerzeel* genomen is.

EVERDINGEN. (CEBAR VAN) Bij dit artikel van *Immerzeel* moet ik eene mededeeling, in *Nagler's Künstler-Lexicon* te vinden, voegen, die, namelijk, zegt, dat hij ook architect was, en een bijzonder talent had, om teekeningen der voornaamste Italiaanscho meesters na te bootsen. Verscheideu zulke teekeningen werden voor origineleu verkocht.— Zijn gewoon monogram, ook wel de initialen C. V. E., worden op zijne schilderijen gevonden.— Het is meer dan waarschijnlijk, dat de kunstenaars EVERDINGEN van een voornaam geslacht afstammen, en welligt is hun grootvader de hopman *Cornelis Loufs van Everdingen*, die, op last van *Sonoy*, met 300 man, uit *Alkmaar*, tot hulp van het belegerd *Haarlem*, toesnelde, doch door *Bossu* op weg overvallen en genoegzaam geheel verslagen werd. — In het Sticht van *Utrecht* is een geslacht van dien naam, mede tot de oudste en aanzienlijkste behoorende, bekend.— Ik bezit eene schets in olieverw, op papier, in 8°, voorstellende de *Verheerlijking van Maria*: boven, in de wolken, God de Vader, Christus en de H. Geest; beneden staan Maria's ouders, *Joachim en Anna*, in vreugde en eerbied opgetogen; het geheel is siks en meesterlijk geschilderd.

EVERDINGEN, (JAN VAN) de jongste broeder van ALDERT VAN EVERDINGEN, wordt alleen vermeld bij *Immerzeel*, als de kunst van stillevens te schilderen, voor zijne uitspanning, beoefend te hebben. — Ik voeg er bij, dat hij mede, even als zijne broeders, te *Alkmaar*, is geboren, in den jare 1625, volgens *Fiorillo*; en *Descamps* zegt verder, dat hij voor den besten Advokaat van *Alkmaar* werd gehouden, en dat zijne neiging voor het advokaatschap hem zijne kunst deed veronachtzamen, maar waardoor hij een groot vermogen en ook meer achting bij zijne stadgenooten verworven heeft. — Bij *Nagler* vind ik zijn dood op 1656 vermeld; doch ik betwijfel zulks, daar hij dan slechts 31 jaren zou hebben bereikt, welke leeftijd wat kort is; immers, na eerst tot eene betrekking (gesteld op zijn 20. jaar) te zijn gekomen, zou hij dan in slechts 11 jaren tijds zooveel vermogen hebben moeten winnen. Zijn dood zal dus, waarschijnlijk, wel in 1665, of welligt nog later, hebben plaats gehad.

EVERDINGEN. (PIETER VAN) Tot mijne bevreemding, vond ik dezen naam als teekenaar vermeld in den *Catologus* van *J. de Bosch, Amsterdam, 1785*, onder Nr. 84: *Twee stuks, een Land- en Watergezicht, en Woelend water, uitvoerig gewasschen, door PIETER VAN EVERDINGEN*. Ik moet vertrouwen, dat de Redactie van dien *Catologus* hierin, namelijk, voor wat den voornaam van onzen beoemden VAN EVERDINGEN betreft, niet gefaald heeft.

EVEREN (AEGID. VAN) was een historieschilder, te *Antwerpen*, waar hij, op het jaar 1490, in het *Gildeboek van Sint-Lucas* is ingeschreven. — Later werd hij door keizer Maximiliaan naar *Praag* geroepen. — Te *Neurenburg* bevond zich een door hem geschilderd tafereel: *Het lijk van Christus in den schoot van de H. Maagd*, beteekend: AEGID. VAN EVEREN *Bega P.* Men weet niet, waar dit stuk thans is. Zie *Nagler, Künstler-Lexicon*.

EVERGHEM (JAN VAN) was een voornaam steenhouwer, van *Brussel*, die met GODEMAER DE BOSSCHERE ondernomen heeft den bouw van een toren op de kapel van het O. L. Vrouwe-Hospitaal te *Audenaerde*, zooals dit in de Archiven dier stichting, op den jare 1463, staat vermeld: „Item JANNE VAN EVERGHEM ende GODEMAER DE BOSSCHERE, steenhouwers van *Bruesele* betaelt, van huerl. inslaghe die henl. bleef van de coopmeschap van de torrekine dwelc staen zal up de ghevele van de cappelle ende zieckhuse van hier binnen, IJ Lib. Par.” Dit berigt zijn wij verschuldigd aan de ijverige nasporingen van *Edmond Van der Straeten*. Zie de bron daarvan aangewezen op DELEHAYE, (PIERARD) die bepaaldelijk zegt, dat hij dezen JAN VAN EVERGHEM noemt, uit hoofde der groote overeenkomst, welke die naam heeft met JAN VAN ERNEGHEM, bouwmeester van *Brussel*, die, in 1483, belast werd, de werkzaamheden bij de zamenstelling van den grooten toren der parochiekerk van *St. Walburg* in opzigt te nemen. Hij zegt verder, dat *le Comte de Laborde* vermoed, dat de naam JAN VAN ERNEGHEM eene fout is, die door den schrijver of afschrijver van bedoelde Rekeningen is begaan, en dat zij hadden behooren te schrijven JAN VAN DER EECKE. Inderdaad, er wordt een JAN VAN DER EECKE, in 1495, in de stads-rekeningen en in die der kerk van *St. Walburg* vermeld gevonden, als hoofdleider der werken van den bouw des torens van *St. Walburg*; maar het onderzoek, naar dezen vermeenden misslag gedaan, heeft ons de volkomen overtuiging gegeven, dat de eerstgenoemde naam zeer juist is geschreven, zoodat JAN VAN ERNEGHEM en JAN VAN DER EECKE twee onderscheiden bouwmeesters zijn. Het waren deze kunstenaars niet alléén, die over de omhoogvoering van dat kolosale monument van *St. Walburg* de leiding hebben gehad; onder meer andere bouwmeesters, die mede daaraan deel hadden, vindt men nog aangehaald de meesters

DIERIC en NICOLAS, als: „Item ghepresenteert meester DIERIC ende andere meesters van den weereke van den torre, den XX in Novembre, IIIJ stoepe wyns. XXXVI sch. par.” (Comte de la ville anné 1479) en: „Item ghepresenteert meester CLAIS ende andere werelieden, als men den torre visiteerde den XIII in Junio. IIIJ stope wyn. XXXVI sch. par.” (idem anné 1501). Zie verder op de boven aangehaalde DELEHAYE. (PIERARD)

EVERSDYK. . . (. . .) Hoewel op eene schilderij de voornaam niet wordt vermeld, zoo zal zij zeker toch wel tot het werk van CORNELIS of WILLEM EVERSDYK behooren, en ik vind het belangrijk, de beschrijving van dat tafereel hier te laten volgen, omdat de aard van zulk werk door één van beiden niet bekend is, namelijk: *op eene tafel ligt eenig vleesch, groente en vruchten, waarbij een man, houdende een schotel met haring in de hand*; door EVERSDYK, h. 8 p., br. 1 el 1 p. Zie den *Catalogus* der Kunstverkoop, Julij, 1826, te Amsterdam; nagelaten door *Schultz*.

EVERSDYK (WILLEM) wordt als portretschilder bij *Immerzeel* vermeld. Ik wil hier eenige afbeeldingen opgeven van vermaarde mannen, door hem geschilderd, welke ik in prent bezit, als: *Nicolaus Blankaard*, prof. te *Franeker*; *Joannes de Mey*, prof. en predikant te *Middelburg*; JOANNES GOEDAERT, — Zie aldaar. — en vooral *Cornelis Fransz. Eversdyk*, Rekenmeester 's Lands en der Graaflijkheid van *Zeeland*, enz. (van wiens geslacht hij was) geboren 1586, en overleden in 1666, naar welko schilderij de Secretaris der Ed. Mog. Heeren Staten van *Zeeland*, Dignus François Kectlaer, uit hoogachting voor dezen beroemden Zeeuw, door J. HOUBRAKEN eene plaat heeft doen vervaardigen, in groot-^o. Hij is in een ovaal gevat, borstbeeld, bijna van voren te zien, met liggenden halsboord, en in toga met bont gekleed; zijn wapen en inschrift op een epitaaf, enz. Ik meld zulks, dewijl dit portret een der fraaiste en zeker de uitvoerigste van al de gravuren is, welke hij immer heeft vervaardigd, en, inderdaad, het vloesch, als met een vloeijend penseel geschilderd, is met de burin betooverend nagebootst. — WILLEM EVERSDYK is gehuwd geweest met *Blasina van Ossenwaerde*, en heeft twee dochters nagelaten, Adriana en Françoise Marie, die beiden geestelijke zijn geworden. Zie *De la Rue, Geletterd Zeeland*, blz. 323. — Hij was uit hetzelfde geslacht als de bovengemelde Rekenmeester gesproten, doch uit een tak, die Catholijk gebleven is, zoo als dan ook blijkt, dat hij en zijne kinderen tot de Roomsche kerk behoorden. — De laatstgenoemde dochter was, zegt *De la Rue*, toen hij zijn Werk, in 1734, uitgaf, nog in leven.

EVERSEN, (ENOELBERTSZ.) bij de buitenlanders ook ANGIOLO EVERARDI genoemd, wordt door den abt *Lanzi* opgegeven als een Nederlandsch kunstschilder, die to *Rome* werkte, en aldaar onder den naam van *Fiaminghino — de kleine Vlaming*, — bekend was. — Hij is geboren in 1647, en jong, in zijn 31. jaar, aldaar overleden. — Zijn kunstvak was het *bataille-schilderen*, hetwelk hij goed verstond, en welko stukken zeer gewild zijn; doch zijne werken zijn hoogst-zeldzaam, uit hoofde van zijnen vroegen dood.

EVERTS (J.) was een stempelgraveur, die in de tweede helft der XVIII. eeuw bloeide. — *Dr. Wap* heeft, in zijn Tijdschrift, *Astrea*, IV. Jaarg., 1854, bl. 217, twee zijner bekende werken vermeld, als: *Een medalje op de verstandhouding tussehen Frankrijk en Nederland*, in 1785 vervaardigd, en in hetzelfde jaar eene op de *Tussehenkomst van Frankrijk en de sluiting der Schelde*. Meer bijzonderheden, hem betreffende, zijn mij tot dusverro niet bekend geworden.

EVERTSZ (IIERMAN) was een glassehilder, die, in het begin der XVII. eeuw, to *Arnhem*, bloeide, zoo als uit de hiervolgende Ordonnantie blijkt, die ons tevens

bekend maakt met een stellig zeer verdienstelijk ingenieur: „Is geaccordeert te depescheren ordonnantie voor HERMAN EVERTSZ, glasemaker tot *Arnhem*, van vier en twintich guldens, voor het maken van seker glazen venster, mette wapenen van de Generaliteyt, in de huysinge van den Ingenieur Hillebrant de Smith, by voorgaende consent van hare Ho. Mog. Resolutie der Staten Generael; 22 Maart, 1612.” Zie *Dodt, Archief, V. deel.*

EVRARD. (WILLEM) *Nagler* geeft hem dezen doopnaam, die bij *Immerzeel* door een N is aangeduid.

EVRE. (GILLEKIN VAN) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: „A GILLEKIN VAN EVRE, païé pour X jours a VI S. LX S.” Zie over deze werkzaamheden, mede door hem, als schilder of beeldhouwer, verrigt voor het groote feest van het Guldenvlies, te *Brugge*, op DARET. (JAQUES)

EWIN. (J...) In 1845, is er, te *Amsterdam*, eene Tentoonstelling van oude kunstwerken gehouden, ten voordeele van de algemeene Armenkas, om in middelen te voorzien, die, in den drukkenden tijd, door het misgewas der aardappelen enz. ontstaan, onvermijdelijk noodig waren. Zij was fraai en vooral voor beminnaars van echte kunst allerbelangrijkst, en tevens gemakkelijk, omdat al deze stukken, die aan publieke gestichten of in voorname partikuliere verzamelingen behoorden, tot dat edel doel bereidwillig waren bijeengebragt, en men daardoor de bewerkstelligde pogingen rijklijk mogt beloofd zien. — Het was dáár, dat eene schilderij, onder Nr. 38 vanden *Catalogus*, te zien was, voorstellende een *Gezigt in de oude kerk te Amsterdam, alwaar dienst wordt gedaan*, en in de *Oude kerk-zelve* te huis behorende. Dit stuk had in zijne soort veel verdienste, en het is vreemd, dat van een kunstenaar van zooveel bekwaamheid niet meerder werken bekend zijn, weshalve ik hem — als de vermoedelijke reden daarvan — onder de liefhebbers rangschik.

EWYCK, (HERMAN VAN) denkelijk een glasschilder, die, in het midden der XVII. eeuw, te *Utrecht*, bloeide. Het volgende vond ik nopens hem vermeld: „Item aan HERMAN VAN EWYCK voor een glas int Jobs-gasthuis (te *Utrecht*) 40 gulden. Kameraars-rekening 1644.” Zie *Dodt, Archief, III. deel.*

EYCK, (JOANNES VAN) *de Oude*. Zie BRUGGE. (JOANNES VAN)

EYCK (HUBERT EN JAN VAN) zijn reeds bij *Immerzeel* beschreven, voorzoo ver de gewone zaken reeds bekend waren, doch, wat vroeger en tijdens zijn schrijven, en nu, na hem, aangaande deze lichten der schilderkunst, door ijverige nasporingen nog ontdekt is, zal ik, in het kort, voor zoover zulks te mijner kennis kwam, opgegeven, en daardoor mede in vele opzigten *Immerzeel* verbeteren, waartoe ik dan ook, zooveel mogelijk, zijn berigt op den voet volgen wil. — Bij vergissing noemt hij den oudsten broeder HUBRECHT, daar zulks stellig HUBERT moet zijn; het verschil is wel niet stuitende en wordt in oude stukken ook wel gevonden, maar waarom de naam niet gelaten, zooals hij dien zelf geschreven heeft? het is immers onaangenaam, ook bij ons meestal te lezen ALBERT DURER, daar die naam toch ALBRECHT DURER is. — De kampstrijd, die nog gevoerd wordt aangaande de plaats hunner geboorte, *Maeseyck* of *Brugge*, houd ik voor beslist, want zij voeren den naam bunner geboortestad of van hun geslacht, naar hunnen vader, JOANNES VAN BRUGGE, die ook wel VAN EYCK werd genoemd, zooals destijds veel gebruikelijk was. Waren zij van *Maastricht* of *Utricht* geweest, dan zouden zij even goed VAN 'T TRICHT hebben geschreven, zoo als zij nu de stad *Eyck*, aan de *Maes*, — *Maeseyck* — in het Limburgsche gelegen, tot aanwijzing hunner bakermat hebben genoemd; gelijk hun vader, JOANNES, welligt van *Brugge* is geboren, en zijne zonen, dewijl die, als 't ware, van af bunne eerste op-

leiding, aldaar meer algemeen zijn bekend geweest, dus ook veelal onder den naam van HUBERT EN JAN VAN BRUGGE zijn vermeld geworden. Doch dat vond het meest plaats in de kunstwereld, die tevens als de hoofdschool, waarvan zij de faam uitmaken, *Brugge*, aanduidt, gelijk *Vasari*, en na hem de meeste auteurs, hen noemden, doch in de authentieke stukken, waarin hun burgerlijke handel en wandel staat aangeteekend, komt de naam EYCK, soms met kleine veranderingen, naar den slordigen schrijfrant van dien tijd, meestal voor, zoo als die hier zal worden medegedeeld. *Vasari*, zeker, wel de oudste kunstilliterator, — die als Italiaan voor ons zoovele Nederlanders heeft vermeld, doch, bij gemis van de juiste namen, ze dikwerf met dien van *Flamand*, *Fiamingo* of *d'Hollanda* enz. heeft opgegeven, en zoo hij meer bepaald de schilderschool kende, waar de meesters te huis behoorden, die alsdan, zooals, even vóór zijn tijd, die van *Brugge*, een Europeschen roem had verworven, — heeft de VAN EYCKEN, HUBERT EN JAN VAN BRUGGE genoemd. Dit alles is overbekend, maar waarom den Nederlander, die hem het eerst dien misslag aanwijst, en openlijk daarmede reeds in 1565 optrad, toen hij nog leefde — daar hij eerst in 1574 is overleden — niet meer geraadpleegd, hem met grond verworpen, of, als authentiek auteur, op eene afloende wijze aangenomen, en alle redenering door minder bevoegden, zoolang die geene officiële bewijzen tot teregtwijzing kunnen aanvoeren, als bloot persoonlijke beschouwingen ter zijde gesteld. Ik heb het oog op *Marcus van Vaerneuyck*, den warmen, trouwen schrijver van de *Historie van Belys, die men anders wemen mach, den Spieghel der Nederlandtschen Oudtheit*, enz. Mag men hem niet raadplegen over zijne berigten en beschouwingen van vroegere geschiedenissen, op grond van zijn geloof aan fabelachtige historietjes enz.; gebeurtenissen, die om en tot den tijd behooren, waarin hij-zelf zich bewoog, deze neem ik gerust aan met alle dergelijke auteurs, die, als tijdgenooten, de daden van den grond en de bevolking, waartoe zij behooren, gemeld hebben, al hadden zij ook een monnikskap op het hoofd gehad; de tijd toch heeft ons geleerd, dat men, van lieverlede, bij alzulken thans ter markt moet gaan, om vele zaken te staven. — Hij zegt dan, van de VAN EYCKEN sprekende, op blz. 119 *b*, uitgave *t' Antwerpen*, 1619, in *l'*. wat *Georgius Vasarius* over de vinding der olieverwen meldt, „maer hij schryft errerende, dat hy van *Brugge* in *Vlaanderen* gheboren was, alwaer hy begraven licht in *St. Donaeskereke*.” — „Maer hy was van nativiteyt uyt dat ruyde *Kempulant*, van een verworpen stedeken, geleghen by der riviere van der *Mase*;” — „dit stedeken is ghenoecht naer dieselve Riviere *Maseyck*, waernaer hy ende zyn broeder, toegenaemt waren VAN EYCK.” — Sommige auteurs zeggen, dat hun vader een onbekend schilder was, van wien geene bijzonderheden voorkomen, bij wien zij in de onbeschaafde Gothische kunst van dat tijdvak werden onderwezen. Doch reeds staat het vast, dat hun vader, JOANNES VAN BRUGGE, — Zie aldaar bij mij. — zeker de voornaamste schilder van zijn tijd is geweest, en wiens werken zoo beschaafd waren, dat ze, tot op onzen tijd, voor die van zijn zoon JAN gehouden werden, als waaruit is af te leiden en aan te nemen, dat de gebroeders, door zulk een voorbereidend grondig onderwijs, reuzenstappen in het technische der kunst, tijdens die zoo duistere dagen, gemaakt hebben. — Men schijnt in het algemeen niet te struikelen over het jaar hunner geboorte, daar dit, voor HUBERT, in 1366, en voor JAN in 1370 wordt opgegeven. *Dr. Haagen* noemt JAN's geboortejaar niet, doch *Bryan-Stanley* zegt, dat *Zani* JAN voor den oudste wenschte te houden, en hem wel in het jaar 1350 wil doen geboren worden; doch hij laat de beslissing aan de toekomst over: een gelukkig denkbeeld, dat dus geen struikelblok legt. Ik begrijp zeer wel, waarom *Zani* in dat gevoelen verkeerde,

namelijk, omdat er veel vroeger werk op den naam van JOANNES VAN BRUGGE — Zie aldaar bij mij. — bekend is: doch dat is van den vader, hetgeen bij hem nog niet voor goed bekend was. Dat de scherpzinnige *Kugler*, in zijn *Handbuch der Kunstgeschichte u. s. w.* JOHANN VAN EYCK opgeeft als in 1400 geboren, en in 1445 overleden, verklaar ik daardoor, dat dit tot de schrijf- of drukfouten behoort, te meer daar hij geen de minste moeite aanwendt, om de bekende jaartallen, die daarover geboekt staan, met grond te wederleggen: zijne beide cijfers zijn fout, en het moet 1370 en 1441 wezen, waardoor, bovendien, een verschil van 34 jaren met zijnen broeder HUBERT, dien hij in 1366 stelt te zijn geboren, ontstaat, dat in geen deele is aan te nemen. — Aangaande den juisten sterftijd van HUBERT is veel getwist, dat mij echter zeer bevreemdt, dewijl het hieronder volgende grafschrift te dien aanzien alles beslist, en het jaar 1426 de uitkomst van vele nasporingen is. — *Goetghebuere* heeft aan den abt *Carton* medegedeeld, dat hij in 1422 nog in de kracht van zijn leven was, blijkende uit de Registers der Broederschap van de *O. L. V. Kerk te Gent*, waarin het volgende te lezen is: „Sente Bamesse anno XIIIe en XXIe, was HUBRECHT VAN EYKE, Guldebroeder van het Onser Vrouwe Gulden up de rade van den chore van Sint Jans te *Ghend*.” Verder vindt men in de Rekenboeken der regten van uitvoer der stad *Gend*, voor vreemdelingen, die roerende goederen enz. door erfenis willen verkrijgen, op het jaar 1426 vermeld: „Van den hoire (de erfgenamen) van HUBRECHT VAN EYKE, VI S. g.” hetgeen tevens eene bevestiging is van het jaar van het overlijden van HUBERT VAN EYCK, en een bewijs, dat deze erfgenamen vreemdelingen waren te *Gend*. Nog vindt men in de *Registers der Broederschap van O. L. V. ter Radian*, reeds gefondeerd sedert het midden der XIII. eeuw, in de parochie van St. Jan, — *Cathedrale van St. Bavo — te Gend*, het volgende aangeteekend over hunne leden: „Meester JOES VAN HYKE, in 1391, en zijne vrouw, *Mergriete van den Huutfanghe*,” verder „Meester HUBRECHT VAN HYKE, in 1412”, en „MARGRIETE VAN HYKE, in 1418.” Deze is, waarschijnlijk, de zuster der laatstgemelde. Zie *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne, etc. Paris*, 1849. in 8°. Tom. I., Sec. partie; *Introduction*, pag. CVII. — HUBERT ligt in de St.-Bavo-kerk te *Gent* begraven, en ik laat den meergemelden *Van Vaernewyck*, ter reeds aangehaalde plaatse, daarover spreken, die dat graf nog in orde gekend heeft. — „Zyn sepulture te *Ghendt* in deselve, St. Janskercke, — (St. Bavo) ende is boven een witte steenen doode (geraamte) in eenen Zaersteen, die een metalen Tafeletken voor haar houdt, daer dit (nae die oude vlaamsche carmina) in ghegraveert staat, soo ick van letter tot letter gheorthographieert hebbe: „Spieghelt u aen my die op my treden — Ick was als ghy, nu ben beneden — Begraven doot, alst is aenschijne — My en help raet, const, noch medicijne, — Const, eer, wijsheyt, macht, rijcheyt groot — Is onghespaert, als comt die doot. — HUBRECHT VAN EYCK was ick ghenamt — Nu spyse der wormen, voormaels bekant — In schilderye seer hooghe gheert: — Cort na was yet in nieute verkeert. — Int jaer des Heeren, des zift ghewes, — *Duysent, vierhondert, twintich en ses*, — Inde maent September, achthien dagen viel, — Dat ick met pijnen God gaf mijn siel. — Bid Godt voor my die Const minnen, — Dat ick zyn aensicht moet ghewinnen — En vliedt sonde, keert u ten besten — Want ghy my volgen moet ten lesten.” — Die arm pijpje, daer zijn constige hand aenghestaen heeft, heeft langhe gehanghen in een yser hesloten, opt kerckhof (soo ick oock ghesien hebbe) midts dat die kercke nieuwe ghemaect wiert, ende zijn graf met meer ander opghedolven.” — Het laat zich begrijpen, dat deze kunstenaar te *Gent* eene opregt gemeende hoogachting genoot, hij, die het groote altaarstuk heeft ontworpen en voor een gedeelte heeft kunnen volvoeren, dat het sieraad der hoofdkerk uit-

maakte, weshalve men even als zulks in *Italië* met gelijksoortige overblijfselen, als van RAPHAEL, MICHEL ANGELO, en nog in onzen tijd met die van CANOVA geschiedde, ook met hem gedaan heeft. — In de Rekeningen der cathedrale kerk van *Brugge* zijn de bewijzen gevonden, dat JAN VAN EYCK, in den jare 1430, een huis heeft gekocht van een Sieur Jean van Melauen, staande te *Brugge*, bij *Torre Brugsken*, en dat hij sedert elf jaren, van 1430 tot 1441, eene rente, daarop gevestigd, heeft betaald aan de kerk, namelijk: „30 *Shellingen hypothequée*.” Zijne weduwe heeft deze rente vervolgd van 1441 tot 1443, in welk laatstgemeld jaar zij het huis verkocht aan Herman Reysebureh. Aangezien zulke bijdragen bij velen voor onbeduidend worden gehouden, welke ik integendeel voor de geschiedenis van hoog belang acht te zijn, zoo laat ik hierover den reeds genoemden *Comte de Laborde* spreken, die zegt: „L'abbé Carton a réuni dans une brochure des données isolées, so servant habilement pour les coudre de conjectures toujours ingénieuses et souvent plausibles. Ces quelques pages avaneent plus l'histoire des arts que des volumes de phrases sonores et prétentieuses.” Zie *Introduction*, pag. CIII. — Verder kan men opmaken uit dezelfde kerkrekeningen, waarin zijn dood, begrafenis en uitvaart staat vermeld, dat men mag aannemen, dat hij in de maand Julij, 1441, is overleden. — Na zijne begrafenis heeft het volgende nog plaats gehad, dat uit het Latijn in het Fransch vertaald dus luidt: — „Ainsi, le 21 Mars, à la prière de LAMBERT, frère de JEAN VAN EYCK, peintre, très-célèbre, messeigneurs (les hauts fonctionnaires de la cathédrale) ont consenti que son corps qui est déjà enseveli dans le pourtour extérieur de l'Eglise, soit transféré avec la permission de l'évêque et placé dans l'église près des fonts baptismaux, sauf les droits de l'anniversaire et de la fabrique.” — Ik laat hier letterlijk volgen het Latijnsche grafscript, dat in de *St. Donaes*-kerk, te *Brugge*, voor JAN VAN EYCK, die aldaar begraven werd, geplaatst is, en zoo als het door den genoemden *Van Vaernewyck*, ter aangehaalde plaatse, wordt medegedeeld: — *Hic jacet eximia clarus virtute Joannes, — In quo picturae gratia mira fuit, — Spirantes formas, et humum florentibus herbis — Pinxit et ad vivum quodlibet egit opus, — Quippe illi Phidias et cedere debet Apelles: — Arte illi inferior ac Policretus erat. — Crudelis igitur, crudeles dicite Parcas, — Quae talem nobis eripuerit virum. — Actum fit lachrymis incommutabile fatum — Vivat ut in caelis iam deprecare Deum.* — Als vervolg van wat deze auteur nog merkwaardigs vermeldt, en waaruit men kan afleiden, tot welk eene hoogte zijne kunst destijds geacht en gesehat werd, strekke het volgende: — „Vrou Marie, die moeye van onsen edelen Coninek Philips, die eens getrouwt hadde Ludovicum die Coninek van Hongariën, die jehens den Turek int velt bleef, heeft eens een cleen tafereelken van denselven Meester gedaan (welx naem was JOANNES VAN EYCK) waerin dat geschildert was een *trouwinghe van een man ende vrouwe, die van Fides ghetrouwt werden*: eenen Barbier (dient toebehoorde) betaelt met een officie, die hondert guldenen s'jaers inbrachte.” — Behalve Dr. *Waagen* en anderen, die in afzonderlijke werken, hieronder opgegeven, ten aanzien van gebroeders VAN EYCKEN en hunne kunstgewoonten, door onvermoeide navorschingen veel licht hebben verspreid, heeft de Abbé C. Carton, te *Brugge*, met groot geduld, de archiven nagegaan, en do waro bronnen voor de goede regeling vande tijdsordo enz. der kuustgeschiedenis dier dagen aan ons medegedeeld, onder den volgenden titel: *Les trois frères VAN EYCK et JEAN HEMLING; Notes sur ces artistes, recueillies par l'abbé C. Carton. Bruges, 1848, in 8°.* en die do drie broeders opgeeft, als wel deugdelijk te *Brugge* to zijn geboren, to hebben geleefd en te zijn gestorven; — doch *De Laborde* houdt vol, dat zij allen te *Maeseyek* zijn geboren, en voegt den Abbé toe, dat zijn patriotismus, hoc loflijk ook, niet met de kritiek der geschiedenis overeen is te

brenghen. — Hoe hoog Philips de Goede, hertog van *Bourgondië*, den kunstenaar achtte, en hem vorstlijke vereeringen toebragt, blijkt uit het onderstaande geschenk in zilver, dat bij den doop, namens zijn persoon, als doopheffer, door een zijner edelen, Seigneur De Chargny, aan het kind werd gegeven: 1433. „A *Jehan Pentin*, orfèvre, demourant à *Bruges*, la somme de quatre vins seze livres douze sols, du pris de XL gros, mounaie de Flandres, la livre, que deue luy estoit pour la vendue et délivrance de six tasses d'argent pesant ensemble douze marcs, du pris de VIIJ francs ung sol le marc, lesquelles MdS. à de lui fait prendre et acheter pour les, de par icellui S. donner et présenter au baptissement de l'enfant JOHANNES VAN ECK, son paintre et varlet de chambre, lequel il a fait tenir sur fons, en son nom, par le *S. de Chargny*, pour ce comme plus à plain peut apparoir par mandement de MdS. sur ce fait et donné en sa ville de *Brouzelle*, le dernier jour de Juing XXXIIJ. Quittance dudit *Jehan Pentin*, et certification dudit *S. de Chargny* sur le pris, achat et delivrance des dittes parties, cy rendue. IIIJ^x XVI francs XII sols.” Zie *De Laborde*, p. 341. — Jammer is het, dat hier van geen zoon of dochter wordt gesproken, want dat JOHANNES VAN EYCK eene dochter heeft gehad, blijkt uit de volgende aanteekening op het jaar 1448—49: „A *Lyennie* (Hennie) van der *Eecke*, felle de *Jehan van der Eecke*, jadis paintre, varlet de chambre de MdS. pour don que MdS. lui a fait pour une fois, pour Dieu et aulmosne, pour soy aidier à mettre religieuse en l'Eglise minestère de *Mazech* ou pays *Liege* XXIIJ francs.” Zie *De Laborde* pag. 395. Het klinkt in onzen tijd wel wat vreemd, dat eene dergelijke gift noodig was voor de dochter van zulk een aanzienlijk staatspersoon, die bovendien de hoogste belooningen voor zijne diensten heeft genoten, doch destijds was zoo iets in 't geheel niet zeldzaam; — en in de keuze van *Hennie*, om, te midden van zoovele kloostergestichten, er juist een te *Maeseyck* te kiezen, zie ik, voor mij, het verlangen, om aan den eisch van familieherinnering voldoening te geven. — Het beroemdste schilderwerk, van VAN EYCKEN bekend, is het altaarstuk in de kapel der *Familie Vyts en Burllet*, in de *St. Jans-*, later *St. Bavokerk*, te *Gent*, door *Hubert* begonnen, en door zijn broeder *Jan*, in 1432, voltooid, hetgeen destijds, en met regt, voor het mirakel der Nederlandsche kunst werd gehouden, waaruit tevens blijkt, hoe de aanzienlijke geslachten, ter eere Gods, hunne offerande bragten, en tevens daardoor optraden als beschermers der kunst. — Langen tijd heeft men in den waan verkeerd, dat dit stuk, hetgeen, zoo groot als klein, vier-en-twintig afzonderlijke tafereelen bevat, voor Philips van *Bourgondië* was vervaardigd, doch later heeft men bevonden, dat op de achterzijde der oude lijsten, als 1°.) van het stuk, waarop *Johannes de Dooper* als een standbeeld is afgebeeld; 2°.) van den schenker van het stuk *Jodocus Vyts*; 3°.) van zijne huisvrouw *Lisbette Vyts*, geboren *Burllet*, en 4°.) van *Jahannes den Evangelist*, als wedergâ van genoemden *Johannes den Dooper*, die allen thans, te *Berlijn*, met nog acht andere, daarbij behoorende tafereelen, het Museum versieren, en van die te *Gend* aanwezig zijn, deel maken, te lezen staat: *Pictor HUBERTUS E EYCK, major quo nemo repertus, — Incepit; pondusque JOHANNES arte secundus — Frater, perfecit, Judoci Vyt prece fretus — Vers V se X ta Ma I Vos Co LLo Cat aCta t Ver I.* — Deschilder *Hubert van Eyck*, grooter dan welken niemand gevonden kan worden, ving aan; *Johannes*, zijn tweede broeder, voleindigde dit werk door zijne kunst, daartoe aangezocht op verzoek van *Jodocus Vyt*. — Het laatste vers, een cijffervers — *Chronosticon* — duidt aan, dat deze schilderij den 6 Mei 1432 als voltooid ten toongesteld werd. Zie *Dr. Waagen Königliche Museen.-Verzeichniss der Gemälde-Sammlung u. s. w. Berlin*, 1850,

8°, bl. 161. — Hetgeen minder algemeen bekend is, wil ik hier mededeelen, en wel wederom wat *Van Vaerneuyck*, ter meer genoemde plaatse, berigt, namelijk, dat er bij dit grootte stuk nog eene schilderij behoorde, die tot een onder- of voetstuk diende, waarop alles ruste, en waarvan hij het volgende zegt: „Item een helle heeft den voet van deser tafel gheweest, door denselven Meester JOANNES VAN EYCK van waterverwe geschildert, die welke sommigho slechte Schilders (soo men secht) haer hebben bestaen te wassen, oft zuiveren, ende hebben dat miraculeus constich werck, met hun calvers handen wtgevaecht, do welke met de voornoemde tafel, meer weert was dan t' goudt dat men daerop gesmeedt soude connen leggen.” — Het schijnt mij toe, dat het verlies van zulk een kunstschat wel leergeld genoeg zal zijn geweest, om in het vervolg meer voorzorgen te nemen, zooals destyds ook heeft plaats gehad; namelijk: nadat dit stuk ruim eene eeuw in de kerk was geweest, moest het gereinigd worden, zoodat het bestuur van de *Kapel van Vyts* daartoe ook een beroemden vreemdeling uitnoodigde, teneinde het te komen helpen verrigten, en waarover men het volgende merkwaardige, mede bij laatstgenoemden auteur, leest: — „Meester LANCHELOT van *Brugge* ende meester JAN SCHOORE, Canonic van *Utrecht*, ooc treffelijke schilder, zijn te *Ghendt* gecomen, ende begonnen dees tafel te wassen, anno XV hondert vijftich den vijftiensten Septembris, met sulcker liefden dat sy dat constich werck in veel plaatsen gecust hebben, waeromme benlieden die Heeren van S. Baefs voor een gratuiteyt de een gheschinck gedaen hebben, als meester JAN SCHOORE eenen silveren cop daer ick te *Utrecht* tsijnen huys wt gedroncken hebbe.” — Van dit altaarstuk bestaat, behalve de kostbare kopij door MICHEL COXIE, voor koning Philips II. van *Spanje*, gemaakt, nog eene kopij op doek, alleen van de binnenzijde, en die zich vroeger in de kapel van het Raadhuis te *Gent* bevond, doch, naar de meening van Dr. *Waagen*, door de behandeling tot de minder fraaije proeven van den schildertraant der XVI. eeuw behoort. Dit stuk is door de Franschen in 1796 verkocht, en in handen gekomen van den Heer *Hissette*, en daaruit in eigendom van den tegenwoordigen bezitter, den kunstverzamelaar *Aders*, te *Londen*, overgegaan. Zie bl. 231, II. dl. zijner *Kunstwerke und Künstler in England u. s. v. Berlin*; 1838; in klein 8°. — Bij *Weyerman*, I. dl., bl. 186, vindt men eene merkwaardige en verder weinig verbreide mededeeling over het Gentscho altaarstuk van HUBERT en JAN VAN EYCK, welko ik — om het zoo naar waarheid geuite, grondige gevoelen van den beroemden schilder en poët LUCAS DE HEERE van *Gent* (1534–1584), over het genoemde stuk in verzen uitgeboezemd, en door *Weyerman*, om der geschiedenis wille opgenomen, en welligt zonder zijne zorg — die echter voor dergelijke zaken niet groot was — niet bewaard gebleven, verder voor de vergetelheid wensch te behoeden. *Weyerman*-zelf zegt, in zijn gewonen ironischen stijl, bijna anderhalve eeuw geleden, het volgende: „Die voornoemde Altaarschildery is niet te zien of wort nooit geopent als voor groote Persoonagien, of voor mindere Heeren, die do altyds geopende handen des Kosters behoorlijk weeten te zalven. Somtyds worden de deuren ook wel geopent op groote Feestdagen, alwaar dan noch grooter gedrang is als op den Dam, in het heetste van een Executio, want men ziet er de Vlaamsche Schilders om en tom zwarmen, gelyk als een zwarm wespenzwarmen om en op een schotel, gevult met rypo Franseho Muskadellen. In diezelve Kapel, genaamt do Kapel van Adam en Eva, hing weleer een Lofgedicht, gemaakt by LUCAS DE HEERE, een Schilder van *Gent*, welk Gezang wy allhier om deszelfs antyksche Dichtkunde tusschen in zullen voegen: — „Een lof en prys des Wereks, dat in St. Jans Kapel „es, — Van schilderien, gemaakt by die Meester JAN

hiet, — Geboren van *Maseyck*, te recht een Vlaemsch *Apell* „es, — Leest neerstig, wel verstaet, en op het werk dan ziet.

LIEBZANG.

Ghy Constbeminders comt van alderley geslachten,
 Beziat dit Dedaels werk, een schat, een edel pandt,
 Daer Cræsus rykdom groot, niet by is weerd't om achten :
 Want 't is een Hemel-gaef, om chieren Vlaenderlandt.
 Comt, seg ik : maer aenmerkt aandachtig met verstandt
 Op yder eygenschap des wercks, ghy vindt midts desen,
 Een Zee die overvloeyt van Const, aen elcken kandt,
 En daert alom te schoonst voort doet, om zijn geprezen.
 Den Vader Godlijk siet, aanmerkt Joannis wesen;
 En hoe Maria toont een lieflijk soet gelaet,
 't Schijnt dat men haaren mondt met innichheyt siet lesen,
 En hoe wel is gemaect de Croon, en al 't cieraet!
 Siet hoe verschrikelyk, en levend' Adam staet.
 Wie sag geschildert oyt soo vleeschig een licghame?
 Het schijnt dat hy ontseght, en weyghert Evas raedt,
 Daer sy hem lieflijk biedt, een Vyg, haer aenghename.
 Door Hemel-Nymphen soet, door d'Engheleu bequame.
 Maet singende in 't aensien, met vreughd elk wordt gespyst,
 Elkx onderscheyden stem men kent nae den betame :
 Want yder oog en mont natuerlijk dat bewijst.
 Doch niet dan al vergheefs men yet bysonders prijst;
 Daer 't al zijn om te schoonste en edele juweelen,
 Want 't schijnt dat hier al leeft, en uyt de Tafel rijst.
 't Zijn spiegels, spiegels zijn 't, neen 't zijn geen Tafereelen.
 Hoe eerbaer deeghlijk siet zijn d'ouders, ja den heelen
 Geestlijken reynen staet, die hier neemt zijnen lijdt?
 Hier ghy o Schilders siet, nog onder ander deelen,
 Voorbeelt van laken goet, of emmers na dien tijdt.
 Den Maeghdekens ook siet, hen wesen elck verblijdt,
 Der welcker zedigheyt, wel d' onse mochten leeren.
 Aenmerckt hoe statig prat, daer in den deuren rijdt,
 Elck Coning, Vorst, en Graef, verselt met groote Heeren.
 By dese men te recht den Schilder siet verkeerren,
 Die jongst was, hoewel best, en 't werck al heeft volendt,
 Een Paternoster roodt draagt hy op swarte cleeren,
 HUBERT rydt boven hem als oudste Broer bekent.
 Hy hadde 't werck begonst alsoo hys was gewent;
 Maer d' al'vernielsche Doot zijn voorneem heeft verondert.
 Hy rust begraven hier, de Suster hem ontrent,
 Die met haer Schilderie ook mienigh heeft verwondert.
 Ay siet nog op dit werk : hoe gantschlijk afgezondert
 Is aansicht van aansicht in wesen over al!
 Wat trony men hier siet, van meer als drymael hondert,
 Gheen d'anderen glijckt, in sulck een groot getal.
 Ten anderen, wat lof men hem toeschryven sal?
 Dat al zijn verwen schoon door oudtheyt niet beswyken

In schier twee hondert jaer: maer houden duerig stal,
 Dat siet men nu ter tijdt aen weinich wercken blyken.
 Vry desen Constenaer den roem heeft moghen stryken,
 Te zijn een Schilder recht, en oprecht Meester goedt:
 Vier deelen had hy doch, die Schilders wel gelijken,
 Gedult, onthoudt, verstandt, en gheest in overvloed.
 De scherphbeydt openbaert zijn lijdzzaam sacht gemoedt,
 Onthoudt, en groot verstandt in alles t' onderscheyden,
 Met welstandt, maect en Const, dat elek zijn werck wel doet,
 En gheest deed', hem geschickt d' History wel belyden.
 Te meer nog zijn gerucht is lofslijk uyt te breyden
 Dat hy in suleken tydt, en plaets te bloeijen plag,
 Doe hy gheen schilderie, om d' ooghen in vermeyden,
 Of beter voorbeeldt ook, als wel zijn eyghen sagh.
 t Schryft een Italiaen, dat men gelooven mach
 Dat desen JAN VAN EYCK heeft d' Oly-verwe vonden;
 Van dry schoon stucken werck van hem doet hy gewach,
 Die in Florenee schoon, t' Urbyn en Napels stonden.
 Waer hoort men erghens meer soo wonder ding vermonden,
 Dat sulck een schoon nieuw Const, soo heel volmaect begint?
 Van dees MASEYCKERS twee, en weet men niet t'oorconden
 Wie dat hun Meester was, 't bescheyt men niet en vindt.
 Ten rechten was dan JAN zijn leven lang bemint,
 Van d' Edel Graef Philips, zyn jonstig Heer vol trouwen,
 Die hem in eeren hiel, en hadde heel gesint,
 Als blinkende eieraet, van 't Nederlandt gehouwen.
 Zijn werk dat was gesocht uyt alderley Landouwen,
 Daerom men weynig meer vindt als dees Tafel yet,
 Dan dat men slechts nogh eene in Brugghe magh aanschouwen,
 En eene t' Iper noch, die noch voldaeen is niet.
 Van deser weerelt vroegh dees edel Bloeme schiedt,
 Die uyt soo slechten stadt, uyt Maesyk is beeleven;
 Te Brugghe 't lieghaam rust, daer hy zijn leeven liedt:
 Maer zijn naem en gerucht, onsterflijk sullen leven.
 Ons Graef Coningh Philips dit werck soo heeft verheven,
 (Gelyk als hy heeft sin in alle Const eerbaar)
 Dat hy dit nae liet doen, en heester voor gegheven
 Vierduyzent guldeus ook, oft op een weynigh naer.
 MICHEL COXCIE vermaerdt, den tijdt van een twee jaer
 Was doende om dit te doen, ter plaets in dees Capelle,
 Zijn eer heeft hy betreft, en welgenomen waer,
 Van t eerste tot het leste, als constig werck-geselle.
 In Spaenje dees Copie is (opdat ick 't vertelle)
 Te Venedoly nu, tot een gedaechte bloot,
 Van onses Conings liefde, als die ik boven stelle,
 VAN EYCK, en ook COXCIE, tot lof en cere groot."

„Schade leere u. LUCAS DE HEERE.”

Wat de spelling aangaat, ik geef die letterlijk zooals ze bij *Weyerman* voorkomt.—
 Het gebruik van noten- en lijnolie in de verwstoffen te mengen, om de lijn-,
 ei-, was- en andere verwen, in de schilderkunst gebruikelijk, te vervangen, is,

in de hoogste mate, ja, tot volmaakte toepassing door de gebroeders VAN EYCK gebragt, die reeds in hunnen tijd zich daardoor een Europeschen roem verwierven. Een sprekend bewijs daarvan zijn wel de volgende verzen, die in eene *Rijmkronijk van Giovanni Santi*, den vader van den grooten RAPHAEL, voorkomen, en aldus luiden: „*A Brugia fu tra gli altri piu lodato — il gran JOANNES, e discepolo RUGERO — con tanti d'alto merito dotati — Della cui arte e sommo magistero — di colorire forno si eccellenti — che han superato spesse volte il vero.*” Zie *Romberg, Conversations-Lexicon für bildende Kunst.* — Het vroegst, dat er over het gebruik van olie in de verwen in de Archiven van *Rijssel* voorkomt, is op de jaren 1381, 83 en 84, in het Register daarvan, door *le Comte de Laborde* vermeld. Doch *Dumortier* heeft in de Archiven van *Doornik* gevonden de bevelen tot het maken van eene graftombe, welk werk door WUILLAUME DU GARDIN, — Zie aldaar bij mij. — beeldhouwer, in den jare 1341, is uitgevoerd voor Jan III., Hertog van Brabant, in welke acte en in die der betaling de eisch voorkomt, om de beelden te kleuren (*l'enluminure des statues*), en die te beschilderen met goede kleuren in olieverf (*de peinture de boines couleurs à ole.*). Tien jaren later werd er zeer gemeenzaam over gehandeld, zooals de Archiven van *Brugge* het volgende belangrijke daaromtrent bevatten. — „1351—52. JAN VAN DER LEYE, den schildere, van der Capelle te stoffeerne ten Damme in der Steden Huus van *Brugge*, van goude, van zelve en allen maniere van olye vaerwe dier toe behoorde, et eenen waireman, van CXXV dach wercken up syn selve cost... CII pont.” Zie *De Laborde, Introduction, pag. LXIV.* — en ook bij mij op WILLAM den Maerle. — Doch deze zaak is meer opzetteljk en met veelkennis, op historische grondslagen, behandeld door *Friedrich Knirrim*, in zijn Werk: *Die endlich entdeckte wahre Maler-Technik des klassischen Altherthums und des Mittelalters, u. s. w. Leipzig, 1845, in 8°.*, waar men reeds het gebruik van olie als verbindingsmiddel in de verfstoffen vindt aangewezen, door TUTILLO en THEOPHILUS, *Presbyters*, schilders van *St. Gallen*, die in de IX. eeuw leefden, en een handschrift hebben nagelaten onder den titel van: *Theophili liber de omni scientia picturae etc.*; terwijl hij verder deze wetenschap, met die van de VAN EYCKEN, in verband beschouwd, vervolgt en alleropmerkelijkst toelicht. Zie bl. 306 enz. — Nog voeg ik hierbij, dat een verrassend bericht door het *Handelsblad van den 21. October 1853* ons werd medegedeeld, namelijk, dat het *Dagblad le Messager du Midi* meldt, dat HORACE VERNET eene nieuwe manier van *olieschilderen* heeft uitgevonden: de verf wordt met olijf-olie bereid, daarmede alles afgeschilderd, en dan hecht men achter tegen het doek eene laag uittrekkende aarde, waardoor de olie opgeslorpt en het schildersel in toestand van Pastel gebragt wordt; alsdan neemt men de aarde weg, en vervangt die door eene laag lijnolie, die de kleuren doordringt. Hij was toen bezig met het *Portret* te maken van den *Maarschalk Vaillant*. — Wanneer het verwisselen van den droogbaren olijfolie met den droogenden noot- of lijnolie, door de ervaring, tot eene geregelde bewerking ware te brengen, dan zou die vinding, vooral voor groote tafereelen tot versiering van het inwendige van gebouwen, van onberekenbaar nut wezen; doch de transparante schilderwijze, zooals die van REMBRANT en andere meesters der Hollandsche school, die door onderscheiden verwlagen, naar de kunst gelegd, een waarborg oplevert van tegen den tijd bestand, en, om het eens zoo uit te drukken, door verwen gemaakt te zijn, is, naar mijn oordeel, hier niet toepaslijk, aangezien door die wijze van schilderen de doeken niet genoeg met verw zullen zijn gedekt, of wel te verwachten worden, en veel van gedrukte schilderijen zullen krijgen, al naar gelang eene meer of minder bekwame hand het werk verrigt; en om een *Portret*, als dat van *Geevaerts*, door ANT. VAN DYCK geschilderd, uit Angerstein's Collectie,

thans in The National Gallery, te *Londen*, naar die methode te schilderen, houde ik voor onmogelijk. — Het is hier de plaats, eenige sprekende bewijzen aan te voeren, welke men ten aanzien van JAN VAN EYCK in de Archiven heeft opgespoord, en die zoovele bijdragen zijn tot de kennis van dezen merkwaardigen man in de geschiedenis der beeldende kunst, aan ons door den ijverigen navorscher *le Comte de Laborde* bezorgd, en welke ik, letterlijk, zoo als die in zijn Werk voorkomen, afschrijf, namelijk, uit de Rekeningen enz., door den schatmeester van hertog Philips van Bourgondië betaald. Het eerstvolgende stuk geeft al licht, dat JAN wel omstreeks 1370 moet zijn geboren, maar niet in 1400, zoo als er zijn, die dit stellen, want in 1424 wordt hij reeds genoemd als gewezen Hofschilder van wijlen Hertog Jan van Beijeren; meer zal dus wel niet noodig zijn, om die laatste meening te doen vervallen. — „A^o. 1424—25. Pensions à volente et à rappel et gaiges. A JEHAN DE HEIK, jadis peintre et varlet de chambre de feu MS. le duc Jehan de Bayvière, lequel MdS. pour l'abilité et souffisance que par la relacion de plusieurs de ses gens, il avoit oy et meismes savoit et cognoissoit estre de fait de peinture en la personne dudit JEHAN DE HEIK. Icellui JEHAN, confians de sa loyauté et prendommée, a retenu en son pointre et varlet de chambre, aux honneurs, prérogatives, franchises, libertés, drois, prouffis et émolumens accoustumez et qui y appartiennent. Et afin qu'il soit tenu de ouvrier pour lui de painturo toutes les fois qu'il lui plaira, lui a ordonné prendre et avoir de lui, sur sa recepte générale de Flandres, la somme de C liv. p. monnoie de Flandres, à deux termes par an, moitié au Noel et l'autre moitié à la Saint Jehan, dont il veult estre le premier ensuivant et ainsi d'an en an et de terme en terme, tant qu'il lui plaira. En mandant aux maistres de son hostel et autres ses officiers queleconques, que d'icelle sa présente retenue ensamble des honneurs, prerogatives, drois, prouffis et émolumens dessus diz, facent et laissent le dit JEHAN paisiblement joir, sans enpeschement ou destourbier, mandant en oultre à son dit receveur général de Flandres présent et avenir, que ladieto somme de C liv. p. par an il paye, baille, et délivre chacun an audit JEHAN son paintre et varlet de chambre aux termes dessus déclairez, comme de tout ce que dit est puet plus à plain apparoir par lettres patentes de mon avant dit S., sur ce seclleés et ordonneés en sa villo de *Bruge* le XIXe jour de may l'an mil CCCC XXV. Pour ce ey par vertu d'icelles dont *vilimus* est ey acourt pour le terme du Noel mil CCCC XXV, par sa quittance, qui sert à la partie ensuivante ey rendu acourt. — A luy pour semblable et les termes de la Saint Jehan et Noel mi CCCC XXVJ par sa quittance, ey rendu acourt C liv.” Zie *De Laborde*, p. 206. — De genoemd Hertog Jan van Beijeren is, waarschijnlijk, de bij ons meer onder den naam van Jan, Hertog van Brabant, bekende tweede gemaal van Jacoba van Beijeren; doch hier is het duidelijk, dat die alsdan in 1424 reeds was overleden, terwijl, in de gewone historische berigten, zulks op den jare 1426 geboekt staat. Wanneer *De Laborde* het jaartal goed in volgorde heeft gesteld, hetwelk ik, zoo als het bij hem voorkomt, moet vertrouwen, het geval te zijn, dan zou hieruit blijken, dat hij wel deugdelijk in 1424 was overleden. Wat hiervan zij, zooveel echter blijkt er uit, dat JAN VAN EYCK destijds reeds eene vereerende plaats innam, hem ook door Philips aan zijn hof geschonken. Hij toch is menigmaal in ambassade en met geheime zendingen belast geweest, blijkens de volgende rekeningen, die overigens van niets anders spreken. „1425—1426. A JOHANNES DE EICK, varlet de chambre et paintre de MdS. la somme de quatre vins onze livres cinq sols du pris de XL gros monuoye de Flandres la livre, laquelle du commandement et ordonnance de MdS. leur a esté paiée, baillée et deslivréé comptant, tant

pour faire certain pelerinage que Mds. pour lui et en son nom lui a ordonné faire, dont autre déclaration il n'en veult estre faite, comme sur ce que par icelui S. lui pouvoit estre deu à cause de certain loingtain voiaige seeret, que semblablement il lui a ordonné faire en certain lieux que aussi ne veult autrement déclarer. Si comme il appert par mandement de descharge de Mds. sur ce fait, donne à *Leyden*, le XXVIe jour d'aoust l'an M CCCC XXVI. IIIJ^{xx} XJ liv. V S. ob X S." Zie *De Laborde* p. 225. — Als een vervolg van het bovenstaande, is nog verder aan hem uitbetaald, op eene gelijke ordonnantie, waarvan het slot aldus luidt: „Donné à *Bruges* le XXVIJ^e jour d'octobre l'an mil CCCC XXVI garny de quittance dudit JOHANNES IIe XL liv." — Zie *De Laborde* p. 242. — „1426—27. A JEHAN DE HEICK, pointre et varlet de chambre de Mds. le due, lequel icelluy S. a retenu aux gaiges de Cliv. paris, monnoie de Flandres par an et pour les causes contenues tant en ses lettres sur seellées, comme au compte précédent. Et lesquels gaiges Mds. nons obstant que par certaines ses ordonnances seellées le XIIIe de décembre CCCC XXVI, a entre autres choses revoqué les pensions et gaiges d'aucuns ses officiers et serviteurs qu'ils prenoient a luy, non exprimés es lettres de sa nouvelle ordonnance, commaneant icelle le premier jour de janvier mil CCCC vint et six; toute fuoys son enteneion n'est pas que es dites ordonnances soit eomprinse la pension que prenoit de lui sondit pointre, mais au regart de ce, veult et ordonne que les paiemens de ladite pension, d'aller en avant tant comme il lui plaira, soit entertennue. En mandant a sondit receveur que icelle pension il paie aux termes accoustumés qui saït moittié à la saint Jehan et l'autre moittié au Noel, comme il appert par ses lettres patentes sur de seellées et données en sa ville de *Bruges* le IIJ^e jour de mars mil CCCC XXVIJ servant tant pour le dit pointre, eomme pour la pension de la damoiselle *de Berkin* ey après. Pour ce par vertu dicelles lettres ey rendu avec quittance dudit JEHAN DE HEICK pour sadite pension et les termes de la saint Jehan et Noel mil CCCC XXVIJ, ladite somme de C liv." — Uit het bovenstaande is af te leiden de bijzondere hoogachtting, welke Philips van Bourgondië voor het schitterend talent van den genoemden kunstenaar koesterde, zoodat deze niet mogt worden begrepen in de latere bepalingen, door hem gemaakt ten aanzien der verminderingen enz. van de jaarwedden van al zijne dienaars en hovelingen; immers, ik vind geene sehorting in deze uitbetaling, die in 1431—32 nog geregeld voorkomt, doch later gestremd schijnt, in het jaar 1434, als wanneer hij, bij herhaling, zijn sehatmeester weder berinnert en onder berisping beveelt, onmiddelijk aan VAN EYCK zijne jaarwedde uit te betalen. Ziehier de kopij der bedoelde Ordonnantie: „A nos amez et féaulz les gens de nos comptes à *Lille*. De par le due de Brabant et de Lembourg, conte de Flandres, d'Artois, de Bourgogne, de Haynau, Hollande, de Zelande, et de Namur. Tres ehiers et bien amez, nous avons entendu que faite difficulté de veriffier certaines noz lettres de pension à vie, par nous deues et ordonné à nostre bien ame varlet de chambre et paintre JEHAN VAN EYCK, pourquoy il ne peut estre payé de ladite pension et le conviendra à eeste cause laessier notre service en quoi prendrions très grant desplaisir, car nous le voulons entreñir pour certains grans ouvrages, en quoy l'entendons ooeuper ey après et que ne trouverons point de pareil à notre gré, ni si excellent en son art et seience. Et pour ce nous voulons et expressément vous mandons, que incontinent eestes veues, vous vérifiez et interiniez nos dites lettres de pension et faites payer le dit JEHAN VAN EYCK dicelle pension, selon le contenu de nos dites lettres, sans ce que plus vous en parliez ou arguez, ne y faites dilation, mutation, variation difficulté queleonce sur tant que vous doutez désobeir et

courroucier et y faites tant ceste fois pour toutes, qu'il ne nous en conviengne plus rescripre, la quelle chose prendrions très mal en gré. Très chers et bien amez, le saint esprit vous ait en sa saiute garde. Escript en notre ville de Dijon le 13e jour de mars 1434. Rouesseau. Ainsi signé Philippe."—Ibid. *Introduction* LIJ.—Uit dit stuk vermeen ik, dat het duidelijk blijkt, dat Philips nog een zeer groot werk op het oog had, om hem te doen vervaardigen, of verder te laten uitvoeren.—„1426. A JOHANNES DE NEECHT, peintre de MdS. que icellui seigneur a donné pour considéracion des bons et agréables services qu'il luy a faitz de son mestier et autrement comme appert par sa quittance XX liv." Zie *De Laborde* tom II p. 390.—„1427. A JOHANNES EYCK, varlet de chambre et peintre de MdS. que icellui seigneur luy a donné, tant pour considéracion des bons et agréables services qu'il luy à faitz, tant au fait de sondit office, comme autrement, et pour le aidier et soustenir et à avoir ses nécessitez, afin plus honnorablement il le puist servir comme appert par sa quittance C. L." *Ibid.* Tom. II. p. 392.—„1427—28. A JOHANNES DE ECK etc. quo icellui S. luy a donné tant pour considéracion des services qu'il lui a faiz, fait journallement et espoire que encoro fera ou tamps à venir ou fait de sondit office, comme autrement, comme en reconpensation de certains voyaiges secrez que par l'ordonnance et pour les affaires d'icellui S. il a faiz, et du voyaigo qu'il fait présentement avec et en la compagnie de MdS. de Ronbais dont il ne veult aucune déclaracion estre faicte, comme appert par sa quittance sur ce VIIJ^{xx} liv." Dit is waarschijnlijk do reis naar *Portugal*, waar hij, in 1428, den 15. December, te *Cascaes* aankwam, en voorts aan het Hof van Koning Jan I., een uitmuntend Vorst en beminnaar der kunsten, met de hoogste onderscheiding werd ontvangen. Zie *Ibid.* Tom. I. p. 251.—Bij de onderhandeling over het huwelijk van Z.Ms. dochter, de infante Isabella, vervaardigde hij haar portret, dat vandaar naar zijne bestemming voor het huwelijk met Philips van Bourgondië werd afgezonden, en welke derde echt van Philips, te gelijk met de instelling der Ordo van het Guldenvlies, op den bruiloftsdag, den 11. Januarij, 1430, heeft plaats gehad.—Welkom was VAN EYCK in het voor de schoone kunsten dorre *Portugal*, en het is stellig zeker, dat hij daar onderscheiden werken heeft vervaardigd, waaronder vele portretten: want men vindt aangeteekend, dat Don Diëgo er twee medebragt naar *Vlaanderen*, welko hij ten geschenke gaf aan Margareta, gouvernante der Nederlanden, in den jare 1520. Zie *De Laborde, Introduction, CXXXI.* — *Bryan-Stanley* berigt, op VAN EYCK, dat de graaf *B. Raczynski*, in zijn Werk over de schoone kunsten in *Portugal*, de volgende bijzonderheden heeft aangeteekend: „Het is zeker, dat JAN VAN EYCK naar *Portugal* ging in het gevolg der ambassade, die gezonden werd om de hand van Isabella, de dochter van Jan I., voor den hertog van Bourgondië." Onder de hooggeplaatste personen, die het gevolg dezer ambassade uitmaakten, staat vermeld „MAITRE JEAN, valet de chambre du Duc de Bourgogne, fameux dans l'art de la Peinture;" — en dat, gedurende de onderhandelingen; „*maître JEAN, since the celebrated JAN VAN EYCK, het overschoone portret van de Infante Dona Isabelle vervaardigde*" — „1430—31. A JOHANNES DECK, peintre, qu' MdS. a semblablement ordonné luy estre baillié et delivré comptant, pour estre venu par son commandement et ordonnance des saviille de *Bruges*, à *Hesdin*, devers lui; auquel lieu il l'avoit mandé pour aucunes besongnes esquelles il le vouloit employer. Pour ce et pour son retour, comme appert par sa quittance sur ce rendu XIX francs." Zie *De Laborde, Tom. I. p. 257.*—„A Colart le Feuro pour une coupepe d'or du poids de trois marcs que MdS. a fait prendro et acheter de luy et icello donne et de par luy fait présenter à *Bruges*, pour faire a l'encontre de JEDAN VAN NEECK, escuier du

pays de Ghelves, devant Mds., les armes et gaiges que l'en avoit ordonné; pour ce par marehié et accord IJ^e XXXIIIJ francs." — „A Miquiel Ranary, pour le louage d'une maison en laquelle JOHANNES DE ECK, varlet de ehambre et peintre de Mds., a par l'ordonnance et commandement d'ieellui S. demouré par deux années, finissant au jour Saint Jehan Baptiste dernier passé, comme appert par quittance dudit Michiel et certificacion de Mds. de Croy sur ce XVI fr. IIIJ S." Ibit. Tom. I, p. 355.—Dat hertog Philips bij hem, in zijne woning, naar eene schilderij is komen zien, blijkt uit het volgende: „1432—33. Aux valets de JOHANNES DEYK, peintre, aussi pour don par MS. a eulx fait, quant Mds. a esté en son hostel veoir certain ouvraige fait par ledit JOHANNES, XXV sols." *Ibidem* p. 266. „1433—34. A JOHANNES VAN EYCK, que Mds. lui a donné, pour compositieion a lui faites, pour plusieurs journées par lui vacquées par l'ordonnance et commandement de Mds. et de madame la duchesse, pour les besongnes et affaires plus à plain contenues en sa quittance sur ce faite, LXXVI livres." *Ibidem* p. 339. — Nog vond ik, dat hij weder eene geheime zending in 1436 heeft volbragt, doch dat daarover in de rekeningen niets gezegd wordt, zoo als uit het volgende blijkt: „1436—37. A JOHANNES DEICK etc. pour aller en certains voiaiges loingtains et estrangeres, marches où Mds. l'a envoié pour aucunes matières seerètes, dont il ne veult autre déelaracion estre faite ey VI phins, valent, VIJ^e XX fr." (Met eene andere inkt geschreven) „seulement IJ^e LX fr. Emp. ipm. JOHEM DEICK, ad compond. dont il rend ey quittance de IJ^e LX fr. seulement, et le surplus montant à semblable somme de IJ^e LX fr. rayé pour deffaut de quittance." *Ibidem*, p. 350. — In hoeverre men auteurs van gezag in het vak der beeldende kunsten mag vertrouwen, kan het volgende leeren, hetwelk *le Comte de Laborde*, blz. CV zijner *Introduction*, desaan gaande vermeldt. Wanneer men, namelijk, ter plaatse-zelve, de werken van kunstenaars gaat bezigtigen, die aldaar hebben gewoond, en er geboren of overleden zijn, teneinde zich zóó van de waarheid, in het belang van studie of nasporing, te overtuigen, zou men niet meenen, te kunnen worden misleid, en wel allerminst, te *Brugge*, aangaande de werken van JAN VAN EYCK. In den *Catalogus*, die door den raad der Academie van de kunstwerken aldaar is opgesteld, vindt men echter vermeld: *Eene uitmuntende teekening van JAN VAN EYCK*, in eene prachtige lijst gevat. Deze *teekening* nu is eene *gravure* van CORNELIS VAN NOORDE, naar de originele schilderij, en welke destijds de bezitter daarvan, de met roem bekende *Enschedé*, te *Haarlem*, door den gemelden kunstenaar heeft doen vervaardigen. Daarna was zij in de verzameling van *Ploos van Amstel* — zie Nr. 54 van den *Catalogus* (1800), waar reeds bij vermeld staat: „in de manier als teekening kunstig in het koper gebragt door C. VAN NOORDE enz.," en welke originele schilderij vandaar in de collectie van den Ridder *Florent van Ertborn*, van *Antwerpen*, laatst Gouverneur der Provincie *Utrecht*, is overgegaan, waar ik ze vele malen met bewondering heb gezien, zijnde en *camaïeu* geschilderd, en voorstellende: *eene zittende St. Geertruida*, op eene hoogte, met nog eenige figuren; achter haar is men druk bezig, eene groote kerk te bouwen, met een toren, die nog maar gedeeltelijk voltooid is. Van *Ertborn* was, op grond van menigvuldige mededeelingen, van meening, dat het den bouw der kerk van *St Geertruidenberg* voorstelde. Na zijnen dood is door hem dat stuk met de geheele verzameling antieke kunst gelegateerd aan het *Museum*, te *Antwerpen*. — De gemelde dwaling heeft menigeen op dat spoor gelaten, zoodat zelfs *Passavant*, en ook *Carton* er door misleid zijn geworden, in dier voege, dat de laatste, tot tweemaal toe, deze schoone *teekening* aanhaalt in zijn *Catalogus der werken van JAN VAN EYCK*, onder Nr. 3 en 37. — Te *Rijssel* heeft men dezelfde fout

begaan. Toen de heer *Wicart*, op eene Tentoonstelling aldaar, eenige fraaije kunststukken uit zijne rijke verzameling ter beschouwing gaf, voegde hij daarbij, in een prachtige lijst, onder het beste daglicht geplaatst, eene originele teekening met de pen, van het hoofd der Vlaamsche school, JAN VAN EYCK. Het was echter niets anders dan een exemplaar der gemelde prent van CORNELIS VAN NOORDE, van *Haarlem*, die aldaar eene plaats bekleedde tussehen de compositiën der uitmuntendste meesters en de studiën van MICHEL ANGELO. — Het toeval heeft gewild, dat bovengenoemde bezitters dier prentteekening, ze niet compleet hebben gezien, zooals zij bij de uitgave is verschenen, want dan behoort daarbij een opzetblad, dat afzonderlijk is gegraveerd, zoo als de oorspronkelijke lijst om de schilderij bestaat, waarop de prent dan gehecht wordt. Op die lijst nu vindt men dit te lezen: JONĒS DE EYCK ME FECIT. 1437. en in de marge: *Joh. Enschedé, Harlemensis, Possessor hujus Picturae originalis, excudit 1769.* — CORN. VAN NOORDE, *Harlemensis, sculpsit ex originali, 1769.* Hierbij is voorts nog een vel druks in gr. f^o. gevoegd, bevattende eene beschrijving van genoemde schilderij: *Aan de beminnaars der teken- en schilderkonst enz.; Haarlem, den 24 Juny, 1769, geteekend Joh. Enschedé;* waarvan ik een uitmuntend exemplaar zag, wesbalvo ik durf verklaren, dat zoo er één mogt zijn, die deze kunst tot eene bepaalde hoogte heeft gevoerd, er welligt nooit eene prentteekening is vervaardigd, bedrieglijker dan deze; en dat, wanneer ook „do semblables confusions sont nuisibles aux études, elles ne font honneur qu'à l'humble graveur VAN NOORDE,” zoo als *De Laborde* zegt: *Introduction*, pag. CV, hetwelk ik ten volle beaam. — In het gemelde berigt van *Enschedé* vindt men in eene *Noot* aangaande dezo schilderij, dat „in de heldere lucht met licht-blaauw is geschilderd; doch dit is vermoedelijk niet door VAN EYCK gedaan, maar naderhand overgeschilderd, hetwelk duidelijk to zien is; waarom zulks in de prent niet is gevolgd, maar nagelaten.” — Men vindt eene afbeelding, doch zeer klein, op *Tav. CLXIV, Nr. 8*, in het prachtwerk van *Seroux d'Agincourt, Sammlung der vorzüglichsten Denkmäler der Malerei vorzugsweise in Italien vom IV. bis zum XVI. Jahrhundert u. s. w. Frankfurt a M. Verlag von G. W. Metteneus in f^o.*, met den tekst in 4°. De prenten zijn dezelfde als van de Fransehe en Italiaansche uitgave, van welk onmisbaar Werk ik een exemplaar bezit, en welks schrijver gelukkigerwijze omtrent de bedoelde dwaling nog in tijds schijnt ingelicht, en ook maar alleen van de schilderij spreekt, tijdens zij in bezit was van *Van Erborn*. — Verder vindt men bij hem nog onderscheiden afbeeldingen opgenomen, als op gemelde *Tav., Nr. 6: Een portret*, dat in de Galerij te *Wenen* is, en op welks lijst staat: VAN EYCK, *Jan de Opsant*, 1401, hetgeen, waarschijnlijk, den naam van den persoon moet aanduiden; en op *Tav. CLXXII, Nr. 1: Een Fragment van het Gentsche Altaarstuk*, en *Nr. 2*, de bekende afbeelding van JAN, mede uit dat stuk genomen. — Van wat te *Gent* bestaat, is eene fraaije gravure in omtrek, op kleine schaal, doch alleen van de binnenachterzijde, aldaar door *Tessaro* uitgegeven, door *HEINTZ sculp.*, 2 bladen in f^o. — De werken van HUBERT zijn zeldzamer dan van JAN, en zoo door *Europa* verspreid, dat de rijkste Museums er slechts een of twee van bezitten; doch *Berlijn* spant de kroon, door het bezit van de reeds gemelde twaalf tafereelen, die bij het Gentsche Altaarstuk behooren, en dezo zijn het, die mij, vele dagen, een onbeschrijflijk kunstgenot hebben verschaft, en zulks te meer, dewijl men ze vlak voor zich heeft en van nabij kan beschouwen. — Ik moet hier doen opmerken, dat vele vreemde bezoekers, gewoonlijk echter slechts de helft dezer stukken zien, die allen op de achterzijde mede even schoone tafereelen vertoonen, terwijl de bewaarders, die mijne belangstelling zagen, beloofden, ze

mij des anderen daags gekeerd te zullen laten zien, en verder aanboden, ook de kleine kabinetten te openen, waar de oudste antieke kunst, als echte relik, wordt bewaard, en die niet voor het algemeen te zien zijn. Ik moet bekennen, dat ik nergens een Museum van schilderwerken heb aangetroffen, waarin, van af de kindschheid der bekende kunstschool, tot op heden, in geregelde volgorde van tijd, stukken zijn aangekocht, zoo als hier, en hetgeen tot een grondslag voor de studie der schilderkunst, als in een openbaren leercursus, kan strekken, zoodanig, dat men van alle scholen ook afzonderlijk den trapsgewijzen voortgang met één oogopslag mag nagaan; weshalve deze verzameling, hoewel zij in rijkdom van kunstschatten van enkele meesters, voor eenigen moet onderdoen, echter in *dit* opzigt, boven alle anderen, de meest nuttige instelling is en wier zeldzame kunst tevens ook groote schatten aan de Kroon gekost heeft. — De afbeelding van HUBERT VAN EYCK komt voor in een der twaalf stukken, genaamd den *Regtvaardigen Regter*. In een bergachtig landschap zijn tien figuren te paard, waarvan een der vorsten, die op een zeer kostbaar getuigde schimmel zit, zijn persoon voorstelt, in blaauw sammetpels en grijs onderkleed. Een weinig achterwaarts in de groep rijdt JAN VAN EYCK, in het zwart gekleed, die met zijne vlug en scherpziende oogen zich naar den aanschouwer omwendt. Eene [oude overlevering, zegt de reeds genoemde *Otte*, bl. 173, heeft ons de kennis aan deze afbeeldingen doen behouden; — doch ook de gravuren van WIERIX met de verzen van *Lampsonius* grenzen aan den tijd en de plaats der mondelinge overlevering, die zeker in de eerst opvolgende geslachten, na de voltooiing van het werk, te *Gent* niet verloren ging. — In de beroemde Galerij van den Hertog van Orleans, in 1792, te *Londen*, verkocht, waren de portretten van HUBERT en JAN VAN EYCK, door JAN-zelven geschilderd. Waar die beland zijn, is mij niet gebleken. — In den *Catalogus* van *Van der Marck*, verkocht te *Amsterdam*, 1773, staat, onder Nr. 1855, het portret van JAN VAN EYCK door hem-zelven met de pen in O. I. inkt geteekend, h. 8 1/2, br. 7 dm. Rhijnl. vermeld; alsmede dat van HUBERT, doch niet door hem geteekend. — In 1842 heeft de beroemde beeldhouwer van *Brugge*, JAN ROBERT COLLOIGNE, een wit marmeren standbeeld van JAN VAN EYCK vervaardigd, hetwelk de Akademie aldaar voor dezen meester in haar Museum oprigtte. — Ik heb mij in dit Artikel eene uitweiding veroorloofd, welke ik meen, dat het belang dezer zaak vorderde, door, namelijk, een aantal historische bijzonderheden over onze VAN EYCKEN hier bij elkander te voegen, die mij, wijd en zijd, in allerlei berigten, zijn voorgekomen; doch ik onthoude mij verder van eene aanwijzing der plaatsen, waar zich hunne kunststukken bevinden, dewijl daarvan overal overvloedig melding is gemaakt, vooral in den laatsten tijd, door hoogst-bekwame kunstlitteratoren, welke ik daartoe volkomen bevoegd acht, en dus alle belanghebbenden bij de geschiedenis der zoogenaamde Bourgondische School verwijst naar de hier volgende Werken, als: *Dr. G. F. Waagen, über HUBERT und JAN VAN EYCK, u. s. w. Breslau, 1822, in 8°*. Hiervan is eene Fransche vertaling verschenen door *L. de Bas, Gent, 1828*. — *Johannes Schopenhauer, JOH. VAN EYCK und seine Nachfolger. Francf. a. M., 1822, in 8°*. — *G. Rathgeber, Annalen der Niederländischen Malerei u. s. w. Gotha, 1844, in 8°*. — *Recherches biographiques sur les trois Peintres Flamands du XV. et XVI. siècle, par A. van Hasselt. (Extrait des Annales d'Archéologie de Belgique.) Anvers, 1848, in 8°*. — *Die Malerschule HUBERTS VAN EYCK, nebst deutschen Vorgängern und Zeitgenossen: Vorlesung gehalten von H. G. Hauth. Erster Theil: Geschichte der deutschen Malerei bis 1450. Berlin, 1855. Verlag von Veit & Camp, in 8° 490 bl.* — Ten slotte, moet ik berigten, dat er na al deze mededeelingen, nóg eene ontdekking gedaan is van drie schilderijen, die,

naar de meening van Dr. *Waagen*, in het *Deutsche Kunstblatt* van 22 *Februarij*, 1855, medegedeeld, tot de nog onbekend gebleven werken van JAN VAN EYCK zouden behooren. Een heeft de koopman *P. Engels*, te *Keulen*, en stelt voor: *Een bejaard man*, met een pelsmuts op het hoofd, en een groen, met bont omzoomd, opperkleed aan, waaronder zich een rood kleed nog even laat bespeuren; hij is omhangen met een keten, waaraan het *St. Andries-kruis* hangt. In de rechterhand, die met een ring is versierd, houdt hij een anjelier. II. 1 vt., 6 dm., br. 1 vt., 3 dm. — Het tweede is in het kabinet van Lord *Heyterbury*. Het stelt voor *St. Franciscus*, in een rotsachtig landschap, de teekenen der wonden ontvangende. Bedoelde Lord kocht dit stuk van een geneesheer, te *Lissabon*. II. 8 dm., br. 6 dm. — Het derde bevindt zich op het landgoed *Clumberpark*, in de verzameling van den hertog van *Newcastel*. Het stelt eene zittende *Maria* voor, gekleed in een purperen mantel, met het kind op den schoot. Naast haar ziet men drie engelen, waarvan een het kind een anjelier aanbiedt, en een ander op de fluit speelt. Op de twee zuilen ter zijde van den boog, die *Maria* houdt omsloten, staan twee in steen gebeeldhouwde engelen, die een bloemfestoen houden. Door een boog ontwaart men een landschap en het inwendige van eene kerk. Zie verder *Dr. Wap's Astrea*, V. Jaarg., bl. 111. — Van hunne teekeningen, die, uit den aard der zaak, zeer zeldzaam zijn, vind ik eene van JAN in de Verzameling van den ijverigen kunstliehebber *Mr. J. van Buren*, *Baljuw van Noordwijkerhout*, enz. die, te 's *Hage*, in 1808, is verkocht; zie bladz. 166 van den *Catalogus*: „*De Wijzen uit het Oosten brengen geschenken aan het kindeke Jesus en Maria, in Bethlehem*, geteekend met bruinachtig zwart op een groenen, met eiwit gedekten grond, zeer keurig, uniek en ongeschonden. Dit originele tekeningetje van de eerste uitvinders der teeken- en schilderkunst is over de 400 jaren oud.” — Bij het ter pers leggen van dit artikel, vind ik in het veertiendaagsehe tijdschrift van *Gent*, *De Eendragt*, van 20 December, 1857, eene bijzonderheid vermeld, waardoor met grond te vermoeden is, dat er heden nog afstammelingen der VAN EYCKEN aanwezig zijn: namelijk, in een afgelegen volkrijkje wijk te *Gent*, woont in een oud vervallen huisje de weduwe *Crousse* die met kleederen en lappen haar brood verdient, en in wier bezit een zeer oud vuil schilderijtje was, waarop de *II. Maagd* is afgebeeld, en bij haar bekend als van ouder tot ouder in hare familie bewaard, en wel met die achting en herinnering, omdat het afkomstig is van *Kozijn VAN EYCK*; maar wie was die *Kozijn*? — „Voor een maand had moeder *Crousse* eene ruit van haar vensterken gebroken, en geen geld hebbende om een nieuwe te doen insteken, wist zij niet beter te doen dan voorloopig de gemaakte opening met de oude schilderij te sluiten. Verscheidene weken verliepen, en de oude vrouw had nog de twintig cents niet kunnen sparen, noodig om de ruit in te steken, en de *Maagd van Kozijn VAN EYCK* diende nog altijd om de luchttogt te beletten, wanneer zekeren dag de oude vrouw grootelijks verwonderlijk opkeek. Twee schoone heeren die er als vreemdelingen uitzagen, stonden voor de schilderij stil; beschouwde die aandachtig, en onderzochten met een vergrootglas de onderteekening, in een hoek verborgen. Vervolgens gingen zij binnen, en vroegen aan de oude vrouw, of zij haer schilderij wilde verkoopen.” dat is volgens, antwoordde zij, nieuwsgierig om te weten wat prijs zij voor dit stuk zouden willen bieden. Wat geeft gij er voor? — „Wilt gij er honderd franks voor hebben?” hernam een der heeren — „honderd franks?” zegde de vrouw, die geen vijftig eentimen had durven vragen; en denkende, dat die heeren met haar wilden lachen, nam zij de zack insgelijks lachende op. „Honderd franks, sprak zij, 't is veel te weinig: ik wil er duizend voor hebben,

en, ik geef mijn schilderijtje voor geen stuiver min!" Oordeel nu hoe verwonderd de arme vrouw moet zijn, en hoe zij van vreugd opsprong, wanneer de vreemdelingen na haar achtervolgens vijf, zes, acht honderd franken te hebben geboden, haar eindelijk duizend franken in schoone klinkende goudstukken in de hand gaven; slechts alsdan vernam zij, dat *Kozijn VAN EYCK*, of liever *JAN VAN EYCK*, in de kunstwereld gekend onder den naam van *JAN VAN BRUGGE*, over vier honderd jaren, het schilderen met olieverw had uitgevonden." — Eindig ik dit artikel met de vermoedelijke laatste afstammeling der *VAN EYCKEN*, eene vrouw, zoo wil ik ook voor goed sluiten met den laatsten lof door eene vrouw aan de *VAN EYCKEN* toegezwaaid, en die in het genoemde Blad wordt medegedeeld, namelijk: *Kantate op de schoone kunsten in België*, als *Prijskamp door de Kon. Maatsch. van schoone kunst en letteren te Gent*, uitgevaardigd en waarover negen Cantaten waren ingekomen, waarvan *Mevr. van Ackeren*, geboren *Maria Doolaeghe*, door de Maatschappij is bekroond, en waaruit ik het couplet *Duo* hier als sluitzegel aanhang: — „*Stappen wij Sint Bavo binnen, — Met verhoogde ziel en zinnen, — Wij, die godsvrucht nog beminnen: — Kunsten hier staat uwe troon! — Ziet! het Godslam der van Eycken — Zal ons 't levend manna reiken: — 't Opent ons der zaelgen woon.*”

EYCK. (*MARGARETA VAN*) *Immerzeel* zegt: „*HUBERT* en zijne zuster *MARGARETA*, die ook de schilderkunst beoefende, zijn in de *St.-Janskerk*, te *Gent*, begraven.” Zonder meer. Neen, wanneer wij in het tijdvak van de school der *VAN EYCKEN* eene Vrouw aantreffen, die toen de kunst tot eene hoogte heeft gebragt, welke men nu nog waardeert, zeker, dan zou er wel iets meer dan zulk een onbeduidende regel over hare verdienste geboekt mogen worden. Het is buiten kijf, dat zij de schilderkunst met roem heeft beoefend, en wel zoo, dat een fraai werk, namelijk, een altaarstukje met deuren, h. 2 vt., 1 dm., br. 2 vt. 9 dm., dat in de verzameling van den heer *Ader*, te *Londen*, berust, aan haar wordt toegekend. Het stelt voor *Maria met het kind-Jesus op haren schoot, omgeven van Catharina, drie andere vrouwlijke heiligen en Engelen*. Op de deuren staande beide *St. Jans*. *Dr. Waagen* zegt, dat het moeilijk is, met zekerheid dit stuk stellig aan haar toe te kennen, ofschoon het er voor wordt gehouden, en er geene schilderwerken van haar bekend zijn, om het daarmede te kunnen vergelijken. Afgezien van den twijfel, zegt hij, dáárdoor ontstaan, is het toch mogelijk, dewijl deze kunstenaressen omgeven was van het werk en de leiding harer beroemde broeders, en dus veel vóór had, om zooveel schoons, als deze schilderij oplevert, te kunnen voortbrengen. Echter zijn er zaken in, die overeenkomst hebben met den aard van het werk, door *QUINTYN METSYS* het eerst, op die wijze, bij zijn schilderen ingevoerd. Overigens, zegt *Waagen*, is het van poëtische vinding, vol gratie in de figuren, van eene zeldzame kracht in de verwen, en op eene vlijtige en meesterlijke wijze uitgevoerd. Zie zijne *Kunstwerke und Künstler in England*, u. s. w. *Berlin*, 1838, in 8°. *II Th.*, S. 232.— Als een gevolg der gewone zorg en van het streng onderzoek van *Ficrillo*, leest men bij hem het volgende: „*MARGARETA VAN EYCK* is ongetrouwd gebleven, om zich geheel aan de kunst te kunnen wijden. Zij heeft het miniatuur-schilderen met goed gevolg beoefend, en het is niet onwaarschijnlijk, dat het schilderwerk, in twee handschriften der Parijsche Bibliotheek, geheel in den stijl van *VAN EYCK*, van hare hand is.” Hij voegt, in eene Noot, daarbij: „zie *Notices et Extraits des Manuscrits de la Bibliothèque nationale*, T. VI. (*Paris*, an IX.), p. 106.” Het daar aangeduide is van *Camus*, die, bl. 117, van deze miniaturen zegt: „peut-être sont ils de *MARGUERITE*, sœur des deux frères *VAN EYCK*, qui fut célèbre aussi dans

l'art de la peinture." — *Fiorillo* zegt verder, dat, welligt, de miniaturen in de groote geschreven Kronijk der XV. eeuw, die in dezelfde Bibliotheek wordt bewaard, mede door haar zijn vervaardigd.—Deze Kronijk bestaat uit twee zware houten bordes, in f^o, met zwijnsleder hekleed, de eerste 466, de tweede 566 bladen bevattende. Het aantal schilderstukken is van onderscheiden grootte; het eerste en grootste ongeveer als een kwarto-blad. Het schilderwerk-zelf is in het graauw bewerkt, of, zoo als zulks plag genoemd te worden, graauw in graauw, (*en camaieu*) geschilderd, en met lichtpartijen gehoogd; de troniën, die, naar hare kleinte, toch zeer veel uitdrukking hebben, zijn even met rood aangedaan, en de koningskronen, degengevesten, paarden en wapentuigen met goud versierd. Het eerste blad van het I. deel is het sierlijkste. Dit schilderwerk stelt den ingang van eene stad voor, met al de bewegingen der bevolking, zooals die in de middeleeuwen plaats vonden, en wel, vermoedelijk, in de hofstad van Philippus van Bourgondië, voor wien de Kronijk geschreven is. Het merkwaardigste in die stad is een huis, waarvan de gevel werd weggelaten, weshalve men daar binnen een knielenden man ziet, die aan een voor hem staanden persoon, met het Guldenvlies op de borst en een scepter in de rechterhand, een boek overreikt. Deze twee zijn Philippus III., de stichter dier Orde, met den toenaam van den Goede, en de vervaardiger der Kronijk. De teekening is zonder gratie, doch met oneindig veel geduld bewerkt; de perspectief heeft gebreken; de hoofden der figuren zijn te groot, de voeten mager en puntig; doch alles is vol leven, eigenaardige uitdrukking en beweging. Het geheele aanzien, de meesterlijke aanleg, de rijkdom der vinding, de vlijt en zuiverheid der uitvoering kunnen doen gelooven, dat van Eyck, Philippus lieveling, of wel zijne zuster, het vervaardigde.—Het zal genoeg zijn, om hier aan te stippen, wat reeds ten opzichte van haar talent vermeld is, teneinde verdere opmerkzaamheid aangaande hare werken, welligt niet meerder grond en bewijzen, voor de kunstgeschiedenis van vrucht moge zijn. — Ten slotte, voeg ik hier nog bij, dat in de Registers der Broederschap van O. L. V. ter Radiën, gefondeerd in het midden der XIII. eeuw, in de St.-Jans-Cathedrale (St. Bavo), te Gent, zijn ingeschreven: Meester IOËS VAN HYKE, in 1391, en zijne vrouw *Margriete van den Huutfanghe*; Meester HUBRECHT VAN HYKE, in 1412; MARGRIETE VAN HYKE, in 1418. Zie *Le Comte de Laborde, Les Ducs de Bourgogne etc. Paris, 1848, I; Introduction, pag. CVIII.*—Haar afbeeldsel vindt men in de 8°-uitgave van *Van Mander*.

EYCK, (LAMBERT VAN) een broeder van de beroemde JAN en HUBERT VAN EYCK, is in de gewone levensbeschrijvingen niet bekend; doch, zoo als blijkt uit de Archiven te *Rijssel*, heeft men in de oude graaflijke Rekenkamer der Hertogen van Bourgondië veel over JAN en HUBERT, als ook betrekkelijk LAMBERT VAN EYCK gevonden, op het jaar 1430—31: „A LAMBERT DE HECH, frère de JOHANNES VAN HECH, peintre de MS. pour avoir esté a plusieurs foiz devers MS. pour aucunes besongnes que MS. vouloit faire, VIJ l. IX sols." Zie *le Comte De Laborde, les Ducs de Bourgogne etc.; Paris, 1849, in 8°. Tom I., blz. 257.*—Het is ook deze LAMBERT, die, te *Brugge*, na den dood van zijn broeder JAN, het verzoek deed, om diens lijk, dat in den omgang buiten de kerk was begraven, in de kerk-zelve te mogen doen overbrengen, zoo als blijkt uit de volgende vertaling van *le Comte De Laborde*, naar het Latijn. „Ainsi, le 21 Mars, à la prière de LAMBERT, frère de JEAN VAN EYCK, peintre très-célèbre, messeigneurs (les hauts fonctionnaires de la cathedrale) ont consenti que son corps, qui est déjà enseveli dans le pourtour extérieur de l'église, soit transféré avec la permission de l'Evêque et placé dans l'église près des fonts baptismaux, sauf les droits de l'anniversaire et de

la fabrique." *Ibid.* Introduction p. CIII. Dit stuk is door een vriend van den Abt C. Carton, den heer Stoop, in de rekeningen dier kerk, te Brugge, ontdekt, die zulks in het Dagblad van Brugge, *Le Nouvelliste* van den 24. November, 1847, heeft medegedeeld, en levert ons alzoo eene zekere bijdrage, dat er een derde broeder als kunstenaar heeft bestaan, wiens werken buiten af, waarschijnlijk, voor die van HUBERT zijn doorgegaan; doch te Brugge-zelve kon men op den dag van het gebeurde niet dwalen en dit heeft dan ook het gevolg gehad, dat de genoemde Abt een Werkje in het licht heeft gegeven, getiteld: *Les trois frères* VAN EYCK. — JEAN HEMLING. — *Notes sur ces Artistes, recueillies par l'Abbé C. Carton; Bruges, 1848, in 8°.*

EYCKEN. (JEAN BAPTISTE VAN) Deze met roem bekende Brusselsche Historie-schilder en Professor der Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten aldaar, reeds bij *Immerzeel* beschreven, is er, ten gevolge van een lang en smartlijk lijden, den 19. December, 1853, overleden. Eene deputatie uit de leden dier Academie, de heeren NAVEZ, vice-president, Quetelet, vaste Secretaris, GALLAIT, MADOU en EUG. VERBOECKHOVEN, hebben zijn lijk ter grafplaats vergezeld. NAVEZ hield daar eene lofrede op 's mans hooge verdiensten, als kunstenaar, en Quetelet betreurde het verlies van den overledene voor de Academie. — Een levensberigt van J. B. VAN EYCKEN, door hem-zelfen geschreven, is door de familie aan den heer Quetelet ter hand gesteld, die daarvan rapport aan de klasse der Kon. Academie heeft gedaan, op den 5. Januarij, 1854, in welke vergadering werd besloten, het in hare Jaarboeken met de gehouden lijkredenen op te nemen, en daarbij tevens het portret te voegen, dat onder de leiding van den heer CALAMATTA vervaardigd worden zou. Zie *Bulletin de l'Académie Royale de Belgique, Tom. XXI. Brux.* 1854. in 8°, blz. 43. — Zijne kunstnalenschap, benevens verdere voorwerpen, tot zijne schilderkamer behoorende, zijn den 2. Mei, 1854, en volgende dagen, aan het sterfhuis (*Place de la Chancellerie, Nr. 5*), te Brussel, verkocht.

EYCKEN of EYKEN (JAN VAN DER) was een der bekwame Architecten van zijn tijd, die den bouw der *St. Gudule-kerk*, te Brussel, meê heeft geleid, want als zoodanig leest men, in de Registers der Pachten en Renten van de Brusselsche domeinen, de namen der meesters GILLES JOËS, HENRI DE MOL, JAN VAN RUYSBROECK en JAN VAN DER EYCKEN, allen genoemd als: „Meesters bij den opbouw *Sinte Goedele kercke*." In de Rekeningen van den bouw der gezegde kerk komen de betalingen, aan hen gedaan, van af 1494 niet meer voor. — Het schijnt, dat hij te gelijker tijd nog andere werken heeft ontworpen, als voor de stad *Audenaerde*, want er staat vermeld in de *Registers der Rekeningen* van de XV. eeuw, die in de gemeente-archiven van *Audenaerde* worden bewaard, op den jare 1478—79: „Cette année on jeta les fondemens du grand clocher de l'église paroissiale de *Sainte-Walburge à Audenaerde*. Un architecte de *Bruxelles* fut chargé de ce colossal ouvrage (gebouwd van grijzen steen; hoog, zonder de spits, 70 ellen.). Il se nommait JEAN VAN HERVEGHEM OU HERNEGHEM" Het is wel waarschijnlijk — zegt *le Comte de Laborde*, — dat de schrijver den naam van JAN VAN DER EYCKEN verkeerd heeft verstaan; ook is het mogelijk, dat *M. Vandermeersch* — aan wien wij dit berigt verschuldigd zijn — verkeerd heeft gelezen. Dit schijnt maar al te waar te zijn, want in dezelfde Registers van 1494—95, lees ik: „JEAN VAN DER EYCKEN, architecte de *Bruxelles*, dirige les travaux de construction du grand clocher de *Sainte-Walburge*." Zie *le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne, etc.* Tom. II.; 2. partie; *Paris*, 1851; *Introduction, pag. XLII*, en p. 397 en 398.

EYCKENS. (CATHARINA) *Weyerman* noemt onder de kinderen van PIETER EYCKENS den *Jonge* ook drie dochters, bij drie zonen, welke hij heeft nagelaten, en het is

wel waarschijnlijk, dat deze bloem- en vruchten-schilderes eene van de vermelde was, te meer, daar er mij twee stukken van haar zijn voorgekomen, bepaaldelijk op Verkoopingen te *Antwerpen* en *Gent*, in 1754 en 1761, gehouden, zijnde: „*Een bloem- en vruchtstuk door CATHARINA EYCKENS f 22.*— *Een idem idem door dezelfde f 15.*— hetgeen wèl is betaald, daar het voorgaande Nr., een stukje met *twee boertjes*, door ADRIAEN BROUWER, voor een gelijke som is verkocht geworden.

EYCKENS (FRANS) wordt opgegeven als de broeder te zijn geweest van JAN, en zou dus, volgens dezelfde meening, ook die van JACOB moeten wezen. — Zie aldaar. — Doch ik vond in het meergemelde Antwerpsche Gildeboek: „FRANCISEUS VAN EYCKENS *ontfangen by* ASIAS BERT, *schilder in* 1616,” zoodat, als wij het jaar 1607 voor het jaar van het meesterschap van JACOB aannemen, en hij toen, zeker, 30 en welligt meer jaren zal hebben bereikt, dit alles in den gewonen regel er dan meer voor pleit dat deze zijn vader, als wel zijn broeder zal geweest zijn. — Nog vond ik, dat hij, behalve bloemen en vruchten, ook figuren heeft geschilderd. In den *Catalogus* der Verkoop, te *Amsterdam*, in 1734 gehouden, nagelaten door *Mr. Willem Six*, leest men, onder Nr. 252: *Een keuken*, met twee vrouwenbeelden, door FRANS EYCKENS, welk stuk f 22. heeft opgebracht.

EYCKENS (JACOB) wordt verkeerdelijk bij alle auteurs als JAN EYCKENS opgegeven, waarvan *Houbraken* de schuld draagt, die wel deugdelijk dienzelfden als beeldhouwer en bloemschilder noemt. Of hij later het schilderen van vruchten en bloemen heeft beoefend, zooals FRANS EYCKENS, die waarschijnlijk zijn zoon was, — Zie aldaar. — is onzeker; doch in het *St Lucasgild*, te *Antwerpen* komt hij niet als schilder voor, maar wel als: „JACOB EYCKENS Antyeke snyder, wierd meester, 1607;” en, als zijn vader schilder was, gelijk vermeld staat, dat PIETER EYCKENS zou geweest zijn, en dan nog wel *de Oude*, zoo zou er in het genoemd *Gildeboek* gestaan hebben: *Meesterszone*; dus was zijn vader geen schilder, dit is zonder tegenspraak waar; maar minder zal het waar zijn, dat hij in 1625 zou zijn geboren: alles verwarring! — Verder volgt hieruit, dat de algemeen bekende PIETER in 1650 zou zijn geboren, en *de Oude* van dien naam — Zie aldaar. — in 1599; weshalve geen dezer twee de vader van JACOB kan geweest zijn. — Hij heeft zoowel in hout als in steen met veel bekwaamheid in zijn tijd een algemeen roem verworven; doch, zoo hij het vak van bloem- en fruitschilderen beoefend, en in het openbaar er mede gehandeld had, dan zou zulks in het *Gildeboek* wel voorkomen, daar niemand eenige kunst in het publiek mogt uitoefenen, zonder aan de Gilderegten te hebben voldaan.

EYCKENS. (JAN) Zie EYCKENS. (JACOB)

EYCKENS, (JAN) een andere, dan de bij *Immerzeel* vermelde bloem- en vruchtenschilder van dien naam, en die historïele onderwerpen en moderne beelden schilderde, zoo als ik vermeld vind in den *Catalogus* eener verkoop, te *Brussel*, in 1763, onder Nr. 65: *Twee stukjes met figuren door* JAN EYCKENS op paneel, h. 7 en br. 11 dm. f 34. hetgeen wèl betaald is, in verhouding van stukken, aldaar geveild, van CUYF voor f 32., *een zee van* VAN DE VELDE f 24.50 enz.; — alsnog op eene idem Verkoop, mede te *Brussel* gehouden, in 1746, Nr. 41: *Een stuk met eene vrouw en twee kinderen, die met bloemen spelen*, door J. EYCKENS, de bloemen door v. CASTEELS, en de grond of verder bijwerk door OYSBRECHT; h. 5 vt. 8 dm., br. 7 vt. f 46.50; — en Nr. 42: vier stukken, zijnde *vier vrouwen, dragende manden met vruchten*, door de drie vermelden, h. 4 vt., 10 dm., br. 3 vt., 10 dm. f 120., uit welke twee laatste Nummers genoeg blijkt, dat hij in het geheel geen bloemen of vruchten schilderde, en deze JAN welligt ook een zoon van PIETER

den *Jonge* kan zijn geweest, die door *Weyerman* JAN PEER EYKENS — Zie bij mij aldaar. — genoemd wordt, waarschijnlijk, dezelfde is, en, zooals hij meldt, van *Antwerpen* naar *Brussel* zijn fortuin ging zoeken, en vele zijner schilderijen met mythologische voorstellingen, met vruchten en kruiden door N. VAN DER BURGT liet stofferen.

EYCKENS of EYKENS (JAN PEER) wordt door *Weyerman*, IV. blz. 87, als de oudste zoon van den Antwerpschen historieschilder EYKENS opgegeven, dien hij reeds beschreven, en als N. EYKENS geboekt heeft, doch uit welke voorletter N het blijkt, dat de doopnaam hem niet bekend was, zoo als er zeer vele namen met die letter bij hem voorkomen; beter ware het geweest, haar overal, tenzij er werkelijk een naam door werd aangeduid, weg te laten, want hier is het de bekende PIETER EYKENS, (*de Jonge*), bij *Immerzeel* vermeld. — Hij werd te *Antwerpen* geboren, in de tweede helft der XVII. eeuw. „Zijn vader, zegt *Weyerman*, verdronk in de huwelijkszee, voor dat hy de gevaren eens ter deegende, en kreeg eer kinders, als een baard, zoo dat het in zyn huisbouding niet altoos kermis was.” (III. deel, bl. 307) — Hij heeft het onderwijs van zijnen vader gehad. — Zijn hoofdvak, en waarin hij zeer uitmuntte, was naakte Nymphen, Cupido's en andere figuren, welke hij in historische onderwerpen te pas wist te brengen, en soms een paar beelden op één doek, „dewelke dan bij de bloemschilders MOREL, BOSCHAARTS, VERBRUGGEN, HARDINE, VAN DER BURGT, KASTEELS en anderen wierden gestoffeerd met cierlijke bloemen, vruchten, wilde en tamme kruiden, welke schilderyen de oogen bekoorden op eene verrukkende wys.” — Later is hij met der woon naar *Brussel* gegaan, om zijn toestand te verbeteren, doch aldaar was de fortuin hem mede niet gunstig, waartoe zijn gedrag medewerkte, zoodat „hy op de galey kwam van een zeker kunst koper, genaamt Vervoort, die, een koetsiersjongen zijnde, alle de schilders op het muziek van de lange zweep der armoede deed dansen,” en alzoo in behoeftigen staat zijn leven heeft geëindigd. — Het schijnt zeker te zijn, dat hij en niet PIETER EYCKENS *de Jonge* — Zie aldaar. — de eerste leermeester van ANDREAS CORNELIS LENS is geweest, want hij staat in het *St. Lucasgild*, te *Antwerpen*, ingeschreven op 1690, als JAN PIETER EYCKENS, Meester.

EYCKENS (KAREL) wordt als een bekwaam historieschilder opgegeven, van wien er werk in de *St. Gudule-kerk*, te *Brussel*, aanwezig is, als één stuk, dat de *twintigste schilderij* genoemd wordt, en de geschiedenis van de *Miraculeuse Hostie* voorstelt. Zie *Histoire du St. Sacrement etc., Bruxelles*, 1720, in 12°. — Zoo waren er op eene schilderijverkoop, te *Antwerpen*, in 1764, onder Nr. 31 van den *Catalogus*, *Twee stuks, zijnde Historiën uit Ovidius*, door KAREL EYCKENS, h. 3, br. 2 vt., f 50. — Meer dan waarschijnlijk, was deze ook een zoon van PIETER EYCKENS, *den Jonge*, van wien *Weyerman* meldt, dat hij een aantal kinderen had, die de kunst hanteerden, en welke hij zeker in persoon heeft gekend.

EYCKENS, (PIETER) *de Oude*. Aangaande den naam en de werken van dezen meester bestaat er verwarring bij meest alle Auteurs, en, zoo men die zaak behoorlijk uit een zct, dan heeft *Descamps* gelijk, als hij zegt, dat er twee kunstenaars van dien naam bestaan hebben, en daarbij vermeldt, dat al, wat *Weyerman* verhaalt, in geenen deele met den loop der geschiedenis overeenkomt. Op dien grond hebben ook *Pilkington* en *Fiorillo* in de levensberigten van den genoemden PIETER, gezegd *den Oude*, tot onderscheiding van *zijn zoon*, die bij *Immerzeel* wordt vermeld, en aldaar *de Jonge* moest genoemd zijn. — Deze PIETER EYCKENS *de Oude* is, in 1599, te *Antwerpen*, geboren, en heeft een grooten roem behaald, wegens den stijl van historische onderwerpen, door hem geschilderd. —

Hij was een bekwaam teekenaar, zijne figuren zijn elegant en breed gedrapeerd, terwijl zijn bijwerk met grondige kennis aangebragt is.— Hij heeft ook vele zaken in eene graanwe kleur — *en camaieu* — geschilderd, alsmedo bas-reliefs, marmeren vazen enz., die bij uitnemendheid voldoen.—Wegens zijne correcte teekening, stofteerdo hij voor verscheiden landschapschilders hunne stukken. Ik vond, dat zulks het geval is in de landschappen van PIETER RYSBRACK, zoodat alsdan dit werk aan *den Jongen PIETER* moet worden toegekend. — Hij is in zijne geboorteplaats overleden, in 1649. — Vroeger was aldaar in het Museum een stuk van *den ouden EYCKENS*, voorstellende *St. Guilielmus, op zijne kniën, gereed, om de H. Hostie uit handen van den H. Bernardus te ontvangen.* — In het werk van genoemden *Descamps* komt zijn portret voor, waar bepaaldelijk bij vermeld staat: *PIERRE EYCKENS surnommé le vieux. C. EISEN del. R. GAILLARD sculp.*

EYCKENS, (PIETER) *de Jonge*. Dezo is bij *Immerzeel* vermeld, doch hij had hem, in onderscheiding van zijnen vader, die bij mij *de Oude* wordt genoemd — Zie aldaar. — *den Jonge* moeten heeten. — Aangaande zijn geboortejaar, 1650, zijn nog al bedenkingen te maken, zoo het waar is, dat ANDREAS CORNELIS LENS, geboren 1739, bij hem het eerste onderwijs zou hebben genoten, en dio alsdan op zijn elfde jaar nog bij een honderdjarigen meester ter leering kon gaan? Blijkbaar verwarring. — Zie bij mij op LENS. (ANDREAS CORNELIS) — Bovendien zou zijn geboortejaar eer vervoegd, dan later gesteld moeten worden, want zijn vader was reeds 50 jaren oud, toen hij, een jaartal later, na diens overlijden, ter wereld kwam. — In den *Catalogue du Musée d'Anvers etc.* (1851) wordt eene andere lezing aangaande dezen naam gegeven, namelijk, YCKENS, ingevolge de *Registers van St. Lucas, te Antwerpen*; doch er zijn zoovele afschriften daarvan gemaakt, en in vele berigten gedrukt, waar al ligt vergissingen door ontstaan, dat ik dezo toelichting als nog niet kan aannemen, te minder, daar ik in bezit ben van een uitgebreid Ms. van den Raadsheer *Mols*, die, te midden der voorgaande eeuw, in *België*, bloeide, en, met noeste vlijt en eene onbegrensde liefde voor de beeldende kunsten van zijn geboortegrond, alles heeft opgespoord en aangeteekend, wat daarop betrekking had, toegang tot alle Archiven heeft verkregen, en ook dio van *St. Lucas te Antwerpen*, met naauwgezetheid heeft afgeschreven, waaruit mij talloze malen is gebleken, hoe hij, met kennis van zaken, dio Registers, — door zoovele verschillende handen bijgehouden, elk met zijne wijze van spelling, waardoor zoovele namen, dio een-en-dezelfde zijn, weder anders geschreven voorkomen, — met een ongelooflijk geduld, door gegronde aanwijzingen heeft teregtgebragt. Bij hem is het, dat ik, zonder eenige aanmerking, EYCKENS geschreven vind.

EYDEN. (JEREMIAS VAN DER) Onder een aantal kunstenaars, die zich gedurende de regering van Willem III., Koning van *Engeland*, naar „dat Peru”, zegt *Fiorillo*, hebben heenbegeven, noemt hij ook JEREMIAS VAN DER EYDEN, van *Brussel*. Hij had zich aanvankelijk in zijne geboortestad in het portretschilderen bekwaam gemaakt, en daarna in *Engeland* zich bij den hofschilder PIETER FAES, genoemd *LELV*, aangesloten, voor wien hij draperiën en ander bijwerk in diens portretstukken schilderde. Later vestigde hij zich in *Nordhamptonshire*, waar de graven Rutland en Gainsborough, gelijk ook Lord Gherard hem te werk stelden. — Hij is, volgens berigt van *Walpole*, omstreeks 1697 overleden. — Het is merkwaardig, wat verder bij *Fiorillo*, op gezag van *Walpole*, gemeld wordt, namelijk, dat, ten tijdo der regering van Koning Hendrik VIII. van *Engeland*, zulk een groot aantal Vlaamscho kunstenaars zich aldaar hadden gevestigd, dat zij voor aanhangers zijner eerste gemalin Catharina werden gehouden, weshalvo Hendrik een bevel uitvaardigde, dat zij het land moesten verlaten. Men schatte hun aantal op ongeveer 15000.

Het voorwendsel was ingekleed onder de griewe, dat de vreemdelingen de verdiensten der inlanders benadeelden. Dit deed intussehen 's Konings politieke inzigten weinig eer aan, dewijl, integendeel, vreemde, bekwame kunstenaars van onschatbare waarde zijn, om de kunst in een land, waar gemis aan eene goede school bestaat, het hoogste voordeel te doen genieten.

EYK. (ABRAHAM VAN DER) Bij de twee regels berigt aangaande dezen portretten binnenhuis schilder in den trant van WILLEM VAN MIERIS, bij *Immerzeel* te vinden, voeg ik, dat zijn afbeeldsel, in mezzo-tinto, door J. DE GROOT, naar zijne eigen schilderij, is gegraveerd, zijnde in een ovaal gevat, waaronder ABRAHAM VAN DER EYCK *Pictor.* in kl. f^o.

EYK. (JOHANNES VAN) Dezen naam vind ik nergens geboekt dan in den Catalogus van *Ploos van Amstel*, onder de *Schilderwerken: Miniatuur-Amailje*, Nr. 17: *Een fraai Riviertje, ongemeen kunstig gepenseeld door JOHANNES VAN EYK*, h. 2 $\frac{1}{2}$, br. 1 $\frac{1}{2}$ dm. — De naam zal door zulk een bekwaam liefhebber wel goed zijn geschreven, anders zou men, bij het lezen daarvan, ligt aan een ander van dien naam kunnen denken.

EYK. (M. VAN DER) Zonder eenigen opbef te maken over de verdiensten van dezen teekenaar, moet ik hem echter vermelden, omdat ik de afbeeldingen van *P. Az. van der Werf*, en van *J. van der Does* bezit, welke bij heeft geteekend, en die door J. BESOET, met dezelfde sebrale verdienste in 8°., waarsebjijnlijk, voor een boekwerk gegraveerd zijn. — Of hij tot de familie van den bekenden ABRAHAM VAN DER EYK behoorde, is mij niet gebleken.

EYNDE. (HUBERTUS VAN DEN) Zie EYNDEN. (HUBERTUS VAN DEN)

EYNDE, (Ja. VAN DEN) een zeer verdienstelijk graveur van topographische kaarten enz., die, te midden der XVII. eeuw, in *Holland* gebloeid heeft. — Zie *Le Blanc*.

EYNDE, (PETRUS VAN DEN) te *Haarlem* geboren, heeft eenige portretten gelitboographieerd, als van den boekverkooper en romanschrijver *A. Loosjes*, overleden te *Haarlem*, in 1818, oud 57 jaren. *Gent*, 1830, in kl. f^o. — *J. H. Hœuft*, regtsgeleerde en vermaard Latijnsch dichter enz., overleden te *Breda*, 1843, in 4°. — en *Jan Nieuwenhuysen*, stichter der Maatschappij *Tot Nut van 't Algemeen*, in kl. f^o. met zesregelig vers van Dr. Wap. — Hij maakte ook de teekening, voor de gravure van *Jouwenel*, te *Gent*, naar de Medalje, ter eere van *Bilderdijk*, met diens afbeeldsel, geslagen door DIONISY, te *Roermonde*, en geplaatst vóór 's Dichters *Bundel, Avondschemering*, 1829, te *Brussel*, bij *J. Sacré*. — *Bilderdijk* heeft in bet *Album van van den EYNDE*, Luiten. bij de XVII. Afd. Infanterie, destijds in garnizoen te *Gent*, eenige regelen geschreven, die voorkomen in den *Ned. Muz. Alm.*, *Haarlem*, 1835; blz. 144. — Zie nog over bem het berigt van den Heer Mr. *T. Bodel Nijenhuis*, in den *Konst- en Letterb.*, 1849, Nr. 38. — Hij is, te *Haarlem*, in 1849, overleden.

EYNDEN (ROELAND VAN) is reeds bij *Immerzeel* vermeld. De afbeelding van dezen kunstenaar, den bekenden schrijver van de *Geschiedenis der vaderlandsche Schilderkunst* enz., is met die van *Adriaan van der Willigen*, op één blad in f^o., door H. W. CASPARI *ad viv. del.* en J. E. MARCUS *sculp.*, April 1815, versehenen, waaronder hunne namen en *Auct. Biograph. Nov. Pictor. et Sculptor. Holland.*

EYNDEN. (HUBERTUS VAN DEN) Aldus staat zijn naam onder zijn portret, door ANT. VAN DYCK geschilderd, en door LUCAS VORSTERMAN gegraveerd, voorkomende in de bekende *Kunstkamer* enz. van A. VAN DYCK, en dus niet VAN DER EYNDE, zooals *Immerzeel*, bij het berigt nopens dien vermaarden Antwerpschen beeldhouwer, hem heeft genoemd.

EYNOUDTS (REMOLDUS of ROMBOUT) is de naam van dezen graveur en niet EYNOEDTS, zooals bij *Immerzeel* vermeld staat. Ik heb dien op zijne prenten zoo gevonden, en bij *Bryan*, *Nagler* en *Le Blanc* wordt hij mede zoo genoemd. Bij den laatste vindt men 18 stuks gravuren vermeld, waarvan 10 stuks naar RUBENS, alle historische onderwerpen.

EYSDEN. (ROBERT VAN) Deze verdienstelijke kunstenaar is naar waarde door *Immerzeel* beschreven, die bij de vermelding van zijne aanvankelijke kunstproeven, deze treurige regelen volgen laat: „ongetwijfeld zou hij, bij zijn gunstigen aanleg en voortgaanden ijver, al spoedig eene waardige plaats onder Hollands kunstenaars bekleed hebben, indien niet eene ongelukkige oogziekte hem in zijne loopbaan had gestuit.” — Niet zonder vreugde, mag ik hier dus opteekenen, dat de heer VAN EYSDEN van die gezigtskwaal gelukkig is genezen, zoodat hij zijn geliefkoosd schildervak weêr met verdubbelden ijver voortzet, en met zijn laatste werk op de Tentoonstelling, te 's Gravenhage, in 1857, daarvan doorslaande blijken heeft geleverd door eene zeer fraaije schilderij, getiteld: *De ondeugende grootvader*, en waarover ik mij volkomen met bet oordeelkundig berigt betrekkelijk die Tentoonstelling in het *Handelsblad* van 29 Mei, 1857, vereenig: „Nr. 139 Goed van kleur en compositie, drukt het tevens des schilders denkbeeld volkomen uit. Die gelukkige vader, die daar zoo ten gevalle van zijn kind op de viool zit te spelen, de lieve moeder, die het kabouterdje laat dansen, terwijl het haar zoo schalksch aanziet, ja, zou willen aanzien, als Grootpapa, niet, om te plagen, zijne hand tusschen de mama en het kindje stak: *die ondeugende grootvader!* Ziedaar een stuk met veel uitdrukking, waarbij men ligto feilen in de teekening hier en daar over het hoofd ziet.” — Ik heb gezien, dat die feilen al zeer ligt waren; doch welke schilderij kan de kritiek in alle onderdeelen der kunst goed doorstaan? — Ik hoop nog velo dergelijke schilderijen van dezen, als het ware, herlevenden kunstenaar te zullen mogen ontmoeten. — In de *Kunstkronijk* is eene fraaije lithographie, naar eene schilderij van hem, in den trant van VAN MEERIS gedacht, zijnde eene schoone, jeugdige *Dame, die op eene guitar speelt*, terwijl een heer, achter haar staande, haar het muzijkblad voorhoudt: eene bevallige voorstelling.

F.

FABER (FRÉDÉRIC THÉODORE) is door *Immerzeel* reeds beschreven; — ik voeg daarbij, dat zijn portret voorkomt in de *Collection des Portraits des Artistes modernes etc.* J. J. ECKHOUD delin. G. P. van den Burggraaf lith., Bruxelles, 1828.

FABER, (JONAN) de Oude. *Immerzeel* zegt van dezen kunstgraveur, dat hij in Engeland heeft gewerkt, en aldaar in 1721 is overleden. Ik voeg er bij, dat hij, volgens algemeene berigten, in Nederland, omstreeks 1650 is geboren, en zijn overlijden, te Bristol, in genoemd jaar, 1721, heeft plaats gehad, maar niet in 1751, zooals *Basan* berigt. Zie *Nagler's Künstler-Lexicon*.

FABER, (JONAN) de Jonge, die ook wel *Frater* (waarschijnlijk als Vrijmetselaar) teekende, wordt bij *Immerzeel* vermeld alleen als graveur in mezzotinto, doch hij heeft tevens ook de schilderkunst beoefend, want ik vond hem in de kunstkamer van *Pictura*, te 's Gravenhage, op den jare 1754, als portret-, landschap- en miniatuurschilder, in het *Ms.* van *Pieter Terwesten*, geboekt; en bovendien onder een *Portret van George II.*, koning van Engeland, in ^o. gegraveerd door PIETER TANJÉ, staat zeer duidelijk J. FABER *ad vivum fecit*. — Hij is, volgens de meeste auteurs, in 1684, in Holland, geboren, en, in 1756, in Engeland, overleden. — Bij *Le Blanc* vindt men zijne graveerwerken vermeld als: 1 uit het *N. Testament*, — 2 *Heiligen*, —

2 *Mythologie*, — 1 *Allegorie*, — 157 *Portretten*, waarbij, onder Nr. 12, *The Beauties of Hamptoncourt*, naar GODFRIED KNELLER, in gr. f^o, en een vervolg van 43 *Portretten*, met opdracht en titel, waarop de woorden: *The Kit-katchub done etc.*; voorts nog 12 stuks *zedes en gebruiken*.

FABER, (MARTINUS HERMANUS) een genoegzaam onbekend kunstenaar, die in het levensberigt van LUDOVICUS FINSONIUS, — Zie aldaar. — als diens vriend en kunstbroeder, voorkomt, en te vinden is in het Brusselsche Tijdschrift *La Renaissance*, vol. XV. p. 106. — Hij is van *Emden* geboortig, of, zoo anderen willen, van *Brugge*, omdat zijne kunst met die school overeenkomst heeft, en hij in dezelfde manier als zijn genoemde vriend, die ook wel zijn leermeester zal zijn geweest, zeer goed schilderde — Het schijnt, dat deze kunst voor hem eene bijzaak was, daar zijn bedrijf hoofdzakelijk als goud- of liever wapensmid vermeld staat. — Zijn portret, even vreemd, als dat van FINSONIUS. — Zie aldaar. — waarvan het de wedergâ is, voorgesteld, wordt gezegd, door den laatstgenoemde geschilderd te zijn. Van onder links in den achtergrond is nog eenigzins in grijs letterschrift te lezen: MARTINUS HERMAN. FABER, *Emdensis Frisius suo se marte effigavit anno 1613*, en van boven regts nog eene inscriptie: *Nulla dris sine linea*.

FABRITIUS. (...) Op dezen naam, zonder doopnaam, komen vele kunstwerken, en wel bepaaldelijk in het historïele vak, door hem geschilderd, voor in de *Catalogussen van G. Hoet*, als: *De onthoofding van Joannes den Dooper*. — *De geboorte van Joannes den Dooper*. — *De geboorte van Christus*. — Een stuk waar *Joseph in de gevangenis* den droom van den schenker en den hakker uitlegt. — Of dit alles nu tot het werk van MARTINUS FABRITIUS — Zie aldaar. — behoort, mag ik als nog niet beslissen, te minder omdat *Pieter Terwesten*, in den *Catalogus-Vervolg op dien van Hoet*, de laatstgenoemde schilderij opvoert, mede zonder voornaam, doch in het *Register* hem JOHAN FABRITIUS — Zie aldaar. — noemt.

FABRITIUS. (JOHAN) In den *Catalogus van Pieter Terwesten*, blz. 489, vond ik, onder „Nr. 18. *Een oud biddend man, zittende bij eene vrouw, die haspelt*; zeer fraai geschilderd, door JOH. FABRITIUS f 50.—” Daar deze schildcrij onder zijn oog, te 's *Hage*, in 1765, verkocht is, zal de naam zeker wel goed zijn, ofschoon hij nog eene historische schilderij, zonder voornaam, in het *Register* op dezen naam vermeldt. Zie op FABRITIUS. (...)

FABRITIUS (KAREL) is reeds bij *Immerzeel* vermeld. In hoeverre hij in perspectief schilderen bekwaamheid bezat, laat zich niet zoo gemakkelijk beoordeelen, omdat hij dit werk gewoonlijk op vaste voorwerpen en gebouwen aanbragt, en het alzoo nimmer in den handel kan voorkomen. Ik laat dus een groot deskundige hier spreken, namelijk, den kunstrijken SAMUEL VAN HOOGSTRAETEN, die desaan gaande, als zijn tijdgenoot, juist oordeelen kan. Over de Perspectief handelende, zegt hij: „FABRITIUS heeft er ook wonderen mede gedaan, gelijk te *Delft*, ten huize van den konstliefdigen heer zaliger *Do. Valentius*, en elders nog te zien is; maer 't is te bejammeren, dat zijn werken niet ergens in een vast koninklijk gebouw of kerke geplaest zijn; want deezen aart van schilderijen bint zich geweldig aan de plaetst daer menze toe maakt.” Zie blz. 274 zijner *Inleiding tot de Hoogeschool der Schilder kunst* enz.; *Rotterdam*, 1678, in 4°. — Bij *Immerzeel* staat slechts ter loops vermeld, dat hij perspectiven en portretten schilderde, zonder meer; maar zijn hoofdvak was het historieschilderen, zoo als ons de lijsten der Verkoopingen, bij *Hoet* vermeld, duidelijk doen zien, en waarvan er met goede prijzen betaald zijn. — *Piorillo* gedenkt hem beter, en noemt al zijne vakken in de kunst, als ook dat de Fransche armée, in 1806, bij het zamenrapen van kunst-

zaken, waaronder zich ook een schoon stuk van dezen meester bevond, voorstellende den *H. Petrus*, daar hij de geheele familie van den Romeinschen *Centurio Cornelius in Caesarea*, welke hij in zijn huis heeft doen ingaan, bij het intreden voor hem ziet nederknielen. Dit stuk was op den *Catalogus* van het *Museum-Napoleon I.*, Nr. 305. Verder zegt *Fiorillo*, dat alle personen, in het stuk voorgesteld, afbeeldingen zijn van eene Hollandsche familie, en dat het veel schoons heeft en voortreflijk bewerkt is. In verscheiden Museums zijn fraaije stukken van hem, als te *Salzthalen*, *Weenen* enz., in welk laatste een stuk onder Nr. 100, hetgeen ons doet kennen, dat hij ook het vak van landschap heeft beoefend, namelijk: „*Un paysage un peu montueux, avec un édifice antique sous de grands arbres etc. auprès duquel passent deux mulets chargés avec leur conducteur.*”

FABRITIUS, (MARTINUS) een onvermeld kunstenaar, die op Frieslands bodem te huis behoort, en van wien wordt opgegeven, dat er van zijn werk eene zeer groote en goede schilderij, te *Gent*, aanwezig is, voorstellende; *De opwekking van Lazarus*, beteekend: MARTINUS FABRITIUS, *Frysius, inventor et pinxit. A^o. 1617.* Deze mededeeling is door Professor *Serrure* aldaar, in het belang van het Friesch Genootschap van Gesch. Oud. en Taalkunde, te *Leeuwarden*, aan den Voorzitter, den Heer *Mr. J. Dirks*, lid van de II. Kamer der Staten-Generaal, aldaar, gedaan, en aan mij, wegens het historisch belang voor mijn Werk, bij zooveel andero mededeelingen, door Jonkheer *Mr. S. W. H. A. van Beyma thoe Kingma*, aldaar, geleverd geworden. In hoeverro nu de werken, welke ik op FABRITIUS (...) — Zie aldaar. — heb beschreven, aan dezen MARTINUS kunnen worden toegekend, (waartoo ik zeer overhel) mag ik als nog niet beslissen.

FAES, (PIETER VAN DER) genaamd LELY, is door *Immerzeel* overgeslagen, waar-schijnlijk, omdat hij te *Soest*, in *Westphalen* — waarover nader — in 1618 is geboren; doch dit is onjuist geoordeeld, want alsdan waren RUBENS noch VONDEL Nederlanders te noemen geweest. *Houbraken* en andero latere schrijvers, waaronder de Germaansche *Fiorillo*, stellen hem onder de Nederlandsche kunstenaars, en zulks to regt, daar zijn vader een geboren Hagenaar was, *Johannes van der Faes*, en zijno moeder, *Abigaël van Vliet*, uit een deftig en aanzienlijk geslacht van *Utrecht* geboren. De oude *Van der Faes* was als *Hoofdman Lely* bekend, in dienst van den Staat, en het was alleen aan het toeval van garnizoensverandering naar *Soest* toe te schrijven, dat zijn zoon aldaar geboren werd. — Reeds zeer spoedig was hij weder in *Holland* terug, en bestelde zijnen zoon bij PIETER FA. GREMBER, te *Haarlem*, waar deze weldra in de kunst zoodanige vorderingen maakte, dat hij op 25 jarigen leeftijd al mogt ondervinden, dat de aanzienlijksten van den lande zijn talent zochten, zoodat, toen Prins Willem naar *Engeland* overstak, om zijne bruid, *Augusta Maria*, — aldus wordt zij genoemd in *J. van Beverwyck's Uitnemetheyt des Vrouwelicken Geslachts* enz. die dit werk aan haar heeft opgedragen, en met hare afbeelding versierd — dochter van Karel I., te huwen, hij den Vorst vergezelde, en aldaar de beeldenissen van het prinslijk paar zoo konstig afmaalde, dat de Koning hem tot zijn hofschilder benoemde. Het wordt echter zeer betwijfeld, of hij dien titel wel heeft verkregen, dewijl, na den val van dien ongelukkigen Monarch, Cromwell, die immers alles, wat tot de Kroon behoorde, verwierp, zich van hem bediend heeft. — LELY, aldaar de werken van VAN DYCK ziende, liet zijne methodo van schilderen varen, en wendde al zijne krachten aan, om den geest van zijn grooten voorganger te volgen, waarin hij bij uitnemendheid slaagde, en welligt heeft niemand na hem dien beter begrepen dan

hij, alhoewel hij het behaaglijke, waarvan VAN DYCK den sleutel bezat, te veel heeft overdreven. — Hij heeft *Engeland* niet verlaten, zoodat het algemeen te *Londen* hem voor een landsman hield. — Na den dood van Karel I. trad hij in dienst van Olivier Cromwell, waar het vlejend talent van schilderen geen ingang vond bij iemand, die nimmer vleide, en ook geene vleitaal duldde. „Ik verlang, — zeide eens de Protector — dat gij mij schildert, geheel zooals ik ben, zonder de minste vleijerij. Let dus wel op al de rimpels, lidteekens en wratten, en op alles wat gij aan mij zult zien, anders zal ik er nimmer een penning voor betalen.” In gelijken toestand als in *Engeland*, had in *Frankryk* een tegenovergesteld geval plaats, tusschen Napoleon I. en DAVID, die door hem verzocht werd, zijn portret te schilderen, weshalve deze den Consul vroeg, wanneer hij daartoe zou willen zitten? — „Waartoe zou dat noodig zijn?” vroeg Buonaparte, wien zoodanig een dwang zou verveeld hebben; — „denkt gij, dat de groote mannen der oudheid, wier beelddenissen wij bezitten, ook daartoe gezeten hebben?” — „Maar ik schilder u voor uwe eeuw, voor menschen, die u hebben gezien, die u kennen: zij zullen uwe beelddenis gelijkend willen hebben.” — „Gelijkend! Het is niet de naauwkeurigheid der trekken, een kleine wrat op den neus, die de gelijkenis uitmaakt; het is het karakter van het gelaat, en wat het bezielt, dat men moet schilderen.” — „Het een belet het ander niet.” — „Zeker heeft Alexander nooit voor APELLES gezeten. Niemand vraagt er naar, of de beelddenissen van groote mannen gelijken: het is voldoende, dat hun genie er levendig in uitkome.” — „Gij leert mij de kunst van schilderen.” — „Gij schertst; hoe toch?” — „Ja, nog nooit heb ik de schilderkunst uit dit oogpunt beschouwd. Gij hebt gelijk. Wel nu, gij zult niet voor mij zitten. Laat mij begaan: ik zal u zonder dat wel afbeelden.” Zie *Leven van den Schilder David enz.; Brussel*, 1826, in kl. 8°, bl. 159. DAVID schilderde nu dat schoone *Portret van den I. Consul te paard*, zooals hij, gerust, op een moedig en wild ros, den berg *St. Bernard* bestijgt, gelijk die afbeelding alom bekend is. — Welk een verschil van geniaal gevoel, bij Cromwell en Napoleon, valt hier op te merken: de eerste, een christlijke stoicijner, de ander een stoicijnsch christen. — Na het herstel der Engelsche kroon, werden aan LELY door Karel II. veel bewijzen van hoogachting geschonken, daar hij hem tot Ridder sloeg en tot Kamerheer — stellig niet van zijn bedkamer, zoo als *Houbraken* meldt — benoemde; ook legde hij hem eene bezoldiging van f 4000 toe. — Op deze wijze leefde LELY in groote weelde, had een aanzienlijk huis, 's winters in *Drurylane*, 's zomers te *Kewen*, hield steeds eene open tafel voor twaalf personen, met heerlijke muziek, in eene nevenzaal, gedurende den maaltijd. Doch bij dit alles bleef hij een voorzigtig man, en verwikkelde zich niet, zoo als zijn voorganger VAN DYCK, in buitensporige uitgaven. Hij was in alle zaken naauwgezet en arbeidde met onvermoeiden ijver, van den vroegen morgen tot 's namiddags vier ure. Een trouwe bediende vertoonde aan personen, die zich door hem wilden doen schilderen, de lijst, waarop de dag en het uur geteekend stond, wanneer zij moesten verschijnen. Verzuimden zij, om op den bepaalden tijd te komen, zoo moesten ze, zonder aanzien van rang of geslacht, naar het einde der lijst worden verplaatst, en alsdan tot de beurt aan hen kwam, wachten. Hij bezat eene kostbare verzameling van schilderijen, teekeningen en andere kunstzaken. — Hij kocht vele stukken uit de nalatenschap van VAN DYCK, uit het kabinet van den graaf van *Arundel*, en behield eene menigte kunststukken uit de rest der verzameling van den hertog van *Buckingham*, die door zijn zoon, Villiers den Tweede, bij hem waren verpand. — Hij is plotseling, terwijl hij bezig was, het portret der hertogin van *Somerset* te schilderen, in

den ouderdom van 62 jaren, in 1680 overleden, en in de kerk van *Covent-garden* begraven, alwaar een gedenkteeken voor hem is opgericht, hetwelk *Gibbons* met zijne buste, en *Flatman* met eene Latijnsche inscriptie versierde. — Hij heeft een groot fortuin nagelaten: alleen zijn kabinet-schilderijen heeft de som van f 312,000 bij den verkoop, die 14 dagen geduurd heeft, opgebragt. — Al de teekeningen, die in zijn bezit waren, zijn met de letters P. L. bestempeld. — Behalve vele portretten, heeft hij ook historięle onderwerpen geschilderd: zoo zijn op *Windsor*, eene *H. Magdalena* en eene slapende *Venus*; in de voormalige verzameling van *Devonshire*, *Jupiter* en *Europa*; bij Lord *Pomfret*, *Simon* en *Iphigenia*; en *Susanna* met de boeven bij den markies van *Exeter* enz. Mr. Paulus Sandby bezat een *Landchap* van LELY, met een *Gezigt op Windsor*; op den voorgrond ziet men Karel II., als hij met zijne hovelingen op de jagt wil gaan; hij-alleen is met gedekten hoofde. — Teekeningen komeu weinig van hem voor, zoodat *Walpole* zelfs maar eenigo schetsen van hem heeft kunnen bekomen. — Aangaande de zoo geheele naamsverandering van VAN DER FAES in LELY, welko laatste alleen in de wandeling bij het algemeen is bekend gebleven, vind ik als oorzaak aangeteekend, dat zijn vader te 's *Hage* in een huis was geboren, waar eene *Lelie*, tot versiering, in den gevel stond; en volgens anderen, dat hij als hoofdman een huis bewoonde, hetgeen eene *Lelie* tot uithangbord had. — Het is hier de plaats, eene opmerking in het midden te brengen, namelijk, of de vermeldo geboorteplaats *Soest*, juist wel die moest zijn, in *Westfalen* gelegen, en waarom niet *Soest* bij *Amersfoort*?— Zijne moeder was immers uit het sticht *Utrecht*. *Houbraken* zegt wel bepaald, dat hij, door hulp van M. TERWESTEN eenigo van zijne, „schoon met der woon afgelegene” geslachtgenooten heeft ontdekt, die hem een juiste geboorte- en sterftijd bij geschrift hebben toegezonden. Nu is de vraag of bij de plaats *Soest*, „in *Westfalen* gelegen”, gevoegd is. Ik heb grond, om daaraan te twijfelen, te meer daar *Houbraken* op eene verwrongene wijze zijnen vader naar die streck voert, om LELY daar het levenslicht te doen zien, en brengt hij verder als bewijs aan, dat de predikant en dichter Johannes Vollenhoven, geboren te *Zwolle*, op de grenzen van *Westphalen* en die gemeenzamen omgang met hem in *Engeland* had, in verzen, welko hij er bijvoegt, zulks bevestigt. Doch geen woord is er dáár van te vinden, terwijl hij niet anders zegt, dan „O LELI, *Londens* dierbaar pant, — En eer van ons geboorteland.” enz. Verder zegt *Houbraken* ook, dat de Engelscheu zich de eer zijner geboorte toeëigenen; waar staat dat geschreven? In tegendeel; *Walpole* wijst zelfs 's *Gravenhage* als zijne geboorteplaats aan, en zegt verder, dat SAMUEL VAN HOOGSTRAETEN hem mede verkeerdelijk den *Gelderschen* LELY noemt. Het is dit berigt, dat mij opmerksaam heeft gemaakt, en mij mijne bedenkingen hier in het midden doet brengen. HOOGSTRAETEN, LELY's tijd- en kunstgenoot, de deftige kunstenaar, die aan alle vorstlijke hoven, door hem bezocht, met eere werd overloden, en, in *Engeland* zijnde, met LELY, zeker, bevriend was, is het, die in zijn Werk: *Inleiding tot de Hoogeschool der Schilderkunst* enz., op bl. 234, over de ongelijke fortuin der kunstenaars sprekende, zegt: „Maar anderen heeft een los penseel groot voordeel ingebracht, gelijk onzen *Gelderschen* LELY, wiens aerdich toegetakeldo konterfytself tot *Londen* genoeg betoonen, dat hy een schoone LELY in de kunst is.” Hier immers wordt het tegendeel aangevoerd, en deze is de oudste bron, die voor hem het geboorteland aanwijst, waar *Soest* met een grooten trek onder begrepen is, als in *Gelderland* te zijn gelegen. Dit komt mij even aanneemlijk voor, als het berigt bij *Houbraken*, die welligt geen ander *Soest*, dan dat in *Westfalen* ligt, gekend heeft. Deze beide opmerkingen zullen alzoo aanleiding kunnen geven, om hieromtrent nader be-

scheiden uit te lokken, die of het een, of het ander zullen bevestigen. — Hier moet ik nog bijvoegen, dat op het daarbij gelegen Jagthuis *Soestdijk*, hetgeen veel door den Prins van Oranje bezocht, en later door koning Willem III verbouwd werd, de oude *Faes* wel gedurende dien tijd met eene bezetting voor de wachten aldaar kan hebben vertoefd, en, naar de gewoonte van dien tijd, het gansche huishouden mag hebben meêgenomen, en dat er toen alleen te *Soest* verblijf kon gevonden worden, en zijne vrouw alzoo dáár bevallen kan zijn. — Van het Portret van den Ridder PIETER LELY gaan er onderscheidene in plaat uit, zoo als dat in *Houbraken*, *d'Argenville*, *Descamps* enz. voorkomt. De werken van LELY komen zelden op openbare veilingen, voor. — Eene Teekening door hem, zijnde *Drie ridders der orde van den Kouseband, in volle costuum, met al de daarbij behoorende attributen*, fraai en breed geteekend, op blaauw papier, met zwart krijt, en met wit gehoogd, gold *f* 100.— op de verkooping van *Verstolk van Soelen, te Amsterdam*, in 1847.

FALCK of VALCK. (JEREMIAS) Hoewel van *Dantzig* geboortig, in 1629, en aldaar, in 1709, overleden — en zoowel te *Parijs*, *Kopenhagen*, *Stockholm* als ook veel te *Amsterdam* gearbeid, en, waarschijnlijk, zijne studiën aldus voortgezet hebbende, — verleen ik hem echter hier eene plaats, als een zeer bekwaam graveur en etser, te meer daar er veel van zijn werk in ons land aanwezig is, door hem ook naar Vlaamsche en Hollandsche meesters gesneden, waaronder uitmunt de groote *Kruisiging naar A. VAN DYCK*, — *Johannes prediking in de woestijn naar A. BLOEMAERT* enz. — Zoo bezit ik ook van hem de *Kruisdraging met de H. Veronica*, door P. VERONESE, J. FALCK, *sculpsit*; bij *T. de Wit*, te *Amsterdam*, uitgegeven. Hiervan bezit ik een proefdruk vóór het onderschrift, fraaije prent in plano-formaat. — Bij *Le Blanc* vindt men niet minder dan 153 stuks zijner graveerwerken van allerlei aard beschreven, waaronder 70 *stuks portretten*. — Het zou mij niet verwonderen, dat de bekende graveur GERARD VALCK van *Amsterdam*, zijn tijdgenoot, tot zijn geslacht behoort. — Zie aldaar.

FALCKENBORG. (LUCAS VAN) Zie bij mij op WALCKENBOURG (LUCAS A) en VALCKENBORG. (LUCAS VAN)

FALENS, (CAREL VAN) bij *Immerzeel* vermeld als KAREL FALENS, doch de naam, hier aan het hoofd geplaatst, is die, zoo als ik hem heb gevonden onder eene schoone Gravure van LE BAS, naar eene schilderij van hem, voorstellende een *Landschap met vee*, volkomen in den trant en stijl van N. BERCHEM, zoodat ik op het eerste gezigt dezer prent vermeende, of de graveur zich soms ook vergist had. — Schilderijen komen hier te lande weinig van hem voor, maar wel in *Frankrijk*, zoo als er eene staat vermeld in den Catalogus der Kunstnalenenschap van *le Comte Despinoy, Paris*, 1850, onder Nr. 337: CHARLES VAN FALENS. *Né a Anvers, 1684. Mort en 1733. Le Cerf et la Biche aux abois*, h. 48. l. 68. *Toile*. In deze rijke verzameling komen niet minder dan 945 schilderstukken van bijna alle bekende Scholen voor. — Zijne werken zijn in *Frankrijk* zeer in prijs verminderd. *Gault de Saint-Germain* meldt (1818), dat de prijs voor zijne werken, die met *f* 500. werden betaald, tot *f* 100 ja tot *f* 50 gedaald is. Sedert dien tijd heeft de Fransche geestontwikkeling ook in dit vak van kunst reuzenschreden gemaakt, hetgeen de verdienste van dezen navolger zeer heeft overschaduwd. — Nog vond ik in den *Catalogus* der Verkoop, te *Amsterdam* gehouden, van *Hendrik Reydon*, 1827, op blz. 56, Nr. 6: *Een gezelschap Heeren en Dames, uitgaande ter Valkenjagt. Meesterlijk met O. I. inkt* door R. FALENS. Deze R zal waarschijnlijk wel eene K moeten wezen.

FALENS. (J.) In eene kunstverkoop van *C. H. Schultz*, gehouden te *Amsterdam*, 1827, komt voor, onder Nr. 30 van den *Catalogus: Een man te paard*

voor een boerenhuis, waarbij eene vrouw met een kind en een meisje, uitvoerig behandeld door J. FALENS, h. 2 p. 6 d., br. 3 p. 5 d. Het genre is als dat van den reeds bij *Immerzeel* beschreven KAREL FALENS, doch of het welligt écu-en-dezelfde persoon moet zijn, kan ik nog niet beslissen.

FALUSE. (AERT VAN DEN) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: „A AERT VAN DEN FALUSE païé pour VI jours qu'il a ouvré comprins sa venu et allé a X S. pour jours LX S.” Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder van *Leuven* verrigt, voor het groote feest van het Guldenvlies te *Brugge*, op DARET (JAQUES) en REGNAULT. (AMAND)

FARGUE (J. L. LA) was een kunstgraveur en, waarschijnlijk, een broeder van PAUL CONSTANTIN, hetgeen daaruit is af te leiden, dat hij gelijktijdig, in 1752, met hem, ook eenige schildersportretten in etsmanier in het koper heeft gebragt, die onder zijne werken, op zijnen naam vermeld, voorkomen. — Zie aldaar. —

FARGUE (JACOB ELIAS LA) was een broeder van PAULUS CONSTANTIN, voor wien het artikel aangaande diens kunstbedrijf, bij *Immerzeel* vermeld, geheel geldende is, volgens *Pieter Terwesten, Ms.*, die zijn tijd-, stad- en kunstgenoot was, en hem ook opvoert, als ten jare 1761 in de *Kunstkamer van Pictura te 's Gravenhage* als stads- en landschapschilder ingeschreven. In de nagelaten verzameling van den beroemden kunstminnaar *Gerard Hoet den Jonge*, in 1760, te *'s Hage*, verkocht, waren onder de 228 nummers van schilderijen niet minder dan dertien stukken van dezen meester, alle stads- en dorpsgezigten, in en om *'s Hage, Leyden, Delft enz.*

FARGUE, (KAREL LA) jongste broeder van PAUL CONSTANTIN LA FARGUE, bij wien hij het onderwijs in de kunst genoten, en ook vele teekeningen vervaardigd heeft, zoo als hij in den jare 1767 nog op die wijze bezig was, volgens *Pieter Terwesten, Ms.*, die hem ook opvoert als ten jare 1768 in de *Kunstkamer van Pictura, te 's Gravenhage*, als stads-, landschap- en gezelschapsschilder ingeschreven.

FARGUE (MARIA LA) is reeds bij *Immerzeel*, als schilderesse van binnenhuizen met figuren, vermeld. Hierbij laat ik volgen, dat zij zich ook met het teekenen van geschiedkundige voorvallen uit haren tijd heeft onledig gehouden, die door F. H. K. in het koper zijn gebragt, als: *Pleytige Deputatie aan Z. D. H. Willem den V. alwaar de Acte van garantie of vernieuwing van het Erfstadschoudererschap door zeven heeren uit de Algemeene Staten werd overgegeven op de Oranjezaal, den 10. Julij, 1788.* — *Heugelyke ontmoeting van H. K. H. Mevrouw de Princesse van Oranje enz. met Zijne M. den Kon. van Pruissen, Frederik den III., te Cleve, op den 9. Julij, 1788*, en een minder bekend voorval, dat hierdoor voor de geschiedenis bewaard is gebleven, namelijk: *Gedenkwaardig tafereeltje van den Jager van den Franschen Ambassadeur den Graaf de St. Priest, alwaar hij tweekinders met zijnsabel quetst op de turfmarkt in 's Hage, den 6 Julij, 1788*, waar heel wat opschudding zich vertoont, allen h. 85. br. 140 ned. Daar ze gevouwen zijn geweest, zoo komt het mij voor, dat zij voor een Jaarboekje of Almanak van *F. Crajenschoot*, te *Amsterdam*, hebben gediend; zij zijn niet fraai.

FARGUE (PAUL CONSTANTIN LA) is bij *Immerzeel* als schilder en teekenaar van landschappen en stadsgezigten enz. beschreven, en dat hij ook enkele prentjes heeft geëst; doch er wordt niet gemeld, dat hij in het vak der graveerkunst zich verdienstelijk heeft gemaakt, zoo als blijkt uit de volgende werken: afbeelding van *Het eerste tmeel der nieuwe gebouwde Schouburg te 's Hage*, naar de teekening van J. VAN DER WALL, door hem gegraveerd; *Gezigt van den nieuwen uitleg*

naar de Middenste-Boschbrug en het Giethuis, in 's Hage, 1764, door hem *Pinxit et sculps.* hetgeen in die soort van voorstellingen fraai is te noemen. Dergelijke geschilderde onderwerpen waren er niet minder dan *veertien stuks* op de verkoo- ping te *s' Hage*, in 1760, nagelaten door den kunstminnenden *Gerard Hoet Junior*; en, wat meer is, zoo blijft het te verwonderen, dat er niet dan slechts met een paar woorden, bij *Van Eynden* en *Van der Willigen*, melding wordt gemaakt van een veel omvattend graveerwerk, door hem volbragt, zijnde het bekende groote Altaarstuk van ANTONIE VAN BLOKLAND van *Montfoort*, met twee deuren, zoo binnen als buiten beschilderd. Deze gravure, zonder de marge, bestaat uit drie plano bladen, elk groot ongeveer 6 palmen vierkant, die zeer stout zijn gesneden en met de naald opgewerkt. Het hoofd- of middenstuk stelt voor *De Hemelvaart van Maria*; op de binnenzijde der deuren *De Ontfangenis van Maria*, en *De aanbidding der Herders*; — aan de binnenzijde *Maria met het kind Jesus op de wolken*, — en den *Aartsengel Gabriël met St. Bartholomeus*, waarvoor een *geestelijk heer ligt geknield*, die de schenker van het stuk is, daar zijn wapen op het kleed van den bidstoel is afgebeeld. — De groote prent, *Het IJsvermaak, te Rotterdam*, in 1763, voorstellende, heeft hij naar het leven geteekend en de gravure opgedragen aan den toenmaligen Prins van Oranje, Z. D. Hoogheid Erfstadhouder, die met zijne koets, met zes paarden bespannen, op het ijs rijdt, gelijk in de prent is te zien. — Vele portretten van schilders zijn door hem en J. L. LA FARGUE geëetst, die voorkomen in het Werk: *Toneel der uitmuntende Schilders van Europa enz.* 's Hage, 1752, waarvan slechts één deel in 8°. is versehenen, en meer andere werken, zoodat men hem in de graveerschool wel gedenken mag. — In 1761 is hij in de *Kunstkamer van Pictura, te 's Gravenhage*, als stads- en landschapschilder, en broeder van JACOB ELIAS ingeschreven, volgens *Pieter Terwesten, Ms.*

FAUCHIER. (N.) Bij *Weyerman, dl. IV, bl. 98*, vond ik dezen als zijn tijdgenoot vermeld, geboren te *Bergen op Zoom*, en zoon van een kunstenaar, „die hem onder die leertucht treffelijk vorderde en nog grooter Meester zou zijn geworden, byaldien hy geen grooter tal grilzieke luimen had gehad, als 't hoorde.” — Hij heeft alle soort van kunstvakken beoefend, en op het laatst ook voornamelijk tapijten met lijmverw, met geschiedenissen, jagten, met levensgrootte beelden enz. gemaakt. — *Weyerman* prijst hem zeer als een bekwaam teekenaar, die echter aan lager wal was gekomen, en dien hij te *IJsselstein*, ontmoette, waar hij zich had neêr gezet, en druk met zulke tapijten bezig was. Kort daarop voor zaken naar *Amsterdam* gereisd zijnde, „viel hij op een duisteren avond in 't water en verdronk.” — De voorletter N is bij *Weyerman* de aangenomen aanduiding van de bij hem onbekende doopnamen. — Deze FAUCHIER is, meer dan waarschijnlijk, de zoon van BARTRAM DE FOUCHIER van *Bergen-op-den-Zoom*, en aldaar overleden, 1674, en die bij *Immerzeel* verkeerdelijk BERTRAND FOUCHIER genoemd wordt. Hij was geen tijdgenoot van *Houbraken*, maar wel van *Weyerman*. Wie heeft nu den naam juist geboekt?

FAYD'HERBE. (LUCAS) Deze beroemde kunstenaar is door *Immerzeel* naar waarde vermeld. Echter moet ik teregtwijzen, dat zijne vrouw niet *Maria Snijers*, maar *Smeyers* genaamd was, met wie hij den 1. Mei, 1640, huwde, en dat hij niet in 1694, maar in 1697, is overleden, volgens de aantekeningen van den geleerden *Emile Gachet*, in zijn voor de geschiedenis zoo belangrijk Werk: *Lettres inédites de Pierre Paul Rubens etc., Bruxelles*, 1840, in 8°. medegedeeld, en bij wien men verder drie Brieven vindt aan zijn vriend FAUD'HERBE (*sic*) geschreven, waarvan er één reeds in het *Gulden Cabinet van De Bie* voorkomt, en bij *Immerzeel* is aangehaald. De twee volgende zijn zoo eigenaardig en belangrijk, dat ik ze hier

bij voeg, als één, geschreven „*ut Antwerpen, den 9 mei, 1640.* Myn Heere, Ick hebbe seer gheyrne verstaen, dat Ul. op meydag den mey geplandt heeft in Ul. alderliefstems hof, ick hope dat hy wel sal gewast hebben ende vruchten sal voortbrengen tot synder tyt. Ick ende myn huysvrouwe, met beyde myne sonen wenschen Ul. ende aen Ul. alderliefste, alle geluck ende volkomen langdurig contentement in den houwelycken staet uyt ganscher harten. Het kindeken van ivoir en heeft geen haest; want Ul. nu ander kinderwerck van meerder importantic onder handen heeft. Toch Ul. overcomste sal ons altijd seer aengenaem wesen. Ick meynde dat myne huysvrouw sal binnen luttel daeghen tot *Mechelen* comen, om naer *Steen* te gaen, ende dan sal sy het geluck hebben van Ul. mondelinghx geluck te wenschen. Daer en tusschen, sal Ul. believen myne hartelycke groetenissen te doen aen Monsieur Ul. schoonvader ende Jouffrouw Ul. schoonmoeder, die, ick hope, daegelyckx sullen meer en meer vreught liebhen in dese alliancie, doer Ul. goet comportement; tselve wensche ick aen Monsieur en Jouffrouw Ul. vader ende moeder, die in haer vuyst moet lachen, omdat de ryse van *Italien* verstoort is, ende dat, in plaetse van haeren lieven soon te missen, noch een dochter daertoc gheconquesteert heeft, die haer haest grootmoeder maeken sal, met Godts hulpe. Waermede ick blijve voor altijd uyt ganscher harten,” enz.—

De volgende Brief leert ons, dat RUBENS al de werken van zijne hand niet in zijn atelier, maar soms in eene bijzondere bewaarplaats had, opdat daarover elk zijn oog niet had, bij zijne afwezigheid. FAYD'HERBE was niet de kunstenaar van zijn vak, en het schijnt uit den brief te blijken, dat deze het vertrouwen desaan-gaande volkomen van hem had verkregen. Deze brief schreef hij van zijne heerlijkheid *Steen*, alwaar hij dus óók zijne werkplaats had, en luidt als volgt: „*Steen* 17 Aout, 1638. Mon cher et bien aimé LUCAS. — J'espère que celle-ci vous trouvera encore à *Anvers*, car j'ai grandement besoin d'un panneau sur lequel il y a trois têtes de grandeur naturelle, peintes de ma propre main, savoir un soldat en colère, ayant bonnet noir sur la tête, et deux hommes pleurant. Vous me ferez un grand plaisir de vouloir m'envoyer tout de suite ce même panneau, ou bien si vous êtes près de venir vous-meme pour mol'apporter, vous ferez bien de le couvrir d'un of deux mauvais panneaux pour le conserver, afin que l'on ne puisse le voir en route. Il nous semble étrange que nous n'apprenions rien des bouteilles de vin d'Ay; car celui que nous avons apporté avec nous est déjà épuisé. Sur quoi je vous souhaite une bonne santé, de même qu'à Catherine et à Suzanne, et je suis de tout mon cœur etc. Ps. Prenez bien garde, avant de partir, que tout soit bien fermé, et qu'il ne reste point d'originaux, soit tableaux, soit-esquisses dans l'atelier, Rapellez également à Guillaume le jardinier, qu'il doit nous envoyer en leur temps des poires de Rosalie et des figues quand il y en aura, ou quelque autre chose d'agréable.” — Zijne werken worden hoog geacht, en, dewijl ze wijd en zijd verspreid zijn, zoo komen ze weinig voor, en worden alsdan onder die van hooge waarde gerekend. Zoo bezit de heer *De Nelis*, te *Antwerpen*, van zijne hand, een *ivoren vaas*, waarom, in half verheven beeldwerk — demi-bosse — de geschiedenis der kopereu slang, naar de teekening van RUBENS, overkünstig is vervaardigd. Op het deksel dezer vaas prijkt een beeld, Samson, die een leeuw verscheurt. — Zijn oorspronkelijk portret door LUCAS FRANÇOYS *den Oule*, gezegd FRANÇOIS, berust in het Kon. Museum te *Brussel*, en eene zeer fraaije gravure, door PET. DE JONE, naar G. COQUES *pinx.* vindt men in *De Bie, Gulden Cabinet.* — Verder kan men nog afzonderlijk nazien: *Notice sur la vie et les ouvrages de LUCAS FAYD'HERBE, sculpteur et architecte Malinois, par Ad. Vanderpoel. Avec le portrait lith. et facsimilé de FAYD'HERBE, Malines, 1854, in 8°.* — Ten slotte

voeg ik hierbij, dat het mij niet zou verwonderen, als *Hendrick Faydherle*, facteur van de Rederijkerskamer, te *Mechelen*, de vader was van onzen kunstenaar: immers, in 1620 vind ik hem als zoodanig vermeld. Zie *De Navorscher*, VII. Jaarg., bl. 62.

FEBRE of LEFEBURE, (VALENTIN LE) schilder en kunstgraveur, werd, in 1642, te *Brussel*, geboren. Hij hield zich langen tijd te *Venetïë* op, en verwierf aldaar eenigen naam als schilder, doch dien hij als graveur niet handhaafde. Hij is omstreeks 1700 overleden. — Hij schilderde in den trant van PAUL VERONESE, wiens gelukkigste kopiïst, zegt de Abt *Lanzi*, III. dl., hl. 275, hij geweest is. Zijne kleine schilderijen zijn bijzonder gewild, als krachtig in de verwen en zeer goed uitgevoerd. Zijne gravuren evenwel zijn, zonder harmonie en effect, gemaniëreed, doch, hier en daar, niet zonder sporen van geest bewerkt. — Hij etste naar onderscheiden teekeningen van TITIAAN, GIULIO ROMANO en anderen. Naar TITIAAN graveerde hij met G. SEUTER den *H. Hiëronymus in een Landschap*, eenen ander *Landschap*, waarin links een dorp, waar een paard gevoederd wordt, beiden in gr. f^o. — Hij heeft eene verzameling gravuren uitgegeven, onder den titel van *Opera selectiora quae TITIANUS VECELLIUS et PAULUS CALLIARI inventarunt et pinxerunt. Venet; 1680, in gr. f^o.* in mijn bezit. — Zie *Nagler, Künstler-Lexicon*, die tevens 42 stukken zijner graveerwerken beschrijft.

FEBRE. (WILLAUME LE) In de L-Vrouw kerk, te *Halle*, in *België*, is een uitmuntende koperen doopvont, met vele figuren en lofwerk bewerkt, die tot de merkwaardigste bijdragen behoort van de drijf- en beitelkunst in koper, uit die eeuw, in *België* voorhanden. Het opschrift doet ons het één en ander kennen: CET FONS FIST WILLAUME LE FEBRE, FONDEUR A TOURNAY, L'AN MIL CCCC XLVI. — In het stadje *St.-Ghislain*, is een voortreffelijk bewerkte *lezenaar*, die door hem in 1442 werd vervaardigd. Zie *Splendeur de l'Art en Belgique*, bl. 259 en 401.

FEDDES, (PIETER) of PIETER VAN HARLINGEN. Zie over den naam FEDDES bij mij op HARLINGEN. (PIETER VAN) — Deze wordt bij *Immerzeel* alleen als portret- en historieschilder vermeld, en dat het ook schijnt, dat hij op glas gewerkt en prenten in aquatinta (?) vervaardigd heeft, doch niet dat hij een graveur en etser geweest is. Zijne voornaamste gravure is het zeldzame portret van den in zijn tijd vermaarden *Johannes Bogerman*, President der Dordrechtsehe Synode, in 1618 en 1619, door hem, *Ad vivum pinxit sculp. et excud.* 1620, zoo als zulks onder de plaat staat. — Zie *Weigel, Kunst-Catalog*, Nr. 16, S. 59. Ook is er van hem nog een *idem* portret in klein formaat. — Zeer vrij en los is het portret geëtsd in 4°. van *Martinus Hamconius etc. etat LXX.*, in een geartoucheerd ovaal gevat, waaronder een vierregelig Latijnsch vers van *P. Winsemius*, beteekend P. HARLING fecit et dedit. Dit behoort, waarschijnlijk, bij het lager vermelde boekwerk. — Hij heeft ook de meeste platen gegraveerd in het folio-werk: *Cronycken van Vriesland van Pieter Winsemius; Franeker*, 1622. De figuren der Friesche Vorsten zijn zeer theatraal voorgesteld; zij ademen eene school als die van BARTHOLOMEUS SPRANGER, maar zijn niet door hem gesneden, en sehijnen ééne lange plaat te zijn geweest, die in stukken is gesneden, om voor dit Werk te kunnen gebruikt worden, bij elke afdeling. Over het geheel genomen, strookt dit zeer met den geest dier oude reuzengeschiedenis. — Nog vond ik in den *Catalogus van den Kanonik Pieter Wouters, Brussel*, 1797, blz. 321, Nr. 141: *Mart. Hamconii Frisia etc. ou les Héros de la Frise en 55 p. gravées à l'eau forte par P. VAN HARLINGEN, etc. Discours en latin à Franeker*, 1620, in 4°. Nog eene uitgave, *Amsterdam, apud J. Janssonium*; 1623, in 4°. 52 platen, en op blz. 328, Nr. 211: *Les quatre Evan-*

gelistes à l'eau forte par P. VAN HARLINGE. — Verder bij *Brulliot*, in zijn *Catalogue d'Estampes*, p. 264, Nr. 2630: „*PIERRE van Harlingen, nommé FEDDES. La Charité, figure debout entre deux enfans et en tenant un troisième dans ses bras; à droite et à gauche des troncs d'arbre et au milieu du bas le chiffre de l'artiste, avec le mot FECIT. Plus bas l'adresse de BERENDRECHT et celle DE KLOETING. Eau forte en petit f.* — *Romberg* meldt nog, dat hij, naar eigen vinding, heeft gesneden *den dood der II. Maagd*, in 1612, in 8°. oblong; *de Evangelisten, aan eene tafel gezeten*, 1613, en een *Johannes met pen en boek* in 4°. enz. — Nog vond ik *Uytwaert van Willem Ludwich Stadholder van Friesland* enz. in 1620, door P. HARLINGENSIS en C. J. VISSCHER, in 4 bladen, breed f°. met hoogst zeldzaam, zwart, doorlopend bovenschrijf, en afzonderlijk boekje van 15 bladz. br. 12°. zijnde eene uitvoerige beschrijving en lijkverzen. Dit boekje is in drie bladen, ongevouwen, onafgesneden en uiterst zeldzaam. Zie *Catalogus van Portretten van Frederik Muller, Regeringspersonen*, Nr. 425. — Ik bezit een portret, hetwelk ik ook bij anderen heb gezien, dat onzen FEDDES moet voorstellen, en dus door mij, als eene bijzonderheid, in mijne uitgebreide verzameling van schilders-portretten eene plaats had. Het is zonder naam van graveur, noch met den zijnen aangeduid, doch allleen met oud schrift van achter als zoodanig geheeten. Ik moet hier echter, tot waarschuwing voor de medbezitters daarvan, berigten, dat ik heb gevonden, dat het niemand anders is dan *Casparus Coolhazius*, die in de uitgave der Professoren van *Leyden*, bij *P. van der Au*, aldaar, in gr. f°, doch als eene kopij daarvan, voorkomt.

FEDDES. (S...) Er is een kunstenaar van dezen naam, die, waarschijnlijk, in *Friesland* to huis behoort, bekend door een *Vruchstuk*, hetwelk de landschap- en beestenschilder WEGENER, te *Dresden*, bezit. Het is schoon en in den smaak van DE HEEM gecomponeerd en geschilderd, met den naam van S. FEDDES er op.

FEE. (JONKER FLORIS DE LA) Van tijd tot tijd worden er kunstwerken aange- troffen, waarvan de makers nergens geboekt staan; eveneens zou zulks het geval kunnen zijn met den hier genoemde, hoewel er geen werk alsnog van hem bekend werd. Hij is, waarschijnlijk, een Hagenaar geweest, omdat hij, ook in 1665, nog als confrater of medlid der *Haagsche Gildekamer van Pictura* voorkomt; en het is zeker, dat hij als een kunstenaar bekend gestaan moet hebben, bij de oprigting van gemeld Gild, in 1656, dewijl hij aldaar voorkomt onder de *zeven- en-veertig kunstenaars*, die het hebben opgerigt. Ms. van *Pieter Terwesten*, die hem ook aanvoert als lid daarvan, op het jaar 1657 ingeschreven.

FEIJENS. (P. J.) Deze bekwame beeldhouwer, te *Turnhout*, is aldaar, den 6. November, 1854, overleden. Naar de werken te oordeelen, die door hem reeds in 1811 op de Tentoonstellingen werden geleverd, zooals de *Buste van Napoleon*, op die te *Brussel*, mag men nagenoeg den ouderdom afleiden, dien hij kan hebben bereikt.

FEISEN. (...) *Nagler*, in zijn *Künstler-Lexicon*, zegt, dat dezo „een kunstschilder was te *Luik*, zooals *Meusel*, in zijne *Miscellen*, XV., bl. 148, vermeldt. In de *Magdalenakerk* dier stad is de *Geschiedenis dezer Heilige*, en de *Kruisiging van Christus*, door hem geschilderd. Meerdero narigten konden wij over hem niet bekomen.”

FEITAMA, (SYRRAND) een Nederlandsch dichter, werd, in 1694, te *Amsterdam*, geboren, en tot den handel opgeleid, doch geen lust in dat vak hebbende, welks voordeelen hij, uithoofde van ouderlijken rijkdom, ook niet behoefde, wijdde hij zich naderhand aan de dicht- en teekenkunst. Vele ordonnantiën voor prenten van zijne uitgegeven Werken heeft hij-zelf geteckend en zijn goed

geordonanceerd. Zijne kunstvoortbrengselen staan bij voornamc liefhebbers in achting, zoo als bij *Jacob de Vos*, in wiens *Catalogus*, — Teekeningen — *Amsterdam*, 1833, op blz. 8, voorkomt: *Een landschap van eene hoogte te zien. Met kleuren, door s. FEITAMA*. — Hij is, in 1758, met roem ten grave gedaald. Zijn gewone zinspreuk was: *Studio Fovetur Ingenium*, dat is: *door oefening wordt het verstand gekweekt*, waarvan de eerste letters der woorden s. F. I. zijnen naam, SYBRAND FEITAMA *Izaakszoon*, te kennen geven. — Ook *Ploos van Amstel*, zijn tijdgenoot, heeft van zijne kunst bezeten, zooals in den *Catalogus* van diens nalatenschap werd gevonden, op blz. 21, Nr. 41: *Een Brabandsch landschap, gestoffeerd met verscheiden beelden en paarden, uitvoerig met waterverwen door s. FEITAMA, naar den fluweelen BREUGEL*. — Later zag ik nog, dat er reeds van zijne kunst in de beroemde verzameling van *Van der Marck, te Leyden*, verkocht te *Amsterdam*, in 1773, voorhanden was, onder Nr. 395 van den *Catalogus van Teekeningen*: „*Een bergachtig landschap met geboomte en gebouwen, in het midden een weg, waarop eenige karren en koetjes voortgedreven worden enz. Uitvoerig met waterverf geschilderd, naar MOMPEN*,” — en Nr. 296, wcderga, naar BREUGEL, zijnde *Een korenoogst*, met zittende, staande en werkende beeldjes, boerenwagens enz. — Zijn portret, op 56 jarigen leeftijd, is door H. POTHOVEN, in 1751, getceekend, en in 1760 door J. HOUBRAKEN uitmuntend gesneden, in 4°. — In *Nagler's Künstler-Lexicon*, vindt men hem met een paar regels vermeld, en dat hij omstreeks 1716 bloeide, dus pas 22 jaren oud. — Hij voert hem nogmaals aan, als een ander persoon, op FEYTEMA, of FEYTAMA, doch met dezelfde aanwijzing zijner kunst.

FELAERT. (DIERICK JACOBS) Toen *Guicciardyn* zijne *Beschryving der Nederlanden, Arnhem*, 1617, omstreeks 1566, schreef, noemde hij, in het artikel *Antwerpen*, onder de oudste en eerste glasschilders: „DIERICK JACOBS FELAERT, groot meester ende aerdich van vinden;” — en in de Fransche uitgave van 1613 staat: *maestre très-excellent et de grande invention.* — *Nagler*, in zijn *Künstler-Lexicon*, die hem ook uit genoemde bron opvoert, schrijft zijn naam THEODOR JACOBS FELART, en zegt, dat deze kunstenaar niet bekend is, er bijvoegende of er ook welligt WILLAERTS moest geschreven zijn? Ik mag vragen, waarom? Want hoeveel namen van kunstenaars, die in het duister lagen, zijn er reeds in onzen tijd ontdekt, die, alhoewel ze niet bekend waren, en er geene werken als nog van hen zijn aan te wijzen, toch hebben bestaan.

FELEM, (GERARD DE) van *Luik*, waar hij omstreeks 1427 bloeide, was een ervaren kunstrijver in metalen. Alhoewel zijne werken weinig bekend zijn, is het echter zeker, dat hij wegens zijn talent in het genoemde kunstvak eene groote vermaardheid in zijn vaderland heeft verworven. Zie *le Comte de Becdchièvre, Biographie Liégeoise etc. Liège*, 1837, in 8°. anno 1427. — Hij wordt bij *Immerzeel* slechts genoemd.

FELLINGA (...). Deze meester is gerangschikt onder de oude school in den *Catalogus* der kunstverkoopng, te *Leeuwarden*, in 1846, van *Vegelin van Claerbergen*. Onder Nr. 37 was van hem: „*Eene fruit- en groenteverkoopster in Friesch costume, allerbevalligst voorgesteld. Zij schijnt een mandje met kersen ten verkoop aan te bieden; h. 1 el, 30 dm. br. 1 el, 3 dm. doek.*” — Uit de voorstelling en het zeldzame dezer kunst zou men genegen zijn, af te leiden, dat hij — of welligt zij — een Friesche kunstliefhebber kan geweest zijn.

FENA (G. G.) Zie op FENAEM. (G. GERRITZ. VAN)

FENAEM (G. GERRITZ. VAN) is een kunstgraveur geweest, die voor boekwerken vele prenten heeft vervaardigd, als voor *Oeffening en Konst des Rydens*,

enz. door *Christophorus Lieb*, tot *Utrecht*, by *J. Ribbius*, 1671, in f°. Vele kleine tafereelen uit dat bedrijf komen daarop voor, die in hunne soort voor zoodanig werk fraai zijn te noemen, en waartoe de teekening, door (ZACHARIAS) WEBBERS gemaakt, waarschijnlijk, veel heeft bijgedragen, want een portret, door hem gesneden, zijnde een grooter onderwerp, in *Balen, Beschryving van Dordrecht, I. Deel*, blz. 220, te weten, dat van *Overstege*, is verre van fraai te noemen. — Ook heeft hij den *Titel* gesneden voor de *Dordrechtse Arcadia*, 1663, in 12°. waar zijn naam voluit staat, dien ik hier heb gebruikt, daar hij ook wel alleen met G. O. FENA teekende, zooals dit onder het gemelde portret voorkomt, en hierdoor soms ook wel als een ander graveur vermeld wordt.

FERDINAND. (...) Een *Vanitas* van FERDINAND was op eene kunstverkoopung te *Amsterdam*, in 1707. Zie *Hoet*, I. dl., blz. 110. Meer weet ik tot nog toe van dezen meester niet. — Jammer is het, dat hierbij geen voornaam staat vermeld; welligt is het dezelfde als M. FERDINAND, — Zie aldaar. — dewijl de aard van het onderwerp, een *Vanitas*, geheel tot den smaak der XVI. en XVII. eeuw behoort.

FERDINAND. (M.) Het uitmuntend portret van den beroemden kunstenaar PETRUS DE JODE, *den Oude*, door zijn zoon van dien naam gegraveerd, is door hem geschilderd. Het komt voor in *De Bie, Gulden Cabinet*. — Doch de eerste uitgave dier portretten is reeds twaalf jaren vroeger, dan door *De Bie*, in 1661, uitgegeven, bij *Jean Meyssens*, — Zie aldaar. — te *Antwerpen*, onder den titel van *Image de divers hommes d'esprit sublime etc.*, zoodat men den naam van dezen portretsbilder gerust kan aannemen, daar de beide DE JODE's hierin geene fout zullen hebben begaan. — Hij is, waarschijnlijk, een Nederlander, want ik vind bij geen auteurs over vreemde kunstenaars, evenmin als bij de onze, dien naam vermeld. — Zie op FERDINAND. — De naam LOUIS FERDINAND komt wel voor bij *Pilkington*, als een Fransch portretschilder, en wordt ook bij *Heller* en anderen als zoodanig, en als graveur, geboren 1612, overleden 1698, vermeld, van wien men eene fraaije gravure kent, te weten het portret van *Charles d'Orléans, comte de Dunois*, naar zijne schilderij, door *R. Nanteuil*; — en bij *Fiorillo*, onder de Spaansehe schilderschool, een LUCAS FERNANDES, geboren te *Madrid*, 1596, en overleden 1654. Doch geen van beiden kan onze FERDINAND zijn geweest, daar het portret van DE JODE, bovenvermeld, op een nog jeugdigen, manlijken leeftijd is genomen. — Laatstbedoeld is geboren 1570, zoodat hij in het begin der XVII. eeuw werd geschilderd, weshalve de kunstenaar nagenoeg van denzelfden ouderdom of wel onder moet geweest zijn, en al de genoemden van later geboorte. — Welligt zal hier wederom mijne meening, zoo dikwijls aangevoerd, ook grond hebben, namelijk, of de naam niet de doopnaam moet zijn, die in die dagen zoogemeenzaam werd gebruikt, als *Meester* QUINTVN MAARTEN enz., daar er onder de plaat eenvoudig is gezet M. FERDINAND, en dus zou dit alsdan beteekenen: *Meester* FERDINAND heeft dit geschilderd, als zijnde het genoeg bekend, wie hij was; doch geen geslachtsnaam, die daarbij past, is mij tot nog toe voorgekomen. Als een bewijs voor mijne meening, dat de doopnamen toen vaster dan die der familiën in het geheugen waren, strekt ten eerste, dat velen dien van den *vader* als *zoon* voerden enz., en ten andere, dat meest alle registers op boekwerken van dien tijd zijn ingerigt, om den persoon op zijn Doopnaam te vinden, hetgeen in later tijd omgekeerd bewerkt is. — Nader zag ik, dat *Nagler* FERDINAND ELLE, als een schilder van *Meehelen*, die zijn meesten tijd te *Parijs* doorbragt, opvoert, en zijn bloeitijd onstreeks 1660 stelt. Zijne beide zonen, *LODEWIJK* en *PIETER*, die aldaar voornaame portretschilders waren, hebben den doopnaam huns vaders als

geslachtsnaam aangenomen. — Hoe het zij, het is voor mij duidelijk, dat onze M. FERDINAND dezelfde is als FERDINAND ELLE, welligt met een bijnaam, dien hij in *Frankrijk* (even als PIETER FAES, die in *Engeland* alleen als PIETER LELY bekend was) heeft verkregen, en ik moet dus alsnog bewijzen afwachten, dat de naam ELLE op diens werken even afdoende is, als welken men op het gemelde portret van DE JODE vindt, en tot ELLE's werken behoort.

FERI. (Mr. JOHAN) In het begin der XVI. eeuw, was deze Mr. JOHAN FERI als een kunstig werker in brons, te *Haarlem*, bekend, zoo als *Screvelius, Beschryving van Haarlem*, opgeeft, in het I. boek, blz. 24, vermeldende, dat hij voor de groote kerk, aldaar, een *Pelicaan met zijne jongen* kunstig van koper heeft vervaardigd, en die „op het choor is gezet op St. Crispyns dagh.” Dat dit werk zeker goed zal zijn geweest, blijkt daaruit, dat een dergelyk metalen kruisbeeld met Pelicaan enz., bij den brand van de Groote of St. Janskerk te *Tergoude*, in 1552, zeer was beschadigd, en „zoo werd er besloten, hetzelfde voor twaalf gulden te doen hermaken, naar het voorbeeld der Haarlemmers, die een koperen Pelicaen, seer constig door Mr. JOHAN FERI uitgebeeld, boven voor 't koor der hoofdkerke aldaar hadden doen maken.” Zie *Walvis, Beschryving der Stad Gouda*, in 4°. II. dl., bl. 36.

FERMOUT, (GILLIAM) of STRAZIO VOLUTO. — *Samuel van Hoogstraeten*, in zijne *Hoogeschool der Schilderkunst* enz., voert, blz. 257, aan, dat, hoewel de beste wegen, namelijk, de kerken, tot aankweeking der kunst zijn gesloten, er echter kunstenaars zijn in het historïele en andere vakken, die deze kunst met roem beoefenen enz., en noemt als eersten persoon den bovengemelden, waarop hij dadelijk LASTMAN, MIERVELT, THEODORUS BABUERE enz. laat volgen, zoodat deze een Nederlander moet zijn geweest en bij hem goed bekend, doch ik heb met geene mogelijkheid tot nog toe kunnen ontdekken, wie eigenlijk deze kunstenaar is geweest, noeh iets van zijne werken gevonden.

FERNERIUS. (...) In den *Catalogus van Joannes de Bosc, Amsterdam*, 1785, wordt onder de Nederlandsehe meesters opgegeven, op Nr. 18: „Een *bergachtig landschap* met gebouwen en geboomte, door FERNERIUS.” De redactie van dezen *Catalogus* door vijf voorname kunstkeners doet mij gerust dezen persoon als een Nederlander boeken.

FERRER. (ANTON) *Descamps* vermeldt hem als een Nederlandsch kunstschilder. Hij noemt van zijn werk een stuk met *dieren*, in de Parochiekerk, te *Nieuwpoort*, waarvan het middenstuk voorstelt *Herodias met het hoofd van Johannes den Dooper*, hetwelk zij met eene naald de tong doorsteekt. Hij noemt dat schilderwerk lofwaardig; echter was het destijds (1753) bedorven.

FERRERIO (BARTOLOMEO) wordt door *Nagler*, in zijn *Künstler-Lexicon*, als een kunstschilder en liefhebber, te *Leyden*, omstreeks 1650, vermeld, zoo als *Sandart*, in het leven van HANS HOLBEIN, verzekert. Nader, zegt hij, kent men hem niet. Hier heeft echter eene vergissing plaats, want in het aangehaalde bij *Sandart* is niets daarvan te vinden, en dit zal alzoo op *Van Mander* doelen, maar dan blijft het gestelde jaar 1650 nog eene halve eeuw te laat. Zie daarvan de verklaring bij mij op FERRERIS. (BARTHOLOMEUS)

FERRERIS, (BARTHOLOMEUS) een voornaam kunstliefhebber en beoefenaar, leerde ik kennen door *Carel van Mander*, die zijn Werk, *Het Leven der Moderne of dees-tytsche Doorluchtighe Italiaansche Schilders* enz. (1603) aan hem, als vriend, heeft opgedragen, en in welke opdracht het volgende voorkomt: „Doch is niet van doen, dat ick wyder onser consten deughden (Eerweerde Heer en goede Vriendt), UE. om tot haer ontstoken te worden in liefden, voorhouden soude; die doch haer heil toeghe daen zyt, door ghenoechsaem kennis die UE. (als selfs

constigh oeffenaar by lust) onder uitnemende meesters, als ANTONIS MORO, PIETER en FRANCISCO POURBUS heeft gecreghen. Waerom iek verhope by UE. dancklyck aenghenomen sal wesen dese myn besebryvinghe van d'alder uytmenesto Italiaensehe schilders, enz."—In het levensberigt van HANS HOLBEIN, in zijn Werk over de *Nederlandsche en Hoogduitsche Schilders enz.*, 1604, in 4°. blz. 223 b, maakt hij melding van eene schilderij van HOLBEIN, die bij B. FERRERIS, te Amsterdam, destijds aanwezig was.—Zie bij mij op FERRERIO. (BARTOLOMEO)—Ongetwijfeld zijn er van vele anderen van dien stempel werken voorbanden geweest, of nog aanwezig, die voor werk van onbekende meesters doorgaan.

FEUILLE. (DANIEL DE LA) *Verscheide stucken en ciraden van Roermakers-gereedschap, nieuwlyks uitgevonden en uit de voornaamste meesters van Europa getrokken*, door D. DE LA FEUILLE, te Amsterdam, by G. de la Feuille, 1692, met denzelfden titel in het Fransch. Alles is fraai geteekend en gesneden, zijnde de detailstukken der wapenen met beelden en lofwerk versierd; een zeer zeldzaam Werkje, waarvan een exemplaar was op de verkooping der boeken, nagelaten door *Rhijneis Feith*, te Groningen, in 1849. — Nog bezit ik van hem een Werkje in 4°.: „*Devises et Emblèmes anciens et modernes. Tirées des plus célèbres Auteurs etc.*” waarbij de uitlegging in zeven talen. Amsterdam, 1691, bevattende 51 platen, elk met 12 a 15 emblemes, en *Livre nouveau et utile pour toutes sortes d'Artistes etc. contenant quatre alphabets de chiffres fleuronnés au premier trait avec quantité de devises d'Emblemes et de Neuds d'amour*, Amsterdam, 1697 in 4°., bevattende 100 platen. — Nog vond ik een Werk, dat zeer zelden voorkomt, onder den volgende titel: *Essai d'un dictionnaire contenant la connaissance du monde des sciences universelles et particulièrement celles des médailles, des passions, des mœurs, des vertus et des vices. Représenté par des figures hiéroglyphiques expliquées en prose et en vers*. Wesel (Amsterdam?), 1700 in 4°. en dat aan hem wordt toegerekend, volgens *Barbier*, I. 5517. Zie *Catalogue de feu M. Regel, ci-devant médecin de l'empereur Napoléon*. Bruxelles, 1850; p. 27, Nr. 235.

FEVRE. (DOMINICUS LE) Zie bij Immerzeel op LEFEVRE. (DOMINICUS)

FEVRE (MARC LE) was een hoogst bekwaam goudsmid, van Doornik, die onderscheiden schoone werken in zilver heeft godreven. Ook voor architectonische versieringen was hij zeer bekwaam. In het koor der L.-Vrouwe kerk, te Doornik, zijn sieraden en basreliefs door hem vervaardigd. Hij bloeide omstreeks 1750. Zie *Nagler, Künstler-Lexicon*.

FIAMINGO, bij de oude schrijvers FIAMINHO of ook wel FLAMINGO. Aldus heet bij de Italiaansche auteurs elko Nederlander, en, hoewel dat woord ten duidelijckste klinkt voor een Vlaming of Flaming, zoo worden daardoor, over het algemeen, toeh de Noord- en Zuid-Nederlanden, of wel Duitsch België bedoeld. Onder deze benaming komt voor: ARRIGO FIAMINGO, de schilder HENDRIK VAN MECHLEN; onder CORNELIS FIAMINGO, de graveur CORNELIS CORT, van Hoorn; onder DIONISIO FIAMINGO, de schilder D. CALVART, van Antwerpen; onder FREDERIGO DI LAMBERTO FIAMINGHO, de schilder en bouwmeester FREDERIK SUSTRIS of SUSTER, van Amsterdam; onder FRANCISCO FIAMINGO, de beeldhouwer FRANZ DU QUESNOY, van Brussel; onder GHERARDO FIAMINGO, de schilder GERARD HONTHORST, van Utrecht; onder GIOVANNI FIAM, wellicht JAN DE MABUSE, van Mabuse en Hainault; onder GUALTIERO FIAMINGO, de schilder WOUTER CRABETH, van Gonda; onder LAMBERTO FIAM, de oude SUSTRIS, van Amsterdam; onder LEONARDO FIAM, de frescoschilder THIRY (die ROSSO DE ROSSI naar Fontainebleau vergezeld); onder MICHELE FIAMINGO, de historieschilder MICHEL COXIE, van Meehelen; onder PAULO FIAM, de landschapschilder P. FRANCESCHI, van Antwerpen, en onder ROBERTO FIAM, R. LE

LONGE van *Brussel*. Tot gemak heb ik deze opgave hier geplaatst en verwijs dus van-zelf naar elken naam, in mijn Werk voorkomende, en voorts naar nog meerdere van dien naam, door mij op de letter vervolgd, als wier ware beteekenis nog niet bekend is.

FIAMINGO. (ANGIOLO) Onder de vreemde kunstenaars, die *Italië*, na RUBENS en VAN DYCK, bezochten, hebben eenigen daar, even als deze, proeven van hunne groote bekwaamheid achtergelaten, en zoo zij die voor openbare gebouwen vervaardigd hebben, dan zijn ze er voor de geschiedenis bewaard gebleven. „Men weet niet juist — zegt de Abt *Lanzi*, II. dl., bl. 231 — van wie de beroemde *Afslating van het kruis* is, die zich in *Sint-Pieter in Montorio*, te *Rome*, bevindt, en den leerlingen als een voorbeeld van koloriet wordt aanbevolen; eenige houden haar voor het werk van ANGIOLO FIAMINGO.” In het Register op *Lanzi* wordt, als zijne bron, de *Guida di Roma*, aangewezen. Hij is alzoo een Vlaming geweest, die, even als bijna alle andere uit de Nederlanden bij den doopnaam, met bijvoeging van het land hunner herkomst, door Italiaansche auteurs geboekt zijn.

FIAMINGO (ARRIGO) wordt bij *Immerzeel* alleen op dezen naam, met een kort berigt, vermeld, zonder zijn Nederlandschen naam op te geven, doch hij wacht zich wel, dezen met ENRICO FIAMINGO te verwarren. — De Abt *Lanzi* meldt ons, dat hij van *Vlaanderen* is geboren, en in de *Sixtus-Capel*, te *Rome*, de *Opstanding* heeft geschilderd, en vele groote fresco-werken, als ook in het *Vaticaan*, en in de Bibliotheek en in andere openbare gebouwen aldaar heeft uitgevoerd; dat de Ridder *Giovanni Baglione*, die vóór hem dit berigt geeft, aan hem groote talenten toekent; dat zijne schilderij in de kerk *St. Franciscus*, te *Perugia*, het jaarmerk 1564, als dat der vervaardiging, draagt, en waarop hij-zelf gezet heeft: HENRICUS VAN MECHELEN. — Hij is onder de regering van Paus Gregorius VIII. (alzo 1572—1585) te *Rome* gekomen, en aldaar, in den ouderdom van 78 jaren, overleden; hetwelk sommigen in 1600, en anderen in 1601 doen plaats hebben, alsook dat hij niet tijdens den genoemden Paus, maar onder Clemens VIII., volgens den Abt *Lanzi*, te *Rome* kwam, (dat wil zeggen 1592—1605) onder wiens bestuur hij ook is overleden. — Zijne werken worden wegens de uitvoerige en vrije penseelsbehandeling geprezen.

FIAMINGO (CARLO) wordt als een Nederlandsch schilder van *veldslagen*, die, omstreeks 1640, te *Milaan*, werkzaam was, door *Baldinucci* vermeld. Zie *Nagler, Künstler-Lexicon*.

FIAMINGO. (CORÉ) Zie bij mij op FIAMINGO. (JACOPO)

FIAMINGO. (CORNELIO) Zie KORT. (CORNELIS)

FIAMINGO. (DIONYSIO) Zie bij *Immerzeel* en bij mij op CALVART. (DIONYSIUS)

FIAMINGO (EGIDIUS) is de Nederlandsche beeldhouwer GILLES VAN DER RIVIERE. Zie aldaar bij *Immerzeel*.

FIAMINGO. (FERDINAND) Zoo wordt FERDINAND VOET — Zie bij mij aldaar. — door de Italiaansche auteurs genoemd.

FIAMINGO. (FRANCESSIO) Zie bij *Immerzeel* en bij mij op DUQUESNOY. (FRANÇOIS) Hij komt ook veel in den vreemde voor onder den naam van FRANÇOIS LE FLAMAND.

FIAMINGO. (FREDERIGO DI LAMBERTO) Zie SUSTRIS of SUSTER, (FREDRIK) bij *Immerzeel*, en bij mij op SUSTRIS. (LAMBERTO)

FIAMINGO. (GHERARDO) Zie bij *Immerzeel* en bij mij op HONTHORST. (GERARD)

FIAMINGO. (GIOVANO) Zie bij *Immerzeel* en bij mij op MABUSE. (JOHANNES DE)

FIAMINGO (GIOVANNI) wordt als een Nederlandsch schilder vermeld, die in *Italië* werkzaam was, en, waarschijnlijk, als JAN SCHOORL aldaar is aangemerkt geworden. Zie *Nagler, Künstler-Lexicon*.

FIAMINGO. (GUALTERIO) Zie op CRABETHI. (WOUTER)

FIAMINGO, (JACOPO) of JACOB DE VLAMINGER, wordt door den Abt *Lanzi* in het voorbijgaan vermeld als een kunst schilder, die in *Rome* en in den *Kerkelijken Staat* weinig bekend is. — *Romberg*, in zijn *Conversations-Lexicon für bildende Kunst*, noemt eenen COPÉ FIAMINGO, overleden 1610, een geitalianiseerden Nederlander, die in *Rome* gearbeid heeft. Zie aldaar, op het artikel *Elfenbeinarbeiters*, blz. 407, en die alzoo onder de beeldsnijders in ivoor is geplaatst.

FIAMINGO. (LAMBERTO) Zie LOMBARDUS. (LAMBERT)

FIAMINGO. (LAMBERTO) Zie bij mij op SUSTRIS, (LAMBERTO) den Oude.

FIAMINGO. (LEONARDO) Zie bij *Immerzeel* en bij mij op THIERY. (LEONARD)

FIAMINGO. (MICHELE) Zie COXIE. (MICHIEL) Het is dezelfde persoon.

FIAMINGO. (PAOLO) Zie op FRANCESCII, (PAUL) bij *Immerzeel*.

FIAMINGO. (ROBERTO) Zie LONGE. (ROBERT LA)

FIAMINGO (VINCEZIO) wordt onder de vreemde kunstenaars vermeld, die *Italië*, na RUBENS en van DYCK bezocht, en er proeven van hun talent achtergelaten hebben. Zoo is er van dezen kunstenaar eene schilderij, voorstellende het *Pinksterfeest*, te zien op *la Vallicella*, te *Rome*. Zie den Abt *Lanzi*, *Tom II*, bl. 231, wiens bron is de *Guida di Roma*.

FIAMINGO. (WALTHER) Zie bij mij op WALTHER FIAMINGO.

FILIUS. (JAN) Bij *Immerzeel* staat vermeld, dat zijn bloeitijd omtrent het jaar 1680 is geweest, doch, volgens *Pilkington*, zou dit zijn eerste studietijd zijn, daar deze opgeeft, dat hij, te 's *Hertogenbosch*, in 1660, geboren, en aldaar, in 1719, overleden is. Dit strookt ook goed met den tijd zijner werken, want hij was een leerling van PIETER VAN SLINGELAND, wiens manier en aard van schilderen hij geheel, doch minder uitgewerkt dan zijn meester, volgde. — *Bryan* noemt hem FILIUS, en voegt daarbij, dat anderen hem FILIUS heeten; terwijl ook *Zani* zegt, dat men FILIUS en niet FILIUS, of eigenlijk JAN FIL moet schrijven.

FINSONIUS (ALONSIUS) staat bij *Immerzeel* met eenigen regels vermeld, en wel onder den verkeerden doopnaam van ALONSIUS, daar het LUDOVICUS moet zijn, een misslag door *Delepierre*, in zijne *Galérie d'Artistes Brugesois* begaan, even als *La Fontaine* in zijne *Académie de la Peinture* hem aanhaalt, en aldaar den naam van dezen kunstenaar als LOUIS VINSON noemt. — Zie over het een en ander bij mij op FINSONIUS. (LUDOVICUS)

FINSONIUS, (LUDOVICUS) ook wel als LOUIS FINSON vermeld, is, waarschijnlijk, een Vlaamsch kunstenaar. Tot nog toe heb ik slechts ééne schilderij van zijn werk vermeld gevonden, in de *Verzeichniss der herzoglichen Bilder-Gallerie zu Salzthalen; Braunschweig*, 1776, in 8°., S. 244: *Eene Dame, aan eene tafel gezeten, waarop een muzikboek en eene guitar ligt; eene oude vrouw komt haar een brief overhandigen*. De figuren levensgroot tot aan de knieën, op doek; h. 5 vt., 10 dm., br. 4 vt., 6 dm.—Bij *Brulliot* vind ik vermeld, dat de initialen i. v., volgens eene aantekening in manuscript van wijlen Mr. *Hazard*, gevonden worden op teekeningen van L. FINSON, een Hollandsch kunstenaar, en dat *Füssli* spreekt van eene schilderij van LOUIS FINSONIUS, in de Galerij te *Salzthalen*. Dat zal dus wel hetzelfde stuk zijn, hier bovengenoemd, want in die Galerij was er maar één van zijne hand. Later las ik, dat mijn vermoeden bevestigd was geworden door de ijverige nasporingen van den Marquis *Philippe de Chenicrières Pointel*, die eene biographie van hem heeft gesebreven, geplaatst in het Brusselsehe Tijdschrift *La Renaissance*, vol. XV., p. 101, waaruit ik het historisch gedeelte, voor zoover het hier dienstig is, afschrijf. LOUIS FINSONIUS is geboren te *Brugge*, in 1580, en overleden te *Arles*, in 1632; hij heeft geene kinderen nagelaten. Weinig schrijvers

hebben méér dan zijnen naam genoemd, zooals *Delepierre*, in zijne *Galérie d'Artistes Brugeois*, slechts eenige regelen aan hem toewijdt, en zegt, dat hij maar ééne schilderij van hem kent, die zijnen naam voert, zijnde *Maria Boodschap*, in het Museum te *Napels*, welk stuk, door ordonnantie en kleur, een schilder van groote verdienste aanduidt. Het is beteekend: „ALONSIUS FINSONIUS, *Belga Brugensis fecit* 1612.” — *Pointel* zegt: „hoe of hij aan den naam van ALONSIUS is gekomen, weet ik niet; doch men heeft zeker niet goed gelezen, want ik heb het stuk te *Napels* gezien, en, even als op alle andere van zijne werken, ook daarop LUDOVICUS FINSONIUS gevonden.” — FINSONIUS behoort als de stichter van eene tusschen-school te worden beschouwd: immers, de groote Antwerpsche school was destijds nog niet gevestigd, en die zijner bakermat (*Brugge*) reeds vervallen. Zijn eersten studietijd ging hij in *Italië* doorbrengen: reeds op zijn twintigste jaar heeft hij zijn moeders-huis verlaten en trok hij naar *Rome*. Na eenige jaren aldaar te hebben vertoefd, en zich vooral in de school van MICHEL ANGELO DE CARAVAGE te hebben gevormd, is hij, waarschijnlijk, over *Duitschland* teruggekeerd; zeker is het, dat hij zich inscheepte naar *Marseille*, alwaar hij zich wilde vestigen. Doch magtige handelsteden, waar geene kunstenaars-republiek bestaat, zoo als te *Genua* en *Venetië*, leveren weinig bronnen van welvaart voor schilders op, zoodat hij zich haastte, vandaar te vertrekken, en naar *Aken* te gaan, waar destijds geheel de magtige aristocratie der provinciën resideerde. Het eerste stuk, dat een jaartal voert, hetwelk hij aldaar heeft geschilderd, is de *Opstanding van den Zaligmaker*, en in de kerk St. Jan te *Aken* te zien. In een boek regts, onder in het stuk, staan de wapens van de familie *Gaillard*, en boven de schilden is een klein papier of kaart, waarop staat te lezen: LODOVICUS FINSONIUS, *Belga Brugensis fecit anno* 1610. De schenker van dat stuk was een der eerste beschermers van FINSONIUS, en deze schilderij werd zeer geprezen, vooral de Christus, die schoon van kleur is, en, om *Pointel*-zelve te doen spreken, die zegt: „si ee tableau était rafraichi par la moindre toilette, celui de veilleurs qui se soulève flamberge nue, sur le premier plan à gauche, sortirait véritablement de la toile.” — Bij den heer *Roux-Alpheran*, te *Aken*, is eene belangrijke studie bewaard, voorstellende *St. Sebastiaan*, tot zijn eerste tijdvak behoorende. Van dit stuk heeft hij een tweede, nog veel schooner, geschilderd, en dat, zoo als gezegd wordt, veertien of twintig jaren verleden, uit *Aken* is weggevoerd. Ook bij den Ridder *d'Agay*, aldaar, wordt een portret van een jeugdig edelman, dat aan hem is toegeschreven, bewaard. — In 1612 vinden wij hem weder te *Napels*, alwaar de bovengenoemde schilderij, *Maria Boodschap*, door hem geschilderd, aanwezig is; doch van dat uitmuntend meesterstuk heeft hij onderscheiden, zelfs grootere, zekerlijk bestelde, kopijen gemaakt, want er wordt er een te *Arles*, in de kerk van St. Anthonius gezien, en nog een, hetwelk *Magnan de la Roquette* aan de PP. Jesuiten, te *Aken*, ten geschenke gegeven heeft. — In 1613 vinden wij hem te *Aken* terug, en de schilderij, meest aldaar bekend, is die der *Ongehoovigheid van den H. Thomas*, zijnde een meesterstuk van compositie en kleur. Dit stuk is op eene kaart, als met enige lakzegels vastgehecht, beteekend: LODOVICUS FINSONIUS, *Belga Brugensis, fecit. Aquis Sextiis an*º. CIOSIXIII. Dit schijnt hij bij vergissing te hebben gezet, daar het CIOSIXIII zijn moet, zooals *Pointel* terecht aanmerkt. Hij heeft twee *Magdalena's* geschilderd in 1613, waarvan er eene in het huis-*Ravanas*, en eene andere in het Museum te *Marseille* bewaard is, doch die echter betwijfeld worden. — In 1614 is hij naar *Arles* gegaan, om een stuk te schilderen, waarmede hij grooten roem inoogste, namelijk,

de *Steeniging van St. Stephanus*. Hij heeft tot aan zijnen dood aldaar zijn hoofdverblijf gehouden, hoewel hij alom in de provincie zijne werken verspreidde.— Hij heeft zijne afbeelding, op eene vreemde wijze voorgesteld, namelijk, geschilderd, de buste geheel naakt, met een helm op, zonder vizier, waarover een groote witte pluim afhangt; zijne rechterhand houdt hij onder de kin, en de linker is met een zwaren knods gewapend. Op een grof lederen gordel, digt bij de gesp, heeft hij met zeer kleine letters geschreven: *LUDOVICVS FINSONIVS, Belga Brugensis suo se penicillo pinxit. Aquis-Sextiis, anno 1613*. Deze zonderlinge voorstelling heeft hij als wedergâ geschilderd van het even zonderling portret van zijn vriend en kunstgenoot *MARTINUS HERMANUS FABER*, — Zie aldaar. — goud- of liever wapensmid van *Emden*, die mede de schilderkunst heeft beoefend, en waarschijnlijk zijn leerling is geweest. — *Nagler, Künstler-Lexicon*, voert hem ook op, doch zonder eenig berigt van leven of werken, en zegt, dat hij een Hollander was, die in het begin der XVIII. eeuw bloeide; daar hij geen anderen *FINSONIUS* noemt, is dit blijkbaar eene dwaling.

FIREUS of **FIRENS**. (*Jeronimus*) Van dezen zag ik een boekje met *Landschappen*, door hem geteekend, en door . . . . gegraveerd, in oblong 8°-formaat, middelmatig van verdienste. De naam is nog niet geboekt, doch, daar alles het kenmerk van Nederlandse kunst draagt, heb ik hem hier opgenoemd.

FLAMEN, (*Albert*) bij *Immerzeel* vermeld, doch ik voeg daarbij, dat hij omstreeks 1620 is geboren, en het uit zijne graverwerken met zekerheid is valt te leiden, dat hij, van af den jare 1648 tot 1664, te *Parijs*, alwaar hij in de *Rue des Fossayeurs près de Saint-Sulpice* woonde, arbeidde, en zijne werken meestal bij zekeren *Van Merlen*, waarschijnlijk, zijn landgenoot, zijn uitgegeven. — *Bartsch* vermeldt 152 en *Rigal* 322 stuks van zijne prenten, terwijl *Le Blanc* er 584 opteekent, bestaande uit alle soort van voorstellingen, en waaronder slechts twee portretten voorkomen, als van *Jacques Castelnau*, *Maréchal de France*, met *N. DE LARMESSIN* gegraveerd, en *Joannes Baptista Morinus*, doctor medicus; doch het groot cijfer bij hem bestaat in het aantal prenten, die in Boekwerken voorkomen, als: in zijno *Emblesmes*, die een getal van 152 uitmaken, en welke hij er heeft bijgevoegd.

FLAMENC. (*Jehan Le*) Zie *Jehan Le Flamenc*.

FLAMENT (*B.*) vind ik vermeld in den *Catalogus* eener Verkoopung in het Huis met de Hoofden, te *Amsterdam*, 1826, onder Nr. 32: *Een Geestelijke, geknielt voor de Heilige Maagd en twee Engelen, zeer schoon van coloriet, breed en meesterlijk behandeld*, h. 8 p. 5 dm., br. 6 p. 4 dm.

FLANDERE. (*Jan van*) *Vasari* meldt, deel VI., bl. 214, dat deze kunstenaar *Raphael* behulpzaam was in het schilderen van vruchten, bladen en bloemen, die hij kunstig naar de natuur wist te schilderen, en in stukken van *Raphael* aanbragt, die door festoenen, guirlandes, arabesken enz. werden opgesierd. — De gemelde auteur zegt, dat men aan zijne werken een weinig droog- en scherphed toekent.

FLANDEREN of **FLAMENCO**. (*Hans* of *Joan*) Deze beroemde kunstenaar uit *Vlaanderen* heeft zich met andere Nederlandsche en Vlaansche meesters naar *Spanje* begeven, om er door hunne talenten het geluk te beproeven. In het Karthuïser-klooster te *Miraflores*, heeft hij, van af 1496 tot 1499, gearbeid, en er twee altaarstukken vervaardigd, voorstellende *bedrijven uit het leven van Joannes den Dooper*, en de *Wijzen uit het Oosten in aanbidding van het kind Jezus*. Deze stukken zijn voortreffelijk van kleur, en geheel in den stijl van *Lucas van Leyden* bewerkt. Hiervoor heeft hij 53545 Maravedis, — koperen munt, omstreeks $\frac{1}{2}$ cent waard, en dus *f* 267.72⁵ — behalve drie jaren onderhoud, ontvangen. Ook in de kathe-

drale van *Palentia* zijn eenige werken van hem aanwezig, welke hij ten jare 1509 vervaardigd heeft.—Zouden er in de Nederlanden nog geene werken van dezen meester bestaan? Misschien worden die van JOAN DE MABUSE met de zijnen verward, daar de meening is geopperd, zoo als bij *Romberg*, dat GIOVANNI FIAMINGO de gemelde MABUSE moet wezen, en deze onze HANS buitenslands GIOVANNI FIAMINGO of FLAMENCO zal genoemd zijn. Met meer grond wordt er opgegeven, op het artikel HANS MEMMELINCK, — Zie aldaar bij *Immerzeel*.— dat deze dezelfde zou zijn. Waarschijnlijk, is hij uit de school van ROGIER VAN BRUGGE, want van één uit die school is het kenlijk, dat van dien tijd de drie tafereelen, die in het Museum te *Frankfort* zijn, dagteekenen, en *de Geboorte van Joannes, den Doop van Christus, en St. Jans Onthoofding* voorstellen, welke twee stukken, in eenigzins grooter formaat, doch iets minder uitvoerig, maar in alles hetzelfde, op twee tafereelen, in het Museum, te 's *Hage*, van wijlen Koning Willem II., uit *Spanje* afkomstig waren. *Romberg* zegt hierover, „dat deze vermoedelijk kopijen zijn, die uit de klooster-kerk van *Miraflores* zijn gekomen. Aangenomen dat dit zoo ware, dan kunnen zij toch wel tot de werken van FLAMENCO behooren.”

FLANDEREN (JACOB uit) wordt door *Baldinucci* als GIACOMO FIAMINGO opgegeven, die onder de beroemde leerlingen uit de school van MARATTI is gesteld. Geen zijner werken is mij tot nog toe bekend.

FLANDES, (ARNAU DE) of ARNOUD VAN VLAANDEREN was, volgens *Fiorillo, Geschichte der Malerei in Spaniën u. s. w.*, een der voortrefflijkste glasschilders, die, omstreeks het midden der XVI. eeuw, met de Spaansche kunstenaars, gebroeders ARNAO (en NICOLAUS) DE VERGARA, in de kerk te *Sevilla*, glasramen heeft vervaardigd. — Zie over dezen broeder bij *Gessert, Geschichte der Glasmalerici, u. s. w. Stuttg. 1839, in 8°. S. 184.* — Ik heb dit hoofdzakelijk hier ingelascht, om tevens tot teregtwijzing te kunnen dienen op hetzelfde artikel, voorkomende in een aangekondigd en gedeeltelijk verschenen Werk, onder dezen brommenden titel: *De Künstler aller Zeiten und Völker, Leben und Werke der berühmtesten Baumeister, Bildhauer, Maler, Kupferstecher, Formschneider, Lithographen, etc. etc. von der frühesten Kunstepochen bis zur Gegenwart. Nach den besten Quellen bearbeitet von Professor F. Müller. Stuttg. Ebner en Senbert, 1854, in 8°.* Deze zegt, dat de Nederlandsche glasschilder ARNAO DE FLANDES, met zijn broeder, ARNAO DE VERGARA, in bovengenoemde kerk werkzaam was enz. Doch dit is niet zijn broeder, maar de bekende VERGARA's werden met hem gelijk genoemd, waardoor zijn bloeitijd is aangeduid, en het tevens niet onwaarschijnlijk wordt, dat hij, die uit *Vlaanderen* was, de kunst aldaar heeft helpen verbeteren, gelijk er zoovele Nederlanders in vroeger eeuwen tot dat einde derwaarts zijn geroepen, of met hun talent in dat vak van kunst op goed fortuin er heen zijn gegaan. — Het is zeer natuurlijk, dat ik bovenbedoeld Werk gretig inzag, vooral om die „beste bronnen,” daarvoor gebruikt, te leeren kennen; doch ik werd zéér teleurgesteld, door een Werk te ontmoeten, dat, letterlijk, op slechts kleine omzettingen na, uit eenige bekende Werken, met al de daarin bestaande mistellingen, is afgeschreven, in een woord, vol fouten enz.; en wat den eigenlijken omvang aangaat, dezen kan men daaruit afleiden, dat het in drie deelen, of 20 à 25 afleveringen, zal bestaan, waarover, in eene Beoordeeling van dat Boek, ten slotte, gezegd wordt: „Die met den overijlenden geest des tijds maar blindelings meêholt, schaffe zich dit Werk aan; het zal hem, in de eerste Aflevering reeds, boven verwachting, de noodzakelijkheid uitsparen van anders veel tijd te moeten wijden aan den gewonen grooten, doch zeer noodigen omvang eener

Biographie der kunstenaars van alle tijden en alle volkeren, doch die hier, bij de letter A, van af den Griekschen APÉLLES (356—308 vóór Chr.) al tot op den Hollandschen JACOB APPEL (1680 na Chr.) zijn aangeduid. Dat mag heeten den aardbol met tot dus verre onbekende snelheid te overzweven, vlugtiger zelfs dan dat men dien à vol d'oiseau zou willen zien!" Zie *Astrea*, IV. Jaargang, 1854, bl. 397.

FLARIS. — Zie VRIENDT (DE) of wel FLORIS, (FRANS) de Oude.

FLEISCHMAN. (JOAN MICHAEL) Waarschijnlijk, stamt hij af van de bekende Nürnbergsche graveurs van dien naam, want hij werd aldaar geboren, in 1701, en is te Amsterdam, den 17. Mei, 1768, overleden. Alhoewel hij niet regtstreeks tot wat wij de kunstgraveurs noemen, zou behooren, zoo heeft hij zich in zijn tijd toch een beroemden naam verworven met zijne zeldzame bekwaamheid van drukletters snijden, waardoor de gieterij van den vermaarden drukker *Joannes Enshedé*, te Haarlem, eene Europeesche bekendheid had verkregen, en letters, gelijk verder alle soort van drukornamenten, naar Oost en West verzond. Van de modellen, bij hem voorhanden, is het volgende Werk verschenen: *Epreuve de caractères qui se fondent dans la nouvelle fonderie de lettres de J. Enshedé, à Harlem*, 1768, 8°. waarbij, tot roem en aandenken van den vervaardiger, het portret van FLEISCHMAN, bezig zijnde met zijn kunstarbeid te verrigten, gevoegd is, keurig door CORNELIS VAN NOORDE, in 1769, geëst.

FLESSIERS. (BALTHAZAR) Een onvermeld kunstenaar, die, in het begin der XVII. eeuw, te 's Gravenhage, bloeide. Ik heb door het volgende verzoekschrift kennis aan hem gekregen: „Opte requesto van monsieur BALTHAZAR FLESSIERS, schilder alhier in *den Hage*, voorhebbende te laeten vuytgaan het affcontrefeytsel, by hem naar het leven gedaen van seeckere jonge dochter, tot *Moers* woonachtich, met name *Eva Vliegen*, die in den tyt van seventhien jaeren egeen aertscho spys ofte drank heeft genoten; item noch de *Offerhande Abrahams* van synen soon Isaac, geschildert by den vermaerden Mr. PIETRO PAOLO RUBBENS, versoekendo daertoe oetroy voor sess jaren, met verboth dat nyemant deselve daerentusschen en sullen moegen naedrukken, is dit des suppliants versoeek affgeslagen.” *Resolutie der Staten-Generaal*, 1611. October 29. — Het schijnt, dat do vreemde geschiedenis van *Eva Vliegen*, meer bekend als *Besje van Meurs*, bij de bedoelde aanvraag geen opgang maakte; welligt heeft men do zaak eelter nader onderzocht, en is zij later aan de II. M. Staten meer aannemelijk voorgekomen: immers, FLESSIERS schijnt met zijn verzoek aangehouden, en werkelijk ongeveer twee maanden na zijn eerste verzoek fiat verkregen te hebben, zooals blijkt uit het volgende besluit: „Is Mr. BALTHAZAR FLESSIER, schilder alhier in *den Hage*, geaeordeert oetroy omme voor den tyt van vier jaeren naesteommende alleene in de Vereen. Provinciën te moegen vuytgeven ende vercoopen het gecontrefeytsel, bij hem naar het leven afgebeelt, van seecker dochter, woenachtig tot *Moers*, met name *Eva Vliegen*, die in den tyt van seventhien jaeren generley natuyrlycke spysc, noch dranck haeres levens onderhonden noodich, en heeft genooten. Item noch eene plaete van het *Sacrificie* des geloovigen ertzvaders *Abraham*, van den konstryeken ende vermaerden schilder Mr. PIETER PAUL RUBBENS geïnventeert. Verbiëdende enz.” *Resolutie der Staten-Generaal* 24 December, 1611; en *Dodt Archief*, VI. deel. — Er gaat eene prent uit, het *Portret van Heva Vliegen* voorstellende, endie het jaarmerk 1618 voert, zonder naam van graveur, in 4°.; zeldzaam. Zie *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*, Nr. 5728. Of dit nu dezelfde plaat is, daar onze FLESSIERS het oetroot op heeft bekomen, of weder een andere, daarnaar genomen druk is, kan ik niet beslissen. Het zou mij niet verwonderen, dat deze kunstenaar dezelfde is, als

B. FLESHIER, door *Walpole* vermeld, als schilder van zee-, landschap- en fruitstukken, en wiens werken voorondersteld worden van zulke hooge verdiensten te zijn geweest, dat zij eene plaats in de verzameling van Karel I. van *Engeland* en in die van PIETER LELY aldaar bekleedden. Zie *Bryan*. — Welligt is hij een van de vele Haagsche schilders, die naar *Engeland*, destijds het *Peru* voor de kunsten, is overgestoken, en zijne dagen aldaar geëindigd heeft; doch nergens is mij verder iets betrekkelijk hem meer voorgekomen.

FLINK of FLINCK (GOVERT) is door *Immerzeel* naar waarde vermeld; ik voeg er echter nog bij, dat ook in het buitenland in de meeste kunstgalerijen werken van zijn voortreffelijk penseel bewaard worden, als, in de *Pinacothek*, te *Munchen*, *Isaak, op een rustbed liggende, geeft den zegen, als eerstgeborene, aan zijn zoon Jacob*; levensgrooten figuren. Waarschijnlijk, hetzelfde stuk, dat, in 1808, te *Rotterdam*, uit de verzameling van *G. van de Pot*, met *f* 1380 is betaald. — *Een wachthuis, alwaar schutters aan eene tafel zitten te dobbelen*; half levensgroot. — Te *Dresden* drie uitmuntende bejaarde mansbusten. — Te *Berlijn*, *Abraham verstoot Hagar*, die, om *Ismaëls* wille, erbarming smeekt, en aldaar bijzonder mijne aandacht wekte door de schoonheid van kleur en de gelukkig geslaagde uitdrukking van deze zoo treffende geschiedenis. — *De H. Anna, op een leuningstoel gezeten, leert de kleine, nevens haar staande Maria lezen*. — Te *Parijs*, *de Engel verkondigt Christus geboorte aan de herders*, en een *Portret van een meisje*, in de kleeding eener herderin. — In de *Pinacothek* van wijlen den kunstminnenden Koning *Willem II*, was een portret, levensgroot, van een *Magistraatspersoon*, met een calot op het hoofd, en een geschrift in de hand, in een leuningstoel gezeten, door boeken en papieren omringd. Dit stuk werd voor een van 's meesters beste werken gehouden. — Op het voormalig stadhuis, (thans Paleis) te *Amsterdam*, waren, volgens de *Beschryving* daarvan, door *Jan van Dylk, ibid.*, 1780, in 8°. in de groote *Krygsraadkamer*, eene schilderij met 16 personen, zoo opper- als onderofficieren, en in het *Burgemeestersvertrek* eenige opper- en onderofficieren. Dit zijn dus andere stukken, dan welke ik op de *Tentoonstelling der Schilderijen van oude Meesters* enz., die te *Amsterdam*, ten voordeele der armen, in 1845, plaats had, gezien heb, en die het eigendom dier stad waren, als: „Eene fraaije schilderij met 12 personen, kapiteinen, luitenants, enz., alleruitmuntendst, in 1645, door GOVERT FLINCK geschilderd; — en van denzelfden: „Een *Regentstuk* met vier beelden, waarvan een met het wapen van *Rendorp* boven zich; de kastelein of bode komt meteen prachtigen drinkbeker binnen.” — *Marcus Curius* veracht het aangeboden goud en verkiest een geregt van rapen. — In de *Raadkamer, Salomon biddende om wijsheid*. — Hij heeft vele portretten van aanzienlijke personen vervaardigd, die met smaak geordonnanceerd, en met een weelderig vloeiend en malsch penseel geschilderd zijn. Als zoodanig heb ik een familiestuk gezien, zijnde voorgesteld in een fraaijen tuin, waar overschoone kinderen in en bij een wagen, door dartele geiten getrokken, levensgroot zijn afgebeeld; een stuk van ongemeene bevalligheid, in zijn besten tijd geschilderd, en waarvoor hem zeker eenige duizende guldens zijn betaald; want uit eene eigenhandige aantekening van *Rykloff van Goens*, Gouverneur van *Ceylon*, blijkt, dat deze voor zijn portret, en voor dat van zijne vrouw, vader en oom *f* 800 heeft betaald, en nog eens voor twee conterfeits *f* 400. — Zie verder over deze belangrijke Rekeningen bij mij op *LUTKENHUYSEN*. — Eene curieuze historische voorstelling is *Prins Willem van Oranje met zijn ouden leermeester Cats*, — dus *Willem II*. — in prent gebragt door den beroemden graveur *GEORG FREDERICH SCHMIDT*. Of dit nu naar eene schilderij of teekening van hem is genomen, kan ik niet beslissen. — Na den dood van *FLINCK's* ouden leer-

meester, LAMBERT JACOBS, dien hij dikwijls te Leeuwarden bezocht, heeft hij, volgens opgave, mij gedaan, „in de eetzaal van het Hof, de groote schilderij vervaardigd, waarop de *Nassausehe Vorsten, Hendrik Casimir, Willem en George Frederik*, met *Hendrik van Nassau* zijn afgebeeld.” Zie *Leeuwarder Courant*, 20 Mei, 1843; *Mengelwerk: Friesche Schilders*, door wijlen den heer *Van Leeuwen*, Griffier der Staten van *Friesland*, in onderscheiden Nummers dier *Courant* medegedeeld.— Ook de dichters van zijnen tijd hebben zijn lof bezongen, als *G. Brand*, „op d’Afbeelding van *Rozenmond*, door den beroemden schilder G. FLINK.” Zie bl. 283, III. deel zijner *Poëzy*, Rotterdam, 1725, in 4°., en *Jan Vos*, *Gedichten*, Amst., 1726, in 4°. dl. I., bl. 326. „*Christus voor Joris den wijze*, door GOVERT FLINK naar een *Joodt geschildert*.” — Zijn vermelden gehoorte- en sterftijd vond ik voor goed bevestigd, daar er een Gedenkpenning is ontdekt, die tot het jaar 1842 in het duister lag, en naar aanleiding hiervan heeft de heer *S. H. van der Noorda*, te *Dordrecht*, een levensberigt van G. FLINK geschreven, en geplaatst in het *Tijdschrift voor algemeene Penningkunde*, uitgegeven door *P. O. van der Cluijs*, II. dl., 3. stuk, bl. 763. *Leyden, bij Luchtmans*, 1843, met afbeeldingen, waarop een sarcophaag, met een dooden grijsaard er op liggende, door de zon bestraald, en waaronder: *Geboren te Kleef, in den jare 1615, — Den 25 van Loumaant, — Gestorven te Amsterdam, 1660, — Den 2. van Sprokkelmaant*. Op een baanrol, door Engelen gedragen, staat: *Siet de Dood is een Inganck ten Leven*. — Op de keerzijde heft de dood, met rookende fakkel in de handen, een uitgespreid doodkleed omhoog, waarop staat: *Hier liet FLINK het sterfelyk deel, — Wiens onsterfelyke geest, — Tuigt met zyn gekroont penseel, — Hoe Natuur den schilder vreesst, — Die zyn doeken 't leven gaf. — Kunst braveerd de Doot en 't Graf. — J. v. Vondel*, waaronder: *Memento Mori*. Het komt mij voor, dat dezo penning, een weinig ovaal, en 75 streep hoog, niet gestempeld, maar gestampt is, dus hol, uit twee halve stukken, en op elkander gesoldeerd, behoorende tot die gereed waren, en, in blanco, bij sterfgevallen werden geleverd, waarna de opschriften ingevuld en zij bij de begrafenis aan de naastbestaanden, die niet erfdien, uitgereikt werden, zoo als ik er heb gezien van goud, zelfs ter waarde van *f* 500., die tot aandenken aan dezulken zijn geschonken. — Een exemplaar van dien op FLINK is in December, 1856, in de zaal, *Odeon*, te *Amsterdam*, met *f* 42, betaald. — Nog moet ik hierbij voegen, dat er te *Rotterdam* eene groote, uitmuntende verzameling heeft bestaan bij zekeren *Mr. FLINCK*, meer dan waarschijnlijk, een zoon van onzen GOVERT, bij *Immerzeel* als *NICOLAAS ANTHONIE FLINK* vermeld, „die in de studie der Regtsgeleerdheid werd opgekweekt, en eene kostbare collectie van schilderwerken en teekeningen van voornamelyke Italiaansehe, Vlaamsche en Hollandsehe meesters en van marmeren standbeelden had.” Immers, in den jare 1722, heeft een Engelseh reiziger die verzameling teekeningen gezien, en zegt, dat hij meer dan drie uren daarbij doorbragt; dat FLINCK een zeer voorkomend, edel mensch was, en zijne verzameling na zijnen dood (dus vóór 1730, toen hij zijn werk uitgaf) is overgebragt naar *Engeland*, voor den *Hertog van Devonshire*. Zie *Edward Wright, Esq. Some observations made in travelling etc. Londen*, 1730, in 4°., bl. 515. Dit strookt dus met het berigt, door *Van Eynden* en *Van der Willigen* gegeven, dat de teekeningen bij zijn leven aan een Engelschen lord toegezegd waren na zijnen dood, en dat de schilderijen aan zijn zoon, GOVERT, en aan zijne twee dochters vermaakt zijn; de langstlevende, *Ignatia*, overleden zijnde, werden de teekeningen aan haar sterfhuis, te *Rotterdam*, den 4. November, 1754, verkocht. Dezo geheele verzameling, zoo als die, van af GOVERT, den schilder, tot aan die kleindochter, in haar geheel, weder is te zaamgekomen, heeft slechts uit

50 nummers bestaan, en wel van zeer gewonen aard, zoodat het de teekeningen zijn geweest, die door den Hertog wijslijk beoogd werden, en, volgens *Nagler*, met f 12.000 betaald werden. — Zoo verdwenen, van tijd tot tijd, uit ons land schatten, die er in een ongelooflijk aantal aanwezig waren, ook zelfs van Italiaansche kunst enz. — Er gaan fraaije *portretten van hem* uit, als: een, in ovaal, met een rol papier in de hand, door A. BLOTELING *sculp.*, naar de schilderij van GERAERS PIETERSZ VAN ZYLL, met zcsregelig vers van *J. v. Vondel*, in gr. f^o. *Hetzelfde*, niet in ovaal, en zonder randwerk, in zwarte kunst, door WALLERANT VAILLANT, *sculp.* in f^o. *Idem* drie stuks, REMBRANDT VAN RYN, *pinx.* W. FLACHE-NECKER, lith. in f^o. Ook in *Houbraken* en *Descamps* wordt zijne afbeelding gevonden.

FLIPART. (N. N.) In het *Gildeboek van St. Lucas*, later Kunstkamer van *Pictura*, te 's Gravenhage, vond ik, in het *Ms.* van *Pieter Terwesten*, op den jare 1773, ingeschreven: „N. N. FLIPART, portretschilder.” De letters N. N. schijnen het onbekende der doopnamen te moeten aanduiden.

FLOH. (A. W.) Een kunstenaar, die, te *Enschede*, in het begin dezer eeuw, werkzaam was. Op de Tentoonstelling, te *Amsterdam*, in 1816, waren twee *Portretten*, en op die van 1820, een *Jongen, die in het vuur blaast*, benevens een bejaard man, met eene bierkan en tabakspijp; en een *Boer en Boerin*, uit de buurtschap *Lönneker*, bij *Enschede*. — Meer is mij van hem niet bekend.

FLOQUET (...) *Nagler* noemt, in zijn *Künstler-Lexicon*, hem als „een schilder van *Gent*, die portretten en kerkstukken heeft vervaardigd. Eenige zijner portretten zijn in plaat gebracht. Voor het overige heeft hij weinig opgang gemaakt.” — Er is een groot kunsthandelaar van dien naam, in de tweede helft der XVIII. eeuw, in *België* geweest, die door eerlijkheid en goede trouw een aanzienlijk vermogen heeft nagelaten. Ik herinner mij, dat hij de kunst ook beoefend had. Welligt is het dezelfde persoon.

FLORENTY. (BALTH.) Zie BALTHAZAR. (FLORIS)

FLORIMONT. (C. T. B. DE) Bij het verschijnen van *Immerzeels Werk*, in 1842, was deze verdienstelijke kunstenaar in zijn beste tijdvak van vooruitgang, en te *Amsterdam* gvestigd. Thans moet ik berigten, dat hij daarna maar vier jaren de vruchten van zijn talent meer heeft mogen genieten, aangezien hij door de in 1846 aldaar heerschende typhus is weggerukt, in den ouderdom van slechts 44 jaren, daar hij in 1802, te *Demerary*, in de *West-Indiën*, geboren was.

FLORIS (...) was een glasschilder, die tevens teekeningen voor architectonische voorwerpen vervaardigde, en in de eerste helft der XVI. eeuw te *Utrecht* bloeide, zoo als mij uit de volgende Rekeningen gebleken is: „Item FLORIS, die glasscryver, van 't patroon van 't orgel te maken ende van een wapen in 't calander glas te maken, twelck gehroken was, 2 gulden.— Item FLORIS voorsz. van 't schrift te sryven twelck hoven 't orgel staet 6 S.” Rekeningen van de Buurtkerk, 1544—45. *Dodt Archief*, VI. deel, blz. 313. Het is wel waarschijnlijk, dat CLAES FLORIS — Zie aldaar. — een zoon van hem is geweest.

FLORIS (ANTON) wordt door *Fiorillo* opgegeven, als, in de eerste helft der XVI. eeuw, met FRANS FRUTET — *Vasari* zegt KRUTET — uit hun vaderland, *Vlaanderen*, zich naar *Spanje* te hebben begeven, om met hun talent aldaar — toenmaals het tweede *Peru* — de fortuin te beproeven. FLORIS is echter, nog jong zijnde, te *Sevilla*, in 1550, overleden, nadat hij er vele goed bewerkte kunststukken had nagelaten, als: *De aanbidding der koningen*; *De twee Evangelisten*; *De besnydenis*, en *De opdracht in den tempel*, die allen in de *Kloosterkerk*, te *Mercedaalzada*, als werken van FLORIS worden bewaard. *Fiorillo* weêrspreekt de meening van een Spaansch schrijver, *A. Polomino Velasco*, *Las vidas de los*

pintores Espanoles, die deze stukken geloofd te zijn van zijn genoemden landgenoot, FRUTET, omdat hij den naam van FLORIS niet in *Spanje*, maar wel in de *Nederlanden* kende, doch de werken van beiden zijn op het eerste gezigt zeer goed te onderscheiden, zoodat de genoemde ANTON wel deugdelijk heeft bestaan. Zie op FRUTET. (FRANS)

FLORIS, (BAPTISTA) zoon van FRANS FLORIS, *den Oude*. Hij heeft de kunst beoefend, en werd door de Spanjaarden, te *Brussel*, volgens het berigt van *Van Mander*, deerlijk omgebragt. Of nu de graveur JEAN BAPTIST DE VRIENDT een zoon of verwant van hem is geweest, weet ik niet, hoewel de naam veroorlooft, hem ook dien van FLORIS toe te schrijven.—Zie op FLORIS. (CLAUDIUS)—Het volgende Werk deed mij hem kennen: *Aub. Miræi Sanctorum Gallie Belgicæ imagines et elogia, quibus Religionis ortus progressusque in Belgio ostenditur. Antv. apud JOAN BAPT. VRIENTIUM, 1606 kl. 1°*. Hierin zijn 42 prenten, gegraveerd door J. B. VRIENTIUS; uiterst zeldzaam. Zie *Bibliotheca Hulthemica* etc., Nr. 25375.

FLORISZ. (CLAES) was een bouwmeester, die vóór de regering der stad *Utrecht*, als zoodanig, in de tweede helft der XVI. eeuw, werkzaam was, en is, waarschijnlijk, een zoon van den glasschilder FLORIS. — Zie aldaar. — Door de hier volgende Rekeningen werd hij mij bekend: „Item CLAES FLORISZ voor 't maken van een besteeck van de *Toorn die op 't stadthuys gemaect is*. Item noch een besteeck van de *nye straet die daer gemaect sal worden in de plaetse van het choor van de Buyrkerek 9 pd.*” *Kameraarsrekening, 1581.*— „Item CLAES FLORISZ. voor 't maken van een besteeck ende *caerte van 't Peerdevelt*, ende de grond van dyen, met de huysen ende steghen daerop responderende 7 pd.” *Kameraarsrekening, 1583.*— „Item CLAES FLORISZ gemaect twee verscheyden *caerten*, d' een van de *stadt Wyck* met het *huys Dnyrsteden*, an Jan van Barek, ende d' andere van *dese stadt met de fortificatiën* int cleyn, gedaen an den burgemeester Druenen, om de heeren Staten van Holland te vertoonen 8 pd.” *Kameraarsrekening, 1584, in Dodt, Archief III. deel.* — Het eerstgenoemde, de Toren op het stadhuis, dien ik nog daarop gezien heb, is in afbeeldingen algemeen bekend. Hij rekende tot den sierlijken bonwstijl van die dagen, en schijnt ons niet tot den grooten en geheel in den zuiveren renaissance-stijl gebouwen voorgevel van het stadhuis, door den Utrechtschen architect van Keizer Karel V., WILLEM VAN NOORT, — Zie aldaar. — in 1547 gebouwd, te behooren, en eerst later door hem daarvoor ontworpen en volvoerd te wezen, waarnit wij zijne grootte bekwaamheid in dat vak moeten hulldigen, dewijl die Toren te allen tijde geroemd werd. — Het tweede plan is van een historischen aard voor de stad *Utrecht*, want het is de thans bekende *Koorstraat*, die dezen naam heeft bekomen naar het groote koor van de Buurkerk, dat door hem is weggebroken, en op dien grond alzoo een regte doorgang of straat, van de Lijnmarkt af, tot aan de Plaats of het Stadhuis-plein, is ontstaan, terwijl men vóór dien tijd van af de St. Maartensbrug, over de Zoutmarkt, en zoo, door het zoogenoemde *Hanengeschrei*, weder in de lijn van de toen genaamde Lakensnijdersstraat kwam, om naar de Plaats te gaan, hetgeen op dit volkrijke en bedrijvige punt van *Utrecht* een groot ongerief veroorzaakte. Eerst in 1586 is dit ontwerp ten nitvoer gelegd.

FLORIS, (CLAUDIUS) „beeldhouwer, waarschijnlijk, broeder of verwant van CORNELIS FLORIS, *den Oude*, en vader van den schilder FRANS FLORIS, *den Oude*, en niet de oom, zegt *Nagler*, zoo als *Piorillo*, II. dl., blz. 450, hem noemt.” Het is hier de plaats, eene teregtwijzing te doen, vooral noodig, wanneer auteurs van gezag, zoo als *Nagler* en *Piorillo*, met elkaër in tegenspraak zijn. Wel is waar, het aantal FLORISSEN heeft tot verkeerde nitkomsten geleid, doch waarom de ware bron,

Van Mander, die alles aangaande FRANS FLORIS *den Oude* zoo duidelijk opgeeft, niet geraadpleegd? *Fiorillo* heeft dit gedaan, en moet nu nog zulk eene in *Europa* gezaghebbende kritiek ondergaan! — Ziehier de geslachtstafel, gelijk *Van Mander*, in het belang van dien beroemden kunststam, hem zoo nabij en in zijn tijd nog aanwezig, haar levert, en waaraan ik de bekende kinderen van CORNELIS FLORIS *den Jonge* heb toegevoegd.

JOHAN DE VRIENDT, toegenaamd FLORIS, overl. 1400. (1538)

Cornelis, overl. 1540. Claudius.

Cornelis, overl. 1575. Frans, overl. 1570. Jaques. Jan.

Cornelis, overl. 1615. Baptista. Frans. Jaques.

Jan, sterft 1650.

Onze „CLAUDIUS, zegt *Van Mander*, was een uitmuntend Beeldhouwer, die vele deftige werken, te *Antwerpen*, gemaakt heeft, welke gedeeltelijk aldaar nog gezien kunnen worden.”

FLORIS, (CORNELIS) *de Oude*, broeder van CLAUDIUS, — Zie aldaar. — en vader van den vermaarden FRANS FLORIS, was een steenhouwer, te *Antwerpen*, en is aldaar, in 1540, overleden.

FLORIS, (CORNELIS) *de Jonge*, broeder van FRANS *den Oude*, is bij *Immerzeel*, als bouwmeester van het *Huis van Oostenrijk*, te *Antwerpen* enz. vermeld, doch dat huis wordt niet zoo genoemd, maar wel het *Huis der Oosterlingen*, of het *Oostersch Huys*, zoo als op de afbeelding daarvan in *Guicciardyn* te lezen staat, en werd voor den Aziatischen handel der Vrijsteden van *Duitschland*, in 1557, gesticht. — Hij heeft ook een boekwerk, onder den volgenden titel, vervaardigd: *Veelderley vcranderingen van grotessen ende compertementen, ghemaekt tot dienste van alle die conste beminnen ende ghebruiken. Gedruckt by Hieronimus Coch, 1556, CORNELIS FLORIS inventor, in f^o. Zie C. T. Murr, Bibliothèque de Peinture etc. Francfort, 1770, in 8°. Tom II., p. 574. — Hij is, in 1575, te *Antwerpen*, overleden.*

FLORIS, (CORNELIS) zoon van CORNELIS FLORIS, *den Jonge*, en alzoo kleinzoon van FRANS FLORIS, *den Oude*. — Zie op FLORIS. (CLAUDIUS) — Hij heeft, ongetwijfeld, mede de kunst beoefend, en is te *Antwerpen*, in 1615, overleden. — Zie op FLORIS. (JAN)

FLORIS, (FRANS) *de Oude*, werd in de wandeling de *Nederlandsche Raphael* genoemd. Ziju stamnaam was DE VRIENDT. — Zie bij mij op FLOUIS. (CLAUDIUS) — Hij is reeds door *Immerzeel* beschreven, die aangaande de oorzaak der min gunstige geldelijke omstandigheden, waarin onze FLORIS, niet tegenstaande de fortuin hem zoo zeer begunstigde, geraakte, de aanmerking maakt: „zonder dat wij daarom meenen geloof te moeten hechten aan al, wat *Carel van Mander* ons hiervan opdischt.” Ik moet wederkeerig de aanmerking maken, wáárom men geen geloof aan wat *Van Mander* desaangaande heeft geboekt, zou behoeven te slaan? Het was de gewoonte van dien tijd, soms zaken te melden, die toen wel, maar nu minder oorbaar zijn, en dus kiesheidshalve thans worden weggelaten; ik heb daar vrede mede; maar om de zeden en gebruiken onzer voorvaderen, door ooggetuigen, hoe dan ook, geboekt, als verzinsels te beshouwen, zou ons slecht geleiden tot die waarheid, welke men, immers, thans zoo gretig uit echte bronnen opspoort, om van al die dichterlijke beelden, uit gezonde en uit zieke hersenen voortkomstig, en ons over de huislijke gebruiken onzer voorvaderen opgediseht, eenmaal verlost en versoond te worden. — De aanwijzing, welke *Immerzeel* doet van zijne glasmilderkunst in de kerken te *Brussel* en *Antwerpen*, is onjuist, als behoorende die tot het werk van zijnen broeder, JAQUES FLORIS; — Zie bij mij aldaar. — want van

onzen FLOAIS is zulk werk als nog niet bekend. — Onder de schoonste zijner voortbrengselen worden door *Van Mander* genoemd de voortreffelijke figuren, de *negen slapende Musen* voorstellende, bij den heer *Melehor Wyntgens*, te *Middelburg*, door hem gezien, doch deze worden niet slapende afgebeeld, en men kan hieronder welligt de *wijze en dwaze maagden* verstaan moeten, zegt *Nagler*: want eene dergelijke schilderij, 8 voet lang, en 4 voet breed, werd door wijlen den Kon. Hof- en Staats-bibliotheecaris, te *Muncheu, Berhard*, uit de *Pilgramsche* verzameling, aangekocht, en die geloofde, dat deze dezelfde, door *Van Mander* zoo zeer geroemde, schilderij is. Zij wordt nog te *Muncheu* bij zijne erven bewaard. *Nagler* roemt die schilderij ook zeer en zegt, dat het stuk met zijn gewoon monogram beteekend is. Zijn *Engelenva* bevindt zich in het *Museum* te *Antwerpen*. — HIEONIMUS COCK heeft een aantal prenten naar zijne teekening gegraveerd en uitgegeven, waarvan *Vasari* er eenige heeft gezien, voorstellende *Bijbelsche en Mythologische voorstellingen*, en nog 15 bladen *Praalgraven*, onder den titel: *Veelderlei nieuwe inventien van antiq. Sepulturen* in $^{\circ}$. Hoogstbelangrijke prenten. — Verder zegt *Nagler*, dat *Papillon* hem verkeerdelijk onder de houtgraveurs vermeld, dewijl FLORIS er alleen de teekeningen voor heeft geleverd; want eene prent, met vier platen gedrukt, *David voor Saul op de harp spelende*, en die tot bewijs zou moeten strekken, is alleen beteekend FRANCISCUS FLORIS, *inventor, Judocus de Curia excede*bat, 1555. Hij heeft echter, doch zeer weinig, in koper gegraveerd, als eene allegorie, *de Victorie, door gevangen en tropheën omgeven*, beteekend F. FLORIS fec. 1552, in $^{\circ}$. oblong, en die aan hem wordt toegekend, doch zonder beteekening is; en *Christus, die de voeten zijner discipelen wast*, fraai getst. — *Zijn portret*, in de 8°.-uitgave van *Van Mander* voorkomende, is genomen naar dat van J. H. WIERX *se.* in 4°. waarvan eene kopij van H. HONDIUS, met bijwerk in den achtergrond, uitgaat. Ik zie het eerstgemelde niet voor werk van WIERX aan; het is van eene andere burin, en ook niet beteekend. — Zie nog over hem op FRUTET. (FRANZ)

FLORIS, (FRANS) *de Jonge*, een der zonen van FRANS FLORIS, *den Oude*, heeft de kunst bij zijn vader geleerd. — In 1604, toen *Van Mander* zijn werk uitgaf, was hij te *Rome* „en behaalde veel roem door het schilderen van kleine stukjes.” Ik herinner mij niet, dat er hier te lande van zijne kunst bekend is.

FLORIS. (JAN) *Vasari* noemt dezen als een bekwaam schilder, die, tijdens de regering van Philips II. van *Spanje*, met een aantal landgenooten, te *Placcencia* en te *Madrid* arbeidde, en welke kunstverrigtingen, met de uit de *Nederlanden* derwaarts heengezonden stukken, door hem worden beschouwd, als de gronden te hebben gelegd tot den voortgang en de volkomenheid der *Spaansche School*. — Wie is nu deze JAN? Is hij de broeder van FRANS FLORIS, *den Oude*, een plateelbakker, die, volgens *Van Mander*, „nooit in de *Nederlanden* zyn weêrgaê had, en, uit aanmerking van zijne kunst, in dienst van Philips, koning van *Spanje* aangenomen werd, in welk koningrijk hy jong overleden is.” Deze kan zeker wel dezelfde zijn, daar de tijdkring van beide auteurs overeenkomt; en, naar mijne meening, zal hij een der vier zonen zijn geweest van CORNELIS FLORIS, *den Oude*, want een JAN FLORIS, kleinzoon van CORNELIS FLORIS, *den Jonge*, — Zie aldaar. — en meer bekend, is van veel later tijd.

FLORIS, (JAN) kleinzoon van CORNELIS FLORIS, *den Jonge*, waarschijnlijk, ook een kunstenaar, zegt *Nagler*, die in de herstelde *Franciscaner-kerk*, te *Antwerpen*, in het familiegraf van DE VRIENDT of FLOAIS ligt begraven. Op de zerk leest men: *Hier ligt begraven DE VRIENDT, den steenhouwer, die sterft 1538.* — FRANS FLOAIS, *den schilder, sterft 1570.* — CORNELIS, *den architect, sterft 1575.* — CORNELIS, *den*

zoon van CORNELIS, sterft 1615. — JAN, den zoon van den jongen CORNELIS, sterft 1650. Zie Nagler, *Künstler-Lexicon*. De laatstgemelde is alzoo de door mij hier opgevoerde kleinzoon JAN FLORIS, dewijl de oude CORNELIS FLORIS hier alleen met den naam DE VRIENDT vermeld staat.

FLORIS, (JAQUES) broeder van FRANS FLORIS, den Oude, heeft als glasschilder grooten roem behaald. J. Cousin zegt, in zijne *Beschrijving van Doornik*, deel III, bl. 166, dat de geschilderde glazen in de kathedraal dier stad van JACOB DE VRIENDT zijn. Daaronder munten twaalf stuks zeer uit. De vijf aan de noordzijde stellen voor: *De bisschoplijke instelling door den H. Bernardus*, en den *feestlijken intogt in de stad Troyes*. De zes andere, aan de zuidzijde, zijn de *Veldslag tusschen Siegbert, koning van Metz of Austrasië, en zijn broeder Chilperik, koning van Soissons*, die met zijne gemalin, Fredegonde, naar *Doornik* is gevlugt, waar zij eenigen tijd belegerd, en vervolgens door Siegbert bevrijd werden. Echter meent de *Baron de Reiffenberg*, zegt Nagler, in zijne verhandeling *De la Peinture sur verre aux Pays-Bas*, in de *Nouv. Mem. de l'Académie Royale de Brux.*, 1832, opgenomen, dat gemelde glazen niet van DE VRIENDT, maar van L'ADRIANS zouden zijn. — Voor het portaal der *St. Gudulkerk*, te Brussel, schilderde JAQUES FLORIS het schoone glas: *Het laatste Oordeel*, en in de Armenkapel, in de *O. L. Vr. kerk*, te Antwerpen, was van hem *De Aanbidding der Herders*, hetgeen verloren is gegaan. — Nog is Nagler, in zijn *Künstler-Lexicon*, van meening, dat de volgende prenten naar zijne teekeningen zijn verschenen, als: 35 bladen met *Lofwerk, Wapenen, versierde Schilden met figuren enz.*, onder den titel: *Compertimenta pictoriis flosculis et manubüs bellicis variegata, auctore JACOBO FLORO. Hier. Cooch. 1567. Pet. Mercinns sc. gr. 8°*. — Nog kent men naar zekerer J. FLORIS 13 andere bladen met *Versieringen*, en getiteld: *Velderhande aerlyke Compertementen etc. Lieftrinck fec. 1564 gr. 8°*.

FLORIS. (JAQUES) Er wordt nog een andere glasschilder, met name JAQUES FLORIS, gevonden, zegt Nagler, die glasvensters in het *Karmelieten-klooster*, te Antwerpen, heeft geschilderd. Het glas, daar *de Profeet Elias ten hemel stijgt*, voert het jaarmerk 1592, en het meerendeel der andere glazen is door hem geschilderd. Het oudste jaarmerk is 1592 en het jongste 1615. De meeste dezer glazen stellen mede onderwerpen uit de *Geschiedenis van Elias* voor.

FLORIS. (M). In de Rekeningen Ms. van het *O. L. V.-Hospitaal*, te Aude-naerde, vindt men aangeteekend op het jaar: „1568—69. Item den XIX. September LXIX. betaelt M. FLORIS voor dbetrecken, meten ende bewerpen van den patroon van d'heleich Sacraments-huuseken IIJ lib. IIIJ. sch.” — Zie over het berigt dezer rekeningen op HOEN. (JACOP) — Deze MEESTER FLORIS is, waarschijnlijk, een der broeders van den beroemden FRANS FLORIS, CORNELIS FLORIS de Jonge geheeten, — Zie aldaar. — en die een voortreffelijk architect en beeldhouwer in zijn tijd genoemd werd.

FLORISZ. (WILLEM) Een onvermeld kunstenaar, die in de tweede helft der XV. eeuw, te Utrecht, bloeide. In het *St. Lucasgild* aldaar kan hij niet voorkomen, vermits er, van af den jare 1396 tot 1525, geene Notulen of aantekeningen van worden gevonden. In dat tijdsverloop schijnt er eene werkloosheid of gaping in de Gilden te zijn ontstaan, of wel zijn de daartoe behoorende boeken door de woelingen en branden, uit het oorlogen ontstaan, verloren geraakt. — Hij is van elders zich te Utrecht komen vestigen, zoo als uit de volgende bewijzen blijkt: „Nye borgher te Utrecht, WILLEM FLORISZ, die schilder.” *Buurspraakboek der stad Utrecht*; 1479, bij *Dodt Archief, V. decl.* „Item gegeven WILLEM FLORISZ see hy die scilden gemaeckt heeft, ende dat tafereel dat hanghen sall in den Hage,

daer dat wapen van *Utrecht* in gemaelt was, ende dat voor die herberch van *Colen* henghen sall, daer die raet hem voor belieft heeft 6 R. gulden." *Kameraers-rekening* 1502, bij *Dodt Archief*, III, blz. 203.

FLORTEN, (JAN) een onvermeld kunstenaar, die, waarschijnlijk, in de tweede helft der XVII. eeuw heeft gebloeid. — Van hem zag ik eene schilderij zoo goed als van MOLENAER. — Verder is mij aangaande dezen schilder door een kenner berigt, dat hij een stuk van hem bezit: *een landschap met een bleekerij in de duinen*, geheel in den trant van DE VRIES, en goed van toon, doch de stoflagie heeft weinig verdienste. — Zou hij ook een liefhebber zijn geweest, die zich beijverde, goede stukken te kopiëren? Immers, zijn zijne werken weinig bekend.

FLOSCHE (DANIEL) was een Nederlandsch miniatuurschilder, die op het einde der XVII. eeuw, te *Florence*, in dienst van den Hertog stond. Hij had zich in genoemd kunstvak vermaardheid verworven. Zie *Nagler*, *Künstler-Lexicon*.

F. M. L. Van dezen kunstenaar of liefhebber der kunst, zijn mij een paar kleine etsjes voorgekomen, als: *een Manshoofd*, trois-quart, regts gewend, hetgeen wel een portret zijn kan. Het hoofd is afgewerkt, doch de kleedren zijn alleen in omtrek aangegeven; tegen de wijkende zijde der wang is een weinig grond aangewerkt, om het hoofd daarop te doen uitkomen; h. 90, br. 67 str. Nederl. Van onder beteekend F. M. L. f. — Ik bezit een exemplaar, waar, aan de andere zijde, nog bijstaat *Major ex*. Dit prentje is uitmuntend bewerkt. Het andere is genoegzaam van dezelfde grootte, en stelt voor het studieblad van *een vrouwenhoofd*, tot aan den hals voorgesteld, maar niet zoo fraai als het eerst-gemelde, en met dezelfde letters beteekend. — Daar ik geen spoor van dit Monogram kon ontdekken, zoo heb ik vermeend, het hier op te moeten nemen, om wellicht later daaromtrent een of ander te zien bevestigen of wijzigen.

FOCK, (HERMANUS) staat bij *Immerzeel* vermeld, die zegt: „Een exemplaar van zijn Etswerk, uit ruim 200 stuks bestaando, werd op de verkooping van den heere C. D. HODGES voor *f* 69.— verkoekt.” Dit berigt moet men voorwaardelijk aannemen, wil men daardoor niet in eene dwaling worden geleid, alsof hij zulk een aantal onderscheidene prenten zou hebben geëts; want dit was zijne portefeuille, waarin hij al de proeven, veranderingen en wat al meer, bij de bewerking ontstaan, bewaarde, en men mag het genoemde getal naauwlijks op een vierde stellen van wat als afgewerkte etsen van hem bekend is. De algemeen bekende boekjes heb ik voor mij liggen en zijn de volgende: *Twaalf stuks landschappjes*, met vee en beeldjes gestoffeerd, waarbij er vijf zijn met rivier, scheepjes enz. Een er van is beteekend H. FOCK f., verkeerd gedrukt, en dit kon wel de Titel wezen; immers, een teekenaar, bij drie knotwilligen gezeten, schijnt dit aan te duiden; h. 76, br. 64 str. Ned., zonder de marge, niet genommerd. — *Zes stuks idem* en een Titel, waarbij een met ruïnen enz. De Titel stelt voor eene ruïne, in geboomte, en met een zittende en staande figuur, die naar dit opschrift wijst. — *Zes landschappen naar 't leven geteekend en geëts*, door HARM. FOCK, h. 102, br. 119 str. idem, niet genommerd. — *Zes stuks idem*, en een Titel, allen meest met zwaar geboomte, boerenhutten, rivier enz. fraai gestoffeerd. De Titel prijkt, onder lommer van geboomte, met dit opschrift: *Uyt vriendschap toegewyd aan mynen agtenswaardigen kunstvriend, den heere JAQUES KUYPER, door zynen vriend HERMANUS FOCK*, 1801, waarbij een heer met een landman over dit opschrift in gesprek is; voorts een hond enz.; h. 127, br. 185 str. idem; eenige zijn met zijn naam beteekend. Niet genommerd. — *Zes stuks Duin en andere Landschappen, bij Haarlem*, waaronder een met de ruïnen van het kasteel *Brederode*, fraai met zijn naam beteekend. Niet genommerd. — *Twee kapitale landschappen*: bij een boonrijk boerenrft,

een binnenwater, waarop eene schuit met een bukkenden man, half zichtbaar, en op den voorgrond eene zittende vrouw, tegen den rug te zien, waarnevens een rustend kindje enz. Niet beteekend; — en, bij hoog geboomte, aan den ingang van eene laan, een hoog hek, waarvan de palen beteekend zijn *нр. фock*. Een melkmeid staat daarvoor, ziende naar een boerenknaap, die op den voorgrond tegen eene schoeijing rust, en met een hondje speelt. Op den tweeden grond grazend vee, bij een water enz.; h. 280, br. 234 str. idem. — Ik heb ook gevonden, dat hij den Titel voor een boekwerk heeft vervaardigd, namelijk: *De Berggeest, of het steenen bruidsbed, romantisch tafereel door A. CRAMER, te Amsterdam, bij H. Gartman; 1815 in 8°,* waarop eene schoone maagd, op eene rots liggende, als door den bliksem gedood, is afgebeeld enz. *H. FOCK inv. et sc.* — Wat tot de zeldzaamheden en weinig bekende, door hem vervaardigde prentjes behoort, is de geschiedenis van den *Val van Napoleon in Rusland*, niet uitgegeven, maar destijds ondershands verspreid, zeer raar. Zij bestaan uit zes stuks, zijnde allen in omtrekken gëetst, en in een boertigen stijl, als die der spotprenten van *JACOB SMIES*, gedaecht en bewerkt, op eene zeer kleine sehaal; allen tussehen 80 en 100 str. hoog en breed. De titel dezer spotprentjes bevat een wapensehild, met omsehriфт: *Men leert met schade en schande*, en waarop een verbroken keizers- en een idem ijzeren koningskroon, een doode arend enz., aan welk een en ander de ratten knagen; op een papier staat *Rijnverbond*, en onder aan 1813. Al de prentjes zijn vol met inschriften, tot toeliechting, aangevuld. — Bij eenige zijner teekeningen, in mijn bezit, is ook die van zijn portret, door *ANTONIE ANDRIESEN*, in f^o, en hem voorstellende voor een geopend venster, leunende, toen oud zijnde 14 jaren, en nog een idem, veel ouder, geteekend door *H. W. CASPARI*, in 12°.

FODOR (*CAREL JOSEPH*) heeft, als kunstverzamelaar, sedert het berigt bij *Immerzeel*, over hem gegeven, met een ongelooftijken ijver en vlijt, de hoogste kunstbelangstelling blijven betoonen, en zijn kabinet al meer en meer met werken van *J. BOSBOOM*, *H. KOEKKOEK*, *C. SPRINGER* enz. uitgebreid. Hij koestert eene blakende liefde voor de ware kunst van onzen tijd, die voor den roem van ons vaderland ten blijvend gedenkteeken zal strekken. In de woning van den heer *Fodor* (Keizersgraecht, bij de Vijzelstraat, te *Amsterdam*) zijn niets dan kunstjuweelen voorhanden. — De waarheid vordert, der stad *Amsterdam* hulde te brengen, waar niet alleen de kunsten, sedert eeuwen, voorbeeldeloos, zijn aangekweekt, maar die ook steeds in ware kunstbeschermers heeft uitgemunt, als: *Braamcamp*, *Gildemeester*, *Ploos van Amstel*, *Van Winter*, *De Smeth van Alphen* enz., die honderdvoudige meesterwerken, in hunne woningen, als 't ware opstapelden, en zich overtuigd hielden, dat die voortbrengselen eenmaal met de beroemdste Scholen van *Europa* zouden kunnen wedijveren. Dat uitzigt is verwezenlijkt: want, sedert meer dan eene eeuw, zijn, door magt van goud, van uit het buitenland die vestingen der kunst bestormd, en de daar opgehoopte sehatten naar de meeste Museums van *Europa* vervoerd geworden, waar zij evenzeer geacht zijn, als de voortbrengselen der meest beroemde vreemde Scholen, en alzo den kunstroem van ons vaderland glansrijk vertegenwoordigen. — Het mag dus verblijdend heeten, dat de kunstproducten onzer eeuw, met die der XVII. wedijverende, ook wederom hunne beschermers vinden, zoo noodig tot, en zoo naauw verbonden met het voortbrengen van goede kunst, en om sehitterende talenten steeds te blijven aanmoedigen. Gelukkig worden er nog vele kunstmeenen gevonden, en daaronder zelfs eenige, die niet aarzelen, om als vorstlijke besehermers op te treden, en hiervan kan men zich bepaaldelijk in 's Rijks hoofdstad overtuigen, gelijk bij meer anderen, voornamelijk bij onzen *Fodor*, dic op

vreemden bodem — zoo als uit de verzameling der *Hertogin van Orleans*, in Januarij, 1853, te *Parijs* geveld, — wederkeurig, met óverwegend Hollandsch goud, de Europeſche beroemde kapitale ſchilderij van onzen Dordtschen ſchilder ARY SCHEFFER, *Le Christ consolateur*, voor 60,000 francs, met de onkosten, — ver boven den oorspronklijken prijs, welken de nog levende vervaardiger van dien Vorst had genoten — heeft aangekocht. Overbodig zal het zijn, dit puikjuweel te beſchrijven, dat in alle landen, waar kunst gewaardeerd wordt, door vele voortreffelijke afbeeldingen, zoo groot als klein, in prent is gebragt, en bij alle christenbelijders in hooge eere geplaatst werd, ja, met volle regt een kostbare aanwinst en bijdrage voor de beeldende kunsten van ons vaderland mag genoemd worden. — Overigens is het zeer natuurlijk, dat voortreffelijke kunst, in Hollandschen geest, schoon in den vreemde vervaardigd, bij ons den waren kenner boeit. Dit was dan ook het geval met de ſchilderij van den beroemden Franschen kunstenaar DECAMPS, die, op de kunstveiling van den Heer *Thevenin*, in 1851, te *Parijs*, door *Fodor* voor 23,000 francs, met de onkosten, werd aangekocht, en *eene Turksche Kinderſchool* voorſtelt, niet fantastisch, maar naar de natuur door den ſchilder uitgedrukt. Zoo er ooit ééu de werking der Natuur als REMBRANDT heeft gevoeld, begrepen en gevolgd, dan is het DECAMPS, die ons, bij het eerste gezigt, een tafereel van dien grooten Meester meent te doen zien. Het is uitmuntend van kleur, en van een betooverend (door eene opening) invallend zonlicht, dat ons bij de beſchouwing verbaast. Tevens is het wel te begrijpen, dat, daar deze ſchilderij algemeen voor een Fransch meesterstuk wordt gehouden, thans, nu de ſchilder in zorgwekkenden toestand verkeert, zij door vreemde belanghebbenden op meer dan de driedubbele waarde geſchat werd. — Het aangevoerde zal genoeg doen zien, welke kunst, ook van beroemde Belgische en Duitsche meesters, als van LOUIS GALLAIT, ANDREAS ACHIENBACH enz., er in het huis van den heer *Fodor* aanwezig is, te veel om hier te beſchrijven; doch de gelegenheid ter bezigtiging van dat alles wordt zóó welwillend verleend, dat ik elken kunstkenner moet aansporen, om van zulk eene zeldzaam voorkomende gelegenheid gebruik te maken, gelijk ook reeds in ruime mate, vooral door vreemden, is geſchied. Onder andere hoogo personaadjen, prijken in het *Bezoekers-Album* de namen van H. M. de Koningin der *Nederlanden*, die zelfs ten tweeden male haar bezoek herhaald heeft, waarna de Heer *Fodor* een ſchoonen afdruk van H. M. portret, eigenhandig met haren naam beteekend, tot een aandenken heeft ontvangen; — van de Priuses van *Lichtenſtein*; — van Maria, Grootvorstin van *Rusland*, en van haren gemaal, den graaf Strogonoff, uit *Petersburg*; — van Charles, Kroonprins van *Wurtemberg*, en zijne gemalin, de Grootvorstin Olga, zuster van den Keizer van *Rusland*; ook van deze Keizerlijke Vorstin ontving hij een ſchoonen druk van haar portret, vergezeld van een hoogstvereerenden brief, die het doel van dit aandenken uitdrukt; — van den hertog van *Saxen-Weimar-Eisenach*; — van Graaf *Monte Nuove*, Veldmaarschalk in Oostenrijksche dienst enz., die allen dit kabinet met groot welgevallen bezigtigd hebben. — Niet minder heeft de heer *Fodor*, sedert 1840, zijne papieren kunst verrijkt, en op dezelfde wijze, bij iedere voorkomende gelegenheid, zich beijverd, om de beste teekeningen der oude en heden-daagsche School daar bij te voegen, waartoe de Verkoop van den Baron Verſtolk van Soelen, te *Amsterdam*, in 1847 gehonden, alleen de liefhebbers, met rijke beurzen voorzien, in ſtaat ſtelde, en die dan ook tot ongehoorde prijzen zijn opgevoerd, doch waardoor *Fodor* in het bezit is geraakt van teekeningen, die tot de alom bekende klassische knstwerken der Hollandſche en Vlaamsche School van de XVII. eeuw behooren, als van REMBRANDT, DOU, DULARDIN, P. L. WOF WERMAN,

A. en W. VAN DE VELDE, A. VAN DER NEER, RUBENS, VAN DYCK en meer anderen. — Geene gelegenheid, om steeds de schoonste teekeningen der hedendaagsebe Scholen magtig te worden, heeft hij ook bij den vreemde verzuimd, en aldaar die kunst opgespoord, wier verdienste tot het toppunt van volkomenheid is gestegen. Als zoodanig is er, onder anderen, eene teekening van DECAMPS, welke hij op eene verkooping, te *Parijs*, met 5500 francs heeft betaald, en die voorstelt: *le Divan turc*, een voortreffelijk werk, waarbij men zich afvraagt, tot welk een hoogen graad van volkomenheid is hier de kunst, op papier, niet gebracht! — In die-zelfde verhouding, mogt zich de geniale JEAN BAPTISTE MADOU verheugen, dat zijn *chef-d'œuvre*, betiteld; *Physionomie de la Société en Europe par MADOU, contenant quatorze Aquarelles, de l'année 1400 jusqu'a 1836*, bij den verkoop, te *Gent*, 15 Augustus, 1856, der kunstnalatenschap van *le Chevalier Coninck*, door *Fodor*, met 10,000 francs, uit de handen van den speculatiegeest, voor slooping werd gespaard, waarover hij, bij een schrijven aan den heer *Fodor*, zijnen dank levendig betuigt heeft. — De zoo nuttige als leerzame zijde, welke deze rijke kunstverzameling voor het algemeen oplevert, is te meer lofwaardig, dewijl de heer *Fodor*, niet alleen door het geven van kunstbeshouwingen in zijne woonplaats, maar zelfs, op verzoek, ook daar buiten, zijne kunstsebatten ten algemeenen beste geeft; zoo, bij voorbeeld, heeft hij nog bij het vijftigjarig jubelfeest van het bestaan des Genootschaps *Kunstliefde*, te *Utrecht*, — op den 30. November, 1857, plegtig gevierd — als tot verpoozing, met een klein, doch uitgelezen aantal teekeningen, de feestelingen en hunne dames, eigenaardig vergast. — Bij Koninklijk Besluit van den 13. October, 1849, is hij tot *Lid van den Raad van Bestuur der Kon. Acad. van Beeldende Kunsten*, te *Amsterdam*, benoemd; en van de *Kon. Academie*, te *Antwerpen*, werd hem, bij Besluit van den 6. September, 1853, het *Honoraire Lidmaatschap* opgedragen; dit zelfde was ook met meer andere kunstgenootschappen het geval. — In hoeverre de heer *Fodor* een levendig aandeel in het behoud van het Kabinet van wijlen den heer A. VAN DER HOOP, voor de stad *Amsterdam*, gehad heeft, zie men bij mij op HOOP. (A. VAN DER)

FOKKE (A. WILLZ) is een graveur geweest, die in 1781 moet hebben gebloeid, doch slechts middelmatige bekwaambeden bezat. Eene gravure, voorstellende: *het op strand jagen van een Vlaardinger Vischhoeker door drie Engelsche kapers, by Scheveningen, op den 1. Januarij, 1781*, heeft mij hem doen kennen; misschien bestaan er betere werken van hem. — Later vond ik een stel van vier groote platen, voorstellende: *het vastzeilen van het O. I. Comp.-schip Woestduyn op de Noorder-Rassen, den 24 Julij, 1779*, terwijl de volgende alle tot deze geschiedenis behooren: ENG. HOOGHEYDEN *delin.* A. FOKKE WILLZ en M^d. SALIETT, 1780. *P. Gillissen en zoon excuderunt.* Dit werk is vrij goed uitgevoerd; welligt zijn de teekeningen ook beter geweest, en dat hij hier toch wel de eerste man, als graveur daarvan, was, schijnt mij daaruit te blijken, dat zijn naam het eerst vermeld staat.

FOKKE, (JAN) zoon van SIMON FOKKE. Ik vond aangeteekend bij *De Wind, Bibliotheek der Nederl. Geschiedschrijvers — Naamlijst*, blz. 29, 1807: JAN FOKKE, graveur te *Amsterdam*, geboren te. . . overleden. . . 1812, heeft geschreven: *Geschiedenis der Vereenigde Nederlanden voor de jeugd*, XXV deeltjes in 12°. (ook het XX—XXX deel van *Kok, Vaderl. Woordenboek*) enz. — Ik twijfel niet aan de juistheid van dit berigt, omdat beiden tijdgenooten waren; doch van zijn graveerwerk is mij tot heden niets bekend. Ook heb ik altijd, door medegedeelde berigten van geletterden van dien tijd, in de meening verkeerd, dat Prof. *Ysbrand van Hamelsveld* de schrijver was van het eerstgenoemde werkje voor de jeugd. —

Daar al de bovengenoemde werken zonder bijvoeging van zijn naam zijn verschenen, zoo schijnt het alsof hij slechts incognito bedrijvig wilde zijn, hetgeen echter blijkt, het geval niet te zijn geweest, want, in 1809, is verschenen: *Fokke, Vaderlandsche Historie*, deel I. Zie *Catalogus van F. Muller, te Amsterdam*, 5 Januarij, 1852, bl. 82, Nr. 2271. Dit werk schijnt niet vervolgd te wezen, of is het een der VI. deelen van zijn Werk, *Geschiedenis der XVIII. eeuw?*

FOKKE (SIMON) is bij *Immerzeel* beschreven, doch ik voeg daarbij nog het volgende. Hij heeft geëst zes bladen, Hollandsche landgezigten, met water, schepen, schaatsenrijders enz. naar AVERCAMP in f°. en in 4°. De Titel en Portretten, met rijk zinnebeeldig bijwerk, welke hij in den jare 1746, voor het Werk *Gedichte des Freyherrn von...* heeft geteekend en gegraveerd, bewijzen, dat hij een zeer goed teekenaar was, die tevens, met kennis van zaken, in een goeden stijl wist te ordonnaneeren; in een woord, dit behoort tot zijne beste kunst, op zijn 34jarigen leeftijd vervaardigd, en nog geheel vrij van den zoogenoemden overdreven FOKKE'S stijl. — Behalve zijne, bij ons algemeen bekende prenten, heeft hij ook (hetgeen minder bekend is) de platen vervaardigd voor het Werk: *Portraits historiques des hommes illustres du Danemarck*, 1796 in 4°, en voor dat van *P. S(chwencke) Medicinæ doctoris Miscellanea zoologica etc. Hagæ-Comitum*, 1766, in 4°. — *Nagler* meldt, dat hij teekeningen in den stijl van BERCHEM zoo bedrieglijk vervaardigde, dat zelfs kenners daardoor misleid konden worden. — Hij heeft ook twee prentjes met veo naar dien meester geëst. — De volgende portretten, in mijn bezit, gaan van hem uit, als: Kniestuk, links, zittende, en eene prent, waarop zijn naam staat, in de hand houdende; naar MYS, door J. GREENWOOD sculp. in f°; zwarto kunst. *Idem*, borstbeeld, regts, in ovaal, waaronder gereedschappen, n. POTHOUEN *ad v. delin.* 1773, J. HOUBRAKEN sculp. 1733; wt. 74, in 8°. Hetzelfde met vierregelig vers van J. F. *Idem*, borstbeeld, op een ovaal, dat tegen een muur staat, waar naast boeken, prenten enz. Op een rol, in zijne hand, staat s. FOKKE Sc. in 8°. — Het komt mij vreemd voor, dat *Brulliot* geene melding van hem maakt.

FOLIO, (A.) of meer duidelijk FOOLIO, zoo als dit staat op eene gravuro van J. HOUBRAKEN, zijnde het *Portret van Kornelis Zweerts*, dichter en vader van *Philips Zweerts*, door hem in 1669 geschilderd. — Naar alle waarschijnlijkheid, was hij een miniatuurschilder, daar het vermeldde portret sterk toont, aldus te zijn bewerkt. — Mij is verzekerd, dat hij een Nederlander is geweest, en uit dien hoofde, doch vooral om den aard van zijn werk, dat geheel Hollandsch is, heb ik hem hier geboekt.

FOLKEMA (ANNA) is met een enkelen regel door *Immerzeel* vermeld, als de zuster van JACOB, en die hem in het graveren behulpzaam was, terwijl zij ook het miniatuurschilderen beoefende. — Zij heeft vele portretten geteekend, waarvan er door haren broeder JACOB in plaat zijn gebragt. — Daar er Werk van haar bekend is, zal het noodig zijn, dit aan te wijzen, uit het volgende Boekwerk in kl. 8°, in mijn bezit: *Gebouwen, Gesichten en Oudheden der Stad Amsterdam, met figuren. Te Haarlem, by Johannes Marshooren*, 1741 en, met denzelfden titel, in 1744, nogmaals verschenen. Hierin heeft zij een aantal gezigten van voornamen gebouwen enz. gemaakt, beteekend A. F. *feit*, op eene zeer kleine schaal, zijnde op eene plaat soms vier en soms zes afbeeldingen te vinden, die aardig en geestig behandeld zijn. Het daarin voorkomende getal beloopt 22 prenten, dus een aantal afbeeldingen, waarvan eenige door JACOBUS FOLKEMA, J. LAMVELD en A. VAN DER LAUN zijn vervaardigd. Zoo het mij voorkomt, zijn al

deze prenten reeds in 1724, onder denzelfden titel, verschenen, — want dit jaartal staat op den gegraveerden titel van JACOB, — en zijn toen, waarschijnlijk, uitgegeven onder de Werken van *Roelant van Leuwen*, die in dat jaar, te *Amsterdam*, bij *Jacobus Verheyden* het licht zagen, en eerst weinig opgang schijnen te hebben gemaakt, doch, bij nadere overweging der waarde dezer afbeeldingen voor de historische waarheid, weder op den voorgrond zijn gekomen, blijkens den spoedigen herdruk; want, in het genoemde Boekwerk vindt men, dat de *Drukker aan den Leezer zegt*: „om iets te melden van deze plaatjes, die ik door inkoop machtig ben geworden, dezelve hebben eertyds gedient tot *Roeland van Leuwen's* alomberuchte *Amsterdamsche Beurs*, die met zijn verdere prulwerken meest gekocht werden, of om te lachen of om deze gezichtjes der stad *Amsterdam*, doch nu, om dat dezelve niet onaangenaam zyn uitgevoerd, en door een oudheidkundigen liefhebber met meerdere omstandigheden, tot opheldering van dezelve, opgezogt en bygevoegt, weder dus worden aangeboden.” — Bij *Le Blanc* vindt men, op gezag van *Nagler*, *Künstler-Lexicon*, vermeld, dat zij geboren is in 1695, en overleden in 1768. Ditzelfde staat bij *Van Eynden* en *Van der Willigen*, gelijk ook bij *Heineken*, reeds vóór *Nagler*, vermeld, en wel dat zij te *Dokkum* geboren werd. — Er bestaat eene afbeelding van haar, ten halven lijve, links, in ovaal; onafgemaakte teekening in O. I. inkt, zonder eenigen naam, en pendant van dat van haren broeder in f°. Zie *Catalogus van Portretten van F. Muller*, Nr. 1695. Haar geteekend portret in f°. vindt men onder Nr. 1695 in den zoo even bedoelden *Catalogus* vermeld.

FOLKEMA. (JACOB) Bij het door *Immerzeel* reeds geboekte, meen ik nog te moeten voegen eene zeer groote plaat, die, afzonderlijk, als een kunststuk onder zijne werken, is uitgegeven, namelijk *de Alchemist of Piskijker*, naar *CASPER NETSCHER*, en waarvoor hij ook de teekening heeft gemaakt. Volgens het adres der plaat heet zij *Le Médecin du village* enz., en werd te *Berlijn*, bij *Casper Weiss*, uitgegeven. — Als proeve, in hoeverre hij *HOUBRAKEN* heeft kunnen volgen in het graveren van portretten, zie men dat van *Franciscus Burman Franciscusz.* naar *J. M. QUINCKHARD*, hetgeen, op dezelfde grootte als dat van den ouden *Burman*, door *HOUBRAKEN* zoo uitmuntend is gesneden, zoodat hij, in dit opzigt, aan dezen een onverwiltijken nevenman heeft. — Zijn overlijden is niet opgegeven; doch, volgens *Nagler*, moet dit in 1767 plaats gehad hebben. — Onder de sieraden der uitgebeelde Nederlandsche Geschiedenis zullen wel behooren de portretten van *Franc van Borselen* en *Jacoba van Beyerens*, naar *GILLES MOSTAERT*, met zinnebeeldig bijwerk door *T. JELGERSMA* daar voor geteekend, en in mijne verzameling voorkomende. — *Le Blanc*, die 25 stuks van zijne prenten vermeldt, noemt ook zijne gravuren voor het Werk: *Représentation de l'ancien habillement de Strasbourg, zu finden bey Franz Antoni Hüusseler etc. Strasbourg*, in 4°; doch slechts ééne bladzijde verder in zijn Werk komt *ditzelfde* voor onder de graveerwerken, door *QUIRIN FONBONNE* vervaardigd. Van wien is het nu? *Nagler* noemt dit Werk niet. — Zijn geteekend portret in f°. vindt men, onder Nr. 1694, in den *Catalogus van Portretten van F. Muller*, vermeld als pendant van dat zijner zuster *ANNA*, en waar verder 34 stuks portretten, door hem gegraveerd, staan beschreven. — Onder de portretten, door *Nagler* opgegeven, is er een, „*Peter Schryver*, borstbeeld, in ovaal, naar *ANNA FOLKEMA*. Daarvan zijn afdrukken met en zonder hoed;” — doch dit niet te verwisselen met den ouden, bij ons bekenden historieschrijver *Petrus Scriverius*, met en zonder hoed: want hier wordt de Doopsgezinde Predikant van dien naam, te *Haarlem*, bedoeld, een tijdgenoot van onzen *JACOB*, die in 1742 is overleden.

FONBONNE. (QUIRIN) *Le Blanc* noemt dezen als een Hollandsch graveur, die, te *Parijs*, van 1720 tot 1734, werkzaam was. Hij meldt dit op gezag van *Basan*, I. 221, en *Nagler* IV. 397, en noemt 30 stuks, meest historische onderwerpen, van zijne gravceerwerken, waarbij 28 prenten voor een boek, hetwelk hij eene bladz. vroeger nogmaals opgeeft onder de werken van JACOB FOLKEMA. — Zie aldaar. — Of de naam FONBONNE wel juist, en of deze een Hollander is, moet ik betwijfelen, te meer, daar ik dien verder nergens vermeld vind, maar *Bryan* wel een FONBONE, als een Fransch graveur van weinig naam, opgeeft.

FONTAINE, (...) een Hollandsch schilder, die echter in het Werk: *Cabinet Paignon-Dyonval, redigé par Bénard*, op bl. 340, *Peintre amateur* genoemd wordt.— FERANDINI graveerde naar hem eene *Hollandsche Zeehaven*, een *Vlaamsch gezigt* enz., en FEURT twee *Gezigten van Minorca*.— Wij kunnen geene verdere berigten over hem geven, zegt *Nagler, Künstler-Lexicon*, en welligt is hij dezelfde als de Haversche kunstschilder LUDOLPH LA FONTAINE.

FONTAINE (N.) was een kunstenaar, die, in de XVIII. eeuw, te *Kortrijk*, bloeide. Hij heeft zich door het schilderen van het inwendige van kerken, in PIETER NEEFS manier, bijzonder onderscheiden. Zie *Nagler, Künstler-Lexicon*.

FONTAINE (JACOBUS DE LA) komt voor als teekenaar en graveur op eene topographische voorstelling van de stad *Wymoksbergen*, in *Bleau's Steedboek's Konings Nederlanden*. 1650.

FORMAN, (L.) een nog onvermeld kunstenaar, van wien ik eene schilderij beschreven vond in den *Catalogus van Pierre Fouquet Jr.; Amsterdam*, 1801, onder Nr. 25: „Voor een buitenhuis zitten eenige vrolijke gasten met wijn; eene vrouw, in 't wit gekleed, heeft de kan in de hand; licht en bruin is wel waargenomen. De schilderij is in den aard van METZU, door L. FORMAN, h. 15, br. 12 dm.”

FORNENBERG (ALEXANDER VAN) was een kunstschilder, die, te *Antwerpen*, in 1658, bloeide. Van zijne kunstwerken is mij nimmer iets voorgekomen; doch hij heeft in het openbaar den titel van Schilder gevoerd, hetgeen niet kon plaats hebben, tenzij hij dien door het Meesterschap van het St. Lucasgild had verkregen. Ik ben tot de kennis van hem gekomen, doordien hij zich ook aan de letteren heeft gewijd, daar ik van hem een Werk vond over QUINTYN MATSYS, onder den volgende titel: *Den Antwerpschen Protheus, ofte Cyclopschen Appelles, dat is: het leven ende konstrycke daden des uytnemenden ende hooghberocmden Mr. QUINTEN MATSYS, etc. Mitsyaders beschryvinghe syner voortreffelycke wercken enz. door A. V. F. (ALEXANDER VAN FORNENBERG) schilder. T^e Antwerpen, by Hendrick van Soest, 1658. Met een fraai portret van Q. MATSYS, in 4°. Tien jaren vroeger verseeen, ook aldaar, een Werk over hetzelfde onderwerp. — Zie op MATSYS. (QUINTYN)*

FORS. (CLAIX en GUILLAUME) Onder de Archiven van *Rijssel* vindt men, in de oude graaflijke Rekenkamer der Hertogen van Bourgondië, op het jaar 1461—62 het volgende aangeteekend: „Item a maistre CLAIX et GUILLAUME FORS, tailleurs d'ymaiges, demourant an dit lieu de *Bruxelles*, pour leurs salaires d'avoir fait et taillé deux tabernacles, qui ont esté mis dessus les dites deux ymaiges.” — Zie op COUSTAIN (PIERRE) „par taxation faite par ouvriers à ee cognoissants, en la présence du dit messire *Michailt*, maistre *Jehan Pinchon*, maistre *maehon* et aultres XXIIJ francs.” Zie *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc. Tom. I. sec. partie; Paris*, 1849, in 8°. p. 479.

FORSSEL (C.) was, volgens *Le Blanc*, een kunstgraveur, die te *Amsterdam* en te *Parijs*, in het begin der XIX. eeuw, werkzaam was. Hij noemt van zijn werk de volgende prenten, als 15 platen voor: *Le Couronnement de la Vierge*, et

Les Miracles de Saint-Dominique; tableau de JEAN DE FIESOLE, Paris, 1817, in f^o. — *St. Pierre*, naar MORITZ, — *St. Madelaine*, naar PIENEMAN, — *Têtes caractéristiques tirées des principaux tableaux du Musée de France*. — *Le Camoens*, naar F. GERARD, — *Ducis — Louis XVIII de France*, naar AUGUSTIN.

FORTUYN. (WILLEM) Meer is mij van het werk van dezen kunstenaar niet bekend, dan alleen de prenten, die gezigten voorstellen der openbare gebouwen in de stad *Schoonhoven*, door JAN PUNT gegraveerd, naar zijne afteekeningen, voorkomende in de *Beschryving dier Stad*, door H. van Berkum, *ibid.* 1762, in 4°. Deze prenten zijn verdienstelijk bewerkt, en over het midden der voorgaande eeuw vervaardigd, hetgeen nagenoeg zijn bloeitijd aanduidt. — Of hij te *Schoonhoven* te huis behoorde, durf ik niet bepalen. Immers *Van Berkum*, in zijne Voorrede, over deze prenten sprekende, zegt daar geen woord van. Later heb ik gezien twee buitengewoon groote teekeningen, door hem vervaardigd, voorstellende gezigten in *bergachtige landstreken*, met dorpen, wijngaarden, steengroeven enz., met beelden en beesten gestoffeerd, en waarbij de teekenaar-zelf tekenende is afgebeeld. Het geheel was stijf en droog behandeld, doch alles is aangewend, om de voorstellingen naauwkeurig te doen zijn, zoo als men destijds vorderde, om werk in den stijl van PRONK, DE BEYER, DE HAEN en anderen, getrouw afgebeeld, zonder kunstenaars-vrijheden, te leveren.

FOUCEEL, (...) een kunstenaar, die genoegzaam onbekend is, doch van wien ik de volgende prent vond beschreven: *Een tuin, waarin eenige groepen figuren*; beteckend FOUCEEL *inv.*; boven links, Nr. 8. en *Franc v. Wyngaerde exc. h. 195, br. 129 str.* Nederl. Zie Nr. 367 van den *Catalogue, de H. Detmold*, en bij mij, op CORNELIS TEUNISSOON, over den genoemden *Catalogus*, waarin ik FOUCEEL mede onder de Nederlandse kunst gerangschikt heb gevonden. Later zie ik bij *Le Blanc* twee prenten vermeld, als *Paysage boissé où l'on voit un chasseur à cheval suivi d'un homme à pied et d'un chien. P. en haut. Rare*; — *idem idem avec un chasseur à cheval, accompagné d'un piqueur et d'un chien. P. en haut. Rare*. — Hij noemt hem een landschapschilder en plaatetser, die in de eerste helft der XVII. eeuw werkzaam was, doch zegt niet, waar, zoo als *Heller (L.)*, die *Brabant of Frankrijk* noemt, en dien hij toch als bron gebruikt heeft.

FOUCHIER (BARTRAM DE) is reeds bij *Immerzeel* vermeld, die hem verkeerdelijk BERTRAND FOUCHIER noemt. — Zie aldaar. — *Houbraken*, aan wien het oorspronkelijk herigt is ontleend, noemt hem zoo als ik hier aan het hoofd heb gesteld. Doch ik moet eene historische fout teregtbrengen, gelijk de raadsheer *Mols*, in zijne aantekeningen *Ms.* op *Houbraken*, meêdeelt, namelijk, dat, daar A. VAN DYCK zich reeds vóór 1632 in *Engeland* had gevestigd, onze BARTRAM geen discipel bij hem in *Brabant*, tot 1634, kan zijn geweest, als zijnde toen vandaar naar *Utrecht*, bij JAN BYLERT gegaan, om verder onderwijs te genieten; alzoo kan zulks alleen vóór 1632 hebben plaats gehad. — Zie nog bij mij op FAUCHIER. (N.)

FOULQUES, (...) van *Luik*, waar hij, in den jare 1027, bloeide, was voorzanger en koormeester in de abdij van *St. Hubert*, alwaar men, des tijds, met goed gevolg, de schilderkunst aankweekte, en verkreeg daardoor vermaardheid in de beeldhouw- de drijfkunst, maar bovenal in het miniatuurschilderen. — Hij heeft de *hoofdletters der Manuscripten* geschilderd, welke de beroemde copiiisten *Gislebert*, *Remi* en *Rudolphe* aldaar hebben geschreven. De schoonheid en regelmatigheid der karakters van hun schrift zijn nog hedendaags het voorwerp van verbazing en bewondering. Zie *Le Comte de Beccelievère, Biographie Liégeoise*, op Anno 1027.

FOUQUIER, (JACQUES) bij *Immerzeel*, welligt verkeerdelijk, JACQUES FOUQUIERES genoemd, die daarin *Pilkington* heeft gevolgd: *Fiorillo*, *De Piles* en anderen noemen hem zoo als ik hier aan het hoofd heb gesteld. Doeh, wat meer afdoet, is, dat *De Bie*, zijn tijdgenoot, die met alle kunstenaars zeer geeneenzaam en niet ver van hem verwijderd was,—zoodat in *België* de faam van hem, uit *Parijs*, genoeg kon zijn doorgedrongen — hem JACQUES FOUQUIER noemt, hetgeen alzoö meer met mijne meening strookt. Ik vond nog, dat op eene kunstverkoop, te 's *Hage*, in 1743 gehouden, onder Nr. 252, voorkomen, *Twee landschappen*, verbeeldende *den Zomer* en *den Winter*, in rond formaat, door J. FOUQUIER, — en op eene *idem*, te *Gent*, in 1761, onder Nr. 33: *Een landschapje*, geschilderd door dienzelfden persoon.

FOUQUIERES. (JACQUES) Zie aldaar bij *Immerzeel*, en bij mij op FOUQUIER. (JACQUES)

FOURMOIS. (THEODORE) Na het vermeldde over dezen hoogst-verdienstelijken kunstenaar, bij *Immerzeel*, heeft hij zijn kunstroem nog zeer vermeerderd, zoodat hij, met anderen, ter gelegenheid der Tentoonstelling, te *Brussel* in 1851 gehouden, bij besluit van 1 November, 1851, tot *Ridder der Leopolds-orde* benoemd werd.

FOURNIER. (J.) Hoewel een Franschman van geboorte en bij *Immerzeel* reeds vermeld, moet ik nog hier bijvoegen, dat hij, geheel onverwaeht, te 's *Gravenhage*, in het jaar 1765, is overleden; volgens *Pieter Terwesten, Ms.*, die ook als een zijner voornaamste werken opgeeft: „Een kapitaal stuk, hetwelk hy met veel roem heeft geschilderd, zynde *De Burger-Officieren van het Blaauwe vaandel*, levensgroot en hetwelk, ter gedagtenisse, op de Nieuwe of Sehntters-doele alhier nog pronkt en te zien is.” (1776) — Nog meldt hij, dat hij, in den jare 1747, in de *Kunstkamer* van *Pictura*, te 's *Gravenhage*, is ingeschreven.

FRANC. (...) Een teekenaar van *Luik*, die omstreeks 1727 werkzaam was, en van wiens werk in het *Cabinet Paignon-Dyonval*, op bl. 80, eene teekening wordt vermeld, voorstellende: *Een kunstliefhebber*, aan eene tafel gezeten, vertoont aan een jongen man, eene gegraveerde prent; teekening met de pen en met wit geïogd. Zie *Nagler, Künstler-Lexicon*.

FRANCEN, (APERT) van *Delft*, „die de const niet en oeffent; maer is een goet beminder, zyn dinghen toe hebbende ghestelt in seer schoon orden, en is een conterfeyter van *Bacchus* oft den Godt en Mensch verblydende Wyn, weleken hy daghlyex nae copieert, daer menigh hem mede vermaeckt en soo goet behaghen en heeft als int principaal.” — Aldus schildert *Van Mander* den Deltsehen Bierbrouwer APERT FRANCEN, die *bier* als *wijn* konde conterfeyten. Omdat hij een beminnaar der kunst was, gedenkt hij hem in het levensberigt van FRANS FLORIS den Oude. Dit Artikel heb ik om den curiens-bloemrijken stijl, als eene proevo van Rederijkers-talent, hier ingelast. Desniettemin heeft deze brouwer de kunst wel beoefend, doeh alleen als liefhebber, en *Van Mander* heeft, door te zeggen niet beoefend, uitgedrukt, dat zijne kunst niet te koop was, blijkens dat hij hem weder gedenkt in het levensberigt van CORNELIS RETEL, die, in 1556, „naar *Parijs* trok, en verder tot *Fontaineblau* vernomen hebbende, dat daar eenige jonge Nederlanders zich to zamen oefenden, als: JEROON VRANCKS, APERT FRANCEN, HANS DE MAEYER en DENYS van *Utrecht*, zoo voegde hy zich by dat gezelschap van die hem gaarne zagen” enz.

FRANCISQUE. (...) Zie MILÉ of MILET, (FRANS) bij *Immerzeel*. Onder den naam FRANCISQUE is hij het meest buiten 's lands bekend, als de Nederlandsche ROUSSIN. — Zie verder bij mij op MILLET. (JOHAN FRANS)

FRANCK. (...) Deze is mij opgegeven als een Fries, die in het laatst der XVIII. eeuw bloeide, en te *Bennebroek*, bij *Haarlem*, overleden is. Hij heeft het Landschapschilderen beoefend.

FRANCK (JOHAN WILLEM) vind ik in de *Kunstkamer van Pictura*, te 's *Gravenhage*, op den jare 1745, als historie- en modern schilder, ingeschreven. Hij is dezelfde, als die bij *Immerzeel* staat vermeld, doch welke laatste niet zegt, dat hij het historiële vak heeft beoefend.

FRANCKEN of FRANCK. Niet minder dan *vier-en-dertig* onderscheidene FRANCK's of FRANCKEN's zijn er als schilders en als meesters in „onderschyden stielen op de Registers van het St. Lucasgild te *Antwerpen* bekend,” — zoo als in het *Ms.* van den Raadsheer *Mols* (1775) gemeld wordt; — daar zy zeer moeylyk uit elkander te kennen zijn, als hebbende één-en-denzelfden naam en toenaam, onder verscheiden van hun, als kan gezien worden by de lyst daarvan gevoegd in het leven van FRANÇOIS, JERONIMUS en SEBASTIAAN FRANCKEN, door *Descamps* beschreven.— Deze naam komt bij velen verschillend voor, ofschoon het echter dezelfde FRANCKEN's zijn, als: VRANCK, VRANCX en VRANX. In hunnen leeftijd zelfs heeft men dezen naam onjuist gebezigd: zoo ziet men onder den eersten druk van het portret van FRANCISCUS den *Jonge*, VRANX, door A. VAN DYCK geschilderd, en door WILLEM HONDIUS gesneden, en is zulks bij den tweeden druk in FRANCK veranderd, wiens naam echter als leerling en meester als FRANCISCUS FRANCKEN in het *Gildeboek van St. Lucas*, te *Antwerpen*, is ingeschreven, en heeft hij zich aldaar geteekend *Joughen* FRANÇOIS FRANCKEN. — De bij *Immerzeel*, ten getale van 28, onder verschillende namen, opgevoerde FRANCK's, zonder juiste aanduiding en uiteenzetting, in hoeverre die met elkander verwant waren enz., zouden een afzonderlijk onderzoek vereischen en wel eenige vellen druks beslaan, hetwelk ik echter voor de toekomst overlaat, mij hier alleen bepalende bij de FRANCK's, die meer door hunne werken bekend zijn.

FRANCKEN. (CONSTANTYN) Deze vermaarde bataille-schilder wordt bij *Immerzeel* geboekt, als omstreeks 1660 geboren, maar den tijd van zijn overlijden heeft hij niet opgegeven. Ik zag bij *Felix Bogaerts*, dat hij, te *Antwerpen*, in 1708 is overleden.

FRANCKEN, (FRANÇOIS) de *Oude*. Zijn portret komt voor in de 8°. uitgave van *Van Mander*, pl. EE. Nr. 3, en is genomen naar het door A. VAN DYCK zoo uitnuntend geëst portret in f^o. — Zie verder bij *Immerzeel*.

FRANCKEN, (FRANÇOIS) de *Jonge*, is reeds door *Immerzeel* geboekt, doch ik moet er bijvoegen, dat niet BOLSWERT, zoo als hij meldt, maar GUILLELMUS HONDIUS, naar A. VAN DYCK, zijn portret heeft gegraveerd, hetgeen voor zijn voortreffelijkste werk gehouden wordt.

FRANCKEN, of VRANCX (JAN BAPTIST) is bij *Immerzeel* vermeld, die zegt: „hij werd, omtrent het jaar 1599, te *Antwerpen*, geboren,” en voert ten slotte aan eene schilderij, voorstellende eene *Danspartij*, in 1611, te *Brussel*, gegeven, en door hem met DAVID BECK geschilderd. Dit stuk werd op de verkooping des Graven van Albermarle, in 1744, te 's *Hage*, voor f 230 verkocht. De genoemde auteur heeft niet opgemerkt, — zoo hij dien *Catalogus* zelf heeft gelezen, — dat daarin eene historische dwaling, of wel eene teregtwijzing daarvan wordt gevonden: het laatste is mijne meening. Zichier de beschrijving, zoo als die onder Nr. 14 van dien *Catalogus* voorkomt: „Een ongemeen, heerlijk, konstig en uitvoerig geschilderd cabinet-stuk, verbeeldende een vorstelyk bal in een magnifieke zaal, in den jaere 1611 te *Brussel* gehouden, vertoonende meer dan veertig na 't leven illustre personagiën, onder anderen den aertshertog *Albertus* en aertshertoginne *Isabella*

Clara Eugenia (dochter van Philippus den Tweede, koning van *Spanjen*), en Prins *Willem van Orange* (lees Philip Willem, oudsten zoon van Prins Willem I.) benevens deszelfs gemalinne *Eleonora van Bourbon*, Princesse van Condé etc. geschilderd door JAN BAPTIST FRANKEN en DAVID BECK, discipel van A. VAN DYK, na wiens overlijden hij in deszelfs plaatse Hofschilder wierd by Karel den Eerste." (koning van *Eugeland*.) Nu is de vraag: zijn de figuren van BECK? die toch zeker een vijf-en-twintig jaren jonger dan FRANKEN, en bovendien een uitmuntend figuurschilder was, en dan ook menige schilderij voor andere meesters stoffeerde, zoo als er vele van PIETER NEEFS bestaan. Dat het genoemde stuk van onzen FRANKEN is, ligt buiten twijfel, en dat hij de figuren niet zou hebben geschilderd, is niet aannemelijk, waardoor wij van zelf dáártoe komen, dat hij het stuk, bij gelegenheid van het plaats gehad hebbende bal, zal hebben vervaardigd, en dit wel in 1611; doch dat kon toch niet op zijn twaalfde jaar zijn gedaan, daar zijne geboorte omstreeks 1599 is opgegeven.— Er wordt nergens meer verwarring gevonden dan onder het aantal FRANCK, FRANKEN, VRANX enz., die in het *St. Lucas Gildeboek* van *Antwerpen* voorkomen, en destijds bij de inschrijvingen wel bekend, doch later met geene mogelijkheid in een juist verband van tot elkander staande betrekking te bepalen waren, zoodat men alle FRANCK VRANCX, en FRANKEN, bij *Immerzeel* aangevoerd, wel tot model kan nemen, om ze zóó niet voor goed te hoeken.— De eenige, dien ik in het genoemde Gilde vind aange-teekend, en die onze FRANKEN zou kunnen zijn, is: „JOHANNES FRANKEN,” (welligt JAN BAPTISTE gedoopt, en de eenige JAN, die daar voorkomt, met nog twee anderen van dien naam, doch later.) „ontvangen in 1594 by zyn oom AMBROSIOUS meester in 15.... Hy was al meester in 1608;” zoodat deze de vervaardiger van het gemelde stuk kan zijn, en wij alsdan zijn geboortetijd zooveel vroeger moeten stellen, als het Gildeboek dit naar den gewonen regel vordert. — De afbeelding van onze FRANKEN is, levensgroot, als buste, door ANTHONIE VAN DYCK geschilderd, thans in het *Museum Van der Hoop*, te *Amsterdam*, en die mij wel van het vroegste penseelwerk van dien grooten Antwerpenaar toeschijnt te zijn. In den grond, boven aan, staat met roomein-kapitaal JOHANNES BAPTIST FRANK, æt. XXXII.

FRANKEN (JERONIMUS) is naar waarde door *Immerzeel* vermeld, en ik voeg alleen daarbij, dat zijn portret in de 8°-uitgave van *Van Mander*, op pl. EE. Nr. 2 voorkomt.

FRANKEN of VRANCX, (SEBASTIAEN) de bataille-schilder. Bij het artikel, door *Immerzeel* op SEBASTIAAN VRANCX gegeven, laat ik hier nog volgen, dat, dewijl in het *Gildeboek van St. Lucas van Antwerpen*, zijn naam voorkomt, door hem-zelfen geschreven SEBASTIAEN FRANK, hij stellig tot de FRANKEN behoort, volgens den meer gemelden raadsheer *Mols*; daar zijn er wel vier-en-dertig in genoemd *Gildeboek*, onder verschillende spellingen, voorhanden, als VRANCX, FRANCX enz. Verder is het hier de plaats, om wat *Mols* in zijn *Ms* (1775) aangaande hem vermeldt, hier bij te voegen: „Noch dient aangemerkt te worden, dat onze SEBASTIAEN VRANCX of VRANCX ook een goed poeet was, en zeer genegen tot by die konsten. Van deze leste geven zyne stukken de blyken, en van de eerste, zal ik hier te boeck stellen zeker *Sonnet*, door hem gemaakt, en eigenhandig geschreven aan het hoofd van den Boeck der Violieren, (eene van de Dry Kamers der Rethoryke, sorterende onder die van de Schilders) dewelke hy heeft helpen instellen in 1619, zoo als hy in een zeer geleerde Voorreden zelfs te kennen geeft, teffens voorstellende eene Chronologie, en oorsprong, voortgang, ondergang en opkomst van deze Kamer. Het Lamma was *Uit Jonsten versaemt*. —

*In dit bequaemich boek o! lezer suldy vinden
 Wie dat de Helden syn die 't Redenryek geslaght
 En d' oude Violier in staet hebben gebracht,
 Naar dat den wreeden Mars haar meende te verslinden.
 Oock hoe Princelyk elck Prins, die d' Edel konst beminden,
 Zyn Prinsdom heeft vereert met prysen weert ghe-aeht
 En d' wat voor Dekens vroet, hebben met eer getraecht
 De welvaert van haer Guld' en d' Blom die sy bedinden.
 Gy vind oock wat de Liefd in een recht minnaer gheeft,
 Wie eenig schoon Sieraet, oft Cleedt, geschonken heeft,
 Als med' die lofbaer doet, betoont hebben door Consten;
 Den tyd van haer verhef; de Wetten en den Eedt,
 Den vrydom wer' vernieuwt, die vindy hier gereedt,
 Om als trouw' Gulde-broers te zyn versaemt ut Jonsten.
 De Deucht gaet zonder vrees.*

S. VRANCX.

Daarna volgt zijn grafsehrift, hetgeen voor de geschiedenis hier nog bij behoort, zooals 't in het gemelde Ms. voorkomt: „*Sepulture van den eersaemen SEBASTIAEN VRANCX, constschilder en Deken van de Violieren, Wyckmeester, Capitein (der Burgerlijke wachte) stierf den 10 Mei 1647 — en van de Eerbare Juffrouwe Maria Pamfi zyne wettige huisvrouw, die sterft den 19 April 1639 — ende Eerbare Barbara Vrancx haer lieder dochter, die sterft den 19 Mey 1639. Noeh vinde onder aan de voet van het Monument: — „Hier leydt begraven Pieter Vrancx, Coopman in zyde laeken, sterft an^o. 1577, 18 Mey — ende Juffrouwe Elisabeth van Elsbeke, alias Van der Hagen, zyne wettige huysvrouw, sterft 19 Februarij 1569,*” beide in het choor van de L. V. Broeders kereke.” — Zijn portret komt voor in de 8°-uitg. van *Van Mander*, pl. DD., Nr. 3, en is genomen naar dat, door A. VAN DYCK *fecit*, S. A. BOLSWERT *sculp.*

FRANÇOIS. (C.) *Nogler*, in zijn *Künstler-Lexicon*, noemt dezen een nog levend (1837) schilder van huislijke tafereelen, te *Brussel*, over wiens leven hij nog niets kan mededeelen, maar dat hij groote bekwaamheden heeft in de behandeling van stoffen en bijzaken, en wiens werken thans in aechting zijn. Later was er op de Tentoonstelling, te *Amsterdam*, in 1846, onder Nr. 111 van den *Catalogus: Eene Academie-teekening*, en Nr. 112: *Het te laat te huis komende meisje*, door C. FRANÇOIS, te *Brussel, faubourg de Louvain*, Nr. 15. Dit zal, waarsehijnlijk, wel dezelfde zijn. Mécér is mij niet van hem bekend.

FRANÇOIS of FRANCHOYS, (LUCAS) *de Jonge*, zoon van den Oude van dien naam, en jonger broeder van PIETER FRANÇOIS, wordt door *Immerzeel*, onder het voorbijgaan, in het berigt nopens zijn vader, genoemd, als in 1615 te zijn geboren; doch hij verdient wel eene bijzondere vermelding, dewijl zijn loopbaan in de kunst zeer roemrijk is geweest. — Zoo de lof, door *De Bie*, in zijn gewone hoogdravende muzentaal, voor de helft gegrond ware, „dan stond hy in den rang der eerste Vlaamsche kunstenaars, die zeer in groote stukken, en ook in portretten uitmunten; zoodat hy, jaren lang, in *Frankryk*, en byzonder voor het Huis van *Condé* en voor vele eavaliers, die by deze prinzen woonden, voortreflyke afbeeldingen geschilderd heeft.” — Hij is, in 1615, te *Mechelen* geboren, was langen tijd leerling van RUBENS, en leefde nog toen *De Bie* zijn werk in 1661 uitgaf, bij wien zijn portret, door HEMZELVEN geschilderd, en door COENR. WAUMANS *sculp.* in 4°. te zien is. — Nog voeg ik hierbij, dat er eene zelzame geëstte prent in 4°. *De aanbidding der Herders*, naar A. VAN DYCK *pinx.*, beteekend L. FRANCHOYS, ver-

meld wordt, onder Nr. 14179, in den *Kunstlager-Catalog* van *Weigel*, doch zonder dat er blijkt, of die van *den Oude*, of wel van *den Jonge* is.

FRANÇOIS of FRANCHOYS (PIETEN) is reeds bij *Immerzeel* vermeld; doch ik moet daar bijvoegen, dat hij ook de etsnaald heeft gevoerd, te weten in de volgende voorstellingen: *Jesus en Joannes de Dooper*, als kinderen onder een boom zittende, en elkander omhelzende; beteekend nr. FRANCORS *fecit*; h. 4 d. 5 str., br. 4 d. Parijsche maat. Geestig geëst; zeer zeldzaam; bijna onbekend. — *Vier Engelen in een landschap*, in 8°. — *Vier Amors onder een boom*, bezig zijnde, waterbellen te maken; h. 4 dm. 10 str. br. 3 dm. 4 str.; zeer raar — *Borstbeeld van een grijsaard*, met zijn naam beteekend, in 8°. Zie *Weigel's Kunstlager-Catalog*. — Zijn fraai portret komt voor in *De Bie*, door zijn jongeren broeder, LUCAS, of zijn vader, LUCAS geschilderd, en door C. WAUMANS *sculp* in 4°. Ook bezit ik een *idem*, staande voor een ezel te schilderen; eene fraaije gravure in f°.

FRANÇOIS of FRANCHOYS. (PIERRE) Deze kunstenaar was, waarschijnlijk, de kleinzoon van den Meehelschen portretschilder van dien naam; hij werd te *Brussel* in het jaar 1721 geboren. Men kan zijn levensberigt vermeld vinden in de *Mémoires sur les Sculpteurs et Architectes des Pays-Bas, par Ph. Baert, publiés par le Baron de Reiffenberg*.

FRANÇOIS. (PIERRE JOSEPH CELESTIN) Deze Nestor der Nederlandsche historisch-schilders, werd, in 1845, 86 jaren oud zijnde, tot *Ridder der Leopolds-Orde* van *België* benoemd. Dit strekke tot een bijvoegsel op zijne biographie, naar waarde bij *Immerzeel* geboekt.

FRANCQUART, (JAQUES) en niet FRANCQUAERT, zooals met eene E te veel bij *Immerzeel* staat geschreven. Deze beroemde bouwmeester en kunstschilder heeft, onder andere Werken, er één uitgegeven, waarvan slechts de titel door genoemden auteur wordt vermeld: *Lijfplegtigheden van Prins Albert*, zonder in eenige bijzonderheden te treden nopens dit zeldzaam Werk. De titel luidt als volgt: *Pompa funebris optimi potentissimiq. Principis Alberti Pii, Archiducis Austriv, Ducis Burg. Brab. etc veris imaginibus expressa à JACOBO FRANCQUART, Archit. Reg.; ejusdem principis moriculis vita, scriptore B. Puteano Consil. et Historiogr. Reg. Bruxellæ, MDCCXXIII. Prostant apud Joannem Momnastium in plano f°*, en bevat 54 platen, met den titel. Deze druk is voor zijne rekening gemaakt en door hem uitgegeven, want in 1728 werd aan den drukker *Jean Leonard*, te *Brussel*, voor het eerst octrooi verleend, om dit Werk te mogen uitgeven. Hiervan komen meerdere drukken voor, doch de prenten zijn veel minder fraai, en de platen zeer afgesneden. Daar ik een schoon exemplaar der eerste uitgave van 1723 bezit, zoo kan ik hierover het volgende berichten, dat voor de gemelde plegtstatige begrafenis twee volle jaren zijn besteed aan al de toebereidselen, praal en praecht, daarbij ten toon gespreid, hetgeen de wil was der Infante, Isabella Clara Eugenia, 's Vorsten gemalin, en waartoe FRANCQUART, de hofvriend en man van talent, alles ontworpen en daarvoor de teekeningen, die dit prachtig Werk uitmaken, geleverd had, en welke COR. GALLE uitmuntend heeft gesneden. — Ik moet hier melden, niet te gelooven, dat er immer prachtiger ceremoniële begrafenis heeft plaats gehad. Aan het Werk-zelf is koste noch moeite gespaard, om dit tot een monument te doen strekken der liefde van gezegde Vorstin voor haren gemaal. De personen, die den stoet hebben uitgemaakt, alle bekende ambtenaren, zijn in hun geheel, even als de hooge adel, de patriciërs enz., kennelijk afgebeeld, en al de standaards, guidons, banieren, wapens, harnaches, voor man en paard, getrouw weêrgegeven; om kort te gaan, dat Werk mag men als klassiek beschouwen voor de ceremoniële wetten en usantiën, in verband met de Heraldie, die in dat tijdvak tot de

hoogste etiquette was opgevoerd, en bijgevolg kan dit boek de vraagbaak zijn en hlijven voor alle navolging van dien aard. De text is in vier talen, Latijn, Spaansch, Fransch en Hollandsch. Ik heb daarbij eene extra-prent, voorstellende de *Chapelle ardente* voor de lijkdienst van *Isabella Clara Eugenia*, in de St. Jacobskerk, te *Brussel*, den 3. Maart, 1634, naar het ontwerp van ONZEN FRANQUART opgerigt, en door c. GALLE gegraveerd, in f^o, waarhij een *Appendix der Fondation faite par L. L. A. A. S. S. l'archiduc Albert et l'Infante Isabelle dans l'église collégiale de S. S. Michel et Gudule, à Bruxelles, où les corps de L. L. A. A. S. S. reposent* etc. Dit stuk behoort, als bijlage, tot de latere uitgave van 1728 van bovengenoemd Werk. — Verder bezit ik nog eene historiële, min hekende voorstelling, namelijk de *Chapelle ardente*, zooals die in de kerk van St. Gudule, te *Brussel*, is opgerigt, hij den dood van keizer *Mathias*, den 20. Maart, 1619, te *Weenen*, overleden, en op bevel van den genoemden *Albertus*, zijn broeder, opgerigt, outworpen door zijn Architect *JAQUES FRANQUART*, en daarvan de originele teekening, keurig met alle wapens en verdere pracht, met kleuren, goud en zilver door hem hiervoor vervaardigd in plano f^o, die wel tot de curieuse zeldzaamheden behoort, en een echte type van den destijds heerschenden smaak oplevert, alles als in miniatuur bewerkt. Het schijnt mij toe, dat hij de schilderkunst in hooge mate heeft beoefend: immers, ik vond het volgende Werk: *Les portraits des hommes illustres de l'Ordre de S. Augustin, en 30 planches, sans le titre, par CORN. GALLE, d'après J. FRANQUART. A Anvers, 1636, in 4°*. Zie blz. 337 van den *Catalogue d'Estampes etc. de P. Wouters, Chanoine de St. Gomar, à Lierre etc.; Bruxelles, 1797, in 8°*. — Zijn portret is door w. HOLLAR gegraveerd, in 1648, naar de teekening van zijne nicht, *ANNA FRANCISCA DE BRUYNS*, — Zie aldaar. — in 1622 vervaardigd, zijnde een borstbeeld, als medaillon, in 4°. Ook in *De Bie* komt hij voor; of dit nu naar genoemd portret is genomen, weet ik niet.

FRANQUART. (LUCAS) Deze Vlaminger wordt door *De Burtin* genoemd als een leerling van *RUBENS*, zonder meer. Of hij nu dezelfde zou zijn als die hij *Immerzeel* vermeld staat, onder den naam van *N. FRANQUART*, is mij nog niet geheken. Ik zou wel kunnen aannemen, dat het dezelfde kan wezen, en wel dat hij een zoon van *JACQUES FRANQUART* is, omdat de hier boven laatstgemelde zich alleen als bouwmeester heeft doen kennen, en hem alzoo in de gronden der schilderkunst, door zijn goeuden stand, bij *RUBENS*, die zeker met *JACQUES* hevriend is geweest, heeft doen onderwijzen, zoo als toen de heerschende mode was, om in aanmerking te komen, of wel dat hij palet en penseel voor passer en maatstok verwisseld heeft. Wanneer er van een schilder gezegd word, hij was een discipel van *RUBENS*, is zulks, zoo als in dit geval, zeer onzeker, omdat er in het Gildehoek van St. Lucas van *Antwerpen* slechts één discipel van *RUBENS*, zijnde *JACOB MOERMANS*, is ingeschreven. De reden dier uitzondering op deze anders welligt vast staande verordening is door mij sedert kort eerst ontdekt, en ik heb dit historisch feit op *JACOB MOERMANS*. — Zie aldaar. — volledig medegedeeld.

FRANKEN. (C. A. V.) *Pieter Terwesten Ms.*, en *Gerard Hoet, de Jonge*, geven dezen op als een bekwaam portretschilder, zoo in olicverw, als in miniatuur, dien *Van Gool*, in zijn Werk, *Nieuwe Schouwborg* enz., had behooren te vermelden. — In 1754 vindt men hem op de lijst der *Confreriekamer* van *Pictura*, te 's *Hage*, vanwaar hij later vertrokken is. De eerstgenoemde auteur was in 't onzekere, of hij een Nederlander, of wel een Duitseher van geboorte was; zeker is het, dat hij bij vreemde auteurs niet vermeld staat.

FRANKENDAAL. (N.) Eene gravure, die eenige verdienste heeft, is door hem

geteekend, namelijk, het tafereel der menschlievende heldendaad van *Woltemade*, bij *Allart*, te *Amsterdam*, in 1775, uitgegeven, in f°. Hij heeft ook portretten geteekend en gegraveerd, als dat van den bekenden *Henricus Arnoud*, 1765, in 8°. Ook ziet men van hem *Eene kaart van Wijk 15 van Amsterdam*, destijds aldaar in gebruik, door hem *fecit*, waarop zich vele sieraden enz. voordoen. Verder komen er prenten, vignetten enz. in boekwerken van hem voor, als in *De vorstelijke Wees, of het veroverde China, Treurspel naar Voltaire enz., Amsterdam*, 1765, in 8°. waarvan het titelvignet is beteekend N. V. FRANKENDAAL.fecit.

FRANZ (MEESTER) was een Nederlandsch glasschilder, die, in 1436, naar *Florence* geroepen werd, om glasvensters voor de Domkerk aldaar te schilderen. Zie *Metropolitana Fior. illustr.* 1820, door *Nagler*, in zijn *Künstler-Lexicon*, aangehaald.

FRECK of TRECK, (J.) een onvermeld teekenaar en graveur, die, in het midden der XVII. eeuw, waarschijnlijk, te *Amsterdam* bleefde. Ik heb vóór mij eene prent in f°, zijnde de afbeelding van een *winkel*, waar zijden stoffen en fluweel worden verhandeld. Het geheel schijnt een Adres te zijn, dewijl men, achter in, het uithangbord, zoo als dat uitwendig aanwezig is, ziet afgebeeld, zijnde een gezigt van af het Y op *Amsterdam*, waarboven een ornament, met het Stads-wapen, en waarin een stuk fluweel ligt, met opschrift 'T *Swart Fluweel*. Zeldzaam.

FREDEMANDE VRIES. — Zie bij mij en bij *Immerzeel* op VRIES. (JAN FREDEMAN DE)

FREDERIKS. (CORNELIS) Bij *Eekhof, Beschrijving van Leeuwarden*, deel I., blz. 163, vindt men aangeteekend, dat JACOB VAN AAKEN welligt een Duitscher, en, naar zijn geboorteplaats, *Aken*, dus genoemd, de bouwmeester was van den *Toren van Oudchove*, te *Leeuwarden*, en daarmede in 1529 een aanvang maakte. Die toren moest in zes jaren gereed zijn, en zijn loon zou bestaan, als hij-zelf aan den opbouw medewerkte, in acht stuivers elken dag, benevens vrije woning en jaarlijks een nieuw deftig kleed, maar hij mogt gedurende den torenbouw geen ander werk aannemen. — Na drie jaren, stierf de bouwmeester JACOB VAN AAKEN, en Meester CORNELIS FREDERIKS nam op zich, het gebouw te voltooijen. Hij werd alzoo voor de overige drie jaren tot *Stads-Bouwmeester* aangenomen, op gelijke voorwaarde, als de vroegere, met deze uitzondering, dat hij tien, in plaats van acht stuivers daags als werkloon zou ontvangen, met, daarenboven, eene vrije woning en jaarlijks een laken tabbaard, op wiens regtermouw geborduurd zou wezen een vergulde Leeuw, zijnde het wapen der stad, ten teken, dat hij zich in stedelijke dienst had verbonden. — De overlevering wil, dat, tijdens het bouwen van *Oudchove*, een handwerkman een braspennig, of 6 cents, elken dag verdiende.

FREDRIKS (JAN HENDRIK) is bij *Immerzeel* reeds vermeld. Ik vond hem in het *Gildeboek* van *St. Lucas*, later *Kunskamer* van *Pictura*, te 's *Gravenhage*, op den jaro 1778, aangeschreven als bloem- en vruchtenschilder, in het *Ms.* van *Pieter Ternesten*, die in 1776 Secretaris der genoemde Kamer was, zoodat hij welligt aldaar geboren is, en er zijne opleiding in de kunst genoten heeft. — Hij heeft ook portretten vervaardigd, waarvan er in gravure uitgaan, in mijn bezit, als dat van *Hermanus Pauw*, *Pred. te Breda* en to *Brielle*, in ovaal gevat, met vierregelig vers, J. H. FREDRIKS del., W. V. SEXUS sculp. A°. 1807, W. VAN BERGEN excud., in kl. f°. Dit portret doet zich vrij wel voor, en zal gelijkend zijn; doch de figuur schijnt niet goed geteekend, tenzij ze zoo geweest is.

FREEZEN. (JAN GEORG) Bij dit artikel van *Immerzeel* voeg ik alleen, dat zijn portret, op pl. L., Nr. 2, in het Werk van *Van Gool* voorkomt.

FRERES. (THEODORUS) Het levensberigt van dezen historieschilder is bij *Immerzeel* geboekt, doch eene bijzonderheid, die tot zijn leven behoort, is, dat de *Ridder* LELY hem, omstreeks den jare 1678, naar *Engeland* riep, met hoop en belofte van hem werk op *Windsor* te zullen verschaffen; doch hij werd daarin te leur gesteld, en door zijne mededingers, die beschermheeren hadden, verdrongen. — *Descamps* en anderen gaan zijne Engelsche reizen met stilzwijgen voorbij, doch *Walpole* zegt, uitdrukkelijk, dat hij in *Engeland* twee leerlingen, THOMAS HILL, een kunstschilder, en ROBERT WILLIAMS, een mezzotint-graveur, in afbeelding heeft geschilderd, waaruit is af te leiden, dat hij aldaar eenigen tijd heeft doorgebracht.

FRESE, (ALBERTUS) geboren te 's *Gravenhage*, in 1714, heeft de eerste beginselen der kunst bij zijnen vader geleerd, was later discipel van HENDRIK CARRÉ en THEODOOR JUSTINUS RHEEN, en heeft historie en portretten geschilderd, doch het meest voor uitspanning, en is te 's *Hage* overleden, in het jaar 1789, volgens *Pieter Terwesten Ms.*, die ook meldt, dat hij in den jare 1753 als historie- en portretschilder in de *Kunstkamer* van *Pictura*, te 's *Gravenhage*, is ingeschreven.— Er gaan in plaat uit onderscheiden afbeeldingen van den Haagschen Dr. *Henricus Velse*, met en zonder hoed, in f^o., door hem geteekend en door D. COSTER gesneden, in f^o., welk werk tot het middelmatige behoort. — Hij schijnt een beminnaar van oudheden te zijn geweest, zoo als *Le Franc van Berckhey*, in zijn Werk: *Natuurlijke Historie van Holland*, III. dl., blz. 1842, vermeldt. Aldaar sprekende van de gedaante der doodkisten onzer voorvaderen, vermeldt hij er eene van tin, waarvan hij eene kleine geëtste afbeelding op pl. XII, meêdeelt, die in de Hofkapel-kerk te 's *Hage* is gevonden, en het vermoeden deed ontstaan, dat het daarin goed bewaard gebleven gebalsemd lijk dat van Graaf Floris V., of Graaf Willem, Roomsch-koning kon wezen. Dit alles was hem medegedeeld en vertoond, met de vrijheid, om er in zijn Werk gebruik van te maken, „door den heer FRESE, kunstschilder in 's *Hage*, en beminnaar van oudheden, uit wiens keurige handen wij eerstdaags een weluitgevoerd Werkje, betreffende verscheiden aanmerkelijke graven en derzelver opschriften in ons *Holland* verwachten.” — Het bleek mij niet, of bedoeld Werk in het licht gekomen is.

FREY (ANNA DE) wordt bij *Immerzeel* alleen vermeld als teekenaressen en wel voornamelijk wegens hare kopijen in waterverwen, naar voorname oude meesters, die voortreffelijk zijn behandeld; doch dat zij ook in olieverw geschilderd heeft, is minder bekend. Als bewijs daarvan, berust in het *Stads-Museum* te *Frankfort* eene schilderij, voorstellende *Twee naaijende vrouwen, met een kindje* enz., op doek geschilderd en beteekend ANNA DE FREY fecit, 1786.

FREY. (JOHANNES DE) Deze hoogst verdienstelijke kunstgraveur en plaatetser is door *Immerzeel* reeds vermeld, doch zonder zijn geboorte- of sterftijd te noemen. Hij is omstreeks den jare 1760, te *Amsterdam*, geboren (*Heller [L.]* zegt 1770) en te *Parijs*, in 1834, overleden. In den jare 1798 woonde hij nog te *Amsterdam*, blijkens de beroemde prent, welke hij van de *Anatomische les van Nicolaas Tulp*, naar REMBRANDT, heeft vervaardigd, en aldaar heeft uitgegeven. Volgens *Van Eynden* en *Van der Willigen*, woonde hij, in 1812, te *Parijs*, en het schijnt mij toe, dat hij reeds in 1806 daar was gevestigd, naar aanleiding zijner werken, opvolgende van dat jaar tot in 1821, door *Ch. Gabet*, in zijn *Dictionnaire des Artistes de l'école française au XIX. siècle etc.*, *Paris*, 1831, medegedeeld, die hem JEAN PIERRE DE FREY noemt, en „Pensionnaire de la Cour de *Hollande*: rue du *Faub.-Saint-Denis*, 18; élève de JACQUES LAINVERS. — (Dit moet weder LAUWERS wezen!) — Hij meldt, dat hij ook boekprenten heeft vervaardigd, onder anderen, voor de *Annales de la calcographie, publiées par M. Vallier*, 1806; voor *les Annales*

des Batimens, années 1817—1818; en voor *le Manuel de l'Amateur d'estampes de M. F. E. Jaubert*, publié en 1821.—Bij *Le Blanc*, die het woord DE FREY in VAN FREY heeft overgebracht, vindt men de volgende werken van hem beschreven, als: *Jacob zegent de kinderen van Joseph*, naar REMBRANDT, in f°. oblong.—*De zegening van Isaac*, naar G. FLINCK, 1798, in f°. obl.—*Tobias en zijne familie* geknield voor den hun verschenen Engel, naar REMBRANDT, 1810, in f°. in de hoogte.—*De opdracht in den tempel*, naar REMBRANDT in f°. in de hoogte.—*De barnhartige Samaritaan*, naar REMBRANDT, 1798, in f°. oblong.—*De Emmausgangers*, naar REMBRANDT, 1805, in f°. in de hoogte.—*De anatomische les*, naar REMBRANDT, 1798, in f°. oblong.—*De H. Lodewijk bevrijdt de Fransehe gevangenen te Damiate*, naar ORANET, in f°. oblong.—Portretten: *Cornelis van Dalen*, naar HEMZELVEN, in 4°.—GERRIT DOU, naar HEMZELVEN, in 4°.—*De familie van Gerard Dou*, naar G. DOU, in f°. in de hoogte.—*Doctor Dubois*, 1821, in 4°.—*Le Comte d'Hauterive*, 1827, in 4°.—*Lavalette, grand-maitre de Malte*, in 8°.—*Lederode* (Brederode), dichter, buste, naar D. BAILLIE, in 4°.—*Pius VII.*, naar LOUIS DAVID, in 4°.—REMBRANDT, naar HEMZELVEN, in f°.—*De moeder van Rembrandt*, naar HEMZELVEN, 1801.—*Maarten Harpertz. Tromp*, naar JAN LIEVENS, 1801, in 4°.—*Soliman II.* in 8°.—*De Staalheeren*, naar REMBRANDT, 1799, in f°. oblong.—*De scheepsbouwmeester en zijne vrouw*, naar REMBRANDT, 1800, in f°. oblong.—*Een mansbuste*, gelijkende op REMBRANDT, naar DENZELFDEN, ovaal, in 4°.—*Een man in een leuningstoel gezeten*, naar REMBRANDT, in 4°.—*Een grijsaard, in een leuningstoel gezeten*, eene met een pluim versierde toquo op het hoofd hebbende, en met een rotting in beide handen, naar REMBRANDT, in 4°.—*Een man, met zwaren baard*, in een leuningstoel gezeten, heeft de linkerhand rustende op eene tafel, naar REMBRANDT, 1804, kl. f°.—*Borstbeeld van een jeugdig krijgsman*, met een toque, met drie pluimen versierd, op het hoofd, naar REMBRANDT, in 4°.—*Eene gezeten oude vrouw*, bezig zijnde, een appel to schillen, naar REMBRANDT, in 4°.—*Portret van een man*, met een hoed met pluimen, naar DROOST (DROST), 1796, kl. f°.—*Een man, ten halven lijve*, wiens hoofd op zijno linkerhand rust, naar JAN LIEVENS, in 4°.—*Een grijsaard in overdenking*, naar REMBRANDT, in f°. in de hoogte.—*De Filoloog bij kaarslicht*, naar QUIR. BREKELENKAMP, 1796, pl. in de hoogte.—*De lezende heremiet*, naar DENZELFDEN, 1798, idem.—*Het grafmonument van Kon. Pepijn*, in 4°.—*Een Italiaansche zegeboog*, 1807, in 4°. in de hoogte.—*Een idem in Provence*, in 4°. idem.—*Gezicht op de plaats van een klooster te Triëst*, 1806, in 4°. idem.—*Een antiek gedenteeken te Triëst*, in 4°. idem.—*Een landschap*, met op den voorgrond een waterval, en regts eene houten brug, naar REMBRANDT, in f°. oblonge.

FRIES VAN LEYDEN. Zie bij *Immerzeel* op VRIES. (ADRIAAN DE)

FRIESE. (...) „*Èn extra fraaye Brabantsche kerk*, door FRIESE, 1599” was in de kunstnalatschap van *Pieter van Buytene*, te *Delft*, verkocht in 1748, en heeft aldaar, onder Nr. 29, de som van f 40 opgebracht.—Of deze nu een DE VRIES is, of welligt SALOMON, do zoon van JAN FREDEMAN DE VRIES, moet zijn, is niet zeker, hoewel waarschijnlijk, daar hij to *Antwerpen* werd geboren en do gemelde kerk in *België* to huis behoort.

FRIS. (J.) Deze bekwamo meester heeft, op eene voortreffelijke wijze, Stillevens geschilderd, in natuurlijko grootte, zoo als trommels, harnassen, vaandels, helmen, doodshoofden enz., welko stukken ook wel Vanitassen worden genoemd. Op zulk een stuk, dat breed geschilderd en uitmuntend van kleur was, stond het jaarmerk 1673.—Weinig komt er van hem voor, en hij heeft misschien do kunst slechts tot uitspanning of als bijzaak behandeld.

FRISIUS. (SIMON) Zie bij *Immerzeel* en bij mij op VRIES. (SIMON DE)

FRITS (PIETER) is door *Immerzeel* reeds vermeld, als koddige en andere tafereelen te hebben geschilderd. Ik voeg hierbij de beschrijving van een dezer onderwerpen: *Een boos wijf in de Hel, die door al de Duivels niet kan getemd worden*, door FRITS, h. 1 $\frac{1}{2}$ vt., br. 1 vt. 4 dm.; het was in de kunstnatenschap van den burgemeester *Matheus van den Brouke*, te *Dordrecht*, in 1777, en heeft f 20. opgebracht. — Hij schilderde vele tafereelen zoo als die, welke JERONIMO BOS koddig heeft uitgevoerd. — Volgens *Bryan-Stanley*, is hij in 1682 overleden.

FRITZSCH (CHRISTIAAN F...) wordt gerekend, onder de Nederlandsche teeknaars en graveurs te behooren, daar hier te lande vele boekwerken met platen door hem zijn versierd; doch hij heeft zich ook te *Hamburg* opgehouden. — Ik heb eenige portretten in bezit, door hem vrij wel gesneden, als *Johannes Scharp*, *Aartsbisschop van York*, in 4°. — *Hertog Jan de Onversaagde*, in 8°, allen behorende bij de reeks portretten, welke hij met JAN PUNT voor de 8°-uitgave van de *Nederl. Historie van E. van Meteren* vervaardigd heeft. — De kunstschilder ABRAHAM DE HAEN, naar QUINCKHART, in 4°, is voortreflijk gesneden. — Hij heeft gebloeid in het midden der XVIII. eeuw, te *Amsterdam*, blijkens het portret van Ds. *Leonardus Beels*, door hem, in 1747, *delin. et sculp.*, in 4°. met een vers van *J. P. F. Huydecoper*, — en het portret van *Paulus Gyngyössi* (misschien wel *Dionysius?*) *van Petteny, Medecine Doctor*. c. F. FRITZSCH *ad vivum delin. et sculp. Amstelodami*, 1753. — Nog lang daarna ontmoet ik van zijn werk, namelijk, eene gelegenheidsprent: *Brand van den Amsterdamschen Schouwburg*, in 1772, hetgeen, zijn vak niet zijnde, bijgevolg zeer middelmatig bleef, of welligt had hij toen hooge jaren bereikt, zoodat zijn talent van werken voorbij was. — Als geschiedkundige onderwerpen heeft hij de gelegenheidsprenten van de treurige geschiedenis der Fransche familie *Calas*, die in ons land zijn nitgekomen, zeer goed gegraveerd, met gedrukten tekst daaronder, in atlas f^o, bij *Gerrit Bom*, te *Amsterdam*, waarvan ik *De ongelukkige familie van Calas*, en *Het afscheid van Calas*, bezit.

FROMANTIOU (HENDRIK DE) is met een paar regels bij *Immerzeel* vermeld. — Ik voeg daarbij, dat hij, volgens *Bryan-Stanley*, te *Nijmegen* zou zijn geboren, in 1630, en in 1680 nog in leven was. — Hij zou voor het onderwijs bij REMBRANDT ter school zijn geweest, hetgeen uit den aard zijner Stillevens, gevogelte, bloemen, enz. moet te zien zijn. — Hij heeft eene dochter, met een goeden bruidschat, van PHILIP WOUWERMAN gekregen, welk laatste de genoemde auteur echter betwijfelt, aangezien WOUWERMAN geene middelen had; doch dit zijn sprookjes, waarmeê ik mij niet vereenig, en geloof, dat zulks zeer wel het geval heeft kunnen zijn. — *Nagler* berigt, dat hij ook FERMANDEAU en FROMENTIOU wordt genoemd, omstreeks 1620 is geboren, en men zeker weet, dat hij in 1690 nog werkzaam was. — Hij werd in 1670 naar *Berlijn* geroepen, waar hij de betrekking van hofschilder bekwam, die de koninklijke lusthuizen versierde. — Er worden nog werken van zijne hand in enkele Galerijen gevonden. — In later tijd heeft hij druk den kunsthandel gedreven. — Zijn portret is door LEONARD, naar de teekening van CLANT, gegraveerd.

FROYNHOVE. (HANIN of HENRIC VAN) In de oude Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men, op den jare 1467, vóór Paschen, aangeteekend: „A lui BARTHELEMI VAN RAPORST, païé pour HANIN VAN FROYNHOVE, (tailleur d'ymages) pour IX jour qu'il à ouvré, en ce comprins sa venue de *Brouxelles* au dit *Bruges* au pris de VIII S. pour jour LXXII S.” Zie *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc. Seconde partie; Paris*, 1851, in 8°, tom II, p. 339.

FRUIT. (POL.) In de Archiven van *Rijssel* vindt men, in de oude graaflijke Rekenkamer der Hertogen van Bourgogne, op het jaar 1467—68 het volgende aangeteekend: „A POL FRUIT enlumineur, pour avoir enluminé de grosses lettres petites et moyennes du tiers volumes, parlant des guerres de Lotheran Guerin, assavoir, deux lettres de trois points quarrées a champaigne d'or. Item cinquante deux lettres de quatre point ouvrées pareillement. Item VIe LXIJ lettres de deux points champiees d'or par IIIJ paraphes et intervalles pour tant par marchée fait avec luy VI L. IJ S.” Zie *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne, etc. Tom. I. Seconde partie, p. 503. Paris, 1849, in 8°.*

FRUTET (FRANZ) staat reeds bij *Immerzeel*, doch zeer kort vermeld. Het is hier de plaats, eene bedenking of welligt teregtwijzing te opperen nopens dezen Vlaamschen schilder, die zijn meesten tijd in *Spanje* heeft doorgebracht, en aldaar, in den bloei zijns levens, te *Sevilla*, in 1550, is overleden. De Spaansche schrijver *Cean Bermudez* (*Joan Bermudez*) meldt, dat hij in de archiven van het klooster van *Mereed Calzada* heeft gevonden, dat de zich aldaar bevindende schilderij door zekeren F. FRUTET vervaardigd werd, en zou deze dus ook, zonder twijfel, *De graflegging*, in genoemd Nonnenklooster geschilderd hebben. Doch *Cean Bermudez* heeft nog meer schilderijen in *Sevilla* gevonden, welke hij, wegens de overeenkomst van teekening, koloriet, houding enz. aan FRUTET meent te moeten toeschrijven, zoodat het hem voorkomt, dat *Palomino* (*Velasco*), de Spaansche schrijver van het Werk *Las vidas de los Pitoros Espanoles*, den naam FRANZ FRUTET met dien van den beroemden Nederlander FRANS FLORIS, ook FRANS DE VRIENT genaamd, verwisseld heeft. Doch, zegt *Nagler* op dit artikel, even als vóór hem *Fiorillo*, selijnt ook ons deze verwising bedenkelijk te zijn, dewijl *Palomino* zijnen FLORIS uitdruklijk met den voornaam ANTONIO noemt. — Zie bij mij aldaar. — Ik moct als zeker aannemen, dat er te *Sevilla* vele werken van den, in zijnen tijd, zoo algemeen bekenden FLORIS den Oude, — die echter niet in *Spanje* geweest is — door de handelsbetrekkingen, destijds tussehen *Spanje* en de *Nederlanden* bestaande, als met zoovele anderen derwaarts vervoerd, nog aanwezig zijn.

FRUYTIERS. (L. J.) Een onvermeld kunstgraveur, van wien mij is voorgekomen het portret van *J. van der Steen*, Aartspricster van *Holland*, R. C. pastoor, te *Haarlem*, overleden 1748, æt. 73; ten halven lijve, van voren en links, in toga, met een kerkboek in de regterhand, en achter hem eene boekenkas en ernoetix, door L. J. FRUYTIERS sculp. 1745, in ovaal f°. Zie Nr. 5135 van den *Catalogus van Portretten van P. Muller*. — Bij *W. Drugulin*, in zijn *Lager-Katalog, Leipziger Kunstcomptoir, I. Abtheilung*, blz. 28, wordt de graveur L. FRUYTIERS, — welligt dezelfde als onze L. J., — genoemd, onder Nr. 591: „Portret van *Le chevalier de Pangey*; borstbeeld, links gewend, EXHAW NIBERNIS del. f°. — Hetzelfde portret, van voren, met dit opschrift. „*Este que veis retratado — es el pobre Cavallero -- que por faltar le dinero — Vire triste y desdichado.*” Verder, met letterdrnk: „*Cavallieres Nieuwejaars-Wensch.*” en twee lange bedelgedichten, in het Spaansch en Hollandsch, in f°; hoogst belangrijk en van de grootste zeldzaamheid.

FRUYTIERS. (PHILIPPE) Deze voortreffelijke miniatuurschilder, ten tijde van RUBENS, heeft, gelijk *Immerzeel* juist berigt, met regt ook als plaatsetser gelijken lof verdiend. — Ik voeg hierbij een zijner werken, dat het *Meesterstuk van etskunst wordt genoemd*, namelijk: *Portret van Marcus Ambrosius Capello*, van de Dominikaner-orde, en bisschop van *Antwerpen*, waaronder PHILIP FRUYTIERS, pictor et sculpt.; — als ook dat van *Jakob Edelheer van Lawain*, PHIL. FRUYTIERS ad vivum fec.; eene groote plaat, heerlijk geteekend, en met waarheid nitgevoerd. — Hij was, met A. VAN DYCK en andere voornaame kunstenaars, ook *Solalis van de H. Muyl*

Maria, onder den titel van hare H. Geboorte, en wel in deze Broederschap, *Consulteur*. Zie *Het leven van de H. Maeght Rosalia, Patronesse tegen de Peste*, door P. Adrianus Poorters, in 8°, te Antwerpen, by M. Cnobbaert, 1657. — Hij is, volgens opgave van Felix Bogaerts, te Antwerpen, in 1677, overleden; eveneens bij Balkema; Heller (L.) zegt 1660; doch ik vind in het *St. Lucasgild*, te Antwerpen, aangetekend: „PHILIPPUS FRUYTIERS, ontfangen als Meester 16.... stierf 1666. — FRANCISCUS FRUYTIERS, ontfangen by PHILIPPUS FRUYTIERS 1662.” — Zijn ouderdom is niet zeker bekend, dewijl de opgave van zijne geboorte in 1620, en ook op 1625 gesteld wordt. — Behalve de genoemde prenten, vermeldt *Le Blanc* nog de volgende van zijn werk, als: *La S. Vierge-enfant, présentée à la S. Trinité*. — *Innocenzio de Calatayerone*, generaal der Capucijnen, in België, in 8°. — *Don Lorenzo Ramirez de Prado Eques et Hisp. Consil.* 1649, in f^o; zeer zeldzaam. — *Hedwig Eleonora, koningin van Zweden*, ovaal in 4°. — *Godefridus Wendelinus*, 1648, in f^o. — Er zijn naar zijne teekeningen fraaije gravuren vervaardigd, ook voor boekwerken, als, de Titel voor de *Sermoenen enz. van Joannes Taulerius*, in f^o. COENR. LAUWERS sculp enz.

FRYS. (F.) Door Nagler, *Künstler-Lexicon*, vind ik dezen geboekt als een kunst schilder, te Brussel, die zich onder de leiding van den historieschilder JOSEPH PAELINCK, van Gent, aan de kunst wijdde. Hij schilderde historiële en moderne tafereelen. — In den jare 1830 vindt men zijne voorstelling van *Telemachus en Calypso* vermeld. — Ik heb niets meer, dan dit berigt, betrekkelijk dezen kunstenaar gevonden.

FUCHS (C. C.) was een kunstgraveur, die te Amsterdam te huis behoorde, er tevens kunsthandel dreef, en aldaar, omstreeks 1850, in den ouderdom van ongeveer 60 jaren, is overleden. Van zijn graveerwerk is bekend, *Portret van professor T. A. Clarisse*, naar W. LUBBERS, ad viv. del. J. OOMKENS excudit. Het profiel is alleen als silhouette voorgesteld; — en *Buste van Esculaap*, met een slang om het voetstuk, naar P. J. BERNSTROP del. in kl. 8°.

FURNIG. (P.) Zie bij Immerzeel op FURNIUS. — Brulliot en anderen noemen hem op gelijke wijze, doch ik bezit, onder meer zijner werken, het prentje, hetwelk Brulliot, Nr. 2036 van het I. deel, beschrijft, voorstellende: *Een Heilige familie, daar het kind Jesus gezeten op den schoot van zijne moeder, een lam bij het hoofd houdt, hetgeen hem door den kleinen Joannes wordt aangeboden, die bij de H. Elisabeth staat*. Met het onderschrift: JOANNES INFANTEM VENERATUR JESUM, QUID MIRUM, IN MATRIS LATITANS, QUEM NOVERAT ALVO, en hij zegt daarbij, dat zijn merk, een groote P, aan wier stok eene kleine F is gehecht, ter rechterzijde staat; maar dat merk is juist zóó, als ik 't hier aan het hoofd heb geplaatst, en hij schijnt niet te hebben opgemerkt, dat dit merk zijnen naam aanduidt, of het is een andere druk, terwijl die van FURNIUS een gelatiniseerde is. Dit prentje is, waarschijnlijk, naar ANDREO DEL SARTO, of naar JOHAN SCHOORL. — Ook schijnt het mij toe, dat Brulliot den gemelden naam FURNIG zelf op geene prenten heeft gezien, en alleen dien, met onderscheiden monogrammen; anders zou hij hem ook wel, zoo als hij op mijn exemplaar voorkomt, hebben medegedeeld. — Nagler en *Le Blanc* noemen hem niet. — Men vindt er echter wel, die op den naam van FURNIUS vermeld staan als: *Het goede en kwade leven*, 6 pl. H. Cock ex. 1570. — *De doortuchtige Romeinsche vrouwen*, 6 pl. — *De zeven hoofdzonden en, de daartegenovergestelde deugden*, door hem inv. et fec. — *De Machabesche Martelaars*, in 4 pl. — *De Samaritaan*, in 5 pl. — *De doode Christus*, rustende in den schoot van de H. Maagd, gr. pl^o. in de hoogte. Zie *Catalogue etc. de P. Wouters, Chanoine de S. Gomer etc. Bruxelles*, 1797, in 8°. p. 74, 82 en 83.

FURNIUS. (PIETER JALHEA) Zie aldaar hij *Immerzeel*, en bij mij op FURNIG. (P.)

FYT. (JACON) Het is hier de plaats, om eene historïsche dwaling, zooveel mogelijk, naar mijne meening, toe te lichten, te weten, dat het gestelde geboorte- en sterfjaar van JOHANNES FYT — Zie aldaar. — in geen deele strookt met het algemeen gegeven berigt, namelijk, dat hij in 1700, in den ouderdom van 75 jaren, zou zijn overleden: dit is niet zoo. Het bleek mij, ja, dat er een FYT tot den jaro 1700 heeft bestaan, maar het is daardoor, dat men geleid is geworden, het leven van den bekenden FYT tot dien tijd te rekken, omdat men geen anderen dan een JOHANNES, den dierenschilder, van *Antwerpen*, kende. Het is de Abt *Lanzi*, die het *Derde tijdvak der Italiaansche kunst* van 1600 tot 1708 heeft beschreven, en op het einde van dien tijd meldt: „Er was ook te *Venetië* een JAN FYT, van *Antwerpen*, die voor het *Huis Sagrado en Contarini* heeft geschilderd, en, behalve het talent van vruchten en landbouwgereedschappen te malen, geteld werd onder degenen, die het best slaagden in levende en doode dieren af te teekenen. Zijne manier is natuurlijk, nieuw en van een uitmuntenden smaak.” — *Lanzi* noemt als zijne bron *Guarienty*, doch schijnt zijne kunst niet te hebben gezien. — Nu is mijne vraag deze: daar de voornaam JOHANNES meestal met de letter J is gesteld, of in *Italië*, waar een legio van vreemde namen van kunstenaars deerlijk zijn verminkt en onachtzaam geboekt, de J maar niet voor den bekenden JOHANNES FYT is genomen, te meer daar de kunst van dezen van denzelfden aard was, en waardoor alsdan van zelf een JOHANNES FYT *de Jonge* ontstaan moest? — Daar het niet bekend is, dat onze beroemde FYT, die toch door *Lanzi* duidelijk van *Antwerpen* wordt genoemd, immer *Italië* heeft bezocht, en er in het *Gildeboek van St. Lucas*, te *Antwerpen*, slechts twee op den naam FYT, als JOHANNES en JACOB, worden gevonden, zoo moct ik het zeer betwijfelen, of zijn JAN wel bestaan heeft, terwijl ik onzen JACOB daar wel aantref: „JACOB FYT ontfangen als schilder in 1645,” en deze, waarschijnlijk, een zoon of verwant van JOHANNES is geweest, die in *Italië* zijne kunst heeft nitgecoefd, en welligt aldaar is overleden, zoodat hierdoor, naar mijn inzien, het verschil wordt vereffend, totdat betere bescheiden het een of het ander zullen wijzigen of staven. De Commentator *Stanley* op *Bryan's Werk* zegt wel, dat *Lanzi* zich heeft vergist, en dit niet op den bekenden JOHANNES FYT kan doelen, maar hij meldt toch ook niet, dat er een JACOB FYT bestaan heeft.

FYT (JOHANNES) staat bij *Immerzeel* vermeld. Zijn geboorte wordt bij alle mij bekende auteurs opgegeven als in 1625, te *Antwerpen*, te hebben plaats gehad, doch dit moct stellig vroeger zijn, terwijl bij *Bryan* 1671, en bij veel andere schrijvers 1700 als zijn sterftijd geboekt staat; dus zou hij 75 jaren oud zijn geworden. — Nu mag ik vragen, of men in zulke opgaven kan berusten? Wanneer men dat cijfer schrijft, geschiedt het zeker zonder nadenken: want, niets is ongerijmder dan dit, daar het toch overbekend is, dat RUBENS vele zijner stukken door het penseel van FYT met wild gedierte enz. liet verfraaijen, en hij wederkeurig FYT's tafereelen met figuren stoffeerde. Daar nu RUBENS in 1640 is overleden, hoe kan dan een jongeling, die toen pas 15 jaren oud was, zulks alzo, en nog veel vroeger, verrigt hebben? Als dit waar ware, dan zou RUBENS een kruk zijn geweest in de kunst bij vergelijking met FYT, op diens leeftijd; maar, helaas! er bestaat zóóveel in de geschiedenis, hetwelk ik zeer duidelijk zie, dat niet strookt met tijd, met plaats of anderzins, doch zonder dat ik altijd in de gelegenheid ben gesteld, de bewijzen daartegen authentiek te kunnen aanvoeren, en moct ik dus alleen maar, door bedenkingen te opperen, het algemeen trachten wakker to maken, opdat welligt anderen de bestaande gappingen aanvullen. Hier, echter, kan ik alles juist meer bepaald opgeven.

In het *Gildeboek* van *St. Lucas*, te *Antwerpen*, vind ik maar twee FYTEN, JACOB en „JOHANNES FYT *ontfangen als leerling by JANBORCKX 1622, het meesterschap verkregen 1630, is gestorven (aldaar) in 1661.*” Dit zal genoeg zijn tot bewijs, dat er schilderwerk van hem kan bestaan, waar het jaarmerk, en dus dat van zijn vermeend geboortejaar, 1625 op mag gevonden worden; — na 1667 worden er zelfs geene prenten of werk meer van hem aangetroffen, en zoo zou hij in 33 jaren dan niets in de kunst verrigt hebben, daar als zijn sterftijd het jaar 1700 wordt geboekt? — De meeste Galerijen van *Europa* bevatten uitmuntend werk, en van hem-alleen, en door hem met RUBENS en JACOP JORDAENS te zamen vervaardigd, als Jagten op wilde zwijnen, herten, enz., zooals ik te *Dresden* hunne kunst, om de frisheid en helderheid van kleur en de zilvertoonen van hun dartzel penseel, bewonderde; dit een en ander, gevoegd bij voorstellingen, welke de meeste aanschouwers alleen in tafereel kunnen leeren kennen, maken deze stukken tot de éénige in hun soort, welke de kunstwereld kent. — Te *Weenen*, in de keizerlijke Galerij, is eene schilderij: *De rust van Diana*, welke hij met THOMAS WILLEBRORTS, in 1650, heeft geschilderd; alles levensgroot, de figuren ten voeten uit. — In het *Museum*, te *Antwerpen*, zijn twee schilderijen van hem aanwezig. — Onder zijne etsen vindt men wel op prenten 1667, doch dit zijn latere uitgaven van die door hem in 1642 werden geëst en uitgegeven. — Ziehier de opgave zijner prenten, volgens den naauwkeurigen *Heller (L.)*, die wijslijk zijn sterfjaar niet vermeld: *Acht bladen met honden*, 1642; h. 5 dm. 7 str., br. 8 dm. Par. *De eerste* afdrukken zijn met de etsnaald J. FYT *fee.* 1642, en de omgeving der dieren is donker bewerkt. Bij den *tweeden* afdruk staat, op het titelblad, van onder, regts JOANNES FYT *pinxit et fecit*; in den *derden* is de omgeving der dieren opgehelderd, behalve Nr. 9 en 12. In den *vierden* afdruk staat: *In segno del suo: Paris, chez van Merlen, rue St. Jaques, à la ville d'Anvers. Avec Privil. du Roy.* 1667. In den *vijfden* is dit adres weder weggenomen. Deze prenten behooren tot de voortreflijkste, welke de etskunst in dat vak heeft voortgebracht; — M. SCHMID heeft vier dezer bladen gekopieerd. — *Acht bladen dieren*, 1666, h. 2 dm. 6 str., br. 3 dm. 5—7 str. *De eerste* afdrukken zijn vóór den naam van FYT, zonder jaartal en het adres van *Van Merlen*, en vóór de gesneden randen. — *Nagler* maakt nog melding van een *Land-schap*, met, in het midden, twee honden, die, regts, drie hazen vervolgen. Op den voorgrond houdt een hond een haas bij den nek; verder, boomgewas; beteekend JO. FY; h. 8 dm. 8 str., br. 14 dm., 6 str., welke prent bij *Bartsch* niet bekend is, terwijl *Nagler* zegt, dat zij voorkomt op blz. 142, Nr. 3882 van het Werk *Cabinet Paignon-Dyonval*. — Later zag ik in den *Catalogue du Musée d'Anvers*, 1857, het Autentiek bewijs, dat JOHANNES FYT den 19. Augustus, 1606, in de St. Jacobs-kerk, te *Antwerpen*, is gedoopt.

G.

GAAL. (BARENT) Lees voor den naam van dien vermaarden paardenschilder en leerling van PH. WOUWERMAN, bij *Immerzeel* aldus vermeld, BARENT GAEL.

GAAL, (JACOBUS CORNELIS) Zoon van PIETER GAAL, werd den 5. September, 1796, te *Oost-Zouburg*, op *Walcheren*, geboren. Reeds in zijne eerste kindschheid gaf hij blijken zijner kunstliefde, die toen door zijn vader zeer werd aangewakkerd, totdat hij later, in zijne jongelingsjaren, daarin door hem met goede bedoelingen werd beteugeld, dewijl deze liever zag, dat zijn zoon zich op de wetenschappen toeleigde, weshalve hij hem, gelijktijdig dat hij de lessen op de Latijnse school in zijne woonplaats waarnaam, ook tevens voorbereidend onderwijs in de

Anatomic en verdere vakken der Geneeskunde genieten deed. Later, echter, op dringende begeerte zijns grootvaders, THOMAS GAAL, trad hij in diens maatschappelijke betrekking, waarin hij een 30 tal jaren werkzaam was, beoefenende intussehen, even als zijne voorouders, de schilderkunst, waarin hij zich, na den dood zijns vaders, met ijver en inspanning, — voorgelicht door zijn vriend J. P. BOUWÉ, vroeger zijns vaders leerling, en tevens door een tweeden vriend, J. C. HACCOR, en anderen, — meer en meer trachtte te bekwamen, gelijk eenige familieportretten, te *Middelburg*, zoo in olieverf als in miniatuur, kunnen getuigen. Ook is hij, gedurende een zestiental jaren, medebestuurder der Teeken-academie aldaar geweest. Zie *Middelburgsche Courant*, September, 1849. — In 1849, na het verlies zijner echtgenoot en van zijn oudsten zoon, en terwijl hem van zijne vier kinderen slechts één zoon over bleef, die, aan de Hoogeschool te *Leyden*, in de letteren studeerde, vertrok hij met der woon naar 's *Hage*, alwaar zijne vriendschappelijke betrekking met den kunstgraveur L. SCHWEICKHARDT, zoon des vroegeren meesters van zijnen vader, aanleiding gaf, dat hij zich, onder diens leiding, in het etsen ging oefenen, iets, hetgeen voornamelijk door hem ondernomen werd, om aan de slechts onder hem en zijne familie berustende *Studiën* zijns vaders, wiens nagedachtenis hij steeds in eere trachtte te houden, meerdere bekendheid te geven, en zoodoende het gebruik daarvan maken bij anderen tegen te gaan. — Ook bragt hij meer dan eene schilderij zijns vaders in het koper. — Nog steeds beoefent hij de kunst in zijne tegenwoordige woonplaats, *Kampen*, waar hij zich, nadat hij ook zijn laatst-overgebleven, veel beminden zoon, die zich, als litterator, de algemeene achting verworven had, te *Delft*, in het jaar 1853, ten grave bragt, gevestigd heeft. — Zijn etswerk berust, voor het grootste gedeelte, onder zijne Haagsehe en andere kunstvrienden, terwijl de afdrukken van een plaatje, hetwelk hij, in 1857, naar eene teekening van P. L. HOEDT, vervaardigde, als Nietprijs voor het Teekenkundig genootschap te *Kampen*, aan de leden van gemeld Genootschap is uitgereikt geworden, en van welk Genootschap hij, na het vertrek van zijn vriend P. J. SCHOTEL, het voorzitterschap bekleedde. — In 1853 werd hem het Eerlidmaatschap van het Genootschap, onder de kenspreuk: *Tandem fit Surenlus Arbor*, te *Delft*, opgedragen. — Op mijn verzoek, heeft de Heer GAAL mij een exemplaar van zijne etswerken toegezonden en tevens als geschenk voor mijn atlas vereerd, teneinde die naar behooren in mijn Werk aan te duiden, en zulks to meer, omdat ze niet in den handel zijn, en zoo nu bij de geschiedenis der etskunst in ons vaderland eene vaste plaats bekomen. — De eerste 15 stuks zijn in een omslag, daarbij behoorende, als: Nr. 1: *Een titel*, zijnde een landschap. Tegen een zwaren boom rust een steen, waarop te lezen staat: *Studiën naar de Natuur geteckend door P. GAAL, en in koper geëtsd door J. C. GAAL*. In het verschieft een gezigt op 's *Hage*, h. 93, br. 112 str. Ned., zonder de marge, en zoo zijn ook al de volgende maten genomen. — *Een liggend schaap*, van voren, en een idem daar achter, tegen den rug te zien, h. 84, br. 106 str., met de namen in de prent beteekend. — *Een staande gezadelde*, en met een haam om den hals, getuigde *os*, bij eene schuur, h. 90, br. 108 str., idem. — *Een bok*, bijna van voren te zien, h. 125, br. 103 str., idem, in de marge. — *Twee paardenkoppen*, één bijna, en één vlak van voren te zien, h. 100, br. 130 str., idem, idem. — *Een staande, gebliidlapte bul*, ter zijde, en eene idem *koe*, nagenoeg van achteren, met *twee liggende* en één *staande schaap*, op den tweeden grond, in een landschap voorgesteld, h. 115, br. 160 str., in de prent beteekend. — *Twee opwaarts grazende paarden*, links eene boeren-stelling, h. 102, br. 127 str., beteekend in de marge. — *Een staande bul*, nederwaarts ziende, regts gewend, h. 91, br. 126 str., in de prent beteekend. — *Een her-*

laauwend koetje, links, ter zijde, op een heuvelachtigen grond, h. 63, br. 90 str. idem, idem. — *Een*, op een kleed, *slapende mopshond*, met eene halsband om, h. 73, br. 97 str., idem idem. — *Eene koe*, staande regts gewend voor een hek, in een landschap, h. 107, br. 148 str., idem in de marge. — *Een zittend varken*, van de rechterzijde, bij een rieten heining te zien, h. 88, br. 106 str., idem in de prent. — *Een liggend varken*, tegen den buik te zien, bij eene schutting en een boom, h. 92, br. 121 str., beteekend op het schut. — *Een stierenkop*, drierivierde van voren genomen, regts, de lucht afgewerkt, h. 95, br. 80 str., idem in de marge; — en Nr. 15. Twee plaatjes, op één blad gedrukt, zijnde eene *kalfs-* en eene *koekop*, regts gewend, h. 54, br. 48, en h. 48, br. 57 str., beide in de prenten beteekend. — Verder een studieblad, met vier *bullekoppen*, drie ter zijde, regts, en een links, naar voren gewend, h. 139, br. 130 str., beteekend in de marge. — *Eene koe*, staande in eene rivier te drinken, ter zijde regts, te zien, in een landschap, h. 109, br. 145 str.; idem in de prent. — *Een ezelskop* van voren, h. 75, br. 73 str.; idem idem. — *De kop van een doghond*, drierivierde regts te zien, h. 154, br. 190 str., in de marge beteekend P. GAAL *pinx.*, en op latere drukken er bijgevoegd, 1796, J. C. GAAL, *ft. aq. forti*, 1852. — *Een bergachtig, boschrijk Landschap*, in den trant van WILLEM ROMYN, met twee liggende koeijen en drie schapen, waarbij eene staande geit, van achter te zien. Op den tweedengrond, eene boerin, die een os drijft naar eene brug, waarbij een kruis staat; naar de schilderij van P. GAAL *pinx.*, 1802, h. 204, br. 211 str., beteekend in de marge. — *Drie schapenkoppen*, twee regts en één links gewend, h. 124, br. 157 str., idem, idem, *pinx.* 1811. idem. — *Een hangende doode haas*, snip en patrijs, bij jagttuig enz. Op de plint eener getoogde nis, half met een kleed bedekt voorgesteld, h. 230, br. 169 str., idem *pinx.* 1805, idem. — *Een boeren-jongen*, op een grasheuvel, in een boomrijk landschap gezeten, houdende met zijne gevouwen handen zijn linker-knie omhoog, h. 185, br. 146 str., idem, idem, *pinx.* 1796, idem. — *Twee herkaauwende koeijen*, links achter elkander gelegen, de voorste met den kop van voren te zien, h. 96, br. 140 str., idem. — *Drie ossen voor elkander* op een heuvel staande, twee links en één regts gewend, h. 140, br. 91 str., idem. — *Een ramskop*, regts ter zijde, tegen een donkeren grond bewerkt, h. 131, br. 156 str., P. GAAL *pinx.* 1815, idem. — *Een Landschap*, in de manier van RUYSDAEL. Op den voorgrond een heuvel, met drie boomen, waarbij twee mannen met een hond; daar nevens eene boeren-woning, in het verschiet water enz., h. 153, br. 188 str., beteekend in de marge J. C. GAAL, *fee. aq. fort.* 1855. — *Een koekop*, met touwen om de borens, regts gewend, h. 115, br. 107, met beide namen beteekend in de marge. — *Een landschap met een hoogen heuvel*, waaruit eene waterbron, door goten, naar een waterbak geleid wordt enz., h. 108, br. 139 str. idem, idem. — *Een landschap met hoog geboomte*, links woningen, en aan den weg, die op den voorgrond uitloopt, eene schoeijing en eene kleine schuur enz. Eerste staat, niet beteekend, h. 86, br. 116 str. — *Eene liggende koe*, opziende, bijna van voren; in het verschiet een gezicht op eene stad, h. 100, br. 131 str., idem, idem. — *Een landschap met opgaand hout*, waarin een hek met een leeuw, als tenant van een wapenschild, versierd is, tot ingang strekkende van eene buitenplaats, bij zonlicht, h. 91, br. 120 str., niet beteekend. — *Een landschap*, waarin op een heuvel twee liggende koeijen, waar achter twee schapen bij eene melkkan te zien zijn; daarbij eene staande koe, die door eene er naast zich bevindende meid schijnt gemolken te zijn. Bij de helling van den heuvel een liggend en staand schaap. Op den tweeden grond eene schuur, tusschen geboomte, door eene heining en hek afgesloten. Het verschiet bergachtig enz., h. 284, br. 370 str., P. GAAL *pinx.* J. C.

GAAL *ft. aq. forti*, 52. Tweede staat, vóór de retouchering. Hiervan bestaan nog drie onderscheiden verbeterde drukken. — *Eene heuvelachtige wei, met eene waterplas op den voorgrond*. In het midden twee liggende kalveren en één staande, van achter te zien, en omziende, h. 155, br. 196 str., beteekend in de marge P. L. NOEDT *del.* 1855, J. C. GAAL, *ft. aq. forti*, 1856. — *Een studieblad met een bok, een ezel, en drie schapenkoppen*, h. 88, br. 193 str., beteekend in de prent J. C. GAAL, naar BERGHEM, en Nr. 1. Uit al de genoemde etswerken, die, in een zoo kort tijdsbestek, voor uitspanning, zijn vervaardigd, blijkt het streven van den Heer GAAL, om de werken van zijnen vader langs dien weg meerdere bekendheid te geven: doch het is hier méér dan pogen, het zijn bijdragen, die den roem der Nederlandsche etskunst van onzen tijd helpen verhoogen. Ik zal niet to veel gezegd hebben, door te beweren, dat men den *kop van den Doghond*, den *Ramskop*, het *Landschap in den stijl van ROMEYN*, van RUISDAEL, en het *groote idem*, naar zijnen vader, maar vooral dat naar NOEDT, zoo lieflijk van toon, onder de fraaije etskunst mag rangschikken. Ik voeg den wensch hierbij, dat hij bij diezelfde ijver voor de liefhebbers der papieren kunst moge blijven volharden. — Do Heer GAAL heeft reeds bij het verschijnen van *Immerzeel's Work* dank behaald voor zijne geschiedkundige mededeeling, aan dien schrijver gedaan, die hem als JACOBUS CORNELIS, Zoon van PIETER GAAL, in dat Artikel, Directeur der Vlissingsehe — lees Middelburgsehe — Academie noemt, doch weder verkeerdelijk als JACOB CORNELIS GAAL, op het Artikel DANIEL DE BLIEK, heeft beschreven.

GAAL. (PIETER) Bij *Immerzeel* vindt men 's mans levensberigt, doch ik ben door zijnen zoon, JACOBUS CORNELIS GAAL, in de gelegenheid gesteld, eenige historishe aantekeningen hier bij to voegen, namelijk, dat onze PIETER, die zich te 's *Gravenhage* vestigde, om zich, onder de leiding van H. W. SCHWEICKHARDT, in de schilderkunst te bekwamen, aldaar, onder diens opzigt, zes zaalstukken, met gestoffeerde landschappen, vervaardigde. Door het vertrek zijns meesters naar *Engeland*, kon hij slechts weinige maanden diens onderrigt genieten, en keerde toen naar *Middelburg* terug, waar hij zich door het vervaardigen van eenige zaalstukken, landschappen en schilderijen, in zulk een jeugdigen leeftijd, tot verbazing van velen, gunstig onderscheidde. In 1789 bragt hij nog eenige maanden in *Londen*, ten huize van zijn meester en vriend, door. In 1791 gaf eene toevallige omstandigheid aanleiding, dat hij naar *Parijs* vertrok, waar hij tevens de lessen aan de Academie vlijtig waarnam. Vandaar bezocht hij een gedeelte van *Italië*, *Zwitserland* en *Duitschland*, en hield zich op de terugreis eenigen tijd te *Dusseldorp* bezig met het kopiëren der werken van VAN DYCK, NOTH en BERGHEM. Vervolgens zetto hij zich, na zijn huwelijk, te *Middelburg* neder, en bewoonde des zomers een buitenverblijf van het dorp *Oost-Zoubury*, in de nabijheid van genoemde stad, waar hij in die heerlijke Zeeuwsche landouwen ruime stof voor zijne studiën vond. Aldus voorbereid, heeft hij vele uitvoerige landschappen, met figuren en vec gestoffeerd, uit liefhebberij vervaardigd, en nu en dan ook portretten van goede vrienden en anderen, in den smaak van de destijds in zwang zijnde fraaije portretten van TISCHBEIN, die do algemeene goedkeuring wegdroegen, blijkens, onder meerderen, dat van den Franschen Divisie-Generaal *Monet*, ten voeten uit, staande in zijne veldtent, met eenige staf-officieren, waaraan, toen het, in 1808, op de Amsterdamsche Tentoonstelling verscheen, de algemeene goedkeuring van bevoegde kunstregters ten deele viel, even als ook aan een paar stukken met levensgroot *rund en schapen*, en een met *dood wild*. — Voor het Provinciaal Geregts-hof van *Zeeland*, vervaardigde hij, in 1804, twee grooto stukken, het een voorstellende: *Mozes, daar hij met de tafelen der Wet van den berg*

komt, en het andere het *Beeld der Geregtheid*. Voor deze twee werken werd den kunstenaar, boven den bedongen prijs, een fraaie en met toepassijk opschrift versierde zilveren beker vereerd. — Zelden was hij over zijn werk voldaan, en onafgebroken met ijver in zijne geliefkoosde kunst arbeidende: zoo had hij nog een stuk met *dood wild* begonnen, daags vóór zijnen dood, die hem alzoo plotseling, in den krachtvollen leeftijd van 49 jaren, den 13. Januarij, — en niet den 14., zoo als *Immerzeel* zegt — 1819, heeft weggenomen.

GAAL (THOMAS) is reeds bij *Immerzeel* vermeld, doch ik moet daar bijvoegen, dat hij de zoon was van *George Gall* of *Gaal*, een boofdofficier in Engelsche dienst, die, tengevolge van zijn bekomen pensioen, te *Delft* kwam wonen, waar hij zich met het geven van privaat onderwijs in verschillende doode talen bezig hield, aangezien hij in zijne jeugd aan de Universiteit te *Edinburg* zich voor den geestelijken stand had bekwaamd. THOMAS GAAL werd, te *Delft*, bij een behangselschilder in de leer besteld, doch zette zich vervolgens te *Middelburg* als zoodanig neder, en vervaardigde intusschen vele portretten en behangsels met vogels, landschappen en arabesken, volgens den smaak van dien tijd. JACOBUS FERROIS, SIMON DE KOSTER (naderhand als kunstschilder naar *Londen* vertrokken), en J. H. KOEKKOEK, waren hierin zijne leerlingen, en ANDRIES VERMEULEN en anderen, als zoodanig, bij hem werkzaam. — Het Teekencollegie, dat, in 1778, te *Middelburg* werd opgericht, telde hem onder zijne stichters, en hij nam daarbij eenige jaren gratis de betrekking van lesgevend meester waar. Intusschen werden hier ook, zoo bij de zomer- als winter-bijeenkomsten, onderscheiden standen naar het naakt en gekleed model in crayon en olieverf vervaardigd, die meerendeels bij zijn kleinzoon, JACOBUS CORNELIS GAAL, aan wien ik deze mededeeling verschuldigd ben, worden bewaard.

GABRIEL. (PAULUS JOSEPH) Deze verdienstlijke beeldhouwer is naar waarde door *Immerzeel* vermeld. Ik voeg alleen daaraan toe, dat bij zijne begrafenis, te *Amsterdam*, die zeer plegtig was, de kunst- en letterlievende *Jeronimo de Vries* eene treffende rede heeft uitgesproken. — Die warme vriend der ware kunst is ons ontvallen den 2. Junij, 1853. — Zie verder den *Almanak voor het Schoone en Goede*, 1847. — Zijn portret vindt men bij *Van Eynden* en *Van der Willigen*, alsmede nog een in 8°. door J. P. LANGE sc.

GABRON (WILLEM) is reeds bij *Immerzeel* vermeld; ik voeg daarbij, dat *Bryan-Stanley* zijne geboorte in 1625, en zijn dood in 1679 stelt.

GADDIN, (PETER) van *Brugge*, bloeide in de tweede helft der XVIII. eeuw Hij heeft langen tijd in *Italië* gestudeerd, en uitgelooftde prijzen bij de *Academiën* van *Bologna* en *Parma* behaald. — Behalve als een grondige kenner der oudheid, heeft hij zich ook als een bekwaam historieschilder onderscheiden.

GAEL. (A.) Onder dezen, nog niet vermelden, naam zijn twee schilderijen voorhanden, voorstellende *De ontmoeting van vader Jacob en Joseph*, en *Jesus, de kinderen zegenende*, bij *Jonkheer Mr. S. W. H. A. van Beyma thoe Kingma*, te *Leeuwarden*, waar zij, reeds van het begin der XVIII. eeuw af, bij diens voorgeslacht, aanwezig waren. Daar die stukken door kenners voor goede kunst worden verklaard, zoo ontstaat bij mij de vraag, of het ook werk van ALEXANDER VAN GAELLEN kon zijn, die welligt a en v aaneengehecht, en — hetgeen bij verkorting, niet zelden plaats heeft, — GAEL geteekend heeft.

GAELÉN (ALEXANDER VAN) is bij *Immerzeel* vermeld. Ik moet daarbij voegen, dat *Nagler* zijn sterftijd op 1728 boekt.

GAELMAN (ARNOULD) was een der vroegst-vermelde kunstschilders, die, in het begin der XIV. eeuw, te *Leuven*, bloeide. Nopens hem vindt men aangeteekend,

dat hij in de kerk van het groot Beggijn-hof aldaar, die in den jare 1305 werd gebouwd, — zooals uit een opschrift, dat vroeger den voorgevel dier kerk versierde, blijkt: *Anno. Dni: M.CCC.V. hæc. Ecclesia. incipit* — een glasschilderwerk heeft vervaardigd, waarvan de beschrijving luidt als volgt: „De schilderij is 3½ voet hoog, en 1½ voet breed. Zij vertoont het regtstaende beeld der *II. Maegd, die den jongen Zaligmaker op den arm houdt*. Op haar hoofd prijkt eene koninklijke kroon, en zij draegt een groen kleed, op 't welk zich een roode mantel in breede plooiën ontrolt. Het godlijk kind, dat een wit kleedje draegt, houdt een vogeltje op den vinger. Het geheele beeld is omboord van een nimbe, in ovaelschen vorm, samengesteld uit vierkanten in rood glas, afgewisseld met geele en zwarte bloemen, welke vrij aenvallig geteekend zijn. Het komt voor op een grond in hemelsch-blaauw met sieraden doorwerkt. De bijzonderste lineamenten der schildering bestaan uit looden boorden, welke al de stukken samenhouden. Wat de teekening betreft, deze getuigt dat het gewrocht tot de kindsheid der schilderkunst in de Nederlanden behoort. De kleuren, ofschoon zeer krachtig, zijn niet zeer wel incengesmolten, en de schaduwen slechts bij middel van eenige harseelsels van donkerbruin weêrgegeven. Ondanks deze gebreken, is deze schildering, onder alle opzigten veel verdienstelijker dan degene, welke de kerk van *Siehem*, een stadje in de nabijheid van *Diest* gelegen, versiert, en welke nogthands veel later vervaerdigd is geweest. Trouwens, dit gewrocht, 'twelk vroeger voor de oudste glasschildering des lands gehouden werd, bevond zich in een gebouw van 1387.” Deze mededeeling is men verschuldigd aan den ijverigen geschiedvorscher *Edward van Eren*, te *Leuven* en te vinden in het Tijdschrift: *De Dietsche Warande, enz. bestuurd door J. A. Alberdingh Thijm*, Nr. 2, 1856, bl. 149. — Verder leest men daar, dat „*ARNOULD GAFLMAN* in eene schepenakt van 1311 als figuurschilder, of *Pictor Ymaginum*, is vermeld. De kunstenaar woonde destijds een huis, gestaen in de *Hoelstraet*, thans de *Thiensche straet*, bij *St. Michels*-binnen-poorte, en tegen de oude vesting der stad. Hij verkocht dit huis, in het evengemelde jaer, aan *Katharina van den Steenwegen* en *Elisabeth van Bornheem*, beggijnen — waarvan de oorspronkelijke acte, thans op 's lands archiven te *Brussel* aanwezig is, — zie *Message des Sciences historiques de Belgique*, 1855, bl. 116. — en vestigde zich in eene woon, gestaen in de *Burgtstraet*. Hij moet te *Leuven* overleden zijn vóór het jaar 1321. — Trouwens, in de Acte van verkoop eener rente van 9 ponden, bepand op zijn huis, komt het woord *quondam* voor. Deze kunstenaar kan vrijwel onze schildering uitgevoerd hebben. — Onderscheidene brokken gekleurd glas, van dezelfde samenstelling, door ons ontdekt in een venster van de sacresty, welke zich aan de regterzijde der koor beviudt, en welke in de ogiven gemetst waren geweest, tijdens de bouwing der Beggijnenkerk zelve, bewijzen, dat ons gewrocht tot het jaer 1305 moet behooren. De schildering is nu met de meeste zorg verlood geworden, en gesteld in de tweede venster van de zijbeuk aan den regterkant der kerk, eene venster, welko eene reeks van geschilderde medailles bevat, welke zeer keurig uitgevoerd zijn, en tot de *Leuvense* glasschilderschool van 't begin der XVI. eeuw behooren.” — Na alles wel te hebben overwogen, zie ik hierin niets zekers, dan de bron voor het bestaan van een figuurschilder van dien naam, die te *Leuven* van 1311—1324 leefde, aangewezen, zonder meer, en welken tijd men met dien van den bouw van genoemde kerk in verband wil brengen, door een gedeelte van gemeld glasschilderwerk, hetgeen tot heden onzichtbaar was. Niets bewijst, intussechen, dat dit schilderwerk niet van veel later tijd kan zijn; integendeel, is het mij tot nog toe niet voorgekomen, dat destijds, bij den bouw van eenig geestelijk gesticht, de geschilderde glazen

daarin werden begrepen, maar wel vensters met gewoon glas, dewijl het toen een gebruik was, zulk schilderwerk als geschenk aan de reeds bestaande kerken te geven, hetgeen dan ook trouwens, van tijd tot tijd, over en weêr, van vorsten, kerkelijke personen, korporatiën, gilden enz., of door legaten, tot versiering van dergelijke gebouwen, werd gedaan, of hiertoe fonds aangewezen. Zie daarover het werk: *De Goudsche Glazen van de groote of St. Janskerk ter Goude, benevens de geschiedenis der St. Janskerk, der glazen, der Cartonteekeningen enz.*, door C. KRAMM enz.; Gouda, 1853, in 8°. en daarin *De St. Janskerk en het Levensberigt der Gebroeders CRABETH*. De heer Van Even gevoelde zelf eene onzekerheid, bij zijne meening, aangaande dit schilderwerk, om het bepaald aan GAELMAN te hebben durven toeschrijven, en zegt daarom: „welligt neemt de ontdekking van eene eventijdige oorkonde, vroeg of laet, hier omtrent allen twijfel weg.” Ja, als dit het geval zal zijn, namelijk, dat eene rekening of donatie van dat glas, uit oorspronkelijke stukken zal doen blijken, dat 't in het vermeende jaar geschilderd is, dan zal alle twijfel wel vervallen, die nu stellig nog moet blijven bestaan; doch alsdan zullen er zeker bij verdere nasporingen, ook wel meerdere bewijzen te voorschijn komen, dat onze GAELMAN niet de éénige schilder van *Ymagiën* was, die in het steeds zoo kunstrijk bloeiende *België*, destijds, bestaan heeft, en zal GAELMAN niet de éénige behoeven te zijn, die dit glas zou hebben vervaardigd. — Zie nog verder over den oorsprong en voortgang der glasschilderkunst, het beroemde en zeer zeldzame Werk: *L'art de la peinture sur verre et de la vitrerie, par feu M. Le Vieil; Paris, 1774, in f^o.* waarvan ik een exemplaar bezit.

GALAY. (J.) Aan dezen bekwamen kunstenaar kreeg ik kennis door eene schilderij, met den gemelden naam beteekend, en voorstellende: *Eene Boeren-herberg*, waarvoor eenige figuren, fraai en breed geschilderd, in de manier van RICHARD BRAKENBURG; doch het laat zich aanzien, dat hij in wat later tijd bloeide.— Daar ik hem nergens vermeld vond, en zijn werk, in den geest der Hollandsche school is, zoo heb ik hem hier voorwaardelijk eene plaats gegeven.

GALLAIT. (LOUIS) Het levensberigt van dezen beroemden meester der Jonge Belgische school is door *Immerzeel* tot 1842 geboekt. Ik kan het navolgende nog tot aanvulling hier meêdeelen: dat de Medalje, te zijner eere geslagen, uit erkentenis en hulde der stad *Gent*, voor zijne schilderij: *de Troonsafstand van Karel V.*, in 1555, op de eene zijde hetzelfde tafereel voert, met het omschrift: *Abdication de Charles Quint*, en op de keerzijde *zijn portret*, met het omschrift: LOUIS GALLAIT, *de Tournai. Témoignage d'admiration*. — In de *Louvre*, te *Parijs*, is van hem *Het innemen van Antiochië door Bohemund*, hetgeen zeer geroemd wordt.— Ook bezit de koning van *Beijeren* een kabinetstuk van hem, voorstellende: *Een Monnik, die dorstige armen te drinken geeft*. — Een van zijne laatste werken, dat voor het hoogste in kunstwaarde wordt gehouden, en, in 1848, op de Tentoonstelling was te *Brussel*, doch vandaar naar *Berlijn* in de verzameling van den Consul *Wagner* werd overgebracht, is de voorstelling van *Egmond's voorbereiding ter dood*, en bestaat uit slechts twee figuren, den *Graaf* en den *Bisschop van Iperen*; welligt hebben de nieuwere kunstscholen een in alle deelen zoo meesterlijk, in teekening, kleur, licht en bruin zoo doorwrocht stuk nimmer voortgebracht. Hierin heeft hij, meer nog dan in al zijne overige werken, getoond, een *denkend kunstenaar* te zijn, en daarbij in de techniek eene hoogte bereikt, die hem boven de meeste kunstschilders van zijnen tijd verheft. De voorstelling is in een der vertrokken van het Stadhuis te *Brussel* genomen. De nacht is voorbij, de morgen begint te dagen; een verflaauwd lamplicht bestraalt

het hoofd en de gestalte des Bisschops, langs wiens gelaat tranen vloeijen; zijne linkerhand rust op een opengeslagen boek, de regter is vermanende naar *Egmond* gerigt, die, half gewend, bij een venster staat, en er een blik uit werpt, op de marktplaats, die niet zichtbaar is; maar in zijne edele, diepbewogen gelaatstrekken staat te lezen, dat daar voor hem het bloedig moordschavot werd opgerigt. De aanbreekende dag verlicht het hoofd en de figuur van den Graaf. Zoo kampen lamp- en daglicht, in dit tafereel, even als dood en leven met elkander in *Egmond's* ziel worstelen; en dit alles is met volkomen waarheid gedacht, geteekend en geschilderd: een meesterstuk, dat des te meer den aanschouwer boeit, naarmate men het langer en naauwlettender gadeslaat. — Eene afbeelding dezer schilderij is door JOSEF SCHUBERT, te *Brussel*, in lithographie vervaardigd; en in 1848 heeft *J. Buddens*, kunsthandelaar, te *Dusseldorp*, een prospectus doen uitgaan, om eene kostbare gravure, door ACHILLE MARTINET, te doen vervaardigen naar bedoelde schilderij. — Als portretschilder staat hij geheel op den voorgrond. *Zijne eigen afbeelding*, door hem-zelfen gemaakt, is zoodanig krachtig en tevens incensneltend geschilderd, dat de persoon, als het ware, uit de lijst schijnt te komen. — Indrukwekkend was het *Portret van den Staatsminister de Theux*, dat op de Brusselsche Tentoonstelling, in 1845, aller aandacht bezig hield. — Al die verdienste, door zooveel vereeringsblijken van vele Vorsten en andere Corporatiën omstrijd gevierd, trof ook den Koning der Nederlanden, Willem III., die hem, in 1848, tot *Kommandeur der Orde van de Eikenkroon* heeft verheven. Ook is de verkiezing op hem gevallen, en door Z. M. den 22. April 1850 bekrachtigd, als *geassocieerde* der vierde klasse van het — thans ontbonden — Koninklijk-Nederlandsch Instituut, waarvan hij reeds Correspondent was; — en in Februarij, 1851, vonden wij het berigt, dat aan hem, gelijk aan nog andere Belgische kunstenaars, door den Koning van *Beijeren*, de *Orde van burgerlijke verdienste van den H. Michaël* was verleend. — Nog heeft deze knnstenaar, niet verpaid door het treurig lot der Graven van *Hoorn* en *Egmond* geschiedkundig voor te stellen, als ten teeken hoe dit feit bij het algemeen werd opgenomen, daarvoor een ander uitmuntend tafereel vervaardigd, dat, onder den naam van *De laatste eerbewijzingen aan de Graven van Egmond en Hoorn*, algemeen bekend is. Delof, die heinde en ver aan dit kunstgewrocht is toegezwaaid, door de Tentoonstelling, te *Brussel*, in 1851, zal eene herhaling daarvan hier overbodig maken; genoeg is het, te vermelden, dat het, voor zijn vaderland, in zijne geboortestad, is behouden, aangezien het aldaar tot een gedenkstuk, zoowel wegens de geschiedenis der voorstelling, als voor den vervaardiger zal blijven pronken, dewijl de stad *Doornik* het voor *f* 15,000. heeft aangekocht. — Tengevolge van een en ander, heeft er iets plaats gehad, dat hoogst zeldzaam gebeurt, namelijk: na de gehouden Tentoonstelling, zijn er van wege het Rijk een aantal Medaljes en eenigo Ridderkruizen aan kunstenaars plegtig uitgereikt, in het bijzijn van Koning Leopold en zijne kinderen; daarover nu heeft men het volgende in de Nieuwspapieren gelezen: „De schilder GALLAIT, benoemd tot *Officier van de Leopolds-orde*, weigert dezo onderscheiding te aanvaarden. Bij de plegtigheid der uitdeeling tegenwoordig zijnde, is hij, toen zijn naam werd afgeroepen, niet opgekomen, om het kruis aan te nemen, na reeds, op vrij hoogen toon, aan den minister *Rogier*, de redenen zijner weigering te hebben te kennen gegeven. Hij acht zich, namelijk, gekrenkt door het aanbod, 'twelk hem van wege de Regering voor den aankoop zijner schilderij — *Egmond en Hoorn* — is gedaan, en door de benoeming van den heer *Navez* tot Directeur der Academie. Hij zal zich denkkelijk te *Parijs* gaan vestigen.” — Hoe zeer dat weergalooos meesterstuk van onzen tijd de aandacht der ware kunst-

liefhebbers heeft gaande gehouden, wordt in een der Belgische Bladen van den 11. Maart, 1854, ten volle bevestigd, waar men leest: „De Koning van *Beijeren* heeft aan de stad *Doornik* voor de schilderij van GALLAIT: *De laatste eer, aan de Graven van Egmond en Hoorn bewezen*, eene som van 40,000 francs doen bieden. Men wil weten, dat 's Vorsten begeerte, om dit schoone gewrocht te bezitten, zoo groot is, dat hij er zelfs 50,000 francs voor zou willen geven.” — In 1857, is door den kunsthandelaar *Julius Buddeus*, te *Dusseldorp*, aangekondigd, dat hij eene gravure ook naar die schilderij doet vervaardigen door den heer ACHILLE MARTINET, h. 13 $\frac{1}{4}$, br. 18 $\frac{1}{2}$ dm. Rhijnl., die 18 Thlr., vóór de letter 36 Thlr., en vóór alle letter, op Chineesch papier, 90 Thlr., bij inschrijving, kosten moet. — Welke onderscheiding aan Tentoonstellingen ten deel kan vallen, is aan die te *Rotterdam*, van Mei 1856, bewezen, waar, behalve eene menigte Nederlandsche kunst, ook die was van een C. F. LESSING, van *Dusseldorp*: *Luther voor Wittenberg*, 10 December, 1520; — van HORACE VERNET: *Het Opperhoofd van den magtigen stam der Bedouinen, in beraad over een Fransch parlementair verdrag*, enz.; van ARY SCHEFFER, zijn meesterstuk: *Jesus in Gethsemane*; en van LOUIS GALLAIT een ander dan 's mans zoo beroemde vroegere tafereelen. Ik laat hier het beoordeelend Verslag daarvan, zoo als dat in het *Handelsblad* van 21 Mei, 1856, is opgenomen, volgen: „Door L. GALLAIT, te *Brussel*, te noemen, doet men onwillekeurig denken aan zijne Abdicatie van Karel V., en zijne tentoonstelling van de Lijken der Graven van Egmond en Hoorne. Nr. 104 van den *Catalogus* geeft ons echter eene geheel daarvan afwijkende voorstelling, en verplaatst ons binnen de muren of liever op de puinhoopen van *Antiochië*, na de bestorming en inneming dezer stad door de *Kruisvaarders*. Het gevecht wordt nog door de Turken, als zich wanhopend verdedigende, voortgezet, en heeft reeds het karakter van een ijsslijk bloedbad aangenomen. Dit akelig tooneel van menschlijke woede en verwoesting, is, om het verschriklijke nog te verhoogen, door de vlammen van de ten deele verwoeste tempels en gebouwen verlicht. Hoezeer dergelijke vreeslijke tooneelen het gevoel te hevig schokken, om ze, op den duur (al is het uit zuivere kunstliefde), met genoeg te kunnen aanschouwen, zoo mag men er echter de hooge kunstwaarde, als ze behandeld zijn door een meester als GALLAIT, niet in miskennen, daar de compositie, zoowel als de geniale teekening, dit stuk onder de beste werken van dien Meester doet rangschikken.” — In hetzelfde jaar heeft hij, op last van H.M. de Koningin der Nederlanden, eene schilderij vervaardigd, voorstellende *Joanna de krankzinnige op het lijk van haren echtgenoot*, waarover de hoogste lof aan den grooten kunstenaar werd toegezwaaid. — Hij is steeds aan een groot tafereel, de *Pest te Doornik*, werkzaam, en, niettegenstaande dezen grooten arbeid, onderneemt hij ook nog andere geschiedkundige tafereelen, zoo als ik bijv. in een bericht lees: „legt hij tbans (December 1856), de laatste hand aan eene voorstelling van *Vargas, den eed afleggende in handen van den hertog van Alva*. Laatstgenoemde is in eene zittende houding, en met de linkerhand op het gevest van zijn zwaard steunende, voorgesteld; zijn blik schijnt van onder de lage wenkbrauwen diep in de ziel van Vargas door te dringen, die ter rechterzijde, met de hand op het opengeslagen Evangelie, den eed zweert. Achter den hertog, teekent zijn Secretaris, een monnik den eed van Vargas op. Een andere monnik, wien het fanatisme op het gelaat te lezen staat, heft met de linkerhand een crucifix omhoog, terwijl hij met de rechter op de plaats in het Evangelie wijst, bij welke Vargas zweert. Nog een derde monnik slaat, met de handen over het welgedane ligehaam zaamgevouwen, het werk der duisternis gade, dat hier plaats grijpt. De schilderij is voortreffelijk van compositie, de gelaatsuitdrukking van Vargas een meesterstuk; het bewolkte

voorhoofd verraadt, ondanks al de laagheid van zijne ziel, het oproer in zijn binnenste, terwijl hij zweert, de bevelen des hertogs onvoorwaardelijk te zullen gehoorzamen, zelfs al gebood deze hem, zijne moeder met eigen hand te dooden. GALLAIT heeft een terugstootend karakter aan dien kop weten te geven, dat volkomen juist de energie der boosheid teruggeeft. De lange roode tabbert, waarin hij gekleed is, voltooit het karakteristieke van de figuur eens mans, die, in elke provincie der *Nederlanden*, de sporen van vergoten bloed heeft achtergelaten." — Te midden van zooveel tijdelijken roem en eer, werd het genot er van zwaar vergald door den ontijdigen en onvoorzien dood zijner echtgenoot, die, zoo zij meende, aan eene ongeneeslijke kwaal lijdende was, en aan hare ingebeelde smart een einde maakte, door zich, te *Ostende* zijnde, te verdrinken. „De heer GALLAIT — meldt het berigt uit *Brussel*, van den 14. Mei, 1857 — is troosteloos. De geheele stad neemt aan zijn rouw deel." Spoedig daarna verscheen eene andere mare, waardoor het scheen, dat de ramp niet tot dat uiterste gekomen was; blijkens het volgende berigt: *Brussel*. „Een brief van den geneesheer Ambroise Fardieu, te *Parijs*, meldt, dat Mevr. Gallait, van wie men had gemeld, dat zij door zelfmoord een einde aan haar leven had gemaakt, bij hem, een vriend van haren echtgenoot, is aangekomen; dat zij door eene zenuwziekte van haar verstand is beroofd, en door hem in een gesticht ter verpleging geplaatst werd. Hij hoopte haar nog te genezen. De heer GALLAIT is op ontvangst van deze tijding naar *Parijs* vertrokken." *Handelsblad*, 19 Mei, 1857. — Het zal wel de algemeene wensch zijn, dat eene spoedige herstelling der dierbare kranke den zoo gevierden kunstenaar weldra de rust zijns levens wedergeve! — In 1857 was hij bezig, eene kleine schilderij af te werken, voorstellende *Frans I bij het sterfbed van Leonard da Vinci*, welk stuk reeds in Januarij, 1858, voor eenige dagen, in *Arti et Amicitie* is tentoongesteld. Deze schilderij is voor een der voornaamste kabinetten van *Amsterdam* aangekocht. — Te gelijker tijd schildert hij ook aan den val van *Doornik*, volgens een berigt in de *Gentsche Eendragt*, Nr. 27, 1857. — *Zijn portret*, kniestuk, is fraai op steen gebragt door c. BAUGNIET, in gr. f°. 1836. *Een idem*, borstbeeld, is eene staalgravure, in 4°.

GALLE, (CORNELIS) de Oude, staat reeds bij *Immerzeel* vermeld. Door hem is het grootte praechtwerk gegraveerd, dat, zeker, onder de voornaamste zijner werken behoort, welke hij, om het hoog belang der zaak, met ijver heeft volbragt, namelijk: *Pompa funebri optimi potentissimique Principis Alberti Pii, Archiducis Austriae etc. Scriptore B. Puteano. Bruxellia*, 1623. *Gr. f°. oblong*. Dit fraaije, zeldzame Werk, waarvan ik het gemelde exemplaar bezit, is van de eerste uitgave; — eene tweede is van 1729, insgelijks te *Brussel* verschenen, doch met een anderen titel; ook zijn de platen veel minder goed van druk. Het is geheel ontworpen en geteekend door JAQUES FRANQUART, — Zie aldaar — en bij Nagler, *Le Blanc* en andere auteurs niet bekend. — Eene der schoonste kunstgravuren van hem is: *Judith, het hoofd van Holofernes afslaande*, naar RUBENS, met Latijnsche opdracht en titel, bekend onder den naam van de *Groote Judith*, in gr. f°. — Bij Nagler en *Le Blanc* vindt men een aantal van dergelijke historische onderwerpen vermeld, waarvan ik, om der geschiedenis wille, eenige hier mededeel, als: de platen voor het Werk, *Romanæ et Græcæ Antiquitatis Monumenta e priscis numismatibus eruta per H. GOLTZIUM, Antverpiæ*, 1645. Of *Le Blanc* dien titel goed heeft afgeschreven, kan ik niet beslissen, want daaronder is mij geen Werk van H. GOLTZIUS bekend; wel: *Sicilia et Magna Græcia, sive Historia urbium et populorum Græciæ ex antiquis numismatibus etc. Antv.*, apud Plantin., 1644, in f°. in mijn bezit, en waarvan de Titel — hoewel niet beteekend — van c. GALLE kan zijn. Bovendien is dit een latere druk, want de eerste, door NUMERT.

GOLTZIUS-zelfen bezorgd, is, in 1576, op zijne eigen drukkerij, te *Brugge*, gedrukt, en is ook het eenige en hetzelfde Werk van dien aard, hetwelk *Van Mander Sicilia et Magna Græcia*, als door hem in gemeld jaar uitgegeven, noemt. *Nagler* maakt ook op c. GALLE van dat Werk geene melding. — Verder zijn van hem de volgende portretten, als: *Isabella van Aremborg*, in een wagen gezeten, naar CH. WAUTIER in f^o. oblong. — *Joannes Falckenbourgus, J. C. Belga*, naar N. VAN HORST, in f^o. — *Ortelius*, naar H. GOLTZIUS; med. rond. — *Joannes Wiggers, Diestensis, S. Theol. Doctor et Prof. Regius Lovanii*, naar H. DE SMET, in f^o. — ARTUS WOLFART, historieschilder, naar ANT. VAN DYCK, in f^o. — Nog worden door *Nagler* vermeld: *Philippus Rubens*, broeder van P. P. in 4°. — *Jan van Havre*, naar RUBENS. — *Karel I. kon. van Engeland*, naar V. VAN HORST (?), in gr. 4°. — *Henriette*, zijne gemalin, in bloemen gevat, naar DENZELFDEN, idem. — *Fernandus III. D. G. Imperator*, naar ANT. VAN DYCK in f^o. — en *Leopold*, aartshertog van *Oostenrijk*, naar A. VAN DE VELDE, in f^o. Dit is eene sehrieffout, want, zoo als het daar staat, zou het een anachronismus wezen, dewijl geen Aartshertog van *Oostenrijk* van dien naam bekend is, die door A. VAN DE VELDEN, geboren 1639, overleden 1672, kan zijn geschilderd, en evenmin door onzen GALLE, die in 1570 is geboren, kan zijn gegraveerd. De geheele zaak zal hierop moeten neêrkomen en wel het aanneemlijkst zijn, dat men leze A. VAN DER VINNE, en alsdan zou één der twee bischoppen van *Straatsburg*, die *Leopold*, aartshertogen uit het huis van Habsburg, heetten, door het genoemde portret kunnen worden voorgesteld, en Leopold, die koning van *Hongarye* werd in 1655, en keizer in 1658, kan het dus ook niet als aartshertog wezen.

GALLE, (CORNELIS) *de Jonge*. In een uitmuntend prachtwerk: *De Munstersche Vredehandelaars* enz., door ANSELMUS VAN HULLE vervaardigd, — Zie aldaar. — zijn vele portretten door hem gegraveerd, die, naar mijn inzien, vrij wat meer verdienste hebben, dan door *Inmerzeel* aan zijne graveerstift wordt toegekend. Als proef daarvan, verwijs ik naar het *Portret van Godaert van Reede*, dat wezenlijk schoon en stout is gesneden, en tot de 131 portretten behoort, die het gemelde zeldzame Werk, waarvan ik een exemplaar der eerste drukken, vóór de nommers, bezit, uitmaken, alsmede dat van *Adrianus Clant à Stedum*, van *Matthias Biörenklau* en anderen, zoodat zijne gravuren in dat Werk zeer goed stand houden naast die van de bekende groote graveurs van zijnen tijd, als: PETRUS DE JODE, PAULUS PONTIUS, T. MATHAM enz. — In voorstellingen van historiëlen aard was hij niet zoo bekwaam, als zijn vader, maar in portretten heeft hij met hem geëvenaard, en als iets schoons wordt door deskundigen het portret van *Octavius Piccolomini de Aragona*, in een bloemrand en met verdere emblèmes, zeer geroemd. Deze plaat is zeker afzonderlijk en los, als prent, beoordeeld, zonder te weten, dat zij mede tot het bovengenoemde Werk, onder pl. Nr. 44, behoort, zoo als zij dan ook alleen door *Nagler* vermeld wordt, en heeft hij die van den genoemden *Van Reede* en anderen niet gezien. — *Nagler* noemt nog de portretten van *Justus Lipsius*, in ovaal, — *Petrus Collins*, kl. ovaal, — JAN MEYSSENS, schilder, naar VAN DYCK, — *Ferdinand III* en zijne gemalin, *Maria van Oostenrijk*, beiden naar VAN DYCK, — *Henriette van Lotharingen*, naar DENZELFDEN, — en *Jodocus Kress de Kressenstein*, raadsheer, te *Neurenberg*. — Men maakt, en niet zonder grond, in 't algemeen de opmerking, dat prenten, geteekend c. GALLE, over en weêr verwisseld worden, en het dus van velen onzeker is, of zij door den vader, of wel door den zoon gesneden zijn.

GALLE (JAN) vind ik bij *Brulliot* vermeld, en die, meer dan waarschijnlijk, tot het geslacht der bekende Vlaamsche graveurs van dien naam behoort. — Hij

heeft naar PIETER BREUGEL, *den Oude*, uitgegeven, met zijn naam, of met J. G. *exc.* beteekend, twee prenten, bekend als *De vette en de magere keuken*, in f^o. oblong. — De kopij eener houtgravure, door CHRISTOFFEL VAN SICHEM, naar HENDRIK GOLTZIUS, voorstellende: *Judith reikt het hoofd van Holofernes over aan haren volgeling*, is beteekend JO. GALLAEO *fc. et ex.*, h. 5 dm., br. 3 dm., 9 str. Par.

GALLE (PHILIP) is bij *Immerzeel* vermeld, maar die geen zijner voorname graveerwerken noemt, om zijn talent daardoor te staven. — Hij heeft veel gesneden naar ANTONIE BLOKLAND, *den Oude*, naar BREUGEL, FRANS FLORIS, HEEMSKERCK, STRADANUS, als ook, naar MAARTEN DE VOS, de groote compositie der *Drieëenheid*, enz. — Die naar FRANS FLORIS worden door de liefhebbers het meest gewaardeerd, als, onder anderen, *eene Allegorie*, met, in het midden, den tempel der godsvrucht, naar HEM, 1561, gr. f^o. oblong. — Eene zeer zeldzaam van hem voorkomende gravure van 1571 is het *Standbeeld van den Hertog van Alba*, met de inschriften en beeldhouwwerken van den piedestal naar het beeldwerk van J. JONGELINX, den vervaardiger daarvan, in f^o. — Zie aldaar. — Bij *Van Muhlhem* was, in diens prentverzameling, een aantal zijner werken. — Zie den *Catalogus, Gend.*, 1846, blz. 245. — Hij heeft ook gesneden en uitgegeven: *Les Vies et Alliancees des Comtes de Hollande et Zeelande, Seigneurs de Frise etc.*, voor zijne rekening gedrukt bij *Christ. Plantyn*, in 1586. — Onze GALLE schijnt zich ook met de letteren onledig to hebben gehouden, en wel met die van historischen aard, als: *Een cort verhael van de gedinckweerdichste saken in de XVII Provincien van de Nederlanden enz., van 1566 tot 1570*, (door PHILIPS GALLE) *Antwerpen, by Christ. Plantyn*, 1579 in kl. 8°. — In de opdracht van dit Werk zegt hij, dat hij pas de kaarten met Latijnschon text der 17 Nederlandsche Provinciën heeft uitgegeven, en, op aandrang, is overgegaan, die beschrijving in het Fransch en Nederduitsch te leveren, waarvan de gemelde druk, in mijn bezit, is verscheuen. — Nog heeft men van hem: *Sommaire annotation des choses les plus mémorables advenues de jour à autres des XVII provinces du Pays-Bas, de l'an 1566, jusques au premier jour de l'an 1579. Ancers, chez Plantyn*, 1579, in kl. 8°. (par PH. GALLE), eene vertaling naar de oorspronkelijke Hollandsehe uitgave. — Dit Werk komt ook voor onder de *Scriptores Belgici*, door *Feyerabendt*, te Frankfort, in 1580, onder denzelfden titel, in het Latijn in 't licht gegeven, en nog eens idem, bij denzelfden, in 1583, in kl. 8°. Voorts PHIL. GALLE, *Semidcorum marinorum annuumque sigillarie imagines delineate; Antverpiæ*, 1568, 4°. zeer zeldzaam. — *Nagler* noemt nog een Werk, door hem geschreven: *Instructions et fondemens de bien pourtraiture pour les peintres etc.*, 1589, in f^o. — Bij denzelfden *Nagler* en *Le Blanc*, vindt men almede vermeld: *De Passie*, naar JOAN. STRADANUS, een vervolg van 38 stuks, met den titel, oblong. — *Vita D. Catharina Senensis etc. Antv.*, apud PH. GALLEUM, 1603, vervolg van 34 stuks in 4°. — *Acta Apostolorum*, vervolg van 35 stuks, met MART. HEEMSKERCK gegraveerd. — De *Jaargetijden*, naar JOAN. STRADANUS, 4 pl. ovaal. — De geschiedenis der *Familie van Medicis*, naar JOAN. STRADANUS, 1583, 22 stuks, oblong, met den titel en de opdracht. — *De zeven wonderen der wereld*, en de bouwwallen van het *Theater van Vespasianus*, naar MARTIN. VAN HEEMSKERCK, 8 stuks in 4°, oblong. — Een vervolg van portretten van beroemde mannen, als: *Luther, Calvin, Zwingli, Perckheimer, Thomas Morus, Dante* enz. in 4°. — Ook nog de volgende portretten: *Hendrik IV. koning van Frankrijk*, 1600. — MARTIN. VAN HEEMSKERCK, in 4°. — *Willem Philander*, in 4°. — *Abrahami Orтели effigies*, etc. med. rond. — Deze laatste komt ook voor onder de werken van CORNELIS GALLE, *den Oude*.

GALLE. (THEODORUS) Deze beroemde teekenaar en graveur wordt bij *Immerzeel* opgegeven, als te *Antwerpen*, in 1560, te zijn geboren; bij anderen in 1562, enz. — Ik voor mij geloof, dat dit eenige jaren later zal moeten zijn, op grond, dat zijn portret, door A. VAN DYCK geschilderd, en door LUCAS VORSTERMAN fraai gesneden, hem voorstelt op middelbaren leeftijd; VAN DYCK zal toch, vóór zijn twintigste of vijf-en-twintigste jaar, dit wel niet hebben gemaakt, en deze is geboren in 1599, overleden 1641, weshalve GALLE dan minstens 60 of 65 jaren had bereikt, en zóó oud is de genoemde afbeelding niet, die in de *Konst-kamer* van VAN DYCK voorkomt. Nog bovendien zou PHILIPS vader dan reeds op zijn 20. of 22. jaar zijn gehuwd geweest, dat, ja, wel mogelijk is, doch in die dagen niet zoo vroeg gebruikelijk was bij kunstenaars, die veelal eerst eene loopbaan in de kunst, en gewoonlijk buitenslands, aflegden; zoodat, naar mijne meening, zijn geboortetijd, om de gemelde redenen, wel op 1570 te stellen is. — Van zijne werken vindt men, onder anderen: vijf allegorische voorstellingen, onder den titel van *Litis abusus etc.*, — zijnde zinnebeelden over het misbruik der processen — THEODOR GALLE sculp. TH. GALLE excud., waarvan bij *Le Blanc* slechts ééne prent, en als raar, genoemd wordt. — Ook wordt bij hem niet vermeld een zeer fraai prentwerk, bestaande uit 50 stuks in kl. 4°, waar op de titelprent, boven aan, te lezen staat: *Spiritualis prolis educandæ studium*. Bij dit boek behoort zeker een tekst, die er niet bij was, doch het geheel stelt voor de Legende van het leven der *H. Maagd*. Alle prenten zijn beteekend THEODOR GALLE fecit et excudit, en in het bezit van den zeer bekwamen beeldhouwer JOANNES RYNBOUT, te *Utrecht*. — Bij *Nagler* vind ik vermeld *Het leven van Joseph en Maria*, 28 bladen; of dit nu weder een ander Werk is, weet ik niet; — en verder: *Imagines ex antiquis marmoribus, numismatibus et gemmis expres., que extant apud J. Ursinum, Antverpiæ*, 1606, vervolg van 151 bladen. — *Typus occasionis, in quo receptæ commoda, neglectæ vero incommoda proponuntur; Antw.*, 1600, in 8°, een zeldzaam te zamen voorkomend vervolg van 13 bladen. — Ook zijn er eenige afbeeldingen van Vlaamsche schilders van zijne hand, alsmede een portret van *Justus Lipsius* in f^o; — voorts een aantal historięle onderwerpen, welke men bij *Le Blanc* vermeld vindt; doch de afbeelding van *Lipsius* wordt door *Nagler* onder de werken van CORNELIS GALLE, *den Jonge*, opgegeven.

GALLIS (PETER) is door *Immerzeel* geboekt, die meldt: „Hij is overleden in 1697.” *Nagler* zegt, dat zulks te *Havre* heeft plaats gehad.

GALU (ANTON) was, zooals men voorgeeft, een houtgraveur, die, op het einde der XVI. eeuw, in de *Nederlanden*, leefde. Meer is er van hem niet bekend. — Zie *Nagler*.

GAMOND of GAMON, (ELISE de) schilderes, te *Brussel*, die bij den vermaarden JOSEPH PALINCK de kunst heeft geleerd. Zij wordt onder de tegenwoordig levende kunstenaars in haar vaderland — zegt *Nagler*, in 1837, — met achting genoemd.

GAND. (GERARDO DA) Zie bij *Immerzeel* en bij mij op MEIRE, (GERARD VAN DER) want het is één-en-dezelfde persoon.

GAND. (OLIVEL DE) In de Archiven van *Lissabon* worden vele Vlaamsche en Hollandse kunstenaars vermeld, gelijk ook de genoemde daar voorkomt, als een beeldhouwer, die er in 1490 gevestigd was, en den versierden omgang van het *Hoog-altaar* in de kerk van *St. Franciscus* vervaardigde, terwijl voorts aan hem nog verscheiden andere werken zijn besteld geworden, zoo als dit tot 1508 in genoemd Archief voorkomt. Zie *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc., seconde partie, Tom I. Paris*, 1849, in 8°. *Table Alphabétique*. — Omstreeks dien tijd was het

gebruik, bij groote werken, de kunstenaars uit de *Nederlanden* te halen, teneinde ze te helpen uitvoeren. — Dit blijkt uit het volgende berigt, dat in de koninklijke Archiven te *Lissabon* is ontdekt geworden, namelijk, in een verzoekschrift aan den koning, door GRACIA FERNANDEZ, schilder, wordt gelezen, dat, in 1518, FRANÇOIS HENRIQUEZ, zijn schoonvader, *de bekwaamste* schilder van zijn tijd, belast was geweest door koning Emanuel, om het paleis van Justitie te versieren, — maar dat hij aan de pest is overleden, — gelijk nog *zeven of acht schilders, welke hij tot zijne hulp uit Vlaanderen had doen komen* enz. *Ibid. Introduction*, pag. CXXXII. — Naar den toenmaligen stand der Portugesehe kunst te oordeelen, in vergelijking met die der Nederlanders, zou ik gereedelijk durven besluiten, dat HENRIQUEZ, er wel op uit was, om de talenten van *Nederland*, die trouwens in gansch *Europa* bekend waren, zich ten nutte te maken, teneinde zoodoende gezamenlijk werk voort te brengen, hetgeen in zulke volmaaktheid verlangd werd.

GARBRANTZ, (MR. JAN) *De Jongh*, vind ik als kunstschilder en hoofdman van het *St. Lucasgild*, te *Delft*, die op den 27. Maart, 1610, als getuigo optrad, ter zake van genoemd Gild, en ten behoeve van dat der stad *Leyden*, om aldaar een gelijk Gild te verkrijgen. — Zie over deze belangrijke geschiedkundige bijdrage bij mij op ELSEVIER. (AERNOUT)

GARDIN (GUILLAUME of WUILLAUME DU) was een meester beeldhouwer, uit de Doorniksehe school der XIV. eeuw. In eene oorkonde, door *Dumortier*, in de *Archiven van Doornik* gevonden, wordt gemeld, dat Hertog Jan III. van Brabant, in het jaar 1341, hem een *Gedenkteeken* heeft besteld, voor zijnen oom, *Hendrik van Leuven*, en diens zoon en kleinzoon, *Johan en Hendrik van Leuven*, om dit in de Franciskaner-kerk, te *Leuven*, op te rigten, voor eene som van 200 goudgulden. Eene dusdanige bestelling en de opdracht van zulk een beduidenden aard, doen hem als den bekwaamsten kunstenaar kennen van zijn tijd, terwijl hieruit daarenboven blijkt, dat de kunstschool van *Doornik* in die dagen hoog stond aangeschreven. — Verder lees ik, dat Dr. *Waagen*, te *Berlijn*, de aandacht van het publiek heeft gevestigd op een nitmuntend Monument, door *Dumortier* bewaard, ter gedahtenis van *Colard de Seclin* opgerigt, en door een Doorniksch kunstenaar, op de helft der XIV. eeuw, vervaardigd, en waarin men geloof, GUILLAUME DU GARDIN te herkennen. Zie *Documents inédits. etc. par M. André van Hasselt*, p. 116, in het VIII. deel der *Annales de l'Académie d'Archéologie de Belgique, Anvers*, 1851, in 8°. In drie onderscheiden overeenkomsten wegens bestelde werken, betrekkelijk Hertogen van Brabant, met OULLACME DE GARDIN aangegaan, wordt den kunstenaar voorgeschreven, „dat *Gedenkteeken met goede olie verwen te beschilderen*.” (De peinture de boines couleurs à ole.) Dit pleit op nieuw voor de gronden der verhandeling van Dr. *Waagen*, over de VAN EYCKEN, waarin hij meêdeelt, dat de verwmenging met olie in de *Nederlanden*, zeer langen tijd vóór de VAN EYCKEN bekend en in gebruik is geweest. — Ik voeg hier nog bij het volgende uittreksel uit: *De Reis of krijgstogt van Heer Jan van Blois tegen de Compagnieën*, 1360: „In de weke na beloken Pinxteren gaf Jannes Tollenaer, meester *willam den Macrle*, (Maelder of schilder,) te *Landrechies*, (in *Henegouwen*) tot Jan Breien beucele en lubbr. van eene baniere en van twee pintzeelen van olij-varwen en van 50 pinjoenen van water-varwen van mijns heeren wapenen op waghnen te setten, die ghemaect waren om der compagien wille 5 mott.-bi lubbr. gheeft te *Landrechies* 2 slapelaken, wimpelen of te maken, op waghnen en kerren te setten 12 S.— OHER. ANNEKIN T SCOEEN van 42 wimpelen te varwen, van die wimpelen, die men op diereise an dio glauien hadden, mijns heeren glauic groen te varwen, mijns heeren helm te vernijen met varw

en te vergulden 33 S." Zie *Geschiedenis der Heeren enz. der stad van der Goude, door De Lange van Wjngaerden; Amsterdam, 1813. Dl. I. blz. 391.*

GARDYN. (CAREL) Zie bij *Immerzeel* en bij mij op JARDIN. (KAREL DU)

GAREWYN. (JAN) Bij het berigt van *Immerzeel* voeg ik nog, dat hij, volgens eene opgave van *Bryan-Stanley*, in den jare 1799 is overleden.

GARREAU (L.) was een bekwaam graveur, die, in 1783, te *Amsterdam* werkte, blijkens eene prent, — zoo als die het bekende Werk van *Le Brun* of *Choiseul* uitmaken — naar GIO. BAB. WEENIX, voorstellende: *eene stadspoort bij een zeehaven, alwaar reizigers met eene boot landen enz.*, fraai bewerkt. — Of hij een Nederlander is geweest, kan ik nog niet verzekeren, hoewel ik hem bij de vreemde auteurs niet vermeld vind; ik heb hem echter hier opgenomen, om de eerste der hier bovengemelde redenen, en welligt zullen hierdoor bescheiden worden uitgelokt, die het of bevestigen, of voor goed teregtwijzen.

GARRELS. (RUDOLPH) Ik ben, door het bezit van eene groote plaat, in kennis geraakt met dezen bekwamen teekenaar, te weten een sierlijk *Groot kerk-orgel* met oxaal enz., in eene kerk afgebeeld, en door F. VAN BLYSWYCK gegraveerd; daar onder staat RUDOLPH GARRELS *inven. et delin.* Ik zou uit het geheel afleiden, dat hij tevens orgelmaker was, en deze plaat tot een model heeft ontworpen.

GASC. (MADAME DE) Zie LISIEWSKA. (MADAME)

GASOENBERG. (CORNILLES VAN) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op het jaar 1467 aangetekend: „A CORNILLES VAN GASOENBERG paicé pour XIII jour, qu'il à ouvré au pris de X S. pour jour VJ L. X S." Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder verrigt, voor het groote feest van het Gulden-vlies, te *Brugge*, op DARET. (JAQUES)

GASSEL. (LUCAS VAN) Het door *Immerzeel* medegedeelde, aangaande 's maus portret, door JACOBUS BINCK, in 1559 gegraveerd, is fout, gelijk ook bij *Nagler*, die, blijkbaar, dit portret niet gezien heeft. — De naauwkeurige *Merlo, Kunst und Künstler in Köln*, Ibid, 1850, in 8°, heeft dat hoogst zeldzame portret voor zich gehad, en geeft daarvan de volgende beschrijving: LUCAS GASSEL, landschap-schilder, deistuk, het hoofd links gewend, met op een steen dit inschrift: IMAGO LVCAE GASSELLI. AB IACOBO BINCO. AD VIVAM EFFIGIEM DELINIATA. HONOS. ALIT. ARTES. Dan volgt zijn monogram, met het jaartal 1529; h. 6 dm., 4 str., br. 4 dm. 10 str. Par. Hiervan bestaat eene goede kopij, andersom voorgesteld, met hetzelfde inschrift, monogram en jaartal; doch in het woord *imago* zijn de letters van gelijke grootte; h. 6 dm. 8 str., br. 4 dm. 9 str., en hiervan bestaan twee soorten van afdrucken, waarvan op de latere de bijgevoegde naam: s. KLOETING *exc. del. f.* — Nog eene tweede kopij, evenzeer andersom, is van J. B. VAN TIENEN; daaronder leest men: HONOS ALIT ARTES: IMAGO LVCAE GASSELLI AB IACOBO BINCO AD VIVAM EFFIGIEM DELINIATA. J. B. V. TIENEN. h. 5 dm. 10 str., br. 2 dm. 6 str. — Het is, waarschijnlijk, naar de eerstgemelde afbeelding, dat HIERONIMUS WIERIX — niet JAN, zooals *Immerzeel* zegt — het bekende portret heeft genomen, waaronder het vers van LAMPSONIUS, met drukletters, die op de kopij van H. HONDIUS *exc.* in de plaat gesneden, en beiden in mijn bezit zijn. In de 8°. uitgave van *Van Mander*, is eene kopij van het hoofd te zien, waarbij tevens, in eene *Noot*, op bl. 115, deel I. vermeld staat: „Zijn portret komt in prent uit, door JACOB BINCK, naar 't leven geteekend en in 't koper gebracht in 1529." — De samenhang dezer graveurs heeft mij overtuigd, dat er groote verwarring aangaande VAN CASSELS leeftijd heerscht, als: bij *Bryan-Stanley*, die zegt, dat hij werd geboren, te *Brussel*, 1480, en in 1528 overleden is. Hoe kan dit zijn, daar *Van Mander* uitdrukkelijk meldt, dat hij zeer bevriend was met DOMINICUS LAMP-

SONTUS, die hem *Seneca* noemde, en in 1522 geboren, en in 1599 overleden is? — Om kort te gaan, het oorspronkelijk portret is door BINCK, in 1529, vervaardigd, en stelt hem in veel jonger leeftijd voor, dan dat van WIERIX, hetgeen hem hoog be- daagd aanduidt. Of is het ééne-en-dezelfde voorstelling? In dat geval zou hij in 1529 reeds een bejaard man zijn geweest, en dan wel in 1460 kunnen geboren zijn; want, zeker is het, dat BINCK, in 1546, hofschilder van Christiaan III. van *Denemarken* was, en reeds vroeger in dat land verkeerde, zoo als *Merlo* zegt, dat hij de eerste was, die de graveerkunst daar heeft ingevoerd. BINCK is te *Koningsbergen* omstreeks 1560 overleden, en dus zal hij in 1559 het portret van GASSEL wel niet naar het leven vervaardigd hebben. — *Fiorillo* meldt, dat hij, naar de meening van *Papillon*, de houtsnéekunst zou hebben beoefend.

GAUTHIER. (JEHAN) In de Archiven van *Rijssel* vindt men in de oude graaf- lijke Rekenkamer der Hertogen van Bourgondië, op het jaar 1452—53, het vol- gende aangeteekend: „A JEHAN GAUTHIER, peintre. demourant à Lille pour son salaire d'avoir paint et ouvré aux pilliers de la nef de l'église de saint Estienne à Lille, la quantité de cent grans blasons, armoyés des armes d'iecllai *Seigneur de Beaujeu* (Philippe de Bourbon, neveu du due de Bourgogne) pour le dit service funèbre XL franes". — Zie *le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc. T. I., seconde partie, Paris, 1849, in 8°. p. 415.*

GAUW of GOUW, ook GAVU (G.) wordt door *Nagler* als graveur, van wien geene levensberigten bekend zijn, opgegeven, doch die echter, zegt hij, vóór 1628 mede gearbeid heeft aan het in dat jaar te *Brussel* verschenen Werk: *Académie de l'Espeé, par G. Thibault*, waarin platen, door zijne hand vervaardigd, voor- komen. Ik bezit dit, in buitengewoon groot formaat nitgegeven Prachtwerk, en geloof, dat het eerder te *Antwerpen*, waar de Auteur woonde, dan te *Brussel* is verschenen; op den titel wordt dit echter niet vermeld. Daarin komt geene enkele plaat van zijn werk voor, dan alleen het schrift, in eene tafel gevat, op de prachtig geordonna- ceerde titelplaat door SCELDERIC, A. BOLSVEKT *sculp. Bruzelle*. — Onder gemeld sierlijk letterschrift staat: G. GAUW *sculp.* Hieruit blijkt, dat hij alleen dit schrift op den titel heeft gegraveerd, zonder meer. — *Nagler* noemt nog de volgende werken van zijne hand: *Een bergachtig landschap*, met een op den voorgrond zittend man, naar H. GOLTZIUS, h. 7 dm. 9 str., br. 10 dm. 9 str. Par. Dit is gewoonlijk het hoofdblad van vier landschappen, door J. MATHAM nitge- geven. — *St. Pieter*, naar J. MATHAM, h. 17 dm. 4 str., br. 13 dm. — *St. Paul*, naar DENZELFDEN, wedergâ. — *Mercurius*, buste naar DENZELFDEN, h. 16 dm. 6 str., br. 11 dm. 7 str. Mijns bedunkens, kunnen deze prenten wel behooren tot het werk van WILHELM VAN DER GOUWEN, — Zie aldaar. — die door *Heller (L.)* verkeer- delijk wordt opgevoerd als graveur, in 1598, hetgeen door mij is teregt-gewezen.

GAVRE. (ARNOUL DE) In de Archiven van *Rijssel* vindt men in de oude graaflijke Rekenkamer der Hertogen van Bourgondië, op het jaar 1436—37, het volgende aangeteekend: „A ARNOUL DE GAVRE, verrier, pour une verrière qu'il à faite et mise en la chapelle de MdS. à Lille, de XX pieds de verre L S." Zie *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc. Tom I. Sec. partie, p. 350; Paris, 1849, in 8°.*

G. B. en A. B. Ik bezit een zeer luechtig geëst portret, waaronder met cursief- letters, zorgloos, met de etsnaald, in de marge is geschreven: *Johannes Uitenbogaert*, en met dezelfde letter beteekend A. B., door-een-gestrengeld, en daarnaast nog eens, als monagram, op dezelfde wijze, de letters G. B. of wel G. A. B., met het jaar 1700, in 4°. Hij is bijna van voren afgebeeld, met eene hooge ringkraag en callot op het hoofd. — In den *Catalogus van Portretten van*

F. Muller, komt, onder Nr. 5522, een gelijk exemplaar voor, dat aldaar als *uniek* staat vermeld. Nog wordt er gevraagd of het ook G. BRANDT kan beteekenen, en verder aangewezen, dat deze prent, een „allereerste, onbewerkte etsdruk” is van het voorgaande nummer met het vers van *G. Brandt*, en door J. DE VISSCHER gegraveerd. Ik heb dat niet kunnen vergelijken, doch de ruige trekken in de ligte partij der kraag, en die in den haard worden aangegeven, zijn vathaar gebleven, om in het afwerken te kunnen worden opgenomen, zoo als uit de genoemde gravure moet blijken, het geval te zijn. Het komt mij echter voor, dat hij, die den eersten etsdruk maakt, zulks geheel in den regel behandelt, zoodat de bedoelde trekken hij het op- of afwerken dienstig blijven, en dus in de grondtrekken tot het geheele werk het noodige en hedeelde wel zullen bijdragen. Ik meen, in het midden te moeten hrengen, dat, naar mijn oordeel, eene andere hand dan die van J. DE VISSCHER deze etsproef heeft gemaakt, hetgeen door het bovengemelde monogram ook nog wordt versterkt, aangezien dit toeh in geenen deele met den naam des genoemden graveurs is overeen te hrengen. Wie kan nu A. B., — of wel het tweede verbeterde monogram B. G., waaruit men ook A. B. G. zou kunnen maken, — nader toelichten?

GEBOUW. (ANTON) Zie bij *Immerzeel* en bij mij op GOEBOUW. (ANTONIE)

GEEDTS. (J. G.) Zie bij mij op GEEDTS. (PIETER-PAUWEL)

GEEDTS. (PIETER-PAUWEL) „Een der uitmuntendste Leuvense schilders, de heer PIETER-PAUWEL GEEDTS, oud-leeraar der Academie van schoone kunsten, in die stad, en zoon van den oud-bestuurder van hetzelfde gesticht, is in den ouderdom van 63 jaren overleden. Men roemt vooral de door hem vervaardigde portretten.” — Dit berigt komt voor in *De Eendragt, Veertiendaagsch Tijdschrift voor Letteren, Kunsten en Wetenschappen, Gend*, 16 Maart, 1856. — Wie is nu deze PIETER-PAUWEL GEEDTS? Het berigt, in het genoemde Tijdschrift, is stellig goed; maar, waar moet het dan heen met het berigt van *Immerzeel*, die J. G. GEEDTS, historie-schilder, te *Leuven* woonachtig, heschrijft, als toen nog in leven, en alles, ook het oud-leeraarschap van hem aan die Academie, vermeldt? Het is meer dan waarschijnlijk, dat genoemde auteur zich in de voorletters der doopnamen vergist heeft, even als hij den zoon van J. G., den historie- en portretschilder C. P. GEEDTS, „als mede te *Luik* woonachtig,” opgeeft, hetgeen echter op de woonplaats van zijnen vader, te *Leuven*, moet doelen, en dus ook eene merkbare vergissing is, zoodat ik van meening ben, dat het gemelde doodberigt den door *Immerzeel* heschreven J. G. GEEDTS zal aangaan.

GEEFS. (ISABELLE MARIE FRANÇOISE) Deze zoo rijk begaafde echtgenoot van den beroemden beeldhouwer WILLEM GEEFS, te *Brussel*, voert met onvermoeiden ijver het palet, te midden van haar kunstrijk gezin. Ofschoon zij reeds met verdienden lof door *Immerzeel* is vermeld, kan ik echter hier nog laten volgen de opgave van onderscheiden stukken, die in den hoogstverheven stijl gedacht, smaakvol uitgevoerd, en door mij en alle hoogschatters der kunst, hij de heshouwing, zeer gewaardeerd zijn geworden, te weten op de Tentoonstelling, te 's Gravenhage, 1845: *De Heilige Agnes*. — *de Goede Moeder*. — *Ibidem* 1849: *Een Portret van Mevrouw C.* — *Overdenking*. — Te *Amsterdam*, 1854: *Moederlijke liefde*. — *Het Medaillon*. — *Ibidem*, 1856: *Een Boheemsch Meisje*. — *Een jong Meisje*, en verder nog op meerdere Exposities, zoo in *België*, als elders, stukken, allen met onverdeelden lof in de Daghladen enz. vermeld.

GEEFS. (JAN) Deze jeugdige, Antwerpsche beeldhouwer is de jongste broeder van den beroemden beeldhouwer WILLEM GEEFS, onder wiens voortreffelijke leiding, het talent, aan dit geslacht eigen, ook in hem zóó gelukkig

is ontwikkeld, dat hij reeds in den jare 1846, bij den grooten prijskamp der koninklijke Academie te *Antwerpen*, den uitgeoofden palm behaalde, waaraan het vierjarig pensioen van 2500 Francs verbonden is, om op *Italië's* grond zijne studiën te kunnen vervolgen. — Die loflijke instelling heeft hier dan ook weder goede vruchten voortgebracht, en hij, bij zijne terugkomst, doorslaande blijken gegeven van zijne verkregen bekwaamheden, die de algemeene goedkeuring mogten wegdragen, zoodat er dan ook reeds in Maart, 1855, eene keuze op hem viel, om een werk van monumentalen aard aan de uitvoering van zijn talent op te dragen, namelijk, een *Standbeeld van Thierry Maertens*, den invoerder der boekdrukkunst in *België*, om te *Aalst* te worden opgerigt. Het lag in den aard der zaak, dat een genie als GEEFS, in het voetspoor van zijn beroemden broeder, zich dermate beijverde bij de voortzetting van deze zoo hoogstvereerende taak, dat hij haar reeds in Julij 1856 volvoerd had. De onthulling en de glansrijke feesten, daaraan verbonden, getuigen van den roem, dien de Heer GEEFS daarmee heeft ingcoogst, en ik laat hier de belangrijke berigten, desaangaande gegeven, hier volgen: „*Brussel*, den 7. Julij, 1856. — Zondag jl. is met groote plegtigheid te *Aalst* het metalen standbeeld van Thierry Maertens, die in *België* de boekdrukkunst invoerde, onthuld. De Hertog en de Hertogin van Brabant waren ter bijwoning nit *Brussel* aangekomen en met veel geestdrift ontvangen. Het standbeeld, het werk van JEAN GEEFS, is zeer fraai, de houding is waardig, doch natuurlijk, de uitvoering onberispelijk. Maertens is staande voorgesteld, gekleed met een tabbaard met lange loshangende, met hont gevoerde mouwen. Hij houdt in de eene hand een raam met beweegbare letters, en toont met de andere aan de menigte eene proef van den *Speculum Peccatorum*, welke hij op de naast hem staande drukpers heeft getrokken. Het voetstuk is ook zeer fraai; op eene der zijden leest men het volgende opschrift: „*Ann Thierry Maertens* — die de eerste in *België* de Boekdrukkunst heeft ingevoerd, en achterevoigelijk in zijne vaderstad, te *Antwerpen* en te *Leuven*, werkplaatsen oprigtte, en die niet alleen door zijne Latijnsche, Grieksehe, Hebreeuwsche en andere uitgaven, maar ook door zijne geschriften en zijn professoraat bij de hoogeschool te *Leuven* een onsterfelijken roem heeft verworven — hebben de regering en de bevolking van *Aalst* dit gedenkteeken opgerigt, uit gelden van den Staaten en van bijzondere personen, 1856.” Dit gedenkstuk heeft 30,000 fr. gekost. De hertog van Brabant heeft den jeugdigen beeldhouwer met zijn uitnuntend werk geluk gewenscht. Na deze plegtigheid hebben de openbare vermakelijkheden een aanvang genomen, waaraan de Prins en de Prinses deelnamen, gelijk mede aan het diner, hun op het stadhuis aangeboden. Na het diner was er bal, hetwelk de Prins en Princes mede met hunne tegenwoordigheid vereerden. Ten 11 ure verlieten de Hertog en de Hertogin onder luid gejubel de stad *Aalst*, en keerden te middernacht op het kasteel van *Laeken* terug.” — In den jare 1858 is door heeren beoordeelaars van wege de Tentoonstelling te *Gent*, voor een uitnuntend beeld, door hem vervaardigd, een *gouden Medaille* uitgereikt. — De Heer JAN GEEFS heeft zich in laatst gemeld jaar te *Londen* gevestigd.

GEEFS. (JOSEPH) Met welgevallen neem ik de pen op, om het levensberigt en de werken van den Belgischen THORWALSEN, JOSEPH GEEFS, sedert het sluiten van *Inmerzeel's* Werk, te vervolgen, onder bijvoeging, dat al zijne beschreven werken, van af 1836 tot in Augustus 1841, door hem te *Parijs* en te *Rome* zijn vervaardigd. — Zoo heeft hij, in laatstgenoemde stad, een *Borstbeeld*, in marmer, van den *Graaf C. D. G.*, in 1840, gebeiteld. — Van zijne geniale hand zag ik in de Galerij van wijle Z. M. Koning Willem II., te 's *Haage*,

De Visschers-dochter, zorgeloos, op zeeplanten sluimerende, met eenige bloemen in de regterhand, levensgroot, in marmer, in 1840 vervaardigd; — als ook *den Engel des kwaads*: een man, in den bloei des levens, met twee groote vleugels, is op een rotsblok gezeten, met eene slang aan zijne voeten; in zijne regterhand houdt hij een gebroken scepter; uitmuntend levens-groot, in 1842, uit marmer gehouwen, in een stijl, die ons onwillekeurig aan het strenge antiek herinnert, en met de beste moderne voortbrengselen kan wedijveren. Het eerste is op de verkooping dier Galerij, aldaar, in 1850, door den heer *A. Lamme*, van *Rotterdam*, voor *f* 3.600, en het tweede door den heer *Weimar*, van 's *Hage*, voor *f* 3.000 gekocht. — In 1842 vervaardigde hij nog *de Getrouwe liefde*, onder de gedaante van een kindje, in natuurlijke grootte; — alsmede een groep in marmer voor het grafmonument van wijle *M....*, voorstellende *de Jeugd, slapende in de armen van de Hoop*. — In 1843 het *Portret in marmer van dien Heer Metdepenninge*, Advocaat, in *Engeland*. — Het *Grafmonument van Mevrouw C...*, zijnde een basrelief in marmer, op de begraafplaats van *St. Laurens*, bij *Antwerpen*, en een *Monument* voor wijlen den Heer *Conrad*, Inspecteur-generaal van den Waterstaat, basrelief in marmer, geplaatst in de *St. Pieters-kerk*, te *Leyden*. — Onder zijne kolossale werken, telt men het, vier ellen hoog, bronzen *Standbeeld van Andreas Vesalius*, als *Monument*, op het *Baricaden-plein*, te *Brussel*, in 1849 opgerigt, en door hem in 1845 vervaardigd. — Het jaar daaropvolgende beitelde hij in marmer een *Statuette* en eene *Buste* van den *Mecenas der kunsten*, wijle *Z. M. Koning Willem II.* — In de zaal van *la Concorde*, te *Gent*, bevinden zich van hem vier levensgrooten marmeren standbeelden, voorstellende: *De Sluwheid*. — *De Bloemenspraak*. — *De Behaagzucht*, en *De getrouwe Boodschapper*, in 1847 vervaardigd, — en in 1848 het *Standbeeld van Boudewijn van Constantinopol*, dat in het *Paleis der Natie*, te *Brussel*, wordt gevonden. Het is uit Franschen steen, 2 ellen hoog, zeer fraai bewerkt. (Dit is een der zes beelden, volgens besluit van *Z. M. Koning Leopold* van den 15. Julij, 1845, jaarlijks door een der beste kunstenaars te vervaardigen, om genoemd *Paleis* te versieren.) — In het *Museum* te *Antwerpen* is de marmeren *buste* van den oud-Burgemeester *Florent, Ridder van Ertborn*, — die het genoemde *Museum* door zijne kunstschaten zoo aanmerkelijk heeft verrijkt, — in 1849 mede door hem gemaakt. — In 1850 vervaardigde hij *Een Monument* met basreliefs, in marmer, voor wijlen den Heer *Jacobs*, Advocaat, op de begraafplaats te *Berchem-les-Anvers* geplaatst. — *Een idem*, met idem idem voor wijlen den Heer *Louis van Overstraeten*, op de begraafplaats van *St. Amand*, te *Gent*, in 1851, geplaatst; — en hetzelfde jaar werd, in het *klein Seminarie*, te *St. Truyen*, het kolossale basrelief, 10½ el hoog, *de Hemelvaart van de H. Maagd* voorstellende, geplaatst, en ook nog in dat jaar, het *Borstbeeld van Van Bommel*, bisschop van *Luik*. — In 1852, *een idem* in marmer van den *Baron C. van Havre*, kolonel der burgerwacht van *Antwerpen*; — verder voor den prachtigen predikstoel te *Hansighem*, *Christus, die aan Petrus de sleutels geeft*, en hem als herder over zijne schapen stelt; idem vier Basreliefs, de vier Evangelisten en verdere versieringen; alles van eikenhout. — Voorts voor den *Grooten Schouwburg* te *Antwerpen*, de stenen beelden *Apollo*, *Urania*, en *Thalia*, hoog 2½ el, — en voor den *Baron Ullens van Schooten*, te *Antwerpen*, twee beelden, *De Voorzigtigheid* en de *Godin Flora* voorstellende. — In 1853, voor den predikstoel te *Desselghem*, eene levensgrooten groep in eikenhout, en vier Basreliefs, voorstellende: *de Geboorte van Christus*, — *de Verrijzenis*, — *de Wedervinding in den Tempel*, en *St. Maarten te paard*, alsmede de *Communiebank* met *De Oude en Nieuwe Wet* versierd. — In Januarij van dat jaar is het basrelief in het *Fronton*

van de Spoorweg-station te Gent onthuld. Dit kunstwerk bestaat uit drie kolossale figuren. In het midden troont de genius van den vooruitgang, op eene wolk, door water en vuur voortgebragt, terwijl aan de nithoeken die twee elementen als personen zijn voorgesteld. De hoofdfiguur houdt in hare regterhand den bijlhondel, die de Natiën onderling verbindt, en in de andere den bliksem, het zinnebeeld der kracht en snelheid van den stoom, waarover zij het bewind voert. Regts bevindt zich het Vuur, voorgesteld door een krachtig gehouwd man, die een fakkel zwaait; naast hem verheft zich een Salamander uit de vlammen; links is het Water afgebeeld als eene Sirene, het hoofd omkranst met zeegewassen; zij houdt een vat omklemd, waaruit water stroomt. Op den achtergrond vertoont zich de hoog van een schip. — In 1854 vervaardigde GEEFS den *Engel der Vrijzenis*, voor het Monument van den Heer *Verdussen*, president der Maatschappij van schoone kunsten, te *Antwerpen*, en aldaar in de kathedrale geplaatst; en voor de kerk te *Boissehot*, provincie *Antwerpen*, eene eikenhouten *Communiebank*, waarop is afgebeeld *Het Heilige Misoffer*, en verder nog zeven *Basreliefs*, in marmer, met verschillende voorstellingen uit het *Lijden van Christus*, die in de *St. Jacobs-kerk*, te *Antwerpen*, zijn geplaatst; — alsmede voor de *St. Georgiuskerk*, aldaar, *St. Rochus* en *St. Agatha*, levensgroot, van lindenhout vervaardigd. — In 1856 eene *idem idem* in de kerk te *Hilversum*, zamengesteld uit negen Basreliefs met *Evangelische tafereelen* en zes heeldjes, de *III. Petrus* en *Paulus*, en de vier *Evangelisten*; — en in 1857, voor de hoofdkerk van *St. Dymphna*, te *Geel*, *veertien Basreliefs*, den *Kruisweg* voorstellende. — Van af 1853 tot 1857 zijn in des kunstenaars atelier vervaardigd en nog onderhanden, *vier-en-twintig levensgrooten beelden* in steen, bestemd voor het *Stadhuis te Brugge*, voorstellende de *Graven en Gravinnen van Vlaanderen, sedert Louis de Cressi, tot Franciscus den Tweede*. — Onder de werken, thans (1858) nog in vervaardiging en tot bestellingen behoorende, zijn twee kolossale heelden, de *vrijheid der Drukkers* en de *vrijheid van het Onderwijs*, die in hrons voor de *Congreszuil*, te *Brussel*, zijn bestemd; — een Monument in marmer voor den Heer u. v. r., voorstellende den *Engel des Geloofs*, om geplaatst te worden in de kerk te *Destelberghe*, bij *Gent*, en verder nog verscheiden *Maria-beelden*, zoo in hout, als in steen; *twee Altaren*, *zes Biechtstoelen*, enz. — Doch een hoofdparel, die Antwerpens kunstkroon zal versieren, vindt men aangeduid in het belangrijk bericht van December 1857, waar de naam van JOSEPH GEEFS met dien van den Vorst des Lands door de kunst vereenigd wordt. Men las daar: „Dewijl de inschrijving ter oprigting van een *Ruiterstandbeeld van Koning Leopold*, te *Antwerpen*, genoegzaam gevorderd is, om tot de uitvoering van het plan te kunnen overgaan, is er besloten, het werk op te dragen aan den Beeldhouwer JOSEF GEEFS. Eene commissie, zaamgesteld uit de heeren *Loos*, hurgemeester van *Antwerpen*, *H. Leys*, *N. de Keyser*, *P. H. Mertens* en *J. Cuylis* is benoemd, om de verschillende ontwerpen, welke de beeldhouwer zal inleveren, in oogenschouw te nemen, waarna de hoofdcommissie hare eindbeslissing nemen zal. De Koning zal worden uitgenoodigd, om voor den beeldhouwer te poseren.” Wio koestert niet met mij de verwachting, dat de geniale GEEFS, nu tot de hoogste eer gestegen, voor den heminden Vorst, in zijn vaderland, een hlijvend gedenkteeken van zijn talent zal weten te scheppen, en mag men hopen, dat het geluk hem in alles bevorderlijk zal zijn, teneinde dat kapitaalste werk, in de stad zijner geboorte zelve, volmaakt ten uitvoer te mogen brengen. — Na zijne benoeming van den 18. October, 1841, tot Professor in de Beeldhouwkunst aan de koninklijke Academie te *Antwerpen*, werd er hem bovendien het Professoraat der Anatomie pittoresque, den 17. November, 1842, opgedragen. Het was hem niet genoeg, op

de gewone wijze, de leer der uiterlijke Anatomie te onderwijzen, maar hij heeft toen, naar eigen vinding, ook nog een kunstwerk vervaardigd, te weten een *Anatomie-beeld* met losse spieren, om het onderwijs meer gemakkelijk te maken. „Wij weten — zegt het *Antwerpsch Kunstblad*, Nr. 1, 1844, — dat er andere beelden van dien aard bestaan, maar men zou zich bedriegen, indien men geloofde, dat *dit* aan de reeds bestaande, eenigzins was gelijkende.” Dat kunstgewrocht is in zijn bezit. — Sedert 1841 bleef hij steeds in *Antwerpen* gevestigd. — In 1844 is JOSEPH GEEFS in het huwelijk getreden met Mejufvrouw *Odelia Roelandt*, dochter van den beroemden Bouwmeester der stad *Gent*, LUDOVICUS ROELANDT, Ridder der Orde van den Ned. Leeuw en der Leopolds Orde. — De heer GEEFS is, sedert 15 October, 1842, *Lid van den Raad van Bestuur der kon. Academie van Antwerpen*, en den 26. September, 1852, als *Lid der Brusselsche* benoemd. — Ten slotte, kan ik nog melden, dat ook vorstlijke vereeringen hem zijn geworden, als de benoeming tot *Ridder der Leopolds-orde*, den 26. October, 1843, en tot *Ridder van O. L. Vrouw Ontvankenis de la villa viciosa in Portugal*, den 11. Mei, 1857. — Hij beoefent ook de Dichtkunst, waarvan in het gemelde *Antwerpsche Kunstblad*, van 1846, XVII. *Aflevering*, eene proeve is te vinden, te weten: een vers, bestaande uit 18 coupletten, gedagteekend *Roma*, Junij 1840, en ten titel voerende *Aan de Hoog- en Nederduitsche Kunstvrienden te Rome*, waarin veel warmte heerseht, en dat in goeden Vlaamschen stijl is geschreven. — Ook heeft hij mogen ondervinden, dat velen zich beijverden, aan zijn talent den zijns te brengen, zoo als, onder anderen, in het *Nederlandsche Kunstblad*, Nr. 38, 1844, waar voorkomt: *Des Dichters hulde aan den Beeldhouwer JOSEPH GEEFS*, door *L. van Hoogeveen Sterck*.

GEEFS. (WILLEM) Zoo aangenaam het mij was, de pen voor het berigt van zijnen broeder JOSEPH GEEFS op te vatten, is zulks ook in hooge mate het geval voor WILLEM GEEFS, reeds naar waarde door *Immerzeel* vermeld, en zal ik diens levensbijzonderheden en werken, voor zoo verre ze mij door algemeene berigten zijn bekend geworden, hier doen volgen. — De beide met elkaër wedijverende Geniën dezer gebroeders, de gelijkheid en aard hunner werken, hebben door vergelijkend oordeel de onderscheiding verkregen, dat de werken van WILLEM en van JOSEPH, als die van CANOVA en van THORWALSEN moeten worden opgevat, begrepen, en in deze verhouding tot elkander beschouwd worden. — De werken van dezen meester zijn velen, doch ik geef alleen die op, welke ik in mijne aantekeningen over hem geboekt heb. — In 1843, vond men in den *Messenger de Gand* een loflijk berigt, over een Predikstoel, in de cathedrale te *Luik*, waaraan hij meer dan zes jaren heeft gearbeid. Hij is van hout en in den gothischen stijl, aaneenekolom van het schip der kerk geplaatst, en met den hemel — het klankbord — meer dan 60 voet hoog; de spits is zeshoekig, doorluchtig gewerkt, en waarop het afbeeldsel van God den Vader pronkt, terwijl verder meer afbeeldingen van Heiligen, Kerkvaders enz. dat meesterstuk versieren. — In den jare 1844, werd hij door den Koning der Franschen tot *Ridder van het Legioen van Eer* verheven, bij gelegenheid dat zijn werk, een van de beste voortbrengselen der Beeldhouwkunst, op de toen gehouden Tentoonstelling te *Parijs*, werd bevonden. — Ook had ditzelfde plaats bij gelegenheid der Tentoonstelling te *Brussel*, in 1851, daar GEEFS, bij besluit van Z. M. den Koning der Belgen van den 1. November, 1851, tot *Officier der Leopolds-orde* benoemd werd. — Onder de monumentalen werken, die voor aan onder zijne kunstgewrochten behooren, wordt de *Graftombe van St. Hubert* geteld, een vorstlijk geschenk van *Leopold I.*, *Koning der Belgen*, aan de *Kerk van St. Hubert*, in de *Ardennes*. Deze geheele tombe is in rijken gothischen stijl zaamgesteld, de sareophaag prijkt

met tafreelen, de werken van den Heilige voorstellende, en verdere zinspelende figuren, tot de katholieke kerk behoorende, terwijl *St. Hubert in Bisschops-gewaad*, in liggende houding, er op rust. Hiervan gaat eene afbeelding, op steen gegraveerd, in druk uit. — Talrijke werken zijn in zijn atelier nog onder handen, waaronder, zooals de Gentsche *Eendragt*, Nr. 26, 1857, meldt: „Het kolossale *Standbeeld van Koning Leopold*, dat, te Brussel, op de *Congreszuil* zal verheven worden.” — Zijn portret is door n. g. in 8°. in lithographie gebragt.

GEEL, (DANIEL VAN) een tot dus verre onvermeld gebleven Landschap-schilder, bloeide in het midden der XVII. eeuw. Van één zijner werken, werd aan mij, door den bezitter daarvan, den Heer *J. B. Hoogeweegen*, te Rotterdam — zie aldaar — het volgende medegedeeld: „*Een landschap, met boerenwoning*, lomrijk bosch met zwaar opgaande eikenboomen, en voorts diverse figuren, jagtpartij enz. circa h. 1 el, br. 1 $\frac{3}{4}$ el, beteekend DANIEL v. GEEL 1660” — Volgens het oordeel van deskundigen is dit stuk verdienstelijk geschilderd en afkomstig van het *eiland Schouwen*, waar het welligt werd vervaardigd, af te leiden uit de costumen der figuren, die er op voorkomen, terwijl het overigens sedert onheuglijken tijd aldaar één-en-het-zelfde huis tot sieraad heeft verstrekt.

GEEL (JAN VAN) wordt door *Bryan* opgevoerd als een kunstenaar, die omstreeks 1660 bloeide. Hij was een discipel van G. METZ, en wist diens kenrige schilderwijze zóó te volgen, dat het niet altijd zeker is, hen van elkander te kunnen onderscheiden. — Ook heeft hij zeeën en zeehavens geschilderd, die zeer uitvoerig en aangenaam van kleur zijn. — Hij werd geboren in 1631, en is overleden in 1698. — Dit artikel is voor niemand anders geldende, dan voor JOOST VAN GEEL, en dus bij vergissing door den genoemden auteur geboekt. — Alleen is het tweede gedeelte — als zeeschilder — van JOOST niet bekend. — *Nagler* heeft ook aan het slot van het berigt van JOOST VAN GEEL melding gemaakt van een JOHANNES VAN GEEL, en dit uit *Remy's Catalogue raisonné des tableaux etc. Paris, 1757*, aangevoerd; hij zegt, ten slotte: daar deze kunstenaar in het midden der XVII. eeuw heeft gebloeid, zoo kan hij wel met den genoemden JOOST één-en-dezelfde persoon zijn. — Het fraai portret van JOOST VAN GEEL, door hem-zelfen geschilderd, en bij *Immerzeel* vermeld, is door J. HOUBRAKEN gegraveerd, in kl. 4°.

GEEL. (JOHANNES FRANCISCUS VAN) Bij het artikel van *Immerzeel*, over dezen verdienstlijken Belgischen beeldhouwer, moet ik nog voegen, dat zijn portret, door J. J. EECKHOUT geteekend, en door G. P. VAN DEN BURGGRAAF gelithographeerd, in 4°, in 1822, te Brussel, is verschenen.

GEEL (JOHANNES LODOVICUS VAN) is door *Immerzeel* naar verdienste vermeld, die tot den jare 1836 zijne beeldhouwwerken opnoemt, als toen nog bij vermogen zijnde, om door zijn talent in alles te kunnen voorzien; doch sedert dien tijd schijnt eene zielskwaal hem meer en meer te hebben beheerscht, tot groot jammer voor de kunst en zijn tijdelijk bestaan. — Met groot leedwezen, lezen wij het volgende berigt uit Brussel, van den 22. Mei, 1852. De bekwame beeldhouwer VAN GEEL uit Antwerpen, vroeger Professor bij de Academie aldaar, is alhier in armoede overleden. Onder zijne werken telt men: *De leeuw van Waterloo*, — de basreliefs en beelden in de gewezen *Willemspoort*, — den fraaijen predikstoel in de St. Andriesskerk, te Antwerpen, — *de herder op de fluit spelende*, in de galerij des Konings, enz. — VAN GEEL was behebt met eene *idée fixe*. Hij beweerde, dat de politie hem vervolgde, en dat hij zijne zakken vol poesjenellen en helsche geesten had. Toen hij den *Fluitspeler* gemaakt had, vroeg hem de Koning, of hij tevreden was, en of hij niets voor hem kon doen. VAN GEEL, die lang en zeer verstandig

met den Koning had gesproken, kreeg het echter eensklaps in zijn hoofd, en zeide: „Sire het zou mij zeer aangenaam zijn, zoo gij mij van de gendarmen en poesjenellen kondet ontslaan, die altoos in mijne zakken zitten.”

GEELLEN (CHRISTIAAN VAN) *de Jonge* bij *Immerzeel* vermeld, heeft meer dan een gelukkigen aanleg voor de kunst betoond, en was zijn vader in waren kunstzin verre vooruit, waartoe de Academie en vooral het Genootschap *Kunstliefde*, te *Utrecht*, de gronden te hebben gelegd, doch welk laatstgemeld Genootschap door zijn vader niet bezocht werd. Hij heeft eene menigte teekeningen met rood en zwart krijt naar de natuur gemaakt, die zeer bevallig zijn, en waarin veel geest heerscht, vooral in het daar aangebragte bijwerk, waaronder *eene School*, eigenaardig met lieve en stoute jeugd, zeer uitmunt. Hij verviel in eene ziekte, die zoo menig zwak hoofd, bij te hoog gevoel van eigenwaarde, onbekwaam maakt, om maatschappelijk goed te handelen en te wandelen, zoodat er hulp noodig was, waarin ik met eenige zijner kennissen tot aan zijn dood en begraafnis hebben voorzien.

GEERAERTS (MARTINUS JOSEPHUS) staat bij *Immerzeel* vermeld als geboren 1706, Directeur der Academie van *Antwerpen*, 1774, en overleden 1791; doch *Nagler* noemt daarvoor de jaartallen 1707, 1750 en 1767. *Fiorillo* zegt, dat hij in hoogen ouderdom gestorven is. Ik kan het oordeel van een voornaam deskundige over dezen beroemden kunstenaar, in het vak van Basrelief-schilderen, niet met stilzwijgen voorbijgaan, maar moet dat hier vermelden, namelijk: *F. X. de Burtin*, in zijn *Traité théorique et pratique des connaissances de Tableaux etc. Bruxelles*, 1808, tom. II., p. 67. Nadat hij over de Vlaamsche school van RUBENS heeft gehandeld, en de latere meesters opnoemt, zegt hij van dezen: „Maar een stuk van deze school, hetgeen den aanschouwer geheel en al verbaast, in dat genre van schilderen, is dat, hetwelk ik gevonden heb in de galerij des Prinsen van *Lichtenstein*, te *Weenen*, onder de drie Basreliefs, door MARTINUS JOSEPHUS GEERARDS van *Antwerpen* geschilderd, die de drie bovendeur-stukken uitmaken van een der zalen aldaar, en waarvan een *een druivenoogst* voorstelt, in de houtkleur der betimmering vervaardigd. Dit stuk doet zulk eene bedrieglijke uitwerking, en is van zulk een tooverachtig licht en bruin, dat, hoewel ik met de zaak bekend was, ik het nimmer voor een schilderstuk zou hebben gehouden, ziende niets anders dan een houten basrelief à ronde bosse, — hoog verheven — in welke rigting ik mij ook plaatste, totdat ik mij onmiddelijk vlak er onder begaf, en toen eerst werd ik overtuigd, dat het geene verhevenheden opleverde. Ook kan ik verzekeren, dat het nog nimmer door de kunst tot die hoogte is gedreven, noch gedreven zal worden, om de begoocheling verder te voeren, dan door dit kunststuk geschiedt.” — Ook in de Abdij van St. Pieter, te *Gent*, en voornamelijk in de kerk van het H. Graf, te *Kamerijk*, zijn van zijne beste werken bekend.

GEERARTS, (MARCUS) *de Oude*, is bij *Immerzeel* vermeld, maar te weinig voor wat in later tijd van dezen bekwamen kunstenaar is bekend geworden, en dater had behooren te zijn bijgevoegd, te meer daar mannen van onze kunstschool der XVI. eeuw, die, buiten hun vaderland, andere Rijken tot sieraad mogten verstrekken, door ons nimmer moesten worden vergeten, maar men, integendeel, moest trachten, alles op te sporen, wat hen aangaat, teneinde daardoor den Nederlandse kunstroom te helpen verhoogen. — *Pilkington*, die, als Engelsch auteur, het best zijn ouderdom en overlijden had kunnen weten, en wel door zijn voorganger *Walpole* voorgelicht, dwaalt in het jaar zijner geboorte, 1561, en van zijn overlijden, 1635, in verband beschouwd met de hier na te melden schilderij en andere werken, door hem gemaakt, waarschijnlijk dadelijk na het gebeurde in 1571. Zoo die opgave goed is, daar er uitdruklijk door anderen

wordt vermeld, dat het toen gebeurde zich nog eens heeft herhaald in 1584, dan kan hij wat de voorstelling aangaat, die wel in de beide gemelde jaren hebben vervaardigd. — *Van Mander*, die met veel belangstelling zijne kunst en bijzondere bekwaamheden heeft vermeld, — even als de vreemde auteurs dit uit zijn Werk eensluitend hebben overgenomen, — zegt: „Hy is eyndlinghe gestorven in *Engeland*. Geern had ick geweten tyd en ouderdom van zynen soon, die my sulcx niet heeft willen te ghevalen doen, meenende hem niet toe te comen van zyn vader yet loflijs my over te schryven.” Dit schrijf ik af, uit den druk van 1604, door *Van Mander*-zelve bezorgd, en verklaar, dat dit ontegenzeggelijke waarheid bevat, en bijgevolg onze GEERARTS in 1604 reeds was overleden. — Ik leid uit het vermeldde af, dat de zoon van GEERARTS zich toen in *Engeland* bevond, en waarschijnlijk, daar gebleven en in het kunstvak zijns vaders opgevolgd is; want te duidelijk worden er werken genoemd, door MARCUS GEERARTS — en welligt heetto hij even als zijn vader MARCUS — vervaardigd, die van veel latere dagteekening zijn, dan 1604. — *Fiorillo*, *Gesichte der Mahlerey in Grossbritanniën u. s. w.* meldt, dat hij, in 1580, van *Brugge* — de plaats zijner geboorte — naar *Engeland* is vertrokken, en er in de dienst trad van Koningin Elisabeth, en vervolgens in die van Koningin Anna, gemalin van Jacobus I., dochter van Frederik II., Koning van *Denemarken*; dat zijne talrijke portretten zeer fraai zijn, vol geest en leven, doch te luchtig on niet genoeg afgewerkt. Tot de voornaamste behooren die van de twee zonen van den gemelden Jacobus I., *Hendrik* en *Karel* geheeten, en zijn *eigen afbeeldsel*, hetwelk hij in 1627 vervaardigde enz. — Zie daarover op zijn zoon *de Jonge* van dien naam. — Hij heeft ook geschilderd eene *Processie der koningin Elisabeth naar Hunsdon-house*, en in 1581 nog een anderen togt der gemelde koningin, met al de ridders van de Kousebands-orde. — *Pilkington* noemt alleen dien van 1581 naar *Hunsdon-house*. — In zijne landschappen, die zeer worden geroemd, bragt hij meestal een pissend vrouwtje aan, welken luimigen inval hij zich even zoo tot eene gewoonte maakte, als zijn landgenoot JOACHIM PATENIER, die op zijne stukken altijd een mannetje plaatste, dat zijn gevoeg doet. — Verder meldt *Fiorillo*, dat GEERARTS een familiestuk van *Thomas Morus* zou hebben afgewerkt, doch of zulks het beroemde stuk van HANS HOLBEIN is, kan hij niet beslissen. — GEERARTS heeft zich ook in de letteren bekend gemaakt, en eene *Handleiding voor de Teekenkunst* geschreven, die te *Brugge* is verschenen, doch in het Engelsch werd overgezet, in 1674 in 4°. — Hij stierf 1635. — Dit berigt van *Fiorillo* vindt men bij meest alle auteurs, op gelijke wijze, vermeld. — *Pilkington* geeft 1561 als zijn geboortejaar op, zoodat hij dan 74 jaren zou hebben bereikt. — Al het gemelde is wel niet zonder samenhang, wat den loop des tijds aangaat; doch de volgende zaken zijn met het opgegevene niet strokende, namelijk: in het Werk *De warachtige fabulen der Dieren. Brugge, Pieter de Clerck*, 1567, in kl. 4°, zijn al de prenten met veel zorg en kunst door MARC. GNEERAERDS, schilder van *Brugge*, in 1567, geëtst. Dit is de eerste druk en uiterst zeldzaam. Ook heeft men nog van hem een merkwaardigen *Plattegrond der stad Brugge*, in 10 bladen, in 1562 gegraveerd; verder de *Processie van koningin Elisabeth*, en het aangevoerde van *Van Mander*. — Daar ik in het bezit ben van deze zeldzame, fraaije gravure van GEORGE VERTUE, — de bedoelde geschiedenis van Elisabeth voorstellende — zoo laat ik, om het historisch belang, het onderschrift hier volgen: POTENTISSIMÆ ELIZABETHE ANGLIÆ REGINÆ ad Nobilissimum D^{um} D^{um} HENRICUM CAREY, Baronum. de HUNSDON, Consobrinum suum in Villa de Hunsdon PROCESSIONE REGALIS. The Royal. PROCESSION OF QUEEN ELIZABETH to Visit the Right Honble. HENRY CAREY Lord HUNSDON, Governor of Berwick

upon Tweed, Captain of the Band of Gentlemen Pensioners Kt. of the most noble order of the Garter, Privy councillor, and Cousin German to her Majesty by the Lady MARY, Sister to QUEEN ANNA BOLEN. — The original of this Picture was painted (in Oyl) — in onderscheiding van lijnverf, die toen nog gebezigd werd — at the command of this Noble Lord Hunsdon (cir. 1580), — dit is dus onzeker gesteld — and is now in the possession of the Rt. Honble. the Lord Digby, who permitted a Limning to be take in Water Colours for the Rt. Honble. Edward Earl of Oxford etc. Mortimer, and this Plate to be Engraved by their most humble and obedient Servant GEO. VERTUE 1742.—De verklaring van de hoofdpersonen is de volgende: *Dudley Earl of Leicester is near est the Queen.—Henry Lord Hunsdon carries the Sword of State before the Queen.—William Lord Burleigh, Lord Heph Treasurer with his White Staff — before him is Charles Howard Admiral, afterwards Lord Nottingham and other Noblemen of the Queens Favorites.* — Dan volgen de Dames, achter de draagbaar, met het Baldaquin, waaronder Elisabeth, in volle pracht, is gezeten. — *The Lady Hunsdon, in White, first. — Elisabeth, Sister of Lord Hunsdon, the Wife of Admiral Howard. — Other Ladies following in ye. Train. Yeomen of the Guard, Gentlemen Pensioners & others, etc.* Van deze schilderij wordt niet vermeld, of de voorstelling levensgroot is genomen, hetgeen echter wel denklijk is, daar voor dergelijke gevallen ook royaal werd ontworpen, en het is te zien, dat de portretten, ten voeten uit, van goede gelijkenis moeten zijn geweest, en voor het kostuum eene ware bijdrage mogen gehouden worden, even als voor de gebruiken van dien tijd, vooral van die der Ridders van de Kousebands-orde. De plaat zelve is in plano, atlas-formaat. — Nog heeft hij in 1584 een dergelijk onderwerp vervaardigd, zijnde een optogt van al de Ridders der Orde van den Kousenband, die eveneens door GEO. VERTUE in plaat is gebragt, voor het Werk van *Asmole*, over deze Orde. — Zie *Nagler*. — Nu ter zake. — In het *Saturday Magazine*, Januarij, 1838, Nr. 354, London, by *J. W. Parker*, vindt men de genoemde gravure in houtsnede, verkleind op blz. 1, waarbij eene uitvoerige historische mededeeling, onder den titel van *Queen Elizabeth, Her progresses and public processions*. Hier worden ons, van jaar tot jaar, hare gangen en togten vermeld, en die naar *Hunsdon* in 1571 genoemd, — gelijk verder dat zij van 1581 tot 1588 niet van *Westminster* afwezig schijnt te zijn geweest, zoodat wij het jaar 1572 of 1573 als den tijd kunnen bepalen, dat aan *GEERARTS* dit buitengewoon tafreel, met aandrang van spoed, zal zijn opgedragen, tot roem van het geslacht Hunsdon, dat door *Elizabeth* zoo hoog werd vereerd. — Hij was dus reeds hofsehilder van *Elizabeth* in 1571; zou hij dan, volgens *Pilkington*, *Bryan*, *Fiorillo* en anderen, tien jaren toen oud zijn geweest? Men kan het geboortejaar dan gerust op 1530, of wel vroeger, stellen, hetwelk *Immerzeel* ook beweert, zeggende, „dat hij in 1590 in *Engeland* is overleden, ongeveer zestig jaren oud,” doch zonder daarvoor eenige bewijzen bij te brengen, tegen de algemeene berigten, hier boven vermeld. Zoo dit echter het geval ware geweest, dan zou *Van Mander* zulks in een tijdsverloop van veertien jaren daarna, toen hij zijn Werk uitgaf, zeker, wel hebben vernomen, en zich niet behoeven te beklagen, dat 's mans zoon hem zulks niet berigten wilde. Ik voor mij geloof, dat die zoon weinig zal opgehad hebben met het Boekwerk van *Van Mander*, en de verdiensten van zijn vader, en welligt ook van zich-zelfen, niet door dezen schrijver in het openbaar wilde beoordeeld zien. — Dit is dus zeker, dat *GEERARTS* reeds vroeger dan 1571 volkomen schilder was, en wel toen de primus van *Engeland*; dat hij vóór 1604 reeds was overleden, en een zoon had, die, waarschijnlijk, in de kunst zijn vader is opgevolgd; en dat die werken, welke men in *Engeland* vindt, door

MARCUS GEERARTS, na 1604, vermoedelijk door zijnen zoon van dienzelfden naam — Zie aldaar. — zijn vervaardigd, en deze, waarschijnlijk, de betrekking van hofschilder zal hebben vervuld tot de komst van Karel I. (in 1625) op den troon; want toen was er de Haagsche portretschilder DANIEL MYTENS, *de Oude*, als hofschilder geplaatst, na al lang voor Jacobus I. te hebben gewerkt, wiens koninklijke gunst hij ook ruimsehoofs had genoten. — De stand der kunst in de Nederlanden, had, na de schoolvervorming door KIBENS, zulk eene in het oogloopende verandering ondergaan, dat *Engeland* er op vlamde, om die schitterende talenten in zijn midden te bezitten, terwijl ook aehtervolgens geniën, die in de gemelde School waren gevormd, zich naar het *Californië* van dien tijd hebben begeven, zoo als MYTENS dan ook weder plaats moest maken voor den Phœnix van dien tijd, ANTONIE VAN DYCK. — In hoeverre men op de berigten dier dagen kan afgaan, voor wat betreft de namen en de werken aan gelijknamige personen toegeschreven, blijkt, onder anderen, daaruit, dat *Walpole* in zijn tijd — hij stierf in 1797, oud 80 jaren, — de opmerking maakt, dat deze meesters zeer verschillend en onjuist geschreven, nu eens GERHARDUS of GUERARDS, dan weder GARRATS of GARRARD worden genoemd. — *Vasari* roemt de miniaturen van GÉRARD, doch meent daarmede GERARD VAN OEND, anders GERARD VAN DER MEIRE, — Zie aldaar. — en alleen zijn commentator, *Bottari*, verwacht dien met GERARDT HONTHORST, in *Italië* genaamd DELLA NOTTE, van wien *Vasari* niet kon spreken, want hij heeft eene eeuw later gebloeid. — Een werk onder den naam van dezen kunstenaar, te weten: eene *Onthoofding van Johannes den Dooper*, in de kerk van St. Maria-della-Seala, te Rome, wordt door *Descamps* aan GERARD DOU toegeschreven; erger kan het niet: en zulke naamverwarringen zijn ontelbaar in werken, die over de kunstgeschiedenis handelen! — Het portret van MARCUS GEERARTS is naar dat, door hemzelve, in 1627, geschilderd, door W. HOLLAR gegraveerd, waarnaar eene kopij door F. BANNERMAN, in 4°., in *Walpole* wordt gevonden; en of dat, hetgeen in de 8°.-uitgave van *Van Mander*, II, 176, Pl. TP. Nr. 3 voorkomt, nu van *den Oude* of *den Jonge* zijn moet, wordt daar natuurlijk niet gemeld, en is bij het artikel van *den Oude*, door den Commentator *De Jongh*, gevoegd. — Er zijn eenige prenten, die gezegd worden door den ouden GEERARTS te zijn gesneden, als: *De waarachtige Fabelen der dieren*, 108 bladen kleine prentjes, met het jaartal 1567, boven reeds vermeld; — daarna vond ik nog de volgende drukken: een exemplaar in den Catalogus der *Bibliotheek van Gerard de Wind, Middelburg, 1753; Tweede aanhangsel, bl. 6, Nr. 80: Vorstelyke warand^e der dieren, met aardige Afbeeldingen, en kunstig in koper gesneden door den kunstschilder MARCUS GERARDS. — Zonder jaartal. — Ik bezit eene uitgave in f^{o.} van *Woudt van wonderlicke Sinne, Fabelen der Dieren enz. Te samen ghestelt door STEVEN FERRET; wederom met sinnerijcke Ghedichten op 't nieu by-gheroecht, verbeterd en vermeerderd door ADRIAAN VAN DE VENNE, schilder tot Rotterdam, by Isaack van Waesberge, enz. 1632.* Uit de Voorrede blijkt, dat dit eene vergroote uitgave is van *Der sinne Dieren*, eerst in het klein „geteykent ende ghesneden, hy den wydt-beroemden kunstrycken MARCUS GEERARTS tot *Brugghe*, ghelyk den loflyken *Carel van Mander* daarvan verhaelt.” — In de L.-Vrouwe kerk, te *Brugge*, bevindt zich, boven de deur van den zij-uitgang, eene groote schilderij met deuren, met de afbeelding van het *Lijden van Christus*, door hem geschilderd, en die langen tijd voor het werk van FRANS POURBUS gehouden werd.*

GEERARTS, (MARCUS) *de Jonge*. Wanneer men mijne bijdrage en teregtwijzingen op het artikel MARCUS GEERARTS *den Oude* leest, zal men ontdecken, dat er twee schilders van dien naam, in een gelijk kunstvak, beiden in *Engeland*, hebben

gearbeid, waardoor eene tijdruimte ontstaat, die voor één persoon niet geldend kan zijn, en het is daardoor, dat er desaan gaande zoovele tegenstrijdige berigten worden gevonden. — In het *Gildeboek van St. Lucas te Antwerpen*, vindt men het volgende aangeteekend: „MARCUS GEERAERT, leerling van LUCAS DE HEERE, quam in St. Lucasgild te Antwerpen, an^o. 1577.” — In het *Ms.* van den meergemelden *Mols*, vindt men daarbij aangeteekend: „Deze meester heeft veel te Brugge geschilderd, en wel voornamelijk in het vrouweklooster Sions. — Van 't order der Monte-carmeliten zijn de kerken met verscheide stukken, die zeer uitvoerig behandeld zijn, versierd.” — Hieruit blijkt het ten duidelijkste, dat hij een leerling van LUCAS DE HEERE is geweest, dewijl het vermeld staat, dat zijn vader bij MARTEN DE VOS heeft geleerd. — Het is meer dan waarschijnlijk, dat de vader, die reeds vóór 1577 in *Engeland* was gevestigd, zijn zoon bij den hem bekenden, zedigen en geleerden kunstenaar LUCAS DE HEERE zal hebben besteld, om hem tevens in alles, wat tot eene goede opvoeding wordt vereischt, te doen onderwijzen, en hetwelk hij noodig achtte voor de hooge betrekking, waarin hij stond en het oogmerk had, zijn zoon later op te leiden. Ik zie daarin eene zeer prijslijke zucht, om in dien tijd van zoo treurige kerklijke woelingen gematigd te leeren handelen en wandelen, vooral op het zoo gevaarlijk terrein van *Engeland*, en DE HEERE was juist de man, die in hooge mate den grond dier woelingen beseft, en daarover ook geschreven, en vertalingen van andere beroemde werken in het licht gegeven heeft. — Zie op LUCAS DE HEERE. — Verder is het klaarblijkelijk, dat de portretten der beide zonen van Jacobus I, *Hendrik* en *Karel*, alsook GEERARTS eigen portret, in 1627, door *den Jongen* MARCUS zijn volvoerd, zoo als *Nagler* meent, dat ze door *den Oude* zijn geschilderd, wiens sterftijd hij in 1635 stelt, hetgeen echter op *den Jonge* moet doelen. Ook geloof ik, dat het Werk: *Onder-richt in de Teekenkunst*, dat te Brugge is verschenen, en in 1674 in het Engelsch vertaald, en aan *den Oude* toegekend werd, mede van *den Jonge* zal wezen.

GEERTGEN VAN ST. JANS. Deze parel aan Hollands kunstkroon is zeer vlugtig bij *Immerzeel* vermeld, en de twee stuks schilderijen, die in de *Weener-galerij* aanwezig zijn „worden — zegt hij — aan dezen meester toegeschreven.” Waaronder deze stukken, waarvan de geschiedkundige loop bekend is, zoo twijfelachtig aan onzen GEERTGEN toegekend? Dat er meer in Museums zijn aangewezen, die door kenners betwijfeld, en zelfs eenige, aan hem toegekend, op goede gronden als zoodanig wederlegd worden, is bekend; maar de stukken, te *Weenen* voorhanden, zijn voor alle kenners de leiddraad, waarnaar hun oordeel over de overige aangewezen werken van GEERTGEN zich moet rigten. — Ziehier eene lijst van de werken, die op naam van GEERTGEN VAN ST. JANS bij *Rathgeber*, in f^o, op blz. 123 en 434, staan vermeld, als: *Eene rust in Egypte*, te *Schleisheim*. — Een *idem*, te *Weenen*. — *Christus' afscheid van Maria*, in de Pinakothek te *Munchen*. — *Het lijk van Christus van het kruis genomen*. Middel-paneel, *ibid. ibid.* — *De opstanding van Christus*, deurschilderij, *ibid. ibid.* — *Sint-Joris, de draak en de door hem bevrijde H. Margareta*, wordt door sommigen voor werk van GERARD VAN LEYDEN gehouden. Een uitmuntend stuk in de *K. K. Ambras-verzameling* te *Weenen*. — De volgende stukken, die door hem worden vermeld, zijn reeds bij *C. Van Mander* beschreven, als onder Nr. 487, de *Afbeelding der groote kerk van Haarlem*, waaruit is gebleken, — volgens schrijven van *Fiorillo* — dat hij de grondigste kennis der Perspectief bezat, ja zelfs, dat dit stuk bedrieglijk voor den aanschouwer was. — Nr. 478, 479, 480, 482, 483 en 485, hebben allen tot een-en-hetzelfde hoogaltaar met deuren behoord, hetwelk hij voor de *St. Jansheeren, te Haarlem*, heeft geschilderd, al hetwelk bij de

beeldstormerij is verloren gegaan, behalve één der deuren, die behouden en bewaard is gebleven, en tijdens *Van Mander*, A^o. 1604, in de zaal bij de Kommandeurs te zien was, namelijk, eene deur, die doorgezaagd werd, waardoor twee stukken ontstaan zijn. Het door *Sandrart*, op blz. 217, II. deel, III. boek, vermeldde, is te dezen opzichte duidelijker, daar hij zegt, dat het paneel van de deur, die aan twee zijden was beschilderd, in de dikte is doorgezaagd. Hieruit volgt voor mij ook de oplossing, dat de stukken in de Galerij te *Weenen* juist even groot zijn, hetgeen, zoo het anders gedaan was, niet ligt het geval kon wezen, door de ordonnantiën enz. De nummers 183 en 185 zijn hetzelfde stuk, en verkeerdelijk bij *Rathgeber* herhaald. — Ik laat hier de beschrijving volgen van *De Mechel*, in zijn *Catalogue des Tableaux de la Galerie Imp. et. Roy. de Vienne*, 1784, blz. 153, onder Nr. 15: „Sujet historique, représente le corps mort de Jesus-Christ sur les genoux de la St. Vierge, qui le considère, les larmes aux yeux. Elles est entourée de sept saints et saintes, dont les uns pleurent, et les autres préparent les choses nécessaires pour la sépulture du Sauveur.” — Dit stuk heeft de binnenzijde der gemelde deur uitgemaakt; op de buitenzijde zijn drie ordonnantiën, vershellende tijdvakken der geschiedenis van *St. Jan den Dooper* en zijner relikwiën voorstellende, welk stuk bij *Rathgeber*, onder Nr. 478, 479 en 480, wordt vermeld. De beschrijving daarvan in den genoemden *Catalogue*, is, onder Nr. 16, als volgt: „Ce tableau représente l'histoire de l'inhumation et des reliques de St. Jean Baptiste, en trois époques très éloignées les unes des autres, savoir, sa sépulture par ses Disciples, en présence du Sauveur; ensuite la recherche et le brulement de ses os, par ordre et sous les yeux de l'Empereur Julien l'Apostat; et enfin la translation qui se fit en 1252 à St. Jean d'Aere, alors le principal Siège de l'Ordre de St. Jean, d'une partie de ses os échappés à la destruction.” Beide tafereelen, op paneel, zijn h. 5 vt. 7 dm., br. 4 vt. 5 dm., en de beelden, ten voeten uit, op een vierde van het leven genomen. — Deze stukken worden door niemand betwijfeld, als te behooren tot de doorgezaagde schilderij, hierboven vermeld; doelt de meergenoemde verdienstlijke vertaler van het eerste gedeelte, in 8°. van *Rathgeber's* Werk, veroorlooft zich, eene *Noot* daarbij te voegen, op blz. 412, als volgt: „Het stuk, waarover *Van Mander* spreekt, is niet het hier in den tekst vermeldde,” en voegt hij de geheele beschrijving van *Van Mander*, aangaande de vermeldde deursstukken, er bij. Verwonderd moet ik hier vragen: En waarom is het dat stuk niet? Ik, noeh iemand anders, die met oordeel en kennis van zaken leest, zal eenig spoor vinden, dat *Van Mander* de buitenzijde der deur anders beschrijft, dan voor wat hij er van heeft gezien, zonder te weten, wat eigenlijk daarop is voorgesteld; want de binnenzijde, *Christus in den schoot van Maria* enz., was voor hem geen raadsel; — doch hij schrijft van het ander: „d' een, welek de uysterste zyde was, is eenigh mirakel oft onghemeene historie;” — dus duidelijk een tafereel, waarvan hij de geschiedenis of legende niet heeft gekend. — Trouwens, wanneer de andere deur daarbij ware geweest, zou hij zeker op het spoor zijn gekomen, want ongetwijfeld werden daarop afgebeeld die voornamo trekken uit het leven van Johannes den Dooper, waarvan de Heilige Schrift gewaagt, en op de gedaechto deur de legenden, die, in de eerste eeuwen, bij ongewijde sehrijvers staan vermeld, en niet zoo algemeen bekend waren, ja, welligt zelfs nimmer bij de R. K. kerk dat aanzien zouden hebben verkregen, zoo niet eene Orde van dien naam, als krijgsorde, onder de regering van Boudewijn, in 1104, ware gesticht geworden, en waarvan de eerste Grootmeester in het Heilige Land, Fredorik Gerard genaamd, in 1115 overleden is. Zij vergezelden de kruisvaarders en waren overal op hunne togten, met wapens en lansen, er bij, doch trokken, na het verlies van

Jeruzalem, in 1187, naar *Margatte* terug, en vandaar naar *Acre*, in 1192. Het was hier, dat zij een tijd lang zijn gevestigd geweest, waardoor die plaats den naam van *St. Jean-d'Acre* heeft verkregen; het overhengen der beenderen van hun H. Patroon in 1252 (?) is met de voorgaande lotgevallen der Orde, als vervolg op het leven van *St. Jan den Dooper*, afgeheeld door onzen GEERTGEN van *Haarlem*, die bij deze magtige en rijke heeren meer als hofschilder moet worden beschouwd, dan, zoo als *Van Mander* meende, dat het een Convent was, daar GEERTGEN inwoonde, en hij den naam van *St. Jans* van heield, doch zonder in de gezegde Orde te zijn getreden. Dit is door hem verkeerd begrepen, tenzij onze GEERT al de adellijke kwartieren van vaders- en vooral van moeders- zijde had kunnen aanbrengen, volgens de vereisehten der wetten van dat ligehaam, hetgeen echter het geval kon zijn geweest; maar dan zou *Van Mander*, zoo hij dienaangaande met kennis van zaken had geschreven, stellig gemeld hebben: „doeh de gezegde orde heeft hem niet aangenomen;” waaruit mede blijkt, dat hij met de geschiedenis en de instellingen der *St. Jansheeren* weinig bekend was. Ik eindig dus, met hier te verklaren, dat de aangehragte noot op *Rathgeber*, als niet bestaande, moet worden beschouwd, 1°. omdat de schilderij als één stuk wordt erkend; 2°. omdat het tweede tafereel de doorgezaagde wederhelft is van het eerste, als zijnde even groot; 3°. omdat deze twee stukken zonder tegenspraak van ééne-en-dezelfde hand zijn geschilderd; 4°. omdat dit stuk tot heden toe de rigtsnoer was voor alle hekwame kenners, om andere werken, die twijfelachtig voorkomen, daarnaar te heoordeelen; en 5°. omdat deze stukken altijd te zamen zijn gebleven, en met meer andere kunst door onze Staten aan koning Karel I. van *Engeland* werden ten geschenke gegeven, die, waarschijnlijk, vandaar door *Leopold Wilhelm*, Gouverneur der *Oostenrijksche Nederlanden*, weggekoelt en vervoerd, en later te *Weenen* heland zijn. — Verder vindt men aangetekend, dat deze stukken, van hooge fijnheid zijn, krachtig in de verwen, terwijl het vleesch teeder en bruinachtig in de schaduw is. — Nog vind ik vermeld, dat twee stukken, van gelijke verdienste en grootte, in de rijke *Abelsche* verzameling, te *Stuttgart*, aanwezig zijn, voorstellende: *Joseph*, door zijne broeders verkocht, en *Jacobs aanzoek om Rachel bij Laban*, waarvan de uitdrukking der hartstogten zeer wordt geroemd.

GEERTS. (KAREL HENDRIK) Naar verdienste is deze beroemde Belgische heeldhouwer tot den jare 1840 door *Immerzeel* vermeld. Ik voeg hierhij nog het volgende, dat in de kunstwereld nopens de onvermoeide vlijt dezès waarlijk genialen kunstenaars de loflijkste getuigenis aflegt. Het *Tafereel uit den zondloed*, door *Immerzeel* reeds vermeld, herust thans in de zaal der Bibliotheek van de Universiteit te *Leuven*. Het maakt de algemeene bewondering, door het indrukwekkende en aandoenlijke der voorstelling, gaande. — In den jare 1845 werd het geheele *Koor-gestoelte* in de L. V. Kerk, te *Antwerpen*, door hem outworpen. Het is in Gothischen stijl, rijk, met geheel vrijstaande, voortreffelijke figuren en basreliefs versierd, welk een en ander door Antwerpsche beeld- en ornamentsnijders wordt uitgeoerd, en tot welks voltooiing de tijd van 10 à 12 jaren zal noodig wezen. De hoven de leuningën der kerkstoelen aangebragte figuren, stellen de *symbolische deugden*, in manlijke en vrouwlijke gedaanten, voor, en kunnen den toets doorstaan van met het allerbeste te worden vergeleken, wat de oud-duitsche houtsnijkunst heeft voortgebragt. Aan de stoelen zijn heerlijke basreliefs gesneden, als: *de Boodschapping*, *het Bezoek*, *de Aanbidding der wijzen*, *de Besnijdenis*, *de H. Familie* en hare *Vlugt naar Egypte*. GEERTS heeft, voor dezen arbeid, zich de voorbeelden eigen gemaakt, welke de houtsnijkunst der XV. eeuw in de *Nederlanden* hem

aanbood, en zich daarin zóó bewogen, alsof die kunststijl de zijne was; hij wilde door zijn werk het in- en uitwendige van het voortreffelijk kerkgebouw in volkomen overeenstemming brengen. Voor den Aartsbisschopszetel is het model genomen naar dien uit den Dom van *Keulen*. — Op de Tentoonstelling, te *Brussel*, in 1845, bevonden zich van Professor GEERTS twee gipsmodellen, *De Zaligmaker, die de kinderen zegent*, en *Maria als koningin der Engelen gekroond*, welke beide werken mede in den middeleeuwschen kerkstijl goed gedacht en gegroepeerd waren; — verder twee marmeren beelden voor een *Grafmonument der Familie Merode*, in de *St. Stephanuskerk*, en *eene naakte vrouwe-figuur*. — Bij besluit van den Koning der Belgen van 17 Junij, 1845, werd aan hem, onder de zes voornamc beeldhouwers, met het vervaardigen van eenige historische standbeelden belast, — Ziebijvoegsel op I. B. J. DE BAY. — dat van *Hertog Jan* aan hem opgedragen. — Ook is GEERTS belast met het vervaardigen van een groot gedeelte bronswerk, vier en twintig basreliefs, de stales voor het koor en verschillende standbeelden voor de nieuwe *St. Josephskerk*, in de voorstad *Leopold*, te *Brussel*, die door T. P. SVYS gebouwd werd (1846). — In 1847 is het genoemde *Grafmonument voor Werner de Merode* voltooid; het wordt als een wezenlijk kunststuk hoog geroemd, en bestaat uit verschillende beelden en statuettes, in den stijl der Italiaansche *Renaissance*, en is in de rijkste versiering, welke die stijl gedooft, keurig bearheid. — Deze geniale man is ook bij ons niet onopgemerkt gebleven. Hij werd door Z. M. Koning Willem III. bij besluit van den 9. November, 1849, benoemd tot *Ridder der Orde van den Nederlandsehe Leeuw*. — Slechts weinige jaren mogt hij die welverdiende vereeringen, tot genoegen zijner stadgenooten, te midden van hen, in zijnen arbeid, genieten, daar zijn plotseling overlijden, op den 16. Junij, 1855, te *Leuven*, de marc was, die ons uit *Antwerpen* in de Dagbladen werd meêgedeeld, en is bij alzoó, in de kracht van zijn leven, — als zijnde slechts 47 jaren oud — aan de zijnen en de beeldende kunsten ontvallen. — Zijne werken zullen in zijne geboortestad, even als die in *Engeland*, *Rusland* en de *Vereenigde Staten* aanwezig, den naam van GEERTS voor de vergetelheid bewaren. — Op den oogenblik van zijn verscheiden, werkte hij met zestig leerlingen in zijne schoone ateliers.

GEEST (GILLIS SIMONZ. DE) vindt men in de stadsrekeningen van *Utrecht* vermeld: „Nye borghers to *Utrecht* GILLIS SIMONZ. DE GEEST, van *Deventer*, glascshryver. *Kameraarsrekening* 1604—1605,” bij *Dodt, Archief*, IV. blz. 90. — Hij is alzoó van woonplaats veranderd, welligt vroeger uit *Antwerpen*, vanwaar zooveel, de hervormde leer toegedaan, elders hun bestaan zochten, even als WYBRANT DE GEEST, waarschijnlijk, mede vandaar, zich in *Friesland* heeft gevestigd, en die wel een broeder van GILLIS geweest kan zijn, dowijl beiden zich zoon van SIMON DE GEEST noemen, zoo als mij is gebleken, dat WYBRANT de *Oude* den naam van *Simonsz.* bij zijn huwlijkscontract voerde.

GEEST (JACOB DE) wordt als een Antwerpsch historieschilder, geboren 1570, en overleden 1612, met een paar regels door *Immerzeel* vermeld. Doch hier heeft klaarblijkelijk een misslag plaats: want *Houbraken*, die hem alleen opvoert, naar aanleiding van een *Lykdigt*, door *Jan Vos* vervaardigd, — Zie diens *Gedichten, Anst.*, 1726, in 4°. bl. 377. — is de bron, waaruit alle auteurs dit hebben overgenomen. Daar nu *Vos* in 1620 geboren is, hoo kon hij dan in 1612 dat *Lijkdicht* maken? *Fiorillo* heeft, bij vergissing, en ook *Nagler*, die hem heeft gevolgd, *Vondel* als vervaardiger van dat *Lijkdicht* aangewezen, hetgeen echter bij dien dichter, die het in 1612 wel had kunnen maken, niet vermeld is. Bijgevolg moet onze JACOB ver in de eerste helft der XVII. eeuw, to *Antwerpen*, — waar hij echter in het Schildersgild niet voorkomt — hebben gebloeid.

GEEST (JULIAEN DE) is de zoon van WYBRAND of VIBRAND *den Oude*, die in de kunstgeschiedenis niet wordt vermeld, en van wien mij geene werken zijn voorgekomen. — Dat hij in een authentiek stuk als schilder genoemd wordt, vernam ik uit een mij toegezonden berigt, door den meergemelden *Jonkheer Mr. S. W. H. A. van Beyma thoe Kingma*, te *Leeuwarden*; namelijk, in eene *Sententie van het Hof van Friesland, in dato 4 April, 1682*, aangaande de erven van *Hendrickien van Ulenburgh*, vrouw van WYBRANDUS DE GEEST, *den Oude*, „Catarina de Geest, jonge dochter en JULIUS DE GEEST, *Mr. schilder*, Sampt Regnerus Briffo, *Mr. Chirurghyn*, als curator over *Hero de Geest*, mitsgaders Joannes Pierson, als man en vooght over Maria Pynacker, alle binnen *Leeuwarden* in dier qlt. erfgenamen van *Hendrickien van Ulenburgh* haer w. moeder ende grootmoeder resp. impten ter eenre etc.” — WYBRANDUS DE GEEST, *Juliaensz.*, spreekt van zijn vader op blz. 51 van zijn Werk: *Het Kabinet der Statuen* enz. aldus. „Gaan wy in den hof der Borgesen, om de hemel-godin Juno in haar Statue te zien, Polydor de Caravagio heeft deze Juno gevolgt, en voor een Mariabeeld op den Calvaryberg onder het kruis geplaatst, waarvan de prent uitgaat; ook heb ik het geteekent gezien van QUELLINUS, die een zeer vermaart meester is geweest, *waarby myn vader zaliger, mede zyn kunst voltrokken heeft*; en ter dier tyde heeft hy in half-levens-groote geschilderd een Mnemosyne, die de moeder der zanggodinnen genoemd wort.” En op blz. 43: „In het Hof der Mediceën is een Statue van Ganimedes, hetwelk den schilder MYTENS gevolgt heeft, in een schildery, vertoonende der Goden Hemel, *na de getuigenis van myn vader zaliger, die toen ter tyd by hem zyn kunst voltrok*;” — waaruit blijkt, dat zijn vader tot de kunst is opgeleid, en daar hij zijnen doopnaam niet noemt, zoo is mij gebleken uit het *Gildeboek van St. Lucas*, te *Antwerpen*, dat onder meerdere DE GEESTEN, die sedert 1474 zijn ingeschreven, voorkomt, „JULIAEN DE GEEST *ontfangen als leerling by ERASMUS QUELLINUS, schilder, anno 1657*,” hetgeen strookt met de opgave van zijn zoon, hierboven vermeld, en deze had veel verpligting aan J. A. DE COXIE, — Zie aldaar. — die hem, waarschijnlijk, als wees, vroeg onder zijne beseherming heeft genomen, zoo als hij in de opdracht van zijn genoemd Werk: *Kabinet der Statuen* openlijk erkent. — Bij *Pilkington* vind ikaangeteekend, dat JACOBUS DEGEEST, — hij schrijft voor allen DE GHEEST, doch 't zijn dezelfde, — een geboren Antwerpenaar, en aldaar in 1612 overleden, in het historïële vak zeer uitmuntte. — Dat deze nu nòg een zoon van WYBRANDUS DE GEEST, *den Oude*, van den-zelfden naam zou zijn, — doch dien ik *den Jonge* moet noemen — heeft veel grond, alhoewel hij niet voorkomt onder de erven zijner moeder, boven vermeld; maar hij kan wel vóór dien tijd, ongehuwd of kinderloos, zijn overleden.

GEEST, (WYBRANDUS of VIBRAND DE) *de Oude*, staat bij *Immerzeel* vermeld, doch zonder eenig navorsehen, in hoeverre het grond kan hebben, als vreemde auteurs onderscheiden meesters van dien naam noemen. Ik echter heb dit alles nagegaan en bevonden, dat er *één vader, zoon en kleinzoon*, van den naam van WYBRANDUS DE GEEST, als schilders, hebben bestaan. — De *Oude WYBRAND*, die, volgens de opgave van *Immerzeel*, in *Friesland* werd geboren, doch zonder eenige tijdsbepaling, ook niet van zijn overlijden. Daar hij *Pilkington* aanhaalt, die dat wel vermeldde, zoo heeft hij het geboortejaar 1591, en zijn overlijden, te *Antwerpen*, in 1643, niet daaruit durven overnemen, omdat een Werk in 8°, *Kabinet der Statuen* door W. DE GEEST, *Amsterdam*, in 1702 verschenen, door hem wordt aangehaald, en dat met den loop van gemelden tijd niet wel was overeen te brengen. — Dat boek is echter van zijn kleinzoon WYBRAND DE GEEST, den zoon van JULIAEN. —

Zie aldaar. — Het komt mij voor, dat het geboortejaar 1591 wel wat vroeger zal moeten zijn, want *Pilkington* zegt ook, *omtrent*, zoodat hij ten deze niet zeker was. *Houbraken* volgt, in zijn levensberigt, mede dat tijdpunt. — Ook vind ik, dat het aantal DE OEESTEN, die in de kunst voorkomen, alleen in *Antwerpen* te huis behoort. Geen spoor van zekerheid is mij bekend, dat hij een Fries is geweest, — maar wel aldaar gehuwd — dan alleen, dat hij, volgens het berigt van *Houbraken*, „to *Rome* verscheiden jaren heeft gewoond, om zich aldaar naar de beste voorwerpen te oefenen; hy werd genoemd *de Friesche Adelaar*, van wegen zyn hooge vlucht in de konst.” Dit artikel is door *Pilkington* vertaald *called the noble Frieslander*, zoodat het woord *Adelaar*, in het Engelsch slecht vertaald, hem tot een Friesch edelman heeft vervormd. Latere auteurs nemen dit weder voor goede munt aan, en houden *Friesland* voor zijn geboorte grond, waarin zelfs *Immerzeel* hen is nagevolgd. Dat de bentbroeders hem zoo doopten, zulks zou alleen aanleiding kunnen geven, dat hij een Fries was; doch dit alles is te onzeker, omdat wij de aanleiding niet kennen, die dezen *Alias* deed ontstaan, en wij te onbekend zijn met de bijzonderheden, die bij vele anderen tot het doen geboren worden van een bentnaam aanleiding hebben gegeven, om er hier eenigo historische waarde aan te durven hechten. — Op de naamspelling *WYBRAND*, als doopnaam, heb ik deze aanmerking, dat op de werken, die mij zijn voorgekomen, staat V. DE GEEST, zoo als op het Portret van den historieschrijver, *Johan van der Sanden*, ætat 70; in 1636, door S. SAVRY gegraveerd; en op dat van *Franciscus Heermans*, schrijver der bekende *Gulde Annotatien*, fraai door J. SUYDERHOEF gesneden. — Nu is *VIBRAND* en *WIBRAND* wel goene zoo groote verwisseling, om dezen naam niet aan den grootvader te durven toekennen, daar de naam *WIBREN* gewoonlijk *VIBRAND* door de Friezen wordt uitgesproken. Zie *Schotanus*, *Cronyck van Friesland enz. Franeker*, 1655, in 4°. blz. 367; ook bij sommigo Latijnsche auteurs wordt de V voor eene W genomen. Zie *Van Heussen en van Ryn*, *Oudheden van Friesland*, II. blz. 13, in 8°. — *Houbraken* zegt, dat zijn kleinzoon, van dienzelfden naam, zich nog in 1718 in de kunst oefende; maar, daar dezo auteur het gemelde Werk der *Statuen* ook verkeerdelyk aan zijn grootvader toekent, zoo heeft dit zeggen weinig gezag, te meer daar hij zich geene moeite heeft gegeven, om ware berigten over zijn tijdgenoot, den *jongen WYBRAND*, in te winnen, en vermeend heeft, dewijl dezo *WYBRAND* heette, volgens het gemelde *Bock* hetwelk hij als het Werk van hem beschouwde, dien hij beschreef, daardoor duidelyk den doopnaam voor zijn artikel te hebben gevonden, weshalve hij bijgevolg den naam *WYBRAND*, als dien van den grootvader geboekt heeft; zoodat het niet is bewezen of de letter V, door den *Oude* gebezigd, niet even goed een anderen doopnaam moet aanduiden, waardoor al de auteurs, die natuurlyk uit deze bron hebben geput, als dan zouden hebben gedwaald. — Dat onzo *WYBRAND* of *VIBRAND* in *Friesland* wordt te huis gebracht, daartoo schijnt het bekende vers van *J. van Vondel*, alsmede de *Beverzen*, vóór het genoemde *Kabinet der Statuen* geplaatst, aanleiding te hebben gegeven; doch in geen dier regelen staat een woord vermeld, dat zulks wettigt; maar allo aanduidingen komen hier op neêr, dat het *Hof van Friesland* zich beroemt op de kunstvoortbrengselen van *DE OEEST den Oude*. — Naar het een en ander te oordeelen, zou ik, onder inwachting van nog nader in te winnen bewijzen, kunnen aannemen, dat hij een *Antwerpenaar* is geweest, die door een huwelyk zich in *Friesland* heeft gevestigd, en later weder naar zijne geboorteplaats is teruggekeerd, te meer daar zijn zoon *JULIAEN* — Zie aldaar. — te *Antwerpen* de kunst leerde en nitoeffende, en zij met *DE COXIE'S* zoo wel bekend waren, dat *WYBRAND Juliaenzoon* zich bij voorkeur

tot het onderwijs begaf van Jr. JOH. ANT. DE COXIE, die, zeker, te *Antwerpen*, en niet te *Amsterdam* woonde, zoo als *Houbraken* schrijft, en zulks uit de Opdragt van het genoemde Werk, als te *Amsterdam* uitgegeven, wilde afleiden. — Ten slotte moet ik hier nog bijvoegen, dat meergemelde *Jhr. Mr. S. W. H. A. van Beyma thoe Kingma*, mij, in het belang der geschiedenis, nog het volgende heeft medegedeeld, namelijk, dat, volgens de opgave van *Jhr. Mr. H. B. van Sminia*, hurgemeester van *Tietjerksteradeel*, te *Bergum*, in diens bezit zijn *achtien Portretten*, ten voeten uit, h. 6 palm, br. 4 p. 10 str. Nederl. en allen door WYBRAND DE GEEST geschilderd, alhoewel ze niet allen beteekend zijn, doch echter door deskundigen voor werk van DE GEEST gehouden worden als: *De vier eerste Stadhouders van Friesland*, en de volgende *Krijgslieden*, uit het midden der XVII. eeuw, met name: *Edsart van Eminga*, colonel, (Stamboek Eminga Gen. 6.) — *Jaques van Oenema*, colonel. (N. Naamlijst van Grietmannen bl. 396.) — *Poppe van Burmania*, majoor. (Stamb. Gen. 10.) — *Arent van Loo*, kapitein. — *Foppe van Grovestins*. — *Jan Gerckes Hoptilla*. — *Haring van Harinxma thoe Heeg* (waarschijnlijk de vertaler van het later te melden boek) — *Nys*. — *Poppe van Burmania*. — *De Ostendenaar*. (Stamb. Gen. 10.) — *Wyger van Hottinga*. (Stamb. Gen. 8 aant. 43). — *Tarquinius van Solckama*, kapiteinen, en *Gysbert van Voort*, kwartiermeester. (Zie *Stamb. Harinxma Douia*. Gen. 8.) — Uit dit alles af te leiden, moet ik hesluiten, dat, ofschoon al die portretten door WYBRAND DE GEEST zijn geschilderd, het nu nog nader bevestigd wordt, dat er meerdere schilders — en wel nog een zoon WYBRANDUS van dien naam — hestaan hebben; want één persoon kan niet, van af Graaf Willem Lodewijk van Nassau, den eersten Stadhouder van *Friesland*, geb. 1560 en overl. 1620, tot de verder genoemde krijgslieden van veel later tijd, die allen naar het leven hebben geschilderd. Zijn ze allen van ééne hand, dan zijn de eerstgenoemde door WYBRAND DE GEEST de *Jonge*, kopiën, zoo als destijds in menigte voor aanzienlijke personen vervaardigd werden, — en de lateren door hem naar het leven geschilderd; zoo niet, dan zijn ze door vader en zoon van één-en-denzelfden doopnaam vervaardigd. — Er bestaat een zeer belangrijk *Album van WYBRANDUS DE GEEST*, dat in Februarij, 1857, den heer Van Leeuwen, griffier der staten van *Friesland*, een ijverig navorscher der geschiedenis, ter inzage was verstrekt, met het voornemen, om mij het belangrijke daarin voorkomende, voor mijn Werk mede te deelen; doch, helaas, reeds spoedig daarop, werd het verlies van dien waardigen man betreurd. — Het portret van WYBRAND DE GEEST den *Oude* komt voor in *Houbraken*, I. deel, doch bij mij onzeker, van welken WYBRAND. — Nog vind ik, dat het zeldzaam voorkomend Boekje, in mijn bezit, *Seven wonderlycke Gedichten van Don Franciscus de Quevedo enz., Leeuwaarde*, 1641, uit het Spaansch vertaald, door *Capiteyn Haring van Harinxma; Amst.*, 1657, in 12°, door dezen is opgedragen *Aan den Geest- en Konst-rycken schilder WYBRANDT DE GEEST, Signor et Fratello mio carissimo*, en onder-teekend *U. E. gansch Dienstwillige Dienaar en Broeder Haring van Harinxma. In Emden den 1 January 1641*. — Zou hieruit nu niet volgen, dat, daar onze WYBRAND aan dat Friesch-adelijk geslacht vermaagschapt was, hij het is, die het meest in *Friesland* verkeerde, en daardoor den genoemden hennaam heeft verkregen? te meer, daar het mij is gebleken door een herigt van meergemelden *Jonkhr. Beyma thoe Kingma*, te *Leeuwarden*, uit het Proclamatieboek aldaar getrokken, dat „WYBRAND SIMONS D' GEEST, schilder, en *Hendrickien Ulenburgh*” te *Leeuwarden* getrouwd zijn den 19. Augustus, 1622. — Hieruit is te vermoeden, dat GELLIS SIMONZ DE GEEST — Zie aldaar. — wel een broeder van onzen WYBRAND kan zijn geweest. Dit berigt, uit de aanteekeningen van den Heer *W. Eeckhof*,

Archivaris aldaar, ontleend en in verband beschouwd met wat in *De Navorscher*, deel III. blz. 326, voorkomt, namelijk, dat REMBRANDT VAN RHYN en *Saskia van Ulenburgh*, den 24. Junij, 1634, te *Sint-Anna-Paroehie*, in *Friesland*, zijn gehuwd, wekte bij mij het vermoeden, dat beide vrouwen elkander welligt in maagschap hebben bestaan; ook genoemde Archivaris is van dezelfde meening en hoopt, door het nasporen van de genealogie van *Ulenburgh*, dit in het licht te zullen kunnen brengen. — Zie nog over dat geslacht bij mij op GEEST. (JULIAEN DE)

GEEST (WYBRANDUS DE) *de Jonge*. — Zie bij mij over dezen vermoedelyken zoon van WYBRANDUS, *den Oude*, op GEEST. (JULIAEN DE)

GEEST, (WYBRANDUS DE) Zoon van JULIAEN, en kleinzoon van WYBRANDUS of VIBRAND *den Oude*. Hij is, waarschijnlijk, te *Antwerpen* geboren, en welligt een leerling, eerst van zijnen vader, die hem te vroeg ontviel, en daarna van JOHANNES ANTHONIUS DE COXIE. — Van zijn kunstwerk is mij niets bekend, doch in een vers, geplaatst voor het hierna te melden Werk, door den kunstschilder CHR. PIERSON daarop vervaardigd, komt voor, „dat dit nuttig Boek, tot vermaak van oor en oog, evenzoo is als zyne kunst, die in goed behagen dusdanig aanwint, dat hy een klare schilderbaak is geworden, gelyk zyn grootvader was geweest.” — Hij heeft een Boek in 8°. nitgegeven, onder den titel van: *Het Kabinet der Statuen, ons van d' Aaloudheid nagelaten, welkers makers, navolgers, geboorten, en de plaatsen waar zy staan, vertoond worden, met alle hare afbeeldingen door JAN LAMSVELT verriert, waarby gevoegd is een naauwkeurige Leidtsman in Rome, met een generale afbeelding, door MISSCHOP getekent. Door WYBRANDUS DE GEEST, Schilder. t' Amsterdam, by Jan Lamsvelt enz., 1702. Dit Werk is aan zijnen leermeester en vriend, den bovengemelden COXIE, uit erkentlijkheid, opgedragen. Het laatste gedeelte over de stad *Rome*-zelve, putte hij uit de korte Annotatiën van zijn grootvader, onder diens nagelaten papieren gevonden. Zie blz. 123. — Hij heeft dit Boek met al de bekende voornaamste afbeeldingen der Antiken enz. als een handboek en leidraad voor jeugdige schilders geschreven, tot opwekking, voorlichting en aansporing, om de oorspronkelijke voorwerpen in natura te gaan aanschouwen, tot volmaking van de kunst. Dat Werk wordt verkeerdelijk aan zijn grootvader toegeschreven. — Zie op GEEST. (WYBRANDUS en JULIAEN DE) — Het slot van het Boek bevat een dichtstuk: *Pronktaet der Schilderkunst*, door hem vervaardigd, in 1697; stijl en dicht zijn voor die dagen vrij goed.*

GEEST. (CORNELIUS VAN) *Bryan* meldt, dat hij van dezen graveur eene prent bezit, voorstellende het portret van *Gilbert Burnet, Bisschop van Salisbury*. — Ofschoon ik dezen kunstenaar nergens elders vermeld vind, geef ik hem hier toch, om zijns naamswille, eene plaats.

GEEST (CORNELIUS VAN DER) is in de kunstwereld alleen bekend door zijn overschoon portret van PAUL PONTIUS, gesneden in ρ . naar de schilderij van ANTHONIE VAN DYCK, die deze Meeenas der Antwerpsche schilderschool, uit hoogachting, met de meeste zorg, heeft geschilderd. Daar onder staat CORNELIUS VAN DER GEEST, *Artis pictoriae Amator, Antverpie*. Het origineel versiert thans de *National Gallery*, te *Londen*, en is een der schoonste portretten, welke VAN DYCK, welligt naar dat van GEVERTIUS — aldaar zoo genoemd — immer gemaakt heeft. De kleur, het licht, de malsche toon en de onderdeelen zijn bewonderenswaardig, maar bovenal de uitdrukking bij de beschouwing van het geheel treffend. — Hij heeft, waarschijnlijk, de kunst ook zelf beoefend, immers, de altijd te goeder trouw en diep navorschende *De Jongh* schrijft, in zijne uitgave van *Van Mander*, in eene noot bij het levensberigt van QUINTYN METSYS, dat deze man, juist honderd jaar na den dood van METSYS, diens lijkgebeente uit het kapuceijnen-klooster deel vervoeren

naar de *Lieve-Vrouwe-kerk*, te *Antwerpen*, en daar aan den voet van den toren plegtstatig ter aarde heeft besteld; — Zie verder op METSYS. (QUINTYN) — en voorts, dat hij „een groot kunstminnaar was, die ook by lust of uit liefhebery de kunst oefende.” Dit, en de bovengemelde daad, is genoeg, om dien edelen kunstvriend hier te gedenken.

GEINING (GERARD) was, volgens *Gerard Hoet, de Jonge*, in zijne aanmerkingen op het Werk van *Van Gool*, een bekwaam historie- en portretschilder, die daar had behooren te zijn vermeld.

GEIRNAERT. (JOZEF) Deze Nestor der beroemde Gentsche schilderschool, reeds naar waarde door *Immerzeel* geboekt, heeft steeds onafgebroken zijn verkregen kunstroem, met ijver, gehandhaafd, zoodat zulks ook de aandacht van het Hoofd van den Staat niet is ontgaan. Bij gelegenheid der Tentoonstelling, te *Gend*, in 1850, werd hij door Koning Leopold tot Ridder der Leopolds-orde benoemd. Dit heeft aldaar een algemeen genoegen verwekt, zooals ik in het *Veertiendaagsche Tijdschrift enz., de Eendragt, van 26 October, 1856, te Gend*, lees, dat hij die onderscheiding allezins verdiende. „Zijne benoeming is te dezer stede met volle hÿjtreiding onthaald. Inderdaad, hij is de oudste der hier gevestigde schilders, wien men ettelijke jonge en verdienstvolle kunst oefenaren te danken heeft. Het *Kunstgenootschap* zal een feestbanket te zijner eere houden, waartoe reeds talrijke en aanzienlijke beoefenaars en beschermers van Kunsten en Wetenschappen hebben ingeteekend.” Dit is met luister ook verwezenlijkt, zoo als ik in genoemd Tijdschrift van 23 November, 1856, verder vermeld vind, en om het historisch belang, in den hoofdinhoud, hier afschrijf. „Op Zondag, den 9. dezer, had in het Hôtel van Kortrijk, te *Gent*, het banket plaats, den oudsten Gentschen Schilder, den heer GEIRNAERT, ter gelegenheid zijner henoeming tot Ridder der Leopolds-orde, door de leden van het *Kunstgenootschap* dier stad aangeboden. Omtrent honderd vijftig personen, voor het grootste deel kunstenaars en schrijvers, waren bij dat echt Vlaamsch kunstfeest tegenwoordig. Onder de burgerlijke overheden, hemerkte men den heer burgemeester Delahaye, de heeren schepenen Van Pottelsberghe de la Potterie, baron Julius de St. Genois, en Ph. Kervyn de Volkaersheke, en de raedsheeren Antheunis Velleman-Kesteloot, Van Mossevelde en Duchene. Bij het nageregte zijn er drie ambtelijke toasten ingesteld geweest, waarvan de eerste door den burgemeester: *Aan den Koning*, die geestdriftig toegejuicht werd. Daarna heeft de heer baron Julius de St. Genois, als voorzitter van het *Kunstgenootschap*, den eeredronk ingesteld aan den held van het feest, en daarbij eene belangrijke toespraak gehouden, welke wij hieronder meêdeelen. Langdurende toejuichingen hebben die redevoering begroet. De heer CANNEEL, professor, bestuurder der Academie van teeken- en beeldhouwkunst, heeft vervolgens den nieuwen Ridder welsprekend begroet, uit naam der Gentsche Academie en der Gentsche kunstenaars, onder welke de heer GEIRNAERT met volle regt den naam van achtharen deken mag dragen. Daarna spraken de heeren Van Duyse, Van Damme-Bernier, wiens aanspraak wij insgelijks laten volgen, Duhamel, en de heer Suringar, neef van den vermaarden Neêrlandschen philantroop van dien naam. Aangenaam verrast, en diep ontroerd door zulke schitterende eerbewijzen, heeft de held van het feest daarop, in eenige gevoelvolle woorden, met bewogen stemme geantwoord.” Na afloop der redevoeringen, is er nog eene korte toespraak door den heer Van Damme-Bernier gehouden, welke ik hier, als bijvoegsel en vervolg op *Immerzeels* berigt, aangaande 's mans behaalde prijs te *Brussel*, in den jare 1818, en de daarop-gevolgde feesten in zijne geboorteplaats enz., hier opneem: „Mijnheer GEIRNAERT! Het moet u niet verwonderen, dat ik het woord

gevraagd heb: wij beiden zijn *Eecloonaren*, en de eer, welke u de koning bewees, is zoo dierbaer aan de burgers van uwe geboortestad, als aan die van uwe verblijfplaats. Dit is eene eerste reden om te spreken; maar ik heb nog eene tweede er bij te voegen. De naem *Van Damme*, kan den heer ridder GEIRNAERT niet vreemd zijn. Dit gezegde berust op een gedicht, door die famielje bewaard, door een van hare leden gemaakt, en door den dichter voorgelezen aan den beroemden inboorling, toen *Eecloo* hem een feest gaf ter gelegenheid van diens zegepraal op de groote Tentoonstelling te *Brussel*, in 1818, alwaar deze de eerste prijs behaalde. Een *Van Damme*, van *Eecloo*, voorspelde toen aan OEIRNAERT den roem, dien deze nu heeft ingeooft; een andere *Van Damme*, van *Eecloo*, mag thans, 38 jaren later, meester GEIRNAERT gelukwenschen met de verwezenlijking van die voorzegging op GEIRNAERT's borst!"— Dus werd op zijn vijf-en-zestigste jaar, naar echt-Vlaamsche wijze, zijn kunstroom voor goed bevestigd, en onvermoeid gaat hij steeds voort, zoo als op genoemde Tentoonstelling weder zichtbaar was. „Hoewel reeds oud van jaren, echter nog jong, nog warm van hart en penseel; op zijn kunstrijk palet schitteren nog de schoonste kleuren; de man is artist in de ziel, hij is overtuigd, dat, is het leven kort, de kunst eindeloos is. Honderdmaal heeft men hem hooren zeggen: 't is toch zoo moeijelijk, dat schilderen! En dan voegde er de echte kunstenaar, met naïviteit, bij: *Gij moet van het schilderen amoureux zijn, wilt gij er in lukken.*" (Woorden van den genoemden Voorzitter, in zijne gehouden rede gevlochten.) — Zijn portret is door C. J. VERBOECKHOVEN, 1827, in lithographie gebragt.

GELDER, (PETER) een weinig bekend kunstenaar, die door *Bryan-Stanley* wordt opgevoerd als Nederlander, en, waarschijnlijk, een leerling van REMBRANDT is geweest, wiens manier hij heeft nagevolgd. Hij was een goed colorist en had eene vrije penseelsbehandeling, doch zijne schilderijen zijn niet genoeg afgewerkt. Hij leefde in 1655. — Daar gemelde auteur den aard van zijn werk niet noemt, zoo is het moeijlijk, te oordeelen, of hij een nog onbekend schilder is, of dat het welligt N. VAN GELDER moet zijn, — Zie aldaar. — die doode vogels en fruit scilderde, en voor wien de voorletter N als onbekende doopnaam — hetgeen meermalen voorkomt — kan gelden.

GELDER (ARENT, of wel AART DE) werd reeds door *Immerzeel* beschreven, doch die slechts van ééne schilderij vermeldt, waar zij aanwezig is, namelijk, in 's *Rijks Museum*, te *Amsterdam*. — Het is waar, zijne werken zijn zeer zeldzaam, doch daarom is het tevens wel de moeite waard, dezulken aan te duiden, die elders in publieke galerijen of kabinetten gevonden worden, teneinde zoodoende op het spoor der kunstgeschiedenis te blijven. — In de *Galerij*, te *Dresden*, is van hem eene afbeelding van een *Hellebardier*, half figuur, die bij den eersten aanblik een treffend effect maakt; — en *Pilatus*, *Christus aan het volk vertoonende*. — In de beroemde verzameling van *Deuringer*, te *Augsburg*, bevond zich, in 1810, wat als een zijner meesterstukken geroemd werd, namelijk, de voorstelling van eene bejaarde vrouw, die bezig is met zich den tijd te korten. — Om nog meer licht over zijne werken te verspreiden, laat ik er hier eenige volgen, die op openbare verkoopingën zijn voorgekomen, als te *Dordrecht*, in 1718, *Joseph en Maria met het kindje*, aardig in den trant van REMBRANDT verbeeld. — Te *Amsterdam*, in 1739, *De zegening van Jacob*. — Ibid. 1742, *Een Eccc Homo*. — 's *Hage*, in 1743, *Een Eccc Homo*, zeer vol van figuren. — *Een voorhof van een tempel*, vol figuren. — *Christus predikend*, vol figuren. — Ibid. in 1747, *Simeon in den Tempel*, en *Een stilleven*. — Te *Amsterdam*, in 1749, *Eene Dame, die gepalleerd (!) wordt*. — Ibid. in 1749, *Een schilderkamer*, met veel bij-

werk. — *Een Altaarstuk*, in drieën geschilderd, met vleugels of deuren, zijnde *Bijbelsche historiën*. — Te *Leyden*, in 1754, *Johannes de Dooper* enz. die aldaar *f* 26 heeft opgebracht, alzoo nog één gulden meer, dan een paar Nommers vroeger werd besteed voor *Eene vrouw, uit het venster ziende*, krachtig geschilderd door REMBRANDT, levensgroot. Een *Mansportret* van onzen DE GELDER gold daar ook nog *f* 26. — De kunst was toen in een slapenden toestand. — Te *Delft*, 1767, een kapitaal stuk, daar *Christus onder de schriftgeleerden* staat, met verscheiden Joden op den voorgrond, en anderen in het verschiep, krachtig geschilderd enz.; — en te 's *Hage*, 1767, *De profeet Nathan, die bij David komt, en hem de straffen voorstelt*, zeer fraai. — *Terwesten*, in zijn vervolg op *Hoet*, noemt hem, verkeerdelijk, ABRAHAM DE GELDER. — De hoogste prijzen, die voor zijne werken werden besteed, zijn: *f* 500, *f* 1000 tot *f* 1800. — Op de verkooping der Teekeningen van *Verstolk van Soelen*, te *Amsterdam*, 1847, was slechts éene teekening van DE GELDER, *Een Landeigenaar of zijn Rentmeester, aan wien een boer zijne pacht betaalt*, die *f* 60. heeft opgebracht. — Bij *Weigel* staat eene teekening vermeld onder Nr. 3101, *Roovers, die een huis overvallen*, en genoteerd 6 Thlr. 12 gr. — De eenigste afbeelding, die mij van hem is voorgekomen, was in de verzameling van *Van der Marck, Aegidz.* te *Leyden*, verkocht te *Amsterdam*, 1773, op bl. 144 van den *Catalogus*, Nr. 411: „AART DE GELDER, Discipel van REMBRANDT, Portretten Bijbelsche Historie-schilder, geboren te *Dordrecht*, 1645, overleden omstreeks 1716. Deze kunstenaar heeft zich-zelf afgebeeld, met het portret van zijn meester REMBRANDT in de hand; zeer krachtig op doek geschilderd, h. 31, br. 25 dm. Rhijnl. maat.” Gekocht door *Jan Yver*, voor *f* 40. — Het bijschrift in dezen *Catalogus*, die door de met kunst en kunstenaars zoo zeer bekende Makelaars *Hendrik de Winter* en *Jan Yver* is gesteld en geschreven, heeft mij op het jaar van het overlijden van onzen DE GELDER opmerkzaam gemaakt. *Houbraken* zegt, III. deel, bl. 208: „Hy is thans, in dit jaar 1715, terwijl ik dit schryve, noch in goede gezondheid en ongetrouwt.” — *Pilkington*, en na dezen *Bryan*, zegt, zoo als ook *Immerzeel* dit heeft gevolgd, overleden te *Dordrecht*, in 1727, waarvan de bron is *Weyerman*, die aantekent: „Hy bleef schielijk dood, gezeten op zijn stoel, oud twee en tachtig jaren,” en ons tevens met zijn uiterlijk bekend maakt: „daar hy onvergeeflijk scheel zag met beyde de oogen, kon men nooit zeggen, of hy den persoon daar hy meê stond of zat te praaten, aankeek ofte niet, dat dikmaals de luyden niet weinig deed lachgen, zonder dat hy zich daar eens aan stoorde.” — Volgens dezen, zou dus het jaar 1727 zijn sterfjaar zijn; doch hier geldt nu mijne bedenking, of het berigt van *De Winter-Yver* geen grond tot nadenken moet geven, dewijl zij zoo bepaald zeggen: overleden omstreeks 1716, hetgeen dus een jaar na het schrijven van *Houbraken* zou zijn voorgevallen; of het is in den genoemden *Catalogus* eene drukfout, en zou dan 1726 moeten wezen, waarmee de zaak vreffend kon zijn.

GELDER (N. VAN) was een zeer bekwaam schilder van vogels en fruitstukken, die in onze kunstgeschiedenis niet wordt vermeld; zijn werk komt trouwens ook zelden voor, en ik geloof, dat hij almede iemand is geweest, die de kunst voor uitspanning heeft beoefend. — Dat zijne kunst zeer in achtung staat, blijkt hieruit, dat in de K. K. Galerij te *Weenen*, onder Nr. 35, blz. 195 van den *Catalogus, Nederlandsche school*, voorkomt: „*Eene schilderij met gevogelte*, namelijk, een haan en andere doode vogels, waarvan er eenige op eene tafel liggen, en de andere tegen den muur hangen.” De naam van den schilder staat met sierlijke trekletters op de schilderij, en wordt in den *Catalogus*, als monogram, daarbij gevoegd. Op doek, h. 2 vt. 9 dm., br. 2 vt. 6 dm. — Nog vond ik op eene Verkooping te

's Hage, op de *Confretrie-kamer* gehouden, in 1762, onder Nr. 77: *Een uitvoerig Fruitstukje* door N. VAN GELDERE, Anno 1660, dat f 10.50 heeft opgebracht, hetgeen veel kan worden genoemd, dewijl gelijktijdig een Landsehap van KAREL DU JARDIN voor f 16.75, en een idem Maneschijn van AART VAN DER NEER voor f 16.00 verkocht werd. Uit gemeld jaartal 1660 is alzoo zijn bloeitijd af te leiden.

GELDORP (GEORGIUS) is een later persoon dan GORTZIUS, (GUALDORP), — Zie aldaar. — en wordt door sommigen voor een zoon van dezen gehouden, en een broeder van MELCHIOR GELDORP genoemd. — Aangaande hem, is in de kunstgeschiedenis genoegzaam niets geboekt, wat zijne werken betreft, doch, als in aanraking met vele kunstenaars geweest zijnde, geef ik hem hier eene plaats onder de Nederlanders, hoewel *Houbraken* hem, verkeerdelijk, in navolging van *Sandrart*, (die de fout heeft veroorzaakt) een Engelschman noemt, en hem ook foutief GELSDORF schrijft. — *Walpole* zegt, duidelijk, dat hij een Antwerpenaar van geboorte was, en dat hij te *Londen* een groot huis bewoonde, met tuin in *Drurylane*, hetwelk hij van de Kroon huurde voor 30 pd. st., alwaar hij personen van rang ontving, die daar geheime of andere onderhandelingen hielden; dat hij daardoor met vele aanzienlijken in aanraking kwam, en in de gelegenheid gesteld werd, aan vele kunstbroeders werk te verschaffen, hetgeen, op zijne aanbeveling, goeden ingang vond, terwijl hij bovendien kunstbewaarder van den koning was, waaruit blijkt, dat hij een persoon van overleg en verstand moet geweest zijn. Hij was dus zeer in aanzien, daar het verder blijkt, dat de schilderij van den *Marteldood van Petrus te Keulen*, door zijn toedoen, aan RUBENS is aanbevolen geworden, zoo als de twee bekende brieven van dien grooten meester, aan GELDORP geschreven, bewijzen. Bij hem schijnt alzoo, te *Londen*, voor de kunstenaars van rang, het t'huis komen te zijn geweest, immers, het is bekend, dat zulke vrienden hun intrek bij hem namen, zoo als ANTHONIE VAN DYCK, vóórdat hij een huis van den koning verkreeg, bij hem inwoonde, alsook PIETER VAN DER FAES, genaamd LELY, die veel voor hem geschilderd heeft. — In 1653, bewoonde hij een huis in *Archerstreet*, en dit was tijdens Cromwell's bestuur, zoodat hij toen, waarschijnlijk, zijne koninklijke betrekkingen en gunsten der grooten missende, in minder aanzien leefde. — Van zijne werken wordt met weinig lof gesproken, voor zooverre de teekening aangaat, waarin hij zeer zwak moet zijn geweest, hoewel hij zijne portretten vrij wel hewerkte; maar, om ook dáár te schitteren, waar telkens zoovele phænixen kwamen verscheijnen, moest wel voor een ieder ondoenlijk wezen, zoo als er dan ook een aantal naar *Engeland* gegaan, doch onverrichter zake weêr teruggekeerd zijn. Hij heeft dus een anderen weg, dien van den kunsthandel, ingeslagen, en deze is hem volkomen gelukt. — De bekwame graveur ROBERT VAN VOERST heeft, tijdens zijn verblijf te *Londen*, eene gravure in *ŕ.* gemaakt, naar het portret van *Jacob Stewart, Hertog van Lenox*, GEO. GELDORP pinx. — Van de monogrammen, bij *Immerzeel* opgegeven, die allen voor GUALDORP GORTZIUS gelden, meen ik, dat het tweede welligt aan dezen GEORGIUS GELDORP moet worden toegekend, daar het altijd anders voorkomt, dan het eerste en vierde, daar afgebeeld. — In de nagelaten kunstverzameling van den Conferentieraad *Bugges*, te *Kopenhagen*, aldaar verkocht, in Augustus, 1837, waren, onder Nr. 381 en 382 van den *Catalogus, Een Mans- en Vrouwe-portret met handen*, — geen pendants — welk laatste eene *Hollandse* burger-jufvrouw werd genoemd, en het jaarmerk 1635 met de letters G. G. K. voerde; op het eerstgemelde staat 1602. — Welligt is dit van GUALDORP GORTZIUS, — Zie aldaar. — dien ik voor den vader van GEORGIUS heb gehoekt. — Een portret van G. GELDORP komt voor in het Werk van *Walpole*; of dit nu van den vader of van den zoon is, durf ik niet beslissen.

GELDORP. (GUALDORP GORTZIUS, anders) Zie bij *Immerzeel* op GUALDORP GORTZIUS, en ik voeg er voor datzelfde Artikel bij, dat in de Galerij, te *Weenen*, eene schilderij aanwezig is, voorstellende: *Een Portret, ten voeten uit, van een Vlaamsch Staatspersoon*, in het zwart gekleed, met een barret op het hoofd, houdende in de linkerhand een handschoen; h. 1 vt. 1 dm., br. 8 dm., en dat, naar alle waarschijnlijkheid, door dezen GELDORP, en niet door GEORGIUS GELDORP — Zie aldaar. — is geschilderd, want de steller van dezen Catalogus, *Mechel*, zegt GEORGE GELDORP, en voegt er bij: „geboren te *Leuwen*, 1553, en overleden te *Keulen*, 1618.” — Het laatste behoort bij dien *Van Mander* ons beschrijft, met den naam, hier aan het hoofd geplaatst, en het eerste, te weten de naam GEORGIUS GELDORP, is hoofdzakelijk in *Engeland* te huis, en deze zou alsdan op dat kunsttooneel bijna eene eeuw oud zijn geweest, weshalve zulks bij *Mechel* eene vergissing is; zoo niet, dan zou dit stuk van GEORGIUS moeten zijn, en het gemelde geboorte- en sterfberigt naar dat van dezen moeten worden ingevuld; doch dit is niet denklijk, daar de werken, die van hem bekend zijn, zulks zouden tegenspreken, zoodat het wel zeker van onzen GEORGIUS wezen zal. — Ook is er in vele kerken, te *Keulen*, gelijk mede in de voornaamste verzamelingen, nog een aantal zijner fraaije kunstwerken aanwezig, als: in de *Doopkapel der Maria-kerk*, — in de *St. Severijns-kerk*; — in het *Stads-Museum*, — en in de Verzameling der heeren *Dr. H. A. Dormagen*, — *Jos. Essingh*, — *Frans Katz*, — *Abr. Schaafhausen*, — *J. P. Weyer*, — *Engelb. Willems*, — *Joh. Jac. Merlo*, enz. — Vele van zijne werken zijn in het koper gebragt door CRISPYN VAN DE PAS, *den Oude*, en anderen. — Een der grootste prenten, door hem gesneden, is *Eene Magdalena*, borststuk, met over elkander geslagen handen, geheel met heiligen-stralen omgeven, en beteekend GELDORP GORTZI. *Invent et figurat. CRISP. PASSÆUS sculp. et divulg. Traiect. Bat. A^o. 1612, gr. plano.* — Deze GUALDORP, wiens sterftijd, te *Keulen*, op den jare 1616 is gesteld, wordt door anderen wederom geboekt als in 1618 overleden, terwijl ook nog de meening is geopperd, dat GEORGIUS en MELCHIOR GELDORP — Zie aldaar. — zijne zonen zouden geweest zijn.

GELDORP (MELCHIOR) was, waarschijnlijk, zoo als ik vermeld vond, een der zonen van GUALDORP GORTZIUS, en van wien weinig meer bekend werd, dan alleen dat hetgeen van zijne werken voorkomt, blijkbaar, uit de school van zijnen vermoedelijken vader afkomstig is, en deze zijn leermeester moet geweest zijn. — Zijn hoofdvak was het schilderen van portretten, waarvan er eenigen nog te *Keulen* aanwezig zijn, als: bij den Kunstschilder ENGELB. WILLEMS, *een levensgroot portret*, borststuk van een geestelijke, waarop het jaarmerk 1615; nog een idem *Vrouwe-portret*, met eene halskraag, in het bezit geweest van wijlen den boekhandelaar *J. G. Schmitz*. — Het jaar 1619 komt voor op twee afbeeldingen, *Christus en Maria*, borststukken, in het bezit van *G. J. Schumacher*. — Nog twee, ten halven lijve, levensgrootte portretten, *man en vrouw*, gemerkt 1637, die in de nalatenschap van wijlen den Advokaat *A. Rückel* zijn geweest, en meer anderen. — Er is slechts éene gravure naar zijn werk vermeld, te weten: *het portret van Wolfgang Wilhelm, Palts-graaf bij Rhijn, Hertog van Beijeren, te paard*. MEL. GELDORP *Jun. pinx. ABR. HOGENBERG sc. gr. f^o.* — Het verdient opmerking, dat hier duidelijk op staat *Junior*: alzoo kan zijn vader immers denzelfden doopnaam hebben gevoerd, en broeder zijn geweest van GUALDORP GORTZIUS, zoodat hij dan evenwel, als *Neef*, bij den vermeldde de kunst kan hebben geleerd, waar beweerd wordt, dat zulks moet hebben plaats gehad; doch daaruit blijkt nog niet, dat deze alsdan enige betrekking op de Nederlandsche School zou hebben; alleen de naam en afkomst veroorloven, hem zoolang hier eene

plaats te laten, tot betere bescheiden dit bevestigen of weérleggen. — Het derde monogram, dat door *Immerzeel* wordt gesteld op den naam van GUALDORP GORTZIUS, is, ongetwijfeld, dat van onzen MELCHIOR; want de daarin voorkomende M. kan toch nimmer eene G. aanduiden, en dit is aan te nemen voor het gebruik in het begin der XVII. eeuw; vroeger was zulks niet zoo zeker.

GELISSEN. (M. L.) Bij het berigt, door *Immerzeel* over dezen Brusselschen Landshapschilder gegeven, voeg ik alleen, dat zijn *portret*, door J. J. EECKHOUT geteekend, door G. P. VAN DEN BUROGRAAFF, in 1822, in 4°., is gelithographeerd.

GELLE. (JOANNES) Deze Nederlandsche kunstgraveur wordt bij *Immerzeel* slechts ter loops vermeld, en met aanwijzing van maar één zijner werken, in *Cats Selfstryt*. — Ik kan er nog bijvoegen, dat ik in het bezit ben van eene folio oblonge prent, voorstellende: *Christus aan het volk vertoond*, waarop negen figuren voorkomen, en wier geheel door hem sehijnt geteekend en gesneden te zijn; immers, er staat onder JOANNES GELLE *fecit. Joannes de Rum excudit*, en waarin veel verdienste ligt. — Ook vindt men fraaije titels voor het *Costelyk-mall*, en *Het Voorhout van 's Hage*, door *Constantyn Huygens*, Middelburg, 1622, in 4°.; te gelijk in de uitgave van *Cats*, *ibid.* 1622, voorkomende. Ook in *De Brune's Emblemata enz.* Amsterdam, 1624, en 1661 in 4°. — allen in mijn bezit — zijn vele prenten geheel door hem vervaardigd, zoo als zijn naam op Nr. 21 staat gemerkt, en die zeer goed, ja, waarvan eenigen zelfs fraai te noemen zijn, vooral in den eersten druk. — In *Le Catalogue raisonné de Dessins et d'Estampes de Van Hulthem*, komt, onder Nr. 1658, voor: „La profession du médecin et la manière dont il est traité assez ordinairement pendant le cours de la maladie, d'après EGB. DE PAENDRE. JOA GELLE sculp.” — *Bartsch* noemt nog drie prenten met hetzelfde onderschrift, als uit de school van GOLTZIUS gevolgd. — *Brulliot* heeft hem alleen ontdekt in het Werk van J. *Cats, Selfstryt, Middelburg*, 1625, in 4°., waarvoor de titel door hem gegraveerd is, beteekend J. G. in elkander, als monogram, en hij voegt er bij, dat, dewijl er in een ander Boek van denzelfden dichter, eene prent voorkomt, verbeeldende *Adam en Eva met twee kinderen onder eene hut*, welke prent aan de linker zijde van onder is beteekend J. GELLE *fe.*, hij dit monogram houdt voor dat van den genoemden graveur. Hieruit zou men hem voor een Zeeuw, of wel voor een Antwerpenaar kunnen nemen. — Ik bezit een praechtwerk van dien tijd, zijnde de *Académie de Gerard Thibault d'Anvers, enz.*, 1623, waarvoor hij eenigo kolossale prenten heeft gesneden, niet meest al de voorname graveurs van zijn tijd, en waaruit blijkt, dat hij de buriu meesterlijk wist te voeren; zij zijn beteekend J. GELLE *sculp. Colon.*, zoodat hij destijds te *Keulen* werkzaam was. — Zie verder over genoemd Werk op SCHELTUS à BOLSWERT. — *Brulliot* merkt, terecht, op, dat een JEAN GELLE, die als teekenaar en graveur bij *Zani* wordt vermeld, en omstreeks 1685 werkzaam was, deze niet kan zijn, te minder daar *Zani* het bij hem bekende werk voor dat van diens eersten tijd beshouwt, en hij nog in zeer hoogen ouderdom werkzaam was.

GEMNICII (...) komt als teekenaar voor in den *Catalogus* van C. Buys, Amsterdam, 1828, op blz. 20: „Nr. 11: *Een Mans-portret*, met sapverwen door GEMNICII.”

GEND. (GERARD VAN) Zie bij *Immerzeel*, en bij mij op MEIRE, (GERARD VAN DER) want het is één-en-dezelfde persoon.

GEND (Jooris van) wordt door *Van Mander* bescreven als een discipel van FRANS FLORIS, die zóó vermaard was door zijn talent, dat hij hofschilder van den koning van Spanje, en daarna van den koning van Frankrijk werd. — Eenigen meenen, dat deze naam ook JUSTUS, JOSSE of JUSSUS VAN GEND werd

geschreven, en zelfs de verdienstelijke vertaler van het Werk van *Rathgeber* voegt op dat punt, in eene aantekening H, blz. 352, er bij: „Ook bij dezen schilder — JOSSE of JUSSE VAN GENT, over wien *Rathgeber*, op blz. 37, handelt — heeft verschil van schrijfwijze plaats, nademaal *Van Mander* — Fol. 242, b. B. Fol. 162 a. — hem JOORIS VAN GENDT — lees GHENT — noemt.” — Die teregtwijzing is echter eene vergissing, want deze JOORIS wordt aldaar genoemd onder de leerlingen van FRANS FLORIS, en bijgevolg als een persoon, die eene eeuw later op het tooneel is verschenen dan JOSSE VAN GEND, dien *Rathgeber* bedoelt, en die niet tot het tijdvak der kunst behoort, hetwelk hij aldaar beschrijft. Ook vindt men den naam JOORIS niet aan het hoofd geplaatst zijner werken, noch in de naamlijst, door den vertaler, ongeoorloofd, in JORIS veranderd, op grond zijner hierbovengemelde ongegronde meening. — Het schijnt, dat er meer over dit punt gestruikeld hebben, dewijl *Nagler*, op het artikel JOSSE of JUSTUS VAN GENT, aanhaalt, dat *Füssli*, in zijn *Supplement* op zijn *Künstler-Lexicon*, dezen tot een leerling van FRANS FLORIS gemaakt heeft.

GEND of GHENDT. (JUSTUS of JOSSE VAN) *Immerzeel* zegt, dat van dezen Vlaamschen schilder, leerling van HUBERT VAN EYCK, geene werken aan deze zijde der Alpen bekend zijn. — Ik laat hierop volgen, dat *Dr. Waagen* ontdekt heeft, dat de beroemde schilderij in de St. Maria-kerk, te *Dantzig*, het *Laatste Oordeel* voorstellende, door VAN GEND is vervaardigd, welk stuk altijd op naam stond van JAN VAN EYCK, en nog door sommigen daarvoor gehouden wordt. — Het is door de beeldstormerij, dat de meeste zijner werken hier te lande verloren gingen, en, die nog behouden zijn, werden, door de onbekendheid van zijn naam en werken, voor schilderijen van andere meesters gehouden. — Zoo is het ook later uit handschriften, in het bezit van *Delbecq*, zegt *Nagler*, gebleken, dat hij, gelijk mede *Vasari* getuigt, een leerling van HUBERT VAN EYCK is geweest, en de *Onthoofding van Johannes den Dooper*, voor de kerk van St. Jan, te *Gent*, heeft geschilderd, dat, volgens de Vlaamsche benaming, de onbekende parel der oude meesterstukken in de schilderkunst was. — In de St. Jacobs-kerk, te *Gent*, zag men, aan beide zijden van den ingang van het koor, twee schilderijen van JUSTUS VAN GEND, *De Kruisiging van den H. Petrus*, en den *Marteldood van den H. Paulus*. — Nog vindt men in de belangrijke kunstverzameling van *J. d'Huyvetter* te *Gent*, zoo als *Nagler* verder berigt, eene kleine schilderij, *de Kruisvinding*, van dezen meester. — Als eene geschiedkundige bijdrage, laat ik hier nog volgen, wat *le Comte de Laborde* ons in zijn belangrijk Werk, *Les Ducs de Bourgogne*, etc. *Paris*, 1844, in 8°. op bl. XXVIII zijner *Inleiding*, berigt: In een Rekenboek der *Confrérie du Corpo di Christo d'Urbino*, staat aangeteekend: „1474, Ottobre 25, florini 300. — A altro GIUSTO DA GUANTO depintore per fiorini 250 d'oro a lui promessi per sua fatica, per depingere la tavola della fraternità. — 1475. Giugno 5.... E piu tela a Mtro GIUSTO, depentore che diceva voler fare un insegna bella per la fraternità.” — Bij sommige auteurs vindt men JOORIS VAN GEND — Zie aldaar. — voor één-en-denzelfden persoon, als onzen JOSSE, verkeerdelijk, opgevoerd.

GEND. (MARTEN VAN) Deze naam is van een beroemd Nederlandsch kunstenaar, die in het midden der XV. eeuw bloeide, en geacht wordt, een leerling van de gebroeders VAN EYCK te zijn geweest, doch onder verschillende schrijfwijzen, in de geschiedenis der kunst, is opgevoerd. — *Vasari* noemt hem op de eene plaats in zijn Werk MARTIN D'OLLANDA, op eene andere weder MARTINO D'ANVERSA, en zijne Commentators zeggen, in eene Noot daarover, dat *Vasari* hiermede, zeker, HUPSCH MARTIN SCHOENGAVER, — lees SCHONGAUER — zal hebben bedoeld, en

noemen ook nog een MARTIN SCHOEN, gezegd SCHOENHAVER, doch dit is één-en-dezelfde persoon met den eerstgenoemden MARTIN. — Wat al verwarringen daar, waar men teregtwijzingen behoorde te vinden! — Doch *Fiorillo*, die dit mede heeft overwogen, zegt, dat onwedersprekelijk deze een MARTIN VAN GEND is geweest, die tot de school der vroegste olieverwschilders behoort, zoodat de werken, welke *Vasari* aan zijnen MARTINO toekent, waarschijnlijk, aan dezen MARTIN VAN GEND moeten worden toegeschreven.

GENDT. (SUZANNA VAN) Deze kunstenaress staat op het artikel GERARD HOREBOUT bij *Immerzeel* vermeld, en ik voeg er bij, wat *Sanderus*, in zijn *Verheerlykt Vlaanderen enz., Leyden, 1735, in f. I. blz. 5* van haar vermeldt: „SUZANNA VAN GENDT, zuster van LUCAS HOREBOUT, die door Hendrik, koning van *Engeland*, door kracht van geschenken en beloften, is bewogen, haar vaderland te verlaten, en zich door hare heerlijke kunststukken en schilderijen, tot verwondering van die Natie, niet minder als in *Vlaanderen*, vermaart gemaakt, en dat Rijk daarmede verciert heeft.”

GEORG FIAMINGO. Zie bij mij op WALTHER FIAMINGO.

GEORGES. (EDUARD FRANÇOIS) Deze steeds ijverige beeldhouwer, reeds bij *Immerzeel* vermeld, heeft daarna nog verscheiden kunstwerken, met roem, volvoerd. — In 1843 heeft hij eene afbeelding gemaakt van Z. M. Koning Willem II., te paard, met een sierlijk, zinnebeeldig voetstuk, hoog ongeveer te zamen $\frac{3}{4}$ el Ned.; de gelijkenis van gelaat en figuur was uitmuntend en vol effect, hetgeen den Koning dermate voldeed, dat hij dit stuk, tot verdere aanmoediging, gekocht heeft. — Het Rotterdamsche Genootschap *Arti sacrum*, had, in 1845, een prijs uitgelooft voor „*Eene Statuette van Joost van Vondel*, als Treurspeldichter enz.” en den vervaardiger der best gekoorde een gouden medaille toegezegd, welk Eeregoud, door GEORGES behaald, hem, in 1846, plegtig aldaar is uitgereikt geworden. Dit beeldje, met een pedestal, waaraan sierlijke emblemes zijn toegevoegd, die het geheel tot een fraai monument voor dezen grooten Nederlander vormen, is door het aantal afgietsels, daarop gemaakt, genoeg bekend, om er hier verder niet over te moeten uitweiden. — In 1846 heeft hij de tinne van den gevel der nieuwgebouwde R. K. kerk over den Boschkant, te 's *Hage*, met een *Petrus- en Paulus-beeld* versierd. — Na den dood van Koning Willem II. — 17 Maart, 1849 — is er eene algemeene inschrijving geopend voor de oprigting van een *Standbeeld*, en heeft de Hoofdc commissie een prijs uitgelooft van f 250 voor het best-vervaardigd model, als Statuette, aan haar in te leveren. Onzen kunstenaar, doordrongen van ijver voor dat onderwerp, vervaardigde er twee, en zond die elk afzonderlijk in. Het beoordeelend verslag was, dat van al de ingekomen ontwerpen, er twee waren goedgekeurd, die echter gelijk in verdienste stonden, en, mitsdien, werd er eene uitnoodiging gedaan, of de inzenders van de beide stukken genoeg wilde nemen, den uitgelooften prijs met elkander te deelen. Het antwoord van den Heer GEORGES deed hem als vervaardiger der beide aangewezen *Statuetten* kennen. — Het gevolg van dezen loop der zaak was, dat de Commissie in onderhandeling is getreden met den Heer GEORGES tot het vervaardigen van het groote *Standbeeld*, met alle verdere benodigheden, welk verdrag aan beide zijden tot stand kwam, weshalve hij, door zulke hooge vereering aangevuurd, moedig zijn ontwerp in het groot afwerkte. Een *Dagblad*berigt dienaangaande, als historisch zijnde, laat ik hier letterlijk volgen. — „*Utrecht*, den 13. November. (1851) Gisteren namiddag, ten ruim 2 ure, is H. M. de Koningin-Moeder alhier aangekomen, om het *Standbeeld* van hoogstd. doorluchtigen Gemaal, Z. M. wijle *Koning Willem II.* in h

atelier van onzen talentvollen stadgenoot, den beeldhouwer GEORGES, te bezichtigen. Diep is de indruk geweest op het teeder gemoed der waardige Vorstin, door het meesterstuk van den kunstenaar teweeggebracht. Anna Panwlona heeft den held van *Waterloo*, van *Hasselt* en *Leuven*, in den schoonen vorm des beeldhouwers, gehuldigd, en de sprekende traan der koninklijke Weduwe het werk des kunstenaars den schoonsten glans bijgezet. De kieschheid verbiedt ons, méér te zeggen, dan dat de Koningin-weduwe, innig geroerd, den Heer GEORGES hare niterste tevredenheid over zijnen wèlgeslaagden arbeid heeft uitgedrukt. De volgende week wordt het standbeeld naar de gieterij afgezonden." — Het is merkwaardig, dat de plaats, waar dit beeld werd vervaardigd, een ledig lokaal was, in de Rietsteeg gelegen, hetgeen, tijdens de Regering van Lodewijk Napoleon, tot Remonstrantsche kerk diende, die aan genoemden Vorst, voor zijne hofkapel, werd afgestaan, en sedert dien tijd tot geene andere diensten heeft verstrekt, dan toen tot het vervaardigen van genoemd standbeeld. In 1857 is dit lokaal bij de Academische Bibliotheek getrokken. — Het beeld en de zinspelende hoekbeelden zijn in de Gieterij van den Heer *Simonet*, te *Parijs*, in brons gegoten, en in October, 1853, met de stoomboot *Cykloop*, te *Rotterdam* aangekomen, en verder naar de plaats hunner bestemming, op het Buitenhof, te 's *Gravenhage*, vervoerd, om daar op het voetstuk geplaatst en den 23. Maart, 1854, plegtstatisch onthuld en feestlijk ingewijd te worden. In het voetstuk is eene kist gezet, inhoudende verscheiden gedenkstukken, die tot de geschiedenis van 's Konings Regering en dit Monument betrekking hebben, alsmede een Parkement, met het opschrift. „*Dit is het Standbeeld van Z. M. Koning Willem II, geboren te s' Gravenhage, den 6. December, 1792. — Overleden te Tilburg, den 17. Maart, 1849. — Het was de wensch der Natie, den geliefden Vorst een Gedenkteeken als dit te stichten. Daartoe bragt zij vrijwillig hare bijdragen aan. De uitvoering van dit Monument droeg zij op aan eene Commissie, die het Beeld, in November, 1853, plegtig onthullen deed, en bestond nit de Heeren: E. W. van Dam van Isselt, Voorzitter. — Mr. J. op den Hooff, Onder-voorzitter. — H. W. Baron van Aylva van Pallandt. — Jhr. B. A. Klerck. — C. Kruseman. — S. J. van den Bergh. — J. E. J. van den Bergh. — W. C. de Leth. — Mr. H. van Sonsbeeck. — Mr. A. de Pinto. — J. B. Weenink. — Jhr. Mr. J. C. de Jonge. (overleden) — Jhr. Mr. L. de Witte van Citters. — J. M. van Renesse, Penningmeester. — H. Hardenberg, Secretaris. — Het Beeld is vervaardigd door den Heer E. F. GEORGES.*” — Een afdruk daarvan werd aan de genoemde mannen uitgereikt, en door den laatst-gemelde aan mij vereerd. — Ter herinnering dezer plegtigheid, heeft de Heer JOHANNES PHILIPPUS MENDER, Stempelgraveur aan 's Rijks-Munt, eene fraaije *Medalje* van de eerste grootte vervaardigd, waarop het Gedenkteeken-zelf is voorgesteld, met het omschrift: OPTIMUS. PRINCEPS. FORTISSIMUS. BELLIDUX (de beste der Vorsten, de dapperste der helden); en aan de keerzijde het volgende opschrift, in een krans van lauwer- en eikenbladen: *Guilielmo Secundo Neerlandiae. Regi. gratus. populus. hoc. Monumentum. P. I*, dat is: Het dankbaar volk heeft dit Gedenkteeken doen oprigten voor Willem II., Koning der Nederlanden. — Het Fransche *Journal universel*: „*l'Illustration*” van den 21. Januarij, 1854, heeft, voor het buitenland, zoo van het Monument, als van het Hekwerk en van de Medalje, eene naauwkeurige afbeelding geleverd, naar de tekening van den Heer ANTON VAN GROENEVELDT, te *Utrecht*. — Zie verder de *Astrea* van *Dr. Wap*, 1854, bl. 29; *Europa*, 1854, Nr. 4, blz. 70, met afbeelding, en *Konst- en Letterbode*, Nr. 12 en 22, 1854. — Uit de rekning en verantwoording der Hoofd-commissie, in Decemher, 1854, in het openbaar medegedeeld, blijkt, dat aan den vervaardiger van het Monument, het gieten der beelden daaronder begrepen, is

betaald f 32,084,46 $\frac{1}{2}$ en aan den vervaardiger van den stoep rond het Monument f 774,18 $\frac{1}{2}$. Deze som, met andere benoedigde en onvermijdelijke uitgaven, zamen ten bedrage van f 37,166,88, was sluitend met die der algemeene bijdragen, bij inschrijving daartoe geschonken. — Den 3. April, 1854, is hem als een aandenken voor het vervaardigen van het Standbeeld door Hare Majesteit de Koningin-Weduwe van den geliefden Vorst een sierlijke zilveren beker met deksel vereerd, terwijl hij in Mei daaropvolgende door Z. M. Koning Willem III. tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw benoemd werd. — Hij is tevens Lid der *Kon. Academie van Beeldende Kunsten*, te Amsterdam. — Den 2. Mei, 1853, heeft de heer GEORGES tijdelijk Utrecht verlaten, bij de oprigting van het Atelier voor gewijde beeldhouwkunst, in 1852, te Roermond, onder bescherming van zijne doorluchtige Hoogwaardigheid Monsr. Paredis gesticht. — In October, 1854, keerde hij vandaar weder naar zijne vorige woonplaats terug, steeds onvermoeid zijn kunstvak uitoefenende door het vervaardigen van beelden ter versiering van R. K. kerken enz., en heeft hij ook nog een *Sarcophaag met twee beelden* in marmor voor den Heer Coblyn gebeiteld, welk Monument op het graf van diens echtgenoot, op het kerkhof te *Passeroevang*, in *O. Indiën*, geplaatst werd. — Thans is hij in zijne werkplaats bezig aan de herstelling der zoo vreeslijk geschonden vier levensgrooten, Escansijnsche beelden, die, te zamen op één sarcophaag gelegen, ten praalgraf strekten der *Heeren van IJsselstein*, dat door de betimmering niet zichtbaar was, maarnu weldra, voor het algemeen, de kerk van *IJsselstein* op nieuw zal versieren, zijnde: *Gijsbert van Amstel* († 1344) en zijne vrouw, *Bertha van Heukelom*, (dochter van *Otto van Arkel*, Heer van *Heukelom*); en *Arnoud van Amstel* (oudste zoon van genoemden *Gijsbert*) en zijne vrouw, *Maria van Henegouwen*, (basterd dochter van *Guy van Henegouwen*, Bisschop van *Utrecht*.) — De Heer GEORGES is den 9. Februarij, 1843, in den echt getreden met Mejufvrouw *Barbara Elisabeth Reitz*, bij wie hij verwekt heeft zijne, nog in leven zijnde, drie zonen en vier dochters.

GERAARDS of GERAERDS. (ANTONIE) Zijne geboorteplaats en sterftijd zijn niet bekend. — Hij was een leerling van zijn vader, en heeft in diens manier ook versehiden fraaijegezelschapjes geschilderd. — Hij was lid der Confrerie-kamer *Pictura*, te 's Hage, zooals *Pieter Terwesten*, Ms. vermeldt, en waarin zijn bloeitijd op den jare 1686 gesteld wordt.

GERAERS. Zie bij *Immerzeel* en bij mij op ZYLL. (GERAERS PIETERSZ. VAN)

GERARDS. Zie op GEERARTS.

GERBIER, (BALHAZAR) Ridder. Deze fortuinlijke knustenaar is reeds vermeld bij *Immerzeel*, die zijn artikel sluit met: „VAN DYCK heeft zijn portret geteekend.” Ongotwijfeld heeft VAN DYCK veel aan GERBIER, als land- en stadgenoot, te Londen, te danken gehad, en vriendschap met hem gehouden, hetgeen het genoemde portret alleen niet zou kunnen bevestigen, maar wel het volgende, dat mij voorgekomen, en, zoo ik meen, niet algemeen bekend is, namelijk: onder de knustnalaten-schap van *Barehman Wuytiers*, te Utrecht, in 1792, verkocht, vind ik in den Catalogus der Teekeningen, blz. 84: „Een familie-stuk, voorstellende BALTH. GERBIER, met zyne vrouw en negen kinderen, in een prachtig gebouw; allen bevallig van houding, vast en meesterlyk met potlood geteekend; h. 13 $\frac{1}{8}$ br. 19 $\frac{1}{4}$ dm. door DE HEUR, naar de schilderij van A. VAN DYCK.” — Dit veelomvattend stuk, hoe-wel GERBIER toen wel bij kas was, zal echter door den vorstlijken schilder VAN DYCK wel uit genegenheid en verpligting, onmisschien als proef- en toonwerk bij zijne komst te Londen, zijn vervaardigd. Later zag ik, dat dezo teekening, inderdaad, naar de schilderij van VAN DYCK vervaardigd werd, en dat er ook eene gravure

door den Engelschen w. WALKER, bij *John Boydell*, van is verschenen, die in zijn *Catalogue raisonné d'un Recueil d'Estampes etc.*, Londen, 1789, in 4°, blz. 11, aangaande deze schilderij het volgende verhaal uit *Walpole* meêdeelt: „Aan den overleden Prins van *Wallis* werd medegedeeld, dat er, in *Holland*, eene originele familieschilderij was, door A. VAN DYCK vervaardigd, waaraan onderscheiden namen van Engelsche familiën gegeven werden, als die van den Ridder Balthazar of Melchior Arundel, en Balthazar Buckingham of Scheffield; men dacht zeker van den laatste, door de overeenkomst der wapenschilden. De Prins deed de schilderij voor zich aankopen. Men ontwaarde op het eerste gezigt, dat een vermaard stuk, waarvoor de graaf van Burlington, op den inventaris van Milord Radnor, 500 pd. st. geboden, en hetwelk M. Scawen veel duurder betaald had, op weinig na dezelfde schilderij was, maar niet zoo groot, of met zooveel figuren. Men geloofde van het laatste stuk, dat het de maitresse en kinderen van den hertog van Buckingham voorstelde. Maar *Vertue* vond op het eerstgenoemde stuk van den Prins een bijna uitgewischt opschrift, dat van de eigen hand van VAN DYCK was, en waarvan alleen de volgende woorden waren overgebleven: *La famille de Balthazar... Chevalier*. Het wapen op de vazen schijnt hetzelfde te zijn, als dat, aan GERBIER toegekend, en op twee prenten gevonden, en dat op zijn naam zinspeelt: het is, namelijk, een chevron, tusschen drie korenschoven. Op de regterzijde van de schilderij is een groep kinderen, die, in kunstwaarde veel minder zijn, dan het overige van dit stuk en, zeker, niet door VAN DYCK werden geschilderd.” — In 1789 was dit stuk der familie BALTHAZAR GERBIER in het bezit van de Prinses-weduwe van *Wallis*. — *Fiorillo*, die veelal, wat de Engelsche kunstgeschiedenis betreft, *Walpole* heeft gevolgd, noemt hem over deze school sprekende, BALTHAZAR GERBIER D'OUVILLY, waarschijnlijk, naar een heerlijk goed van dien naam; welligt is dit hetzelfde, dat in den volgenden brief, uit het Ms. van Harleian, staat aangehaald, en waaruit men kan afleiden, op welk een grooten voet hij leefde. In dien brief van 1628 komt, namelijk, het volgende voor: „de koning en koningin zijn op een avondmaal (supper) onthaald, op GERBIER's hertoglijk schilderhuis, hetgeen hem, op zijn minst gerekend, duizend pond zal gekost hebben.” — In hetzelfde Ms. komt nog een bewijs voor, dat hij den hertog van *Buckingham*, in ambassade, naar *Spanje*, vergezelde, blijkens een schrijven der hertogin aan haren gemaal: „Ik verzoek u, dat gij er een weinig tijd afneemt, om voor GERBIER te zitten voor uwe schilderij, opdat ik het spoedig bekomme.” — Een zijner schoonste werken wordt bij den hertog van *Northumberland* bewaard, zijnde een groot miniatuur, in ovaal, voorstellende den hertog van *Buckingham* te paard. Het hoofd is fraai geschilderd, het kostuum in scharlaken en goud, en het vorstlijk geheel met groote vlijt en zorg bewerkt. De kop van het paard is vol karakter. Boven het hoofd van den hertog staat zijne spreuk *Fidei cotricula crux*; en op den voorgrond het onderschrift B. GERBIER, 1618. — Bij den val van Karel I., heeft hij *Engeland* verlaten, en vele landen bezocht, gedurende de heerschappij van *Cromwell*, zooals bij *Immerzeel* is vermeld, doch niet dat hij met Karel II. van *Holland* weder naar *Engeland* is overgestoken, bij de herstelling van de kroon der *Stuarts*, hetgeen, naar mijne meening, zeker, heeft plaats gehad, dewijl hij, zoowel als de edelen, aan den ongelukkigen vorst verknocht, wel gezorgd zal hebben, ter plaatse te zijn, om zijne hulde den koninklijken opvolger toe te brengen; want, zegt *Fiorillo*, hij heeft bij de huldiging van dezen vorst, te *Londen*, de triomfpoorten vervaardigd. — Hij is aldaar overleden, in 1667. — In het belang der geschiedenis wil ik hier nog eene latere mededeeling, betrekkelijk dezen merkwaardigen man, laten volgen, alhoewel in de hoofdzaken overeen-

komende met wat door mij reeds hierboven is vermeld, doch zooals men daarvan een kort uittreksel vind medegeedeeld in „*De Eendragt, Veertiendaegsch Tijdschrift voor letteren, kunsten en wetenschappen, te Gend*; 16 Maart, 1856: In de voorlaetste zitting der Academie van *België*, heeft de heer *Petis* eene levensbeschrijving gelezen van BALTHAZAR OERBIER, schilder, bouwmeester, diplomaet, letterkundige, enz. — H. GERBIER werd, in 1592, te *Antwerpen*, (moet zijn *Middelburg*, zie daarover lager) geboren. In 1613 begaf hij zich naar *Engeland*, en trad in dienst van den hertog van *Buckingham*, die hem eerst gebruikte als schilder, en daarna als Agent van zijne kuiperijen. Hij vergezeldeden gunsteling van *Jacob I.* naar *Spanje*. Later trad bij in dienst van *Karel I.* Deze vorst zond hem naar *den Haeg*, om het verdrag te sluiten, 'twelk *Engeland* in uauwere toenadering met *Spanje* moest brengen. Zonderlinge zaak! Het was met RUBENS (?), dat GERBIER ging onderhandelen. Twee Vlaamsche schilders, twee Antwerpenaren, gingen zich ontmoeten, om de grondslagen te leggen van een staatkundige akte, welke den grootsten invloed op de zaken van *Europa* uitoefenen kon. — De samenkomst had plaats te *Delft* (?) en RUBENS, die de doortraptheid op het diplomatisch terrein van OERBIER niet had, werd door dezen uit het veld geslagen (?). In vergelding voor zijnen ijver en beleid, ontving GERBIER, bij zijne wederkomst to *Londen*, brieven van adeldom, en werd hij tot grootmeester der ceremoniën benoemd. — Wij slaan vele bijzonderheden der levensbeschrijving over, om enkel stil te houden bij de voornaamste feiten. — BALTHAZAR GERBIER was in *Engeland* wedergekeerd, na zijne ambassade te *Brussel*. Hier verdwijnt eensklaps de personaadjen: van 1641 tot 1642, hoort men niet meer spreken van GERBIER, wanneer men hem terugvindt te *Parijs*. — Hier moet men de sferen der kunst en staatkunde verlaten; waut wij zien OERBIER aan Lodewijk XIV. de vergunning vragen en ze verkrijgen, om berghuizen in *Frankrijk* op te rigten. Ofschoon deze vergunning bekomen hebbende, gelukte hij er niet in, zijne gestichten te openen. Hij hernam den weg naar *Engeland*. De revolutie was uitgebarsten; maar het nieuwe gouvernement konde zijne talenten niet gebruiken. Daar opende hij eene Academie, waarin hij onderrigt gaf in bijna alle takken der kunst. Do toehoorders ontbraken hem echter. Hij schreef schimpeschriften, maar vertrok eensklaps, op 65-jarigen leeftijd, naar *Holland*, met eene vrouw en acht kinderen, een groot ontwerp van plantatie in het hoofd hebbende. Naauwelijks echter was hij gevestigd te *Suriname*, of het bestuur dier volkplanting deed hem aanhouden door eene gewapende bende, die eene zijner doebteren vond, en hem inscheepte op een vaartuig, 'twelk zeilveerdig lag naar *Amsterdam*. GERBIER beklaagt zich bitter aan de Hollandsehe Staten over de barbaarsehe handeling, waarvan hij het voorwerp was. Op het oogenblik, dat zijne zaken er het wanhopigste uitzagen, ontving hij de tijding, dat *Karel II.* terug op den troon was geroepen. Aau-stonds vertrok hij naar *Engeland*, en kwam juist nog in tijds aan, om de plannen te vervaardigen van de Triomfbogen, welke moesten dienen bij de inhaling des konings. Van dit oogenblik trad hij in de baan der kunsten, om ze niet meer te verlaten. Het was aan de bouwkunde, dat hij zijne laatste jaren wijdde. Hij schreef verscheidene Werkjes over deze kunst en overleed in 1667." — Wrijving geeft de vonk, zoo als mij ook hier later is gebleken, namelijk: do *Konst- en Letterbode*, Nr. 10, 1856, had do hoofdzak van gemeld levensberigt overgenomen, en dadelijk daarop, in Nr. 12, gaf Prof. *Lauts* zijne bedenkingen te kennen over het onjuiste berigt aangaande GERBIER's vertrek naar de kolonie *Suriname*, op een leeftijd van 65 jaren, dus in 1657, en dat hij, bij zijne terugkomst in *Holland*, zich bij d. Staten beklaagd zou hebben over de mishandeling, hem aldaar aangedaan. Hoe

toch kon men destijds de autoriteiten dier kolonie zoo iets ten laste leggen, daar zij, door Abraham Krynsen, eerst in 1667, voor de provincie *Zeeland* veroverd is? vraagt *Lauts*; doch, zegt hij: van elders blijkt, dat GERBIER, denklijk met toestemming van de Westindische Maatschappij, of van de Staten van *Zeeland*, in 1659, misschien reeds in 1658, naar *Amerika* is vertrokken, om op het eiland *Cayenne*, of in de nabijheid, eene volkplanting te stichten, verzeld van een aantal landverhuizers, waaronder een bij hem bekenden Otto Keye, als bevelhebber, onder zich. Dit raakte geheel in de war en liep zoo hoog dat Keye, door eenige anderen geholpen, eene zamenzwering tegen GERBIER smeedde, en hem met zijne dochters trachtte te vermoorden. Op den 7. van Bloeiimaand, 1660, werd die aanslag verijdeld, vermoedelijk door de waakzaamheid van den bevelhebber Jan Klaasz. enz., en dientengevolge liep deze kolonie te niet, en GERBIER kwam met de zijnen naar *Nederland* terug. Slechts van hem en zijne dochters wordt melding gemaakt, wshalve het *Lauts* onwaarschijnlijk voorkomt, dat hij „vrouw en acht kinderen” bij zich had. Denklijk is over die reis meer te vinden in het *Sommier verhael van sekere Amerikaensche voyage, gedaen door BALTHAZAR GERBIER, baron Dowely of Douilly*, mij slechts bij name bekend. — De Heer *Schinkel*, te 's *Gravenhage*, moet in het bezit wezen van den „*Miroir de la vertu et quelques secrets utiles aux princes et aux peuples, par le chevalier BALTHAZAR GERBIER, Baron Douilly; l'An du Seigneur 1654, à Middelbourg en Zélande,*” versierd met keurige potlood-teekeningen.— Wederkort daarop vond ik een authentiek bewijs aangaande zijne ware geboorteplaats, *Middelburg*, en niet *Antwerpen*, in Nr. 42 van den *K. en Letterb.*, mêgedeelde, namelijk, een eigenhandig *Ms.* van GERBIER, hetgeen tot opschrift voert: „*Les dernières admonitions de Messire BALTHAZAR GERBIER, Chevalier, à ses filles Elisabeth, et Susanne, retirées dans un monastère de Religieuses Angloises à Paris.*” Het geheel van dit verhaal heeft veel overeenkomst met de zoo veel gerucht gemaakt hebbende wegvoering van twee dochters van den Engelschman Douglas Loveday, onder de regering van koning Karel X. van *Frankrijk*. — GERBIER zegt dan in zijne Opdragt aan den heer van Lier, heer van *Oosterwijk*, Ambassadeur van den Staat in *Frankrijk*, te *Middelburg*, in *Zeeland*, geboren te zijn, doch die stad reeds met zijn zesde jaar te hebben verlaten, en voegt er bij: „*Les ressentimens deus à la chère patrie n'ont pas esté effacés de mon souvenir, non plus que le nom de mes ajeulx du marbre qui les couvre en l'église française dans la dite ville.*” Aan de waarheid dezer opgave valt dus niet te twijfelen. Het handschrift-zelf berust als nog, zoo men vertrouwt, in de rijke verzameling van den Weleerwaarden heer *Van Voorst*, te *Amsterdam*. — Ten slotte moet ik hier nog bijvoegen, dat ik het jaar 1613, hetgeen voor zijne komst in *Engeland* wordt opgegeven, zeer betwijfel, en dat deze in of na 1615 eerst kan hebben plaats gehad, op grond van het hierna volgend authentiek bewijs, waaruit, mijns inziens, blijkt, dat hij toen hier te lande werkzaam was: „*Is BALTHASAR GERBIER, die met ter pennen syn Excellentie seer pertinentelyck heeft afgetrokken, ende hare Ho. Mo. daarmede vereert, toegeleet, voor een vereeringe, hondert guldens eens. Resolutie der Staten-Generaal, 21 February, 1615, bij Dodt, Archief, VI. deel.* — Zijne afbeelding, door A. VAN DYCK geschilderd, en zeer fraai gegraveerd, komt voor in *De Bie*; daaronder staat: geboren te *Antwerpen*, in 1592.

GERCO (B.) vind ik bij *Bryan*, als een Nederlandsch graveur vermeld, die eenige prenten heeft vervaardigd, in de manier der uitmuntende werken van WATERLOO. *Bryan* zegt, dat de kunstenaar, nadat de platen waren afgeëtst, ze met de drooge naald verder opwerkte, doch daarna niet genoeg van de braam zuiverde, waardoor in de afdrukken een onaangenaam effect ontstaan is.

GERIARD, (HUBERT) een beroemd Nederlandsch beeldhouwer, was, van den jare 1586 tot 1595, in dienst van Hertog Wilhelm V. van *Beijeren*. Hij vormde, met PALLAGE, de kolossale *Groep van Jupiter, Juno en Ganymedes*, die, sedert 1590, het slot van *Kirchheim*, bij *Mindelheim*, versierde, en, in 1585, door den Italiaanschen kunstgieter *Pietro de Neve*, en den vlijtigen Nederlander *Cornel Anton Mann*, in brons gegoten werd. — Dit beeldwerk, dat tot den voortreflijksten kunstarbeid der XVI. eeuw behoort, was in 1823 in hezit van den Vrijheer *Von Schätzler*, te *Augsburg*. — GERIARD vormde ook te *Munchen* het heerlijke *Standbeeld van St. Michiel*, aan de kerk van dien naam, naar de teekening van PETER CANDIDO (DE WITTE, van *Brugge*); en te *Augsburg* zijn de metalen beelden aan de *Augustus-bron*, die keizer Augustus en verscheiden nymphen en kinderen voorstellen, van zijne hand. — Intusschen vervaardigde hij meer andere beeld- en gipswerken. — J. SADELER graveerde naar eene door hem in hout gebeitelde *Pietà* (Maria, met het ligchaam van haren zoon in den schoot). Deze prent heeft dit onderschrift: *Hanc imaginem ser. Bav. statuarius HUBERTUS GERARDUS sculptam etc.* JOAN SADELER *sculp. ex. Monachii*. — De *Aartsengel*, als ook de schoone *Bron*, te *Augsburg*, is, in 1598, door LUCAS KILIAN gegraveerd. — Er is nog eene andere, grootere gravure, met dezelfde beelden, zonder naam van graveur. Zie *Nagler*.

GERICKE (SAMUEL THEODOR) wordt door *Fiorillo* onder de *Duitsche en Nederlandsche kunstenaars* geboekt, te *Rome*, in de school van MARATTI gevormd, en die zich niet alleen als een goed kunstenaar en Directeur der Academie van *Berlijn* heeft doen kennen, maar ook door het in de Hoogduitsche taal overbrengen van het Werk van *Du Fresnoy, de arte grafica*, alsmede van *Gerard de Laresse's* bekend *Schilderboek*. — Het is mij niet duidelijk gebleken, of hij hem stellig voor een Nederlander heeft gehouden.

GERMES (JACQUES DE) vind ik vermeld, in den jare 1405, als beeldhouwer voor de versieringen van het stadhuis te *Brussel*, en die destijds aldaar in de *Rollebeeckstraat* woonde. — Hij had den bijnaam van *De Coperslaeager*. Zie *Le Comte de Laborde, Les Ducs de Bourgogne etc. See. partie. Paris, 1851, in 8°; tom II, Introduction XLIII*.

GERMYN, (SIMON) en niet SIMONS, zoo als *Immerzeel* meldt, en die tevens eene ongeoorloofde fout heeft begaan, door zijn geboortejaar op 1656 te stellen, dewijl *Houbraken* en *Weyerman* bepaald als eene bijzonderheid melden, dat hij op denzelfden dag als Prins Willem III., zijnde de 14. November, 1650, is geboren. — *Nagler* zegt, dat, zoo als *Weyerman* verzekert, hij in 1719, oud 69 jaren, is overleden, en dit jaar heeft *Bryan-Stanley* nageschreven. — Aangezien nu *Weyerman* daar geen woord van rept, en *Houbraken*, bij de uitgave van zijn Werk, 1. druk van 1721, zegt: „Thans heeft hy 't penseel verlaten, en hond zich geheel bij den kunsthandel,” zoo mag ik vragen, hoe men dan aan dat gemelde sterfjaar is gekomen? Ik moet dus aannemen, dat hij in 1721 nog leefde, ten minste tot dat betere bewijzen zullen aantoonen, dat *Houbraken* zich vergist heeft. — In den gemelden druk van zijn Werk staat wel 1656, doch die drukfout is in den 2. uitgave van 1753 hersteld. — Zijn hoofdvlak was Bloem- en Fruitchilderen, stukken die nog gewild zijn; ook heeft hij landschappen vervaardigd.

GERRETZEN (WILLEM) was een bekwaam kunstenaar, te *Hoorn*, in *Noord-holland*, aangezien ik vermeld vind, dat JAN JOSEPHS ZON VAN GOOYEN, bij hem, aldaar, werd besteld, nadat hij reeds vier meesters voor zijne studie gehad had. Zijn bloeitijd ligt alzoo in het begin der XVII. eeuw.

GERREZ. (HENDRIK) Zie bij mij het slot van GERRITZ. (HESSSEL)

GERRITSZ (COENRAET) was een Overrijsselsche glasschilder, die zich, in het begin der XVII. eeuw, in 't Sticht heeft gevestigd, volgens eene aantekening uit de Kameraarsrekening dier stad: 1604—1605. „Nyeborghers te *Utrecht*: COENRAET GERRITSZ van *Deventer*, glasschryver.” *Dotd Archief*, IV. deel.

GERRITSZ (FREDERIK) is mij in de geschiedenis der stad *Hoorn* voorgekomen, als een kunstschilder, die tot den goeoden en aanzienlijken stand aldaar behoorde, en in den jare 1586 als Weertmeester staat geboekt. In 1602, bij het oprigten van de O. I. Compagnie, verkreeg ook *Hoorn* haar aandeel daarin, zoodat uit haar midden zeven bewindbebbbers werden benoemd, waarbij onze FREDERIK GERRITSZ, schilder, de derde persoon is, die op die lijst voorkomt. — Van zijne werken vind ik niets vermeld. — Zie *Kronyk van Hoorn enz., ibid.* 1706, in kl. 8°, bl. 121.

GERRITSZ. (HESSEL) De volgende authentieke stukken maken ons met een kunstenaar bekend, wiens werken zóó nuttig werden geacht, dat de Staten-Generaal die in hunne bescherming hebben genomen. — „Ontfangen ende gelesen eenen brief van het collegie ter admiraliteyt binnen *Amsterdam*, gedateert den 10 deses, daermede sy oversenden de requeste aen haer gepresenteert by HESSEL GERRITSZ, inwonende borger ende Caertmaker tot *Amstelredam*, recommanderende dat hare Ho. Mo. gelieven tselve soo favorabelyck aen te nemen, als d' importantie van sulck nut en industrieux werk, dat hy maeckt, dienende tot illustratie, nut, ende prouffyt van de Seevaert, meriteert, daertoe die Suppl. geen costen en spaert; hierop gedelibereert synde, is verstaen, dat de Suppl. syn begonnen werck sal voortsetten, ende tselve gedaen ende voleyndicht wesende, sullen hare Ho. Mo. denselven daervoor recognosceren, na dat bevonden sal worden tselve te meriteren.” *Resolutie der Staten-Generaal*, 14 Maert, 1615. — „Is HESSEL GERRITSZ, Caertmaker tot *Amstelredam*, geaccordeert een open brief van Octroy, daerby verboden wert des suppliants caerten, beschryvingen van landen, ende modellen van caerten, soo geschreven als gedruet, op eenigerley wyse na te maken, tot copieren ofte devulgeren, by verbeurte van de pene van 300 carolus gulden tot behoef gelyck dat gebruyckelyck is.” *Resolutie 27 Januarj*, 1618, by *Dotd, Archief*, VI. en VII. deel. — Graveerwerken, met de letter H. G., of H. G. fec. et exc. beteekend, zooals de *Vier Jaargetijden*, naar DAVID VINCKEBOONS in 4°. oblong — zijnde bekende kasteelen aan de rivier de Vecht, die bijzonder fraai en in mijn bezit zijn — worden aan hem toegeschreven. — Zie *Nagler*, die tevens aanvoert, dat HENDRIK GERREZ (*Gerritszen*) uit *Oost-Indië*, en een der voornamen leerlingen van C. VAN MANDER, wel de gemelde en zelfde persoon kan zijn. Doch deze laatste meening vervalt, door mijn aangegeven authentiek bewijs, zijnde dit het eerste berigt, dat van onzen HESSEL werd geleverd.

GERRITSZ (REYER) was een bekwaam kunstschilder, geboortig van *Amsterdam*, die, in het midden der XVI. eeuw, te *Leeuwarden*, bloeide, zoo als *Van Mander* ons berigt, dat de bekende HANS DE VRIES, aldaar, bij hem ter kunst werd besteld; en, dewijl hij zegt, dat deze glasschilder dacht te worden, zoo mag ik daaruit afleiden, dat onze GERRITSZ óók dat vak beoefend heeft.

GERRITSZEN (HENDRIK) was een leerling van VAN MANDER, en — zonderling voor dien tijd — uit *Oost-Indiën* afkomstig.

GERRITZ, (GERBIT) een glasschilder, over wien men in de *Tresoriers-Rekeningen der stad Dordrecht* vindt aangeteekend: „Anno 1605, aan OERRIT GERRITZ een glas, beschilderd voor de kerk van *Woudrichem*, 180 pd.”

GEYN. (DE) Zie op GHEYN. (DE)

GEYN (G. D.) wordt door *Bryan* opgevoerd, als een weinig bekend Vlaamsch graveur, die van 1640 tot 1650 bloeide. Hij werkte, zegt deze, hoofd-

zakelijk voor den boekhandel, en zijne graveerwijze is eene bevallige navolging van die van PAUL PONTIUS. — Onder andere prenten, meldt hij verder, hebben wij het portret van *Carolus Aleaspinus*. — Ik geloof, dat Bryan hierin dwaalt, en deze G(UILLAUME) D(E) GEYN, één-en-dezelfde persoon is met WILLEM DE GHEYN, dien hij tevens opvoert, en dat het genoemde portret, waarschijnlijk, dat is van *Carolus Clusius*, den beroemden Botanicus, aan de Academie te Leyden, overleden 1609, door JACOB DE GHEYN gesneden, en welligt door WILLEM nogmaals gekopieërd. Voorts is het duidelijk, dat de naam, op het portret vermeld, aldus moet worden gelezen *Carolus, alias Pineus*, welken bijnaam *Clusius* wel kan hebben gehad.

GHEERYS, (HERMAN) een voornaam bouwmeester der stad Brussel, in 1480, naar wien de noodige nasporingen worden gedaan, om van zijne werken eenige kondschap te verkrijgen. — Zie *Le Conte de Laborde, Les Ducs de Bourgogne, etc. Paris, 1849, in 8°. Introduction, pag. LXXXI.*

GHERINGH (JAN) is met slechts een paar regelen bij Immerzeel vermeld. Mijn hoofddoel is, zooveel mogelijk, de werken der meesters aan te wijzen, die tevens veelal bijdragen voor de kunstgeschiedenis zijn. — Ik wil hier eenige der zijnen vermelden, die, uiterst zeldzaam, slechts in twee mij bekende Galerijen voorkomen, als in die te Weenen, waar ik in den *Catalogus* vermeld vind: *L'intérieur de la belle Eglise des ci-devant Jésuites d'Anvers, ornée de diverses figures*. L'artiste a représenté en petit, sur le Maître-Autel, le fameux tableau de RUBENS (St. Ignace exorcisant) qui decorait alors cette Eglise, et qui se trouve actuellement dans cette Galerie à la salle de RUBENS. h. 3 vt. 6 dm., br. 4 vt. 5 dm. — Voorst in die te Dresden: *Het inwendige van eene kerk*, alwaar men, als hoofdzaak, een orgel en een monument van een bisschop ziet. Ik heb dit stuk aldaar, als in dat kunstvak voortreffelijk, bewonderd.

GHEROFFLE. (ADRIAN) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven de Rijssel worden bewaard, vindt men op den 16. April, 1467, aangeteekend: „A ADRIAN GHEROFFLE, païé pour X jours à XJ S. CX S.” Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder verrigt, voor het groote feest van het Guldenvlies, te Brugge, op DARET. (JACQUES)

GHEYN, (JACOB DE) de Oude, en niet de Jonge. — Zie GHEYN (JACOB JANSZ. DE OF VAN DE) — Vele zaken, betreffende dezen voor zijn tijd merkwaardigen kunstenaar, zijn bij Immerzeel vermeld, die hem echter verkeerdelijk den Jonge noemt. — Ik moet hier nog bijvoegen, dat hij voor de geschiedenis der wetenschappen een Werk vervaardigde, dat eene Europeesche vermaardheid heeft verkregen, daar het de vrucht der krijgskunde van den in dat vak toenmaals op het hoogste standpunt erkenden Prins Maurits van Nassau bevat, namelijk: *Waffenhandlung von den Rören, Musquetten und Spiessen. Bestalt nach der Ordnung des Hochgebornen Fürsten und Herrn, Herrn Moritzen, Prinzen zu Oranien, u. s. w. Figurlichen abgebildet durch JACOB DE GEYN. Mit beygefüigten schriftlichen Unterrichtungen u. s. w. Gedruckt in 's Grauen-hagen in Hollandt, met privileg. der Kay. Mayt. des Könings in Franckreich, und der Ed. M. Herrn Staten general der vereinigten Niederlanden. Amsterdam. Bey Johan Jansson; Anno 1640.* Dit exemplaar is in mijn bezit, en behoort thans tot de zeldzaamheden. — Zie verder over dat Werk eene belangrijke geschiedkundige mededeeling door J. J. Dodt van El., geplaatst in het *Tijdschrift voor Geschiedenis enz. van Utrecht. Ibid. Van der Monde, 1844, blz. 58*, te weten dat hem door de Staten octrooi werd verleend den 29. Mei, 1606, en den 24. December, 1607, „is JACOB DE GHEYN toegelegd, voor dat hy de Heeren Staten gedicteert ende gepresenteert heeft seker boeck, geintituleert

Wapenhandelingen van roers, musketten ende spiesen, achtervolgende van syn Excellentie Maurits, Prince van Orange, enz. figuerlyek bij den voorsz. VAN GHEYN uitgebeelt, de som van 200 gl. enzv." — Zie over een gelijksoortig Werk en belooning op BREEN. (ADAM VAN) — Als men daarbij terugdenkt aan de geldwaarde van dien tijd, zoo behoort deze tot de rijkste belooningen, en wel ter aanmoediging en kweeking van talenten, welke wij reeds vroeger herhaald vinden bij Resolutie van gemelde Generale Staten van 9 Mei, 1603: „is JACQUES VAN GHEYN, de heeren Staten gepresenteert hebbende den *Zeylwagen van Zijn Excellentie*, bij hem gesneden en afgesedt — gekleurd, — geïnventeert wesende by *Sijm. Stevin*, toegeleyt tot eene vereeringe de som van 72 fl." — Zie betrekkelijk een gelijk oetroof over dezelfde voorstelling op SICHEM. (CHRISTOFFEL VAN) — Nog vindt men in gemelde resolutiën aangeteekend op 25. April, 1597: „is JACQUES DE GHEYN toegelegt de somme van 120 gl. voor de dedicatie enz. van den *Slach tot Turnhout* geschiedt, by hem iut eoper gesneden, ende doen drucken enz.", en eene idem bij de Staten van *Holland* genomen, 25 April, 1597: „is geordonneert JACQUES 'T GHEYN de somme van 10 pd. van 40 gr. 't pont, tot een vereeringe van syn arbeit ende kunst in 't snyden van de kaart van de victorie deser landen voor *Turnhout*, den drucker daeraf gepresen." — dus nogmaals beloond voor de goede uitvoering. — In 1593, den 29. Oct. bij Generaliteits-resolutie, „is JACQUES DE GHEYN, gesneden ende gedrukt hebbende de belegeringe der stad *Geertrudenberch*, tot eene vereeringe toegeleyt voor synen arbeyt, ende dat hy syn werk den Heere Staten gedicceert heeft, 120 gl., te betalen by den ontfanger-generael, wt de penninghen van synen ontfanek, daeruyt hy betaelt heeft etc. 80 gl., die de Raet van State den voorsz. DE GHEYN toegehelegt heeft." — Ook heeft hij eenige exemplaren van deze kaart aan de Magistraten van *Utrecht* aangeboden, die hem voor deze oplettendheid 12 pd. toelagden, zoo als zulks in de Kameraars-rekening van dat jaar voorkomt. — Nog bestaat er van hem: *Maniement d'armes, d'arquibuses, mousquets et piques, représenté par figures* de JAC. DE GEYN (in Fransch, Vlaamsch, Engelsch en Duitsch.) *Zutphen, chez André Jansen d'Aelst* (1691), in 4°. Zie *Bibliotheca Hulthemiana*, Nr. 9916. — en JAC. DE GHEYN *Aratea s. signa caelestia, in quibus astronomica speculationes veterum ad archetypa vetustissima Arateorum codicis XLIV aneis formis expresse ob oculos ponuntur*. *Amst.* 1621 f^o. — Ook in het Fransch: *Les Planètes et Figures du Zodiaque, gravés en 44 planches s. l.* 4°., beiden zeer zeldzaam. — Ik bezit van hem eene groote teekening, uitvoerig met rood krijt bewerkt, voorstellende *de Vlucht in Egypte*, alwaar een schaar van Engelen het Halleluja zingt, en eenige, even als St. Joseph, in aanbidding zijn opgetogen. — Het bekende Portret van *Philips van Marnix van St. Aldegonde*, door NOUBRAKEN gegraveerd, voorkomende in *Wagenaar's Nederl. Historie*, is, volgens het onderschrift, door hem geschilderd. — Tot zijne fraaije gravuren behooren veelal de kleine portretjes, zoo als dat van den beroemden mathematicus *Ludolph van Ceulen*, geplaatst voor zijn Werk: *Van den Cirkel* enz., *Delft*, 1596, in f^o., dat met al het sierlijk bijwerk uitmuntend mag worden genoemd. — Ook in *G. Brand, Het Leven van Hugo de Groot* enz. vindt men, op blz. 15, diens jeugdig portret, hoewel opgehelderd, zoo als daar gezegd wordt — dus de plaat opgesneden — en welk portret hetzelfde is, hetwelk *De Groot* heeft doen plaatsen voor zijn Werk: *Martianus Capella*, waar de drukken alzo beter in voorkomen. — Verder meer anderen, als: *Christus met de twaalf Apostelen*, die in rond formaat in 4°. uitgaan, DOOR HEM geteekend, en door ZACHARIAS DOLENDO gegraveerd, doch de gezochte gratie of uitdrukking der figuren, volgens de school van SPRANGER, blijft er te veel in doorstralen, en van dien zelfden aard

zijn mede zijne *Afbeeldingen van Militairen*, op twaalf bladen, door hem bij *Clement de Jonghe* uitgegeven, in 4°. en de al te overdreven hopen, welke de figuren opleveren, zouden een eersten Dandi beschamen: een heerschende type van het overdrijven in die dagen, om het schoone en graelijke te trachten uit te drukken, waarin de smaak destijds veel behagen vond. — Onze DE GHEYN schijnt ook tot de Rederijkerskamer te *Amsterdam* te hebben behoord, immers, ik lees bij *Wagenaar*, over de Rederijkers handelende, het volgende: „In 't jaar 1594 was Prins Maurits, na 't veroveren van *Groningen*, herwaarts gekomen, op een Tooneel, aan de Paardenstal op den Dam, ter plaatse der Beurssteeg, gebouwd, vereerd met eene vertooning van 't verslaan van Goliath, waarby *Frans Volkertszoon Koornhert* (broeder van Dirk), schepen der stad, den persoon van *Saul* en JACOB DE GEIN dien van *David* verbeeldde.” — Zie *Wagenaar*, *Beschr. van Amsterdam enz.* II. dl. blz. 397, in f°. — Dit jaartal en de boven reeds aangevoerde daadzaken, pleiten zonneklaar voor het bewijs, dat onzo DE GHEYN al vroeg in *Holland* gevestigd was, weshalve de gewone berigten, alsof hij meer in *België* heeft gewoond, zoo als bij de vreemde auteurs meestal beweerd wordt, niet wel zijn aan te nemen. Als *Nagler* berigt, dat hij voor de Dominikanen, to *Brugge*, in 1611, de *II. Helena met het kruis* heeft geschilderd, dan is dit, meer dan waarschijnlijk, voor werk van zijnen vader, JACOB JANSZ. DE GHEIN, to houden. — Bij genoemden auteur vindt men zijne bekende graveerwerken vermeld. — Zijn portret is in 4°. in de verzameling van H. HONDIUS en S. FRISIUS gegraveerd.

GHEYN (JACOB DE) is de *Jonge*, die in het slot op het Artikel van dien naam bij *Immerzeel*, verkeerdelijk, als zoon van den *Jonge* wordt vermeld, en waar gelezen moet worden van den *Oude*. — Hij is niet, in 1610, te *Antwerpen*, maar te *Haarlem*, alwaar zijn vader reeds lang gevestigd was, geboren, gelijk *De Jongh* in de 8°.-uitgave van *Van Mander* zegt, — bij wien ook zijn portret voorkomt — en zoo als door *Van Eynden* en *Van der Willigen* wordt verzekerd; ofsehoon dit wel to *Amsterdam*, waar hij medo gewoond heeft, kon geschied zijn, volgens *Huber's Handbuch*, door *Nagler* aangehaald, die tevens eenigo zijner graveerwerken opnoemt, als: de merkwaardige *Daden van Karel V.*, welke hij met C. BOEL, in 8 bladen in gr. f°, zeer fraai heeft gegraveerd — *De zeven Wijzen van Griekenland*, in 8 bladen; op den titel: *Septem Sapientes Graeciae etc.*, 1616. — Dit is of eene drukfout, of werk van zijn vader, want op zesjarigen ouderdom zal men dit toch wel niet aannemen, als door hem vervaardigd to zijn. — *Frans I.* in den slag bij *Paria*, naar A. TEMPESTA, gr. f°. — *Karel V te Paard*, met zijne generaals, na den slag bij *Mühlberg*, naar DEZELFDEX, gr. f°. — *De II. Petrus en Paulus*, de laatste met de bril. — Meestal heeft hij zijn monogram, en soms zijn naam met bijvoeging van *Jun.*, op zijne prenten geteekond. — Nog vind ik van zijn werk 3 bladen, *Masques en Phantastische koppen*, in 8°. zeer geestig gegraveerd.

GHEYN, (JACOB JANSZ. DE OF VAN DE) VAN *Utrecht*, en niet alleen JACOB, zoo als bij *Immerzeel* staat vermeld. — Dus onderscheidt dezo naam zich beter van dien van zijn zoon en kleinzoon, die beiden JACOB heeten, en alzoo bij den naam van den *Oude* en den *Jonge* eerder zijn te kennen, en ook in de kunstwereld alzoo, gewoonlijk, worden aangeduid. — *Van Mander* maakt met ophief gewag van zijne bekwaamheden als kunstenaar, waar hij zegt: „Hij zelfs was een meer dan gemeen kunstig meester in het glasschilderen, gelyk 't heden (1600) nog blykt uit verscheiden schoone glasvensteren, to weten: *Vier groote heerlyke formen op 't koor van de Borgkerk te Antwerpen*, en in die van de *Minderbroeders* in dezelve stad, daar hy voor de Italiaansche natie verscheidene glazen heeft

gemaakt, welke by uitstek wel aan schilders en kunstkenners behagen. My dunkt ook, dat er te *Amsterdam*, in de oude kerk aan de westzyde, een groot schoon glas van hem is met zeer fraaie kleuren; want hy wist de gebakken kleuren zeer behendig te gehruikken, 'tzy bruin of licht, naar dat ze aan 't een of ander einde lichter of bruinder vielen, om zyne dingen te doen verheffen." — Verder: „maar den dood verraste hem byna in 't beste van zyn leven, oud omtrent 50 jaren;” — zoodat deze JACOB JANSZ., die reeds in het begin der XVI. eeuw, namelijk omstreeks 1532, is geboren, waarschijnlijk, of om zijne studie voort te zetten, of om den bloei der kunst, zich te *Antwerpen* heeft gevestigd, en aldaar in 1582 is overleden.

GHEYN. (JOHAN DE) *Nagler* noemt dezen als een glassehilder, te *Antwerpen*, wiens levensbijzonderheden onbekend zijn, en die, in 1582, in den ouderdom van 50 jaren, is overleden; voorts dat hij de vader was van den bij hem volgende JACOB den Oude, en JACOB DE GHEYN, den Jonge. Dit artikel is bij hem eene fout, want het moet geheel doelen op JACOB JANSZ. DE OF VAN DE GHEYN; — Zie bij mij aldaar. — terwijl het mij toeschijnt, dat, daar *Nagler* zijn berigt uit *Papillon* getrokken heeft, het klaarblijkelijk is, dat deze het levensberigt van JACOB DE GHEYN den Oude, bij *Van Mander* beschreven, — waar diens vader JAN wordt genoemd, — uit den druk van 1604, in 4°., heeft overgenomen, zonder te hebben gelet op het *Verbeterblad*, door hem-zelfen nog bij zijn Werk bezorgd, en waarop voorkomt: „bl. 294 a. reg. 8., lees: zyn vader, JACOB VAN DE GHEYN gheheeten,” en hetgeen ook in den druk van 1618 in 4°., op blz. 107, b. verbeterd is. — Dus moet dit artikel, door *Nagler* geleverd, vervallen. Wanneer er bij hem een JAN bekend is, dan kan hij-alleen het zijn, die te *Luyk* omstreeks 1600 nog bloeide, doch enkel als graveur bekend staat, en van wien bij *Florentijn le Comte*, II. dl. blz. 535 het volgende vermeld wordt: „van JAN DE GHEYN, een Luykenaar, een Boek van *Kleedingen, Zeeden en Plegtigheden der volkeren*, door HEMZELFS gesneden en gedrukt te *Luyk*, in het jaar 1601,” en die eerder een broeder, dan de vader van JACOB den Oude kan geweest zijn.

GHEYN of GEYN (STEVEN DE) was een Antwerpenaar en broeder van JACOB DE GHEYN, den Oude, die vermeld staat, de kunst als beroep te hebben uitgeoetend, namelijk het waterverwshilderen. — *Verlichten*. — Dit berigt zijn wij aan de ijverige nasporingen van den heer *Rammelman Elsevier*, Archivaris der stad *Leyden*, verschuldigd, en is ons medegedeeld in een artikel: JACOB A BORCHT OF VAN DER BORCHT, de kunstgraveur, in welke betrekking die stond tot JACOB DE GHEYN den Oude, geplaatst in *De Navorscher*, V. deel, *Amsterdam*, 1855, blz. 129: „Den 23 Maart, 1608, is te *Leyden* het huwelijk aangeteekend van GOVERT THOMASZON BASSON, boekverkooper, en ANNA (VAN) DE GHEYN van *Antwerpen*, wed. van Mr. ADRIAEN VAN DER BORCHT. Volgens een register van 1622, woonde er toen bij GOVERT BASSON en ANNA DE GEYN, nog JACOB en ANNA VAN DER BORCHT, vóórkinderen van gemelde ANNA DE GEYN, alsmede ABRAHAM DE GEYN (zoon van STEVEN DE GEYN), haar broeders zoon. — STEVEN of ETIENNE DE GEYN of GHEYN van *Antwerpen*, kreeg den 5. Mei, 1606, het poortersregt van *Leyden*, en huwde er den 16. Mei, 1603, STEVEN DE GHEYN, Verlichter, jm. — (jongman) — van *Antwerpen*, vergezeld met JACOB DE GHEYN, zijn broeder; met *Grietje Jansd. jd.* (jonge dochter) van *Leyden*, vergezeld met *Lysbeth Cornelisd.*, haar stiefmoeder.” En verder: „uit het Huwelijk van STEVEN of ETIENNE DE GHEYN, is, in 1604, geboren ABRAHAM DE GHEYN, die in Januarij, 1639, te *Amsterdam*, huwde met *Catharina van Vollenhoven* van *Nieuw-Nierop*, oud 22 jaren. Door het huwelijk van ABRAHAM DE GHEYN werd deze een neef van den schilder JAN STEEN, wiens geboorte

niet in 1636, maar zeker in 1626, te *Leyden*, plaats had." Ibid blz. 328 van denzelfden schrijver, die daar nog bovendien eene noot op JAN STEEN bijvoegt: „In de Ms. van *Ryckhuizen*, op de Academische Bibliotheek, te *Leyden*, voorhanden, is eene vrij naauwkeurige genealogie van dien schilder. (Hij was Roomsch)“

GHEYN (WILLEM DE) staat bij *Immerzeel* vermeld. Ik voeg hierbij eenigo van zijne graveerwerken, als: *Het bezoek der H. Maagd* naar GUIDO RENI. — *De Maagd met het kind Jesus*, naar JAC. DE GHEYN. — *Lodewijk XIV*, als prins van 12 jaren, ter jagt rijdende, G. DE GHEYN fecit gr. f^o. — *Hertog Bernhard van Weimar* te paard, GUIL. DE GHEYN fecit gr. f^o. — *De Lente en De Zomer*, door vrouwlijke figuren voorgesteld. — De beide andere Jaargetijden zijn door J. FALCK gegraveerd. — Zie *Nagler* en *Le Blanc*.

GIER (W. DE) was een plaatsnijder, die in het begin dezer eeuw bloeide. Ik heb slechts den titel van een boekwerk gezien: *Tafereelen van de Staatsomwenteling in Frankrijk, 17. deel, te Zaltbommel, bij J. Noman, 1827, in 8°*. beteekend W. DE GIER, iets, dat weinig kunstverdienste heeft, en welligt eene kopij naar R. VINKELES of D. VRYDAG is.

GIESSEN. (G. VAN) Hoeveel bekwame meesters zijn de opmerkzaamheid der kunstauteurs ontsnapt, die, waarlijk, bij zooveel vermelding van mindere verdiensten, regt hebben van in de kunstgeschiedenis vermeld te worden. — Deze is de teekenaar van het bekende *Grafmonument van Assendelft en zijne vrouw Beatrix van Dalen*, in plano gesneden door P. VAN CUYCK. — Dit alles is zoo goed naar den aard geteekend, dat het mij verwondert, geen meerdere kunst van die deugdelijkheid van hem te ontmoeten, en ik geloof, dat de goede gravure daarvan de reden is, dewijl VAN CUYCK hierin al zijne bekwaamheden heeft getoond, welk lot niet aan zijne overige teekeningen is te beurt gevallen, door andere graveurs, zoo als het een en ander ons doet zien in het Werk van *De Riemer, Beschrijving van 's Gravenhage*, waarin die voorkomen. — Bij de gemelde *Graftombe* zijn eenigo figuren geplaatst, waaronder er één is, die haar afteekent, zeker VAN GIESSEN-zelf, waaruit men zou kunnen opmaken, dat hij waardo aan deze door hem geteekende voorstelling gehecht heeft.

GETLEUGEN. (JOSSE) Ik vind dezen naam, als van een kunstschilder, die, op de helft der XVI. eeuw, te *Kortrijk*, bloeide, vermeld in eene Noot, door *Van Hulthem*, op Nr. 30187 van den *Catalogus* zijner Bibliotheek; naar aanleiding van het Werk, op gezegd Nummer voorkomende, en getiteld: *Lebendige Bilder gar nach aller Keysern, von C. J. Cesare, bisz auf Carolum V und Ferdinandum seinem Bruder, ausz den alten Medalien. Anttorff (Antwerpen) für HUBERTUM GHOLTZ, getruckt bei A. Copenium Diesthemiumt; 1557, in f^o*. eerste Duitsehe druk, zeer raar. — De afbeeldingen zijn in eamaïcu, waarvan de onttrekken door H. GOLTZIUS zijn geëst; de gronden daarbij zijn, in houtsnede, door JOSSE GETLEUGEN vervaardigd.

GILLEMANS (JAN PAULO) is reeds bij *Immerzeel*, zonder voornamen, vermeld, als een Vlaamsche Bloem- en Fruitsehilder, die meestal kleino tafereelen vervaardigde. — Ik voeg hierbij de beschrijving van een groot stuk, zoo als die voorkomt in den *Catalogus* van *Pieter Locquet, Amsterdam, 1783, onder Nr. 108*: „In dit stuk ziet men op den voorgrond verscheiden soorten van Aard- en Bloemvruchten, als Aspergies, Sellery-planten, Bloemkool, Aardtisokken en Wortelen, Cantaloupen, Persikken en Appelen, waarnevens een mand met Druiven en andere vruchten, en een mandje met Karssen, waarbij een kopere Weegschaal ter zyde staat, een Vaas gevult met diversch Fruit en een gelado Wynstok; het vershiet is een Tuingszicht. *Alles is natuurlyk en meesterlyk gepenseelt*; h. 59, br. 46 dm.,

f 13—25." — *Bryan-Stanley* noemt hem JAN PETER, in navolging van *Nagler*, die daarbij vermeldt, dat hij zich, in 1713, te *Amsterdam* had gevestigd, en er het ongeluk had, van, bij nacht, in eene gracht te vallen en te verdrinken, oud zijnde 70 jaren. Dit zou alzoo omstreeks 1742 zijn geschied, dewijl zijne geboorte, te *Antwerpen*, in den jare 1672 wordt opgegeven.

GILLES VAN ANTWERPEN. Zie bij *Immerzeel* op COIGNET. (GILLES)

GILLIG of GELLIG (JACOB) staat bij *Immerzeel* vermeld op GELLIG, en ik moet hier doen opmerken, dat hij een kunstenaar is geweest, ééinig in zijne soort van schilderen, die, namelijk, riviervisch, met alle soorten van vischtuig, in bevallige ordonnantiën enz. heeft geleverd, zoo onnavolgbaar schoon en natuurlijk vervaardigd, dat er tot heden in dat vak geen beter bekend is, en zijne goede kunst in de beste verzamelingen wordt bewaard. *Houbraken* heeft dan ook niet vergeten, hem te vermelden, die GELLIG noemt als koddig van aard, en dat hij, in 1672, toen de Franschen in *Utrecht* lagen, zijn werk niet kunnende plaats, het portretschilderen bij de hand nam, doch daar niet in slaagde. — Hij is gehuwd geweest met eene dochter van ADAM WILLARTS, van *Utrecht*, waar hij ook is geboren, volgens *Bryan-Stanley*, in 1636, en overleden 1688. — Ook bij mondelinge overlevering is mij verzekerd, dat hij cipier der gevangenen ten stadhuije te *Utrecht* zou geweest zijn; dus woonde hij naast de vischmarkt, de bron zijner studiën. — Of nu de portretten, welke men zegt, dat door GELLIG zouden geschilderd zijn, wel tot de voortbrengselen van zijn penseel behooren, moet ik alsnog betwijfelen. — Zie daarover op GILLIG. (MICHEL)

GILLIG of GELLIG (MICHEL) is, waarschijnlijk, verwant aan, of wel broeder van JACOB GELLIG, den riviervischschilder en mede een Utrechenaar, want er gaat eene plaat uit van het portret van *Gerardus de Vries, Professor Philosophus Ultrajectinus*. — Buste in ovaal — MICH. GILLIG *pinxit et fecit*, 1685, in f°. zoodat hij èn een portretschilder èn een graveur is geweest, die onvermeld bleef. — Ik heb nog een idem van *Dr. Nicolaus Haring*, die, te *Utrecht* staande, door hem is geschilderd, in 1685, als buste, met de hand op de borst, in een ovaal gevat, door J. GOLE gegraveerd, en bij *J. Specht* in f°. aldaar, in hetzelfde jaar, uitgegeven. — Ook heeft hij beproefd, een portret in mezzo tinto te graveren, waarvan het hoofd vrijwel, doch de handen, kleederen en het bijwerk beneden 't middelmatige moeten worden geacht. Het ovaal, dat hem omvat, is er later in gewerkt, uit eene nis, waar het vroeger zich in vertoonde, doch het onderplint is gebleven, waar de hand met een boek op rust. Deze afbeelding is van *Hermanus Witsius, Doctor en Professor te Utrecht*, 1686. M. GILLIG *pinx. et fecit. Specht exc.* in groot f°. — Uit dit alles is af te leiden, dat mijn vermoeden grond heeft, namelijk, dat, wanneer JACOB GELLIG, zoo als door *Houbraken* is vermeld, uit nood het portretschilderen, waarin hij slecht slaagde, bij zijn riviervischschilderen ter hand nam, dit berigt op onzen MICHEL zal moeten worden toegepast; en bovendien kan JACOB GILLIG, — Zie aldaar. — die cipier van het stadhuis te *Utrecht* was, en dus altijd een zeer goed bestaan had, en welligt zijn kunstvak bloot als bijzaak heeft beoefend, mijns inziens, door gezegde mededeeling niet bedoeld wezen.

GIMNICH, GIMNIG of GIMMIG. *Van Gool* en andere schrijvers halen dezen kunstenaar aan, bij het levensberigt van JOHANNES ANTIQUUS, die zich eenigen tijd bij hem, te *Amsterdam*, in de kunst heeft geoefend, nadat hij bij JAN ABEL WASSENBERG en anderen, enige jaren, dit onderwijs genoten, en reeds *Frankrijk* en *Brabant* te dien einde bezocht had; zoodat hij toch wel eenigen naam in de kunst zal hebben verkregen, anders toch zou dit wel geen plaats gevonden hebben. — Nogtans wordt hij niet afzonderlijk vermeld, zoodat ik hem hier gedenk, te meer daar ik

de beschrijving van een zijner werken heb ontmoet in den *Catalogus van J. van Wessem, Utrecht, 26 Julij, 1786*; eene uitmuntende verzameling van 455 stuks Schilderijen; op bl. 67, Nr. 278, van den Ouden GIMNIG, h. 31 $\frac{1}{4}$ d., br. 24 $\frac{1}{2}$ d. op dock: „*Verbeeldende een Jood, met een purpere muts en bonte rand, zijnde bezig om goud te wegen, zittende aan een tafel, fraai uitgevoerd, met verder bijwerk.*” Of deze nu de vader is van een van dien naam, dien ik hier opvoer, of wel dezelfde persoon, kan ik voor alsnog niet beslissen. Zeker is het, intusschen, dat hij in de geschiedenis der kunst t'huis behoort.

GIPSON (DIRK) was een voornaam beeldhouwer, en een der hoofdmannen van de *Beeldhouwers-Gebroederschap, te 's Gravenhage*, die op het laatst der XVII. eeuw aldaar bloeide. — Zie op DOBBE. (PIETER VAN)

GIRAUD. (A. P.) Hoewel een Franschman van geboorte, was hij echter te *Amsterdam* gevestigd, alwaar hij eenige kunstzaken uitvoerde. — Ik meen hem evenwel te moeten vermelden, daar hij de graveerkunst vrij wèl beoefende, in het bouwkundige vak, zoo als hij, voor de Maatschappij tot bevordering der Bouwkunst, eenige bekroonde stukken in het koper heeft gebragt. — Ook toonde hij zich in de behandeling van topographisch werk zeer bedreven, en heeft dit aan den dag gelegd, bij het ontwerpen en vervaardigen van do grooto teekening tot uitlegging en verfraaijing der stad *Utrecht*, door hem voortrefflijk uitgevoerd en op het stedelijk archief aldaar aanwezig.

GIRST. (S.) In den *Catalogus van C. H. Schultz*, verkoelt te *Amsterdam*, in 1826, wordt, onder Nr. 153, beschreven: „*Een strandgezicht in het graauw, door s. GIRST.*” — Meer is mij van dezen schilder of liefhebber niet voorgekomen.

GISSELAAR, (A. VAN DEN) een kunstenaar, dien ik nergens heb vermeld gevonden, en van wien ik slechts één werk heb aangetroffen, „*verbeeldende een hof-gezicht, daar de koning David op een gaanderij staat, ziende naar het baden van Bathseba, fraai behandeld*; h. 12 $\frac{1}{2}$, br. 20 $\frac{3}{4}$ dm. Rijul.” in den *Catalogus van J. van Wessem, Utrecht, 1786*, bl. 75, Nr. 312.

GLASHORST (C. VAN) heeft, waarschijnlijk, do kunst voor uitspanning beoefend, daar mij slechts een paar stukken zijn voorgekomen in den *Catalogus van Daniël Vrijdag, Amsterdam, 1825*, onder „Nr. 11. — Twee stuks, *Een bloem- en fruitstuk*; meesterlijk behandeld door c. VAN GLASHORST, h. 8 p., br. 6 p. 5 d.”

GLAUBER. (DIANA) Deze schilderes was do zuster der gebroeders JOHANNES en JAN GODLIEB GLAUBER, en werd, in 1650, te *Utrecht* geboren. — Zij heeft de kunst geleerd bij haren oudsten broeder, wien zij op zijne reizen naar *Italië* verzelde, alwaar hij de werken van beroemde meesters kopiëerde. — Haar talent stelde haar in staat, het historïëlo vak en het portretschilderen, te *Hamburg*, uit te oefenen, en heeft daar een gevestigden roem verworven. — Eenigo jaren voor haren dood, had zij het gezicht verloren.

GLAUBER. (JAN GODLIEB) Bij het artikel, door *Immerzeel* gegeven, volgens *Bartsch*, dat er twee geëtste prenten van dezen kunstenaar bestaan, kan ik voegen, dat er nóg eene bekend is, nauwelijc: *Een landschap met overblijfsels van Ruïnes*, waarin men, regts, eene graftombo en daarop eene urn ziet; links, een gevolden boomstam, en twee zittende figuren. In het midden van het verschieft, ontwaart men gebouwen. In de marge beteekend: J. a. a. f. *Romæ*. h. 7 d. 9 str. met do marge, br. 5 d. 8 str. Par. — Zie *Weigel, Suppléments au Peintre-Graveur de A. Bartsch. Tom. I. Leipzig, 1843*. — Hij heeft te *Rome* den bentnaam van *Myrtis* verkregen.

GLAUBER (JOHANNES) is reeds bij *Immerzeel* vermeld, die tevens berigt, dat hij gehuwd is geweest met de zuster van den bouwmeester VENNEKOOI; ik voeg

daarbij, dat hij met deze vrouw in het Proveniers-huis, te *Schoonhoven*, woonde, en in 1726 daar ook wel zal overleden zijn. — Zie *Kok*, *Vaderlandsch Woordenboek*, op GLAUBER. — Hij heeft te *Rome* den bentnaam van *Polydor* verkregen. — De werken van dezen GLAUBER, naar den smaak der kunstliefhebbers van zijn tijd, in den Italiaanschen stijl van GASPAR POUSSIN vervaardigd, hebben daardoor hooge prijzen, zelfs tot f 3000, opgebragt, die voor zijne stukken zijn betaald, doch zich niet staande hielden, en volgens de aantekeningen van *Gault-de Saint-Germain*, ten grieve van ware kenners, tot de prijzen van f 200, f 150, enz. gedaald zijn. — In het Museum, te *Berlijn*, is, onder Nr. 428: „Een landschap met boomen en gebouwen, op den midden grond; in den achtergrond, gebergte met een water; op den voorgrond, bij een gedenkteeken, één manlijke en twee vrouwlijke figuren.” — In het Museum, te *Parijs*, is mede van hem aanwezig, onder Nr. 466: „Een landschap, voorstellende eene bevallige vallei, met rotsen en boomgewassen, afwisselend doorsneden; men ziet in de verte een feest, ter eere van den afgod Pan, en op den voorgrond herders en herderinnen, die hunne kudde bewaken.” — In de Galerij te *Dresden*, onder Nr. 75: „Een boomrijk Landschap; waarin eenige figuren bloemen bij een dragen, om een Florabeeld daarmede te versieren enz. — In die van *Saltzthalen*, waren, in 1767, van hem niet minder dan acht onderscheiden stukken, waarbij er twee aangetroffen werden, gestoffeerd door SIMON VAN DER DOES, hetgeen zelden voorkomt, daar dit meestal door E. DE LAIRESSE geschiedde. — Bij al zijne etswerken, reeds vermeld, moet ik nog voegen, dat hij een aantal kleine prentjes heeft vervaardigd, tot versiering van het Werk: *Sinryke Fabelen verklaart en toegepast tot alderley Zedelessen enz. P. C. P. (Pieter de la Court) Amsterdam, by H. Sweerts, 1685, in 4°.*

GLIMES (P. DE) was een portretschilder, te *Brussel*, die vele voornamen personen heeft afgebeeld, als, onder anderen: *Messire H. C. N. vander Noot, avocat au conseil de Brabant*, gegraveerd door THEODORUS DE ROODE, en te *Delft*, bij *Roelofsward*, den revolutionairen boekdrukker, uitgegeven; zoodat hij in de tweede helft der XVIII. eeuw gebloeid heeft. — Hij vervaardigde ook moderne stukjes, die mij echter nimmer zijn voorgekomen.

GÖBELL (GERRIT HENDERIK) werd, in den jare 1786, te *Raalte*, geboren, en is, in 1833, te *Deventer*, overleden. Zijn vader, die een goed huis- en sieraad-schilder was, onderwees hem in de eerste beginselen der teekenkunst; later genoot hij te *Deventer*, en daarna te *Amsterdam*, het verder onderrigt, waarvan de hoofdzaak was, zich in het rijtuigschilderen voor zijn beroep te bekwalen. IJverige studie, in al zijn tusschentijd, heeft hem op de hoogte gebragt, om zich gunstig in het Landschap te kunnen onderscheiden, waarvan de Tentoonstellingen van 1810 tot 1830 getuigen, op welke laatste, te *Amsterdam* gehouden, niet minder dan elf zijner schilderijen aanwezig waren. — Een zijner stukken is, in 1826, te *Brussel*, bekroond, alsmede een *Zomer- en Wintergezigt*, in 1831 geschilderd, en te *Gent* bekroond, beiden in de kunstverzameling berustende van den *Baron du Tour Van Bellinchave*, te *Leeuwarden*. — In 1827 werd een stuk van hem voor Z. M. Koning Willem II. aangekocht. — Zijne twee laatste en beste stukken, een kapitaal *Drentsch Landschap*, en een *Winter*, bevinden zich, onder meerderen van zijn penseel, bij zijne zuster, Mejufvrouw de *Wcd. Schuiter*, te *Deventer*. — Hij is gehuwd geweest: met Mejufvrouw *Vincent*, waarbij hij twee dochters heeft verwekt: de eene is jong gestorven, terwijl de tweede, sedert den dood van hare ouders, op 26-jarigen leeftijd, bij hare genoemde tante, aan wie ik dit berigt verschuldigd ben, woonachtig is. — In 1828 werd hij tot *Lid der Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten*, te *Amsterdam*, benoemd.

GOBIUS. (HENRIC ANTON FREDERIK AGATHUS) Deze ijverige beoefenaar der kunst werd uit een aanzienlijk geslacht, in den jare 1815, te *IJsselstein*, geboren, en staat reeds bij *Immerzeel* vermeld. — Op de Tentoonstellingen te *Amsterdam*, *Rotterdam*, 's *Hage*, *Utrecht* en *Zwolle*, heeft hij, sedert dien tijd, in verschillende soort voortbrengselen van zijn penseel, en daaronder landschappen met vee, geleverd, die wel zijn geliefdskoosd vak uitmaken, en verdienstelijk geschilderd zijn. Onder anderen vervaardigde hij een gezicht, vanaf den *Soesterberg* genomen, met het Monument van Waterloo in het verschiep, de geliefdskoosde landouw, waar H. M., thans Koningin-weduwo, met H. K. H. Princees Sophie, nu Groothertogin van *Saxen-Weimar-Eisennach*, baren gewonen wandelrid deden. Hij heeft deze schilderij, tot een plaatslijk aandenken, H. M. de Koningin, op den 8. April, 1843, zijnde de verjaardag van gemelde Princees, als een geschenk, aangeboden, waarna de Heer GOBIUS, bij schrijven namens Hare Majesteit van den 11. daaraanvolgende, mogt vernemen, dat Hoogstdezelve zeer getroffen was door dit bewijs van oplettendheid en daarvoor dank betuigde. — Hij is tevens verzamelaar van schilderijen der nieuwe kunstschool, gelijk voorts van Teekeningen, ook van oude Meesters, en Prenten, alsmede van oudheden en verdere kunstvoorwerpen, in het bijzonder van al, wat op de geschiedenis van *Utrecht* betrekking heeft. — Do Heer GOBIUS heeft, voor uitspanning, ook op steen geteekend en geëtst, welke afdrukken verscheiden Botanische en andere Boekwerken — doch niet beteekend — versieren.

GOBLÉ. (STEVEN) Bij het berigt over dezen verdienstelijken landschapschilder, door *Immerzeel*, gegeven, voeg ik nog, dat ik in het bezit ben van zijn in profiel geteekend portret, in 8°.

GOCKINGA, H. Lz. (Jhr. Mr. R.) is als kunstverzamelaar, te *Groningen*, door *Immerzeel* vermeld; doch ik kan hier nog bijvoegen, dat hij, den 17. December, 1848, aldaar, is overleden. Zijne nagelaten kunst is bij de erfgenamen gebleven.

GODART, (J.) een nagenoeg onvermeld landschapschilder, die, waarsehijlijk, op het laatst der XVII. eeuw, in *België*, bloeide. — Hij zou ook de insekten-schilder JOHANNES GOEDAERD kunnen zijn, doch dit mag ik vooreerst niet beslissen. — Onder de kunstnalenenschap van den kanonik van St. Bavo, te *Gend*, *Jacques Clemens*, vind ik het volgende stuk vermeld: „*Un charmant Paysage, où tout est clair et agréable avec une étendue de perspective considérable; très finement touché et dans un ton de couleur charmant; il est orné de quelques figures. Bois. h. 18, l. 25 p.* Zie den *Catalogus* dier verkooping, van den 21. Junij, 1779, Nr. 106. — Nog vind ik vermeld in den *Catalogus* van *D. van Dyl*, *Amsterdam*, 1813, onder Nr. 51: „Dit uitmuntend kabinetstukje stelt voor, in een aangenaam landschap met hoogere en lagere gronden en een waterplas, boerenwoningen en geboomte, benevens een drift beesten, eenige schapen en twee tegen elkander schijnende te spreken mannen, op den voorgrond; aan den grooten weg zit eene rustende vrouw, voortreffelijk, alleruitvoerigst en aangenaam geschilderd. H. 7 $\frac{1}{2}$, br. 10 dm. door J. GODART.” — Deze naamspelling komt die van den gemelden insekten-schilder al meer nabij.

GODÉLE, (JEAN) een Luikenaar, die, omstreeks den jaro 1427, te *Luik* bloeide. Hij was een ervaren kunstrijver in metalen, en, hoewel zijne werken weinig bekend zijn, zoo weet men echter, dat hij, door zijn talent in het genoemde kunstvak, eene groote vermaardheid in zijn vaderland heeft verworven. Zie *le Comte de Beedelidère, Biographie Liégeoise etc.*, op het jaar 1427. — Hij wordt ook bij *Immerzeel* genoemd.

GODEWYK (MARGARITA) is reeds bij *Immerzeel* vermeld, doch ik moet hier

nog bijvoegen, dat zij tot zinspreuk voerde: *Deus mihi vicus. Deus nostrum asylum*, — dat is: *Tot Gode is ons Wyck*, — en dat men hare Latijnsehe verzen kan vinden bij *Bleyswyck, Beschryving van Delft, Ibid. 1667, in 4°.*, blz. 886, ter oere van dien schrijver vervaardigd. — Onder haar fraai portret, door SAMUEL VAN HOOGSTRAETEN geëtst, en dat in de *Beschryving van Dordrecht*, door *M. Balen*, I, 203, voorkomt, door haar-zelve geschilderd, heeft de genoemde HOOGSTRAETEN het volgende vers gemaakt: „Dus maelde MARGARYT haer uiterlyken schyn, — Als stondze voor ons: maer, om haeren Geest in Taelen, — In Konst, in Kennis, en in Godvrugt t' achterhaelen, — Scheen Nestors levens tyd noch wel te kort te zyn.” — Van hare kunstwerken, die zelden voorkomen, waren er echter eenige in de kunstnalateschap van wijlen den Dordtschen raad, *Jan Schouten*, te *Amsterdam*, in November, 1852, hij den boeckhandelaar *Weddepohl*, verkocht, en op hl. 48 van den *Catalogus* vermeld: „Nr. 88. *Gedichten, vervaardigd en geschreven door MARGARETHA GODEWYCK*, met 28 door haar-zelve geteekende zinnebeelden; kwarto, langwerpig formaat; — en Nr. 89. *MARGARETHA GODEWYCK'S Poemata*, mede door haar-zelve geschreven, kwarto langw. formaat.”

GODINAU. (JACOBUS LUDOVICUS) Sedert het sluiten van *Immerzeels Werk*, heeft deze hoogst verdienstlijke kunstenaar, onafgebroken vlijtig, zijne studiën met het beste gevolg voortgezet, en om, tot meerdere verrijking zijner kennis, de klassieke bronnen op haren hodem-zelven, te zien, verliet hij den 2. April, 1850, voor een tijd, zijn atelier, te *Gent*, en reisde naar *Italië*. Hij heeft negen maanden te *Rome* vertoefd, alwaar hij eenige kleine schilderijen van ééne figuur, en eenige studiën naar de natuur heeft vervaardigd, alsmede eene kopij naar de beroemde schilderij *De Fortuin*, van GUIDO RENI; — eene *Lucretia* en *Tarquinius* van GUIDO CAGNACCI; — twee schilderijen, berustende in het *Museum van St. Lucas*, te *Rome*, en eene *Sibylla Persica* van GUERCINO, in het *Museum van het Capitoel*. — Te *Napels* maakte hij eenige teekeningen naar de *Fresco-schilderwerken van Pompeji*; — te *Florence zes teekeningen* naar de *fresco-schilderijen van ANDREA DEL SARTO*; — en te *Venetie*, twee kopijen naar PAUL VERONESE. — Zijne studiën volbragt hebbende, onder het bezoeken der Museën en andere merkwaardigheden, te *Palermo, Bologna, Verona, Perugia* enz., nam hij in de maand October, 1851, den terugtogt naar zijn vaderland weder aan, echter met het voornemen, om eerst nog de zoo beroemde Galerij te *Dresden* te gaan bezoeken. — Het was op deze reis, dat ik met mijn neef, den Architect CHRISTIAAN OSTERMANN, het genoegen had, dien waren, levendigen kunstenaar te ontmoeten, spoedig als kunstthroeder zijne kennis te maken, en gedurende eenigen tijd, dagelijks, het zoo rijke Kunst-Museum enzv., met de hoogste belangstelling, gezamenlijk te beschouwen. Het doel van mijne reis was, ook *Berlijn* te bezoeken, dat echter niet in zijn plan lag: doch het reizen en kunstvoorwerpen zien, was hem zóó aangenaam, dat hij, op mijn aanhouden, er toe hesloot, om, bij de heshouwing der kunstvoortbrengselen van alle tijden en scholen, hier als het ware tot één ligchaam verzameld en nergens in die rangschikking te vinden, ons te vergezellen: wij hebben dus eenige dagen met elkaër die heroemde kunstjuweelen bewonderd. Vervolgens namen wij aan een maaltijd een hartlijk afscheid, en onze kunstvriend ijldte nu naar zijn geliefkoosd *Gent*, waar hij den 7. September met vrcugde werd ontvangen, terwijl wij, alvorens onze reis te vervolgen, nog eenigen tijd te *Berlijn* vertoefden. — Aldus, uit de groote bron der kunst geput en zijne kennis verrijkt hebbende, door de natuur steeds als leidraad te volgen, kon zijn geest zich met meer gemak ontwikkelen, waarin hij met den meesten ijver bleef volharden, en wel dermate, dat zulks de aandacht der hooge Regering niet is ontgaan, zoodat GODINAU, in 1857, tot *Professor* bij

de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten te Gent werd benoemd. — Ten slotte moet ik hier nog eene teregtwijzing op zijn levensberigt, door *Immerzeel* gegeven, bijvoegen, namelijk, dat het niet de schilderij *De Graaf van Winchester aan de voeten van zijn Grootvader* is, die, in 1835, door de Kon. Aademie, te Gent, met den tweeden prijs werd bekroond, maar dat het de schilderij *Eene Waarzegster* was, die deze onderscheiding mogt ontvangen. De schilderij van *Winchester* is een onderwerp, getrokken uit het Werk: *De Watergeuzen* (van Prof. *Moke*), en werd, op de Tentoonstelling, te *Brugge*, in 1839 of 1840, van wege de hooge Regering, loflijk vermeld, en tot aanmoediging met eene toelage van 300 fr. vereerd. — In mijn Kunst-atlas ligt op den naam *GODINAU* eene fraaije schets in olieverf, mij door hem vereerd, voorstellende: *Een Doctor in zijne studeerkamer*, die de urine in eene flesch, welke de moeder, door hare dochter vergezeld, heeft mede gebragt, ter ontdekking der kwaal van het meisje, bekijkt; alles eigenaardig en geestig gestoffeerd.

GODYN (*ABRAHAM*) was een historieschilder, van *Antwerpen*, die zich door zijn talent een niet onbeduidenden naam verwierf. — Hij heeft versehiden tafereelen vervaardigd en goede leerlingen gevormd. — Omstreeks de jaren 1684—1694, hield hij zich te *Praag* op, waar hij in het slot *Troja* schilderde. Dit werk heeft hij met zijnen naam beteekend. — Verdere narigten — zegt *Nagler* — over de „Malereien dieses Schlosses,” zijn te vinden in *Dlabacz, Böhemischen Künstler-Lexicon*.

GOEBEL. (G. II.) Aldus bij *Nagler* verkeerd geboekt. — Zie bij mij op *GÖBELL*. (*GERRIT HENDRIK*)

GOEBOUW (*ANTONIE*) heeft ook portretten geschilderd, waarvan ik er een, als proeve, kan aanwijzen in *De Bic, Gulden Kabinet*, blz. 395, door *RICHARD COLLIN* gegraveerd, 1662, zijnde dat van *GASPAR DE WITTE*, den bekenden Vlaamschen landschapschilder, en hetgeen fraai te noemen is. — Zijne werken komen weinig voor, daarom voeg ik hierbij de beschrijving van twee schilderijen, die op eene kunstverkoop, te 's *Hage*, in 1751, gehouden, onder Nr. 19 en 20 van den *Catalogus* dus zijn aangeduid: „*Een Italiaansch Corps de Garde*, daar de soldaten zitten te spelen, door *A. GOUBOUW*. — *Een dito* door *DENZELVEN*, zynde een *landschap*; met een speelman en een jongen, die zingt, by eene tafel, daar ze aan eten; — tot een weërگا,” die het jaarmerk 1655 voeren. — *Bryan-Stanley* meldt ook, dat vermoed wordt, dat do in de schilderijen van *KAREL DU JARDIN* voorkomende naakte figuren door hem zouden geschilderd zijn. — *Nagler* voegt er nog bij, dat men op *Landschappen* met figuren, in den smaak van *K. DU JARDIN*, de initialen *A. G. F.* vindt, die aan hem worden toegekend, en dat er gelijke letters op eene, in den stijl van *JAN BOTH* geëtste prent staan. — Laatstgenoemde schrijver heeft hem bij vergissing nog eens in zijn Werk op *ANTON GOEBOUW* vermeld.

GOEDAARD (*JOHANNES*) is naar waarde bij *Immerzeel* vermeld, die den lezer verder verwijst naar *Pieter de la Rue, Geletterd Zeeland*, blz. 61, of 33 van den druk van 1734. — Ik voeg hierbij, dat van zijn bekend Werk: *Over de Veranderingen der rupsen en wormen enz.* twee uitgaven in het Latijn zijn versehene, als: eene to *Middelburg*, 1668, en te *Londen*, 1685; en eene idem in het Fransch, bij *Mortier*, te *Amsterdam*, 1700. — Of hij ook landschappen heeft geschilderd, schijnt niet zeker bekend te zijn; echter vermoed ik dit. Zie daarover bij mij op *GODART*. (*J. VAN*) *Zie ook. Kunst-Lexicon 1881 page 61.*

GOEIMARE (*JAN*) wordt bij *Immerzeel* alleen als een Vlaamsch landschap-schilder vermeld, die in het begin der XVII. eeuw bloeide. — Hij is echter meer als historieschilder bekend, en heeft zijne schilderijen met groote zorg vervaar-

digd. — s. FRISIUS EN B. BOLSWERT hebben er eenigen in prent gebragt. Door den laatste is de zondcrlinge schilderij gegraveerd, *de Heiland in eene zaal van Martha en Maria*, waarop ook eene keuken en eetkamer, met allen mogelijken voorraad, geopend staat. — FRISIUS heeft naar hem *Orpheus* in een rijk landschap gegraveerd. — Zie *Nagler*.

GOEKINDT, (PIETER) een Antwerpenaar, die in de tweede helft der XVI. eeuw blocide, en, als liefhebber, het landschap beoefende; hij was de eerste leermeester in het schilderen met olieverf van JAN BRUGEL, den *Fluweele* genaamd, die tevens door de verzameling fraaije schilderijen, ten huize van zijn meester aanwezig, goede gelegenheid vond, om zich verder te kunnen oefenen. — Zie *Van Mander*. — GOEKINDT begaf zich ook in den kunsthandel, zegt *Nagler*, en werd daardoor een ware geessel voor de jonge kunstenaars, wien hij voor luttel geld hunne schilderijen afhandig maakte. — Deze vrek, die in 1581 stierf, liet een zoon na van gelijken naam, die, van zijn vader en grootvader van moeders zijde, den beruchten *Anton van Palermo*, afstammende, de „loflijke” wijze leerde, om zijn geluk op het ongeluk der jeugdige kunstenaars, en op den ondergang der kunst in *Antwerpen*, te bouwen. — Hij overleed in 1625, nalatende een zoon, *Anton Goekindt*. Deze zette zich te *Parijs* neder, handeldrijvende in schilderijen en prenten, waar hij *Antoine Bon-Enfant* werd genoemd. — In 1634 is PETER DE JODE voor een korten tijd bij hem werkzaam geweest, en heeft voor zijn winkel de plaat gesneden: *Augustinus in verzoeking*, welke hij aan VAN DYCK's vrome zuster opdroeg. Na *Anton's* dood heeft *Mariette* deze plaat met meer anderen uit zijne nalatenschap aangekocht.

GOELEN, (ALEXANDER VAN) werd, in 1670, te *Amsterdam*, geboren, en was een leerling van JOHAN VAN HUGTENBURCH, die zijne manier van schilderen in eene andere soort van tafereelen verder uitbreidde. — Hij vertrok naar *Engeland*, onder de regering van koningin *Anna*, voor wie hij veel gearbeid en verscheiden veldslagen en jagtstukken vervaardigd heeft.

GOEN (...) is een stempelsnijder gewecst, die fraaije werken vervaardigde; onder anderen, heeft hij op nieuw een stempel gesneden, naar dien van MARTINUS HOLZHEY, voor de *Maatschappij tot Redding van Drenkelingen*. — Hij was te *Amsterdam* woonachtig.

GOERÉE, (JAN) Zoon van WILLEM GOERÉE — Zie aldaar. — wordt zeer kort en niet zeer gunstig door *Immerzeel* beschreven, bepaaldelijk wat de uitvoering zijner werken betreft; doch ik heb er vele gezien, die zeer goed zijn, en niet voor boekwerken bestemd waren, zoo als anders meestal het geval was; alsmede teekeningen, die in den volsten zin fraai te noemen zijn. — Als kunstenaar stond hij hoog aangeteekend bij de regering van *Amsterdam*, die hem in den jare 1715 het vervaardigen van ordonnantiën en teekeningen voor een *Plafond of Gewelf in de groote Burgerzaal op het Stadhuis aldaar* heeft opgedragen, en om daarover het opzigt, bij de uitvoering door JAN HOOGZAAT EN GERARD RADEMAKER, te houden; voorstellende: *Zinnebeelden op Amsterdam, deszelfs Regering, Koophandel enz.* — Zie *Jan van Dyk, Beschrijving van het Stadhuis te Amsterdam, Ibid.* 1790, in 8°, blz. 81. — Het schijnt, dat hij ook heeft geschilderd, want ik zag op eene titelplaat, behoorende voor eene uitgave der Werken van *Ovidius*, JAN GOEREE *pinx.* JAN VAN VIANEN *sculp.* — Het reeds bij *Immerzeel* vermelde portret is door DIRK VALKENBURG geschilderd, waarvan de originele schetsteekening, bij den schoonen afdruk van HOUBRAKEN's gravure, in mijne verzameling berust. — Zijne zinspreuk was: *Rust ik, zoo Roest ik.* — Onder de boekwerken, welke hij-zelf in het licht heeft gegeven, behoort: *Godvruchtige Almanak, of Lofgedachtenis der*

Heiligen op yder dag van 't jaar, gevolgt na den beruchten Sebastian le Clerck, welstandig verschikt en vertee kent, en in 't licht gegeven door JAN GOEREE, t' Amsterdam, 1730, in 4°., bevattende 365 in cirkels besloten afbeeldingen van historische feiten, betrekkelijk de daarop voorkomende Calender-Heiligen. — Dezelfde prentjes zijn later gevoegd in het Werk: *Dagboek der Roomsche Heiligen, te Amsterdam, by H. de Wit, in Hugo Grotius*; en dit weder met nog een titel bij *F. J. Tetrode*, waarvan het jaartal is uitgekraab, in 2 deelen in 8°, allen in mijn bezit. — Voorts *Historische Gedenkpenningen van Lodewijk XIV. sedert zijne geboorte tot nu toe, na de oorspronkelyke Medailles overgebragt. Amsterdam, 1711, in 8°.*; — zijne *Mengelpoëzy* schijnt eerst na zijnen dood, in 1734, in 8°. mede aldaar, bij *Waasberge*, to zijn uitgegeven. — In den *Wegwijzer door Amsterdam*, is de beschrijving van de schilderijen op het Stadhuis, naar de zijne overgenomen.

GOERÉE. (WILLEM) Hoewel het niet bekend is, of hij de kunst praktisch beoefend heeft, zoo is het echter zeker, dat hij in zijn tijd theoretisch veel heeft bijgedragen tot bevordering der beeldende kunst. — Hij was de zoon van *Hugo Wilhelm Goeree*, docteur in de Godgeleerdheid en beroemd geneesheer te *Middelburg*, aldaar geboren, in 1635. — Het is bekend, dat hij, in zijne jeugd, groote genegenheid had voor allo kunsten en wetenschappen; doch het vroegtijdig verlies van zijn vader bragt hem onder een stiefvaderlijk beheer, dat van dit alles niets wilde weten, en hem eene andero bestemming ter keuzo liet, waardoor hij die van boekhandelaar verkoos, en zodoende in het genot der letteren kon blijven. — Zijne *Joodsche Oudheden, — Mosaische Historiën der Hebreewsche Kerk — Kerkelyke en wereldsche Historiën* enz. zijn hiervan de blijken; doch, waar het hier ter plaatse voornamelijk op aankomt, is *d'Algemeene Bouwkunde, volgens d'Antyke en hedendaagsche manier* enz. t' *Amsterdam, by A. Dame, 1705, in 8°.* — *Inleiding tot de algemeene Teykenkunst, enz. Ibid. 1705.* Vierde druk. In 1678 was er reeds eene Hoogduitscho vertaling van in het licht, door *Johann Langen*, to *Hamburg*, bij *Johann Naumanns*, in 12°. — *Verlichterie Kunde, of regt gebruik der Waterverven, enz. Amst., 1670.* Hiervan is mede eene Hoogd. vertaling, in alles als boven gemeld, in 1677, verschenen. — De *Praetyck der Algemeene Schilderkunst* enz. komt ook vertaald, in alles als boven vermeld, voor, 1678. — *Natuur en schilderkunstig ontwerp der Mensch-kunde, Amsterdam, 1753; derde druk, in 8°.* — Hij is to *Amsterdam*, waar hij zich, wegens zijn uitgebreiden handel, had gevestigd, in het jaar 1711, overleden. — Hij heeft een zoon *JAN* nagelaten, die zijne neiging tot de kunst bij zijn kunstminnenden vader wel mogt opvolgen. — Zie aldaar.

GOERES, J. P. (C.) Een gezelschapschilder, wiens werken weinig bekend zijn; doch ik vond, dat op eene verkooping te *Hoorn*, in 1715, gehouden, onder Nr. 89, 90 en 91 van den *Catalogus* zijn voorgekomen: „*Een geselschap van verscheyde boeren. — Een dito met Taback-drinkend juffertje. — Een mannebeeldje,*” allen door hem geschilderd. De prijzen staan aldaar gelijk met die van *J. MOLENAAR* en anderen van dien stempel, zoodat zijne kunst, welke ik echter niet ken, van eene goede soort moet geweest zijn.

GOES. (HUGO VAN DER) Zie bij mij en bij *Immerzeel* op *HUGO VAN DER GOES*.

GOES (J. A. VAN DER) vind ik als teekenaar vermeld in den *Catalogus* van *Jacob de Vos, Amsterdam, 1833, bl. 83: „Twee stuks teekeningen met Torren, in kleuren, door J. A. VAN DER GOES.”* Dit werk werd zeker om de goede kunst bewaard, en ik vermeld het hier zonder meer van den persoon of zijne werken te weten. — Later zio ik in den *Catalogus* van *Ploos van Amstel, Amsterdam, 1800, dat op bl. 310 voorkomt: „Nr. 49. Zeven stuks keurige Teekeningen op pargament, voorstellende diverse Insecten met couleuren, door J. A. VAN DER GOES.”*

GOES. (MATTHIAS VAN DER) Volgens een kort berigt in het Register op het Werk van *Le Comte de Laborde*, was hij een kunstschilder, in den jare 1472, te *Antwerpen*, werkzaam, en hij voegt er bij, welligt een broeder van HUGO VAN DER GOES. — In bedoeld Register komt tevens voor den bekenden drukker van dienzelfden naam, die, in 1482, te *Antwerpen* woonachtig was. — Zie bedoeld Werk: *Les Ducs de Bourgogne etc.*, 2. Partie. Paris, 1849, in 8°. Tom I.

GOETHALS, (JOHANNES) beeldhouwer en metaalgieter, te *Mechelen*, heeft, in den jare 1638, een schoon *Crucifix* van verguld metaal, 33 voeten hoog, vervaardigd, dat op de *Place de Meire*, te *Antwerpen*, opgericht werd. — Zie *Nagler*.

GOFRÉ. (JOHANNES) *Nagler* noemt hem een schilder van *Luik*, die, in jeugdigen leeftijd, naar *Italië* trok, en voornamelijk te *Bassano* de werken van *BASSANO* bestudeerde. — Hij vestigde zich voor goed in die stad, en huwde aldaar met de dochter van *M. D. Dordi*. — Men vindt altaar- en kabinetstukken van zijne hand.

GOLE, (JAN of wel JACOBUS) want ik vind den naam van JACOBUS GOLE fecit op eene zeer groote prent in zwarte kunst bewerkt, voorstellende het *Portret van Maria*, gemalin van Willem III, Koning van *Engeland*, kniestuk met scepter en rijksappel in de handen, en waarop immers onder zijn oog de bedoelde letters gesneden zijn. — Bovendien *Nagler* en *Le Blanc*, die 458 stuks van zijne werken beschrijven, kennen geen JAN GOLE, en blijkbaar hebben *Brulliot* en *Heller (L.)*, die denzelfden persoon bedoelen, nimmer den naam van JACOB, doch alleen het monogram J. G., op zijne werken aangetroffen. *Immerzeel* zal den laatsten hebben gevolgd, die hem JAN heeft genoemd. — Onze GOLE heeft ook geordonnanceerd en geteekend, blijkens honderd prentjes, door HEM geestig geëst en gegraveerd, voorkomende in het Werk: *Sinryke Fabulen enz.* (door *De la Court*) dienstig om waargenomen te werden in het menschelyk leven. t' *Amsterdam*, 1685, in 4°, waarvan vele beteekend zijn J. G. f., en plaat 72 en 77 J. GOLE f. Deze fraaije prentjes heeft hij op zijn vijf en twintigste jaar vervaardigd, en zijn later weder gebruikt in het Werk: *Staat- en Zedekundige Zinneprenten, of leerzame Fabelen, die van den Heer De la Court speelswijze gevolgd, door J. van Hoogstraten. Rotterdam*, 1731, in 4°. — Tot bevestiging van het bovenstaande heeft men het fraaije *Portret*, dat van hem uitgaat in mezzo-tinte, ovaal in groot folio, door D. V. D. PLAES geschilderd, en door HEM gegraveerd, waaronder met groote letters: JACOBUS GOLE. — dus vervalt de naam van JAN. — Zeer fraai is het *Portret van Ds. Adrianus Wesel*, leeraar, te *Amsterdam*, in gr. f°. ten halven lijve, voor eene tafel, met een opengeslagen Bijbel, waarvoor hij staat te spreken. Deze prent, welke men fraai mag noemen, is alleen beteekend met J. GOLE fe. zoodat hij dit portret dan ook wel kan geteekend hebben. — Nog moet ik hier bijvoegen, dat hij veel met de burin heeft gegraveerd, hetgeen bij *Immerzeel* niet is vermeld, en wel, onder anderen, het portret van den ongelukkigen Grootvisier *Kara-Mustapha* in f°. — *Louise de la Miséricorde, cydevant Duchesse de la Vallière* etc., in plano-formaat, dat zeer goed is gesneden; — als ook *Dr. Nicolaus Haring, Ultrajectinæ Eccles. Pastor*. Aetatis L. A°. MDCLXXXV. naar M. GILLIG pinxit. — Ook *Le Blanc* noemt vijf kapitale prenten, door hem gegraveerd, die in het Werk: *Académie de l'Espéc de Gérard Thibault d'Anvers*, 1628, in gr. f°. voorkomen; doch die zijn van JOANNES GELLE. — Zie bij mij aldaar. — Hoe kan men den naam, die, met groote, sierlijke letters, op alle prenten van dezen meester staat, voor dien van GOLE lezen, zonder ook nog in aanmerking te nemen het anachronisme, hetwelk *Le Blanc* daardoor in zijn Werk heeft begaan? — Onder de prenten in zwarte kunst, door hem vervaardigd, is er ééne uiterst zeldzaam,

en waarvan ik, om het kunst- en historisch belang, de beschrijving, zoo als die in den *Catalogue etc. de H. Detmold*, op blz. 41, voorkomt, hier laat volgen: „*Satire sur le Duc d'Albe. Une cuisinière Hollandaise placée, derrière une forte planche de bois, retient tranquillement un poisson, dont un guerrier Espagnol tâche, à toutes forces, mais en vain, de tirer la tête à travers une fente, qui se trouve dans la planche. En haut, on voit, à une fenêtre ouverte, le Duc d'Albe, qui regarde cette scène avec étonnement. En bas de la pièce on lit: Eens loegh duc D'alf, in Nederlant — omt' geestigh voorval van dees kiant.*” h. 8 p.6 str., br 6 p.10 str. Nederl. — Zie over dien *Catalogus* op CORNELIS THEUNISZON. — Het is meer dan waarschijnlijk, dat GOLF deze prent naar eene oude afbeelding heeft gevolgd, en zij niet door hem of zijne tijdgenooten is ontworpen: het versje duidt òit genoegzaam aan. — Ik ken meer dergelijke geschilderde afbeeldingen van Alva's tijd, zoo als een zeer curieus stuk op het Stads-museum, te *Utrecht*, voorhanden, waarop het *Status quo* van zijn verblijf in de *Nederlanden*, geestig en kernachtig, is afgebeeld. — Wegens 't geschiedkundig belang, meld ik nog het volgende over zijn Werk: „*Les Héros de la Ligue, ou la Procession monacale, conduite par Louis XIV. pour la conversion des Protestants de son royaume. Paris, chez le P. Peters, à l'enseigne de Louis le Grand, 1691.*” zijnde negentien kleine prenten in de hoogte, met den titel, en onder elk vier Fransche verzen. Het zijn kleine busten in ronden vorm, met de volgende namen: *Le Roi. — Madame de Maintenon. — Le Roi Jacques. — l'Archevêque de Paris. — Le Père de la Chaise. — l'Archevêque de Saintes. — Le Père Le Tellier. — Le Père Peters, Capucin. — La Rapine. — Duviger. — Le Camus, Lieutenant civil. — Baville, fils du premier Président. — Beaumier, avocat du Roi à La Rochelle. — Pelisson. — Marillac, intendant du Poitou et de la Reine. — Zijn portret, waarvan reeds vroeger gesproken werd, is in mijn bezit.*

GOLIAT. (CORNELIS) In het Werk: *Oudheden van Zeeland, door Van Heussen en Van Ryn, Leyden, 1726*, in f°, vind ik eene zeer groote topographische afbeelding der stad *Middelburg*, door hem geteekend, doch niet dat hij die gesneden heeft. Het adres van den uitgever werd er later op gezet, want deze kaart is van hooger ouderdom, dan de uitgave van het genoemde Werk, en blijkbaar nít de gravure, welke ik aan den graveur PIETER BAST zou kunnen toekennen, die door mij voor een Zeeuw gehouden wordt. — Zie aldaar. — Welligt is zijn naam er afgedaan, om de plaats in het bedoelde Werk als nieuw te doen voorkomen. — Deze grondkaart heeft in alles de voorstellingen, even als op die van *Utrecht* en *Alkmaar*, door A. VAN VIANEN en CORNELIS DREBBEL vervaardigd.

GOLL. (J.) Van dezen teekenaar zijn eenigo werken beschreven in den *Catalogus van Joannes de Bosch, Amsterdam, 1785*. „Nr. 10: *Een gezigt aan den Donau by Weenen*. Fraai gestoffeerd en uitvoerig geteekend door J. GOLL.” — „Nr. 23. *Twee stuks, zynde stille waterjes met zeilende schepen*, fraai en dunnetjes met kleuren geteekend, door DENZELFDEN.” — In dien der Verkooping van *De Neufville Brants*, was, onder Nr. 53, in kunstboek B.: „*Een gezigt te Klarenbeek*, door HEM geteekend; en Nr. 69. *De Haarlemmerpoort en een gedeelte der stad Amsterdam* van de buitenzijde te zien, rijk gestoffeerd en gewasschen door DENZELFDEN. — Nog op eene idem van *Ploos van Amstel, Amsterdam, 1800*, bl. 58 van den *Catalogus*: „*Een Boschgezigt by Clarenbeek, buiten Arnhem*, gestoffeerd met rijtuigen en wandelaars; en een idem *Gezigt by Roosendaal*, met dito gestoffeerd, siks met O. I. inkt geteekend.” Zij werden met f 39,75 betaald.

GOLTZIUS. (COENRAAD) *Inmerzeel* berigt, dat er van dezen graveur in het geheel geene bijzonderheden bekend zijn. — Hij schreef zich ook oots, en men

weet, dat hij, op het einde der XVI. eeuw, eenige graveerwerken heeft vervaardigd voor de kunsthandelaars *Johan Bussemacher* en *Peter Overadt*, te *Keulen*, als: *De H. Bernardus met de lijdensteekenen van den Verlosser*, waaronder staat: *Fasciculus* enz. con. GOLS fe. *Jan Bus. exc.* in klein 4°. — *De geschiedenis van Susanna*, eene reeks van zeven genummerde bladen, elk met tweeregelig Latijnsch onderschrift. Nr. 1. is van onder links beteekend: *CONRADUS GOLTZIUS fessit, Jan Bussm. exc.* Nr. 4 en 5, voeren zijn monogram c. g. door elkander. Nr. 6 heeft van onder links, 1597. c. g., Nr. 3 is zonder teeken, en Nr. 2 en 7 ontbreken den beschrijver. — Twee bladen, *Maria en de Boodschap van den Engel*, borstbeelden in achtkanten; *JOANNES STRADANUS inventor. CONRADUS GOLTZIUS sculpsit, in 4°.* — *De zeven Sacramenten*. Als hoofdvoorstelling wordt in het midden door twee Engelen een Monstrans gehouden, met dit opschrift: *S. EUCHARISTIAE*. Op de zijden zijn kleine rondjes, die de zes overige Sacramenten zinnebeeldig voorstellen. *Peter Ouerradt ex. con. GOLS fe. in f^o.* Zie *Merlo, Kunst und Künstler in Köln*. *Ibid.* 1850, in 8°. — Deze COENRAAD is evenmin een zoon van HENDRIK geweest als JULIUS GOLTZIUS, — Zie aldaar. — doch zeker van hetzelfde geslacht, dat vele takken had. — Zie *Van Mander*, uitgave van *De Jongh*, op GOLTZIUS. (HENDRIK) — Ik heb een prentje in 8°. gezien, zijnde eene voorstelling van het *Leven en de Dood*. Een jongeling heeft eene bloeiende roos in de hand, en staat bij een sarcophaag, waarop te lezen is: *Quod es Fui Quod sum Eris*, en waarop de Dood, als het ware, in onderhoud met hem nederzit. Beteekend *CONRADT GOLTZ fecit et excudit*. Alles van middelmatige verdienste. Dit prentje is als titelblad gevoegd voor een zeer oud *Album van Everardus Booth*, en berust in de belangrijke verzameling van Autographen enz. van den heer *Diederichs*, te *Amsterdam*.

GOLTZIUS. (HENDRIK) *Fiorillo* berigt ons, dat HUBERT GOLTZIUS niet afstamt van het geslacht van HENDRIK GOLTZIUS. Zonder eenige afdoende bewijzen heb ik dit ook bij anderen gevonden, die hem eenvoudig hebben nageschreven. Zelfs *Immerzeel* bewaart op beider levensberigt dienaangaande geheel het stilzwijgen. — Ik moet hier op vroegere berigten terugkomen, namelijk, op die van *Van Mander*, die ook te *Haarlem* heeft gewoond, en met HENDRIK heeft op- en neêrgegaan, zoodat hij de geslachtsverhouding van dezen wel van nabij zal hebben vernomen, toen hij, in 1604, zijn Werk te *Haarlem* uitgaf, en in het Bijvoegsel geene verbetering op zijn levensberigt heeft aangegeven, zoodat zijne mededeeling door hem, en ook zeker door GOLTZIUS is goedgekeurd. Hij meldt daar duidelijk: „de Grootvader van HENDRIK GOLTZIUS woonde te *Venlo*, en was een kunstig sebilder, HUBRECHT GOLTZ geheeten, hebbende ook een broeder SIBRECHT GOLTZ, een fraai beeldsnyder. HUBRECHT nu had één zoon en twee dochters, beiden aan schilders gehuwd; eene van dezen was moeder van eenen, ook *Hubrecht Goltz* genaamd, een uitmuntend geleerd Historieschryver, hebbende den naam van *Goltz* van zyner moeders zyde aangenomen, daar hy anders van *Meertsburg* geheeten was; hy onthiel zich veel te *Brugge* in *Vlaanderen*, gelyk boven in zyn leven verhaald is.” Nu, in dat levensberigt is deze de gemelde HUBERT, en verder bewijs zal er niet noodig zijn, dat zij elkander wel in den bloede bestaan hebben. — Ook berigt *Immerzeel*, dat hij „zich, van kindsbeen af, oefende, zonder iemands hulp of teregtwijzing”; doch dit weêrspreekt de geschiedenis, die immers meldt, dat zijn vader, JAN GOLTZIUS, een voortrefflijk glaszchilder was. — Zijne werken zijn voor het grootste gedeelte beschreven, en men vindt opgegeven, dat het aantal zijner gravuren tot 330 gebragt is, waaronder de zes volgende voor *Chefs-d'oeuvre* worden gehouden, en welke ook *Immerzeel*

vermeldt, als: *De Boodschap des Engels*, in den smaak van RAPHAËL. — *Het Bezoek bij Elisabeth*, in den stijl van PARMESANO. — *De Aanbidding der Herders*, in dien van BASSANO. Hiervan bezit ik een halfafgewerkten proefdruk, die uitmuntend mag worden genoemd. — *De Besnijdenis*, in den stijl van LUCAS VAN LEYDEN. — *Eene II. Familie*, in dien van BARROCHE, die allen door hem zijn opgedragen aan *Guillaume V., duc de Barvière*, 1593 en 1594. — Lang heeft men voordeel genoten door zijne platen, hoewel veel afgedrukt, op nieuw uit te geven. Zoo vind ik dat de *Herschepingen van Ovidius*, door GOLTZIUS, in 52 kunstplaten, lang formaat, te *Amsterdam*, zijn uitgegeven bij *H. Bosch*, 1728, en later te *Leyden*, bij *J. en H. van Deyster*, en toen kostten f 2.70. — Het dient vermeld te worden, dat er van hem een Portret in prent bestaat, klein leven, door hem-zelfen gegraveerd, zijnde het pendant van zijn meester COORNHERT, mede van zijne hand, die hoogst-zeldzaam voorkomen, en waarvan vijf verschillende afdrnkken, met veranderingen, in bezit zijn geweest van PLOOS VAN AMSTEL, en na diens verkooping in 1800 zijn verspreid en buitenslands geraakt. — J. SUYDERHOEF, heeft eene fraaije kopij daarnaar, wat kleiner, gesneden, en door *Claas Jansz. Visscher* uitgegeven, waarvan ik een schoon exemplaar bezit. — Een idem, door zijn schoonzoon, J. MATHAM, gesneden, werd, in 1617, te zijner ere, na zijn overlijden, uit erkentenis uitgegeven, en, waarschijnlijk, aan zijne vrienden ter gedachtenis geschonken, zoo als dit een en ander uit zijn grafschrift is af te leiden. Zie de Noot van *De Jongh*, op bl. 117 van het II. deel zijner uitgave van *Van Mander*. — Van zijn schilderwerk komt zelden iets voor, en schijnt ook veel daarvan te zijn vervoerd geworden, terwijl ik er in publieke verzamelingen niets van heb aangetroffen. Echter zijn er hier te lande, in vroeger tijden, nog al een aantal voorhanden geweest, daar ik achttien stuks vind aangeteekend in den *Catalogus van Hoet en Terwesten*, die in hun tijd openbaar zijn verkocht. — Onder anderen was er eene schilderij op de Verkooping van *J. Tounevan*, te *Amsterdam*, in 1754, die f 300 heeft opgebracht, voorstellende: *Danaë met den gouden regen, en eenige kindertjes, benevens ander bijwerk*, en aldaar „voor zyn allerschoonste werk, dat er ooit gezien is”, wordt gehouden. — Als eene bijzonderheid voeg ik hier nog bij, dat hij het Portret heeft geteekend van *Joost van Vondel*, in zijne jeugd voorgesteld, waarvan de teekening voorkwam in de kunstnalatenschap van *D. van Dyl*, verkocht te *Amsterdam*, 1813, op bl. 52 van den *Catalogus*. Het ware te wenschen, indien dit portret nog in ons vaderland aanwezig is, dat het door den drnk algemeen gemaakt werd. — Onder de curiositeiten behoort wel het volgende: „Plegtige Begravenis van zyn Excellentie Willem I. Prince van Oranje, te Delft, A°. 1584, zeer krachtig in couleuren geteekend door n. GOLTZIUS, en kunstig met de pen beschreven, in schildpadden band, verguld op sneë en plat.” Zie den *Catalogus* van het Kunstkabinet enz. van *Mr. P. C. Hasselaar*, verkocht *Amsterdam*, in November, 1797, bl. 46, Nr. 4. Dit exemplaar berust, zoo ik 't wel heb, op 's *Rijks Bibliotheek*, te 's *Gravenhage*. — In het belang der Nederlandsche geschiedenis, laat ik hier de door hem gegraveerde portretten volgen, als: *JAN BOL*, schilder 1593. — *DIRK VOLKERTSZ COORNHERT*. — *Jan van Duvenvoerden*, Admiraal, bij *Bartsch Duvenvoerden* genoemd. — *Frans van Egmont*. — *Pieter Forestus*, 1586. — De zoon van *DIEDERIK FRISIUS*, meer bekend onder den naam van *Den Hond van GOLTZIUS*, 1597, eene der meest zeldzame prenten, h. 338, br. 259 str. Ned., waarvoor de prijs van 269 francs bij *Valois* is besteed. Hiervan zijn drie kopijen, de eerste zonder naam en kenbaar doordien de e van het woord *cum* (*Privilegio*) los staat van de u, die in de originelen daaraan is vastgehecht. — De tweede is ook naamloos. Hier zijn aan het Monogram van GOLTZIUS andere letters, dan die

van R. G. ontstaan, met bijvoeging van *Cesar Capranica excudit Romæ anno 1599*. — De derde is mede naamloos, doch met *P. Goos excudebat* beteekend, eene zeer zwakke kopij. — PHILIPPUS GALLE, 1582. — JAN GOLTZIUS. — *Willem I. Prins van Oranje*. — *Charlotte van Bourbon-Montpensier*, gemalin van Willem I. Deze wedergâ komt zelden voor. — *Abraham Ortelius*. — *Christoffel Plantyn*. — *Joseph Scaliger*. — *Julius Cesar Scaliger*. — C. VAN DER SPRONCK. — JOHANNES STRADANUS. — *Adriaan van Westcapelle*. — *Johannes Zurenus*, boekdrukker te *Haarlem*. — Zie verder *Nagler* en *Le Blanc*. — Voorts kan ik er nog bijvoegen de portretten van: *Diderik en Gysbert van Batenburg*, lotgenooten van de graven van Egmond en Hoorn, h. 2 dm. 7 str., br. 1 dm. 11 str. Par. ovaal. — *Jan Baptist van Renesse van Wulven*, een van het Verbond der Edelen, in 1565, h. 3 dm. 5 str., br. 2 dm. 8 str., ovaal. — Pendant: een *Vrouwe-portret*, waarschijnlijk, de echtgenoot des voorgaanden, met dit inschrift: *Alle vleesch is hooy*, enz. — *J. N. de la Faille*, bevelhebber bij het beleg van *Antwerpen*, 1588, en zijne echtgenoot *Cornelia van Capellen*. — Nog eens dezelfde, in veel kleiner formaat, h. 1 dm. 11 str., br. 1 dm. 5 str. ovaal. — *Joannes Kellenberg*, ætat. sue XXX, A^o. 1584, in een rond, 2 dm. 10 str. middellijn. — *Gerrit Willemsz Vries*, (ut cito prima etc. 1581) misschien wel *Dirk Jacobzen de Vries*, een der burgemeesters gedurende het beleg van *Haarlem*. — *Simon Sovius* (Rector Amstelodamensis, natus *Harlemi*, 1553, dimissus qua Rector a^o 1578, obiit demum 1625, *Harlemi*.) — *Nicolas de Deventer*, of wel *Nicolaes Pietersz van Deventer*, Mathematicus. — *Gerrit van Poelgeest*: aansiet den tyt; een van het Verbond der Edelen, 1565. — *Adriaen van Swieten*, idem, idem, 1565. — *Catharina Decker*, wed. van *Willem Scholier*, doch, volgens anderen, het portret van *Kenau Hasselaer*. (Epigraphe: in lieden geduldich.) Dit is het kleinste door hem gegraveerde portret. — *J. Broekhoven* (niet *Broekhor*, zoo als *Bartsch* hem noemt). — De volgende zijn officieren bij het beleg van *Haarlem*, 1573: *Jan Dirkszen Schatter*, kapitein. — *Gerrit de Jongh*, gouverneur van *Lochem*, doch, volgens anderen, *Pieter Dirkszen Hasselaer*. — *Gerrit Kornelisz van Velsman*, doch, volgens *Brulliot*, is dit *Jan de Wethenis*, wiens naam in het vers voorkomt, en *Gerrit Pieterszen Ruighaver*, kapitein, bijzondere vriend van *Willem den Zwijger*. — Zie *Weigel*, *Supplément au peintre-graveur de Bartsch*, op H. GOLTZIUS. — Tot aanvulling der portretten van beroemde personen, moct ik hier melden, dat de afbeeldingen van *Roemer Visscher's* dochters, *Anna* en *Maria Tesselschade* door onzen GOLTZIUS, keurig met rood krijt geteekend, berustende zijn in het rijke kunstkabinet van den heer *C. J. Fodor*, te *Amsterdam*, waar ik die, in 1858, in een der kunstboeken, toevalliger wijze, ontmoette, steeds meeneende, dat die op de Verkoopning van *Verstolk van Soelen*, aldaar, in 1847 gehouden, en door den Makelaar *Brondgeest*, voor f 821. aangekocht, naar het buitenland vervoerd waren. — Zie over de geschiedenis dezer portretten, het Werkje: *Gedichten van Anna Visscher en Maria Tesselschade Visscher*. *Utrecht*, L. E. Bosch en Zoon, 1851, in 12°. Hetgeen daarover in het *Voorberigt* voorkomt is den auteur (M. D. de Bruyn, S. M. Cand, te *Utrecht*) door mij medegedeeld. — Onder zijne minbekende Werken is te tellen *Den doolhof der dwalende Gheesien, waarin den aanvang, voortgang ende eynde der verleydende Kettters, in eenen spiegel voor oogen gestelt worden*. In dicht beschreven, *Amsterdam*, (1610) in 4°. De daarin voorkomende 21 platen zijn door hem voor dit zeldzaam boek geëst. — Zie *Catalogus van F. Muller*, *Amsterdam*, 12 *Januarij*, 1853, Nr. 644. — GOLTZIUS ligt in de groote kerk, te *Haarlem*, voor het koor, begraven. — Op zijne grafzerk ligt een koperen plaat, waarop vroeger, in de Latijnsche taal, eer dit door den tijd was uitgesloten, een grafschrift gegraveerd stond, waarvan de vertaling luidt als volgt:

„Ter gedachtenisse van HENDRIK GOLTZIUS, een man zonder weêrgâ, voortrefflijk Plaatsnijder, zeer beroemd Schilder, ja, in alle deelen der Schilderkunste wel ervaren, hebbende dit Gedenkteeken doen stellen MARGARETA JANSDR. haren welbeminden echtgenoot, met wien zij te *Haarlem* 36 jaren geleefd heeft, en JACOBUS GOLTZIUS, zijnen zeer waarden broeder ter eere. — JACOBUS MATHAM, heeft het zijn behuwd-vader, aan wien hij de grootste verpligting had, tot een teeken van dankbaarheid, en hem ter eere, in koper gesneden en gegraveerd. — Hij is overleden in *Haarlem*, in 't jaar 1617, op den 1. van Louw maand en het 59. zijnes ouderdoms.”

GOLTZIUS, (HUBERT) bij *Immerzeel* vermeld, behoort mede tot het geslacht van HENDRIK GOLTZIUS. — Zie aldaar. — Hij wordt door sommige auteurs, bij vergissing, voor een-en-denzelfden, als den laatstgemelden opgegeven, hetgeen misschien door de voorletter n. is veroorzaakt, zoo als dit, onder anderen, bij den uitmuntenden schrijver van de geschiedenis der Ned. Kunsten en Wetenschappen, *Collot d'Escury*, in zijn *Hollands Roem* enz. het geval is. Al hetgeen daar voorkomt, kan voor goed behouden blijven, door slechts dat, wat in het Register staat, tot: „zijn Grafschrift, door MATHAM in koper gesneden,” alleen toe te passen op HENDRIK, en het volgende aan HUBERT toe te kennen. — De vele Werken, geheel van geschiedkundigen aard, door hem der geleerde wereld verstrekt, zijn met de meest verschillende uitgaven te vinden in den *Catalogus* van *Van Hulthem*, Nr. 20016, 20049, 20051, 20086, 30187, — druk van 1557 — 30188, 30189 en 30190, welko rijke Bibliotheek thans in die van het Rijk, te *Brussel*, is overgegaan. — Ik voeg hierbij, dat het Werk: *Sicilia et Magna Græcia*, etc. in 1576, op zijne eigen drukkerij, te *Brugge*, is gedrukt, en daarvan ook eene latere uitgave, door den geleerden *And. Schottus* ter drukkerij van *Plantyn*, te *Antwerpen*, is bezorgd, waarvan ik een exemplaar bezit. — Geen zijner kunstwerken, die nog aanwezig zijn, worden vermeld. Ik vermeld dus hier, die mij bekend zijn. Op de verkooping der schilderijen van wijlen *Le Comte Despinoy* te *Parijs*, verkocht in Januarij en Februarij, 1850, was, onder Nr. 228: „HUBERT GOLTZIUS. Portrait de *Montpensier*, *Charlotte de Bourbon*, née en 1548. Morte en 1582.” (Derde gemalin van Prins Willem I.) h. 128, br. 87 centim. *Toiles-Genoux-Face*. — Debout, les deux bras pendants, tenant de la main droite un mouchoir de dentelles. Cheveux blonds, rebroussés sur le sommet de la tête et vers les tempes; ils sont légèrement ondulés et surmontés d'une couronne de diamants et de perles. Robe de tulle noir à largo vertugade sur une robe de satin blanc. Collet à grand godron. Collier de grosses perles, à trois rangs, descendant jusqu'à la taille. D'un côté une aumônière et de l'autre une cassolette, pendant à la ceinture.” — Nr. 229: Pendant, en dochter van de voorgaande „*Louise Julienne de Nassau* (gemalin van Frederik IV., keurvorst van de *Paltz*.) morte en 1644. Assise dans un fauteuil recouvert d'au velours noir. Le bras gauche posé sur le bras du fauteuil, et tenant à la main un mouchoir à dentelles. La droite posée négligemment sur les genoux. Riche fraise de dentelle tuyautée à trois rangs. Par-dessus gris doublé de rose, rehaussé de broderies d'or sur une robe de satin blanc à corsage boutonné jusqu'au cou, et rayé alternativement de broderies d'or et rouges, ainsi que les manches terminées par de jolies dentelles qui se découpent sur des bracelets de pierres précieuses. — La jupe est rayée de six bandes de broderies d'or. Un collier à quatre rangs descend jusqu'à la ceinture. Riches bagues aux doigts. Fond noir.” — Ik heb dezo beschrijving in haar geheel overgenomen, omdat die portretten niet zijn beschreven, en tevens tot eene bijdrage kunnen strekken voor het kostuum van dien rang en dien

tijd. — Nog is het *Rijks Museum*, te *Brussel*, in het bezit van een klein *Vrouwe-portret*, dat onder Nr. 104 van den *Catalogus* vermeld wordt. — Het lust mij hier woordelijk, af te schrijven, wat *Stichtenhorst* in zijne *Geldersche Geschiedenissen*, op het Artikel *Venlo*, blz. 60, I. boek, van hem meldt, en hetgeen niet algemeen bekend is, namelijk, dat de kostbare uitgave van zijne Werken op kosten van zijne Mecenen is geschied, en die ook den naam van zijn vader opgeeft, als hij zegt: „Deze stad is moedigh op het verstand en de onsterfelyke schriften van HUBERTUS GOLTZIUS, die wt de duystere penninghen voor de geschiedenissen van d' oude Romeynen veel lichts heeft weten te trecken, ende andere, die in dezelve baen mede prys bebben willen behalen en na 't kransien steeken, veele stappen voorby geloopen. Hy was zeer gemeenzaam en liefvalligh by de edele en welverzochte broeders *Marcus* en *Guido Laurin*, door welker aensporingh en toedoen hy ook *Italien*, *Vrankrijk* en *Duytsland* heeft doorzocht en bewandelt, om de oudheyd allenthalven te onderzoeken: ende cyndelyken in *Nederland* wederkeerende, die heerlyke werken, welke wy nu verwonderen op *hunne kosten* laeten uitgaen. Ende, want syn vader *Rutger* gebooren was van *Wirtzburgh*, noemt hy zich zelfs een *Wirtzburger van Venlo*.” — *Iherbipolita Venlonianus*, zooals op de titels van zijn Werken staat uitgedrukt. Deze laatste toelichting heldert het duistere van dien vreemdsoortigen titel geheel op. — Ook behoort tot zijne Werken, *Emblemata et aliquot Nummi operis S. Sambuci. Antv. ex officina Plant. 1564.* in 8°. Daarin komen vele koper- en houtgravuren van zijne vinding voor, doch waarvan het kleinste gedeelte door hem-zelfen is vervaardigd. Ze zijn met de letters G. G. f. of H. G. beteekend. — *Nagler* zegt nog, dat hij Historicus en Schilder van Koning Philip II. was, aan wien hij zijn Werk: *Icones Imperatorum Romanorum* etc. heeft opgedragen. — Zijne schilderwerken, uit historiën en portretten bestaande, en met de meeste zorg uitgevoerd, zijn hoogst zeldzaam. — Zijne afbeelding komt voor onder de schilders-portretten van H. HONDIUS en S. FRISIUS; — als ook eene idem in 4°. door ESME DE BOULONNOIS sculp. — en verder bij *Van Mander*, in 8°. *Descamps* en *Sandart*.

GOLTZIUS (JAN) was de vader van den beroemden graveur HENDRIK GOLTZIUS, die het glasschilderen beoefend heeft: hij zal alzoo wel de eerste gronden van het onderwijs in de kunst bij zijn zoon hebben gelegd; hoewel *Immerzeel* meldt, dat HENDRIK, van kindsbeen af, zonder hulp of teregtwijzing van iemand, zich in de kunst oefende; doch dit berigt heb ik nergens op goede gronden bewezen gevonden. — Zijne afbeelding is door *De Jongh*, in zijne uitgave van *Van Mander* in 8°, op plaat FF., Nr. 3, gegeven.

GOLTZIUS, (JACOB) een broeder van HENDRIK. — Zie bij mij diens grafschrift, en op GOLTZIUS. (JULIUS) — Hij wordt insgelijks als een kunstgraveur opgegeven. — Men vindt bij *Nagler* de volgende gravuren van hem vermeld, als: *Pallas*, onder een paviljoen, in het midden van eenige krijgshelden. H. GOLTZIUS, inv. 1597. JACQ. GOLTZ. fe. et exc. h. 8 d. 9 str. br. 5 d. 5 str. Par. — *Een jonge man*, die door eene oude vrouw, onder aanbidding van geld, tot liefkoningen genoopt wordt. Naar IDEM, idem. JACQUES GOLTZIUS sculp et excu. h. 6 d. 5 str., br. 5 d. 1 str. — *Een jonge vrouw*, die door een oud man, enz., als weêrgâ van de voorgaande. De eerste afdrukken dezer beide prenten zijn niet beteekend.

GOLTZIUS. (JULIUS) Deze kunstgraveur staat vermeld als een zoon van HENDRIK GOLTZIUS, die naar de werken van zijn vader en andere meesters gearbeid heeft. — Men heeft van hem *Een Feest onder een Priel*. JOAN BOL inventor. JULIUS GOLTZIUS sculpsit. *Hans van Luyck* excudit. — *Eene jeugdige vrouw*, die met naaiwerk bezig is, en zich verweert tegen de liefkoningen van een lastigen

oude, die haar geld aanbiedt. H. GOLTZIUS *inv.* J. GOLTZIUS *sculp. et exc.* *Desine stulle senex* etc. Dit berigt zijn wij aan *Van Hulthem* verschuldigd. Zie zijnen *Catalogus van Prenten* p. 272. — Ik moet hier echter eene aanmerking bijvoegen, te weten, dat in het grafscript, in eene Noot van *De Jongh*, bij *Van Mander*, te vinden op HENDRIK GOLTZIUS, geen zweem van dien naam voorkomt, en alleen gezegd wordt, dat *de vrouw*, broeder en *behuwdzoon* dit te zijner eere hebben geplaatst, zoodat, indien hij een zoon had nagelaten, deze toch ook aan die vereering wel deel zou genomen hebben. Wellicht is het zijn broeder JACOB, dien ik hier als JULIUS heb opgevoerd, dewijl eerstgenoemde naam op de uitgesleten koperen grafplaat onduidelijk geworden is, gelijk vermeld wordt, dat bij het nemen van het vermelde opschrift het geval is geweest, en daardoor voor dien van JACOB is opgegeven; JULIUS moet dus een broeder van HENDRIK zijn geweest, en dit is ongetwijfeld het geval, doordien de naam JULIUS voluit op de prenten staat geschreven, en er ook eenige bekend zijn, met den naam van JACQUES gemerkt. — Nog vind ik vermeld in den *Catalogus* eener fraaije Prentverzameling van *T. T. Klewitz*, in April, 1850, te *Leipzig* verkocht, op blz. 44, onder Nr. 614: c. en J. GOLTZIUS, 2 bladen, *St. Hubertus* en *St. Maria*. — Verder schrijft *Rathgeber*, blz. 309: „JULIUS GOLTZIUS (1581, 1584, 1586) vervaardigde gegraveerde bijbelsche voorstellingen, naar HANS MEMLING, CORN. CORT, MART. DE VOS, HEINR. GOLTZIUS, HANS BOL en A. BLOCKLANDT.” — *Le Blanc* zegt ook, dat hij, meer dan waarschijnlijk, aan HENDRIK GOLTZIUS verwant, doch niet dat het zijn zoon geweest is; hij beschrijft zes stuks van zijne graveerwerken, als: 1. *De Doortogt door de Roode zee*, in 4°. in de breedte. — 2. *Jesus en de Samaritane*, naar HENDR. GOLTZIUS, 1586, pl. in de hoogte, zoodat dit jaartal voor mijn, hierboven gemeld gevoelen pleit. — 3. *De Geschiedenis van den verloren zoon* in 4°. — 4. *Johannes de Dooper in de Woestijn* in 4°. — 5. *De vier Evangelisten*, naar A. BLOCKLANDT, in 4°. — 6. *Loofwerk*, in de vormen van friese. — Als ik zijne werken beschouw, dan vind ik, dat die meer tot den tijd van HENDRIK-zelfen, dan tot dien, waarin JULIUS, zijn zoon, was, behooren; want ik heb voor mij liggen een *Gezicht op een kasteel*, en verder eene stad met veel bedrijvigheid, alsof het de Lente moest voorstellen enz. *J. Sawry invent. Jul. Goltzius sculp.* in 4°. H. V. L. *exc.* (*Hans van Luyck?*) — Voorts kan hij wel een ouder broeder van HENDRIK geweest zijn, dewijl die uitgever, in de tweede helft der XVI. eeuw, te *Antwerpen*, bloeide. — De slotsom mijner meening is, dat JULIUS, bij den dood van HENDRIK, wel reeds zelf overleden kon wezen, en, hij, in dat geval, zijn zoon, en JACOB zijn broeder zal geweest zijn.

GOOL (JOHANVAN) wordt bij *Van Eynden* en *Van der Willigen*, en in navolging van dien, bij *Inmerzeel* en andere auteurs, gezegd, geboren te zijn, te 's *Gravenhage*, in het jaar 1685; doch *Pieter Terwesten*, zijn tijd- en stadgenoot, zegt in 1690 of 1691, en meldt zijn overlijden op het jaar 1765, dat door bovengenoemde auteurs op 1763 gesteld wordt. — Voor wat betreft zijn persoonlijk karakter, hij was niet gezien, en ik laat hier zijn tijdgenoot, den anders altijd bescheiden *Terwesten* het volgende uit diens *Ms.* berigten: „Hy zou een grooter en voor zig zelfs profitabelder schilder geworden zyn, zoo hy niet, tegen den raad zijner beste kunstvrienden en Meeenassen zelfs, den grooten en onnavolgbaaren PAULUS POTTER had willen imiteren en nabootzen, en waardoor in zyn beste en uitvoerigste stukken het aangenaame der natuur ontbreekt, en dus ook weinig aftrek daarvan in zijn leeftyd heeft gehad; niettemin was hy echter zeer iverig en vlytig in de kunst, en dus ook een medelid of confrater der Confreriekamer geworden zynde, is vervolgens door Regenten derzelve wel tot meederegent der Teekenacademie aengesteldt en benoemt geworden,

en welke post hy ook 18 jaaren zeer iverig en exaet altoos heeft waargenomen, zynde hy op zijn tour ook diverse keeren Directeur daarvan geweest; dog zyn persoon en brusque ommevang geheel niet aangenaam nog aan de Magistraat, nog aan veel andere voorname leden der Confrerie zynde, is hy daarom ook nimmer tot Hoofdman der Confreriekamer geëligeert geworden; waarom hy dan ook begrypende nimmer daartoe te zullen komen, eyndelijk by een briefje, geschreven uit *Amsterdam* (alwaar hy toen op een verkooping van schilderen was) den 24 October, 1734, Regenten der Confrerie bedankte voor de *Regents-plaats der Teeken-Academie*, blyvende echter confrater der Confrerie zijn leeven lang." — Zie bij mij op MEELE. (MATHEUS DE) — Verder verklaart hij, dat de bekende aanmerkingen door *Gerard Hoet Gerardsz.* op zijn *Nieuwe Schouburg der Kunst-schilders, enz.* gegrond zijn, en „waaruit hy dan ook ten allerklarste getoont heeft, en tevens blykt, hoe vitieus en gebrekkelyk die beschryving in allen deele is." — Ik heb dit personele hier noodig geacht, te melden, niet omdat hij Kunstenaar was, want dan zou men van alles, wat bekend is, gebruik kunnen maken, en dit is overbodig; maar omdat hij Auteur is van het bekende Werk, waarover zoovele klagten zijn geuit, en waarin nog vele spijtige en scherpe bladzijden worden gevonden, hetgeen geheel strookt met het karakter van den man, zooals hij hierboven is afgemaald. — Onze JAN VAN GOOL zou, volgens *Rudolph Weigel's, Kunstlager-Catalog*, de vertaler zijn geweest van het Werk: *Tooneel der uitmuntende Schilders van Europa enz. uit het Fransch*; waarvan maar één deel, te 's *Gravenhage*, in 1752, in 8°. in het licht is verschenen, terwijl er bij de uitgave 5 deelen beloofd waren. Of de ontvangst van dit Werk zoodanig is geweest, dat de voortgang daardoor gestaakt, of door andere oorzaken belemmerd werd, is onbekend; doch wel weet men, dat VAN GOOL nog elf jaren na de verschijning van het eerste deel geleefd heeft. Ik geloof niet, dat VAN GOOL er de hand in heeft gehad, dewijl er te veel omvattende litterarische kennis in doorstraalt, vooral in de Noten des Vertalers die, mijns inziens, aan VAN GOOL, blijkens zijn bekend Werk, niet kunnen worden toegeschreven. Bovendien, zoo er iets van bekend ware geweest, zou *Terwesten* zulks wel hebben vermeld; weshalve ik de opgave van *Weigel* voor eene bloote opvatting houde. — Doch ik opper de gissing, of somtijds *Jacobus de Jongh*, die de derde uitgave van het Werk van *Van Mander* bezorgd, en ruimschoots met wetenswaardige aantekeningen verrijkt heeft, dit mede niet onder zijne pen heeft gehad, en de dood hem den voortgang kan belet hebben? want *Van Mander* is, in 1764, door een ongenoemde, na zijn dood, op zijnen naam, uitgegeven. Nu is de vraag of *De Jongh*, bij zijn leven, er zijn naam voor zou hebben geplaatst? Ik geloof neen: dewijl in het gansche Werk een stilzwijgen is in acht genomen, dat zelfs bij een aantal hem medegedeelde berigten, en bij alles, wat eenige sporen tot ontdekking des schrijvers kon geven, is bewaard gebleven. Andermaal verscheen dit eerste deel te *Amsterdam*, by *M. de Bruin*, in 1767, en is eene vertaling naar het bekende Fransche Werk van *A. J. D. d'Argenville*. — Zijn portret, door *A. Schouman* geteekend, en keurig door *J. Houbraken*, in 1749, gesneden, staat voor zijn gemeld Werk. — Er is nog een ander portret door hem-zelf geschilderd, dat in de kunstverzameling van *Van der Marck, Aegidz*, te *Leyden*, was, en, te *Amsterdam*, in 1773, verkocht werd, zijnde Nr. 414 van den *Catalogus*: „Men ziet hem verbeeld in eene Nis, hebbende een stukje met koeijen en een bokje in de hand, en twee Teekeningen, benevens een palet en penceelen voor zich, ziende men in 't verschiep een landschap met beesten, zcer uitvoerig door HEMZELF geschilderd, op paneel, h. 11, br. 9 dm. Rhijnl. maat."

GOOR (... VAN) was een voornaam portretschilder, die, in de tweede helft der

XVII. eeuw, te *Amsterdam*, bloeide, en daar omstreeks 1694 overleden is. — GERARD RADEMAKER leerde hem de perspectief, en deze wederkeerig bij hem de schilderkunst. — Zie diens levensberigt bij *Van Gool*, I. bl. 379.

GOOR. (PIETER WALTER VAN DE) Deze bekwame stempelsnijder, bij *Immerzeel* beschreven, is, jaren achtereen, tengevolge eener beroerte, buiten magte gebleven, om eenige werkzaamheden te verrigten, en te *Utrecht*, in 1851, in 68-jarigen ouderdom, overleden. — Onder zijne voornaamste werken vind ik vermeld de *Medalje*, ter gelegenheid der opening van den eersten *Nederlandschen Spoorweg*, (1839) geslagen, en de zeer fraaije stempels voor de halven en kwartguldienstukken, ten behoeve van *Neêrl. Indië*, met de keurige beeldtenis van *Koning Willem I.* — Zie *Dr. Wap, Astrea, V. Jaarg.*, 1856, bl. 460.

GOOS (ABRAHAM) was een kunstgraveur, die, in het begin der XVII. eeuw, te *Amsterdam*, bloeide. — In een Werk van hem in 4°. oblonge-formaat, dat den volgenden titel voert: *Nieuw Nederlandsch Caertboek, waerin volkcomentlyeker als oyt te voren vertoont worden de XVII. Nederlanden, soo in 't geheel als eek besonder, met grote neersticheyt ende kosten gesneden, ende in 't licht gebracht door ABRAHAM GOOS enz. Gedruckt t' Amsterdam by ABRAHAM GOOS, Plaatsnyder wonende op den Dam int vergulde Caertboek*, 1616, zegt hij, in de Opdragt aan de *Staten-Generaal der Ver. Nederlanden*: „Gelyek Uwe Hooghmogentheden een welgevallen hebben gehad aen de groote ende voortreffelyke wercken van wylen mijn consyn ende eerste leermeester JUDOCVS HONDIUS zaliger gedachte enz.;" dit verduidelijkt ons genoeg, dat hij zich in dat kunstvak onder eene goede leiding bekwaam gemaakt en het ook uitgeoefend heeft. — De kaarten, op eene kleine schaal, zijn met zorg en zuiver bewerkt; doch de uitmuntend fraaije titel is gedacht en geteekend door DAVID VINCKEBOONS, en door den bekwamen PIETER SERWOUTER gesneden. Ik kan dus over zijne bekwaamheden in de ware kunstgravure niet oordeelen, daar mij nog niets van dien aard van hem is voorgekomen, zoodat ik geloof, dat het kaartsnijden enz. zijn hoofdberoep zal zijn geweest. — In dit vak werd hij in zijn tijd door de hooge Regering goed gewaarborgd en beloond, zoo als uit de volgende oorspronkelijke resolutiën blijkt: „Is ABRAHAM GOOS, joneman, woonachtich tot *Amsterdam* ende eaertsnyder, geaccordeert octroy omme voor den tyt van vyff jaeren naestcommende, alleene in coopersneede te laten uuytgaen in alle talen, zeecker *Caertbouck van de Seventien provincien* by hem aen haere Ho. Mo. gedediceert. Gebiedende enzv." *Resolutie der Staten-Generaal 24 December*, 1615. — „Is ABRAHAM GOOS voor zijne dedicatie, als representeert hebbende het nyeuwo *Nederlandsche Caertbouck*, by hem tot zyne groote costen gesneden ende int licht gebracht tot eene vereeringe toegeleit 120 Gulden, eens." *Resolutie 8 Januarij* 1616, bij *Dolt, Archief*, VI. deel. — Bij *Nagler* vind ik een ABRAHAM GOOS als graveur vermeld, die steden en landschappen gegraveerd zou hebben, doch van wien hij geene verdere narigten gevonden heeft. Meer dan waarschijnlijk is dit onze GOOS, niet bij hem bekend, en die denklijk door eene schrijffout bij hem op GOOS is beland, want hij heeft niets van zijne werken gezien.

GOOVAERTS of GOVAERTS, (HENDRİK) een Vlaamsch kunstschilder, die, waarschijnlijk, in het laatst der XVII. en in het begin der XVIII. eeuw, te *Antwerpen*, bloeide. — In het *Museum* aldaar is een fraai stuk van hem, voorstellende: *Vergadering der Broederschap by de Beëdiging der Handboogschuttery van Antwerpen*, dat bij gelegenheid van den gesloten Vrede, in 1713, werd vervaardigd. — Later, (1858) werd mij de nieuwe *Catalogue du Musée d'Anvers*, 1857, die historisch zeer verrijkt is, door M. l'Avocat *Théodore van Leries* beleefdeijk

toegezonden, en daarin vindt men eene authentieke biographie van onzen GOOVAERTS, die, in 1669, te *Mechelen* werd geboren. Hij heeft reeds vroeg zijn vader verloren, en ging vervolgens, vergezeld van zijne moeder, naar *Antwerpen*, om zich in de kunst te oefenen. Na zich op het groote historische vak te hebben toegelegd, heeft hij, op zijn twintigste jaar, vele steden in *Duitschland*, *Hongarije* enz. bezocht, en is, na eene afwezigheid van tien jaren, weder naar *Antwerpen* teruggekeerd, alwaar hij, in 1699, werd aangenomen als *vrij-Meester van het St. Lucas-Gild*. — In 1702 is hij gehuwd met *Petrouille Buys*, en hertrouwde, in 1707, met *Marie-Anne Bussé*; bij beide vrouwen heeft hij eene dochter verwekt, *Maria-Catharine* en *Marie*. — Hij overleed te *Antwerpen*, den 10. Februarij, 1720, en is in de cathedrale kerk begraven. — CHARLES (?) BESCHEY was een zijner beste leerlingen.

GORINCHEM. (AERT VAN) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men, op het jaar 1467, aangeteekend: „A AERT VAN GORINCHEM, païé pour XIIJ jours, compris sa venu, au pris de X. S. pour jour, VJ L. X S.” — Zie over deze werkzaamheden, mede als schilder, door hem verrigt voor het groote feest van het Guldenvlies, te *Brugge*, op DARET. (JAQUES)

GORTZIUS. (GUALDORP) Zie GELDORP. (GUALDORP GORTZIUS, anders)

GOSSAERT of GOSSART. (JOANNES) Zie JOHANNES DE MABUSE.

GOSSYN, (...) een Nederlandsch figuurschilder, van wien, volgens *Nagler*, verder niets schijnt bekend te zijn, dan dat hij Boerengezelschappen heeft geschilderd.

GOUBAIE (A.) Een onvermeld kunstenaar, wiens werken zeer geacht waren, en waarvan er mij enkele in ons land zijn voorgekomen, weshalve ik hem hier eene plaats moet inruimen. Welligt behoort hij tot die Nederlandsche kunstenaars der XVII. eeuw, die in *Italië* gebleven, en daar overleden zijn, waardoor er slechts bij toeval eenige hunner werken in hun vaderland kwamen. Alzoo heb ik van hem de navolgende schilderijen aangetroffen, als: Op de kunstveiling van den *Graaf van Hogendorp*, te 's *Hage*, in 1751, onder Nr. 19 en 20 van den *Catalogus*: „Een Italiaansch Corps de Garde, daar de soldaten zitten te spelen, door A. GOUBAIE, 1655. — Een dito door DENZELFDEN, zijnde Een landschap met een speelman en een jongen, die zingt, bij eene tafel, daar ze eten, tot een weërگا f 60.—” Op eene idem, te *Brussel*, in 1746, van *Gerard Vervoort*, Nr. 47. „Een stuk, vertoonende eene Italiaansche markt, alwaar men allerlei soort van natiën en figuren in beweging ziet door A. GOUBAIE. h. 4 vt. 2 dm., br. 6 vt. 1 d. f 85.” — Op eene idem, te *Gent*, 1761, van *Gaspar d'Heyne, Heere van Lecuwerghem*, Nr. 79: „Een landschap met Figuren, door A. GOUBAIE; h. 2 vt. 2 dm., br. 1 vt. 8 dm. f 16.” en op eene idem te *Antwerpen*, in 1765, Nr. 4: „Een kapitale Italiaansche Markt, door A. GOUBAIE, h. 38, br. 52 dm. f 61;” en Nr. 5: „Een St. Anthonius Tentatie, door DENZELFDEN, h. 33, br. 44 dm. f 66.”

GOUCLAER. (JAN DE) Deze kunstenaar bloeide, omtrent het midden der XV. eeuw, in *Zeeland*, zoo als blijkt uit een oud rijm, op een geschilderd kerkglas te *Vere*, ter gedenkenis gemaakt, en geshonken door heer *Hendrik van Borselen, heer van Vere*, Admiraal-generaal in *Frankrijk*, in 1446; luidende aldus: „Heer Henrick, Heere van deser stede. — Dese glazen maken dede — Admirael-Generael des Conineryex, — Is hy op die zee van *Vranckeryex*. — MCCCCXLVI, men doen sereef — JAN DE GOUCLAER dit werck bedref.” — Zie *Reygersberch, Dye Cronycke van Zeelandt, Thantwerpen* enz. 1551 in 4°. op het gemelde jaar.

GOUDA (DAMIAAN VAN) was, volgens *Van Mander*, een zeer bekwaam kunstenaar en leerling van *FRANS FLORIS*; hij verkreeg den rang van *Archer* of lijftrawant van den koning van *Spanje*, *Filips II.* — Zie *Van Mander*, I, bl. 234. — Volgens

W(alvis), *Beschryving van Gouda*, I, bl. 332, was hij een Gouwenaar; trouwens, de gewoonte van naamsduiding in dien tijd, geeft dit genoegzaam te kennen, en, hoewel niet altijd zeker, kan zulks hier ter plaatse toch moeilijk betwijfeld worden.

GOUDESMET. (NICOLAS DE) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op het jaar 1467 aange- teekend: „A NICOLAS DE OOUDESMET paicé pour IIIJ. jour, a X S. XL S.” — Zie over deze werkzaamheden, medo door hem als schilder verrigt voor het groote feest van het Guldenvlies, te *Brugge*, op DARET. (JAQUES) — De ware naam zal wel NICOLAES de *Goudsmit* geweest zijn.

GOUDT. (HENDRIK GRAVE VAN) Op dit artikel, bij *Immerzeel* vermeld, heb ik de volgende aanmerking te maken, te weten: de genealogen beweren, dat de aan GOUDT gegeven rang of titel van Graaf niet in den zin moet worden opgevat, zooals wij dien thans verstaan, maar dat hij, waarschijnlijk, bij den een of anderen vorst of heer, een tijdelijken rang bekleed, of eene bediening, waaraan die titel was verbonden, gehad kan hebben, en het dus hoegenaamd geen geslachtstitel zou zijn geweest, te minder dewijl de Graven van GOLT of GOUDT hier te lande niet bekend zijn. Ik moet echter in het midden brengen, dat aan verscheiden bedieningen den titel van Graaf was verbonden, als Burg-, Land-, Water-, Dijk-, Pals-graaf (Comes Palatinus) enz., welke laatste aan het Duitsche Rijks-vorstlijke huis (*Palatinus*) was verbonden, en wiens hooge bediening met die van onze tegenwoordige kamerheeren des Konings overeenkomt. Thans is dit ambt echter alleen tijdelijk aan den persoon verbonden; doch er zijn voorbeelden, dat, tijdens Keizer Karel V., die titel erflijk geschonken werd, onder anderen, aan Viglius ab Aytta, 1 Maart, 1544. Zie *Aytiniana*, door Mr. J. Dirks en Jonkh. Mr. S. W. H. A. van Beyma thoe Kinjma, geplaatst in *De Vrije Fries*, III. Nr. 4, terwijl een voorvader van Jonkh. Mr. van Beyma, de beroemde geleerde *Julius à Beyma*, mede den titel van *Comes Palatinus Cæsar. Majest.* enz. voerde. — Uit het een en ander mag ik dus afleiden, dat onze GOUDT dien titel bezat: want *Sandrart* zegt zelfs dnidelijk, in zijn Register: *GOUD van Utrecht, Comes Palatinus*, — hetwelk *Immerzeel* alleen als *Graaf* heeft vertaald — en dat hij dien titel van zijn voorvader, of zelf, als erflijk, heeft bekomen. Het eerste kan, mijns inziens, wel het geval zijn geweest, dewijl mij gebleken is, dat een *Willem Goudt*, in den jare 1536, in eene zeer hooge betrekking stond. Dezo werd, namelijk, door Keizer Karel V. benoemd tot Ontvanger-generaal van de beden van Holland, en om de rekwesten der Enkhuizenars aangaande de zeedijken te onderzoeken, of zulks door zijn substituut te doen verrigten. Hij was dus, ongetwijfeld, een Nederlander, die, als met de noodige plaatselijke kennis toegerust, voor zijn heer het geschiktst kon handelen, en tot genoemde erflijke waardigheid kan zijn verheven geworden; zoodat onze HENDRIK zeer goed een zijner afstammelingen kan geweest zijn. — Dit is echter zeker, dat hij een man van middelen was, die voor uitspanning de kunst beoefende, en zich in hooge mate heeft beroemd gemaakt, terwijl ik volkomen met *Houbraken* kan instemmen, wanneer hij zegt, dat hij „te *Utrecht* uit een doorluchtig geslacht is geboren.” — Ook meldt de steeds goed onderrigte *De Jongh*, in zijne Aanteekeningen op *Van Mander*, het volgende: „ADAM ELSHAEMER heeft een discipel gehad, Jonkheer HENDRIK GOUD, geboren te *Utrecht*, uit een doorluchtig geslacht aldaar” enz. Het is mede zeker, dat de titel van *Jonkheer* in die dagen hem niet kon worden gegeven, zoo hij niet van adel was; het woord *doorluchtig* duidt echter meer den rang van een vorstlijk verwant, dan van een adelijk geslacht aan. — In het *Gildeboek van St. Lucis te Utrecht* vind ik hem op het jaar 1611

ingeschreven: „HENDRIK GOUD, *Edelman, plaatsnijder.*” — In geene mij bekende Biographiën, en evenmin zoo bij *Immerzeel*, vind ik, dat hij, bij het graveren, mede de schilderkunst heeft beoefend; ook is mij nergens, in eenig openbaar Museum of bijzondere kunstverzameling, schilderwerk van hem voorgekomen, en toch moet dit aanwezig zijn. Immers, op eene kunstveiling van *Jacob van Hoek*, gehouden te *Amsterdam*, den 12. April, 1719, vind ik, onder Nr. 92 van den *Catalogus*: „*Tobias met den Engel*, door H. GOUT, f 6—15;” dit was toen wèl betaald, dewijl het volgende Nr., zijnde een portret van *JURIAEN OVENS*, door G. DOU geschilderd, f 5—15 heeft opgebragt. — Op eene idem, te 's *Gravenhage*, van de *Vrouw van St. Anneland*, van 6 November, 1725, onder Nr. 16 van den *Catalogus*: „*Een kaersligte, verbeeldende de Historie van Baucis en Philemon*, door H. GOUDT, h. 8½ d., br. 10¼ d. f 40.” — Zijne gravuren, voor zooverre bekend, bestaan uit zeven stuks, en zijn merkwaardig, omdat die, zoo als *Heller (L.)* terecht zegt, tot de uitmuntende werken der XVII. eeuw behooren. Zij zijn allen op het effect der belichting berekend, naar de schilderijen van *ELSHEIMER*, wiens zachte overgang van tinten door hem is wedergegeven. Ik bezit de voornaamste dezer gravuren, namelijk, de volgende: 1. *Ceres, hare dochter Proserpina zoekende, lescht haren dorst bij de oude Metarina; links, staat haar zoon, Stello, die de Godin bespot, en dien zij in een kikvorsch herschept. Romæ 1610.* Nachtstuk met maan- en vuurbelichting, in gr. f°. in de hoogte. W. HOLLAR heeft hiernaar eene fraaije kopij met het volle effect gemaakt, doch de zuiverheid van het origineel niet teruggegeven. Zij is onder den naam van *De Tooverij* bekend. — 2. *Jupiter en Mercurius bij Philemon en Baucis 1612;* met lampbelichting, in f°. bijna vierkant. — 3. *De Engel geleidt, in een landschap, den jongen Tobias, die den visch met zich sleept.* 1613; bekend onder den naam van den *Grooten Tobias*, in f°. in de breedte. — *Le Blanc* schijnt zich bij de beschrijving dezer prent vergist te hebben, daar hij zegt, dat *Tobias den visch onder den arm draagt;* dit moet slaan op den *kleinen Tobias*, dien hij weder *den visch laat slepen.* — 4. *De Engel voert Tobias door het water, die den visch onder zijn arm draagt.* 1608; bekend onder den naam van den *kleinen Tobias*. Hiervan bezit ik ook eene gravure, anders om, doch wat grooter, zonder marge, dus niet beteekend, en, zoo ik meen, geene kopij van HOLLAR; welligt van A. ELSHEIMER-zelven, die, volgens *Nagler*, dit onderwerp in koper heeft gebragt; 8°. in de breedte. — 5. *De vlugt in Egypte.* 1613. Nachtstuk bij maan- en vuurlicht, f°. in de breedte. — 6. *Aurora*, landschap, bij het aanbreken van den dageraad. 1613, 8°. in de breedte; — en 7. *De onthoofding van Johannes den Dooper.* Nachtstuk, door fakkels belicht, klein prentje in ovaal, en het zeldzaamste onder de genoemde prenten.

GOUSBLOOM, (...) een weinig bekend Nederlandsch graveur, van wien wij een portret hebben van *Leonard van der Goes*. Dit wordt door *Bryan-Stanley* vermeld. — Later zag ik eene groote plaat, met het opschrift: *Trop der voorbeelden der Heer Jesu Christi*, en werkelijk is het een dubbele trap, waarop boven aan *Mozes*, en aan de beide zijden zes treden, op welke een *Profeet* staat; verder met veel zinspelende afbeeldingen versierd. Het geheel is, even als de bekende prenten, de *Trap der Jeugd* of die *des Menschlijken levens*, afgebeeld, terwijl het graveerwerk van zeer geringe verdienste is.

GOUD, (ANTOINE) een Hollandsch teekenaar en graveur, die in den jare 1639 bloeide. — Het volgende vind ik vermeld in den *beredencerden Catalogus van prenten* bij *Van Hulthem*, blz. 275, onder Nr. 1666: „*Vier en twintig gezigten en landschappen van Zweden, Rusland en Moscorië.* H. HONDIUS, *ercud.* 1639.”

Meer is mij niet van hem voorgekomen. Waarschijnlijk, is hij meest uitlandig geweest en elders gestorven.

GOUTERO, (ANTONIO) een weinig bekend kunstenaar, die, in het begin der XVII. eeuw, te *Amsterdam* bloeide, en van wien men alleen zijn huwelijk te *Leyden* vindt aange teekend: „8 Nov., 1602. ANTONIE GOUTERO, jonkman, schilder, wonende te *Amsterdam*, die zelfs niet gecompareerd is; met *Geertruyt van Wanevelt* (?) van *Harderwyk*, vergezeld met Margriet van Zebene haer nichte.” Zie *De Navorscher*, VII., blz. 203. — Hij kan wel de vader geweest zijn van den vermaarden toonkunstenaar *Jacobus Goutero*, door JAN LIEVENS geschilderd, en geëst in prent uitgaande, toen deze beide Leydenaars hun talent in *Engeland* aan het hof bragten.

GOUTHIER of GOTTIER. (...) *Nagler* zegt, op gezag van *Descamps*, dat hij schilder te *Brussel* was, en er daar in de *St. Jacobskerk*, en in *Notre-Dame des victoires sur le Sablon*, schilderstukken van hem gevonden worden, die wegens kleur en uitvoering lofwaardig zijn.

GOUVARTS of GOVERT. (...) Volgens *Descamps* was deze een bekwaam landschapschilder, die gelijktijdig zeer goed kleine figuurtjes bearbeide, en jong gestorven is. — Verder zegt hij, dat GOUVARTS een leerling is geweest van GERRIT PIETERSZEN, zoodat hij op het einde der XVI. eeuw kan hebben gebloeid. Deze meester wordt in het levensberigt van gemelden PIETERSZEN, bij *Van Mander*, GOVERT genoemd.

GOUWEN (GUIL. of WILLEM VAN DER) is reeds bij *Immerzeel* vermeld, die hem VAN GOUWEN noemt, doch ten onregte: hij schreef VAN DER; zijne initialen waren G. V. G. Zie de plaat, *Slay van Josua*, naar G. HOET, in den Praechtbijbel van *Van der Marck*; — *Joodsehe Oudheden ofte voorbereiding tot de Bybel-wysheid*, enz. *Amst. bij Willem Goeree*, in f°. I. deel; — Den Titel voor *Halma*, *Tooneel der Nederl.*; — Item voor *Lairesse*, *Schilderboek* enz. — Onder de portretten is, volgens *Nagler*, dat van *Franciscus Valentinus*, *Dordracensis*, door hem geëst, en door P. VAN GUNST, naar HOUBRAKEN, afgewerkt. — Verder moet ik hier opmerken, dat men dezen graveur wel moet onderscheiden van een anderen van dienzelfden naam, die vroeger gelijksoortig werk heeft gesneden. — Zie aldaar.

GOUWEN (WILHELM VAN DER) wordt bij *Heller* (L.) als een graveur opgegeven, die, tegen het einde der XVI. eeuw, te *Haarlem* bloeide, en een leerling van PICART is geweest. Dit is onmogelijk, want BERNARD PICART is, te *Parijs*, geboren, 1673, en 1733 overleden, te *Amsterdam*, waar hij zich eerst in het begin der XVIII. eeuw had neêrgezet; ook niet van diens vader, ETIENNE PICART, die steeds te *Rome* of te *Parijs* zijn verblijf hield, en bovendien geboren werd in 1631, en in 1721 overleed. — *Heller* noemt alleen van zijn werk: „*De groote Walvisch*, zoo als die in den jare 1598 op de Hollandsehe kust, bij *Scheveningen*, op strand is geworpen, h. 10 dm., br. 12 dm. 6 str. Par.” Blijkbaar heeft hij deze plaat los gezien, en niet geweten, dat zij een boekprent is, die in *Hugo de Groot*, *Ned. Jaarboeken* enz., *Amst.*, 1681, bl. 326, voorkomt. Deze prent beteekend zijnde GILLIAM VAN DER GOUWEN *fc.*, zoo is het niet denkbaar, dat hij haar — daar zij voor genoemd Werk vervaardigd en zeker naar eene andere afbeelding, in 1598 gemaakt, genomen is, — zoo als *Heller* meent, op dat jaar zou hebben gegraveerd. Zij is welligt naar de kleine afbeelding genomen, die op den titel voorkomt van het Werkje: *Walvisch van Berkhey. Dat is: eene Beschryvinghe des grooten Viscs die tot Berkhey ghestrandet is Ao 1598 den 3 February; met eene verclaringhe der dinghen die daer naer ghevolght zyn* enz. Zonder plaats, of jaar van druk; doch 1599. 4°. — De slotsom is, dat hij, bekend zijnde met een graveur

van dien naam, die een leerling van PICART geweest is, alzoo dien misslag heeft begaan; doch VAN DER GOUWEN heeft bijna twee eeuwen, en onze WILHELM eene eeuw, later dan de graveur van den gemelden Walvisch gebloeid. — Ik bezit het portret van den beroemden reiziger *Pietro della Valle*, beteekend GILLIAM VAN DER GOUWEN *sch.*, in 4°., wat ik houd voor werk van den laatstgenoemden graveur.

GOVAARTS, (...) welligt dezelfde als de vermelde GOVERT. — Op eene kunstverkoop, te 's *Gravenhage*, in 1752, gehouden, vind ik, onder Nr. 43 en 44 van den *Catalogus*: „*Vrolyke gezelschappen*, door GOVAARTS,” vermeld, en op eene idem, te idem, in 1763, onder Nr. 101: „*Een landschap met gebouwen en fguren*, in de manier van J. BREUGEL, door GOVAARTS.”

GOVERT (...) schilderde landschappen, met eigendunklijke figuren gestoffeerd. — Hij bloeide, zegt *Bryan-Stanley*, in de eerste helft, of in het midden der XVII. eeuw, te *Amsterdam*.

GOVERTZ. (THEODORUS) *Bryan-Stanley* herinnert ons ook nog dezen als een portretschilder, te *Utrecht*, die de meester is geweest van H. VERSCHUURING en D. CAMPHUYSEN, en in het midden der XVII. eeuw heeft gebloeid.

GOYEN of GOYE. (JAN VAN) Het levensberigt van dezen bekwamen kunstenaar is overbekend; echter kan ik er nog bijvoegen, dat hij ook portretten heeft geschilderd, welke ik niet weet, dat ergens vermeld zijn; namelijk, dat van den theologischen Hoogleraar *Jacobus Trigland*, waarsehijnlijk, te *Leyden* geschilderd, toen deze daar een leerstoel bezat. Dit portret is fraai door J. HOUBRAKEN gesneden; het behoort tot de bijprenten in *Wagenaar's Vaderlandsche Historie*, en waarop duidelijk zijn merk of monogram, met *pinxit*, door den graveur er is bijgevoegd. — Ook is het hier de plaats, eenige zijner zeldzame etsen te vermelden, als: *Het kleine dorp*, met eene kerk, en eene hooge houten brug; aan de regterzijde huizen, op den voorgrond eene schuit met twee visschers. — *In een dorp met geboomte* staat op den voorgrond een ruiter met twee honden, en eene vrouw met twee kinderen. — *Een idem, waarin links eene kerk, en op den voorgrond eene gewelfde brug, die over eene rivier ligt*, waarop een man, die, met een vaartstok, eene schuit er onder door leidt. — *Een Rijngezigt*, met bergachtig verschiet; op den voorgrond gebouwen, waarbij twee mannen, die de veerpont, met een wagen en paarden beladen, afwachten. — *Een Dorpsgezigt*, waarin eene kronkelende sloot tot op den voorgrond uitloopt, waarover een vlonder, waar een man wil overgaan; verder eene vrouw met een kind aan hare hand, een blaffende hond enz. Deze vijf staks zijn zeldzaam, allen beteekend JAN VAN GOYE, en genoegzaam van ééne grootte in 4°. oblong. De eerste drukken zijn met het adres van *Huyck Allaerdt*, de tweede met dat van *R. en J. Ottens* beteekend; de derde druk is opgesneden, zoo als de tweede vermelde prent toont, eene bewerkte lucht te hebben verkregen enz. Zij zijn in de verzameling van zeldzame prenten bij den Heer *J. Ph. van der Kellen*, te *Utrecht*. — Verder vind ik nog vermeld *Een groot kanaal*, met in de verte eenige dorpen; ter regterzijde op den voorgrond ligt bij den oever eene schuit, en staat eene koe, die gemolken wordt. Dit prentje is hoogst zeldzaam. — Te *Londen*, in Lord *Grosvenors* Galerij, zag ik van hem eene schilderij, voorstellende: *Een gezigt op Nijmegen*, zeer warm van kleur, en dat in het geheel ALBERT CUYF zeer nabij komt. — *Een idem riviergezigt bij een dorp*. Hieraan wordt dezelfde verdienste toegekend; het berust in *Engeland*, in de Galerij van *Castel-Howard*. — Verder worden zijne werken in de meeste Europeesche Museën, met achting, bewaard. — ANT. VAN DYCK heeft zijn afbeeldsel geteekend, dat op de verkoop van *Verstolk van Soelen*, te *Amsterdam*, in 1847, gehouden, onder Nr. 62 van den

Catalogus voorkomt, en met f 332 gulden werd betaald. Het is deze teekening, waarnaar de prentteekening door PLOOS VAN AMSTEL is vervaardigd, die er vroeger bezitter van was. — In den *Catalogus* van *Van der Marck, Aegidz. te Leyden*, verkocht te *Amsterdam*, 1773, waren twee afbeeldingen van hem; Nr. 412: „*Hij is verbeeld wandelende in een landschap*; ongemeen fraai en zeer natuurlyk door BARTHOLOMEUS VAN DER HELST, op paneel, geschilderd, h. 35 $\frac{1}{2}$, br. 27 dm. Rijnl. maat. — Nr. 413. *Denzelven schilder*. In dit stuk is hy halver lyf te zien, omhangen met een mantel, het hoofd gedekt met een hoogen hoed, fraai op paneel geschilderd, h. 7 $\frac{1}{2}$, br. 6 dm. Naar dit tafereel heeft de Ridder KAREL DE MOOR het prentje van dezen meester geëst.” Deze ets is in gr. 4°. Hij staat tegen eene balustrade, in mantel, met een hoed op, en een liggende kraag; daaronder JOANNES à GOYEN. *Natione Batavus genuinus Pieter Regionum*.

GOYER, (... DE) een nog onvermeld kunstschilder, die, op het laatst der XVI. of in het begin der XVII. eeuw, waarschijnlijk, te *Utrecht*, bloeide. Het uittreksel van een Testament, dat hier volgt, maakte mij met hem bekend: *Johan van Renesse* maakte, bij uitersten wil, den 12 September, 1618, aan het kapittel van St Jan, te *Utrecht*, waarvan hij deken was, „zyn *contrefeytsel*, geschildert door DE GOYER.” Zie *Dodt, Archief enz.*, II., blz. 79. Deze deken was een natuurlijke zoon van Adriaan van Renesse, deken van den Dom, bij Anna van Abeoude van Meerten verwekt, geboren 1540, deken van St Jan, 16 December, 1597, overleden 27 Julij, 1619, oud 79 jaar. Zie *Utrechtsch Plakaatboek enz.* I., blz. 255. — Nu is de vraag, op welken leeftijd heeft hij zich laten afbeelden? Is zulks als Dekan geschied, dan heeft DE GOYER dit tusschen 1597 en 1619 gedaan. Zoo niet, dan kan de schilder wel ruim eene halve eeuw vroeger gebloeid hebben.

GOYERT (...) vind ik, in het begin der XVI. eeuw, als een *Utrechtsch* schilder, in de Stadsrekeningen vermeld: „Item gegeven GOYERT, de schilder, van de trompers vaentgens, St. Meerten aan elke zyde inne te zetten, van gout ende zyde, ende van de scuttervaentgens van gout te maken, 13 guld. 15 stuiv.” — *Kameraarsrekening*, 1524, bij *Dodt, Archief*, III. dl.

GRAAF. (JOSUA DE) Aldus is mij die naam voorgekomen, en niet alleen GRAAF of GRAVE, zooals bij *Immerzeel* wordt gemeld.

GRAAF (J. B. DE) vind ik als teekenaar vermeld in den *Catalogus* van *J. Stinstra, Amsterdam*, 1823, blz. 10, Nr. 34: „*Twee stuks Gezigtjes in Amersfoort*, door J. B. DE GRAAF.”

GRAAF. (N. B. en J. R. DE) Verscheiden kunstenaars zijn mij op dien naam voorgekomen, waaronder ook deze, en ik geef hier hunne werken op, zooals die in den *Catalogus* van *Daniel Vrijdag, Amsterdam*, 1825, blz. 29, worden beschreven: „*Omstlag DD. inhoudende negentig stuks landschappen en beelden door N. B. en J. R. DE GRAAF*, zullende in eens of bij koopen worden geveild.”

GRAAF (REINIER DE) was een plaatsnijder, die, op het laatst der XVII. eeuw, te *Haarlem*, bloeide. — Van zijne werken is mij nimmer iets voorgekomen, en ik vind hem alleen, hoewel niet gunstig, vermeld, in den *Brief van den Leydschen Hoogleeraar Mr. A. Kluit aan Mr. H. van Wyn, over eenige Handschriften van K. van Alkemade, bijzonderlijk over Klaas Kolyu*. Hierin wordt de echtheid of onechtheid der Rijkskronijk van genoemden Kolyu besproken en vooral de aanval van Gerard van Loon tegen Van Alkemade, die ze in 1699 had uitgegeven, door Kluit afgeweerd, om niet „voor verdichter door te gaan, als een REINIER DE GRAAF, ’t zij deze zelf de maker, ’t zij de verkooper van dat gewaande handschrift van Klaas Kolyu geweest zij. En hiermede hoop ik de eer en nagedachtenis van den goden, maar geschonden naam van den Heer Cornelis

van Alkemade, tot uw genoegen en dat van alle brave vaderlanders, volkomen gezuiverd te hebben. Ik houd REGNERUS DE GRAAF, *Plaatsnijder, te Haarlem*, voor den bedrieger van Van Alkemade. Ik blijve met alle achting, Uw gediens-
stige Vriend, *Adriaan Kluit. Leiden, den 1. October 1801.*" Zie *II. van Wyn, Huiszittend Leven, Mengelstoffen over Letter-, Historie- en Oudheidkunde enz. Amsterdam, bij Allart, 1807.* I. dl., blz. 129, 193 en volg.

GRAASBEEK. (JOOST VAN) Zie bij mij op CRAESBEECK, (JODOCUS of JOOST VAN) en bij Immerzeel op CRAASBEEK. (JOOST VAN)

GRAAT. (BAREND) Zijn portret, door hem-zelfen geschilderd, is zeer fraai door MATHYS POOL in koper gesneden, in 8°. Deze prent is klaarblijkelijk genomen naar hetzelfde portret, met de hand op een zandlooper wijzende, die bij eene kolom staat. Rond het ovaal, waarin het portret gevat is, leest men: *Daar is noch wat in*, zinspelende op het weinige zand, dat nog in het glas te loopen heeft, en aldus zijn hoogen ouderdom aanduidt. Het is fraai gesneden, en, ik meen, ook door genoemden POOL. Het zeldzaam exemplaar, dat voor mij ligt, is vóór allen naam. — Volgens *Heller (L.)*, heeft hij ook geëst. Deze vermeldt een klein prentje: *Het staande en het liggende Schaap.* — *Nagler* zegt: „*staande Hamel,*” en nog: „*bij een boomstam, de kop van een jongen Bok.*” h. 3 dm. 4 str., br. 5 dm. 2 str. Par. De eerste afdrukken zijn vóór de letters B. F., en tusschen deze letters een *Graat.* — Bij *Bartsch* wordt dit prentje verkeerd voor WATERLOO's werk opgegeven.

GRAAUW. (HENDRIK) Op het bericht van Immerzeel moet nog volgen, dat *Bryan* meldt, dat hij in 1682 is overleden. — *Balkema* zegt, in 1684. — *Nagler* heeft het jaar 1672, toen hij *Utrecht*, om den inval van het Fransche leger, verlaten heeft en naar *Hoorn* trok, bij vergissing, voor zijn sterfjaar geboekt. — Hij is te *Alkmaar* overleden.

GRACHT (JACOB VAN DER) staat bij Immerzeel alleen als uitgever van een anatomisch Werk vermeld. De titelplaat van dat Werk, met zinspelende figuren, is, zeker, even als de overige, daarin voorkomende prenten, door hem geëst, en, waarschijnlijk, de figuur, die bezig is, op een cadaver les te geven, de afbeelding van VAN DER GRACHT-zelfen. Verder leest men daarop: *Anatomie der watterlicke deelen van het Menschelick Lichaem. Dienende om te verstaen ende volkomentlick wt te beelden alle beroerlicheit des selven Lichaems. Aengewesen door JACOB VANDER GRACHT, schilder. Bequaem voor Schilders, Beelt-Houwers, Plaatsnyders, als oock Chirugiens. Wtgegeven door den Auteur. In 's Graven-Hagw, 1634, in f°.* Bij *Nagler* eene drukfout, 1534. De eerste druk is in mijn bezit. Hiervan bestaat een tweede druk, in 1660, met denzelfden titel, doch veranderd: *Wtgegeven door Quiryne Smits, Boeckverkooper, woont in de vergulde Boeckraem tot Rotterdam*, en een daarbij behoorend vervolg van *Het verhaal van het Hart enz. te Rotterdam, gedrukt by Hendrick de Bruyn, in 1660, zonder platen.* — Uit de Voorrede blijkt mij duidelijk, dat hij zijn meesten tijd in *Italië* doorgebracht, en zijne kunst tot eene aanzienlijke hoogte opgevoerd heeft, dewijl hij, over de noodzakelijkheid der anatomische kennis voor den kunstenaar sprekende, zegt: „*Ik heb menichmael verwonderd geweest van myn Heer den Hertogh van Alcalá, gewesen Viceroy van Napels, die my de eer gedaen heeft, ettelyke jaren onder syn Hofghenoten te houden. Hy placht te seggen, dat de schilderkonst, by de meerderen deel van hare liefhebbers in groot verval gekomen was, omdat veel van het getal schilders, weynigh de Theorie verstaen, daer hy nochtans is de eenige Fonteyn, uyt de welke alle de volmaectheyt der uytwerkinge moet vloeyen.*” Zijne kunstwerken zijn dus welligt alleen in dat land gebleven, en wanneer ik de uitgave

van genoemd Werk, bij zijne terugkomst in het vaderland, als de vrucht zijner vroegere studiën beschouw, dan behoort hij reeds tot de schilderschool van het laatst der XVI. eeuw. — Verder zegt hij, dat hij zich: „niet weynig jaren, noch buyten 's lants wesende, tot een neerstich verhandelen der *Anatomie* begheven, ja oock verscheyden lichamen met eygen handen ontleed heeft” enz.; voorts, dat hij ook de Werken van *Andreas Vesalius*, *Andreas Laurentius*, *Bartholomeus Cabrolus* en anderen bestudeerd had, en in het bezit was van de teekeningen, die er in voorkomen, „die eenige meynen door MICHEL ANOELO, andere door BACCIO BANDINELLI, wel certyds geteykent te wezen”, en dat hij geen ondienst meende te doen met dit Werk in *Nederland* te doen verschijnen. — In hoeverre zijne anatomische afbeeldingen van waarde zijn, zou men mogen beoordeelen naar Prof. *E. Sandifort*, in de uitgave van het Werk: *Andree Vesalii Anatomici summi Tabule ossium humanorum etc.; Lugduni-Bataavorum*, 1782, in f^o, de I. en III. plaat, waar de figuren letterlijk kopijen zijn naar VAN DER GRACHT, en waaronder men leest *J. WANDELAAR fecit.*

GRACHT. (REGNIER VAN DER) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven te *Rijssel* worden bewaard, vindt men op het jaar 1467 aange teekend: „A REGNIER VAN DER GRACHT païé pour V jours à X S. pour jour L S.” — Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder verrigt, voor het grooto feest van het Guldenvlies, te *Brugge*, op REGNAULT. (AMAND) — Hij kan een voorzaat geweest zijn van den Meghelschen schilder GOMMARS VAN DER GRACHT, want deze geslachtsnaam, door een Fransch schrijver geboekt, kon wel niet anders uitvallen, dan hij hier aan het hoofd is gesteld.

GRADO, (FRANCESCO) een kunstgraveur, zegt *Nagler*, die voor een Nederlander wordt gehouden, en, in het begin der XVII. eeuw, even als zijne zonen BARTOLOMEO en ARCHANGELUS, te *Napels*, werkzaam was.

GRAEF, (TIMOTHEUS DE) en niet GRAAF of GRAVE, zoo als bij *Immerzeel* wordt gemeld. — Dat hij een Amsterdammer zou zijn geweest, kan ik wel aannemen, daar mij onderscheiden tafereelen en gezigten in die stad, door hem vervaardigd, zijn voorgekomen, als: „*En fraai Gezigt binnen Amsterdam na de Munt en 't Rondeel van de Schaapemarkt* door TIMOTHEUS DE GRAEF.” Zie *Catalogus van Terwesten*, bl. 155. — Verder wordt ook door zijn tijdgenoot *Jan van Gool*, in het levensbericht van JACOB APPEL, die te *Amsterdam* werd geboren, in 1680, vermeld, dat deze zijn eerste onderwijs, gedurende den tijd van twee jaren, bij TIMOTHEUS DE GRAEF, een wakker landschapschilder, heeft ontvangen. — *Nagler* heeft zich vergist door te berigten, dat DE GRAEF het onderrigt van APPEL genoten heeft.

GRAF of GRAVE, (HANS of JAN) een houtgraveur, van *Amsterdam*, van wien geene levensberigten bekend zijn. — Hij heeft voor de weduwe van den schilder CONRAD FABRI, te *Frankfort*, een gezigt op die stad, dat haar door den Raad besteld was, naar de teekening van gemelden FABRI, in den jare 1553, in hout gesneden. — Sommigen meenen, dat de letters n. g. f., aangegehoecht, en op gemelde plaat voorkomende, het monogram van HANS GRUNEWALD aanduiden; doch *Nagler* zegt, dat het HANS GRAF beteekend, daar men zeker weet, dat deze een gezigt dier stad vervaardigd heeft. — Zie ook *Brulliot*.

GRAHAM of GRAHAN. (F. G.) Eene zeer goede houtgravure, door hem gesneden, voorstellende *De Havestad Ningpo*, en in *Nederland* uitgegeven, is mij van dien graveur voorgekomen. Dit werk van later tijd dagteekenende, dan dat van JOHAN van dien naam, zoo zou hij wel een zoon van den hiervolgenden JOHAN GRAHAM kunnen geweest zijn. — Welligt is hij dezelfde, bij *Viorillo* vermelde J. GRAHAM. — Zie op GRAHAM. (JOHAN)

GRAHAM, (JOHAN) bij *Immerzeel* vermeld, die, ten slotte, zegt: „Hij heeft aldaar (*'s Gravenhage*) historische onderwerpen geschilderd, ook tot versiering van plafonds en zaalwanden.” — Hierop laat ik *Pieter Terwesten Ms.*, antwoorden, die zijn tijden stadgenoot te *'s Hage* was: „dat hy, na zyne volbragte studiereizen, zich wyders seedert jaaren weder hier by zyne zuster bevonden en gewoont, echter nooit groote progressen in de kunst gemaakt heeft; als niet hekent zynde dat hy, buiten twee plafonds in het huys van zyn gemelde zuster, hier iets voor een andere geschilderd heeft.” — Verder meldt hij, dat hij les in de Engelsche taal heeft gegeven, en in 1775 met zijne stokoude zuster van *'s Hage* naar *Londen* is vertrokken. In 1776, toen *Terwesten* schreef, was hij 70 jaren oud. — *Fiorillo* noemt op weinig lateren tijd, in zijne *Geschiede der Mahlerey in Grossbritannien u. s. w.* eenen J. GRAHAM, die, voor de *Shakespeare-Gallery*, eene voorstelling uit den *Othello* (Act. V. Sc. 2) heeft vervaardigd: deze kan wel een zoon, of althans van zijn geslacht geweest zijn.

GRANDJEAN. (JEAN) Deze bekwame kunstenaar is reeds bij *Immerzeel* vermeld. Hij heeft ook de etsnaald gehanteerd, daar *Heller (L.) Een Bachanaal*, 1744, in 4°. van hem opgeeft. — Bij die hoogst zeldzame prent, kan ik hier nog eene eerste proef van zijn etswerk voegen: *Eene mythologische voorstelling*, zijnde twee weinig gedrapeerde figuren, in een Arcadisch landschap, bij zwaar geboomte gezeten, en die zich liefkozende onderhouden; h. 276, br. 203 str. Ned. zonder de marge. De figuren, die hierin zeer groot voorkomen, zijn het minst afgewerkt. Zonder cenige beteekening. — Ik bezit eene zeer fraaije teekening in f^o. van hem, zijnde een *Gezicht op de Poort van St. Jan van Lateraan, te Rome*; — alsmede zijn portret, *à trois quart*, in een ovaal gevat, met O. I. inkt, en een *idem*, van voren te zien, met zwart en wit krijt, op blaauw papier geteekend.

GRASDORP. (JAN) Een meester, die weinig bekend schijnt te zijn, en wiens werken echter zeer verdienstlijk geacht worden. Immers, in het *Berlijnsche Museum*, wordt, onder Nr. 502 van den *Catalogus*, vermeld: „*In een bloemtuin is, nevens eene fontein, eene dame gezeten met een hondje op haren schoot, dat door een heer, die tegen eene balustrade leunt, geplaaagd wordt. Zij schijnt hem te verzoeken, daarmede op te houden.*” Met den naam J. GRASDORP, h. 1 vt. 4 dm., br. 1 vt. ½ dm., Rhijnl.; vroeger behoorde deze schilderij tot de *Giustinianische Galerij*.

GRAVE. (JAN EVERT) *Immerzeel* zegt, dat hij niet *ongelukkig* slaagde in de kunstvakken zijner meesters JACOB CATS en JAN PUNT. Bij PUNT zal hij slechts kortentijd onderwijs in het teekenen hebben genoten, want deze is in 1779 overleden, en GRAVE was toen twintig jaren oud: het zal dus hoofdzakelijk bij den gevierden kunstenaar CATS zijn geweest, dat hij zijn natuurlijken aanleg voor het vak van landgezigten, *zeer gelukkig*, ontwikkeld heeft. Eere dien eere toekomt! — Ik heb van onzen GRAVE voor mij liggen *een landschap*, vol geboomte, waarin de bogt eener rivier, en daarom liggende rijweg zich tot op en langs den voorgrond uitstrekt, met hoog lisch bewassen; tusschen dit lisch zit een man met twee hengels te visschen; aan de overzijde een gezelschap op een watersteiger, vóór het landhuis gelegen, dat zich met een kruisnet op gelijke wijze vermaakt; verder eene trekschuit met jager, paard enz. Deze prent is, met eene ongehooflijke zorg, zeer uitvoerig, tevens fiks met de etsnaald en de burin bewerkt, en de kleuren der natuur, benevens de stille bedaging met invallend licht, zijn door zooveel gevoel van waarheid teruggegeven, dat men, onder de beschouwing daarvan, onwillekeurig aan de werken van HOBBEEMA en HACKERT herinnerd wordt. Als men daarbij voegt de goede teekening, gepaard met de zoo noodige

kennis der perspeetief, daarin duidelijk toegepast, dan kan en mag men onzen GRAVE niet anders dan met hoogachting herdenken. Deze prent is vóór de letter, en, waarschijnlijk, een gezigt in de omstreken van *Haarlem*, beteekend J. E. GRAVE *ad vivum del. et fecit*. Welligt behoort zij tot de hier volgende uitgave: *Een Stel van twee Kunstplaten, zynde gezichten in het Geyn, getceekend en gegraveerd door J. E. GRAVE gr.-formaat, Amsterdam, 1794*. Dit is, zeker, van zijn beste werk; want ik bezit van hem kleinere land- en dorpsgezigten, die in zulken lof niet mogen deelen. — Hij heeft ook in aqua-tint gegraveerd, waarvan ik mede eene prent, in 8°. oblong, bezit, voorstellende: *Een Landschap, waarin eene poort bij een vervallen slot, met geboonte*; op den voorgrond, bij een heuvel, drie kunstenaars, waarvan er een de genoemde poort afteekent. — Verder heeft hij de boekprenten, waarin beelden de hoofdzaak zijn, vervaardigd in 8°., die in eene *Beschryving van kerkelyke gebruiken enz. in Italië* te huis behooren, en, wat de uitvoering betreft, middelmatig van verdienste zijn. Dit werk schijnt dus meer voor den broede gedaan te wezen. — Bij de vreemde auteurs blijkt hij niet bekend te zijn.

GRAVE. (J. DE) *Een gezigt op het Vrijhof, te Maastricht*, door J. DE GRAVE, vind ik vermeld in den *Catalogus* der schilderijen van G. Muller, verkocht te Amsterdam, April, 1827. — Daar de naam verschilt met dien van JOZUA GRAAF of GRAVE en JAN EVERT GRAVE, reeds bij *Immerzeel* vermeld, zoo geef ik den bedoelden GRAVE hier eene plaats. Aangezien de onderwerpen hunner kunstwerken gelijk staan, zoo kan ik niet beslissen of het bovenbedoelde werk van den genoemden JOZUA is.

GREBBER. (A. DE) Zoo men op dezen naam zeker kan afgaan, door den dichter *Jan Vos*, als dien eens schilders vermeld, die *De verarmde Ouderdom in het oude Mannenhuis, terwyl ze van de Nytt voortgetrokken werd enz.* — en *De Ouderdom komt by Amsterdam, die de Overvloed by zich heeft* enz., niet CORSELIS BRIZE, vervaardigd heeft, dan is het een andere persoon dan de bekende PIETER FRANZ. DE GREBBER, die, als kunstenaar en vervaardiger van gelijke onderwerpen, voor *Haarlem*, heeft geschilderd. Misschien is hij een broeder of zoon van den gemelden PIETER, en heeft dan gelijktijdig met hem, op de helft der XVII. eeuw, gebloeid. Zie *Jan Vos, Gedichten, 2. druk; Amsterdam, 1726, in 4°. I., blz. 390.* — Later ben ik in het bezit gekomen van eene gravure in 8°. door PIETER DE JODE, — zeker wel van zijn eerste werk — naar A. DE GREBBER *pinxit*, voorstellende *drie naakte kindertjes*, in een bergachtig bosch; het een wringt druiven, wier sap het vrolijk drinkt; het ander, gezeten, heeft een korenaar, en het derde, mede zittende, een schietboog in de hand; zij vermaken zich onderling. — Naar alles te oordeelen, behoort zijne kunstverdiensde tot het middelmatige, ten minste wat de teekening betreft, daar men over de kleur in de gravure weinig kan uitweiden. — Uit het een en ander mag ik besluiten, dat hij ANTON DE GREBBER, leermeester van WILLEM VAN INOEN, zal zijn, en alzoo in het midden der XVI. eeuw bloeide.

GREBBER. (FRANS PIETERSZ. DE) *Bryan-Stanley* zegt, dat hij geboren werd in 1579, en in 1636 overleden is. — *Immerzeel* berigt hier niets van, en bij *Van Mander*, in 8°., II., blz. 213, in eene Noot, wordt duidelijk door *De Jongh* gemeld, dat hij in 1648 nog leefde, „maar door zyne hooge jaren niet meer in staat om te schilderen.” — Zijn geboortejaar moet stellig vroeger dan 1579 zijn, en de geboorte van zijn zoon, PIETER FRANZ., op het jaar 1590 gesteld, zal dus natuurlijk veel later plaats gehad hebben. — Nog heb ik gevonden, dat hij do eerste leermeester is geweest van PIETER FAES genaamd LELY.

GREBBER. (PIETER FRANZ. DE) Van dezen bekwamen historic- en portret-schilder wordt gemeld, dat hij ook heeft geëst, en het prentje: *De Samaritaansche*

vrucw bij Christus aan de waterput, alleen als bekend opgegeven. — Ik voeg hier de prenten bij, die later bekend zijn geworden, en bij *Heller (L.)* staan vermeld, als: *Susanna met de beide Ouden*, 1665, f°. — De *H. Magdalena* f°. — De *H. Petrus* f°. — *Cornelius Arnoldus*, naar RUBENS, 1630. — De drie laatstgemelde zijn zeer zeldzaam. — Zie over zijn geboortejaar op zijn vader, FRANS PIETERSZ. DE GREBBER. — *Bryan-Stanley* zegt, volgens de opgave van *Nagler* en *Balkema*, dat hij in 1600 geboren werd, en in 1655 nog in leven zou zijn geweest, blijkens eene zijner prenten, met laatstgenoemd jaartal gemerkt. Naar gissing, zou hij het volgende jaar overleden zijn.

GREENWOOD (CORNELIS) staat bij *Immerzeel* vermeld, en ik voeg daarbij, dat zijn portret bij *Van Eynden* en *Van der Willigen* voorkomt. — Nog vind ik bij *Weigel*, *Kunscatalog*, Nr. 27, bl. 197, een idem, *Borstbeeld in Medaillon*, met bijwerk, in zwarte kunst, door een Engelsehman, w. PETHER, gegraveerd, in 4°.

GREENWOOD (FRANS) wordt insgelijks bij *Immerzeel* vermeld, en ik voeg daarbij, dat er een fraai portret, met veel zinnebeeldig bijwerk omgeven, in zwarte kunst, van hem uitgaat, door AART SCHOUMAN geteekend en gegraveerd, in 4°, waarvan de teekening in het bezit is van *Dr. A. van der Willigen*, te *Haarlem*. Ik heb die afbeelding, zeer goed, en *camaiëu*, op papier geschilderd, in de manier zoo als A. VAN DER WERFF er een aantal heeft vervaardigd, namelijk, de portretten, voorkomende in het Werk van *De Larrey*, *Geschiedenis van Engeland* enz. Van onder op een epitaf staat FRANS GREENWOOD, *oud 58 jaren*, en ter zijde 1738; doch zijne afbeelding is jonger en hij met een langharige paruik voorgesteld. — Nog bestaat er een *idem*, zwarte kunst, in 8°, zonder eenige beteekening, en, zoo gemeend wordt door R. JELGERHUIS *sculp.* — Zie *Catalogus van Portretten van F. Muller*, Nr. 1986. — Ik moet hier nog toelichten, wat *Immerzeel* zegt, te weten, dat hij met den diamant fraai op glas teekende. Dit is echter geheel wat anders. Zijn tijdgenoot en vriend *Jan van Gool* vermeldt uitdrukkelijk, dat hij het eerst de uitvinding heeft gedaan, om de bekende wijze van op glas te teekenen, juist anders om te bewerkstelligen: namelijk, al de lichtpartijen van een voorwerp op het glas te beëtsen, en om dus voor alles, wat men in eene gravure, door schaduwen te snijden, uitdrukt, het glas-email-zelf te behouden; zoodat men, wanneer een pokaal met wijn is gevuld, daardoor de kracht der schaduw-tinten bekomt, die in eene fraaije kopergravure gevonden wordt, terwijl de eerstgenoemde wijze van werken juist het tegendeel voortbrengt.

GREENWOOD. (JOHN) Bij het artikel, door *Immerzeel* gegeven, kan ik nog voegen, dat hij de graveerkunst heeft geleerd bij MICHEL ELGERSMA: dit is mij gebleken uit het portret van den laatstgenoemden, door hem geteekend en gegraveerd. Zie over dat portret, met een vierregelig vers er onder, op ELGERSMA, (MICHEL) terwijl tevens hieruit blijkt, dat hij zijn meester in hoogen ouderdom heeft afgebeeld. — Het voornaamste van zijn graveerwerk is, zeker, wel het portret van den vermaarden graveur SIMON FOKKE, in plano-formaat, naar de schilderij van JACOBUS BUYS *pinx.* Hij is aan eene tafel gezeten, vertoonende den aanschouwer eene prent, welke hij in de regterhand heeft. Deze prent is met zorg bewerkt. — Zijne portretten in mezzotinto zijn goed uitgevoerd: onder anderen dat van *Dus. W. Mulman Willz.* in f°, naar LA CROIX *pinx.* — Bij *Nagler* vindt men zijne verdere prenten beschreven. — Ik voeg daarbij, dat er eene bestaat, voorstellende *Een woelend zeeje met schecpjes*, eerste druk met O. I. inkt, naar W. VAN DE VELDE. — *Dezelfde*, tweede druk. — *Dezelfde*, in omber kleur, derde druk. — *Dezelfde*, vierde afgewerkte druk. Zie *Catalogus van Mr. J. van Buuren*, Bailluw van Noordwijkerhout, 1808. — In 1760 heeft hij zijne eigen afbeelding geteekend, en ook nog later gewerkt.

GREEVE. (...) Een Hollandsch knnstgraveur, zegt *Nagler*, dien *Fässly*, zonder verdere aanduiding, in zijn *Supplement* vermeldt, en dien wij eveneens niet kennen. — Zestien *Gezichten van het Kon. Landhuis 't Loo* zouden tot zijne werken behooren.

GREEVE. (S.) Een portret van *Guillaume George Frédéric, Prince d'Orange et de Nassau etc.*, door HEM, in 1797, geteekend, en door F. BOLT, in 1799, gegraveerd, in 8°. ovaal formaat, bragt mij tot de kennis van dezen bekwamen kunstenaar. Die afbeelding, met een vierregelig Fransch vers, *par un Officier d'Artillerie Hollandaise* er onder, is keurig bewerkt, en zeker goed gelijkend. — Of hij van dezelfde familie is als H. GREEVEN, — Zie aldaar. — mag ik niet beslissen, hoewel de naam slechts eene n verschilt, hetgeen niet zelden aan de onachtzaamheid der lettergraveurs valt toe te schrijven. — Het is meer dan waarschijnlijk, dat onze GREEVE dezelfde persoon is, die bij *Nagler*, doch zonder voornaam, als een zeer bekwaam kunstschilder, uit 's *Hage*, vermeld wordt, in het begin onzer eeuw bloeide, zieh aan de kunst-academie te *Dresden* en te *Berlijn* zeer onderscheidde, en, in 1811, naar *Frankrijk* ging, waar hij zijn kunstvak verder voortzette. — Er zijn landschappen van zijne hand, die den lof der kenners wegdragen.

GREEVEN. (H.) Een *Portret* naar het leven geteekend, en gegraveerd door W. VAN SENSUS, zijnde dat van *H. K. H. Frederica Sophia Wilhelmina, Weduwe van Prins Willem V*, op bejaarden leeftijd voorgesteld, toen zij weder in *Holland* terug was, heb ik van dezen meester gezien. In hoever dit aan het origineel beantwoordt, kan ik niet beoordeelen; de prent heeft slechts middelmatige verdienste.

GREGOOR. (GILLES SMAK) Zie bij *Immerzeel* en bij mij op SMAK GREGOOR. (GILLES)

GREGOOR (PIETER MARTINUS) is, in den jare 1816, te *Dordrecht*, overleden, alwaar hij, volgens het berigt van *Immerzeel*, in 1786 geboren was.

GRIBELIN, (SIM.) een kunstgraveur, die, op de helft der XVII. eeuw, waarschijnlijk, in *Belyë*, bloeide, doch van wien ik niets aangeteekend vind. — Dit berigt heeft geen anderen grond dan een portretje in 8°, door hem gegraveerd, voorstellende *M. Guil. Trumbull, Agent pour les Roys Jac. I. et Charl. I. à la Cour de Bruxelles.* s. GRIBELIN *sculp.* in mijn bezit, en vrij wel gesneden. — Ook heeft hij nog andere onderwerpen van grooter omvang vervaardigd, als: *Apothéose de Jacques I. Roi d'Angleterre* en 3 feuilles. — Zie Nr. 1232 van den *Prent-Catalogus van Pierre Wouters, Chanoine de l'église de S. Gomer, à Lierre, etc. Bruxelles, 1797, in 8°.*

GRIENT (CORNELIS DE) wordt met een paar regels bij *Immerzeel* beschreven, doch die zijn overlijden, dat op den 28. December, 1783, te *Rotterdam*, in den ouderdom van 92 jaren, plaats had, niet vermeldt. — Ik bezit zijn portret, naar de schilderij van GERARD VAN NYMEGEN, *ad vivum pinx.*, 1775, ond 84 jaren, blijkbaar voor eene gravure bestemd, en dat wel door H. ROTHOVEN kan geteekend zijn. — Of het in druk bestaat, weet ik niet.

GRIENT. (CORNELIS OUBOTER VAN DER) Aan het slot van het levensberigt door *Immerzeel* over dezen verdienstlijken kunstenaar gegeven, vindt men den naam van slechts twee door hem gevormde kunstenaars vermeld. Ik moet dus daarbij voegen, dat hij meerdere leerlingen in de gronden der kunst heeft onderwezen, en die sedert mannen geworden zijn, met lof in de kunstgeschiedenis bekend, als de heeren: J. B. WITTKAMP, te *Delft*, — KUYPERS, te *Gorinchem*, — M. HARTINCK, thans in *Noord-Amerika*, — P. A. HAAXMAN, te *Delft*, — K. F. BLOMBLED, te 's *Hage*, — en zijn zoon, C. VAN DER GRIENT, *Oz.*, te *Overschie*.

GRIFF of GRYF (ADRIAAN) is reeds bij *Immerzeel* goboekt; doch *Felix Bojaerts*

meldt, dat *de vader* en *de zoon* beiden denzelfden naam voerden, en één vak van schilderen hebben uitgeoefend, zoodat het zeer moeilijk is, bij het gemis van jaarmerken op de stukken, hunne werken van elkander te onderscheiden. — *Nagler* noemt hem *ANTON* en leerling van *FRANS SNYDERS*, die in het midden der XVII. eeuw bloeide. — De letters *A. G.*, op de geëtste prenten naar *F. BARLOW* voorkomende, worden als zijn monogram beschouwd. — *LE VASSEUR* heeft twee *Jagtstukken* naar *HEM* gegraveerd. — In het Museum, te *Gent*, is, onder Nr. 31: *Een stuk met dood wild*, en op de kunstverkoop van *d'Hoop van Alstein*, te *Gent*, in 1849, gehouden, was, onder Nr. 197: *Dood wild*, door een staanden jagthond bewaakt, uitmuntend voorgesteld. — *Weyerman* noemt *GRIF den Oude* en *GRIF den Jonge*, en zegt bepaaldelijk, dat bet broeders waren, die, toen hij schreef, nog leefden. Hoe nu twee *broeders* aldus ter onderscheiding genoemd worden, kan ik, bij het anders alleen tusschen *vader* en *zoon* gewone gebruik, niet begrijpen.

GRIFFIER, (JAN) de Oude, is reeds bij *Immerzeel* beschreven. Hij heeft een groot gedeelte van zijnen leeftijd in *Londen* doorgebracht, waar hij bij de kunstliefhebbers onder den naam van den *Utrechtschen Edelman* bekend was. — In *Hope's* Galerij, te *Londen*, is een uitmuntend geschilderd en rijk gestoffeerd *Rijngezicht* van dezen meester, waaraan ik meerdere verdiensten moet toekennen dan *Dr. Waagen, Kunstwerken und Künstler in England u. s. w.*, er aan toeschrijft. — Ik beschouwde dit stuk, en meest al de Hollandsehe stukken, dáár aanwezig, met de grootste bewondering, dewijl allen, maagdelijk rein, uit den besten tijd, in *Nederland* verzameld, ongeschonden, en als pas van den ezel komende, er een indruk teweeg brengen, die zelden bij het beshouwen van kunstverzamelingen plaats vindt, dewijl toch vele stukken reeds één, ja, veelal twee, tot zelfs drie malen toe de bakkuur hebben ondergaan, en dan opgedrild voor keurwerk uitgevent worden. — Hij heeft met *Fr. Place*, te *Londen*, een Werkje met *Vogelen* uitgegeven, dat uit twaalf bladen bestaat. — De etsen, welke hij, volgens de teekeningen van *Vogels*, naar *F. BARLOW*, heeft gemaakt, zijn het, zoo ik wel heb, die in het gemelde Werkje voorkomen. — *Heller (L.)* geeft er eenigen afzonderlijk op, als: *De Arend met den Haas*. — *Een Hond, die op een Aap zit*, bij den ingang van een tuin. — Verder *Een Mansportret*. — *DAN. BOON*, schilder en musieus, die op eene viool speelt en zingt. — Op eene verkoop van te 's *Hage*, in 1733, gehouden, waren van hem, onder Nr. 10 en 11 van den *Catalogus*, twee uitmuntende stukken, als: „Een wonderlijk eurius stuk door *den Ouden GRIFFIER*, verbeeldende een *Winter met veel schaatsenryders en meer bywerk*, h. 11, br. 14 dm., — *Een idem, weérgaa tot hetzelfde, 'idem,*” die de som van *f 150* en *f 100* hebben opgebracht, hetgeen een aanzienlijke prijs kan worden genoemd, daar Nr. 101, *De opdracht van Simeon in den tempel* enz., door *REMBRANDT*, slechts met *f 41*. betaald werd. — Hij heeft twee zonen, *ROBERT* en *JAN de Jonge*, — Zie aldaar. — nagelaten.

GRIFFIER, (JAN) de Jonge, waarschijnlijk, een jonger broeder van *ROBERT* en zoon van *JAN den Oude*. — Volgens *Walpole*, bezat hij eene bewonderenswaardige manier, om de schilderijen van *CLAUDE LORRAIN* te kopiëren, en is, op het midden der XVIII. eeuw, te *Londen*, gestorven, waar gemelde auteur hem heeft gekend, als wonende toen in *Pall-Mall*, nabij het hof. — Ook vind ik, dat *GERARD HOET, de Jonge*, in het *Register* van zijne *Catalogussen*, wel deugdelijk *JAN den Oude* van *JAN den Jonge* onderscheidt, en op den laatsten naam de beschrijving van een aantal schilderijen geeft, zoodat hem hier naar bebooren eene plaats toekomt. — *Fiorillo* zegt, volgens *Walpole*, dat hij omstreeks 1750 gestorven is.

GRIMANI, (HUBERTUS) of wel *HUBERT JACOBSZ.* Bij vreemde auteurs wordt, zonder eenigen grond, zijn geboortejaar op 1599 gesteld; voor zijn sterftijd, in 1628 of 29

geplaatst, moet het laatste gelden, volgens *Bleyswyck, Beschryving van Delft, in 4°, bl. 846*; dit jaartal staat ook bij *Immerzeel* vermeld.

GRIMMAER (JAQUES) is reeds bij *Immerzeel* geboekt. Ik voeg er bij, dat hij, te *Antwerpen*, in 1510, is geboren, en er op het *Museum, te Brussel*, onder Nr. 331 van den *Catalogus*, van hem voorkomt *De levensgeschiedenis van St. Hubert*, waarbij gevoegd staat: „De ordonnantie van deze schilderij is allerbelangrijkst door de waarheid der voorwerpen, de praecht der kleeding, en de losheid en natuurlijke werking der beelden.”

GRIMMER (ABEL) vind ik vermeld in den *Catalogus* eener kunstverkoop, te *Antwerpen*, in 1741, gehouden, onder Nr. 36: *Een landschap, waarin, op 't spelen van Orpheus, het gedierde byeenkomt, door ABEL GRIMMER.* — In een *idem, idem*, te *idem*, 1754, Nr. 142: *Een fraai gezigt van eene kerk en een dorp, door GRIMMER.* — Nr. 143: *Een stuk, verbeeldende den Toren van Babel, door DENZELVEN.* — In een *idem, idem*, te *Megehelen*, 1756, Nr. 27: *De afneming Christi van 't kruis, met veel figuren, door GRIMMER,* — en Nr. 28: *Een stukje, verbeeldende het Wintersaizoen, door DENZELVEN.* — Of deze nu den gemelden JAQUES GRIMMAER in den bloede heeft bestaan, durf ik niet beslissen, hoewel de laatsto ook somtijds alleen GRIMMER genoemd wordt. — Zie aldaar. — Ik houd echter voor zeker, dat hij een Vlaming is geweest, aangezien zijne kunst mij alleen in *België* is voorgekomen, en hij zal, naar den aard zijner voorstellingen, wel tot de school van de tweede helft der XVI. eeuw behooren.

GRIMMER. (JAQUES) ZIE GRIMMAER. (JAQUES)

GRIMOUD. (...) Ik vind in den *Catalogus* van *Pieter Locquet, Amsterdam, 1763*, onder Nr. 120, zeer goede kunst van dezen meester vermeld, te weten: „*Een staand gratieus dametje, in losse kleeding, haaro regterhand rust in baare zijde, het hoofd is byna van vooren te zien, en gedekt met een galaut hoedje; verder is het smeltend en aangenaam van coloriet, h. 38, br. 29,*” en heeft toen de som van f 199. opgebragt. — Daar deze naam mij niet verder is voorgekomen, zoo heb ik hem hier opgenomen, in afwachting van nadere toelichtingen, die welligt ook zullen kunnen beslissen, of hij een Zwitscher geweest is, en misschien tot hetzelfde geslacht van JOHANNES GRIMOIX, geboren 1680, bij *Fiorillo* vermeld, behoort.

GROEN (A. VAN DER) is, waarschijnlijk, een landschapschilder, te *Amsterdam*, geweest, blijkens eene decoratio voor den Hollandschen Schouwburg, voorstellende een *Bosehgezig*, door hem in 1774 vervaardigd, en door R. en H. VINKELES gegraveerd. — Onze VAN DER GROEN heeft met goed gevolg alleen het gemelde kunstvak beoefend, en is uiet bekwaam geweest, om andere, meer op wetenschappelijke gronden berustende voorwerpen van dien aard, te kunnen ordonnancieren, hetwelk men mag afleiden uit eene groote prent, in mijn bezit, schetsachtig in omtrek gegraveerd, met het volgende onderschrift: „Vier sebsen der Vorstelyke Loge door A. VAN DER GROEN ongevraagd op den Amsterdamschen Schouwburg gebragt, en daarover de gedachten van *Jan Smit*, Mr. Timmerman verzogt, dewelke die terstond heeft afgekeurd.” Het adres luidt: „Door A. SMIT in 't koper gebracht, na de vier originelo schetsen.” Dit sebjnt niet door vrienden geschied te zijn, immers, hierdoor is zijne onbekendheid met dergelijke zaken openlijk aan den dag gelegd.

GROENENDYK. (J.) Een onvermeld kunstgraveur, die, in de laatste helft der XVIII. eeuw, te *Rotterdam*, hloeide. — *Een landschap in f^o. in de breedte, met geboomte, waartegen, op den voorgrond, een man leunt, die met eene vrouw in gesprek is, en verder met koeijen, schapen, figuren en boerehuis gestoffeerd, leerde mij hem kennen. Onder de plaat in de marge staat: Gezig buyten 's Gravenhage. Vue hors de la Haie; beteekend G. VAN ROSSUM, ad vivum delin.*

J. GROENENDYK *sculp.* à Rotterdam, Anno 1780. Er is veel met de etsnaald in gewerkt, en het werk behoort tot de goede kunst van dien tijd. — In den *Catalogus van Prenten van Van Hulthem*, vind ik, onder Nr. 1667 enz., de volgende werken van hem vermeld: „Vier geëtste *Landschappen* naar WOUWERMAN. — *De Hoefsmid in het Leger*, J. GROENENDYK *sculp.* à Rotterdam, 1779. — *Twee Manegevoorstellingen*. — Drie andere *dito*, — en *Het inschepen van koopmansgoederen*.”

GROENEVELD. (C.) Van dezen teekenaar bezit ik *de Triumph der Christelyke Godsdiens*t, door hem *del.* en door P. H. L. VAN DER MEULEN in 't koper gebragt; en een pendant, *de Verheerlykte Zaligmaker*, door PH. VEELYN *sculp.* De kunstverdienste, die daarin heerscht, is gering; doch missehien kan dit wel werk van zijn vroegsten tijd zijn. — Nog zag ik van hem: *Raadpleging van Z. D. H. Willem den V. in het leger met deszelfs Zoonen en Generaals*, in April, 1796, door C. BROUWER gegraveerd, zoodat hij op het einde der XVIII. eeuw gebloeid heeft.

GROENEWEGEN, (JAN) een der zeven-en-veertig Haagsehe kunstenaars, die, in den jare 1656, eene nieuwe Kamer van *Pictura* te 's Gravenhage hebben opgerigt. — Naar de meening van *Pieter Terwesten, Ms.*, zou hij een plaatsnijder of glasschrijver geweest zijn.

GROENEWEGEN (GERRIT) wordt door *Immerzeel* alleen als zeeschilder en etser vermeld; ik kan er bijvoegen, dat hij ook *Hollandsche kleederdragten*, als figuren, in landschappen geplaatst, in 12 bladen in 4°, heeft vervaardigd, en dat de *Zeeslag tusschen de Bataafsche en Engelsche Vloot* (1797) door HEM is geteekend en door R. VINKELES gegraveerd. — Onder zijne etswerken vind ik nog een aantal proefdrukken van zee- en stadsgezigten. Zie den *Catalogus van Mr. J. van Buuren*, Bailluw van Noordwijkerhout, 1808, blz. 218.

GROENIA (PETRUS) staat reeds bij *Immerzeel* opgenomen, doch het bleek mij, dat deze met de ware levensbijzonderheden van dien, in den volsten zin des woords, uitstekenden Frieschen krijgsheld en kunstenaar niet bekend is geweest. Ik ben door een aantal authentieke besehiden in staat gesteld, die leemte aan te vullen. — PETRUS GROENIA is den 5. October, 1767, (niet in 1769, zoo als *Immerzeel* en anderen melden) te *Makkum*, in *Friesland*, geboren. Hij was de zoon van *Jan Groenia* en *Saitske Broeksma*. Onder eene gewone opvoeding, ontwikkelde zich bij hem de zucht voor het beoefenen der schilderkunst, waarvan hij de gronden bij den bekwamen portretschilder HERMANUS WOUTER BEEKKERK, te *Leeuwarden*, heeft gelegd. De heerschende tijdgeest bragt mede, dat men zich, in meerdere of mindere mate, aan eene der staatkundige partijen, die toen het vaderland beroerden, aansloot: onze GROENIA had op zijn twintigste jaar zijne keus reeds gedaan. Hij bevond zich, den 1. Julij, 1787, met een aantal Nederlanders, als vrijwilliger bij de Friesehe Brigade, te *Utrecht*, en werd den 3. Augustus daaraanvolgende tot 2. Luitenant bij het 1. Regiment Infanterie van *Friesland* benoemd. Nog in datzelfde jaar is hij, met vele anderen, het vaderland ontweken, en heeft den 1. December, 1787, in *Frankrijk* eene veilige schuilplaats gevonden, waar hij zijne kunststudie voortzette. Vervolgens heeft hij zich eerst te *Duinkerken*, later te *St. Omer* gevestigd, want in het geschiedkundig Werk, getiteld: *Buitengewone Plechtigheid te St. Omer in Frankrijk, wegens de Inhuldiging van den nieuw verkoren Bisschop, den Hoog Eerwaarden Heer Pierre Joseph Porion, voorheen Curé te Arras, voorgevallen den 15., 16. en 17. April 1791*. Waar achter den treffenden *Herderlyken Brief van gemelden Bisschop aan de inwoners van Frankrijk*, in 4°, leest men, blz. 6 en 7 het volgende: „Verder waren het *Hôtel de Ville*, de vergaderplaats der Clubs, het huis, voorheen de *Bailluagie* genoemd, thans het *Distriets-luis*, en een ander, waar

enige Hollanders en Friezen eene bijeenkomst hebben, (welke beide laatste op de groote Plaats staan) mede uitstekend schoon met lampions en glazen verlicht, Voor het laatste stond eene soort van eerhoog, die, behalve met gekleurde glazen, nog daarenboven pronkte met *eene door den Frieschen Kunstschilder PETRUS GROENIA geestig geschilderde decoratie.* — In 1794 heeft hij een schilderijtje gemaakt, zijnde de *Afbeelding van eenige Staatsgevangenen in het Jesuiten-collegie, te St. Omer*, en daarop, onder anderen, *zieh-zelven, Mr. C. L. van Beyma, A. J. C. de Beere*, grietman van *Hemelummer Oldenphaert* en *Noordwolde*, zijn zwager, *Jan Arnold*, raadsheer in het Hof van *Friesland*, wiens vrouw, *Van Altena* genaamd, de zuster was van GROENIA's vrouw, en *A. van Eldiek*, uit *Utrecht*, voorgesteld. Deze voor de geschiedenis euriëuse schilderij is in het bezit der adellijke familie *Van Beyma*, op *Dekema State*, te *Weilum*, in *Baarderadeel*. — Den 30. Junij, 1796, werd hij als 1. Luitenant bij de Frieseche garde aangesteld, en keerde toen naar het vaderland terug; den 27. April, 1801, is hij overgegaan bij het 3. Bataillon Mariniers, en huwde nu met Mejufvrouw *Johanna van Altena*. Hij vertrok vervolgens, als kapitein, naar *Suriname*, 1802, en keerde in 1804, doch kinderloos en zonder eechtgenoot, die dáár ten grave daalde, naar *Holland* terug. De dappere hopman huwde den 15. Maart, 1805, andermaal, met mejufvrouw *Coenradina Susanna Haagen*, en werd, in 1807, door Koning Lodewijk tot Ridder van de Orde der Unie benoemd (in 1812 door Napoleon I. met die der Reunie verwisseld). Van 1810 tot 1814 was hij bij het Fransche leger in *Spanje*, en kommandeerde als Luitenant-Kolonel op het fort *Dueso*, bij *Santonia* gelegen, waar hij zeer uitmuntte en dat fort niet wilde overgeven, hoewel Napoleon reeds naar *Elba* gebannen en door Lodewijk XVIII. opgevolgd was, op wiens last hij, eindelijk, tot de ontruining overging. Hij was dus een getrouw en braaf militair, en maakte eene gunstige uitzondering bij sommigen, die, wanneer de kans keert, de opgaande zon aanbidden, een goed heenkomen zoeken, en terstond hun best wedêr doen, om op nieuw geplaatst te worden. Hij bleef dan in *Frankrijk*, toen, in Maart, 1815, Napoleon onverwacht van *Elba* terugkeerde, en de teugels van het bewind hernam. Aan GROENIA werd, als Kolonel, een regiment Infanterie van Linie, benevens het Kruis van het *Legioen van Eer*, gegeven; hij diende als zoodanig in den slag bij *Waterloo*, en werd 25 October, 1815, uit de dienst ontslagen. Do dappere Kolonel ging naar *Holland* terug; zijn rang en onderscheidings-teekenen kwamen in geene aanmerking, en hij werd op halve soldij gebragt; doch ook spoedig weder in zijn vorigen rang hersteld zijnde, heeft hij Koning en Vaderland vervolgens belangrijke diensten bewezen. In 1830 werd hem in genoemde betrekking van Kolonel de 2. Afdeling, 1. ban der Mobilo Schutterij van *Friesland* opgedragen. Dit drukte het zegel op zijn krijgshaftigen levensloop. Hoe hij in die dagen met dat manhafte Frieseche volk te velde trok, en welk belangrijk deel hij aan de overwinnende togten tegen het Belgische leger had, behoort tot de geschiedenis. Na den Tiendaagschen Strijd werd hij met de Militaire Willemsorde 4. kl. en het Metalen Kruis versierd, on het zal genoeg zijn, hier nog aan te stippen, dat zijn naam bij zijne Frieseche wapenbroeders steeds met eerbied en achting wordt genoemd. — Na de scheiding van *Belyiv*, is hij een rustig leven gaan leiden, en heeft zich geheel aan de schoone kunsten gewijd. Zoo bezoekt hij, in 1835, de Rijnstrecken, vergezeld van een voormaligen schutter als oppasser. In dien nazomer schreef hij aan een zijner wapenbroeders: „Door de ziekte van mijn bediende, en de zorg, die ik aan hem heb moeten besteden, is het grooto doel van mijne reis misluk't, namelijk, het schilderen naar de natuur, en thans is het te laat.” Een treffend bewijs van zijne mensch-

lievendheid en christlijke zorg voor zijne minderen, gelijk tevens ook van zijn edel karakter, om niet enkel zijne kunstzucht bot te vieren. In 1836, schreef hij, uit 's Hertogenbosch, aan denzelfden Kapitein: „Ik leef thans zeer gelukkig in het midden mijner dierbaarste betrekkingen, occupeer mij steeds met de kunsten en heb een groot stuk onderhanden, namelijk, een geschiedkundig landschap, voorstellende *de Romeinen, door de Samniten ingesloten in de bergengte van Caudium* (Fourche Caudine) in het jaar na Rome 433. Ik ben er reeds ver mede gevorderd en heb alle hoop, dat het stuk, naar mijn doen, nog al tamelijk zal worden.” Het werd op de Tentoonstelling, te Amsterdam, in 1838, zeer geroemd. — Later beeft hij zich met der woon gevestigd bij zijne eenige dochter, in 1831 gehuwd met den Luitenant-adjutant E. H. J. Cunneus, en is te Koudekerk a/d Rijn, den 1. Julij, 1844, overleden, en ook begraven. — Zijn portret en eenige schilderijen van zijne hand worden daar bewaard. Teekeningen zijn er niet meer aanwezig, daar die te Gent, bij de revolutie, zijn achtergebleven. — Hij was, sedert den jare 1813, lid der Academie, te Gent. — Te Leeuwarden, ten huize van den Commissaris des Konings, bangt de schilderij van GROENIA, voorstellende: *De slag bij Houthalen*, op den 6. Augustus, 1831; dit stuk is door den schilder opgedragen of geschonken aan de Friesche Jufferschap, uit erkentlijkheid voor het door haar aan de Friesche Schutterij geschonken Vaandel, en moet altijd in genoemd Provinciaal-gehouw verblijven. Merkwaardig Friesch gedenkstuk, door den held, bij het feit zelf tegenwoordig, zoo talentvol geschilderd! Daarvan gaan eenige lithographiën uit. — Op de meeste Tentoonstellingen, zoo hier, als in België, heb ik de vruchten van zijn genie, voor uitspanning vervaardigd, gezien, als, onder anderen, in 1820, te Amsterdam, *een Stadsgezig in Spanje, bij gelegenheid van een feest*. — *De Prins van Hessen bij een bivouak van ko-akken*. Toen woonde hij te Termonde, en deze schilderij was ook op eene *idem*, dat jaar te Gent gehouden, en is in de *Annales du Salon de Gand*, 3. Livr., onder bijvoeging eener afbeelding, met grooten lof vermeld. — Te Haarlem, 1825, *Een tafereel uit den Spaanschen oorlog met Krijgslieden*, — en een *Geestelijke in een rotsachtig landschap*. — *Een dergelijk tafereel*, in het groot. — *Een stadsgezig te Dendermonde*, (waar hij destijds woonde) *met doortrekkende krijgslieden*. — In 1839 werd er eene Tentoonstelling te 's Hertogenbosch, gehouden. Uit het beoordeelend verslag daarvan, in den *Noordbrabander van 6 Julij* geplaatst, laat ik, ten slotte, dit hier volgen: „Thans treffen wij aan de Compositie van den Kolonel GROENIA, wiens hand niet minder eervol het penseel, dan vroeger den degen, hanteert. Men bewondert de weelderige vindingrijkheid en den hoogen graad van voorstellingskracht, die dezen grijzen krijger onderscheiden. Wij ontmoeten bij hem een tafereel in de *Bergengte van Caudium*, op het oogenblik, dat de Romeinen, van alle kanten door de Samniten ingesloten, eene laatste, doeh vruchtlooze, poging aanwenden, om zich eene doortogt te banen. — Zijne tafereelen uit den Guerilla-oorlog in Spanje, „*quod ipse vidit et quorum pars magna fuit*,” zijn in alle opzigten aanlokkijk. Het zijn geschilderde Nouvelles, die de nieuwsgierigheid opwekken, als roman, en de kunstliefde voor het schilderoog bevredigen. Het doorschijnend koloriet geeft aan zijne stukken iets tooverachtigs, dat er naar terugvoert. Een Spaansche dans op een plein binnen eene der steden van het Schiereiland, bewijst, dat zijne teekeningen even keurig als zijn penseel uitvoerig is, en dat hij zijne vindingrijke schepping aan de regelen der waarheid weet te onderwerpen, en de ideale wereld niet uitsluitend het element is van zijn rijk palet.” Ik vereenig mij geheel met dat oordeel, want zijne werken trokken aller aandacht; en tot welk eene hoogte zou hij het niet gebracht hebben, zoo hij zich geheel en al aan de Kunst had kunnen wijden? Hij heeft

voor zijn vaderland met dubbelen roem geleefd. — Deze korte schets heb ik, voor zoover het krijgsmansleven betreft, uit oorspronkelijke bronnen getrokken, waarvan er eenige, door de ijverige navorsching van *Jonkhr. Mr. S. W. H. A. Beyma thoe Kingma*, te *Leeuwarden*, bij zijn nog levende wapenbroeders zijn opgespoord, terwijl de extracten van den staat zijner diensten mij door den bovengenoemden Heer *Cunaeus*, mede tot dat einde, zijn verstrekt geworden. — Nog verdienen hier herdacht te worden de *Portretten* van *E. Wolff*, geb. *Bekker*, en *A. Deken* (beiden, in 1787, na het herstelde Stadhouderschap uitgegeven) naar de schilderij van P. GROENIA, geteekend door A. TEERLINCK, en in 't koper gebragt door L. PORTMAN in 8°, met 2 vierregelige bijschriften door *A. Loosjes Pz.* Zij zijn in 1805 verschenen.

GROENINGEN, (GERRIT of GERARD VAN) een weinig bekend Nederlandsch kunstenaar, die omstreeks het jaar 1573 geboren, en de teeken- en graveerkunst met goed gevolg beoefend heeft. — Zijne werken komen zelden voor. — *Brulliot* meldt, volgens *Bartsch*, dat het monogram van hem en JOSSE AMMAN hetzelfde zou zijn; doch *Heller (M.)* geeft duidelijk den naam OER. GRO., zoodat het geen raadsel meer is, te minder daar ik in den *Catalogus* van *Prenten*, enz. van *Pierre Wouters, Kanonik van St. Gomarus, te Lier, Brussel, 1797*, op blz. 76 duidelijk vermeld vind: „*Een boekje met tien prenten*, genommerd, voorstellende de onderscheiden levensstijden van den mensch,—(van 10 tot 100 jaar)—geordonnanceerd en geëst door OER. VAN GROENINGEN, en nog twee anderen, te zamen 12 stuks; en andermaal hetzelfde Boekje van 10 stuks.” Nog vind ik een dergelijk Werkje, beteekend OER. ORONIGIUS, *inv. fecibat.* — Werken van veel kunstgraveurs van dien tijd zijn als witte raven. — Eindelijk vind ik vermeld: Een reeks van 12 genommerde bladen, *Visioenen uit de Openbaringen van Johannes*, die door *Bartsch* aan J. AMMAN worden toegekend; doch ten onregte, zegt *Nagler*, dewijl de graveerwijze geheel overeenkomt met die van onzen VAN GROENINGEN. Zij zijn boogsgewijze, en h. 10 dm. 3 str., br. 9 dm. 1 str. Par. — Ook zijn er *Bybelsche voorstellingen*, in ovaal gevat in f^o, van hem bekend.

GROENNIG (...) vind ik als kunstenaar vermeld, die de teekeningen voor het hiervolgende Werk heeft vervaardigd, door LUCAS VAN DOETECHUM — Zie aldaar. — in het koper gebragt, waaruit blijkt, dat hij omstreeks het laatst der XVI. en in het begin der XVII. eeuw, waarschijnlijk, in ons land heeft geboren; welligt is hij dezelfde als OERRIT VAN GROENINGEN. — Zie aldaar. — De titel van het bedoelde Werk is: *Memorabilium, Novi Testamenti, in templo gestorum icones tredecim elegantissimi ac ornatissimi. Antuerpie exudebat OERARD. DE JODE. CP.* GROENNIG *inuentor*, LUCAS à DEUTECUM, *fecerunt.* — Zie *Rathgeber, Annalen der Niederländischen Malerei u. s. w. Gotha, 1844, in f^o. S. 310, Nr. 209.*

GROES. (... VAN DER) Deze wordt door *Van Spaen, Beschryving van Rotterdam*, vermeld als een bekwaam landschapschilder; verder is hij mij nergens voorgekomen.

GRONDONC. (...) *Nagler* noemt dezen een onbekend Nederlandsch schilder, die echter als kunstenaar niet onbeduidend moet zijn geweest, dewijl *Füssly* zegt, dat eene, door hem, in 1617, vervaardigde schilderij, op eene verkooping, te *Parijs*, met 502 Livres betaald werd.

GRONSVELT of GROENSVELD (JOHAN) wordt bij *Immerzeel* met een paar regels vermeld. Hij heeft een Boekje uitgegeven, in langwerpig folio-formaat, voorstellende 12 stuks *Italiaanse Zeehavens*, naar de teekeningen van JOHANNES LINGELBACH, met den titel: *Aliqui Portus etc.* — Ik voeg hier nog bij, dat hij ook figuren heeft gegraveerd, als: *Twee Jongelingen, met de kaart spelende*,

en *De vrouw met het katje*, naar A. BLOEMAERT. — *Een slapende boer*, voor een gebouw gezeten, naar A. BROUWER. — *Een Groep van negen figuren*, staande en gezeten in een landschap, waarvan er eene op de luit speelt. GERAERTS *pinxit*. J. GRONSVELT *sc. et exc.* — *Een idem*, in denzelfden smaak, waar eene dame op de contre-bas speelt, met hetzelfde adres. — *Eene naakte vrouw*, die aan den voet van een boom ligt te slapen. FORSON *pinxit*. J. GRONSVELT *fec et exc.* — *Zes Landschappen* naar A. v. BOOM, in f°. — *Nagler* vermeldt nog meer van zijne werken, doch *Le Blanc* noemt hem niet.

GROOT, (JAN DE) bij *Immerzeel* vermeld, en die vermoedt, dat hij een beeldenschilder geweest is. Dit schijnt het volgende te bevestigen: „Twee stuks teekeningen, *Boeren binnenhuizen*, door DE GROOT,” waren onder de kunstnalen-tenschap van VINCENT VAN DER VINNE, te *Haarlem*, Maart, 1816. — Hierbij moet ik nog opmerken, dat *Nagler* hem JAN DE GROOTH noemt, en zegt, dat hij, naar *Houbraken's* verzekering, in het begin der XVIII. eeuw leefde. *Houbraken* rept evenwel geen woord van die meening, maar zegt bepaald, dat hij, in 1650, te *Vlissingen*, werd geboren, hetgeen ook bij *Immerzeel* te vinden is.

GROOT. (JAN DE) Deze naam is mij veelmalen voorgekomen op eenige werken, van veel lateren tijd, dan die van een van dienzelfden naam, in 1650, te *Vlissingen*, geboren. Ik vind bij *Pieter Terwesten, Ms.*, dat een persoon van dien naam te 's *Gravenhage* is geboren, en discipel is geweest van JACOB DE WIT, die later de kunst heeft laten varen en de drukkerij der *Haagsche Courant*, van zijne broeders, heeft aanvaard. Hij voert hem op in het jaar 1757, en zegt, dat hij als kunstenaar in 1776 nog werkzaam was. — Het schijnt, dat hij ook getracht heeft, in mezzo-tinto te graven, ten minste ik beschouw eenige portretten van kunstnaars, in mijn bezit, als: van CAREL DE MOOR, — ABRAHAM VAN DER EYK, — GERARD DOU, — *Nicolaus Boileau Despreaux*, in kl. f°. — ERASMUS, naar HOLBEIN, en anderen, slechts als proeven daarvan, en waaraan de lessen van VAILLANT en SCHENCK ontbreken. — Ik voor mij houd deze gravuren voor werk van onzen JAN, en niet voor die van een van dienzelfden naam, bij *Immerzeel* vermeld, wien ik grootere bekwaamheid moet toekennen.

GROOT (JAN DE) wordt door *Nagler* als kunstgraveur, doch veel meer als kunstliefhebber, te *Amsterdam*, vermeld, die eenige prenten, in REMBRANDT's manier, vervaardigd heeft. Zij zijn met J. G. *fec.* beteekend; verder is zijne schoone kunstverzameling in 1804, volgens *Van Eynden* en *Van der Willigen, III, blz. 433*, daar verkocht. — Deze auteurs spreken geen woord van zijn graveerwerk, zelfs niet, dat hij eenig gedeelte der kunst heeft beoefend. Daar nu *Van der Willigen* deze verzameling zeker bij DE GROOT heeft gezien, en altijd in het belang der geschiedenis alles uitvorschte, wat hem dienstig kon zijn, zoo is het bezwaarlijk aan te nemen wat *Nagler*, van prenten, welke hij heeft vervaardigd, meldt, en zoo als ik uit zijn bericht moet afleiden, niet gezien heeft. De genoemde letters zullen tot het werk van een ander behooren, en kunnen alsdan, mijns inziens, niet DE GROOT aanduiden.

GROOTVELT. (JAN HENDRIK VAN) Deze bekwame kaarslichtschilder is reeds door *Immerzeel* vermeld, en heeft zich na dien tijd steeds in het genoemde vak onderscheiden, gelijk dit met de vruchten van zijn arbeid op onderscheiden Tentoonstellingen, en nog op die te *Amsterdam*, in 1854 gehouden, door *Eene vischvrouw in een hondenuagen bij onweder en lantaarnlicht*, is bevestigd. — In de Nieuwsbladen vond ik het treurig bericht, dat ik hier afschrijf: „'s *Hertogenbosch* den 12. Junij, 1855. Het Schilder- en Teekengenootschap *St. Lucas*, had gisteren een treurigen pligt te vervullen. Het was de ter aarde bestelling van

den te vroeg aan de kust ontrukten, reeds vermaarden kaarslichtschilder J. H. VAN GROOTVELT. Na eene langdurige en slegende ziekte, welke hem reeds een geruimen tijd voor de kunst deed verloren gaan, overleed hij, in den ouderdom van 46 jaren. GROOTVELT laat eene vrouw en eene dochter na, die hunnen man en vader diep betreuren, en wier lot door zijne aanhoudende ziekte en opgevolgd sterven, kommervol is."

GRUPELLO. (GABRIEL) Bij *Immerzeel* vindt men een uitvoerig levensberigt, en eene opgave der werken van dezen beroemden Belgischen beeldhouwer, volkomen naar waarde beschreven. Ik haal dit hier aan, omdat in een Werk van gezag: *Splendeur de l'art en Belgique* etc., waarin die kunstenaar ook is opgenomen, gezegd wordt: „dat het jammer is, dat er zoo weinig van zijn werk, en geene levensberigten van hem bekend zijn." Toen de auteurs dit Werk in 1848 schreven, was dat van *Immerzeel* toeh reeds zes jaren oud, door meer dan 700 Intekenaren, zoo in *België* als in de overige *Nederlanden*, wijd en zijd, verspreid, en hoe is hot, mag men vragen, dan mogelijk, dat men, bij het aanvaardn van die taak voor *België's* room, een Boek, bepaaldelijk daarover verschenen, niet gekend of geraadpleegd heeft?

GRUYTER. (J. P.) Van dezen meester zag ik een stuk, vrij wel geschilderd, voorstellende: *Een Admiraalzeil op de Maas, met het uitzigt op de stad Rotterdam*, waarop, benevens den gemelden naam, het jaartal 1658 voorkomt. Vermoedelijk was dit het werk van een bekwaam liefhebber, daar woonachtig.

GRYP (JOOST DIRX) vind ik onder de teekenaars der rekwestranten, die aan de Magistraat der stad *Leyden*, in 1610, verzoekten, een Schilder- of St. Lucasgild te mogen oprigten, om aan hun bedrijf in de schilderkunst dezelfde voorregten te verzekeren, als in meest alle steden van *Holland* plaats vond. — Zie over deze belangrijke stukken bij mij op ELSEVIER. (AERNOUT)

GRYPMOED. (GEERLIG) Bij het levensberigt, door *Immerzeel* van dezen, in den jeugdigen leeftijd van 28 jaren reeds overleden meester gegeven, moet ik voegen, dat het niet algemeen bekend is, dat hij ook heeft geëst, als: *Drie* fraai gestoffeerde *Landschapjes*, waarvan twee op één plaatje, 1780, dus op twintigjarigen leeftijd vervaardigd. Zie den *Catalogus* van *Mr. J. van Buuren*, Bailluw van Noordwijkerhout, enz. 1808, blz. 217. Deze *Catalogus* bevat eene historische bijdrage voor de prentkunst van zijn tijd, namelijk, dat hij, als beschermer dezer kunst, van alle kunstenaars, die hem omringden, de afdrukken, met de varianten van elke plaat, voor zijne verzameling, heeft gekregen. Ik heb daaruit menige te regt-wijzing geput over zaken, die geheel anders zijn beschreven, en door *Van Buuren*, als ware het voor de toekomst, bij die prenten zijn vermeld. — Ik bezit de navolgende geteekende *portretten* van hem, als: een, nog jong zijnde voorgesteld, door H. W. CASPARI, fraai. — *Idem* wat ouder, in kleuren. — *Idem* ter zijde, met een steekhoed op; — en *idem*, *idem*, met bijwerk in een ovaal bevat. — Dit laatste is blijkbaar voor eene gravure vervaardigd, en welligt door HERMAN FOCK, van wien eene gravure van laatstgenoemd portret uitgaat, en waarvan ook etsdrukken voorkomen.

GUALDORP GORTZIUS. Zie bij *Immerzeel* en bij mij op GELDORP. (GUALDORP OORTZIUS, anders)

GUANTO. (GIUSTO DI) Zie bij *Immerzeel* en bij mij op MEIRE, (GERARD VAN DER) want het is een-en-dezelfde persoon.

GUCHT (BENJAMIN VAN DER) vind ik als tijdgenoot van GERARD en JAN VAN DER GUCHT, in 1750—75, te *Londen*, werkzaam, en waarschijnlijk aan hen verwant en van Vlaamschen oorsprong, dat door *Nagler*, op den naam

B. VAN DER GUCHT, bevestigd wordt. — Verder zegt hij, dat BENJAMIN teekenaar en schilder was, die portretten en tafereelen schilderde, en dat eenige zijner werken gegraveerd werden, als: *Woudward in de rol van Petruccio*, door J. R. SMITH, — *Moody and Parker in the furce of the Register-office*, door J. SAUNDERS, 1773 — en de Arts *W. Bromfield*, door J. R. SMITH. — *Bryan-Stanley* noemt hem als het twee-en-dertigste kind van GERARD VAN DER GUCHT, die portretten schilderde, doch ook kunsthandel dreef, schilderijen herstelde enz. — Hij is bij *Chiswick*, in de *Theems*, in 1794, verdronken.

GUCHT. (GERARD VAN DER) Deze en ook zijn broeder JAN, alleen als graveurs bekend zijnde, die, in de tweede helft der XVIII. eeuw, te *Londen*, werkzaam waren, en, als zonen van MICHEL VANDER GUCHT, van *Antwerpen*, daar ook wel kunnen gehoren zijn, — dewijl het jaar van diens overtocht naar *Engeland* onzeker is, zoo als *Bryan* meldt, — heb ik in mijn Werk mede opgenomen. — Hij heeft de kunst bij zijn vader geleerd, en een aantal portretten vrij goed gegraveerd. — Ook heeft hij hoekwerken versierd, als 40 platen in het Werk in 4°: *Some observations made on a traveling through France, Italy etc. by E. Wright, London, 1730; II vols.* Hierin zijn de heelden wel het best bewerkt. — *Nagler* zegt, dat hij, te *Londen*, in 1776, 80 jaren oud, overleden is; doch *Bryan* meldt dit van zijn broeder JAN. Ik kan hier niet beslissen. — Als eene bijzonderheid voeg ik er nog hij, dat hij tot een aartsvaderlijken stam behoorde, daar *Bryan-Stanley* meldt, dat BENJAMIN VAN DER GUCHT zijn twee-en-dertigste kind was.

GUCHT. (JAN VAN DER) Of deze met zijn broeder GERARD nog te *Antwerpen* zijn gehoren, alvorens hun vader MICHEL naar *Londen* vertrok, is mij niet gebleken; *Bryan* meldt dienaangaande niets, en ik meen dus hem, even als den voorgaande, hier eene plaats te moeten inruimen. — Genoemde auteur zegt, dat hij de graveerkunst bij zijn vader heeft geleerd, en dat hij ook eenig onderrigt, ter verdere voortzetting der teekenkunst, van LOUIS CHERON heeft genoten. Hij heeft zes *Academie-studiën*, naar teekeningen van CHERON, gegraveerd, die zeer worden geprezen, en tevens vele boekprenten voor geleerde werken gemaakt. — Er is eene kunstplaat van hem bekend, voorstellende *Tancrede en Erminia*, naar N. POUSSIN. — Hij is in het jaar 1776, oud 80 jaren, overleden. — *Nagler* geeft dezen sterftijd aan zijn broeder GERARD, en zegt dat JAN, in 1697, te *Londen*, geboren is. Wat is nu de waarheid?

GUCHT (MICHEL VAN DER) staat hij *Immerzeel* vermeld, en ik voeg daarbij, dat hij, in 1725, te *Londen*, overleden is. — Hij was een hekwaam graveur, die, door zijn onderwijs, dat kunstvak, voor *Engeland*, zeer heeft bevorderd. — Te regt, zegt *Bryan*, dat hij de leermeester van den „ingenious and industrious GEORGE VERTUE was.” — Hij noemt 21 portretten, meest van voorname Engelsche personen, die door hem gegraveerd zijn.

GUCTER. (H. H.) Een kunstgraveur, zegt *Nagler*, die de afbeeldingen van eenige afgevaardigden op den *Vredehandel*, te *Nijmegen*, gegraveerd zou hebben. Zijn deze toen ter tijd vervaardigd, dan zou dit gedurende den *Vredehandel* van 1675—1678 hebben plaats gehad, en nagenoeg zijn hloeitijd aanduiden.

GUESCHE. (PETER) *Nagler* noemt hem een landschapschilder, die naar 't schijnt, een leerling van den *Ouden BREUGHEL* kan geweest zijn. — Denkelijk is er van zijne schilderijen slechts een klein getal aanwezig.

GUICHERIT (Mr. MAXIMILIAAN ANNE 'S GRAVESANDE DE) was een stil beoefenaar der kunsten, die echter in hare geschiedenis verdient te worden opgenomen. — Hij was de zoon van *Mr. Abraham Daniel de Guicherit*, Solliciteur-Militair, te 's *Gravenhage*, en van vrouwe *Jeanne Georgette Tita Amedea Eckhardt*, en werd

den 12. December, 1793, aldaar geboren. — Reeds jong, een wees zijnde, werd hij te *Delft*, bij zijn bloedverwant en voogd, *Mr. Maximiliaan van 's Gravesande*, opgevoed, wiens naam hij ook later heeft aangenomen. — Te *Leyden*, in 1810, in de regten gepromoveerd zijnde, heeft hij zich, in 1813, voor goed, te *Delft*, gevestigd; trad in datzelfde jaar in het huwelijk met vrouwe *Anna Antonia van Hoecke*, en genoot de achting zijner stadgenooten spoedig in die mate, dat hij twee jaren daarna tot lid van den stedelijken raad werd verkozen. — Reeds vroeg gaf hij blijken van zich met grooten ijver in de kunst te oefenen, en heeft dit onafgebroken voortgezet. Zoo vervaardigde hij, van 1817 tot 1827, een honderdtal aquarelle gezigten, uit *Zwitserland*, waaronder er vele zijn, fraai en op effect behandeld, met eene Fransche beschrijving, die een geregeld overzigt geeft van een niet onbelangrijk gedeelte van dat land. Deze verzameling berust onder zijn zoon *Mr. Maximiliaan Anne Michiel 's Gravesande de Guicherit*, advokaat te *Delft*, en moet, volgens het verlangen van den vervaardiger, bij ontstentenis van mannelijk oir, 's Rijks eigendom worden. — Verder heeft hij Bloemstudies, meestal van uitheemsche gewassen, goed van kleur en fiks behandeld, tusschen 1826 en 1830, mede met eene daarbij behoorende beschrijving, vervaardigd, die, in twee groote folio boekdeelen, bij zijne dechster, vrouwe *C. G. 's Gravesande de Guicherit*, echtgenoot van *Dr. A. W. M. van Hasselt*, te *Utrecht*, (1858) berusten. — Hij is, te *Delft*, den 23. September, 1831, overleden. — Hij was een der mede-eprigters van het oorspronkelijk aan de Teekenkunst gewijde Genootschap: *Tandem fit sureulus arbor*, te *Delft*, waarvoor hij, op den 25. Januarij, 1828, in de Waalsche kerk, eene inwijdings-rede heeft gelezen, terwijl hij voorts de betrekking van Secretaris van dat Genootschap, tot zijn dood toe, heeft bekleed. — Bij dat alles beoefende hij ook de Dicht- en Letterkunde, en heeft een Werk, op de Kunst betrekkelijk, met zijn vriend *S. H. Wesseling*, ter vertaling ondernomen, te weten: *Van Bree's Lessen over de Teekenkunst*, in 1830, te *Delft*, bij *P. de Groot*, verschenen; doch zijn verscheiden heeft veroorzaakt, dat er niet meer dan de eerste aflevering het licht van heeft gezien.

GUICHERIT (D. J.) staat bij *Immerzeel* vermeld, en ik voeg er bij, dat zijn portret, te *Parijs*, in profiel geteekend, en in aquatint, door *QUENDEY*, is gegraveerd. — De door hem geëtsde prentjes bestaan uit eenige weinige *Manshoofdjes met baarden*. Twee er van zijn met zijn naam, dien zijne weduwe daarop heeft doen plaatsen, beteekend. — Zie *Van Eynden* en *Van der Willigen*. — *Nagler*, die toch zijn artikel uit laatstgenoemd Werk getrokken heeft, noemt hem verkeerdelijk *GUICHERT*.

GUILLEM. (GUILLAUME) Zie bij mij op *BRACIN*. (PIERRE)

GUNCT. (JOES VAN DER) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven, te *Rijssel*, worden bewaard, vindt men op den 18. Junij, 1467, aangeteekend: „A JOES VAN DER GUNCT, païé pour VIIJ jours à IJ S. VI d. — Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als beeldhouwer verrigt voor het groote feest van het Guldenvlies, te *Brugge*, op *DARET*. (JAFES)

GUNST. (PIETER VAN) *Immerzeel* noemt hem een plaatsnijder, die, voornamelijk, bekend is door de portretten van zijne hand, voorkomende in het *Geschiedkundig Werk van Larrey*, deeli die plat en stijf zijn. — Zulk een oordeel, als deskundige, in de geschiedenis der kunsten te vellen, is de hooge verdienste van onzen *VAN GUNST*, bij het algemeen, in een ongunstig daglicht plaatsen, te meer, indien men de werken niet kent, welke hij in groot getal vervaardigde, boven en behalve de genoemde boekprenten, die altijd iets fabriekachtigs blijven behouden, en den

kunstenaar aan tijd en heperkte middelen hebben gehonden. — Bovendien zijn al die portretten, waarvan ik ook proefdrukken hezit, naar de *en camaïeu* door A. VAN DER WERF voor deze gravuren geschilderde, vervaardigd. Bryan zegt, dat A. HOUBRAKEN, in *Engeland* zijnde, daarvoor de teekeningen heeft gemaakt; doch dit zal doelen op de portretten van de *Engelsche Vorsten*, voor de hekende gravuren van zijn zoon J. HOUBRAKEN, die hiernaar vervaardigd werden. Daaronder komeu er voor, die niet plat zijn, en op dezelfde lijn met die, door PETR. DREVET, E. DESROCHERS, CAR. SIMONNEAU en anderen gegraveerd, mogen geplaatst worden — Maar dit alles behoort tot het minste zijner werken, daar hij een aantal portretten heeft gegraveerd, die bij de liefhebbers der prentkunst zeer worden geacht, en waarhij kapitale bladen zijn, zoo als dat van *Johan Baro de Churchill dux Marlborough*, naar VAN DER WERFF. — Doch zijn meesterstuk is wel dat van *Guilielmo Caesarino*, in een ovaal gevat, van voren te zien, met sierlijk hijwerk enz., in gr. f^o. P. VAN GUNST *sculp.* 1699, zonder naam van teekenaar of schilder, en zoo fraai gesneden, dat men het op den eersten aanhlik voor werk van J. HOUBRAKEN aanziet, doch waaraan echter alleen diens onnavolghare hand onthreekt, om aan het vleesch dat malsche waas terug te geven, hetwelk men enkel op eene fijne schilderij aantreft. — In den *Beredeneerde Catalogus van Portretten van Frederik Muller*, vindt men 70 stuks van zijn werk beschreven. — Ook heeft hij geschiedkundige ordonnantiën gegraveerd, als: *de Liefdehandel der Goden*, naar TITIAAN, in 9 hladen, en de alom bekende 5 kapitale gravuren, *de Veldslagen van Alexander*, naar LE BRUN enz., zoodat ik onzen VAN GUNST gerust vooraan, in den tweeden rang der Nederlandsche graveurs, durf stellen. — Vreemd is het, dat *Le Blanc* hem niet vormeldt. — *Heller (L.)* zegt, dat hij omstreeks 1730 overleden is. — *Nagler* merkt terecht aan, dat het jaar 1724, hetwelk *Bassan* voor dat van zijne gehoorde opgeeft, eer dat van zijn overlijden moet wezen.

GUTTE. (JOES VAN) In de Rekeningen der Hertogen van Bourgondië, die in de Archiven, te *Rijssel*, worden bewaard, vindt men op den XVI. dag van Mei in het jaar 1468 aangeteekend: „A JOES VAN GUTTE païé pour VIJ jours à IIIJ S. XXX S.” (?) — Zie over deze werkzaamheden, mede door hem als schilder en heeldsnijder verrigt voor het groote feest van het Guldenvlies, te *Brugge*, op REGNAULT. (AMAND)

GYSAERT. (T. G.) *Nagler* zegt, dat *Descamps* dezen vormeldt als een Franciskaner-hroeder te *Mechelen*, die hloemstukken schilderde.

GYSELAAR, (NICOLAAS CORNELIS DE) geboren te *Brussel*, in den jare 1792, zoon van *Cornelis de Gyselaar*, Raadpensionnaris van *Dordrecht*, was een bekwaam kunstkenner, die tevens voor uitspanning de kunst beoefend heeft. — Er zijn van hem drie stuks etsen bekend, die echter, als niet in den handel gebragt, zelden voorkomen, te weten: *Maria met het kind Jesus*, naar eene oude gravure, beteekend H. V. L. (HANS VAN LOCHOM?) h. 7 dm. 7. str., hr. 5 dm. 10 str. Par. — *Ancora impari*, naar BACCIO BANDINELLI, h. 15 dm. 3 str., hr. 11 dm. 1 str., — en een *Engel*, uit het laatste oordeel van ORGAGNA, h. 18 dm. 11 str., hr. 10 dm. 10 str., hestemd, om gevoegd te worden bij het geniale werk van HUMBERT DE SUPERVILLE, *Essai sur les signes inconditionnels dans l'art*; *Leyden*, 1827, in f^o, waarin deze prent echter slechts zelden voorkomt. — De heer DE GYSELAAR was, sedert jaren, bijna onafgebroken, te *Leyden*, gevestigd, en is in 1849 den genoemden HUMBERT, in de betrekking van Directeur van het Kabinet van Pleisterbeelden en Prenten der Hoogeschool, opgevolgd. In 1851 nam hij uit deze betrekking zijn ontslag, en schonk zijne eigen rijke verzameling van prenten en teekeningen aan deze inrigting, die daardoor eene zeer aanzienlijke uitbreiding verkreeg. — Zie

Nederlandsch Atheneum, 1853, bl. 42. — In 1857 heeft hij zich met der woon te *Doesburg* gevestigd. — Hij was correspondent der 4. klasse van het Kon. Nederl. Instituut van Wetenschappen, Letteren en Schoone kunsten. — In het belang der geschiedenis is mij dit berigt, met meer anderen, kunstenaars betreffende, door den kunstminnenden heer *Mr. H. Tollius Drabbe*, te 's *Gravenhage*, meêgedeeld geworden.

GYZELAAR (J. D.) vind ik bij *Pieter Terwesten, Ms.*, als miniatuuerschilder, op het jaar 1794, in het *Register der Kunst-Confreriekamer van Pictura*, te 's *Gravenhage*, ingeschreven.

GYZELS. (FRANS) Ik bezit het naar het leven geteekende portret van dezen GYZELS, door DAVID BALLU, waarop van achter staat geschreven: „Overleden te *Amsterdam*, in den jare 1660, en in de Oude kerk aldaar begraven.” — Hierop is hij jonger, en in vroeger kleederdragt, voorgesteld, dan op een *idem* portret, door hem-zelfen geschilderd, en dat door *Van Eynden* en *Van der Willigen*, te *Rotterdam*, gezien is, waarvan ik mede eene afteekening bezit, door GERARD VAN NYMEGEN, naar het origineel, vervaardigd, in 1776, en waarop van achter, ook zijn sterftijd, als boven vermeld, staat geschreven. Hierop is hij veel ouder, en in het geheel, in costuum, hoed enz. als op dat van het bekende portret van JAN VAN DER HEIDEN, door HOUBRAKEN gesneden, voorgesteld. — Uit alles is mij gebleken, dat deze GYZELS niet van *Antwerpen* was, zoo als bij *Nagler* wordt vermeld, en dus een ander persoon dan PIETER GYZELS, — Zie bij mij aldaar. — dewijl hunne sterfplaatsen verschillend worden opgegeven.

GYZEN, GYZELS, of GYSELS (PIETER) is, volgens *Pilkington*, in 1636, te *Antwerpen* geboren, doch kan dan geen leerling van JAN BREUGHEL geweest zijn, die in 1625 overleden is. — *Bryan-Stanley* zegt, op gezag van *Nagler*, dat hij in 1610 is geboren, en overleden in 1670; dit waar zijnde, zou hij het genoemde onderwijs nog kunnen genoten hebben. Doch ik kan hem zijne meening niet toegeven, alsof FRANS GYZELS — Zie bij mij aldaar. — dezelfde PIETER zou zijn, die door HOUBRAKEN is vermeld, want de ware bron, het *Gildeboek van St. Lucas van Antwerpen*, noemt: „PIETER GYSELS, ontfangen by JAN BAUTS, 1642, Meester 1650, sterft 1690.” — Hij schreef zich PIETER GYZELS. — Hieruit kan men met meer grond zijn leeftijd bepalen, dan uit al het aangevoerde, dat toch niet meer dan gissing is. — Eenige werken hier aan te wijzen, die in openbare verzamelingen aanwezig zijn, zal niet overbodig wezen, te weten de volgende: in het Museum, te *Parijs*, *Een Vlaamsch dorp, bij eene rivier gelegen*; op den voorgrond eene melkvrouw. — *Een gezicht in het Dorp*, wederga van het eerstgenoemde. Deze twee stukken werden vroeger voor werk van JAN BREUGHEL gehouden. — *Idem*, te *Berlijn*, *Een boom- en waterrijk landschap*, met eenige gebouwen, gestoffeerd met de jagt op een hert, dat door het water heen vervolgd wordt. — *Idem*, te *Dresden*, *Een dorpsgezicht*, met nog een *idem*, dat door een rivier is omgeven, met dansende boeren, op den voorgrond. — *Een met water doorsneden landschap*; op den voorgrond een herder met zijne kudde schapen. — *Een doode haas, die aan een zijner loopers hangt*, met ander dood wild, weitasch, en verder jagttuig. — *Gezicht op een dorp*, waarin een water vliet, met een vaartuig, en daarin eenige boeren, bij een os gezeten. — *Een landschap*, waarin eenige boeren dansen, op het bespelen van den doedelzak, door een speelman, die op eene ton zit. — *Idem*, te *Salzthalen*, *Een landschap, met een zwaar bosch*, welks uitgang met een weg en een brug naar een dorp geleidt, en twee jagers, met honden, die het woud ingaan. Op den voorgrond staat hoog en zwaar geboomte. — Nog zag ik in de verzameling van *Hope*, te *Londen*, *een Paauw, een Zwaan, een Reiger, kleiner dood Genogelte, Distelen, Planten en Vlinders*; dit stuk is van de hoogste sijnheid

en uitvoerigheid, doch tegelijk kraebtig, helder en fiks in de verf geschilderd. Over het geheel genomen, hebben zijne werken, als komende uit de ware school der XVII. eeuw, mij bij uitstek bevalen.

H.

HAACK. (G. MARCELLUS) Deze portretsebilder wordt door *Bryan* opgegeven, ofschoon echter alleen van hem bekend is, dat hij in 1700 leefde.

HAAG (TETHART PHILIP CHRISTIAAN) staat bij *Immerzeel* vermeld. Ik voeg echter daar bij, dat de fraaije plaat, naar den beroemden *Stier* van POTTER, in het *Koninklijk Museum te 's Gravenhage*, door MASQUELIER en J. P. LE RAS, in 1773, gegraveerd en te *Parijs* uitgegeven, naar zijne teekening, daarvoor gemaakt, is vervaardigd, en verre die overtreft, welke ALEXANDER LIERNUR, de Haagsebe kunstenaar, later geteekend en uitgegeven heeft, als ook eene Engelsche uitgave bij *John Boydell*, door GEORG SIGISMUND en JOHANN GOTTLIEB FACIUS gegraveerd.— Hij heeft ook nog andere dan de bij *Immerzeel* vermelde onderwerpen geteekend, als *De afbeelding van de plechtige Trouw van Z. D. Hoogheid den Heere Prince van Weilburg-Nassau met H. D. H. Mevrouw Carolina van Oranje-Nassau enz. den 5 Maart, 1760.* T. P. C. HAAG del. ad v. s. FORKE sculp. in gr. f°. De plegtigheid is in de kerk met allen mogelijken luister en hofgevolg voorgesteld. Onder de getuigen ziet men den jeugdigen Prins WILLEM V. en den Hertog van Wolfenbüttel enz.; alles wordt zeer juist afgebeeld, gelijk men zulks in dergelijke gevallen vordert, en waardoor het voor de geschiedenis der eene ware bijdrage is. — Minder algemeen schijnt bekend, dat hij ook de graveer- en etskunst heeft beoefend, van welke proeven ik een exemplaar voor mij heb liggen, zijnde *Een staand Paard*, links, ter zijde te zien, bij een hek, in aquatint bewerkt, h. 124, br. 114 str. Nederl., zonder de marge, en eene prent, voorstellende *Een Hond, met zijne jongen op een kussen gelegen*, wordt door een anderen bond gestoord; boven aan eene draperie, door een koord opgeheven; waarschijnlijk portretten, bij deze of gene gelegenheid gemaakt, vrij goed geëts; h. 50, br. 73 str., zonder de marge. — Daar hij, in 1737, te *Cassel* geboren is, zoo schijnt het zeker, dat hij zich reeds jong te 's *Gravenhage* heeft gevestigd, want ik vind hem in de *Kunst-Confrerie-kamer van Pictura*, aldaar, op het jaar 1760, als „portret- en paardenschilder” ingescreven, terwijl hij daarna ook als *Hoofdman* en zelfs als *Deken*, in 1805, en later, staat vermeld.

HAAGEN. (J.) Slechts twee schilderijen zijn mij van dezen meester voorgekomen, in den *Catalogus van Mr. Johan van Nispen*, verkoebt te 's *Hage*, 12 Sept. 1768, onder Nr. 37: „*Een Landschap fraay gestoffeerd, met allerly gevogelte*, zeer aangenaam van coleriet, door J. HAAGEN, b. 30, br. 23 dm. f 31.— en Nr. 38: Een dito plaisant *Landschap met Beesten*, en verder bywerk gestoffeerd, door DENZELVEN, hoog en breed als voren, f 27.—” Ik zou de meening durven uiten, dat deze stukken tot de werken van den meer bekenden JAN VAN DER HAGEN, of beter JORIS VAN DER HAGEN — Zie aldaar. — behooren: want in de *Catalogussen* van *Hoet* zijn gelijksoortige landsebben met vogelen, en gewone landschappen, zeeën enz. allen op denzelfden naam geboekt.

HAAGEN (JORIS VAN DER) was een bekwaam landsehapschilder, te 's *Gravenhage*, tijdens de voornaamste kunstenaars, ten getale van zeven-en-veertig, zich van het *St. Lucasgild* afsebeidden, en zelve, met bewilling van den Magistraat, eene *Kunst-schilders-Confrerie-kamer van Pictura*, ten jare 1656, aldaar oprigttten. Onder de gemelde oprigters wordt de naam van JORIS VERHAAGEN gevonden, doch in

het Gildeboek-zelf, op het jaar 1656 en 1657, staat bepaaldelijk: „JORIS VERHAAGEN, ook wel VAN DER HAAGEN, landschapschilder,” vermeld, en verder daarbij aange- teekend: „niet bekend of hy hier dan wel elders, en in wat jaar overleden is.” Zie „Register of Aanteekeningen van de Deekens, Hoofdlyden en Secretarissen der Kunst-Confrerie-kamer enz., uit diverse Aanteekeningen en Manuscripten byeen- verzameld door Pieter Terwesten, Secretaris der opgemelde Confrerie-kamer, Anno 1776,” in 8°. Ms., in mijn bezit. — Daar nu die JORIS in de kunstwereld door geen zijner werken bekend staat, en met JAN VAN, of VAN DER, HAGEN juist het tegenovergestelde plaats heeft, en deze, ofschoon hij een tijd- en stadge- noot was, evenwel in het genoemde Gild niet voorkomt, zoo meen ik, op grond van het tweeledig naamvoeren, hier bovengemeld, dat de letter J., die zonder reden voor JAN is verklaard, hier, te regt, voor die van JORIS kan worden gehouden, weshalve ik J. VAN HAGEN, VAN HAAOEN, VAN DER HAGEN en JORIS VAN DER HAAGEN voor één-en-denzelfden persoon houd, tot zoo lang, door betere bescheiden, zulks, als eene misvatting, bepaald zal worden wederloegd.

HAAGEN of HAGEN. (K. J. of K. VAN DER) Aldus vind ik dezen naam twee- ledig, en in het Register, en op blz. 180 van den *Catalogus van Pieter Terwesten*, opgegeven, en ik mag vertrouwen, dat door dien hekwamen kunstkenner wel deugdelijk op het onderscheid tussehen dezen en den meer bekenden JAN VAN DER HAAGEN, beter JORIS VAN DER HAAOEN genoemd, — Zie aldaar. — zal zijn gelet. Op genoemde bladzijde, worden de volgende schilderijen vermeld, als: „Een kapitaal en aangenaam *Landschap* door K. VAN DER HAGEN, fraai gestoffeerd door ASSELYN anders *Krabbetje*, h. 9, br. 24 dm., f 39.—; en een dito *Landschap*, door DENZELVEN, en als voer gestoffeerd door DENZELVEN, pendant, f 80.—”

HAALWEG. (ALBERT en ADRIANO) Zie op HAAELWEGH.

HAAN. (ABRAHAM DE) Zie op HAEN. (ABRAHAM DE)

HAAN. (DAVID DE) Bij het berigt van *Immerzeel* moet ik nog voegen, dat hij ook het historische vak beoefend, doch meest in dat der krijgsgewachten uitgemunt heeft. — Hij is te *Rome*, in 1659, overleden, volgens den niet altijd zekeren *Balkema*, zoo als ook *Bryan-Stanley* zich over dien auteur uitlaat; *Füssli*, *Zani* en *Nagler* zeggen, dat hij, in 1674, te *Utrecht*, is gestorven. — Hij heeft zijn eigen portret geschilderd, toen hij 57 jaren oud was, gelijk er onder staat, en dat door CORNELIS VAN NOORDE in prent is gebragt. — Welligt heeft *Balkema* 57, zijnde het jaar van zijn ouderdom, bij dat van zijne gehoorde in 1602 gevoegd, en gemeend, dit als het jaar van zijn overlijden te moeten opgeven.

HAAN (J. C. DE) was een zeer bekwaam miniatuurschilder, die op de Tentoon- stellingen, te *Amsterdam*, van 1810—1818 gehouden, bevallige, fraaije portretten, zelfs in groot formaat, heeft geleverd. In den *Catalogus* van 1810, vind ik zijn adres: „Prineegracht over den Stadstimmertuin, te *Amsterdam*” opgegeven. Later heb ik niets meer hem betreffende gevonden.

HAAN. (N. DE) *Weyerman*, III. deel, bl. 359, zegt, dat deze „een Hagenaar was, zoo wy wel hebben, doch die vroeg over stak naar *Londen*, om eer in te leggen en om geld te winnen, twee groote beweegredenen, die meesten tyds tzaamgepaart gaan in de belyders van St. Lucas. Hy is een braaf Konterfytselschilder, die verwonderlyk doet gelyken, die een aangenaam koloriet en een vriendelyke manier heeft, die stout teekent, zijne levensgrootte beelden tot de voeten uyt welen vast plant, de handen bevallig teekent, het vierkant weet te goveaan de schouders der Dames, breed plooit, kortom, die tot het konterfyten alle veroischte eygen- schappen bezit, en meer behoekt men niet te zeggen.” Uit het verdere ironische

berigt, dat echter zeer tot zijn voordeel uitvalt, blijkt, dat hij hem in persoon gekend heeft, en DE HAAN, toen *Weyerman* schreef, 1729, nog in leven was. Hij heeft zijn voornaam niet geweten, want de letter n. is bij hem gebruikelijk, wanneer hij een voornaam aanduidt, die hem onbekend is, zooals er een twintigtal, alleen op dit Artikel, door hem op gelijke wijze zijn aangeduid. — Ik vind hem in het *Gildeboek van St. Lucas*, of *Pictura*, te 's Gravenhage, niet vermeld.

HAAN of HANIUS. (WILHELM DE) Zie op HAEN. (WILLEM of WILHELM DE)

HAAN. (WYTZE DE) Deze bekwame kunstliefhebber, die het vak van portretten binnenhuizen-schilderen voor uitspanning beoefende, is door *Immerzeel* vermeld, en in zijne geboorteplaats, *Leeuwarden*, den 1. Januarij, 1848, overleden. Medegedeeld berigt, mij, bij zoovele anderen, door den ijverigen navorscher der Friesche kunstgeschiedenis, den WelEd. Heer *A. J. Bruinsma*, aldaar, verstrekt.

HAANEBRINK. (WILLEM ALBERTUS) Bij dit artikel, door *Immerzeel* gegeven, moet ik alleen nog voegen, dat zijne nagelaten schilderijen, den 9. October, 1840, te zijnen sterfhuize, (Oude gracht, bij de Bezembrug, oostzijde) te *Utrecht*, verkocht zijn, bestaande uit 73 stuks, waaronder zeven van zijn eigen werk, alle binnenhuizen met figuren, voorkwamen. — Hij was een mij bekend warm liefhebber der kunst, die geene andere uitspanning verkoos, dan, als secretaris en lid van het genootschap *Kunsliefde*, alle teekenavonden, getrouw, naar het gekleed model, mode te werken, en hij is het, die, met een aantal mannen van dien stempel, het genoemde Genootschap in *Utrecht* oprigtte en tot den hoogsten bloei zijner eigenlijke bestemming heeft gebragt. — Zijn burgerlijk bedrijf was Kollekteur der Koninklijke Nederlandsche Loterij. — *Nagler*, die hem gedenkt, verwijst hem van het artikel HAANEBRINK naar HANEBRINK, waarvan de schuld berust bij *Van Eynden* en *Van der Willigen*, III. deel, waar in den tekst de naam goed, doch in het Register verkeerd staat.

HAANEN, (ADRIANA JOHANNA) jongste dochter van CASPARIS HAANEN, werd den 14. Junij, 1814, te *Oosterhout*, in *Noordbrabant* geboren, en heeft zich, te midden van hare talentvolle familie, voor de kunst gevormd, en die tot eene aanzienlijke hoogte opgevoerd. — *Bloem- en vruchtstukken* zijn haar geliefkoosd vak, bij afwising, soms, met dood wild en jagtgereedschappen versierd, zoo als er op de Tentoonstelling, te *Amsterdam*, in 1854, met algemeenen bijval beschouwd werden; alsmede op die te 's *Hage*, in 1857, een *meisje, dat bloemen schikt*, waarvan het figuurtje vrij wel en de bloemen zeer fraai zijn geschilderd. De trant dezer kunstnares is bevallig en van eene uitvoerige, malsche behandeling, zoodat een vrucht van haar talent, een *kapitaal bloemstuk*, reeds prijkte in de beroemde kunstgalerij van wijle Z. M. Koning Willem II, en hare werken verder vele bijzondere verzamelingen versieren. — Eene openbare huldiging harer talenten is haar niet ontgaan, dewijl aan haar het *Honoraire Lidmaatschap der Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten*, te *Amsterdam*, werd opgedragen. — Tot voorkoming van alle misvatting, moet ik hier berigten, dat zij in brieven zich gewoonlijk teekent NAATJE HAANEN, zijnde de verkorte huislijke naam van ADRIANA.

HAANEN (CASPARIS), en niet CASPARUS, zoo als bij *Immerzeel* staat vermeld. Ik moet hier bijvoegen het berigt, dat deze achtenswaardige kunstenaar en vader van zooveel talenten, plotseling, aan eene beroerte, te *Amsterdam*, den 24. Januarij, 1849, in den ouderdom van 72 jaren, is overleden, en op het R. K. Kerkhof *De Liefde* ter aarde werd besteld. — Tot narigt dient verder, dat hij tot 1830 steeds te *Utrecht* heeft gewoond, en toen eerst naar *Amsterdam* is vertrokken, Ook schijnt het, dat hij zich, in 1814, met zijn gezin te *Oosterhout*, in *Noordbrabant*, heeft opgehouden, tenminste zijue dochter ADRIANA JOHANNA — Zie

aldaar. — is daar toen geboren. — *Nagler* vermeldt hem ook als landschapschilder, en zegt, dat er van hem in het *Kunstblatt*, 1835, Nr. 75, gewag wordt gemaakt, en dáár heet het, dat zijne werken zich bij die van *Schotel* aansluiten! *Nagler* laat wijslijk hier het *Kunstblatt* spreken, want dit toch kan niet op onze HAANEN doelen, en het een en ander is — naar mijne kennis van den aard en de verdienste dezès meesters, die op verre na bij die zijner zonen niet kan halen, — eene misvatting, en het is hier de plaats, deze dwaling aan te duiden.

HAANEN. (ELISABETH ALIDA) Met weemoedig gevoel laat ik het bericht uit den *Kunstspiegel* van 1844 en 1845, blz. 286, aangaande het verscheiden van een sieraad der Nederlandsche vrouwen in de Kunst, hier volgen: „De Hoofdstad betreurt het verlies van eene waardige beoefenaressè der schilderkunst, MEVR. ELISABETH ALIDA KIERS, geb. HAANEN. Zij mogt slechts den ouderdom van 35 jaren bereiken, (8 Junij, 1845.) vervulde hare pligten als dochter, zuster, gade en moeder, stiptelijk, en wijdde hare jeugdige krachten en uitgespaarde uren, met smaak, vlijt en inspanning aan dio kunst, waarin haar vader, met veel kennis, twee zonen en twee dochters opleidde, zoodat allen eene hercoendheid ten deel viel, zeer zeldzaam in ééne en dezelfde familie aanwezig.” — Zij heeft ook plaatjes geëst, waarvan ik er twee bezit: een *Ecce homo*, het hoofd met doornen gekroond, opwaarts ziende, omhangen met een mantel, en een koord om den hals, dat om de polsen der handen heengewonden is, houdende in de linkerhand den rietstaf; zeer fijn doch luchtig bewerkt; h. 85, br. 75 str. Ned., zonder marge, niet beteekend; — en *Maria*, met hare rechterhand op het hart, opwaarts ziende naar de uit den hemel schietende stralen; zij heeft een ahangenden sluijer op het hoofd, en een gordel om haar midden; in alles de wederga van het eerstgenoemde.

HAANEN. (GEORGE GILLES) Deze zeer verdienstelijke Utrechtsche kunstenaar heeft, zoo als *Immerzeel* meldt, zijn vaderland verlaten, en bevindt zich thans, met zijne echtgenoot, in *Duitschland*. In 1842 heeft hij zich achterevolgens te *Mainz* en te *Frankfort* opgehouden, en in 1845 zag ik zeer schoon werk van hem op de Tentoonstelling te 's *Gravenhage: Roovers, die hunne goederen lossen*, bij toorts en maanlicht, en *Een landschap bij avondstond*. Toen was hij te *Antwerpen*, volgens de aanduiding van den *Catalogus*, en later te *Weenen*, waar hij eenige jaren heeft vertoefd. Sedert 1854 schijnt hij zich te *Keulen* te hebben gevestigd. — Hij voert ook de etsnaald, dewijl er eenige etsen van hem bekend zijn, als: *Een gewapend Roover, in een spelonk gezeten*, door een invallend licht bedaagd, in REMBRANDTS manier gedacht, fraai en krachtig bewerkt; beteekend G. G. HAANEN; h. 116, br. 90 str. Nederl., zonder de marge.

HAANEN. (REMIGIUS ADRIANUS) *Immerzeel* zegt, aan het slot van zijn artikel over dezen verdienstelijken Utrechtschen kunst schilder, dat hij zich toen (1840) te *Weenen* had gevestigd, en, zoo als hij had vernomen, aldaar was gehuwd. Door ingewonnen familie-berigten kan ik zulks stellig bevestigen, en tevens, dat hij in 1858 twee kinderen, beide zonen, had. — Het talent van onzen REM heeft zich ver in *Europa* doen kennen, want in een bericht uit *Keulen* van den 27. November, 1850, las men het volgende: „De Hollandsche landschapschilder HAANEN is te *Petersburg* aangekomen, waar zijne schilderijen veel opgang maken. Inzonderheid zijn zijne wintergezigten, om hunne oorspronkelijkheid en uitvoerigheid, daar zeer gowild.” En, inderdaad, is dit bericht naar waarheid gegeven, dewijl het schilderkundig Genootschap aldaar hem met het *Honorair Lidmaatschap* heeft vereerd, terwijl dergelijke onderscheidingen hem ook door verschillende kunstverenigingen in *Duitschland*, alsmede door de *Kon. Academie van Beeldende Kunsten* te

Amsterdam, zijn toegekend geworden. — De Heer HAANEN is door wijle Z. M. Koning Willem II. benoemd tot Ridder der Orde van de Eikenkroon. — Er zijn fraaije landschappen, door hem geëttst, bekend, als: *Een landschap*, ter regterzijde en van voor met water, beteekend 1848, h. 7 dm. 9 str., br. 5 dm. 9 str., Par. maat. — *Een idem*, met boerenwoningen, door geboomte omgeven, h. 5 dm. 9 str., br. 9 dm. 9 str. — *Een idem*, met eene boeren-hut, bij een weiland gelegen, h. 4 dm. 3 str., br. 5 dm. 6 str. Zie *Catalogue etc. de feu Mr. Herman Detmold etc., Leipzig*, 1857, blz. 79. Daar wordt hij verkeerdelijk REMI VAN HAANEN genoemd, tenzij hij zulks zelf op zijne prenten had gezet, hetwelk ik niet kan beslissen. — *Weigel*, in zijn *Kunstlager-Catalog*, noemt hem even zoo, op Nr. 17567, 6 bladen of eene *Aflevering van geëtste landschappen*, 1848—49, f°. 5 *Thlr.* Het is mogelijk, dat de hierboven eerstgenoemden tot deze zes behooren. Zoo ik 't wel heb, heeft hij dat etswerk vervolgd. — Verder noemt *Weigel* nog, onder de rubriek *Ungarischer Kunstverein in Pesth*, voor 1845, onder Nr. 16224, *Een stedevaart bij maan- en lantarenlicht*, naar J. VAN HAANEN, Lith. in f^o.; doch of deze voornaam nu wel juist is, moet ik zeer betwijfelen, daar ik dien volstrekt niet ken.

HAANSBERGEN, (JOHANNES VAN) of beter HAENSBERGEN, zoo als hij-zelf schreef, wordt verkeerdelijk bij *Immerzeel* — den eenigen Auteur — opgegeven als, in 1642, te *Leyden*, geboren. Men leze, te *Utrecht*, gelijk *Houbraken* bepaaldelijk zegt; waarom dan zonder grond dit veranderd? ook was hij immers een leerling van CORN. POELenburg, aldaar. — Hij is vele jaren in het Hoofdbestuur geweest der *Confreriekamer van Pictura*, te 's *Hage*, volgens *Pieter Terwesten, Ms.*, en ik vind hem als *Lid*, in het jaar 1668, op de lijst der kunstenaars van het *St. Lucasgild*, te *Utrecht*, zoodat hij na dien tijd zich te 's *Hage* heeft gevestigd, gelijk *Houbraken* ook meldt, dat dit in 1669 heeft plaats gehad. — Hij heeft mede de etsnaald gehanteerd, zoo als ik vind, dat door hem het folioportret, met bijwerk, in 1674, is geëttst van *Johan Vryheere van Paffenrode enz.*, geplaatst voor diens Werk: *Der Grieken en Romeinen Krygshandel enz.*; *Leiden*, 1686, in f^o. — Dit portret is alles behalve zoo fraai, als zijne geschilderde werkelijk zijn, en niet zoo zeldzaam als *Weigel*, Nr. 15152, opgeeft, en het op 2 *Thlr.* noteert. — Nog vermeldt *Heller (L.)*, dat er eene geëttste plaat van hem bestaat, naar HENDRIK VERSCHUURING: *Een jongman, gewikkeld in een mantel, die met de regterhand een paard vasthoudt; bij hem links zijn twee honden*, 1682, h. 8 dm. 4 str., br. 6 dm. 7 str. *Rhijnl.*, aldaar op 10½ *Thlr.* genoteerd, en die bij de liefhebbers van prentkunst zeer geacht wordt. — Nog noemt *Weigel*, Nr. 4464, eene teekening door hem, voorstellende: *Christus laat de kinderen tot zich komen*. Rijke compositie op parkement in 4°, 3 *Thlr.* — In de *Galerij*, te *Dresden*, zag ik zeer geestige schilderijen van zijne hand, vooral de *Verkondiging der geboorte van Jezus door de Engelen aan de Herders*.

HAANSBERGEN, (WILLEM VAN) of beter HAENSBERGEN, Zoon van JOHANNES VAN HAENSBERGEN, geboren, in 1682, te 's *Hage*, heeft de kunst bij zijnen vader geleerd, doch, zich tot het ambtlijk leven begeven hebbende, haar, waarschijnlijk, uit liefhebberij beoefend en verzameld, zoo als zulks uit zijn fraai kabinet schilderijen gebleken is. — Hij werd in 1713 tot Hoofdman, en in 1722 tot Deken verkozen der *Confreriekamer van Pictura*, en is, in den jare 1755, te 's *Hage*, overleden. Uit *Pieter Terwesten, Ms.*

HAAR, HAER of HARTS. (... DE) *Nagler* geeft op al deze namen een afzonderlijk artikel; alleen op HAER voegt hij er A. VAN DER bij, en zegt, dat er geene levensbijzonderheden van hem bekend zijn. Bij het noemen van eenige werken, zoo als die naar SAFTLEVEN, herhaalt hij dezelfde etsen, die in al de

andere genoemde Artikelen voorkomen, en allen van één-en-denzelfden ANTHONY VAN DER HAER blijken te zijn. — Zie aldaar bij mij. — Hij noemt ook schaatsenrijders op een Hollandsch water, naar C. DUSART's teekening, 1589. — Lees 1689.

HAARLEM. (CORNELIS VAN) Dezo beroemde Haarlemsche historieschilder is, naar waarde, bij *Immerzeel* geboekt. — Ingevolge berigten van *Bryan*, moet hij voor den Graaf van Leicester *Een zondvloed* hebben geschilderd. Wanneer dit waar is, zegt hij, zoo als *Descamps* vermeldt, dan zou hij zulks vóórdat hij 27 jaren oud was, moeten verrigt hebben, daar de Graaf in 1588 overleden is. Doch dan dunkt mij, dat dit ook wel voor den volgende Graaf van Leicester kan zijn geweest, die, even als zijn vader, *Robert Dudley* heette, geboren 1573 en overleden 1659; of dat *Descamps* zich met den naam van onzen CORNELIS CORNELISSEN VAN *Haarlem* vergist heeft, en het zijn moet LUCAS CORNELIS, genaamd KOCU, — Zie aldaar. — die in dienst was van genoemden Graaf, en onder zijn gevolg naar *Nederland* ging, zoo als *Sandrart* vermeldt, en dat, mijns inziens wel het geval zal geweest zijn. — In het *Museum*, te *Berlijn*, zijn twee schilderijen van hem, als: *Een maaltijd* van meerendeels naakte mannen en vrouwen, elkander liefkozende, daarbij een fluitblazer, en eene oude vrouw, die met krijt aanschrijft. De achtergrond een tuin, betekend met zijn monogram en 1618; h. 2 vt. $\frac{3}{4}$ dm., br. 3 vt. $\frac{1}{4}$ dm. Rijnl. — Doch het tweede stuk heeft mij, bij de beschouwing, bijzonder getroffen, en vertoont zijn talent in volle kracht, namelijk, de voorstelling van *Bathseba*, door vier dienstvaagden omgeven, die haar ontkleeden en in het bad leiden. Regts nit een venster van een gebouw ligt Koning David, die dit verrassend tooncel met verrukking gadeslaat, idem, en 1617; h. 3 vt. 2 dm., br. 4 vt. 1 dm. idem. Zeker een zijner beste werken. — Zijne afbeelding, door HEMZELVEN geschilderd, was in het bezit van den heer van *Sypsteyn*, te *Haarlem*, tijdens het Werk *Tegenwoordige Staat van Holland*, in 1742, is verschenen. Zie IV. deel, blz. 401. Onder de bekende schildersportretten van H. HONDIUS is ook zijne afbeelding, æt. 22, in 1584, met verzen van *D. Lampsonius*, in 4°. Dat in *Van Mander* in 8°. voorkomt, plaat LL., Nr. 3, is daarnaar genomen. — Nog een *idem*, ten halven lijve, in hoogen ouderdom, is door GOLTZIUS geëst.

HAARLEM. (DIRCK VAN) Zie bij mij en bij *Immerzeel* op DIRCK VAN HAARLEM, en nog bij mij op STUERBOUT. (DIDERICK)

HAARLEM. (GERARD VAN) Zie bij mij op GEERTGEN VAN St. JANS.

HAARLEM. (JACOB JANSZEN VAN) Zie op JACOB JANSZEN VAN HAARLEM.

HAART (JOHANNES DE) is een Utrechenaar, die, in reeds gevorderden leeftijd, zich enkel met het beoefenen der kunst onledig houdt. Op de Tentoonstelling te *Amsterdam*, in 1840, waren drie schilderijen van hem aanwezig, als: *Een binnenhuis*, met figuren; *Eene binnenplaats, met een zittend vrouwtje*, en *Een man met een hond*. — Hij drijft in zijne woonplaats, *Utrecht*, ook kunsthandel.

HAAS (H. DE) is een bekwaam teekenaar geweest, wiens werken voorkomen in de beroemde kunstverzameling van *Van der Marck*, te *Leyden*, verkocht te *Amsterdam*, in 1773, op blz. 200 van den *Catalogus*: Teekeningen: „*Eene Spreeuw*, met waterverw geteekend door H. DE HAAS. — Drie bladen, waarvan twee met *Vogels* en een met *Kikvorschen*, als boven, door DENZELVEN.”

HAAS (JAN HERMAN DE) heeft zich, op gevorderden leeftijd, aan de kunst begeven. Op de Tentoonstelling van 1840, te *Amsterdam*, waren twee schilderijen: *Een binnenhuis* en nog een *idem*, die zeer veel voor de toekomst beloofden, wegens zijne getrouwe studiën naar de natuur. In den geleidebrief, die deze stukken bij het zenden aan het Bestuur vergezeld, komt voor: „ik neem de

vrijheid, nevensgaande producten, zijde de vruchten eener twee en een halfjarige schilderstudie, UWelEd. in te zenden, enz." — Op vele latere *idem* heeft hij proeven geleverd van waarlijk goede kunst, waarin al, wat er van Stilleven in voorkwam, natuurlijk was geschilderd, en die ook bij de liefhebbers gereedelijk eene plaats vonden. — Voorts legde hij zich nog toe op het herstellen van oude schilderijen, waardoor zijn middel van bestaan zeer verbeterde; doch zijn gezigt raakte in een deerlijk verval, en wel zoodanig, dat hij onbekwaam werd, iets meer te kunnen verrigten, zoodat hij, die lid van het Genootschap *Arti et Amicitiae*, te *Amsterdam*, was, de ondersteuning daarvan mogt ondervinden. Kort daarna is deze verdienstelijke kunstenaar, te *Utrecht*, zijne bestendige woonplaats, sedert hij de kunst beoefende, den 10. Augustus, 1856, in den ouderdom van even 46 jaren, overleden.

HAASBROEK (G.) was een uitmuntend teekenaar van landschappen, land- en watervogelen, die in de eerste helft der XVIII. eeuw bloeide. Op eene verkoopung, te *Amsterdam*, in 1784, gehouden, der nalatenschap van *T. van Duysel*, te 's *Hage*, komen, onder Nr. 316, 337 en 338 van den *Catalogus*, voor: „*Een kapitaal landschap*, gestoffeerd met versehide soorten van land- en watervogels, ongemeen uitvoerig door G. HAASBROEK. — *Een IJsvogel en twee andere op een tak van een boom*, in het vershiet een bevallig landschapje met woningen, verbeeldende een wintergezig, met eenige schaatsenrijders enz. — *Een Arcadisch landschap*, waarin de ruïne van een gebouw, en eenig geboomte, gestoffeerd met beeldjes, beesten enz.” — Van meerderen omvang heeft hij naar het leven geteekend: *Den grooten Brand te Rotterdam, den 11. Maart, 1779, van den Maaskant te zien*, door G. HAASBROEK del., P. DE MARE sculp. in groot plano.

HAASE. (JACOB VAN) Zie bij mij op HASE. (J. DE)

HAASTERT (IZAAK VAN) is door *Immerzeel*, naar waarde, vermeld, en die ook zegt, dat hij de letteren en bijzonder de poëzij beoefende. Als zoodanig wil ik hier noemen zijne *Proeve van Mengelpoezy enz., Leyden, by A. en J. Honkoop, 1785, in kl. 8°.*, die in 1802 gevolgd werd door een dichtstuk, *de Godsdienst*, en in 1826 door een bundel *Mengelpoezy*. Ook komen er dichtstukken van hem voor in de Werken van het Haagsehe Dichtgenootschap *Kunstliefde spaart geen vlyt*. — Hij was in zijne geboortestad, *Delft*, een der oprigters van het Godsdienstig Genootschap *Christo Sacrum*, waarvoor hij den Titel van een Werk vervaardigde. Zie *Vander Aa, Aanhangel op Witsen Geysbeek's Woordenboek der Nederl. Dichters*. — Verder kan men nog van zijne kunst, door C. PHILIPS JAC. in plaat gebragt, proeven zien in het Werk *Verzameling van Gedenkstukken in Nederland enz. door P. Timareten, 's Gravenhage, 1777, in 8°*. — Ik bezit eene teekening, geheel in den stijl van C. PRONK, zijnde een *Gezigt op de St. Janskerk, te Gouda*, in groot-f°, die met zorg voor de historische voorstelling, gelijk die destijds zoo gelukkig in acht genomen en ook gevorderd werd, is wedergegeven.

HACKERT. (JAN) De vermelding bij *Immerzeel*, dat hij slechts zes prentjes zou geëit hebben, is algemeen bekend, doch *Heller (L.)* noemt nog eene zevende geëitste prent van zijn werk: *Een landschap, waarin eene kar met een paard en voerman*, dat kleiner is dan de zes genoemde, en bij de liefhebbers van prentkunst alléén zóóveel waard wordt geacht als al de anderen te zamen, waarschijnlijk om de meerdere zeldzaamheid. — Zie ook *Le Blanc*. — Schilderwerk van dezen meester komt weinig voor, zoodat ik hier moet noemen de Galerij van *Berlijn*, waar een uitmuntend stuk van hem berust, zijnde: *Een bergachtig landschap met stroomende wateren doorsneden*, rijk gestoffeerd met herders en vee, en een muilezel, waarop een meisje is gezeten, benevens een vrachtwagen enz. Alles

door een avondrood warm beschenen. — De reden, dat zijn werk thans zoo zeldzaam is, ligt in de onkunde en wansmaak, die in de XVIII. eeuw in ons land heersehten, zoodat alles, wat van goede kunst maar voorkwam, door vreemden, op eene gemakkelijke wijze werd aangekocht en vervoerd: immers, kan men zich van verbazing wel onthouden, als men leest bij *Hooft* en *Terwesten*, dat, in den loop van het gemelde tijdvak, in openbare veilingen, kapitale stukken, door HACKERT geschilderd, en door ADRIAAN VAN DE VELDE, PHILIP WOUWERMAN, NICOLAAS BERCHEM of JOHANNES LINGELBACH gestoffeerd, slechts de volgende prijzen hebben opgebracht, als f 26.50, f 27, (welk stuk, een jaar later, 1755, f 33. heeft gegolden.) f 50. f 33, f 71; zelfs *Een Boschgezigt, met hertenjagt*, voor f 31, en een *idem met groepen beelden te paard*, door VAN DE VELDE f 51. *Een gezigt op de stad Arnhem*, f 56.50. *Een Italiaansche zeehaven*, f 16.50. *Een uitmuntend landschap* f 5.50, en nog twee *idem* f 30. — Een der twee genoemde jagten is, waarschijnlijk, thans in de Kunstverzameling-*Stafford-house*, in *Engeland*. — Ook bevindt zich nog een kapitaal stuk in de Kunstverzameling-*Luton-house*, aldaar.

HACKIUS. (J.) Een onvermeld kunstgraveur, die, in het midden der XVII. eeuw, waarschijnlijk, te *Leyden*, bloeide. De *Titel* van een boekwerk in 8°. leerde mij hem kennen. Deze stelt voor *Een krijgsman in Romeinsch gewaad*, op den voorgrond, met een zwaard in de regterhand en een groot schild aan den linker arm, waarop te lezen staat: *C. Velleius Paterculus cum selectis rariorum Notis. Antonius Thysius J. C. edidit et accurate recensuit*. Bij hem liggen wapenrustingen; op den achtergrond een geharnast ruitergevecht, in het verschieft een gezigt op *Rome*, en in de lucht een vliegende gans, met een ontrold lint in den bek; van onder een plint, waarop: *Lugd. Batavorum, ex officina Francisci Hackii A^o. 1659*; de marge beteekend *J. HACKIUS sculp.* Dit behoort tot de goede boekprenten, en ik geloof, dat er zeer zeker meer van zijn werk zal bestaan, hetgeen niet beteekend is, waardoor hij welligt zoo lang onbekend is gebleven.

HAECHT. (WILLEM) Bij *Nagler* wordt deze als een Nederlandsch kunstgraveur en handelaar genoemd, die in *Winkler's Catalog* voorkomt, en daarin worden aan W. HAECHT vier rijk met satirike figuren gestoffeerde bladen toegeschreven, die met W. HAECHT *comp. et cel. vic* (?) beteekend zijn, als: *De verkeerde wereld*, — *De slapende leeuw*, — *De hongerige wolf*, — *De blinde herders*, — en eene *Allegorie: De Wysheid streeft ten Hemel, dwaasheid op Aarde*. W. HAECHT *comp. et excul.* 1579 f^o. — Het zou mij niet verwonderen, dat deze WILLEM en de volgende G. VAN HAECHT, dat wel GUILLAUME zal moeten beteekenen, één-en-dezelfde persoon zijn, want het woord VAN werd destijds willekeurig al of niet gebruikt, waar duizende voorbeelden van bestaan.

HAECHT. (G. VAN) *Nagler* noemt dezen als een Nederlandsch kunstenaar, doch van wiens leven hij niets weet. — Uit de volgende opgave van prenten blijkt, dat hij alleen als graveur bekend is: *De Hemelvaart van de H. Maagd*, naar H. CARRACCI in kl. f^o. — *Abraham's offerhande*, naar TITIAAN in 4°. — *De vervolging van Saulus*, naar H. CARRACCI, en — *Christus*, naar F. POURBUS. — Zie het slot van HAECHT. (WILLEM)

HAECK, (JEAN) van *Antwerpen*, was, tijdens de geschiedschrijver *Guicciardini* die plaats bezoekt, (1560) — doch die hem JAN ACK noemt — Zie aldaar. — een bekwaam glasschilder „die de glazen van des H. Sacraments eappelle in Sinto Goedelen kereke te *Brussel* seer eonstichlyek geschilderd heeft.” Die glasramen bevinden zich nog in de gemelde kapel, te *Brussel*, en stellen voor *Jun III. en zijne gemalin*. Zij zijn in het jaar 1542 voltooid, naar de teekening van MICHEL COXIE, waarvoor deze heeft genoten zeventig guldens,

en „JEAN HAECK, glazenmaecker drie honderd en vyf guldens,” wegens het leveren van het geheele vensterglas, zooals daarvan, in de Archiven van St. Gudule, de kwitantien aanwezig zijn. Het tweede, *Maria en Lodewijk II. van Hongarije*, is in 1547 vervaardigd, en het derde heeft tot onderwerp *Eleonore en François I.* Op den tweeden grond vertoont zich St. Franciscus, wien een Engel een palmtak toereikt. Om dit glas te voldoen, heeft de Fransche Gezant, van wegen zijnen meester, vier honderd gulden aan den schatmeester der kerk ter hand gesteld. Zie *Splendeur de l'art en Belgique etc.* blz. 197.

HAEFTEN of HAAFTEN. (G. VAN) *Nagler* noemt hem een graveur in mezzotinto-manier, die, omstreeks 1750; te *Amsterdam*, bloeide, en naar VERKOLJJE gewerkt heeft.

HAEFTEN. (NICOLAAS (WALRAVEN?) VAN) De afbeelding van dezen kunstenaar, in een paar regels bij *Immerzeel* vermeld, is alleen bekend uit het onderschrift, bij zijn portret, in zwarte kunst gegraveerd, geplaatst, alwaar hij is voorgesteld als buste, drie-vierde naar de linkerzijde gewend. Hij heeft lange gekrulde haren, en is gewikkeld in een wijden mantel. In de marge staat het volgende opschrift: *NICOLAS VAN HAEFTEN, natif de Gorcome, a seu dépeintre mieux que personne les fumeurs et les ivrognes. Se ipse pinxit et sculpsit. A Paris, chez Demortain, sur le Pont de N. Dame, à l'Enseigne des belles estampes.* Zeer zeldzaam. — Hij is, zoo als hieruit blijkt, én schilder én graveur geweest, en volgens *Heller (L.)* heeft hij ook geëitst; doch zijne prenten in zwarte kunst zijn het meest bekend. Genoemde Auteur vermeldt tien stuks van beide soort, alle voorvallen uit het boeren- en gemeene leven, en stelt zijn overlijden op het jaar 1715. Bij *Bartsch* vindt men elf stuks beschreven, en *Nagler* noemt er bovendien nog een-en-twintig, terwijl men bij *Weigel*, in zijn *Supplément au Bartsch*, nog andere, vooral etsen, aantreft. Voorts geeft *Heller, Zusätze zu Bartsch*, 1854, eene uitvoerige beschrijving van het portret van *Frederich van Karg*, welke zeldzame prent in bezit is van den Aartshertog *Karel*, en wel met het laatst bekende jaarmerk, 1709. — Alleen de twee laatstgenoemde Auteurs noemen hem NICOLAAS WALRAVEN VAN HAEFTEN, doch ik heb geen reden voor den tweeden doop- of aangenomen naam bij die schrijvers aangevoerd, gevonden. — Op de Prentverkoop van *Verstolk van Soelen*, te *Amsterdam*, in 1847, gehouden, komt, onder Nr. 242, het volgende voor: *l'Oeuvre de ce Maître, contenant des scènes rustiques et fragments, belles épreuves, avec la répétition des Nos. 4, 5, 6, 7 et 8, manquent les Nos. 2 et 3; avec les estampes, décrites dans le Catalogue de Rigal, pag. 168. Nos. 2, 3 et bis, Nos. 4, 13, 17, 21, 23, 25 et bis, et dix-huit estampes, non décrites.* Zamen met f 200 betaald.

HAELWEGH, of HAELWEG. (ADAM) Bij *Nagler* vind ik dezen als kunstgraveur vermeld, die welligt een zoon en leerling van ALBERT kan geweest zijn, doch wiens levensberigten men mist. — Het portret van *Lodewijk VI., landgraaf van Hessen*, is goed gegraveerd. — *Rumohr* en *Thiele*. — Zie op HAELWEGH. (ALBERT) — gelooven, dat de hier volgende, met A HAELWEGH of HAELWEG beteekende prenten van dezen ADAM zijn, als: *Ericus Pontoppidan*, naar DITMARSEN, zeer slordig gesneden, h. 7 dm. 7 str., br. 5 dm. 5 str. Par. — *Dezelfde* in ovaal, van bijna gelijke grootte. — *Merker's* afbeelding, goed aangelegd en koud afgewerkt, h. 8 dm. 3 str., br. 5 dm. 6 str. — *Christiaan Albert*, bisschop te *Lubek*, onbeteekend, en welligt van ADR. HAELWEG.

HAELWEGH, of HAELWEG (ADRIAAN) is niet algemeen als kunstenaar bekend. Ik bezit een klein f^o. portret, door hem *fecit*, zijnde dat van *Cornelis Bontekoe*, den beroemden Alkmaarder, doctor in de medicijnen, en later Hoogleeraar te

Frankfort aan den Oder, als zoodanig, afgebeeld, en in 1685, slechts 38 jaren oud, overleden. Dit kan wel de eerste bloeitijd van onzen graveur geweest zijn. Uit een boek, dat op eene tafel voor hem ligt, hangt eene strook papier, waarop in het Hollandsch te lezen staat: *Herstelling der Medicynen*; hieruit vermeen ik, te mogen afleiden, dat dit portret, met Latijnsch onderschrift, in ons land vervaardigd is. — Nog gaat er van hem een portret van *Balthazar Bekker*, en meer ander werk uit, zoo als, in den Bijbel van *Van der Marck, Eglen, de koning der Moabiten, gedood*. Hierdoor moet hij op veel later tijd, te gelijk met ALBERTUS HAELEWEGH gesteld worden. — Voorts de Titel voor het Werk in f°. *Historie der Reformatie in Frankryk enz., Amst.* 1696, waaronder eene strook, met een tafereel, door JAN LUYKEN getst, en daar onder A. HALWEG sculp. Het graveerwerk is zeer goed, en ik moet hem daarom hier eene plaats inruimen. — Hij is, waarschijnlijk, een zoon geweest van ALBERT HAALEWEG, bij *Immerzeel* vermeld, die den bloeitijd voor ALBERT op 1700 bepaalt; doch dit is veel te laat. Zie bij mij op HAELEWEGH. (ALBERT)

HAELEWEGH of HAALEWEG. (ALBERT) Bij *Immerzeel* is ALBERT HAALEWEG als een graveur vermeld, die omstreeks het jaar 1700 bloeide. Deze tijdsbepaling doelt echter op ADRIAAN HAELEWEG, mede een kunstgraveur, — Zie aldaar. — waarschijnlijk, een zoon van ALBERT, welke laatste van veel vroeger dagteekening, is, zoo als bij mij op het artikel CAREL VAN MANDER, *de Jonge*, — Zie aldaar. — kan worden gevonden, blijkens een beroemd Latijnsch Werk over de Anatomie, in 1662, in *Denemarken*, uitgegeven, waarvoor VAN MANDER de teekeningen en ALB. HAELEWEGH de gravuren vervaardigd heeft. — Hieruit blijkt, in weerspraak met *Füssli*, — die door *Van Eynden* en *Van der Willigen* is gevolgd, — dat ADRIAAN EN ALBRECHT HAELEWEG twee onderscheiden personen waren, en niet een-en-dezelfde graveur zijn geweest, daar ADRIAAN, omstreeks 1700, in ons land heeft gewerkt, terwijl ALBERT, reeds van 1647—1672, in *Kopenhagen* bekend was, gelijk ook, waarschijnlijk, in die stad overleden is. — Latere bescheiden stelden mij in de gelegenheid, eenige berigten omtrent hem en zijne werken hier nog bij te voegen, namelijk, in het Werk van *C. F. Rumohr* en *J. M. Thiele, Geschichte der königlichen Kopperstichsammlung, zu Copenhagen, u. s. w. Leipzig, (R. Weigel)* 1835, in 8°, vond ik, bl. 49, een uitvoerig berigt over zijne werken — 133 stuks — en in verband beschouwd met de jaartallen, toen ze vervaardigd zijn. Hier leest men de verschillende naamspelingen, welke de kunstenaar-zelf geschreven heeft, als: HAELEWEG, HALWEG, HAELEWEGH, HAELEWECH EN HAELEWECHG. — De schrijvers maken gowag van een *ouderen* HAELEWEG, van wien *Füssli* meldt, dat hij het *Portret van Lodewijk XIII.*, met den naam ALB. HAELEWEG, en het jaartal 1610, heeft gegraveerd, hetwelk deze echter nimmer heeft gezien, en zoo zijn zo van oordeel, dat dit eene vergissing is, na den dood van *Füssli* in zijn Werk ingeslopen. (1610 wordt eerder als zijn geboortejaar aangenomen.) — Dat er vóór hem, in *Denemarken*, personen van dien naam of welligt van zijn geslacht hebben geleefd, weet men, als een *Niels Olsen Halweg*, die, in 1566, Rector te *Rothschild* was, en een *Esbern Halweg*, Dr. Medicinæ, in *Kopenhagen*, omstreeks 1611, doch er is tot nu toe nog geen spoor van een *Ouderen* HAELEWEG, als graveur, bekend. — Het oudste jaartal van zijn graveerwerk, 1672, wordt onder het portret van *A. Urops*, — in 1674 overleden — gevonden, en het jongste is dat van het groote portret van *Christiaan IV.*, hetgeen het jaar 1643 voert; doch *Thiele* zegt, de bestemming van dit portret niet te kennen, maar dat het met dat van *Christiaan V.*, — die vóór zijn vader reeds was overleden, — van diens *genalin*, en van graaf *Waldemar*, stellig onder de *Regering* van *Christiaan IV.*, en alzoo ten minste vóór het jaar

1648, door hem is gegraveerd. — Hij heeft den 26. Mei, 1647, den titel van *Sculptor Regis* van koning Christiaan IV. verkregen; hieruit volgt, dat alle prenten, als zoodanig beteekend, na 1647 zijn vervaardigd. Soms noemt hij zich sc. r. *Privilegiatus*. — Het portret van laatstgemelden Vorst is gekopieerd met al de *originele* beteekeningen, en door C. J. Visscher, te Amsterdam, uitgegeven, zijnde eene speculatie van dien uitgever, om het vrij in Denemarken te kunnen verspreiden. — HÆLWEG, zegt Thiele, heeft ook in den kunsthandel deel genomen, b. v. met het Werk: *Regum Danicæ Icones aec. expressæ, in kl. f^o.; Hafnia*, zonder jaartal, bevattende 102, meest ideale en gelijkvormige borstbeelden van den eersten tot den laatsten koning Christiaan IV., fraai uitgevoerd. Füssli zegt, dat dit Werk in 1645 verschenen is, doch hij heeft het nimmer gezien.

HAEN. (ABRAHAM DE) Zie op HAAN, (ABRAHAM DE) bij *Immerzeel*, en bij mij op HAEN, (ABRAHAM DE) *de Jonge*.

HAEN, (ABRAHAM DE) *de Jonge*, en niet alleen DE HAAN, zooals verkeerdelijk bij *Immerzeel* is vermeld, die ook geen tijd van geboorte of sterven heeft gekend, en hem verkeerdelijk als een discipel van CORNELIS (?) PRINS opgeeft, hetgeen CORNELIS PRONK moet wezen, want PRINS (I. H.) is eerst elf jaren na zijn overlijden geboren. — Hij sehreef zich DE HAEN, zooals mij dit op eene teekening van hem, zijnde een gezigt op de stad Zwol, en verder op eenige, in kleuren geteekende afbeeldingen van kasteelen, in mijn bezit, gebleken is. — Bovendien, op zijn *portret*, met sierlijk bijwerk, door J. M. QUICKHART geschilderd, en door C. F. FRITSCH uitmuntenend gegraveerd, staat rond het ovaal: ABRAHAM DE HAEN, geboren 1707 en overleden 1748, welk portret in 4°. vóór zijne *Dichtwerken, Herders:angen enz.*, te Amsterdam, 1751, in 4°. uitgegeven, behoort. Hierin vindt men, dat zijn vader mede Abraham heeft geheeten, en hij zich, bij gevolg, *den Jonge* noemde, en de kunst bij PRONK heeft geleerd, wien hij veel malen in zijne gedichten herdenkt. — Hoe kon dit Werk aan den letterkundigen *Immerzeel* onbekend zijn? DE HAEN, was in zijn tijd een geacht poët. — In den *Tegenwoordigen Staat van alle Volkeren*, zijn eenige afbeeldingen, gezigten van steden, naar zijne teekeningen gegraveerd, een Gezicht op *Arnhem* enz. — Bryan zegt nog, dat hij ook glas geschilderd heeft; doch dit is mij nergens gebleken, en zoo zulks al het geval mogt geweest zijn, dan zal hij het wel enkel uit liefhebberij gedaan hebben, misschien zonder brandverwen, of alleen in de vernis op glas, enz., want te zijnen tijde was het bekende glasschilderen, met brandverwen, geheel in onbruik, en die kunst, als het ware, verloren geraakt. — Het is minder bekend, dat hij ook heeft geëst, als, onder anderen, een Dorpsgezicht, *Twisk*, bij *Medemblik* gelegen, door hem geteekend, den 12. Maart, 1735, en geëst in 1737, h. 145 str., br. 210 str. Ned., luechtig bewerkt. Weigel noemt dit prentje op Nr. 15776 van zijn *Kunstlager-Catalog*, en zegt, dat 't welligt het eenigste blad van dezen meester is. Dit is echter het geval niet, dewijler nog twee van gelijke soort in de verzameling van onbeschreven prenten en etsen van den heer J. Ph. van den Kellen, te Utrecht, worden bewaard, als: *het Huis Purmerstein, te Purmerend*, 1733, en *Het Huis 's Heer-Arentsberge, in Berg-Ambacht*, 1734, beide beteekend H. DE HAEN *adv. del. et fec.*, en h. 130 str., br. 200 str.

HAEN, (WILLEM DE) of GUILIELM. HANIUS. Dezen bekwamen kunstgraveur heb ik sedert lang onder de Nederlandse school gerangschikt, niettegenstaande latere auteurs melden, dat hij zich te Keulen heeft opgehouden. — Ik zie, dat mijn gevoelen, als het ware, wordt bevestigd door Merlo, die met zooveel voorliefde de Keulsehe kunstschool heeft behandeld, en omtrent onzen DE HAEN zegt: „naar de meening der latere schrijvers, zou hij zich te Keulen hebben opgehouden.

Intusschen is dit in geenen deele bewezen." — Daar nu geene aanduiding van plaats op zijne werken voorkomt, zoo blijft dit alles nog onzeker, doch ik vind, dat hij de platen voor de *Beschryving der stad Leyden*, uitgegeven door *Orlers*, te *Leyden*, in 1614, eerste uitgave, heeft geteekend en gegraveerd. Hieruit zal dan toch wel hlijken, dat hij zich te *Leyden* heeft opgehouden, en welligt geheel zal te huis behooren. — *Brulliot*, en dus ook de anderen met hem, melden, dat hij alleen bekend is door kopijen naar ALBRECHT DURER, welke hij in 1611 heeft gegraveerd, en die met zijn naam of monogram W. D. H. zijn beteekend. — Hij heeft de *Passie van Christus* naar DURER geheel gekopieerd, met weglating van het laatste blad: *De genezing des kreupelen door Petrus en Johannes*. — Behalve deze kopijen, heeft hij uog, naar eigen vinding, gesneden: *Het Pinksterfeest*, eene kleine prent in de hoogte. — *Maria met het kind Jezus in de wolken*, waaronder WILHELM D. HAEN. *fecit*. — Verder is van hem bekend het portret van *Cornelius Jansenius, Episcopus Gand.*; borstbeeld; van boven links staat GUILIELM. HANIS *fecit*, in 4°., weshalve ik uit het een en ander mag besluiten, dat hij tot de Nederlandsche graveerschool van het begin der XVII. eeuw zal hebben behoord. — De titel van het Gebedenboek, waarin de bevingenoemde *Passie*, en andere prenten, door hem gekopieerd, voorkomen, is als volgt: *Praes/ ac/ meditationes/ pia/ in mysteria Passionis/ ac Resurrectionis/ D. N. Jesu Xpi collectae/ Per Georgium Scherer/ Societatis Jesu/ Figuris aeneis ab/ ALBERTO DURERO olim/ artificioso sculptis/ ornatæ/ Bruzellæ/ Apud Rutger. Velpium/ et/ Hub. Anthoniu./ Typ. Jur. MDCXII in 12.*" Het Titelblad is van zijne vinding, waarop twee allegorische figuren voorkomen, en ter rechterzijde gelezen wordt G. HANI *fecit*. — Nog vond ik, dat hij de gr. f^o. titelplaat heeft gesneden, voor de *Chroniecke van de Gantsche Wereld, ende sonderlinge van de Seventhien Nederlanden enz.*, door A. van Meerbeeck. *Antwerpen, by H. Verdussen enz.*, 1620, in f^o. P. DE JODE *invenit*. GUILIELM. DE HAEN *sculp.*, en welligt zijn, althans naar mijn gevoelen, de daarin voorkomende portretten insgelijks zijn werk, hoewel die geene naamteekening voeren. Het was meermalen het gebruik, de beteekening weg to laten, omdat dergelijke portretten, gewoonlijk, kopijen zijn van vroegere afbeeldingen, en er niet zooveel waarde aan die platen gehecht werd, gelijk wanneer zulke werken met oorspronkelijke platen of portretten waren versierd. — Zie over zijn portret op HANNES, (GILLIS) als zijnde hij vermoedelijk dezelfde persoon.

HAER. (ANTHONY VAN DER) Zie bij mij op HAAR, HAER of HAARST (... DE) en op HARTS. (... VAN DER) Hij is hij de huitenlandsche schrijvers geheel onbekend. Bij *Van Eynden* en *Van der Willigen*, II., blz. 160, vindt men hem vermeld als een kunstliefhebber, te *Rotterdam*, en als vriend en stadgenoot van den verdienstlijken kunstocenaar GERARD VAN ROSSEM, die tevens den wijnhandel dreef, en van wien hij, in 1772, bij uiterste wilsheschikking, zijne schoone verzameling prenten erfde. Verder zeggen gemelde auteurs, dat die verzameling, aldaar, is verkocht in October, 1783, waarschijnlijk, het sterfjaar van onzen VAN DER HAER. — Ik hezit verscheidene van zijne etsen, welke men fraai bewerkt mag noemen, als: *Een bergachtig landschap*, met kasteelen en van water doorsneden; op den voorgrond eene drift vec, met herders, beladen ezel enz., J. VAN DER MEER *invenit* 1704, en A. VAN DER HAER *fecit* 1772, h. 215, br. 254 str. Ned., zonder de marge. — Het achtergodeelte van *Eene boerenwoning*, bij een boomgaard gelegen, WEEINIX *invt*. A. VAN DER HAER *f. h.* 215, br. 161 str. idem. — *Drie boerenhuizen bij eenig geboomte*; een wagenrad, als pottenrek, hij eene der deuren, en een man met een stok op den schouder, die naar de woning gaat; op den voorgrond een waterplas, GUISDAEL *del. v. d. h. fecit*. h. 157, br. 200 str. idem. — *De Wittevrouwepoort*,

te Utrecht, 1640. — *Buiten de Tolsteeg-poort, te Utrecht, 1640.* — *De Catharijne-poort, te Utrecht, 1640, en Het stroompje, te Utrecht, 4 stuks, allen door H. SAFTLEYEN del. v. D. H. f. en h. 80, br. 85 str. idem.* — *Een Rijngezigt; vooraan eene beladen schuit, met een zeil gedekt, regts een oude muur, bergachtig verschiet enz., h. 85, br. 86 str. idem.; H. SAFTLEYEN del., v. D. H. fec.* — *Een watergezigt, met zeilende schepen; op den voorgrond twee figuren en twee bakens; P. COORSE inv. A. V. H. fec. h. 52, br. 84 str. idem.* — *Een man, die door eene beek over rotsbrokken gaat, leidende twee ossen; vóór hem een blaffende hond; de tweede grond bergachtig, met houtgewas, zeer luchtig geëst, veel met de drooge naald netjes bewerkt, en de vlak-gewasschen teekening van N. BERCHEM zeker goed gevolgd; A. VAN DER HAER fec. f^o. oblong.* — *Nagler* noemt van HEM eene ets, voorstellende: *Schaatsenrijders op een Hollandsch water*, naar C. DUSART's teekening, 1589 (lees 1689); deze prent heb ik niet gezien, maar wel eene dergelijke voorstelling door HEM naar A. VAN DE VELDE, in f^o. oblong vervaardigd.

HAEER. (G... VER) Zie op VERHAER. (G.)

HAERT. (HENRICUS VAN DER) Deze hooggeschatte kunstenaar hielp het sieraad uitmaken der Belgische schilderschool. Hij heeft zijne beste krachten, in de betrekking van directeur en professor aan de Koninklijke Academie, te *Gent*, besteed, en is, den 5. October, 1846, zijnde de dag, waarop de cursus van 1846—1847 zou worden geopend, in den ouderdom van bijna 50 jaren, overleden.

HAESKEL (...) wordt door *Bryan-Stanley* als een Hollandsch of Vlaamsch portretschilder vermeld, die op het midden der XVII. eeuw bloeide. — Het is wel mogelijk, dat hij *Engeland* heeft bezocht, dewijl er eenige portretten van voorname personen, uit dat rijk en dien tijd, door hem geschilderd, voorkomen. — Zijn schildertrant heeft eene sterke overeenkomst met dien van DOBSON. — Bij geene andere auteurs vindt men van hem eenig gewag gemaakt, en deze mijne mededeeling is ontstaan door het zien van twee portretten: *Een Heer en eene Dame*, door hem geschilderd, met zijn naam en het jaar 1647 beteekend. Dit kan alzoo welligt aanleiding tot verdere ontdekking geven.

HAEY (JAN VAN) was, volgens *Fiorillo*, een kunstschilder, geboren te *Leyden*, 1545, en die later hofschilder van Hendrik IV., Koning van *Frankrijk*, werd, welke vorst hem het opzigt over zijn schilderijen-kabinet opdroeg; hij voerde ook den titel van koninklijk kamerdienaar. — De dood nam hem in 1615 weg.

HAEYLER. (J.) Een onbekend graveur, van wien ik zeer goed werk heb gezien, voorstellende: *Adam en Eva in het Paradijs*, naar CRISPIN. VAN DEN BROECK, in f^o. oblong, en waar onder staat HAEYLER f. — Het verwondert mij zeer, dat ik dezen meester nergens vermeld vind, daar toch zijn werk vol verdienste is; welligt komt het zelden, met zijn naam geteekend, voor. — Het schijnt mij toe, dat de bedoelde prent op het einde der XVI. eeuw is gesneden, en tot de Vlaamsche graveerschool behoort. Nadere bescheiden zullen dit echter welligt kunnen toe lichten. — Ik vind bij *Nagler* HAEYLER of HAEDELER, zonder voornaam, vermeld, die zijn bloeitijd op 1570, te *Amsterdam*, stelt, en alleen van zijn werk noemt: *De stammen Israëls*, enkele figuren op onderscheiden bladen in 4°.

HAFFEN. (P.) Een nog onvermeld kunstenaar, dien ik als teekenaar vind opgegeven in den *Catalogus* van *J. Kleinenberg, Leyden, 1841, blz. 44 en 45, Nr. 43 en 56: „Een Binnenhuis, door P. HAFFEN, en Een Wintergezigt, door DENZELVEN.”*

HAGBOLT. (JACOB) Deze uitmuntende boetseerder in was is door *Immerzeel* vermeld, doch er werd, sedert 1818, niets meer van hem vernomen. — Bij het *Borstbeeld van den ex-koning Lodewijk Napoleon, portret en face*, door genoemden

auteur opgegeven, kan ik nog voegen, dat er op de Tentoonstelling, te *Amsterdam*, in 1810, zeven stuks geboetseerde portretten aanwezig waren, en thans de genoemde vorstlijke buste in bezit is van den kunstschilder en oud-directeur van het kabinet van moderne kunst, op het *Paviljoen*, te *Haarlem*, den heer GEORGE PIETER WESTENBERG. — In 1827, te *Londen* zijnde, heb ik hem in zijn atelier een bezoek gebragt; toen klaagde hij, de eenvoudige Duitscher, dat zijne kunst bij de Engelschen geen opgang maakte enz. Ik zag bij die gelegenheid een fraai stuk werk, voorstellende een Familiegroep, die mij bijzonder voldeed, en ook op de Tentoonstelling in *Pall-Mall*, waar ik ze andermaal zag, de goedkeuring wegdroeg. Later, in 1842, heb ik hem nog te 's *Gravenhage*, ten huize van den kunstlievenden heer *Schick* ontmoet. — Hij heeft zich, na jaren uitlandig geweest te zijn, in 1840, in de stad zijner knnstopvoeding, *Keulen*, weder gevestigd, en is aldaar, den 13. Junij, 1849, in den ouderdom van 75 jaren, overleden. — Op de Tentoonstelling, te *Keulen*, in 1848, waren van hem twee geboetseerde afbeeldingen, *Een Groep* en *De dood van Alcibiades*, Nr. 429—431 van den *Catalogus*. — Ook heeft hij eenig schilderwerk vervaardigd, doch kon daarmede zijn bestaau niet verbeteren. — Hij heeft een jonger broeder, LODEWIJK HAGBOLT, gehad, die het-zelfde vak beoefende, en, in 1846, in den ouderdom van 62 jaren, te *Keulen*, overleden is. — Hoewel hij zijne kunst niet tot de hoogte van zijn uitmuntenden leermeester, den wasboetseerder CASPAR BERNARD HARDY, van *Keulen*, heeft gebragt, zoo is hem echter de eer tot deel gevallen, door den onsterflijken *Göthe* geroemd te worden. (*Kunst u. Aesth.*, I., 24, 25.)

HAGEN. (CHRISTIAAN) *Een Portret van Stephanus Blancardus*, gegraveerd door CHRIST. HAGEN, deed mij dezen als een graveur kennen, die tot de school der XVII. eeuw behoort. — Als graveur *au burin*, kan men over zijne bekwaamheden oordeelen uit een *portret*, in 4°., van *Koning Karol II.*, van *Engeland*, door hem zeer fraai gesneden, hoewel blijkbaar eene verkleinde kopij naar de uitmuntende gravure van DE JODE, naar ANT. VAN DYCK, in gr. f^o., allen in mijn bezit. — Op het stadhuis, te *Delft*, zag ik eene zeer groote *Kaart van de Stad Leyden*, met sierlijk bijwerk, waarop duidelijk staat HAGEN; even zoo ook op de genoemde prenten, en niet HAGENS, gelijk bij *Inmerzeel* verkeerdelijk is vermeld; evenwel komt op sommige prenten, wanneer de opschriften door lettersnijders zijn gezet, wel eens HAGENS voor, onder anderen, op het portret van den kunstschilder SIMON PETER TILMANS, geuaamd SCHENCK, welk portret hem, zeker, onder de goede graveurs dier dagen plaatst. Dit heeft hij in 1668 gesneden, naar het origineel, door TILMANS-zelven geschilderd. — *Nagler* zegt, dat hij stellig niet later dan 1683 gearbeid heeft. — Onder het portret van *Michiel Adriacnsz. de Ruyter* staat weder e. HAG. *sculp.*; het is bijzonder goed gegraveerd, maar naar het fraaije portret van BLOOTELING gekopieerd, en behoort voor een bockwerk in 4°. — Bij *Bryan* wordt hij CHRISTOFFEL HAGENS genoemd, doch dit is klaarblijkelijk eene vergissing.

HAGEN. (W. VAN) een onbekend kunstenaar, die, in de tweede helft der XVIII. eeuw, waarschijnlijk, te *Middelburg*, heeft gebloeid en wel verdient vermeld te worden. — Ik bezit, door hem op parkement geteekend, *het portret van eene bejaarde Dame*, in 4°., dat, uit den aard der kunst te oordeelen, naar of door GASPAR NETSCHER schijnt vervaardigd te zijn. Hoe dit zij, het is met zulk een meesterlijk penseel behandeld, dat het groote bokwaamheid in dat vak verraadt. Onder aan staat geschreven W. V. HAGEN *delincavit, Medioburgi Zeelandia*. A^o. 1761, 2 December.

HAGEN. (C. VAN DER) *Een Mars en Venus*, door C. VAN DER HAGEN, alias *Bommelaer*, levensgroot geschilderd, h. 5½, br. 6 vt. f. 22. — komt voor in den *Catalogus van Hoet*, I. dl., blz. 251, Nr. 43, en tevens worden in het *Register* op denzelfden naam nog drie stukken vermeld, voorstellende landschappen en zeeën, doch bij de beschrijving dier schilderijen is geen doopnaam opgegeven. — Kunnen de laatsten dan niet tot de werken van den bekenden JAN, beter JORIS VAN DER HAGEN genoemd, — Zie aldaar. — behooren? Ik geloof, dat dit hier wel het geval zal zijn; doch de bijnaam van *Bommelaer*, als van de stad zijner afkomst, door HOET zoo bepaaldelijk daarbij vermeld, maakt het voor mij aannemelijk, dat eerstgenoemde schilderij door een schilder van dien naam vervaardigd is.

HAGEN. (JAN VAN DER) Zie bij mij op HAAGEN. (JORIS VAN DER) — In het levensbericht bij *Immerzeel* vindt men hem als een Hagenaar vermeld, zonder aanwijzing van geboorte- of sterftijd; trouwens wordt deze evenmin bij *Houbraken*, die hem J. VAN HAGEN noemt, opgegeven. De doopnaam JAN is, waarschijnlijk, van de J. afgeleid, zonder eenig bewijs daarvoor bij te brengen, en *Houbraken* heeft dat niet gedaan. — Bij *Bryan-Stanley* vindt men zijne geboorte op het jaar 1635, en zijn overlijden op 1679, gesteld; dit heeft veel waarschijnlijkheid, ook in verband beschouwd met de jaarmerken, die op zijn werk voorkomen. Bij *Nagler* is op dit Artikel eene merkbare fout begaan, door te zeggen, dat hij, in 1675, te 's *Gravenhage*, werd geboren. — Na zich in zijn vaderland voor de kunst te hebben gevormd, ging hij naar *Engeland*, daar zijne zeestukken sterk gezocht waren. — J. WATSON heeft, naar hem, in 1767, een zeer schoonen zeestorm geschilderd. Op dien tijd schijnt onze VAN DER HAGEN niet meer in leven geweest te zijn. — In verscheiden Museën heb ik fraaije stukken van hem gezien; vooral te *Berlijn*, een *Landschap*, met heuvelachtigen grond in het verschiep. In het midden eene stroomende rivier, met schepen, en rijk bewassen oevers, waaraan gebouwen liggen; de voorgrond verbeeldt eene weide, waarin koebeesten en schapen grazen, h. 1 vt. 10½ dm., br. 2 vt. 8 dm. Dit stuk is bij uitstek schoon en helder van toon, en pleit voor zijn talent, terwijl zijne werken anders donker en onaangenaam van kleur in de groene partijen geworden zijn. — Het is wel waarschijnlijk, dat hij in *Engeland* overleden is, en kinderen heeft nagelaten, die aldaar zijn gevestigd gebleven, waaronder een zoon zou kunnen zijn, „die een leerling van den beeldhouwer J. M. RYSBRAK was, en menig schoon stuk werk in ivoor gesneden zou hebben,” zegt *Fiorillo*, *Geschiede der Mahlery in Grossbritanniën u. s. w.* S. 617; voorts van zijn nageslacht een A. VAN DER HAGE, die, omstreeks 1760, portretten van voorname personen, te *Londen*, heeft geschilderd, en nog een zeeschilder, A. VAN DER HAGEN, van wien, volgens bericht van *Nagler*, teekeningen, zeestormen voorstellende, met dien naam beteekend, werden gevonden.

HAGHE. (LOUIS) Van dezen bekwamen Belgischen aquarel-teekenaar, door *Immerzeel* vermeld, zijn twee prachtwerken in het licht verschenen, waarvan er een in mijn bezit en getiteld is: *Monuments anciens, receuillis en Allemagne et en Belgique par LOUIS HAGHE, de Tournai, Dessinateur de S. M. la Reine d'Angleterre, lithographiés d'après lui et accompagnés de Notices historiques par Octave Delepierre. Brux. et Leipzig; C. Mujaardt, 1845.* De afbeeldingen zijn uitmuntend geteekend en met figuren gestoffeerd. De voorstellingen zijn: *Porche septentrional de l'Eglise de Notre-Dame du Sablon, à Bruxelles.* — *Cheminée dans la salle du Franc de Bruges.* — *Réfectoire du couvent des Capucins, à Bruges.* — *Jubé de l'Eglise Saint-Pierre, à Louvain.* — *Jubé de l'Eglise de Dixmude.* —

Salle des Mariages à l'Hôtel de Ville, à Anvers. — Salle du conseil à l'Hôtel de ville de Courtrai. — Chapelle des Ducs de Bourgogne, à Anvers. — Le Cloître de Tongres. — Salle du conseil à l'Hôtel de ville d'Audenarde. — Confessionnal dans l'Eglise de Sainte-Gudule, à Bruxelles. — Tabernacle de l'Eglise de Leau. — La Bourse, à Anvers. — l'Intérieur de Saint-Jaques, à Liège.

HAL, (JACOB VAN) een historieschilder, te *Antwerpen*, die in het begin der XVIII. eeuw bloeide. Hij was de leermeester van JACOB DE WIT, wiens oom, JACOPO DE WIT, aldaar woonachtig en een vermogend man zijnde, zijn neef bij VAN HAL bestelde, om de kunst te leeren, die dan ook als leerling in het *St. Lucasgild*, in 1710, bij hem is ingeschreven, en in 1714 meester bij deze Broederschap werd. — *Felix Bogaert* berigt, „dat er voorheen, te *Antwerpen*, in het Collegie der Jesuiten, de *Geboorte van J. C.* van hem werd gevonden.” — *Nagler* zegt, dat hij historieschilder te *Amsterdam*, en aldaar nog in 1750 werkzaam was; dit kan mogelijk zijn; doch het hierboven gemelde is zeker. — Verder zegt hij, niet te kunnen beslissen, of deze dezelfde is als N. VAN HAL, door *Descamps* vermeld. — Hij is een andere persoon. — Zie bij *Immerzeel* op HAL, (NICOLAAS VAN) en bij mij op HAL. (VAL.) *Nagler*-zelf heeft op dien laatsten, verkeerden naam zijn voorgaand Artikel, N. VAN HAL, beschreven.

HAL. (VAL.) Volgens *Fiorillo*, werd deze historieschilder, in 1638, te *Antwerpen* geboren, en behoort, zegt hij, tot de kunstenaars, wier werken door den tijd hunne waarde verliezen, daar hun latere arbeid niet meer zoo, als de vroegere, is gezocht. Dit is op denzelfden naam door *Nagler* overgenomen; doch zie bij *Immerzeel* op HAL, (NICOLAAS VAN) want het is dezelfde persoon als VAN HAL.

HALÉ. (P.) Op de Tentoonstelling van 1840, te *Amsterdam*, was, onder Nr. 174 van den *Catalogus*, P. HALÉ, te *Amsterdam: Een landschap*, en op eene idem, ibidem, in 1842, onder Nr. 133 en 134, P. HALÉ, de *zoon*, te *Amsterdam: Een Landschap*, en *Een idem met beeldjes*.

HALEN. (ARENT VAN) Zie bij *Immerzeel* op HALEN, (ARNOUD VAN) en bij mij op AQUILLA. — Te zijnen tijde was de kunst, om in mezzo-tint te graveren, nog nieuw; men viugt dit door hem onder een portret in *°.*, zijnde dat van *Gilles of Egidius Schey*, als Vice-admiraal van *Holland* en *West-Friesland*, in 1673, afgebeeld, uitgedrukt, door nevens zijn naam nog te voegen: *Nieuwe kunst*. — Dat hij altijd zijne prenten, in mezzo-tint, met den naam AQUILA beteekende, zoo als ik, naar aanleiding van *Basan*, op AQUILA heb gezegd, is mij later gebleken, niet het geval geweest te zijn, want onder het fraaije portret van den dichter *Lambert Bidloo*, op zijn 80. jaar voorgesteld, staat: A VAN HALEN pinx. et fecit in *4°.* — Nog heeft hij de volgende prenten vervaardigd, als: het portret van *Jan Voorhout*, beteekend A. V. H. — Idem van *Jan Pietersz. Zomer*, halve figuur, gezeten, met een hoed op, waar boven: *Ars hec mea vita*, naar A. VAN BLOEMEN, AQUILA fecit. — *Jeremias de Decker*, naar REMBRANDT, idem, idem. — *Jan van Huysum*, naar A. BOONEN. — *Eene vrouw, die met een boek naast eene grafnaald staat*, en meer anderen. — Ook gaat zijn portret in gelijke gravure uit, borstbeeld in medaillon, in *°.* se ipse se.

HALEN. (PETER VAN) *Bryan-Stanley* geeft in zijn artikel dezen VAN HALEN als een Antwerpenaar en zeer bekwaam landschapschilder op, die omstreeks 1660 bloeide. — Zijne landschappen, waarin hij somtijds CLAUDE navolgde, zijn gewoonlijk met een aantal kleino figuren gestoffeerd. — Eenige zijner stukken zijn bij de laatste oorlogen naar *Engeland* vervoerd, en kouen thans zelden meer voor. — Er wordt nog gezegd, dat hij ook historïele onderwerpen en bacche-

naliën zou hebben geschilderd; doch geen van zulke onderwerpen is mij immer voorgekomen.

HALL. (J. J. TEYLER VAN) Van dezen kunstenaar, die tijdens de volgende Tentoonstellingen, te *Amsterdam* gehouden, aldaar woonachtig was, bevond zich op die van 1818, *Een gezigt te Heykop, bij Vianen*; op die van 1820, *Een gezigt te Zijderveld*; op die van 1822, weder *hetzelfde* eerstgenoemde stuk; op die van 1826, *Een bergachtig landschap* en *Een boschrijk landschap*, en nog een *idem* op die van 1828. — Na dien tijd is mij niets meer van hem gebleken.

HALS (DIRK VAN) wordt bij *Nagler* en *Brulliot* onder de Hollandsche kunstgraveurs vermeld, en gezegd, dat zijn werk de manier van LUCAS VAN LEYDEN zeer nabij komt. Zij noemen: *Een ecce homo*: achter den Christus bemerkt men een Jood, met een puntige bonnet op, de figuren ten halven lijve, in 8°. oblong, omhoog, regts, D. V. H. Deze prent komt in den *Catalogus* van den kanonik *Blücher*, T. III., p. 60, Nr. 1513, voor, en wordt aan DIRK VAN HALS toegeschreven; doch gemelde Auteurs voegen er bij, dat, na de verschijning van dien *Catalogus*, eenige personen deze prent aan DAMEESZ, — (LUCAS DAMISSEN of DAMMASZ.); Zio aldaar. — den kleinzoon van LUCAS VAN LEYDEN, hebben toegekend, maar ze zijn niet in de gelegenheid geweest, dit behoorlijk te kunnen bevestigen. — *Christ* schrijft ook de letters D. V. H. aan een Hollandschen graveur toe.

HALS. (FRANS) Deze parel aan de oud-Nederlandsche kunstkroon der XVII. eeuw is, naar waarde, door de fraaije pen van *Immerzeel* beschreven, die tevens zijnen levenswandel heeft verdedigd, teneinde hem in zijne nagedachtenis ongeschonden tot de nakomelingschap over te brengen. — Ik voeg hierbij, dat de potserij, te zijnen huize met ADRIAAN BROUWER voorgevallen, een spinrokpraatje is, en niet waar kan zijn, wanneer men haar in verband beschouwt met de berigten, welke *Houbraken* daarvan heeft opgeteekend. — Zie op BROUWER. (ADRIAAN) — *Zijn portret, als buste, door hem-zelfen geschilderd, zittende voor zijn ezel, met palet, penseelen en schilderstok in de hand*, was op de Verkoop van *le Comte Despinoy*, te *Versailles*, 1850, onder Nr. 293 van den *Catalogus*, alsmede het volgende Nummer, zijnde een *Portret van een Magistraatspersoon*, insgelijks door hem geschilderd. — Het eenige historische onderwerp, mij bekend, is de *vier Evangelisten, als buste, met handen*, in de nalatenschap van GERARD HOET, *den Jonge*, in 1760, te 's *Hage*, voorhanden, en door HALS meesterlijk geschilderd. — In ons land worden eenige werken van hem gevonden en met zorg bewaard. — Ik voeg hierbij eene opgave der stukken, die mij zijn voorgekomen, sommige vorstlijke Galerijen in het buitenland te versieren, als: In het *Museum-Napoleon*; 1801; Nr. 298: *Een Mans- en Vrouwe-portret*, beiden in zwarte kleeding, met witte halskragen. — In den *Catalogus* van 1815, besloegen die stukken Nr. 317 en 318, vermeerderd met het *portret van René Descartes*. Ik heb de eerste twee, te *Parijs*, in de *Lowre*, in 1834, niet gevonden; wel het laatste, namelijk Nr. 471 van den *Catalogus*: zij zijn, waarschijnlijk, aan de vroegere bezitters weder teruggegeven. — Te *Dresden*: *Eene oude vrouw met een huik op, en een geplooid kraag om den hals*; zij heeft de handen over elkander geslagen, en houdt daarin een witten doek. — In het *Museum van Salzthalen* waren (1776) *Een gebaard hoofd met een kraag om; en het Afbeeldsel van den Heer Von Reuter*, met een zwart calotje op het hoofd, in zwarte kleeding en mantel, in stevils met sporen er aan, leunende met de regterhand op eene tafel, terwijl hij den linkerhand in zijne zijde heeft. Levensgroot, en voeten uit. — Te *Berlijn*, Nr. 333, *Afbeelding van een voornaam Heer en van eene Dame*, in rijk geborduurde zwarte kleeding, met witte halskragen en handboorden enz.; in de regterhand, waaraan zij wordt geleid, heeft zij eene roos. Zij schijnen zich naar

een lusthof te hegeven, die op den tweeden grond is afgebeeld. Ruim 7 bij 5 voet. — In *Engeland*, in *Devonshire-house*: Een *Mansportret*, zoo levendig en geestig, als hij welligt nimmer heeft vervaardigd, en het vleesch beter dan gewoonlijk. — Ook te *Amsterdam*, zijn sommige zijner kapitale stukken aanwezig: zoo was er op het Stadhuis, thans Paleis, volgens de *Beschryving van alle de Schilderyen* enz. door *Jan van Dyk*, ibidem, 1790, bl. 30: Een *Schuttersstuk*, dat hij aldus beschrijft: „Een stuk van FRANS HALS, geschilderd 1637, en alzoo in het beste van zyn tyd — dit stuk is wederom van geheel anderen smaak, als alle de vorige, als wel te denken is; als men 't zelve van naby beziet, is men overtuigt, dat het op cenmaal zonder doodverwen geschilderd is, want 't is recht vlugtig gepenseelt, fraai geteekent, de beelden heerlyk van stand en houding, ook goet van ordonnantie; 't aardigste is, dat ze alle zoo dor en rank zyn, dat men ze met recht de magere Compagnie zoude kunnen noemen. De Vaandrieh heeft een zoo vrolijk wezen, dat zyn gezicht elk overtuigt, dat het een rechte vrolyke bol moet geweest zyn. *Het stuk heeft dertien personen*, doch zonder benaming.” — Nu was er op de *Tentoonstelling van Schilderijen*, door oude Meesters, te *Amsterdam*, in 1845, gehouden, onder Nr. 5 van den *Catalogus*: „FRANS HALS voorstelling van 16 Schutters ten voeten uit.” Deze schilderij kan alzoo het bovengemelde niet zijn, dewijl het getal personen verschilt; is het echter zoo, welk gegeven getal is dan juist? — *Immerzeel* noemt wel zijn geboortejaar, 1584, doch niet dat van zijn overlijden, hetgeen in zijne geboortestad, *Haarlem*, den 24. Augustus, 1666, in den ouderdom van 82 jaren, plaats had. Hij is deftig in de groote kerk aldaar begraven. Zie *Naberigt* achter het leven van KAREL VAN MANDER, in de 8°-uitgave. Hieruit blijkt, dat *Houbraken*, die zijn geboortejaar niet noemt, en zijn overlijden op 29 Augustus, 1660, in den ouderdom van 85 of 86 jaren, stelt, zich omtrent zijn leeftijd vergist heeft. — Zijn *portret* gaat in vele vormen in prent uit, als, onder anderen, een fraai door D. COSTER, naar A. VAN DYCK, in 4°. — *Idem* met den hoed, in zwarte kunst, door C. VAN NOORDE, kl. 8°. zeldzaam. — *Idem* SE IPSE pinx., W. RAILLIE sculp. — *Idem* ten halven lijve, op de eiter spelende, J. FABER sc. 1754, zwarte kunst, in 1°. — *Idem*, (wanneer het werkelijk dat is, wat hem zou voorstellen, zegt *Weigel*, Nr. 1314, Nr. 27 van zijnen *Kunst-Catalog*) zittende regts gewend; de regterhand ligt op de leuning van een stoel; hij steunt met de linker in de zijde; het haar hangt op de geplooidde halskraag af, enz.; een meesterstuk van zwarte kunst, door W. VAILLANT sc. in 1°. — *Nagler* noemt nog een *idem*, door J. B. MICHEL gesneden. — Verder komt het ook voor in *Van Mander*, in 8°, hij *Houbraken*, *Descamps* enz. — In 1852 is 's *Rijks Museum* te *Amsterdam* verrijkt met eene schilderij, zijnde het portret van FRANS HALS en zijne huisvrouw, voorgesteld in eene hofstede, in deftig gewaad enz., door HEM-ZELVEN geschilderd, afkomstig uit het kabinet van wijlen *Jonkh. Six van Hillegom*.

HALS (JAN) is mijslechts cenmaal als schilder voorgekomen in den *Catalogus* der verkoopung van de rijke kunstverzameling van *Sejer Tierens*, *Advocaat voor de respectieve Hoven van Justitie*, verkocht den 21. Julij, 1743, te 's *Hage*, onder Nr. 218: „Een *Boerenbruiloft vol gewoel*, door JAN HALS, h. 1 vt., 9 dm., br. 3 vt., f 21.—” Dit was toen goed betaald, in vergelijking van de twee volgende nommers, door CORNELIS BEGA: *Een Boerenhuisgezin*, f 21.— en *Een Boeren-geselschap*, f 5.— Op eene *idem*, te *idem*, van 22 Maart, 1734, van *Jaques Jordacns*, onder Nr. 49 van den *Catalogus*: *Een Gezelschapje van den jongen HALS*, f 3—6, — en op eene *idem*, te *Rotterdam*, van *Josua van Belle*, heer van *St. Huyberts*, verkocht den 6. September, 1730, was, onder Nr. 42 van den *Catalogus*: *Een Trony van St. Pieter*, door JAN

HALS, *alias Den gulden Ezel*, h. 1 vt., 6 dm., br. 11½ dm. f 16.—" Ik heb den naam van JAN HALS hier opgevoerd, opdat er, dewijl de andere doopnamen der HALSEN te goed bekend zijn, geene misvatting zou ontstaan, dat bij vreemde schrijvers ligtlijk gebeuren kan; bovendien *G. Hoet*, in zijne *Catalogussen*, noemt hem, bepaaldelijk, in de *Registers*, JAN HALS. — Aangezien het bekend is, dat FRANS HALS meer dan één zoon heeft nagelaten, zou onze JAN er wel een van kunnen zijn, die in geen opzigt in den roem zijns vaders kon deelen, doch, door diens naam en fortuin, in de kunstwereld vertooning maakte, en misschien dientengevolge den bijnaam van *Gulden Ezel* gekregen heeft, even als, toen ter tijd, Richard Cromwell door zijn vader Olivier mede met dien titel werd beschonken, en die thans ook nog wel in dergelijke gevallen gebruikelijk is.

HALS. (P.) Bij *Descamps, Voyage pittoresque de la Flandre etc., Paris, 1769*, in 8°, p. 257, vind ik eene schilderij vermeld, voorstellende *Een volksfeest*: er wordt op den vogel, die op een der wieken van een molen geplaatst is, geschoten; in de verte is de rivier met schuiten, gevuld met toeschouwers, als overladen; de oevers zijn met eene onafzienbare volksmenigte bezet. De teekening dezer schilderij is juist, en de figuren zijn van een edelen vorm; doch ik beken, dat mij nimmer de naam van P. HALS is voorgekomen. Is dit stuk op het Stadhuis, te *Gent*, alsmede een *Landschap*, volgens *Descamps*, p. 220, in de St. Bavo-kerk, aldaar, voorhanden, nog aanwezig?

HALS (WILLEM) kan wel een der zonen van FRANS HALS geweest zijn, die mede de kunst heeft beoefend. — Ik vind slechts ééne schilderij van hem vermeld, te weten: *Een Stilleven*, door WILLEM HALS. Zie *Hoet, Catalogus*, I, 352, Nr. 76. — Mijns inziens, zal *Hoet*, met alles zoo van nabij, èn door zijn vader, èn door den kunsthandel, bekend, omtrent den voornaam niet gedwaald hebben. In het *Register* op gemeld Werk, komt die naam andermaal voor.

HALT-MAS. Deze twee woorden, boven elkander geplaatst, zijn het eenige merkteeken, dat aan den binnenhoek der rechterzijde, en het jaartal 1529 aan de linkerzijde, op den alom beroemden sehoorsteenmantel, een sieraad der beeldhouwkunst, in de Raadkamer van het Stadhuis van het *Vrije van Brugge*, gevonden wordt. Alle nasporingen, dienaangaande gedaan, om daaruit eenige naamsafleiding van den vervaardiger van dit meesterstuk af te leiden, zijn tot heden verward en vruchteloos geweest, zoo als ik dit met grond heb bewezen gevonden in eene uitvoerige historische beschouwing van F. DE HONDT, in 1840, te *Gent*, bij *C. Annoot Braeckman* uitgegeven, onder den titel van: *Notice sur la Cheminée de la grande salle d'Assemblée du magistrat du Franc de Bruges, etc.* bij welke *Notice* eene keurig bewerkte afbeelding van gezegde zaal en sehoorsteen — dien men meer eene wandversiering mag noemen — is gevoegd, door CH. ONGHENA vervaardigd, in f^o. Die sehoorsteenmantel sehijnt ter eere van keizer Karel V. gemaakt te zijn, want genoemde vorst, ten voeten uit voorgesteld, is het hoofdbeeld; voorts zijn de afbeeldingen van zijn grootvader, *Maximiliaan van Oostenrijk*, en zijner grootmoeder, *Maria van Bourgondië*, van vaderszijde; en van zijn grootvader *Ferdinand van Arragon*, en zijne grootmoeder *Isabella (Elisabeth) van Castilië*, van moeders zijde, benevens *Philips de Schoone* en *Jeanne d'Espagne*, met verder al de daarbij behoorende geslaechtswapenen enz., er op uitgehouwen. Deze aanduiding der genoemde beelden is door gemelden Auteur gedaan, tot wederlegging eener verkeerde opgave der personen, door onderscheiden schrijvers, vóór hem geschied. — Ik bezit nog Werk in groot f^o, getiteld: *Monuments anciens, recueillis en Belgique par Louis Haghe de Tournai, Dessinateur de S. M. la Reine d'Angleterre, lithographiés d'après lui et accompagnés de Notes historiques par Octave Delepierre; Brux. et*

Leipzig, C. Mauquardt, 1845. Op plaat 2 vindt men een geheel afgewerkt gezigt in de genoemde Raadkamer, op eene schilderachtige wijze gestoffeerd, en met het licht en bruin, naar de natuur genomen, voortreffelijk bewerkt; hieruit kan men zich een denkbeeld vormen van den hoogen stand der kunst in den begiune der XVI. eeuw. Om der wille van dit gewichtig onderwerp, heb ik het hier eene plaats aan HALT-MAS ingeruimd, teneinde daardoor de verdere nasporing naar den naam des kunstenaars levendig te houden.

HAMBURGER. (JOHAN CONRAD) De talenten van dezen, zeer verdienstelijken miniatuurschilder zijn door voortdurende oefening tot eene hoogte geklommen, die elk kenner moet verbazen; de degelijkheid zijner miniaturen, die met het schoonste olieverf-schilderwerk wedijveren, is ons niet alleen op openbare Tentoonstellingen, maar ook bij particulieren gebleken. — Hij genoot de hooge eer, het *Portret van H. M., onze geëerbiedigde Koningin* te vervaardigen, hetwelk hij zoo voortreffelijk heeft gewrocht, dat zijne benoeming tot Ridder der Orde van de Eikenkroon daarvan het gevolg geweest is.

HAMEEL (ALBERT DU) is reeds bij *Immerzeel* vermeld. Ik voeg daarbij (aangezien zijne werken hoogst-zeldzaam voorkomen, en eerst op het laatst der XV. eeuw vervaardigd zijn) de beschrijving eener plaat, door hem gegraveerd, en waarover bij *Weigel, Kunst-Catalog, Nr. 24, blz. 57*, het volgendo te lezen is: „ALBERT DU HAMEEL, uit 's Hertogenbosch. *Christus in zijne heerlijkheid*, of het laatste Oordeel, naar HIERONIMUS AGNEN, uit 's Hertogenbosch, genaamd BOSCH, in 4°. voortreffelijk, een uiterst zeldzaam en kostbaar blad; de eerste druk, vóór de geheele afwerking der lucht, aan de regterzijde; uit de verzameling van *Durand*, genoteerd 180 Thalers of f 315.” — Bij *Bartsch* vindt men zes bladen van dezen meester beschreven. — *Nagler* noemt nog eens zovende: *Keizer Constantyn den Groote*, aan het hoofd van zijn christlijk leger, eene der beste prenten, en bij *Bartsch* niet bekend.

HAMEN of **HAMMEN** (DON JUAN DE, of VANDER) werd, uit Vlaamsche ouders, te *Madrid*, in den jare 1596, geboren. Zijn vader, van dienzelfden naam, die gezegd wordt, een bloemschilder geweest te zijn, schijnt dit niet als middel van bestaan te hebben uitgeoefend, dewijl hij als Boogschutter in koninklijke dienst stond. — Hij heeft in het vak van Bamboechaden, gelijk PIETER VAN LAAR, grooten roem behaald, verder bloemen, vruchten enz. geschilderd, en is in de wetenschappen en poezij niet onbedreven geweest. — *Fiorillo, Geschichte der Malhercy in Spanien u. s. w., Göttingen, 1806, 8°, S. 222*, noemt hem D. JUAN DE VANDERHAMEN Y LEON, doch vergist zich, namelijk, wat zijne bedrevenheid in de wetenschappen en poezij betreft: dit moet doelen op zijnen broeder, *Laurent vander Hamen y Leon*, van wien wij eenige Werken kennen, onder anderen, het *Vida di Filipe segundo, rey de las Espanas; Madrid, 1632, in 4°. enz.* — Hij is in 1632 overleden. — Nergens dan in den *Catalogo de los cuadros del Real Museo de Pintura etc., Madrid, 1850, 8°.*, heb ik eenig bericht over zijne werken ontmoet, te weten op bl. 35, Nr. 104: *un Bodegon*, h. 1 vt. 10 dm. 6 stf., br. 3 vt. 2 dm. Hierbij is een kort levensbericht, door don steller van den *Catalogus, D. Pedro de Madrazo*, gevoegd, die der genoemden sterftijd opgeeft. — *Nagler*, die hem mede gedenkt, zegt, volgens de berichten van *Velasco (A. Palomino Velasco, las vidas de los Pintores Espanoles)*, dat hij in 1660 overleden is. — Zou nu het jaar 1632 het overlijden van den vader, en 1660 dat van den zoon moeten zijn? De gelijkheid der namen kan ligtlijk bij den een of anderen schrijver tot die misvatting aanleiding gegeven hebben.

HAMILTON (JAN GEORGE VAN) staat bij *Immerzeel* vermeld, die, even als *Bryan-*

Stanley zegt, dat hij, in 1740, te *Weenen*, is overleden. *Nagler* geeft het jaar 1733 daarvoor op. — Ik voeg er nog bij, dat hij een bijzonderen naam verwierf, door het karakter der paardenrassen zóó juist uit te drukken, dat weinig kunstenaars van zijn tijd met hem daarin hebben geëvenaard. — Hij heeft ook bloemen, vruchten en insekten, alles meesterlijk, geschilderd, daardoor grooten roem behaald en een zoon, ANTON IONATIUS, nagelaten, die in dezelfde kunstvakken heeft uitge-
 minnt. — Deze zoon is, te *Weenen*, in 1696, geboren, en te *Hamburg*, 1770, over-
 leden. Zie *Nagler*. — In de keizerlijke *Galerij*, te *Weenen*, zijn van den vader vier stukken, drie met paarden, en een met een hert en twee reeën, rustende aan den kant van een vijver, die insgelijks zeer geprezen worden.

HAMILTON, (PHILIP FERDINAND VAN) de oudste der drie zonen van JAMES (JACOBUS) VAN HAMILTON, en broeder van JAN GEORGE en CHARLES GUILLAUME. — Deze JACOBUS was een kunstschilder, en het hoofd van het kunstenaars-geslacht van dien naam, zijnde een geboren Schot, die, onder de regering van Cromwell, om des geloofswille, zijn vaderland verliet, en zich te *Brussel* vestigde, waar hij, in den ouderdom van 80 jaren, overleden is. — Onze PHILIP FERDINAND werd aldaar, in 1664, geboren. — Hij had zich reeds, onder de leiding van zijn vader, een beroemden naam in het vak van vee- en paardenschilderen verworven, toen hij in dienst trad van keizer Karel VI., welke Vorst hem veel werk verschaft. — Hij is te *Weenen*, in 1750, dus in hoogen ouderdom, overleden. — In de *Galerij* aldaar, zijn fraaije stukken, voorstellende *wild en pluimgedierte, jagten* enz. van hem te zien. — Hij heeft een zoon, JAN, nagelaten, die, even als zijn vader, hetzelfde kunstvak oefende. — Zijn overlijden is niet bekend. — Zie *Fiorillo, Geschiede der Mahlerij in Grosbritannien, en Nagler*.

HAMMAN. (EDOUARD) Deze Belgische historieschilder, leerling van den vermaarden NICAISE DE KEYSER, reeds door *Immerzeel* vermeld, heeft zijne studie sedert met ijver voortgezet, en de vruchten van zijn genie op onderscheiden Tentoonstellingen geleverd, als, onder anderen, in 1844, te 's *Gravenhage*: *Een Binnenhuis, met twee studenten van Salamanca*. — In 1845, *Een Portret, en Albert Dürer bij Erasmus*. — Vervolgens heeft hij zich van *Antwerpen* naar *Parijs* begeven, en vandaar, in 1851, voor eene *idem*, te *idem*, ingezonden, een tafereel, voorstellende *Karel IX, en Ambrosius Paré*; — verder voor eene *idem*, te *Rotterdam*, in 1852, *Les illusions perdues*; — voor die te 's *Hage*, in 1853, *Andrea del Sarto, werkende aan la Nunziata, te Florence*, en nogmaals voor eene *idem*, te *idem*, in 1854, *de Ontdekking van America*. Ik geef hier de bcoordeeling, die over dat schoone tafereel van HAMMAN, in het *Handelsblad, van den 25. Junij, 1857*, voorkomt: „Laat ons van het oogenblik gebruik maken, waarin wij het stuk van ED. HAMMAN, te *Parijs*: *De Ontdekking van America*, goed kunnen zien. Weet gij wie *Columbus* is? Het is die knielende figuur, dáár op den voorstevan, en misschien maakt gij bij u-zelfen de opmerking met ons, dat juist de hoofdfiguur het minst voldoet. Vooral zijn hoofd is niet fraai genoeg van teekening en uitdrukking. Het is meermalen gezien, dat de hoofdfiguur, waarvan de schilders natuurlijk het meeste werk hebben gemaakt, het minst gelukkig is geslaagd. Hoe dat verschijnsel te verklaren is, willen wij thans niet onderzoeken; beschouwen wij liever aandachtig, en een voor een, de andere figuren, die zoo meesterlijk en krachtig zijn behandeld: waarlijk het is een schoon doek, vol van leven en uitdrukking. Op ieder gelaat staat de angstige spanning, de pijnlijke verwachting te lezen naar dat onbekende land, voor welks ontdekking men zoo vele gevaren heeft getrotseerd. Eere derhalve den kunstenaar, die zoo gelukkig is geslaagd." Inderdaad heeft mij dit tafereel, ook uit een historisch oogpunt

besciouwd, zeer getroffen, en het behoort tot de ware kunst van onzen tijd; ik voeg er den wensch bij, dat wij van zijn penseel nog meer dergelijke vruchten zullen mogen ontvangen. — Men vindt bij *Immerzeel* niet vermeld, dat hij zich ook aan de graveerkunst heeft gewijd, en, sedert 1842, reeds vele fraaije gewrochten in dat vak heeft voortgebragt. Ik ben in staat gesteld geworden, door eene opgave van zijne graveerwerken, den hoofdinhoud daarvan hier te kunnen mededeelen, als voorkomende in een Artikel van den Heer ADOLPHE SIRET, *Les Graveurs Beliques*, geplaatst in de *Annales de l'Académie d'Archéologie de Belgique, Anvers, 1856, Tom. XIII, pag. 93*, en luidende als volgt: 1. *Eene schets*, onder, in het midden, beteekend, E. HAMMAN; regts is een grijsaard in eene bibliotheek gezeten; links, meer naar onder, is een ruiter, wiens paard zich in het water stort; daar boven, ziet men een heer ten halven lijve, en meer regts, een man in een mantel gewikkeld, met een rapier. Dit is het eerste graveerwerk van HAMMAN, h. 75, br. 156 str. (Nederl.) — 2. *Het portret, ten halven lijve, van den Hertog Farnese*; onder, links, bij de dij, beteekend E. HAMMAN, 1842. Men leest in de gravure, onder het portret, het volgende inschrift: *Alexander Farnesius Dux Parmae et Placentiae, Caroli V. nepos, Belgii Gubr.* h. 151, br. 101 str. — 3. *De binnensplaats eener herberg*, naar LEYS, van onder beteekend, regts, E. HAMMAN *f. aqua forti*, 1842; links, H. LEYS *pinx.*, gegraveerd voor de *Revue d'Anvers*; h. 198, br. 250 str. — 4. *Saul doet de schim van Samuël verschijnen (Samuel XXVIII)*. Het is jammer, zegt *Siret*, dat eene gravure van zulk een treffend effect niet is afgewerkt, ten minste dit schijnt niet te blijken, en hij maakt daarbij de gegronde aanmerking, dat HAMMAN zich eene afwijking heeft veroorloofd, door een man, in plaats van eene vrouw, zoo als de bijheltext aanduidt, in zijne voorstelling voor den Bezweerder aan te brengen, iets dat hij voor verdero navolging zeer afkeurt; h. 114, br. 159 str. — 5. *Militairen der XVII. eeuw*; links, op een derde der hoogte van den muur, beteekend E. HAMMAN, 1842; h. 76, br. 157 str. — 6. *Allegorie: de stad Antwerpen geeft zich aan de Spanjaarden over*; van onder links beteekend, E. HAMMAN, 1842; h. 148, br. 100 str. — 7. *Allegorie: De stad Antwerpen tusschen den Rijkdom en de Armoede*; van onder links, beteekend, E. HAMMAN, 1842; h. 150, br. 100 str. — *Siret* gelooft, dat de twee laatst-gemelde prenten voor een Boekwerk over de stad Antwerpen, door F. Bogaerts geschreven, zijn vervaardigd.

HANIUS. (GUILIELM) ZIE HAEN. (WILLEM DE)

HANNAART, (JOHANNES) geboren te Breda, heeft to 's Hage, in den jare 1683, het Meesterschap van de Confreriekamer der Beeldhouwers verkregen; ook is hij in genoemde stad overleden. *Pieter Terwesten, Ms.*

HANNEMAN (ADRIAEN) staat bij *Immerzeel*, in navolging van anderen, beschreven, doch zijn geboorte- en sterftijd is onjuist opgegeven. Hij werd geboren, te 's Hage, in 1601 of 1611, en overleed aldaar in 1668 of 1669, volgens het *Ms.* van *Pieter Terwesten*. — Ook is hij geen leerling geweest van JOHANNES VAN RAVESTEYN, zoo als *Van Gool* bloot gist, maar van den Ouden DANIEL MYTENS, die te 's Hage woonde, daarna van ANT. VAN DYCK, zoo als *Walpole* ons verzekert, en ook door *Fiorillo* als vast wordt voorondersteld. — *Descamps* is de eenige Auteur, die zegt, dat hij nimmer Engeland bezocht heeft, doch dit heeft geen gezag, omdat *Walpole* ons zelfs de kunstwerken opgeeft, die stellig in dat rijk door hem zijn geschilderd, als: het portret van een zekere vrouw, genaamd *Honeywood*, die zóó oud werd, dat zij, als moeder, 365 barer descendenten heeft gezien, en welk afbeeldsel in de Bibliotheek der kathedraal van *Lincoln* berust. — Eene voorstelling van het landgoed van den

Hertog van Norfolk enz. Ook heeft hij vele edelen en aanzienlijken afgemaald, te weten: den *Hertog van Hamilton*, te *Windsor*, en twee afbeeldingen van *Karel II.*, enz. — Behalve het hier genoemde, heeft hij verscheiden historiestukken, aldaar vervaardigd, en zou, volgens *Walpole*, zestien jaren lang in *Engeland* gearbeid hebben. — *De Bie* zegt, in zijn *Gulden Cabinet* (1661), op blz. 412, hoewel hij hem verkeerdelijk HADDEMAN noemt, en na in zijnen lof breedvoerig uitgeweid te hebben: „Menichvuldighe Conterfeyten, soo in *Engelandt*, *Hollandt* als in *Brabant* ghenochsaem getuyghen daerafgheven, die veel voor VAN DYCK worden aengesien, woonende teghenwoordigh inden *Haeghe* in *Hollandt*, die te voren ook langhen tyd in *Engelandt* ghewoont heeft.” — Hij was een der mede-oprigters van het Schildersgild, *Pictura te 's Hage*, in 1656, en is bij die gelegenheid tot eersten Deken verkozen. In hoeverre hij de belangen van dit Gild heeft behartigd. blijkt hieruit, dat, reeds tien jaren later, eene som kon worden afgezonderd, om een *zilveren beker* voor de Broederschap te doen vervaardigen, en dat wel geheel te zijner eere. Ziehier het afschrift van het daartoe gedane verzoek. „Aen de Heeren Deeken, Hoofmannen ende Secretaris van de Ed. ende seer vermaerde Haechsche Const- en Schilders Broederschap. Geeft met behoorlycke reverentie te kennen UEd. gewcsen secretaris *Cornelis van Veen*, of het niet loffelyck, seer dienstich, ende ten hoochsten prys waerdich soude syn (aengesien de casse nu iegenwoordich is te boven koomende de somme van 277 guldens) dat men hondert guldens daer af stelden in handen van den heere oudt deeken ADRIAEN HANNEMAN (door wiens goede ende spaersaeme regeeringe dese penningen syn gemenageert ende overgeschooten) omme daer ut te doen maecken een *silvere bocael*, ofte yet anders te doen dryven tot een memoriael ende gedenckteeken ten dienste van de Broederschap. Twelck indien UEd. geliefden goedertyerentlyck den suppliant toe te staen ende in te willigen, so sal hy sich voor alle syne gedaene moyten thien jaeren in UEd. dienste versleeten, meer als vernoucht houden ende ten hoochsten verobligeert blyven, dat hy de eere heeft ghadt van UEd. loffelycke Collegie in qualiteyt als booven, so langen tyt gefrequeenteert te hebben; beloovende hy supplicant naer syne slechte capaciteyte ende kleyn vermoogen, doch niet sonder UEd. goetvinden op het voorschreeve gedenckteeken dese of te diergelycke *hier onderstaende sinne ende woorden* te doen stellen, tzy int latyn ofte duyts, in ryme ofte prosa, verstaende den suppliant hy in alles sal hebben te volgen sodaenige ordre, als het UEd. voorsichticheyt ende wysheyte sullen dienstich ende oorbaer achten. — *Memoriae servandae causa. Het Gedenckteeken spreekt.* Ick ben door de voorsichtige ende spaersaeme regeeringe van den eerste gekooren deeken der loffelycke Haechsche Const en Schilders Broederschap ADRIANUS HANNEMAN (in syn tyt onvergelykelyck ende vermaert schilder) wt de spaerkiste van de Broederschap overgebleeven ende gemaect. Dit heeft my goet gedacht dat de nacomelingen behoorden te wten.— Dit soude moeten int kort begreepen worden. — In margine stond: *Request van den gewezen Secretaris der Confrerie Mr. Cornelis van Veen, aen Deeken en Hoofdmannen derzelve.* Om van de te bovengekoome somma van f 277. 100 gulds. te stellen in handen van den oud-deeken ADR. HANNEMAN, ten einde daarvoor tot een memoriael te doen maaken een *zilveren bocael voor de Broederschap.*” Deze *Mr. C. van Veen* was, bij de gemelde oprigting, in 1656, de eerste secretaris. — HANNEMAN'S portret, door HEM-ZELVEN geschilderd, was in de rijke verzameling van *Mr. Johan van der Marck, Aegidz.*, te *Leyden*, verkoelt te *Amsterdam*, in 1773, voorkomende in den *Catalogus*, onder Nr. 416: „Deze heeft zich-zelve verbeeld, zittende in een stoel voor eene tafel, op dewelke een antiek hoofd staat;

h. 35 $\frac{1}{2}$, br. 30 dm." Het komt ook in gravure voor, als borstbeeld, zie hier: *pinx.* A. BANNERMAN sc. bij *Walpole* in 4°, bij *Van Gool*, en bij *Descamps*.

HANNES. (GILLIS) In de beroemde kunstverzameling van *Mr. Johan van der Marek, Aegidz.*, verkoelt to *Amsterdam*, in 1773, komt in den *Catalogus*, onder Nr. 417, voor, het portret van: „GILES HANNES. Deze kunstschilder is verbeeld met een groote kraag om den hals, zeer uitvoerig geschilderd, op koper, h. 5 $\frac{1}{4}$, br. 4 $\frac{1}{4}$ dm." — Daar ik dezen kunstenaar nergens heb vermeld gevonden, en ik een groot vertrouwen stel in de verzameling van geschilderde portretten, zijnde bijna honderd stuks, op de gemelde verkooping aanwezig, en dewijl *Van der Marek* geen ander doel heeft beoogd, dan de ware afbeeldsels te verzamelen, waartoe hij, te *Leyden* wonende, goede gelegenheid vond, om te bekomen, hetgeen aldaar te huis behoorde, zoo zou ik hieruit besluiten, dat het genoemde portret, naar allen schijn, ook om de oude gebruikelijke halskraag, niemand anders zal voorstellen dan WILLEM of WILHELM DE HAEN, ook GUILIELM HANIUS genaamd, — Zie aldaar. — en zijn naam, door de slordige gewoonte van vroegeren tijd, in dien van HANNES is veranderd. — Hoewel W. DE HAEN alleen als teekenaar en graveur bij mij bekend staat, zoo kan zijn portret toch zeer goed onder de schilders worden geplaatst, ofschoon bij het afbeeldsel, bovengemeld, niet is aangeduid, dat hij inderdaad schilder was, maar wel, dat hij onder de kunstenaars behoorde.

HANS VAN BRUGGE. Zie BRUGGE. (HANS VAN)

HANS VAN FLANDRE. Zie FLANDREN. (HANS of JOAN)

HANS VAN HOLLAND. Zie HOLLANDER. (HANS of JAN DE)

HANSELAERE. (... VAN) Bij *Immerzeel* wordt wel PIETER VAN HANSELAERE, van *Gent*, beschreven, doch geen zoon, die in de kunstwereld bekend is. Ik vind hem alleen als zoodanig bij *Nagler* vermeld, en wel dat hij schilder te *Brussel* was, die zich, onder leiding van *SAVEZ*, heeft gevormd. — Hij schilderde historiën, waar onder sommigen in echt Franschen stijl. — In 1830 zag men van hem een afgrijslijk moordtoneel: *Czar Peter en de Strelitzen*. Sedert dien tijd ging hij met meer dergelijke tafereelen voort, en vervaardigde ook gezelschapstukken en portretten.

HANSEN. (CAROL LODEWIJK) Deze verdienstelijke landschap- en stadsgezigt-schilder is, naar waarde, door *Immerzeel* vermeld. Ik moet daar echter bijvoegen, dat genoemde Auteur, van dezen, zijnen tijdgenoot, niet heeft geweten, dat hij op eene zeer verdienstelijke wijze de etsnaald voerde, welke gaping ik, voor zoover zijne prenten mij bekend en in mijn bezit zijn, wil aanvullen. Zij zijn de volgende: zes stuks landschappen, met vervallen boerenschuren, als hoofdafbeeldingen daarin voorgesteld, fraai gestoffeerd, en in *Drenthe* afgeteekend, Nr. 1 *Te Eemmen*, — Nr. 2. *te Eext*, — Nr. 3. *te Drown*, — Nr. 4. *te Eext*, — Nr. 5 *te Eext*, — en Nr. 6. *te Finaerlo*, h. 122, br. 174 str. Ned. zonder de marge. — Zes stuks idem, waarvan er insgelijks vijf gezigten in *Drenthe* voorstellen, gemerkt a. *te Rolde*, — b. *te Eext*, — c. *te Eext* — d. *te Eext*, — e. *buiten Haarlem* en f. *te Hoog Haale*. II. 120 of 123 str., br. 196 of 200 str. idem. — Zes stuks idem, zeer fraai geëst, als: a. *te Eext*, in *Drenthe*, — b. *te Bergen*, in *Kennemerland*, — c. *buiten Haarlem*, — d. *te Koekange*, in *Drenthe*, — e. *buiten Haarlem*, en f. *buiten Haarlem*, h. 133 of 140 str., br. 225 str. idem. Al die prenten zijn beteekend, c. l. HANSEN fec. en van de genoemde onderschriften, in de marge, voorzien. Een exemplaar, vóór alle letter, is zeer zeldzaam. De prent, gemerkt e., *buiten Haarlem*, is buitengewoon fraai, waarin, regts, eene kronkelende beek, daar een man doorwaadt, met een takkenbos op den rug, en een hond, die hem volgt; verder oude boomen, waarvan eenige takken als hakhout op den grond zijn gevallen, en schuttingen langs een kronkelenden weg, die op den

voorground uitloopt. In den eersten staat, is de lucht wit. *Weigel* zegt, dat *dit blad* en dat met *Twee hutten*, op ééne plaat, in aqua-tint, tot de zeer zeldzame en genoegzaam onbekende der achttien stuks behooren. Bij die 18 stuks compleet, is er geen in aqua-tint bewerkt; hoe kan hij die dan onder dit getal noemen? Is het nog een extra prentje, dan is dit mij even onbekend, als de genoemde voorstelling. Zie zijn *Kunst-Catalog*, Nr. 9203. — Door *Brulliot en Heller (L.)* wordt hij niet genoemd. — Een exemplaar zijner etswerken, met al de varianten, proef- en onafgemaakte drukken, voor zoover toen bestaande, en waarvan verscheiden op O. I. papier vervaardigd, bedragende te zamen 116 stuks, vindt men, als éénig in zijne soort, vermeld in den *Catalogus* van *Mr. J. van Buuren, Bailjuw van Noortwykerhout* enz., verkocht te 's *Gravenhage*, 1808, op bl. 234 — Ik bezit zijn *geteekend portret*, in kl. 8°. — Ook vind ik bij *Weigel, Kunst-Catalog.*, Nr. 27, bl. 202, een *idem* vermeld, gelithographieerd door F. C. GROGER, 1821, in f°. met de voorletters C. F., doch dit is waarschijnlijk eene drukfout, in stede van C. L.

HANSMA. (DOUWE) Deze verdienstlijke binnenhuis- en portretschilder is reeds door *Immerzeel* vermeld, die zegt, dat hij zijne geboortestad, *Dockum*, tot zijne vaste woonplaats heeft verkozen. Het is mij evenwel gebleken, dat hij, in 1848, met der woon te *Sneek* gevestigd was. — Behalve de naarstige voortzetting van zijn kunstvak, beoefent hij ook, voor uitspanning, de Friesehe letteren, waarvan hij het bewijs, in de 14. algemeene Vergadering van het Genootschap voor Friesehe Taal- en Letterkunde, heeft geleverd, wordende op de uitgeschreven prijsvraag: „Een verhaal voor het volk,” de bekrooning aan den Heer D. HANSMA, kunstschilder te *Sneek*, toegekend. Zijn antwoord voerde tot titel: „*vwnk in lok*” (ongeluk en geluk). — De spreuk, die zijne verhandeling vergezeld, luidde: „*O wicr ick, ney ick winskje, yen Minsche!*” enz. (O ware ik, naar ik wensch, een mensch!)

HAOT. (C.) *Nagler* meldt, dat *Füssli* hem een Hollandseh kunstgraveur noemt, van wien hij het portret van den regtsgeleerde *J. Witt* kent, doch verder niets meer weet. Ik evenmin, doch ik geloof, dat er wel vergissing in den naam zal plaats hebben, te meer, wanneer ik mij een portret van *Herm. Witsius*, Theol. Prof., door P. V. GUNST, naar G. HOET, gegraveerd, herinner, waarvan exemplaren vóór de letter bestaan, en mischien op het exemplaar van *Füssli* C. HAOT is geschreven. — Door dergelijke aanduidingen ontstaan dikwijls de grootste verwarringen, die mij honderd malen zijn voorgekomen.

HARARD, (JACOB) een Engelsch edelman, te *Londen*, in 1748 geboren, die vele jaren te *Brussel* gewoond heeft, alwaar hij den 3. Augustus, 1787, overleden is, tengevolge van een val van zijn paard, terwijl hij met de patriotten patrouille maakte. — Hij was een kunstvriend, liefhebber en verzamelaar, die 75 stuks prenten, deels geëst, en deels in prenttekening-manier, heeft vervaardigd, waarvan er eenige voortreffelijk zijn uitgevoerd, inzonderheid de kopijën naar REMBRANDT. — Zijne werken komen zelden compleet voor, omdat hij die telkens aan vrienden ten geschenke gaf, en ze niet in den handel verkrijgbaar waren. — Bij *Weigel, Kunst-Catalog*, Nr. 15454, wordt eene volledige beschrijving van zijn werk gegeven, waaruit blijkt, dat het meestal, naar werken uit de Nederlandsehe school is vervaardigd, zoodat ik, op eenigen grond, vermeen, hem, hier, ter gedachtenis, eene plaats te moeten toekennen. — Zijn portret is gegraveerd door S. LE GROS, met dit onderschrift: „*l'Amour, le Dieu des Arts et celui de la Guerre remplirent ses beaux jours; en les sacrifiant, il mérita les larmes du Brabant, et fit l'honneur à l'Angleterre.*” in 8°. — en nog eene *Allegorie op zijn dood*, met dit bijchrift: *Son dernier soupir fut pour la Patrie.*

HARDENBERG (CORNELIS VAN) staat reeds bij *Immerzeel* vermeld. Hij is te *Haastrecht*, ten huize van zijn zoon, in hoogen onderdom, overleden. — Zie over eenige teekeningen van oude overgebleven gebouwen, te *Utrecht*, door hem gemaakt, op DIETRICH. (F. C.) — Ik moet er bijvoegen, dat hij ook de etsnaald heeft gevoerd, zooals blijkt uit *Twee gezigten van het geruïneerde kasteel te Wyck by Duurstede*, beiden met zorg en geestig behandeld; dat, met den vierkanten toren en de hooge boomen, waarbij op den voorgrond een herder met eenige schapen, is in de lucht beteekend c. v. n., h. 62, br. 86 str. nederl., zonder de marge; het andere, met ronden toren, wallen met struikgewas, en op den voorgrond bij de gracht eenige schaapjes enz. is met dezelfde initialen, doch verkeerd gedrukt, in de lucht beteekend, h. 63, br. 86 str. idem; van beiden bezit ik een fraaijen druk. — Voorts had hij zich de gronden der Bouw- en Doorzigtkunde eigen gemaakt, waarvan ik menig bewijs vond, onder anderen, in een *Gezicht van de Roomsche Kerk, te Rotterdam, van binnen naar het Altaar te zien. Opgedragen aan Z. K. K. en Apostolische Majesteit, Josephus II. Tot gedachtenis van dat IIdz. dit Gebouw met zyne hooge tegenwoordigheid heeft gelieven te vereeren op den 8 Julij, MDCCLXXXI. Dessiné par C. VAN HARDENBERGH. Gravé à Paris, par N. RANSONNETTE. Graveur ord. de Monsieur. Gr. plano-formaat; eene fraaije prent, waarvoor hij de teekening op 26 jarigen leeftijd heeft vervaardigd. — Ik bezit eenige teekeningen van hem, waaronder zijn portret; hij is gezeten op een stoel bij eene tafel, eene lange pijp rookende, en op middelbaren leeftijd voorgesteld.*

HARDENBERG. (LAMBERTUS) Het begin van zijn kunstenaars leven, tot op twintigjarigen onderdom, en zijne werken, die toen reeds een goeden aanleg verrieden, vindt men bij *Immerzeel* vermeld. Ik moet dat levensberigt hier vervolgen, en vooreerst zeggen, dat hij aan de verwachting, welke men van hem had opgevat, ten volle heeft beantwoord. — De werken van dezen hoogst verdienstlijken stadsgezigtsschilder hebben bijna alle Tentoonstellingen tot sieraad verstrekt, en de verzamelaars, als om strijd, aangespoord, hunne kabinetten met zijne kunst te verrijken. — De Heer HARDENBERG beoefent ook met goed gevolg de etskunst; doch ik ben niet in de gelegenheid gesteld geworden, zijne voortbrengselen, naar behooren, voor de kunstgeschiedenis te beschrijven. Evenwel is het hier de plaats, om de volgende ontvangen mededeeling op te nemen, waaruit men ziet, dat kleine beginselen dikwijls de grondslag van nuttige en belangrijke zaken kunnen zijn. Aan zulk een klein beginsel is de thans bestaande *Haagsche-Etsklub* haren oorsprong verschnldigd. In 1848 besloten de Heeren LAMBERTUS HARDENBERG, JOHANNES WEISSENBRUCH, HENRI CRAEYVANGER en JOHANNES ADRIANUS VAN DER DRIFT, om den vrijdag avond tot beoefening der etskunst af te zonderen, waartoe de eerstgenoemde zijn atelier welwillend afstond. Het volgende jaar verlieten de twee laatstgemelde kunstenaars de residentie. Toen kwamen bij de *Klub* de Heeren JOSEPH HARTOGENSIS, BZIL, JACOB JAN VAN DER MAATEN en JOHANNES VAN DEVENTER, die, met goeden uitslag, het beoogde doel bereikt hebben. In 1856 werd de *Klub* vermeerderd met den heer SIMON VAN DEN BERG. Geene anderen, dan die werkelijk de etskunst willen beoefenen, kunnen in dit gezelschap, waaraan de eenvoudige naam van *Etsklub* is gegeven, worden opgenomen. — De genoemde Heeren WEISSENBRUCH en HARDENBERG zijn ook de stichters van het, in 1847, te 's *Gravenhage*, opgerigte kunstgenootschap *Pulehri Studio*, waarvan Z. M. de Koning Beschermer is.

HARDENBERG, of EHRENBURG. (WILLEM VAN) Onder den eersten naam, zag men, vóór 1827, in het Museum te *Antwerpen*, volgens Nr. 160 van den *Catalogus, Het inwendige van een prachtig paleis*, door VAN MINDERHOUT en HARDENBERG.

Zie *Guide des Etrangers dans la ville d'Anvers. Ibid. P. Ville*, 1823, pag. 68. — Het schilderen van architectonische tafereelen behoort stellig tot zijn hoofdvak; hiervoor vind ik het bewijs in de volgende schilderijen: op de verkooping der kunstnatenenschap van *Sieur Jacomo de Wit* — oom van JACOB DE WIT, — Zie aldaar. — gehouden te *Antwerpen*, 15 Mei, 1741, komt, onder Nr. 123 van den *Catalogus*, voor: „Een weergaloos stukje, verbeeldende den *Gulden regen*, de beeldjes door BISET, de bloemen, aap, hond en ander bywerk, door PEETER GYSENS, het landschap door SPIRINCKX, het steenwerk door HARDENBERG; h. 1 vt. 6 dm., br. 2 vt. 2 dm.”; het werd met *f* 160. betaald. Dezelfde schilderij was, 22 jaren later, op de verkooping van den Agent *Willem Lormier*, te 's *Hage*, onder Nr. 32 van den *Catalogus*, aanwezig, waarin tevens de naam van VEERENDAAL, als medewerker aan dat stuk, na dien van GYSENS genoemd, wordt opgegeven, en heeft toen *f* 305. opgebracht. — Nog is mij, om een genre van kunst aan te duiden, de zonderlinge benaming eener schilderij: *Een stukje Steenwerk*, door HARDENBERG, voorgekomen; dit zal zeker een *Bouwval* moeten beduiden. — Later vond ik in den *Catalogue du Musée d'Anvers* (1849) de vroeger genoemde sebilderij alleen op den naam van MINDERHOUT vermeld; doch in den nieuwen *Catalogue* van 1857, dien men een bron voor de geschiedenis der vervaardigers van de daar aanwezige kunststukken mag noemen, staat zij gelukkig weder afzonderlijk op den naam van HARDENBERG, en wel onder den titel van: *Caricine devant le roi d'Ethiopie*, met de verdere historische beschrijving van dat feit, vermeld. Tevens is er een levensbericht van HARDENBERG, uit autentieke bronnen geput, bijgevoegd, waarin, in de eerste plaats, wordt aangevoerd, dat zijn juiste naam, zooals die naar eene zijner schilderijen is genomen, WILLEM VAN EHRENBURG moet zijn, dien men gewoonlijk HARDENBERG of HERDENBERG noemt. Verder, dat in de Archiven van St. Lueas, in de XVII. eeuw, versehiden gelijkkluidende namen worden gevonden, doch versehillend geschreven, als: VAN EERDENBORCH, VAN AREMBERCH, en VAN AERDENBORCH; waaruit men kan zien, hoe men destijds eigennamen boekte, terwijl zelfs degenen, die hen voerden, zieh daaraan zoo weinig lieten gelegen liggen, dat zij ze in den loop van hun leven, wel twee, ja drie-maal, anders sehreven. — WILLEM VAN EHRENBURG was de zoon van *Godefried*, en *Elisabeth Wouters*, geboren te *Antwerpen*, aldaar gedoopt 12 Mei, 1630. — Het staat niet vermeld, bij wien hij de kunst geleerd heeft, doch in het *St. Lucasgild*, te *Antwerpen*, vindt men, dat hij in 1662 als mee-ster is ontvangen. In 1666 werd hij lid der Rederijkerskamer, *De Olijftak*, en verceerde die kamer, in datzelfde jaar, met de straks eerst- of nulaatstgenoemde sebilderij. — Zijn naam komt daar nog voor in de rekeningen van 1674—1675, en het sehijnt zeker, dat hij in 1677 reeds was overleden.

HARDIMÉ (PIETER) en niet HADRINÉ, zoo als verkeerdelijk bij *Immerzeel* staat geboekt; ook is hij niet in 1748, maar, te 's *Hage*, in 1758, oud 80 jaren, overleden, volgens *Pieter Terwesten, Ms.*, die bem aldaar heeft gekend, en op wiens aantekeningen men hier gerust kan afgaan. — Wat de naamspelling betreft, *Weyerman* en *Van Gool* hebben die, als boven geschreven, opgegeven, en zijn daarin door de meeste Auteurs gevolgd. Ook in het *Register der Confreriekamer van Pietura*, te 's *Hage*, vind ik PIETER HARDIMÉ, bloem- en fruitschilder, op het jaar 1700, ingeschreven. Deze naamsverbetering is ook geldend voor zijn onderen broeder, SIMON HARDIMÉ, die, ter loops, bij het bericht over PIETER, door *Immerzeel*, wordt genocind, doch bij *Weyerman*, III, blz. 245, om zijn loszinnig leven, in het breede vermeld is.

HARDIMÉ, (SIMON) ouder broeder van PIETER, geboren te *Antwerpen*, in

1672, heeft de kunst geleerd bij den vermaarden bloem- en fruitschilder *CRERE*, en zijnen meester, in dat kunstvak, verre overtroffen. — Later is hij met der woon naar *Londen* vertrokken, en aldaar, in 1737, overleden; dus 65 jaren oud, volgens *Pilkington* en *Walpole*, en niet in 73jarigen ouderdom, zoo als *Immerzeel* vermeldt. — Zijne kunst wordt zeer geroemd, als zijnde streng naar de natuur gevolgd.

HARDT (A. VAN DER) is, voor zijn tijd, een bekwaam bouwmeester, te *Amsterdam*, geweest, die de betrekking van Stads-architect, in de laatste helft der XVIII. eeuw, ter genoemde plaats, heeft waargenomen. — Onder andere werken is de *Vleeschhal*, op de Oude-Zijds-Voorburgwal, in 1780 vergroot, en de *Stads Geschut- en Klokietery*, te *Amsterdam*, in 1778, door hem gebouwd.

HAREFELDT, **HAREVELD** of **HARDTFELD** (**BERNARD**) wordt door *Felix Bogaert* als een Belgisch kunstenaar opgegeven, die in de provincie *Antwerpen* was geboren. — *Bassan* zegt, dat hij omstreeks het midden der XVII. eeuw bloeide. — Onder andere prenten, door hem gesneden, komt voor: *Een Crucifix*, naar *RUBENS*. — *Nagler* noemt hem **HARDTFELD**, en *Füssli*, in zijn *Supplément*, vermeldt een **HARDT**, als Hollandsch kunstgraveur; doch, zegt *Nagler*, deze en de mijne zal wel een-en-dezelfde persoon zijn.

HAREN (**JURY FAES VAN**) is, waarschijnlijk, de plaatsnijder en etsers, die met een landmeter, de hieronderstaande werkzaamheden heeft verrigt, en in het begin der XVII. eeuw bloeide. „Is *Cornelis Bosch*, lantmeter, ende **JURY FAES VAN HAREN**, geacordeert octroy, ommo voor den tyt van seven jaeren naestcom-mende, alleen in de vereenigde Provincien te mogen maken, etsen, drucken ende vuytgeven *De Caerte ende affcontrefeytsel van 's Gravenhage*, by hen met groote moeyten, kosten ende arbeyt gemaeckt, waerinne den gront op zyue behoorlycke mate naer de consto van de geometrie, mitsgaders alle de gebousels ende gestichten naer 't leven verthoont worden. Verliedende enz.” *Resolutie der Staten-Generaal*, 6 April, 1616, bij *Dodt*, *Archief*, VI. deel.

HARI Sr. (**JOHANNES**) Deze Haagsche portretschilder is met roem ten grave gedaald, zoo ik het wel heb, in den jare 1850.

HARINGHS, (**DANIEL**) en niet **HARING**, zooals mij gebleken is uit zijue eigen handteekening, in het Haagsche *Gildeboek der Confrerie-kamer van Pictura*. — *Immerzeel* zegt, dewijl **HARINGHS** zijn leven te 's *Hage* heeft doorgebracht, dat hij een Hagenaar was. *Van Gool*, zijn tijdgenoot, meldt daar niets van, waarschijnlijk, omdat hij, bij de samenstelling zijner levensberigten, hieromtrent onzeker was. Ik kan hier melden, volgens *Pieter Terwesten*, *Ms.*, dat „hy geboren is, zoo vermeent word, anno 1636, te *Loosduynen*, alwaar zyn vader koster van de kerk was. Hy was een discipel van **ARNOLDUS VAN HAVESTEYN**, en naderhant van **GASPARUS NETSCHER**, hebbende veele portraiten, in groote als die van zyn laatstgemelde meester, geschilderd.” enz. — In het bovengemelde *Gildeboek*, vind ik hem, op het jaar 1669, als portretschilder, ingeschreven.

HARINGHS of **HAARINGHS**. (**MATHYS**) Naar aanleiding eener verkeerde opgave van zijn geboortejaar, meldt ook *Immerzeel*, dat **HARINGHS**, omstreeks 1636, te *Leeuwarden*, werd geboren. *Houbraken* zegt evenwel bepaaldelijk, dat hij, in 1636, te *Leeuwarden*, bloeide. — Is dit niet zoo, waarom dan van het tegendeel niet het bewijs geleverd? — Zijn geboortetijd moet, blijkens het bekende portret van *Rippertus Sixtus*, protestantsch leeraar, te *Leeuwarden*, in 1614, in den ouderdom van 60 jaren, door **HARINGHS** geschilderd, en door **W. DELFF** gesneden, in 4°, veel vroeger worden gesteld. En wat meer is, het portret van den beroemden Frieschen volksdichter, *Gysbert Jaapix*, werd in 1637, op 34 jarigen leeftijd, mede door **MATHYS HAARINGHS**, geschilderd, zoo als ik op die afbeelding, gegraveerd door

JAN JAAPTE, — Zie aldaar. — duidelijk heb gezien. Hij was dus reeds een volkome kunstenaar, in hetzelfde jaar, hetgeen door sommigen als dat zijner geboorte wordt opgegeven.

HARLING, (DANIEL) bij *Immerzeel* onder den naam van DANIEL HARING geboekt; doch dit is eene vergissing, alleen door de letter L, die in den naam van HARING is ingeslopen, ontstaan, en waardoor hij hem een afzonderlijk artikel, hoewel in alles bijna eensluitend met dat van HARING, heeft gewijd. *Bryan-Stanley* heeft dit ook opgemerkt, maar moest in de opgave van *Immerzeel* berusten, doch hij kent, evenmin als ik, in de kunstgeschiedenis, een DANIEL HARLING. — De meest gegronde twijfel, dien ik wegens het bestaan van dezen DANIEL HARLING, als Hagenaar, heb opgevat, berust op het *Register der Confreriekamer van Pictura*, te 's *Haage*, waarin die naam niet, maar wèl die van DANIEL HARINGHS voorkomt.

HARLINGEN. (PIETER VAN) Zie bij *Immerzeel* en bij mij, op FEDDES. (PIETER) FEDDES is eigenlijk niets anders dan een doopnaam, zeer algemeen in *Friesland* bekend, die hier aanduidt, dat zijn vader *Fedde* heette, en hij zich bijgevolg PIETER FEDDESZON noemde; de verdere bijvoeging wil zeggen, dat hij, tot onderscheiding van anderen van dien naam, PIETER FEDDES, van *Harlingen*, is.

HARNSIUS. (P. A.) *Nagler* noemt hem, op gezag van *Bryan*, een kunstgraveur, van *Haarlem*, die omstreeks 1610 bleef, en vermeldt een *Ecce homo*, naar zijne eigen teekening, 1611, alsmede de *Uitvaart van Willem Ludwigh van Nassau*, in 4 bladen. — Deze kunstenaar is niemand anders, dan PIETER FEDDES of PIETER VAN HARLINGEN, — Zie bij mij aldaar, en in welk artikel de bekende prenten, voorstellende, de *Begraafnis* van den genoemden Vorst, als *Stadholder van Friesland*, in 1620 overleden, worden vermeld.

HARP, of HERP (VAN) wordt door *Houbraken* VAN HARP genoemd, en deze is daarin door *Immerzeel* en andere auteurs (onder anderen door *Nagler*, die hem GERARD noemt) gevolgd. — Hij behoort te *Antwerpen* te huis; sommige schrijvers melden, dat ook hij een leerling van RUBENS is geweest. — In de Registers van *St. Lucas* aldaar, wordt alleen de naam van VAN AERP, VAN ERP of ERPEN, en dien van VAN HERP, doch geen met den voornaam GERARD gevonden, en die, waarmede onzen VAN HERP zou kunnen bedoeld worden, zijn „WILLEM VAN HERP, ontvangen by DAMIANUS..... 1626 of 1627, Meester. — WILLEM VAN HERP ontvangen by JAN BEURMANS, 1629. Meester, 1638. — HENDRIK VAN HERP ontvangen by THOMAS ABHOVEN, 1652, schilder.” — Het komt mij voor, dat het artikel VAN HERP, bij *Immerzeel*, en dat van E. VAN HARP, bij *Nagler*, wel een en hetzelfde zal zijn, en op den hiergenoemden VAN HARP moet worden toegepast.

HARP. (VAN, en E. VAN) Zie bij *Immerzeel* en bij mij op HARP. (VAN) Die naam wordt ook opgegeven op HERP. (VAN) — Zie aldaar. — Deze VAN HARP is bij *Immerzeel* vermeld, als schilder van *Bacchenaliën*, naakte beeldjes, kindertjes enz. In den *Catalogus* eener kunstverkoop, te *Amsterdam*, in 1695, gehouden, vind ik onder Nr. 98, *Een Zeestrand*, door VAN HARP. Of dit nu weder een ander is, dan de bij *Immerzeel* vermelde, durf ik niet beslissen. — Ik heb hem hier, alleen wegens het verschillend genre van schilderen, uit voorzorg, en tot betere bescheiden zullen volgen, eene afzonderlijke plaats ingeruimd.

HARREWYN. (JACOBUS) Een onvermeld teekenaar, etser en graveur, die vele platen heeft vervaardigd voor het Werk: *Kasteelen en Heeren-huysen der Edeelen van Brabant, enz. Leyden, Van der Aa*, 1699. in f^o, en die groote verdiensten hebben. — Zie op ERTINGER. (FRANCISCUS) — Naar den tijd te oordeelen, kan FRANCISCUS HARREWYN, in 1680, te *Brussel*, geboren, wel een broeder van onzen

graveur, of althans zeker van zijn geslacht geweest zijn, te meer, omdat al zijne bekende werken in *België* te huis behooren. — *Bryan* noemt hem HARWEYN, en zegt, dat hij, in 1696, in *Vlaanderen*, bloeide. — Bij *Nagler*, en *Le Blanc*, die hem heeft gevolgd, worden de prenten in het hiervóór vermelde Werk verkeerdelijk aan FRANS HARREWYN toegekend. Op bijna al de platen staat alleen HARREWYN *fec.*, doch in de afdeeling *Brussel*, blz. 38, staat duidelijk J., en in die van *Antwerpen*, blz. 81, JAC. HARREWYN *fec.*; alles blijkbaar van ééne hand. — De prenten, door *Nagler* genoemd: *Twee gezigten op het huis van Rubens, te Antwerpen*, naar de teekeningen van J. VAN CROES *del.*, 1684, zijn, meer dan waar-schijnlijk, van onzen JACOBUS, omdat het werk van FRANS zich geheel bij het graveren van portretten bepaalt. — Onder de afzonderlijk geëtste prenten, die zelden voorkomen, behoort de *Afbeelding van den Brand in het Hof van Oranje, te Brussel*, den 24. November, 1701, door HARREWYN; fraai van druk en zeldzaam. Zie den *Catalogus van Mr. J. van Buren, Bailluw van Noordwykerhout* enz. 1808; blz. 233, Nr. 66.

HART. (LAURENT JOSEPH) Het uitvoerig levensberigt, door *Immerzeel*, over dezen voortreffelijken stempelsnijder gegeven, eindigt met 1842, en ik voeg er bij, dat hij, sedert dien tijd, nog vele werken heeft vervaardigd, die den grootsten lof hebben weggedragen. Onder anderen, is in Mei, 1844, de stempel voltooid op *Het verblijf van den Koning van Saksen, te Brussel*; op de eene zijde ziet men de Geschiedenis, die in de Belgische Jaarboeken het bezoek des Konings opteekent; de keerzijde bevat de dagteekening van dat bezoek. — De *herinnering aan de meerderjarigheid van Z. K. II. den Hertog van Brabant*, 9 April, 1853, en do bij die gelegenheid, door de stad *Brussel*, gegeven feesten, heeft hij door eene bronzen medaille vereeuwigd, die aan de eene zijde het goed gelijkend *Afbeeldsel van dien vorst*, en, aan de andere zijde, het *Wapen van Brussel* vertoont, en uitmuntend bewerkt is. Soortgelijke onderwerpen zijn voor de geschiedenis van blijvende waarde, en sprakeude bewijzen zijner talenten, die ook elders worden gewaardeerd. — Ik schrijf hier met genoegen het volgende berigt af: „In den jare 1857, werd de heer L. J. HART, tot *Ridder der orde van St. Maurice en St. Lazare*, als belooning voor de uitmuntende medaille, door hem ter eere van den koning van *Sardinië*, vervaardigd, benoemd.” — De Heer HART is Correspondent van de *Académie d'Archéologie de Belgique*.

HARTFELDT. (...) *Nagler* noemt dezen een Nederlandsch landschapschilder, van wien eenige schilderijen voorkomen, doch zegt verder, niets meer van hem te weten, en dat het te vermoeden is, dat hij tot den reeds gemelden BERNARD HARDTFELD in familiebetrekking staat. — Zie bij mij op HAREFELDT.

HARTINCK (M.) is een der leerlingen van CORNELIS OUBOTEN VAN DER GRIENT, van *Rotterdam*, geweest, die het vak van landschapschilderen beoefende. — Hij bevindt zich thans (1857) in *Noord-Amerika*.

HARTMAN (JAN DANIEL) wordt door *Nagler* als een kunstgraveur opgegeven, die, omstreeks 1715, te *Amsterdam*, werkzaam was, en titelbladen en portretten geëtst heeft. — Ik heb niets van dat alles gezien.

HARTOGENSIS. Bzn. (JOSEPH) Deze zoo gunstig bekende landschapschilder werd, den 7. Mei, 1822, te 's *Hertogenbosch*, geboren. Zijn vader, Mr. *Bernardus Hartogensis*, is Advokaat bij den hoogen Raad, zijne moeder vrouwe *Rebecca Cassel*. — Al vroeg openbaarde zich bij hem eene levendige zucht voor de schilderkunst; hierdoor werd het plan, om hem tot de studie zijns vaders op te leiden, ter zijde gesteld, en genoot hij, reeds op zijn 15. jaar, het onderwijs van den Directeur der Academie in zijne geboortestad, DUBOIS. In 1840 ver-

trok hij, tot verdere oefening, naar 's *Gravenhage*, verbleef twee jaren bij den Heer s. L. VERVEER, ging vandaar naar B. C. KOEKKOEK, te *Cleef*, en vertoefde er tot 1844. Vervolgens zette hij zijne studiën te *Antwerpen* en *Brussel* voort, doorreisde, met zijn gemelden meester VERVEER, geheel *België*, vervaardigde, met FELIX BOVIE, te *Dinant*, vele stukken naar de natuur, en keerde, in 1847, naar 's *Gravenhage* terug. Twee jaren daarna, ondernam hij eene reis door *Duitschland*, hield zich eenigen tijd te *Dusseldorp* op, en vertrok, in 1850, bepaaldelijk, om de kunstwerken te bezigtigen, naar *Munchen*. In het Beijersche reisde hij met WILLEM JAN VAN DEN BERGHE, en bezocht geheel *Noord- en Zuid-Tyrol*, *Salzburg*, (*Salzkammergut*), *Voralberg* enz. In 1853 in zijn vaderland teruggekeerd, was het vooral de Geldersche natuur, die hem, in 1854 en 1855, voor zijne studiën bijzonder boeide. — Na de bezigtiging der Wereldtentoonstelling, te *Parijs*, waarop ook van zijne kunst was, heeft hij, tot 1857, geene kunstreizen meer ondernomen. — De vruchten van zooveel voorbereiding, om zich in alles, wat zijn geliefdkoosd kunstvak betreft, te kunnen bekwamen, heeft de Heer HARTOGENSIS op verscheiden openbare Tentoonstellingen dan ook geleverd, als in 1845, te 's *Hage*: *Een wintergezicht bij ondergaande zon*, dat zeer de aandacht van bevoegde keuners trok. — Verder te *Ibid.* 1849, *Een rotsachtig landschap*, in de omstreken van *Dinant*, bij ondergaande zon. *Een duinachtig landschap bij storm*, en *Een wintergezicht*. — Te *Amsterdam*, 1850, *Een landschap bij avondstond* (*Winnenburg*, bij *Cochem*, aan de *Moesel*). *Een rotsachtig landschap aan de Aar bij Altenaar*. — Te 's *Gravenhage*, 1851, *Gezicht op het Hintermeer bij Berchten-Gade*, met ondergaande zon. *Een gezicht op Ramsau*, bij *Idem*, als morgenstond. — Te *Amsterdam*, 1852, *De Teufelsteg* of zoogenaamde *Hochsteg*, bij *Ober-Mayrhoven*, in *Zillerthal* (*Noord-Tyrol*). — Te 's *Hage*, 1853, *Een Parkgezicht*, gestoffeerd door DAVID BLES. *Een dito*, idem door IDEM. — Te *Amsterdam*, 1856, *Drie Geldersche landschappen*, en in 1857 te 's *Hage*, *Twee idem*, waaronder een bij *Doornwerth*. — Hieruit kan men eenigzins afleiden, met hoe grooten ijver hij steeds het penseel voert; hij mogt dan ook het genoeg smaken, eenige zijner kunstvoortbrengselen in voorname verzamelingen opgenomen te zien, gelijk gebleken is uit de Tentoonstelling te *Brussel*, in 1857, gehouden, alwaar eene schilderij, voorstellende *De Oogsttijd*, niet alleen eene gunstige beoordeeling mogt erlangen, maar door H. K. H. mevrouw de Groot-Vorstin van *Rusland*, Douarière-Hertogin van *Leuchtenberg*, werd aangekocht. — Ook H. M. de Koningin der *Nederlanden* heeft van hem eene tekening, in kleuren, *Gezicht in Tyrol*, voor Hoogstderzelve verzameling, aangekocht. — De heer HARTOGENSIS is voorts een vlijtig beoefenaar der etskunst, en lid der *Etsklub*, te 's *Gravenhage*. Hij heeft een aantal prentjes, bij gelegenheden enz., en waaronder er zijn, welke men fraai mag noemen, vervaardigd, waarvan ik hier de genommerde en beschreven opgave, zoo als mij die is toegezonden, laat volgen, als: in koper geëst: 1. *Landschap aan de Aar*, (*Duitschland*). — 2. *Een klein bergachtig landschap aan de Aar*. — 3. *Een idem, idem*. — 4. *Een idem in den onttrek van 's Hage*. — 5. *Kind met een hond*, klein prentje. — 6. *Omstreek van Zalibommel, met stoomboot*. — 7. *Een landschap*, met opgaand zonlicht, bet. *Aan mijn vriend JAN WEISSENBRUCH, J. HARTOGENSIS f. 54*. — 8. *Een manshoofd*. — 9. *Een idem van een Tyroler*. — 10. *ALBRECHT DURER'S huis te Neurenberg*. — 11. *Gebouwen aan de Aar*. — 12. *Een landschap te Wolfhezen*. — 13. *Gezicht op Scheveningen*, krachtige, fraaije prent. — 14. *Een landschap te Doornwerth*, schoone prent. — 15. *Een boerencrf met kippen, enz.* — 16. *Een landschap te Oosterbeek*, met wilgenboomen. — 17. *Een idem te Ibid.* — 18. Een klein prentje, zijnde een *Boerenhut*. — 19. *Een Noordbrabantsch landschap*, waarin

een schuitje. — 20. *Berechten-Gade, eene Pomp*. — 21. *Idem, idem, aan de andere zijde*. — 22. *Een landschap te Oosterbeek*, van de hoogte te zien, groote prent. — 23. *Een idem te Wolfhezen*, idem, idem. — 24. *Herinnering aan 22 Julij, 1856, aan den Leydschedam*. — 25. *Laurens Coster Janszoon*. Hiervan zijn weinig afdrucken; de koperen plaat is in het bezit van den met roem bekenden kunst- en lettervriend, den heer *A. D. Schinkel*, te 's Gravenhage. — 26. *Portret van JOSEPH HARTOGENSIS, BZN.* door HEMZELVEN geëtsd. — 27. *Het Drielsche veer*, waar een schip met steenen gelost wordt. — 28. *Een Bosch bij maanschijn*, klein prentje. — De volgende zijn door hem op zink geëtsd, als: 1. *Een Hollandsch Dijkje*, bet. *Aan mijn vriend JAN WEISSENBRUCH, 's Hage, den 5. Maart 1854*. — 2. *Een kasteel in Tyrol*, idem, *Aan mijn vriend L. HARDENBERG, 26 Jan. 54*. — 3. *Drielsche veer*, idem, *Aan mijn vriend J. J. VAN DER MAATEN*. — 4. *Een landschap te Oosterbeek*, idem, *Aan mijn vriend K. DE WYS JZ.* — 5. *Oogsttijd*, idem, *Aan mijn vriend CHARLES ROCHUSSEN, 's Hage, 56*. — 6. *Oosterbeek*, idem, *Aan mijn vriend JAN KRUSEMAN JR., 's Hage, 56*. — 7. *Een Titelblad, etsproef, opgedragen aan mijne vrienden, 1856*. — 8. *Portaal in de St. Pieterskerk te Leuven*, bet. *Aan mijn vriend JAN BOSBOOM, 1856*. — 9. *Een Tyrolsch landschap*, idem, *Aan mijn geachten vriend en meester S. L. VERVEER, te 's Hage*. — 10. *Parkgezigte*, idem, *Aan mijn vriend DAVID BLES, te 's Hage*. — 11. *Scheveningen*, idem, *Aan mijn geachten vriend LOUIS MEYER, te 's Hage*. — 12. *Oosterbeeksch melkmeisje*, idem, *Aan mijn vriend SIMON VAN DEN BERG*. — 13. *Oosterbeeksehe woning*, idem, *Aan mijn vriend JAN HEPPENER*. — en 14. *Een brugje te Wolfhezen*, idem, *Aan mijn vriend JAN VAN DEVENTER*. — Deze 42 stuks etsen zijn beteekend, *J. H. f., J. H. Bz. f.,* of *J. HARTOGENSIS fec.*, en in de jaren 1849—1857 vervaardigd, genoomerd 19 tot 57. — Onze verdienstlijke kunstenaar heeft reeds bij den aanvang zijner studien bij de Akademie te 's Hertogenbosch, in 1838, 39 en 40, de zilveren medaille behaald. — In 1845 is door zijne bemoeijingen aldaar het *Teeken- en Schildergenootschap St. Lucas* opgerigt, waarvan hij, bij zijn vertrek naar 's Hage, in 1847, tot *Eerlid* benoemd werd. — In 1854 is hem dezelfde onderscheiding bij het Schildergenootschap, te *Gorinchem*, ten deel gevallen, terwijl hij reeds drie jaren vroeger tot lid van het *Künstler-Gesellschaft in Stubenvall, te Munchen*, benoemd was. — Op het einde van 1857, heeft hij op nieuw, voor eenige jaren, eene kunststrijde ondernomen, gelijk hij mij toen mededeelde, dat zijn voornemen was, *Duitschland* en een gedeelte van *Italië* te gaan bezoeken, om voorts over *Parijs* terug te komen, zoo ik hoop, verrijkt in genie, en tot genoegen zijner talrijke kunstvrienden, die dezen warmen, gevoelvollen broeder hoog waarden.

HARTS (... VAN DER) staat, bij *Le Blanc*, op dien naam vermeld; doch het moet zijn HAER. (ANTHONY VAN DER) — Zie bij mij aldaar, en op HAAR, HAER of HARTS. (... DE)

HARTZOEKER. (F.) Een onvermeld kunstenaar, want of die, onder den naam van THEODOOR HARTZOEKER, bij *Inimmerzeel* geboekt, een-en-dezelfde persoon met den genoemden F. HARTZOEKER is, durf ik niet beslissen. — Zeker is het intusschen, dat THEODOOR of DIRK, zoo als *Pilkington* hem noemt, historien en portretten heeft geschilderd; en ik vind aangeteekend, dat op de Kunstverkoopning, van *Mr. Iman Pauw*, te 's Hage, aanwezig was: „Een Riviergodt, zittende in de biessen, ruim levensgroot, en stout geschilderd, door F. HARTZOEKER, op doek, h. 48, br. 59½ dm.” — Waarschijnlijk, zal de F. eene T. moeten zijn. — Deze beide HARTZOEKERS zijn vermoedelijk vermaagschapt aan den, in zijn tijd, beroemden natuurkundige, *Nicolaas Hartzoeker*, die zijne laatste levensdagen te *Utrecht* heeft doorgebracht, alwaar ook de genoemde kunstenaar, in 1740, is

overleden; ten minste *Van Gool* zegt, dat THEODOOR zijn zoon was, en op gemiddelden leeftijd, vóór 1742, ten grave daalde. — In het *Gildeboek van St. Lucas, te Utrecht*, vind ik op het jaar 1721: „THEODOOR HARTZOKER, kunstschilder” ingeschreven, en op het jaar 1740, staat hij weder onder de leden vermeld. Zou de laatstbedocde opvoering nu ook soms zijn sterftijd aanduiden, dien *Immerzeel* zoo bepaald opgeeft?

HASE. (J. DE) Een Belgisch kunstenaar, die zich, in de eerste helft der XVII. eeuw, te *Rome*, waarschijnlijk, voor zijne studiën, heeft opgehouden, en aldaar ook is overleden. Dit overlijden moet dus vóór 1642 hebben plaats gehad, dewijl onder de werken van den beroemden FRANÇOIS DUQUESNOY — Zie aldaar, bij *Immerzeel*. — is opgegeven, dat een grafteeken van J. DE HASE, Brabandsch schilder, versierd met een zittend kiud, dat in de eene hand eene flambouw, en in de andere eene dock houdt, waarmede het zijne tranen afwischte, in de kerk van St. Maria, in Campo Sancto, te *Rome*, wordt gevonden. — *Nagler*, die hem JACOB VAN HAASE, van *Antwerpen*, noemt, zegt, dat *Passeri* hem als een achtenswaardig kunstenaar gedenkt, die heiligen-beelden en veldslagen schilderde, doch in harden trant uitgevoerd, omdat hij zich niet genoeg de navolging der natuur had eigen gemaakt. — Hij stelt zijn bloeitijd omstreeks 1620, te *Rome*.

HASE (M. DE) wordt door *Deseamps*, als schilder, te *Brussel*, opgegeven, die omtrent 1760 bloeide; dit berigt deelt ook *Nagler* mede, die hem DE HAASE noemt. — In de *Voyage pittoresque de la Flandre* etc. van genoemden *Deseamps* vind ik, dat in verscheiden kerken, te *Brussel*, als in die der *Cordeliers*, der *Carmes déchaussés*, de *la Madelaine* enz. vele schilderijen, alle historiële onderwerpen uit de heilige schrift voorstellende, van hem gevonden worden. — *Nagler* zegt verder, dat *Van Eynden* en *Van der Willigen*, III, 472, gewag maken van eene kunstverzameling van zekeren A. de Haas, te *Antwerpen*, doch die geen schilder was. Men moet t. a. p. lezen: de toen, in 1819, te *Amsterdam* bekende levende kunstverzamelaars waren de heeren A. de Haas enz.

HASSEL. (JACOB VAN) *Bryan* zegt van dezen kunstenaar, dat hij landschappen en riviergezigten schilderde, die voornamelijk in den omtrek van *Rome* zijn genomen. — Daar hij hem geen vaderland toekent, zoo geeft de naam het regt, hem hier eene plaats in te ruimen, tot zoolang betere bescheiden het tegendeel bewijzen. — Het zou mij niet verwonderen, dat hij te *Utrecht* te huis behoorde; want in een *Protocol van den Notaris Van Galen*, aldaar, komt in eene aete van 28 Januarij, 1643, „JA. VAN HASSELT, schilder,” voor.

HASSELT. (JEHAN DE) In de Archiven te *Rijssel*, vindt men in de oude graaflijke Rekeningen der hertogen van Bourgondië, op het jaar 1385—86, het volgende aangeteekend: „À JEHAN DE HASSELT, peintre, par lettres MS. données le XXV d'aoust III^{ix} et VI, pour 1 taveliau (tableau) d'autel, que il avoit fait au commandement MS. en l'Eglise des Cordeliers à Gand, LX francs; payé à luy en rabat de ladite somme, XL francs.” Zie *Le Comte de la Borde, les Ducs de Bourgogne, etc. Tom. I, seconde partie, pag. 6. Paris, 1849, in 8°*. — Verder vind ik nog vermeld: „In den jare 1382 had de Hertog Lodewijk van Malen, aan zijn hof, den schilder JEHAN VAN HASSELT, die een jaarlijksch tractement van twintig ponden Vlaamsch genoot.” Zie *Splendeur de l'art en Belgique, etc. Bruxelles, 1848, p. 127*.

HAUS. (H. M.) Deze verdienstlijke landschapschilder, die zijne onderwerpen vooral bij wintertijd, met rivieren enz., goed geordonneerd en bevallig wist voor te stellen, — en waaronder er enkele met eene fijnheid van kleur voorkomen, die hem kenlijk bij de Haagsche School doet rangschikken, — heeft te 's *Gravenhage*, zijne geboorteplaats, opcliding genoten in de kunst. Hij vestigde

zich, omstreeks het jaar 1835, te *Utrecht*, met het doel, om zijn bestaan te verbeteren. Velen, en ook ik, beijverden ons, om, door zijne kunst te plaatsen, in de behoeften van zijn gezin te voorzien, waarin wij vrijwel slaagden. Doch die aangewende moeite baatte weinig, want, door zijne ongeregelde levenswijze, geraakte hij spoedig weder in de vorige bekrompenheid, en welk gedrag tevens zijne gezondheid zeedanig endermijnde, dat hij in 1841 overleed. — De grootste en eene zijner beste schilderijen is *Een Winter*, landschap met rivier en molen, met veel bedrijvigheid op het ijs, en in bezit van Mevrouw de *Hed. van der Koogh, geb. Van Toulon*, welke schildert zij van haren vader, den Heer staatsraad Van Toulon, gouverneur der provincie *Utrecht*, heeft geërfd, wien ik haar had bezorgd, en, langs dien weg, haar's meerder werk te verschaffen. — Ik bezit van hem *Een Winter* en *Een Zomer*; het eerste is het fijnste en beste stukje, hetwelk hij heeft vervaardigd, zoodat liefhebbers verklaren, dat het als 't ware, een SCHELFHOUT is.

HAVEN, (GERBRANDUS EN THEODORUS VAN DER) broeders en beeldbewers van *Groningen*, die op de laatste helft der XVIII. eeuw bloeiden, en door *Immerzeel* zijn vermeld. — Ik moet hier doen opmerken, dat ook *Nagler* beiden noemt, doch den tweeden zonder voornaam, dien hij toch bij *Van Eynden* en *Van der Willigen* heeft gelezen; laatstgenomde Auteurs hebben hen, op hunne beurt, uit den *Tegenwoordige Staat van Friesland*, II, blz. 152, overgenomen. In dit Werk wordt niet gezegd, — emdat hij de beelden op het orgel, in de groote kerk, te *Groningen*, in 1727, heeft gemaakt — dat bij een Fries was, zeeals *Nagler* vermeldt, die *Immerzeels* Werk niet heeft kunnen raadplegen. — Hoe weifelend *Nagler* op dit artikel is, blijkt hieruit, dat hij meent, dat VAN DER HAVEN eenige Basreliefs voor het Stadhuis te *Amsterdam* kon hebben vervaardigd, en hij alzoo wel de r. v. n. zou kunnen zijn, die in *J. van Campen's Afbeelding van 't Stadhuis van Amsterdam* voorkomt. Het beeft wel geene wederlegging, dat dit werk, op het midden der XVII. eeuw vervaardigd, niet van de VAN DER HAVEN'S kan wezen.

HAVERCAMP. (HENDRIK VAN) Zie op AVERKAMP. (HENDRIK VAN)

HAVERMAN. (MARGARETA) Deze jufvrouw was de dochter van een schoolmeester, te *Amsterdam*, en de eenige discipelin van den beroemden JAN VAN HUYSUM. Zij heeft de kunst van bloem- en fruitschilderen tot zulk eene hoogte gebracht, dat haar meester er naijverig en bevreemd door werd. — *Van Gool* berigt, dat zij eene daad — waarsehijnlijk in de kunst — had bedreven, die JAN VAN HUYSUM reden gaf, om zich van haar te ontslaan. Zij is daarna naar *Parijs* vertrokken, en werd onder het getal der leden van de Koninklijke Akademie opgenomen, zijnde zij daar in 1750 nog in leven, en met zekeren *Mondotige* gehuwd geweest. — „Ik heb stukken van haar gezien,” schrijft *Van Gool*, „die ten eenemaal in den trant van haeren Meester geschildert waeren, zee in schikking als in penseels-behandeling.” — Ik heb nimmer van hare kunst ontmoet, en deze is, natuurlijk, in ons land zeldzaam. Om de waarde harer kunst te beoordeelen, kan het volgende dienen. Op de verkeeping van *Pieter Testas, de Jonge*, te *Amsterdam*, in 1757 gehouden, was, onder Nr. 52 van den *Catalogus*: „*Een ongemeen fraay en uitvoerig Bloemstuk door Jufvrouw HAVERMAN*, h. 2 $\frac{1}{2}$, br. 2 vt. f 112., terwijl het voorgaande Nummer: „*Een uitmuntend kabinetstukje, zynde een Pot met Bloemen, zeer uitvoerig door JAN VAN HUYSUM*, h. 17 $\frac{1}{2}$, br. 13 dm.,” slechts f 62. opbragt, en dat wel acht jaren na zijnen dood, teen de markt in dat kunstvak nog zeer will'g was. Mogelijk is wel door dit stuk, tijdens zij te *Amsterdam* woonde, en nog zeer

jong was, in de gemelde verzameling opgenomen, de verwijdering tusschen haar en VAN HUYSUM ontstaan. — Soms tijds worden er stukken van haar voor werk van VAN HUYSUM verkocht, hetgeen zeer gemakkelijk in het buitenland kan geschieden. — Nog wordt gemeld, dat verscheiden onafgewerkte teekeningen en schetsen van VAN HUYSUM, door haar, na zijnen dood, zijn voltooid geworden.

HAVEUS, (THEODOR) „een Nederlander” zegt *Fiorillo, Geschichte der Malhercy in Grossbritannien, u. s. w., blz. 255*, „die, onder koningin Elisabeth, naar Engeland kwam, en als schilder, beeldhouwer en bouwmeester heeft uitgemunt. Zijne gebouwen, voornamelijk een Collegie, hetwelk hij, in het jaar 1566, te *Cambridge*, op kosten van Dr. *Cajus*, heeft vervaardigd, zijn in den toen weder herlevenden goeden stijl voltrokken. Van dit gebouw is niets meer aanwezig. Hij was van *Cleef*, en *Walpole* heeft van zijne afbeelding, welligt door hem-zelfen geschilderd, melding gemaakt.”

HAYE (RYNIER DE LA) zou, volgens *Immerzeel, te Amsterdam*, geboren zijn; doch *Pieter Terwesten* zegt, in zijn *Ms.*, te 's *Hage*. Het laatste zal wel zeker wezen, want al de berigten melden, dat hij van 's *Hage* naar *Utrecht* is vertrokken. In het *Gildeboek van Pictura, te 's Hage*, vind ik op het jaar „1662, RYNIER DE LA HAYE, gezelschapschilder,” ingeschreven, alsmede in het *St. Lucasgild, te Utrecht*: „1669, RENIER DE LA HAYE, konstschilder.” Dewijl nu *Immerzeel* niets bijbrengt, om de bedoelde berigten te wederleggen, houd ik zijne bewering voor eene vergissing. — Hij heeft ook portretten geschilderd, waarvan ik er eenige gezien heb, klein leven, doch dit was minder zijne zaak.

H. D. Deze letters, door den boogtrek der D met den tweeden stok van de H zaamgehecht, komen als monogram voor op een *landschap*, in den stijl van PAULUS BRIL, of JOHANNES STRADANUS, voorstellende: Een *Dorpsgezicht en Watermolen*, daarbij eene brug, waarover een herder eenige schapen drijft; op den voorgrond een jager, die met een schietboog op een watervogel aanlegt; bij hem staat een hond enz.; h. 110, hr. 125 str. Nederl., en dat tot den tijd der genoemde kunstenaars behoort. — Wie is nu H. D.?

HECK, (A. V. D.) of A. VAN DE HEEK, een kunstenaar, die mij nergens anders is voorgekomen, dan in den *Catalogus* eener verkooping, te *Amsterdam*, in 1743, gehouden, onder Nr. 33: „*Het Verzoek der Joden aan Pilatus*, uitnemend uitvoerig door A. V. D. HECK, h. 2 vt. 6 dm., br. 2 vt. 1½ dm.,” en dat de aanzienlijke som van f 185. heeft opgebragt, terwijl, op dezelfde verkooping, werken van VAN MIERIS, TENIERS, METZU, JAN STEEN enz. verre beneden dien prijs verkocht zijn.

HECKE. (PAUL VAN) Zie bij mij op HILLEGAAART. (PAUL VAN)

HECKE. (JOHAN VAN DEN) Aldus staat zijn naam, voluit, op een der titels van zijne etswerken, en niet VAN HECK, zooals bij *Immerzeel* en anderen wordt vermeld. — Zijn portret, door HEM-ZELVEN geschilderd, en door WOUMANS gegraveerd, komt voor in *De Bie*. — *Bryan-Stanley* zegt, dat hij omstreeks 1670 is overleden. — Van de 12 bij *Immerzeel* genoemde etsen bestaan 3 staten, als: I. vóór het adres, II. met het adres van *Jacobus de Man, Junior*, en III. het adres weggeveegd. — Nog zijn van hem bekend *De Stroopers*, h. 5 dm., 6 str. br. 7 dm. 9 str. Par., het schoonste blad van dezen meester, waarvan insgelijks 3 staten bestaan, I. vóór het adres, II. met het adres van *G. Quineau*, en III. dit adres weder weggenomen; bij eene naauwkeurige beschouwing, ziet men daarvan nog de sporen. — *De vier Dobbelaars* in een vertrek, met open deur, beteekend J. V. HECKE *aqua forti fecit*, eene prent van weinig waarde. — *Zes stuks verschillende beesten, idem, idem*, in 8°, oblong. Dit zijn niet de bekende *Zes stuks* kleine *idem*, welke T. VAN KESSEL, naar de teeke-

ningen van VAN HECKE, heeft gegraveerd. — *Een Weiland, met een veehoeder*, die tegen een boom leunt; in de verte staat een paard; zeldzaam. — *Eene jonge vrouw, gaande links door eene waadbare rivier*, h. 3 dm. 6 str., br. 2 dm. 1 str. Deze prent is ook in het *Museum te Amsterdam* aanwezig. — *Weigel* zegt, in zijn *Supplément au Peintre-graveur de Bartsch*, dat, zoo deze prent echt is, hij betwijfelt of de drie andere etsen, van dezelfde grootte, die daarbij behooren, en in den *Catalogus van Paignon-Dyonal* als werk van dezen meester voorkomen, wel aan hem moeten worden toegerekend. — Zie ook *Nagler*.

HECKE, (NICOLAAS VAN DER) en niet VAN DER HECK, zooals bij *Immerzeel* te lezen staat. — Hij behoorde tot het geslacht van MARTEN HEEMSKERK, hetgeen ook door *Nagler* op goede gronden wordt verzekerd, dewijl de zoon van NICOLAAS den naam van MARTEN HEEMSKERK VAN DER HECKE voerde; ook *Immerzeel* heeft dit op NICOLAAS, dien hij als kunstenaar opvoert, medegedeeld.

HECKIUS, (АВРАМ) een zeer bekwaam teekenaar en graveur, van wien ik eenige ornamenten voor zilversmeden en juweliers, keurig en uitvoerig, op zeer kleine schaal gegraveerd, bezit, beteekend: ABRAHAMUS HECKIUS *inv. et delavit*, en op anderen denzelfden naam, benevens *Inventor et sculpsit*. — *Bryan* heeft hem verkeerdelijk HECKINS genoemd, en er het jaar 1634 bijgevoegd. — Het komt mij voor, dat zijne modellen ook hebben gedieud, om, op ivoor en porceloer, inlegwerk te graveren, en de insnijdingen met zwart aan te vullen, zooals men vele werken van smaak enz. van dien tijd aantreft. — Hij schijnt met den Vlaming H. JANSSENS, bij *Immerzeel* vermeld, en die mede soortgelijke modellen heeft vervaardigd, modelboekjes te hebben uitgegeven. — *Nagler* noemt alleen van hem eene zeer zeldzame prent: *De drie jongelingen in den oven*, in 4°. Deze oversehoone gravure is in mijn bezit.

HEDA. (WILLEM KLAASZ.) In het artikel, door *Immerzeel* over dezen meester gegeven, wordt geopperd, dat hij ook het historische vak kon hebben beoefend; mij zijn evenwel geene dergelijke stukken van hem voorgekomen, maar wel portretten, onder anderen, dat van *Mr. Gratianus Cornely, S. Theol. Baccalaureus, formatus atq. LL. w. g. HEDA pinx. J. v. VELDE sculp.*, in 1°, in mijn bezit. Hij heeft een hoogen ouderdom bereikt, dewijl *JACOB DE BRAY*, in 1678, toen hij 84 jaren oud was, zijn portret heeft geschilderd.

HECKEREN TOT BRANDTSENBURG. (FRANS JAN VAN) Deze verdienstlijke liefhebber en beoefenaar der kunst, bij *Immerzeel* beschreven, is, in 1845, te *Utrecht*, overleden, en zijne kunstverzameling, het daaraanvolgende jaar, aldaar verkocht.

HEEDE (VIGOR VAN) is, even als zijn broeder, WILLEM, te *Veurne*, in *Vlaanderen*, geboren en overleden, en heeft ook historische onderwerpen, in den stijl van GERARD DE LAIRESSE, vervaardigd. — In de *St. Walburgkerk* zijner geboorteplaats is thans nog, volgens *Felix Bogaerts, De geschiedenis van den Verloren Zoon* van hem te zien.

HEEM (CORNELIS DE) wordt slechts ter loops, bij *Immerzeel* aangehaald, als de zoon van JAN DAVIDSZ. DE HEEM. Hij is echter een zeer bekwaam kunstenaar geweest, die het vak van zijn vader, met lof, heeft beoefend, zelfs zoo, dat zijne stukken wel eens voor werk van den vader zijn verkocht geworden, bepaaldelijk die, waarvoor hij somtijds minder ultramarine dan gewoonlijk in zijne verwen bezigde; doch, wat de uitvoerigheid betreft, hierin heeft hij zijn vader overtroffen. — Volgens *Pilkington*, zou hij, in 1623, te *Utrecht*, geboren zijn, en nog een broeder, JAN, — Zie aldaar. — gehad hebben, die hetzelfde kunstvak heeft beoefend. *Weyerman* verhaalt, intusschen, dat onze CORNELIS een oom of oud-oom van JAN is

geweest, en dus geen zoon van JAN DAVID DE HEEM. Ik, voor mij, hecht meer waarde aan het berigt van *Houbraken*, die hem wel degelijk een der twee zonen van JAN DAVID noemt; ook aan dat van *De Bie*, die breed over hem uitweidt. Wat eerstgenoemde Auteur in zijn berigt over JAN DAVID zegt, is door *Weyerman* verkeerdelijk op JAN DAVIDSZ. vader toegepast, van wien bij de *De Bie* geen woord wordt gesproken.— Hij heeft zeker ook te *Antwerpen* gewoond, want ik vind in het *St. Lucasgild* aangeteekend: „CORNELIS DE NEEM, meesters zoone, ontfangen als meester schilder 1660” (of 1680, niet duidelijk geschreven), en nog eens: „DAVID DE HEEM, meesterszoone, ontfangen als meester schilder 1694.” — Laatstgenoemde was, waarschijnlijk, een zoon van CORNELIS, doch van wien mij noch levensberigten, noch werken bekend zijn. — Zie verder op HEEM. (JAN DAVID DE)

HEEM, (DAVID DE) te *Utrecht*, in 1570, geboren, is een uitmuntend schilder geweest van bloemen, vruchten, gond, zilver, kristallen vazen en andere voorwerpen van stilleven. — Hij was de vader van JAN DAVID DE HEEM, wiens werken de kunsthandelaars en bezitters, gemakkelijk, voor die van zijn zoon kunnen doen doorgaan.— Hij is in 1632 overleden.— Zie *Bryan-Stanley*. — In het *Museum*, te *Brussel*, berust van onzen DAVID een *Bloemstuk*. — In den *Catalogus van Terwesten* vindt men drie schilderijen beschreven, als: *Tulpen en andere bloemen door DAVID DE HEEM*.— *Een extra fraai Bloemstukje*, door DENZELFDEN, beiden f 71.— *Een fruitstukje*, f 54., zoodat zijn werk, in dien tijd, wèl werd betaald.

HEEM (DAVID DE) *Jansz.* (?) In het Register van *St. Lucas*, te *Antwerpen*, vindt men aangeteekend: „DAVID DE HEEM, meesterszoone, ontfangen als meester schilder, 1694”. — Of hij een zoon is van JAN DAVID DE HEEM, omdat zijn vader ook meester was, en CORNELIS DE NEEM, zoon van genoemden JAN DAVID, als zoodanig staat vermeld op het jaar 1660, durf ik niet beslissen, dewijl het jaar der ontvangst als meester, 1694, zeer laat zou zijn voor een zoon van JAN DAVID, die in 1600 geboren is. Hij kan zich echter eerst op vergevorderden leeftijd te *Antwerpen* gevestigd hebben, dat wel het geval zal zijn geweest, en toch aan de regten van het *Gild* hebben moeten voldoen.— Zie verder op HEEM, (JAN DAVID DE) en op HEEM. (DAVID DAVIDSZ. DE)— Ik zou kunnen aannemen, dat DAVID DAVIDSZ. DE HEEM en de hierboven genoemde een-en-dezelfde persoon is geweest, en er, bij vergissing, DAVID DAVIDSZ. voor DAVID JANSZ is geschreven, bijaldien JAN DAVID DE HEEM zijn vader mogt geweest zijn. Ook kan hij zich wel, na het overlijden van zijn vader, enkel DAVID genoemd hebben.

HEEM (DAVID DAVIDSZ. DE) is, waarschijnlijk, een broeder geweest van JAN en van JAN DAVID DE HEEM, en die, omdat zijn vader DAVID heette, zich, volgens het toenmalig gebruik, DAVID DAVIDSZOON heeft geschreven.— Welk vak der kunst hij heeft uitgeoefend, is mij niet gebleken. — Ik vind hem alleen vermeld in het *Register van het St. Lucasgild* te *Utrecht*, op het jaar „1668, DAVID DAVIDSZ. DE HEEM, kunst schilder.” — Zie verder op HEEM. (JAN DAVID DE)

HEEM, (JAN DE) volgens *Bryan-Stanley*, zoon van DAVID, en dus broeder van den beroemden JAN DAVID DE HEEM, is in de kunstberigten, als het ware, over het hoofd gezien, dewijl er ook een neef, JAN, zoon van den laatstgemelden van dien naam, zou hebben bestaan, doch wier beider werken, wèl beschonwd, geene overeenkomst met elkander hebben. Wel is waar, zijn er stukken, die somtijds voor werk van JAN DAVID worden gehouden, doch bij eene oordeelkundige beschouwing, vooral wat de bloemen betreft, zegt men: het is een JAN DE HEEM; en dit moet dan op JAN DAVID, wiens broeder hij was, en niet op zijn neef JAN, doelen. — *Bryan-Stanley* zegt verder, dat hij in 1603 geboren werd, de kunst bij zijn vader leerde, en diens manier van schilderen al zeer nabij is gevolgd.

— In het *Museum, te Amsterdam*, is één stuk, zijnde een *Stilleven*, van hem aanwezig, en in den *Catalogus* van 1858, Nr. 108, verkeerdelijk op JOHAN DAVIDSZ. DE HEEM vermeld. Uit de daarbij gevoegde beteekening van twee merken zal, bij naauwkeurige beschouwing, duidelijk blijken, dat er eene vergissing heeft plaats gehad, en er slechts één daarvan voor JAN DE HEEM geldt. — Hij is in 1650 overleden. — Ik heb dit artikel, zoo als het bij genoemde Auteurs gevonden wordt, hier overgenomen, doch geloof niet, dat de oude DAVID DE HEEM twee zonen, in leven, beiden met den naam JAN, heeft gehad, en die, bijgevolg elk DAVIDSZOON moesten schrijven; maar wel, dat de hier bedoelde JAN een broederszoon was, en dus oom tegen den *ouden* DAVID moest zeggen. Dat hij een zoon van JAN DAVID geweest zou zijn, is om dezelfde reden niet aannemelijk, want in dit geval zou hij zich JAN JANSZON DE HEEM hebben moeten schrijven. — Zie vooral bij mij op HEEM (JAN DAVID DE) — Grondige kenners hebben de opmerking gemaakt, dat, wanneer er op een bloem- of fruitstuk eenig zilverwerk voorkomt, en dit voortreffelijk geschilderd is, alsdan de bloemen of vruchten niet zoo goed zijn, als van JAN DAVID, terwijl zulk een stuk een JAN DE HEEM wordt genoemd. — Er schijnt wat later nog een DE HEEM geweest te zijn, van wien *Weyerman*, III. blz. 387, als van zijn tijdgenoot, doch zonder doopnaam, spreekt, en die te 's *Hage* geboren was. Hij zegt, dat deze DE HEEM Bloem- en Fruitstukken vervaardigde, doch minder fiks geschilderd en geordonneerd, dan die van zijn oom of oudoom CORNELIS, wien hij echter het meest nabij kwam; voorts, dat hij hem te *Londen* heeft gekend, waar hij door een landschapschilder het bijwerk zijner stukken liet maken, en die alzo zeer gewild waren. Hij had toen eene zwakke gezondheid, zoodat 't wel denklijk is, zegt *Weyerman*, dat hij daar is overleden. — Ik vind in het *St. Lucasgild*, te *Utrecht*, op het jaar 1669, ingeschreven: „JOHAN DE HEEM, *kunst schilder*. Nu kan de door *Weyerman* bedoelde DE HEEM insgelijks JAN geheeten hebben, en welligt een zoon van onzen JAN geweest zijn; bijgevolg zou men hieruit kunnen afleiden, dat er twee van dien naam hebben bestaan.

HEEM, (JAN DAVID DE) beter JAN DAVIDSZOON DE HEEM. Volgens de bekende levensberigten van dien phenix der bloem- en fruitschilders van zijn tijd, zou men moeten aannemen, dat hij, in 1600, te *Utrecht*, geboren werd, daar steeds gewoond heeft, en eerst in 1670, om den moedwil van het Fransche krijgsvolk te ontgaan, met zijn gezin, naar *Antwerpen* is geweken, waar hij, zooals *Immerzeel* meldt, in 1674 overleed. — Maar de Fransche inval is eerst in 1672 begonnen, waarom dan reeds in 1670 gevlugt? Dit komt mij vreemd voor. — Ik ben van oordeel, dat onze DE HEEM te *Antwerpen* zeer goed bekend was, en daar reeds vroeger had gewoond; vooreerst, omdat hij met zijne zonen in de *Registers van St. Lucas* voorkomt, en ten andere, dewijl hij, waarschijnlijk, na zijne voorbereidende studiën, onder het oog des vaders, en ook bij andere meesters, volbragt te hebben, naar de groote school te *Antwerpen* is gezonden. De volgende mededeeling, uit het *Ms.* van den meergemelden *Mols* — die aantekeningen op *Houbraken* gemaakt heeft — getrokken, geef ik hier in haar geheel, omdat zij over al de vermelde DE HEEMS een historisch licht verspreidt, hetwelk ik vermeen, niet achterwege te mogen houden. Zij luidt als volgt: „Zekeren JAN DE HEEM wierd ontvangen als meester schilder N°. 1636; nu is het waarschynlyk, dat deze onze JAN DE HEEM kan wezen, voortkomende door eene quade spelling van den toenaam, gelyk het maar al te veel voorkomt in onze *Registers van St. Lucas* te *Antwerpen*, daar nog mag hy gevoegd worden, dat JAN DE HEEM (of beter JAN DAVID) zekerlyk te *Antwerpen* gewoond heeft, en op de een of andere manier zich met

de Dekens moet verstaan hebben, want niemand zyne konst aldaar mogt executeren zonder vry van de Kamer te zyn. Ik vind goet JAN DE HEEM geboekt onder de meesters van *St. Lucasgilde*, maar wel CORNELIS DE HEEM, *meesters zoone, ontfangen als meester schilder* 1660 (of 1680, als zijnde niet duidelijk geschreven), en DAVID DE HEEM, *meesterszoone, ontfangen als meester schilder*, 1694. Hieruit ziet men, dater van deze kunstenaars geene andere in de *Registers van St. Lucas* alhier bekend zyn, dan een JAN DE HEYM of HEEM, ontfangen 1636, CORNELIS DE HEEM, ontfangen 1660, en DAVID DE HEEM, ontfangen 1694, wiens sterfval ook niet genoteerd staat. — Daar komt het nu op aan, of CORNELIS, in 1660 als meester ontfangen, zoone was van JAN DE HEYM of niet? Dat zyn vader vrymeester was van de Gilde, dat blykt by zyne outfaneek, alzoo hy voor *meesterzoone* opgeschreven staat. Doeh zoo doet ook DAVID, ontfangen 1694. Was deze ook zoone van JAN voorzeid, dan was DAVID byster oud als hy meester wierd, dat niet wel te gelooven is, ten ware men had kunnen onderstellen, dat hy zoo lang by zyn vader geweest heeft, die hem borgde; maar dan zal onze JAN DE HEYM niet mogen gehouden worden voor dengeenen, die maar eerst in 1670 naar *Antwerpen* vertrok, en aldaar 1674 is komen te overlyden, onderstellende dat deze laatste tydstoppen echt geboeckstaaft staan." — Ik moet hier, als van pas zijnde, melden, dat hij in Augustus, 1670, te *Utrecht*, woonde, blykens het volgende uittreksel van een transportbrief: „Sr. DE HEEM, constschilder, zal transporteeren ten behoeve van Henrick Pieterss. van *Haerlem* etc. een pliecht van 400 gulden, by Sweer Beerntsz. van *Cleef*, gevesticht ten behoeve van *Grietjz de Heem*, op een huys buyten de Weert. (te *Utrecht*). 1670, Aug. 16." Hieruit leert men zijne betrekkingen aldaar kennen. — Verder vind ik den naam van DAVID DAVIDSZ. DE HEEM en JAN DE HEEM, beiden als kunstschilders, voor het eerst op 1668 en 1669 in het *Register van St. Lucas*, te *Utrecht*, ingeschreven. Beide zijn, waarschijnlijk, neven van hem, met wie hij, bij zijne overige familie zijne dagen wilde slijten, doch om den gemelden Fransehen moedwil te ontgaan, weder naar *Antwerpen* vertrok, en er in 1674 is overleden. — Uit een en ander volgt, dat de gegronde aanmerking van *Mols*, — dat DAVID, die, in 1694, als meester in *St. Lucasgild* te *Antwerpen*, is ingeschreven, toen bijster oud was — het noodige licht verkrijgt, dewijl hij reeds in 1668 te *Utrecht* was ingeschreven, en dit bij zijne komst te *Antwerpen* andermaal moest geschieden, hetgeen werkelijk het geval zal zijn geweest. — Ik heb slechts eens een kloek stuk van JAN DAVID DE HEEM gezien, hetwelk ik nimmer zal vergeten, zijnde de voorstelling van een *omgevallen korf met bloemen*, waarbij een papegaai, die bezig is, den boël schrikbarend te havenen, terwijl een aapje, aan een zilveren ketting, genegen schijnt, om de zaak nog te verergeren, en tevens op de lorre loert. De dardelheid van penseel, de schoone kleureu en de geestige gedachte, om een zoodanig bloemstuk te schilderen, overtreft voor mij alles, wat ik als gewone type in dat kunstvak heb zien daargesteld. — Het afbeeldsel van onzen DE HEEM, zoo als dat bij *Houbraken* en *Immerzeel* voorkomt, is genomen naar de gravure van PAULUS PONTIUS, en naar de schilderij van JOAN LIVENS, of LYVYNS, zoo als er opstaat, vervaardigd, in f^o, met de linkerhand een lint ophoudende, dat verder achter zijn mantel schuilt; hij is op een stoel gezeten. Dit portret kan wel, te *Utrecht*, door LIVENS zijn geschilderd, doch, waarschijnlijker, te *Antwerpen*, daar LIVENS woonde. — Een fraai exemplaar is in mijn bezit.

HEEMS (J.) was, volgens *Pieter Terwesten, Ms.*, „een Hagenaar van geboorte, doch niet bekend in welk jaar, even min als wie zyn meester is geweest; hy was een bekwaam portretschilder in olyverf, doch voornaamlyk in Miniatuur,

zoo als hy daar van blyken heeft gegeven; hy is van hier, naa langen tijd gewoond te hebben, weder vertrokken." — De genoemde *Terwesten* stelt zijn bloeitijd op het jaar 1723. — *Weyerman* spreekt van een N. VAN HEEMS, dien hij opgeeft, als te *Rotterdam* geboren; doch, aangezien deze in het *Haagsche Gildboek*, in dezelve volgorde voorkomt met onzen J. HEEMS, zoo is het ontwijfelbaar dezelve persoon, en het berigt van den meer naauwkeurigen *Terwesten* verdient dus hier de voorkeur. — Volgens denzelfden *Weyerman*, IV. dl., blz. 86, zou hij vele kabinetstukken van ADRIAAN EN PIETER VAN DER WERF zoo bedrieglijk hebben gecopieerd, dat „geen gering getal van geduchte Nederlandsche kunst-kopers met die konstiglyk gecopieerde tafereelen by N. VAN HEEMS, de schemerende blikken der halfgebakken kunstlievende hebben verschalkt, en aan dezelve knollen in de hand gestookten in steê van limoenen." — *Stanley* zegt ook, dat hij te *Rotterdam* is geboren, doch heeft hierin *Weyerman* gevolgd. Ik houd mij aan den genoemden *Terwesten*, daar het zeker is, dat hij denzelfden persoon heeft vermeld, die, bij *Weyerman*, zonder voornaam, voorkomt, welken hij niet geweten hebbende, volgens zijne gewoonte, door eene N. heeft aangeduid.

HEEMS. (N.) Zie op HEEMS. (J.)

HEEMSKERK. (...) Naar aanleiding van een uitmuntend portret, in mijn bezit, door A. BLOOTELING, in 4°, gegraveerd, naar de schilderij van JAN VAN MIERIS, en HEEMSKERK voorstellende, leerde ik hem kennen. — Hij voerde tot zinspreuk: *Wel hem die wel wil*. — Uit het daaronder staande zesregelig vers blijkt, dat hij in de kunst van op glas en papier te werken, heeft uitgemunt. — In het jaar 1687, toen zijne afbeelding (vertoonende een zeer achtbaar en deftig wezen) werd vervaardigd, was hij 74 jaren oud, zoo als op de prent vermeld staat. — Meer is mij, tot heden, niet van hem voorgekomen.

HEEMSKERK (B.) was, volgens *Nagler*, een schilder van landschappen, met figuren, als ook van onderscheiden beesten enz., die, omstreeks 1730, bloeide; doch van wien geene verdere levensbijzonderheden bekend zijn.

HEEMSKERK (DAVID) komt in het *Haagsche Schildergild* als kunstenaar voor, en is zelfs in het bestuur daarvan geweest, blijkens de door hem geteekende stukken. — Welk kunstvak hij heeft beoefend, is mij niet gebleken.

HEEMSKERK (HENDRIK) komt veelmalen voor in de *Catalogjussen* van *Hoet* en *Terwesten*, en heeft, even als SEBASTIAAN HEEMSKERK, boerengzelschappen enz. geschilderd. Ook wordt aldaar *Een landschap met eene Valkenjacht* vermeld. Al zijne stukken zijn zeer geldig geweest. — Vreemd is het, dat hij noch bij *Van Eynden* en *Van der Willigen*, noch bij *Immerzeel* geboekt staat, te meer, dewijl de eerstgenoemde schrijvers berigten, dat, in de gemelde *Catalogjussen*, ten aanzien der werken van MAARTEN EN SEBASTIAAN HEEMSKERK vergissingen bestaan.

HEEMSKERK, (EGBERT VAN) *de Jonge*. Behalve het reeds vermeldde bij *Immerzeel*, was hij ook graveur in zwarte kunst. Zijn *portret*, EGBERTUS HEEMSKERK, *Pictoria Pinxit*, h. 8 dm. 7 1/2 br. 6 dm., 5 l., door HEM-ZELVEN gegraveerd, is uiterst zeldzaam, en wordt bij de prentverzamelaars van groote waarde gehouden.

HEEMSKERK (MARTEN) is reeds bij *Immerzeel* vermeld, doch ik moet daar bijvoegen, dat zijn geslachtsnaam VAN VEEN was, en hij te *Heemskerk* werd geboren. — Zijn vader heette *Jacob Willemsz. van Veen*. — De Schrijver van den *Tegenwoordige Staat van Holland*, VIII. dl., blz. 230, van de kerk, te *Heemskerk*, sprekende, zegt: „Hier in of eigenlyk in een Kapel van de Kerk, wordt de gedagtenis van den vermaarden Schilder MAARTEN VAN VEEN of VAN HEEMSKERK, door zyn beeldenis, schoon eenigszins vervallen, in een Kerkglas, noch bewaard." — Het is hier de

plaats, om te doen opmerken, dat het feit, te weten het jaarlijkse huwelijk, dat, volgens zijn testament, op zijn graf, en wel, zoo het heette, te *Heemskerk* moest plaats hebben, als zoodanig, in een aantal historische Werken staat beschreven. Hierin heeft men zich eelster vergist, want dit huwelijk moest op zijn graf, in de Groote Kerk, te *Haarlem*, en niet op dat van zijn vader, te *Heemskerk*, voltrokken worden. Ik heb dit verder uiteengezet, en de bron dier reeds gezag verkregen hebbende dwaling aangewezen in *De Navorscher*, VIII. Jaarg., blz. 19. — Die van onzen MARTEN meer begeert te weten, dan in de gewone levensberigten voorkomt, verwijzen wij naar het III. dl. van *Alfred Michiels, Histoire de la Peinture Flamande et Hollandaise etc., Brux.*, 1846, in 8°. blz. 204, alwaar zijne levensgeschiedenis, in romantischen stijl beschreven, en tevens eene opgave zijner werken, ten getale van 129 stuks, zoowel originelen als kopijen, uit zijne prenten, uit *Van Mander* en uit andere Schrijvers geput, te lezen staat. — Reeds in het midden der XVI. eeuw verscheen een Werk met 100 platen, uit de *Gewijde Geschiedenis*, door HEM, bij *Hieronimus Cock*, te *Antwerpen*, uitgegeven. — Vervolgens zag het licht: *Les Victoires de Charles V., gravées par MAARTEN HEEMSKERK, et recueillies par le Sr. Frossart*, 1691. f°. — De grootste bekende verzameling zijner prenten, ten getale van 648 stuks, bezat de Burgemeester *S. van Huls*, te 's *Hage*. Dit overtreft verre het getal van 580, door *Le Comte*, opgegeven. — Zie de Noot in *Van Mander*, I. dl., blz. 254. — Ik bezit eene fraaije teekening, in f°, met de pen, blijkbaar voor eene gravure bestemd, — doch welke ik nimmer heb gezien — waaruit men kan afleiden, met welk eene zorg hij zijn werk behandelde, betceekend MARTINUS HEEMSKERK *inventor* 1560. Die zinnebeeldige historische voorstelling is mij tot heden nog een raadsel. — Onder de portretten, door hem geschilderd, mag wel genoemd worden dat van *Cornelis Musius*, w. *SWANENBURG sculp.*, 1611, waarvan ik mede een uitmuntend exemplaar bezit. — Eindelijk, meldt *Immerzeel*, dat hij enkele etsen vervaardigd, en ook in hout gesneden heeft. Bij *Nagler* vindt men 19 en bij *Le Blanc* 36 stuks van zulke prenten beschreven. — Zijn portret is door s. *FRISIUS sculp.*, in 4°. H. *HONDIUS exc.*; — en als *Buste, aan een Monument*, p. *GALLE sc. f°*. oblong, zijnde het titelblad voor het Werk: *Inventiones Heemskerckiana ex utroque Testamento*. — Een *idem*, door HEM-ZELVEN, met zwart krijt geteekend, was onder Nr. 1853 van den *Catalogus*, Teekeningen, van *Van der Marck*, te *Leyden*, 1773, voorhanden.

HEEMSTEDÉ, (DIRCK VAN) „geboren in het dorp diens naems, gelegen in de nabijheid van *Haerlem*, was student in de regten, toen hy, in 1505, in het klooster der Karthuizers van *Leuven*, het habyt van St. Bruno aannam. De man, die naer de getuigenis zijner kloosterbroeders, een behendig schilder en schrijver was, werd, na beurtelings de ambten van vikaris en leermeester der noviten waargenomen te hebben, tot vierden prior van zijn gemcente verkoren. Hy ontsliep te *Leuven*, den 3. April, 1542, — Ten jare 1529, werd zyn broeder, JAN SIMONS VAN HEEMSTEDÉ, meester in de kunsten, in hetzelfde klooster. Deze werd later tot procurator verheven.” Zie *Nederlandsche Kunstenaars, vermeld in de onuitgegeven Geschiedenis van Leuven, van J. Molanus*, † 1585, door *Edward van Even*.

HEEMSTEDÉ, (Jonkhr. Mr. ISAAC LAMBERTUS CREMER VAN DEN BERCH VAN) Ridder der orde van den Nederlandse Leeuw, en lid der Gedeputeerde Staten van *Zuid-Holland*, te *Leyden*, werd, den 6. Januarij, 1811, te *Z.-Dommel*, geboren. Tijdens hij in de regten aan de *Leydsche Hoogeschool* studeerde, beoefende hij, voor uitspanning, de teeken-, schilder- en etskunst, en zet dit nog onafgebroken voort. — Bij hem is eene kleine, maar belangrijke verzameling schilderijen, van echte, smaak-veredelende kunst, voorhanden, waarin werken van A. VAN DYCK, G. DOU,

JAN STEEN, J. WYNANDS en andere beroemde meesters worden aangetroffen. — Tevens is het noodig, zijne geëtste prenten hier op te geven, teneinde den waren vervaardiger te doen kennen, dewijl vreemde schrijvers, alleen door de beteekening, met zijne initialen, naar den naam hebben moeten gissen. Ik heb eenigo dier prenten, reeds op blz. 75 en 81 van dit Werk vermeld, doch ben door verder onderzoek, en vooral door de beleefde toezending, op mijn verzoek, door gemelden Jhr.-zelve, van een exemplaar der voorhanden zijnde etsen, in staat gesteld, een en ander vollediger te beschrijven. Zij zijn de volgende: *Christus aan het kruis, waar nevens Maria en Johannes*, naar de schilderij van JOAN SCOREL, in het *Museum-Boymans, te Rotterdam*. Het eigenaardig karakter dezer kunst is goed; alleen in omtrek geëst. Niet beteekend. H. 267, br. 226 str. Ned. — Een gedeelte van een slagveld, bij nacht; een ontkleed lijk ligt met de beenen over een stuk geschut, waarbij een aardscho genius over het menschlijk lot zit te treuren, terwijl een daarbij staande hemelsehe genius dit met gelatenheid aanschouwt. In het vershiet ontwaart men den toren der L. V. kerk, te *Antwerpen*. Het denkbeeld, zoowel als het nachtelijk waas, bij een REMBRANDT's effect, is dichterlijk uitgedrukt, en doet den maker eer aan. Beteekend J. L. C. V. D. N. Van boven half-rond. H. 335, br. 224 str. met de marge alleen van onder. *Le Blanc* heeft dezo prent betiteld *Een Tafereel uit het beleg van Antwerpen, onder den Generaal Chassé*. — Eene etsproef, flink en goed op effect bewerkt, naar de bekende ets van REMBRANDT, *De Emausgangers*, die ook in *Houbraken* voorkomt, doch anders om. Niet beteekend. H. 158, br. 132 str., zonder de marge. — *Een Binnenhuis*, waarin eene vrouw aan tafel zit, bezig zijnde, om met de dienstmaagd, die er bij staat, te rekenen wegens de visch, welke zij van de markt heeft meêgebracht. Do rekening sehijnt niet uit te komen, want een jongen, die er mede bij staat, staart haar verwonderd aan. Etsdruk in omtrek, naar A. DE LELIE. Beteekend V. D. B. aan een gehecht. H. 234, br. 164 str., zonder de marge. — *Portret van G. DOR*, siks en stout geëst. Beteekend G. DOU. V. D. B. F., eerste staat. Op den laatsten of 7. staat leest men: G. DOU pinx., J. L. C. V. D. B. V. H. Voltooid door J. L. CORNET — Zie aldaar. — 1851, met dit onderschrift: *Naar het origineel van dezelfde grootte, toebehoorende aan J. L. C. van den Borch van Heemstede, te Leyden*. H. 182, br. 130 str., met de marge.

HEENCK (JABES) is bij *Immerzeel*, alleen als schilder, vermeld. — Ik moet er bijvoegen dat hij, op zeer verdienstlijko wijze, do etsnaald gevoerd, en een aantal fraaijo prenten vervaardigd heeft, waarvan wel het eenigste volledig exemplaar voorkomt in de verzameling van *Mr. J. van Buren, Bailiuv van Noordwykerhout enz.*, verkoelt to 's *Hage*, 1808, onder Nr. 3, blz. 234 van den *Catalogus*: „Het compleeto werk van JABES HEENCK, etsdrukken, onafgemaakte proefdrukken, overdrukken, veele op O. I. papier, alle door dezen Kunstenaar bij zijn leven, en door do weduwe na zijn overlijden aan mij bezorgd, dus is dit werk in zijn soort ongemeen raar, bestaando in 74 stuks, alle zeer proper op groot oliphants-papier opgezet.” — *Nagler* vermeldt geene zijner prenten; *Heller (L.)* zegt, dat zijn geheele werk uit 8 bladen bestaat, en *Le Blanc* heeft dit nageschreven. Bij *Weigel* vindt men 53 stuks, met al do varianten, onder Nr. 15782 van zijn *Kunstluger-Catalog*, als zijn volledig werk opgegeven, waarin ook zijn portret is begrepen. Tevens komen daaronder eenige bladen voor, die in de manier van prentteekeningen zijn vervaardigd. — Hij dreef ook kunsthandel, en was, volgens ingewonnen berigt, van Friesehe afkomst. — Zie *Van Eynden en Van der Willigen, Bijlage*, of IV. deel.

HEER. (J. JONCK) Zie bij mij op JONCK HEER. (J.)

HEER. (G. DE) Zie op HEER. (WILLEM of GUILLIAM DE)

HEER. (H. DE) In de kunstnalatenschap van *Gerard Hoet, den Jonge*, ver-koecht, te 's Hage, 1760, waren, onder Nr. 223, *Twee vrolijke boerengezelschapjes*, fraai met waterverw, door H. DE HEER; zijnde het eenigste, dat mij, tot heden, is voorgekomen. — Welligt zal het eene M en geen H moeten zijn, en zou alzoo werk van MARGARETHA DE HEER kunnen wezen.

HEER (MARGARETA DE) wordt wel bij *Immerzeel* als teekenaressé van Vogelen en Insecten vermeld, doch zonder eenige aanduiding van haren bloeitijd op te geven. — Ik bezit twee groote teekeningen op perkament, voorstellende *Tafels met eenige bloemen, vlinders en torren* er op, door haar beteekend MARGARETA DE HEER *fecit*, 1651. — Zij kan wel de vrouw, of eene zuster van WILLEM DE HEER zijn geweest. — Tot welke misvattingen het kan leiden, wanneer geene tijdsbepaling is aangegeven, ziet men bij *Van Eynden* en *Van der Willigen*, en ook bij *Nagler* bevestigd, die zeggen, dat zij vermoedelijk eene dochter van LUCAS DE HEERE was. Hoewel de naam niet overeenkomt, zou zij wel eene kleindochter van LUCAS, die in 1584 overleed, kunnen geweest zijn; want er bestaat veel grond, dat het geslacht van LUCAS uit *Vlaanderen* geweken is. Zie op HEERE. (LUCAS DE) — Later werd mijn vermoeden bewaarheid, door eene mededeeling van *Jhr. Mr. S. W. H. A. van Beyma thoe Kingma*, te *Leeuwarden*, die mij uit een H.S. van den archivaris *W. Eekhoff*, aldaar, berigtte, dat, volgens de nasporing van *Dr. Halbertsma*, in zijne voortreffelijke *Hulde aan den Frieschen dichter Gijsbert Japix*, II. 354, zij vermoedelijk de kleindochter van *Bartholomeus de Heer* is geweest, die, in 1609, te *Bolsward*, met attestatie overkwam, en wiens zoon getrouwd was met eene zuster van *Gijsberts* moeder; onze dichter hield briefwisseling met dezen oom, den vader van *onze schilderes*, en was gewoon, jaarlijks met zijne kinderen de paasch- en pinksterdagen bij oom en tante *De Heer*, te *Leeuwarden*, door te brengen. Verder zegt hij, uit familiepapieren, die in den boedel van een der erfgenamen voorhanden waren, nog gevonden te hebben, dat zij drie broeders heeft gehad, waarvan WILLEM en SIMON ook de kunst beoefenden, terwijl de derde broeder, *Michiel de Heer*, er in 1672 wijnkooper was, en in 1680 is overleden. Eene zuster van onze MARGARETA, heette *Geertruydt*, en huwde, te *Amsterdam*, met *Meynert Barends Wilthuysen*. Alzoo zou onze kunstnares eene nicht van *Gijsbert Japix* geweest zijn. Ten slotte meldt genoemde Jonkh. nog, dat op de verkooping van boeken en schilderijen van *Mr. P. Wierdsma*, in Junij, 1813, te *Leeuwarden*, gehouden, onder Nr. 31—41 van den *Catalogus*, negen stuks schilderwerken van MARGARETA DE HEER voorkomen, meestal Landschappen met gevogelte, waaronder er twee met *waterverf* worden opgegeven, zoodat de overige met olieverf zouden zijn geschilderd; voorts waren onder dit getal drie historïële onderwerpen, als: *Andromeda aan de rots geklonken*; — *Diana, door een Sater bespied* — en *Eene waarzegster, die het lot van een kind voorspelt*. — Hare werken zijn, waarschijnlijk, bij erfenis in genoemden boedel gekomen. — Op hare afbeelding heeft *Gijsbert Japix* een dichtstuk gemaakt, te vinden in *Klioes Kraam*. — Zie *Aanhangsel op Witsen Geysbeek, Woordenb. der Nederl. Dichters*.

HEER, (SIMON DE) broeder van MARGARETA DE HEER. — Zie aldaar. — Van zijne kunstwerken is mij niets bekend.

HEER, (WILLEM of GUILLIAM DE) een teekenaar en graveur, van wien geene verdere levensbijzonderheden schijnen bekend te zijn. — Ik heb hem als een broeder van MARGARETA DE HEER vermeld gevonden. — Zie aldaar. — Verder is mij van hem eene Teekening op perkament voorgekomen, voorstellende *Een Dorpsfeest*, op de kunstverkooping van *D. J. de Superville*, te *Middelburg*,

in 1847, gehouden; en in den *Catalogus van Prenten* van *Van Hulthem*, Nr. 1693, vind ik eene kapitale prent, door hem vervaardigd, zijnde de afbeelding van *Een Vlaamsch Feest*. Aan den voet van een mast, die met kroonen is behangen, staan drinkende en dansende personen, die zich vermaken op het geluid van een doedelzak. — In den *Catalogus* eener uitmuntende prentverkoop, gehouden te *Leipzig*, den 23. September, 1850, staat, onder Nr. 1628, de volgende hoogst zeldzame prent vermeld: *Een binnenhuis met acht vrolijke boeren en boerinnen*, in de manier van ISACK OSTADE, van wien misschien onze kunstenaar een leerling was. PETER POTTER, *inv.* G. DE HEER *sculp.* *Clem. de Jonghe excedit*, in 4°.; — en op de verkoop der kunstnatenschap van *Goll van Franckensteyn*, gehouden te *Amsterdam*, 1833, vind ik nog, onder Nr. 34, bl. 56 van den *Catalogus*, *Vier dansende personen in een landschap*; zeer uitvoerig met de pen, door G. DE HEER. — Ik bezit eene groote, met de pen geteekende voorstelling op perkament, die wel tot pendant kan gediend hebben bij het bovengemelde *Vlaamsche Feest*, waarvan ik een exemplaar heb voor mij liggen, welke voorstelling hlijkhaar voor eene gravure was bestemd. Zij is hetekend w. DE HEER, zoodat met W.(illem) en G.(uilliam), ontwijfelbaar, dezelve persoon bedoeld wordt. — Later zie ik dit volkomen bevestigd uit het *Vervolg van den Catalogus van het Konstkabinet van Papiere Snijkonst door wyle Mejsfervrouw JOHANNA KOERTEN, Huisvrouw van wyle den Heer Adriaen Blok enz.*, onder Nr. 4, „*Twee teekeningen in lysten met Vogels en Bloemen met kleuren*, in miniatuur, geteekend door WILLEM DE HEER.” — Eindelijk, heeft de Heer *A. J. Bruinsma*, te *Leeuwarden*, mij nog medegedeeld, dat er in het Kabinet van Oudheden enz., aldaar, *Eene Teekening met Vlinders*, met het jaartal 1664, van hem wordt bewaard.

HEERE (JAN DE) staat bij *Immerzeel* vermeld; hij wordt ook JAN D'HEERE, en in oorspronkelijke stukken somtijds JEAN MIN HEERE of HANS MYNSHEERE genoemd, en heeft zijn naam ook wel zoo geteekend. — Zie *Messenger etc.; Gand*, 1833; T. I., p. 15, alwaar tevens gezegd wordt, dat hij Architect van de abdij van St. Jan en van St. Bavo te *Gent* geweest is. — *Van Mander* meldt, dat hij een der voortreffelijkste beeldhouwers van zijn tijd in de *Nederlanden* was. — *Vasari* noemt hem JEAN MINESCHEREN, *de Gand*, en deze benaming is door zijne commentateurs, in de Fransche uitgave, *Paris*, 1842, 10 deelen in 8°, (die voorgevon, zooveel namen en zaken te hebben verbeterd) aldus gebleven. — De hij *Immerzeel* afzonderlijk vermelde JAN MYNSHEERE, welken hij alleen als schilder opgeeft, en die het portret van *Keizer Karel V.* heeft gemaakt, voorts naar *Toledo*, in *Spanje*, werd geroepen, om in de hoofdkerk aldaar de beelden der 12 Apostelen te schilderen, en in 1569 overleden zou zijn, moet, naar mijn inzien, voor onzen beeldhouwer, en al het genoemde voor *beeldhouwwerk* gehouden worden. — *Immerzeel* heeft de verschillende naamspelingen van dien kunstenaar niet gekend, en zijn artikel komt dus te vervallen.

HEERE, (LUCAS DE) ook wel genaamd MIN HEERE of MYNSHEERE, en in het Latijn LUCAS DERUS, zoon van JAN DE HEERE, zoo als *Van Vaernewyck*, in zijne *Historie van België*, bl. 120, duidelijk opgeeft, is als onheduidend en zeer kort bij *Immerzeel* vermeld. — Ik moet er daarom bijvoegen, dat hij langen tijd in *Engeland* geweest is, en onder de regering van koningin Elisabeth vele voortreffelijke werken heeft vervaardigd, onder anderen, in 1570, voor den Admiraal Edward, graaf van *Lincoln*, eene galerij met de afbeeldingen der kleederdragen van de verschillende Europeesche volkeren, behalve die der Engelschen, welke hij naakt voorstelde, met allerlei bij hen liggende laken- en zijden stoffen, voorts eene kleermakerschaar en een stuk krijt. Toen de Admiraal dit stuk zag, vroeg hij, wat LUCAS

er mede bedoelde? Deze antwoordde: „Een Engelschman: vermids hy, aangemerkt de Engelsche natie dagelyks van kleedingswyze veranderde, niet wist, wat gedaante of maaksel van kleding hy hem geven zoude” enz. Dit werd door den Admiraal ter kennis van de Koningin gebragt, die zeide: „Is die ongestadigheid niet eene zoo groote dwaasheid van de natie, dat zy wel verdient dus door de vreemdelingen bespot te worden?” Deze geestige vond, tot gisping van een dwaas volksgebruik gebezigd, was reeds vroeger gedaan, en sommigen willen, dat DE HEERE het volgende Werk, dat tot de zeldzaamheden behoort, tot rigtsnoer genomen en daaruit zijne satire ontleend heeft: *The fyrst boke of the introduction of knowledge, the which doth teach a man to speake parte of all maner of countreys etc. Made by Andrew Borde, 1542*, waarin eene houtsnede voorkomt, waarop een naakte man is afgebeeld, die kenlijk koning Hendrik VIII, met een stuk stof en eene schaar, voorstelt, en waaronder dit vers te lezen staat: „I am an Englishman and naked I stand here, — Musyng in my mynde what rayment I shal were; — For now I will were thys, and now I will were that, — Now I will were, I cannot tel what.” enz. — Zie *Fiorillo, Gesch. der Mahler. in Grossbr.*, 233. — Zijn merkwaardigste stuk berust te *Kensington*, verbeeldende *Koningin Elisabeth*, rijk gekleed, met kroon, scepter en rijksappel, met twee hofdames uit het paleis komende. Juno, Venus en Minerva schijnen haar voor te zweven; Juno reikt der koningin haren scepter, Venus hare rozen over. Cupido verlaat boog en pijlen, en vereenigt zich met zijne moeder. Op de oude lijst zijn de volgende regelen bewaard gebleven, waarschijnlijk, door hem-zelfen vervaardigd, dewijl hij ook dichter was: *Juno potens sceptris et mentis acumine Pallas, — Et roseo Veneris fulget in ore decor; — Adfuit Elisabeth, Juno percussa refugit, — Opstupuit Pallas, erubuitque Venus.* — *Bryan-Stanley* heeft opgemerkt, dat hij ook vóór de regering van *Elisabeth Engeland* bezocht heeft, dewijl er een schoon en uitvoerig portret van hare zuster, *Maria*, bestaat, door HEM geschilderd, en in bezit van den *Rev. Heneage Finch*. — DE HEERE was ook letterkundige, die het anagram van zijn naam, *schade leere u*, tot spreuk voerde. — Ik laat hier eenige zijner Werken, die hoogst zeldzaam en weinig bekend zijn, volgen, als: *De Boomgaard der Poesye*, alleen bij *Van Mander* vermeld, die tevens zegt, dat hij alle mogelijke moeite heeft aangewend, om *Het Leven der Schilders*, in dichtmaat door hem begonnen, magtig te worden; doch dat hem niet gelukt, maar verloren geraakt is, en voor de kunstgeschiedenis een waar verlies mag heeten. Later, in 1824, geraakte dit HS. in handen van den Heer P. de Goesin, bij het vervaardigen van den *Catalogus* der boeken van *Mr. L. de Potter-Kervyn*. Het kwam echter niet in de veiling, en moet thans nog bij de erfgenamen van genoemden *Kervyn* berusten. Zie *Levensschets van Lucas d'Heere, door Philips Blommaert; Gent, 1853*, in 8°. bl. 38, waarin belangrijke bijdragen, bepaaldelijk den letterkundigen arbeid van onzen DE HEERE betreffende, worden medegedeeld, welke *Levensschets* ik voor onderscheiden zaken in dit artikel heb geraadpleegd. Verder is er een Facsimilé zijner handteekening, alsmede de afbeelding eener schilderij, voorstellende *De Koningin van Scheba voor Salomo*, aan toegevoegd, waarbij wordt opgemerkt dat dit stuk ter eere van Philips II, koning van Spanje, tijdens zijn verblijf te *Gent*, moet zijn gemaakt, want *Salomo* stelt het portret van *Philips* voor, gelijk het Latijnsche opschrift, in gouden letters, op de lijst aanduidt. De schilderij is beteekend *LUCAS DERUS inv. et fec. 1552*. Dit stuk is dus door hem op 18jarigen leeftijd geschilderd, en het eenig bekende der overgebleven schilderijen, thans nog van hem in de kerk van St. Bavo, te *Gent*, aanwezig. — Behalve het genoemde Rijnwerk, heeft er nog een ander bestaan, of bestaat mogelijk nog: zie

daarover bij mij op MANDER, (KAREL VAN) *den Oude*. — Bij gelegenheid der inkomst van prins Willem van Oranje te *Gent*, in 1577, gaf hij in 't licht eene *Beschryvinghe van helghene dat vertoocht wierdt tot inkomste van d'Exellentie den Prins van Oranjen, binnen de stede van Gendt, den XXIX. Decembris, 1577. Gend, by de Weduwe van Pieter de Clerck, in de Witte Duyve, 1578, in 4°*. In de Boekerij der Gentsche Hoogeschool is een exemplaar van dit hoogst zeldzaam Werk aanwezig, alsmede in die van *Brussel*, afkomstig uit de Bibliotheek van Van Hulthem. Verder nog *L'entree magnifique de Monseigneur François etc., duc d'Anjou, d'Alençon etc., Gand, 1582*, dat gezegd wordt, door hem geschreven te zijn. Zie *Blommaert*, bl. 16, terwijl men tevens op bl. 12 vermeld vindt, dat, zoo als sommigen beweren, de teekeningen der genoemde *Entree magnifique*, in 1821, te *Parijs*, openbaar te koop werden geveild. Waar zouden nu die kunstrelieken beland zijn? — Bij wijlen den Bibliothekaris van *Leuven*, J. F. van de Velde, was, onder Nr. 5754: *Tractaet ofte handelinghe van de Kercke. Uit het Fransch vertaeld, door L. D'HEERE. Thantwerpen, 1580, in 8°*, dat mede onder de zeldzaamheden geteld wordt. Hiervan heb ik een druk, *T^o Amsterdam, by Lodewyck Spillebout enz. 1652, in 12°*, met gegraveerden titel door MAODALENA ROQMANS. — Zie aldaar. — Tot eene proeve zijner poëzij, verwijs ik den lezer naar den *Lierzang*, vervaardigd op het beroemde Gentsche altaarstuk, door de gebroeders HUBERT EN JAN VAN EYCK. — Zie op dat artikel bij mij. — Reeds vroeg heeft DE HEERE, die op een hoog standpunt van beschaving stond, met zoovele anderen, de vrijheidszucht gehuldigd, en zich later openlijk bij hen, die deze vrijheid ook in het godsdienstige verlangden te genieten, aangesloten. — Ik vind op bl. 209 van de *Tweehonderdjarige gedachtenis van het eerste Synode der Nederlandsche kerken, door Andries Gravezande; Middelburg, 1769*, en bij meergemelden *Blommaert*, op bl. 21 vermeld: „den 14. July 1577 (wanneer te *Middelburg* voor de 19. maal het Avondmaal openlyk werd gehouden) genoot hy ook hetzelfde, staende op de lyst der Ledematen, als op dien tyd aengekomen, Nr. 76: Mr. LUCAS DHEERE, schilder, met zyn wyf; doch als ook wederom vertrokken van dezo gemeente naer' elders; en na zyn overlyden, kwam zyno weduwe, *Leonora Carboniers*, herwaerts terug by 't 67. Avondmael, in October 1584;” terwijl, eindelijk, bij *Blommaert*, bl. 23, nog gelezen wordt, dat weinige dagen na den dood van DE HEERE, die vóór de overgave der stad *Gent* aan den hertog van Parma (17 September, 1584) plaats had, men hem nog op de lijst der personen vindt, die tot het opbrengen der bepaalde som van 600,000 pd. tournois getaxeerd werden; zijn te betalen aandeel in deze somme werd zeer hoog gesteld. Wij zien in de stadsrekeningen van het jaar 1585: „LUCAS DHEERE, greflier van de rekeningeamere, pensionnaris van den prince van Oranjen en Saint-Aldegonde, getaxeert op 1050 pd. tourn.”

HEEREMANSZ. (FRANS) Deze zeer bekwame kunstenaar, van wiens werken voor de beste worden gehouden die, welke hij omstreeks 1670 vervaardigde, is, waarschijnlijk, één der twee broeders HERRMANN, die door *Fiorillo* worden opgegeven, als zich in de school van *Maratti*, gelijktijdig met WILLEM VAN INGEN, van *Utrecht*, en anderen, te hebben gevormd. — Zijne werken komen zelden voor; doch in de *Catalogussen van Hoet en Terwesten*, vind ik, onder anderen, *Een Kraambedje*, en een *wederga*, die toen (1712) de som van f 100. hebben opgebracht; — in 1729, *Een Landschap*, f 18-50; — in 1739, *Twee Binnenhuizen*, f 40.— welke prijzen voor zeer aanzienlijk moeten worden gehouden, wanneer men in aanmerking neemt, dat in dien tijd de beste kunststukken met moeite tot zulke prijzen werden opgevoerd. — Zijne keuze van schilderen heeft zich nog al afgewisseld, want in den *Catalogus van A. C. Putman, Amsterdam, 1803*, staan, onder Nr. 35, de

volgende onderwerpen vermeld: *Twee stuks strandgezigten by Scheveningen*, rijk gestoffeerd met eene menigte wandelaars en visschers, die hunne visch uitventen; verder cenige pinken, wagens en zeegezigten, met schepen in 't verschiep, natuurlijk verbeeld door F. HEEREMANS. h. 12, br. 13 $\frac{1}{2}$ dm.

HEEREMANS (J.) zou de broeder van den voorgaanden FRANS kunnen zijn. — Ik vind in den *Catalogus van J. de Bosch, Amsterdam, 1785*, onder Nr. 367, *Een strandgezicht*, rijk gestoffeerd met visschers, en *Een dorpsgezicht*, natuurlijk en uitvoerig met Oost-Ind. inkt behandeld, door J. HEEREMANS.

HEERSCHOP, of HEERSCHAP (HENDRIK) wordt, ter loops, bij *Immerzeel*, als een Haarlemsch schilder, zonder eenige vermelding zijner werken, opgegeven; ook vindt men bij genoemden Auteur niet, dat hij een bekwaam plaatetser is geweest, noch dat hij voor een discipel van REMBRANDT doorgaat. — Op eene Kunstverkoop, te 's Hage, in 1752 gehouden, was, onder Nr. 63 van den *Catalogus, Eene kraamvrouw, met eenige vrouwtjes by haar*, door HEERSCHAP, en werd met f 10—50 betaald. Op diezelfde verkoop heeft een *Stukje met boertjes door A. VAN OSTADE* denzelfden prijs opgebracht. — Op eene idem, te Rotterdam, 1756, Nr. 52 van den *Catalogus: Een ziek vrouwtje, flauw liggende*, met veel bywerk, weergaloos uitgedrukt en uitvoerig geschilderd door HEERSCHAP, f 31.— terwijl voor een *Kaarslicht* met beelden, door J. VERKOLJE, gelijke som is betaald. Uit deze opgave kan de toenmalige kunstwaarde zijner schilderwerken eenigzins beoordeeld worden. — De volgende platen zijn door hem geëtst, als: *Een heremiet onder een boom zittende*, 1652. — *Venus, slapende onder een groep tentboomen, waar nevens een Amor*; 1652. — Bryan-Stanley zegt, dat zijn portret, in 1649 vervaardigd, het eenigste en zekerste middel is, om zijnen ouderdom te kennen, als zijnde hij in genoemd jaar, op 22 jarigen ouderdom, afgebeeld; hij was dus in 1627 geboren. — Te Cassel vindt men een zijner werken, voorstellende *Een soldaat, die met een meisje kaart speelt*. — Jonkh. Mr S. W. H. A. van Beyma thoe Kingma, te Leeuwarden, bezit in zijne Verzameling eene schilderij van dezen meester, die tot de zeldzaamheden behoort, zijnde *Het inwendige eener arbeiders-woning*, alwaar de vader brood snijdt en de moeder het kind de borst geeft; een meisje eet pap en een jongen een stuk brood. Bij de moeder staat eene houten wieg, en op den voorgrond liggen eenige stukken van gebroken potten, keukengereedschap enz.

HEERSTAL. (GERRIT VAN) Deze Haarlemsche beeldhouwer is reeds door *Immerzeel*, als vervaardiger van het standbeeld voor L. J. COSTER, — geplaatst in den Hortus Medicus, te Haarlem, 1722, — vermeld. Dit beeld werd in 1801 naar de Markt aldaar overgebracht. — Ik voeg hierbij, dat het in 1856 voor een nieuw moest wijken, en sedert zijne eerste standplaats weder heeft ingenomen. — Zie op COSTER. (LAURENS JANSZON) — *Van Eynden en Van der Willigen* berigten, dat HEERSTAL in het begin van de tweede helft der XVIII. eeuw is overleden; tevens vermelden zij, dat hij voor dat beeld, voetstuk, basreliefs enz., behalve den steen, f 550. heeft genoten, en dat de teekening door ROMEIN DE HOOGHE is vervaardigd. — Verder leest men nog bij genoemde Auteurs, dat hij in den harden winter van 1740, achter zijn huis, fraaije beelden van sneeuw maakte, die, met water begoten en hard bevrozen zijnde, uit keurig wit marmer schenen gehouwen te wezen. Onder deze beelden bevond zich een *Centaurus*, die aanleiding gaf tot eene Aankondiging door de straatroepsters van Amsterdam en elders, die verhaalden, dat er te Haarlem een uit de lucht gevallen monster te zien was, zijnde half mensch en half paard. Honderden van rondom kwamen daarnaar kijken.

G. van Hees. Landschapschilder. Zie Kunst!
Boek 1881. pag. 94.

HEES (P. C.) wordt, volgens *Nagler*, zonder eenig verder narigt, door *Fussli* als een Hollandsch graveur opgegeven, die boeren en boerinnen, naar P(IETER?) POTTER heeft gegraveerd.

HEFELE (...) was een schilder, die, als soldaat, met het leger van koning Willem III., naar *Engeland* overstak, waar hij later als kunstenaar zijn bestaan vond. — Hij schilderde landschappen, bloemen, insecten enz., alles zeer schoon in waterverf; doch hij bezat geen kennis, om van de verdeling van licht en bruin een gepast gebruik te maken. — Hij is in 1710 overleden. — Zie *Nagler*. — Schoon zijn vaderland niet wordt vermeld, zoo geeft zijne overtocht uit *Holland* mij toch wel eenig regt, om hem hier te gedenken.

HEIDELOFF. (H.) Een portretje van *Hillegond Wenssen, Echtgenoot van Mr. Rombout Hogerbecs*, door P. VELYN gegraveerd, naar de teekening van H. HEIDELOFF, is het eenigste, wat mij, tot nog toe, van dezen teekenaar is bekend geworden. Die teekening was vervaardigd naar de *originele schilderij, bij Mr. J. Scheltema* voorhanden. — Hij is, waarschijnlijk, verwant aan een der Duitsche schilders van dezen naam, die zich in het begin dezer eeuw in ons land hebben neêrgezett.

HEIDEN. (HENDRIK VAN DER) Ik vind bij den Heer *Edward van Even, Nederlandsche kunstenaars, vermeld in de onuitgegevene Geschiedenis van Leuven, van J. Molanus, † 1585*, het volgende aangeteekend: „*Molanus* is de eenigste schryver, die ons den naem van HENDRIK VAN DER HEIDEN (HENDRICK VAN DER HEYDEN?) vermeldt. Hy leert ons, dat deze schilder de autacrdeuren der kapel van St. Anna, in St. Pieter, vervaardigde, en dat er in de XVI. eeuw vele gewrochten zyner hand in hyzondere huizen onzer stad aanwezig waren. VAN DER HEIDEN had de dochter van JAN GOSSART, meer gekend onder den naem van JEAN DE MABEUGE, zyne gehoorteplaats, tot huisvrouw. Hy had zyn schoonvader naar *Middelburg* gevolgd, en heeft welligt in *Zeeland* zynen levensloop geeindigd. Wy vestigen de aandacht der geleerden van *Middelburg* op dezen kunstenaar, die vast in hunne Archiven moet vermeld wezen. Welligt was hy een bloedverwant van JAN VAN DER HEIDEN, eenen boekverlichter of *illuminator librorum*, waervan wy in de Rekeningen der stad van 1500 lezen: „Betaelt Meesteren JAN VAN DER HEYDEN, illumineerder van dat hy geriebt ende verlicht heeft den lesten staet, die over een gelympt was ende zeer gehrouwelt ende geschent, 6 stuyvers.”” f°. 74 verso.”

HEIL. (LEO VAN) Bij het prentje, een *Dansend Boerengezelschap*, door hem geëtt, en bij *Immerzeel* vermeld, voeg ik nog, dat dit naar een teekening van RUBENS vervaardigd, en zeer zeldzaam is. — Hij werd te *Brussel*, in 1605, gehoren. — *Zijn portret*, alsmede *dat* van zyn ouderen broeder, DANIEL, en *dat* van zyn jongeren broeder, JAN BAPTISTE VAN HEIL, alle door den laatstgenoemden geschilderd, en door FRED. BOUTTATS gegraveerd, kan men vinden in *De Bie, Gulden Cabinet*, die tevens meldt, dat zij alle drie, toen hij zyn Werk uitgaf (1661), nog in leven waren.

HEILMANN (JOHAN GASPAR) moet of een Zwitser, of een Nederlander geweest zijn. Ik zou, volgens *Piorillo*, die hem, ter loops, onder eenige Zwitsers opgeeft, tot het eerste gevoelen kunnen besluiten. Hoe dit zij, hij heeft zich zeker in de *Nederlanden* opgehouden, want ik bezit van hem een fraai geteekend *Academie-beeld*, dat, naar mijn inzien, hier te lande is vervaardigd, en zelfs den aard onzer kunst van die dagen te kennen geeft. — Ook heeft hij als portretschilder in hooge achting gestaan, dewijl er een fraaije prent in f., door J. HOUTBRAGEN gegraveerd, voorstellende het *Portret van Lodwijk XV., koning van Frankrijk*, door hem geschilderd, uitgaat. — *Zijn portret*, in medaljon, is door J. K. SCHELENBERG sculp.

HEIN (CHRISTIANUS HENDRICUS) is bij *Immerzeel* slechts in den bloei zijner studiën vermeld. — Ik moet daarbij voegen, dat hij, in 1840, onder de leiding kwam van den bekwamen Landschap- en Beestenschilder J. DE RYK, te *Hilversum*, wiens onderrigt hij bijna drie jaren genoten heeft. Daarna heeft hij zich, door kunst-reizen in *Drenthe*, *Gelderland*, *Bentheim* en *Kleeff*, verder voor zijn vak bekwaam gemaakt. — Zijne schilderijen dragen dan ook de blijken, dat deze natuurtooneelen hem bijzonder hebben bevallen, en den kunstminnaars niet onwelkom zijn geweest, zooals de verzameling van de Heeren *Dankerts*, *Fodor*, *Meyes*, *Kooy*, *Roelofs* enz. te *Amsterdam*, die van den *Graaf van Rechteren*, te *Zwolle*, en van *Van Voorst*, te *Haarlem*, getuigen. — Na nog een paar jaren, tot verdere ontwikkeling, te *Haarlem* gewoond te hebben, heeft hij zich, in 1858, te *Kampen* gevestigd.

HEIN, (HENRIK JAN) en niet HENDRIK, zooals bij *Immerzeel* gemeld wordt. — Hij heeft dezelfde loopbaan in de kunst gevolgd, als door genoemden Auteur van zijnen onderen broeder CHRIST. HEND. is beschreven. — Ik kan hierop doen volgen, dat hij, in 1840, onder de leiding kwam van den Heer J. ESMAN, te *Hilversum*, en diens onderrigt bijna drie jaren genoot; terwijl de vriendelijke raadgevingen van den verdienstelijken J. DE RYK, aldaar, niet weinig tot zijne verdere ontwikkeling hebben bijgedragen. — Na in gezelschap van zijn broeder de in het vorige artikel beschreven kunstreis te hebben medegemaakt, verbleef hij twee jaren te *Haarlem*, teneinde zich in zijn vak van bloemen, vruchten en wild te schilderen, verder te bekwamen, waartoe de teregtwijzingen van, en den vriendschapplijken omgang met wijlen den beroemden Bloemschilder HENDRIK REEKERS, zeer bevorderlijk waren. — Zijne verdienstelijke tafereelen zijn niet alleen bij bijzondere kunstliehebbers, maar ook bij de Heeren verzamelaars *Martini* en *Gersema*, te 's *Hage*, *Meyes* en *Kooy*, te *Amsterdam*, *Van Voorst*, te *Haarlem*, enz. te vinden.

HEINDRIC (...) was een bekwaam kunstenaar, die, in de tweede helft der XV. eenw, te *Audenaerde*, bloeide. — Hij heeft, met vele anderen, medegewerkt aan de versiering van het toen ter tijd nieuw gebouwde Raadhuis aldaar, en voor de Sehepenzaal eene schilderij, voorstellende het *Laatste Oordeel*, vervaardigd, die in de Stadsrekeningen, op het jaar 1479, aldus staat beschreven: „Item, betaelt HEINDRIC, den schildere, van dat hy de portratner van den selven *Jugement* gemaect heeft, boven XIJ lib. par., die een persoon ghegheven heeft, IX lib. XIJ Sch.” — Zie over de bron van het hier medegedeelde berigt, aan het slot van het Artikel DELEHAYE. (PIERARD)

HEINDRICK of ARRIGO was een ond Vlaamsch kunstenaar, zegt *Nagler*, die in eene oorkonde, bij *G. Della Valle's Beschreibung des Domes von Orvieto*, S. 331, voorkomt. Hij verbond zich in 1561, om aldaar eene kapel te beschilderen, doch dit schijnt niet tot uitvoering gekomen te zijn. Hij heeft er echter een Altaarstuk gemaakt. — Het komt mij voor, dat die HEINDRICK wel dezelfde persoon zal zijn, als NICOLA ARRIGO, — Zie bij mij aldaar. — dewijl deze NICOLAES HENDRIKS-ZOON heette. Tijd, plaats, manier van werken, en de onbekendheid zijner stukken in ons land, pleiten voor mijn vermoeden.

HEINSIUS (A.) wordt door *Pieter Terwesten*, *Ms.*, op het jaar 1767 vermeld, als „een portretschilder, die te 's *Gravenhage* woonde, en ook zeer fraaye en gelijkende portretjes maakte met potlood, daar hy veel mede won, doch nimmer genoeg had, en vandaar met de noorderzon, zoo gezegd werd, naar *Utrecht* is vertrokken.” — Ik bezit eene prent, voorstellende het *Portret* van den *Schout bij Nacht Willem Krul*, heer van *Burghst* enz., in f°. door HEM del. en door R. MUYNS gegraveerd, in 1784, dat, wat de gelijkenis betreft, goed kan zijn, doch het

gheel is zeer onbevallig geordonnanceerd, zonder bepaald licht en bruin, en tevens zeer middelmatig gegraveerd, hetgeen zijn werk welligt eerder zal hebben verminderd, dan verhoogd. Dit ging beter onder het burin van J. HOUBRAKEN, door wien menig middelmatig teekenaar op de hoogte der kunst werd gebragt.

HELAND. (A.) Op de Tentoonstelling, te 's Gravenhage, 1819, heb ik van dezen meester gezien: *Het Portret van Z. M. Koning Willem I.*; — *Een Mans- en Vrouwe-portret*; en *Een idem van eene Vrouw van 104 jaren*, geboren den 15. October, 1715. Dit laatste portret was wel het best geschilderd. — Na dien tijd is mij niets meer van hem voorgekomen. — Zijn *portret*, met dat van A. L. ZEELANDER, op één blad vervaardigd, komt voor in het *Prentwerk* van J. E. Marcus.

HELDERENBERG. (GERY) Zie op HELDERBERG, (GERY) bij *Immerzeel*. — *Felix Bogaerts* noemt hem HELDERENBERG. Wie van beiden den naam goed geschreven heeft, kan ik niet beslissen.

HELLE. (FERDINAND) Zie bij mij op FERDINAND. (M.)

HELLE. (JEHAN DE) In de Archiven te *Rijssel*, vindt men in de oude graaflijke Rekenkamer der Hertogen van Bourgondië, op het jaar 1430—1431, het volgende aangetekend: „A JEHAN DE HELLE, graveur de seaulx, demourant à Bruxelles, pour avoir gravé le seel de secret de MS. et y adjoustez les armes de Brabant. Où il a vacqué longue espace de temps XLVII fr. X S. — Zie *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc. Tom. I. Sec. part. p. 237, Paris, 1849, in 8°*.

HELLEMANS (PETRUS JOANNES) is reeds bij *Immerzeel* vermeld, en ik laat daarop volgen, dat dezo verdienstliĳke kunstenaar zijne studiën, tot aan zijn dood toe, die voorviel in *België*, den 13. Augustus, 1845, heeft voortgezet. — In de keurige kunstverzameling van den Heer *Mr. De Martini*, te *Amsterdam*, berust van hem een uitmuntend *Boschgezig*. — Zijn *portret* is door J. J. EECKHOUT geteekend, en door G. P. VAN DEN BUROGRAAFF gelithographieerd.

HELLENBUYCK (OLIVIER) wordt, door *Nagler*, opgegeven als een kunstschilder, wiens levensberigten onbekend zijn. In het Register van het *St. Lucasgild*, te *Antwerpen*, komt hij op het jaar 1576 voor. Zoo ver mij bekend is, wordt hij bij geen Hollandsch Auteur genoemd. — Ook ik heb dien naam nimmer aangetroffen, en vraag of hij goed geschreven is?

HELM (WILLEM VAN DER) was, in de tweede helft der XVII. eeuw, Bouwmeester der stad *Leyden*. — In 1667 werd door de regering dier stad besloten, om de oude vervallen Galgpoort, door eene nieuwe steenen, volgens de tekening van onzen Bouwmeester, te doen vervangen, welk werk in 1669 voleindigd was, en bij die gelegenheid den naam van Marschpoort ontving. Zie *P. van Mieris, Besch. der stad Leyden enz. Ibid. 1762, in f°. I., bl. 23*.

HELMBREKER, (THEODORUS OF DIRK) is reeds bij *Immerzeel* vermeld, en ik voeg er nog bij, dat zijn *portret*, door HEM-ZELVEN met rood krijt geteekend, voorkomt in den *Catalogus van Goll van Franckenstejn, Amst. 1833, bl. 102*. Dit portret berustte vroeger in de verzameling van *Ploos van Amstel*. Zie blz. 10 van dien *Catalogus*. — Het is, waarschijnlijk, dezo teekening, die door CORNELIS VAN NOORDE, in 1772, in gr. f°. zoo uitmuntend in prentteekening is overgebragt, doch hier schijnt zij meer in den trant van de schrijfspen geteekend te zijn. — Het hoofd is bijna regts ter zijde te zien, met geseheden haar en afhangende lokken; de figuur even aangeschetst en alleen het hoofd op een witten grond meesterlijk en siks bewerkt. Onder aan leest men: DIRK HELMBREKER, uitmuntend schilder, geb. te *Haarlem*, 1624, overl. in *Italië* 1694. SE IJSE del. C. V. NOORDE ferit 1772.

HELMONT (JACQUES VAN) is mij als een Belgisch kunstschilder voorgekomen, doch of hij, en de bij *Immerzeel* vermelde SEGERS JACOBUS VAN HELMONT één-en-dezelfde persoon is, durf ik niet beslissen, hoewel er veel waarschijnlijkheid voor bestaat. — Op eene gravure van HOUBRAKEN, in 8°. voorstellende het *portret van Adriaan van Borselen, Heer van Geldermalsen*, staat duidelijk J. VAN HELMONT *pinx.* Ook vind ik hem als JACQUES VAN HELMONT opgegeven onder de kunstenaars, die voor de St. Gudule kerk, te Brussel, de Geschiedenis der *Miraculeuse Hostie* vervaardigd hebben, welke voorstellingen, door J. HARREWYN gegraveerd, in prent uitgaan. — Zie (*Cafmeyer*) *Histoire du St. Sacrement etc. Bruxelles*, 1720, in 12°. — Het portret van J. VAN HELMONT komt voor bij *Descamps*.

HELMONT. (LUCAS GASSEL VAN) Zie bij mij op GASSEL. (LUCAS VAN)

HELMONT (SEGERS JACOBUS VAN) is bij *Immerzeel* vermeld. — Zijn portret komt voor in *Descamps*. — Op het Museum te Gent wordt eene schilderij van hem gevonden, onder Nr. 70 van den *Catalogus*, voorstellende *De stervende Christus*.

HELSENAERS. (...) Onder de voornaamste glasschilders, die in het begin der XVI. eeuw, voor de St. Jacobs-kerk, te Gent, gearbeid hebben, wordt ook door *M. van Vaernewyck*, in zijne *Hist. van Belgis enz., Antw.*, 1619, in f^o., bl. CXX, deze HELSENAERS genoemd. Hij zegt aldaar „In de St. Jacobs-kercke zyn noh meer constighe glasvensteren, waerof die alderbeste is, die den HELSENAERS toegheechent is.” — Nimmer is mij deze glasschilder elders voorgekomen.

HELST (BARTHOLOMEUS VAN DER) is bij *Immerzeel* vermeld; doch ik moet er bijvoegen, dat, na de uitgave van zijn Werk, van dezen phenix der portretschilders een kapitaal stuk ontdekt is, op de publieke verkooping der nalatenschap van wijle Mejufvrouw *Bichon Vis*, te 's Hage, in 1845, dat door de heeren *A. A. Weimar* en *P. van Schendel* werd aangekocht. Dit stuk, opgerold zijnde, was eene reeks van jaren in die familie bewaard gebleven, eerst te *Rotterdam*, daarna te 's Hage. Ik heb dat stuk eenige dagen na den verkoop, bij genoemden Heer VAN SCHENDEL, ontrold gezien, en toen was men nog niet zeker van den maker, daar het toeval wilde, dat de naam en het jaartal met een strook papier beplakt waren, waarop het Artikel en het nommer der Verkooping geschreven stond. Bij het losmaken daarvan, ontdekte men duidelijk: *B. v. D. Helst fecit 1647*. Het stuk stelt eene familie voor, zamengesteld uit vier levensgrooten figuren, ten voeten uit. Links van den aanschouwer, *treedt een jeugdig paar nader*; (waarschijnlijk verloofden) *de schoone vrouw wordt door haar beminde aan de ouders voorgesteld, die op een terras, onder zwaar geboomte zitten. Naast dezen ziet men een page, met een valk op de hand, en ter zijde van hem een staanden en een liggenden hond.* Het portret van den vader komt ook voor op VAN DER HELST, *Doelenstuk*, in 's Rijksmuseum, te Amsterdam, en wanneer de namen op de lei, die op de laatstgemelde schilderij tegen de tafel staat, bij de daár afgebeelde personen behooren, dan zou het pas ontdekte stuk *de familie van den Doelheer D. Blaauw* voorstellen, en alzoo een jaar vóór den *Schuttersmaaltijd* zijn voltooid. Toen het stuk schoon gemaakt en in de kunstwereld bekend geworden was, kwam ook de kunstminnende koning Willem II. het ten huize van den Heer VAN SCHENDEL bezigtigen, en wijle Z. M. stelde zooveel belang in dit juweel der Nederlandsche School, dat het weldra de wanden zijner Galerij versierde. — Ik laat hier verder eenige werken van hem volgen, die in buitenlandsche Museën worden bewaard, en, naar mijn oordeel, tot zijne fraaiste behooren, als: te *Parijs: Burgemeesters, die den prijs der handboog uitreiken*; — en *Een mans- en vrouwe-portret*, met handen, in zwarte kleding. — Te *Dresden: Het portret eener vrouw*, met geplooiden kraag om den

hals, en die een klein meisje aan hare hand leidt; — en Een mansportret als buste, met zwart, tot op de schouders afhangend haar, en die den slip zijns mantels opligt. — Te Salzthalen: (1776) Eene vrouw in Nederlandsche kleederdragt, op een stoel gezeten; voor haar staat een meisje met eene ratel in de hand. De figuren levensgroot, kniestuk. — In de kunstverzameling van H. T. Hope, te Londen, berust een der fijnste en schoonste stukken van dezen meester, hetwelk ik met bewondering heb gezien, voorstellende Een gezelschap van acht personen in een landschap, in den smaak van CUYR bewerkt. De breede belichting, de groote levendigheid der koppen, de helderheid en warmte der kleuren, en het breede penseel, vet in de verf, maken dit tafereel tot het beste stuk van zijn tijd. H. 3 vt., br. 4 vt. 8 dm. — Het schijnt weinig bekend te zijn, dat hij ook historische onderwerpen heeft behandeld, en echter is dit zoo, want ik bezit van hem *Eene Venus met den Paris-appel in de hand*, naakt in een landschap, levensgroot, kniestuk. Venus is in eene gebogen houding van voren te zien, vertoonende in de linkerhand den gouden appel, terwijl zij met de rechterhand den sluijer vasthoudt, die haar het midden bedekt; dit werk is fraai van teekening, en bevallig van vormen; het hoofdhaar is met rozen en paarleu doervlochten enz. Beteekend B. V. D. HELST f. — Op het stedelijk Museum, te Utrecht, berust eene groote schilderij, zijnde *De vlugt door Egypte*, of, beter gezegd, *Maria met Jezus en Johannes, die elkander omhelzen; Jozef is, in een boek lezende, in een landschap met ruïnen enz., voorgesteld*. De figuren zijn levensgroot, fraai van kleur en penseelbehandeling, doch dun en vlugtig geschilderd. De opvatting is vreemd, want er zijn geene de minste heiligheidsteekenen bij aangebragt, en ik geloof eerder, dat de moeder en de twee kinderen portretten zijn. Het stuk is in 's mans besten tijd geschilderd, daar er met zijne gewoone groote sierlijke letters op staat: B. VAN DER HELST. 1660. Het onderwerp der voorstelling, en het vervuilde van het tafereel heeft teweeggebracht, dat geen kenners daarin het penseel van VAN DER HELST ontdekten hebben, en zoo is het dan onbeuglijke jaren in de Stads-teeken-academie blijven hangen, waaruit het eerst sedert korten tijd, met al de overige schilderstukken, naar het Stadhuis is overgebracht. Dit stuk werd, door sommigen, voor werk van PAULUS MOREELSEN gehouden; anderen hebben het weder aan A. BLOEMAERT toegekend. Toen ik het te mijnen huize had ontvangen, om schoon te maken, ontdekte ik, ongezoekt, den naam des makers op een stuk van eene kolom op den voorgrond, hetgeen mij niet weinig verwonderde; ik werd echter, toen het geheel schoon was en goed bewaard bleek te zijn, daarin volkomen bevestigd. — In het Museum te Brussel vindt men zijn portret, door HEM-ZELVEN geschilderd; en, tot pendant, dat van zijne vrouw, h. 98 dm., br. 82 dm. Ned. — Op de Tentoonstelling van vaderlandsche oudheden, te Amsterdam, 1858, Nr. 1829 van den Catalogus, Het portret van VAN DER HELST en zijne vrouw, zittende aan een vrolijken disch, keurig en uitvoerig door HEM, in 1650, geschilderd, dat een kunstjuweel mag genoemd worden, berustende bij Jhr. J. P. Six, te Amsterdam. — In de Verzameling van 321 kunstenaars-portretten, in de Galerij van Florence, bevindt zich ook een portret van dezen meester. Fiorillo meldt, dat er, volgens het Museo Fiorentino, Tom. III., p. 55, achter op staat D. B. VANDER HELST fecit 1667. Dezo letter D zal zeker wel tot het aantal fouten in genoemd Werk behooren; ook zou zij Dominus kunnen beteekenen, en welligt bij het leven van onzen aanzienlijken kunstenaar door den een of ander daarbij gesteld zijn. — De broeder van VAN DER HELST, zooals bekend is, was kastelein in den Schutters-doel, op den Singel, te Amsterdam; ik voeg er bij, dat doze in 1672 reeds overleden was, blijkens een hekelvers, in dat jaar verschenen, en getiteld: *Stok in 't Honderd op 't Burgerlyk verzoek*; ook opgenomen

in de *Nederduitsche en Latynsche Keurdichten enz. Rotterdam, 1710, I., bl. 400*, en geteekend: „Actum in onze Vergadering op den Doelen van de *Weduwe van der Helst*, den 11 September 1672.” — Als eene zeldzaamheid kan ik nog meê-deelen, dat op eene verkooping van schilderijen, gehouden te 's *Hage*, 1742, een stuk voorkwam, zijnde *Een Mansportret*, door VAN DER HELST, met een *achter-verschiet* door RUYSDAAL. — Het portret van den beroemden beeldhouwer ROMBOUT VERHULST is mede door HEM geschilderd, en werd op de kunstverkooping van *Samuel van Huls*, burgemeester te 's *Hage*, in 1737, voor f 62. verkocht; en zoo het mij toeschijnt, heeft ditzelfde portret, twee jaren later, te *Amsterdam*, slechts f 18. opgebracht. Welk eene onbestendige kunstwaarde in die eeuw! — Verder moet ik nog melden, dat er van den *Schuttersmaaltijd* eene groote teekening aanwezig was in de kunstverzameling van *G. van der Pals*, te *Rotterdam*, aldaar verkocht in 1840, en onder Nr. 5 van den *Catalogus* aldus beschreven: „Deze aller-fraaiste kopij, in sapverwen, van het beroemde schilderij, de *Schuttersmaaltijd*, van B. VAN DER HELST, op het 's *Rijks Museum*, te *Amsterdam*, berustende, is ook een meesterstuk van kracht en uitvoerigheid in de waterverwen, en als het verdienstelijkste werk van F. TOZELLI, algemeen bekend.” Dikwerf heb ik dit meesterstuk, wegens de ongelooflijke uitvoerigheid en de getrouwe verkleinde afbeelding van 's werelds kunstparel bewonderd: het was in een net kastje met deuren, achter glas, goed bewaard; waar het gebleven is, weet ik niet. — Van dezelfde schilderij komt ook in de beroemde kunstverzameling van *Ploos van Amstel*, verkocht te *Amsterdam*, 1800, eene teekening voor, in den *Catalogus*, op bl. 3, Nr. 14, aldus omsehreven: „Deze capitale Teekening verbeeld den treffelyken maaltijd, gehouden in de *Schutters-Doelen* — (thans *Garnalen-Doelen*) — op het eeuwige *Vree-verbond*, door den opperbevelhebber der *Burgery van Amsterdam*: uitvoerig met O. I. inkt geteekend door H. POTHOVEN, naar het origineele schilderij, door B. VAN DER HELST, berustende op de *Krijgsraadskamer*”. — Ook in later tijd heeft onze hoogst verdienstelijke graveur HENRICUS WILHELMUS COUWENBERG eene bewonderenswaardige teekening naar deze schilderij gemaakt, en voor eene gravure bestemd; doch dit plan is, wegens zijn ontijdig afsterven, eenigen tijd vertraagd. — Zie op KAISER. (JOHAN WILLEM) alsmede *K. en L. Bode*, Nr. 13, 1856, het verslag, bij het verschijnen der gravure, door den *Hr. T. van Westrheene* Wz. daarover uitgebragt. — De beroemde Engelsche schilder Sir JOSHUA REYNOLD heeft ook deze schilderij gezien, en met den hoogsten lof beschreven; doch, wat vreemd klinkt en aanleiding tot misvatting kan geven, is, dat hij zegt, dat zich „onder de genoodigden de Spaansche ambassadeur bevindt, dien de hand geschud wordt door een der voornaamste personen van dit feest.” Het is de *Luitenant Jan van Waveren*, wien door *Cornelis Jan Wits* zoo hartlijk de hand wordt gedrukt. — Eindelijk, moet ik nog eene bijzonderheid, betreffende dit stuk, meêdeelen, mij door een oog- en oorgetuige, nu wijleu den Staatsraad Jonkh. Mr. H. M. A. J. van Aseh van Wyck, die, voor de kapittel-goederen van *Utrecht*, te *Parijs* vertoefde, onderscheiden malen verhaald, te weten, dat, tijdens het keizerlijk bewind van Napoleon I, de schilder LOUIS DAVID de gewoonte had, eens ter week zijne discipelen theoretische kunstlesseu te geven in de *Louvre-Galerij*, te *Parijs*; bij de Italiaansche en andere scholen bepaalde hij zich zeer kort, doch het grootste gedeelte van zijn onderrigt liep over de Hollandsche school, en, wanneer hij over de werken van VAN DER HELST sprak, zeide hij gewoonlijk, „van dezen bij uitnemendheid grooten schilder, moet een groot stuk te *Amsterdam* bestaan, de *Schuttersmaaltijd* genoemd, hetgeen door elk deskundige voor het volmaaktste kunstwerk van de wereld wordt gehouden, met welk gevoelen ik mij hoop te vereenigen, zoo ik nog

eenmaal het geluk zal hebben, dit wonderwerk te zien." Het gebeurde eens, dat een zijner oudste leerlingen daarop liet volgen: „wij, die in alles den voorrang hebben, wij, Franschen, die alles hebben overwonnen, mogen wel vragen, waarom is deze schilderij ook niet hier heen gevoerd, vandaar, waar zij niet behoorde te wezen?"— Deze rooverstaal deed den Utrechenaar het bloed naar het hoofd stijgen, en hij was verplicht, zich van verontwaardiging te verwijderen. — Kapitale teekeningen komen weinig van hem voor. In den *Catalogus* van gemelden *Ploos*, lees ik op bl. 3: „*Vier Magistraatspersonen zitten by eene tafel in eene aloude kleeding; verder staan twee bedienden.* Fiks met zwart krijt en O. I. iukt geteekend door B. VAN DER HELST. NB. *Het origineele schildery berust in 't Raadhuis te Amsterdam, ter Thesaurie ordinaris.*” — Op de kunstverkoopning van *Van der Marck*, te *Leyden*, gehouden te *Amsterdam*, was onder Nr. 418 van den *Catalogus*, het *Portret van BARTHOLOMEUS VAN DER HELST.* „Deze kunstenaar vertoont zich, hebbende het Portretje van *Princes Maria*, Gemalinne van Prins Willem de tweede, in zijn regterhand, en in de linker een Palet met opgezette verwen, penceelen en schilderstok, h. 3 $\frac{1}{2}$, br. 28 $\frac{1}{2}$ dm.” — In 1857 was de Heer *J. Jonkers*, te *Rotterdam*, in bezit van een levensgroot *portret* van onzen schilder, door HEM-ZELVEN, in 1662, vervaardigd, voor zijn vriend Johan de Witt, (Heeren Janszoon) toenmaals burgemeester van *Dordrecht*. Hij is staande bij eene balustrade, met zwarten mantel en een witten halskraag, afgebeeld. Achter hem een landschap, waarin zijn buitenverblijf ligt, door A. HACKERT geschilderd; h. 1.30, br. 1.09 Ned. El. — Zie *Kunst- en Letterbode*, 1854, bl. 282. — Ten slotte is het hier de plaats, te vermelden, welken prijs hij voor het maken van een portret genoot. In eene oorspronkelijke aanteekening van *Ryklot van Goens*, Gouv. Generaal van N. Indie, 1656, komt voor: „AEN VAN DER HELST, voor 5 conterfeytsels f 1400.” — Zie verder daarover op LUTKENHUSEN. — Waarschijnlijk is het deze schilderij, die, in 1857, door den Heer *J. A. Nottebohm* den Gemeenteraad der stad *Rotterdam*, voor het *Museum-Boymans*, werd aangeboden, voorstellende den genoemden *Ryklot van Goens, met vrouw en kinderen*. Zij is door den Raad met bijzondere dankbetuiging aangenomen.

HELST, (LODEWYK VAN DER) Zoon van BARTHOLOMEUS VAN DER HELST, wiens doopnaam ik nog niet vermeld heb gevonden. Zijn naam staat voluit gesneden onder een groot portret in f^o. van *Augustus Stellingwerf, Admiraal van Friesland*, door HEM geschilderd, en door BLOOTELING gegraveerd. De naam *Augustus* luidt in het Friesch *Auke*, en hij is dezelfde *Stellingwerf*, die, in 1555, in een zeeslag tegen de Engelschen, sneuvelde. — Het portret van den Amsterdamschen klokkenist *Verbeek*, verkeerdelyk voor dat van *JACOB VAN CAMPEN* gehouden, — Zie bij mij aldaar. — is medo fraai door onzen LODEWYK geschilderd.

HEM (CAREL VAN DER) heeft vele platen voor bockwerken gesneden, waarvan er eenige van weinig betekenis gevonden worden in het *Schilderbock van G. de Lairese*. — In de uitgave der Werken van *Flavius Josephus*, *Amsterdam*, by *J. Oosterwyk*, 1722, in f^o. is de opdragsprent, zijnde het *Wapen van Pancras* enz. door hem gegraveerd, en behoort tot de middelmatige prenten van dien tijd. Onder aan leest men G. VAN DER HEM *schulp*.

HEME (LODEWYK) wordt, bij *Nagler*, vermeld als teekenaar en schilder, geboren te *Kortryk*, en leerling van U. VLERICK — lees PIETER VLERICK, zoo als *Van Mander* hem noemt, die tevens opgeeft, dat hij in 1581 overleden is. — Hij bloeide dus in het midden der XVI. eeuw. — „Zyne werken, zegt *Van Mander*, kwamen die van zyn meester al vry naby, byzonder in het schilderen van gebouwen en verre uitzichten of perspectiven, en is, van die te *Kortryk* van onze kunst gevonden werden, wel de beste.”

HEMELRYCK (JOHANNES LODEWYK VAN) wordt, door *Nagler*, als schilder te *Brussel* vermeld, die in het begin der XIX. eeuw werd geboren, en zich spoedig naam heeft gemaakt. — Hij schilderde historiën, gezelschapstukken en portretten. Zijne werken zijn fiks behandeld en schoon van kleur. — In 1830 zag men van hem eene schilderij, voorstellende *Egmond's laatste onderhoud met Willem van Oranje*. Het gekozen oogenblik is zeer gelukkig; de groepering laat niets te wenschen over, doch het kostuum wordt van te laten tijd bevonden.

HEMERT (WILLEM HENDRIK) is, volgens het berigt van *G. Hoet*, een portretschilder, die in het werk van *Jan van Gool* had behooren te zijn opgenomen. Daar deze aanmerking zeker goede gronden heeft, vermeen ik hem hier te moeten vermelden.

HEMLING (HANS) is reeds bij *Immerzeel*, op den naam van MEMMELINCK, beschreven. — Zie aldaar. — Bij verscheiden Auteurs wordt hij ook HEMMELINCK genoemd, doch uit latere nasporingen, welke ik hieronder zal doen volgen, is mij gebleken, dat dit ten onrechte is geschied. — Volgens *Descamps*, werd hij geboren te *Damme*, een versterkt stadje bij *Brugge*, omstreeks 1450. De Heer *C. J. Nieuwenhuys* zegt: „geboren te *Brugge*, omtrent het jaar 1440, en dat hij in 1499 nog in leven was.” — Hij is dus, in het schilderen met olieverf, een van de eerste opvolgers der VAN EYCKEN geweest, dewijl er stukken van hem bestaan, die het jaartal 1479 voeren. Dit jaarmerk, zou, volgens genoemden *Descamps*, staan op het beroemde *Altaarstuk*, in het *St. Janshuis*, te *Brugge*, zijnde een stuk met deuren. In het midden is *de Geboorte van den Zaligmaker, met de aanbidding der Herders*; op de eene deur een groep Engelen, die het kind *Jesus, in de kribbe liggende, aanbidden*; en op de andere, *de Opdragt in den Tempel* voorgesteld, en voorts, als opschrift: *Opus JOHANNIS HEMMELINCK, M.CCCC.LXXIX.* — Dit berigt van *Descamps*, hoewel onjuist, hebben alle schrijvers te goeder trouw gevolgd; doch de Heer *C. J. Nieuwenhuys* heeft te regt beweerd, dat het middenstuk niet de *Aanbidding der Herders*, maar de *Aanbidding der Wijzen uit het Oosten voorstelt*; dat het onderschrift niet is als boven werd opgegeven, maar dat er duidelijk staat: *ANNO MCCCCLXXIX. OPUS JOHANNIS HEMLING.* — In ditzelfde jaar heeft HEMLING, voor genoemd Gesticht, een zijner belangrijkste en uitvoerigste stukken vervaardigd, zijnde 65 dm. h. en 64 dm. br. Het hoofdonderwerp is eene Heilige Familie, of liever het *Huwelijk van St. Catharina*. Op de deur regts, is *St. Jan, schrijvende zijne Openbaring op het eiland Patmos*, en op de linker, *St. Jan de Dooper*, afgebeeld. Op de buitenzijde der deuren zijn de gevers van het stuk, vergezeld van hunnen patroon en van hunne patrones, voorgesteld; aan de binnenzijde der schilderij, op den benedenrand, heeft HEMLING zeer duidelijk geschreven: *OPUS JOHANNIS HEMLING. ANNO M.CCCC.LXXIX.* — Er is opgemerkt, dat de H voor eene M kan worden genomen, waardoor, waarschijnlijk, de naam van MEMLING is ontstaan. De Heer *Nieuwenhuys* verklaart echter, dat die letter eene H moet zijn, als zijnde dezelfde, die in den naam van JOHANNIS voorkomt, en dat voorts de letter M zóó duidelijk geschreven is, dat zij niet de minste overeenkomst met eene H heeft. — Wat de verdere werken van dezen beroemden meester betreft, hierover kan men de berigten raadplegen, die voorkomen in den *Catalogus* der bijzondere verzameling van wijlen *Z. M. Koning Willem II.*, in het Fransch geschreven, doch niet in den handel gebracht, waarin niet minder dan *negen stukken* van hem, en *vier anderen*, die op naam van HEMLING doorgaan, worden aangetroffen. — Het beroemde draagbare altaarstuk, door keizer *Karel V.* steeds met zich gevoerd, is altijd voor werk van HEMLING gehouden, doch in later tijd, en vooral door de naspo-

ringen van meergemelden heer *Nieuwenhuys*, is bevonden, dat dit stuk tot het werk van *ROOIER VAN BRUGGE*, — Zie aldaar. — den meester van *HEMLING*, behoort. — De aht *Carton* heeft, door zijn ijverig onderzoek in de Archiven te *Brugge*, verscheiden belangrijke bijzonderheden, onzen schilder betreffende, aan het licht gehragt, als: eene overeenkomst, in de manier van een contract, gemaakt in 1499, tussehen het Boekverkoopers-gild en den abt van *Eeckhout*, in het provinciaal archief, aldaar, aanwezig. In dit stuk komt een Inventaris voor van alles, wat aan genoemd Gild toebehoorde, en waarin men leest: „Noch bovendien huerliedier *autae tafle*, metten vier dueren daeraen zynde, daer *Willem Vreland ende zyn wyf*, zaliger gedachtenis, in gheonterfeit zyn, ghemaect by der hand van wylen meester *HANS*.” — In de rekeningen van dat-zelfde Gild komen eenige aantekeningen voor, die op genoemde altaartafel betrekking hebben, als: „Anno 1477. Item ghegheven den *Scrinewerker V Sc.* gr. te weten *II Sc.* van *I Cassyn* van onse tafele, ende *III Sc.* van de duerkens dien ie meester *HANS* hebbe gheleend van de gilde weghe. Item verleid tot *Willem Vreland*, *XII gr.* als do duerkens van onse tafle waren meestre *HANS* besteeft te makene. Item noch bet. de *Scrinewerker* van 2 and. duerkens *IV Seh.g.* Item bet. meester *HANS*, op de duerkens die hy heeft van ons te makene, *I lib. gr.* Item ghegheven meestre *HANS* al samen in eens *III lib. II Sch.*” — Wat verder de naamspelling aangaat, hiervan zegt *Le Comte de Laborde*, blz. 104 der Inleiding van zijn Werk: *Les Ducs de Bourgogne etc. Paris*, 1849, in 8°, dat hij zal blijven schrijven *HANS HEMLING*, tot zoo lang overtuigend gebleken is, dat de naam *HANS MEMLING* moet zijn. De abt *C. Carton*, wiens Werk *Les trois frères* van *EYCK*, *JEAN HEMLING*, etc., in 1848, te *Brugge*, het licht zag, en de *Barou De Keverberg*, in zijno *Ursule, princesse Britannique, d'après la légende et les peintures d'HEMLING, Gand*, 1818, in 8°. zijn van hetzelfde gevoelen. — Ook kan ik niet nalaten, hier nog aan te stippen, dat van onze gevierde historische Romansebrüfster, Mevrouw *A. L. G. Bosboom-Toussaint*, in den *Almanak voor het Schoone en Goede*, 1858, een artikel: *Jehan en Jehanne Hemling's faits et gestes aan Karel's Hof*, wordt gevonden. — Eene bijzonderheid, die met eene schilderij van onzen *HANS*, voorstellende *Het laatste Oordeel*, te *Dantzic*, — welke stad vele jaren een oorlog tegen *Holland* voerde, — is voorgevallen, komt voor bij *Dr. Th. Hirsch, Cronyk van George Melman*, en laat ik hier volgen: „1473. do nam *Paul Benecke*, ein Schipper, von einem Holländer, eine Galleyde, darin die Tafel, die auf *S. Georgens Altar* steht in der *Pfarrkirche*, met *grossen Gute* befunden ward.” In dit geval ligt niets vreemds, dewijl de rekeningen der stad *Rijssel* verscheiden aantekeningen bevatten, waaruit wij zien, dat de Italiaanse kooplieden en bankiers, in de *Nederlanden* gevestigd, destijds vele schilderstukken, door de *VAN EYCKEN*, door *ROOIER VAN DER WEYDEN*, en door *HANS HEMLING*, deden vervaardigen, om die, met andere voortbrengselen van fabrieks-nijverheid, te verzenden; een middel, vooreerst zeer bevorderlijk voor de kunst-zelve, en ten andere zeer geschikt om de roem der *Nederlandse* school wijd en zijd te verspreiden. — Nog vind ik in de *Dagbladen* vermeld, dat er, in 1857, te *Parijs*, een der drie meesterstukken van *HEMLING* verkocht is, zijnde een *Tripticon*, voorstellende: 1. *St. Stefanus* (?) met pijlen doorschoten; — 2. *De opstanding van Christus*; — en 3. *De Hemelvaart*. Dit stuk was op 30,000 frs. geschat, werd voor 2000 frs. ingezet, doch, met ongelooflijke snelheid, tot 20,000 frs. gebracht en toegewezen. — In de verzameling van oude kunst van wijlen den Ridder *Van Erborn*, — Zie aldaar. — aan de stad *Antwerpen* gelegateerd, en thans in het *Museum* aldaar geplaatst, welke kunstafdeeling zijn naam voert, komen fraaije stukken van *HEMLING* voor, die in de *Catalogussen*, van

1850 en 1857, van gemeld *Museum*, doch onder den naam van MEMMELING, uitvoerig zijn beschreven. — In den *Messageur des sciences etc., Gand*, 1838, blz. 57, vindt men eene afbeelding van *St. Barbara*, door HEMLING; het origineel is in bezit van M. De Issel, te *Frijburg* (1839). — Zie verder denzelfden *Messageur*, 1841, p. 318, en 1842, p. 220. — In de *St. Pieterskerk te Leuven*, zijn van zijne beste en kapitaalste werken aanwezig, als: *Het laatste Avondmaal*, in den geest van LEONARD DA VINCI; en een *Tripticon, den Marteldood van St. Erasmus* voorstellende, dat aller aandacht waardig is. Aangaande deze twee schilderijen schijnt eene vergissing te bestaan, want in den *Konst- en Letterbode*, 1858, Nr. 18, lees ik, dat er door den Heer *Edward van Even*, archivaris der stad *Leuven*, „onbetwistbare documenten zijn gevonden, dat ze door DIDERICK STUERBOUT — Zie aldaar. — vervaardigd zijn”. — Zie verder *Splendeur de l'art en Belgique*, p. 239, als ook *Les trois frères VAN EYCK, JEAN HEMLING etc. Notes sur ces Artistes, recueillies par l'Abbé C. Carton. Bruges*, 1848, in 8°., en vooral *Rathgeber*, die eene geheele lijst van al zijn bekende werken opgeeft. — Eindelijk kan men nog nadere berigten over HEMLING vinden in de *Grundzüge der kirchlichen Kunst-Archeologie u. s. w. von Heinrich Otte. Leipzig; Weigel*, 1855, in 8°., S. 174; — bij *J. Schoppenhauer, JOHANN VON EYCK und seine Nachfolger; — Schmaase; — B. van Keversberg, Ursule, Princesse Britannique, d'après la légende et les peintures d'HEMLING, Gand*, 1818; — *Passavant, Kunstreise durch England und Belgien*, in het *Kunstblatt* van Dr. *Schorn*, en vooral ook bij *De Bast*, in den *Messageur des Sciences et des Arts*, 1832. — In Mei, 1858, las ik een berigt, dat het stedelijk bestuur der stad *Brugge* besloten had, om een Standbeeld voor HANS HEMLING op te rigten. Het model is vervaardigd door den heer PICKERY, beeldhouwer aldaar, die het der stad ten geschenke aanbood. Ik wil gelooven, dat men de echte afbeelding zal hebben gevolgd, want, die in prent uitgaan, zijn zeer verschillend van gelijkenis. Ik bezit er eenige, waaronder er eene is, door MAUZAISSE, litho. in f^o., in 1822, bij *Chabert*, te *Parijs*, verschenen, en genomen naar de schilderij in het kabinet van den *Prins van Oranje* voorhanden; doch noch in den *Catalogus* van 1837, noch in die, als *koning der Nederlanden*, van 1850, komt zij voor. In laatstbedoelden *Catalogus* wordt wel een *Munsportret* gevonden en als *werk* van HEMLING opgegeven, doch van zijne afbeelding is daarin geene spraak. Het portret bij *Inmerzeel* is slechts gevolgd naar eene prent in 8°., zijnde eene Gothische nis, als lijst, waarin zijne afbeelding staat, met korten baard en sterk krullend hoofdhaar, dat onder de muts uitkomt; een flinke vent. Dat van MAUZAISSE, daarentegen, is zonder baard, heeft sluik haar, en lijkt meer op een monnik; ook is de muts geheel anders. Onder in een plint staat: JEAN HEMLING, (oud letterschrift) F. AUBERTIN del. et sculp. (aqua tinta.) Boven in de marge staat *V. pag. 147*, dus eene prent uit een Boekwerk, hetwelk ik niet ken. Als het onderschrift echt is, dan zou ik deze afbeelding voor de ware houden.

HEMMESSEN. (JAN VAN) Zie bij mij op HEMSEN. (JAN VAN)

HEMISTEN. (JAN VAN) In den *Catalogus* van het *Museum*, te *Brussel*, wordt een stuk op dien naam vermeld, doch dit is onjuist. Zie op HEMSEN. (JAN VAN) — Het ware te wenschen, dat bij de beschrijving der schilderijen, in onze verschillende Museën aanwezig, de *Catalogus van het Museum*, te *Antwerpen*, 1857, alsmede die van 's *Rijks Museum*, te *Amsterdam*, 1858, wat meer tot voorbeeld werd genomen.

HEMONY, (FRANS en PIETER) twee broeders, die zich in de kunst van gieten, in het midden der XVII. eeuw, een Europeeschen naam hebben verworven. — Zij waren van *Zutphen* geboortig, en woonden, tijdens hun bedrijf, te *Utrecht*, op het

Huis te Voorn, (thans gesloopt) aan den Leydschen Rijn gelegen. Wegens de uitbreiding hunner zaak, lieten zij eene groote Gieterij, aan het zuidoende der Keizersgracht, te *Amsterdam*, bouwen, waartoe hun de grond door de Regering werd afgestaan, teneinde dezen tak van nijverheid in hare stad te behouden. Het is die Gieterij, waarin, zoo als later ontdekt werd, de *schoone beelden*, die het Paleis aldaar versieren, zijn gegoten. — De uitvinding, om, na het gieten, door afdraaijng de vereischte toonen aan de klokken te geven, schijnt wel door hen gedaan te zijn; doch, aangezien bij deze bewerking een buitengewoon muzikaal gehoor gevorderd wordt, hetwelk de HEMONY'S niet bezaten, zoo was het voor een derdo bestemd, om in hunnen roem te deelen. — In den *Almanach, Wegwyzer der stad Gent*, 1830, staat een artikel *Over het Delfort en den Beyaerd te Gent*, getrokken uit een handschrift der vorige eeuw, en daarin lees ik, „dat de HEMONY'S te *Utrecht* woonden, alwaer zij met eenen Edelman, genaemd mijn heer *Van Hecke*, die blind geboren was, grooten arbeid, zorgvuldigheid en onkosten besteed hadden, om de ware kunst van het klokgieten te achterhalen, en om de klokken tot accoord te brengen, want te voren was de kunst, om klokken tot volmaekt accoord te brengen, nog niet gevonden; het was meer een geluk als wetenschap; maer aen de twee broeders moet toegeschreven worden, dat zy die kunst eerst gevonden hebben met mijn heer *Van Hecke*, dewelken (gelijk gemeenlijk by de blinden gebeurt) een Zoo scherp gehoor had, dat hy den minsten valsehen toon gewaer wierd.” enz. — Hierop kan ik, tot nadere opheldering, mededeelen, dat genoemde heer niemand anders is, dan de *Edele Jonkheer Jacob van Eyck, Musicien en Directeur van de klok-vercken tot Utrecht*, die een Werkje heeft uitgegeven, getiteld: *Der Fluyten Lust-Hof* enz. *Amst.*, 1654, in 4°. oblong, hoogst zeldzaam en in mijn bezit, voorafgegaan van een lofdicht, waaruit blijkt, dat hij blind was, beginnende: „Konnen d'Edele ooghen zien, — Dubble deuntjes zouw hy speelen.” enz. — In de meeste steden van *Nederland* en *België* hebben zij klokken en klokkenspielen geleverd. — Zie verder *De Navorscher*, VII. Deel, blz. 299, en vooral de verwijzingen naar vroegere berigten.

HEMPEL. (ABRAHAM TER) Aldus bij *Nagler* genoemd. — Zie bij *Immerzeel* op TER HEMPEL. (ANTONIE) — *Füssli* schijnt hem den naam van ABRAHAM gegeven te hebben. — Uit het aantal teekeningen, die er van hem bestaan, blijkt echter duidelijk, dat hij zich ANTONIE TER HEMPEL schreef. — *Nagler* heeft die teekeningen niet gekend, en evenmin geweten, dat hij veel, als porselein-schilder, voor de Delftsche plateelbakkerij gearbeid heeft.

HEMSCHOT. (P. VAN) Onder de teekeningen der oude Vlaamsche- en Nedorlandsehe school, vind ik, op bl. 33, Nr. 245, van den *Catalogue raisonné de Dessins et d'Estampes etc. de Ch. van Hulthem, Gand*, 1846, in 8°. vermeld: „Un Martyr qu'on décapite. Joli sujet (!) lavé à l'encre de Chine, retouché de bistre et de vert. H. 175 str., br. 270 str. Nederl.” — Dit is alles, wat mij van dien kunstenaar is voorgekomen.

HEMSEN (CATHARINA VAN) was de dochter van den vermaarden JAN VAN HEMSEN. — *Vasari* is de eerste, die ons deze kunstenaress heeft doen kennen, doch noemt haar, even als haar vader, D'EMSEN. — Hij verhaalt verder, dat zij zich naar *Spanje* begaf, en, als miniatuur-schilderes, in dienst trad der koningin van *Hongarije*, die haar een aanzienlijk pensioen vorzekerde. — *Guicciardyn*, een tijdgenoot van haar, deelt dit wat omstandiger mede, en zegt, dat zij „huysvrouw was van *Kerstiaen*, den seer exeellentten spelman op Instrumenten; soo dat de coninginne van *Hongarye* hun beyden, overmits heur grooto deuchden ende consten, met haer heeft gevoert in *Spangien*, ende nae haer doot wel versien met ge-

onderhout, harer beyder leven lanck." — Zie *Beschryving der Nederl. enz.; Arnhem*, 1617, in f°. bl. 126.

HEMSEN, HEMSSEN, HEMESSEN of HEMISSEN. (JAN VAN) Het is nog niet bewezen, welke van deze de juiste lezing is; *Van Mander* heeft de eerste, welke ik, als nog, voor de ware houd; *Guicciardyn* geeft den tweeden naam op; *Vasari* noemt hem GIOVANNI D'EMSEN, en men vindt hem ook met den bijnaam van *den Hollandschen Raphaël* vermeld. — Deze verdienstlijke Nederlander der XVI. eeuw, wordt slechts met twee regels bij *Immerzeel* beschreven. In waarheid kan men het geene bijdrage voor de geschiedenis der grondleggers van Neêrlands kunstroom noemen, om hen onverschillig of schoorvoetend in de rij der levensberigten op te nemen. Ik voor mij, ben van een tegenovergesteld gevoelen. De kunstschool van onzen tijd weet hare verdiensten, meer dan genoeg, wijd en zijld te vermelden, zoodat er niet gemakkelijk iets van haar leven en werken kan verloren gaan. Ik acht mij dus verplicht, om, door onvermoeide nasporingen, de verdiensten der kunstenaars van de oude school, zooveel mogelijk, bekend te maken en levendig te houden, tencinde langs dien weg eenmaal eene volledige Geschiedenis der Nederlandsche kunst en kunstenaars te verkrijgen. — *Immerzeel* zegt, en te regt, dat hij „een Haarlemmer” was; doch die Auteur voert geen het minste bewijs aan, om de meening van al de overige schrijvers, die hem een Antwerpenaar noemen, te wederleggen. — Zie hier mijn bewijs. *Guicciardyn* zegt: „JAN VAN HEMSEN, geboren bij *Antwerpen*,” en hij is misschien de eerste Geschiedschrijver, die hem noemt; anderen hebben dit overgenomen, en niet in het oog gehouden, dat *Guicciardyn*, een vreemdeling zijnde, veel heeft te boek gesteld, zoo als hij dit tijdens zijn verblijf in ons land (1566) heeft gevonden, of hem is medegedeeld, want VAN HEMSEN was, waarschijnlijk, toen reeds overleden, dewijl zijn jongst bekende werk met het jaartal 1550, of 1555, is gemerkt. — *Van Mander*, die in 1603 zijn Schilderboek uitgaf, en toen reeds 20 jaren te *Haarlem* had gewoond, zal, als belangstellend kunstenaar, zeker onderzocht hebben, waar VAN HEMSEN geboren was. Hij heeft wel geen bepaalden tijd daarvoor aangegeven, maar zegt, nadat hij met eene reeks van Antwerpsche schilders cindigt: „te *Haarlem*, in vroegere tyden JAN VAN HEMSEN, burger dier stad” enz. Hetzelfde vindt men ook in de derde uitgave, in 8°., door *De Jongh*, die het portret van VAN HEMSEN er heeft bijgevoegd. — *Samuel van Ampzing*, in zijne *Beschryving van Haarlem*; Uitg. 1628, in 4°. blz. 345, *de vermaarde schilders der stad Haarlem* vermeldende, begint: „VAN HEMSEN treed vooraen, gy schijnt de oudst te wezen, — Al konnen wy van dy den juisten tyd niet lezen, — Die met dyn waek're hand wel meest naer de oude wys, — Veel nette dingen deed, van goede lof en prys.” — *Theodorus Schrevelius* in *De eerste Stichtinghe van Haarlem enz.*, *ibid.* 1648, in 4°., op blz. 360, van de voortreffelijkheid der Haarlemsche schildersschool sprekende, zegt: „Dit betuygen ons so veel voortreffelyke verstanden in de schilderkonst van die geene, die te *Haarlem* gewonnen en geboren zyn en opgekweekt, onder welke van oudtheydt-weghen, wel meest te recommandeeren is JOAN VAN HEMSEN, van *Haarlem*, die voor een manier hadde, meer de oude schilders te volgen, dan de modernen, soo men die noemt, en dat in groote postuyr en wel sinnelyk.” — Door deze mededeeling moet alle twijfel vervallen bij hen, die hem nog voor een Antwerpenaar houden, te meer, omdat *Schrevelius* in de gelegenheid was, de documenten zijner geboortestad te raadplegen, en daarvan, in het belang zijner geschiedenis, een goed gebruik gemaakt heeft. — Ik moet er verder bijvoegen, dat, wanneer VAN HEMSEN te *Antwerpen* geboren en in de kunst opgevoed was, hij als leerling in de Gildeboeken van *St. Lucas*, aldaar, moest voorkomen; doch hiervan wordt

geen spoor gevonden. Wel staat hij in 1537 als meester, en in 1547 zelfs als deken vermeld, zooals door de Redactie van den *Catalogue du Musée d'Anvers*, 1857, is opgegeven, doch met de bedoeling, om te bewijzen, dat hij niet te *Haarlem* te huis behoort, en dat *Van Mander* hem alleen als in die stad gewoond hebbende, waar hij het burgerregt bezat, vermeld heeft. Op dit burgerregt komt het echter juist aan, want hij moest van *Haarlemsche* ouders geboren zijn, om dit regt te verkrijgen. Ook was het wel gebruikelijk, het burgerregt aan personen van groote verdiensten te schenken. Was dit nu VAN HEMSEN te beurt gevallen, dan zou hij in den hoogsten bloei van zijn talent te *Haarlem* gewoond hebben, dat echter, meer dan waarschijnlijk, te *Antwerpen* geweest is. Ik voor mij geloof dus, dat hij te *Haarlem* geboren is, en zich, misschien, op lateren leeftijd, te *Antwerpen* heeft opgehouden. — In de St. Jacobs-kerk te *Antwerpen*, in de vierde kapel, die der H. Dymphna, vindt men een *Epitaphium der familie Rockox*. De schilderij daarin, als middenstuk, voorstellende het *Laatste Oordeel*, is door hem vervaardigd. Op den regter zijvleugel, ziet men *de vrouw van*, en op de linker *Nicolaas Rockox* zelve afgebeeld. Deze schilderij wordt zeer geroemd, doch is wat te roodachtig van kleur, hetgeen de kunstwaarde zeer vermindert. — Ik moet hierbij eene aanmerking maken op wat, aangaande deze schilderij, voorkomt in het artikel: *De Toestand van Antwerpen, na de Hervorming*, te vinden in het *Nederlandsch Archief voor kerkelijke Geschiedenis enz.*, IV. deel, *Leiden*, 1844, bl. 166. Op de lijst der namen van Edelen en Burgers van de stad *Antwerpen*, die zich, in 1567, ter gunste of ongunste van de overheid hadden onderscheiden, staat ook *Monsr. de Rouconcx*. In eene uitgebreide Noot, tot opheldering er bijgevoegd, wordt gezegd, dat de bekende *Ridder Nicolaas Rockox*, op onderscheiden tijden, van af 1555 tot 1577, burgemeester is geweest, en dat het afbeeldsel van dien burgemeester door VAN DYCK, RUBENS en VAN HEMSEN is geschilderd, met aanwijzing, waar die thans te vinden zijn. Wel beschouwd, is die zamenhang evenwel een anachronisme: want VAN HEMSEN en VAN DYCK hebben den hiergenoemden persoon niet naar het leven kunnen afbeelden. VAN HEMSEN heeft wel *Monsr. de Rockox*, die op de schilderij in de St. Jacobskerk voorkomt, geschilderd, maar niet den Ridder van dien naam. Deze was de zoon van den gemelden burgemeester, die mede dezo waardigheid bekleed heeft, overleden 1640, en door RUBENS en VAN DYCK geschilderd is, waarvan eene gravure, door PAULUS PONTIUS, naar den laatstgemelde genomen, uitgaat. Ook is het dezo zoon, die zich Ridder schreef, en niet voor, maar achter zijn naam, zijnde alleen een onderscheidingsgeen adellijke titel, dewijl, bij de inhuldiging van Albertus en Isabella (1600), te *Antwerpen*, zes raadsheeren met het ridderteecken vereerd zijn, waarvan de vierde *Nicolaus Rockox* was. — Zie *J. B. Christyn, Jurisprudentia Heroica etc., Brux.*, 1689, in ^o. pag. 391. — Ik laat hier verder eenige zijner kunstwerken volgen, als: In het *Museum, te Parijs: De jonge Tobias, vergezeld van een Engel, geneest zijn vader van de blindheid*, h. 1 el 40 dm., br. 1 el 72 dm. — *To Dusseldorp*, thans te *Muncheu: Christus aan het volk vertoond*; de figuur is naakt, uitgezonderd de lendenen, die met een wit linnen kleed bedekt zijn; een blaauwo mantel is hem, ter bespotting, over de schouders gelangen; hij heeft een rictstaf in de gebonden handen, en het hoofd is met bebloede doornen gekroond. De Joden, die hem omringen, lasteren en bespotten hem, welke verguizing door kinderen, die den toeloop des volks vermeederen, nog verergerd wordt. De achtergrond is met gebouwen versierd. Op dit stuk staat: JOANNES DE HEMESSEN pingebat A. 1544. — *Pigale*, de steller van den ouden *Catalogus der Galerij, te Dusseldorp*, voegt er bij: Deze schilderij is eerder merkwaardig door de overdreven uitvoering

en door de oneindige zorg eener slaafsebe bewerking, dan dat men er het talent van een vrij genie in zou zoeken; niettegenstaande bezit zij meerder waarde, dan er aan wordt toegekend, omdat het vooreerst werk is van den eersten tijd der uitvinding van de olieverf-schilderkunst, en ten andere, omdat de schilder daarin heeft getoond, de malsehe *touches* en het *transparente* der verwen toen reeds tot een hoogen graad te hebben gebragt. — Dit oordeel is in 1781 geveld, en ik vertrouw, dat men thaus de kunstscholen naauwkeuriger beoordeelt, dewijl het is gebleken, dat de werken van ONZEN VAN HEMSEN meestal voor die van ALBRECHT DURER gehouden, en niet zelden daarvoor zijn verkocht geworden. — Hieruit kan men zijne groote bekwaamheden afleiden. — Verder berust er nog: *Isaäk zegent zijn zoon Jacob*; — *Johannes, predikende in de woestijn*. — In het Museum, te Brussel, onder Nr. 355: *De Afneming van het kruis*, deurstuk — Triptieon — welke twee deuren tot één stuk zijn zaamgevoegd — voorstellende: *Jesus tusschen Judas en de krijgsknechten*, h. 1 el 68 dm., br. 1 el 62 dm., de deuren h. 1 el 64 dm., br. 79. — In het Paleis, te Hamtoncourt, in Engeland, zag ik van hem een stuk, zijnde een *St. Hieronymus*, die zeer geroemd wordt. — In de Weener-Galerij, zijn de volgende stukken: *Een knielende St. Hiëronymus voor een crucifix in een grot*; in zijne linkerhand heeft hij een doodshoofd; naast het kruis ligt eene uitgedoofde kaars, een zandlooper, een inktkoker en een opgeslagen boek. Buste, levensgroot; — *Christus, roepende Mattheus den tollenaar tot zijn discipel*. Halve figuur, op twee-derde der natuurlijke grootte; — *St. Wilhelmus*, met ontbloot hoofd, gekleed met een blinkend harnas, leunende met den rechterarm op eene marmeren tafel, waarop hij met de linkerhand zijne helm houdt. Halve figuur, levensgroot. — Twee schilderijen, beiden voorstellende, *De Roeping door Christus van Mattheus, den Tollenaar, tot de discipelen*. Deze stukken zijn volmaakt dezelfde, hebbende geen ander onderscheiding, dan dat zij op vershilende tijden vervaardigd zijn. Het eene voert het jaartal 1537, het andere 1548. In het verschieft ziet men ruïnes, en de stad in perspectief. — Een voor de kunstgeschiedenis belangrijk stuk, te weten, *het Portret van den voortreffelijken kunstschilder JAN DE MABUSE*, in de kracht van zijn leven voorgesteld, met bruinen baard, zwarte baret op het hoofd, en in zwarte kleeding, met gouden haken op de borst versierd. Buste, levensgroot; — *Maria, het kind Jezus, de H. Johannes, de H. Elisabeth en de H. Joseph*; — een stuk naar VAN HEMSEN, *Karel de Stoute, hertog van Bourgondië*. Hij heeft de linkerhand op zijn helm. Op den achtergrond knielt Gideon voor het witte vlies, waaruit lichtstralen schieten. Dit stuk is goed geteekend, en, hoewel krachtig en stout, echter met zorg uitgevoerd. — Door *Rathgeber* worden, onder Nr. 1656, de volgende stukken vermeld: *Abraham staat bereid, zijn zoon Isaäk te offeren*; — *De Aanbidding der wijzen*; — *Eene heilige Familie* enz. — Men vindt vermeld, dat *Guicciardyn* een *H. Hiëronymus*, door hem geschilderd, te *Lissabon* heeft gezien, en bij *Van Munder* lees ik, „van hem is een stuk met veel staende *Apostelen by Christus, gaende op nae Jerusalem, en is* (1604) *te Middelburg, ten huuse van d'Heer Cornelis Moninex.*” — Onderscheiden schrijvers van onzen tijd, zoo als de verdienstelijke *Kugler* en anderen, maken van dezen meester geene melding. — VAN HEMSEN heeft, over het algemeen genomen, groote stukken geschilderd; in zijn eersten tijd waren de vleeschtoon en roodachtig, en alles scherp behandeld. Later is hij dit, door het meer bestuderen der natuur, geheel te boven gekomen, hetgeen vooral in zijne historische onderwerpen, welke hij van 1537 tot 1548 vervaardigd heeft en die bekend zijn, te zien is. — Uit het genoemde portret van MABUSE, die omstreeks 1470 geboren, en in 1512 te *Antwerpen* overleden is, — Zie aldaar. — zou men

kunnen afleiden, dat ook VAN HENSEN omtrent dien tijd is geboren. — Hij heeft eene dochter, CATHARINA genaamd, — Zie aldaar. — gehad. — Zijn portret vindt men bij *Van Mander*, in 8°, pl. E. Nr. 3.

HEMSTERHUYNS (FRANÇOIS) staat reeds bij *Immerzeel* vermeld, doch zonder het jaar van zijn overlijden, dat, te 's Hage, 1790, is voorgevallen, op te geven. — Deze wijsgeer heeft de kunst in hooge mate theoretisch beoefend, en zijne beschouwingen, in den geest van den voortreflijken J. G. SULZER en anderen bewerkt, voor den practischen kunstbeoefenaar dieustbaar gemaakt. — Om over zijne praktische kunst te oordeelen, zie men de afbeelding eener beroemde *Antique Camée*, door VAN DER SCHLEY naar zijne teekening gegraveerd, te vinden in den *Lettre sur la sculpture, à Monsieur Theod. de Smeth, à Amsterdam, 1769, in 4°.*

HENDRICKS (GOVERT) wordt, door *Nagler*, als glasschilder en leerling van CRABETH, te Gouda, opgegeven, doch die niet zoo befaamd werd als zijn meester. — Hij is mij geheel onbekend.

HENDRIX. (...) Dezen kunstgraveur en uitgever vind ik nergens vermeld; evenwel was er in de nagelaten kunstverzameling van *Jan Bisschop*, te Rotterdam, in 1771, verkocht, onder Nr. 5, bl. 99 van den *Catalogus, Eene Heilige Familie*, door HENDRIX, naar RUBENS, en Nr. 20 vermeld hem als uitgever van *De kleine Landschappen*, door BOLSWART, naar RUBENS, 20 stuks by HENDRIX. — Uit een en ander zou ik afleiden, dat hij te Antwerpen heeft gewoond en tot die school behoort.

HENDRIKS. (WYBRAND) Bij het reeds door *Immerzeel* medegedeelde berigt, voég ik nog, dat hij ook de etskunst heeft beoefend, en mij, bij *Weigel*, twee stuks *Binnen- en Buitenhuizen, met vrolijke boeren*, zijn voorgekomen. — Zijne kunstnalatschap, in Februarij, 1832, verkocht, bestond uit 196 stuks schilderijen, waarvan hij-zelf er 96 had vervaardigd; uit 92 stuks Teekeningen en prenten, in lijsten, met glas; van A tot GG uit kunstboeken en omslagen met Teekeningen benevens 36 omslagen met prenten; de *Catalogus* besloeg 60 blz. druk. — Uit die nalatschap blijkt, hoe vlijtig deze meester heeft gearbeid, zoodat hij velen kunstenaars van onze dagen tot voorbeeld kan verstrekken, die eerst hunne onderhanden zijnde stukken moeten hebben verkocht, voordat zij weér aan ander werk beginnen. Mogt men willen voorwenden, dat het geniaal werk dient te zijn, dat bij luim moet opkomen, waaronder men het werk van HENDRIKS niet kan rangschikken, dan moet ik daartegen inbrengen, dat in de nalatschap van ADRIAAN VAN OSTADE, en van PHILIPS WOUWERMAN een bijna gelijk getal kunstwerken aanwezig waren, zoo als in de Advertentiën der *Haarlemsche Courant* van dien tijd kan gezien worden. — Zijn *Portret*, door HEM-ZELVEN geschilderd, is door J. E. MARCUS gegraveerd.

HENKE (Hs.) was een plaatsnijder, die, op het laatst der XVIII. eeuw, waarschijnlijk te Amsterdam, bloeide, en van wien middelmatig graveerwerk bestaat. — Ik bezit een boekje, in 4°, met den titel: *Verzameling van verscheide Tuin-gezigten naar Chinees gevolyt, zoogenaamde Grotwerken, Koepels, Kabinetten, Boogen en Zitbanken enz. van nieuwe en vreemde vinding, zoo hier als elders, op Buitenplaatsen, gebouwd en geschilderd van vr. BARBIERS, en in 't koper gebragt door I.^s HENKE.*

HENNEQUART of HENNEKERT. (JEHAN) In de Archiven van *Rijssel* vindt men in de oude graaflijke rekenkamer der hertogen van Bourgondië, op het jaar 1467—68, het volgende vermeld: „A JEHAN HENNEQUART et PIERRE COFSTAIN, — Zie aldaar. — peintre et valet de chambre de MdS. pour six vins grands blasons, armoicz des armes dudit feu MS. miz et employés en ladite église de

saint Donas LXXIJ L." — Zie *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc., Paris, 1849, Tom. I. Sec. part.,* p. 500, en verder op pag. 503: „A JEHAN HENNEQUART, valet de chambre et peintre de MdS. pour la façon du grand estandart de MdS. de taffetas blanc, ou a esté peint et figuré à deux endroits, l'ymage de MS. saint George à cheval, combattant le dragon et y a esté escript de grand lettre d'or le mot et devise de MdS. XXXVI L.”

IIENNEQUIN DE LIÉGE, een voornaam beeldhouwer, die in de tweede helft der XIV. eeuw bloeide, en in *Frankrijk* belangrijke werken vervaardigd heeft. — Men vindt in de Fransehe Archiven — *Extraits des comptes des Rois* — eene ordonantie des konings, van 1368, gerigt aan zijn schatmeester, om onmiddelijk te betalen: „A HENNEQUIN de Liège, imaginier, la somme de trois cens franz, en rabat de la somme de mil franz d'or, en laquelle nous sommes tenues à lui à cause d'un *tumbe d'albatre et de marbre*, que nous li faisons faire pour nous, laquelle nous avons ordonné estre mise en cuer de l'église de *Rouen*, ou nous voulons que nostre cucur soit enterré, quant il plaira à Dieu que nous irons de vie à trespassement.” — Zie *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc. Paris, 1849, in 8°. Introduction, p. XXII.*

HENRARD, (HENRI JOSEPH) een kunstschilder van *Luik*, die voornamelijk portretten en landschappen vervaardigde, en zijne kunst te *Parijs* uitgeoefend heeft. — Op de Tentoonstelling, in de Galerij-*Le Brun* aldaar, zag men, in 1827, van hem: *Een gezicht in de omstreken van Luik*; — *Een Idem in Italië*, bij ondergaande zon; — *Een Watermolen* enz. — Verder gaf hij ook onderwijs in de kunst. — Zie *Ch. Gabet, Dictionnaire des Artistes etc. Paris, 1831, in 8°.*

HENRARD (ROBERT) is een voortreflijk Nederlandsch beeldhouwer geweest, onder dezen naam bij de karthuizer-broeders bekend. — Hij heeft voor de hoofdkerk te *Luik*, een zeer schoon *Beeld van de H. Jonkvrouw* vervaardigd. — Nadere berigten, zegt *Nagler*, zijn ons nopens dien karthuizer niet bekend geworden.

HENRICKSZ. (РЫКЪ) Deze beeldhouwer vind ik in de Archiven der stad *Utrecht*, op het midden der XVI. eeuw, vermeld: „Item RYCK HENRICKSZ. die beeldsnyder, van de foey onder die orgelen te snyden, te weten 46 voet, elek voet 2 st.” — Zie *Rekeningen van de Buurkerk te Utrecht, 1544—45, bij Dodt, Archief, VI, deel, blz. 313.* Het hierbedoelde orgel is zeker een der prachtigste van de stad geweest, dewijl de frontpijpen van zilver gemaakt waren.

HENRICKSZ. (DIRC) In de Kameraars-rekeningen der stad *Utrecht, 1511—12*, vind ik van dezen kunstenaar de volgende aantekening: „Item DIRC HENRICKSZ., van *Oudheusden*, die schilder, van den bannier ende twee schuttervaentgens te schilderen, IV. Philips gulden.” Zie *Dodt, Archief, III, bl. 204.*

HENRY DE BRUXELLES. Deze beroemde beeldhouwer te *Brussel*, heeft, even als zoovele kunstenaars, zijn bedrijf in andere landen uitgeoefend. In 1381 was hij te *Troyes*, — hoofdstad van *Champagne* — en wist zich aldaar, blijkens eene aantekening, voorkomende in de *Stedelijke Rekeningen van Montpellier*, uitgegeven door *J. Renouvier* en *Ad. Ricart*, boven zijne overige mededingers te verheffen. Zie *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc. Paris, 1849, in 8°, Introduction, pag. LXXXI.*

HENSTENBURGH, of HENGSTENBURG (ANTON) was, volgens berigt van *Nagler*, de zoon van HERMANUS HENGSTENBURGH, die zijn vader in de kunst en in zijn handwerk opvolgde. Het jaar van zijn overlijden is niet bekend.

HENSTENBURGH, of HENGSTENBURG (HERMAN) is door *Immerzcel*, uit *Van Gool*, beschreven. — Onder zijn portret, in ovaal gevat, en door *J. HOUBRACKEN*, naar *N. VERKOLJE* gegraveerd, in 8°. staat HENGSTENBURG. — In den

Catalogus van Van der Marck, te Leyden, 1773, bl. 219, vind ik van en door hem twee geteekende portretten. — Hij heeft een zoon nagelaten, ANTON genaamd. — Zie aldaar. —

HERBELE (J. ANDRÉ) is mij als een kunstgraveur bekend, die eenige afbeeldingen van adellijke kasteelen, in het sticht van *Utrecht* gelegen, heeft gemaakt, en die met andere, bij *Specht* aldaar, zijn uitgegeven, om voor de groote kaart dier provincie, als lijst of rand, te dienen. Naar zijn werk te oordeelen, is hij in dat vak zwak geweest. — Zijn bloeitijd kan dus in het begin der XVIII. eeuw gesteld worden, en, naar alle waarschijnlijkheid, was hij een *Utrechtenaar*.

HERBERT, een geestelijke in de abdij van St. Hubert, te *Luik*, die, omstreeks 1027, in gemeld gesticht, de schilderkunst beoefende. Hij is, na reeds achting voor zijn talent te hebben verworven, en betreurd door zijn tijdgenooten, in den bloei zijner jaren, overleden. — Zie *Le Comte de Beclclèvre, Biographie Liégeoise etc. Anno 1027*.

HERBERTS. Over dezen portretschilder, wiens werk weinig voorkomt, vind ik noch levensbijzonderheden, noch iets, zijne kunst betreffende, vermeld. Ik zou hem niet hebben leeren kennen, zoo mij niet een zeer goed, levensgroot mansportret onder het oog ware gekomen, waar duidelijk op te lezen staat: HERBERTS fecit, 1657.

HERCK, (... VAN) de *Oude* genaamd, was een Belgisch historieschilder, die wel onder de leerlingen van RUBENS kan behoord hebben. — Ik vind van hem, onder Nr. 133—135 van den *Catalogus* der kunstverkoop van den kunstschilder J. SIEBRECHT, te *Antwerpen*, gehouden in 1754, de navolgende stukken: *Joachim met St. Anna en Onze Lieve Vrouw, door den Ouden van HERCK f 20. — Maria Magdalena, met het kruis, door DENZELFDEN f 14-50. — St. Franciscus, met het kruis in de hand, door DENZELFDEN, f 17.* — Deze VAN HERCK kan wel de vader van JACQUES MELCHIOR VAN HERCK — Zie aldaar. — geweest zijn. — Zie nog op HERP. (GERARD VAN)

HERCK (JACQUES MELCHIOR VAN) is, waarschijnlijk, een *Antwerpenaar* geweest, dewijl hij mij als schoonzoon, en tevens als leerling van PIETER GASP. VERBRUGHEN, is voorgekomen. — Volgens *F. Bogaerts*, vindt men vele kopijen van Bloem- en Fruitstukken, door hem, naar die van zijn schoonvader, vervaardigd. — In 1720 was hij nog in leven. — Welligt is hij een zoon van, of aan VAN HERCK den *Oude* — Zie aldaar. — vermaagschapt geweest.

HERMANI (J.) een zeer bekwaam graveur, die, naar de teekeningen van J. REYNERS, — Zie aldaar. — een prachtwerk, in f. oblong, voorstellende de *Begravenis van Ernst Casimir*, te *Leeuwarden*, 1633, heeft vervaardigd. — Naar mijn gevoelen, is hij een *Fries* geweest, omdat er schijnbaar berichten over de *Friesche kunstenaars* en hunne werken, bepaaldelijk van hen, wier kunst binnen de grenzen van hun land is gebleven, gevonden worden. Om die reden, heb ik hem hier eene plaats ingeruimd.

HERMANS. (FRANÇOIS en LOUIS) Deze beide broeders, bij Fiorillo HERRMANN genoemd, worden door hem onder de *Nederlandsche kunstenaars*, die zich in de school van MARATTI hebben gevormd, opgegeven. — Ik kan er op laten volgen, dat LOUIS bloem- en fruitschilder was, en den 16. October, 1750, te *Maastricht*, werd geboren. — Verder heeft hij met zijn broeder FRANÇOIS, die eenige jaren ouder, en historieschilder was, verscheiden zinnebeeldige schilderstukken vervaardigd, die, met bloemen en vruchten versierd, nog heden in de O. L. V. kerk te *Maastricht* bewaard worden. — Zijn schildertrant is breed en frisch van kleur, en de groepering zeer gelukkig. — LOUIS HERMANS schilderde ook verscheiden goede stukken

voor de kunstliehebbers zijner geboortestad. — Hij is den 16. Julij, 1833, aldaar overleden. Zie *Arnoud Schaepkens*, in de *Annales de l'Académie d'Archéologie de Belgique*, 1857.

HERMANS, (M.) een nog onvermeld beeldhouwer, van wien ik in den *Catalogus* der nalatenschap van den beroemden bouwmeester JACOB OTTEN HUSLY, *Amsterdam*, 1798, onder Nr. 6, Beeldwerken, vind vermeld: *De Liefde, afgebeeld door eene zittende vrouw, met drie kindertjes*, meesterlijk fraai, door M. HERMANS. — Het zou niet onmogelijk zijn, dat hij één der twee broeders is, van wie in het voorgaande artikel is gesproken, en welligt was hij de vader vanden volgenden.

HERMANS, (MATHIEU) neef der bovengemelde broeders van dien naam, werd den 8. September, 1789, te *Maastricht*, geboren. Als schilder en bouwmeester, heeft hij langen tijd de Teekenscholen zijner geboortestad bestuurd. — Hij vervaardigde voor het Werk van *M. Leemans*, over de *Thermes de Maestricht*, de teekeningen der, in de Romeinsche badstoven aldaar, gevonden oudheden, waarvan hij tevens de grondteekening maakte. — *De groote steenen boog der brug over de Maas*, te *Maastricht*, door hem ontworpen, is het voornaamste werk, hetwelk hij in het vak der bouwkunde geleverd en in 1828 volvoerd heeft. — Hij is in 1842 overleden. — Zie *Arnoud Schaepkens*, in de *Annales de l'Académie d'Archéologie de Belgique*, 1857.

HERMANS. (MICHAEL) Een kunstschilder, zegt *Nagler*, van wien geene levensberigten bekend zijn. Alleen weet men, dat hij in 1550 medelid der Broederschap van *St. Lucas*, te *Antwerpen*, was.

HEROLT. (J. H., of J. M.) Onder de gekleurde bloemteekeningen van Nederlandsche meesters, vermeld in den *Catalogus* van *Jacob de Vos*, *Amsterdam*, 1833, komen op bl. 43, Nr. 20, voor: *Twee stuks met diverse bloemen*, zeer natuurlijk geteekend door J. H. HEROLT. — Nr. 21. *Een dito met meloen enz.*, als voren, door BENZELFDEN, die met f 40. zijn betaald. — In een *Idem* van *Goll van Franckenstejn*, *ibid.*, 1833, op bl. 8, vind ik dezen teekenaar met de voorletters J. M. vermeld.

HERP. (GERARD VAN) Zie ook op HARP. (VAN) — *Felix Bogacrts* noemt hem GERARD; of hij nu dezelfde is, die reeds, zonder voornaam, bij *Immerzeel* staat vermeld, is mij niet gebleken; echter komt het mij voor, dat er weder twee kunstenaars van dien naam bestaan hebben, waarvan er één historische onderwerpen, en de andere, die bij *Immerzeel* wordt genoemd, huislijke tafereelen heeft vervaardigd, en van wien er vele stukken van dien aard gevonden worden. — Van GERARD VAN HERP is, onder anderen, in het *Museum*, te *Brussel*, *St. Nicolaas van Tolentin*, zoodat hij welligt, gelijk wordt vermeld, een discipel van RUBENS en de andere zijn zoon kan geweest zijn. — Ook zou er weder eene verkeerde naamspelling kunnen bestaan, en het stuk te *Brussel* misschien van VAN HERCK, ook wel *den Oude* genoemd, — Zie aldaar. — en dus van GERARD VAN HERCK *den Oude* kunnen zijn, waaruit dan zou volgen, dat de andere VAN HERP of HERCK, ook GERARD genaamd is geweest, hetgeen veel waarschijnlijkheid verkrijgt, dewijl zijn voornaam niet bekend schijnt te zijn. — Er komt op den naam van G. VAN HERP nog eene schilderij voor in het *Museum*, te *Berlijn*, onder Nr. 414 van den *Catalogus*: De zoogenaamde *Heet- en Koud-blazers*, in eene boerenwoning voorgesteld, met eenige figuren, waaronder een sater, die dit voor hem onoplosbare raadsel verbaasd aanschouwt, namelijk, dat de boeren door hunnen adem het eten koud blazen, en evenzoo hunne verkleumde handen daardoor verwarmen. Die voorstelling vond destijds zooveel bijval, dat bijna alle voornaam kunstenaars dezen geestigen inval — te weten, dat de mensch eigenschappen boven het begrip des satans bezit — hebben geschilderd.

HERREGOUTS. (**HENDRICK**) *Immerzeel* berigt, dat hij, in den jare 1666, te *Meehelen*, is geboren, en heeft dit geput uit *Pilkington*, die verder *Descamps* heeft geraadpleegd. *Weyerman* noemt *Antwerpen* zijne geboorteplaats; *Immerzeel* heeft echter zijne ware geboorteplaats opgegeven. — Hierbij moet ik aanmerken, dat zekere bewijsstukken eene veel vroegere geboorte aanduiden, dewijl in de *Kerklyke Geschiedenis van de geheele Wereld, van P. Hazart, S. J.; Antwerpen, 1668, 4* deelen, in ^o, eene gravure voorkomt, naar de teekening van *NEM* vervaardigd, voorstellende: *Franciscus, Koning van Bungo, verlaat zijn rijk* enz., en die eene fraaije compositie is. — Ik vind dit bij *Merlo* nader bevestigd, daar hij berigt, dat **HERREGOUTS** zich omstreeks den jare 1660, ook te *Keulen*, opgehouden, en toen aldaar voor de kerk van het Franciscaner-klooster voortreffelijke schilderijen gemaakt heeft; een en ander is hem gebleken uit de *Aanteekeningen van den kanonik van Bullengen*. — Ook in de St. Ursula-kerk is eene *Pietà*, of de voorstelling van *Maria met den dooden Heiland op haren schoot*, aanwezig, die aan hem wordt toegeschreven, hoewel een ander stuk, in de hoogte van het middenschip der kerk geplaatst, *De verlossing der lijdenden in het Vagevuur* voorstellende, en dat schoon van kleur is, eerder voor zijn werk wordt gehouden. — Nog wordt er aangevoerd, dat de Keulsche Boekhandelaar *Johan Basilius*, in 1666, heeft nitgegeven, *Calum empyreum in festa et gesta sanctorum — per Henricum Engelgrave*, Tom. I, waarvan de fraaije *titelplaat* door **HENRICUS HERREGOUTS** *delin.* en door **PET. VAN LISEBETTEN** *seulp.*, dus toen ook reeds is vervaardigd. Hieruit zou het vermoeden kunnen worden bevestigd, dat hij de school van *UBENS* wel tot zijn eerste onderrigt kon hebben gehad, hetgeen uit zijn werk ten klaarste blijkt, en dat het geval niet zou zijn, zoo hij in 1666 ware geboren. — De tijd van zijn overlijden is niet bekend, hoewel daarvoor het jaar 1724, in de stad *Antwerpen*, wordt opgegeven; ook is het evenmin zeker, dat **JAN BAPTIST** zijn zoon zou zijn geweest. — Zie bij mij aldaar. — Bij *Immerzeel* is alzoo, in navolging der meeste Auteurs, vermeld, dat hij, in den jare 1666, te *Meehelen* geboren, en, in 1724, te *Antwerpen* overleden is, en de landschappen van **JAN ASSELYN** **en** **LUCAS FRANÇOIS** enz. stoffeerde. Dat dit alles, of het één of het ander, eene dwaling is, behoeft geen nader betoog, dewijl **ASSELYN**, in 1660, en **FRANÇOIS**, reeds in 1643 is overleden. — Ik geloof, dat de gemelde stofferingen wel door eenen **HERREGOUTS** zullen zijn gedaan, maar dan, waarschijnlijk, door **DAVID**, geboren 1600, en die zich daartoe heeft verledigd.

HERREGOUTS (**JAN BAPTIST**) wordt bij *Immerzeel* opgegeven als de zoon van **HENDRIK**, in 1700, te *Brugge*, geboren. Het tweede kan waar zijn, doch dan is het eerste, naar den regel genomen, onwaarschijnlijk, daar **HENDRIK** — Zie bij mij aldaar. — lang vóór 1666 is geboren. — Zoo nu **JAN BAPTIST** aan den gezegden **HENDRIK** vermaagschapt was, zou hij een kleinzoon, en **MAXIMILIAAN**, van dien naam, zijn vader kunnen geweest zijn, welk een en ander veel meer aannemelijkheid verkrijgt. — *Nugler* zegt, dat door hem enkelo prenten zijn geëst, onder andere eene *H. Cecilia*, die met **J. BAPTISTA HERREGOUTS** *f. et inven.* is beteekend.

HERREYNS, (**JAQUES**) *de Oude*, zoon van *Daniel* en van *Maria van den Dorp*, werd te *Antwerpen* geboren, gedoopt den 23. December, 1643, en is in 1732 overleden. Hij was de vader van **GULLAUME JAQUES**, bij *Immerzeel* vermeld. — Als teekenaar van patronen voor tapijten, met historische voorstellingen, ter versiering van kerken enz., heeft hij eenen naam verworven. Hij stoffeerde de landschappen van **KAREL VAN DE CRUYS** en anderen. — In het Museum te *Antwerpen* is van zijne hand een *God de Vader, op eene wolkentronn gezeten* enz. — Zie verder over hem den *Catalogue du Musé d'Anvers*, 1857.

HERRY. (DE RIDDER) *Fiorillo* meldt, dat er een kunstliefhebber van dien naam, te *Antwerpen*, in de tweede helft der XVIII. eeuw, bloeide, die zich door onderscheiden werken, en bijzonder door een stuk, voorstellende *den Eed van Hannibal*, een verdienden naam heeft verworven. Meer is mij van dezen kunstenaar niet voorgekomen, en of de Antwerpsche kunstverzamelaar HERRY, bij *Immerzeel* vermeld, — Zie aldaar. — tot de maagschap van onzen RIDDER behoort, is wel waarschijnlijk, doch als nog niet zeker te beslissen.

HERSECKE. (...) Bij *Descamps, Voyage pittoresque de la Flandre etc., Paris*, 1767, p. 256, vind ik dezen als een landschapschilder vermeld, die den achtergrond voor eene schilderij, *de Verzoeking van St. Antonius* voorstellende, in 1684, heeft geschilderd. Dit stuk was op het stadhuis te *Gent* aanwezig. — *Nagler* vergist zich door de beelden aan hem toe te kennen, waarvan de schilder niet wordt genoemd.

HERSELLES. (JEHAN DE) In de Archiveu te *Rijssel* vindt men in de oude graaflijke rekenkamer der Hertogen van Bourgondië, op het jaar 1431—32, het volgende aangeteekend: „A JEHAN DE HERSELLES, graveur de seaulx, demourant à *Bruxelles*, la somme de cinquante six livres six sols — pour IX onces d'argent, la gravure et façon du seau de l'ordre de MS. de la Thoison d'or, à la quelle somme a esté marchandé et composé audit JEHAN DE HERSELLES, — par mandement — de Dyon le XVI jour de Mars l'an mil CCCXXXI.” — Zie *Le Comte de Laborde, les Ducs de Bourgogne etc.* Tom. I., sec. partie, p. 262, *Paris*, 1849, in 8°.

HERTOGENBOSCH (CORNELIS VAN 'S) wordt door *Guicciardyn, Beschryving der Nederlanden* enz., op het artikel *Antwerpen*, een glasschilder genoemd, doch was toen (1581) reeds overleden.

HERVILLY. (MELANIE MARIE D') Deze schilderes van huislijke tafereelen en portretten, is te *Brussel* geboren, en was in 1831 te *Parijs* gevestigd, alwaar veel van hare kunst door de *Société des Amis des Arts*, is aangekocht, en zoowel in bijzondere kabinetten in *Frankrijk*, als in andere rijken bewaard wordt. — Zij behaalde in 1824 in de *Salon du Louvre* eene gouden medalje, en in 1825 twee zilveren, eene te *Douai*, en eene te *Rijssel*. — In datzelfde jaar schreef zij een gedicht, getiteld: *L'Hirondelle Athénienne*, dat ten voordeele der Grieken werd uitgegeven. — Zie *Gabet, Dict. des Artistes etc.; Paris*, 1831, in 8°.

HERVY (JEHAN) was een schilder te *Brugge*, met wien wij bekend zijn geworden door het bericht van den Heer *Alexander Pinchard*, commies bij het Rijks-archief te *Brussel*, opgenomen in het *Bulletin de l'Académie Royale des Sciences* etc., Nr. 8, Tom. XVIII. *Brux.* 1851, p. 229, waar wij lezen dat hij het ontwerp heeft gemaakt voor het *Vorstelijke ijzeren hek- en kroonwerk, rond en boven het Mausoleum van Maria van Bourgondië, in de Lieve-Vrouwe-kerk, te Brugge*, en de teekeningen daarvan heeft hij-zelf Hertog Philippus den Schoone, te *Gent*, aangeboden, waarvoor hij, alsmede voor andere werkzaamheden, hem bij de uitvoering opgedragen, heeft ontvangen de som van 60 ponden Vlaamsch, zoo als uit het volgende blijkt: „Je JEHAN HERVY, peintre, demourant à *Bruges*, confesse avoir reçu la somme de LX livres, de XL gros, tant à cause des ouvraiges de mon mestier que j'ay faiz à la custode de la tombe et sepulture de feue Madame la duchesse d'Autrice, de Bourgogne etc. (que Dieu absoille) et livré le kenevachz dont la dicte custode est couverte, laquelle j'ay paincte en noir trois fois, et faict huit grand blasons armoyez des armes de madicte dame, et aussi pour avoir faict plussieurs patrons en papier et de gros fil de laitton, et iceulx porté dudict *Bruges* en la ville de *Gand*, devers mondict Seigneur, pour

sur icculx choisir et eslire la forme et faichon do la traillo de fer que l'on fait à présent pour fermer ladiete sepulture; en quoy faisant j'ay vacqué par plusieurs journées, comme pour les estoffes et facion du chassiz de bois d'icelle custode, avec des pentures, chaines, serrures et autres ouvraiges de fer et de massonnerie y nécessaires, ensemble mon sallaire d'avoir nettoyyé entièrement icelle tombe etc. Le XVI jour de Novembre, l'an mil cinq cens et ung." (*Aequits de Lille*, fardc Nr. 1154, aux *Archives du Royaume*.)

HESSEL. (GUILLIAM) *Immerzeel* noemt een J. HESSELS als Hollandsch kunstgraveur, die in het midden der XVII. eeuw leefde, doch van wien men geene bijzonderheden beschreven vindt. In denzelfden geest noemt *Brulliot* een GUILLAUME HASSEL, en in zijne tweede uitgave weder HESSEL GERRITZ., en *Heller* (*M.*) zegt, in navolging daarvan, WILHELM HASSEL, doch van wien zij nimmer eenig berigt hebben gevonden. Tot opheldering van al die verschillende opgaven dient, dat de naam van dezen graveur G. HESSEL is, blijkens de gravuren, welke hij gemaakt heeft naar de teekeningen van DAVID VINCKEBOONS, zijnde de *Afbeeldingen van Adelijke kasteelen in het Sticht van Utrecht*, onder den naam der *Vier Jaargetijden*, bij *Claes Jansz. Visseher*, en later bij *F. de Widt* in f°. oblong uitgegeven; als: 1°. *Het slot Loendersloot in de Lente*. — 2°. *Neyenroden in den Zomer*. — 3°. *Maarsen in den Herfst*. — en 4°. *Zuylen in den Winter* voorgesteld. Ze zijn zeer geestig en op eene levendige wijze, fraai met beeldjes gestoffeerd, en do oudste, mij bekende, afbeeldingen, van die historische Stichtsehe gebouwen; zij bevinden zich in mijn bezit, en zijn zeer zeldzaam.— Ik moet tevens hierbij vermelden, dat de naam aldus op de prenten voorkomt: HESSEL o. fecit. H. O. F. e. welk tweede merk mij bevreemdt, dewijl de o. na de H. is geplaatst; in het eerste ook wel, doch dat komt méér voor, zoodat ik het nog niet eens ben, of HESSEL, even als WESSEL, niet de doopnaam moet zijn, en o. de stamnaam, gelijk zulks bij liefhebbers van hooger stand veelal het gebruik was, om op die wijze hun werk te teekenen. Zoo er alleen H. O. op de prenten stond, zou ik die dadelijk aan HENDRIK GOLTZIUS toekennen, want zij aarden geheel naar diens school. — Intusschen kan de naam, aan het hoofd geplaatst, die zijn van den vervaardiger van het vermelde werk, en heeft aldus eene aanwijzing en toelichting bekomen. — Ik geloof, dat hij wel in het Sticht van *Utrecht* kan gewoond, en dus reeds in het begin der XVII. eeuw gebloed hebben, daar VINCKEBOONS reeds in 1629 overleden was.

HESSIUS. (WILLEM) Onder de achttien voornaame mannen der stad *Leuven*, voor wie in 1857 modellen van standbeelden, voor het stadhuis aldaar zijn geplaatst, vind ik vermeld WILLEM HESSIUS, Jesuit, bouwmeester der kerk van den H. Michaël, 1653.

HESSELER. (J. C.) *Twee stuks Landschappen met schapen*, uitvoerig geschilderd, h. 6 p., br. 3 p. 5 dm., komen voor onder Nr. 20 van den *Catalogus* van de *Neufville Brants*, verkocht 23 Maart, 1829, te *Amsterdam*.

HESZLEN (H.) is mij geheel onbekend; echter zag ik een *schaapje in een landschap door hem getst* in 1828, in kl. 8°, dat veel verdienste had. Naar de mededeeling van waar het herkomstig kon zijn, zou dezo kunstenaar to *Leyden* to huis behooren.

HETTINGA (YPE of EPE VAN) wordt als een Friesch kunstschilder vermeld, geboren 15 Mei, 1691, en ongehuwd, in hoogen ouderdom, to *Bolsward* overleden. Zie *Stamboek van den Frieschen Adel, door de Haan Hcttema en Van Halmael, Leeuw*. 1846, in f°. Deel I, blz. 207, II, blz. 141.

HEUR, (JOSEPH CORNELIS DE) een bekwaam teekenaar van dien naam, dien ik

vermeld vond in den *Catalogus van Barchman Wuytiers, Utrecht, 1792*, op bl. 84, Teekeningen: *Een familiestuk, voorstellende BALTH. GERBIER*, — Zie aldaar. — *met zijne vrouw en negen kinderen in een prachtig gebouw*, allen bevallig van houding, vast en meesterlijk met potlood geteekend, h. 13 $\frac{1}{8}$, br. 19 $\frac{3}{4}$ dm., door DE HEUR, naar de schilderij van A. VAN DYCK. — Deze teekening behoorde zeker tot de goede kunst, daar zij bij de beste soort, die aldaar voorkomt, was gerangschikt. Later ontdekte ik, dat dit werk van den door mij aan het hoofd gestelden voor-naam kon zijn, geboren, in 1707, te *Antwerpen*, en die zijne leiding in de kunst van P. SNYERS en P. NOREMANS heeft genoten, zegt *Nagler*. Hij schilderde historïën en huislijke onderwerpen, en was in zijne geboortestad, alwaar hij omstreeks 1770 overleed, professor aan de Academie in de Bouw- en Door-zigtkunde.

HEUS, (WILLEM HENDRIKUS DE) Lid der Provinciale staten en President der Regtbank van Koophandel, te *Utrecht*. — Handel en nijverheid blijven gelukkig nog altijd de voedsters der beeldende kunsten, die steeds, in meer of mindere mate, hetzij door alom beroemde kunstverzamelingen bij een te brengen, of, bij de behoefte van eigen smaak en kunstliefde, eene kleine afdeeling van het huis daaraan toe te wijden, de sprekende bewijzen daarvan leveren. Dit laatste is het geval bij den Heer DE HEUS, die, op een ontgonnen terrein, bij de Willemsbrug, te *Utrecht*, een nieuw, prachtig ingerigt gebouw heeft doen verrijzen, en daarin een waar kunstkabinet heeft aangebragt. Mogt deze wijze, om kunstwerken als meublement te plaatsen (zooals in wèl ingerigte hotels buiten 's lands meestal gebruïklijk is) meer en meer navolging vinden, dit zou steeds den voortgang eener gelukkige leiding tot bestendigen bloei der kunst bevorderlijk zijn, en méér voor de welvaart van het kunstgenie aanbrengen, — zooals zulks in dien zin bij onze voorouders plaats had — dan de uitgebreidste verzamelingen, die toch altijd weinig in getal zijn, daartoe kunnen bijdragen. — Verrassend is het bij het binnentreden hier het bronzen standbeeld van RUBENS te midden van dit sierlijk kabinet, te zien prijken, hetgeen door invallend hemellicht een indrukwekkend effect op den aanschouwer maakt. Dit beeld is een der twee afgietsels op het modelbeeld door den beroemden JOSEPH GEEFS, voor het groote standbeeld, te *Antwerpen*, opgerigt, en uitermate schoon en bevallig op de grootte van circa een Ned. el hoog, vervaardigd. RUBENS is hier enkel door kunst, van twee eeuwen na zijn bloeitijd, omgeven, namelijk, uit die der Nederlandse, Vlaamse en ook der Franse school, die, in den smaak van de eerstgenoemde, daarbij aansluit: eene niet oneigenaardige en tevens zeer beduidende toevalligheid, om hier geene kunst, dan die de tegenwoordigheid van den *grooten RUBENS* kan dulden, op te nemen; trouwens, de verzamelaar is in dat opzigt regt gelukkig, terwijl zijne keuze tevens gepaard gaat met de zucht, om ook zijne stadgenooten daarin te doen deelen, zoodat het geheel als een bouquet van op onderscheiden bodems gekweekte bloemen zich hier allerbevalligst en belangwekkend vereenigt. — Het ligt niet in dit bestek, al de schilderijen, daar aanwezig, te beschrijven, dewijl toch de bezitter aan alle belangstellenden welwillend den toegang ter bezigtiging gaarne verleent. Ik noem er dus slechts eenige, die de aandacht bijzonder waardig zijn, als: *Het vergaan van een schip in zeestorm*, door LOUIS MEYER, 1850; van WALDORP, SCHELFHOUT, VERBOECKHOVEN en OMMEGANG vindt men er versehiedene geplaatst; van ROELOFS het op de Brusselsche Tentoonstelling met de medalje bekroonde *Landschap*, waarin men den toon van HOBBEEMA ontmoet, alsmede een fraai stuk van BILDERS, en uitmuntend werk van den POTTER der XIX. eeuw, JAN KOBELL. *Een jood, die paarten aan eene Dame*

verkoopt, door H. VAN NOYE, 1846, mag men onder zijne schoone werken rangschikken, alsmede *de Blinde man, met zijne dochter, bij kaarslicht*, door C. KAUSEMAN. Het is dit stuk, dat, in 1819, op de 'Tentoonstelling to 's Hage, algemeen bijval vond, en door H. M. de Koningin, ter plaatsing in haar appartement, werd aangekocht, doch later in de kunstnatenschap van wijlen Z. M. Koning Willem II. voor *f* 500 is geveild geworden. Dit weinige zal genoeg zijn, om daaruit af te leiden, hoe de toejuiching van zijn eerste werk met grond plaats had, terwijl zijne algemeen bekende groote schilderij *Johannes de Dooper, predikende in de Woestijn*, uit zijn laatsten tijd, en die den vorstlijken bezitter schatten goude gekost heeft, slechts de som van *f* 5000 kon gelden. — De stukken van F. DE BRAEKELEER, W. P. HOEVENAAR, D. BLES, NOYENS, P. VAN SCHENDEL, B. DE POORTER, A. W. NIEUWENHUYSEN, 1856, strekken, met de *Bloemstukken* van VAN OS EN VAN DAEL, gelijk ook dat juweeltje van den Parijschen RONJE, *Aan de nagedachtenis van JAN VAN HUYSUM*, tot sieraad van dit kabinet. — Verder vindt men er kostbare werken uit de Fransche school, waaronder drie van CALAME, en daarbij van het eerste water; van ROSA BONHEUR, DESCAMPS, TROYON, ROUSSEAU, CHARLES GIRAARDET stukken uit hun besten tijd; van BEAANGER, *Een meisje, dat een brief op haren boezem verbergt*; van BARON, een voorval van *verliefden in een tuin*, uit de *Heloise van J. J. Rousseau* getrokken, hetwelk men onder de ware kunst mag rangschikken, even als de *Joodsche wisselaars*, door ROBERT FLEURY, en de *Kunstkooper* van GULLEMIN; van PATHY, een *Binnenkamer met figuren*, dat een type van uitvoerige schildertrant mag genoemd worden, ofschoon alles minder bevallig dan wel getrouw volgens de natuur is teruggegeven; van SAINT-JEAN, een *schotel met vruchten* enz. wier frischheid van verwen met de natuur wedijvert; ook van L. GALLAIT is er een tafereel, *Eene arme landrouw, met haar kind*, leunende aan eene rots, waarbij een houd enz., vol karakter en meesterlijk geschilderd. Ik eindig met hem, die hier de Fransche school met die der Nederlandsche naauw toezamenluit, ARY SCHEFFER. Het is den verzamelaar, slechts eenige maanden vóór het verscheiden van dezen grooten kunstenaar, to *Parijs*, gelukt, eene schilderij van zijn werk magtig te worden, die, inderdaad, den geliefkoosden stijl van 's meesters meêwarig gevoel voor den lijdenden mensch in zijne volle kracht kenmerkt. Het onderwerp schijnt mij toe, een *gevallen meisje* te zijn, op hare schamele sponde, na hare bevalling, voorgesteld, terwijl zij een medelijdend, doch tevens troostend bezoek van haren vader ontvangt, als het ware, een fragment, uit het bekende gedicht van onzen Tollens ontleend. Deze schilderij draagt geheel het kenmerk eener eerste uitdrukking van 's mans penseel, en doet in alles zijne eigenaardige schilderwijze kennen, terwijl de bijzaken maar aangelegd schijnen te zijn; en echter is het een proefstuk van zijn talent, waarin het bevallige, lijdende gelaat van het lieve meisje den aanschouwer boeit, en, in één woord, een hoofdsieraad van dit voor *Utrecht* belangrijk kunst-kabinet uitmaakt. — De Heer DE NEUS houdt, als een hoogst bekwaam industrieel, uitgebreide fabrieken gaande, waardoor de nijverheid in *Utrecht* zoer bevorderd wordt, en welke nuttige en voorbeeldige strekking de hooge regering niet is ontgaan, weshalvo hij mogt ervaren, dat Z. M. Koning Willem III. hem de onderscheiding van Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw waardig had gekeurd, waarvan de versierselen hem, in 1853, door dien Vorst, tijdens diens verblijf to *Utrecht*, werden geschonken. — Reeds sedert lang is de Heer DE NEUS lid der Koninklijke Academie van Beeldende kunsten, te *Amsterdam*.

HEUSCH. (P.) Deze naam komt voor in den *Catalogus* der Hertoglijke Galerij te *Sal. thalen*, op *Een Landschap*: op den middengrond laag geboomte, met ruïnen

en struikgewas, enz.; op den voorgrond een herder en een visscher, eenige geiten en schapen; br. 1 vt. 7 dm., h. 1 vt. 2 dm. — Ik voorouderstel, dat hier eene vergissing plaats heeft gehad, dewijl de r. voor *Pinxit*, welligt vóór den naam HEUSCH is geplaatst, of dat de r. een j. moet zijn, en alzoo JACOB beteekent, hetgeen, waarschijnlijk, wel het geval zal zijn. Alzoo zou dit artikel dan op den laatstgenoemde, bij *Immerzeel* vermeld, moeten doelen.

HEUSCH (WILLEM DE) werd reeds door *Immerzeel* vermeld. — Wel zijn geboortjaar, 1638, doch niet dat van zijn overlijden is bekend. Hij moet een hoogen ouderdom bereikt hebben, en nog in 1699, in zijne geboortestad *Utrecht*, werkzaam zijn geweest, zegt *Heller (L.)* — Dit grenst aan het jaarmerk 1696, hetwelk ik op eene zijner schilderijen, *Een landschap met zoneffect*, in de *Louvre*, te *Parijs*, gezien heb. — Zijne bekende etsen zijn 10 stuks, als: *De Steenenbrug*, — *De Muilezeldrijver*, — *De groote Geitenhoeder*, (het titelblad) — *De kleine Idem*, h. 9 dm., 3—5 str., br. 8 dm., 5—6 str. Par. — Vier idem in de breedte: *De twee Ossen*, — *De Teekenaar*, — *De Reiziger en de Herder*, — *De Ezeldrijver*, h. 6 dm., 7—9 str., br. 8 dm., 4—5 str. — *Pan en Syrinx*, in een landschap, h. 4 dm., 8 str., br. 5 dm. 10 str. — *De oude Herderin*, met het spinrokken, in een boomrijk landschap, h. 5 dm. 1 str., br. 6 dm., 1 str. — De goede afdrukken, zijn voortreffelijk schoon. — Zijne prenten zijn geheel in den stijl van JAN BOTH geëts, zoodat men ze aan dien meester zou kunnen toeschrijven, zegt *Nagler*, en zijn dus van geen minder kunstwaarde dan die van BOTH.

HEUVEL, (ANTONIE VAN DEN) ook wel in de wandeling *Don ANTONIO* genoemd. — *Immerzeel* meldt, onder anderen, dat er in het Museum, te *Brussel*, een stuk van hem is: *De Marteldood van de H. Aurelia*. In den *Catalogus* van genoemd Museum, 1850, wordt hetzelfde stuk genoemd, dien van de *H. Anelia*, met de beschrijving der voorstelling van haren dood. Deze schilderij stelt voor, de marteling van eene andere H. Maagd, met eene lans doorstoken, die in de wond gebroken is enz., doch is die van de eene, noch van de andere vermelde Heilige; want de *H. Anelia* is mij tot heden niet bekeud, en de *H. Aurelia* is door *Domitius Ulpianus*, gouverneur van *Rome*, levend in zee geworpen, en nog eene andere *St. Aure*, of *Aurè'e*, heeft mede een geheel ander uiteinde gehad; even als eene andere van dien naam, uit *Cordova*, in *Spanje*, te onderscheiden is van de tweede genoemde uit *Frankrijk*, en die in verschillende tijden hebben geleefd. — Evenmin kan het *St. Aemiliana* zijn, zuster van de *H. Tarsilla*, beide zusters van de moeder van den *H. Gregorius*, Paus van *Rome*, want deze is in rust op haar bed gestorven. — In de kerk van *St. Bavo*, te *Gent*, is, in de vierde kapel van den regter beuk der bovenkerk, een altaarstuk van hem, voorstellende *de overspelige Vrouw*. — Onze *Don ANTONIO* schijnt ook bedrieglijke kopijen, naar beroemde meesterstukken, te hebben vervaardigd: immers, *J. C. Weyerman*, dl. IV., bl. 56, heeft het volgende verhaal, met zijne zoo stekelige als tevens satirike pen daarvan gegeven: „Aangaande zyn konst, die is vry fraai, hy schilderde een goed konterfytsel, en hy kopieerde al aardig een fraai konsttafereel, en op die gecombineerde verdiensten mag een man den tytel met recht voeren van een konstschilder. Hy heeft dat gewaant stukje van KORREGIO gekopieert, met welke copei den kapellaan van den gewezen Hertog van Beijeren, den *Rotterdamschen Jacques Meyers*, zo priesterlyk een rad voor de oogen draaide en meesterlyk bedroog.” Dat stuk schijnt destijds algemeen bekend te zijn geweest: immers, in dien zin schrijft *Weyerman* er over. — Ik heb een zeer fraai, door G. DU VIVIER geëts prentje, in 4°. oblong gezien, naar ANT. V. HEUVEL, voorstellende: *Eene keuken, waar een meid bij eene tafel zit*, en

geplukte hanen verder gereed maakt, terwijl een andere meid in eene kan drinken schijnt to brengen; alles geheel in den geest van METZU of BREKELKAMP voorgesteld.

HEUVEL. (G. VAN DEN) *Pieter Terwesten, Ms.*, geeft dezen op als een geboren Amsterdammer, die, in 1768, op de lijst der Confreriekamer, te 's Gravenhage, voorkomt, als het meesterschap te hebben verkregen. Hij schilderde vogels in landschappen enz., en was in het jaar 1776, aldaar, nog werkzaam.

HEUVEL (HENDRIK VAN DEN) vond ik alleen vermeld onder de portretten van schilders, in den *Catalogus* van Van der Marek, te Leyden, 1773, bl. 225, Nr. 1837: „Het portret van HENDRIK VAN DEN HEUVEL, door HEM-ZELVEN, met O. I. inkt en roet gewasschen, h. 7, br. 6 duim.”

HEYDELBERGH (GERY) wordt door *J. B. Descamps*, in zijn *Voyage Pittoresque de la Flandre etc.*, Paris, 1769, in 8°., op bl. 224 en 229, een Beeldhouwer van Gent genoemd, die aldaar in de *St. Bavo-kerk*, het *Praalgraf van den Bisschop Van den Bussche*, en in de kerk van *St. Michiel*, den *Preekstoel* vervaardigd heeft. Zijn werk is verre beneden dat van de DUQUESNOY's.

HEYDEN. (JAN VAN DER) Deze fenix der stadsgezichtschilders is reeds met verdienden lof door *Immerzeel* vermeld.—Ik voeg er bij, dat ook zijne kunstwerken in Museums en vorstlijke galerijen in het buitenland uitblinken. Te Parijs: *Een gezigt op het Stadhuis te Amsterdam, met een gedeelte van den Dam en verdere gebouwen*, gestoffeerd door A. VAN DE VELDE, h. 74, br. 86 dm. Ned. — *Een Plein met eene kerk in eene Hollandsche stad*, h. 44, br. 56 dm. — *Een Dorpsgezicht*, aan eene rivier h. 44, br. 55 dm., met stoffagie van W. VAN DE VELDEN. — In de Galerij van *Salzthalen*, (1776) *Een oud kasteel, met nevengebouwen*. Aan den ingang staat een man met eene vrouw, die in gesprek zijn. Op den voorgrond grazende paarden, waar rond eenige hoenders loopen enz., b. 1 vt. 10 dm., br. 2 vt. 5 dm. — In de Privaat-verzameling van koning George IV. van Engeland, (1827) zag ik twee uitnuntende stukken: *Een Hollandsch stadsgezicht*, aan eene gracht gelegen, en — *Een marktplein in eene kleine stad*; beiden door A. V. D. VELDE gestoffeerd; pendanten, h. 1 vt. 6 dm., br. 1 vt. 10 dm. — In de Galerij van Lord *Stafford*, — thans die van *Bridgewater*, — *eene Hollandsche stad, met grachten doorsneden, waarin eene brug de hooflordouantie uitmaakt*, keurig met figuren door A. V. D. VELDE gestoffeerd, meesterlijk van effect en kleur, en tot zijne beste werken behoorende; h. 1 vt. 6 dm., br. 2 vt. — In de van *H. T. Hope* (waar het keurige ond-hollandsche penseelwerk van den eersten stempel, nimmer vervreemd, bewaard wordt, als in waarheid, nuttig om te zien, teneinde de waarde der kunst van onze oude school daardoor met grond te leeren kennen) bevinden zich drie stukken: *Een gezigt in eene stadsstraat, met prachtige gebouwen en eene kerk*, h. 1 vt. 9 dm., br. 1 vt. 11 dm. — *Een Dorpsgezicht met eene kerk, op eene hoogte gelegen*, en een pendant daarvan, allen door A. V. D. VELDE gestoffeerd, h. 1 vt. 1 dm., br. 1 vt. 4 dm. — In die van Lord *Grosvenor* is een echt-Hollandsch tafereel, te weten *een gezigt aan de Vecht bij Maarsen*; meesterlijke vlijt en treffend licht en bruin verhoogden de waarde van dat stuk; h. 1 vt. 9 dm., br. 2 vt. 3 dm. — In de bij uitnemendheid keurige en rijke verzameling van *Sir Robert Peel*, waarin niets dan werk van de beste soort, uit de Vlaamsche en vooral Hollandsehe school wordt gevonden, heb ik het hooge genoegen gesmaakt, dat hij-zelf mij zijne kunstschatten liet zien, en ik mij nagenoeg twee uren lang met hem daarover heb mogen onderhouden. Aangenaam was het mij, met dezen grooten, zoo vriendelijk-voorkomenden staatsman te kunnen spreken en te ontwaren hoe hij uit dergelijk onderheid voor zich leering trok, en tevens

anderen gelegenheid gaf, om uit deze hooge eer voordeel te putten. — Een der uitvoerigste stukken, en het helderste in kleur van dezen meester, vindt men aldaar, voorstellende *Eene straat in Keulen*, met stoffage van A. V. D. VELDE, waarvoor *Peel* 415 guinees (circa f 5000) heeft betaald, h. 1 vt. 1 dm., hr. 1 vt. 5 dm. — Verder worden er nog vermeld, als in de verzameling van Lord *Ashburton*, *Een gezigt in het dorp Heemskerk, bij Haarlem*; het hoofdgebouw is eene kerk en toren van laten bouwtrant. Dit stuk behoort tot het zeldzaamst-uitvoerigst bewerkte van dezen meester, en men wordt bij eene aandachtige beshouwing door het natuurlijke er van als genoopt, om te gelooven, dit gezigt in *natura* in eene *Chambre-obscure* te zien. Dat kunstjuweel is mede door A. VAN DE VELDE gestoffeerd, die, de schoonheid van dat werk beseffende, niet verzuimd heeft, de figuren in gelijke verhouding daarin aan te brengen. De bezitter heeft daarvoor 600 pd. ruim f 7200 betaald; h. 1 vt. 7 dm., br. 1 vt. 11 dm. Dit stuk heeft een tijdlang de *Louvre* versierd, en is na de Restauratie (1813) in *Holland* beland, en vandaar voor genoemden prijs naar *Engeland* overgegaan. — Op de verkooping te *Amsterdam*, van *Verstolk van Soelen*, 1847, waren vier stuks teekeningen van dezen meester, als: *De ruïne van eene verbrande distilleerfabriek*, met zwart krijt en met O. I. inkt opgewasschen. Zij heeft f 305 opgebracht. — *De ruïne van het verbrande oude Stadhuis te Amsterdam*, 1652, met de pen en opgewasschen, f 170. — *Een stadsgezigt, waarin het bovenste gedeelte van een huis verbrand is* enz. f 57. — en een *Gezigt van de oude Beurs te Amsterdam, met den toestel eener brandspuit, in den doorgang geplaatst*, fraai geteekend, f 43. — Later vond ik nog vermeld, dat op de verkooping, te *Parijs*, der nagelaten kunst van den Baron de *Varanges*, gehouden in Mei, 1852, een stuk van hem en door A. VAN DE VELDE gestoffeerd, en aldaar genoemd *De Pages van het Paleis*, de aanzienlijke som van 22100 frs. heeft opgebracht; en op eene idem, *Ibid.* 1857, van *Patureau*, is een *Gezigt bij den ingang eener stad*, dat zeer geroemd wordt, met 14500 frs. door den *Marquis De la Grange* gekoekt. — Een niet algemeen bekend iets van onzen beroemden kunstenaar, was, in den jare 1854, op de *Tentoonstelling van voorwerpen van kunst en nijverheid uit vroegeren tijd*, in het gebouw der Maatschappij *Arti et Amicitiae*, te *Amsterdam*, waarover men een beredeneerd verslag, door den heer *T. van Westhrene Wz.* in den *Algemeene Konst- en Letterbode* van dat jaar kan vinden, namelijk, *De teekening van den Predikstoel in de Nieuwe kerk te Amsterdam* voorhanden, door onzen VAN DER HEYDEN gemaakt, waarnaar dit merkwaardig gewrocht van snijkunst, door den beeldhouwer ALBERT VINKENBRINK — Zie aldaar. — werd vervaardigd. Daar gaat eene prent in gr. f^o. van uit, door PIETER HOLSTEYN, zeer geestig geëist, die zeldzaam is, en waarvan ik een fraai exemplaar bezit. — *Zijn portret*, met een grooten hoed op, in ovaal gevat, is fraai door J. HOUBRAKEN, naar de originele schilderij, gegraveerd in 8°. — *Een Idem*, J. BUYS del. R. VINKELES sc. in 8°.

HEYDEN, (JAN VAN DER) een weinig bekend historie- en portret-schilder, die in *België* bloeide, en zich later te *Londen* ophield, waar hij, in 1686, of 1687 — *Nagler* zegt 1697 — is overleden, volgens de opgave van *Felix Bogaerts*, die tevens berigt, dat er te *Brussel* in de kerk der Religieusen van Berlaimont, eene *Aanbidding der Koningen*, door hem geschilderd, aanwezig is. — Dat hij het historievak heeft beoefend, is mij gebleken uit eenige stukken, welke hij heeft vervaardigd, bij de reeks afbeeldingen, voorstellende *de Geschiedenis van het Miraculeuse Sacrament*, in de St. Gudule-kerk te *Brussel*, die door J. HARREWYN in plaat zijn gebragt. Zie *Histoire du St. Sacrement etc., Brux.* 1720, in 12°. — Nog vond ik, dat er, in dezelfde kerk, in de kapel van St. Marcoul, onder het glasraam

cene zeer schoone schilderij aanwezig is, voorstellende *St. Marcoul, die aan de armen aalmoesen uitreikt*. Zie *Le Peintre Amateur et curieux etc., par G. P. Mensaert, peintre etc., Brux., 1763, 1. partie, p. 83.*

HEYE (JAN VAN DER) was een voornaam beeldhouwer en een der hoofdmannen van de *Beeldhouwers-gbroederschap*, te 's Gravenhage, die, op het laatst der XVII. eeuw, aldaar bloeide. Het hiervolgende is een afschrift uit een *Ms.*, in mijn bezit, dat tot het archief der *gbroederschap van Pictura*, aldaar, behoort. „*Aen de Ed. Achtbare heeren Burgemeesters ende Regeerders van 's Gravenhage*. Ed. Achtbare Heeren. De gemeene Beelthouwers alhier in den *Haege*, hebben UEd. Achtb. onderdanich hiermede willen bekent maecken, dat sy lieden uyt het midden van haer hebben opgesteld, een dubbelt getal van personen, als namentlyck JAN VAN DER HEYE, JAN BLOEMENDAEL, tot Hoofstlyden, *Pieter van Dobbe, Abraham de Vryer*. Versoekende oetmoedelyck dat het UEd. achtb. goedo geliefte moechte syn, omme uyt de voers. genomincerde personen, twee te surrogere ende aen te stellen tot hoofstlieden over het *Beelthouders gbroederschap* alhier, ende mede dat UEd. Achtb. gelieven willen hierop metten eersten te disponeren ende appointement te verlenen. Dit doende etc.”

HEYLAN (FRANCISCUS) was een kunstgraveur van *Antwerpen*, die zich, in den jare 1608, te *Sevilla*, in *Spanje*, ophield, doch van wien geene levensbijzonderheden bekend zijn. — Ik heb aan zijn werk kennis gekregen door eene zeer groote plaat, in mijn bezit, voorstellende *De christlijke stamboom, waarop de groote heiligen der beide kunnen in glorie zijn geplaatst, bestraald door den II. Geest*; aan den voet van dezen boom staat de *II. Franciscus, die Christus omhelst*. Op de zijde van dit tafereel zijn twee kerkvaders geplaatst, veel grooter voorgesteld, die op ontrolde linten christlijke spreuken vertoonen; van onder staat: *F. Joannes Ximenez Lector Theologus in Hispalensi Collegio scraphici D.S. Bonaventurae inventor*. FRAN^{us}. HEYLAN *Antverpensis sculpsit, Hispali anno 1608.* — Ongetwijfeld behoort deze voorstelling tot de eerste bekende schilderwerken van dien aard, en tot de eerste helft der XIII. eeuw. — Ofschoon er slechts één stuk van *Bonaventuur Berlinghieri da Lucca pinxit 1235* bekend is, op het slot *Guiglia* van den Markgraaf *Montecuculi*, bij *Modena*, zoo zou het bovenvermeldo toch wel kunnen aanduiden, dat er te *Sevilla* óók nog een stuk kan bestaan, dewijl de naam daarvan hier voorkomt. — Het is voor de geschiedenis der beeldende kunsten goed, alles op te teekenen, wat hiertoe als toelichting kan bijdragen, en zoo dan meld ik, dat er in 1850, een bericht is verspreid, dat er in het stadjo *Pescia*, tusschen *Lucca* en *Pistoja*, in de kerk van den *II. Franciscus* eene schilderij in olieverf (?) is ontdekt, waarop genoemde *Heilige en zijne mirakelen op gouden grond waren afgebeeld*, en waaronder letterlijk hetzelfde als op die van het kasteel *Guiglia* staat geschreven. Het is minder vreemd, dat het bijna dezelfde voorstellingen zijn, maar wel dat beide stukken het jaarmede 1235 voeren. — Ik geloof niet, dat de kunst destijds zoo vlug van de hand ging; alzoo zou er wel kopij-werk onder kunnen loopen.

HEYLBROECK, of HEYLBROUCK (MICHEL) staat wel als een Belgisch graveur bij *Inmerzeel* vermeld, doch geen zijner werken wordt daar genoemd. Er komen van hem in den *Prent-Catalogus* van *Van Hulthem* voor: *Les quatre parties du jour, d'apres LE BRUN. M. HEYLBROUCK sculp.* — Quatorze sujets, parmi lesquels: *Vue de l'ancien château de Terwuren.* — *La flagellation.* — *La vierge et l'enfant Jesus, d'apres VAN DYCK etc.* — Zijne prenten zijn beteekend M. H., of met zijnen naam voluit.

HEYLBROECK, (NOBBERTUS) zal ik, waarschijnlijk, den *Oude* moeten noemen,

zoo het Artikel van een anderen van dien naam bij *Immerzeel* goed is, en die alsdan een zoon van dezen zou kunnen geweest zijn, want al de prenten in het Werk *Cronyke van Vlaendere van af 621—1725* enz. (door *N. Despars*), *Brugge*, in IV deelen in f^o, zijn door hem zeer goed gegraveerd, meest naar teekeningen van JOANNES (CLAUDIUS) DE COCK, of ROCK, — Zie aldaar. — doch ook eenige naar die van zijne eigen zamenstelling.

HEYLEM. (JEHAN DE) In de Archiven van *Rijssel* vindt men in de oude graaflijke Rekenkamer der Hertogen van Bourgondië, op het jaar 1434—35, het volgende aangeteekend: „A. JEHAN DE HEYLEM, graveur de seaulx demourant à *Brouxelles*, la somme de quatre vins seize livres, de XL gros la livre, a luy deue, eest assavoir : pour IIJ^m. d'argent blanc fin, dont il a fait le grant scel et contrescel des armes de MS. et y mis et adjousté l'escripture du tiltre de ses pays de Haynau, Hollande et Zeelande, à VII fr. IIIJ sols le marc, valent XXI fr. XIJ sols. Item pour la facon du petit signet des armes de MS. CVIIJ sols, et pour la gravure des diz grant scel, contrescel et signet, tant des dites armes comme de l'escripture et tiltres d'iceulx pays (par mandemen, du 24 avril 1435) LXIX francs.” — Zie *Le Comte De Laborde, Les Ducs de Bourgogne etc., Tom. I. Sec. part.* pag. 344. *Paris*, 1849, in 8°.

HEYLEN (GONZALES VAN) was een houtgraveur, te *Antwerpen*, die met den naam van een goed kunstenaar, in 1720, is overleden. — Er is van hem een klein gefigureerd alfabet, dat tot versiering van Gebedenboeken gebruikt wordt, alsmede vignetten enz. Zie *Nagler*. — Ik bezit eene schetsteekening in f^o, fiks met de pen opgewasschen, *Een karnaval te Antwerpen* voorstellende, beteekend GONZALES VAN HEYLEN *fecit*, waar veel geest in doorstraalt.

HEYMAN (...). In de *Thesauriers-rekeningen der stad Haarlem*, bl. 36, vindt men het volgende aangeteekend: „A^o. 1454, HEYMAN de schilder vervaardt een model of ontwerp voor eene nieuwe stedekamer, welke vervolgens op het Raadhuis werd gemaakt.” Zie *Jacobus Koning, Verhandeling over de Boekdrukkunst enz., Haarlem*, 1816, in 8°. bl. 360. Hieruit blijkt, dat men tot het scheppen of uitdenken van nieuwe vormen voor inwendige huisversieringen, bij den schilder ter markt ging, om zulks, bij den bouw, tot meer dan gewone verfraaijing aan te wenden.

HEYMANS, (J.) waarschijnlijk, een *Friesch* kunstenaar, die nog niet vermeld is. — Een *portret* van *Herm. Witsius* als *Theol. Prof. Franeg.* in 1677, oud 41 jaren, door hem geschilderd, en door A. ZYVELT *sculp.* in f^o, is het eenige, wat door de gravure, mij van zijn werk is bekend geworden.

HEYMANS, (JOHANNES) „geboren te 's *Hage*, in den jare 1757, heeft aldaar de eerste beginselen der kunst geleerd bij een behangsel-schilder, DAVRANCE, en vervolgens door eigen oefening, zoo ook op de academie, alwaar hij drie prijsmedailles heeft behaald, hetgeen, in 1792, nog nimmer aan een enkel lid was te beurt gevallen. Hij schilderde zoo historische tafereelen als gezelschappen en andere voorwerpen, en was bij de kunstbroeders zeer gezien, zoodat hij onderscheidene besturen derzelve heeft bekleed, en, in 1805, tot Hoofdman der *Confreerikamer Pictura* werd verkooren.” Uit *Pieter Terwesten, Ms.*

HEYNDRICKSZEN (BARTOUT) staat vermeld als een Haarlemsch kunst schilder op de lijst der zeven-en-vijftig burgers en inwoners dier stad, die niet in de gratie of het pardon van den hertog van Alva, op den 27. Julij, 1573, waren begrepen. — Zie *S. Anpzing, Beschryving van Haerlem, Ibid.*, 1628, bl. 242.

HEYNINCX. (EGIDIUS STEPHANUS) Deze jeugdige houwkundige heeft zijne nuttige loopbaan slechts kort mogen bewandelen, daar de dood hem in zijne woonplaats, *Amsterdam*, in den jare 1848, slechts 35 jaren oud, heeft weggenomen. — De opgang, dien zijne kunst maakte, beloofde veel dat, tot vestiging

van zijnen roem, eenmaal zou kunnen zijn verwezenlijkt geworden, gelijk aanvankelijk hleek uit zijn ontwerp tot een *Monument voor den industrieel Auswordt*, waarmede hij, in den daarvoor gestelden prijskamp, de premio behaalde. — Hij had de mede-redactie van het *Tydschrift ter bevordering der Bouwkunst* op zich genomen, dat door die Maatschappij wordt uitgegeven, en waar eenige stukken en beschouwingen van hem in voorkomen. Nog heeft hij een *Prospectus* uitgegeven, getiteld: „Verzameling der hoofdbestanddeelen van Grieksehe en Romeinsche Monumenten, de leer van de Germaansche of zoogenaamde Gothische Bouwkunst, benevens de leerstellingen der voornaamste Italiaansche Bouwmeesters, enz.”

HEYNRICKSZ. (HEYNRICK) In een schepenbrief der stad Utrecht, luidende als volgt, komt een beeldsnijder van dien naam voor: „Anno 1523, des Donredags nac Ste. Agnieten dach. Dat voor ons etc. Ghysbert Evertss. die slootmaecker, ende gaff voir hem ende voir Heynrickgen zyn wyff, daer hy, etc. over, Sander Jansz. die slootmaecker, zynre dochtersoen, die rechte helfte van die alinge huysinge ende hofstede van voren tot afteren etc., gelegen tussehen die Reguliershrugge ende die Rodenborgerbrugge, aen die oestzijde van der graften, dair Ghysbert Evertsz. ende Heynrickgen zyn wyff voirs. nu ter tyt innewonen, dair HEYNRICK HEYNRICKSZ. die *beeltsnyder* boven, ende Margriet Acruts, wed. van Amerongen, beneden naest gelegen zyn, metten alingen gehelen smit van 't slootmaeckers, metten aenbeelt, ende voert met allen syneu toebehoiren dat tot denselven smit behoert, wesende in derselver huysinge voers.”

HEYNRICKSZ. (ROELOFF) wordt als kunstschilder in de Stadsrekeningen van de stad *Utrecht* vermeld, hlijkens het volgende werk, aan het oude stadhuys, te zoldfer plaatse, waar thans het nieuwe staat, verrigt: „Item ROELOFF HEYNRICKSZ., *schilder*, heeft verlicht ende gestoffeert *S. Meerten* voor Hasenberch, hem aenbestaet om 20 pond. Item Gyshert Lap, gelovert tot *S. Meerten* voor Hasenberch mede te stofferen aen 7 vierendeell geslagen gouts, endo 1 vierendeel silvers, 3 guld. 3 st. 9 wit.” *Kameraarsrekening 1523*, bij *Dodt, Archief, III, decl.*

HEYNRICZOEN. (PIETER) In vroegere tijden, en inzonderheid in de XV. eeuw, was het graveren in goud, zilver en andere metalen, het werk der goudsmeden alsmede het snijden der muntstempels, zegelen enz., die in de stedelijke rekeningen gemeenlijk onder de voornaamste poorters geteld worden, en wier handwerk hui een zeer goed bostaan opleverde. Zoo vindt men in de *Thesauriers-rekeningen* der stad *Haarlem*, blz. 88, aangeteekend: „A^o. 1420. PIETER HEINDRICZOEN, goudsmit, vermaakt de zegels die bij het verzetten van koorn gebruikt worden.” Zie *Jacobus Koning, Verhandeling over de Boekdrukkunst enz., Haarlem, 1816*, in 8°. bl. 358.

HEYVELD (J.) vind ik als teekenaar vermeld in den *Catalogus* van *J. Vollenhoven, Amsterdam, 1822*, bl. 10, Nr. 25, *Een Geldersch landschap*, met O. I. inkt, door J. HEYVELD.

II. F. B. Een graveur, die de etskunst, op de tweedo helft der XVI. eeuw, in *Holland* beoefende. — Eene karikatuur-prent, met den volgendeu titel, gaat er van hem uit: „*Die blau Huicke is dit meest ghenaeft — naer des weerefts abruisen ñe Beter betaemp.*” in fo. in de breedte. — Zie *Le Blanc*. — Het monogram op de prent is aldus $\begin{matrix} H \\ F B. \end{matrix}$ en schijnt nog hij geen auteur verder toegelicht te wezen.

HILAND (...) is, waarschijnlijk, een kunstenaar geweest, die ten tijde van J. E. MARCUS, te *Amsterdam*, de kunst heeft beoefend, gelijk hij, als zoodanig bezig, door den laatstgemelde is afgebeeld, en in ziju bekend prentwerk, door H. W. CASPARI gegraveerd, werd opgenomen.

HILARIDES. (JOH.) Eene afbeelding van *Balthazar Bekker*, befaamd door zijn Werk *De Betoverde wereld*, met zinnbeeldig bijwerk, voor eene titelprent, is door JOH. HILARIDES inv. in Majo 1691, zonder naam van graveur; het geheel is vrij goed voorgesteld, zoodat ik hem voor een kunstliefhebber moet houden, gelijk mij ook is gebleken uit de *verklaring van 't Sinnebeeld*, in rijm op gemelde plaat, dat door hem is onderteeekend als *Conrector tot Dockum*. — Later werd ik een boekje magtig met den titel: *Uithangbord van JOHANNES HILARIDES als Burger en Boekverkooper, in de Hoochstraat, te Dokkum, alwaar het Caartspel en Ergernissen, beide ten toon staan enz.*, waarop een uithangbord met een *Bijbel* is afgebeeld, en een idem waarop *eene hand, houdende 5 kaarten*, en daar onder *Een schoone, slaande op het kaartspel lanterhu*, en is met een luikje, dat *eene Mat* voorstelt, bedekt. Dit boekje heeft hij in rijm geschreven, bevattende de geschiedenis van het Kaartspel en de zedelijke strekking daarvan, welke ter verdediging van de aanvallen welke hij te verduren had, doordien hij èn Bijbels èn Speelkaarten verkoecht, hetgeen hem noodzaakte zijn uithangbord met eene Mat te bedekken. Het prentje, dat daarin voorkomt, *Jeu d'armorie, des souverains etc.* en de *titel* is, waarschijnlijk, van zijn werk.

HILLEGAART. (PAULUS of PAUWELS VAN) Van dezen kunstenaar ziet men zeer zelden eenig werk, en echter heeft hij te *Amsterdam* gebloeid, en is aldaar, in den jare 1658, overleden, volgens *Houbraken*. — *Bartsch* geeft ons ook deze aanwijzing en zegt, dat hij landschapsehilder is geweest; hij heeft twee prentjes, door hem zeer fraai geëtst, beschreven, namelijk, *Een groote hond, met lange ooren, ligt voor een hok te slapen*, dat aan de regterzijde der prent is te zien, en waaraan hij is vastgeketend. — *Een groote windhond, trois quart* te zien, op zijde een *jagthond, zittende op zijne achterpooten, en een derde ligt tusschen de twee vermelde te slapen, rustende met den kop op zijne voorpooten*; ze zijn beteekend P. V. H. F. circa h. 135, br. 175 str. Ned., zijnde Nr. 1 en 3. De Ns. 2 en 4 zijn van J. JONCK HEER — Zie aldaar. — In zijn schilderwerk zijn mij nimmer landschappen voorgekomen, maar wel een *bataille, door HILLEGAARD*, op eene verkooping te *Amsterdam*, in den jare 1765 gehouden; en twee idem, *zwarc cavallerie, in een gevecht met voetvolk*, h. 17, br. 25 dm., waren op eene verkooping te *Koppenhagen*, den 21. Aug. 1837, Nr. 130 en 304 van den *Catalogus*, en *vederga's*. Het eerstgenoemde is, waarsehijnlijk, in de *Galerie zu Sakthalen* beland, en staat in den *Catalogus* van 1776 vermeld. — Ik zou van meening zijn, dat hij de kunst uit liefhebberij heeft beoefend, omdat er zoo weinig van hem voorkomt, en welligt heeft hij zijn vollen naam nooit of zelden voluit op zijn werk geplaatst. Om daarover te oordeelen, kan men een stuk van hem zien op 's Rijks-museum, te *Amsterdam*, voorstellende *Het afdanken der waardgelders door Prins Maurits, op de Neude, te Utrecht, in 1618*, dat op zijn naam in den *Catalogus* van 1858 voorkomt, en waarbij de beteekening van zijn naam, op dat stuk te vinden, gevoegd is, 1627. Indien zijn naam niet reeds bekend ware, zou hij moeilijk daaruit op te maken zijn, en ik houd mij als nog aan dien ik hier aan het hoofd heb geplaatst, en wel om de volgende reden, te weten: later ontdekte ik, dat zijne afbeelding voorkomt op eene schilderij, waarop zijn afgebeeld 23 *Amsterdamsche schutters*, en die op het voormalige stadhuis aldaar in de *Schepenenkamer extraordinaris* te zien was, en door N. ELIAS — Zie aldaar. — in 1639 werd geschilderd. Op een briefje, als tusschen de lijst en de schilderij ingestoken, staan denamen van allen, en de vijftiende wordt als PAULUS VAN HILLEGAART vermeld. — Zie *Jan van Dyk, Beschryving van de Schilderyen op het Stadhuis van Amsterdam, Ibid.* 1790, in 8°. bl. 138.

HILLEVELD. (ADRIANUS DAVID) Deze nog jeugdige kunstenaar werd den 16. April, 1838, te *Amsterdam*, geboren. Zijn vader, de Heer *H. Hilleveld Hermanuszoon*, is kunsthandelaar aldaar. Daar de kunstneiging van zijn zoon zich vroeg deed kennen, ontving hij reeds tijdig het eerste onderwijs van den verdienstlijken VALENTYN BING, en heeft dat gedurende vijf jaren genoten. Verder heeft hij zich, onder de leiding van den bekwamen zeeschilder ABRAHAM HULK, in dat kunstvak geoeffend, en met zulk gelukkig gevolg, dat zijne op de Tentoonstelling te *Brussel*, in 1857, ingezonden stukken: *Eene woelende zee*, en *Een zeestrand te Scheveningen*, met bijzonderen lof werden vermeld. — Zie *Kölnische Zeitung*, in het bijvoegsel van 4 Oct. 1857. — Reeds vóór 1856 had hij, zoowel te *Rotterdam*, als te's *Hage*, van zijnen veel beloovenden arbeid doen zien, en in 1856 te *Amsterdam*, *Een woelend water* en *Een strandgezicht*, waarvan hij het genoegzame mogt smaken, dat ze, na de expositie, voor de opgegeven prijzen werden geplaatst. — Het is te hopen, dat de Heer HILLEVELD steeds met ijver de natuur als leermeesteres moge volgen, om daarmede dat schitterend vak onzer kunstschool waardig te helpen handhaven.

HILTEN. (HENDRIK VAN) Van dezen teekenaar en graveur is weinig bekend. Ik bezit eene afbeelding van, of gezigt op het *Woonhuis op de Haarlemmerdijk*, te *Amsterdam*, van den alom bekenden kunstverzamelaar HENDRIK BUSSEUS — Zie daarover aldaar. — door HEM del. et fec. 1773, in kl. f^o.; zeer zeldzaam. Het is waarschijnlijk, dat bij de kunst, even als BUSSEUS, tot uitspanning beoefend heeft.

HILTROP. (J. VAN) Een kunstgraveur, die, in het midden der XVIII. eeuw, to *Utrecht* bloeide. — Eenige zijner werken bezittende, zoo doet dit mij hem hier eene plaats inruimen. De meeste daarvan zijn gezigten in de genoemde stad en provincie, als: *Gezicht na het bolwerk Sonnenburg langs de Singel op Bellevue en de Maliepoort, te Utrecht.* J. VAN HILTROP ad viv. del. et fec. a *Utrecht.* J. van Driel, excudit, gr. plano, waarvan ik een exemplaar met en zonder wapen in de marge bezit. — *Een gezigt op het dorp Cooten*, naar de teekening van D. v. D. BURG kl. f^o. oblong. — Zijn werk verheft zich even boven het middelmatige. — Hij heeft ook de prenten gomaakt voor het Academic-feest, to *Utrecht*, in den jare 1766, gevierd bij de verheffing van Prins Willem V. tot Stadhouders enz. die in een 8°. Bockwerk, dat feest beschrijvende, voorkomen.

HILVERDINK, (JOHANNES) reeds met lof door *Immerzeel* vermeld, is sedert dien tijd in zijn vak met ijver werkzaam geweest, hetgeen niet onopgemerkt bleef bij den Raad van bestuur der *Kon. Acad. van Beeldende Kunsten*, to *Amsterdam*, die hem, in 1852, tot lid daarvan benoemd heeft.

HITCHCOCK, (JOHN THOMAS) en niet HITCHCOCK, op welken naam hij bij *Immerzeel* staat vermeld, en dat hij, in 1841, naar *Java* is vertrokken. — Ik moet hierop laten volgen, dat zijne loopbaan slechts kort heeft mogen zijn, daar hij reeds den 11. Maart, 1845, in den ouderdom van slechts 33 jaren, in *Indië* is overleden.

HOBBEEMA. (MEINDERT) *Immerzeel* geeft met regt de verschillende gevoelens der auteurs aangaande zijne geboorteplaats op, doch meldt, dat Engelsche schrijvers ook *Antwerpen* en *Hamburg* als zoodanig aanwijzen. Dit laatste bevreemdt mij, daar noch *Walpole*, noch *Pilkington* er een woord van reppen. De laatste noemt *Haarlem*, in 1629, en aldaar overleden 1699. Zoo dat waar is, en gelijk ook reeds door anderen vermeld werd, dat hij aldaar, in 1611, werd geboren, dan zou *Ampzing* en *Schrevelius*, in hunne Beschrijvingen van die stad, hem stellig hebben geboekt. — *Bryan-Stanley* voert aan, en ook den Heer C. J. Nieuwenhuys,

H. Schellerna schrijft o. in in de Kunstgalerij van Keizer Hobbeema te Amsterdam geboren is, althans het keizerlijk stadsregister van hem het den 14den 1709 op het Westkerkhof te Haarlem begraven is.

in zijn *Review of the Lives and Works of some of the most eminent Painters*, zegt, dat de naauwkeurige *Pilkington* berigt, „dat HOBEBEMA voorondersteld wordt, in 1611, te *Antwerpen* te zijn geboren;” doch geen woord staat daarvan bij *Pilkington* te lezen, maar wel, wat ik hierboven opgegeven heb. Dus neemt men de fouten van elkander over! Zoo ook noemt *Nagler* den Hamburgsehe schilder HOCHENUD, die zijne landschappen met bijbelsche geschiedenissen stoffeerde, een leerling van HOBEBEMA. HOCHENUD leefde nog in 1729. Hiernaar te oordeelen, zegt hij, moet HOBEBEMA een hoogen ouderdom bereikt hebben. Dit is daaruit nog niet als zeker aan te nemen, dewijl HOCHENUD zich wel naar diens werken kan hebben gevormd. Ik ben, met de meeste kenners zijner werken, van oordeel, dat hij een Fries is geweest, waartoe niet alleen zijn naam gereede aanleiding geeft, maar ook veel van zijne werken, die gezigten uit dat oord voorstellen. — Het is hier de plaats, eene mededeeling te doen, waaruit ik eenige gevolgtrekking heb durven maken, en wel om daardoor tot verder onderzoek aanleiding te geven, al bleek het dan later ook, dat ik te dien aanzien geheel had misgetast. Ziehier de zaak. In 1841, bij gelegenheid der inhuldiging van Z. M. Koning Willem II., te *Leeuwarden*, heb ik die streek bezocht, en toen alles bezigtigd, wat maar eenigzins merkwaardig was, dus ook *Eisinga's Planetarium*, te *Franeker*, en het afbeeldsel van dat vernuft, door VAN DER KOOI geschilderd, hetgeen eene plaats in de Raadzaal ten stadhuize, aldaar, inneemt. Toevallig eene zoogenaamde bodenkamer doorlopende, ontdekte ik een oud vuil portret in buste, met een schilderpalet er achter, dat zeer hoog aan den muur hing; alzoo de beeldtenis van een kunstenaar. Welke navraag ik ook deed, zelfs aan den oudsten bode, die aldaar bij de 50 jaren zijn post waarnam, niemand kon mij eenige inlichting desaan gaande geven. Nu rees bij mij de vraag, hoe is dat portret daar gekomen, hetgeen zeker, door den een of ander waardig werd geacht, als van een destijds bekend persoon, hier ter eeuwige gedachtenis bewaard te blijven? Zeker wel een Franekeraan en een kunstenaar, en het kon dus, dacht ik, welligt HOBEBEMA voorstellen, want ik ken geene afbeelding van eenig schilder, die een zweem van gelijkenis daarnaar heeft; ook strookt het kostuum, dat zeer eenvoudig is, geheel met het tijdvak van den genoemden genic. Het is alzoo te wensehen, dat de een of ander de prijszwaardige lust moge hebben, in de stads-notulen, rekeningen enz. eens na te vorsehen wat de waren aard dezer zaak is, om daardoor de zekerheid te bekomen, of dit al of niet het portret van den Europeesch beroemden man kan wezen: dit toeh zou voor de kunstwereld hoogst-belangrijk en welkom zijn. Aanvankelijk heb ik-zelf daartoe reeds pogingen aangewend, en door de bereidwilligheid van den Heer *Simon Stinstra*, Raad der stad *Harlingen*, zijn te *Franeker* al nasporingen gedaan, doch hebben tot dus verre geen licht over dit portret kunnen verspreiden. Nu de zaak hierdoor op dat terrein werd gebragt, is welligt alle hoop toeh nog niet verloren. — Zie op CAMPEN, (JACOB VAN) van *Franeker*. — Verder wensch ik, dat dit onderzoek meer vrucht moge dragen, dan der *Drentsche Volksalmanak* voor 1839 heeft opgeleverd over MEINDERT HOBEBEMA, zoon van den sergeant *Willem Hobbema*, die te *Koelvorden* in bezetting lag, en in 1654 gedoopt werd. — Het toeval heeft gewild, dat ik, door gestadige oplettenheid ten aanzien van alles, wat mij voorkomt, betrekking te kunnen hebben op de geschiedenis der kunst in het vaderland, ook het volgende heb gevonden, hetgeen mij toeshijnt, niet weinig te pleiten voor den Friesehen oorsprong van onzen MEINDERT HOBEBEMA. Ten jare 1851, werd er, in Februarij, te *Leeuwarden*, eene Boekverkoopning gehouden, waar tevens rariteiten bij voorkwamen, als twee oude glasramen in lood gevat, zeer sierlijk met ornamenten en kleuren beschilderd; het ééne, te

midden in pronkende met het wapen van „*Otto Hobbema, 1620*” en in het andere, de weêrgâ, dat van „*Margarete van Bornier, zyn wyff, 1620*. Om den naamswille en teneinde zulks verder voor de vergetelheid te bewaren, laat ik hier de beschrijving volgen der beide wapensehilden, namelijk, dat van HOBDEMA: het sehild gedeeld, 1. veld van goud, met een halven zwarten arend; 2. veld azuur, midden op eene zespuntige ster van goud, boven en onder deze een klaverblad, met een steeltje er aan van goud. Gewende helm, op de erest aan beide zijden een tournooihoorn, blaauw en goud; omslingerd, aan de beiden einde der hoornen hangen de genoemde gouden klaverbladen; als helmteeken de reeds vermelde gouden ster. Dat van *Bornier*: het sehild, hier afgebeeld als ruit, — *Losange* — gedeeld in vieren; 1. veld azuur met drie — één en twee — open ruiten, met vierkante blokjes, tegen elke buitenzijde aansluitende, van zilver; 2. veld keel — rood — met twee staande vissehen van zilver; 3 als 2, en 4 als 1, dus op de gewone wijze gekwarteleerd. Deze gehuwden, die stellig in de aanzienlijke klasse der maatschappij waren, kunnen zeer wel de ouders van onzen MEINDERT zijn geweest, daar het meer dan zeker is, dat hij tot den gegoeden stand behoord heeft. Hoe het zij, de naam van HOBDEMA staat met die wapens in een naanw verband. Deze glasrameu zijn door den oudheidkundigen boekhandelaar *Eekhoff*, te *Leeuwarden*, aangekoekt. — Het is vreemd, dat het werk van HOBDEMA, POTTER CUYF, REMBRANDT en anderen van dien hoogen kunststempel, kort na hun verscheiden, tot den laagsten marktprijs is gedaald, in verhouding der sommen, die thans voor die wezenlijk geniale voortbrengselen besteed worden. Zoo vind ik aangeteekend, dat van af 1735 tot 1767 de volgende prijzen zijn betaald, als voor *Een kapitaal stuk door HOBDEMA, zijnde een landschap met beelden, plaisierig geschilderd*, f 40.— Een wedergâ, f 60.— *Idem, idem* f 13.— *Idem, idem* f 12,50 en f 16,50; terwijl twee der besto stukken van dezen meester in 1760 slechts f 105 en f 120 konden gelden; zeven jaren later, werd voor zijn meesterstuk, te *Amsterdam* f 604 betaald, zijnde volgens den *Catalogus: Een extra fraay boschagtig landschap*, in welker midden men ziet een boerenwoning, alsmede ter linkerzyde, en daartegen over aan de rechterzyde, een fraay verseliet en verder stoffagie, zeer natuurlyk en fraay door HOBDEMA op doek, h. 44, br. 48 dm. Amst. maat. — Zoo dan zijn de vreemdelingen, die de onkunde van onze markt met sluwe oogen gadesloegen, in de gelegenheid geweest, zulke paarlen als om niet te bekomen, die toen buiten 's lauds tot ongehoorde prijzen gestegen zijn. Zie hier eene proeve tot vergelyking. Op de verkooping van den Heer *J. Harman*, te *Londen*, gehouden in Mei, 1844, werd eene schilderij van M. HOBDEMA verkoekt, die, sedert het jaar 1806, de volgende verhooging van prijs ondergaan had, zijnde *Een Landschap*. A°. 1806, kabinet van Y. Yong f 5040.— 1827, idem *J. Dent* f 9324.— en in 1844 idem *J. Harman* f 23304.— dus in een tijdverloop van 38 jaren bijna met drie-en-een-half kapitaal vermeerderd. Nog is er in datzelfde jaar aldaar f 22200 voor een stuk van hem betaald, en in 1845, op de beroemde verkooping van den kardinaal *Fesch*, te *Rome*, voor een idem achtduizend vier honderd seudis, ruim f 22000.— In 1818, toen *Gault-de-Saint-Germain* zijn Werk schreef, gaf deze als hoogsten prijs voor HOBDEMA op f 7500, en maakte daarbij de juiste opmerking, dat de tijd missehien eenmaal zal komen, dat ze tot f 10000 en f 15000 zullen stijgen, hetgeen door het bovenstaande wordt bevestigd, want reeds in 1823 is, te *Londen*, bij *Watson Taylor* f 11400 en f 9600 er voor betaald. — In het begin der XIX. eeuw werden onze landgenooten wakker, om het overschot van zijn werk voor Neêrlandsch kunstroem te behouden, en bleven niet in gebreke, de prijzen alhier zóó te doen stijgen, dat het gewone gereede vervoer daardoor

merkelijk werd verminderd. Zoo zag men, dat op de verkooping van *Jan Gilde-meester*, in 1800, te *Amsterdam*, voor een klein stuk, doch van de beste soort, reeds *f* 2100 is betaald geworden. Later bij *Goll van Frankenstein*, is een idem stukje, door den baron *J. Steengracht* voor *f* 1990 aangekocht, en op de verkooping van *J. de Vos*, mede aldaar, voor *f* 10000 aan den baron *Van Brienens van de Grooten Lindt* toegewezen. De bekende uitmuntende schilderij van wijle Jufvrouw *Hoofdman*, te *Haarlem*, is tot nog veel hooger prijs in het Kabinet van *Z. M. Willem II.* overgegaan, en in 1850, in diens nalatenschap voor de som van *f* 27000 aan den Heer *Mawson*, te *Londen*, voor Lord *Herfort* verkocht, voorstellende de in gansch *Europa* bekende *Watermolen*, h. 66, br. 90 dm., zijnde Nr. 98 van den *Catalogus* der genoemde verkooping. — Ook de papierenkunst, zeer zeldzaam van dezen meester voorkomende, is met aanzienlijke prijzen betaald, zoo als op de verkooping van *Verstolk van Soelen*, te *Amsterdam*, in 1847, heeft plaats gehad, namelijk Nr. 214: Twee stuks teekeningen met zwart krijt, en met O. I. inkt opgewasschen, voorstellende *Watermolens in schilderachtige landstreken*, de eene in *Gelderland*, en de andere in *Bentheim*, naar de natuur geteekend door MEINDERT HOBBEWA, die voor de aanzienlijke som van *f* 1830 door den Heer *De Vries* zijn gekocht, alsmede Nr. 304, eene idem tekening, door den heer *Michaëlis* met *f* 560 betaald. — In onderscheiden buitenlandsche Galerijen en Kabinetten wordt van zijn werk bewaard, als, te *Berlijn*: *Een heigronde met eikenbosch, bij invallend zonlicht*; op den middengronde een water en akkerland, met een dorp in het verschiet. Op den voorgronde eenige figuren, waarbij zich een, met een teekenboek onder een boom zittende kunstenaar bevindt: — welligt zijne eigen afbeelding. — In *Engeland*, waar wel de meeste zijner werken voorhanden zijn, heb ik er veel gezien, zooals ik reeds op *JAN VAN DER HEYDEN* vermeldde, als bij Sir *Robert Peel* vier stukken: 1. *Een boomrijk Landschap*. — 2. *Een idem met een Watermolen*. — 3. *Een idem met de Ruïne van het slot Brederode*, een meesterstuk van effect, en dat als zoodanig met de landschappen van *REMBRANDT* gelijk staat. De Heer *Nieuwenhuys*, kunsthandelaar, heeft daarvoor betaald *f* 10560, en nu kan men wel gissen, tot welken prijs het hier eene plaats heeft verkregen. — 4. *Een gezicht op het dorp Middelharnis, in Holland* enz. Het is wel niet mogelijk, van dit stuk, als kunstwerk, eenige beschrijving te geven, want het is de echte natuur, als het ware, zelve wedergegeven, en ik vereenig mij dus gaarne met hetgeen *Dr. Waagen*, van *Berlijn*, daarvan zegt, dat het geheel, in al zijne deelen, als een „non plus ultra” is te beschouwen, en hij erkent het voor het oorspronkelijkste kunstwerk, dat hem immer voorgekomen is. Dit merkwaardig stuk werd, in 1815, te *Dordrecht*, voor *f* 1000 verkocht, en heden bekleedt het zijne plaats voor de som van *f* 9600. — Bij den Marquis *Stafford*: *Een Dorp in water gelegen* enz., en *Een landschap met een watermolen en andere gebouwen* enz. — Bij Lord *Ashburton*: *Een tusschen geboorte liggend dorp, met een grooten weg, waarop een man en eene vrouw wandelen, zeer zonachtig, en meesterlijk gepenseeld*. Hiervoor is *f* 4800 betaald. — Bij Lord *Grosvenor*: *Twee idem, idem*, — Een idem bij *H. F. Hope*, doch wat bruin van kleur. — In de bijzondere Verzameling van wijlen koning *George IV.*, *Een idem met een Watermolen en eenige gebouwen* enz., waarvan de schaduwpartijen echter wat zwaar van toon zijn. — In de verzameling op *Lutonhouse* zijn twee stukken, *Eene dorpstraat, rijk met boomen bevassen, op een hewelachtigen gronde* enz., en *Een watermolen, waarbij eene vliet met eene schuit* enz. — Ik besluit met het alom beroemde meesterstuk van *HOBBEWA*, in de verzameling van Lord *Hatherton*, wien daarvoor te vergeefs 3000 pond sterlings (*f* 36000) is geboden. *Dr. Waagen* zegt van dit stuk, dat, hoewel de verzameling

van den Lord slechts uit enkele stukken bestaat, daaronder het *meesterstuk van NOBBEMA* eene schilderij is, die tegen eene geheele Galerij kan opwegen; ofschoon slechts *eenige groepen boomen, een boerenhuis, een waterpoel en eenige hekken en weiden*, de geheele samenstelling uitmaken, is echter dit werk van de verwonderlijkste uitwerking. De natuurwaarheid, welko eene namiddagzon met zich voert, is in alles tot de hoogste hoogte opgevoerd, met een meesterlijk penseel, dat tot het onbegrijpelijke leidt, en hetgeen alles te zamen maakt, dat er zeer weinig schilderijen in de wereld zijn, die tegen dit stuk in verdienste kunnen opwegen. Het is met den naam van den meester, en het jaartal 1663 beteekend, h. 3 vt. $\frac{1}{2}$ dm., br. 4 vt. $2\frac{1}{2}$ dm. — In December, 1854, werd te *Parijs*, op de kunstverkoop van den *Baron de Meklenbourg*, voor een stuk van NOBBEMA 72000 francs betaald, en in 1858 heeft op eene *idem*, te *ibid.*, van *W. Hope*, een *Watermolen* van IDEM, 43000 francs opgebracht. — In 1851 is, te *Brussel*, voor 78000 francs, zonder de kosten, het beroemde stuk met *de Molentjes* verkocht, dat het sieraad uitmaakte van het schoone kabinet van wijlen den Heer *Van Saeeghem*, en in het bezit kwam van den Heer *Theodorus Patureau*, te *Parijs*, die zijne beroemde verzameling, in 1857, aldaar heeft geveild, als wanneer het voor de som van 96500 francs door den Heer *Gustave Schultze*, te *Berlijn*, voor zijne verzameling werd aangekocht. Deze prijs heeft echter niet aan de verwachting voldaan, daar het op 150000, ja, door sommigen op 200000 francs geschat werd. — Een lezenswaardig artikel over NOBBEMA, en vooral over dit stuk, vindt men in de (*Morgen-Ausgabe*) *National-Zeitung*, *Berlin*, 9 *Marz*, 1858, waarin gemeld wordt, dat, voor zooverre bekend is, de oorspronkelijke bezitter de Heer *Van der Meerschen* (Heer van Berlare, Moerseken enz.) was, en dat het, in 1791 *Van Saeeghem*, te *Gent*, in ruiling met kanten, werd aangerekend tegen de waarde van 1200 francs, omdat toen nog aan de echtheid getwijfeld werd. — Als keizerin Josephine, op hare reis met *Napoleon I.*, naar *Gent*, de verzameling van *Van Saeeghem* bezocht, verlangde zij dit stuk voor hare Galerij op Malmaison te bezitten, doch de eigenaar kon zich van zijn kunstjuweel niet ontdoen. Ziedaar een ware kampstrijd, om een eenvoudig natuurfereel, door de geschiedenis gestaafd! Is dit nu eene dwaasheid, die slechts berust op de zucht, om iets bijzonders te bezitten, en het zodoendo als een gewijld relik tot in het overdrevene op te voeren, eene modezucht, die telkens afwisselt, en nu eens op, maar toch ook weër ondergaat? Of is het de waarde van echte kunst, die tevens in de hoogste mate aan de strenge regelen der techniek beantwoordt, zooals, van tijd tot tijd, de verschillende scholen die vordoren, en waardoor de liefhebbers zich laten boeijen, ofschoon dan ook al die theorie-prediking enkel een schoolsehen schildertrant doet ontstaan, die reeds in de geboortekiem den ondergang met zich voert? Men zou bijna tot het besluit komen, om aan te nemen, dat oorspronkelijke geniën, die de natuur-alléén tot leidsvrouw namen, zoo als REMBRANDT, HOBBEEMA, POTTER en CUYP, dáárdoor in hun tijd miskend zijn, dewijl zij zich de aangenomen leerbegrippen der schilderkunst niet eigen maakten, en daardoor de zoogenaamde „kunstbeschaving” hebben gemist. Immers, tot aan de XIX. eeuw hebben hunne werken slechts in de waarde van anderen kunnen deelen, die thans echter honderdvoudig beneden de hunne staan geplaatst. Het oordeel van kunstenaars en kunstkenners blijft echter in het oog der wereld altijd partijdig, en dus acht ik het hier eene geschikte plaats, om een antwoord op de hierboven gedane vraag te laten geven door een geheel onbevooroordeelde, wiens oorspronkelijk wijsgeerige blik, op de bedoelde werken geworpen, ter toetsing van zijne gewaarwordingen over het *hoe* en *waarom*, hem tot het natuur-

lijk en zuiver eindbesluit geleid heeft, namelijk, dat, *in Holland bovenal, de landschapschilders de ware poëten zijn*. Ik bedoel de woorden van den abt *De la Mennais*, die ten slotte hier mogen volgen, te weten: „*Quelques peintres Hollandais ont su prêter à la nature un langage indéfinissable, qui touche, émeut, provoque la rêverie, et l'attire doucement comme en des espaces infinis. Dites-moi par quelle mystérieuse magie ils nous retiennent des heures et des heures plongés dans une vague contemplation devant ce que la nature a de plus ordinaire et de plus simple en apparence? Une prairie avec un ruisseau et quelques vieux saules, une vallée que traverse un torrent, grossi par l'orage, dont les derniers restes, où se jouent les feux du couchant, fuient et se dissipent à l'horizon; sur une grève déserte, une cabane au pied d'un rocher nu, la mer au-delà, une mer agitée, et dans le lointain une voile qui s'incline entre deux lames sous l'effort du vent; ne voit-on pas qu'ici c'est la pensée de l'artiste, sa vie intime qui se communique à vous, s'empare de vous? C'est l'art qui vous emporte sur ses ailes puissantes en des régions plus hautes que tout ce que peuvent atteindre les sens. Ne discernerez-vous pas sous la forme extérieure, dans les animaux de PAUL POTTER, une vie intime propre à chacun d'eux, une manifestation de leur nature essentielle, typique? L'allure, la pose, le regard, tout parle en eux.*”

HOCK. (JAN VAN) Zie bij mij op HOECKE. (JAN VAN)

HODGES. (CHARLES HOWARD) *Immerzeel* heeft reeds in het kort eenige kunst- en levensberigten nopens dezen hoogst-bekwamen portretschilder medegedeeld. Hier moet ik nog bijvoegen, dat zijne eerste portretten, welke hij in crayon vervaardigde, uitmuntend zijn bewerkt en in vele aanzienlijke familiën nog als zoodanig gewaardeerd worden. Van die in olieverf zijn er aanwezig in de kamers van het Instituut, in het Trippenhuis, te *Amsterdam*, als dat van de Professoren *Te Water, Cras, Wilmet* en anderen. Ook heeft hij, in 1809, het afbeeldsel van *Lodewijk Napoleon*, gewezen koning van *Holland*, levensgroot, ten voeten uit, geschilderd, hetgeen mede aldaar aanwezig is. De Buste, welke hij, naar de natuur, daarvoor heeft vervaardigd, is thans in het bezit van den kunstschilder en oud-directeur van het kabinet van moderne kunst, op het Paviljoen, te *Haarlem*, GEORGE PIETER WESTENBERG. — Men moet HODGES de zeldzame, hem alleen eigen, bekwaamheid toekennen, van destijds aan zijne portretten een hoogst-edel en fatsoenlijk uiterlijk te hebben gegeven, niettegenstaande de natuur hem dit niet altijd voorspiegelde; iets, dat, helaas, bij de meeste kunstenaars in dit geval, of overdreven geaffecteerd plaats grijpt, of wel zij geven den persoon in geheel zijne onedele houding en uitdrukking terug. Hij voegde daarbij eene treffende gelijkenis, waarin het volle karakter van den persoon, door hem als het ware op eene betooverende wijze, bij de wezenstrekken werd uitgedrukt. — Door hem is ook opgespoord een aantal koperen platen, gegraveerd door SCHELTUS en BOËTIUS VAN BOLSWERT, PONTIUS en VORSTERMAN, om die, op nieuw, in druk, ten nutte van het kunstlievend *Europa*, weder dienstbaar te maken. Hij heeft dit op eene wijze tot stand gebracht, die niets te wenschen overliet, en zoo zag men, te *Amsterdam*, in 1808, in het licht komen: *Œuvres de RUBENS et van DYCK, ou Recueil des principaux Tableaux de ces deux illustres Peintres, gravés par SCHELTUS et BOËTIUS BOLSWERT, VORSTERMAN et PAUL PONTIUS*, in Atlas-formaat; eene verzameling, die voor elken liefhebber van kunst zeer belagrijk is, en aan de gouden eeuw der Vlaamsche schilder- en der Hollandsche graveerschool, met welgevallen, denken doet. — Het is reeds vermeld, dat hij onder de beste graveurs, in mezzo-tinto, van zijn tijd gerangschikt moet worden, en, in waarheid, het *Portret van den Raadpensionaris Schimmelpenninck*, ten

voeten uit, door hem geschilderd en gegraveerd, in gr. f^o. mag onder de schoone prenten worden geteld, en vooral de eerste drukken, waarvan ik een exemplaar bezit. Verder zijn merkwaardig de volgende fraaije *Afbeelding van Wierd Adels, Stuurman op het Hollandsche kofschip de Bloeyende Blom, die zij van dezen bodem, nadat dezelve door de Franschen was genomen, met veel bravoure meester gemaakt, en den 5. Augustus (1794) te Hellevoet opgebracht heeft*, en van *Christiaan Cornelis, Matroos op het Hollandsch kofschip de Vriendschap, die zich van dezen bodem, na dat dezelve door de Franschen gewonnen was, met veel bravoure meester gemaakt, en den 1. Augustus 1794 te Vlissingen opgebracht heeft*. Deze prenten, pendants, zijn uitmuntend in mezzo-tinto door hem bewerkt, naar J. PERKOIS *ad viv. del* in gr. f^o. De geschiedenis vorderde de geheele mededeeling van het onderschrift, op die brave Nederlanders betrekkelijk. — Hij heeft ook geëst eene naauwkeurige kopij naar het hoogst-zeldzame prentje van B. BREENBERG, — Zie aldaar. — *Bak-beer* genoemd. — HODGES heeft zich van den jare 1788 reeds in *Amsterdam* gevestigd, waar hij, in 1837, 73 jaren oud, met roem ten grave is gedaald.

HODGES, (J. N.) zoon van CHARLES HOWARD HODGES, wordt opgegeven als de kunst te beoefenen, doch geene latere bescheiden van hem, of zijne werken, zijn tot mij gekomen. Zoo ik 't wel heb, heeft hij zich met den handel in oude prenten afgegeven, dien hij met een Duitsch huis, in compagnieschap, heeft gedreven, en moet hij thans reeds overleden zijn.

HOECGEEST, (CORNELIS?) en niet G. HOECKEEST, of HOECKEEST, zoo als *Immerzeel* en anderen vermeld hebben. De aanleiding der letter G is ontstaan uit het Monogram C, die gedeeltelijk aan de H gehecht is, en voor eene G werd genomen; doch er zijn ook andere beteekeningen van hem gevonden, daar de C geheel bij de eene zijde der H is aangesloten, en dit is dus duidelijk eene C. — Zie *Brulliot*, Nr. 1283 en 2110, die dat teeken op eene schilderij van hem, met het jaarmerk 1650, opgeeft. — Ik ben in het bezit van de *eenige prent*, door hem vervaardigd, en die *hoogst zeldzaam* is, — zie *Catalog. van Weigel*, Nr. 16638. — zijnde het inwendige van eene kerk met beelden enz. B. VAN HASSEN *inv.*, en hier staat duidelijk voluit C. HOECGEEST *fe.*, verder *J. P. Berendrecht ex. h.* 26, br. 21½ dm. Ned. Nog bezit ik daarbij een exemplaar vóór alle letter, fraai van druk; doch men vergisste zich niet, zoo als ik, die, bij nadere beschouwing, ontdekte, dat er een strookje van de plaat met het genoemde adres afgesneden, en alles op nieuw opgesneden is, zijnde dus een later uitgegeven exemplaar. — Dit bijvoegsel dient alzoo om onzen HOECGEEST ook als graveur bekend te maken, hetgeen noch bij *Brulliot*, noch bij *Nagler, Heller* enz. wordt gevonden. — Hij is, vermoedelijk, een zoon van den volgenden JOACHIM HOECGEEST.

HOECGEEST. (JOACHIM) Dezen Haagschen portretschilder vind ik bij *Van Gool*, II, bl. 508, vermeld, waar hij zegt: „hy kwam in 't Gildo in het jaar 1610, was Hoofman in 1623, en Deken in 1625; deez' was al overleden vóór de scheiding” (van het oude St. Lucasgild 1656.) — Hij kan wel de vader van CORNELIS HOECGEEST geweest zijn.

HOECK, of HOECKE. (JAN VAN, of VAN DEN) Van dezen beroemden leerling van RUBENS, door *Immerzeel* vermeld, zijn te weinig werken aangewezen, om de geschiedenis zijner kunst genoegzaam te staven. Die in openbare Galerijen bestaan, moet men, zooveel mogelijk, aangeven, om den weg voor den opmerker gemaklijk te maken. To *Weenen* heeft hij, in de groote entré-zaal, het portret geschilderd van den *Aartshertog Leopold Wilhelm*, een der prinsen, die het meest hebben bijgedragen tot het stichten dezer Galerij. *De Prins is geheel geharnast*

en gewapend, te paard gezeten, omringd door geniussen, waarvan er een hem met een lauwerkrans kroont, terwijl de Faam hem een palmtak toereikt. Verder, in de Galerij-zelve, het *Portret van Philips IV. Koning van Spanje*, op gevorderden leeftijd, in het zwart, met een stijven halskraag om, gekleed, en met het ordeteeken van het Guldenvlies omhangen; eene buste, levensgroot, die aldaar als een meesterstuk van zijn werk pronkt. — Er wordt aan hem eene geëtste prent toegekend, de *H. Johannes*, ten halven lijve, drie-vierde naar voren regts-gewend, voorgesteld. Hij leunt met de rechterhand op een steen, houdende met de linker een kruis; h. 6 dm. 11 str., br. 5 dm. 5 str. Par. en met een monogram gemerkt, dat J. v. HOECKE *invenit* en *incidit* zou beteekenen, zegt *Nagler*, die ook een JAN VAN HOECK, ingevolge het bericht bij *Piorillo*, als leerling van RUBENS, opvoert, doch, blijkbaar eene vergissing, daar deze dezelfde persoon is als onze hierboven genoemde, die in „1625 als Meester schildert in het *St. Lucasgild*, te *Antwerpen*, is ingeschreven,” met een aantal meesters van dien naam, die in het *Ms.* van *Mols* te vinden zijn; hoewel in het levensbericht, in den nieuwen *Catalogue du Musée d'Anvers*, 1857, opgenomen, gezegd wordt, dat hij in de archiven van genoemd Gild niet wordt gevonden. Zoo dus moeten er nog andere *leggers* bestaan, welke *Mols* echter wel heeft gekend, want daarin komen duizende namen van schilders voor, die woordelijk door hem daaruit afgeschreven en door exceptie-teekens aangehaald zijn. — In laatstgenoemden *Catalogue* vind ik een bericht, dat hier volgt, namelijk, dat hij niet in 1600, zoo als algemeen wordt vermeld, maar den 6 Sept. 1598, te *Antwerpen*, geboren, en in de *St. Jacobskerk* gedoopt is. Zijn vader was *Willem*, en zijne moeder *Apolline Janssens*. — Hij is in 1651, zoo eenige meenen, te *Brussel*, overleden. — Het is ook voor goed gebleken, dat hij VAN DEN HOECKE, anders gezegt VAN HOECK, genoemd werd.

HOECK, of HOECKE, (KAREL VAN) een kunstenaar, wiens naam of werken mij nergens anders zijn voorgekomen, dan in de nagelaten kunstverzameling van den conferentieraad *Bugges*, te *Kopenhagen*, (1837), in wiens uitmuntende verzameling van 642 Nommers schilderijen, onder Nr. 410, genoemd wordt: *Een landschap met een grot aan een water*, waarbij op den voorgrond woningen, en verder met beelden en vee gestoffeerd enz., voerende den bovengenoemden naam. — Mijn vermoeden, of hierin eene misvatting kan plaats hebben, moet verminderen, dewijl het voorgaande Nr. een JAN VAN HOECK is. Sommige houden dezen voor een zoon van hem, evenals dat CASPAR VAN HOECK, die in het werk van TENIERS *Theatro pictorio*, vermeld staat, dezelfde KAREL zijn zou. — Zie *Nagler*. — Dit heeft veel grond, dewijl ik geen KAREL, maar wel een JASPER VAN HOECK, onder een aantal van dien naam in het *St. Lucasgild*, te *Antwerpen*, vind aangeteekend, die, in „1596, als leerling ontfangen bij JULIAEN TENIERS, en als Meester in 1604” voorkomt.

HOECK, of HOECKE (ROBERT VAN) en niet VAN HOEK, zoo als bij *Immerzeel* in zijn levensbericht staat vermeld. — Ik voeg hier nog bij, dat men zijn geboortjaar op 1609, te *Antwerpen*, opgegeven vind, doch ik vond maar één ROBERT VAN HOECK, die, in 1645, als meesterszoon in het *St. Lucasgild*, te *Antwerpen*, is ingeschreven. Alzoo zou hij 36 jaren oud zijn geweest, alvorens als leerling op te treden: want hier staat hij niet als meester aangeteekend, zoodat zijn geboortjaar later zal zijn, en hij wel een zoon van JAN kan geweest zijn. — Hij was ook een zeer bekwaam graveur, wiens werken zeldzaam voorkomen, en waarvan er 22 bij *Nagler* worden beschreven, meestal betrekking hebbende op veldlegers en daarin voorkomende fragmenten enz. — Voor de abdijkerk van *St. Winox* schilderde hij de *Twaalf apostelen*, elk in een voornaam bedrijf of lijden van

hun leven; dus berigt *Immerzeel* aangaande dit werk, doch zegt niet, waar de bedoelde abdij ligt; zij is te *St. Winoxbergen*, bij *Duinkerken*, gelegen. — Hij is in 1668 overleden. — In de *Weener-Galerij* bevinden zich acht schilderijen van dezen meester, waarbij er eene is, voorstellende een binnenkamer, waarin een aanrecht, bedekt met een tafellaken, liggende op een ton, waarop een steenen ctensbak, eene veldflesch en een kleine mand op den grond, met een ketel, een oude lantaarn en ander huisraad staat. h. 11 dm, br. 8 dm. — Al de andere zijn bataljes of landgezigten, met legerkampen; ook eene bij maanlicht voorgesteld. — Zijn portret komt voor in *De Bie*, G. COQUES pinxit. C. CAUKERCKEN sculpsit in 4°.

HOECKE, (JAN VAN) Architect te *Gent*, wordt door *Immerzeel* vermeld, en daarbij, dat hij Professor is aan de koninklijke Akademie enz. aldaar. In de laatste dagen van December 1857, hebben de gezamenlijke professoren dier Akademie den Heer VAN HOECKE een feestmaal aangeboden, ter gelegenheid van zijn vijf-en-twintigjarig jubilé in genoemde ambtsbetrekking, en waarbij onder anderen de Directeur F. J. CANNEEL eene diepgevoelde en doeltreffende aanspraak deed, terwijl door den warmen kunstvriend en dichter, *Prudens van Duyse*, aldaar, een kniedichtje vervaardigd werd, dat hier volgt: Dank den Bouwheer van 't Heelal! — Op het spoor van *MARISSAL*, — Mogt uw iever, vol verblijden. — Aan ons bloeiend kunstgesticht — Vijf-en-twintig jaren wijden. — Wat is *Gent* u veel verplicht! — 't Jubelgroen van Vijftig jaren — Siere u eens de zilvren haren!" — De Gentsche kunstschilder PHILIPS KAREL MARISSAL was de oprichter der genoemde Akademie, die door de keizerin Maria Theresia, in 1771, met den titel van *Koninklijke* werd vereerd.

HOEDT. (J. H.) Een onvermeld kunstenaar, van wiens werk mij is voorgekomen het *Portret van Ward Bingley in het Karakter van Avagaro*, door J. H. HOEDT, te *Rotterdam*, bij *J. Hofhout en Zn.*, 1802. — Hij was, waarschijnlijk, verwant aan den later met roem bekenden tooneelspeler *Hoedt*, die, met *Ward*, *Bingley's* zoon, in *Z.-Holland*, onder de firma van *Hoedt en Bingley* als Directeur werkzaam was.

HOEFNAGEL, (JACOB) zoon van *JORIS*, reeds bij *Immerzeel* op dien naam als een verdienstlijk kunstenaar vermeld, en dat hij als graveur 52 stuks studiën van zijnen vader in het koper gebragt heeft. Ik moet hier bijvoegen, dat men zijne bekwaamheden naar de gemelde prenten niet mag afmeten, aangezien hij die in 1592, en dus in een ouderdom van 17 jaren, heeft volvoerd en uitgegeven, bestaande in een boek met bloemen, vruchten en insecten. Do titel is: *Les insectes de GEORGE HOEFNAGEL, gravés par son fils JAQUES, à l'age de 17 ans, à Francfort*, en 52 pl. et dont la suite de fleurs, par *ADR. COLLAERT* en 24 pl. in 4°. oblong. Zie *Catalogus van den kanonik Wouters*, *Brussel*, 1797, in 8°. — Een gedeelte van dit werk is nog verschenen, te *Amsterdam*, onder den titel: *Diversæ Insectorum volatiliū icones, ad vivum depictæ per D. J. HOEFNAGEL typisq. mandata a N. Visscher*, 1630, in 16 platen, in 4°. oblong. Zie *Cat. van Van Hulthem*, Nr. 7086. — Dit is alzoo een gedeelte van het eerstgenoemde Werk, en later in den handel, te *Amsterdam*, weder op nieuw uitgegeven. Het schijnt wel het éénige door hem gegraveerde werk te wezen, en zou ook wel het laatste kunnen geweest zijn, daar *Fiorillo* meldt, dat hij, in 1592, 17 jaren oud overleden is, en bij hetzelfde werk van zijn graveerstift noemt. — Ik voeg hier nog bij, dat het ook met een Latijnschen titel in 1592 is verschenen. Zie over dit Werk mede op zijn broeder *JAN*.

HOEFNAGEL. (JAN) Alleen bij *Fiorillo* vond ik dezen als een tweeden zoon van *JORIS HOEFNAGEL* en als schilder vermeld, doch later zag ik, dat de Heer

Ed. Féris, in zijne belangrijke Verhandeling over JORIS of GEORGE HOEFNAGEL — Zie aldaar. — óók dezen JAN vermeldt, en daar aanvoert, dat hij prenten, de natuurlijke historie voorstellende, heeft vervaardigd, maar hij noemt alleen het Werk *Diversæ Insectorum etc.* 1630. Dit is hetzelfde, hetwelk ik op JACOB heb vermeld, en dat later bij *Claes Jansz. Visscher*, te Amsterdam, in 1630 weder is uitgegeven, en bekend staat als een gedeelte te bevatten van het mede aldaar vermelde Werk, hetgeen eigenlijk door JORIS geteekend is.

HOEFNAGEL, of HOEFNAGHEL. (JORIS of GEORGE) Bij vele kunstenaars is het moeilijk, iets van hun werken te zien, om daaruit den aard hunner talenten te kunnen beoordeelen, en zoo is het ook met het werk van dezen JORIS gelegen. Daar ik iets kan aanwijzen, dat nog al voor de hand ligt, zoo laat ik hier volgen het *Theatrum Civitatum et admirandorum Italiae etc. a Joanne Blauw, G. F. Amstelodami*, 1663, waar de naam van GEORGIUS HOEFNAGEL *depingebat* op vele platen voorkomt, die dit Prachtwerk zeer versieren, hetgeen op zich-zelf twee deelen vormt van den bekenden *Groote Atlas van Blauw*. — Zijn portret in de 8°-uitgave van *Van Mander*, is genomen naar dat door *Wierix*, met het vers van *Lampsonius*, uitgegeven in 4°, en ook onder de kopijen daarnaar, van H. HONDIUS, bekend is. — Verder *Diversæ Insectorum etc.*, door zijn zoon JACOB gegraveerd. — Zie aldaar. — Eene zeer fraaije teekening in kleuren op parkement, waarsehijnlijk, een Albumblad, is in mijn bezit, waarop een *menschen-schedel en twee rozen op haren steel, aan beide zijden van het tafereel geplaatst, tegen het cranium, in eene buigende gedaante, zijn afgebeeld; verder een aantal vruchten, vlinders en insecten*, enz. die elkaër onderling tot voedsel verstrekken en alzoo vernietigen. Boven dit alles is, op een epitaaf, op een grond van ultramarijn, met gouden letters, het volgende tot leering gesteld: *Contuere hoc quid sit genio tantumque vacato — quam lubet: huic fies tu similisque semel.* — dat is: *Aanschouwt bedaard, zooveel gij wilt, wat dit is: eenmaal zult gij hieraan gelijk worden.* — Nog vind ik aangeteekend, dat hij vele afbeeldingen van Spaansehe steden heeft geleverd aan den Keulsehen kanonik *George Braun*, broeder van den beroemden Keulsehen kunstenaar AUGUSTIN BRAUN, auteur van het Werk: *Civitates orbis terrarum, in æs incisæ et excusæ et descriptione topographica, morali et politica illustratæ. Tom. VI. Collobarantibus FRANCISCO HOGENBERGIO, Chalcographo, et GEORGIO HOEFNAGEL, in f.º majore. Coloniae, ab anno 1572 ad 1618.* — Zie *Cat. van Van Hulthem*, Nr. 14334. — Zijne schilderwerken komen hoogst-zeldzaam voor, en zijn meest alle miniaturen, die in boekwerken gevonden, en in bijzondere Vorstelijke Bibliotheken bewaard worden, zoodat het tot de hoogste zeldzaamheden behoort, iets daarvan in openbare Museën te vinden. De Heer *Ed. Féris*, die zoovele nasporingen op het gebied der kunst-litteratuur heeft gedaan, en ook eene uitvoerige Verhandeling over GEORGE HOEFNAGEL's leven en werken heeft medegedeeld, in het *Bulletin de l'Académie Royale etc. de Belgique, Brux.* 1854., *Tom. XXI.*, blz. 978, verhaalt, dat bij toeval eene zeer fraaije miniatuur, door een Engelsehman, te Brussel, was gevonden, welke hij als borg voor schuld in zijn logement achterliet, doch op den bepaalden tijd niet is komen aflossen, weshalve zij vandaar in de Bourgondische Bibliotheek voor de verschuldigde som overging, waardoor België thans in het bezit is van eene buitengewoon schoon geschilderde miniatuur van dezen, in dat vak, éénigen meester. Het stelt voor een *gezicht op de stad Sevilla*, genomen van den oever der rivier *Guadalquivir*, met groepen figuren op den voorgrond, visschersschuiten op den vloed, en een veruizigt op die stad, in den achtergrond. De lijst of rand van een ongewonen rijkdom, die het tafereel omvat, is uit zinnebeelden van oorlog en vrede

zaangesteld, met de eigenschappen van de onderscheiden rijken der natuur, en eene zinnebeeldige voorstelling der Spaansche overwinning van *Amerika*, alles door een *portret van Philips II.*, op een gouden troon, tusschen twee bisschoppen gezeten, gekroond. Dit werk heeft hij voluit beteekend *GEORGIUS NOUFSAGLE, Antverpianus, faciebat anno 1573*, en daarbij gevoegd, als een punt van eer, dat hij zich-zelfen in de kunst gevormd had, *natura sola magistra*. Onder de afbeelding der stad staat het jaarmed 1570, zoodat men meent, dat hij drie jaren daaraan heeft gearbeid. Doch dit zal wel beduiden, begonnen en voleind. Voor wien hij het heeft vervaardigd, is niet bekend, maar, naar de jaartallen te oordeelen, was hij toen, van zijne Italiaansche togten terug, nog in *Duitschland* werkzaam. — Ik kan niet nalaten, hier een geschiedkundig product, even eelt als leerzaam, aangaande den toenmaligen handel en wandel in kunstzaken mede te deelen, zoo als de Heer Fétis daarvan eene Fransche vertaling uit het Italiaansch aan zijne lezers gegeven heeft. Het is een brief van onzen HOEFSAGEL, die in het Werk van *Marco Pagliarini, Racolta di lettere sulla pittura, scultura e architettura*, voorkomt, geschreven aan den *Ridder Gaddi*, bezitter eener rijke Galerij van schilderijen, beelden, cameën enz., die onzen kunstenaar belast had, bij zijn doortogt te *Florence*, teekeningen van de voornaamste meesters van dien tijd voor hem aan te koop. De inhoud luidt als volgt: „*Il Giacomo, orfèvre, m'a écrit plusieurs fois de la part de votre seigneurie, que si je trouvais des dessins de bons maitres, je devais lui en procurer quelques-uns. Je lui ai répondu, que je pouvais en trouver, mais que les propriétaires ne voulaient pas les envoyer en Italie, pour en proposer la vente, et que je désirais connaître les intentions de votre seigneurie. Le même Giacomo me dit alors que les occupations de votre seigneurie ne lui permettaient pas d'écrire; mais que si je trouvais quelques dessins, digne du cabinet de votre seigneurie, à des prix honnêtes, je devais les acheter. D'après cela, je n'ai pas voulu manquer de donner à votre seigneurie une preuve de mon dévouement, et de mon désir d'augmenter et conduire à la perfection ce cabinet, qui, certainement, en matière de dessins, est le plus beau qu'on puisse voir, et que tout véritable amateur doit-être porté d'inclination à augmenter de plus en plus. Entre tous, votre seigneurie me trouvera un des plus disposé à obéir à ses ordres. Vous recevrez donc des mains de M. Giacomo, vingt-neuf grand dessins et six petits, qui coutent, l'un dans l'autre un écu d'or (ici on n'en connaît pas d'autres) par dessin, pour lesquels je me suis engagé par une obligation de ma main, à payer dans six semaines ou deux mois. Votre seigneurie voudra bien donner ordre pour que je sois pourvu à temps. Comme le verra votre seigneurie, je n'ai pris ni esquisses, ni dessins en mauvais état, ni de maitres vulgaires, mais tous de très-bonnes mains, lesquels les vendeurs ne m'ont cédés à un prix si modéré, que parceque nous sommes amis et dans l'espoir de recevoir une plus grande commande. Ces dessins sont tout de la sorte moyenne, car il y en a encore de plus simples et de moindre prix, comme aussi de plus grand prix et d'une plus grande valeur. Ils sont beaux et finis; ce sont, sous tous les rapports, des dessins parfaits et des plus vaillants et anciens maitres allemands et flamands, comme: ALBERT (DURER); LUCAS (LUCAS DE LEYDE); OLBEIN, (HOLBEIN); PATENIER; EMSKERKEN, (HEEMSKERCK); JEAN et son frère HUBERT VAN EYCK, très-anciens; QUENTYN (METSYS); MAUSE et beaucoup d'autres, et aussi des modernes, de RAPHAEL etc.; tous dessins finis et d'importance, et pour cela dignes d'être estimés comme ils sont en effet. Je n'ai pas voulu m'en occuper sans connaître l'intention de votre seigneurie. J'aurais voulu persuader aux propriétaires de ces dessins de m'en*

coëflier cinquante ou soixante pour vous les envoyer; mais ils ne veulent pas. Si votre seigneurie le désire et me le commande, je pourrai prendre la nôte des principaux et du prix qu'on en demande, et la lui envoyer. Ce serait une chose bonne et profitable d'employer cent ou cent cinquante écus à en acquérir une partie. Je suis persuadé qu'on me laisserait, en ce cas choisir les meilleurs et les plus finis. Celui d'ALBERT DURER ne me serait pas laissé à moins de quatre écus, celui de LUCAS, trois, le grand de PATENIER trois, et ainsi des autres. Je n'ajouterai plus rien maintenant, et j'attends les ordres de votre seigneurie. Ce 12 Fevrier, 1577. GEORGIO HOEFNAGHEL." — Alle levensberigten stellen zijn overlijden op het jaar 1600, zegt *Fétis*, en in het Werk: *Théâtre des cités du monde*, vindt men onderscheiden prenten, door onzen kunstenaar betoekend, die het jaarmerk 1617 voeren enz.; waaruit hij de onzekerheid van zijn overlijden afleidt. Doch ik moet hierbij doen opmerken, dat de drie eerste deelen van dat Werk met den Latijnschen tekst van GEORGIUS BRAUN, van *Keulen*, en FRANCISCUS HOGENBERG, van *Mechelen*, reeds te *Keulen*, in 1572, 1575 en 1581 zijn verschenen, en dat het aangevoerde Werk eene latere vertaling is, toen uitgegeven, en hetgeen dus geen grond voor een langer leven van onzen kunstenaar kan opleveren, evenmin als de prenten, die, in 1663, in het bovengenoemde Werk van *Blauw* voorkomen, daartoe strekken kunnen. Zulke koperen platen werden welligt nog veel later gebruikt. — *Zijn portret* is door J. SADELER gegraveerd.

HOEK (J. G.) staat als teekenaar vermeld in den *Catalogus* van C. Buys, *Amsterdam*, 1828, bl. 17, onder Nr. 39: *Een blad met hoorns* door J. G. HOEK.

HOEK. (JOHAN) Van dezen kunstenaar komen werken voor, die in het graauw zijn geschilderd, op lichte gronden, voorstellende zeegezigten met schepen enz., zoo als er in den *Catalogus van Terwesten*, op bl. 460, een wordt beschreven: „Nr. 81. *Een kabbelende zee met verscheide schepen*, door JOHAN HOEK, in 't graauw geschilderd op een witten grond, zeer uitvoerig op paneel; h. 38, br. 43 dm.” — Deze soort van stukken zijn veelal verloren geraakt, tenzij ze door L. BACKHUYSEN of W. VAN DE VELDE zijn uitgevoerd, en welke manier als eene voorbereidende behoefte werd vereischt voor het leeren schilderen van schepen, om met vaste hand het touwwerk in zuivere lijnen over de afgewerkte luchten te trekken enz.

HOEKGART. (...) Een onvermeld kunstenaar, die, waarschijnlijk, op het einde der XVII. eeuw bloeide. Slechts eenmaal vond ik iets van zijn werk vermeld, in den *Catalogus van M. van Hoeken en T. Hartsoeker*, verkocht 1 Mei, 1742, te 's Hage, onder „Nr. 82: *Een gebouw vol stoffagie* door HOEKGART, h. 2 vt. 5 dm., br. 3 vt. 3 dm.” — Zou deze naam niet HOECGEEST moeten wezen?

HOEN. (JACOP) In de Archiven van het O. L. V. Hospitaal, te *Oudenaerde*, zijn zeer merkwaardige aantekeningen gevonden in het *Register der Rekeningen* van dat gesticht, die ons de namen en werken van eenige kunstenaars doen kennen, in de XV. eeuw te *Oudenaerde* gebloeid hebbende, en door de ijverige navorsching van den heer *Edmond Vanderstraeten*, *Membre correspondant de l'Académie d'Archéologie de Belgique*, medegedeeld. Zie de *Annales*, Tom XI, 3 *Livraison*, *Anvers*, 1854, bl. 232—237. — Ik heb den oorspronklijken Hollandischen tekst allcen gevolgd, die onder de Fransche vertaling van genoemden auteur, — wel gelukkig nog! — geplaatst is, en aldus luidt: „1435—1436. Betaelt Jakemaert den scrynmakere van XVI lievkens te snyden, up de vierclynsckins; (?) van IIIJ daghen, te IIIJ sch. 's daghs, compt XVI sch. par. — Item besteed aen JACOP den scrynmakere, een *beelde van Onser Vrouwen*, om boven in 't carteel van der poorten te stellene, cost te snidene XVI sch. par. — 1441—1442. Item betaelt

sondaghs den XX. daeh van meije, JACOP HOEN ende zyne gheselle, scrynmakers, van myner vrouwen eamerkine boven up de vueste camere te beghinnen werken, om te verhemelne met hanghende ogiven, elken van VJ daghen, te VJ Sch. 's daghs ende al hur costen toot vuldaen sal syn, heft IJ lib. XIJ sch. par." — Laatstgenoemde JACOP HOEN wordt door den gemelden *Vanderstraeten*, meer dan waarschijnlijk, voor denzelfden, als den voorgemelden JACOB gehouden. — In dezen tekst en in eenige andere komen sommige woorden voor, die duister zijn om te verstaan, doch ik geef die, zoo als ik ze bij hem heb gevonden, zonder voor de juiste afschrijving nit het *Ms.*-zelf in te staan.

HOET, (GERARD) *de Oude*. Het onvermoeide kunststreven van dezen achtenswaardigon man, is reeds naar waarde bij *Inmerzeel* vermeld. Ik voeg er bij, dat hij in het licht heeft gegeven: *Onsloote deure der Teekenkonst*, door G. HOET, met de etsnaald in 't koper gebragt door F. BODART, *Leeuwarden*, 1713, in f^o. — waarvan eene latero uitgave, met *Franschen titel*, te *Leyden*, in 1723, is verschenen. — Hij heeft ook de etsnaald, zeer los en geestig gehanteerd, doch de afdrukken zijn uiterst zeldzaam, als: *Een landschap* naar F. MILET. — *Paris zweert aan Oenone eeuwige trouw*; h. 7 dm. 5 str., br. 5 dm. 3 str. Par. Hoogst-zeldzaam. Zie *Nagler*. — Doch minder bekend is het, dat hij ook goed in mezzo tinto heeft gewerkt, waarvan ik een *landschap*, in den trant van MOUCHERON, voor mij heb, beteekend G. HOEDT *inv. et fec. Nic. Visscher excud. cum Privil.* in f^o. — In het Rijks-museum, te *Amsterdam*, zijn vier stuks in 4°. waarbij het tweede der bovengemelden behoort. — Nog heb ik van hem gezien eene ets, naar eene teekening van HENDRIK VERSCHUURING, met *eenige paarden* enz., die als eene mislukte plaat beshouwd moet worden. Ik bezit een *Idem*, naar DENZELFDEN, waar *een paard uit de hand beslagen wordt*, in een landschap, met Italiaanscho gebouwen, in 4°. Zeldzaam. — Ik heb ook zijn portret, in zwarte kunst, door A. SCHOUMAN (?) in 8°. Zeer zeldzaam. Dit portret is eerst in 4°. geweest, met eene hand en eene schilderij, doch er later afgenomen. — In *Houbraken* komt een *idem* voor.

HOET, (GERARD) *de Jonge*, is een der voornaamste en vermogendste kunsthandelaars van zijn tijd geweest, die tevens ook de kunst heeft beoefend, en welke hij, natuurlijk, van zijnen vader zal hebben geleerd. — Zie daarover op ELLINGER (ГОМАР), *de Jonge*. — Hij heeft zich zeer geërgerd, bij het verschijnen van *De Schouwburg van het leven der Schilders* door J. van Gool, over diens bevooroordeeld schrijven ten aanzien van vele kunstenaars, en vooral over den haat, dien *Van Gool* overal botviert tegen de kunstkoopers, welko hij *Keelbeulen* noemt. Daartegen heeft hij het volgende Werk uitgegeven: G. HOET, *Aunmerkingen over den Nieuwen Schouwburg der Nederl. Kunstschilders van J. van Gool*, en *Brief aan een vriend over denzelfden Schouwburg*, 1751, in 8°. — Hij is, te 's *Hage*, in 1760, overleden, blijkens den *Catalogus* zijner nalatenschap: *Catalogue du Cabinet de Tableaux, de Dessins et d'Estampes des principaux Maitres Italics, Français, Anglais, Allemands, Flamands et Hollandois, de même que de diverses Figures de bronze et d'argent, Bas-reliefs, Ouvrages d'Estampes, et autres livres de GERHARD HOET, vendus en 1760, à la Haye; Otto van Thol*, 1760, in 8°. Deze verzameling heeft bestaan alleen uit 228 nummers schilderijen, die allen goede, en zelfs voor dien tijd aanzienlijke prijzen hebben opgebragt.

HOET (H.) is, waarschijnlijk, de vader van GERARD HOET, *den Oude*, die gezegd wordt, een glasschilder te zijn geweest, en te *Bommel* woonde. — Ik kan hier bijvoegen, dat ik hem als een bekwaam teekenaar heb leeren kennen, en wel door eene *Topographische Voorstelling van de Stad Salt-Bommel*, met eenig bijwerk,

tot versiering, waarop *zijn naam* met *Delineavit* voorkomt. Dit is eene zeer groote plaat, in het Werk: *Toncel der Steden van de Vereenigde Nederlanden, by Joan Blaeu, Amsterdam, 1650.* — Later is mij nog voorgekomen het portret van *Andreas Essenius*, geboren te *Bommel*, in 1600, Prof. Theol. te *Utrecht*, overleden 1677, oud 77 jaar, door H. HOET *delin.*, 1649, s. v. LAMSWEERDE *sculp.* in f^o. bij *J. Specht*, aldaar, in 1654, uitgegeven. De teekening is vrij wel, doch de graveur heeft weinig bijgedragen, om het onder de fraaije portretten te kunnen doen rangschikken.

HOET, (HENDRIK JACOB) reeds bij *Immerzeel* aangehaald, was de zoon van GERARD HOET, *den Oude*. Daar er bijna geene werken van hem voorkomen, zoo geef ik hier de beschrijving van een stuk, dat op eene verkooping, te 's *Hage*, gehouden, in den jare 1735, onder Nr. 87 van den *Catalogus*, voorkomt: *Een oud vrouwtje in een nisje, met veel bywerk, curicus en uitoerig geschilderd door de Jonge HOET, f 39.* betgeen in dien tijd zeer ruim betaald was, in verhouding van Nr. 101. een stuk, verbeeldende *Joseph, Maria en Simeon, met het kindeke Jesus op zynen arm in den Tempel, door REMBRANDT; zeer fraai f 41.*

HOET, of HOOFT. (JAN) *Nagler* noemt dezen schilder, van wien de levensberigten onbekend zijn. Hij komt voor A^o. 1474, als mede-lid van het *St. Lucasgild*, te *Antwerpen*.

HOEVELAKEN. (JACOB VAN) Zie bij mij op HOFFLACK. (JACOB)

HOEVENAAR. (WILLEM PIETER) *Immerzeel* eindigt dit zijn artikel aldus: „de Heer HOEVENAAR werd, den 16. Maart, 1808, te *Utrecht*, geboren.” Ik moet daar meer bijvoegen, en melden, dat zijn vader en grootvader beiden goede teekenaars waren, en vooral naam hebben gemaakt door het etsen op glas, hetgeen destijds zeer gezocht en in zwang was. De laatstgenoemde, ADRIANUS, werd den 14. Maart, 1732, te *Utrecht*, geboren, behoorde tot den deftigen burgerstand, en stond zelfs aan het hoofd van de *Utrechtsche kunstbroederschap*. Het was ook aan zijne medewerking te danken, dat er in de behoefte aan een grooter lokaal werd voorzien, bij welke gelegenheid hij, als oudste inspeetuur, eene *Inwijdingsredevoering* heeft gehouden, in de zaal voor het Teeken-collegie, boven het Stads-zegelhuys — thans het Physiseh Gezelschap in de Minderbroederstraat — op den 8. Januarij, 1778, die in druk bij *J. Vis*, aldaar, 1778, in 8°. verschenen is, en van zijn besebaafden geest getuigt. Hij heeft, met zoovele anderen, zich in de toenmaals woelende staatspartijen gemengd, en is, in 1787, mede uitgeweken en te *Duinkerken*, in 1795 of 1796, overleden, een berooid fortuin, benevens eene weduwe met kinderen nalatende. — Onder deze was ADRIANUS, den 11. September, 1764, te *Utrecht*, geboren, en aldaar den 17. Augustus, 1832, overleden, wiens vrouw was *Maria Josepha Lefèvre*, uit *Valenciennes*. — Deze waren de ouders van onzen WILLEM PIETER, en van zijn ouderen broeder, CORNELIS WILLEM, die mede de kunst, op eene verdienstlijke wijze, in hetzelfde vak, als dat van zijn broeder, beoefent, en, even als deze, Lid is der Koninklijke Akademie van Beeldende kunsten, te *Amsterdam*. — Onze WILLEM PIETER heeft, door zijn werkzaam leven, op de meeste Tentoonstellingen fraaije, goed geteekende en geordonnaneeerde tafereelen, malsch van kleur en penseelsbehandeling geleverd, meestal het huislijk leven uit den deftigen stand voorstellende, en die, naar verdienste, in vele kabinetten eene waardige plaats hebben verkregen, onder anderen, in Teylers genootschap te *Haarlem*; bij de H. H. Dr. Munnieks van Cleeff, W. H. de Heus, Mr. C. W. J. Baron van Boetzelaer, Foekenberg, Barneveldt, te *Utrecht*; Van Walcheren, te *Amersfoort*; Salm, te *Amsterdam*, enz. — Hij heeft ook enkele prenten op steen geteekend, en drie prentjes geëst, die geestig zijn bewerkt, als: *Een Studieblad*, waarop het hoofd van een Spaansehen

soldaat, met eene pijp in den mond. Een idem met een kraag, van voren te zien. Een oud mans- en vrouwenhoofd, en een Spaansche page, ten voeten uit, niet beteekend; h. 87, br. 67 str. Nederl., zonder de marge. — Een *meisje en een jongen*, zittende, bij een muur en eene schutting, uit een schotel met lepels te eten, beteekend w. n. f., anders om, l. 150, br. 103 str. idem. Hiervan is de tweede staat meer bewerkt. — *Twee meisjes*, met mutsjes op en schoudermantels om. De oudste heeft eene ris zwavelstokken in hare rechterhand; de achtergrond wit; niet beteekend; h. 112, br. 83 str. idem. — Zijne werken zijn meestal met w. n. beteekend. — De Heer HOEVENAAR is, in Mei, 1836, gehuwd met Mejufvrouw *Wendelina van der Sluis*, en heeft één zoon en twee dochters, in 1858, in leven. — Hij is in het bezit van eenige graveerwerken van zijn vader ADRIAAN, waaronder eene kleine pokaal, waarop uitvoerig is geëtst het *Borstbeeld van Lodewijk, koning van Holland*, en het *volle Wapen* aan de tegenoverzijde, een fraai gedenkstuk van zijnen tijd.

HOEY. (JAN DE) Zie bij mij op HOOY. (JAN DE)

HOEY, (NICOLAES VAN) *de Oude*, waarschijnlijk, een zoon van JAN VAN HOEY, of DE HOOY, — Zie aldaar. — wiens moeder was de dochter van LUCAS VAN LEYDEN, en die te *Parijs*, in 1615, is overleden, of verwant aan HOE, of NICOLAES VAN HOVEN, die, in 1510, als meester schilder in het *St. Lucasgild*, te *Antwerpen*, ingeschreven staat. — Onze VAN HOEY zou mij niet bekend zijn geworden, zoo ik niet eene prent bezat, door P. PERRET gegraveerd, naar N. DE HOEY *inventor*, voorstellende *Een visioen van den Profeet Zacharias, met een Engel, die hem het verschijnsel aan den hemel vertoont*, in 8°. Hieruit blijkt, dat PERRET, die in 1549 werd geboren, geen werk der andere NICOLAESEN heeft kunnen graveren, en zijne tijdgenooten wel zal hebben gekend, om geen N. voor L. of J. op zijn werk te zetten: trouwens, de genoemde voorstelling is van eene latere school dan die van LUCAS of JAN VAN HOEY, zoodat NICOLAES de stamvader geweest kan zijn der anderen van dien naam, en heeft men hem alzoo, tot onderscheiding, *den Oude*, zijn zoon *den Jonge*, en zijn kleinzoon *Zoon van den Jonge* genoemd. — Zijn *portret*, geteekend door G. GAGLIARI, in fº., staat vermeld onder Nr. 1426, van *Weigel's Kunst-Catalog*, *Leipzig*, 1856, Nr. 27.

HOEY of HOIE (NICOLAES VAN) *de Jonge*, is, waarschijnlijk, de zoon van NICOLAES VAN HOEY, *den Oude*. — Zie bij mij aldaar. — *Immerzeel* zegt, dat hij hofschilder te *Weenen* zou zijn geweest. — Zie HOEY, (N. VAN) *zoon van NICOLAES den Jonge*, — en dat hij platen heeft vervaardigd voor het kabinet van TENIERS. — Zie het Cabinet van *Prins Leopold*, dat onder zijne leiding uitgegeven, en getiteld is: S. DAVIDIS TENIERS, *Theatrum Pictorum, seu Picture quas Sereniss. Archidux in Pinacothecam suam Bruxelli collegit. Antwerpice*, fº. — Zijne etsen zijn weinig in getal en hebben geringe verdienste. — Hij heeft ook gegraveerd naar TINTORET, D. FETTI, BAROCCHI, RAFFAEL en anderen. — Zijn monogram is gewoonlijk N. V. N.

HOEY, (NICOLAAS VAN) *zoon van NICOLAAS den Jonge*. In de Galerij, te *Weenen*, zijn twee schilderijen van dezen meester, elk 6 vt. 8 dm. br., bij 4 vt. 2 dm. h., voorstellende *Ruitergevechten*, met kleine figuren. De vervaardiger van dien *Catalogus*, *Mechel*, zegt, dat deze kunstenaar te *Antwerpen*, omstreeks 1660, geboren, en, als keizerlijk hofschilder, te *Weenen*, in 1710, overleden is; dus blijkbaar een ander dan NICOLAAS VAN HOY, of HOJE, die bij *Immerzeel* staat vermeld, hoewel hij dien ook als hofschilder te *Weenen* opgeeft. Dit komt mij wel wat vreemd voor, dewijl alsdan beiden, te *Antwerpen* geboren, eene reeks van jaren, daarna, die betrekking opvolgend zouden hebben waargenomen. Van den eerstgenoemde kan men het als zeker aannemen, daar *Mechel* hierin geen misslag kon begaan, zoodat ik

van meening ben, dat hij de zoon kan zijn van NICOLAES den Jonge, bij *Immerzeel* vermeld. — Zie aldaar.

HOEY. (WILLEM VAN) *Nagler* noemt dezen kunstschilder als welligt een broeder van JAN VAN HOEY, die, omstreeks 1540, te *Parijs* werkzaam was, en ook tot het versieren van het kasteel *Fontainebleau* gebezigd werd. Zoo dat jaartal goed is, kan hij eerder de vader of oom, dan de broeder van JAN, in 1545, te *Leyden*, geboren, geweest zijn. — Zie bij mij op HOEY. (JAN DE)

HOEYE. (ROMBOUT VAN DEN) Deze onvermelde kunstenaar en graveur heeft ook kunsthandel gedreven, zooals mij is gebleken uit een zeldzaam stuk, in mijn bezit, zijnde het *Tractaet van Vrede, beslooten den 30 January deses jegenwoordighen jaers 1648 binnen de Stadt van Munster in Westphalen enz. Te Amsterdam, by ROMBOUT VAN DEN HOEYE, kaert- en kunstverkooper, woonende in de Calverstraet, in de drie Rosen Hoeyen, A^o. 1648*. Dit is de eerste uitgave, aan éene zijde gedrukt, in f^o. om aangeplakt te kunnen worden voor het publiek; hier vóór is eene groote plaat gevoegd, het oogenblik voorstellende der *Beëdiging in de Zaal te Munster*, eene curieuse voorstelling, bij hem uitgegeven, en welligt ook wel door HEM gesneden; waarachter nog geplaatst is *De vertooningen gedaen binnen Amsterdam, op de Eeuwige vrede, den 5 Juny 1648, zijnde drie stuks Triumphpoorten of boogen, met zinnebeeldige ordonnantiën, in de middenvakken als Tafereelen beschilderd, bij den dag te zien, en afgewisseld met Transparanten, om bij den avond met licht te vertoonen, die echter dan weder andere onderwerpen bevatten.* — In den *Catalogue de Dessins et d'Estampes etc. de Ch. van Hulthem, Gand, 1846*, komt, onder Nr. 1718, voor: *Une vue de Schellebelle, village en Flandre, d'après ROMBOUT VAN DEN HOEYE, par HENRI HONDICUS*.

HOFF (J. B. VAN DER) wordt als een bekwaam teekenaar vermeld in den *Catalogus van W. P. Kops, Amsterdam, 1808*, blz. 63, Nr. 38: *Twee stuks Dorpsgezichten aan Rivieren met beeltjes, schuilen en eenden gestoffeerd, met roet en O. I. inkt, door J. B. VAN DER HOFF*.

HOFFLACK (JACOB) is een kunstenaar, die gezegd wordt, te *Amersfoort* te zijn geboren, of aldaar te huis te behooren, en in de XVI. eeuw heeft gebloeid. Ik vond in een *Ms. Testament* van Mr. *Jacobus Buyck, van Amsterdam*, gepasseerd in 1599, zijnde hij toen kanonik van St. Maartenskerk te *Emmerik*, het volgende logaat: „Item legatere den eersamen mynen lieve heeren ende neven Wessel ende Claes Cornelis zoonen, deze beelden, te weten den voorsehr. Claes twee beelden, 't eene wesende een *Ecce homo* door LAMBERT VAN HORST, 't ander *Een Crucifix* door JACOB HOFFLACK, beyde van *Amersfoort*, ende den voornoemde Wessel het *Groote beelt van de heylige Maget Maria*, hangende in mynkamer tegen den muyr, door JAN COR. VAN *Amstelredam* geschildert, enz. Zie verder over dit Testament op LEUVEN. (QUINTIN VAN) — De gemelde LAMBERT VAN HORST, die ook bij *Guicciardyn* en andere vreemde geschiedschrijvers alzoo wordt genoemd, is LAMBERT VAN OORT, van *Amersfoort*, en dus is het eene fout bij allen, die HORST of HORT schrijven. Of nu de naam van HOFFLACK juist was, kon ik eerst niet te weten komen, te minder daar het Testament duidelijk zegt: beyde van *Amersfoort*; doch later is mij alles duidelijk geworden, dewijl in het Werk van Mr. *Gerard van Hasselt, Twee Schetsen van Geldersche Klaar-banken, van 't Hooge gerigt van Veluwe en Veluwen-zoom aan Engelder-Holt, Arnhem, 1805*, in f^o., blz. 10, een reglement voor genoemde Regtbank wordt meêgedeeld, tijdens de regering van Karel van Egmond opgesteld, en waarin voorkomt: „Item die vier kleyne Kerspelen, die eins selfs Gericht werden als by namen HOFFLAECK, *Scherpenseel, Nyebroick* ind *Oldebroick*, sullen oir sakeke, dair meede

in dieselve Baneke thier Claringe brengen, ind dau sullen syne Gnaeden beveell doen oick to verkundigen." Daar nu HOFFLAECK niets anders is dan *Hoovelaken*, bij *Amersfoort* gelegen, zoo, zal men den schrijfstijl van het laatst der XV. eeuw wel kunnen aannemen, en zegt het Testament dus wel duidelijk, dat onze JACOB te *Amersfoort* te huis behoort.

HOFMAN, (SAMUEL) hoewel te *Zurich*, in den jare 1592, geboren, staat altijd in eenige betrekking met de Nederlanden, dewijl hij zich in de school bij RUBENS tot een verdienstlijk Historic- en Portretschilder bekwaamd, en daarna eenigen tijd te *Amsterdam* gewoond heeft, en uit de gevolgen af te leiden, ook aldaar gehuwd, en toen weder naar zijn geboorte-oord vertrokken is, waar hij kort vertoefde, om zich vervolgens te *Frankfort* te vestigen, waar hij, in den bloei zijner dagen, in 1640, is overleden, zegt *Fiorillo*; doch *Nagler* noemt het jaar 1648, oud 55 jaren. Zijne weduwe keerde met hare beide zonen vandaar naar *Amsterdam* terug, alwaar deze de schilderkunst met goed gevolg hebben uitgeoefend. — Er is mij slechts ééne schilderij, waarschijnlijk van een dezer broeders, voorgekomen in den *Catalogus* eener Verkoop, gehouden te *Amsterdam*, in 1720, voorstellende *Een naekte Toon-pluyster* door HOFMAN. — Zijn portret komt in *Püssli* voor.

HOFMANS (PIETER) was een kunstschilder, te *Antwerpen*, die zich naar zijnen leermeester BOURBOIGNON vormde. Hij heeft veel gereisd en eenigen tijd in *Turkije*, als ook in *Italië*, vertoefd, alwaar hij onder den naam van *Gianizzero*, naar zijn bijnaam *Janitzer*, bekend is. — Hij schilderde, omstreeks 1660, *Veldslagen*. Zie *Nagler*.

HOGEN (J.) is een weinig bekend kunstgraveur, van wiens werk het portret uitgaat van *Damianus Agoess* (*Damianus à Goës*), dat netjes uitgevoerd en beteekend is JO. HOGEN fec. — Zie *Bryan-Stanley*. — Naar mijne meening is de naam des graveurs JOHAN HOGENBERG, die bij verkorting JO. HOGEN. onder zijne prenten heeft geplaatst, zoo als ik, onder eenige oude gravuren, er ettelijke bezit, met de beide genoemde namen beteekend, in volgorde Vorsten van Frankrijk voorstellende, en die blijkbaar door ééne hand gesneden zijn.

HOGEN (LEENDERT VAN) was een Nederlandsch portretschilder, die, zegt *Nagler*, in de XVIII. eeuw bloeide.

HOGENBERG (FRANS) is afkomstig van *Meehelen*, vermoedelijk, een zoon van HANS den Oude, en denklijk een broeder van ABRAHAM JOHAN den Jonge, en van REMOÏUS HOGENBERG, met welken laatste hij, omstreeks 1560, in *Engeland* voor de boekhandelaars werkzaam was. Hij heeft zich later te *Keulen* gevestigd, alwaar hij de graveerkunst uitoefende tot zijn dood, die aldaar voorviel in 1590, „en is in het veld op den Protestantsehen akker begraven,” zegt *Merlo*. — Hij heeft grooten roem behaald, als een der eersten te zijn geweest, die naauwkeurige afbeeldingen voor boekwerken heeft bezorgd. Ook zijn er veel portretten van Engelsche vorsten en vorstinnen, welke hij, waarschijnlijk, in *Engeland* heeft vervaardigd, en waarvan dat van *Koningin Maria* het jaartal 1555 voert. Als een der voornaamste boekwerken, die alle bij *Merlo* zijn beschreven, oordeel ik voor de geschiedenis der volksgebruiken, zoowel politieke als zedelijke, te moeten vermelden: *Mieh. Aitsingero, De Leons Belgio, ejuq. topographica et historica descriptione liber, ab an. 1559 ad 1583. Colon. 1583, in kl. f° met 112 platen*. De prenten zijn in een lokalen toon gesneden, en geven getrouwe afbeeldingen van gezigten van steden, volksgebruiken, krijgswerktuigen, rijtuigen, meubelen en andere dergelijke zaken, die in dat tijdvak gebruikelijk waren. Van dit Werk is eene latere uitgave, die een en ander tot het jaar 1605 aanvult, en nog wel in alles als de eerste uitgave luidt, doch toen was hij reeds overleden, en is zij,

waarschijnlijk, dus op dien voet door de erven verordend, die in het bezit van het toen nog loopend privilege waren. Dit dient tot narigt, om verkeerde opvattingen te voorkomen. — Zie nog over het Werk: *Civitates orbis terrarum etc.* op HOEFNAGEL. (JONIS).

HOGENBERG, (HANS of JAN) *de Oude*. In den jare 1500, te *Muncheu* geboren, is hij, voor zijne studie, vroeg naar *Italië* gereisd, en vandaar met een Vlaamsch kunstenaar naar *Mechelen* gegaan, waar hij zich vestigde, en in 1544, volgens *Van Mander*, en volgens *Heller (M.)* en *Brulliot*, in 1554, is overleden, welke beide laatst-genoemden hem ook HANS of JAN NICOLAAS noemen; doch ik denk, dat dit eene fout is, of dat het zijn zoon kan zijn geweest, want van een anderen JAN van dien naam zijn er werken van ruim eene halve eeuw later. Zie op JAN HOGENBERG, bij *Merlo*, en hier aan het slot. — Hij heeft voor vele kerken in *België* historische stukken vervaardigd, als in de Ridder-kapel der St. Romboutskerk, te *Mechelen*. — Ook de burin heeft hij zeer fijn, doch droog gebezigd, zooals van hem vele portretten en stichtlijke onderwerpen bekend zijn; en als etsen: *De intocht van Keyzer Karel den V. in Bologne, begeleid door Paus Clemens den VII.* in 1529. Deze rol — zoo als *Van Mander* die noemt — bestaat uit *Twee titels en zes-en-dertig groote bladen* in de hoogte, en behoort tot het voornaamste en beste, hetwelk hij gemaakt heeft. Zeer zeldzaam. Een exemplaar van slechts 19 bladen, zijnde overdrukken, berust in de Kon. Bibl. te 's *Hage*. — Vele andere werken, die het monogram JON. H. f. voeren, zijn blijkbaar van een ander, uit tijd en personen, welke zij voorstellen, af te leiden, en die echter, verkeerdelijk, door de meeste kunstlitteratoren aan onzen HANS of JAN worden toegekend. — Zie over de HOGENBERGEN, bij *Merlo*, *Kunst und Künstler in Köhn*, u. s. w. *Ibid.* 1850, in 8°, die den lateren JAN wel deugdlijk als een ander beschrijft, en vele zijner werken opgeeft, waarvan ik er ook eenige bezit, als, onder anderen, het fraaije portret van *Janus Antonius Saracenus*, *Lugd. Anno 1595 Aetate 48, in kl. 4°*, JOHA HOGENBERG *sculp.* Col. waarop nog is geplaatst zijn monogram, zijnde twee H aan elkander gekoppeld met eene B. daar boven aangesloten. Deze prent bewijst, dat zij van veel later tijd is dan van den *Ouden JAN*.

HOGENBERG, (REMIGIUS) broeder van FRANS en, waarschijnlijk, zoon van HANS *den Oude*, en alzoo ook te *Mechelen* geboren. Hij heeft zich met zijn genoemden broeder naar *Engeland* begeven, alwaar hij, omstreeks 1560, voor den boekhandel als graveur arbeide. Vermoedelijk is hij daar gebleven, want verdere berigten zijn mij van hem niet voorgekomen. — Ik bezit eenige portretjes in kl. 8°, die vrij goed zijn gesneden, en waarvan die van *Henri de Loraine* en *Gaspar de Coligny*, in die soort, met het minst-deugdlijke werk van DE GHEYN overeenkomst hebben. — Het hoogst-zeldzame portret in 8° van den Engelschen *Aartsbisschop Mattheus Parker* voert het jaar 1573, en duidt alzoo aan, dat hij toen nog in *Engeland* zijn verblijf hield; dat hij in dienst van bedoelden Bisschop stond, blijkt uit een onderschrift op de *Genealogie der Koningen van Engeland*, REMIGIUS HOGENBERGIUS *Servus D. Matt. Archiëp. Cant. sculpsit*, 1574.

HOGERVORST. (HENDRIK) Dezen naam heb ik op een portret *als buste* gezien, hetgeen vrij goed was geschilderd; en, naar het kostuum te oordeelen, kan hij in het begin der XVIII. eeuw hebben gebloeid.

HOGEEVEN (G. VAN) is een bekwaam teekenaar geweest, die, waarschijnlijk, in de tweede helft der XVIII. eeuw, te *Amsterdam*, zijne kunst beoefende, alwaar hij voor den Schouwburg onderscheiden tooneeldecoratiën heeft vervaardigd, waarvan er vier, in prent gebragt, bij mij bekend zijn, getiteld: *II: Bosch, de Tuin, Fanny*, en *de Kloosterkamer*.

HOLANDA (ALBERTO DE) was een Nederlandsch glasschilder, die, in het midden der XVI. eeuw, te *Toledo*, in *Spanje*, veel van die werken vervaardigd heeft. — Hij had een zoon, NICOLAËS DE HOLANDA, die, gelijktijdig met hem, aldaar, datzelfde vak beoefende, en met wien hij later gezamenlijk naar *Avila* vertrok, om er hunne kunst voort te zetten. — De geslachtsnaam van dezen ALBERTUS ligt dus in het duister, daar *Holland* hier alleen het land zijner herkomst, en voor den vreemde genoegzaam den persoon in de geschiedenis aanduidt. — Bij de oude auteurs zijn bijna allen, die door den naam van *Holanda* of *Fiamingo*, met nog een aantal verschillende spellingen dier namen, worden aangeduid, uit de *Nederlanden* — zelfs met inbegrip der *Neder-Rijnlanden* — afkomstig.

HOLANDA, (GIRALDO of GIRALTE DE) een Nederlandsch glasschilder, die in het midden der XVI. eeuw bloeide, en destijds, in *Spanje*, vele kerkglazen heeft vervaardigd, zooals er in de kathedraal te *Cuenza* nog van hem aanwezig zijn. — Zie over den naam op HOLANDA. (ALBERTO DE)

HOLANDA. (MARTINO D') Zie bij mij op GEND. (MARTEN VAN)

HOLANDA. (NICOLAËS DE) Zie bij mij op HOLANDA. (ALBERTO DE)

HOLANDA (RODRIGO DE) is, waarschijnlijk, ook een Nederlander. — Zie op HOLANDA. (ALBERTO DE) — Hij was een beroemd kunstenaar, die in *Spanje*, op het laatst der regering van koning Filips II., tot diens hofschilder werd benoemd, en deze waardigheid onder Filips den III. heeft behouden. — Zoo als vermeld wordt, is er geen spoor meer van zijne werken gevonden. Waarschijnlijk, waren het Fresco's, of versieringen, die in den bouwstijl der palceizen werden aangebragt en, bij de veranderingen daarvan, vervallen, en alzoo te loor gegaan zijn, want opzettelijke vernieling van kunst vond in *Spanje* geen plaats, zoo als men die, helaas, in vele andere rijken te betreuren heeft gehad.

HOLLAND. (STEVEN VAN) Zie op STEVEN VAN HOLLAND, bij *Immerzeel*.

HOLLANDE. (ANTOINE DE) In de Archiven van *Lissabon*, in *Portugal*, staat vele Vlaamsche kunstenaars geboekt, die aldaar hunne talenten hebben ten toon gespreid, zoo als ook ANTOINE DE HOLLANDE, die, in den jare 1180, als hofschilder genoemd wordt. Zie *Le Comte de Laborde, Les Ducs de Bourgogne etc. Paris, 1849, in 8°, Introduction, pag. CXXXII.*

HOLLANDER (HANS of JAN DE) staat bij *Immerzeel* reeds geboekt. — Ingevolge het berigt van *Bryan-Stanley*, werd hij, in 1494, te *Antwerpen*, geboren, en is, in 1553 aldaar overleden. — *Nagler* zegt, in 1540. — Hij moet voor zijn tijd een voortreffelijk *Landschapschilder* zijn geweest, die de natuur met de uiterste getrouwheid nabootste. — *Van Mander* meldt, „dat hy de tweede man was van de moeder van GILLIS VAN CONINCKLOF.” Daar deze nu, in 1544 is geboren, kan immers onze HANS, zoo hij in 1540 zou zijn overleden, de tweede man niet geweest zijn. Alzoo is het eerste berigt van 1553 alleen aanneemlijk. — *Zijn portret* vindt men in de verzameling van schilders-portretten van H. BONDUS, in 1°, waarnaar het bij *Van Mander* in 8°. voorkomende, genomen is.

HOLLAR. (WENZEL, of WENCESLAUS) Ofschoon een Duitscher van geboorte, zoo heeft zijn verblijf te *Antwerpen* een beduidend aandeel in de geschiedenis der graveerkunst van die dagen gehad, wegens de afbeeldingen van Nederlanders en van Nederland-zelf, door hem vervaardigd, die allerwegen voorkomen. *Merlo* heeft dit mede zoo begrepen, dewijl hij ook eenigen tijd te *Keulen* heeft gewoond, en derhalve door hem in die kunstschool is opgenomen. — Hij is geboren te *Praag*, in den jare 1607, uit een adelijk geslacht, zoo als hij zich ook schreef van *Levensjaren en Baryt*. — Zichier het opschrift, dat voorkomt op eene zeer zeldzame print in f^o, voorstellende: *Een Gezicht op Praag*, — WENCESLAUS HOLLAR à I reu-

grün et Barejt, hanc Regni Bohemie Metropolim, Patriam Suam, ex Monte Ste. Laurentij A°. 1636 exactissime delineavit et aqua forti in hac forma ari insculpsit, Antwerpiae, A°. 1649. — Alhoewel hij voor den tabberd bestemd was, zoo is toeh de graveernaald het behoudmiddel van zijn bestaan geworden, nadat, namelijk, al de aanzienlijke goederen zijner ouderen, bij den Religieoorlog in *Duitschland*, in 1620, verbeurd verklaard waren, dewijl zijne familie zich bij de partij van het Winterkoningje had gevoegd. — Als een twintigjarig jongeling, verliet hij zijn geboortegrond, en ging allereerst op den *Donau* aan, en voorts door *Zwaben* en langs den *Rijn*; zoo kwam hij te *Francfort aanden Main*, alwaar hij door MATTHAEUS MERIAN de behandeling van de graveernaald leerde; doch hij begaf zich, volgens *Merlo*, zoo omstreeks 1633, naar *Keulen*. Weinige jaren daarna, werd hij bij den Engelschen gezant, op diens reis naar het *Weener* hof, bekend, en deze cehte kunstvriend, de graaf van *Arundel*, voerde hem met zich derwaarts, en nam hem in den jare 1637 weder mede naar *Londen*; dáár werd zijne fortuin met de beste vooruitzigten bekroond; doch de val van Karel I., aan wiens kinderen hij het kunstonderwijs gaf, deed hem de vlugt naar *Antwerpen* nemen, waar hij, als 't ware, voor den broode moest arbeiden, en wel zóó, dat er thans meer voor één afdruk van sommige zijner prenten wordt betaald, dan hij toenmaals voor het vervaardigen van de plaat heeft genoten. — In 1652, keerde hij naar *Londen* terug, en bragt het *portret van Cromwell* in het koper, doch alleen, voor zooveel bekend is, om de gunst van den Protector daardoor te verwerven. Bij de troonsbestijging van Karel II., behield hij zijne aanstelling als koninklijk teekenaar, en daarna volgde het onheil van den zwaren brand in 1666, die hem van al zijne have en goed beroofde. Hij werd vervolgens aan Lord *Hendrik Howard* op diens reis, naar *Afrika*, toegevoegd, en keerde vandaar, in 1669, terug, na vele gevaren doorgestaan en niet minder gearbeid te hebben, en werd toen slechts met 100 pond sterlings beloond. Door zooveel zwoegen vermocid en afgemat, is hij, in den jare 1677, te *Londen*, overleden. — Zijne werken zijn meest geëit en met de burin en de drooge graveernaald opgewerkt; de haren der dieren, pelswerken en insecten, wist hij voortreffelijk uit te werken, en zijn groote *Kattekop* is een *non plus ultra* in deze kunst. — Vele zijner land- en stadsgezigten, portretten enz. zijn door HEM-ZELVEN geteekend. — *G. Vertue* heeft uitgegeven: *Description of the Works of the ingenious Delineator and Engraver WENCESLAUS HOLLAR, in the second edition, with additions; London, 1759.* — Men kan zich naauwlijks een denkbeeld vormen van het aantal zijner werken, die op 2400 stuks worden begroot, en waarvan een compleet exemplaar, in den jare 1818, te *Londen*, bij *John Thownley*, voor 2084 pond sterling — f 25008 — is verkocht. — Bij *Verstolk van Soelen* werden 205 nummers, in diens nalatenschap, 1847, te *Amsterdam*, geveild, en die in ééne koop voor de aanzienlijke som van f 2500 door den makelaar *Brondgeest* aldaar gekocht zijn. — *Zijne afbeelding* is door HEM-ZELVEN, naar de schilderij van JOAN MEYSSENS, vervaardigd. Hij staat aan zijne graveertafel en heeft in beide handen eene koperen beëtste plaat, met het beeld der Heilige Maagd, waaronder staat w. HOLLAR fecit ex collectione Arundell. RAPH. URB., en voorkomende in het *Gulden-Cabinet* van *De Bie*; doch hij woonde toen niet meer te *Antwerpen*, zooals onder de prent staat, maar wel nog in 1649, toen zij door MEYSSENS — Zie aldaar. — het eerst is uitgegeven. Er is eene kopij daarnaar, door J. BALZER, te *Praag*, verschenen, in 1775, en nog eene in *Engeland*, door BARLOW, op welke laatste alleen het wapenschild, te weten dat van de heerlijkheid *Lewengrün*, hetwelk HOLLAR-zelf op zijn geslachtswapen als surtout, of anders om, heeft geplaatst. — Zijne werken, uit de collectie van *Arundel* vervaardigd,

zijn wel de beste en uitmuntend bewerkt, en waarvan ik er eenige bezit, die fraai zijn. — Ook in deze dagen zijn de meer en meer erkend wordende bekwaamheden van HOLLAR gchuldigd, zoodat men zich de ongelooflijke moeite heeft gegeven, om al zijne prenten, ter dienste van de kunstgeschiedenis, te beschrijven, in een Werk, getiteld: WENZEL. HOLLAR, *Beschreibendes Verzeichniss seiner Kupferstiche, von Gustav Parthey; Berlin, Verlag der Nicolaischen Buchhandlung, 1853, in 8°. groot 635 bl., en waarin 2733 prenten beschreven zijn.* In 1854 heeft dezelve Boekhandel daarop doen volgen: *Kurzes Verzeichniss der Hollarsche Kupferstiche etc.* — Later ontdekte ik, dat in ons land eene veel grootere verzameling van zijne werken geweest is, dan bij genoemde autens beschreven wordt, en wel in de Collectie van Hendrik Busscrus, welke rijke papieren-kunstschat, te Amsterdam, in 1782, is verkocht. Op bl. 247 van dien *Catalogus*, vindt men de volgende beschrijving, welke ik, om het belang der zaak, hier afschrijf, en dio aan vele liefhebbers van prentkunst zeker welkom zal zijn. Zij luidt als volgt: „Nr. 1. Het werk van WENSLAUS HOLLAR bestaat in *agt Deelen*, en zullen in een koop verkogt worden, behoudens het regt aan ons, indien dezelve niet na genoegen zoude mogen gelden, om dezelve dan by *Deelen* te verkopen, zynde alle in Burgemeesters Banden. *Eerste Deel*, waarin de stad Londen en Carel de Tweede, verder *Kerken, Monumenten* en andere ordinantien, zynde te zaamen circa 600 stuks. — *Tweede Deel*, waarin de *Groote kerk*, proef en letterdruk, de *Capellen*, dezelve kleinder, verder eenige naar JULIO ROMAUS, (ROMANO) het *Hangend Haasie*, naar BOEL, by Prentjes van ELSHAMER, *afsnijning van 't Cruys*, naar HOLBEIN, 12 stuks met *Gediertens*, 11 stuks *Emblemataas*, 16 stuks de *Passie*, 19 stuks de *Moffies*, waaronder extra raaren zyn, de *Groote kerk te Straatsburg*, de *groote en kleine St. Franciscus*, naar SALVIATI, de 4 *Getyden*, tweemaal different, een *Zinnebeeldige prent* naar C. SCHUT, proef en letterdruk, de *Lieve Vrouwekerk te Antwerpen*, Eerste druk, een *Historiële ordonnantie*, naar P. VERENOSA (VERONESE) *De Groote Boetvaardige Maria Magdalena*, naar P. VAN DEN AVOND, *Christus wordende aan 't volk vertoont*, naar TITIANO, en meer andere raare prentjes, zynde circa te samen 349 stuks. — *Derde Deel*. *Diversche Antique Tronien*, naar L. DAVENTIE. (DA VINCI), 38 *vrouwe pourtraitjes* in een rond formaat, 23 stuks *Tronietjes* met de Titel, verder eenige Italiaansche en Hollandsche *Schilders*, en veel raare *Pourtraitjes*; dit deel bestaat in circa 544 stuks. — *Vierde Deel*, waarin een fraai werkje van *de vrouwen van Ephese*, 144 stuks, zijnde de *Fabelen van Esophes*, Eerste en tweede Deel, en verder eenige *Graftombes* en andere ordonnantien, zynde circa 412 stuks. — *Vyftde Deel*, waarin de stad *Jerusalem* in 8 bladen, de stad *Londen* in 5 bladen, koning *Karel de Eerste te Paard*, de *Lieve Vrouwekerk* door Keizer Karel gebouwd, waarvoor de Reliquo vertoont word, de *Executie-Plaats van Lord Staffort te Londen*, de *Kroning van de koning van Portugal*, en verder veel andere raare Prenten; in deze verzameling zyn circa 282 stuks. — *Zesde Deel*, waarin zyn verscheide *Plans van Steeden*, waaronder de stad *Praag*, in 3 bladen, en andere dito, circa 96 stuks. — *Zevende Deel*, zynde veel raare *Prentjes*, waar onder de *Boeredans* voor een herberg, naar D. TENIERS, 32 *Gezigten in Duitsland*, 12 dito, zynde *grooter*, 24 dito *kleinder*, 4 dito *Inlandsche Gezichten*, 12 *Maanden* en 4 *Getyden*, 13 stuks *Landschappen* naar ARTOIS, BREUGEL EN VAN DEN AVOND, en verder andere fraaye *Landschappen*; verder de *Dooden Dans*, naar HOLBEIN, 30 stuks met *randen*, en andere fraaye Prentjes, zynde omtrent 392 stuks. — *Achtste Deel*, met veel raare *Prentjes*, waaronder de *Medetjes* met de Titel, 63 stuks, *deelen* anders en grooter 16 stuks, *spekende Kindertjes* met de titel, naar VAN DEN AVOND

15 stuks, 12 *dito anders*, na *dito*, de *Groote 4 Gedyden*, dezelve nog eens ten voeten uit, 12 stuks *stille Watertjes met schepen*, de *Modetjes*, 28 stuks met de Titel, 102 anderen *dito*, *kleinder formaat*, de *Kattekop* en 't *Leeuwetje*, naar A. DURER, 13 stuks met de Titel, *Jagten*, naar BARLOUW, 12 *Ruinen*, verder eenige *Vogels*, naar BARLOUW, 12 stuks, de *Afschoning van de vrede te Antwerpen*, tweemaal, met verandering, het *Boere Bruidje*, naar BRUGEL, de *Inhaling* van een voor-naam personatie op 't *Pluis te Heemstede*, benevens de *Vreugde-bedrijven*, 5 bladen met de titel, een *Boeren-Gevegt*, naar BRUGEL, de *Doode Dans*, naar HOLBEIN, zonder de *Randen*, 30 stuks, en verder eenige andere fraaye prenten, te samen omtrent 394 stuks. Deze *Agt Boeken* zyn alle met Prenten, door HOLLART, en zyn omtrent 3069 stuks." Het geheel is in één koop gekocht door . . . Fouquet, voor de som van 1400 gulden. — Het montant dezer geheele aanzienlijke verzameling beliep f 11576-7, en zou, zoo die thans aan de markt kwam, zeker tienmaal het genoemde kapitaal opbrengen. — Het zou mij niet verwonderen, dat dit het exemplaar was, hetgeen, in 1818, te Londen, zoo als reeds boven gezegd werd, verkocht is, waaruit de dubbele en andere zeldzame drukken, uit belang en winstbejag zijn genomen, en tot een gewoon *Compleet exemplaar* gebracht. — Dat er nog onbekende prenten voorkomen, scheen te blijken op de kunstveiling van *Steinla*, in October, 1857, gehouden, alwaar 41 platen van *Schepen*, door W. HOLLAR gegraveerd, (waarvan vijf geheel onbekend, en niet door *Parthey* beschreven) 250 thaler golden. (De namen der schepen, stonden onder aan den rand van het papier in het Hollandsch geschreven.) Zie *Konst- en Letterbode*, Nr. 49, 1857, blz. 391. — Hieruit zou ik mogen afleiden, dat deze 5 prenten uit *Busserus* exemplaar afkomstig, en zoo ik vermoed, daarna afzonderlijk verkocht zijn, aan liefhebbers, die grof geld voor *zeldzame* afdrukken van prenten geven. — Om der geschiedenis wille noem ik hier nog de beide volgende Werken: *Pompe funèbre du très Illustre Chef, Messire Jean-Baptiste de Tassis, tué au Siège de la ville de Bonn, en l'an MDLXXXVIII*. N. VAN DER HORST delin., W. HOLLAR fecit, 1645 f^o; dit behoort tot de praechtwerken; *Les Marques d'honneur de la Maison de Tassis. A Anvers, en l'imprimerie Plantinienne de Balthazar Moretus, MDCXLV*. f^o, waarbij ook gravuren, door P. PONTIUS, P. DE JODE, M. NATALIS, C. GALLE en anderen vervaardigd, alles naar de teekeningen van genoemden VAN DER HORST. — Als eene curiositeit, waarvoor ik geene reden kan viuden, noemt men een prentje, dat voor mij ligt: een *Jagt-Nymph*, zittende bij een boom, met een lange lans in de hand; bij haar staan eenige honden, door P. PONTIUS et W. HOLLAR *faciebat*. T. VAN AVONT inv. in kl. f^o.

HOLS. (...) Dr. Waagen geeft, in zijnen *Catalogus* van het *Museum te Berlijn*, dezen kunstenaar als een Hollander op, en beschrijft, onder Nr. 515, het volgende stuk door HOLS geschilderd: *Het inwendige eener groote, prachtige kerk, met twee boven-kapellen, een aantal koorstoelen, en een met beeldhouwwerk rijk versierd hoog altaar, en waar, hier en daar, menschen zich in bevinden*; h. 2 vt. 10 dm., br. 3 vt. 8 dm. — Tot dusverre, is mij niets voorgekomen van dezen meester, wiens werk waardig werd gekeurd, om in het genoemde Museum te prijken. Het blijft intusschen vreemd, dat men van een zoo bekwaam schilder niet meer werken vindt, waarom ik het dan ook durf betwijfelen, of de naam wel goed is opgenomen, en niet welligt HALS moet zijn, hetgeen dan NICOLAAS HALS zou wezen, een zoon van FRANS, die stadsgezigten enz. geschilderd heeft.

HOLSTEYN (CORNELIS) staat bij *Immerzeel* vermeld, die tevens zijn geboortjaar 1653, om door hem voor geldig aangenomen reden, tot op 1620 heeft vervroegd. Zie echter de ongegrondheid daarvan, bij mij op HOLSTEYN (PIETER) *den oude*.

HOLSTEYN (PIETER) *de Oude*. Bij *Immerzeel* wordt hij PIETER HOLSTEYN genoemd, en het kunstbedrijf, hetwelk twee personen van dien naam — welligt vader en zoon — hebben geoefend, aan één toegekend, hetgeen onjuist is, zoo als *Van Eynden en Van der Willigen* reeds te regt hebben doen opmerken, dat men deze twee PIETERS wel deugdelijk onderscheiden moet. — Ik heb PIETER HOLSTEYN, *den Oude* genoemd, omdat het meer dan waarschijnlijk is, dat hij de vader is geweest van PIETER HOLSTEYN, den graveur, daar beide Haarlemmers waren, en het tijdverloop, door de jaarmerken en berigten aangewezen, niet anders toelaat, dan dat er twee zulke personen als kunstenaars werkzaam zijn geweest. — *Nagler* merkt ook aan, dat er werken met dien naam van 1602—1661 voorkomen. — Deze uitweiding acht ik te meer noodig, daar *Immerzeel*, in het levensberigt van CORNELIS HOLSTEYN, verklaart, zoodanige verwarringen te ontmoeten, dat hij zelfs het geboortjaar van den laatste, dat op 1653 vermeld staat, tot op 1620 heeft moeten terug brengen, om daardoor samenhang in den tijd te kunnen vinden. — Ik moet echter ten hoogste afkeuren, dit zonder eenig hewijs te doen, en zonder de werken-zelve te raadplegen, die veelal een jaarmerk voeren, dat licht verspreidt, zooals ik mij zulks heb getroost, en nu het volgende dienaangaande kan mededeelen. Toen *Ampzing* zijne *Beschryving der stad Haarlem* opstelde, hetgeen omstreeks 1620 plaats had, noemde hij PIETER HOLSTEYN als „Groot Schryver op het glas; doch dat dyn klokke geest — Met water-verwen maakt is ver het aldermeest.” — waaruit men mag afleiden, dat HOLSTEYN's meeste werken, in den regel genomen, bekend waren, en het dus toen meer het einde dan de bloeitijd zijner kunst was. Hoe zou het nu mogelijk wezen, dat hij nog in den jare 1666 het fraaije portret van *Jean de la Chambre*, schrijfnceester te *Haarlem*, had gesneden naar J. DE BRAY; en welligt zijn er nog latere werken te vinden, die alle aan onzen PIETER — hoewel ten onregte — worden toegekend. — De geboortetijd van PIETER HOLSTEYN, de graveur, wordt bij *Brulliot, Heller (M.)* en anderen, op het jaar 1582, te *Haarlem*, gesteld; dit kan alzoo niet zijn, en zou eerder die van den glasschilder kunnen wezen, wiens geboorte ik echter vroeger moet stellen, hoewel zonder zeker bewijs; evenmin is het jaar van diens overlijden bekend, hetwelk, ofschoon zonder grond, door de vreemde anteurs met een ruim tijdverschil wordt medegedeeld. — Hiernit volgt, dat alle graveerwerken van PIETER HOLSTEYN aan een anderen van dien naam, en een later persoon, moeten worden toegeschreven; — Zie op HOLSTEYN, (PIETER) *de Jonge*. — en dat onze PIETER een glasschilder was, die tevens het teekenen met waterverwen beoefende, welke teekeningen genoegzaam bekend zijn, bestaande uit getrouwe afbeeldingen van viervoetige dieren en vogelen, waarvan ik er eenige bezit, keurig, als miniaturen, in dekverwen meesterlijk en schoon van kleur geteekend. — Eene merkwaardige verzameling, die tot de éénigen behoort, te weten twee zware oblong-folio Bock-deelen, in perkament gebonden en fraai verguld, met geschreven titels, als volgt: *Aves aquatiles ad vivum eleganter depictæ a PETRO HOLSTEYN celeberrimo Pictore*, inhoudende meer dan honderd en tachtig, zoo woud- als watervogels, alle uitmunten bewerkt, is, sedert jaren, in het bezit der erven van wijlen den Heer J. H. *Baron van Lynden van Lunenburg*, te *Utrecht*.

HOLSTEYN, (PIETER) *de Jonge*. Ik vermeen dezen met grond den zoon van PIETER HOLSTEYN, *den Oude* — Zie aldaar. — te kunnen noemen, bij *Ampzing* beschreven, doch die geen woord rept, dat zijn PIETER de graveerkunst heeft beoefend, hetgeen echter door hem niet onopgemerkt kon worden voorbijgegaan, wegens de hooge vlugt, die in dat vak aan dien naam verbonden is; doch dit alles behoort tot later tijd, en zoo is de bovengenoemde *jonge PIETER* de eigenlijke

beroemde graveur, wiens werken, zoo goed als niet, bij *Immerzeel* vermeld zijn. Ziehier dus eenige er van: *Portret van Balduinus Cats*, tot onder de kniën, in bisschoplijk gewaad, op een leuningstoel gezeten. — Idem *Pieter Florisz.*, vice-admiraal van *Holland*, enz. naar ABRAHAM LIEST. — Idem *Erasmus*, staande in zijn studeervertrek, door HEM fecit. — *Johan Picardt*, naar H. NYHOFF, komt voor in diens werk *Antiquiteiten van Drenthe* enz., *Amsterdam*, 1660, 4°., stout en krachtig gesneden. — *Maurits, graaf van Bentheim*. — *Johan Huydecooper van Maarseveen*. — *Johannes Wierus*, en dat van *Jean de la Chambre, Francoysche Schoolmeester tot Haerlem*, anno 1666, naar J. DE BRAY, mag men wel onder de fraaije, met een geestig en schilderachtig *burin* bewerkte prenten rangschikken enz. — Nog zegt *Immerzeel*: „zoo kent men van hem” — altijd meenende van den Oude — „de portretten toe der plenipotentiarissen op het Congres van *Munster*, in 26 bladen.” Daar ik al het bovenvermelde bezit, ben ik in de gelegenheid, dienaangaande eenige teregtwijzing te kunnen doen. Het laatstgenoemde, hoogst-zeldzame Werk bestaat bij mij uit 42 portretten, bij *Rombout van Hoeje* uitgegeven, en nimmer is mij een exemplaar voorgekomen met meer dan 26 portretten, en bij die alle zijn er slechts vijf door HOLSTEYN, zeer middelmatig, gesneden; het geheel is eene zamenvoeging van onderscheiden meesters, doch de meeste uit de Vlaamsche school. Een der merkwaardigste en fraaiste portretjes in hetzelfde formaat, zeer zeldzaam, en mede in mijn bezit, is het volgende: *Excellens et Generosa Doña Doña Anna de Ruytenburgh, Dom de Heemstede Hogersmilde, etc. Filia quondam Dñi de Vlaerdingen et Mariti, per Germaniam Legati Extraordinarii nec non ad universalis pacis Tractatus Monasterii Institutos Plenipotentiarium Comes*. MDCXLVI G. TER BURCH pinxit Monastery Westphalorum et P. HOLSTEYN calavit. — Er gaat eene zeer groote goëste plaat uit, die zeldzaam is, waarvan ik een exemplaar bezit, zijnde de afbeelding van den beroemden preëkstool in de Nieuwekerk, te *Amsterdam*, door ALBERT VINKENBRINK gemaakt, die door onzen PIETER HOLSTEYN, en waarschijnlijk naar de originele teekening van JAN VAN DER HEYDEN, — Zie aldaar. — in plaat werd gebracht. Deze is nergens onder zijne werken beschreven, en de kenners hebben er naar geraden, wie toch de maker was. Het toeval echter leerde mij dien kunnen, dewijl *Wagenaar*, in zijne *Beschryving van Amsterdam*, enz., II, blz. 112, in f^o., over dezen predikstoel sprekende, bepaaldelijk zegt, dat die door HOLSTEYN in prent is gebracht; de stoffagie behoort tot zijnen tijd.

HOLTZHEY (JOAN GEORGE) wordt bij *Immerzeel* vermeld. Ik moet er echter bijvoegen, dat hij de zoon was van MARTINUS, geboren te *Amsterdam* in 1729; hij huwde, in 1767, met *Cornelia Esther Slob*, die in November, 1776, 28 jaren oud, overleed. Hij hertrouwde, en overleed 15 (?) Febr. 1808. Hij was oudmuntmeester van de Provinciale-munt te *Utrecht*, en lid van de Holl. Maatsch. van Kunsten en Wetenschappen te *Haarlem*. Deze beide HOLTZHEY's hebben den roem nagelaten, dat zij in hun vak van stempelsnijden uitgemunt, en zich daarin, door geheel *Europa*, een wèlverdienden lof verworven hebben. — Zie over zijne afbeelding en de bron der uitvoerige berigten, hiervoor gebruikt, bij mij op HOLTZHEY. (MARTINUS) — Ik bezit de teekening voor eene groote medalje, *Overwinning op de Turken* aan den Donau-stroom, 1691, beteekend J. G. HOLTZHEY. — Nog vind ik, dat vader en zoon het volgende Werk hebben uitgegeven: M. en J. G. HOLTZHEY, *Catalogus van Medailles betrekkelijk de Historie der Nederlanden*, *Amst.* 1755. — Zie *Catalogus van Boeken* enz. van *Van Benthum en Jutting*, *Middelburg*, October, 1858. Nr. 321, in 4°.

HOLTZHEY. (MARTINUS) Aldus onderteekende deze vermaarde medaljeur, reeds door *Immerzeel* vermeld, eenen brief uit *Amsterdam*, 14 Maart, 1735, berustende

in de uitgebreide verzameling van vaderlandsehe merkwaardigheden van den Ridder *A. D. Schinkel*, te 's *Hage*. — Hij werd te *Ulm*, in 1697, geboren, was eerst muntmeester van *Gelderland* (1752), voorts van *Zeeland* (1754), en gehuwd met *Judith Cock*, van *Amsterdam*, die te *Harderwijk*, 1 October, 1749, overleden is, oud 55 jaren, en waarop eene Medalje is geslagen, alsmede op zijn overlijden voorgevallen te *Middelburg*, 1 November, 1764. — Zie verder *Dr. Wap, Astrea*, IV., V. en VI. Jaarg. 1854—56, waar alle wetenswaardige bijzonderheden, betreffende dezen en zijnen zoon, *JOAN GEORGE*, benevens eene geslachtstafel der *HOLTZNER's* gevonden wordt. — ZIJNE *geschilderde afbeelding*, met die van ZIJN zoon, *keurig in was geboetseerd*, en verdere authentieke stukken zijn, ten gevolge der ijverige tusschenkomst van *Dr. Wap*, door eene laatste verwante te *Utrecht*, aan 's Rijk's Munt-Collegie aldaar, ten geschenke bestemd. — Ik bezit van die van *MARTINUS* eene afteekening, en van die van *den zoon*, *JOAN GEORGE*, eene photographie, naar het genoemde boetseersel genomen.

HONDEKOETER (*GILLIS* en *GYSBERT* DE) zijn door *Immerzeel*, als vader en zoon, beschreven; *GILLIS* zonder eenige tijdsbepaling, en zijn zoon als geboren te *Utrecht*, 1613, en deze moet op zijn 23. jaar vader zijn van *MELCMOR*, die in 1636 geboren werd. Dit alles nu is mogelijk, doch ééne zaak komt mij vreemd voor, namelijk, dat in het Register van het *St. Lucasgild*, te *Utrecht*, *GILLIS* en *GYSBERT HONDEKOETER*, beiden, op het jaar 1627 als kunstschilders zijn ingeschreven. Dit geeft mij aanleiding, om te vermoeden, dat zij welligt broeders waren. En bovendien zal *GYSBERT*, geboren 1613, toch wel geen meester schilder op zijn 14. jaar geweest zijn; hij werd dus zeker vroeger geboren. — *Nagler* geeft aan beiden 1653 tot sterfjaar. — Later lees ik in *de Navorscher*, VIII. blz. 318, zijn tweede huwelijk te *Amsterdam*; „1628. 2 Maart, *GILLES* DE *HONDECOUTER*, van *Antwerpen*, Wedr. van *Mayke Gysbregts*; met *Anna Spieringh*, van *Amsterdam*, oud 20 jaren, geass. met *Jacques Spiering* en *Margriet Hendriks*, haar ouders.” Zoo *NICOLAAS* DE *HONDEKOETER* — Zie aldaar. — een zoon van *GILLIS* is, die zich te *Delft* had gevestigd, dan was deze in 1638 reeds overleden. — Zoo als vermeld staat, was *GILLIS* een afstamling uit een adelijk Brabantsch geslacht; ik voeg daarbij, uit dat der Markiezen van *Westerloo*. — Zijn portret komt voor in *Houbraken*. — Een *idem*, fraai geteekend, in 4°. vindt men onder Nr. 2483 in den *Catalogus van Portretten van Frederik Muller*.

HONDEKOETER, (*MELCMOR* DE) de *RAPHAEL der Dieren*, zoo als *Europa* hem dien eretitel geeft, staat bij *Immerzeel* geboekt. Onze *MELCMOR* moet, voordat hij naar *Amsterdam* is vertrokken, nog eerst te 's *Hage* hebben gewoond, waar hij, in den jare 1659, lid was der *Confrerie-kamer van Pictura*, en, wat vreemd is, toen hij aldaar als lid een stuk van zijn werk moest geven, was dit een *Zeestukje met enige schepen* „hetwelk hy den 7. April in 1661, met kennis der Regenten, heeft teruggenomen, en toen in plaats van hetzelfde aldaar gebragt heeft een stukje met twee doode vogels tegen een muur hangende, en hetwelk hy den 9. Juny 1663 als meede confrater der *Confrerie zynde*, tot een godachtenis aan de Broederschap of kamer present gedaan heeft; en het is denkelyk dat hy als toen van hier naar *Amsterdam* met er woon vertrokken zal zyn.” — Mededeeling van *Pieter Terwesten, Ms.* — Hieruit zou men mogen afleiden, dat DE *HONDEKOETER* het bedoelde zeestukje toen als eene proef van zijn beste werk heeft beschouwd, doch het in den loop van twee jaren heeft verwisseld voor een stuk uit zijn bekend vak, waaraan hij zich welligt toen eerst voor goed geheel kan hebben gewijd, hetgeen ook wel denkelyk is, dewyl hij slechts 23 jaren oud was, toen hij het zeestukje op de gemelde Kamer plaatste. — Hij heeft ook in zwarte

kunst gegraveerd. Twee stuks daarvan zijn vermeld bij *Léon de Laborde*, in zijne *Hist. de la Gravure en manière noire; Paris*, 1839, in 8°. *Pluimgedierte op het bassecour* enz. beteekend M. HONDEKOETER inven. G. Valek excudit. h. 10 dm. 6 str., br. 12 dm. 3 str. Par. — *Een zittende Patrijshond*, van voren te zien enz.; beteekend IDEM *pinxit*. h. 7 dm. 7 str., br. 5 dm. 5 str. Deze prent is op eene andere wijze dan de voorgaande bewerkt, en doet vermoeden, dat de eene of de andere niet van zijne hand moet zijn. — *Zijn portret* komt in *Houbraken* voor.

HONDEKOETER. (NICOLAAS DE) Het huwelijk van dezen kunstenaar te *Amsterdam* voltrokken, vind ik in *de Navorseher*, VIII. blz. 316 vermeld: „1638. 8 Oct. NICOLAAS DE HONDEKOETER van *Delft*, oud 24 jaren, schilder, ouders dood, geassisteerd, met *Adriaan van Dintum*; met *Sara Coenraets*, oud 20 jaren, geass. met *Jacob Coenraets* en *Annetje Andries*, haar ouders.” Het is, waarschijnlijk, dat deze NICOLAAS een zoon van GILLIS, uit het eerste huwelijk, was, die zich te *Delft* had gevestigd.

HONDIUS, (HENDRIK) *de Oude*. Verscheiden auteurs geven op, dat hij te *Duffel*, in *Brabant*, in 1573, geboren, en in 1610 overleden is. — Hij is, even als de andere HONDIISSSEN, bij *Immerzeel* zeer verward geboekt, en ik zal hier eene meer juiste bepaling kunnen geven, aangaande zijn leeftijd, naar aanleiding der kunstproducten, die door hem en anderen vervaardigd zijn. — *Immerzeel* voert aan den lof, dien *De Bie* hem uitbundig toezwaait, maar waarom dan tevens niet vermeld, dat gemelde auteur aldaar zegt: „weleke hy noeh tot op den daeh van heden is met alle vlydt en neersticheyt oeffenende” enz. Dat was in 1662, toen *De Bie* het *Gulden-Cabinet* uitgaf, en zoo zou hij den ouderdom van 89 jaren hebben bereikt, dat ligt mogelijk is; maar, aangezien onder het daarin voorkomende *portret*, in het kort, een levensberigt van dezen HONDIUS staat gesneden, eindigende met: „maintenant il demeure en la Haye,” zoo moet ik vragen of *De Bie* zijn berigt naar dat onderschrift geregeld heeft? Is dit zoo, dan moet de gemelde afbeelding worden teruggebracht tot hare oorspronkelijke uitgave, door *Joan Meyssens* — Zie aldaar. — In 1649, en hij bijgevolg toen 76 jaren hebben bereikt, hetgeen mij het aannemelijkst is voorgekomen, wegens al de werken, welke deze nijvere kunstenaar in zooveel wetenschappen, tot zulk eene aanzienlijke hoogte gevord, heeft voortgebracht, en wel in den gemelden leeftijd kon volbrengen, doch bezwaarlijk in dien, welchen anderen hem zoo ondoordacht geven, namelijk 37 jaren. Later zag ik mijn vermoeden bevestigd door eene gravure van hem, zijnde een *Dorpsgezicht met landelijke feesten, Schelle Belle* enz., beteekend H. HONDIUS fecit *A. Etat.* 75, 1648. Deze prent wordt ook bij *Nagler*, en anderen, in vergissing, onder de werken van *den Jongen HENDRIK* opgevoerd. — De volgende werken toonen zulks mede aan: H. HONDIUS, *Beschryving en afbeeldingen der Generale Regelen der Fortificatien, der Artillerie, enz.* 1624. Met vele platen. — *Theatrum honoris in quo nostri Apellis saeculi seu pictorum qui patrum nostrorum memorie vixerunt celebriorum, praecipue quos Belgium tulit, vera et ad vivum expressae imagines in aes incisae exhibentur.* *Amst. apud. Joh. Janssonium*, 1612 et 1618. in kl. f^o, 68 stuks, door hem gesneden; doch er wordt niet vermeld, dat deze kopijen zijn naar de tweede vermeerderde uitgave, met verzen van *Dominicus Lampsonius*, in 1572, door de Weduwe van *Pieter Cocke van Aelst* uitgegeven, door *JERONIMO COCK, WIERIX* en anderen gesneden en zeer fraai. Deze zijn goed van die van HONDIUS te onderscheiden, aangezien de achtergronden met bijwerk gemaakt, en de originelen alleen met vlakke gronden bewerkt zijn. — Wanneer hij geene goede leiding voor zijn graveerwerk had, is dit kenlijk te zien, zooals in de *Afbeeldingen van sommige in Gods woord ervaren mannen die*

bestreden hebben den Antichrist enz. in het Latyn door Jac. Verheiden en nu in het Nederlandsch door P. de K. 's Hage, 1603 in 4°. Deze afbeeldingen zijn zeer slecht gesneden, waaronder men echter die van vroegere personen, waarvan nog geene, of slechts gebrekkige bestonden, wel zou kunnen verschoonen; doch voor die, waarvan reeds goede afbeeldingen voorhanden waren, niet. — Hij heeft ook geschreven: *Het Fortificaty boeck*, waerin breedvoerig van de Brug over de Schelde, door Parma gemaakt, wordt gesproken enz.; zie blz. 125 van de *Aritmetische ende Geometrische Praetijcke der Boschieterye* enz., door Willem Claesz. van Utrecht enz. Rotterdam, 1641, in 4°, welligt het reeds genoemde Werk. — De Kaarten enz. van het bekende *Toneel ofte Beschryvinge der Steden van Holland* enz. door Marcus Zuërius Boxhornius, in 4°. oblong, Amst. (1634), zijn door hem vervaardigd, blijkens het Privilegie, daarop, voor een onbepaalden tijd, gegeven in 1632, en waaronder staat: „HENRICUS HONDIUS heeft dit zyn recht, wegen den Nederlandschen Druk van dit Boeck getransporteerd aen Jacob Kreins,” die de gemelde uitgavo dus ook heeft bezorgd. — *Heller (L.)* geeft eenige losse graveerwerken van hem op, als: *Salomons eerste regt, naar C. VAN MANDER.* — *Rijkversierde vazen met Bloemen, naar ELIAS VERHULST*, 1599. — *De Uylenspiegel*, voortreffelijke kopij naar LUCAS VAN LEYDEN, 1644, welke goede drukken duur worden betaald. — Bij de laatste prent moet ik vragen, hoe *Heller* hier het jaartal 1644 kan aanvoeren, zonder te bemerken, in tegenspraak met zich-zelfen te zijn, daar hij, even als al de andero auteurs, hem in 1610 laat sterven? hot is immers een tegenbewijs te meer, daar hij, als een echt-deskundige, dit werk voor dat van den Ouden HENDRIK opgeeft, anders zou het van-zelf van den Jongen HENDRIK kunnen zijn, doch diens overlijden geeft hij op reeds in 1642 te zijn voorgevallen. — *Nagler* zegt (die tevens 21 stuks prenten beschrijft), niet vóór 1648. — Wat betreft de verdienste in het vak van graveerkunst, door schrijvers daarover, wel eens to veel aan hem toegekend, dezo moet men aan den Jonge toeschrijven, welke onderscheiding niet genoeg in het oog is gehouden, hetgeen door onkundo ontstond, dowijl men, in plaats van de zaken-zelve to beschouwen, elkander slechts naschreef en alzoo boeken maakte! Door den Onde zijn nog de volgende werken vervaardigd, of onder zijno leiding uitgegeven: *Les Pacificateurs Belghiques en 30 planches* par H. HONDIUS, avec le titre et le discours en Latin, à Amsterdam, 1618, in 4°. — *Les Hommes illustres, gravés et imprimés* par H. HONDIUS, in 4°. en 21 planches. — *Les Portraits des hérésiarques et autres hommes illustres*, par H. HONDIUS, J. MULLER, J. MATHAM, J. SADELER etc. en 86 planches. Petit in f°. — *Topographia variarum regionum etc.*, ou les vues d'après nature, par MATTHIEU BRIL, très-bien gravées sous l'œil d'HENRI HONDIUS, in twee boekjes, van 25 en 29 platen, in 4°. oblong, het eerste in 1611, en het tweede in 1614 uitgegeven. — *Pompe funèbre de Charles V. executée par ordre de Philippe II. à Bruxelles*, en 37 planches, JOAN A DUETECHM, LUC. DUETECHM fec. HONDIUS exe. 1619. — Zijn portret komt voor in *De Bie*, H. HONDIUS del. F. BOUTTATS fecit, in 4°.

HONDIUS, (HENDRIK) de Jonge, staat bij *Immerzeel* vermeld. Hij wordt voor een zoon van JODOCUS gehouden. Dit kan wel zijn, al voerde hij den naam van den Jongen HENDRIK, tegenover dien van den Oude, die misschien een oom van hem was, doch alsdan moet zijn vader vroeg gehuwd wezen, zoo de prent *Tobias met den Engel*, naar G. DE SAEN, door hem in 1600 gesneden werd, hetgeen onzeker schijnt, want *Nagler* voert die prent bij beido de HENDRIKKEN op, terwijl hij verder 72 stuks van den Jongen vermeldt. — Daar echter het jaar van zijn geboorte en overlijden niet zeker bekend is, en zijn bloeitijd omstreeks 1610

invall, zoo ben ik van meening, dat onze HENDRIK een zoon van HENDRIK *den Oude* is geweest; ook is het bovendien nog niet stellig gebleken, dat JODOCUS, of ABRAMAM, of WILLEM HONDIUS aan hem vermaagschapt was. WILLEM kan eerder een broeder van HENDRIK *den Jonge*, dan diens zoon zijn geweest. — Zie verder bij mij op HONDIUS, (HENDRIK) *den Oude*, van wien men graveerwerk tot 1648 vinden zal.

HONDIUS. (JODOCUS of JOSSE) Deze beroemde man is slechts ter loops bij *Immerzeel* vermeld, en het jaar 1611 als zijn sterftijd opgegeven, in navolging van *Moreri*, *Dictionnaire Historique*, en *Hoogstraten's Woordenboek*, doch deze stellen zijne geboorteplaats, even als *Sanderus*, in zijn *Verheerlijkt Vlaanderen*, 1735, f°. II, bl. 23, (a), te *Wacquen*, welke laatste aldaar zegt: „Dit is het vaderland van JODOCUS HONDIUS, een der vermaardste Wereld-Beschryvers van geheel Europa.” — *Moreri* geeft het jaar 1563 voor zijne geboorte op, en zegt, dat hij met zijne ouders, toen hij twee jaren oud was, naar *Gent* verhuisde. Reeds op zijn achtste jaar begon hij in been en koper te snijden, doch alles zonder onderwijs. Hij verkreeg daardoor zoodanigen naam, dat den Hertog van Parma zulks ter ooren kwam, die hem door zijn biechtvader bij zich liet ontbieden, hem minlijk ontving, en hem last gaf, om eenige statuën te maken, welke hij volkomen goed ten uitvoer bragt, weshalve de Hertog daarna sterk bij hem aanhield, om naar *Rome* te gaan, waartoe hij geen lust gevoelde en heimlijk vandaar vertrok. Zijn schrift was onvergelyklijk schoon; ook had hij zich het lettergieten eigen gemaakt. Toen al deze bekwaamheden zoovele talenten verraadde, zonder dat hij eenige leiding daartoe gehad had, deed zijn vader hem ter schole, waar hij de Grieksche en Latijnsche talen in korten tijd leerde. Twintig jaren had hij bereikt, toen hij zich van *Gent* naar *Londen* begaf (1583), waar hij zich geheel op de Aardrijkskunde toedeelde, vervaardigende Globes van eene ongemeene grootte, en later ging hij naar *Amsterdam* (alwaar hij in 1597 werkzaam was, zoo als hieronder zal blijken) en waar hij, den 10. Februarij, 1611, oud 48 jaren, is overleden. Dus verre *Moreri*. — Hij was verwant aan ABRAHAM GOOS — Zie aldaar. — Een der voornaamste werken, welke hij te *Londen* volvoerde, geeft het bewijs — zoo men meent — dat hij er in 1614 nog bloeide. Ziehier den titel er van: *The Theatre of the Empire of Great Britaine: Presenting an exact Geography of the Kingdomes of Engeland, Scotland, Ireland, and the Iles adjoining: with the Shires, Hundreds, Cities and Shire-townes, with in ye Kingdome of Engeland divided and described by John Speed. Imprinted at London 1627. Are to be sold by George Humble at the With horse in Popes-head Alley.* Deze geheele titel is zeer prachtig, met zinnebeelden in nissen enz., gegraveerd, en daarop volgt een idem, als opdracht, met het volle wapen van Brittanje, omgeven met al de wapenschilden van de oude koninkrijken, der Britsche eilanden enz., en waarop in een epitaaf: *The Archievement of our Sovereigne king James as he nowe beareth with the Armes of the severall kings that have aunciently reigned with in his nowe Dominions*; lager staat: JODOCUS HONDIUS FLANDER CÆLAVIT ANNO DOMINI 1614. Het jaartal 1614 is hier niet veranderd in 1627 en blijkbaar verouderd, en, zoo ik 't wel heb, 1610 geweest, voor de eerste uitgave. — Om alle verkeerde begrippen tegen te gaan, nopens de uitgave van werken op zijn naam, die na 1611 verschenen, en door zijn zoon van dienzelfden naam uitgegeven zijn, — hetgeen niet algemeen bekend is — zal ik het bewijs daarvoor hieronder leveren. — Bij *Ebert*, *Algemeines Bibliogr. Lexicon* etc. vindt men al de bekende werken van onzen JODOCUS vermeld. — Als historische bijdragen van bijzonderheden, die bij de uitgaven van eenige zijner werken plaats hadden, strekke, wat hier volgt: „1 April

1597. Is JODOCUS HONDIUS geaccordeert oetroy omme voor tien jaren alleene te mogen maecken eenen nieuwen *Globum terrestrum*, by hem met de eygone hant getrocken ende gesneden, different van alle anderen, ende van alle faulten verbeterd etc.; behoudelyk dat deze inventie in de substantioele poincten zy eene nieuwe inventie, ende zonder prejudicie van de voorgaende concessien." (Die restrictie doelde op het oetroy van den 10. September, 1592, aan *Jacob Florisz. van Langeren*, voor eene dergelyke uitvinding, verleend.) Door het verleen van dit oetroy, te weten van 1. April, 1597, ontstond geschil tussehen de *Van Langeren's* en HONDIUS, welk geschil, bij besluit der Staten-Generaal van 31 December, 1597, eenigzins werd bijgelogd, luidende aldus: „Gesien etc. hebben de Staten-Generael verelaert etc., aengesien het privilegie des requirants (*Van Langeren*) gegront is op de eromme linie geïnventeert, ende dat te voren niet en zou zyn gebruikt geweest etc., verstaen, dat de requirant 't voors. privilegie provisionelyk alleen sal genieten, ende dat de gerequireerde, by zooverre hy hem zou vinden by dese vereort, syn actie daertegen in rechten zal mogen intenteren voor de magistraet van *Amsterdam* etc. — Opte requeste van *Jacob Florisz. van Langeren*, met synen zonen *Arent* ende *Henriek van Langeren*, versoekende dat de heeren Staten zouden gelieven het oetroy by JODOCUS HONDIUS geïnventeert op ten 1. April leesteden, om eenen nieuwen *Globum terrestrum* alleene te mogen maken, als strydende tegen de voorgaende concessien hem suppliant verleent, ghecellyk te annulleeren etc. Is geordonneert dat men deze requeste zal stollen in handen des voorn. JODOCI HONDII, ten einde hy de heeren Staten binnen acht dagen na de receptie bewyse, dat de concessie hem gedaen niet en soude prejudicieren, d'oetroye den suppliant ende zyne kinderen verleent." *Resolutie der Staten-Generaal*, 23. Augustus, 1597. — „Is JODOCO HONDIO toegeleent de somme van 300 gulden voor de caerte by hem de heeren Staten gededicieert, geintituleert: *Nova et exaeta totius orbis terrarum descriptio geographica et hydrographica*." *Resolutie der Staten-Generaal*, 26. Maart, 1603. — „Is JUDOCO HONDIO, voor de dedicatie van den *Atlante Mercatoris*, bij hem voltrocken, gedaen aen de heeren Staten-Generael, tot eene vereeringe ende recompense van synen gedane costen toegeleyt de somme van 700 guldens." *Resolutie van* 15. April, 1606, *bij Dolt, Archief, IV, deel*. — Uit het volgende blijkt, dat hij een zoon van dien naam had. „Is *Judoco Hondio, de Jonge*, toegeleyt de somme van drye hondert gulden eens, voor de dedicatie ende presentatie, by hem volgende d'ordre van synen vader saliger, aen haere Ho. Mo. gedaen, van twee groote Globen, te weten een *terrestris* ende een *celestis* etc." *Resolutie der Staten-Generael*, 28. Junij, 1613, *bij Dolt, Archief, V, deel*. „Opte requeste van *Judoci Hondii, de Jonge*, versouekende ordre, omme een yoder van de heeren gecommiteerde ter dese vergaderinge te leveren twee groote Globen, te weten een *terrestris* ende een *celestis*, van dieghene, die hy onlanex aen haere Ho. Mo. heeft gededicieert ende gepresenteert, gelyk hy dat gedaen heeft aen den Raedt van State. Is het versoek des suplicants affgeslagen, om het landt niet te beswaeren, ende den griffier geordonneert, den Raedt van State ende reeckenkamer van de Generaliteyt aen te seggen ende te vermaenen, dat zy van gelyken willen doen, ende voortaan suleke ende diergelyke presentatien nyet aen te nemen, om het landt met vergoefselic costen nyet te beswaeren." *Resolutie van de Staten-Generaal*, 12. October, 1613, *bij Dolt, Archief, V, deel*. — „De nagelaten weduwe van wylen JODOCUS HONDIUS heeft hare Ho. Mo. gepresenteert het *Cuertboeck* by haer doen drucken van *Ptolomeus*, geillustreert ende verbeterd by *Petrum Bertium*, maer en is nyet geaccepteert." *Resolutie der Staten-Generaal*, 29. October, 1618. —

„Gelesen de requeste *Petri Bertii*, professor theologiae in de Universiteyt van *Leyden*, contra *D. Jodocum Hondium* tot *Amstelredam*. Is geordonneert deselve requeste te communiceren partye, omme daerop te doen ofte seggen, wes zyn raedt sal gedraegen.” *Resolutie der Staten-Generaal*, 10. Januarij, 1619, bij *Dodt, Archief, VII, deel*. — Zijne sierlijk gegraveerde letterschriften hebben mede een Europeschen roem verworven, blijkens zijn Werk, uitgegeven onder den titel van „*JUD. HONDII, Theatrum artis Scribendi, varia summorum nostri seculi artificum exemplaria complectens, novem diversis linguis exarata. Amst. 1614, in f^o.*; de tweede uitgave, door zijn zoon, de eerste is van 1594. Hij heeft daarin ook de Schrijfkunst opgenomen naar die van *JAN VAN DE VELDE, Jaquemyn d'Hondt, M. Martin*, een Engelschman, *Henrix Jean de Beauchesne* van *Parijs*, *Felix van Sambix*, *Pierre Barles*, een Engelschman en *Curione* van *Rome*, die, in vinding en zuiverheid van bewerking, als nog niet zijn overtroffen.

HONDIUS. (WILLEM) Deze voortrefflijke kunstgraveur is alleen als zoodanig bij *Immerzeel* vermeld. Ik moet er bijvoegen, dat hij in zijn tijd ook als een uitmuntend teekenaar bekend was. Hij heeft de afbeeldingen van de aanzienlijkste personen vervaardigd, onder anderen, heb ik voor mij liggen het portret van *Illust. et Excell. Dñus Geerhardus, Comes a Döenhoff*, etc. beteekend **GUILIELMUS HONDIVS**, *Hago-Batavos ad vivum delineavit et æri incidit; 1643, in gr. 8°*. Dit portretje is zeer uitvoerig, vlug en helder van toon gesneden, in den besten stijl van *HOLLAR*; de stoffen van den halskraag en het harnas zijn uitmuntend uitgedrukt. Een gezigt op eene stad, in den achtergrond, is alleen wat te zwaar behandeld, en heeft geen wijkenden toon. Alles is gevat in eene steenen lijst, waaronder een plint met gemeld opschrift enz. — Door hem is de fraaije titel gesneden, naar de teekening van *A. V. D. VENNE*, voor het Werk: *Handvesten Privilegiën enz. van Zuyd-Hollant door J. v. d. Eyck, Dordrecht, 1628, 4°.*, en heeft hij alzoo dit fraaije werk op zijn 28. jaar vervaardigd.

HONDT (L. DE) is mij, even als *P. DE HONDT* nergens dan door zijne werken voorgekomen, en behoort, waarschijnlijk, tothetzelfde geslacht als de hierna gemelde *P.*, en de bij *Immerzeel* geboekte tijdgenoot, de graveur en beeldsnijder **FRANCISCUS DE HONDT**, van *Brugge*. — Zoo vond ik op eene verkooping, gehouden te *Mecheleu*, in het jaar 1756, onder Nr. 36 van den *Catalogus: Twee kleine Bataille stukjes*, door *DE HONDT* f 15-10; en op eene *idem*, te *Brussel*, 1758, onder Nr. 39 en 40, *Twee stukjes, zijnde het eene een bataille en 't ander een Campement*, door *L. DE HONDT*, h. 12, br. 17 d. en een *Campement* door *DENZELFDE*, h. 5 vt. 4 d., br. 4 vt. 9 dm. f 13-5.

HONDT. (P[ILIPS] DE) is de naam van een kunstenaar, die mij mede nergens dan door zijne werken is voorgekomen. Zoo vond ik in den *Catalogus* eener verkooping, te *Brussel*, in 1758, gehouden, onder Nr. 27: „*Twee landschappen met figuren*, door *P. DE HONDT*, h. 2 vt. 9 dm., br. 3 vt. 3 dm. f 36.— Nr. 28: *De Kunsten in een landschap* door *DENZELVE*,” f 22-10. — Op eene *idem*, te *idem*, in 1765, onder Nr. 133: *Twee landschappen met beesten en figuren*, door *P. DE HONDT*, h. 23, br. 80 dm. en nog een *idem*, te *idem*, in 1767, onder Nr. 70: *Een landschap met menschen paarden en wagens*, door *DE HONDT*, h. 1 vt. 6 dm., br. 3 vt. 7 dm.” — De bij *Immerzeel* beschreven tijdgenoot **FRANCISCUS DE HONDT**, graveur en beeldsnijder van *Brugge*, stamt, waarschijnlijk, af van onzen *P.* of *L. DE HONDT* — Zie aldaar.

HONICK. (A.) Deze bekwame kunstenaar is tot heden in de kunstwereld onbekend gebleven, en ik mag vragen, hoe zulks mogelijk is met een man, die zoo veel goeds geschilderd heeft. Slechts ééue schilderij heb ik van hem gezien, op het Stedelijk Museum, te *Utrecht*, en door welk *Utrechtseh* kunstproduct ik

kennis aan hem heb gekregen. Het is in den stijl van BERKHUYDEN geschilderd, en, naar de wijze van bewerking te oordeelen, schijnt het alsof hij het als liefhebber, onder diens leiding, vervaardigd heeft. In den *Catalogus* der genoemde Verzameling komt het voor, onder Nr. 38: *Een gezigt op het Stadhuis te Utrecht, met een gedeelte der Vischmarkt, Domtoren en kerk, vóór 1674*; doch op het stuk-zelf staat duidelijk de naam des makers A. HONIG fec., 1662, en het is, waarschijnlijk, door hem-zelfen aan de genoemde stad (welligt zijne woonplaats) geschonken. Eene afbeelding van de gevels van het toenmalig Stadhuis, zooals dit op de schilderij is voorgesteld, kan men, nagenoeg hetzelfde voorstellende, vinden in *Suikers en Verburg, Algemeene Geschiedenis*, X. Stuk, bl. 272, *Amsterdam*, 1728, in f°. doch welke afbeelding is gepomen naar een ander ouder prentje, waarvan ik een afdruk bezit; ik weet niet of dit afzonderlijk is uitgegeven, dan wel of het tot een Boekwerk behoort.

HONIG. (PAULINA VAN DEN) Ik ben in het bezit van een *Ms.*, dat het handboek is geweest van den miniatureschilder JACOB BIERENS, — Zie aldaar. — waarin voorkomt eene teekening in kleuren, in 4°. formaat, met meer dan vijftig beeldjes, fiks en ferm geteekend. Daar onder leest men: „*Hoc koningin Elisabeth van Engeland, van seker ambassade op het basse-cournt tot Richemont, aangesproken wort,*” en waarboven staat: „*na de ordonnantie van jufvrouw PAULINA VAN DEN HONIG, Staatsjuffer van Koningin Elisabeth.*” — Uit de aantekeningen van BIERENS blijkt, dat hij deze teekening als eene schets voor zich gemaakt, en daarvan eene uitvoerige miniatuur vervaardigd heeft, naar die van onze genoemde kunstenaress, hetgeen achter op de teekening voor memorie geschreven is, door zekeren A. v. B., die in het bezit van dit *Ms.* is geweest; te weten: „*Dit is seer fraay afgeschilderd als Mr. BIERENS nog te Bredda woonde, in 't laatst der voorgaande eeuw (XVII.) voor den Heer Lansbergen, wiens soon het nog bezit, die heden resident van den staat tot Oculen is, en in dien tyd nevens my syn discipel was.* — Ik heb dit hier aangevoerd, om de gronden mijner meening te staven, dat de genoemde PAULINA VAN DEN HONIG eene miniatureschilderes is geweest, en, waarschijnlijk, eene Nederlandsche, die tot den hofstoet van koningin Elisabeth behoorde. — Ik heb haar hier eene plaats ingeruimd, tot nadere bescheiden dit verder zullen bevestigen of teregtwijzen.

HONING, (ADRIAAN) een landschapshilder, van *Dordrecht*, die in de *Schilder-bent*, te *Rome*, den bentnaam van *Lossenbruy* heeft bekomen. Zie *Houbraken*, II, bl. 351, en III, 102. — *Nagler* heeft er *Lossenbury* voor geschreven. — Bij de teekeningen van *Van der Marck*, te *Leyden*, verkocht te *Amsterdam*, in 1773, vind ik, onder Nr. 1076 van den *Catalogus*: „*Een gezigt aan den Tyber by Rome, met de pen en O. I. inkt op graauw papier, h. 10, br. 16 dm. Rijnl. door J. HONING, bijgenaamd Lossenbruy.*” — Blijkbaar is hier de voorletter J in den *Catalogus* eene fout.

HONKOOP. (A. P.) Ik vond een portret van *Abraham Arbou* door dezen geteekend, en door W. VAN SENUS, in f°, gegraveerd. — Die *Arbou* is kostlijuisknecht geweest, tot in hoogen ouderdom, en als zoodanig staande, te midden zijner bezigheden, in de kostlijuikaner, voorgesteld.

HONT, of HONDT. (H. DE) *Bryan-Stanley* voert dezen aan als een discipel van DAVID TENIERS. Zijne schilderijen stellen dezelfde onderwerpen, als van genoemden meester voor, en komen zelfs somtijds diens schildertraut zeer nabij.

HONTHORST, of HONDHORST. (GERARD, of GERRIT) Wanneer vreemde auteurs dezen man noemen, zoo zeggen zij: „een groot Nederlandsch kunstenaar,” terwijl bij ons, zij, die het leven en de werken van het sieraad der Utrechtsche kunstschool

beschrijven, door onkunde of gebrek aan nasporing zijner werken, te zijnen aanzien maar al te koel blijven. Om deze feil, zooveel mogelijk, te vergoeden, zal ik hier de punten aanstippen, die niet onbekend mogen blijven, en ons met zijn roemrijk leven en hoog geschatte werken meer van nabij zullen bekend maken. Bij de Italianen werd hij GERARDO DELLA NOTTE genaamd, wegens zijne groote bekwaamheid in het vervaardigen van *Nachtstukken*, welke hij met vuur en andere kunstlichten meesterlijk wist te schilderen, en die wel zóó goed van effect zijn, dat zijne werken voor die van GERARD DOU — Zie aldaar. — zijn vermeld geworden, zoo als door *Descamps*, II, p. 223, namelijk, *De onthoofding van Johannes den Dooper*, in de kerk van Maria della Scala, te Rome; doch dit stuk is door onzen GERARD geschilderd. — De commentators op de Romeinsehe uitgave der Werken van *Vasari* melden, dat de auteur met GERARDEST, GERARD HONTHORST heeft bedoeld, doch dit is eene dwaling, daar *Vasari* reeds 18 jaren dood was, toen HONTHORST (1592) werd geboren, en hij zal met den gemelden naam GERARD HOREBOUT, van *Gent*, zijn tijdgenoot, hebben aangeduid. — In *Italië* heeft hij onderscheiden stukken voor den prins *Giustiniani*, alsmede voor eenige kardinalen vervaardigd, waartoe, waarschijnlijk, voor de laatstgenoemden het gemelde kerktafereel behoort. — Het schoonste stuk, hetwelk *Italië* van hem bezit, en dat hemelhoog geprezen wordt, is, *daar Jesus in den nacht voor de regters gebragt wordt*. „C'est là,” zegt *Graaf Orloff*, „que l'ombre profonde qui regne dans cet ouvrage, ne fait que mieux ressortir les traits purs et sacrés de l'accusé divin; c'est là qu'on voit dans un plus grand éclat sa candeur, sa simplicité et sa sublime innocence.” Zie zijne *Essai sur l'Histoire de la Peinture en Italie etc.*, Paris, 1823, I, p 228. Deze houdt hem echter voor een Italiaan en noemt hem HUNDHORST, gezegd GERARDO DELLA NOTTE. — Hij is reeds vroeg naar *Italië* gereisd, en vandaar weder te *Utrecht* gekomen, want ik vind hem als *Deken van het St. Lucas-gild*, aldaar, op het jaar 1623, aangeteekend, en denk, dat hij na dien tijd door Karel I., koning van *Engeland*, geroepen werd, om er zich te vestigen, zoo als hij dan ook aan de roepstem van dezen grooten Beschermmer der kunsten gehoor gaf, en een aantal werken voor dien vorst, en andere edelen, heeft vervaardigd, die alle door *Walpole* worden vermeld. — Een der grootste, doch niet het beste van zijne werken — zoo als het mij voorkwam — bevindt zich op *Hamptoncourt* (1808); het stelt voor *Koning Karel en zijne Gemalin, onder de gedaante van Apollo en Diana, op de wolken gezeten, waarbij de hertog van Buckingham, als Mercurius, die de kunsten en wetenschappen aanvoert*, en eenige geniussen, den Nijd, de Boosheid en andere ondeugden terugdrijven. HONTHORST heeft in de ordonnantie gedwaald, zegt *Fiorillo*; ook is het koloriet gemaniëreed, zwaarmoedig en onnatuurlijk van toon, zooals men soms werken van GUERCINI aantreft. Desniettemin werd hem voor dezen arbeid f 3000, een *silver servies* voor twaalf personen, benevens een *paard* geschonken, en moest hij, na zijne terugreis naar *Utrecht*, voor den koning nog schilderen. — Meer beroemd van hem is het portret van *Lucy, gravin van Bedford*, een kniestuk, in zwart gewaad, rustende met het hoofd op hare hand; het is met een stout, doch zuiver penseel, meesterlijk, volvoerd. — De afbeeldsels van den *Marquis van Montrose*, van *Prins Rupert* — die door velen voor den vinder der zwarte kunst (Mezzotinto) wordt gehouden — en van *Mauritz*, die allen met den naam des kunstenaars zijn geteekend, waren, ten tijde van *Walpole*, in het bezit van den Heer *West*. — Een portret van den *paltsgraaf Karel Lodewijk*, voert het jaartal 1633. — Zijn voortreffelijk stuk, *Christus voor Pilatus*, berust in de verzameling van den hertog van *Sutherland*. — In de kunstverzameling van de Lords van *Essex*,

te *Cashibury*, wordt van HONTHORST eene groote schilderij bewaard, voorstellende de *Koningin van Boheme met hare kinderen*. Zoo het allen zijn, dan moeten er dertien wezen. Dit tafereel is voor de geschiedenis eene huiveringwekkende allegorie en tevens merkwaardig, daar die *Koningin van Boheme* en hare kinderen, welke men hier aanschouwt, allen leerlingen van HONTHORST waren, waarvan er verscheiden zijn geweest, die de kunst tot eene aanzienlijke hoogte hebben gedreven, als *Princes LOUISA HOLLANDINA*, van wie er twee stukken gevonden werden in de verzameling van haren oom, Karel I.; één daarvan stelde voor *Tobias met den Engel*, dat nog in 1808 te *Kensington*, even buiten *Londen*, werd bewaard. — In de gevezene *Jacobijnenkerk*, te *Parijs*, zag men een geschilderd altaarstuk van hare hand, hetwelk zij, als *Abdis van Maubuisson*, vervaardigd heeft. — Zij stierf in 1709. — *Deseamps* verhaalt, Tom. III, p. 101, dat HONTHORST zijnen discipel, JOACHIM SANDBART, met zich naar *Engeland* heeft genomen, en dat de koning verscheiden schilderstukken van hem gekocht had; ook dat hij voor den graaf van *Arundel* eenige tafereelen, naar *HOLBEIN* en anderen, had gecopicëerd, en eindelijk, dat zij *Engeland* hebben verlaten, om in 1627 eene reis naar *Venetie* te ondernemen. — Het moot eeliter bevreenden, dat SANDBART in het levensbericht van G. HONTHORST, van deze reis geen woord melding maakt, en dat ook in den *Catalogus* der schilderijen van koning *Karels* kabinet, geen enkel stuk werk van SANDBART vermeld staat; zoodat *Deseamps* deze overlevering alleen te goeder trouw heeft geboekt, zonder genoegzaam onderzoek, doch waardoor tevens geaccrediteerde dwalingen ontstaan! — Aangaande de werken, welke hij in *Engeland* voor Karel I. heeft vervaardigd, zie men *Mr. W. H. Carpenter, Pictoriae Notices of VAN DYCK and other Painters of the Period*, waarin zeer belangrijke brieven van G. HONTHORST voorkomen, die een helder licht over zijne geschiedenis en de genoemde werken verspreiden. — Ik voeg hier bij, dat er thans nog stukken van zijn werk in de volgende kunstverzamelingen, in *Engeland*, te vinden zijn, als: te *Castle Howard*, de *Vinding van Mozes*, levensgrooto figuren, in de Galerij van *Orleans* aan *VELASQUEZ* toegokend; dit stuk is in een ongewoon edel karakter, zeer vleezig en in zilverachtige kleur geschilderd door GERARD HONTHORST, zegt *Dr. Waagen, Kunstwerke und Künstler in England u. s. w. Berlin*, 1838, in 8°. II, S. 408. — Nog *Een Concert*, kniestuk, met levensgrooto beelden, zeer levendig en vleezig geschilderd. Vroeger werd dit stuk voor een *VALENTYN* gehouden, doch die niet zulk eene klaarheid van toon in zijn werk heeft. — In *Chatsworth*, *Eene moeder met hare twee zonen en eene vohoassene dochter*. Als men dit stuk tegenover het werk van *VAN DYCK* beschonwt, dan is de ordonnantie te kunstloos, en de ruimte te weinig gevuld, maar overigens zeer levendig, vleezig, van een holder en schoon koloriet. — Nog in *Alton-Tower*, een *Eene Homo*, zeer edel, zooals meestal zijne hoofden, en krachtig in de verwen. — Ik zal hier nog laten volgen de werken, die in openbare kabinetten van hem aanwezig zijn, als: in het *Musée Royale*, te *Parijs*, de *Portretten van Karel Lodewijk, Palsgraaf van den Rijn*, en *Prins Robert (Rupert)* door zijn oom, koning Karel I., tot hertog van *Cumberland* en graaf van *Holderness* verheven) zijn broedor. Deze zijn, waarschijnlijk, dezelfde, die hierboven staan vermeld. — *De Dienstknecht des Hoogenpriesters* zegt, op *Petrus* wijzende: *Deze was ook met Jezus van Nazareth, en Pilatus, de handen wasschende, verklaart, dat hij onschuldig is aan het bloed des Regtvaardigen, hetwelk het volk wil vergieten*. — *Petrus verloochent Christus*. — *De Triomf van Silenus*, en *Een Concert*. — In het idem, te *Weenen*: een kleine jongen met een licht in de hand, en die een hond tergt, door hem eene koeck te toonen; levensgroot, half

figuur. — Te *Berlijn*: *De Engel treedt in de gevangenis, om Petrus te bevrijden*; de hemelsche glans verblindt den Heilige, die met de linkerhand zijne oogen dekt, en zich met de regter aan een steen vastklemt, h. 4 vt., br. 5 vt. — *Esau, van de jagt teruggekeerd, verkoopt aan Jacob zijn regt van eerstgeboorte*, waarbij Jacob en de toesprekende moeder Rebeeca enz., h. 4 vt., br. 5 vt., welk stuk ik met bewondering heb beschouwd. — *Een lustig gezelschap van krijgslieden, vrouwen enz.*, beteekend 1664, h. 1 vt. 6 dm., br. 2 vt. 2 dm. — Te *Dresden*: *Eene oude vrouw, met een geldbuidel onder den arm, en die bij kaarslicht geld telt in hare hand*. Half lijf, h. 3 vt., br. 2 vt. — *De buste van een man, met de beide handen een spiegel houdende*, h. 2 vt. 3 dm., br. 1 vt. 9 dm. — *Een kiezentrekker, die bij kaarslicht een boer, in het bijzijn van andere boeren, eene kies trekt*, kniestuk, h. 7 vt. 9 dm., br. 5 vt. 2 dm. — In de gewezen *Galerij, te Dusseldorp*, thans te *Munchen*, is een zijner voortrefflijkste stukken met kaarslicht: *De verloren zoon aan een verkwistenden disch gezeten*. De maaltijd schijnt ten einde; de verloren zoon, voor de tafel gezeten, rustende met zijn hoofd en schouders op den boezem van eene vrouw, heffende met de eene hand een gevuld wijnglas. De waardin van den huize, die met een licht in de hand achter hem staat, noodigt hem uit naar elders te gaan. Het is dit licht, dat de geheele compositie beschijnt, en zulk een schoon effect van licht en schaduw te weegbrongt, dat het den aanschouwer waarlijk treft; h. 4 vt., br. 6 vt. — In het koninklijk Museum te *Madrid* is slechts één stuk van hem: *De ongeloovigheid van den Apostel Thomas*, h. 4 vt. 3 dm., br. 3 vt. 6 dm. — De *Galerij te Salzthalen* bezat, in 1776, vijf stukken, als: *Een meisje in haar hemd, houdt in de eene hand een vuurtang met een gloeiende kool, welke zij aanblaast, om daarmee een licht te kunnen ontsteken*; half-figuur, levensgroot, h. 2 vt. 4 dm., br. 2 vt. 3 dm. — *Een muziekgezelschap van twee jonge knapen, onder de leiding van een man, die aan de regterzijde van eene tafel staat te spelen; de twee jongens hebben een muziekboek voor zich en zingen*; h. 3 vt. 2 dm., br. 4 vt. 10 dm. — *Een idem, idem, van drie kinderen, bij den nacht*. Een er van zit in het midden, ten volle verlicht, met eene kleine fluit in de hand. Een meisje staat in het donker voor hem, doch van terzijde verlicht, en een ander met haar muziekboek achter den jongen, over wiens schouders zij heen ziet, begeerig, om te weten, welk stuk er zal worden uitgevoerd; levensgroot, ten halven lijve; h. en br. 3 vt. — *Een jongeling met eene fluit in de handen, gereed, om daarop te gaan blazen*. — Dit is een merkwaardig stuk, en zeker van zijn beste penseel, alles in levensgrooten figuren, HONTHORST, zijne vrouw en kinderen voorstellende. Eene vrouw, die, half-naakt, op een rustbed ligt, met een kind aan de borst, hetwelk zij zoogt; een ander staat nevens haar, hetwelk zij omarmt. Twee liggen er aan hare voeten, alwaar ook een naakte Amor, met pijlkoker en boog; h. 5 vt. 9 dm., br. 6 vt. 4 dm. — In de kerk van *St. Bavo, te Gent*, is, in de 12. kapel, het altaarstuk van GERARD HONTHORST, voorstellende *de Aftating van het kruis*. — In de secretarie van het voormalig Stadhuis, te *Amsterdam*, — thans het Palcis — „staat voor den schoorsteen het portret der koningin van Frankryk, Mariade Medecis, levensgroot, ten voeten uit. Indien de sprekende zuster der Schilderkunst ons niet hadde nagelaten, door wien 't geschildert is” zegt van Dyk, „zoo zou men daarnaar moeten raden.” *Jan Vos*, in zijne *Poëzy*, laatsten druk, I. deel, bl. 242, heeft het door een vers vereeuwigd. Zie *Jan van Dyk, Kunst en Histkundige beschrijving van alle de Schilderyen op het Stadhuis van Amsterdam enz. Ibid.* 1790, in 8°, bl. 141. — Zeker is het, dat men dit portret ook voor het werk van A. VAN DYCK heeft vermeld, doch uit het vers blijkt duidelijk, dat het van

NONTHORST is, en de prent, die over den titel staat geplaatst voor het Werk; *Blyde inkomst der allerdoorluchtigste Koninginne Maria de Medicis te Amsterdam enz.*, *Ibid.* bij J. en C. Blaeu, 1639, in f°. is naar de gemelde schilderij genomen, hetwelk Van Dyk nog bovendien in eene Noot daarbij heeft gevoegd. Het is te dezer gelegenheid, bij hare komst hier te lande, en wel bepaaldelijk voor *Amsterdam* geschilderd, want die stad is, van het Y af te zien, in den achtergrond der schilderij afgebeeld, en hierdoor-alleen blijkt het duidelijk, dat, terwijl ANTONIE VAN DYCK zich in volle glorie in *Engeland* bewoog, hij dit stuk dus hier niet heeft kunnen schilderen; trouwens, zou de regering van *Amsterdam* haren zoo zeer gevierden NONTHORST niet zijn voorbijgegaan. — Zijne beste werken zijn, evenals die van VAN DYCK, uit zijn eerste levensperk, en later meer stelselmatig geschilderd, waarover hij zelfs harde aanvallen heeft moeten verduren. — Zie daarover op LINSCHOTEN. (ADRIAEN VAN) — Op het stedelijk Museum, te *Utrecht*, is een groot, fraai stuk, voorstellende den *Dood van Seneca bij fakkellicht*, hetwelk ik voor werk van zijn middelbaren kunsttijd houdt. Dit is afkomstig uit het *Bartholomeus-gasthuis* aldaar. — Nog bezitten wij hier, in de nabijheid, een uitmuntend tafereel met levensgrootte figuren, tot onder de kniën, voorstellende *de Gratiën*, in kleeding van zijn tijd, die, hand aan hand, op eene bevallige wijze, een ronde dansen; dit stuk is schoon en fijn van kleur, en volmaakt goed geteekend, berustende op het kasteel *Zuilen* bij den *Baron van Tuyll van Serooskerken van Zuylen*. — Om nog, met een woord, terug te komen op den persoon-zelfen, zoo moet ik melden, dat hij hofschilder was van Prins Frederik Hendrik, en een aantal afbeeldingen heeft gemaakt van die vorstelijke familie, waarover *Bilderdijk* in zijne *Gesch. des Vaderlands*, IX, bl. 30, zich zeer gewaagd en ongunstig heeft uitgelaten, als hij van des gemelden prinsens zoon, Willem II, zegt: „Zijn uiterlijk was innemend en tevens ontzag-inboezemend, doch weinige afbeeldsels gelijken hem. Ongelukkig trouwens vorsten, die voor een RUBENS of VAN DYK, thands door een NONTHORST geschilderd moeten worden, meer geschikt, (gelijk blijkt uit zijne stukken) om een valsehen kaartspeler of lichtekooi, dan om eene ridderlijke en edele ziel, als Willem II op het aangezigt droeg, te vatten of uit te drukken.” — Wie was het dan, die hem goed gelijkend geschilderd heeft? RUBENS en VAN DYCK niet. Van hem heeft *Bilderdijk* ze dus niet gezien, en deze Prins zeker ook wel niet; waar moet dit oordeel dus heen? Naar den *Helicon*, en niet in de *Kunstgeschiedenis*, te meer, daar er uit blijkt, dat *Bilderdijk* nimmer de beste portretten van NONTHORST gezien heeft. — Onze beroemde geschiedkundige Romanschrijfster, Mejufvrouw *Foussaint*, heeft, met volle regt, hem in hare leerzame historische roman, *Het huis Housclauersdijk*, als beroemd portretschilder opgenomen, en als een der handeleude hoofdpersonen in het hoogste aanzien geplaatst; immers, de achting, welke hij, zoo van gekroonde hoofden, als van mindere vorsten enz., door zijn verstandig en wijs gedrag, heeft ingeooft, heeft hem zeker geschikt gemaakt, om staatkundige diensten te bewijzen. — De juiste tijd van zijn overlijden is niet bekend. — *Immerzeel* geeft, bij navolging, het jaar 1660 op, zonder eenige bescheiden, waarom; immers *Houbraken* schrijft: „hy was in 1662 nog in leven en schilderde op het princelyke *Lusthuis in 't Bosch*, buiten den *Haag*,” en, zoo als ik hier boven, onder *Berlijn*, heb gemeld, het stuk, *Een Lustig gezelschap* enz., voerende het jaarmerk 1664, hetwelk ik-zelf heb gezien, en dat door den in de kunstgeschiedenis zeer ervaren *Dr. Waagen* mede alzoo is beschreven, die bovendien zegt: „hij leefde nog in 1666.” — Zijn afbeeldsel komt voor in *Houbraken*, *Descamps*, *De Lie* en anderen, doch zijn voornaamste portret staat in het

bekende prentwerk van A. VAN DYCK, door dezen geschilderd, en door PAUL DU RONT gegraveerd, in f^o. — Het afbeeldsel van hem en door HEM geschilderd berust ook in de *Portretten-Galerij* te Florence, waar 321 stuks van beroemde kunstenaars bewaard worden. (1807) — HONTHORST heeft ook geëst. *Heller (L.)* noemt er van: *De Engel verschijnt aan Abraham, die bereid is, zijn zoon Isaïk te offeren*. De eerste afdrucken vóór den naam zijn zeldzaam. — *Pilkington* vermeldt nog een ander: *De Triomf van Neptunus*, zeer uitvoerig bewerkt. — Ten slotte, laat ik hier het afschrift van twee authentieke stukken volgen, die op hem en zijne familie betrekking hebben, en vooral zijn tweede Testament, hetwelk hij, in 1636, te *Utrecht*, heeft gemaakt, en waaruit wij tevens den naam zijner vrouw leeren kennen. — Zie over dien van zijn zoon op HONTHORST. (WILLEM) — „Brechtgen Coopmans, prelegateert Bellichgen van Honthorst, hare moeder, een *Maria Magdalena*, by haren swager geschildert etc. 1624.” — In het volgende stuk wordt hij *Seigneur* genoemd: „By den inhouden, etc. zy condt dat in den jare nader geboorte etc. 1636, op Zaturdach den 6. Augustus, ouden styls, in myns openbaer notaris etc. compareerde in propere personen, de edele Sr. GERARD VAN HONTHORST schilder, ende Joffer *Sophia Coopmans*, sync huysvrou, my notaris wel bekend; beyde gesondt etc., aenmerkende 't menschen leven, etc. omme welke onzekerheyt etc. verclaerden in crachte van octroy, by den hove van *Utrecht*, 22 Nov. 1620, verleent, etc., te revoceren alle ende yegelycke testament etc. Ende op nieuws disponerende, hebben zy uit matrimonieele affectie, malcanderen etc. reciprocc gemaect etc. de lyftocht ende usufruct in eens yeders goederen etc. haer loven lang gedurende, ten ware de langst levende zich wederom quaeme te verondersaten, ofte in een tweede huwelyck te begeven, in welke gevalle de voorn. reciproce lyftocht cesserer zal etc. Ende constitueren by desen den Ed. *Herman van Honthorst*, zijns comperants broeder, ende Mr. Reinier Loots advocaet, tot mombers, etc. Aldus gedaen etc. ten huize van de Comparanten, staende opt Donskerckhoff binnen *Utrecht*. Get. GERRIT VAN HONTHORST, *Sophia Coopmans*.” — Beide stukken uit het *Protocol van den Notaris Van Galen*, te *Utrecht*. — Hieruit blijkt, dat hij, mijns inziens, in 1620 reeds gehuwd was, en zijne beschikkingen over en weder in 1636 hernieuwde; ook zou het mij niet verwonderen, dat beide deze voorzorgen moesten doelen op zijn vertrek naar buitenslands, want zijne vaste woonplaats schijnt immers toen in *Utrecht* te zijn geweest. — Den 29. Augustus, 1637, schreef hij een brief, uit *Utrecht*, aan *Constantyn Huygens*, inhoudende verzoek, om J. VAN BRONKHORST in staat te stellen, teneinde het beleg van *Breda* in *profil* en in *platte forme* te kunnen afteekenen enz.; geteekend GERRIT VAN HONTHORST. Deze brief was, of berust nog, bij de Erven van *A. van der Willigen*, te *Haarlem*.

HONTHORST. (JA. JACOBSZ.) Nopens dezen vond ik het volgende aangeteekend: „JA. JACOBSZ. VAN HONTHORST schildert wapens aen de Katrijnepoort.” (te *Utrecht*) *Kameraarsrekening*, 1575—1576. — Hij kan wel de vader van GERARD en WILLEM HONTHORST zijn geweest, want beiden worden ook wel VAN HONTHORST genoemd. Zie bij mij op beide de medegedeelde stukken, waarin de naam zoo voorkomt. — Bij *Nagler* vind ik vermeld GERRIT HEYGENSZ. HONTHORST, die, zegt hij, wel de vader van GERARD en WILLEM kan geweest zijn, en in het *St. Lucasgild*, te *Utrecht*, als schilder en busmeester, op het jaar 1575, voorkomt. Doch dit is een misslag, want daar staat GERRIT HUIGENSZ. VAN BRONCKHORST als zoodanig vermeld. — Zie bij mij aldaar. —

HONTHORST (WILLEM) staat reeds bij *Immerzeel* geboekt. — Hetgeen gemeld wordt, namelijk, dat hij, op aanzoek van Princes Louise Henriette van

Oranje, gemalin van Frederik Willem, keurvorst van Brandenburg, zich naar *Berlijn* heeft begeven, moet dus in 1646, het huwelijksjaar van genoenden vorst, hebben plaats gehad, dewijl hij reeds in 1647, wegens het afsterven van zijne moei, en tevens ook van zijne vrouw, die eene volle nicht van hem schijnt te zijn geweest, in *Utrecht*, was gekomen, zoo als uit het volgende blijkt: „Op den 4. May 1647 compareerde Sr. WILLEM HONTHORST, constich schilder, voor hem ende als man van syn huysvrouw, daer hy op dezo tyt levende geboorte by heeft, ende mede erfgenaem van Joffrou *Maria van Honthorst*, haere moeije, constitueert hy comparant Joffer *Cornelia van Honthorst*, weduwe Wyckerslooth, om uit zyns comparants namo alle zyne goederen etc. te administreren met de andero mede erfgenamen van deselve Joffer *Maria van Honthorst*” enz. — *Protoocol van den Notaris H. Ruysch te Utrecht*. — In den jare 1650 was hij met zijne vrouw *Sophia Honthorst*, te *Utrecht*, en hebben zij er hun testament gemaakt; of dat nu slechts een bezoek bij de familie was, en zij bij die gelegenheid deze taak verrigften, of dat zij werkelijk weder in *Utrecht* woonden, kan ik niet bepalen, evenmin als de plaats van zijn overlijden, dat op 1666, door *Dr. Waagen*, in zijn *Catalogus* van het *Museum te Berlijn*, doch bij *Immerzeel* en anderen op 1683 staat geboekt. Hier volgt afschrift van gemeld testament: „In den naeme etc. Op huyden den 3 April 1650, compareerde Sr. WILLEM VAN HONTHORST, constich schilder, ende Joffer *Sophia van Honthorst*, syn huysvrouw etc. verclaerden etc. malcanderen gemaeckt te hebben reciproec den lyftocht van alle bunno goederen etc. Verclaerden sy tot mombers over hunne kinderen te nomineeren den langstlevende, ende beneffens dien van vaders syde, de heer GERARD VAN HONTHORST, syn broeder, of gebrake syns den E. ANTHONIS VAN HONTHORST, deszelfs zoon, ende van moeders syde *Henrick Ruysch*, notaris etc. Aldus etc. Get. WILLEM VAN HONTHORST. *Sophia van Honthorst*. — *Protoocol van den Notaris H. Ruysch, te Utrecht*. Hieruit blijkt dat hij zich VAN HONTHORST tekende. — In het gemelde Muscum zijn drie portretten van zijne hand, als van *Willem II., Prins van Oranje*, en diens gemalin, *Prinrees Maria*, en dat van *Amalia van Solms*, gemalin van Prins Frederik Hendrik van Oranje, in weduwgewaad, houdende het afbeeldsel van haar gemaal, in een ovaal gevat, in de regterhand. Bij de beschouwing van dit stuk werd het mij duidelijk, waarom zijn talent destijds zoo werd gevierd.

HOOGH. (DIRCK DE) Den volgenden naam vond ik in eene acte van 8. November, 1643, als dien eens kunstenaars vermeld: „DIRCK DE HOOGH, schilder, en *Judith de Hoogh*, syn suster.” — *Protoocol van den Notaris Van Galen, te Utrecht*.

HOOGH, of HOOCK. (H. V.) Voor mij staat eene zeer fraaije schilderij, van ordonnantie als door HERMAN SWANEVELT, en in kleur en stoffagie als door WILLEM DE HEUS, zijnde een *bergachtig landschap*, met eene rivier doorsneden, die regts tot op den voorgrond uitloopt; links, op de hoogte van een rotsgrond, de ruïne van een gebouw. Op den voorgrond twee beladen muildiereu, door een man, die op eene mandoline speelt, voortgedroven enz.; beteekend n. v. noocen of hoock *pinx.* h. 80, br. 105 dm. Ned. Wie nu de maker daarvan mag zijn, die, naar werk, doek, en houten raam te oordeelen, in het midden der XVII. eeuw moet hebben gebloeid, is mij nergens gebleken. — Vreemd is het, dat mij zooveel goede kunst is voorgekomen, waarvan de vervaardigers in het duister zijn gebleven, doch waarvoor ik geene andere oorzaak kan vermoeden, dan dat dezulken de kunst voor uitspanning hebben beoefend, zoodat hun werk meestal schaars voorkomt, en er alsdan ook geene aanteekening van gehouden is.

HOOGHSTRAT (D. V.) is dezelfde persoon, die, bij *Immerzeel*, op DIRK VAN HOOGSTRATEN geboekt staat. — Ik moet er bijvoegen, dat hij ook de graveerkunst

heeft beoefend, als het *Portret van Do. Johannes Becius*, Herv. Pred. en Bibliothecaris der stad *Dordrecht*, obiit 1626. *Act.* 68. in kl. f°. Hieronder heeft hij zelf beteekend D. V. HOOGSTRAT. *sculp.* De gravure kan met regt onder de goede van dien tijd gerangschikt worden. Het gelaat is een weinig scherp behandeld, doch op eenigen afstand zeer karakteristiek, en vol uitdrukking. — Het is niet vreemd, dat hij, die het goud- en zilversmeden voor zijn eerste bedrijf uitoefende, de behandeling der graveerstift gemakkelijk op de graveerkunst (zooals met velen in dat vak in de XVI. eeuw plaats had) kon toepassen, en ik zou kunnen gelooven, dat S. HOOGSTRATEN — Zie aldaar. — in hetzelfde geval heeft verkeerd, en hij ook wel tot dat geslacht kan behooren. — In het *Gildeboek van St. Lucas*, te *Antwerpen*, vind ik aangeteekend: „WILLEM VAN HOOGSTRATEN, ontvangen als leerling by JAN VAN SCHILLE, 1560 — en als Meester schilder 1561;” — en „JAN VAN HOOGSTRATEN, ontvangen als schilder, 1593.” Deze kan alzoo dezelfde JAN, de vader van DIRK, en dus de grootvader van den meer bekenden SAMUEL en JAN geweest zijn. — Het moge ons niet bevreemden, in die eeuw, een-en-dezelfden geslachtsnaam zoo verschillend vermeld te vinden; men sla slechts op het Werk: *Inleyding tot de Hooge Schoole der Schilderkonst enz.*, door *Samuel van Hoogstraeten*, *Rotterdam*, 1678, in 4°.: daar vindt men op den geëtsten titel, door den genoemden auteur-zelfen vervaardigd, tweemaal den naam, eens zonder de E en met ééne A, terwijl op den gedrukten titel, tot tweemaal toe, HOOG-STRATEN staat. — Zijn portret komt bij *Houbraken* voor.

HOOGSTRATEN. (S.) Tot mijne verwondering, wordt deze hoogst-bekwame kunstgraveur nergens vermeld gevonden. Ik heb van zijne werken voor mij liggen, *de Aartsengel Michaël*, uit de wolken gedaald, staat rustig op eene harpij. Hij is omgeven van eene glorie van cherubijnen, wijzende met de regterhand op eene zon, in wier gloed zich de woorden *QUIS UT DEUS!* vertoonen; in de linker heeft hij den tak des vredes. Onder staat: *Grandia spirantes summo de vertice caeli Rex summus poena precipitavit acri. M. DE VOS figuravit. S. VAN HOOGSTRATEN sculpsit. Adri. Huberti excudit. Cum Pri. Regis, Bussehere. h. 280, br. 202 str. Ned.* — Het geheel is in den aard van *HIRONIMUS WIERIX* en *CORNELIS GALLE*, *den Oude*, gegraveerd, volkomen die school waardig, en, zoo als het mij toeschijnt, in het begin der XVII. eeuw vervaardigd. — *Maria is gezeten met het kind Jezus op haren schoot*; boven haar de H. Geest. Vóór haar zijn twee geknielde, aan hare zijden twee dansende, en loven haar twee zwevende engelen, die allen kransen aanbrengen en bloemen strooijen enz. Onder staat: *Gaude et letare, Virgo Maria, Domina angelorum, quia ex te ortus est sol justitiae Christus Deus noster*, en beteekend *JOAN STRADAN. invent. S. HOOGSTRATEN sculp. h. 233, br. 173 str.* Deze prenten getuigen, op welke eene vrije en vaste wijze hij de burin hanteerde; waardoor bij mij weder het bewijs is geleverd, dat hij, even als zoovele andere bekwame graveurs, veel werk heeft geleverd, zonder het beteekend te hebben, en dat er slechts enkele beteekende bestaan, die, niet onder het oog der geschiedschrijvers van de kunst gekomen zijnde, hem alzoo in de vergetelheid hebben doen komen. Deze hoogst zeldzame prenten berusten in de verzameling van den Heer J. PH. VAN DER KELLEN, te *Utrecht*. — Hij kan wel verwant geweest zijn aan het geslacht van D. V. HOOGSTRAT. — Zie bij mij aldaar.

HOOFMAN. (*Mejufcerouw M.*) Bij *Immerzeel* vindt men den rijken kunstschat vermeld, die, tot sieraad van *Haarlem*, door deze vermogende beminnares en beoefenares der beeldende kunst, onder de ervaren leiding van wijlen den door zijne uitgegeven Werken bekenden, kunstlieroend *Adriaan van der Willigen*, verzameld is. — Ik moet hier laten volgen, dat *Van der Willigen* spoedig na de

bedoelde vermelding is gevolgd, want in 1844 is deze verzameling, zoo als mij bij monde werd medegedeeld, uit de hand verkocht aan de heeren kunsthandelaars *Nieuwenhuysen*, die, voor wat er in omloop was in het kabinet, ruim honderd duizend guldens betaalden, terwijl de voornaamste stukken in de koninklijke Galerij van Z. M. Willem II. zijn overgegaan, waar zij eene korte rust hebben gehad, als zijnde na Hoogstdezelfs overlijden, te 's *Hage*, in Augustus, 1850, wederom geveld geworden. — Om over de waarde te doen oordeelen, meld ik alleen, dat ik den *HOBBEEMA*, bekend onder den naam van *de Watermolen*, aldaar, als in een strijd, om in het bezit er van te geraken, tot de som van *f* 27000 heb zien opvoeren door den Heer *Mawson*, kunsthandelaar, te *Londen*. Helaas! zoo ging dan een onzer kunstkometen uit den vorstlijken sterrenhemel haren loop naar elders nemen, om bij of voor ons welligt nimmermeer te schijnen: immers, zij was voor Lord *Herfort* aldaar bestemd. — De overige kunstzaken, waarvan een *Catalogus* vóór de verkoop is verschenen, bestonden in 13 kunstboeken en 36 portefeuilles, alsmede gebonden en ongebonden plaatwerken. Dit alles bevatte een schat van teekeningen, etsen, gravuren enz., zoo van de oude als de nieuwe Nederlandsche en Vlaamsche, alsmede uit meer dan eene buitenlandsche school. — Als eene merkwaardige kunstreliek vindt men aldaar ook vermeld zoogenaamd *Majolica*, of Raphaëls porselein, zijnde een *Lampetkan* en *schotel* (aiguière et plat), zeer fraai, met rijke historische ordonnantiën in kleuren, door *RAPHAEL VAN URBINO* beschilderd.

HOOFT (*NICOLAAS*) wordt bij *Immerzeel* alleen als een „niet onverdienstelijk beeldenschilder” vermeld. Doch ik moet er bijvoegen, dat hij in het vak van landschapschilderen den meesten bijval heeft verworven. — Het is, waarschijnlijk, dezelfde, die de afteekening van het *Grafmonument* van Philippus, landgraaf van *Hessen-Philippthal*, dat in *de Riemer's Beschr. van 's Hage*, deel I, bl. 299, voorkomt, voor de gravure vervaardigd heeft.

HOOFT (*W. J.*) bloeide, vermoedelijk, als kunstliefhebber, te *Amsterdam*, waar, van 1818 tot 1826, *landschappen*, *dood wild* en een *mameluk te paard*, op de Tentoonstellingen van hem aanwezig waren. Later is mij niets meer van zijn werk voorgekomen.

HOOG. (*S. VAN DER*) Als een proefje van kennis en naauwkeurigheid in het zamenstellen van kunstberigten, die voor de geschiedenis tot een baak moeten dienen, kan het volgende, ten afschrikkend tegenbuijs, dienen. — *Van Gool*, in zijn Werk over de Noderlandsche Schilders enz., II. deel, blz. 489, zegt, over *UCHTERVELT* sprekende: „Eeuige jaren geleden kocht de ornamentalschilder *KRUISELBERGEN*, op de *Haegsche* schilderkamer, al een redelyk groot stuk, geteekent s. v. n., hetgeen ik my vast verbeeldde van dezen *UCHTERVELT* te wezen, maar by nader onderzoek, (en het spelden van r. voor n.) bevond ik, dat het van eenen *VAN DER HOOG* was, dat een *braaf meester is geweest*.” Vervolgens beschrijft hij het stuk, en zegt verder „dit is alles zoo vast, volgens de regels der Bou- en Doorzichtkunde, geteekent en geschildert, dat het zoo bedriegelyk en natuurlyk vertoont, als ik ooit eenige schildery gezien hebbe. Den opsehik der kledinge van 't vrouwebeeld wist duidelyk aen, dat deszelfs maker omtrent in het midden van de voorledeno Eeu de kunst geoefent heeft, en geen onverdienstig kunstenaar geweest is; echter vind men daer nergens by eenig Schryver gewag van gemaakt.” — Do opsomming van al de verdiensten, die in dit tafereel zijn omschreven, deed bij mij de vraag rijzen: kan dat zulk werk zijn, en de maker onbekend wezen? en, tot mijne verbazing, moest ik ontdekken, dat het de bekende schilderij is van *SAMUEL VAN HOOGSTRAETEN*, in het koninklijk Kabinet, in het

Mauritshuis, te 's *Hage*, aanwezig. Dit stuk is, andermaal, in 1765, op de Conferiekamer geveild voor f 115, en voor het kabinet van Z.D.H. aangekocht, zoo als in den *Catalogus* van *Pieter Terwesten* de geheele beschrijving er van, op bl. 487, en nogmaals op bl. 698, te lezen is, even zoo als *Van Gool* het beschreven heeft; doch in den *Catalogus* staat er duidelijk bij SAMUEL VAN HOOGSTRAETEN *pinx.* — Nu mag men vragen, had *Van Gool* dan nimmer werken van S. VAN HOOGSTRAETEN gezien, en waren de letters s. v. h. niet genoeg, om hem op het terrein van den maker te brengen, zonder zelf een naam te moeten scheppen, die bij niemand, ja, zelfs niet bij hem bekend is? Want nu zegt hij, *dat deze een braaf meester is geweest, dan, dat hy nimmer meer natuurlyks heeft gezien*, en eindigt, *dat hy geen onverdienstig kunstenaar geweest is*. Wat nu heeft de man gemeend, en wat heeft hij tweegebracht door een artikel, hetwelk ik hier slechts wegens den vorm eene plaats inruim, en dat enkel als eene bijlage voor S. V. HOOGSTRAETEN moet beschouwd worden, terwijl het bij *Nagler*, ingevolge het berigt van *Van Gool*, op S. VAN DER HOOG gegeven, dus van-zelf komt te vervallen.

HOOGHE. (JAN VAN DER) Onder de Nederlandsche Benthroeders te *Rome*, noemt *Houbraken*, II. bl. 351, Nr. 34, JAN VAN DER HOOGHE met den bentnaam *Charon*. Verder is mij niets meer van dezen kunstenaar voorgekomen.

HOOGHE. (PIETER DE) Onder de oudste namen, die in het *Register van het St. Lucas-gild*, te *Antwerpen*, voorkomen, vindt men dien van DE HOOGHE EN DE HOOGHE, en als zoodanig zie ik er nog een vermeld: „PIETER DE HOOGHE, ontfangen als meester 1538, schilder.”

HOOGHE, of HOOGHE (PIETER DE) staat reeds bij *Immerzeel* vermeld, en dat zijne geboorte, ingevolge het niet aanneemlijk berigt van *Pilkington*, in 1643 zou hebben plaats gehad. — In den *Nederlandschen Kunstspiegel*, 1845, blz. 217, staat aangeteekend, dat PIETER DE HOOGHE „waarschijnlijk in 1628 geboren” zou zijn. Dit berigt zou ik wensehen bevestigd te zien. — Ik heb gevonden, dat er *De Hooge's* in vroegere tijden, te *Hulst*, in *Vlaanderen*, in aanzien waren, en als schepenen dier stad staan aangeteekend, als: A^o. 1556, *Martinus Hooge*, 1566, 1574, *Pieter de Hooge*, en 1602—1604, *Adriaen de Hooge*. Zie *Beschryving der Stad Hulst*, door *J. van Lansberghe*, 's *Gravenhage*, 1687, in 8°. Ook heb ik een handschrift gezien: *Verclaringhe van de diversiteit van de leenen, soo graeffelycke als andre; genomen soo uyt de keure, costuymen ende out gebruyck in Zeelandt gepleeght, gemaect by Pieter van der Hooge, rentmeester generael van Zeelandt, Bewesterschelde, ende leenman derselver graeffelyckheit* enzv. Welligt leidt deze mededeeling tot nader onderzoek in de Archiven dier stad-zelve, of wel wordt in de Doopboeken de naam van onzen PIETER gevonden, die de zoon van den genoemden ADRIAAN kan zijn geweest. — Zeker is het, dat hij de oom was van ROMEIN DE HOOGHE: want ADRIAAN SCHOONEBEEK is als getuige verschienen tegen genoemden ROMEIN, die zijn leermeester was, en heeft verklaard, dat hij hem had hooren zeggen, dat hij zijn oom spoedig naar het hemelrijk had helpen zenden, door hem brandewijn en rosolis te geven; want hij moest van hem erven. Dit gezegde werd gebezigd tussehen 1676 en 1679, in den leertijd van SCHOONEBEEK. In hoeverre het laster of waarheid is, valt moeilijk te beslissen. Zie daarover op HOOGHE. (ROMEIN DE) — Daar deze nu geboren is 1638 (?), zoo zal de vader toen minstens 25 of 30 jaren oud zijn geweest, en dus omstreeks 1610 à 1615 zijn geboren, terwijl PIETER, diens broeder, alsdan, naar den regel genomen, mede omtrent dien tijd zal geboren zijn, hetgeen te eerder is aan te nemen wegens den aard van de voorstellingen zijner werken, die meer tot dien

De Hooghe werd in 1655 te Delft als schilder ingeschreven.

tijd dan tot later behooren. — DE HOOGHE'S werken komen weinig voor, en dit doet mij vermoeden, dat hij, bij de kunst, ook andere betrekkingen zal hebben waargenomen. In openbare Galerijen, behalve in die van ons Rijk, reeds bij *Immerzeel* vermeld, zijn mij de volgende nog voorgekomen, als, te *Parijs*: *Een Hollandsch binnenhuis, waar vrouwen bezig zijn met sehrobben enz. en Eene rijk gemeubelde kamer, waar eene Dame zit kaart te spelen, en haar spel aan een achter haar gezeten militair vertoont; in den achtergrond zijn twee andere personen, die te zamen praten, benevens eene jeugdige dienstmaagd.* — In de bijzondere verzameling van wijlen *George IV.*, koning van *Engeland*, waren drie stukken, als: *Drie heeren en eene dame zijn bij een breed vensterraam zeer gemaklijk aan eene tafel gezeten; zij vermaken zich met kaartspelen en wijn drinken; door de deur ziet men eene dienstmaagd in den tuin.* r. d. n. 1658. (die toen, volgens *Pilkington*, 15 jaren zou hebben bereikt!) Het is werk van den eersten rang van dezen meester, waarin het contrast van licht en bruin, en de werking van het zonlicht onovertreffelijk is aangebragt. Do kunsthandelaar *J. Smith* kocht het, in 1825, van den baron *Van Mecklenburg*, voor 15000 francs, zoodat koning *George* wel naar gelang daarvan zal betaald hebben. — *Voor eene huisdeur zit eene vrouw te spinnen; daarbij een meisje, dat een emmer en eene kruik met water draagt; bij avond-zonlicht voortreffelijk bewerkt;* — en, *Eene dame voor een clavecimbel gezeten, mede van zijn besten tijd.* — In de verzameling van *Lord Asburton* is ook een voortreffelijk stuk: *Door eene straat bij de stadswal van Utrecht, boven wier huizen zich eene kerktoren vertoont, gaat, in den heldersten zonneshijn, eene vrouw met een schotel gebraden appelen, en nevens haar een kind.* Het is niet mogelijk, een sneller licht, met de zonnachtigste reflectiën, meesterlijker te schilderen, zoodat ook de wonderbaarlijke bevalligheid van dit stuk de som van f 6150 regtvaardigt, die daarvoor, in 1827, te *Amsterdam*, werd betaald. — Bij *Lord Stafford* zag ik mede een fraai stuk van hem: *Eene moeder, bezig zijnde een bed te schudden, ziet om naar de open huisdeur, waar haar doehtertje staat, dat een appel in de hand heeft.* — Verder zijn er nog in *Engeland*, in de volgende Verzamelingen, als: bij den Heer *H. T. Hope*, *Twee heeren en twee dames, die rond eene tafel bij een venster zijn gezeten; eene daarvan laat zich, door een der eerstgenoemden, een glas wijn inschenken. Op den voorgrond een oude stoel en een slapende hond; in den achtergrond is een doorzicht naar een ander vertrek.* Daar zijn er, die meenen, dat dit stuk door het schoonmaken veel van den eigenaardigen luister van DE HOOGHE'S penseel heeft verloren. — In de Verzameling te *Lutonhouse* is een der fraaije stukken, afkomstig uit het Kabinet van *Braamkamp*, te *Amsterdam*, zijnde *Eene herberg, waarin een Officier, aan wien de waardin een geldstuk vertoont, hetwelk zij vermoedelijk van hem heeft ontvangen, en hare ontevredenheid daarover uit; hij heeft de hand in zijn zak, alsof hij haar meer wil geven. Wat verder in het vertrek ziet men twee personen zich met rooken vermaken, waarbij een jong meisje enz.* Toen (1771) heeft het f 500. opgebracht. — Maar het meesterstuk van hem zag ik in de verzameling van *Sir Robert Peel*, den vader, die mij de hooge eer heeft aangedaan, van zelf mij zijne kunstschatten te vertoonen, waarover ik mij niet het oordeel van *Dr. Waagen* geheel vereenig. De schilderij van dozen meester strekt tot volkomen bewijs, dat, zelfs wanneer een kunstenaar zich aan een ondergeschikt deel der kunst wijdt, en de hooge leiding der bevalligheid en belangrijkheid van onderwerpen mist, om daardoor bepaald het gevoel te treffen, hij echter met zijn genie in die ondergeschikte deelen toch weet door te dringen en ze tot eene betooverende waarheid op te voeren, gelijk, bijvoorbeeld, het zonlicht, in geheel zijne natuurlijke werking, zich dusdanig in zijne tafereelen verwezen

lijkt, dat de aanschouwer meer wordt getroffen door de waarheid daarvan, dan door duizend andere, meer waardige of verheven onderwerpen, door edeler teekening enz.; ja, hij weet door zijn meesterschap het licht zóó te beheerschen, dat het den aanschouwer in eene opgeruimde gemoedsstemming brengt. Zulk een stuk nu is in deze verzameling, alwaar *Eene vrouw met haar kind op eene met muren omsloten en met wijngaarden bewassen binnenplaats staat*, en waarin het zonlicht met warmen zomergloed speelt. *Eene andere vrouw ziet men achter in, door eene poort uitgaande*. Dit stuk is gemerkt p. d. n. 1658. — Die schilderij behoort, door hare uitvoerigheid en voortreffelijkheid van toon, tot het voornaamste werk van dezen meester, en werd daardoor ook, in 1825, met 645 ponden sterling of f 11340 betaald. Zij is op doek, h. 2 vt. 5 dm., br. 1 vt. 11 dm. Sir *Robert Peel* zeide mij, dat deze zijne lievelingsstukken waren, en er nog één van DE HOOGHE op dezelfde verkooping was, waarvan deze afkomstig zijn, en dat door koning George IV. was aangekocht, terwijl het hem nog zeer speet, dit ook maar niet gekocht te hebben. — Teekeningen van hem zijn hoogst zeldzaam. Bij de verzameling van *Verstolk van Soelen*, verkocht, te *Amsterdam*, in Maart, 1847, was er slechts éene, Nr. 5 van den *Catalogus: Een burgerlijk binnenhuis, uit verscheiden vertrekken bestaande, en met huisraad voorzien*, alwaar de zon door de glasramen een aangenaam reflectie-licht doet ontstaan, op de blauwe- en wit-marmere vloer, enz.; zij heeft de som van f 102. opgebracht. — Nog werd er te *Parijs*, in 1852, op de verkooping van den graaf *De Morny*, eene schilderij door hem vervaardigd, tot den prijs van 18000 francs opgevoerd. Deze schilderij zal wel door den jongen graaf *De Morny* zijn ingekocht, want in een berigt uit *Parijs*, van 12 Januarij, 1857, lees ik, dat deze edelman, die in eene zending voor keizer Napoleon III. te *Petersburg* was, en er ook met eene Russische prinses in het huwelijk is getreden, „onderscheidene schilderijen verkocht, maar, daarentegen andere aangekocht heeft, als een *Pieter de Hooghe* voor 100,000 francs. Wanneer de graaf een stuk van eenig kunstenaar bezit, en hij ziet een beter van dienzelfden schilder, dan laat hij zijn eigendom varen, en ziet zóó zelfs van zijne zeer goede stukken af.” — Mag men dan niet met grond vragen, of de Hollandsche school der XVII. eeuw geene blijvende hoofddeugd bezit, die, door het gedurig stijgen der prijzen, daadwerkelijk wordt bevestigd? — Zijn *portret*, door hemzelfen, en wel op 19jarigen leeftijd geschilderd, is in 's *Rijks Museum*, te *Amsterdam*. Bij *Ch. Blanc, Hist. des Peintres etc., Paris*, 1849, wordt zijn *portret* geleverd.

HOOGHE (*Juffrouwe RUTH DE*) vond ik op den jare „1453 als Meesteresse” in de *Registers van St. Lucasgild*, te *Antwerpen*, geboekt.

HOOGERS (*HENDRIK*) staat reeds bij *Immerzeel* vermeld, die ook opgeeft, dat hij eenige prenten geëst heeft. — Deze zijn voorstellingen van Dorpen, destijds onder het *Schependom van Nijmegen* behorende, en geplaatst in eene vernieuwde uitgave van *Arksteet, Nymegen, de Hoofdstad der Batavieren enz.* 1788, als ook twee gezigten op de genoemde stad. — Hij schijnt in deze zijne verblijfplaats geene gelegenheid te hebben gehad, om eenig onderrigt in de etskunst te bekomen, terwijl mij is gebleken, dat hij, na lang zoeken en met behulp van het bekende Werk van *A. Bosse, Tractaet in wat manieren men op Rootkoper snyden ofte etzen zal enz., Amst.* 1662, in 12°, daarin, eindelijk, naar zijn genoegen is geslaagd, want ik bezit een zeer zeldzaam prentje, in 4°, geestig geëst, voorstellende *Annette en Lubin*, bij een schapenhut, waarbij eenige geitjes en lammeren, en verder geboomte. Daarop is in den voorgrond geëst: *Dit is mijne Eersteling, dank Bosse alleen.* Nr. 1. Ter zijde n. HOOGERS fe. 1787. — Hij

heeft de twee teekeningen vervaardigd van den gewezen vorstlijken *Burg te Nijmegen*, het *Valkenhof* genaamd, die door ERNST THELOST, in gr. plano, ge-graveerd zijn.

HOOGEWEEGEN, (JOANNES BERNARDUS) te *Rotterdam*. Het toeval bragt mij ten huize van dezen heer, en zoo mogt ik, wat mij menigwerf onverwacht is voorgekomen, ook hier wederom een stillen kunstvriend aantreffen, die slechts tot eigen genot zijne woning met voorwerpen van kunst, van allerlei aard, versiert, en hoewel ik het hier verzamelde niet onder die kabinetten wil gerangschikt hebben, die, om hunne hooge kunstwaarde, algemeene bekendheid zouden vorderen, zoo heb ik er echter vreemde soort van kunst, ook der Bourgondische school, of werken van meesters, die weinig bekend zijn, aangetroffen, en er menige toelichting opgedaan, waardoor zulke verzamelplaatsen den historischen navorscher altijd welkom zijn. — Onder de beeldhouwwerken is de aandacht overwaardig een groot *Christusbeeld*, zijnde een bij uitnemendheid schoon kunstgewrocht, door den beroemden MATTHEUS VAN BEVEREN vervaardigd, en door den bezitter, als van uit de abdij van *Tongerloo*, in 1329, afkomstig, aangekocht, en dat dus wel hetzelfde zou kunnen zijn, hetgeen bij *Immerzeel* onder de werken van dien meester te *Tongerloo* genoemd wordt. Het beeld bestaat uit één stuk ivoor, doch de armen zijn er aangevoegd; lang 5 palm 73 str. Ned., en aan een kostbaar kruis gehecht.

HOOGH of DE HOOGHIE. (KAMM.) Van dezen Utrechtschen kunstenaar, die, zoo als *Immerzeel* meldt, in den jare 1628, aan het St. Hiobs-gasthuis aldaar, een *Landschap* ten geschenko gaf, is mij nimmer eenig werk voorgekomen, dan in den *Catalogus* eener verkooping, gehouden te *Brussel*, in 1827, der nalatenschap van den baron *De Vinck d'Orp*, onder Nr. 11: *Intérieur d'une vaste grotte; on y voit plusieurs monumens antiques, ornés de bas-reliefs, d'inscriptions et au pied desquels eroissent quelques arbustes et des plantes sauvages. Sur la gauche quelques personnages animent cette solitude; à droite et à travers l'entrée de la grotte, on aperçoit un paysage frais, et peint d'une touche délicate. Les effets et les gradations de lumière sont artistement traités dans ce tableau.* — Een idem stuk vond ik onder Nr. 46 van den *Catalogus* eener verkooping, in het *Huis met de Hooghe*, te *Amsterdam*, van den 17. Julij, 1858. — In de *Catalogussen* van *Hoet*, II, bl. 303, leest men: „*Een Rhyngesicht, door R. DE HOOGH.*” — Dat nu dezo en de door mij vermelde één persoon zijn, — dewijl de R. met de R. verward is — kan wel mogelijk wezen.

HOOGHIE (CORNELIS DE) was een geboren Hagonaar en een graveur van beroep; maar, dewijl hij zich, onder belofte van groote schatten, ja zelfs van het Hertogdom-Gelder, door het Spaansche hof had laten gebruiken, om tegen het leven van Prins Willem van Oranjo en tegen de Staten nadeelige zaken te ondernemen, zoo werd hij, in 1583, bij het Hof van Holland te regtgesteld, en onthoofd. — Hij gaf zich uit voor een natuurlijk zoon van Keizer Karel V., zelfs zoo standvastig, dat hij, bij het hooren lezen daarvan, in zijne sententio zeido: „*Dat ben iek*”; maar noeh het hof te *Madrid*, noeh de Staten van Holland erkenden hem er voor, en hij werd door de laatstgenoemden, gelijk andero verraders van het vaderland, behandeld. De afbeelding dezer executie enz. vindt men bij *Hering*, *Tboneel des Vaderlands*, Deel II. — Zie de geheele sententie bij *Bor*, *Nederl. Oorloghen*, 18. *Boeck*; f°. 6. *Lejden*, 1621 in f^o. en ook afzonderlijk, in 1583, in 4°. uitgegeven. — Van zijn graveerwerk is mij evenmin als aangaando zijn loven iets meer voorgekomen.

HOOGHIE. (ELIAS DE) Deze naam behoort tot de oudsten, die geboekt staan

in het *Register van het St. Lucas-gild, te Antwerpen*, en later onder meer anderen: „ELIAS DE HOOGHE ontfangen by FRANS FRANCKEN (*den Ouden*) 1609 — meester 1614.”

HOOGHE (GHEERAERT DE) was een kunstschilder van *Antwerpen*, die in de eerste helft der XVII. eeuw bloeide. In de Archiven van het O. L.-Vrouwegasthuis te *Oudenaerde*, vindt men in de Rekeningen op den jare 1644 vermeld, dat hij voor het genoemde gesticht verscheiden schilderijen gemaakt heeft. Zoo leest men aldaar: „Item de bode van *Antwerpen* omme te tellen an M. GHEERAERT DE HOOGHE, schildere, van diverseche sebilderyen, midts de vrecht, LXXIII lib. par.” — Zie over dit berigt de aangehaalde bron aan het slot van het artikel DELEHAYE. (PIERARD) — De naam van DE HOOGHE, of DE HOOGE, is een der oudsten, die geboekt staan in het *Register van St. Lucas-gild, te Antwerpen*, te weten, onder de 35, die aan het hoofd van den legger geplaatst zijn, als toenmaals in dienst van de Kamer. — Uit het meergemelde *Ms. van Mols*.

HOOGHE, (ROMEIN DE) ook DE HOOGHE geschreven, en, misschien, wel een afstammeling van CORNELIS DE HOOGHE. — Zie aldaar. — Zijn geboortejaar wordt bij *Immerzeel* opgegeven in 1638, te 's *Hage*, volgens de meeste buitenlandsche schrijvers; doch ik vind in den *Navorscher*, VIII., bl. 318, zijn eerste huwelijk aldus vermeld: „1673, 1 Mei. ROMEYN DE HOOGHE, van *Amsterdam*, oud 27 jaren. Etser, geassisteerd met zyne moeder, *Sussanna Gerarts*, woont op de Reguliersgracht; met *Maria Lansman*, van *Edam*, geass. met *Anna Writs*, haar moeder, woont op de Keizersgracht.” — Deze vrouw is hem spoedig ontvallen, want in denzelfden *Navorscher*, VII., bl. 197. lees ik reeds zijn tweede huwelijk: „Den 11 October, 1675. Mr. ROMAIN DE HOOGHE, van *Amsterdam*, out 35 jaer, ouders dood, woont op de Swanenburgstraet ter eenre, en *Susanna van Assendelft*, van *Rotterdam*, en daar wonende, op de acte van C. Couwenhoven, secret. te *Rotterdam*, ter andere zyde.” — Alzoo blijkt uit deze huwelijks-aanteekening, aan dat Puyboek ontleend, dat hij in 1640, en uit de eerste, dat hij in 1646 werd geboren. Waar zit nu de fout? Naar mijn inzien zal de 35jarige ouderdom 29 moeten zijn, want anders zou hij, bij zijn overlijden, in 1708, 70 jaren bereikt hebben. Dit kan wel waar wezen, doch dan waren zijne werken ook vroeger verschenen. — Onder zijn portret, in houtsneede, door C. VAN NOORDE, te *Haarlem*, vervaardigd, staat gesneden: Geb. te *Amsterdam*, overl. te *Haerlem*, 1708 ⁶/₁₀ waardoor wij den tijd van zijn overlijden uit eene goede bron hebben verkregen. — *Heller (L.)* meldt zijn overlijden, te *Amsterdam*, in 1708. — Bij *Van Eynden en Van der Willigen* vindt men belangrijke berigten, hem betreffende, doch mede zonder tijdsbepaling, en deze zeggen te regt, dat het getal prenten, op de verkooping van *Mariette*, te *Parijs*, tusschen de 3 en 400 stuks beliep, doch dat zij ze op verre na niet voor de helft houden van hetgeen er door hem geleverd werd. — Hij en BERNARD PICART hebben wel de grootste prentfabriek in ons land gehad, doch de zijne waren meest van zijne vinding, en bij PICART was het grootste gedeelte eene kopijsers; doch beiden moeten wijken voor de werken, welke de waarlijk groote JAN LUYKEN, geheel alléén door hem vervaardigd, zijne werkplaats deed uitgaan. — DE HOOGHE heeft, onttegenzegglijk, zeer groote kunstbekwaamheden bezeten, en was daarbij een ervaren geleerde en letterkundige, zoodat het bewondering wekt, hoe hij, langs dien weg, met de etsnaald alles wist te beschrijven en uit te drukken, waardoor hij, aldus toegerust, de bekwaamheden van personen, die hem in den weg kwamen, ligt het hoofd kon bieden, en de heerschende factiegeest van die dagen, bepaaldelijk de partij van Oranje, zich van hem bediende, om hare tegenstrevers te ontzenuwen, waarin zij dan ook geslaagd is, terwijl het echter DE HOOGHE niet weinig voordeel aangebragt, maar hij er zich tevens bittere vijanden door broek-

kend heeft, die steeds gereed waren, op elk punt, waar vermeende gronden voorhanden waren, hem aan te vallen. — Hoever die haat zich heeft uitgestrekt en schandalen, tot voor de regthank, heeft opgeleverd, is mij uit een zeldzaam, gedrukt stuk geheken, getiteld: *Memorie van Rechten by Mr. Adriaan Backer, Hooftofficier der stad Haarlem, ex officio doen maken en overgegeven aan de Ed. Aelth. Heeren sehopenen derselver stad, in de crimineele saak tegen ROMEYN DE HOOGE, etser aldaar, met bylagen daartoe specterende. Gedrukt te Amsterdam, by Jan Riewertz. stadsdrukker en boekverkoper in de Beurssteeg, 1690, in 4°. 31 blz.* — Daarin komen als punten van beschuldiging voor: 1. de afschuwlyke en abominabele godslasteringen van den voorsz. DE HOOGE. 2. Verseheide zyner gepleegde diefstallen en andere hoeven-stukken, en 3. dat hy heeft geëst en uitgegeven de ontuchtige prenten van *Arctyn's Dwalende Hoer*. Dit prentwerk wordt op bl. 10, in het getuigenverhoor, onder den titel van *Uylenspiegel op Noten* genoemd, en moet dan ook, naar de aanklagt daarover te oordeelen, alle grenzen van tucht overschreden hebben. Zijn bediende, Arcnd Sluiter, en de meid Cornelia de Cruiff, hebben verklaard „ter zync huize eene groote quantyeyt afdrukken daarvan gezien te hebben, en dat dezelve Exemplaren schielyk aldaer int vuur gesmeten en verbrand werden, even of kort nadat de voorsz. ROMEYN DE HOOGE, soo sy getuigen, doermaels verstonden, over het etsen van voorsz. prentjes op het stadhuis ontboden was.” — Verder getuigde ADRIAAN SCHOONEBEEK, die van 1676 tot 1679 de etskunst bij hem leerde: „dat hy PIETER DE HOOGE, zyn' oom, daar hy van geërfd heeft, volgens beschuldiging, geholpen had door brandewyn en rosolis het leven te verkorten:” en nog dat „by voor Dr. Muller, van Leyden, prentjes geëst heeft, onder den titel van *Ars Memoriae Localis*; dat hy ook de prentjes van *Arctyns* ontuchtige posturen van vleeschelyke conversatio heeft gezien, en dat hy op de venditio van *Renialmo* voor den Heer Mollo, Resident van den Koning van Polen, een kapitaal stuk van VAN AELST, *Eenige doode haanen*, kocht, en dit stuk door PIETER FRITS had doen copieëren, en als cebt aan Mollo afgeleverd;” en nog verdere besebuldigingen, die meer zyn persoonlijk leven dan wel zyn kunstbedrijf betreffen. Niettegenstaande dit alles, werd hij krachtig gehandhaafd, want daartegen is een afzonderlijk stukje in druk versehene, onder den titel: *Coppe authenticky van de liquidatie tusschen den Heer Jacob Boreel, Hoof-Officier der stad Amsterdam, Michiel Boex, Notaris en Clerck van gemelde Hoof-Officier en Mr. Nicolaas Muys van Holy; wegens den uytaaf der gelden geemployeert in het omkopen der Getuygen tegen ROMEYN DE HOOGE, sedert den 2 February en 4 Juny 1690, getroeken uit het Boeck van den eersten Clerck van dito Boex; in 4°.* Hierin worden alle uitgaven aangewezen, waaruit sehijnt te moeten blyken, dat SCHOONEBEEK is omgekoelt, om de *Hoerenboekjes* te maken en te verspreiden. De slotsom van alles, speciefiek opgegeven, is: „Boreel erediect f 9978.— Boex f 1380-14. Muys van Holy f 871-19. Summa f 12225-13. *Debet aan de Tresorier*. De bovenstaande somme ontfangen ten eynde voorsz. *Crediet* der drie gemelde personen f 12225-13.” — Hoe het zij, er is nog al heel wat te doen geweest, om hem ten val te brengen, doch dat evenwel niet is gelukt. De genoemde *Memorie* sehijnt werkelijk door eenige Regeringsleden der stad Amsterdam, die valsehlyk den naam van den Hoofd-Officier Bakker, te Haarlem, er op hebben gesteld, verspreid te zyn geworden. Zie daarover eene Noot in *De Navorscher*, VIII., blz. 19, en de verdere belangrijke stukken, in het Register, aangewezen. — Hier volgt nog een aanval over kunstwerken-zelve, die al mede uit Amsterdam, van de Anti-Oranje-partij, kwam; doch het komt mij vreemd voor, dat hij met andere veëren wilde pronken, namelijk, met

de Ecrepoort, die bij de *Blyde Inkomst van Koning Willem III., den 31. January, 1691*, voor het Hof te 's *Hage* was opgerigt, en onder zijnen naam, als vervaardiger daarvan, doorging; welke afbeelding in een f^o. Werk, met al de platen tot die *Inkomst* behoorende, door hem is vervaardigd, en, met toepaslijken tekst van Prof. *Bidloo* aldaar, door *Arnout Leers*, in 1691, werd uitgegeven. Daartegen verscheen het volgende Pamflet, te vinden op blz. 240 van de *Nederd. en Lat. Keurdichten der oude Hollandsche Vryheit enz. Rotterdam, 1710, in 8°*. „Aan den Rymer van 't gedigt by 't welk *ROMEIN DE HOOGHE* de bouwkunst en vinding zich laat toeschryven van Mr. *VENNEKOOLS*, *Triumphpoort* opt *Buitenhof* in 's *Gravenhage*, op 't welk, door behulp van den baardscheerder en gewaanden orateur *G. Bidloo*, niet dan kieremierien, met wat kramers latyn geschildert waren.” — Hierop volgt een stekelig zestien-regelig vers, waarin, aan het slot, deze regelen voorkomen: „Want was met diefstal en Godslasteren prys te stryken; — *ROMEIN* die trokse: van de bouwkunst weet hy niet, — Maar slegts wat prullen, daar den boer zich blind aanziet; — 't Was *VENNEKOOL* alleen, die d' eer van 't werk verdiende, — *ROMEIN* heeft, met wat verw, dat schoon gebouw beklat.” — Het geval schijnt waar te zijn, immers, ik lees duidelijk in het octrooi op het genoemde Werk, aan *A. Leers* verleend, in 1691: „dat hy suppliant verzekerd was, om van Mr. *ROMEIN DE HOOGHE* te zullen bekomen de platen van alle de decoratien, door hem allcen geordonneert; mede de devysen en de inscriptien, ook van hem geprofueert; *alsmede van de Arcus Triumphales, welke door ordre van de Magistraet van 's Gravenhage wierden opgerecht*”; zoodat de laatste regelen, den *Arcus* betreffende, eene afzonderlijke zaak aanduiden, die mede door *Leers* bij zijne onderneming zou worden opgenomen, hetgeen alzoo speciaal, in het belang der regering, daarbij werd ingelascht. Deze *JACOB VENNEKOOL* — Zie bij mij aldaar. — was destijds een beroemd bouwmeester, te *Amsterdam*. — Ik bezit van die *Eerepoort* nog eene afbeelding in f^o., door *A. SCHOONEBEEK* geëst, waaronder de verzen van *Ludolph Smids* te lezen staan. — In de genoemde *Keurdichten* wordt hij op blz. 186, nog eens duchtig doorgeshaald; aan het hoofd van eenige verzen staat: „Gierigheid, wortel van alle quaat, levendig vertoont in *ROMEIN DE HOOGHE*, wilt plaatsnyder en eerloos pasquilmaker tot *Amsterdam*,” en op het einde dezer bladzijde: „Een poëet, van een Heer tot *Utrecht* verzogt zynde om een vers op hem te maken, voerde hem dus sprekende in: Myn vaer was vroetschap van de stad, — En ik, een vent vol arroganty, — Zit in de kamer van *Finanty*. — En lik Mijn Heer den Prins zijn G.” — De roem, het goud en de eer, door hem ingeogst, waren voor hem, wat *Erasmus* van zich-zelven zeide: *De Nijd is de schaduw der Eer*. — Er gaat een zeer fraai ovaal portret van hem uit, in gr. 4°., door *HOUBRAKEN* gegraveerd, naar de schilderij van *H. Bos*. — En onder de zeldzaamheden behoort een idem, in houtsneê, in kl. 4°., door *C. VAN NOORDE* fecit, reeds boven vermeld. — Hij heeft ook geschreven en uitgegeven: *Schouwburg der Nederl. Veranderingen, geopent in ses Toneelen. Vertoont enz. Amsterdam, 1674, in f^o*. — Onder het aantal prenten en prentwerken van hem, is wel het zeldzaamste: *Lykreden op Maria de Tweede van Groot Brittanje, door S. Gruterus, Amst. 1695, in f^o*, waarvoor een Latijnsche titel: *Funeralia Mariae Reginae*, voorts met 3 platen van het *Praalbed*, 12 pl. der *Lykstatie* en 6 der *Begravenis*. — Een exemplaar was in de Bibliotheek van wijlen den Heer *A. van der Hoop*, verkocht te *Amsterdam*, bij *F. Muller*, Nr. 160 van den *Catalogus*. — Bij *Nagler* vindt men 64 stuks van zijne werken beschreven, waaronder de plaatwerken zijn begrepen, en daarbij *Hieroglyphica of Merbbeelden der oude Volkeren, enz. Amsterdam, 1735*. Herdrukt in het Hoogduitsch, *Ibid.*, 1744 in 4°. Hieruit blijkt,

dat hij eene diepe kennis van deze zooveel omvattende zaak had, en haar volkomen meester was, zoodat men hem als geleerd kunstenaar onder de eerste mannen in dit vak mag rangschikken. — Zijne schilderijen komen zeldzaam voor. Op 's *Rijks-Munt* te *Utrecht* is een groot stuk, zinspelende op de vinding, hewerking en nuttige strekking der edele metalen, in allegorie door hem afgebeeld, en blijkbaar vervaardigd voor de Raadkamer der Munt.

HOOBKAMER (W. H.) staat bij *Immerzeel*, alleen als graveur in aqua-tint, vermeld. — Ik moet er hijvoegen, dat hij tevens een hekwaam teekenaar is geweest, blijkens eene zeer groote prent, door hem in genoemde manier gegraveerd, en beteekend W. H. HOOBKAMER *del. et sculp.*, voorstellende een *Gezigt op den Haringpikkerstoren te Amsterdam, opgedragen aan Z. K. M. Willem den Eersten enz., door J. Weppelman* en den vervaardiger. — Ik moet bekennen, dat de winkelhuizen, regts op den voorgrond, en vooral de hovengevels, zoo juist, geestig en naar waarheid zijn voorgesteld, als of zij waren gefotographieerd. Men mag zulke verdiensten achten; doch of hij dit alles naar eene goede schilderij, die datzelfde voorstelde, heeft geteekend, — hetwelk ik wel zou durven vermoeden — kan ik echter niet beslissen; in ieder geval mag men het bedoelde werk verdienstlijk noemen.

HOOBZAAT of HOOBZAAT (JAN) wordt door *Immerzeel* vermeld, doch ik voeg er nog bij, dat zijn *portret*, door HEMZELVEN op papier geschilderd, in de papierenkunstverzameling was van *Goll van Franckensteyn, Amsterdam, 1833*, hl. 102 van den *Catalogus*; en dat een *idem*, met zwart en wit krijt gehoogd, op blaauw papier, in eene *ibidem* van *Van der Marck, te Leyden, op blz. 220, Nr. 1797* van den *Catalogus*, voorkomt.

HOOBSTAAT (GERARD VAN) staat bij *Immerzeel* geboekt, en ik voeg daarbij, dat hij, volgens *Pilkington*, geboren werd te *Brussel*, in 1625, en in 1675 overleden is.

HOOBSTRATEN, (ABRAHAM VAN) een Hagenaar van geboorte, doch onbekend in welk jaar, was een discipel van DANIEL HAARING, en schilderde ook in diens manier portretten. — Weinig komt er van zijne kunst voor, daar hij die uit liefhebberij beoefende, in den tijd, die hem van zijne praktijk, als regtsgeleerde, overbleef. Hij is lid der *Confrerickamer* te 's *Hage* geweest, en aldaar, in den jare 1736 overleden, volgens *Pieter Terwesten, Ms.*, die zijn bloeitijd op het jaar 1694 stelt.

HOOBSTRATEN. (SAMUEL VAN) Bij *Immerzeel* staat vermeld, dat hij, behalve het bekende Werk, *Inleiding tot de Hooge Schoole der Schilderkunst, anders de zichtbare Werelt, Rotterdam, 1678, in 4° enz.*, ook eenige gedichten heeft gemaakt; doch er worden er geen genoemd. — Hij heeft, onder anderen, geschreven, *Dieryk en Dorothe of de Verlossing van Dordrecht. Treurspel. Gedicht door den Heere SAMUEL VAN HOOBSTRATEN*. — Zie hieronder. — Hierop heeft de vermaarde kunstschilder en dichter HEIMAN DULLAERT een eer-dicht gemaakt, als ook nog op andere zijner Werken. Eveneens heeft hij er een gemaakt: *Aan de Winden, op het vertrek des Heeren SAMUEL VAN HOOBSTRATEN, naar Engeland*. Zie zijne *Gedichten, Amst., 1719, in 8°*. Hij was steeds zijn vriend, terwijl zij, gelijktijdig, leerlingen van REMBRANDT waren. — Het gemelde Boek over de Schilderkunst, is te weinig bekend, voor de nuttige leeringen en lessen, welke het voor jonge kunstenaars bevat, en het is te meer aan te prijzen, om er kennis mede te maken, dewijl het uit de pen van een zeer hekwaam kunstenaar is gevloeid, hetgeen zeer zeldzaam voorkomt, namelijk, dat Theorie en Practijk zich in één persoon tot zulk een aanzienlijke hoogte vereenigen. Het is vreemd, thans op

bl. 273, waar hij over het kaarslicht-schilderen handelt, hem zich aldus te hooren uiten: „Wonderlyck heeft zich onze REMBRANDT in reflexeeringen gequeeten, jae het scheen of deze verkiezing van 't wederom kaetsen van eenich licht zyn rechte element was, had hij hem maer wat beter op de grondregels deezer konst verstaen; want die alleenlyk op zyn oog en gewaende ondervinding steunt, begaet dikmaels feylen, die den spot van leerjongers, ik zwyge van meesters, verdienen; en zoo veel te meer, daer deze zekere kennissen, voor die er zich een weynig aen laet gelegen zyn, zoo gemakkelijk zyn te bekomen.” Hieruit blijkt, dat de theorie alles meester meent te kunnen worden; doch, zoo hij nu zijne oogen eens opende, en de werken van zyn meester REMBRANDT, als relieken, zag geplaatst, in tegenoverstelling van die naar zijne regelen vervaardigd, zoo zou hij, in een herdruk van zyn Werk, deze regelen zeker wel doorhalen. Men zou hier met *Tollens*, *Aan de Dichtkunst*, kunnen uitroepen „Terug van 't nooit gelukt bedoele! — Daar zijn er, die uw almagt voelen, — Maar, die haar sehetsen, zijn er niet.” — *Fiorillo* noemt dit Werk, en nog een druk van *Middelburg*, 1641; dit is echter onmogelijk, daar hij toen slechts 14 jaren telde; doch hij heeft dit verward met het Werk van *Franciscus Junius*, *De Schilderkunst der Ouden* enz., welke vertaling, uit het Latijn, in het gemelde jaar en plaats is uitgegeven. Er is mij ook geen andere druk, dan de genoemde, te *Rotterdam*, bekend, waarvan de Opdragt mede het gemelde jaar 1678 voert, hetgeen ook is dat van zyn overlijden. — *Gault de Saint-Germain* zegt, dat hij ook nog: *Le Monde éclairé* en *Le Monde aveugle* heeft geschreven; doch ik geloof met grond te kunnen stellen, dat hij het gemelde Boek over de *Schilderkunst* nooit heeft gezien, want dan zou hij het vervolg op den titel hebben gelezen: *Anders de zichtbare Werelt*, hetgeen alzo hetzelfde Werk is, terwijl *De onzichtbare Werelt* wel door hem geschreven, doch nimmer in het licht versehen is. — Ook noemt de gemelde *Fiorillo* nog een Werk, hetwelk HOOGSTRAETEN zou hebben uitgegeven, namelijk, zijne *Reis naar Italiën*, doch dit is, waarschijnlijc, het Werk van *J. van Hoogstraeten*, getiteld: *Afzetsel van de Republiek Venetiën*, *Amst.*, 1715, 4°. — Hij heeft mede met vrucht de etsnaald gehanteerd, daar hij al de platen in de *Hooge Schoole der Schilderkunst* heeft vervaardigd, en waarbij zyn *portret* zelfs fraai genoemd kan worden. — In denzelfden stijl heeft hij het portret van MARGARYT GODEWYK, *Muis van Holy, Bleyenburg* en anderen, voor *Balen's Beschryving van Dordrecht* gemaakt; ook zou hij naar STRADANUS en MARTIN DE VOS hebben gesneden, doch dit is s. HOOGSTRAETEN. — Zie aldaar. — De prenten, voorkomende in *Den Roomschen Uylenspiegel*, *Dordrecht*, 1671, in 8°, zijn, meer dan waarschijnlijk, mede van hem. — Hij heeft ook nog geschreven: *De Roomsche Paulina of bedrogen kuisheid*; *Schoonhoven*, by *Leendert van Stek*, 1660, en *Dieryk en Dorothe of de Verlossing van Dordrecht*; 's *Hage*, by *Henricus Honelius*, Boek- en Kunstverkooper, in *de Hofstraat*, 1666, en in 1833, te *Dordrecht*, met aantekeningen van Mr. *P. S. Schull*, herdrukt. De beoordeeling der verdienste van deze beide Drama's, en waaruit wij HOOGSTRAETEN als dichter van talent leeren kennen, leverde ons Dr. *G. D. J. Schotel*, in zijne *Tilburgsche Avondstonden*. — Nog schreef hij twee *Bruilofsspeelen*, eene dichterlijke omschrijving van *Salomons Hooglied*, — *De Vryheid der Nederlanden*, 1648, en eene menigte kleinere gedichten. — Op de kunstverkoop van *Clausin*, te *Parÿs*, in 1844, gehouden, was eene teekening van hem, *de Dood van Jacob* voorstellende, die f 26 heeft opgebracht; en op die van *Verstolk van Soelen*, in 1847, te *Amsterdam*, waren *Twee historische teekeningen*, die voor f 195 zijn verkocht. — In de Kunstgalerij te *Weenen*, zijn twee schilderijen door hem, voorstellende *Een grijsaard, met eene muts op*

het hoofd, ziet met belangstelling door een venster, voerende het jaarmerk 1653; en, Een gezicht van het inwendige van een der voornaamste zalen van het Keizerlijk hof te Weenen, met vele figuren gestoffeerd. De eerste wordt door den genoemden Gault als een meesterstuk van waarheid en van eene bedriegelijke nabootsing der natuur beschreven. De schilderij, thans in het Haagsche kabinet, is, ten jare 1765, aldaar publick voor f 115 verkocht. — Zie op HOOOG. (S. VAN DER) — Op eene verkooping te 's Hage, in 1740, waren, onder „Nr. 94, Twee fraaie portretjes, zijnde s. VAN HOOOGSTRAETEN en zyne vrouw, door HEMZELVEN geschilderd,” en hebben toen f 16 opgebragt. — De Heer SCHOUMAN, te Breda, bezit eene schilderij, waarop verschillende portretten van leden van het Muntbodystuur, uit het Munthuis te Dordrecht afkomstig, voorkomen, dat, wel denkelyk, door hem geschilderd is. — Nog heb ik beschreven gevonden het volgende merkwaardige stuk: *De beroemde Jacob Cats, benevens zijne Echtgenoot, voorgesteld op de hofstede Zorgvliet*, waarin het huis zich op den achtergrond voordoet; deze belangrijke schilderij is uitmuntend van toon en behandeling, h. 1 el, br. 1 el, 3 p. 2 dm., door s. VAN HOOOGSTRAETEN. — Zie *Catalogus van de Neuville Brants*, Nr. 20, verkocht 23 Maart, 1829, te Amsterdam. — In 1857, was er, te Dordrecht, in het verkoop-lokaal van meubelen, een portret, hetgeen bij onderzoek bleek te zijn dat van *Mattheus van den Broucke, ordinaris Raad van Neêrlandsch India en Commandeur van de Hollandsche retourvloot A^o. 1670, geschilderd door SAMUEL VAN HOOOGSTRAETEN*, dat door den Heer LEENDERT DUPPER WZN., aldaar, is aangekocht, en alzoo eene plaats in diens belangrijke verzameling van oude kunst heeft gekregen. — Zie nog over zijn geslacht op HOOCHSTRAT. (D.V.)

HOOOGSTRATEN Junior. (C. A. VAN) Een onvermeld kunstenaar, die, welligt voor nitspanning, de etsnaald heeft gehanteerd, want in den *Catalogus van Leyden van Warmond*t, verkocht te Leyden, 31 Julij, 1816, vind ik, op bl. 186, *Omflag* Nr. 44, onder de etsen van meesters uit het laatst der vorige eeuw, vermeld: „Nr. 17. Vier verschillende geëtste, door C. A. VAN HOOOGSTRATEN Junior.

HOOOGSTRATEN. (DIRK VAN) Zie bij *Immerzeel*, en bij mij op HOOCHSTRAT. (D. V.)

HOOOG. (G.) *Eene Ruïne* door G. HOOP is het eenige schilderwerk, dat mij van hem is voorgekomen, en wel in de *Catalogussen van Hoet*, II, bl. 303.

HOOOG (DOUWE DE) werd te *Workum*, in *Friesland*, op den 24. Maart, 1800, geboren. Zijn vader was *Jan de Hoop*, houtinolenaar aldaar, zijne moeder *Gelida Pieters Hesseling*. Reeds vroeg openbaarde zich bij hem aanleg voor de beeldende kunsten, en hij oefende zich steeds tot uitspanning, in schoone voorwerpen, liefst beesten, naar de natuur te knippen, waarvan de vormen dusdanig natuurlyk, los en bevallyg, en zoo vol teekening waren, dat menigeen zijn werk bewonderde. Dit gaf aanleiding, dat hij later in zijne geboorteplaats eenig onderwijs ontving in het teekenen, waartoe destijds gelegenheid bestond bij den Heer JOOST ZEEMAN. Zijne ouders hadden echter eene andere bestemming, dan die van verver of schilder, voor zijn volgend maatschappelyk leven bepaald, en hem voor den handel op een kantoor geplaatst, waar hij echter in 't geheel niet op zijne plaats was: immers hij had geen lust of aandacht bij het kantoorwerk; het teekenen ging bij hem boven alles, als waarin hij groote vaardigheid en vlygheid aan den dag legde. — In 1816 werd de jongeling, door medewerking van vrienden en mannen van kennis en gevoel voor de beeldende kunsten, bij C. KRUSEMAN, te Amsterdam, als leerling geplaatst, en maakte, onder diens leiding, zoodanige vorderingen, dat hij reeds in 1819 aan de Teekenaakademie, aldaar, met de *dubbele zilveren Medalje* bekroond werd. In 1820 werd hem door

de Kon. Akademie van Beeldende kunsten, van wege den Koning, een *zilveren Eerepenning*, met het borstbeeld van Z. M. versierd, geschonken. Spoedig daarop bragt ons de *Staatscourant* van 8. December, 1821, het berigt, dat hij het Departement Teekenkunde, in de Maatsch. *Felix Meritis*, in hare algemeene vergadering, aldaar, den 3. December, 1821, gehouden, de uitspraak wegens het teekenen en schilderen, in den winter van 1820 en 1821 geopend, was voorgelezen, en zich *allen* voor het werk van den Heer DOUWE DE HOOP verklaarden, wien alzoo de beide uitgeloopte *Medaljes*, met algemeene stemmen, zijn toegewezen.— In 1826 ontving hij van den Raad van bestuur der Koninklijke Akademie enz., te *Amsterdam*, een *vereerend getuigschrift*, wegens loflijke vorderingen in de schilderkunst, naar een gegeven onderwerp. — Reeds op de Tentoonstelling te *Amsterdam*, in 1820, was er van hem een *Badende jongeling*, welk stuk de aandacht der kenners, om de goede verwachting, tot zich trok; in 1822 en in 1824 een *Stilleven*, als ook *Een hond met eenig dood wild en jagtgereedschap*, welke werken dermate gevallig waren, dat, in de beoordeeling daarvan, de wensch werd geuit, om in hooger vak der kunst, van zijn talent werk te zien te mogen krijgen. Hij heeft hieraan ook gehoor gegeven, want in 1826 zag ik aldaar *De vrouw van Albrecht Beyling*, met haar kind, benevens het *Portret van een kind*, dat algemeenen bijval vond. De gespannene verwachting ten aanzien van zijn talent, werd op de volgende Tentoonstelling aldaar, van 1828, bevredigd door *Een landelijke herberg*, waarin, op den achtergrond, een gezelschap jagers; en op den voorgrond een huislijk tooneel, door een brandend vuur in den haard en verscheiden kaars- en lamplichten verlicht. Hij zag zijn ijver ruimschoots beloond, door deze fraaije schilderij voor *f* 900 te kunnen verkoopen. Dat dit stuk bij de liefhebbers steeds in waarde toenam, is gebleken uit de kunstnalatenschap van *J. Nepveu*, waar het den 3. April, 1837, te *Amsterdam*, voor *f* 1425 werd verkocht. — Eenige aanzienlijke familiën, zoo in *Friesland* als in *Holland*, zijn in het bezit van zijne werken, waaronder ook *portretten* uitmunten, terwijl vele ook reeds naar elders vervoerd zijn, en daaronder, waarschijnlijk, de voortreffelijke *kopij naar de beroemde Avondschool van GEBARD DOU*, op 's *Rijksmuseum*, te *Amsterdam*, door hem met ongelooflijke getrouwheid vervaardigd, en die in de Galerij van wijlen Z. M. Koning Willem II. beruste. — Uit dit alles mag men besluiten, dat hij een groot sieraad der Nederlandsche school zou zijn geworden, wanneer eene onherstelbare ziekte geen einde aan zijn 30jarig leven had gemaakt, hetgeen den 27. October, 1830, te *Amsterdam*, voorviel, alwaar zijn stoflijk overschot in de Nieuwekerk is begraven. Hij werd, teregt, door de zijnen en door ware kunstvrienden, zeer betreurd. De hooge trap van eer, dien onze DOUWE DE HOOP, in zulk een jeugdigen leeftijd, reeds mogt bestijgen, gaf mij aanleiding, om het bij *Immerzeel* aangestipte, uit *Van Eynden* en *Van der Willigen* overgenomen, hier historisch toe te lichten, waartoe ik werd in staat gesteld door de mededeelingen van zijnen broeder, den Heer *P. J. de Hoop*, landeigenaar, te *Nieuwland*, in de gemeente *Wijnbriteradeel*, mij, door tusschenkomst van *Jhr. Mr. S. W. H. A. van Beyma thoe Kingma*, te *Leeuwarden*, met zooveel andere, in het belang der geschiedenis, geworden, en in wiens ouderlijk huis, aldaar, een echte Friesche kunst-relik, voorstellende *Benjamin Franklin in zijn studeervertrek*, van DOUWE DE HOOP, bewaard wordt. Zoo ik het wel heb, bestaat er van HEM een gelithographiëerd *portret*.

HOOP. (A. VAN DER) Deze vermogende Amsterdammer, wiens handelshuis meer onder de firma *Hoop en Comp.* bekend staat, is met zijn rijken schat van kunstvoortbrengselen, die den roem der oude Nederlandsche schilderschool uitmaken, reeds

door *Immerzeel* vermeld. — Ik voeg nog daarbij het hier volgende berigt: „Den 15. Maart, 1854, overleed, te *Amsterdam*, op 75jarigen leeftijd, de Heer A. VAN DER HOOR, hoofd van het handelhuis *Hope en Comp.*, *Kommandeur der Orde van den Nederlandschen Leeuw*, en van de *St. Anna Orde 2 klasse*, oud lid van de eerste Kamer, en van den stedelijken Raad van *Amsterdam*. Hij maakte van zijn groot vermogen een allernuttigst gebruik, daar hij de armen vooral, waar hem zulks mogelijk was, ondersteuning schonk, maar hoofdzakelijk dewijl hij kunsten en wetenschappen voortdurend trachtte aan te moedigen.” — Bij testamentaire beschikking, heeft hij zijne beroemde verzameling schilderijen aan de stad *Amsterdam* vermaakt, mits de daarvoor gevorderde landsregten voldaan wierden, en wanneer zulks op die voorwaarde mogt worden van de hand gewezen, haar alsdan op denzelfden voet aan *Teylers stichting*, te *Haarlem*, aan te bieden; doch, zoo deze mede dit mogt weigeren, dat alsdan het kabinet ten voordeele zijner erfgenamen vallen zou. De tijdsomstandigheden en de nieuwe regeringswijze maakten, ook bij het Bestuur van *Amsterdam*, met den besten wil, vele nuttige zaken ondoenlijk; maar de aanzienlijken der stad mogten, elk voor zich, toch handelen naar de inspraak van hun hart: want het betrof hier den vaderlandseken roem in het vak der schilderkunst, en om de kern dier voortbrengselen te behouden voor stad en land. Zij hebben dan ook de waarheid der oude spreuk „*Eendragt maakt magt*,” die, tijdens het vervaardigen dezer kunstgewrochten, de algemeene leus was, om er het onmogelijke mogelijk door te maken, op nieuw weder loflijk gestaafd. Tot dat einde had zich eene Commissie gevormd, bestaande uit de Heeren *H. J. Koenen*, *J. J. A. Santhagens*, *F. de Wildt*, *Jacob de Vos Jacobsz.*, *J. Wittering*, *C. J. Fodor* en *C. E. Vaillant*, die, bij circulaire van den 21. Junij, 1854, de medewerking hunner kunstlievende stadgenooten tot bijdragen inriepen, om aan de behoefte ter voldoening van ruim *f* 50,000, voor de gevorderde successie-regten benoodigd, te kunnen voldoen. De uitslag was voortshands bevredigend, dewijl de inschrijving spoedig tot *f* 20,000 klom; doch het te kort van eene nog bijna gelijke som, bij die van *f* 12,000, door de Stad-zelvo als bijdrage gesteld, bleek zeer moeilijk te verkrijgen, zoodat de persoonlijke ijver der Commissie op nieuw moest blijken, met dit gevolg, dat er, eindelijk, nog een vierde der gevorderde som, als het ware, bleef stokken, waardoor alle uitzigt, om verder te slagen, als verloren moest worden geacht, te meer, dewijl de uren geteld waren, daar toch, wanneer men op Maandag, den 3. Julij, 1854, ten 12 ure 's middags, het bepaalde bedrag het Bestuur der stad niet kon aanbieden, de aanvaarding van het legaat was vervallen. In waarheid, een nijpende toestand voor de Commissie, om al hare pogingen zodoende te leurgesteld te zien! Er was dus een spoedig en manmoedig besluit van enige dezer Heeren noodig, teneinde het zegel op hunnen wensch te drukken, door het een-vierde der nog ontbrekende som in eijfers bij de namen *C. J. Fodor*, *J. J. A. Santhagens* en *J. de Vos Jacobsz.* op het papier te stellen, en dit stuk op het gevorderde tijdstip bij de Regering in te zenden, zooals geschiedde. Hoe verheugd zich het algemeen over deze daad gevoelde, blijkt uit het hoogst-vereerend schrijven van Burgemeester en Wethouders, nog op dienzelfden dag aan genoemde Heeren gezonden, en luidende als volgt: „*Amsterdam*, den 3. Julij, 1854. Het mogt ons te beurt vallen, bij brief uwer Commissie van den 3. Julij, 1854, het heugelijk en voor deze Stad zoo belangrijk berigt te ontvangen, dat de door uwe Commissie reeds vroeger verkregen inschrijvingen, gevoegd bij uwe onbekrompeno en belangrijke bijdragen, het aanzienlijk eijfer hebben opgeleverd van *f* 40,000 waardoor wij, krachtens raadsbesluit van 26. Junij, in staat zijn gesteld, te aanvaarden de verzameling schilde-

rijen, door wijlen den Heer A. VAN DER HOOP aan deze Stad vermaakt. De levendigste gevoelens van dankbaarheid bezielen ons voor de onvermoeide en ijverige pogingen uwer Commissie en voor de onbekrompen wijze, waarop ook door U het belangrijke te kort komende bij die som is aangevuld. De erkentelijkheid van alle ingezetenen dezer stad, de billijke waardering uwer bemoeijingen, waardoor men het behoud eener kostbare verzameling van schilderijen aan uwe Commissie verschuldigd is, moge, met den dank van het Bestuur, strekken, om uwe zelfverdoening wegens het welslagen uwer pogingen te verhoogen. Burgemeester en Wethouders der stad *Amsterdam*. (w. g.) *J. van Iddekinge*, Wethouder. De Secretaris *C. E. Vaillant* — Aan de Heeren *C. J. Fodor*, *J. J. A. Santhagens* en *J. de Vos Jr.*, Leden der Commissie tot het verzamelen van bijdragen voor de Successie-regten van het aan de Stad *Amsterdam* door den Heer A. VAN DER HOOP vermaakt legaat." — Thans zijn deze uitmuntende schilderijen in het gebouw der Koninklijke Akademie van Beeldende kunsten voor het algemeen, en wel, ingevolge den wil van den Testateur, ten voordeele der armen, ter bezigtiging geplaatst, en zullen alzoo niet weinig voor de kunstleiding en beoefening der leden en leerlingen dezer Akademie tot nut verstrekken. Eere zij toegebracht aan allen, die ten deze zoo echt-Nederlandsch hebben gehandeld: hunne namen zijn even als van soortgelijke voorvaderen aangeteekend, om te verstrekken tot een blijvend voorbeeld, zelfs voor het verste nageslacht.

HOOREN (JAN VAN) was, in het begin der XVII. eeuw, bouwmeester te *Amsterdam*, en stond in maagschap met den Drost van *Muiden*, *P. C. Hooft*, in wiens *Brieven*, uitgegeven te *Amsterdam*, 1738, in f^o., en in dien aan zijn schoonbroeder, *Justus Baak*, Nr. 270, hij aldaar voorkomt. Men leest er het volgende: „Ik wenschte wel dat U. E. de zuster van myn neef de Ryk, te weeten de weduwe van den gewezene bouwmeester JAN VAN HOOREN, woonende naast de Ryke voorzeidt, en zyn huis gaaslaande eens aanspraak enz.”

HOORICK. (ADRIEN VAN) Zie aan het slot van mijn Artikel SCHELDEN. (PAULUS VAN DER)

HOORN. (JORDANUS) Ik moet hier alleen melden, dat bij de vreemde auteurs, b.v. *Nagler*, *Amsterdam* als zijne geboorte- en sterfplaats wordt vermeld; doch dit is bij vergissing voor *Amersfoort* gelezen, zooals *Immerzeel* naar waarheid heeft geboekt. — Ik bezit zijn geteekend *portret*, in profiel, in 4°., alsmede *een Gzigt op Amersfoort*, fraai door hem geteekend, en door een zijner erven aldaar aan mij vereerd.

HOORN, of HORNE (GERARD VAN) is een beroemd glasschilder geweest, in *Friesland* geboren. — Hij heeft hoofdzakelijk zijne kunst te *Florence* ten uitvoer gelegd, doch ook elders, zoo als te *Bologne*, waar van hem bekend zijn de schoone glasvensters in de *St. Pieterskerk*, die door hem, omstreeks het jaar 1575, zijn vervaardigd. — „Maar het talent van dezen kunstenaar,” zegt de abt *Lanzi*, „verminderde, dewijl de mode deze kunst van de schoone kunsten afscheidde, en haar van de tempels en paleizen uitsloot en alzoo langzamerhand deed verdwijnen.” — Bij de Italiaansche, en, in navolging van die, bij de meeste vreemde auteurs, staat hij geboekt met den naam van GERARD, ook GERARDO ORNIERO, of ORNERIO FRISIO, doch, naar den naam en het gebruik bij *Vasari* af te leiden, (zoo als bij de namen der Noordsche kunstbroeders misvormt, schrijvende voor SEBASTIAAN VAN NOORT, SEBASTIEN D'ORIA, enz.) is deze niemand anders dan de hier aan het hoofd vermelde persoon.

HOORN. (T. VAN) *Een Landschap buiten Haarlem*, geteekend door T. VAN HOORN. — Zie *Catalogus* van *J. Kleinenberg*, *Leyden*, 1841, bl. 54, Nr. 57. —

Welligt moet het zijn JORDANUS HOORN, bij *Immerzeel* en bij mij vermeld; doch ik kan dit nog niet voor goed beslissen.

HOORN, of HOOREN, (MELCHISEDECH VAN) een kunstenaar, die nog weinig bekend is, en, in het midden der XVI. eeuw, te *Antwerpen*, bloeide. Hij heeft een groot aandeel gehad in het vervaardigen van fraaije gravuren voor *Stedeboeken* enz., en was tevens een Topograaf van zoo hooge bekwaamheden, dat men zich ook elders daarvan bediende, gelijk bij de regering der stad *Utrecht*, uit het volgende blijkt, te hebben plaats gehad: „Item MELCHISEDECH VAN HOORN, prentsnyder ende scilder, betaelt die sommo van 18 pd. uit sake van de liefdenisse des raets, hiernaev volgende: Anno 1566 den 13 November, die raet der stad *Utrecht*, gesien hebbende de protracture ende contrefeytinghe, die eenen MELCHISEDECH VAN HOORN, geboren burger van *Antwerpen*, prentsnuyer ende scilder van syn ambacht, den raet vertoont heeft, geconterfeyt nae 't leven, op syn stiek ende mate, van de *situatien van deser stadt, ende die onliggende voorsteden, huysinghen, cloosteren ende landen, rontsomme in die vryheden van deser stadt gelegen*, soe hy dese stadt merckelick bevonden heeft van schono situatic, ende voerts mede van triumphante structuren van de collegien, cloosteren endo conventen, mitsgaders van andero edificien van dien, endo hierby mede verstaen hebbende syn versoeck ende presentatie, te wetene, dat MELCHISEDECH voers. presenteert dese stadt met syn toebehoren, noch die helfte grooter ende breder in forme te amplieren, opte behoerl. proportie, stiek ende mate, mits dat die stadt hem soude gelieven te recompenseren van syn getrouwen arbeyt ende dienst, die hy, op hope van recompensio, alredo gedaen heeft ende noch verder presenteert te doen, omme syn voersz. inventie endo werck, vermogens die cbaerte voirg. in de helft breder ende grooter van forme, in copero ofte hout te snyden, endo dit sal tot kennisse ende arbytrage van die van den raet voersz. Soe ist, dat die raet die voers. caerte doen visiteren hebbende, by meesters van kennisse ende geschieten des raets, endo daerop gehoort haerl. rapport, ende mede aenmerkende dat die uytdruckselen van deselve voorn. chaerte wesen soude tot een eere van deser stadt ende memorie derselver, heeft belieft dat do andere cameraer in der tyt, voor de yerste inventie ende vertooninge van de voers. chaerte wtreicken sal de somme van 18 gulden. Des soe sal MELCHISEDECH gehouden syn voor de maent van September anno 1567, deser stalt gemaect te vertonen die copere of houte plaete, gesneden nae syn vertoonde cbaerte, ende dat in de helfto van dien grooter ende breder, mits daerby voegendo do situatie van de conventen van de *Carthusers* ende *Dael* ende die landen daerby, naer do proportie, ende daerby overleveren 40 geprente chaerten totter stads behoef, omme ouder die wet gedeylt te worden, waervoor hem alsdan noch van stadtswegen wtgereickt sellen worden 24 Carolus gulden, ende hiervoor sel MELCHISEDECH voers. gehouden syn burge te stellen deser stadt, voer de somme van 18 gulden voers. die hem gereet betaelt sellen worden, omme deselve deser stadt te restitueren, by soe verre MELCHISEDECH voorn. syn voergenoemde presentatie nyet en voldede; als voorn. burgo Dirk Pieck, voer de voern. 18 gulden, te restitueren by gebreke als voren. Onderteekent: Ja. van der Voort.” Inderdaad, heeft hy aan de gemeldo overeenkomst beantwoord, en 40 kaarten der stad *Utrecht*, door hem vervaardigd, in handen der Regering gesteld, zoo als de volgende aanteekening bevestigt: „Item MELCHISEDECH VAN HOORN, prentsnider endo scilder, betaelt de somme van 24 ponden, hem by den rade beloeft ende toegeseyt voor de protracture ende contrefeytinghe van de situatie ende gelegenheyte van dese stadt ende d' onliggende voersteden, huysinghen, cloosteren ende landen, ende voer 40 geprente

caerten derselver, onder de wet gedeylt, alles breder vermoghen de belieftenisse des raets van date den 13 November, anno 1566." — *Kameraarsrekening*, 1567. — Daar hij eenige opmctingen in de stad-zelve, en daar buiten, had gedaan, teneinde de gebreken der oude kaarten niet in de nieuwe kaart over te brengen, zoo werden hem daarvoor zijne verblijfkosten nog afzonderlijk door den raad betaald: „Item Aelbert Petersz. eipier op Hasenbereh, 3 pd. wt sake hy Mr. MELCHISEDECH VAN HOORN, int volnaken van de platen van de caerte van de situatie van dese stad, mette straten ende steghen, in syn coste gehadt heeft, 12 daeghen lanek." — *Kameraarsrekening*, 1568, bij *Dodt, Archief, III, deel*. — Het is opmerklijk, dat deze kaart te *Utrecht* niet bekend is, waaruit ik zou besluiten, dat de koperen of houten plaat het eigendom van VAN HOORN is gebleven, en hij alleen de 40 gemelde afdrucken heeft geleverd voor den Raad, die ze, natuurlijk, heeft medegenomen, weshalve ze alzoo zijn verloren gegaan; of dat, bij het verschijnen van latere en verbeterde kaarten, als van A. VAN VIANE, 1598, en HERMANUS SAFTLEVEN, (dewijl na de regering van Philips II. van *Spanje*, de stad vele veranderingen had ondergaan, zoo als het slopen van het kasteel Vredenburg, hetgeen zeker nog op de kaart van VAN HOORN voorkomt enz.) die als overbodig beschouwd en weggedaan werden. Het komt mij voor, dat de oudste bekende kaart, of plattegrond met de straten à vol d'oiseau genomen, die in het beroemde groote Stedeboek van *Georgius Braun et Franciscus Hogenbergius, Civitates orbis terrarum; Coloniae*, 1572—1618. Zes deelen, in gr. f°. *Liber primus*, vel 19, en in de Fransche uitgave van 1574, vel 20, te vinden is, de kaart van VAN HOORN kan zijn, hetzij dan door hem geteekend, of gegraveerd, want veel graveurs hebben aan dat Werk gearbeid. Ook was het destijds meestal de gewoonte, dergelijke kaarten of platen, over en weêr, in onderscheiden landen voor onderscheiden uitgaven te gebruiken. Eene kopij, op grootere schaal, dezer kaart vindt men in het Werk: *Beschrijving van Utrechts pleinen, straten, stegen enz. door N. van der Monde, Ibid.*, 1844, 3 deelen in 8°. — Dat hij zelf gegraveerd heeft, blijkt uit een *Prospect* of Gezicht op zijne geboortestad *Antwerpen*, waaronder een idem van de stad *Utrecht*, op één blad, waarop het kasteel Vredenburg te zien is; doch tot heden too is het bij de geleerdste chartographen nog niet bekend, in welk Werk deze prent voorkomt. Zij is beteekend: MELCHISEDECH VAN HOORN fecit. Op een schildje, in de lucht geplaatst, staat: MET G. EN PRIVILEGI, ETC. C P M 6 JAREN. Dit hoogst zeldzaam exemplaar berust in de beroemde chartographische verzameling van den Heer Mr. J. F. Bodel Nyenhuis, te *Leyden*, en eene kopij van die van *Utrecht* is daarnaar opgenomen in het *Tijdschrift voor Geschiedenis, Oudheden enz. van Utrecht, Ibid.*, N. van der Monde, 1836, in 8°. bl. 385. — In het Werk van *Sebastiaen van Munster, Cosmographie enz.*, *Basel*, 1561, vindt men, op blz. 683, 969 en 1229 van zijne houtsneêkunst, beteekend M. H. F. aancengehecht, waaronder een snijmesje is afgebeeld, welk monogram aan hem wordt toegeschreven. — *Munster's* portret zag ik in het Kon. Museum, te *Berlijn*, zeer fraai, levensgroot, borststuk, door CHRISTOFFEL AMBERGER geschilderd.

HOOVE, (F. H. VAN DEN) een hoogst-bekwaam kunstgraveur, zoo als ik dien naam geplaatst vind onder het uitmuntend portret van *J. Cornelisz., der Mennoniten Leeraar, te Amsterdam*, naar de teekening van C. DE VISSCHER, in plano. Ik kan er mij niet meê vereenigen, dat deze een-en-dezelfde persoon zou zijn, als de bij *Immerzeel* vermelde kunstgraveur F. H. VAN HOVE, dewijl ik die beide werken heb vergeleken; of ik moet slechts kopijen van zijn werk, zooals dit bij Boekwerken veelal plaats vindt, tot vergelijk gezien hebben. In dat geval zou het dezelfde kunnen zijn, wanneer de naam ook tot één kon worden gebragt. — *Nagler*

noemthem FREDERIK HENDRIK VAN HOVE, en vermeldt, onder de twintig door hem gegraveerde portretten, ook dat van genoemden *Jacob Cornelisz.*, doch waar- onder men duidelijk F. H. VAN DEN HOOVE te lezen vindt.

HOOY, (JEAN DE) ook wel JAN DE HOEY, zooals bij *Immerzeel*, en bij *Nagler* JAN DE HOY genaamd. — *Van Mander* noemt hem DE HOOY, kleinzoon van LUCAS VAN LEYDEN, en broeder van LUCAS DAMISSEN, en zegt, dat hij schilder bij den koning van *Frankrijk* was. In de 8°-uitgave van genoemd Werk, vindt men een medegedeeld berigt door *De Jongh*, in eene Noot, I. deel, blz. 85, er bijgevoegd, dat DE NOEY, in 1545, te *Leyden* is geboren en een discipel van zijn genoemden broeder was, naar *Italië* reisde, en voorts naar *Frankrijk*, „waar hij zieh aan het hof van koning Hendrik IV. zoo aangenaam maakte, dat die vorst hem tot zyn kamerdienaar en opzigter over al zyne schilderyen benoemde, welke voordeelige ambten hy tot zyn dood, die in 1615 voorviel, heeft bekleed.”

HOOY. (LUCAS DE) Zie bij *Immerzeel* op HOEY, (LUCAS DE) en bij mij op DAMISSEN. (LUCAS)

HOOPMAN, (N.) waarschijnlijk, een Amsterdammer, van wien op Tentoonstellingen aldaar, van 1820 tot 1840, historische onderwerpen, moderne stukken enz. werden aangetroffen. Later heb ik niets meer van zijn werk vernomen.

HORDANUS, (...) een onvermeld kunstenaar, die, waarschijnlijk, in de tweede helft der XVII. eeuw bloeide, en van wien mij slechts ééne schilderij is voorgekomen in den *Catalogus* eener verkooping te *Amsterdam*, van den 11. Julij, 1714, onder Nr. 26: „Een landschapje met beestjes van HORDANUS, dat toen met f 25.50 werd betaald, en wel onder de goede kunst gerekend mag worden, dewijl het voorgaande Nummer, *Een landschapje* van JAN WYNANTS, door LINGELBACH gestof-feerd, slechts voor f 18. kon worden verkoelt.

HOREBOUT. (GERARD) Bij de meeste auteurs wordt deze naam vershillend opgegeven, — trouwens behooren de klanken dezer naamspelling tot de moeilijke voor vreemdelingen, wanneer zij dien volgens de uitspraak hebben moeten hoeken, zoo als HERMBOUT, HORNEBOLDT, HORNEBAND, UREMBOUT, enz. — Het is mij tot heden toe nog niet gelukt, enige werken van dezen beroemden meester te kunnen aanwijzen, als alleen het stuk, *De II. Maagd, het kind Jezus aan haar hart drukkende*, in het kabinet van den Heer *J. d'Inuyetter*, te *Gent*, reeds vermeld. — Het stuk *Maria met het kind Jezus, in den schoot van St. Anna*, — dat, alsof het in de verzameling van den *Prins van Oranje* aanwezig was, later in diens Galerij onder dezen naam niet schijnt bekend te zijn geweest, — vind ik ook niet in den vroegeren *Catalogus* door *C. J. Nieuwenhuys*, *Bruxelles*, 1837, voor dien Prins vervaardigd, vermeld; — trouwens de meeste zijner werken zullen in *Engeland* verspreid zijn. — *Horace Walpole* berigt ons enige bijzonderheden, doch schrijft zijn naam steeds HORNEBAND. Hij geeft ook dien zijner vrouw op, voorkomende in een grafsehrift, in het noorder-gedeelte der kerk te *Tulham*, en dat aldus luidt: „*Hic jacet Domicilla Margareta Svanders, nata Gandavii Flandrie, quæ ex magistro GERARDO HORNEBOLT Gandavensi pictore nominatissimo peperit domicillam Susannam uxorem magistri Johannis Parker archarii regis. Quæ obiit anno Domini MCCCCXXIX. 26 Novemb. Orate pro anima.*” — Later vond ik dit, als eene nieuwe historische bijdrage, in den *Messenger des Sciences*; etc. 1857. pag. 234, en wel als zéér belangrijk meêgedeeld, met de afbeelding van dit grafsehrift, zijnde eene tafel, door twee Engelen gehouden, waar boven de afbeelding, zoo vermoed wordt, van zijne vrouw, onder een wapen. Op deze prent is het latijnsche opschrift eensluidend met dat van *Walpole*, hierboven vermeld; doch in den tekst van den *Messenger* is eene fout geslopen, daar er

voor 1529, 1519 staat. Dit maakt hem reeds weduenaar op zijn 21. jaar, hetgeen nog waar zou kunnen zijn, doch niet het gemelde berigt, dat vertaald in *De Eendragt*, van *Gent*, Nr. 9, 1857, is overgenomen, alwaar er 1419 voor gesteld is, en waardoor die geheele bijdrage een anachronisme wordt. — Nu heeft *Immerzeel* hem een zoon, LUCAS HOREBOUT, gegeven, doch dit is geheel bezijden de waarheid, voor zooverre zulks door hem historisch wordt vermeld. — Zie mijne teregtwijzing op HOREBOUT. (LUCAS) — Het geboortjaar van GERARD wordt omstreeks 1498 opgegeven; doch *Vasari* meldt, dat hij reeds in het begin der XV. eeuw zijne kunst uitoefende, waaruit ik mag afleiden, dat hij misschien veel vroeger is geboren, te meer, dewijl *Van Mander* hiervan niets zegt, en *De Jongh*, in de laatste uitgave van dat Werk, in eene Noot opgeeft, dat hij, in 1547, in *Engeland*, is overleden, en welke opgave ik meer vertrouwd, dan die van *Pilkington*, die 1558 stelt, en door *Immerzeel* is gevolgd. *Walpole*, die de bron van *Pilkington* is geweest, heeft te dien aanzien het stilzwijgen bewaard.

HOREBOUT. (GERARD LUCAS) Zie op HOREBOUT, (GERARD en op LUCAS), daar het, meer dan waarschijnlijk, slechts één persoon is.

HOREBOUT (LUCAS) wordt bij *Immerzeel*, doch ook bij hem-alléén, opgegeven als een zoon van GERARD HOREBOUT. — Zie bij hem aldaar. — De aanleiding daartoe kan *Vasari* hebben gegeven, die een LUCAS HUREMBOUT, maar dien hij ook weder als GUERARDEST, vermeldt. Evenwel alle *Commentators* op dat Werk geven eene duidelijke teregtwijzing, dat *Vasari* dien naam verkeerdelijk voor GERARD geboekt heeft. Maar, erger om te vereffenen, is, dat *Immerzeel* meldt, „dat hij een bekwaam portretschilder was, die, onder anderen, den koning van *Spanje*, *Philips de Schoone* en den Koning van *Engeland*, *Hendrik VIII.* uitschilderde.” — De eerstgenoemde vorst is, in den ouderdom van 28 jaren, te *Burgos*, 1506, overleden, zoodat zelfs GERARD, dien hij den vader noemt, geboren 1498, zulks niet kan hebben gedaan. Hoe kan men toch zulke feiten boeken, die tegen alles aandruisen? Nu is de vraag, of de tweede gemelde vorst, in het midden van zijne grootheid, door een aankomeling in de kunst — hoogstens 20 jaren oud — zich zou hebben laten portretteren? het kon echter mogelijk zijn. Het laatste zal evenwel alleen op GERARD moeten doelen, zoodat ik LUCAS HOREBOUT, Zoon van GERARD, nog moet houden als niet voor de geschiedenis der kunst te hebben bestaan; want noch *Sanderus* in zijn *Verheerlykt Vlaenderen*, die zorgvuldig de voorname mannen van stad tot stad heeft geboekt, noch *Van Mander*, die alsdan eer kennis aan den zoon, dan aan den vader kon hebben, reppen geen woord daarvan, weshalve ik zou kunnen aannemen, wat *Nagler* er ook voor houdt, te weten, dat er slechts één schilder met den naam van GERARD LUCAS HOREBOUT heeft bestaan. — *Bryan-Stanley* noemt hem, zonder in eenig hoe of waarom te treden, GERARD LUCAS. — In den *Messageur des Sciences*, etc., *Gand*, 1857, p. 235, wordt zulks authentiek bevestigd, uit de Rekenboeken van koning Hendrik VIII. van *Engeland*, waarin op het jaar 1537 voorkomt: *Feb. anno Regis 29. GERARD LUKE HORNEBAUD painter 56/9 per month,*” niettegenstaande men in den *Messageur* nog van een zoon LUCAS als schilder blijft spreken. — Het zou mij niet verwonderen, dat hij GERARD LUCASZoon heeft geschreven, en daardoor in de wandeling LUCASZ. genoemd werd; zoodoende is er dan èn een GERARD, èn een LUCAS bij de geschiedschrijvers ontstaan.

HOREBOUT. (SUZANNA) Zie bij mij op GENDT. (SUZANNA VAN) Zij is, waarschijnlijk, eene zuster, en niet de dochter van GERARD LUCAS HOREBOUT. — Zie aldaar.

HOREMANS, (JAN JOSEPH) *de Oude*. Bij het verschijnen van eenen echt

geschiedkundigen *Catalogus van het Museum van Antwerpen*, in 1857, werd ik in staat gesteld, mijn artikel over den bekeudeu JAN HOREMANS, *Vader en Zoon*, voor wat de levensberigten betreft, te verbeteren. — JAN JOSEPH HOREMANS, *de Oude*, was zoon van *Jan Josep*, notaris, en *Maria Magdalena Louies*. Hij werd te *Antwerpen* geboren, in de cathedraal, den 10 Nov. 1682, gedoopt; den 7 Aug. 1759, overleden, is hij in genoemde kerk begraven. Hij heeft zeven kinderen, waaronder drie zonen, nagelaten, JAN JOSEPH, geb. 15 Jan. 1715, *Franciscus Karel*, geb. 5 Oct. 1716 en *Philippus Jacobus*, geb. 13 Nov. 1720. — Dit alles is uit echte bronnen geput. — *Weyerman* verhaalt, dat hij, naar zijne herinnering, zoo wat omstreeks 1716, te zijnen huize, te *Antwerpen*, fraai en geestig geschilderde burgergezelschappen enz. had gezien; doch hij vermeldt zijn voornaam niet. — *Innerzeel* en anderen noemen hem alleen JAN, en geven het jaar 1685 als dat van zijne geboorte, hetgeen nu vervalt. — In den *Leydsman der Vreemdelingen enz. der Stad Antwerpen*, door *Philippe Ville*, vind ik in het *Museum van Schilderijen*, op bl. 153, twee stukken van HOREMANS *den Oude*, vermeld, als Nr. 191: „*De Prelaet van St. Michaël en M. den Burgemeester geeven een bezoek aen de Schermers-gild, vereenigd in hunne zael; het ziju alle afbeeldingen.*” — en Nr. 192: „*De Schermers-gild complimenteert door haere deputatie den abt van St. Michaël, erf-beschermer derzelve gild.*” — Een dezer stukken vind ik in den bovengemelden *Catalogus* beschreven; waar is het tweede, dat daarbij behoort, gebleven? — Zijne schilderijen komen weinig voor, en zijn, om hare naïve boersch-huislijke voorstellingen enz. veel buiten 's lands geraakt. — Zoo vind ik in de *Beschreibung der Gemälde-Sammlung des J. G. Deuringer, in Augspurg*, 1810, op bl. 53, drie stukken van JAN HOREMANS vermeld: *Een schoenmakers- en Een kleedermakers werkplaats*, en *Een Vastenavond-feest*, welke stukken zeer geroemd worden. — Het portret van hem en van zijne vrouw, zijn in het klein geschilderd door N. VAN DER MYN; *Weyerman* heeft ze te *Antwerpen* gezien. — *Nagler* meldt, dat PRESTEL naar hem eene prent heeft geëst, *Een gezelschap Boeren en Boerinnen in gesprek*, en noemt den schilder verkeerdelijk WOHERMANN. Dit zal van *den Jonge*, die volgt, moeten verstaan worden.

HOREMANS, (JAN JOSEPH) *de Jonge*. Aldus is zijn naam, en niet alleen JAN. — Zie daarover bij mij op zijn vader, *den Oude* van dien naam. — Hij werd den 15. Januarij, 1715, te *Antwerpen*, geboren, en heeft, waarschijnlijk, bij zijnen verdienstlijken vader de kunst geleerd, en zou, zooals *Bryan-Stanley* meldt, in hetzelfde jaar als zijn vader, dat is in 1759, overleden zijn. Hij heeft in denzelfden trant, als zijn vader, geschilderd, doch de onderwerpen meer uit den gegoeden stand genomen. Zijne stukken zijn in *Engeland* niet zeldzaam, en hebben soms eenige overecukomst met het werk van HOGARTH. — Eene bij uitstek schoone schilderij werd, op de kunstverkoopng van het kabinet van *J. Blenland*, te *Utrecht*, in 1839, verkocht, voorstellende een *Deftig huislijk tafereel*, waar eene dame aan eene piano zit, in gesprek met de verjaarde vrouw des huizes, in witte zijde gekleed. Haar man zit, met eene pijp in de hand, te luisteren, en verder vrolijke figuren, h. 6 p., br. 7 p. 6 dm. Nederl. Dit stuk werd met f 460 betaald. — In den *Catalogus* staat verkeerdelijk G. HOREMANS; dit is mij in meer andere voorgekomen, doch blijkbaar werd de met het penseel sierlijk getrokken J. genomen voor eene G.

HOREMANS (PETER) was een broeder van JAN (JOSEPH) HOREMANS, *den Oude*, en de oom van een kunstenaar van dienzelfden naam, zegt *Nagler*, die, in 1714, te *Antwerpen*, werd geboren. — Dit jaartal verschilt veel met dat van zijn broeder, geboren 1685, doch is mogelijk; maar dat hij portretten en gezelschapsstukken schilderde, echter niet zoo goed als *de Oude* PETER HOREMANS, die, in

1700, te *Antwerpen*, het eerste levenslicht aanschouwde, zegt *Nagler*, maakt het een en ander onaanneemlijk, en ook dat hij geen *broeder van JAN (JOSEPH) den Oude*, — Zie bij mij aldaar. — *wiens vader* een gelijken naam voerde, kan zijn geweest. Nadere ophelderingen zullen desaangaande nog noodig wezen. — Zeker schijnt het, dat *PETER*, die hier alsdan *de Jonge* moet worden genoemd, een ander kunstenaar was, dan de twee meer algemeen bekende *JAN's*. — Nadat hij zich de gronden der kunst had eigen gemaakt, zegt *Nagler* verder, ging hij op reis, en in 1725 trof hij te *Munchen* iemand aan, door wien hij fortuin maakte, namelijk, den Keurvorst Karel Albrecht, later keizer Karel VI., die hem als hofschilder aanstelde (dus op zijn elfde jaar!). Voor dien vorst schilderde hij *Boerendansen*, die destijds door de adellijke Jonkerschap werden uitgevoerd, en in 1729 het *St. George's Ridderfeest*; verder *Carousels* en *Jagtstukken* voor de *Amaliënborg*, bij *Nymphenburg*, en meer andere gelegenheidsstukken, waarin tevens de portretten van de daarop voorkomende personen te vinden zijn. Als een der merkwaardigste van zijne hand is een stuk met 32 kleine beelden, voorstellende de vorstlijk Beijersche, en de zich, in 1761, te *Munchen* bevindende familie van Koning Augustus III. van *Polen*, de Keurvorsten van *Saxen*, benevens eenige heeren en dames van den eersten rang, allen naar het leven geschilderd. De geheele voorstelling is in een *Concert*, een *Quadrille* en eene *Koffijpartij* vereenigd. — Hij voerde den titel van keizerlijk-keurvorstelijk-gezelschapsschilder. — Hij schilderde ook enkele portretten, bijzonder van hofdames, zoo als hij er meer dan 200, alleen voor den *Amaliënborg*, heeft gemaakt; ook bloemen en vruchten enz., doch het historięle vak maakt het minste deel van zijne werken uit. — Op het laatst van zijn leven had hij het ongeluk, dat hem het gezigt begon te begeven, zoodat hij onbekwaam werd om te arbeiden. In 1766 is hij overleden.

HORGINES, of HORGNIES? (*Mejufvrouw*) wordt door *Nagler* als eene Nederlandsche schilderes genoemd, die omstreeks 1828, door historie- en genrestukken, in den grooten stijl geteekend, en goed van kleur, zich heeft doen kennen. — Ik vond, in 1846, op de Tentoonstelling, te *Mechelen*, *Een jonge keukenmeid* vermeld. Toen woonde zij te *Brussel*, doch dit stuk stond op den naam van HORGNIES.

HORICKE. (BALDERICUS VAN) Hebben wij in het vak der schrijfkunst een *JAN VAN DE VELDE* en *J. DE LA CHAMBRE*, als sieraden der XVII. eeuw, te *Haarlem*, gehad; in *België* was destijds een dergelijk talent, dat de bewondering van zijne landgenooten, door zijne pennekunst heeft weggedragen. Daar ik nergens over dezen nuttigen kunstenaar iets vermeld vond, zoo heb ik hem hier eene plaats ingeruimd, om hem aan verdere vergetelheid te onttrekken, namelijk, door een werk van zijn hand te vermelden, dat in de fraaije kunstverzameling was van *M. Pierre Wouters, Chanoine de l'Eglise Collégiale de St. Gomer, à Lierre, en Brabant*, etc. en, te *Brussel*, in 1797, is verkocht geworden. Onder de *gebonden teekeningen*, op blz. 304 van den *Catalogus*, vindt men de volgende beschrijving: „Collection d'écritures, ornemens et fig. faits au trait de plume, par BALDERICUS VAN HORICKE, célèbre maître d'écriture, fleurissant à *Bruxelles* vers l'an 1636, (qui est la date qu'on trouve sur plusieurs de ses ouvrages) qu'on peut dire être le prodige et même le miracle de la plume. Cette suite consiste en 25 *portraits à cheval*, repres. autant de souverains et princes du *Pays-Bas*, commençant par *Philippe le Hardi* et finissant par *Ferdinand d'Autriche*; en 30 feuilles d'ornemens et d'écritures, concernant la vie et l'histoire de ces princes, et 9 feuilles avec des fig. ornemens et écrits de caprice, faisant en tout 64 p. dans un vol. in 1°. oblong, maroquin rouge, doré sur tranche et sur plat.”

HORST. (G.) Van dezen hoogst-bekwamen kunstenaar heb ik twee schoone tafereelen gezien in het Koninklijk Museum te *Berlijn*, en wordt de vervaardiger door *Dr. Waagen*, in zijn *Catalogus*, als een Nederlander, en discipel van REMBRANDT, vermeld; trouwens, zijn werk ademt diens schildertrant. Nr. 814 stelt voor: *In een heuvelachtig landschap, met houtgewas, zit, op den voorgrond, eene herderin met een krans in de hand; nevens haar een slapende man en twee schapen met verder bijwerk*, h. 4 vt. 9 dm., br. 6 vt. — en Nr. 824: *Scipio, door zijne Hoofdmannen omringd, geeft aan de voor hem knielende ouders de maagden terug, die door zijne soldaten gevangen en voor hem gebragt waren, en schenkt het aangeboden losgeld aan de bruidegoms der maagden, die daarover hunne dankbaarheid belooenen enz.* h. 7 vt. 11½ dm., br. 10 vt. 5½ dm. Dit is een goed geteckend en geordonneerd stuk, en een sieraad dezer beroemde Galerij. Do kunstbewerking is verschillend van die van GERARD HONTHORST, wiens werken aldaar afzonderlijk voorkomen, en ook in den *Catalogus* vermeld staan, anders zou ik geneigd zijn, het voor diens werk en verkorte naanteekening te houden, — hoewel mij zijn schildertrant nimmer zóó is voorgekomen; — daardoor zou ik meer geschiedkundig bevredigd zijn dan nu, door zulk kapitaal werk te ontmoeten van iemand, wiens overige werken, als 't ware, niet bekend zijn; immers, het is niet denkbaar, dat hij slechts twee schilderijen van die kunstwaarde zou vervaardigd hebben, en er sedert twee eeuwen geen meerdere werken van hem zouden voorgekomen zijn.

HORST, of HORT. (AERT VAN) Zie bij mij op NOORT. (AERT VAN)

HORST, of HORT. (LOUYS VAN) Zie bij mij op NOORT. (LOUYS VAN)

HORST. (JAN VAN, of VAN DER) Een onvermeld kunstenaar, die, waarschijnlijk, in de eerste helft der XVII. eeuw bloeide. — Mij zijn slechts twee schilderijen van hem voorgekomen, als op de kunstverkoopning van *A. van Hoek Jansz.*, verkoelt te *Amsterdam*, in 1706, onder Nr. 39 van den *Catalogus*: „*Een Mans-Trony, van VAN DER HORST f 10.*—”, en op eene *idem*, *Ibid.* 1723, Nr. 28 van den *Catalogus*: „*Eene Herderin door JAN VAN HORST f 9.*—”

HORST, (GERARD VAN DER) een weinig bekend kunstenaar, die eelster door zijne werken zich duidelijk kenbaar maakt. Hij heeft het vak van landschap en zeegezigten beoefend. — Mij is slechts eenmaal iets van zijn schilderwerk voorgekomen, en wel in den *Catalogus* eener kunstverkoopning, gehouden te *Dordrecht*, in 1720, van den burgemeester *Johan van der Hulk*, zijnde Nr. 75: „*Twee ovale landschapjes, door VAN DER HORST, h. 2 vt. 6 dm., br. 3 vt. Rhijnl.*” — Hij schijnt meer teekeningen te hebben vervaardigd, die door *JAN VAN DE VELDE* zijn gegraveerd, waarvan ik er eenige bezit, onder anderen, een *Italiaansche zeehaven*, bij eene sterkte, met geschut en militairen bezet; op den voorgrond een capucijner monnik in gesprek met een heer, waarbij een jongeling met een hazewind enz., beteekend G. V. H. in. I. V. V. f. *Claes Jansz. Visscher ex. in f.º oblong.* Het geheel draagt al het kunstkarakter van een meester, die in het begin der XVII. eeuw bloeide. — *Brulliot* zegt, dat hij een Hollander was, naar wien *JAN VAN DE VELDE* bergaachtige landseppen met ruïnes enz. gegraveerd heeft, doch hij kent geen zijner schilderwerken, en geeft dezelfde naamletters, als boven gesteld, voor zijn monogram. Verder zegt hij, dat eenigen hem *JAN*, en anderen *GERARD* noemen; voor het eerste bestaat geen grond, blijkens het monogram; doch welligt heeft de naam *JAN*, die hem kan zijn voorgekomen, zonder 's mans werken te kennen, daartoe aanleiding gegeven, dewijl *JAN VAN, of VAN DER HORST* — Zie aldaar. — een andere persoon is.

HORST (NICOLAES VAN DER) staat bij *Immerzeel* als portret- en historieschilder

vermeld. Ik voeg daarbij, hetgeen niet zoo algemeen bekend is, dat hij eene afbeelding van de stad *Brussel* heeft vervaardigd, die door A. SANTVOORT in het koper is gebragt, met het portret van *Philips IV., koning van Spanje*, daar boven geplaatst. Zij bestaat uit *negen* bladen, om aan een te worden gevoegd, doch die zeldzaam gaaf voorkomen. — Zie blz. 182, Nr. 1967, van den *Catalogue d'Estampes et de Dessins etc. de Pierre Wouters, Chanoine de l'Eglise de S. Gomer, à Lierre, en Brabant etc. Bruz., 1797, in 8°*. — Hij heeft ook historïele teekeningen gemaakt, die door GUILLAUME COLLAERT zeer uitvoerig gegraveerd zijn. Zie over deze prenten op genoemden graveur.

HORST (TIELEMAN VAN DER) was een zeer bekwaam bouwkundige, die omstreeks het midden der XVIII. eeuw bloeide. Ons vaderland en voornaamlijk de constructie-ler, heeft veel aan zijne studiën in dat vak, te danken. Ik voeg daar nog bij, dat hij een Werk heeft geleverd, waar destijds een volslagen gebrek aan was, dat eene algemeene vermaardheid heeft verkregen, en door buitenlanders is gevolgd geworden, namelijk, het *Theatrum Machinarum universale, of Nieuwe Algemeene Bouwkunde*, enz., bij alle werklieden onder den naam van *Het Trappenboek* bekend, dat een groot gezag heeft verkregen, en dit voor de constructie-ler nog altijd bezit. Zoover ik weet, is er nimmer in eenig land een meer volkomen en nuttiger Werk over de, zoo naauw met de meetkundige kennis verbonden constructie-ler, in het licht verschenen dan het genoemde, dat te *Amsterdam*, in 1739, in f^o. met 4°. tekst, door *Petrus Schenk* uitgegeven werd. Het geheel is door hem ontworpen en bewerkt. Nog in onzen tijd is door bouwkundigen van naam deze methode geheel overgenomen, en in den vreemde zijn evencens de kopijen uit dit Werk, als nieuw, opgedischt. — Verder heeft VAN DER HORST nog uitgegeven *Theatrum Machinarum universale of Groot Algemeen Moolenboek* enz., in 56 platen in 't *Neêr- en Hoogduyts* enz. — Nog *Zes platen als vervoly, of tweede deel van Moolens* enz., en *Theatrum etc. of Keurige verzameling van Waterwerken, Schutstuysen, Waterkeringen, Ophaal- en Draaybruggen*, door HEM en JACOB POLLEY, 2 deelen, 49 platen, in 't *Fransch- Neêr- en Hoogduyts* enz. *Ibid.*, 1774, in. f^o.

HORSTINK. (WÄLNER) Bij het berigt van *Immerzeel* voeg ik nog, dat zijn portret in het bekende *Prentwerk van J. E. Marcus* voorkomt.

HORSTMAN. (*Mejufvr. A. W. M., en J. M.*) Deze dames hadden op de Tentoonstelling, te *Amsterdam*, in 1836, elk eene fraaije teekening, naar A. VAN STRY, en hebben ook op latere exposities zieh verder verdienstlijk ondersehiden.

HORSTOK. (JOHANNES PETRUS) Bij het levensberigt, door *Immerzeel* van hem gegeven, voeg ik alleen, dat zijn portret, fraai gegraveerd, voorkomt in het bekende *Prentwerk van J. E. Marcus*, door dezen naar J. P. VISSER BENDER *ad v. del.* gegraveerd; en dat er een zeer klein silhouët bestaat, door E. W. J. BAGELAAR in 't koper gebragt, waaronder J. P. VAN HORSTOK. h. 45, br. 38 str. Ned. Zeer raar. — Of het woordje VAN hier nu geldend is, kan ik niet beslissen.

HOSSPANION, of HOFSPANION, (J.) een teekenaar en graveur van middelmatige verdienste, nopens wien ik geene berigten vind vermeld. — Een portret van *Petrus de Witte, leeraar in de Gemeente enz. tot Leyden 15 jaaren*, in een ovaal gevat; rondom staat: *Natus Leydae A^o. MDCXXII. Denatus ibid. A^o. MDCLXIX.* is beteekend J. HOSSPANION *fecit.* in f^o. Dewijl uit het daaronder staande vers blijkt, dat dit voor de treurende gemeente, na het overlijden van dien leeraar, is vervaardigd, zoo kan men daardoor zijn bloeitijd bepalen. Dat portret is, waarschijnlijk, genomen naar het origineel van VAN MERIS; immers, PETRUS SCHENCK heeft daarna hetzelfde portret, — boewel met twee handen, waarvan er één op de genoemde prent in den mantel gewikkeld is, weggelaten — uitgegeven.

56-B5124

GETTY CENTER LIBRARY

3 3125 00107 0305

